

OBRANA.

ČASOPIS

VĚNOVANÝ ZÁJMŮM KATOLICKO-POLITICKÝM.

ROČNÍK XIV.

MAJITEL, VYDAVATEL A ODPOVĚDNÝ REDAKTOR

VÁCLAV KOTRBA.

—◇ V PRAZE. ◇—

TISKEM A NÁKLADEM CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHTISKÁRNY V. KOTRBA.

1898.

O b s a h.

Články politické, kulturní, vědecké a apologetické.

	Str.
Na prahu roku 1898	1
Hospodářský a sociální rok 1897 (—r.)	4
Starokatolický sjezd vídeňský	17
K rakousko-uherskému vyrovnání (—r.)	23
K situaci	33
Útulny pro učné (r.)	36, 53
V sněhu (—r.)	39
Ještě Mommsen (—k—)	49
Žena v socialistické poesii	57, 73, 87, 104, 122, 153, 167
Jazykový boj ve Vidni	65
Cestopisné vzpomínky 69, 83, 101. 118, 134, 150, 169, 183, 200, 218, 234, 252, 268, 281	81
Ministerstvo hraběte Thuna	90
Feuilleton	97, 113
Nový bankrot	130
Rakousko uherské vyrovnání (—r.)	131, 147, 163, 179, 196, 212
Různé myšlenky o nationalitě	137
Mladočeské jubileum (—?—)	161
Národ politikářů	177
Ve dnech na oslavu památky Františka Palackého	193
Adam Mickiewicz (—?—)	209
Slovo k letošnímu sjezdu česko-slovanských katolíků v Praze (Exiguus)	225
Matka Boží či Hus! (Bohemus)	227, 243, 260, 278, 290, 322, 345, 356
Kompaktata. (Jiří Sabula)	241
Sejděmež se v královské Praze! (Exiguus)	257
Po pražském sjezdě! (Cyrill Vlk)	273
Její Veličenstvo císařovna a královna Alžběta zavražděna!	274
Pražské školství roku 1897—1898	284, 293
Novoprotentantismus a liberalismus proti církvi	289
Na mylném kameni	297
Z populární přednášky o Rusku	305
Platy professorů na diecésních učelištích (—ω—)	306
Zákon z 19. září 1898 č. 176 ř. z. (—Ω—)	312
Dva velcí missonáři (Antonín Vetešník)	317, 327, 342
Papežové, biskupové, kněží a řeholníci u pokroku mravním (Jan N. Holý)	322
Far niente	333
Falešné heslo. Feuilleton. (F. Vaněček)	337
Iunctim!	338
Kvadratura kompromisního kruhu	340
Ze sociální politiky ve Švýcařích. (—b—)	

	Str.
Národní jednatelství	341
Viribus unitis!	353
Pohyb obyvatelstva v Rakousku roku 1897	355
O významu Jana Valeriana Jirsika. (Václav Müller)	359, 375
Feuilleton. (Bojislav Temnotárium)	365
Sjezd francouzských katolíkův	369
Hospodářský význam rakousko-uherského pobřeží	371

Časové zprávy:

Str. 8, 27, 43, 60, 76, 93, 107, 125, 139, 156, 172, 188, 222, 237, 255, 287,
303, 319, 335, 350, 367, 378.

Literární příloha „OBRANY“.

Vánoční legenda	1
Divadelní listy	3, 17, 33, 49, 65, 81, 97, 113, 130, 145, 161, 177
Pro duši (Jan Lada)	8, 25, 41, 57, 72, 89, 104, 121, 137
Lesklý povrch (Boh. Brodský)	138, 152, 169, 186
Dav. Leop. Witt, král. pruský vrchní fin. rada	158, 167
V pasti (Al. Dostál)	183

Různé zprávy, literatura, divadlo a umění:

Str. 16, 31, 47, 63, 79, 96, 111, 176, 190.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redakce: F. Žák, koropertor na Král. Vinohradech.

Na prahu roku 1898.

Letošní rok bude památným a zajímavým. Vzpomínky z roku 1848 budou poskytovat nejen mnoho zajímavé četby, ale stanou se bohatou studnicí poučení politického a socialního. Kéž by byly tak líčeny, aby z nich národ poznal, co je k jeho prospěchu, co ho vedlo k rozvoji a síle, co bylo šťastnou podmínkou jeho zmohutnění tak nevídaného. Dobou touto začíná zajisté nová doba v dějinách českých. Začátky její byly sice nejisté a neurčité, všeliké ideály osvícenecké a liberální zatemňovaly pravý český program, ale ten přece z nich se vykvasil a vytříbil. Památným stane se rok 1898, poněvadž nějaké rozřešení politické situace musí přivést. Kéž by toto rozřešení událo se v duchu našeho programu.

Před padesáti lety stál český národ jistou dobu ve vysoké vládní přízni, o níž bouřlivé události a krajní liberalism ho připravily. Měl i svou znamenitou váhu politickou, neboť mužové, kteří stáli v jeho čele, byli nejen mužové velikého politického významu, ale osobu jejich obetkávala zář mužné vlastenecké a patriarchální poctivosti. V nich soustřeďovala se malá dosud síla národa a nabývala tím významu neobyčejného. Mužové ti sami o sobě byli programem, v nich sjednocena byla jaksi i veškerá práce národní a kulturní doma. Politický úspěch nás ale přece minul. Dualismem zasažena mu konečně rána smrtelná na dlouhou dobu. Stav ten musil býti uveden až ad absurdum, aby se pomýšlelo na jeho odstranění. Ač pomýšlí-li se opravdu naň, neboť stupňovaná nepřízeň k českému národu, který přece je jediným klíčem k upravení zdravých poměrů, svědčí skoro o opaku, ukazuje, že snad má býti opakováno opět znova vše to, co jsme v těchto padesáti letech prodělali. Avšak, kdyby i tomu tak bylo, jak mohli bychom býti bezpečni, uvážíme-li, za jakých podmínek nyní bychom vedli boj za práva svého národa kulturní a politická. Ale přece nám tak není. Tak leccos nás znepokojuje.

Máme velikou osvětu, máme svůj rozvoj.

Nyní máme program svůj, ale zdá se, že není mužů velikého slohu ani mužů takové mravní kvalifikace, kteří by ve vážné této době mohli významně zasáhnouti do daných poměrů. Práce pak národní není sjednocena, ba od-

středivé snahy socialistické široké massy lidu staví přímo mimo organizaci národní. Bude tomu rok, co dr. Rieger v Kolíně promluvil svou velikou řeč, vyzýváje v ní ku společné práci všech, varuje před vylučováním celých vrstev ze společné práce národní, ale ten stav trvá dále. Společný nepřítel zmírnil sice vnitřní protivy stran v domácím táboře a uložil jim jistou rezervu, ale to není to pravé sjednocení. Máme doma vládu jedné strany s užším programem frakce liberální, nikoliv však národní sjednocení. Jestliže vedle ní jednotlivci z jiných stran vymohli si jakési platné postavení, stalo se to proti straně, vynucením si práva a oprávněnosti, nikoliv připuštěním zásady, že celému národu patří podíl na práci národní. Slovanský náš program rakouský je stále ještě v plénkách a těch, kteří věří, že poslední události dají mu život a dospělost, je málo. Ba, slovanský a státoprávní náš program není ve vzájemném poměru ani dost vyjasněn.

A tak bilance padesáté ročnice prvních velkých ústavních bojů opětně nejsou nejtukvělejšími. A přece doba padesáti let je dosti dlouhá, aby ukázala národu cesty, po nichž bylo by lze dodělati se konečně spravedlivého úspěchu. Nemohou zajisté býti jiné, než ty, jež dosud šťastně nás vedly k úspěchům všestranným.

Které jsou ty cesty? Minulost naše celá zdá se ukazovati, že to není cesta boje proti vládám, ale že to je cesta vnitřního národního vývoje. Tolikrát vedli jsme boj až ku změnám ústavním, tolikrát stáli před obnovováním jich, ale dosud nikdy nedosáhli jsme rozřešení ve smyslu našem. Všady získali jsme úspěchy, jen ne v otázkách státoprávních. Ovšem pravda, že nebyli jsme dosud postaveni do krajnosti voliti politický boj na život a na smrt. Jiná je povaha česká nežli povaha maďarská, která s cynismem bezohledného sobectví dovedla použití kritických chvil ku svým cílům a nasaditi na ně vše, život a majetek, dovedla hráti na život a na smrt. My už několikrát začali, ale vždy na půl cestě ustoupili. Také naše síla národní, naše topografické postavení nejsou takové, aby radily k boji s Němci v zemi, abychom tak řekli pěstnímu, k boji kdo s koho. Mnohokrát jsme ho začali, ale na konec jsme ustali. Naše menšiny měly z toho vždy jen neprospěch. Nemáme té houževnatosti a té sebevědomé samostatnosti národní, abychom při slabosti své hmotné mohli takový boj vytrvale vésti až k posledním důsledkům. Vždyť ani v otázce státoprávní, o níž lze říci, že ze všech veřejných otázek jsme v ní nejvíce uvědoměli a že nejvíce sil jsme na ni vynaložili, nezachovali jsme se vždy důsledně, bez kompromisů, bez pochybností a nedůvěry a nejistoty u sebe samých.

Poslední události, naše smutná demonstrace, zvrátivší se v takové konce, zase o tom svědčí, že je v nás samý oheň, samá nadšenost, buršíkosní lehkomyšlnost, ale málo onoho nadšení, které více v jasnosti cíle, v nezdolné, řekli bychom zaryté důslednosti se jeví. Ony vezme doba, trochu utrpení, a co pak zůstane? Nedůvěra ve vůdce, domácí boj stran a resignace. Jaký je nejbližší následek těchto posledních událostí? Oproti brutálnímu vzplanutí německého šovinismu, dosud nebývalému, takovému, že osměluje se zase stavěti podmínky, jaké považovány byly dávno už na vždy za odbyté, jako bychom ustoupili; resoluce důvěrníků proti nim přece jen nestačí, je jen papírová. A nepřátelé naši hned se toho zřetelně chápou. Nebýti okolnosti, že Poláci okolnostmi vtlačeni byli v náš kruh, kde bychom byli? A sjedno-

čení to nezdá se pevné, neboť jaké přes to je postavení naše morální u vlády? Stačí uvést fakta: Vyšetřování s Wolfem pro zločin veřejného násilí, jehož se dopustil ve sněmovně 27. m. m., je zastaveno. Ohavný článek „N. Fr. Presse“, který pro události ve sněmovně v ten večer, kdy Pfersche tasil nůž, a který oplývá útoky proti nám, otištěn s omáčkou; jeho konfiskace zrušena. To je jen malá ukážka dvojího lokte ve věcech publicistických. Ve Vidni dána revolucionářům svoboda, u nás odsouzení jsou úžasná, stanné právo trvá a pražské úřední noviny přinesly prohlášení:

„Dnešním dnem vstupujeme do týdnu vánočního. Vše připravuje se, aby dojemné svátky oslavilo nejdůstojněji. Obchody vánoční byly včera i dnes již hlučné. Obraz, jaký poskytují ulice hlavního města a zvýšená návštěva v ulicích, upomíná nás, že se blíží svatvečer štědrovečerní. Praha běře na sebe poznenáhu svou obvyklou podobu. Jak se dovidáme, přestanou co nevidět také vojenské hlídky za dne. Také lze namnoze na starém svém místě pozorovati taková německá poznačení na firmách a obchodní nápisy, kteréž byly po čas výtržností vymizely. Vítáme také tento zjev s radostí.

Přirozené právo a historicky pevně odůvodněný význam i postavení německého jazyka v obchodním životě hlavního města zemského nemá ani nesmí posledními událostmi dožiti se nějakého zkrácení. Neoddáváme se obavám, že by znovuzavedení platnosti tohoto práva teprve snad potřebovalo ochrany úřadův.“

To a podobné věci se dějí po událostech ve vídeňském parlamentě v době, kdy konservativní Polák, kníže Adam Sapieha nerozpakuje se osloviti bývalého ministerského předsedu, odsoudiv brutální výtržnosti německé obstrukce v parlamentě, „že při trpkostech, jež bylo hr. Badenimu snášeti, musilo mu býti útěchou přesvědčení, že aktem spravedlnosti vůči Čechům povznesl zároveň ideu rovnoprávnosti všech národů rakouských. Jenom spravedlnost jest v zájmu státu. Slované nevedou žádného boje proti Němcům. Vysvítá to již z toho, že nejdůstojnější německé živly nalézají se v táboře pravice, kteráž holduje zásadám těmto. Nikdy nebude Rakousko ovládáno šovinistickým zastupem hegemonů, kteří panstvíchtivostí a plemennou záští dostali se pod prapor Rakousku nepřátelský, nýbrž vítězí zásada spravedlivého zřetele na národní práva a na zásadu autonomie spojené s ním pro země, ze kterých se skládá říše.“ Tak se skoro zdá, jakoby události posledních dob ani nebyly rozhodujícím kruhům proti mysli. Zdali neznamenají snad opět politickou porážku?

Vzpomínáme-li tudíž těchto věcí, které v jiných formách už tolikráte se opakovaly, nemůžeme zapomenouti pěkných slov dra Závčka, která nedávno promluvil v Brně, řka mezi jiným: „Nemáme příčiny, abychom se rozčilovali a dopustili se nějakého nerozvážného kroku, na který naši nepřátelé čekají, aby nás mohli z nynější posice vytlačit. Za tímže účelem šly také německé provokace, po nichž vzkypěla dlouho váhající trpělivost českého lidu a krev vzbouřila k odvetě. Řečník úplně chápe tyto projevy, ale přes to varuje, abychom se nedávali násilím strhnouti k činům nerozvážným, protože náš národní boj od věků byl ryze morální a ethický. Jako národ malý snadno bychom mohli podlehnouti v boji, ve kterém by bylo heslem násilí a fyzická převaha. Sila a význam Čechů a Slovanů v Rakousku je tak veliký, že budeme-li hájiti energicky, ale s rozvahou a klidem, svá práva, není moci

v Rakousku, která by nám mohla právo to zadržovati! V tom směru klidně hledíme vstříc éře Gautschově, nebojíme se a — nedáme se!“

Stopujme celou dobu svého probuzení, všechny své vymoženosti, veškeren ten rozkvět národa, kdo nám ho dal? Obstrukce, pěštní boj, vláda? Nic než naše práce vnitřní. Nejsilnější základy byly položeny v té době, kdy celý národ, všechny jeho vrstvy v jednom nadšení, v jedné svorné práci byly činny pro blaho národa, kdy užší tendence frakcí, směrů a osob podřizovaly se rády a dobrovolně velikému úkolu na kulturní a hmotné zvelebení národa. Byla to zvolná práce a proto často byli jsme nedočkavými, ale vedla k cíli jistě. Ovoce zrálo pak samo a padlo nám vždy po čase samo v klín. A dnes, kdy základy jsou dány, kdy síla národa tolik zmohtněla, při zkušenostech tolik bohatých měli bychom se dáti jedině na cestu planých bojů politických, které nás rozdvoují a změlčují? Vše, co máme, je výsledek kulturní práce, ovšem i při boji politickém vážném, zásadním, houževnatém, ale ona je jedině naší pravou silou, ona jediným zdrojem rozvoje. Neboť zevních oněch pomůcek, jaké mají národové samostatní a panující, se nám nedostává. Ku práci kulturní dlužno v první řadě přidati práci hospodářskou.

Od tohoto programu jsme se uchýlili. Také nás svádí ulice, zevní lesk a úspěch efemerní ceny. Není sjednocení národní. Národ zastupuje ve veřejné práci už jen frakce, která udržuje moc svou jen marným a lichým hlukem, pod nímž se skrývá úzkoprsé sobectví, lichocením a ustupováním časovým proudům, celé vrstvy jsou vyloučeny, prapor svatováclavský je prázdným namnoze opuštěným znamením, charakter lidu trpí, je ničen. Naše sjednocení je domnělé, zevní, není vnitřní, není organické. Jako bychom se byli vyčerpali. Ani nemáme té výše mravní, která tvořila kdysi naši sílu a úctu nám vy-nucovala.

Liberalismus podryl náš život, ten liberalismus mělký, který se v nás zahnízl na všech stranách a který rozdrobil práci národní, na steré části o sobě pracující, položil nepřátelství jedněch proti druhým, na místo svatých velkých cílů národních dal touhu a shon po časových heslech.

Vážná doba, snad doba rozhodná nastala. Co přinese? Úspěch či porážku? Nevíme. Ale to víme, že nikdy nebude zbytečna pevná ucelenost národa nikdy zbytečna práce kohokoliv, nikdy nebude pokdy k vzájemnému se potírání z ohledů osobních, tendenčních, strannických. To víme, že vždy nám bude třeba úsilovné práce kulturní, mravní výše, jednoho společného praporu vše-národního, pod nímž pro každého je místa, na němž nejvyšší zájmy osvěty svatováclavské musí státi napsány jako naše hesla všem společná.

Kéž by nové nebezpečí nás spojilo, opravdově spojilo! Byl by to úspěch, jenž každý politický neúspěch dokonale by vyrovnal!

Hospodářský a socialní rok 1897.

Rok politických i hospodářských trampt a béd leží za námi. Ironií osudu právě nastávající rok 1898 spatřuje Rakousko ve všeobecné depresi a nelze dohlédnouti konce oné šikmé plochy, po níž se řítíme bez pomoci, bez zastávky, a nevíme, kde jsou větší vady a spousty, zda v oboru hospodářském či ryze politickém.

A nejhorší jest: jsou to nikoliv vnější příhody, nýbrž vnitřní krise, a ty mívají horší následky, než války s nepřítelem cizím, právě tak jako vnitřní nemoci snáze hubí tělo, než vnější poranění . . . .

S nechutí chápeme se péra, abychom ve stručném přehledu nastínili hospodářský přehled za rok 1897. Všechno, co se loni důležitějšího stalo, nepůsobil v hospodářství našem jinak, leč jako rána sekerou v živém mase.

V měsících červenci a srpnu minul. roku stíženy byly hlavně severní a východní kraje království Českého a Moravy opět povodněmi. Vodní přívaly, prudkými a častými dešti způsobené, měly v zápětí neslýchané spousty na úrodě i pozemcích, na cestách a budovách. V údolí Úpy, Jizery, Nisy, Chrudimky, Labe a Moravy byly dravými toky strhány jezy a hráze, prorvány silnice, odplavena úroda s polí, zničeny zahrady, pole, odneseny celé komplexy budov i se zásobami obilí a zboží. — Úhrnná škoda páčí se na mnoho milionů.

V říšské radě ovšem hned při počátku podzimního zasedání bylo podáno plno návrhů na státní pomoc krajinám poškozeným. Ale obstrukce panovač- ných a shora hýčkaných liberálních Němců zmařila rychlé parlamentární pro- jednáni této záležitosti a tepr. poslední den prosince přinesly dotyčné naří- zení o pomoci z nouze.

Živelní pohromy vodní opakují se věru v přestávkách vždy kratších, a podpory pro poškozené z peněz veřejných staly se již skoro pravidelnou položkou rozpočtu státního i rozpočtů zemských. Je to důkazem, že naše hospodářství vodní a lesní nalézá se v úpadku. Ovšem rozumná úprava řek vyžaduje velikého nákladu; ale dvě, tři katastrofy podobné — jako byla loňská — způsobují národnímu hospodářství škodu daleko větší.

Roku 1884 byl v Rakousku také vydán zákon v příčině „opatření k ne- škodnému odvádění bystřin horských“, ale za 10 let — koncem roku 1893 — bylo k účelu provádění dotčeného zákona vydáno v celém Rakousku jen něco přes půl 4. mil. zl.

Za touž dobu bylo v říši naší k účelům vojska a námořnictví vydáno na 1500 milionů zl. Nedostatky zákonodárství lesního pak jsou příliš dobře známy, aby bylo je zvláště vytýkati.

Špatná sklizeň obilní v mnohých částech monarchie měla v zápětí, že musíme nejméně 12 millionů metrických centů obilí přikupovati z ciziny. zejména z Ruska a z Ameriky, jelikož naše výroba naprosto nedostačuje spotřebě.

V průmyslových odvětvích obecná obchodní stagnace, jaká pronikala již v roce 1896, roku loňského většinou potrvala neb ještě dokonce stoupla. Od cizích odbytišť nešťastnou tržební politikou odloučen, ve vlastním celním území úsilnou průmyslnickou politikou Uher stěšňován, klesáním spotřební síly domácího obyvatelstva poškozován, hledí průmysl náš těžkým dobám vstříc. Snad ještě nikdy nebylo v tak četných oborech průmyslových řeči o obmezení a úpravě výroby, jako letos — jaké to svědectví o špatných obchodech!

Zákonodárny stroj neučinil za celý poslední rok na prospěch průmyslu právě tak nic, jako se nic nestalo na vydatnou podporu zemědělství.

Za to finanční ministr Biliński podal v květnu min. roku říšské radě „osnovu zákona o kartelech“, která však obmezovala se toliko na kartely

pro zboží, dani spotřební podléhající (stát si chtěl vyhraditi sám právo ke zdražování konsumu obyvatelstva) a i jinak vynikala vadami, dílem zbytečnými, dílem dokonce škodlivými.

Také jiné předlohy vládní, o dani dopravní a o dani z prodeje cukru, odplavilo zakončení parlamentárního zasedání; lze-li však daň dopravní již tím pokládati na řadu let za odbytu, nezůstane asi poplatnictvo bohužel dlouho ušetřeno daně z prodeje cukru a zvýšené daně cukerní vůbec.

Den 1. ledna 1898 jest i v hospodářském ohledu významným třemi událostmi: tímto dnem nabylo platnosti nové soudní řízení, kterým zaměněn byl starý soudní řád z doby josefinské (1781), a vešla rovněž v zákonnou působnost reforma berní, kterou na místo starých daní výdělkové a příjmové zavádějí se daně nové.

Obě reformy znamenají veliký pokrok. Reforma berní odstraňuje z veliké části staré krivdy, ulevuje menším poplatníkům a postihuje živly, které dosud nejvíce vydělávaly a dani skoro ani neplatily. I stát dobře pochodí: přes všeliké ujišťování duševních původců nových daní, že se má jimi docílit jen spravedlivějšího rozdělení berního břemene ztrácí výnosem jich v málo letech pokladna státní — na čí prospěch, jest ovšem jiná otázka.

Za to finance zemské hynou úbytěmi. Rozpočtový deficit království Českého bude roku 1898 obnášeti 18 milionů zlatých, k jichž úhradě udělá se nový dluh 4 mil. zl. a zbytek uhradí se přírážkou 54% (loni byla jen 39%) ke všem daním přímým, vyjma novou osobní daň z příjmu. Přírážek k této dani se sněm dle všeho na pět roků zřekne, aby tím získal slíbené zemím od vlády slevy z daně pozemkové a gruntovní a podíl z výnosu nové osobní daně příjmové, vše v obnosu přes půl 3 mil. zlat. Rozumí se, že tato „štedrost“ vlády jest pro zemské finance lékem zhoľa nedostatečným.

Druhá reforma, nový soudní řád, má za účel zavést soudní řízení ústní, veřejné, rychlejší a lacinější. Bude-li skutečně prováděna v duchu, v jakém byla zamýšlena, závisí na osobách, jimž příslušetí bude její vykonávání. Jak ostatně prováděním může býti znešvařen zákon, vidno každému bedlivějšímu pozorovateli ze soudní praxe trestní, která přichází přečasto v naprostý rozpor s právním i mravním citem občanstva i s intencemi samého zákona a řádu trestního.

Třetí věc: dnem 1. ledna pominul zákonný podklad rakousko-uherského vyrovnání a nastalo provisorium, které spočívá u nás na sporném výkladu státních základních zákonů o tom, pokud lze pouhým nařízením dle známého § 14. nahraditi předepsané jinak vydání zákona.

Tři jsou předměty vyrovnání našeho s Uhry: oboustranný příspěvek (kvota) obou polovicí k úhradě společných záležitostí, společný svazek obchodní a celní a společná banka rakousko-uherská. Kvota ponechána rozhodnutím císaře prozatím starým poměrem 70:30, záležitosti banky upraveny ujednáním vlád se správou bankovní, obchodní svazek (společné clo a celní hranice naproti cizině, volnost vzájemného obchodu mezi námi a Uhrami) ponechán též prozatímně v platnosti, ač zejména uherští Košutovci ostře proti němu vystupují.

Zdá se, že čas rozluky ještě nepřišel. Činit veškeren vzájemný obchod mezi Rakouskem a Uhrami ročně na 900 mil. zl. (Uhry dovážejí k nám asi za 420 mil. zl., my do Uher asi za 480 mil. zl.) a veliká část obrovské této.

výměny zboží (den ně za 2¹/₂ milionu!) náhlým přerušením obchodního svazku úplně by přestala. Uhry těžko by hledaly za hranicemi odbytu pro své obilí a Rakousko odbytu pro některé své výrobky průmyslové, zejména pro zboží textilní, jehož do Uher vyvážíme ročně dobře za 200 mil. zl. (jen bavlněného zboží ročně za 80 mil.).

Přes to snad již po 10 letech k rozluce dojde a, až budeme na ni připraveni, nebudeme jí — s hospodářské stránky — želeťi.

Jsouť naproti cizině Uhry naši polovici nemalou přítěží při všem jednání o tržebních smlouvách se státy cizími, zejména balkánskými. Tak při loňské tržební smlouvě s Bulharskem neústupnost Uher v otázce přívozu dobytka způsobila, že naše výrobky průmyslové musí Bulharsku platiti celního poplatku místo dřívějších 10% více než 14% své hodnoty, čímž poškozen byl zejména průmysl český.

Ještě větší ránu zadal průmyslu našemu dnem 1. srpna zavedený zákon Dingleyův v Unii Severoamerické, který holduje zásadě „Amerika Američanům“ — dovoz četných druhů zboží znesnadňuje nebo přímo zamezuje.

Drobnému průmyslu dostalo se loni novely k živnostenskému řádu, již se zejména upravují poměry učednické (návštěva škol pokračovacích) a sdružování živnostnictva k účelům svépomocným. Účinnost zákona tohoto dosud pramálo se projevila.

Také v železničtví byl rok 1897 rokem naprostého klidu, ba nehybnosti.

O postátňování výnosných železnic soukromých nebylo ani slychu, nově otevřené dráhy lokální mají skoro vesměs význam jen podřízený, finanční výsledky u většiny drah zůstaly za předloňskými. Jen c. k. státní dráhy dosáhly větších příjmů značným přívozem — ruského obilí následkem domácí neúrody a povodní našich

Jedině katastrofami železničními vyznamenal se loňský rok: od konce července až do počátku prosince železniční nehody šířily postrach v cestujícím obecenstvu, starost, rozčilení a zmatky v personálu drah, službou beztoho zpravidla přetíženém a množstvím instrukcí, často nemožných, týraném.

V obchodě naší říše celkem bylo napočteno 66 větších úpadků (nad 50000 zl.) s passivy asi 14 milionů zlatých, z čehož asi čtvrtina připadá na Čechy. Všechno konkursů bylo v Čechách loni 282; v jediném obvodě Pražského obchodního soudu stoupl počet úpadků v letech 1895 až 1897 ze 49 na 75.

Za hranicemi naší říše poutá pozornost loni počatý rozmach mocností evropských ve Východní Asii, kde Rusko, Německo, Francie i Anglie obsazují body, z nichž hodlají přikročiti k hospodářskému a potom i politickému podmanění Číny a rozdělení tohoto „nemocného muže“ východoasijského, dále náprava měny (zavedení zlatých peněz) v Rusku a obrovská stávka anglických strojníkův o vymožení shodinné doby pracovní.

Tato stávka, potom stávka uhlekokopův v Americe a četné stávky dělnictva vůbec v Terstě byly loni skoro jediným porušením socialního míru, tak že celkem poměry dělnické — nemluvíme o snahách a událostech politických — byly klidnější než jiná léta.

Vraťme se k Rakousku: s jakými pocity vykračujeme z roku právě minulého? Opakujeme, že s neradostnými; smutnější situace si ani mysliti nelze, hospodářsky jako politicky.

Jakže? slyšíme námitky, vždyť udělali jsme nesmírné pokroky v zemědělství, průmyslu, obchodě, železnictví atd. Rolnictvo naše bylo osvobozeno od poddanství a učiněno pánem svého majetku; náš průmysl zaměstnává co rok větší počet pracovních sil a staví vždy více parních kotlů, máme tolik a tolik tisíc km. železnic, máme elektrické tramwaye, naše pošta vypravuje sta milionů psaní a zásilek ročně, vzrůstá počet spolků a časopisů atd. Jaký to rozvoj, jak šťastný stát, jak blažený národ!

Pravda, avšak což žijeme ve východní Asii, že pokládáme železnice a telegrafy, emancipaci rolnictva a rozvoj průmyslu za výhody a vymoženosti neobyčejné, jaksi nezasloužené? Nejsme-liž v centru Evropy, nevníkly-liž všechny ty „pokroky“ technické k nám přirozenou nutností, naopak, nebyli bychom v té příčině ještě dále dospěli, kdyby politické živobytí naše nebylo již po takovou dobu vyplňováno experimenty větším dílem nešťastnými, kdyby se byl u nás skutečně našel státník stejně geniální jako spravedlivý, který by byl moudře dal každému národu nezbytné podmínky jeho existence a prospívání a tím posílil i celek? Kde jsme my a kde je náš soused Německo a jak nás kvapem dohání Rusko a předstihuje žluté Japonsko!

A nemá i ten poměrně malý pokrok v zápětí veliké stíny sociální? Zadlužení a stěhování rolnictva, hynutí řemesel a maloživností vůbec, nekonečná břemena daňová a zostřeně protivy sociální? Kde je tu blahobyt národa, kde jeho štěstí? Kde je zabezpečení existence mass obyvatelstva, kde jsou podmínky klidného spoluzití národů?

Se smutnými auspiciemi opouštíme rok 1897!

—r.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Diamantové jubileum Lva XIII. — Uzavření říšské rady a svolání sněmu českého. — Hlasy o českém národě. — Jagič a Mommsen. — Resoluce důvěrníků. — Křesťanství a národnost.*)

Letošní rok začíná dvěma památnými jubilej. zlatým jubileem 50letého panování Jeho Veličenstva a diamantovým jubileem Lva XIII. Zmiňujeme se o tomto. Na sv. Sylvestra roku 1837 přijal v kapli sv. Stanislava Kostky posvěcení na kněžství. Je významno, že se tak stalo v kapli slovanského světce. Pontifikát papežův v nejslavnější straně jeho je slovanský. Encyklika Grande munus, kterou tak skvěle oslaveni naši sv. apoštolové slovanští je asi nejhistoričtější a nejvýznamnější skutek celého jeho života. Kdyby všecku jeho činnost

smazali věkové, v povýšených těchto světcích rok co rok, ba neschíslněkrátě za rok, bude ode všech národů slovanských při bohoslužbě a v hodinkách vzpomínáno jména papežova. Největší díl této slávy, z oslavy sv. věrozvěstů plynoucích, máme my Čechové, neboť my máme Velehrad s ostatky sv. Methoděje, ovšem dosud neznámými, a s ostatky sv. Cyrilla, papežem tam darovanými, my máme ono veliké duchovní středisko slovanské. Kéž bychom také uvědoměním katolickým a slovanským, kéž bychom výši osvěty, jejíž základy sv. Cyrill a Methoděj, jak encyklika dí, položili, nade všecky vynikali, kéž bychom, byť i malí, nesli hrdě prapor prvenství kulturního mezi Slovy, jejíž jsme do dob husitských skutečně vykonávali a k němuž máme aspoň schopnosti dost, když

ne dost svobody politické a národní. Velkolepé pouti do Říma, na Hostýn a Velehrad, které po vydání encykliky byly pořádány, byly malým vzpuzením k tomuto velkolepému cíli bohužel brzy utlumenému. Ale ještě Velehrad v letě se oživuje lidem slovanským i intelligenčí jeho. Budme uvědoměli a podporujme myšlenku poutí velehradských, které zvláště při apoštolátu rostou z pouhých církevních poutí na manifestace vyššího rázu, na manifestace všeho toho, co skrývá se pro nás ve významu našich velebných svatých, katolických věrozvěstů slovanských. Proto slušelo by, abychom my Čechové dali podnět k oslavě diamantového jubilea sv. Otce Lva XIII., k oslavě, která by roznítila i ostatní Slovanstvo. V sv. Cyrillu a Metoději je náš katolický program, jak už mnohokrát jsme ve svém listě uváděli a ještě prohlubovati budeme. Vy strážcové Velehradu a fideletové apoštolátu, vzpuzte se! Náš katolický život bude posilněn. Učiňte takové kroky, aby celý národ byl stržen do tohoto proudu. V Římě dal sv. Otec vystavěti kapli našich slovanských věrozvěstů. Obraz absidy je významný. Mezi svatými našimi apoštoly slovanskými klčí Lev XIII a podává Spasiteli model kaple. Hle slovanský papež! Nám Čechům zřídil svatý Otec českou kolej, která po mnohých obtížích kanonicky ukončena byla r. 1890. Je postavena na roveň všem kolejím jiných národů. Významná to událost. My ve vlastní zemi, v slavném českém království bojujeme po léta za jazykovou rovnoprávnost, za skutečné uznání rovnocennosti národní, a nemůžeme se svých svatých, přirozených a věky posvěcených práv domoci. Tam v cizině katolický vladař všeho křesťanství uznává sám od sebe kulturní rovnocennost naši s každým jiným národem a sám pracuje pro ni, tam jeho zásluhou při veřejných zkouškách a disputacích Čech dotýká se rovnocenně s příslušníkem kteréhokoliv národa a vítězí i někdy nad ním. Tam mimo latinský, úřední jazyk církevní, rovnoprávně a svobodně mezi všemi jazyky světa ozývá se i jazyk český, který nám vypuzují z úradů a území uzavřeného ve vlasti, vypuzují násilím. Tam při velkolepé pouti slovanské blaholily naše písně, tam český národ a s ním i ostatní slovanští národové byli

přijímáni tak slavně a tak slavně vítáni, jako druhy římsí králové, když jeli ke korunovaci, jako slavná česká poselství z dob Karlových. Podnět pro nás, abychom my Čechové, držitelé Velehradu, oslavovali Lva XIII. Nyní měli bychom ještě vzpomenouti všeho toho, co velekněz náš za dlouhou dobu svého kněžství zažil. Všecky ty boje kulturní v Německu. Švýcařích, ty protikatolické revoluce v Itálii, všecko to úžasné potlačování a pronásledování církve našeho století prožil, probojoval, jsa jedním z neohroženějších zastanců práv její. Ale vešlo by nás za daleko. Zmiňujeme se jen, že on to byl, který opět usmířil svět s katolickou církví a zjednal mír. po němž ostatně lid, násilně podvrtnými mocnostmi zrevolucionovaný, vždy toužil. Svatému Otci a tomuto lidu, který církvi zůstal věren a s ní trpěl, patří nejvíce z té slávy, kterou církve svým vítězstvím nad duchovní revolucí Evropy v našem století ověnila skráně své a svých synů. Sláva svatému Otci, Lvu XIII. —

Ke konci prosince uzavřena je říšská rada, která stala se neschopnou ku práci, nemajíc většiny. Máme tedy nyní ústavní vládu absolutistickou, monstrem to, které nejlépe ukazuje, že moderní naše ústava rakouská nespočívá na zdravých a přirozených základech, že všecky obtíže, kterými ničení jsou národové, spočívají po stránce politické v tom, že poměry neodpovídají ideji státu rakouského. Velice nás posiluje zajisté, že i Poláci dali tomu, byť i jemně, dostatečný výraz. Při zahajovací řeči sněmovni řekl zemský maršálek hr. Stanislav Badeni: „Přejeme si, aby zavedeny byly zdravé poměry na spravedlivém základě, které by umožnily na delší dobu státu pokoj a mír, vážnost a sílu, národům pak umožnily svobodný rozvoj. Uprostřed těchto politických komplikací nemáme příčiny a není nám možno opustiti cestu, na niž kráčíme v zájmu státu a země od počátku konstituční éry, jsme šťastni, že nyní pod praporem zemské samosprávy s námi stojí většina národů rakouských. Tento prapor vyhovuje jak jednotě říše, tak politickým poměrům monarchie. — Jemu zůstaneme věrni, zejména proto, že považujeme samosprávu zemi za nutnou podmínku zdaru a moci monarchie.“

Uzavřením říšské rady zrušeno je i předsednictvo její a rovněž i zákon Falkenhaynův. Tak dlužno uzavření to považovati za další vítězství obstrukčních živlů německých a ústupek probuzeného šovinismu a sesílené nadvlády německého kmene. Zbývá už jen odvolání nebo změna jazykových nařízení, a Wolfové a Schönererové budou celými vítězi, idea práva, základní zákon rakouský o rovnoprávnosti jazykové budou povaleny. Ba tak jsme daleko, že se už to považuje u nové vlády za úspěch a dobré znamení, že němečtí vůdové dr. Schlesinger, Lippert, Funke a Schücker vstoupili s vládou ve vyjednávání. Mluví se o rozdělení na území německé, české a smíšené. Je to ovšem nemožno. Znamenalo by kardinální povalení idey českého státního práva po stránce jazykové, která v něm je jednou z nejdůležitějších. Každý podobný pokus musil by u nás, jsme-li národem, který vůbec za něco stojí, nemá li celá doba probuzení v jeho boji ukázati se jako hloupý švindl. máme-li vůbec trochu charakteru, vyvolat odpor a boj na život a na smrt. Pokus podobný postaviti by nás musil rázem na stanovisko zásadní, jež obeláním říšské rady a tím i praktickou koncessí s nynější ústavou jsme opustili, jež by znamenalo: buď české státní právo v hlavních zásadách, nebo boj až na smrt. Svolání zemského sněmu českého, které učiněno na den 10. t. m. přinese asi světu. Bude asi zle. Že bude vyžadovati všecku rozvalu našich poslanců, všecku jich sílu a politický důvtip, dá se očekávati. Snad bude památným a významným pro budoucí věci, které přijíti mají. Kéž by nás Bůh právě nyní při zdravém rozumu zachoval ráčil, voláme se staříčkým českým vlastencem! Byli bychom si přáli, aby mu předcházelo vlastenecké a národní vzpružení českého lidu v ušlechtilém a zákonném způsobu takovém, který by jednak ukázal vládnoucím kruhům, že nade vše jde nám naše blaho národní, který by ale byl zároveň zvýšil úctu naši přede všemi nepřáteli. Nestalo se. Projevy našich poslanců byli řídké a postrádaly jak velké, úctyhodné mravní hloubky, tak i oné vřelosti, která vychází z celé duše lidu. Bylo na nich více jen samé rozhořčení. Dokonce pak přímo politování hoden je krok Čechů

videňských, který nese v této tak vážné době na sobě spíše známku komedie nežli vážné akce, třeba jen politické. Proti brutalitě návrhu renegáta Koliska, aby německá řeč stala se v Dolních Rakousích na školách jedině panující, hroziti odpadnutím k pravoslavi!

Politická demonstrace hlupáků! Ne-důstojné patolizalství duchovních ne dochůdcat ruskému caru! Známo, že Rusové o nás nestojí a posuzují nás i nyní dle informací z Vídně. A český jazyk nemchlo by nic více potlačiti než pravoslavi neboť k nepřiznání proti Čechům přistoupila by bázeň před tajnými proudy. Takové chlapectví musí nás u vlády postaviti do světla a na roveň oněm patnáctiletým demonstrantům, kteří v Praze vybíjeli židovské krámy. A je li to protikatolická demonstrace, jaký může míti politický význam v nynějších bojích? Toť přece podnikavost, nad kterou Wolfovci a Schönererovci asi rozkoší se ožirají dvojnásob důkladně. A té krátkozrakosti! Přece jedině katolíci to byli, kteří i mezi Němci zachovali k nám stanovisko práva. Papež a katolíci zůstali našimi přátely i přes všecku hanu a potnpu, kterou tím na sebe u židovských liberálů a mommsenovců uvalili. To je demonstrace proti nám českým katolíkům, kteří v otázkách politických a národních jdeme s celým národem, jsouce v nich nejméně uznanými sice, ale nejzáslužnějšími pracovníky! Největších zásluh, že cizina o nás i v posledních bouřích nabyla správnějšího mínění a že vynikající kat mužové a jich listy se nás ujali, patří českým žurnalistům. Na sta je dopisů, které, aniž by o tom veřejnost věděla, byly posílány do ciziny. A měly účinek. Víme to ze soukromých sdělení, bylo lze se o tom dočísti i v našich listech. To bylo kus vážné, namáhavé a záslužné práce. Uvádíme tu aspoň dva hlasy, aby neupadly v zapomenutí. Vůdce německých katol. dr. Lieber to byl, který nerozpakoval se říci aspoň kus pravdy o záležitostech Pražských. Ať všichni liberálové se svou patentovanou svobodomyšlností jmenují nám někoho ze svých řad, který by byl učinil jen i část toho. Arciliberálem a jich representantem je Mommsen. Dr. Lieber pravil, odpovídaje na surovosti Försterovy proti nám:

Dle našeho pocitu a úsudku nesmi nikde mimo Německo — v Německu samém jsou poměry dostatečně známé — a zejména v Rakousko-Uhersku nesmi vzniknouti mínění, že tito osobné velectihodní pánové (Zimmermann, Förster atd.), kteří však v našem středu tvoří ojedinělé zjevy, vyslovili náhledy říšského sněmu a jeho větších stran. Bez této, v poměrech ležící nutnosti byli by moji přátelé považovali za daleko správnější o těchto „vítězstvích“ v říšském sněmě nemluvit, ano za jedině správné . . . Jsme především toho náhledu, že říšský sněm německý není místem ku projevům na venek, že by se to mělo tím důrazněji zapovídati, čím žárlivěji jsme my odhodláni se své strany nad tím bdíti, aby se zákonodárné sbory cizích mocí nemíchaly do záležitosti našich. Dále myslíme, že tím spíše se máme zdržovati, jedná-li se o stát přátelský a s námi pevně spojený. Konečně jsme toho náhledu, že úcta k osobě panovníka rakousko-uherské monarchie a jeho osobnímu a politickému přátelskému poměru ku vznešenému císaři německému, takové věci dělá choulostivými, abych neřekl — hledám parlamentární výraz — v nejvyšší míře nemístnými. Rečník vykládá pak že také on a jeho strana sympatizuje s Němci, kteří nenáležejí k říši německé a na důkaz toho uvádí svou činnost na prospěch Němců ve Spojených státech a praví pak dále: „Když však zde byli Němci v Rakousku a v Uhrách ubezpečování neobmezenou účastí, považujeme jako sněmovnici za nezbytné prohlášení, že ony parlamentární prostředky, jichž nedávno užívali na obranu svojí národnosti Němci v Rakousku, bohužel, v zájmu parlamentarismu nejsme s to schvalovati a jsme pevně odhodláni nenechati o tom žádnou pochybnost, že nemůžeme a nechceme revoluci v parlamentě tak dobře, jako revoluci na ulici, nikdy projevití svoje sympathie, i když to provedli Němci, zejména pak, když zde, v říšském sněmě, v jednom dechu pronáší se zvučná slova o bartolomějské noci v Praze.“ Řečník odmítá výčitku, že by katolíci němečtí při schůzích svých byli se chtěli míchati do záležitosti Italie a že by byli toužili trojspolku připraviti obříže a praví pak na adresu přátel zdejších Němců

následující: že ti v Německu mají zejména práva mluvit o utiskování Němců v cizích říších, kteří se doma neustále snaží národní menšiny dostati pod nohy. „Cotropí naši hakatisté v polských krajinách,“ praví řečník, „to tropí apatisté v severní Americe. Slyšel jsem sice mnoho pěkných slov na prospěch našich bratří v Americe proti oné american protective association, ale neslyšel jsem ani slovičko výčitky proti hakatistům v tomto domě ze všenečeských úst. Dodávám dále, že dru Hasseovi a těm, kteří kolem něho stojí, nemohu přiznati práva k ohrazování na prospěch „utiskovaných“ Němců v cizině v tom okamženi, ve kterém dnes ještě státní občany německé, ano i říšsko-německé panny a paní chtějí udržeti v tom stavu, aby nemohli v říši dle svého přesvědčení žítí a umřítí. A konečně, co se nestalo nám všem v posledních 25 letech? Vy jste naše biskupy, německé muže, tak německé jako jste vy, vyhnali přes hranice a nechali částečně v nouzi zahynouti. Vy jste nám, mužům z centra, vesměs vtiskli cejch bezvlástenectví a nepřátelství k říši. Vy jste se neostýchali své německé kollegy z tohoto nejvyššího německého sboru zákonodárného bez ohledu na stejnou národnost, potlačovati všemi prostředky tvrdých výmínečných zákonů a rařízení! Ušetřte nás tedy projevy sympatií k Němcům v cizině, dokavad ve vlastní zemi příslušníky vlastního národa i cizích kmenů počíváte veskerou svoji antipathii.

Z domácích mužů vedle dra Ebenhocha mluvil spravedlivě o situaci ještě zemský hejtman vorarlberský, který pravil velmi dobře:

„Vaše strana to byla, kteráž brímě vyrovnání s Uhry zplodila a uzákonila, ona to také byla, již čl. 19. zák. stát. o všeobecných právech státních občanů svůj původ děkuje. Na článek, kterýmž se rovnoprávnost všech národů ve škole a úřadě stanoví, odvolávají se všechny národy, a zvláště menšiny, a ten vyvolal také všecken ten spor a zášť, jimiž dnes tak strašně trpíme. Kdyby se bylo v Rakousku vládlo podle říjnového diplomu a těžiště zákonodárství bylo přeložilo do zemských sněmů a v zemích jazykově smíšených byly se zřídily kurie k ochraně menšin, ku př. v Čechách

k ochraně Němců, stáli bychom zde v Rakousku dnes zcela jinak, a právě na nás Němcích vymstívá se to, že tehdáž na základě centralismu moderní Rakousko zbudováno bylo.“

Na to obíral se řečník důkladně tak zvanou „svobodou“ německo-liberální éry. zvláště jejími projevy za Kollera v Čechách a jeho „vojenského panování“ v této zemi. Poukázav k tomu, jak se nakládalo s českými listy, s českými redaktory, kteří v 5 letech odsouzení úhrnem asi na 130 let žaláře, jak opoziční obce týrány byly ubytováním vojska připomněl i okřídleného slova vůdčího státníka německo-liberálního: „Slované musí býti tisknuti ke zdi“, i pravil: „Jaký div, že se to vše hořce vymstilo a že to vyvolalo vzplnutí národních vášní u národů násilím potlačovaných a že je nám nyní následky toho snášeti! Leč ani my katoličtí Němci nezapomněli jsme, co na nás tehdy spácháno bylo, všechno to tyranství ve věcech svědomí otců rodin a navždy děli nás hluboká propast od německých liberálů, kteří po celá desetiletí práva naše nohama šlapali. S touto stranou není možný žádný svazek, žádný kompromis, poněvadž dobře víme, že německým liberálům se nejedná o němectví, nýbrž o znovudosažení a nejsurovější využitkování ztracené moci.“

„Dnes, kdy měsíce pustých skandálů a úplného přerušení jakékoli práce v parlamentě ještě v čerstvé paměti jsou, kdy s pocitem nejhlubšího opovržení a neskonaleho zahanění patřime na liberální a nacionální rváčské pacholky, rozparovače a prkýnkáře musíme si všichni, kdož práci pro blaho lidu a nikoli drahé a nekonečné skandály chceme, opravdovost našeho programu vštípití. Říšská rada zvolená jako dříve zemskými sněmy, tak jak to podnes zemský zákł. zákon předpisuje, nebyla by nikdy poklesla na stupeň hospodské krčmy a byla by se stala polem nejpłodnější činnosti.“

Na to pojednával řečník o jazykových nařizeních hr. Badeniho, i děl: „Jazyková nařizení obaahni všeobecnou zásadu, dle kteréž každý Němec i každý Čech při všech úřadech a soudech v celé zemi právo své ve svém jazyce najiti má. Ve smyslu zcela všeobecném jest zásada tato obsažena už v čl. 19. zákł.

st. zák., i nesmí nazývána býti nespravedlivou, neboť v téže zemi, kteráž tvoří historický nedělitelný celek, mají míti oba národové, kteří ji obývají po celá staletí, stejná práva. Co jest jednomu svato a spravedливо, musí býti i druhému, a protož nemohou proti jazykovým nařizením celkem ničeho namítati se stanoviska spravedlnosti a slušnosti.“

Toliko žádá řečník odstranění některých „tvrdoostí“ jazykových nařizení, i praví, že úředníci ustanoveni jsou k vůli lidu, a že tudíž znalost obou jazyků pro ně jest závaznou. Nechť prý mladi lidé na universitách o něco méně bumlují a méně si hledí pořádku skandálů a trochu pilněji studují a pak je nezabije ani požadavek naučení se druhému zemskému jazyku.

Německým liberálům v Čechách, jichž strana posledními volbami téměř zničena byla, připomíná zemský hejtman vorarlberský, že jim jazyková nařizení byla pouze pohodlnou příležitostí, aby nabyli opět popularity u německých voličů, a vyvšením nacionální korouhve dřívější chyby v zapomenutí uvedli, i že, kdyby nebyl býval dr. Lueger potvrzen za starostu města Vídně, kdyby nebyl podán býval Ebenhochův návrh a hr. Badeni do svého ministerstva byl pojal dva nebo tři ministry tábora německo-liberálního, že by němečtí liberálové klidně byli pozřeli ne jedno, ale pět jazykových nařizení.

Když byl ještě podobně odsoudil stranu německo-nacionální a socialně-demokratickou, skončil zemský hejtman p. Rhomberg svou řeč: „My katoličtí Němci jsme lepšími Němci než onino hrdinové prkének, kteří surovosti a vypínavou nadutostí po celá desetiletí ostatní národy uráželi a ponižovali a po desetiletí nesnesitelným tlakem je tisknili a vzdor všem prostředkům násilí úpadek němectví nezabránili, nýbrž — pravím, přímo zavinili. Tlak vzbuzuje protitlak, toto staré pravdivé slovo doznalo v Rakousku smutného dokladu. My Němci rakouští, kteří přes všecko spílání protivníkům za sebou máme většinu pořádku a pravdy milovného německého lidu, my jsme hrdi na své dějiny a na svou kulturu, aniž však se proto stáváme domýšlivými. Avšak my nejsme Němci ve smyslu svých protivníků.“

Nejdříve jsme katolíky, pak Rakušany a v našem Rakousku také upřímnými Němci.“

K otázce naší jazykové promluvil také světoznámý učenec prof. dr. Jagič. Důležitý tento projev sluší rovněž zaznamenati Týž pravi v listě, zasláném prof. Mommsenovi výslovně, že jako on nezoufá nad budoucností Rakouska. Napak, Rakousko má ještě krásnou a stkvělou budoucnost před sebou. Jenom že člověk nesmí si mysliti Rakousko jako centralisovaný jednotný německý stát

Na to vzdává prof. Jagič německé kultuře veškeru čest, ale apostrofuje prof. Mommsena takto: „Jste rozhodně tuze málo informován o duševním a kulturním životě Slovanů. Podceňujete také výsledky kterých docílil již nyní německý kulturní vliv u Slovanů, především však u Čechů. Za jiných poměrů nebylo by snad ani Vám nemilé dovědět se že Čechové kteří okamžitě netěší se tuze Vaším sympatiím, jako učeliví žáci Němců dosáhli všemi směry již velikého stupně ve vývoji svého vlastního národního života, že pokládají se velice uraženými, jsou-li vyličováni přes úžasný pokrok naproti Němcům jako princip barbarství. Nikoli, velectěný pane professore, tato výčitka jest „nezasloužená“. ona jest prominutelná jako výraz „nedostatečného názoru“ o skutečných poměrech.

Čechové zasluhují, aby vzat byl na ně mnohem větší zřetel, nežli se to stalo ještě do nedávna. Duch jazykových nařízení, podle kterého v Čechách a na Moravě Čech s Němcem ve všech právech a povinnostech, tudíž také pokud se týká užívání jazyka jeho, má býti postaven na roveň, jest správným a spravedlivým a dříve či později zjedná si průchod. Že při tom německému jazyku zůstane širší pole, jest samozřejmé. — V Německu měl by se mezi těmito věcmi činiti rozdíl, tak jako již u nás doma poněmáhlu budou se musiti smířiti s myšlénkou, že Němec svým původem ještě nenabyl žádného právního titulu — požívajícího zvláštních výsad. Oba kmeny, Čechové a Němci, v Čechách jsou skutečně na sebe odkázáni.

Kdo by to popíral, obelhával by sama sebe i jiné.

Vy, velectěný pane kollego, jste o poměrech těch zpraven jenom jednostranně, proto ubližujete Slovanům, netoliko Čechům, nechtěje toho. Je to nadsázka, vyličují-li se Vám věci v Německu tak, že již tím, že stát ve hranicích království českého a markrabství moravského chce míti k dispozici co nejčtetnější dvoujazyčné úředníky, Němci budou počestováni. Tak nízké mínění by Němci sami o sobě míti neměli. Ba mohl bych jiti ještě dále a tvrditi, že jazykové výnosy, jen kdyby obratněji byly uvedeny ve scénu, přivodily by mnohem více výhod pro Němce nežli pro Čechy. Dosud dvoujazyčnost v Čechách byla výhradně jenom na straně Čechů.

Myslím tudíž: člověk nesmí si dáti rozpaky okamžitými valně imponovati. Zejména my zástupcové věd, my kaceřování professoři, musíme — dokud to možno, holdovati idealismu a dávatí přednost tomu, co v životě národů sjednocuje, před tím, co odlučuje. Vy Němec, já Slovan — my si můžeme již podati přátelství ruce. Iťebas i v rakouském parlamentě tou dobou bouřil lomoz Však on vybouřil. Také pusté scény přinesou své ovoce Bude jimi podán důkaz, že v Rakousku nelze vládnouti ani proti Němcům, ani proti Slovanům. Co se zejména těchto týká, dovolte mně jako znalci slovanských poměrů a slovanského charakteru lidového, bych Vám pověděl zcela nepokrytě že Slované jsou s to, aby ve své passivitě vykonali zázraky, že ani okamžitými neúspěchy nestávají se malomyslnými, že klidně čekají lepších dob, které přijdou.“

List profesora Jagiče, za něž musíme býti mu vším právem vděční, napsán byl na podnět samého prof. Mommsena, kterýž pak na list prof. Jagiče i odpověděl. Když prof. Jagič pak žádal, aby vzájemné jejich dopisy byly současně uveřejněny, potlačil berlínský professor hlavní část své odpovědi, ve které dal se proti prof. Jagičovi na ústup a nedovolil jí vytisknouti. Také charakteristická známka zarytého germánského tvrdohlavce.

V Praze sešli se důvěrníci zemští, aby učinili projev vzhledem k posledním událostem. Byl potřebný. Pomíjouce poněkud nabubřelý tón jeho, který

není se skutky v souhlase, vítáme jej hlavně proto, že jej dlužno považovati za projev celého národa, s nímž dlužno počítati. Svědčí, že nálada naše je sice nálada spravedlivé rozhořčenosti, ale nikoliv skličivosti. Kéž bychom byli i tak silní, odhodlaní a hlavně vytrvalí, jak rázně umíme mluvit. Kéž bychom nepouštěli stále a stále zásadní stanovisko a nedávali se do kompromisu. Tak získali bychom vítězství. Ale co to bude pak? Zase jen etapa ve vývoji moderního nacionalismu.

K vyššímu stanovisku v otázce národní, k úplnému klidu, k dokonalému vážení si práv jiných, došlo by se jen proniknutím křesťanského názoru o národnosti a právech národních. Jen ono řeší otázku tu v nejvyšším a nejušle chtiljším stupni kulturním. Filosofie, kterou nyní se spravuje naše veřejnost, není než zmodernisované pohanství. Křesťanský názor vysloven je ve slovech velikého moderního katolického filosofa Stöckla, ježž proto uvádíme (Křesťanství a veliké otázky přítomnosti, 21 hl.):

„Podle toho mají své právo jak národnosti, tak i státní sdružení mezi národnostmi, neboť tato i ony spočívají v poslední instanci na božské vůli. Neboť právem v tomto směru jest výraz zjevení božské vůle. Je to tedy právo, jež podmiňuje a zajišťuje jejich existenci, je to právo, jež jim poskytuje ochrany a tvoří kovovou zeď, kteráž je obkličuje. A toto právo jest na obou stranách božským dilem právem v tom smyslu, že zde i tam prýští se popředně z božské vůle. Obě strany liší se jen skutečným právním titulem. U národnosti spočívá právo na jejich existenci v povaze; povaha, z níž v první řadě vytrysknou rozdíly národní, je tu právním titulem z něhož odvozuje se oprávněnost národnosti, aby existovaly; pro ně jsou tyto dějinné události právním titulem pro oprávněnost jejich existence, pokud a jak daleko totiž na jevo vychází z těchto událostí v síle věčného zákona Božího toto právo jako přirozený a nutný následek. Tamo jest právní titul přirozený, zde dějinný. Ale to jedno právo jest rovněž tak úplně odůvodněno jako to druhé, poněvadž v poslední instanci dlužno je péce na obou stranách vyvozovati z vůle Boží. Může býti proto rovněž tak málo do-

voleno v zájmu a ve jménu národnosti podkopávati a rozkotávati státní svazky, které skutečně trvají a které mají právo na existenci moci historického právního titulu, jako naopak: potlačovati a ničiti v zájmu a ve jménu státního svazku národnost toho onoho národa. Jedno jako druhé je zločinným atentátem na právo božsky založené . . .

Kdo čini si ze zájmů a práva nějaké státní existence záminku, aby potlačoval národnost lidu, aby vypleňoval jeho „národní zvláštnosti“ a snažil se o to, aby zmizel ze řady svérázných národností, ten uráží národní právo tohoto lidu, kteréž je božskou Prozřetelností založeno rovněž tak, jako právo příslušné státní existence, a dopouští se zločinné vzpoury proti pořádku od Boha založenému. Obojí musí býti zachováno ve své neporušitelnosti, protože oběma chtěl Bůh, aby to bylo k největšímu prospěchu všeho lidského pokolení . . .“

Je tedy přirozený pořádek ten: národnosti musí býti zachovány ve svém právu, které spočívá na přirozeném vývoji. A je tedy přirozeným právem, chrániti a hájiti (rozumíme dovolenými prostředky) práva vlastního národa, kdykoliv jest na ně útočeno.

Nuže, kterak chová se křesťanství vůči tomu? — Také na to odpovídá nám výše jmenovaný učenec, a sice takto:

Nikoliv, jakoby křesťanství mělo za účel proměnití božské rozčlenění lidského pokolení v různé národnosti neb politické existence. Právě naopak. Křesťanství nechce v životě národů na zemi žádné tak tuhé jednoty, s kterou by nemohlo býti ani rozmanitosti. Jest spíše úmyslem ducha křesťanského, aby jednotliví národové a národnosti zachovávali svou svéráznost a přiváděli ji ku platnosti v životě všeobecném. (Dok.)

* * *

Zprávy národohospodářské. —
(Ještě prozatímné vyrovnání. — Hospodářské účinky jeho a zmatků v říši vůbec. — Nárky našich listů na netečnost hospodářskou.)

Rozhodně nejdůležitější události hospodářskou posledních dnů bylo rozhodnutí o prozatímném vyrovnání rakousko-uherským. Jak jsme se v posledním čísle

minulého roku zminili, tak se také stalo. Stalo se tak proto, že se ani jinak státi nemohlo. Zasedání říšské rady, která svolána v druhé polovici září, bylo po smutné slavných skandálech posledních dnů listopadových uzavřeno cis. nařízením ze dne 29. prosince a, co nemohl vyfíditi parlamentární aparát obou sněmoven skoro za dvě léta, vyřízeno známým již z minulého pojednání § 3. a 14. stát. zákla. zákona z r. 1867 č. 141 a 146.

Dne 31. prosince m. r. uveřejněno bylo v úředních listech cis. nařízení ve formě listu na předsedu ministerstva z předposledního prosince, na základě kterého zůstane v r. 1898 při posavadním poměru, v jakém obě polovice říše ku společným záležitostem přispívati mají. Nařízení podobné vydáno bylo na zákla. čl. XII uherského zákona z r. 1867 i pro Uhry. Oposice uherská však, která hlavní má zásluhu o to, že také v Uhrách ani provisorium (prozatímné narovnání) do 1. ledna projednáno nebylo, nezastaví se před vůli koruny a rozhodně prohlašuje, že nařízení toto je protizákonné, poněvadž prý v příslušném zákoně uherském z r. 1867 stanoveno jest, že o kvotě (poměru příspěvků) rozhodnutí má koruna teprve tenkrát, až by zákonodárné sbory obou států na určité kvotě se nedohodly. Připomenouti dlužno že by konečně táž námitka mohla platiti i pro tuto polovici říše. V uvedeném § stojí aspoň také, že „kdyby se mezi oběma zastupitelstvy (říše) dohodnutí nestalo, pak že určí císař tento poměr.“ Vyjednávání ohledně kvoty omezovalo se v obou říších jen na deputace zvolené z obou sněmoven (rakouské a uherské).

Téhož 30. prosince m. r. vydáno dále nařízení týkající se prodloužení dosavadní smlouvy obchodní a celní obou polovicí říšských a pak smlouvy s rak.-uher. bankou. Nařízení toto omezuje se pouze na Rakousko (Uhry, t. j. oposice uherská, postavily se principiálně proti jakémukoli společenství s Rakouskem). A poněvadž v zákonech uherských není pro tento případ ničeho stanoveno, je vláda na holičkách a — v tom příjemném postavení, že to nechá zatím všechno hezky běžet bez nařízení a smlouvy. Pouze nepřimo mohlo by se

toto nařízení týkati Uher v otázce dohodnutí s bankou rak.-uherskou. Uherská vláda aspoň dohodla se s bankou touto, že dosavadní stav se do 31. prosince 1898 v ničem nezmění, nebude li změněn ani v Rakousku.

Tím aspoň na několik měsíců odloženo rozhodnutí o otázce, která již tolik zlé krve způsobila a o které nikdo dosud neví, jak dopadne. Na nejvýše obtížné postavení, jaké mají v této otázce veřejní činitelé obou polovicí říše, nečinnost úplná nebo skoro úplná obou zákonodárných sborů, vzájemné vzdory a výčitky vzájemného odírání obou říšských polovicí mají a ničí každou plodnou práci hospodářskou vůbec a snižují dosavadní dobrou pověst říše před celým světem.

Že tomu tak, přesvědčiti se může každý, kdo nahlédne do listů cizích států, jak píší o říši naší. Není tomu dávno uveřejněn byl v anglických největších novinách „Times“ (čti tajms) článek, v němž docela vážně bylo tvrzeno, že úlohu „nemocného muže“ (známá narážka na Turecko) snaží se přijmouti nyní říše rak.-uherská. A to nebyl zajisté hlas ojedinelý. I listy severního našeho spojence (zvl. „Frankfurtské Noviny“, pak „National-Zeitung“ v Berlíně) přimastí si kde mohou na účet Rakouska, a oblibenou jejich písničkou je vyzvání k Maďarům, aby, pokud oni nyní jsou silnější, hleděli všeobecně rozháraného stavu v říši ve svůj prospěch využítkovati. Že zostuditi hledí říši i na německém říšském sněmě, je po řečech poslanců Zimmermanna a Hordenberga známou věcí. Povšimnutí zasluhoval článek uveřejněný v polovici min. měsíce v berlínském listě „Kreuzzeitung“ pod titulem „Strannické boje a státní úvěr“. Článek ten obrací se proti zmíněným utrhačným názorům v cizině šířeným, jako by nynější boje a vůbec rozhárané poměry v celé říši dotýkaly se realního svazku obou říšských polovicí a tudíž vlastní existence říše rak.-uherské, a stálo to pisatele dosti práce, aby čtenářstvu dokázal, že spory a zmatky ty vznikly aspoň po většině z národního hnutí.

Že mohla býti v polovici minulého měsíce tímto milosrdným článkem Rakousku dosti značná služba prokázána, dokazuje jednoduchý pohled na

kursovní listek za poslední dva měsíce předcházející. Stačí srovnati ceny rent našich a směnek cizích (devis), které pro státní úvěr bývají charakteristickými a které tedy tentokráte tím více pozornosti zasluhovaly. Tak 5⁰/₀ renta papírová (100 zl.), která dlouhou dobu měla hodnotu 102 zl. (dne 16. listopadu dokonce 102 zl. 45 kr.), klesla za měsíc na to a sice právě v dobu, kdy cena jejich obyčejně ku konci roku bývá pužena do výše o celou zlatku, kdežto cena 10 liber šterlinkův anglických stoupla ze 119 zl. 28 kr. dne 15. listopadu za měsíc na 120 zl. 45 kr. A hlavní příčinou tohoto klesání našich a stoupání cizích peněz byla, dle údajů bursovních přehledů, nejistota osudu rakousko-uherského vyrovnání a poplašné pověsti listů cizích státních, které již lámaly kopy nad osudem říše naší.

To jsou jen tak zmlinky o některých dosavadních účincích utěšeného stavu v říši, nehledě kromě toho k oněm 70⁰/₀, které platiti budeme (t. j. platiti bude hlavně království České) jako příspěvek k uhrazení společných výdajů na rok 1898 v celkové částce 158,385,748 zl. A přijde na to, jaké další účinky nás ještě čekají.

A přece jsou veškery hlasy těch, kdož ku zhoubnosti národnostních a politických rozbrojų ukazují, hlasem volajícího na poušti. Dnes všechn život soustřeďuje se u hesel politických a zájmů národnostních, kromě snad několika ještě mocnějších ideálů, vyhovujících tak zrovna těm z obecenstva kdo v těchto smutných dnech užiti chtějí hlavně „legrace“. Všechno ostatní, zvláště zájmy o hospodářskou samostatnost, podklad a nezbytnou podmínku samostatnosti politické, které bychom nejraději se dodělali jen státním právem českým, jest věci vedlejší. Je-li to možno s úspěchem při národu hospodářsky tak chabém jako jsme my, je otázka. O netečnosti k hospodářským otázkám

u nás mluvili jsme zde několikrát, je zatím zbytečno zmíniti se znovu o tom obšírněji. Chceme jen při této příležitosti na důkaz svých slov uvésti, že přední náš časopis, jenž vychází redakci dra. Grubra a jen otázky hospodářské pěstuje, „Obzor národohospodářský“, již dávno by byl zanikl, kdyby nebyl oficiálním orgánem dvou spolků, které si mohou tento „luxus“ za našich poměrů dovoliti, a kdyby mimo to nedostával podporu akademie. Podobně stěžuje si i ten z našich denníků, který na znamení toho, že otázky národohospodářské v národním našem snažení konečně jednon prvé místo míti mají a také míti musí. položil rubriku národohospodářskou na první místo svého listu. Je to politický, dříve tak kaceřovaný „Hlas Národa“, v němž rubriku tuto řídí přední náš odborník, prof dr Brát. Nebude od místa, když budeme citovati několik slov uveřejněných v časopise tomto pod titulem „Doslov na konci roku“.

„Nelze zapírati, že vlastně namnoze třeba jest nejprve v lidu našem, i v jeho třídách nejprobudilejších, čilejší zájem na záležitostech národohospodářských teprve probouzeti. Celé vychování generací dosavadních mělo u nás směr málo příznivý platnějším ocenění hospodářských záležitosti. Klád tu příliš výlučně jistý krasodušný směr. Běda zajisté, kdyby měl cobytí při vychování národa, ale, když jen on vše ovládá, jest to, jako když miza stromů živiti může jen několik větví. I tak do kalichu radosti nad utěšeným vzkvetem uměleckého a slovesného vzruchu českého stále hojněji padaly kapky poznání, že není trvalého zabezpečení pro svérázný vývoj národa bez jeho dostatečného hmotného zabezpečení, bez jeho hospodářské samostatnosti.“

To jsou bohužel trpká, velmi trpká slova, ale tím pravdivější . . .

Obsah „Obrany“ :

Na prahu roku 1898. — k. — Hospodářský a socialní rok 1897. — r. — Časové zprávy. — Literární příloha: Vánoční legenda. — Divadelní listy. — k. — Pro duši. Z polského se svolením autorovým přeložil Václav T. Kamejský. — Různé zprávy.

Předplatné budiž zasílán: přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák

Literární příloha.

Číslo 1.

5. ledna 1898.

Ročník II.

Vánoční legenda.

„Jsem tomu věru rada, že u mne chcete oba zůstatí, bylo by mně samotné zde velmi smutno, neb jest to dnes ponejprv po dvaapadesáti letech, že nepůjdu na půlnoční mši svatou; ale moje ubohé nohy tomu již nedovolují!“ pravila babička ke svému nejmladšímu vnuku Jiřímu a jeho půvabné nevěstě Marii. Byla již velmi dětinskou, měla slabounký, již se třesoucí hlas. a když pozvedla své uvadlé ručky proti krbu, zdály se skoro průsvitné a malounké jako ručky dětské. Všichni přítomní členové rodiny byli připraveni k odchodu do kostela a jeden za druhým políbil stařence ruku. Byla jich celá řada a trvalo značnou chvíli, než přišlo nejmenší pravnouče na řadu. Od blízkého kostela zavzněly právě zvony na půlnoční mši svatou, a za malou chvíli rozléhaly se kroky odcházejících hlučně po dřevěných schodech v starožitném domě; potom nastalo opět ticho. Babička se zadumala, zdálo se, že je pohroužena v upomínkách na minulé doby.

Tiše přikročili snoubenci k oknu, dívka odhrnula záclonu a hleděla ven na zasněžené náměstí, jež bylo ozářeno modravým světlem luno. Vyhlídka z této komnaty byla právě na kostel, a bylo viděti, jak spěchali se všech stran lidé do chrámu. Pohled na ozářená okna chrámová, přítlumený zvuk mohutných varhan vzbudily v Marii vřelé přání, aby mohla též vstoupiti se svým ženichem do této svatyně. Byla zde hostem, přijela včera z Polska, aby slavela své zasnoubení s Jiřím v domě milované jeho babičky. Vše bylo jí zde nové, vše jí zajímalo a poutalo její pozornost; litovala proto, že zůstala doma; povzdechla si. Jiří pohladil její rusou hlavinku a ukázal na opuštěnou stařenku u krbu. „Kterak bychom mohli naléztí klid v kostele, kdybychom zanechali tuto drahou slaboučkou bytost v této posvátné době tak osamělou?“ tázal se Jiří něžně. „Máš pravdu, jsem velmi dětinská,“ odvětila mladá dívka a podala mu s blahým úsměvem svou ruku. Oba navrátili se tichounkými kroky ke krbu. Marie se usadila na stoličku u nohou babiččiných. Jiří usedl na židli vedle křesla stařeny. Mladý muž se skoro ostýchal přerušiti posvátné ticho, jež panovalo v komnatě; díval se dlouho od snivé stařeny na krásnou zářící dívku, na jejíž vlasech pohrávaly zlaté kmity ohníska a ozářily její půvabnou hlavinku jako paprsky zapadajícího slunce. Laskavě hleděla mladá dívka na stařenu. V krásných jejích dětských očích bylo zřejmě vysloveno udivení, jak může člověk tak sestarati. Zvědavě hleděla na starý obnošený snubní prsten na prstě stařenině, jež byl již tak tenounký, na starožitné náušnice její, na oblek její staromodního tvaru. Když pak od svého sedátka patřila na přítulnou komnatu babiččinu se starožitným nábytkem a stkvoutnými, vykládanými staročeskými truhlicemi, tu napadly mladé dívce různé povídky, jež byla čtla za svého dětství. „Babičko,“ pravila něžně pohladivši ručky stařeny, „není u vás též obyčejem, že staří vypravují na štědrý večer pohádky?“

Dobrá stařenka podívala se na mladou dívku s výrazem, jež svědčil, že duch její v okamžiku tom nebyl přítomen. Pozvolna se ale vybrala ze svých upomínek a opětovala lichocením dívčino něžným polibkem. „Ano, milá Marie, chci ti vypravovat onu pohádku, kterou jsem vždy těšila tvého netr-

pělivého Jiříka, když se nemohl dočkati vánočního stromku a kterou tak rád poslouchal.“

„C. ž jí ještě pamatuješ?“ tázal se mladík s úsměvem.

„Myslím, že ano, a Marie,“ dodala pohnutě, „může si ji pamatovati jako vzpomínku na tvou babičku.“

„V chudinké chaloupce, kde bydlila svatá rodina, bylo smutno; uhostila se v ní starost milující matky, která neměla čím obdarovati svého miláčka, malého Ježíška k jeho narozeninám. Božské dítě bylo tak moudré a vznešené, i bylo těžko najíti něco vhodného pro ně. Radila se Panna Maria se svým druhem, svatým Josefem, ale oba zavrhli každý návrh, tu pro chudobu svou, tu pro jinou příčinu, tak že matka Boží již litovati počínala, že nebude jí lze obdarovati svého jedináčka. S lítostí pozoroval sv. Josef její zármutek. Odložil svou práci a vydal se na cestu do městečka, aby nějaký malý dárek vyhledal.

Ve městě viděl ovšem mnoho krásných věcí, ale která z nich byla způsobila, aby přinesla radost svatému jeho svěřenci? Chudoba jeho byla tak veliká! V hlubokých starostech kráčel svatý Josef k domovu. Když se přiblížil již jen as na čtvrt hodinky cesty od své chaloupky, počínalo se již šeriti. Znamé cesty si zamyšlený světec málo všimal a proto ani nepozoroval, že náhodou se uchýlil stranou; zpozorovav omyl, chce se vrátiti, však aj, náhle nebeským svitem ozářené místo, jež se odráželo nápadně od okolního šera, upoutalo zázračnou mocí jeho pozornost. Přistoupil bližě. Na osvětleném pahrbčku stál krásný, mladý stromek, jakých v krajině této svatý Josef ještě nikdy neviděl. Bohaté větve stromku skláněly temnou svou zeleň až k zemi, na špičkách jehličnatých větvíček blýskala se zlatá poupátka, půvabné výhonky jako stříbrné svičičky houपालy se při libém vánku a čarovná vůně naplňovala okolí stromku.

Svatý Josef vzpomněl tu na svého chovance a na jeho radost z každé byliny, z každé květiny. I probudilo se v něm okamžitě vřelé přání, aby krásný stromek mohl donésti jako dárek milému Ježíškovi. Svatý Josef zkusil vyvrátiti stromek ze země, což se mu podařilo k nemalému jeho překvapení velmi snadno; ano, zdálo se skoro, jako by zázračný stromek byl od neviditelné ruky k tomu účelu připraven a naň čekal. S upřímnou radostí ukryváž nalezený poklad pod svůj plášť a spěchá k svému obydlí.

Večer rozložil již své stíny na vše strany. Nepozorovaně vstoupil do vnitř, odnesl milý stromek tiše do vedlejší komůrky, která se nacházela vedle hlavní světnice, v níž slyšel rozprávěti matku se svým božským synem. Rychle zasadil stromek do nádoby, upevnil ho hlinou, tak že stál zpríma jako v lese, a vyzvedl ho na kamenný výběžek krbní. Potom nepozorovaně a tichounce se vykradl z komůrky a vešel do světnice, kde dlela Panna Maria se svým synáčkem. V útulné světničce bylo již vše přichystáno k jeho návratu. Stůl byl prostřen ku skromné večeři. S blaženým úsměvem a srdečným pozdravem přivítala matka a syn milého ochránce.

Poslední červánky zapadajícího slunce ozářily ještě jednou celou krajinu, prodraly se otevřeným sloupovím domečku a vrhaly své rudé svity do skromné světničky. Na obloze vystoupilo na tisíce stříbrných obláček, jež se podobaly andělským hlavinkám. Jemný hlas Ježíškův mísil se libě s hlubokým hlasem pěstounovým v srdečném chvalo zpěvu. Zpěv byl ukončen a svatý Josef ještě požehnal pokrm. Sotva že domluvil poslední slovo, ozval se ve vedlejší komůrce neobyčejný ruch jako šumot křídel a jemné zvuky něžných stříbrných zvonků. Pak se ozvaly z dálky dojemné zpěvy nadpozemských hlasů. Udivené poslouchali všickni tři. Svatý Josef otevřel konečně dvěře komůrky, kde stál přinesený stromek. Ale, jak veliké bylo jeho překvapení, když otevřenými dveřmi vnikla náhle oslňující záře do cuudobné světničky. Užřeli stromek ozářeny tisícerymi světélky. Každá jehlička stromku se stkvěla jako dýmant, poupátka se podobala malým rubínům, zlaté hvězdičky a bílé obláčky jako andělské závoje vznášely se nad zázračným stromkem, na jehož vrchole tvo-

řily dvě mohutné větve velký zlatý kříž! — Dlouhou chvíli panovalo ticho. Malý Ježíšek vzhlížel radostně ku stromku. Konečně se zastavil před svou matkou, která z krásného, výrazného oka svého dítěte čtla na sta rozličných otázek. S blaženým úsměvem obrátila se šťastná matka k svatému Josefu, tázajíc se ho, jakým způsobem získal tento královský dar, který naplnil chudobnou jejich chýšku tak nádherným leskem? Svatý Josef sám byl hluboce dojat a rozrušen. Laskavé jeho oko bylo zarozeno slzami. Když pak vypravoval svým drahým jednoduchou a nepatrnou událost, jak nalezl na cestě onen zázračný stromek, tu zářilo v posvátném zanícení oko Ježíškovo, jenž rozpjal ručky nadšeně vzhůru k zlatému kříži na vrchole stromku, jak by jej chtěl zulibati. Posvátná, tajemná slova řinula se z úst jeho. Za chvíli uhasl stromek, starostlivá matka uložila synáčka na lůžko pod stromem a jeho blahé sny se rozvíjely dále. Když se Matka Boží v noci probudila, tu uzřela pod stromem opět modravé světlo jako zářící luny a zočila, jak se vznášeli opět kolem lůžka Ježíškova andělé, kteří obsluhovali a chránili Božské dítě ve spánku. Blažená matka bděla a kochala se dlouho s nevýslovnou rozkoší tímto překrásným pohledem.

Dlouho vypravovalo se ve skromném příbytku svaté rodiny o zázračných narozeninách Ježíškových a se všech stran přicházeli lidé dívat se na zázračný stromek. Tak stal se vánoční strom radostným odznakem Narození Páně a nevyčerpatelným zdrojem tisícerych radostí křesťanského člověčenstva.

Hlas stařenky již ochaboval, mluvila stále slaběji, tak že poslední její slova zněla již jako z dálky. Mladá nevěsta byla velmi dojata, a utírajíc tajně slzu z očí, pravila k stařence:

„Dobře uchovám ve svém srdci tuto vánoční pohádku jako drahou vzpomínku na tento večer.“

„Dejž to Bůh!“ doložil Jiří, „já naučil se z vypravování drahé své babičky mnohemu dobrému, a jmenovitě vážit si sobě zbožných žen, jež jsou vždy pokladem a vzorem v každé domácnosti, jak v chudinké chaloupce, tak i v nádherném knížecím paláci.“

S blaženým úsměvem objal Jiří svou nevěstu a ruku v ruce poklekli oba snoubenci před stařenou na kolena. Babička položila své ruce na drahé hlavy milených vnukův a chvějící její rty šepotaly zbožné a vroucí požehnání. V tom okamžiku otevřely se dveře do vedlejší komnaty, a z ní zářila osvětlená a stkvostně okrášlená jedle: „Vánoční strom“.

Divadelní listy.

Ukončivše krátký statistický a všeobecný přehled, jež ovšem jen v krátkých rysech jsme nakreslili, přistupujeme nyní k podrobnějším procházkám divadelní literaturou, spokojující se zatím jen literární jeho stránkou a pomíjejíce její stránku divadelní.

Materiál je veliký i dlužno si jej nějak rozdělit. Je to nesnadno, poněvadž jest těžko zachovati si v té spoustě jasný přehled, a poněvadž nějaké přesné rozdělení pro účely, za jakými píšeme tyto listy, není vždy možno. Jsou dramata historická, která dlužno rozebírat i po stránce náboženské, jsou opět kusy ze společenského života, jež dlužno posuzovati se stanoviska sociálního, a mají zase historické ozvěny. Tu je dějištěm domácí historie, tu opět doba renaissanční nebo pohanská. V jedné vábí nás historický názor, téměř vždy do náboženských poměrů zabíhající, jindy zase více společenský. Ani rozdělení na kusy s našeho stanoviska závadné a zase nezávadné není

možno přesně učiniti, poněvadž i tu někdy malý stín závadnosti padá na kus celkem dobrý, jindy dlužno ho přičísti na útraty děje nebo doby. Probíráti jednotlivé spisovatele za sebou dalo by sice pěkný obraz básníků hotových, ale právě jen jich; nám pak více o obraz divadla jako veřejného učiliště socialního běží než o črty literární a osoby básníků.

Podobné obtíže vedly nás k tomu, že rozhodli jsme se bráti se cestou následující.

Nejdříve probereme vůbec jen produkci českou, proti které pak postavíme produkci cizí. Výsledek ukáže jejich kulturní a socialní jakost. Česká produkce má několik významných vlastností. Silný je tu moment historický, který zase nejvíce je zastoupen dobou husitskou a bratrsko-protestantskou. Touto ještě více. V tom liší se dramatika Národního divadla podstatně od jiných divadel. Okolnost ta je dána celou naší historií. Že toho není ještě více, že tendencím husitským a bratrsko-protestantským není ještě více místa na Divadle popráno, že tendence ty nezvrhly se až v krajní exaltovanost, k níž názory právě minulých let vedly, k tomu, jak už řečeno, přispěly méně vytríbenost, pokrok a spravedlivá rozvaha v historických názorech, nýbrž více prý tužka censorova. Dramata sem spadající probereme nejdříve, k nimž přidáme ostatní historické práce k vůli úplnosti, byť v nich náboženský moment upadal více v pozadí. Je jich méně. Většina českých historických dramát má silnější tendenci náboženskou než historickou, tak že české historické kusy dlužno nazvati spíše tendenčními než historickými, nebo tendenčními s historickým pozadím. Jsou většinou psány pro moderní diváky, nikoliv jako zrcadlo dějin minulých věrné a pravdivé, ale jako dráždidlo ve smyslu právě panujících názorů „vlasteneckých“, historických a náboženských. V některých je toto stanovisko moderně historické tak silné, že zabíhá do dramatického pamfletářství, že se čte jako známé brožurky na osvětlení lidu: duch českých dějin, Jan Hus, Jednota bratrská a p. Těch dramát, jež této předpojatosti a strannickosti dovedla se vyhnouti, je málo. Tu a tam probleskuje při jiných trochu věcnějšího a pravdivějšího pojmání naší historie. Vytkneme to zvláště.

Těmito dramaty historickými začínáme, a to nejdříve těmi, které vynikají náboženským momentem. K nim přidáme ostatní, více historické. Tak bude dosti jasno, jaké historicko-náboženské názory ssaje do sebe obecnstvo Národního divadla. Vytknouti snad ještě sluší, že historická a domácí dramata, která činí nárok na dramata význačné česká, nejčastěji bývají dávana při odpoledních představeních. Proč, nelze s určitostí tvrditi. Snad je to tendence, snad ústupek oněm vzdělaným kruhům českým, které buď na českou produkci pohlížejí pořád ještě s patra, buď touží především po moderní kuchyni světové. — —

Na prvním místě zmiňujeme se o dramatě Vrchlického „Bratři“, ne proto, že by bylo nejzávadnější, ale proto, že z historických dramát dotýká se osoby nám Čechům nejposvátnější, sv. Václava. Historická osobnost svatého Václava jeví se nám takto: Panic čistý, kníže pokoje, v případě nutnosti statný rek, lidu nade vše milovný, rozvázný politik, který věda, že odpor proti Němcům byl by zhoubou pro národ, uzavírá raději s nimi čestný mír, světec katolický. Takový je sv. Václav. Tak žije i v podání všeho lidu, které odpovídá zcela historii, obetkáváje osobu zemského patrona nad to oním

posvátným kouzlem, ve kterém soustřeďuje se vše, co je národu drahé, co je jeho duch, jeho naděje, jeho velikost.

Vyhovuje Vrchlického Václav historii a podání? Myslíme, že až na jedno nebo dvě místa vyhovuje. Osoba sv. Václava obetkána tu skutečně posvátnou uctivostí, jež jeví se jednak ve slovech Václava vlastních, jednak ve slovech těch osob, které o něm mluví z přesvědčení a kterým drama dává za pravdu, ač nelze nevytknouti, že někde tato poslední událost měla by býti silnější. Tím také vyhověno, tušíme, požadavkům historického dramatu co do osoby Václavovy. Veliký nedostatek jeví se jen v tom, že Vrchlického Václav není mučenicem pro víru. Ostatní děje nemusí býti přesně historické, nebo musí býti považovány za vedlejší, neodporují-li ovšem v ničem uvedenému pojmání osoby svatého Václava. Proto po historické stránce neklademe na ně velké váhy, přiznávajíce básniku rádi svobody dost a dost, aby typ hrdiny a jeho tragický skon si dramaticky vytvořil a náležitě stupňoval.

V prvním jednání začíná nás poněkud mraziti, když slyšíme mluvíti Palhoje trochu uštěpačně:

Kříž s Němci jde a kříž ten hlásá mír,
též Němci nesou mír — to jasné přec.

Nebo dále:

Leč krve bojí se a nechce válku.

A zase:

již (zem) prodat chce za sto dvacet volů
a pět set hřiven stříbra — vrahům svým.

Když Radslav mluví:

ne před sebou, já prchám před sněmem,
kde zaprodána má být moje vlast.

A hned zase:

Dřív v radu užší pozval kníže nás
a dlouho vykládal a v škrabošku
vytáček planých halí bázlivost
a plachou mysl, radil k míru nám.
Leč s odporem když setkal se nás všech,
tu přísně vystoup, sladkou úlisnost
na vůli vládce změnil železnou
a pevně, neodvratně zjevil nám,
co vykoná.

Mrazivost naše stoupá, slyšíce domnělá vlastenecká slova Drahomířina, její nářky na vlastní osud prý trpký, ano už jsme nedočkavi, když Radslav kleče mluví ke knížeti:

Můj pane, neprodávej Němcům vlast
za mrzký peníz laciného míru,
jenž brzy v těžké jho se promění
na šíji tvé i tvého národa.
Slyš zkušenosti hlasy výstražné
a pamatuj, kdo zhubil slávské kmeny,
jen povolnost jich podlá, nevčasná. — —

Konečně si oddechne, slyšíce odpověď Václavovu:

Jeť síla veliký dar dobrých nebes,
však v mezích upoutána rozvahy;
tvá překypuje a tím boří hráz,
by sama v přebytku se udolala.

Co vše tu děl, je stokrát uváženo,
co stane se, je dílo bezsených mých
nocí, posvěcených modlitbou.

By žehnatí mně mohl (totiž lid po věky), mír mu dám.

Průběh a konec dramatu, charakteristika Palhoje a ostatních odpůrců ospravedlňuje Václava, že v této otázce, tolikráte už projednané, je stanovisko báníkovo správné. Ano ze slov nepřátel i osobní ráznost a pevnost Václavova je zřetelna. Je zajisté i v duchu dobrém praveno, když Palhoj vypravuje Drahomíře o průběhu, jak lid pražský zatínal proti Němcům pěsti, jak jižjiž chystala se bouře, ale jak zjev svatého knížete všechny kouzlem jal.

Juž v plamen bylo by to vybuchlo,
v tom kníže přišel a tu divným kouzlem
pěst zaťatá se zvolna otevřela,
mlat na zem pad' a brvy svažštělé
roztály v tváři sladkém úsměvu
a na kolena všecko padalo

Rovněž odpovídají ponětí našemu slova odpovědi Drahomířiny:

To dobře pravil, — divné jakés kouzlo
Václava bytost celou ovívá;
v tvář pohledět mu, to jest osidlo,
hlas jeho slyšet, oko zataženo
a v síti třepá se sup odboje
na krotkou holubičku proměněn — — —

Když pak v rozchodu s bratrem dosti zřejmě je Václavova láska a smířlivost vytknuta proti pošťvanému Drahomírou Boleslavovi, tak že přemáhají jej, klade básník matce do úst slova:

Zas kouzla bytosti své užívá,
hle, jak se chvěje Boleslav, jak bledne
a rdí se zas — — —

Když v třetím jednání Václav přiblíží se proti Boleslavovi, jehož krutost, vládychtivost a horkokrevnost zatím náležitě byla básníkem vylíčena, a vyzve Boleslava v boj, aby ušetřena byla krev lidu, jest charakter Václava reka, lidumilce a světce opět podán die našeho názoru svatováclavského. I Radslavu uklouznou nad hrdinností Václavovou slova: „V tom nepoznávám Václava.“ Bídny Palhoj vypravuje Drahomíře průběh souboje:

Možno věřit očím,
teď s koně slézá Radslav — —
Ba slézá, pěšky k Václavu se běře,
teď přilbu snímá s černých kadeří,
teď — ztuhni jazyku, než řekneš to
a vysloviš — on kleká před knížetem,
v prach níží čelo, Václav milostiv
mu kyne s koně, davy úžasem
jsou schváceny, teď Václav s koně slézá
a juž si oba leží v objeti
a davy v jásot velký propukly. — — —

Radslav, vrátiv se, takto pak mluví o svém souboji:
Mne zvete zrádcem,
jak čtu to v plachém oka pohledu,

mně jedno to, neb vy jste neviděli,
co já jsem viděl a co v svaté hrůze
se zdráhá říci jazyk ztrnulý

— — — — —
V prach skácen Václavovou velebou
jsem hrdé čelo sice ponížil,
neb andělé dva s meči ohnivými
se vznášeli mu zářně u hlavy

— — — — —
neb více než bleskem ten jest znamenán,
kdo v mrakověnci uzřel Boha tvář.

A Radslav potácí se ochromen ven. V těchto a podobných scénách, při nichž vystupuje Václav ozářen kouzlem světce, vykreslen tedy svatý Václav s úctou a velebností, která básníku činí čest a nás srdečně uspokojuje. Když pak ještě uvážíme jednání Václavovo tak neskonale šlechetné proti bratrovi, když slyšíme, jak v situaci nejvíce už napjaté, kdy Boleslav k nejkruťšímu kroku odhodlati se ustanovuje. přeje z toho srdce klid matce i blaho bratru, jemuž i trůn i panování dobrovolně postoupiti hodlá, musíme vyznati, že veškera vznešenost našeho svatého Václava je nezastřena. A zbožnost, rytířskost, mírnost a udatnost, dobrotu srdce a spravedlnost spojití v jedno v krásný celek, není zajisté úlohou nikterak snadnou. Jsme v duši upokojeni, rozníceni.

On velikost má, slávu, a co víc,
má lásku lidu jeho přítulnost,
hned pouze žne, co sil svou povahou

naříká si pěkně Boleslav. A jak dojemně zní konečné závěrečná slova Boleslavova, když zvěděl, co mluvil Václav Béle:

On tedy chtěl, bych zcela šťastný byl —
když bije se v prsa jako obrácený kajicník:

Ó zněte zvony, zněte v širý kraj
můj, celým světem v dálku neste hřích,
však lítosti mé slzy s vámi jsou —

— — — — —
Stvoř srdce čisté, Bože, v hrudi mé
— — — — —

Když uslyšel hymnu „svatý Václave“, dí se silou dramaticky úchvatnou:

Kdo vydech' první tuto slavnou hymnu,
jež vzduchem ticha na peruti sem
zalétá sladkou notou vítěznou?

A končí drama slovy Boleslavovými:

Já nejsem vladař této země víc,
jsem správce pokorný, neb vladař ty,
ve bleskověnci nesmrtelných hvězd!
Já nemám trůn, já žezla netřímám,
vše tvoje, bratře, teď i napofád:
Tys věčný kníže Čech, ó, prosím, drž
svou ruku nad svým národem!

Historická pravda, že Václav moudře jednal, uzavřev smír s Němci, vytknuta ještě s dostatek v jednání třetím, výstupu šestém. Těžší a nesnadnější je poměr k matce. Matka znepokojená hříchem smrti Ludmiliny, panství-
chtivá, toužící po boji proti Němcům, a zase Václava milující — tu těžký rozpor. V momentě náboženském, křesťanském a pohanském byl by měl básník více dramatických prostředků, ale jemu i Drahomíra patrně byla osobou

milou. My považujeme to za vedlejší okolnost, spokojeni, že aspoň v tomto přetěžkém poměru mezi matkou a synem zachován soulad, který uspokojí. Ale jedno nás zaráží. Scéna s Bělou. I tu ukáže se Václav čistý, svatý, přece ale nemůžeme a nikdy nebudeme souhlasiti s tím, aby žárlivost Boleslavova na Václavu tvořiti směla dramatický prostředek, ani s tím, aby Václav Bělu na vlasy políbil a k ní mluvil slova výstupu sedmého jednání čtvrtého. Je to vše čisté, krásné, dojemné, ale s naší představou katolickou o světcích není to slučitelné! Vždyť ani toho všeho není třeba a malou změnou mohl by básník očistiti drama své i od tohoto zjevu, který v duši katolického lidu musí působiti leknutí a nepokoj, porušiti mu čistotu dojmu.

„Bratří“ dávání jen v jednom roce 1889 pětkrát a od té doby neobjevilo se drama více na prknech divadelních. Proč? Snad že není husitské, že je psáno v duchu sv. Václavském až na zmíněnou onu okolnost. Soudě dle ostatního repertoaru a dle oblíbenosti jistých kusů skoro se tak zdá. Škoda oně vytknuté okolnosti, drama „Bratří“ mohlo by býti slavnostním kusem naší katolické veřejnosti. Nás aspoň dojalo ve smyslu nejpříznivějším. Je bohužel jedině Vrchlického drama, kterému můžeme vzdáti plnou chválu, nehledě na uvedenou již okolnost. Při prvním dojmu ani jsme nepostrádali příliš kardinálního ovšem požadavku „mučenicví“ sv. patrona. To proto, že osoba jeho září z dramatu v tak ušlechtilém a svatém světle, že charakter světce je jasný a s dostatek patrný. Ale to nestačí. Sv. Václav náš, český zemský patron, byl rozsévatelem víry životem a krví a hlavní příčina mučnické smrti nesmí býti jiná než tato; ostatní ovšem mohou zůstati státi jako pomůcky dramatické a ovšem i pravděpodobné mimo ono místo s Bělou. Ta myšlénka musí naprosto ustoupiti.

Kdyby Vrchlický tuto změnu, která velké práce by nedala, která nežádá ani změny kostry dramatické ani změny celkového děje, provedl, lid, katolický byl by mu vděčen. Vrchlický za mnohé by ho usmířil a sám postavil si nejtrvalejší pomník slávy.

„Bratří“ tedy jsou jedním z ušlechtilých dramát, ale má ony dva závažné pro nás nedostatky.

(Pokrač.)

Pro duši.

Povídka JANA LADY. — Z polského se svolením autorovým přeložil VÁCLAV T. KAMEJSKÝ.

I.

Poslední zvuky hymnu rozplývaly se tichounce pod klenutím kůru. Přitlumené tóny varhan zvučely ještě měkce, slavnostně, klidně, parafrazující konečný nápěv modlitby a ztrácejíce se zvolna v prostoře.

„Ó milostivá, ó, přivětivá, ó přesladká Panno Maria!“

Stříbrný zvuk chvěl se chvíli ve vzduchu, tesklivý, stále slabší, odrážejí se o křížující se žebra a sloupy za velikou železnou mříží v dlouhé, temné lodi kostelní.

Po nějaký čas klečely ještě sestry ve vyřezávaných sedadlech kůrových, jsouce nepohnuté nad pulty schýleny. V temné noci, pokrývající kůrovou kapli i kostel, vypadaly ve svých bílých pláštích a černých závojích jako

řada tesknících sobč. Dvě svíce ze žlutého vosku zasazené v starobylém bronzovém svícnu vrhaly čas od času červenavé nejisté paprsky na zbytky zčernalých fresek a setřelého zlata na stěnách, na přísné postavy svatých, vyřezaných nad sedadly v přirozené velikosti, na vysoká, malovaná okna, jichž barev nemohly osvětliti. Za ohromnou mříží vykutou dovedně v podobě fantastických drakův a listův a potaženou černou mušelínovou záclonou, míhaly se jako hvězdy různobarevným světlem zářící lampy, zavěšené před oltáři, a vysoké klenuti rýsovalo se hrůzné a tajemné ve stínu.

Z prostředního sedadla, v hloubi kůru, o stupeň povýšeného nad ostatní, zdvihl se bez šelestu bílý, vláčný stín a schýlil se hluboko před oltářem ve středu kapele. Z protilehlých sedadel počaly se zdvihati po dvou tiše, jakoby se země nedotýkaly, jiné bílé postavy, schýlily se na okamžik k zemi a bílou řadou jako procesí duchův ztrácely se v gotických vyřezávaných dveřích. Všecky odešly. Dubové dveře tiše se zavřely. V černých sedadlech zůstal toliko jeden bledý stín.

Sestra Bronislava osaměla.

Několik hodin před tím pozvala ji po polední rekreaci představená do své cely.

Když podle zákonitého zvyku vešedši poklekla, aby o požehnání poprosila, přitiskla ji matka Hilaria k sobě a hlavu jí objala.

„Dítě mé!“ řekla, „poděkuj Pánu Ježíši; prokázal ti milost, vkládaje kříž svůj na tvá bedra.“

Sestra Bronislava ani se nepohnula, ani hlavy nepozdvihla.

„Bratr tvůj . . .“

„Viktor!“

„Předevčírem zemřel . . .“

Pozdvihla oči a zadívala se v lahodnou, vráskami pokrytou tvář představené spíše s výrazem strachu nežli bolesti, a z úst vydrala se jí tichá, spíše jeku podobná otázka: „Jak?“

„Umřel smířen s Bohem.“

„Bohu díky!“

Sestra Bronislava schýlila hlavu a počala se tiše modliti. Zvolna jako tichý a teplý déšť jarní padaly jí slzy z očí na kamenné desky podlahy. Vedle ní poklekla modlíc se matka Hilaria, nepouštějíc ruky její ze své.

„Zde jest dopis od vašeho přítele,“ pravila k ní, když vstaly, podávajíc jí otevřený list.

„Ráda bych,“ zašeptala sestra Bronislava, „ráda bych zůstala dnes večer po jitřní v kůru, abych se déle pomodlila . . . za něho.“

„Zůstaň, dítě mé, pomodli se před nejsvětější Svátostí a poděkuj Pánu Bohu.“

Ve své osamocené cele vyňala sestra list z obálky a rozložila jej před zaslzenýma očima svýma.

Byl krátký, naspěch psaný.

„Před hodinou zemřel klidně v rukou mých drahý náš Viktor. Zemřel v Pánu jako křesťan, ba skorem bych napsal: jako světec. Nikoli; jako obrácený, kající se hříšník, pln milosti a milosrdenství Božího. Je tomu týden, co nepronel ještě slova bez rouhání. Za pouhou zmínku o knězi hrozil sluhovi vyhnáním. Té nešlechtné Karle chtěl odkázati neztrávené a neodcizené zbytky majetku a hotových peněz. Posílal pro ni, telegrafoval — avšak marně. Takové osoby od lidí zbědačených a nemocných utíkají. I míval pak návaly zuřivosti. Šílel. Byl to poslední boj satana s Bohem v té ubohé, znavené duši, Bůh zvítězil. Sám poslal pro mne, miláček náš, ač po tolik let nesměl jsem přestoupiti jeho prahu. Přivedl jsem s sebou kněze, . . . ale nebylo již třeba ho obracet. Byl již obrácen. Bůh sám všechno učinil . . . jakož i ti, co za hříšníka se modlili. Neodcházelí jsme od něho . . . neboť již to dlouho nemělo trvati. Kněz, který byl při něm, ujišťoval, že si takového konce přeje . . . pro mne ty chvíle byly poučny. Veliký hříšník v životě —

byl velikým kajcníkem, velikým křesťanem v smrti. Poslední jeho slova byla: Mé Žofii, sestře Bronislavě poděkuj . . . za všechno. To ona, vím to dobře, modlitba její . . . jí jsem povinován vším . . .“

Slova listu, tolikrát přečtena, stanula jí v té noční tišině živě před očima pronikala černý závoj tvář jí halící a rýsovala se světelnými paprsky na temných zdech kaple. Ústa její pronášela sice slova modlitby, ale mysl její bloudila od nich k listu s černou pečeti, a pak dále až k dříve známým, mlhou let zastíněným postavám a obrazům.

Hodiny na radnici byly čtvrti a pozdní hodiny. Klášterní zvonek rozléhal se, oznamuje po sobě večeři, rekreaci, modlitbu. Za silnými zdmi koštela umlkal poslední rum a šuch. Sestra Bronislava ani sebou nepohnula. Hlavu majíc schýlenou a v dlaně ukrytu klečela ve svém sedadle. Myšlenky její plynuly v širý svět, daleko za tiché zdi klášterní.

Vidí státi před sebou tu milou, bledou, krásnou tvář, jako živou, jakoby ji včera byla viděla. Uštěpačný výsměch, tak často jí křivdící, zmizel — stala se tak lahodnou a klidnou jako nikdy před tím. Jest takovou teď, v té chvíli, kdy víko nad ní se uzamyká?

A za ní zří tvář jinou, bledší, delikátnější, mlhou smrti zastřenou, jako ona. Je to tvář ženy — jí velmi, velmi drahá . . . jako tamta. A teď vidí ji před sebou v rohovém sále starého Miňkoveckého zámku, vidí ji bledou, průhlednou jako alabastr, bez krůpěje krve, kromě těch červených pruhův pod očima. Sál jest ohromný, okna i parapetové dveře otevřeny jsou dokořán, červenové povětrí plyne jako zlatý pruh sluncem prosycený — plyne — ale je ho málo, velmi málo . . . Nevcházíť až do prsou.

Při fotelu, na kterém od tolika neděl leží bez pohnutí bledá, před časem sestárlá žena, vidí sestra Bronislava mladé děvče se světlými vlasy a modrými očima, zirájící s bolestí v hasnoucí tvář. Je to možné, co jazyk vysloviti se váhá a co již jest tak blízko? A není tu žádné záchrany, žádné pomoci! A bratra tu není, není ho tu — a snad jest již pozdě . . .

Hubená, delikátní ruka, horečkou rozpálená, dotýká se zlehka její hlavy.

„Žofinko má!“

„Co pak, matičko drahá?“

„Není tady ještě Viktor?“

„Každou chvíli ho čekáme. Koně již dva dny čekají na nádraží.“

„Telegrafovali jste gymnasiijnimu řediteli?“

„Již dvakrát Odpověď nepřišla, ač je zaplacená. Viktor je bezpochyby na cestě, vlak se asi pozpdil.“

„Dejž to Bůh, ó, dejž to Bůh! Již mi málo času zbývá a já bych ještě ráda viděla toho svého hochu, abych mu požehnala . . .“

Děvče skrylo hlavu svou v lenochu fotelu, dusíc v sobě vzlykot.

„Neplač, dítě mé, a vzmuž se. Jest mi s tebou promluvití o vážných, svatých věcech.“

„Již poslouchám, drahá matičko,“ zašeptala, utírajíc si rychle oči a na matku je upírajíc.

Žena snažila se plnými prsouma vdechnouti čerstvý vzduch a rozkašlala se; po chvíli pak, snímajíc šátek se svých zpečených rtů, obrátila hlavu k dcerušce.

„To není nic,“ zašeptala, „to není nic. Citím se dnes ku podivu pokojnou a silnou. I bolest na prsou ustala. Jen kdybych se svého Viktora dočkala! Jdi, dítě, podívej se, není-li ho vidět.“

„Ještě ne, matičko,“ pravila dívka vracejíc se od okna, ale snad za chvíli.“

„Aby to Pán Bůh dal. Vidíš, Žofinko má, o něm vlastně, o mém drahém chlapi, jest mi s tebou promluvití.“

Ustala, sbírajíc slzy.

„Není ti ještě dvacet let, mé dítě drahé, ale v těch posledních několika letech prožila jsi dvakrát tolik. Od té doby, co jsi se navrátila z Jazlovce, neměla jsi ani jediného dne veselého a klidného. Ubohý ptáčku! Co ty jsi v těch nešťastných Miňkovicích siyšela! Jenom dluchy, licitace, věřitelé, soudní výnosy, potom zase léky, doktoři, bezesné noci u mne ztrávené a konečně teď . . . dohasínající lampa . . . Ubohé, ubohé dítě mé! . . .“

Na chvíli zavládlo ticho, jenom těžký dech nemocné slyšeti bylo ve velikém sále a v sousedním pokoji ozývalo se odměřeně tikání hodin.

„Myslívala jsem dříve, že to bude jinačí. Když tvůj otec umřel a Viktorék byl ještě v kolébce a ty jsi byla malinkou dívčinkou, byla jsem já mladou a silnou. Při rakvi mého Tadeáše, loučíc se s ním a děkujíc mu za štěstí, které mi dal, slíbila jsem mu dvě věci: duše vaše že zachovám čisté a spravedlivé, pro Boha i vlast, a že uchráním dědictví otcovské pro vás, byť mne to stálo sebe větších obětí . . .“

Ustala na okamžik a přiložila si šátek k ústům.

„Myslíla jsem si, že dovedu vykonati jedno i druhé. Jeť Bůh milosrdný. To, co bylo nejdůležitější, podařilo se mi aspoň zpola. Ty jsi hodná, milá Žofínko, zbožná, milující, pevná v plnění svých povinností. I Viktor jest dosud nezkažený, ač všecko . . . Druhé méně se mi podařilo, a Bůh mým svědkem, ne vinou mojí. Všeho jsem se odříkala, neměla jsem dne ani noci klidné, namáhala jsem se až do úpadu — až nedostávalo se mně sil i života. Sama jsi to viděla. V jiných dobách a okolnostech snad by se to podařilo, ale co dělat? Byloť nám žiti v kruté, těžké době . . . Spoléhala jsem na zámožnou rodinu, na přátele Tadeášovy, na sousedskou pomoc . . . Všecko nás zklamalo . . . Těžká to věc. Každý měl dost zápasu a trudu, chráně vlastní hroudu před cizinci . . . Do nikoho však si nestěžuji. Ale je to smutné . . . Když patřím na ty naše Miňkovec, tak krásné a milované, s tím množstvím památek a vzpomínek . . . teskno je mi, že cizí ruka to zabere, a vám, sirotkům, že jedenkrátě bude opustiti toto otcovské hnízdo. Smutné je to, — ale to je to nejmenší. Staň se vůle Boží! Ne samým chlebem jest člověk živ — konečně, Prozřetelnost nedopustí, aby se vám chleba nedostávalo — a to ostatní . . . na tom méně záleží. Ne to, ne to mne teď trápí a nedá mně klidně umříti . . .“

Umlkla opět odpočívajíc.

„Viktor zde ještě není, milé dítě? Pohleď oknem . . . je mi tak těžko bez něho.“

Ulice byla tichá a pustá.

Nemocná přivinula k sobě dívku od okna se vracející.

„Přiviň se ke mně, má Žofínko, hodně blízko“ — zašeptala, tisknouc rozpálenou dlaní její ruce. „Mluvim stále obtížněji a nesnadněji. O tebe se nebojím. Znáš tě. Utužila tě práce, modlitba a neštěstí. Ale můj Viktor! Pomysli si jenom! Druhý rok již jest mimo dům, v cizích rukou . . . a v jakých! Ty nevíš a nechápeš, čemu je takový chlapec v těch letech a v tom postavení vydán. Nařídili mi, abych ho vzala od Krajevských, ač jsou to blízcí příbuzní. Tam byl aspoň pod domácím dozorem . . . Ředitel nařídil, aby byl dán na byt k profesorovi, aby nebyl (prý) vydán nepřislušným vlivům národnostním . . . A jakými vlivy budou jej přemáhati? Já to vím. bohužel, vím to . . . Nevyrvou mu rodinného citu z prsou. toho nedovedou — ale víru mu v srdci zeslabí a zviklají a vlastní zkažeností nakazí otráví, poskvrní nevinnou duši dítěte toho. Duši mého Viktora! Bože můj, Bože můj!“

Hleděla před sebe ztrnulýma očima, jako by stanul před ní nějaký hrozný obraz.

Po chvíli mluvila dále, již trochu klidněji.

„Dnes ještě jest čist, viděla jsem to v jeho očích, když byl na svátcích; ale každý den, každá chvíle . . . Nebylo též prostředku, aby byl zachráněn, pokud ta choroba trvala. Teprve teď . . .“

Umlkla, hledíc v dáli před sebe; potom obrátila se rychle k dcerušce a objala ji mocně a náruživě.

„Má Žofinko,“ zašeptala, „má dceruško jediná, rodná . . . Oběti žádám od tebe, oběti větší než tvůj život, dražší než tvoje štěstí. Přineseš ji? Potěšíš mne v této hrozné chvíli rozloučení? Dovolíš mi pokojně odejít?“

„Matko, matičko nejdražší,“ promluvílo v slzách s namáháním mladé děvče; „čeho bych pro tebe neučinila?“

„Ne pro mne . . . pro mého Viktora. Poslyš, dítě: já ti ho odevzdávám a svěruji. Chraň ho jako poklad, jako vlastní dítě, buď mu sestrou i matkou. Opatruj jmění sirotčí, délej co můžeš, abys aspoň zbytky zachovala; ale pamatuj, že to jest jen menší část tvého úkolu, tvé povinnosti a oběti. Duši, duši mého dítěte odevzdávám tobě, umírajíc! Buď s ním, neopouštěj ho . . . Ty máš na to právo jako jeho sestra. Přestěhuj se do města . . . a stráž ho, stráž . . . a miluj . . . Budiž ma matkou . . . Já s nebe budu bdít nad tebou . . . a žehnati . . .“

Umlkla vysílena a ležela chvíli bez pohybtí. Zdálo se, že spí. Pojednou mocně zachvění celou jí otrásl.

„Slyšíš, Žofie, slyšíš? Slibuješ? Přisahaš? Duši mého Viktora opatruj, zachraň, duši mého dítěte . . . Svou vlastní dej za něho . . .“

Nic více nerušilo již ticha ve velikém, rohovém sále. Večerní slunce polévalo červenými paprsky štítu klenby a aleje starého parku — zlatými pruhy zářilo ve velikém, stříbrném rybnice, žhoucím plamenem oslňovalo chorovody versaillských pastýřů na stěnách a stropech salonu a na palisandrových, zlatem pobitých etažérkách, plných saského porculánu. Dívalo se též zvědavě v široce otevřené, skelnou mlhou potažené oči nemocné, jež nehybně, strnule obráceny byly k západu, směrem k poštovní cestě. Ale tyto nezavřely se před prudkými paprsky slunečními, nepohnuly se.

Mladé děvče hledělo na to, nevidíc. Upadla v bezcitnost a bezvědomí, které se dostavuje obyčejně po velikých záchvatech duše a úplném vysílení těla. Klečela schýlena nad matkou, zpola ji objímajíc, sama jsouc všecka zmožena.

Slunce skrylo se již, zůstavujíc jenom zlatý proužek nad zahradními topoly, když rozlehlo se rachocení vozu na silnici, na kterou nemocná tak dlouho, tak chtivě, s neklidem a tesknou hleděla. Potom ruch a šum rozlehl se ve vedlejších pokojích, z nádvoří, a chlapec čtrnáctiletý, v rozepjatém kabátě, od prachu a slunce všecek černý, s černými, rozčuchanými vlasy, vpadl jako víchr do sálu, volaje hlasem, jenž se chvěl nepokojem:

„Matinka! Kde je matinka?!“

Mladé děvče se zachvělo a pozdvihlo oči. V tom okamžiku rozlehl se u ní strašný, pronikavý výkřik a vedle ní sklesl na zemi chlapec, úplně bez citu.

Oči nemocné upřeny byly před sebe, nevidíce. Pro ně již uzavřeny byly obrazy této země. Rty otevřely se napolo a zůstaly bez vlády.

Zámek Miňkovecký neměl již své paní.

II.

Lehké zachvění vzrušilo po chvíli nepohnutou, bílou postavu v temném sedadle. Tak jest. Auo, sestře Bronislavě zdálo se, jakoby to včera bylo.

Několik bezmyšlenkovitých, bezcitných, černých dní, jakoby smutečním závojem zastřených. Oči hledí na stále měnící se tłum nových a nových tváří, jako skrze nějakou šedou zaslou; o uši odráží se bez ladu a výrazu hluk rozmluv, rachocení povozů, spěch po domě, jako šum mořských vln, odrážejících se o vysoké břehy; ústa pronášejí jakési výrazy — ale jaké asi? Neví, nepamatuje se. Všecko zdá se jí jakýmsi těžkým snem, jakousi úmorou, která jí na prsa usedla, i zmocní se jí zoufalá, náhlá myšlenka, že snu toho se probuditi a zapomenouti . . .

A zatím ve velikém saloně pochazejícím z dob Stanislavovských, zastřely černé závoje zrcadla, fantasticky se vyjímající v těch širokých, bílých rámech, zlatými věnci ovinutých. Pod florovými rouškami ztrácelv se selanky, malované na stěnách učněm Bacciarelliho a stoupcem Wateauovým, toliko amorkové a geniové na stropě v oblacích jásajice udivené hledí na bledou, voskovou tvář uprostřed zeleného houští rozkvetlých, z oranžerie sem přinesených oleandrů, citronů a pomerančův i mladých smrkův, před chvíli z rodné, podolské země vyrvaných.

Starý zámek v Miňkovicích, tak dlouho opuštěný a zapomenutý, pamatující v poslední době ve svých zdech jenom samé barevné límce s exekucí příšlých úředníkův a východní typy interesantův a věřitelův, rojí se lidmi. Na velikém nádvoří a podél kaštanové aleje povoz za povozem, služebníci s erbovými knoflíky, červené čapky dvorských kozákův. V řadě frontových salonů obyvatele ze tří okresů — všickni ti, co na živou zapomněli, přišli, aby čest prokázali mrtvé. Na otevřeném hrobem zableskla se letmo naposled knížečci mitra, a jako magnet k sobě vábila.

Děkan temným hlasem zapěl Miserere — k rakvi přistoupilo šest silných, vousatých, šedivých občanů s mohutným maršálkem v čele. Kolem nich seskupili se příbuzní — hrabě Jiří a hrabě Anatol, ujec komandér s nerozlučnou maltánskou hvězdou na fraku a strýc komorník s dvojítm podbradkem a kyprou, růžovou tváří labužníka; bratránek kamer-junkier s nezbytným monoklem, jehož ani v této chvíli neuznal za slušno sňati s oka, a bratranec poručík v lesklé uniformě gardisty.

K Žofii přistupuje, kloně se, hlava rodiny, strýc matčin, kníže Ondřej, nabížeje jí ruku, jsa jako vždy uhlazený, odměřený, se svými lysými licousy a anglickou chladností.

Vedle katafalku, se kterého rakev sňata, stojí nikým nepovšimnut. chvěje se a piácem znaven chlapec, v školáckém oděvu. Bezmyšlenkovité skelné oči mladé dívky obrátily se k němu a ihned se jiskří, lesknou, ožívují.

Kníže Ondřej se k ní zatím nachyluje podruhé.

„Dovolíš, moje Žofinko, abych ti posloužil?“ opětuje svým klidným, odměřeným hlasem; „všickni již na tebe čekají.“

Oči Žofiny se k němu obracejí, ale ruka se nevztahuje. Uklání se a odstupuje stranou od katafalku.

„Děkuji uctivě. Já půjdu s Viktorem.“

Chvatným pohybem vroucně tiskne k sobě plačícího hochu a takto k sobě přituleného vede ho napřed za rakví na zámecké nádvoří. Půjdou takto dva, v čele stkvéleho zástupu ve smutečním oděvu k městečku, několik verst vzdálenému, k farnímu kostelu, půjdou tou alejí z vlašských topolů, kterou šli a spěchali tolikrát, tolikrát — tři.

Na nádvoří zmitá sebou moře hlav; — viděti temné kabáty vesničanů, plátěný šat a různobarevné šátky žen a bílé košile s pestře vyšívanými životy děvčat.

Všickni přišli, aby svou bývalou paní na poslední cestě doprovodili.

Dubová truhla vložena do černého vozu, korouhve sebou hnuly a zavlály v povětří, pohřební zpěvy rozlehly se mezi zahradními stromy i sousedními poli. Paničky usedly do povozů, černé odění pánové seskupili se v černou bromádku při pohřebním voze — za nimi pak plynul lid jako řeka.

Za truhlou kráčela s hlavou vztyčenou a se suchým okem dvacetiletá dívčina, vedouc a tulíc k sobě lkajícího hochu.

„Smiluj se nade mnou, Bože, podle velikého milosrdenství svého — a podle množství svých slitování, shlad' nepravost mou.“

Pokloňtež, pokloňtež se naposled své paní, vy lípy a modřiny staré té zabrady, zasazené rukou jejích dědův! Schylte se k zemi, vy stoleté větve, zašelestěte listím svým na rozloučenou . . .

Ona se k vám již nevrátí . . .

Ve vyřezávaném svícnu dohořivala syčíc poslední svíce. Ještě jednou vrhne několik krátkých, chvějících paprskův — a zhasne. V kůru jest úplně temno. Toliko červené jiskerky za mříží míhají se pod černým klenutím jako hvězdy.

Před očima sestry Bronislavy stojí otevřený hrob, černější temné té kaple. V uši zaléhá jí tlukot hrud země, hluše na dubové víko dopadajících. Veliký hřbitov na stepi s několika vrbami a topoly. Není tam dusno ležeti. Vitr vane až od Černého moře, topoly šumějí, kolísajice se na drnem porostlém návrší s velikými okovanými vraty a kamenným křížem. Vrata otevrou se teď znovu... Vedle matky, otce a dědův uloží se tam k věčnému snu... i ostatní.

Na rodinné poradě, řízené po návratu z pohřbu knížetem Ondřejem, ustanoveno jednohlasně: Miňkovce prodati a peněz, které zbudou po zaplacení dluhů, užití k vydržování Viktora ve školách. Teta komornice vzala si Žofii k sobě.

„Dětí nemáme, podpory a srdce je nám potřeba, budeš nám milovanou dcerou.“

Bylo jim také skutečně třeba přátelství dívčina na místě té, která je před měsícem opustila. Komornice celé půldne poslouchala hlasitě předčítaných francouzských románův a komorník rád po obědě naslouchal několik hodin krásné hudbě. Žofie, jak se zdá, dokonale by se k tomu hodila — a nebrala by žádného platu.

Strýci Jiřímu jakožto nejbližšímu sousedu svěřeno odprodání Miňkovci, a ten již teď osnoval si plány, jak se toho uchopí, jak to v novinách bude ohlašovati, kupece prováděti a jak cenu hodně vysoko vyžene...

Všecko dařilo se výborně.

Na neštěstí vyskytla se neočekávaná překážka, která plán tak dobře promyšlený obrátila v niveč. Žofie oznámila strýcům, ujcům i bratrancům, že s odprodáním Miňkovci nesouhlasí, jelikož se to protiví vůli rodičů, že za laskavé pokyny v jejím osudu děkuje, ale že se seč možná vynasnaží, aby Miňkovce z dluhů očistila, při čemž o pomoc co nejpokorněji prosí, a že se ostatně, až si zařídí ty nejdůležitější záležitosti, odebere do města k Viktorovi, aby nad ním bděla, jak to byla matce před smrtí slíbila.

Po její rozmluvě zavládlo na okamžik ticho. Potom pronášeny starostlivé obavy stran jejího zdraví, její nervův, jejího mozku. Obávali se, že rozechvění, utrpení, bezsené noci... Ale klid mladé dívčiny jim uzamkl ústa. Počali jí tedy vše vykládati, vysvětlovati, jí přemlouvati. Ale marně.

„Tak to rodiče chtěli, tak mně to matka kázala.“

To byla stálá její odpověď.

Hrabě Jiří, který byl prudký člověk a jehož zhroucení uloženého mu plánu obzvláště pohněvalo, jsa všecek červený, zvolal:

„Milá panenko, tvoji rodiče mohli chtít, aby Miňkovce byly bez groše dluhu a aby se každého roku prodalo za sto tisíc pšenice, a tvoje matka, moje nebožka švakrová, mohla ti naříditi, abys k zaokrouhlení statku koupila pro Viktora hned druhý den po pohřbu Zahary a Porožina se vším příslušenstvím, které jsou právě za osmkrát sto tisíc na prodej. Co pak to povídáš! Kdyby nebožka Kazimíra byla živa, byly by tak jako tak přišly Miňkovce na buben. Proč tedy mluvití o nemožnostech?“

„Hezké jest, milá Žofinko, že ctíš vůli rodičů,“ řekl komandér, který měl zalíbení v latinských příslovích, „ale ad impossibilia nemo tenetur.“

„A konečně, proč mrhati tolika slovy,“ skončil, hodiv rukou, hrabě Jiří. „Nikdo do toho nemá co mluvit, mimo nás. Viktor je nezletilý, jemu majetek náleží, a péče náleží nám, nikoli však tobě, a basta.“

Kníže ho musil až okřikovati, jak byl rozduřen.

Člověk z dobré společnosti nesmí nikdy ztratiti chladnou krev, zvláště ne před ženskými. Ostatně ještě nic nespěchalo, a prodej majetku nezletilých chystal jim zajisté mnoho nepříjemností.

Skončilo se to tím, že zvoleni byli poručníci, a Žofie ponechává volnost jednání. Ať se upracuje a ubije těmi věcmi chce-li. Pro ně aspoň zůstane méně práce.

III.

O několik dnů později seděla Žofie nad dlouhými sloupci číslic, počítajíc. — Kolem ní kupily se papíry, hospodářské knihy, inventáře, účty. Hlava se jí z toho točila. Od odjezdu příbuzných nejedla ani nespala; seděla stále při těch číslicích. Když odvrátila od nich oči, točily se, tančily před ní v kapričných siksakách. A nade všim tím vynikal, ohnivými literami zářil a v uších zlověstným tónem zněl jeden výraz:

„Minus, minus!“

Na nádvoří ozvalo se rachocení. Nedbala toho.

„Prosím, slečno, páni Čaplevičové přijeli a ptají se, mohla-li byste je přijmouti.“

„Páni Čaplevičové?“ tázala se, sbírajíc rozptýlené myšlenky.

„Z Ohlobe. Starý pán s panem Stanislavem.“

„Vím už. Nechtěj vejdou do bílého salonu. Že přijdu hned.“

Co by tu chtěli? A, opravdu. Měli na Miňkovcích nějakou sumičku, ba snad i větší kapitál. Jeli snad by sem k vůli tomu? Hned po pohřbu?

Snad ne. Vzpomněla si teď na slova matčina: Kdyby nebyl Čaplevič poctivý, dávno již by Miňkovců nebylo. Ještě den před smrtí jí povídala: kdybys potřebovala někdy rady a pomoci — na Čapleviče se obrať, jemu věf.

Jak jen mohla na to zapomenouti!

Teď věděla již všecko. Byli to staří sluhové Lanských, potom jejich sousedé a přátelé. Starý Čaplevič měl se dobře, veliké statky měl pronajaty; majetku neměl proto, že kupovati nebylo dovoleno.

Vešla k nim a starému podala obě ruce. On lehounce se uklonil a s uctivostí přitiskl ruku její k ústům. Staroušek ten byl šedivý jako holub. vrásčitý jako upečené jablko, ale čilý a veselý. Choval se prostě, a zpod křovinatých brv zářily mu oči jako uhle.

„O pohřbu neosmělil jsem se k vám, slečno, přiblížiti,“ pravil, rukou jí potřásaje; „neboť jsem viděl vaši přílišnou lítost. Potom, jak vím, sešla se rodina nebožky paní hraběnky a mého vzácného pána a dobrodince. Ani tam jsem se nehodil. Ale teď . . . myslil jsem, že nebudu překážeti . . . leželo mi na srdci, abych vám pověděl, slečno Žofie, že jsem byl vašim sluhou a že jím zase budu, přišel jsem se otázat, nebylo-li by mne k něčemu třeba.“

„Děkuji vám,“ zašeptala, ruku mu tisknouc.

„Matka vyprávěla mi o vás a řekla, bych se na vás v čas potřeby obrátila.“

Tvář starouškova se vyjasnila.

„Vyprávěla? Opravdu? Ó, ta svatá, drahá žena! Tak tak, ona věděla, že starý Čaplevič duši by za ni obětoval. Zde, prosím, můj syn Stanislav. I on ničeho více nežádá, než aby vám mohl býti užitečným.“

Mladý muž uklonil se hluboce, nemluvě. Byl vysoký, široký v ramenou jako mladý doubek, od slunce a stepních větrův opálený. Bujně, plavé vlasy vinuly se mu kolem hlavy jako lví hřiva. Šedé, poctivé oči hleděly na ni se srdečným soucitem.

Duše její naplnila se jakýmsi teplem. Za několik těch dní slyšela kolem sebe tolik frází ocukrovaných srdečností a soucitem — ale k srdci jí nepromluvil nikdo. Neštěstím nabude člověk zkušenosti. Ač mladá, přece dobře věděla, co znamenají ty drobné penízky, kterými se vyrovnávají ve světě účty příbuzenství, přátelství a vděčnosti. S ryzím a opravdovým soucitem setkala se dosud jenom u sloužících a vesničanův. Teď věděla, že se s ním opět shledává, že může naň spoléhati.

Za čtvrt hodiny byli spolu tak, jakoby byli rázem prožili několik let. Účetní knihy a inventáře přineseny byly na velký, mahagonový stůl uprostřed

bilého salonu; starý probíral se v nich, nasadiv si kostěné okuláry a zachmuřiv brvy. Čas od času dorozumíval se několika polohlasými slovy se synem.

Zofie zatím připravovala čaj pro své hosty a pohlédla časem nespokojeným okem na starého, který prohlížel jeden arch po druhém, stavě si jej daleko před oči. Zaamenala, že rozsudek, co se týče Miňkovců i jejího vlastního osudu každou chvíli bude již pronesen.

Různé zprávy.

Vznik národního hospodářství

Napsal Dr. Karel Bücher, přeložil Dr. Josef Gruber. V Praze 1897. Stran 246, cena 1 zl 30 kr

Studium otázek národohospodářských v poslední době i u nás dochází většího povšimnutí, a poněvadž i na odborných školách našich předmětu tomuto dosud málo péče se věnuje, nezbyvá těm, kdož nekonali právě studia na fakultě právnické, leč vzdělávati se soukromě literaturou. Poněvadž pak původních děl národohospodářských u nás je pramálo, dlužno sáhnouti k překladům dobrých spisů cizojazyčných.

Mezi nejcenější knihy německé literatury národohospodářské patří „převýtečná kniha Bücherova, jejíž trefným překladem do češtiny zjednal si překladatel opravdovou zásluhu“ (prof. Bráb v Aléthei 1897 str. 259). Kniha obsahuje 6 přednášek: 1. vznik národního hospodářství; 2. soustavy průmyslové výroby v historickém vývoji; 3. dělba práce a tvoření tříd sociálních, počátkové časopisectví, společenské roztrženi frankfurtského obyvatelstva v středověku, a konečně 6. vnitřní stěhování, města a jejich význam v dějinném vývoji.

Bücher rozděluje hospodářství lidstva ve tři historická období: období uzavřeného hospodářství domovního, kde výrobky spotřebují se zpravidla v témž hospodářství, v němž povstaly, období městského hospodářství, kde výrobce prodává předmět přímo spotřebiteli (zákazníkovi), a období národního hospodářství, kde výrobek koluje řadou jednotlivých hospodářstev, která k němu své zisky přirážejí, než dospějí ke spotřebiteli. Prvnímu období odpovídá „výroba domácího“ (výroba v domě pro potřebu domu), druhému odpovídá námezdnictví (když živnostník jen zpracovává za mzdu látku zákazníkemu

dobrou, jako šití šatů z přinesené látky, „selské“ mletí, pečení chleba doma připravovaného u pekaře) a řemeslo, kde živnostník nám dodává látku i práci, třetímu období odpovídá konečně továrna a skladnictví (t. j. když podnikatel kupuje na prodej ve skladě výrobky mnoha živnostníků, kteří doma pro něho pracují, sami přímého odbytu nemajíce). Pro každé období Bücher načrtává podrobně a výrazně vedle cen dotýcný hospodářský a sociální stav národa a ukazuje zevrubně, jak hospodářství jest jenom nerozlučnou částí celkového kulturního, mravního života národního. Zajímavé je, že Bücher v této knize dovozuje na základě dějinného vývoje průmyslu, že drobná výroba průmyslná (řemeslo) nezanikne, nýbrž že, třebaš na skrovnějším místě a s menším ovšem významem pro celkový život hospodářský, dále bude v potřebném rozsahu trvati a spolupůsobiti k velikému cíli, přiváděti lidstvo vstříc vždy dokonalejším formám existenčním. Jest tedy Bücher pro udržení malých živností i podporou vnější i vlastním sebevzděláváním. Rovněž Bücher hájí naproti přepjatým důsledkům theorii o dědičnosti, nadání atd. zásadu, že obnova duševních i tělesných mohutností národa děje se ze svěžího zdroje původních sil tříd nižších. Rozhodně nejzajímavější jsou „počátkové časopisectví“, kabinetní to kus dějin kulturních a hospodářských. I poslední 2 přednášky obsahují velice zajímavá líčení a data statistická a jsou s to, by naše názory o středověku v ledačems osvětliti — Celkem jest kniha Bücherova nad jiné zajímavá a cenna, i konečně — což neplatí o všech knihách národohospodářských — slohem velmi přístupným psána, tak že ji jako vhodný úvod k dalšímu sebevzdělávání hospodářskému vřele doporučiti lze.

S.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redakce: F. Žák, koropertor na Král. Vinohradech.

Starokatolický sjezd vídeňský.

Ve dnech od 31. srpna do 4. září 1897 konali starokatolíci celého světa ve Vídni svůj čtvrtý internationalní sjezd. Dosud všimali jsme si „v Obráně“ jich sjezdů jen potud, pokud účastnili se jich Čechové a Rusové. Poněvadž poslední tento sjezd konal se tak blízko a měl zjevnou tendenci, působiti na nás Čechy, chceme věnovati mu celý článek. Referáty našich listů byly celkem krátké. I „Nár. Listy,“ ač patrně velice nerady, musily si uložit rezervu, když na sjezdě měli velké slovo mužové à la prof. Bendl, stojící v řadách německých obstrukčníků. Tu ovšem bylo těžko mu přitakati, když mluvil o nutnosti, aby pro Čechy byla zřízena národní církev, nebo dokonce vychvalovati za starost o českou národnost muže, který v jazykových nařízeních nepřeje nám ani kousek rovnoprávnosti. Nezbylo tedy než mlčeti, ač, jak se z referátů a řečí, které čeští starokatolíci měli, zdá, tito byli před sjezdem v Čechách, snad i v některých redakcích, aby zabezpečili si přízeň; zdá se též, že byla jim slíbena. Zde doklady k tomuto mínění našemu, které zároveň svědčí, že celý sjezd měl hlavně za účel, působiti na Čechy, jak hned také ještě zvláště doložíme. Jsme přesvědčeni, že tato tendence mezi starokatolíky je živena hlavně Rusy, kterým musí býti nepohodlno, spojovati se s německými starokatolíky, kteří v Čechách jsou hlavním sloupem mužů jako Wolf, kterážto okolnost nemůže pravoslavnou propagandu činiti mezi Slovany sympatickou. I to bude z dalšího dosti zřejmo. Dvoji směr lze vytknouti jako hlavní tendenci sjezdu: zarytě protikatolickou, která všemu jednání starokatolíků je společná a agitační českou, kterou vyznamenával se hlavně tento sjezd. Dvě třetiny sjezdu byly věnovány nám.

Při referátě o sv. Cyrillu a Methoději prohlásil referent Goetz z Pasova naše věrozvěstce přímo za předchůzce starokatolicismu a nepřimo za starokatolíky. Pravit: „zřídili národní církve, které v historickém základě a vývoji starokatolicismu jsou blízko příbuzné, svatý Method bojoval proti filioque, v příčině primátu papežského stál na stanovisku zcela starokatolickém, slovanskou liturgii zavedl proti výslovnému zákazu papežovu.“ Dále pravit, že katolíci a hlavně římská kurie provádí se slovanskou liturgií farisejskou hru

jen na dočasné získání národů, povolujíc ji, aby pak ji zakázala, když některý národ přilákala; se svatými věrozvěstci provádí pak švindl, neboť „slavic je za svaté, přece dílo jejich všady ze všech sil ničí“. Celý referát o sv. Cyrillu a Methoději otištěn je v „Revue internationale de Théologie“ (starokatolické) VI. ročník č. 21, str. 34 n. Pro legraci je zajímavo ho čísti, neboť čísti podobné nesmysly a nestydaté nepravdy neudá se hned tak zase. Týž řečník vydal před nedlouhým časem knihu o svatém Cyrillu a Methoději, z níž uvedený referát je krátký výtah.

Po referátě ujal se slova dr. Iška, známý z nedávných jeho „zasláno“ v „Nár. Listech“, proti nám katolickým kněžím českým s takovou ochotou uveřejněných, a pravil mimo jiné: „Tyto dny byl jsem v Čechách, bych o tamějších poměrech se poučil. Kam jsem přišel, všady nalezl jsem pro plán založiti národní církev sympatické přijetí . . . Zneužívání církve a víry k politickým agitacím všady naplňuje nechutí a vše touží, aby tomuto nepořádku (Unfug) byl učiněn konec. Národní církev bude ovšem míti i svůj politický význam, ač my nesledujeme politických cílů. Přinutí římské agitátory, aby se mírnili, aby nám sami nepřivedli všechny ty, kteří v chrámě hledají povzbuzení. (V dalším uvedeme slova jiného řečníka, který polemiku, tedy štvání prohlásil za velmi nutnou součást starokatolických kázání.) U nás se domnívají, že starokatolicismus je německé dítko, ale resoluce naše budou míti u Slovanů ozvěnu. Jen až nás Čechové poznají, učiní jistě věc naši za věc svou. V té příčině je důležité svědectví orthodoxní církve východní. Toto svědectví (rozuměj účastenství a přátelství „mocných“ Rusů) učiní na český lid dojem. Český lid je zbožný, ač mu těžko býti katolickým.“

Když to nejde věrou, má to jíti pomocí Rusů, prostřednictvím politiky, národní církve a svatých našich věrozvěstců. Z pozadí, z kterého slova ta vyšla, pochází patrně také onen nedávný boj proti nám a „Katol. Listům“; vždyť je ještě v živé paměti, jak tehdáž mluvil se v „Nár. Listech“ o založení listu, který by bojoval pro českou národní církev. Patrně byl nebo je dr. Iška v srozumění i s redakcí „Nár. Listů“ i s oním dopisovatelem do nich z kruhu českého kleru, o němž bylo tolik řeči.

Na výzvědách a patrně též na „informacích“ na Moravě byl zase jakýsi Schirmer z Kostnice. Ten byl p. Iškou tak nadšen, že spustil: „Já totéž zkusil jsem na Moravě, kde právě 14 dní jsem trávil. Mezi Hanáky udržuje se od let už Cyrillo-Methodějské hnutí, které je dobře organisováno a ve „Velehradu“ má výborný orgán. Byl jsem v Kroměříži, kde jsem i studoval, i podivil jsem se, jak jasnou, pevnou, Římu ostře nepřátelskou řeč tento list vede. Najdete jej v každém domě; katolický „Hlas“ nikde.“ Když náš řečník vyložil jistému prostému Hanáku, že je starokatolíkem a co to je, tu prý milý Hanák se slzami v očích prohlásil: „pak i já jsem starokatolík a celá naše Hana jest starokatolickou.“ (Každý se může domýšleti co tento pán onomu Hanáku, ač je-li celá věc pravdiva, namluvil o národě, Cyrillo-Methodějské církvi starokatolické, kterou nedávno poslanec Wolf ve Vídni tolik oslavoval pro jejího ducha germansko-nationalního). Stojí na Hostýně, prosil Boha, aby někdo přišel a hodný lid hanácký osvobodil od římského otroctví (Knechtschaft); že vzpomněl při tom jesuitův, rozumí se samo sebou. Snad bude tímto spasitelem onen duchovní, který v „Nár. Listech“ katolickou církev reformoval. Nejlepší je, že tento pán je Němec. Podobně mluvil další řečník Tobias, který mimo

to i podotkl, že byl jediný Němec olomouckého semináře. Farář Deprida (?) také přidal radostně polínko. Působím, pravil, tři léta na hranici německo-české (Dessendorf). Půl hodiny od mé osady žije 4000 Čechů. Udržuji s nimi přátelské styky. Čechové přicházejí často ke mně, aby brali účastenství na naší německé bohoslužbě. Radují se z každého pokroku, který činíme. Ještě větší byla by jich radost, kdyby měli svou českou osadu a českou bohoslužbu. Těžké to prý nebude; jen politika nesmí do toho. — Rozumíme ovšem; Němci by Čechy vyhnali. Biskup Weber uznal tyto poslední obtíže, ale chce přes to pracovati o to, aby do smíšených osad byli povoláni duchovní, kterým bude se pokusiti, nebylo-li by lze i mezi českým obecnstvem působiti pro starokatolictví. Správci biskupství, panu Čechovi, připadne tento záslužný úkol. Při tom pánové i s prof. Bendlem se dušovali, že nedělají politiky a nechť se plést do ní. Výtečný tento profesor a německý liberál, za kterého se i na sjezdě prohlásil, pozdravil návrh na zřízení národních českých církví! Ony dají prý každému národu všechna práva, ony odstraní národní boje, ony budou jako beránci vedle sebe žiti. K tomu dovolával se i samého Krista. Člověk při tom bál by se o své břicho, kdyby se tu nejednalo o drahé statky lidské a o promyšlené svádění českého lidu, který tak dost těžce zápasí, k novým sektám. Proč páni nejdou na misie do Afriky? Ale ta otázka přece každému se namane, bylo-li kdy v nějakém shromáždění mluveno a jednáno s frivolnějším fari-sei-mem?

Prof. dr. Michaud z Bernu referoval o Husovi a Jeronymovi. Zprvu oslavoval všechny mučeničky, které inkvisice mezi Albigenskými, Katary a j. nadělala, pak prohlásil za svaté mučeničky Husa a Jeronyma. Jich odsouzení na věky prý bude hanobiti památku kostnického sněmu. Otcové pronásledovali tyto svate mučeničky z taktiky, s kterou prý často v církevních dějinách se setkáváme. Vystupovali tím ostřeji proti odpůrci papežovu, čím více cítili se před papežem sami obtíženi vlastními hříchy a čím více chtěli sami pro sebe dosáhnouti. Učení Husovo nebylo vážně zkoumáno, byl odsouzen jako Wiklif bez soudu. Pře Husova takto prý vypadá: V něčem sice Hus chybil, nebo spíše dal proti sobě jen příležitost k mylným výkladům, v jiných věcech byl jen pomlouván, v jiných pak neměl pravdu jen se stanoviska papeženského, nikoli katolicko-křesťanského. Tak pravdu měl, uče, že Petr nebyl nikdy hlavou církve, že nikdy nebyl v Římě, že papeže není třeba, že papež je náměstkem Jidáše Iškariotského a antikrist a p. Proto Hus a Jeronym jsou svatí mučeničky. Dále vykládal, že starokatolicismus není jen německý, jak i ve Francii mylně soudí, ale je pro všechny, i pro Čechy. Proto, aby starokatolická reforma ujala se i v zemích rakouských, učinil svůj referát o Husovi a Jeronymovi. (Viz podrobný referát v téže Revui p. 46 n.) Toť se rozumí, že Hus a Jeronym prohlášení byli za předchůdce starokatolíků a že také čeští účastníci sjezdu promluvili k věci. Vždyť čekali na radostnou ozvěnu z Čech!

Pan dr. Iška měl první slovo. Pravil, že národní církve je nutno zaříditi, poněvadž romanismus vede k indiferentismu. Ovšem nařikáme, že indiferentismus nám velmi překáží. Je tomu tak. Máme ale snad čekati, až ještě více se rozšíří? Proto musíme založiti národní církve. Ale musíme začíti z lidu. Nesmíme počítati na ty, kteří se bojí o svou moc nad lidem, ani přimknouti se k některé z politických frakcí. V naší národní církvi mají míti

místo všecky politické strany. Símě musíme hoditi do širokých mas lidu. Něco se už stalo. Naše řeči jsou toto símě, které našeho lidu příjemně se dotknou. A pan Iška děkoval za to všem. Krátký smysl těchto frází je: s tím naším náboženstvím to nejde dobře v před, začneme tedy s populárním heslem „národní církve“. Páni u vesla už nám nepřejí jako druhdy Bismark, Lutz, musíme tedy začítí agitacemi mezi lidem. — Nevíme, nevíme, pochodí-li, my máme už i národní kavárny, hospody a j. a jsou na mnoze prázdný. Kde byl asi Kristus, když jeho jméno na „náboženském kongrese“ tak strašně málo se ozývalo.

Nadějnými pro starokatolicism nazval české poměry též jakýsi Fröhlich z Warnsdorfu. Abychom hned odbyli si vše to, co se týkalo nás Čechů nebo od Čechů vycházelo, dodáváme, že prvního dne konal slavnostní bohoslužbu správce rak. starokatol. biskupství, pan Čech, za assistance kaplanů Depridy a Maršala. Měl i první kázání na slova sv. Jana 14, 27, v nichž Kristus mluví o pokoji, jež zanechává všem. Že mluvil ze srdce a z nejhlubšího přesvědčení, když velebil dar pokoje a starokatolíky jako nositele míru, dokazují jeho „mírumilovná“ slova, když referoval o druhé thesi. Pravil: „Od jesuitů živené falešné předstírání, jakoby ultramontanství a vaticánství kořenilo v katolické církvi nebo tvořilo dokonce podstatnou část církve, ba církev samu, uvedlo davy lidu v blud a je hlavní podporou Říma. Může býti jen tak zničeno, když všichni osvícení katolíci, kteří necírkevnost a špatnost ultramontanství poznali, budou míti odvalu, aby zřekli se každého bytí i jen pasivního společenství s ním a přes něj vrátili se k staré katolické církvi. Ultramontanství není překonáno. Ono dovedlo toho, že nelze ani dobře činiti rozdíl mezi církvi papežem vedenou a tak zvanou společností Ježíšovou. Jesuité přiznávají se sice jednotlivě k otrockému poslušství, ale jako společnost panují nad papežem a celou římskou církvi, přivádějí své církevně-politické zásady ve státě a lidu k platnosti a strhují panství nad církvi a nad říšemi světa ve svou moc. Zvítězí-li, klesnou národové do středověku zpět. Tak daleko došlo, že středověkou inkvisicí osmělují se mnozí vychalovati. Ultramontanství má velkou moc a veškolepou organisaci, svými kláštery, klášterními školami, gymnasií, universitami, spolky, besedami, světskými řády vykonává rozhodující vliv na lid. Jak by neměl tedy míti úspěchů! Ale jaké jsou tyto úspěchy? Dějiny a bohovědu spravuje dle svých zásad, zavádí mravouku probabilismu, ničí (verwüestet) a ochromuje svědomí, náboženství činí jen zevnějším, děláje z něho pověřivý formalism, vzdělance vhnání k bezbožectví, náboženství míchá do politiky a zostřuje politické protivity, křesťanství sesvětáčuje a papeže-krále staví na místo Krista, Syna Božího. Proti takovému systému povstati je povinností každého osvícence.“ Tak mluvil pan Čech. Při slavnostním shromáždění pak ještě si naříkal na nesnáselivost a pověřivost katolíků. — My ovšem nepřičiňujeme tu ani slova. Buď tu mluvil zednář anebo ubožák, od Boha slepotou raněný. V obou případech můžeme ho jen politovati.

Tím odbyli jsme krátce českou stránku kongresu. Z ostatního průběhu vyjmeme už jen některé charakteristické známky. Účastníků bylo 136 osob, kněží mužů a žen. Rusů bylo 11, mezi nimi protopresbyter Janyšev. Nikdy jich dosud tolik nebylo. Však jsme slyšeli, že měli činiti na Čechy dojem. Rakušanů bylo 56. Mezi členy byli ovšem i nestarokatolíci. Na mezinárodní

kongres trochu málo pro celou církev „katolickou“ jedině pravou. Zahájen byl „stkvělým koncertem“, mezi jednotlivými čísly mluvili čelnější zástupci cizích církví a národův, episkopální církve americké, pravoslavné ruské, německé protestantské, řecké a j. Zvláště sympaticky choval se pověstný evangelický Bund německý, který svým zástupcem dr. Nippoldem prohlásil, jak milá je mu věc starokatolická. V evangelickém kostele konána i slavnostní bohoslužba. Pochopitelně. Společná nenávisť činí z nich přátely. Prof. Bendl jako president přípravného komitétu zahájil sjezd řečí proti ultramontanství. Dr. Weibel mluvil o pokusech papežských po sjednocení. Nazval je falši. Celá katolická církev prý je faleš, spočívá na falši, právní kniha katol., breviář hlavní modlitba, jsou plny bludu a falše. To není dle dr. Weibla divné, vždyť švindly s Taxilem a Waughanem ukázaly se také falši. Vždyť už jméno katolické církve je faleš, neboť jí přísluší jen jméno speciální římské, ultramontanské církve. Pan dr. Weibel tak to vylíčil vše pěkně, že už nikdo ani ke slovu se nepřihlásil. Ergo: starokatolíci nemohou se s takovou církví sjednotiti; volání papežovo vůbec musí zůstatí vždy marno. Ti, kteří přece na hlas papežův dali a všimli si ho jako Lord Halifax a jiní jsou lidé nepochopitelní a politování hodní. Na to biskup dr. Weber dal se do vatikánského sněmu. Toť se rozumí, že dostali i jesuité opět. Týž pán vykládal pak, proč musí starokatolíci vystupovati proti ultramontanství. Když ale si přál, aby v kázání tato polemika ustupovala více do pozadí a aby dbalo se v něm jako při vyučování více náboženství, vystoupil biskup dr. Herzog proti tomu pravě, že této polemiky při nich nesmí býti připuštěno, že velice na ní záleží. Dr. Weber se ihned podrobil. Tedy ne náboženství a reformu náboženství, ale štvání proti katolíkům.

Při banketě jakýsi rada dr. Joos činil si posměch z papežství na základě biskupské přísahy a breviře, dr. Nippold líčil biskupy katolické jako římské césary, panu Janyšovi bylo prý jako na slavnosti orthodoxní církve, Vlach Miraglia sálal bojovným ohněm. Týž při veřejné schůzi vyličoval, jak za Alpami též víra ustoupila pověře, bohoslužba obrázkům a reliquiím, jak víra tam slouží jen za prostředek vydírání a uhnětení lidu. Proto líčil statečný boj — koho nevíme jistě. zdali starokatolíků nebo zednářů; zdá se nám, že těchto. Na konec pak dr. Nippold odhalil v Anzengruberovi a Roseggerovi „stopy starokatolictví“ a výtečný prof. Bendl litoval, že moderní noviny více zajímá interesantní darebák (Spitzbube) než mezinárodní kongres starokatolický. To bylo snad jedině moudré slovo celého sjezdu, k němuž lze leda přidati, že redaktor a poslanec Wolf svou nevšímavost později ve svém listě napravil. Nevšímavost žurnalistiky byla věru nezasloužená, neboť jak vykládal dr. Weber třetího dne, je starokatolicism pravý div Boží, je skutečně konservativní a skutečně liberální zároveň, je smíření církve a státu, je pravá auktorita, svoboda atd. atd. Velkolepou tuto stať lze čísti v uvedené „Revui“ str. 254 n. Všechno těchto krásných vlastností postrádá ovšem katolická církev jesuitská.

Sjezdu činěna některými žurnály vídeňskými výtky, že je málo nacionálně-německý; vycitilyť, že je namířen na Čechy. Páni účastníci tedy byli nuceni naladiti též struny takové, které lahodí uchu moderních Němců. Konečně žádala i loyality, aby něco se stalo. Provedli to dovedně. Zasáhli do strun „josefismu“. Dr. Herzog líčil, jak v jeho švýcarských krajích, které

kdysi byly rakouské, do nejnovější doby lidé si s pýchou říkali: „My jsme josefinisté“. (Wir sind Josefiner.) Při banketě oslavoval dr. Weber císaře rakouského jako spojence německého a ruského (tohoto zajisté vzhledem k přítomným Rusům). Dr. Nippold děl: „C, rakouský národní svatý císař Josef II. chtěl, bylo opět potlačeno, ale tento sjezd starokatolický ukázal mi, že símě zcela nezahynulo. Z malé této společnosti německý duch bude opět oplodněn. Národní církev a josefinismus! A tito lidé vychvalovali vědeckou kvalifikaci starokatolíků. Každé dítě ví, že josefinismus znamená zbyrokratisování církve v duchu moderního osvěťářství a liberalismu, církev jako státní duchovní policii. A tak podobně i jinde.

V Čechách starokatolicismus prý v posledním desetiletí pětkrát vyrostl. Na okolnost, že podivní, odpadlí kněží tvoří hlavní kontingent starokatolického kleru, poukázáno s litostí jen jemně. O fondu na podporu snazšího odpadání katolických kněží bude úsilovně pracováno.

Však dosti již. Hleděli jsme věrně zachytiti obraz tohoto agitačního a skrz na skrz politického, výbojného, proti naší církvi namířeného sjezdu. Mluveno bylo zajisté stokrátě hůře; my máme po ruce jen to, co bylo uveřejněno. Dočísti se lze podrobně o tomto sjezdě v uvedené „Revue internationale“, pak „Catholique national“ č. 22., 1897, „Altkath. Volksblatt“ č. 38 r. 1897, „Katholik“ č. 50 r. 1897, „Deutsch-Engel. Blätter, prosinec 1897 prof. Beyschlags). Na Kahlenbergu na konec byla ještě schůze starokatolíckých žen.

Resoluce sjezdu zní u výtahu: 1. Papežské pokusy smířovací nemohou míti výsledku, poněvadž znamenají ne sjednocení, ale podrobení (to je ruská myšlenka tradicionelní, poza.), poněvadž římský systém v nejdůležitějších věcech zbudován je na podvodech (Fälschungen), poněvadž panstvíchtivost římské kurie odporuje jak podstatě křesťanství, tak i pokroku. 2. Veden touhou po sjednocení vyzývá sjezd presidium, aby obnovilo Döllingerovy konference pro sjednocení církví, což se přijímá. 3. Další resoluce zní doslovně tak, jak svrchu uvedeno ve slovech p. Čecha: „od jesuitů živené předstírání . . .“ 4. Tato jedná o zřízení národních církví. 5. Daleko více nežli nynější římská církev blíží se v dogmatě a disciplíně církve starokatolická duchu a víře, v nichž od Cyrilla a Methoděje položen byl základ k slovanské církvi. Kdyby tedy slovanští katolíci odtrhli se od Říma a v duchu svých apoštolů, jakož i starokatolicismu založili si národní církve od Říma osvobozené, znamenalo by to návrat k duchu zakladatelů. Tímto návratem našli by slovanští katolíci také opět ztracené, historicky odůvodněné spojení s orthodoxním Východem. 5. Dalek politiky prohlašuje sjezd, že odsouzení a upálení Jana Husa a Jeronyma odsuzuje jako čin veskrz nekatolický a nekřesťanský. Prohlašuje, že Češové (die Tschechen) mají právo a náboženskou povinnost ku založení národní, staré jich církve (rozuměj husitské), odpovídající církvi, a přikročí-li k tomu, budou státi v souhlasu se svými historickými tradicemi. Sjezd chová žhavé přání (glühend), aby toto svaté dílo se zdařilo. Staví je pod ochranu Boží a doporučuje ho přízni všech spřízněných církví, jakož i všech přátel svobody svědomí. (Wolfové přejí nám a chtějí založiti husitskou církev, Rusové a protestanté mají k tomu pomoci. A svatý Václav? Starokatolíci neuznávají podobné tradice, neuznávají skoro vůbec už svatých vyjma politické. Tato resoluce je zajisté ze všeho toho farizejství nejvíce nestydatá). 6. Starokatolické hnutí má

ještě na dlouhou dobu zapotřebí polemiky proti znešvařování učení, discipliny a obřadů církve (rozuměj katolické. K tomu pak přidává, že uznává sice důležitost pozitivní práce k rozvoji starokatolické církve). Na konec uznává za nutné sbíratí příspěvky, aby katoličtí kněží, z církve vystoupí, mohli býti hmotně zaopatřeni a posláni na „internationalní“ fakultu v Berně k poznání pravého ducha starokatolického.

Písemné pozdravy došly od ekumen. patriarchy Cařihradského, metropolitu Kotorského (adresovaný na sekretáře přípravného komitétu, známého exfrantiškána Wolfa), od metropolitu z Anchialos a od archimandrity Hilariona z Bělehradu (Belgrad). Mnoho u nich je řeči o lásce a ovšem též kritiky Říma!

Tak to vypadalo na tomto památném kongrese. Máme tudíž k očekávání, že pp. Wolf, Bendl, Weber etc. zřídí nám co nevidět tu pravou „národní“ katolickou církev, ten ideál, který Kristus chtěl založiti, který se mu ale patrně nepovedl, až prozřetelnost dala vznik „mezinárodnímu“ sjezdu starokatolickému ve Vídni. Vlastně bychom ji už měli míti, neboť uplynulo už pět měsíců a kde nic tu nic. —k.

K rakousko-uherskému vyrovnání.

Skončení parlamentárního zasedání pohřbilo ve sněmovní archiv veškeré předlohy zákonů, daň z prodeje cukerního a daň dopravní právě tak, jako zákon kartelový a zákon o nuceném pojišťování požárním. Absolutistický § 14. uštědřil nám kromě zákona o soudních poplatcích také vyrovnací provisorium, dle něhož má prozatím mezi Předlitavskem a Uhry zůstatí při společném území celním a obchodním i při společné bance Rakousko-uherské.

Není však pochyby, že také při konečném vyrovnání obchodní jednota naše s Uhry na ten čas, t. j. na nejbližší desetiletí, bude zachována. Jsouť hospodářské svazky naše s Uhrami velmi četné a tuhé; vzájemný obchod náš činí do roka na 900 milionů zl. Kdežto však Uhry vyvážeji k nám za 420 mil. zl., hlavně plodin hospodářských a surovin (jen za obilí a mouku platíme ročně do Uher na 200 milionů zl.), jsou hlavním předmětem našeho vývozu do Uher — úhrnem 480 milionů — výrobky průmyslové, hlavně textilní (asi 200 milionů zl.). Jakmile bychom nyní uložili clo na plodiny uherské, ztratí Uhry svůj vývoz k nám, protože při stejném clu bude nám výhodněji odebíratí plodiny ruské a americké. Naopak uložení cla na naše výrobky průmyslové v Uhrách, bude valná část dosavadního exportu našeho do Uher ohrožena, protože pak budou moci Německo a Anglie dodávati do Uher levněji než my. Uhrům i nám bylo by nepadno získávati nová odbytiště, při nejmenším vyžaduje to delšího času při průmyslu a přizpůsobování se k požadavkům nových spotřebitelův a mnoha změn v technickém a komerciálním zařízení.

Ovšem k rozdělení společného celního území dojde snad již při budoucím vyrovnávání. Uhry budou do té doby hledět získati přebytku své obilní produkce přístup na jiné trhy, i sám tento přebytek zmenší se rozvojem průmyslu, od vlády úsilovně podporovaného.

Uhry jsou od samostatnosti své vynikajícím příkladem politiky „samostatitelnosti“, moderního to vydání bývalého merkantilismu. Vláda uherská poskytuje novým podnikům průmyslovým hotové peněžní podpory a zápůjčky, které obnášejí druhy statisíce. Loni byly ku př. uděleny na 10 let po 100.000 zl. zápůjčky uherské akciové společnosti na výrobu šicích strojův a velocipedův a chorvatské akc. společnosti pro průmysl sklářský, 50 000 zl. společnosti pro průmysl textilní a pod. Kromě těchto rozpočtových položek zřízen byl na podporu průmyslu r. 1890 zemský fond průmyslový a obchodní, který koncem r. 1896 čítal 1·4 mil. zl. a z něhož loni dalších 550.000 zl. továrnám bylo zapůjčeno. Kromě toho však ještě poskytuje stát továrnám, jsou-li technicky dokonale zařízeny a vyrábějí-li tovary v zemi dosud nevyráběné nebo hojně potřebované, osvobození od daní a přírážek, od kolkův a poplatkův, výhody při dopravě strojův a stavebního materiálu atd.

Pro potřeby veřejné (státu, obcí, železnic atd.) nic nesmí býti objednáno za hranicemi (i v Rakousku), co může býti zhotovováno v zemi, a vláda i účelnou tarifní politikou, zřízením obchodního musea s četnými expositurami v cizině, podporou uherské obchodní společnosti, úsilým sesilováním Rjky hledí výrobkům svým zjednati odbytu v cizině.

Účinky tohoto snažení již se objevují. Leckterý závod, takto uměle vyvolaný, ovšem jen živořil a záhy zanikl, většina jich však se uchytila a pod teplými paprsky vládní i národní přízně dobře prospívá. Cukrovarství uherské ku př. zásobuje již nejen Uhry, ale dováží i do zemí alpských, strojíctví uherské dodává již i do Vídně pro regulační stavby dunajské, a vláda nyní úsilovně se snaží vypěstiti i vlastní uherský průmysl textilní.

Částečná ztráta uherského trhu je tedy pro nás věcí již neodvratnou. Na druhé straně právě celkový hospodářský vývoj Uher zvyšuje jejich spotřebu a zjednává opět odbytu jiným produktům, jakož faktum jest, že vývoz náš do Uher přes jejich vlastní pokroky průmyslové přece neustále roste.

Pro posouzení výhodnosti spojení či rozloučení celního i finančního okolnosti padají na váhu. Uhry mají dosud málo vlastního kapitálu, finanční zdroje jejich průmyslového vývoje jsou v Rakousku. Zadlužení Uher Rakousku jest daleko větší než celý obnos našich cenných papírů v cizině. Kdyby tedy bylo uskutečněno úplné hospodářské rozloučení obou polovic, mohli bychom jen naše papíry z ciziny se vracející směřovati za naše papíry uherské, a samostatná „národní“ banka předlitavská daleko lépe by mohla hověti úvěrním potřebám Předlitavska a spořádati samostatnou měnu jeho, než je možno za stavu nynějšího, kdy zadlužení monarchie cizině ohrožuje regulaci měny společné a kdy zřetele k daleko větší úvěrní potřebě Uher udržují společnou bankovní míru úrokovou na úrovni vysoké, poměrům našim nevyhovující. —

Ale pro posouzení průmyslových a vůbec výrobních poměrů státu nejsou důležitý jenom zákonné předpisy (a jich provádění) o daních, státních podporách, železnicích a pod., nýbrž i celé t. zv. zákonořádství sociální.

Je jasno, že ve státě, kde ochranné zákonodárství dělnické nařizuje podnikateli učiniti potřebná, druhy nákladná opatření na zachování bezpečnosti a zdraví dělnictva, kde stanovena jsou obmezení pro zaměstnávání žen a dělníků mladistvých nebo kde platí přímo maximální denní doba pracovní i pro dospělé mužské dělníky, kde zavedeno jest pojišťování nemo-

čenského a úrazového, k němuž podnikatelé musí buď výhradně nebo aspoň částečně přispívati — že tedy ve státě takovém při stejnosti ostatních podmínek pracovních bude výroba značně dražší než ve státě, kde takových obmezení a platů pojišťovacích a pod. není, nebo kde dotčené předpisy zákonné velmi liknavě se provádějí.

Jak je tedy s dělnickým zákonodárstvím v Uhrách?

Dle samolibých spisků, za podpory vládní vydávaných — Uhři používají každé příležitosti, aby známost o sobě po světě rozšířili — béře prý se zákonodárství uherské mezi státy evropskými v té příčině cestou střední; hledíc prý vyhověti všem slušným požadavkům dělnictva, neztrácí s očí ani zájmy podnikatelův.

Krátce řečeno, v zákonech a ještě více ve způsobu jejich provádění ukazuje se, že tyto zájmy podnikatelské skoro úplně jsou rozhodujícími.

Tak zejména zákonodárství uherské nezná maximálního dne pracovního pro mužské dělníky. Kdežto v Rakousku pro továrny platí 11 hodin za maximum denní doby pracovní, není pracovní doba dospělého dělnictva, ani ženského, v Uhrách nijak obmezena.

Práce dětí a osob mladistvých podrobena jest i v Uhrách zákonnému obmezení. Podobně jako v Rakousku, ale skutečná praxe dělá z výjimečného dovolení k zaměstnávání těchto osob nad dobu přípustnou pravidlo a — kde není žalobce, není soudec.

V neděli a na sv. Štěpána (20. srpna) má v Uhrách odpočívati všechna práce živnostenská, vyjma práce potřebné k čištění a úpravě místností, strojů atd. — ale vláda opět může dovolovati nedělní práci a podnikatelé — většinou semitského původu — nemají věru interest, aby ochoty vládní neuzívali měrou nejvydatnější.

Pojišťování dělnictva proti úrazům v Uhrách dosud neexistuje, toliko pojišťování nemocenské podobno jest celkem našemu.

Do podrobností jiných předpisů na ochranu dělnictva před vykořisťováním velkokapitálu nemůžeme zde zabíhati. Jen podotkne, že ku př. dle přesných výpočtů našich strojiren právě pro tyto rozdíly v sociálním zákonodárství našem a uherském pracuje uherský průmyslník o 5 procent základního kapitálu levněji nežli český výrobce, jinými slovy při téže ceně výrobku, při které náš průmyslník dodělává se jen nábrady vlastních nákladů výrobních, bez všelikého vlastního zisku, získává výrobce uherský již slušné pětiprocentní zúrokování kapitálu, v podnik vloženého.

I jiná okolnost padá zde na váhu. Uherský průmysl je dosud jen řídice po zemi rozset, kromě Budapešti není v Uhrách skoro ani jediného t. zv. okresu průmyslového, jakými jsou u nás ku př. Praha s celým okolím, Plzeň, Liberec, Warnsdorf a skoro celý sever český, dále Kladno, Kolín, Brno, Krňov, Bílsko atd. Následkem toho i dělnictvo je roztrženo, nesorganisováno a neschopno prosaditi naproti zaměstnavatelům jak vyšší mzdy, tak i přesné zachovávání zákonůých předpisů ochranných.

Toliko, kde se jednalo o zavedení nového odvětví průmyslového, byli dělníci pod slibem vysoké mzdy lákáni a importováni odjinud — co ku př. českého dělnictva pomáhalo zakládati uherské cukrovarství! — Ale dělnictvo toto brzy buď samo utíkalo z poměrů, jimž uvynouti nemohlo, anebo bylo

vypovídáno, jakmile jim domácí lidé zručnost ve výrobě a obsluhování strojů byli odkoukali.

Zbylo pak jen dělnictvo domácí, zvyklé nízké mzdě a špatnému zacházení a udržované v kázni jednak metlou hladu, jednak ráznými orgány kapitálupřejné vlády.

Socialismu průmyslového zůstaly za těchto okolností Uhry celkem ušetřeny, ač počátky jeho též, a ovšem vždy silněji, se ukazují.

Za to stůně Uhersko horším ještě socialismem agrárním.

Právě nejurodnější části nížiny dolnouherské, v Alföldu, v obyvatelstvu skoro vesměs maďarské národnosti, ruch socialistický nejdříve vypukl a nejhouževnatěji se udržuje.

Hlavním zřídlem jeho je nedostatek práce, záští bezzemka naproti majiteli nebo pachtýři půdy. Dříve vydělal dělník ve žních chleba pro sebe i celou rodinu na celý rok, teď mlátící stroje dodělají práci v několika dnech a vystačí se s třetinou bývalého počtu dělníků. Dělníci zavazováni byli k bezplatným službám, t. zv. robotám, k tomu přistoupily přeplněné byty, útitky úřadů, propaganda čilých agitátorů.

První krvavá bouře vypukla v Orosháze r. 1891 pro zákaz oslavy prvního máje, druhá v Hód Mezö-Vasárhely v dubnu r. 1894 a loňského roku zažily Uhry, ač jen částečnou, přece nebezpečnou a velikou stávkou dělnictva právě v době žni, tak že jen s velkým napjetím sil podařilo se vládě odvrátiti od zemědělství dolnouherského ztráty, jichž nebylo by lze bývalo nahraditi.

Vláda uherská chce však zbavit se i pro budoucnost podobného nebezpečí. Předložila sněmu návrh zákona, kterým zakazují a trestají se všechny smlouvy mezi dělníky k dosažení vyšší mzdy, třebas byly ještě před uzavřením smlouvy pracovní učiněny, trestají se i všechny stávky zemědělské i pouhé hrozby stávkou, trestá se dělník, nedostavil-li se on nebo kterýkoliv jiný z jeho „party“ do práce, nepřinese-li s sebou svůj nástroj, odejde-li z práce před jejím ukončením. Zdráhá-li se jíti do práce, může býti násilím na pole přiveden, jakmile o to žádá zaměstnavatel, který však může dělníka sám kdykoliv z práce propustiti.

Ustanovení to věru až neuvěřitelná!

Jedinou výhodou má osnova pro dělnictvo: musí se uzavřítí písemní smlouva o všech podmínkách pracovní smlouvy. Ale i ta je dvousečná: většina dělníků sotva asi umí psáti, a tak i z tohoto předpisu bude těžiti zaměstnavatel.

Přispěje-li tento zákon k sociálnímu míru, jest více než pochybno. O vánocích konal se již v Budapešti sjezd dělnictva zemědělského. Přitomno bylo na 200 delegátů, Maďari, Slováci, Srbové, Němci i Rumuni. Vládní osnova prohlášena za nepřijatelnou a usneseno pokračovati v organizaci, která jest ovšem většinou tajná. Ale také statkáři žádají již nyní za přípravy ku své ochraně: za vyslání pluku vojska nikoliv uherského, nýbrž haličského.

A tak i ten zdánlivě zdravý a svěží kmen národního hospodářství uherského má spodní, hluboké rány, jichž účinky ani pro nás nejsou bez významu.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Křesťanství a národnost. (Dok.) — Český sněm. — Urputnost Němců. — Smiřovací pokus. — Politický romantism. — Řeč kníž. Bedř. Schwarzenberka v Budějovicích — Technikové a generál hr. Grünne.*)

Je to pořádkem docela přirozeným; a křesťanství nezrušuje všude přirozenost, nýbrž hledí ji proměnit jen v nadpřirozenost. Křesťanství chce jen tolik aby národnosti nezapomínaly pro svou svéráznost na svou jednotu a příslušnost k ostatním národnostem v duchu křesťanské lásky, aby nevstupovaly proti sobě s pýchou a sebe přečeňováním, aby nepřeceňovaly svých vlastních nebo vyspělých předností a jinými národy proto neopovrhovaly . . .

Bezmirná národní pýcha je zavržení hodna zrovna tak, jako pýcha v životě soukromém. Pýcha jest nepřitelem jednoty, matkou rozluky a odtržení; a proto panovati nemá . . .

Jako vědomí souvislosti s jinými národnostmi nesmí bujati a převládati vlastní vědomí národní, rovněž nemá díti se ani opak. To je věc, již žádá křesťanství . . .

Neučí tedy křesťanství ničemu jinému, než co jest obsaženo již v přirozeném zákoně mravním: „Jest každému člověku dovoleno, ba každý člověk jest přímo zavázán, pěstovati národní vědomí a chrániti a hájiti práva národa svého. Platí to o Němci jako o Slovanu a Rumunu, zkrátka o všech. Vyslovujice to veřejně, strhujeme s tváře škrabošku oněm zinatencům, kteří volají: „Pryč s křesťanstvím, pryč s církví, poněvadž nám zapovídají býti národními!“ Ale rozžiháme tím světlo i těm, když praví: „Nebudme jenom národovci, neboť jsme křesťané.“ Pravíme vůči oběma těm extrémům pouze tolik: „Budme národními, protože jsme křesťané; ale budme také proto národními uvnitř oněch drah, jež nám předpisuje zákon přírody a křesťanství!“

Slov a pravd, jež hlásá nám tuto vynikající katolík i učenc, vážime si a dbáme ve všem také my Češové katolíci. Máme proto za to, že výtka, jako bychom národními nebyli, nebo do-

konce národnost svou zavrhovali, nás se netýká. V ohledě tom jest naše svědomí úplně klidné a podezřívav-li nás někdo z nevlastenectví, dopouští se nejenom vědomě neb nevědomě lži, nýbrž vědomě nebo nevědomě nás také uráží. Nevědomost hříchu nečiní. Ale vědomá urážka zasluhuje odmítnutí, jemuž zjednáme patřičného průchodu vždy a všude . . .

* * *

Co tyto řádky píšeme, učinila vláda už své prohlášení, které tolik je očekáváno. Vyhoví-li Němcům, bude to osudná rána pro Rakousko, bude to rána do tváře spravedlnosti, do tváře základních zákonů, nevyhová-li, nastane prý exodus Němců. Nejspíše bude kompromisní. Již Taaffe fortwarstloval, snad přijde pokračování. Zatím získá se času. Na věci nezmění se nic. Národní otázka odstraňena nebude. Či je za nynějších poměrů národnostní smír možný? Vždyť Němci i českou řeč na sněmu prohlašují za vyzývavost a urážku.

Bude v Čechách pokoj, když vláda vyplní všechny požadavky Němců: když tedy odvolá nynějšího mistodržitele, vezme Praze samosprávu a dá ji pod vládu cisařského komisaře, když dále všecky Němcům nelibé muže naše pozavírá, když zruší jazyková nařízení o rovném právu obou jazyků v zemi, když rozdělí tuto naši vlast na dvě území, tak, aby Němci měli v Liberci svou vlastní exposituru mistodržitelství, svůj vlastní vrchní soud, své vlastní finanční ředitelství atd atd. — bude pak v Čechách klid a pokoj? — „Nikoliv, nebude“, odpověděl ve čtvrteční schůzi sněmu českého otevřeně poslanec Prade:

„I kdyby všechno to se stalo, i kdybyste zrušili jazyková nařízení, i kdybyste provedli rozdělení země — ani potom nebude ještě v této zemi miru. Obě národnosti žijí zde v boji spolu, pokud tuto zemi obývají a tento boj přibírá vždy jen nové podoby. I po rozdělení země budou se zemědělci čeští tlačiti do německých krajů, hledajice tu obživu a třenic s českými menšinami neubude. V Čechách nebude nikdy miru. My však se boje nebojime. Boj jest život a v stálém boji spočívá pokrok

lidstva. Proto jsem proti všem šalmajim míru.“

Národnostní jho má hlubší kořen. Nationalism zvrhl se v barbarství. Křesťanský názor o něm zmizel, zmizelo křesťanství i ze srdcí lidu. Politicky také nepřinese vládní prohlášení vyjasnění a klid, poněvadž politický základ říše není přirozený. Začátek k němu bylo by ovšem konání nejpřísnější spravedlnosti v ohledu jazykovém, důsledné stanovisko rovnoprávnosti. Ne po kouškách, ne malé ústupky, ale odhodlané postavení zásady naprosté rovnoprávnosti a provádění její. Poněvadž tato zásada znamená právo a spravedlnost, odbyla by otázku rázem a na vždy. Všecky smířovací komise a podobné cesty jsou zbytečné. Nevedly dosud k cíli a nepovedou. Nejnovější smířovací akcí zahájil hr. Buquoy návrhem, aby byla zvolena komise 24 členů, zvolených po 4 kuriemi a 12 celým sněmem, která by podala návrhy, jakým způsobem upravit by se mohly jazykové poměry v království českém za souhlasu zástupců obou národností. Němci hned prohlásili, že do komise nevstoupí a tak celá akce už předem ukazuje se marnou. Jediným východiskem je: naprostá rovnoprávnost v duchu českého státního práva. Už čtení návrhu bylo provázáno takovými bouřemi se strany Němců, že celá akce jeví se jako mafení času. — Mnoho návrhů podáno bylo v příčině pražských bouří. Návrh dr. Baxy, aby zvolena byla komise na vyšetření událostí těch, nebyl připuštěn. — Podivení musilo působiti, když pravil dr. Herold, že česká delegace byla proti tomu, aby po událostech v Chebu a jinde v oněch městech zaveden byl výminečný stav, jež Badeni zavést chtěl. To bylo snad ideálně liberální, ale politické nikoliv. Byla by tím bývala pak Praha uchráněna bouří, kterou tak nespravedlivě proti nám byla využítována a vláda by byla měla politický prostředek proti úžasně pyše německých štváčů. U mladočechů, kteří jako liberálové přiznávají se k zásadě, že v politice takový sentimentální idealismus neplatí, je přiznání ono ještě divnější; či není mezi nimi politiků? Čteme-li řeči ze schůze vinohradské, skoro se nám tak zdá. Dr. Herold prý pravil, že kdyby prohlášena byla zásada německé státní řeči, mají

Čechové ještě jeden triumf, budou totiž žádati pak proti německé státní řeči státní řeč českou. Co je to? Smysl se to nezdá mít žádný. Dr. Engel prohlásil, že baron Gautsch ujistil české delegáty, že vláda nepodnikne ničeho proti rovnocennosti českého jazyka ani proti jednotě království Českého. Co je zase to? To připouští všecko! Rovnocennost jazyka v theorii už máme dávno a přec nemáme svých jazykových práv. K tomu vzpomeňme toho, co řekl prý dr. Engel o otázce židovské.

K dotazu žurnalisty M. Schönbauma, který v Č. Budějovicích organizuje sdružení česko-židovské, jak má nadále postupovati národní činnost českých židů po prosincových demonstracích v Praze, odpověděl předseda klubu svobodomyšlných říšských poslanců českých, pan MUDr. Emanuel Engel přispísem následujícího znění: „Velectěný pane! Měl-li by do strany (mladočeské) přijat býti antisemitism, nebude tam více pro mne místa neboť trvám při stanovisku skutečné i plné rovnosti a poctivého humanismu. V tomto ohledu nemohu žádných kompromisů uznati. Dle zásad uvede ných nejen theoreticky, nýbrž i prakticky (a to nejednou k vlastní své a nemalé škodě osobní!) vždycky jsem jednal a těm ani na stará kolena se nezpronevím! O popularitu za cenu zásad mravnosti věru nestojím!“ Důsledně s tímto názorem na otázku židovskou uznává dr. Engel také důležitost a obaplný prospěch z národních snah mladé intelligence česko-židovské, která pracuje o postupné získání židů mezi českým lidem žijících k národní součinnosti s českým lidem, a projevil svůj souhlas s touto prací česko-židovskou, pokud se poctivě a vážně koná, znova tím, že přistoupil jako zakládající člen k „Česko-židovskému spolku pro Č. Budějovice s okolím“, kde zejména opravdová národně kulturní assimilace židů jest požadavkem neodbytné naléhavosti.“

To je romantický humanism! Dle toho zavřiti škůdce lidu, zabrániti mu, aby nevyssával lid, nepoškozoval ho hmotně a mravně — nesrovnává se s humanismem, nesrovnává se s pojmem o svobodě lidské. Skoro se zdá, jakoby takový ideální romantismus dostal se i do politiky našich poslanců! Byli

proti potrestání německých měst, vlastně proti straně českých menšin — ze samosprávného romantismu. Pěkné pozadí tvoří k němu ten fanatism, který obdržel se ve tvářích německých poslanců při řeči prince Lobkovice. Že by tato zpupnost, tato přímo chorobná vypínavost měla zvítěziti? To snad není ani možná. Pevnou naději chová český národ, že ho v této těžké době neopustí šlechta, v jejíž rukou spočívá velmi důležitá úloha. Připomínáme si proto dnes ještě zvláště řeč prince Bedřicha Schwarzenberka, kterou měl v Č. Budějovicích na počátku tohoto měsíce. Stůjž zde její výtah k naší potěše v těžké době. Pravil asi:

„Dějiny vynesou svůj úsudek, zda důmyslem nebo pěstí lze domáhati se práv národů. Každé srdce české ozvati se musí, když vidíme, že se vedeme boj spravedlivý a když poznáváme, že je třeba jednoty a shody nás všech. abychom v boji tomto zvítězili. Známo jest, co se nyní děje a tu nikomu ani nenapadne, aby provozována byla politika v úkrytu a mezi čtyřmi stěnami, neboť jde o boj, který se vede proti lidu. Jest třeba manifestovati úplnou a naprostou shodu voličů s poslanci a třeba na společném postupu se domluviti. Prosíme vás, zachovejte důvěru k zástupcům svým, bude jim to obranou a útěchou v jich těžkém boji. Poslední zasedání říšské rady bylo nepřetržitou řadou útoků proti zásadám práva, spravedlnosti a autonomie. Prestaly doby, kdy rozhodoval věcný důvod a názor, dnes rozhoduje síla třesku a řevu, kdo to lépe umí, cíle dosáhne. Ministerstvo Badeniho, které padlo, nebylo naše, ale hledělo zjednati právo pravdě a spravedlnosti. Když Němci viděli ministerstvo, které provozuje politiku rakouskou, a jediné politika práva a spravedlnosti může býti politikou Rakouska vši silou hleděli je odstraniti, aby tak jeden kmen, jenž po drabná léta nespravedlivě vládl jiným, nepřišel o svou vládu. To, co se v parlamentě dělo, bylo hotovou revolucí parlamentní. Boj, který zde začal, byl přenesen na ulici. Právo a řády se šlapaly nohama. Proti nám se vede boj způsobem, který naznačiti nemožno pro neomalenost, jakou se vede, když i s vysokých míst vědy se tak útočí, jako se to dělo. Tu přiro-

zeno, že každý z nás složil přísahu obhájeti práva naše a když třeba až do těch hrdel a statků. Když se všech stran jsme o klíčení nepřátely, kteří na nás útočí, tu paladiem našim jest nezdolná jednota českého národa. Při ochraně a obraně naší nestává rozdílu. Prodělali jsme školu, že práva a spravedlnosti dosíci lze na základě společného úsilí. Doby dřívější v dlouholetém boji našem byly těžké, těžší snad než dnes, neboť tehdy vládl mezi námi svár. Nápravy poměrů a s mírou docíliti lze jen spravedlností mezi rovnocennými národy, jen na základě zásady: Cti a miluj bližního jako rovnocenného! Jen tak nadejde doba lepší! Od spravedlivých požadavků svých až do nejmenších potřeb života českého nikdy neustoupíme, neboť kdybychom ustoupili, páchali bychom zradu a té nejsme schopni. Naše požadavky, týkající se českého státního práva a rozšíření samosprávy ku zvelebení jednotlivých národů, jsou spravedlivé. Vzpomínám nápisu, který stkví se ve Vidni: „Justitia fundamentum regnorum“. Uskutečnění zásady této jest politickým programem našim. Nechceme než rovnocennosti a spravedlnosti a pak sloužiti k sesílení a rozkvětu království a zemí a tím i říši. V provedení a uskutečnění zásady té leží spása naší budoucnosti. Pokračujme v domáhání se cílů svých klidem a rozvahou v míru a s odhodláním v boji, vši silou, ale důstojně. První podmínkou zdárného boje jest důstojnost. Co se týče politické situace, prokázal hrabě Badeni ochotu pro spravedlnost a porozumění pro požadavky naše. To rozpoutalo boj německý proti němu. Dobu boje toho nejlépe bylo zahladiti. Němci praví, že důvodem boje jejich proti Badenimu a důvodem pádu jeho byla nařízení jazyková. Tomu nevěřím. Důvodem byl postrach, že by rovnoprávné myšlenky pravice se mohly šířiti, postrach, že by neněmecké národy nebylo lze potlačiti. Nařízení jazyková byla jen rouškou, a tu když odhalíme, vidíme vlastní boj centralismu s autonomií. Nařízení jazyková byla výbornou příležitostí k boji, ale nebyla vlastní příčinou. Centrální parlament vídeňský nevyhovuje, za posledních 8 měsíců nebylo v něm nic provedeno, než scény hrozného boje.

Nastává dnes ohrožení většiny a nutno vyvarovati se každému nebezpečí ohrožení toho. Delegace česká chová důvěru ku konservativním a spravedlivým Němcům a k ostatním spojencům. Tím řídit se musíme na říšské radě. Proti nám se vede boj výbojný, my ale vedeme boj na ochranu a obranu svých práv. My chceme hájiti své, ale chceme každému jinému národu dáti stejná práva. Na tom stanovisku stojíme. Nesouhlasíme s bojem, který vedou Němci a my ho nevyvolali. Pokud takový boj se proti nám vede, potud jest povinností naši, hájiti čest národa. Třeba také hájiti hmotné zájmy a dlužno dbáti, aby nastalo urovnání sporných otázek. Snaha po urovnání sporu zdá se planou, dokud takový boj se vede. Rovnocennost jest základem míru. Poslanci čeští přejí dílu míru, ale ovšem jen když bude záruka plného práva. Dle toho plánu se musí pro budoucnost řídit. Stojíme na prahu sněmu. Kdož ví, jak dopadne! Přáli bychom si zvelebení země a docilení rozřešení otázek vnitrozemských. Dejž Bůh, aby se přání to splnilo! Kdyby se to nesplnilo, budeme svorně zase státi bok po boku a nežadáme ni píď z toho, co jest právem a spravedlností naši.

Potomstvu nutno zachovati slavnou minulost naši a čestně ji musíme uhájit jako předkové. Kdyby věc naše nebyla spravedlivou, nebyla by přestála tolik vlnobití bojů a ústrků. Zvítěziti musíme, pakliže věc naše jest spravedlivou. Nutno řídit se slovy pěvce: „Vše učiniti pro volnou vlast, pro volné žiti, za vlastní zvuk v národů vlnobití.“

Charakteristická je událost, kterou pražský úřední list oznámil asi takto: „Komitéť plesu českých techniků, kterýžto ples se dne 12. t. m. konal, zaslal v den před tím J. E. p. velicímu gen. hr. Grünnemu přípis toho obsahu, že se komitéť vidí nucena, pozvání J. E. učiněné odvolati a upsanou peněžní část zpět zaslati. Následkem toho případu složil rektor české techniky protektorát řečeného plesu a upustil od návštěvy plesu, což také ještě učinili důstojníci, profesori vysokých škol a státní technici, jakož i jiné úřední osobnosti. Včera v poledne dostavil se rektor české technické vysoké školy prof. V. Velfik

s dvěma profesory téže vysoké školy k J. E. p. velicímu generálovi, vyslovili své nehlubší politování a svou nevoli nad krokem komitétu a slibili, že bude případně zavedeno disciplinární vyšetřování.“

Ono disciplinární vyšetřování se sice popírá, ale charakteristická je událost zajisté. Nežli demonstraci s takovým koncem, raději žádnou. Jsme to věru politování hodný lid, jeden tak, druhý jinak, jeden bravurně rádkálně druhý... Myslete si k tomu zpupnost, s jakou žádají Němci odvolání jazykových nařízení, bez něhož nechťi vstoupiti vůbec v žádné jednání. jednomyslnost, a pak všecken lid, intelligence, university a p. stojí za takovými lidmi jako Wolf, — a je vám smutně. My těmito slovy nehájíme jednání pp. techniků ani nekáráme jednání profesorů, nýbrž tu poukazujeme jen na charakteristiku událostí.

* * *

Zprávy národohospodářské. — *(Usnadnění při placení berní (daní a poplatků). — Zemědělské dělnictvo v Uhrách a u nás. — Křesťanské živnostenské noviny).*

Měli jsme již několikráte příležitost k tomu, abychom se mohli vysloviti velice pochvalně o bezpříkladně jinak čipernosti našeho pana finančního ministra, ať již se jmenuje Dunajewski nebo Steinbach nebo Böhm. Zajisté uznání hodná snaha vlády finanční, usnadniti aspoň některým z pořádných poplatníků (ti nepořádní bez toho z principu neplatí) námahu při placení daní a poplatků, byla již roku 1896 příčinou zajímavého pokusu. Již tohoto roku od 1. května zavedeno bylo na zkoušku placení daní prostřednictvím poštovní spořitelny. Ovšem, že z pochopitelných již u nás obav před novotami resp. rýpali vůbec, omezen byl tento pokus zatím na Dolní Rakousy. Pak se trpělivě čekalo, až co řekne hlavní činitel při tom súčasťný, totiž páni poplatníci. A celý ten pokus dopadl tak jak vlastně dopadne všechno, co si vláda a tam ve Vídni přejí. Od 1. ledna t. r. volno jest každému a sice v celém Rakousku platiti daně a poplatky (mimo celní) buď u starosty obecního (u berního úřadu) nebo zaslati částku počtou či lépe poštovní spo-

fitelnou . Za tou příčinou vydány byly zvláštní tiskopisy (dosti nepohodlného formátu), jež možno koupiti za 5 kr. v prodejích poštovních známek. Tyto „vložitní listy“ skládají se jako každému známé (zelené) cheky (angl. čtí šeky) z listu vložitního a stvrzenky a mimo to z korespond. listku. Oba první se odesilatelem řádně vyplní. Na korespond. listku, který určen jest k tomu, aby pomoci jeho berní úřad oznámil, že obnos řádně došel, napíše si odesílatel správnou svoji adresu. Platiti se může ovšem u kteréhokoli pošt. úřadu na ten který úřad berní. Kdo je v chekovním spojení, platiti může chekem t. j. bez listu vložitního, tedy zcela darmo. Výhodou bude tento způsob placení berní spíše pro větší města než pro venkov, kde úlohu tuto obstarávají pp. obecní starostové zadarmo, leč by se funkcionáři tito zřekli přenesené své působnosti, jako loni v létě u německých obstrukčníků, a pak se může finanční ministr spokojeně vyspat: pořádní poplatníci nepřijdou ani potom do rozpaků.

Otázkou zemědělského dělnictva zabývaly se minulého roku obě vlády říše naší. Ovšem ne ze stejných popudů. V Uhrách byly to známé bouře v nížině Alföldské (v již. Uhrách), nastrosené aspoň většinou náhončími socialismu agrárního, které způsobily vládě mnoho šedivých vlasů. Bouře konečně se utišily. Aby však zašla nepokojným živlům příště chuť k podobným extravagancím vytasila se na to řízná vláda maďarská (ostatně to jiné vlády také dělají) se „štandrechtem“. Zákon týkající se upravení pracovních poměrů v uherském zemědělství přijat byl koncem minulého roku a uvítán byl hned novými srážkami. Ustanovení jeho jako, že zaměstnavatel smí dělníka ihned propustiti, jen když to úřadu oznámí, kdežto dělník bez přivolení pána od smlouvy odstoupiti nesmí, pak společné ručení dělníků při stávkách, velké pokuty dělníka pro nedodržení smluv atd. jsou nejvhodnějšími prostředky, aby v příhodné době bouře začaly znova.

V méně horkokrevném Předlitavsku nucena jest vláda zabývatí se otázkou touto z toho důvodu, aby snad jednou nepřišla doba, kdy by vůbec žádného dělnictva při zemědělství nebylo, když skoro všechen mladý lid šmahem k prů-

myslu, do měst se stěhuje. Návrhů za tou příčinou od vlády i od různých stran ve sněmovnách podaných bylo více než dost. Podávány návrhy na českém sněmu zemském (na pojišťování úrazové již v r. 1892, 1893, na změnu čeledního řádu od r. 1893) i na říšské radě. (V tomto časopise byl již v čís. 11. uveřejněn článek z pera jednoho z nejlepších našich národohospodářů, v němž zvláště upozorněno na návrh podaný na říšské radě od dr. Dvořáka a souduhů.) Tim práce povolaných činitelů k vyřízení otázky této končí. Pouze vláda zatím, aby se nezdálo, že záležitost tuto pustila s oči, vyzvidá a poptává se u různých korporací hospodářských po dobrém zdání, z nichž zvláště zaslужuje zmínky nedávno uveřejněná resoluce odboru společenosti národohospodářské v Dol. Rakousích. Chce-li se v Rakousku skutečně přikročiti vážně k odstranění krise v zemědělství, pak je nutno přede vším jiným upravití otázku zemědělského dělnictva.

Stěžovali jsme si v minulém čísle že jest nejnevěděčnější úlohou, buditi u nás zájem pro otázky hospodářské. O doklady nebylo by nikdy nouze, tím méně na konci roku, kdy uveřejňovány bývají celoroční bilance. Jednu z méně uspokojivých podávají „Řemeslnicko-živnostenské noviny“ (nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny). „Dnes pohližejíce nazpět na celoroční činnost, nesmíme si zatajiti, že nebylo nám lze dokázati to, co jsme zamýšleli. Myslili jsme, že řemeslnictvo a živnostnictvo povznese se z hlubokého spánku, ve kterém se nalézá, a z nečinnosti zájmové a z ochablosti své k důraznější činnosti. Ale byli jsme v očekávání svém — nezapíráme toho — zklamáni. A proč ta ochablost a tiseň trvají ustavičně? Jest to následek starého sy s t é m u, ve kterém naše živnostnictvo a řemeslnictvo bylo odchováno.“ Takovým doslovem končí první svoji roční činnost časopis, který upřímně a rozhodně zasazuje se o zájmy stavu, který, ač je jako stav výrobní základem společenské budovy lidstva, přece stále víc a více upadá a hyne! Či vinou, těžko rozhodnouti, ale skoro by se mohlo říci, že nestojí za život, co samo žiti nemůže anebo docela nechce!

Drobnosti.

Marianská socha na Staroměstském náměstí v Praze. V posledních letech netají se některé osoby, ano i spolky tím, že jim nyní 250 let stará Mariánská socha na Staroměstském náměstí v Praze překáží. Proč, o tom se zde šířiti jest zbytečno. Avšak ty osoby, které se myšlénkou o odstranění sochy té zabývají, čini tak patrně jenom následkem své nevědomosti, kdo tu sochu tam postavil a kdo následkem toho jest nyní její patronem, s nimž by bylo v nejprvnější řadě třeba se dohodnouti, pakli souhlasí, aby byla odstraněna, nebo jinam postavena. Ve druhé řadě ovšem jest zde zbožný lid, dále jsou zde mužové, kteří si vážných historických památek váží, a dokud tito všichni činitelé svůj souhlas bezpříkladně v Praze zuřící nevědomosti, jež jest všeobecně známa pode jménem „bestia triumphans“, k odstranění sochy té nedají tu na to za nynějších poměrů není ani z daleka pomyšlení. Patronem Mariánské sochy na Staroměstském náměstí jest především český král, jehož předek nejenom na trůně českém, ale jehož také zároveň praděd sochu tu sem dal postaviti. V knize „Die Primatoren der kön. Altstadt von Karl Jaromir Erben, Prag 1858“ na str. 109 čteme: „Když Švédové všechny císařské dědičné země opustili, byla následkem nyní všeobecně oznámeného pokoje dne 24. července 1650 v Praze konána velice stkvělá církevně-vojenská slavnost míru. Císař Ferdinand III. se však rozhodl, dle dekretu král. české komory ze dne 22. dubna 1650 zříditi ku trvalé památce na osvobození Prahy uprostřed Staroměstského náměstí kamennou sochu ke cti neposkvrněného početí Matky Boží, kteréžto dílo bylo sochařem Pendelem zhotoveno a dne 30. září toho roku postaveno, léta 1652 dne 13. července, jako v den narozenin císařových, za jeho přítomnosti nejslavněji posvěceno.“

Z toho jasně vysvitá, že rozhodovati o této soše náleží v nejpřednější řadě českému králi a potomku jejího zřizovatele. Zřizovatel ten také rozhodl, aby stála uprostřed Staroměstského náměstí a proto také každá změna jejího místa vyžaduje královský souhlas. Toto stručně připomenutí zajisté že postačí, aby justí pánové ve příčině záležitosti stanoviště sochy té neobraceli se na staroměstskou radnici, poněvadž o něm rozhodovati sluší v nejpřednější řadě samotnému českému králi. Spoléháme, že presidium městské rady král. hl. města Prahy příště všechny pány, kteří mají s Mariánskou sochou na Staroměstském náměstí nějaké plány, krátce na toto faktum upozorní. Podrobnosti k odůvodnění jeho nalezne každý v Liber decretorum č. 841 fol. 443.

*
*
*
*
*

Jak se vyplácí pomluva. (Bajka)
Jednou se lev, král zvířat rozstonal. Všecka zvířata ulože navštívila ho. Jen kmotr lišák otálel. Toho použil vlk. Očernal ho u krále, že z prorady, nevážnosti k jeho majestátu nepřehází. Ale sotva pomluva ta byla vyslovena, hlásila ordonance příchod lišáka. Chytrý lišák z rozhněvané tváře lvovy a z blesků jeho očí poznal hned, kolik uhořelo. Ihned pokorně jal se mluvití. „Račič mi milostivě prominouti, královský majestáte, že tak pozdě se objevuji. Starostliv o tvůj, nám drahý život, sběhal jsem všechny proslavené lékaře, abych zvěděl nějaký prostředek pro tvou chorobu. Nu, a byl jsem tak šťastným...“ Vrásky na čele lvově se vyhladily. „Nuže, rcí mi ten prostředek,“ pravil milostivě „Zvěděl jsem,“ odvětil pokrytecky lišák, „že se jistě v brzku uzdravíš, pakli živému vlku kůži s hlavy stáhneš a do ní se zaobalíš.“ V tom okamžiku skočil lev po vlku. Roztrhl jej, stáhl kůži s něho a zaobalil se do ní. Nyní se smál lišák, že vlk zakusil to, co sám mu chtěl připravití. Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.
V. D.

Obsah „Obrany“ :

Starokatolický sjezd vídeňský. — k. — K rakousko-uherskému vyrovnání. — r. —
Časové zprávy. — Drobnosti.

Předplatné budiž zasílano přímo do administrace : Pšrossova ulice č. 200—11.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskarna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redakce: F. Žák, koroperator na Král. Vinohradech.

K s i t u a c i.

Opětne píšeme k situaci: Nečiníme tak zrovna rádi, ale poměry nás nutí.

Obratem dr. Ebenhocha a Dipauliho se zdá, jakoby vítězila myšlenka nacionalismu a centralismu. Palacký pravil, že Rakousko nesmí býti ani německé ani slovanské, ale musí býti spravedlivou federací, v níž všickni národové dle historických individualit zemí byli by rovnoprávní. Dle posledního obratu zdá se, jakoby měla nastati první eventualita. Vůdcové německého kleru z Čech, Rakous, Štýrska jsou už v táboře centralisticko-německém. Povolí-li ještě konservativci ostatní, stane se věc skutkem. To by znamenalo pro nás Čechy úplnou porážku, pro Němce obstrukčníky vítězství. Zároveň byla by tu ovšem i porážka auktority státní. Již čest národní zahrnala by nás pak do opposice. Avšak nejen nás, nýbrž všecky Slovaný. Proti všem postavena by byla idea státu rakouského jako státu centralisticko-německého s bojovnou, panovačnou tendencí nacionalismu německého. Z toho vzali bychom my Čechové na nejbližší dobu škody, poněvadž tím povalena by byla zásadně autonomistická většina, bylo by zapřeno vládou a mocí v říšské radě pak vládnoucí naše státní právo. Ale nastal by poměr jiný, říši nebezpečný, nadvláda německého nacionalismu. My bychom musili buď do opposice trpné, to jest opustiti říšskou radu, anebo poodloživše oprávněné nároky na české státní právo, činiti politiku slovanskou, též národní. Nastal by boj říši nejnebezpečnější, poněvadž by to byl boj o život neněmeckých národů, o podmínky další svobody a dalšího vývoje pro celou budoucnost. Takové zásadní boje mají pak nebezpečný charakter.

Palacký napsal, že ještě se nenašel filosof, který by učil, že národové a celé nationality mají se považovati za určeny k tomu, aby dávali statky hmotné a duchovní, jmění a krev na prospěch a rozkvět nationalit a národů jiných. Tam, kde národové postaveni jsou proti sobě jen na základě národních protiv k boji za nadvládu a panství jednoho nebo druhého, tam stojí proti sobě nejvyšší statky, všecko, co národ má, a pak nemůže nastati než vzájemné hubení až k zničení jednoho ze soupeřů.

Nastane-li tento poměr u nás, pak jde Rakousko děsné budoucnosti vstříc. My ale to nejsme, kteří tento obrat jsme přivodili. My nezrušili jsme vládu většiny autonomistické, nebo jinou, která nebyla výhradně národní. My jsme setrvali ve většině konservativní, zdělané na základě ústavy, jíž neuznáváme. To učinil probuzený furor teutonicus a kapitulace vládní auktority před parlamentární revolucí a před národním šovinismem. Ale třeba nám i bylo poodložiti pak program státoprávní, kterým chceme zároveň i blaho říše celé, nebudeme my Slované z obratu míti trvalou škodu. Vehnání jsouce všickni do tábora národního, budeme baštou, o kterou už mnohokráte na říšské radě jsme usilovali, avšak vždy marně. Slovanskou stranu na říšské radě — to byl už náš sen, dokud státoprávní naše vědomí ještě bylo neproniklo. Sám Palacký jeden čas klonil se k náhledu, že pod praporem slovanské politiky můžeme se domoci rovnoprávnosti a rovnocennosti národní. Považoval to za snazší nežli stanovisko státoprávní, za spíše uskutečnitelné. Jsmeť silnější, četnější Němců. Oni mají sice právě moc v rukou, ale většiny bez socialistů a Vlachů nemají. Oni jsou hospodářsky silnější, mají silné pozadí v německtu nerakouském a hlavně v židech. Někdy se nám zdá, podotýkáme mimochodem, že by vláda s Němci ani tolik okolků nedělala, kdyby to nebyli židé, kteří vedou velké slovo. Ale tam, kde se jedná o boj národa s národem, rozhoduje v první řadě počet a vědomí. U Slovanů pak vědomí národní je silné, je silné v jednotlivcích, ale je ještě silnější v celku. Naše národní vědomí vypěstovala v nás naše historie, naše náklonnost pro statky ideální, náš klerus, naše literatura, a též vlády, které ústrky naší národnosti pilně k tomu přispívaly. Všecka moc tu leží v národě samém. V národních otázkách jsme velmi nedůtkliví. Je mezi námi sice dost zaprodanců, nehodných slabochů, jak i poslední doba ukázala, ale v národě samém myšlenka vlastenecká žije v síle neposkvřené. A slovanský lid odvrhne takové členy od sebe. Měli jsme jen malé českopolské sbratření, a jak nás posílilo. Vehnání do národní protivy ku germanství staneme se moci, před níž Němci se zatřesou.

Možná, že vládě nejde než o většinu. Ale kdyby po zrušení Badeniových nařízení nemělo přijíti nijakého zlepšení našeho postavení, bylo by to totéž jako postavení se Němců pod prapor nacionalismu, neboť by se to stalo právě pod heslem a nátlakem národního šovinismu. Nám by pak národní čest kázala stanovisko odmítavosti a zřikání se práce ve prospěch celku, který zjevoval by se pro nás zásadně nepřátelským a bez prospěchu pro nás, ostatní Slované měli by pak dostatek poučení, že nemohou ničeho očekávati. Jedna a táž národní myšlenka musila by nás nutně sjednotiti.

Druhá vážná událost je ohlášení nových jazykových nařízení. Od nás postaveny podmínky, že lze vůbec počítati na součinnost naši jen tehda, nebudou-li jimi porušeny celistvost a nerozdílnost země, rovnoprávnost a rovnocennost jazyková a národní. Po tom, co předcházelo, po těch neslýchaných urážkách českého jazyka a národa, po krutosti, s kterou nám hroženo, po prostředcích, jichž proti nám užito, budeme nová nařízení rozvažovati a probírat po dvou stránkách: negativní a pozitivní. Po stránce negativní nesmí obsahovati nic, co by v praktickém životě stran stálo v cestě k úplné rovnoprávnosti a rovnocennosti jazykové, nesmí obsahovati žádného bodu, který by tvořil nějaké uzavřené území německé. Že nebude uzavřeného území českého,

rozumí se dues samo sebou. Utvoření tak zvaných německých okresů, kterých na základě posledního sčítání, ovšem falešného a s naší strany nepřipustného, bylo by v Čechách 77, na Moravě pak 20, znamenalo by uzákonění toho, proti čemu dosud houževnatě jsme bojovali, bylo by tedy horší než stav dřívější před Badeniovým nařízením jazykovým, znamenalo by smrt českých menšin, porušení celistvosti země, odevzdání celých krajín germauisaci. Nad to pak bylo by to nebezpečí pro celou říši, poněvadž na hranicích německých, v krajích, kde dle doznání německého kancléře žije 30.000 příslušníků pruských, a to bohatých a zajisté nikoliv jen nahodile tam zabloudivších, pracuje se pro myšlénku velkoněmeckou. My katolíci nad to pak musili bychom se báti ještě agitac protestantských. Na takový základ nesměli bychom nikdy vstoupiti. Takové nařízení musili bychom považovati za prostředek, aby boj, který nyní Němci vedou, byl přenesen do našeho tábora, s tím ovšem rozdílem, že my bojovali bychom pak proti bezpráví, kdežto oni bojují nyní za šovinistické a vládychtivé choutky; musili bychom ho považovati za klacek pod nohy s rafinovaností nám vržený. Dále nesmělo by nic obsahovati, co by pro německý jazyk v oněch krajích znamenalo více, nežli co žádá praktická potřeba odůvodněná nahodilou většinou obyvatelstva jiného jazyka, nesmělo by obsahovati nic, co by druhému jazyku dávalo jakousi zákonitou výhradní platnost.

Po stránce pozitivně připustili bychom ovšem na čas jisté výhody administrace, ale jazyková nařízení jako celek musí býti pokrokem k jazykové rovnoprávnosti vzhledem ku stavu před Badenim. To žádá čest národní po všem tom, co předcházelo. Nesmíme zapomenouti, že jest nám co činiti s lidmi, kteří kruté jednání Prusů s Poláky považují za znamenitý čin následování hodný, kteří hlásí se k zásadám mommsenismu, kteří už dnes v poněmčeném území toto učení o péstech na české lebky provádějí, že národní jich šovinismus vstoupil na neslýchaný stupeň. Kdyby ihned zavedeny byly legální, zákonité zásady úplné rovnoprávnosti, nebude v tom pro nás při takových zásadách německých úplná bezpečnost, poněvadž u silného souseda panuje barbarský nationalism. Od legální rovnoprávnosti a zabezpečení ku skutečné rovnosti bude pak ještě hodný krok. Ten můžeme pak jen čekati od mravního a kulturního obratu, z pohnutek hospodářských, od času, který hojí, hlavně ovšem od nového uplatnění zásad křesťanských, které, jak se zdá, vystěhovaly se dnes ze srdcí a hlav německých vůdců klerikálních a křesťansko-sociálních.

Především spravedlnost a ducha křesťanského. Jinak smíru nebude. Žádné jazykové nařízení, nepracující k těmto dvěma požadavkům, mír a klid nedá, nýbrž bude znamenati leda jen obměnu národnostních bojů. Nejblíže budoucnost ukáže nám, jaký vezmou věci obrat.

Konečně se mluví o změně osoby místodržitelovy. Mluvílo se o odchodu osob Čechům nepřátelských. Nestalo se, ale o změně osoby německému kommandu obstrukčnímu podleující se mluví. My ani této eventuality se nebojíme, ale litovati bychom musili státu, který dal by se takovými zásadami vésti. Vymstí se na něm, jako se na něm vymstí události říšské rady a německo-židovských buršáků. V jednom jsme vinni i my, radikalismem začali jsme my. Vzpomeneme-li události omladiny, českých techniků, okolnosti, že čeští technické ve více než 40% všeho posluchačstva plní německou tech-

niku, že německé divadlo z nemalé části žije ještě stále z českých návštěvníků, že někteří radikální poslanci mluvíce proti vládě mluví vlastně z okna ven pro sua persona, že už tak mnohý radikalismus skončil tiše v zemském výboru a jinde, a jiných podobných událostí, není pochyby, že sami si pod rážíme nohy a že jest čas, abychom vyčistili vlastní tábor. Předpokládáme, že se to dělo v době důvěry ve spravedlnost a dobrou vůli ředitelů státu a že, stane li se německý nationalism vítězem, zahájíme jinou cestu, jinou taktiku, dáme se nadchnouti pravou národní disciplínou. Přijdou samy. — k.

Útulny pro učně.

I.

K ústavům, při nichž se ryze humánní ohledy stýkají se zájmem společnosti na zachování celých tříd výrobních, náležejí bez odporu v první řadě útulny pro učně živnostenské.

Jde tu předně o samotné osoby učňův, o jejich řádné vychování a stravování, o dozor nad jejich mravní výchovou i nad výcvikem odborným, ochranu před zkázou duševní i hmotnou, jaké snadno mohou propadnouti ve špatné společnosti ve věku, pro špatné dojmy a vlivy nejpřístupnějším.

Jde tu však také o budoucnost stavu malovýrobního průmyslu. Žádný zákon není s to zabezpečiti maloživnostnictvu odbyt jeho výrobků a zkrátka existenci, nebude-li také maloživnostnictvo samo dbáti o své povznesení technické, obchodní a snad v nejpřednější řadě mravní.

Bude-li zákonný monopol odbytu, o jaký maloživnostnictvo naše usiluje, skutečně zaveden v ten způsob, že ku př. výrobky řemeslnické bude smět prodávati opět jenom řemeslník, a bude li monopol ten prováděn lidmi neumělými a nesolidními — pak běda spotřebitelům a běda potom i živnostníkům samým, jakmile spotřebitelstvo — a to nejsou boháči, nýbrž veliká massa rolnictva, dělnictva, úřednictva atd. — shledá, že monopolu toho jest zneužíváno, že za drahé peníze dostává zboží ze špatného materiálu, špatně dělané a vkusu nevyhovující.

A živnostnictvo, čím více žádá pro sebe práv, tím více samo musí zdokonalovati se, aby hovělo požadavkům s pravý těmi spojeným. Zdokonalování pak musí počínati již od sameho dorostu, od učenictva a musí býti všestranné, zasahovati tělo i duši.

Je zajímavo, že v Německu právě katolický jih málo sice dává na zákonná obmezení živnostenské svobody, málo hledí na cechy a na spory, co smí dělati kovář a co kolář, málo přeje t. zv. průkazu způsobilosti, ale že za to v zemích těchto veškeré podniky, které směřují ke skutečnému povznesení drobné výroby, útulny, učenické zkoušky, výstavy učenických prací, musea, vzorné dílny atd. ode dávna v největším jsou rozkvětu.

U nás, bohužel, z valné části — výjimky jsou všude — právě ti lidé, kteří nejvíce volají po zákonné své „ochraně“, snad pro své vlastní umění, pro způsob, jakým pečují o vzdělání a výchovu učňů sobě svěřených anebo jakým hledí vyhověti potřebám odběratelstva, nejméně jí zasluhují.

Budiž nám rozuměno: nám není ideálem náš platný řád živnostenský, ale tvrdíme, že živnostník, který sám málo se naučil a v pozdějších letech nic nedohonil, který nedovede dodržeti daného slova ani co do času odvedení práce, který neumí v lepších dobách pomýšleti na horší, zasluhuje právě tak málo zvláštního ohledu, jako student, který ani pilně do školy nechodí ani se neučí, nezasluhuje stipendia.

Vraťme se k útulnám.

V Mnichově existuje od r. 1884 spolek na ochranu učňů, který zařídil útulnu poskytující učňům za 25 M měsíčně (necelých 15 zl.) celé zaopatření.

V Badensku pečují živnostenské spolky (dobrovolné to združení řemeslnická, která tam četně jsou zřízena, místo našich nucených společenstev, zákonem nařízených) o učné způsobem dle místních potřeb rozdílným.

Buď jim poskytují v neděli a ve svátek večer k pobytu vytopenou a osvětlenou kreslirnu nebo jinou školní síň ku kreslení a čtení, anebo jen opatřují na nedělní a sváteční odpoledne v zimě zvláštní místnosti pro čtení, psaní, kreslení i pro slušné zábavy a hry (mimo karty a kostky), anebo útulna bývá pro učné a tovaryše v zimě co den otevřena, pečuje se o přiměřené a užitečné jich zaměstnání, pořádají se i malé slavnosti, zejména vánoční a jiné.

Ve všech případech jsou útulny pod ochranou mistrů, učitelů škol průmyslových a jiných.

Četné jsou i úplné kroužky učenické, poskytující byt i celé zaopatření.

S výsledky jsou jinde velmi spokojeni.

Jaké jsou učenické poměry v Rakousku, a je-li též u nás třeba útulen učenických?

Dle zpráv živnostenských inspektorů nalezeno bylo r. 1894 v jedné dílně rukavičkářské 20 učňů, ač stanovy společenstva počet učňů upravují a obmezují.

V obvodě inspektorátu královéhradeckého byly r. 1894 poměry výcviku a zacházení s uční málo potěšitelné, zejména noclehárny bídné. K návrhům na zlepšení jsou mistři hlouši, nařikajíce na osobní své nepříznivé postavení, anebo poukazujíce na to, že jim samým jako učňům nevedlo se druhdy lépe.

Inspektor vídeňský shledal žaloby proti mistrům v záležitostech učňovských skoro vždy odůvodněnými. Zejména bylo si do mistrů stěžováno na prodlužování doby učební nevpočítáním prvních měsíců jako t. zv. „doby zkušební“ a domnělým doučováním z trestu, na zaměstnávání příliš velikého počtu učeníků naproti počtu tovaryšů, na takové obmezování výcviku odborného, že vyučenec musí jíti za nádenníka, protože z řemesla svého ničemu se nenaučil. V týráni a špatném zacházení vůbec, v nedostatečné stravě a mišerném ubytování nic se nezměnilo.

Tytéž stesky opakují se skoro beze změny každoročně ve zprávách inspektorských, ať z kteréhokoliv obvodu, jen že ovšem poměry v Haliči, Korutanech a u českých učňů ve Vídni jsou přece daleko ještě horší než v Čechách a na Moravě.

Avšak nelze vše sváděti na mistry a nelze vůbec jednotlivé, byť četné případy, zevšeobecňovati.

Jsou mistři, u nichž o učné co do ubytování, stravy, dohledu k návštěvě školy pokračovací atd. bývá postaráno právě tak dobře anebo ještě lépe, než

by se děti mohlo u vlastních rodičů, a u nichž skutečně učeníkovi poskytuje se vědomě a účelně příležitost poznati výrobu celou a co nejdokonaleji. Bylo by křivdou to neuznati.

Jsou také učeníci, u nichž veškero přičinění je marné, buď že hoch již z domova zkázou přátel nebo špatnou společností na scestí se octl.

Ale jsou mnoho vinny i poměry, jimiž jednotlivec nevládne, a ty zejména způsobily a působí znenáhly, ale dalekosáhlý obrat v poměrech učenických.

Živnostenským sčítáním v Prusku r. 1895 bylo zjištěno, že již jen při nejmenších závodech je pravidlem, že učeník bydlí a stravuje se v rodině mistrově, kdežto již v podnicích s 5—20 dělníky bydlí ze 100 učňů u zaměstnavatele jen 48 (tedy ani ne polovička) a v podnicích ještě větších z každého 100 učňů bydlí u zaměstnavatele pouze 6 — a to jsou ještě obyčejně příbuzní nebo známí podnikatele, kteří se v jeho závodě obeznamují i s technickou stránkou výroby, aby toho později při vedení podniku jako vlastního použití mohli.

Čím víc tedy podniků větších a středních, tím více učňů bydlí mimo rodinu zaměstnavatelovu.

Avšak i v malých živnostech odlučuje se učeň vždy více od domácnosti mistrovy. Tomu je tak zvláště ve velkých městech, kde průmysl rozkvétá, blahobyť přináší a příliv dorostu z venkova způsobuje.

Jsouť v městech jednak byty čím dále tím dražší, tak že se mistrovi nevyplatí k vůli učeníkům zvláštní místnosti najímati a přenocování v dílně, na půdě, ve sklepě atd., jak bývalo dříve obvyklým, nyní již skoro všeobecně se odstraňuje.

Jednak nelze při stravě mysliti, že by v městech u větších mistrů bylo lze udržeti starý „rodinný“ poměr mezi mistrem a učeníkem, a učeník jen v řídkých případech stává se členem domácnosti mistrovy, jeho stolu atd.

Přečetní mistři přijímají tedy nyní učně jen s podmínkou, bude-li bydliti a se stravovati jinde. Jestliže pak učeň bydlí a stravuje se u mistra, má tento v theorii pěkný „rodinný poměr“ v zápětí velmi často — neříkáme, že vždycky — velmi křiklavé stíny.

Pro takového učně nebývá často určité doby pracovní, nýbrž zaměstnání jeho prodlužuje se do nekonečna. Ukládají se mu práce, které s jeho budoucím povoláním, s jeho výcvikem odborným nejsou v nijaké souvislosti. Učeň jest poslíčkem mistrovi i dělníkům, děvečkou mistrově, hromosvodem všech. Je-li učňů přespříliš, bývá každý vycvičen toliko v jednom nebo několika málo výkonech svého odboru, tak že nedovede po vyučení ani jediný výrobek úplně zhotoviti.

Strava jeho nebývá v poměru s celodenní námahou a mnohý mistr zhošťuje se převzaté povinnosti k výživě učňově tím, že učňovi dává denně na oběd či večeři peněžitý obnos tak nepatrný, že stačí jen na kus chleba nebo ještě na — kořalku.

Noclehárny bývají nezdravé, nečisté a někdy i pro mravnost učňovu úhonné. Byli zjištěny případy, že učňům byla vykázána ložnice v kuchyni spolu s děvečkami.

Mnohde mistr po práci a posilkách nestará se, kam učeň chodí a čím se zabývá, „nemoří“ ho ani kostelem ani školou. Není u mistra

obyčejně pro učenika místnosti, kde by v prázdných chvílích mohl čísti, psáti, kresliti neb čímkoliv užitečným se zabývati.

Mnozí mistři jsou dokonce urputnými nepřáteli veškerého vzdělávání učňova, jako by se báli budoucí konkurence dorostu lépe vycvikovaného.

Jsou veliká společenstva, která na odbornou školu věnují ročně plných pět zlatých. ač vlastně učenickými poplatky za přijetí a propuštění vydrží se celé společenstvo, jehož členové „kvartály“ a druhy ani inkorporační taxy neplatí.

Nechceme zevšeobecňovati ale co zde uvádíme, jsou obrázky ze skutečnosti, třeba ne z jediného místa ani z jediného oboru.

Všude jinde se způsob vychovávání dorostu bedlivě kontroluje, jenom předůležité davy výrobní vychovávají se bez dozoru a statisíce mladiků ponecháno jest na řadu let co do fysické, duševní i mravní výchovy úplně a bez odvolání i bez kontroly jednotlivci, který za způsoby, jakým povinnosti své zadost činí, neodpovídá nikomu, leč svému svědomí.

Neboť, že společenstva úřadů svých v učenictví pravidelně nekonají a že inspektor živnostenský na dozor učenický nestací, netřeba dokazovati

A ještě něco vyvolaly dnešní poměry životní co shora bylo jen naznačeno: Z venkova hrnou se hoši do měst, a v městech mistři vždy méně jsou ochotni je do bytu a na stravu přijímati.

Co je toho následkem?

Buď učeň, jako pravidlem dělnictvo, bydlí v podnájmu jako noclehář v přeplněných bytech a v ovzduší druhdy i morálně nebezpečném, anebo bydlí doma u rodičů (nebo jiných příbuzných) a dochází denně do města k mistrovi. Obědvá pak buď za nepatrný obnos u uzenáře nebo v jídelnách nejnižšího řádu, nebo v dílně ze zásob z domu přinesených.

Zásoby ty nebývají bohaté; u tisíců učeniků je to jen suchý chléb, při němž hoch musí vydržeti od snídaně doma až opět do večere doma, a to trvá někdy 14—16 hodin.

Máť učeň, který před 6. hod. ráno do dílny se ubírá, po 6. hodině večer ještě školu pokračovací a přichází po ní až o 10. hodině domů. Je-li špatné počasí, pustí je učitel ze šetrnosti domů hned po první hodině, nebo učni do školy již ani nejdou.

To jest — ne-li všude, aspoň v mnoha případech — půda, z níž vyrůstá potřeba zakládání a podporování útulen učenických.

Jak jest o ně u nás postaráno, o tom příště.

—r.

V s n ě h u.

Malý obrázek z velkého města.

Je to rozkošná doba, zima ve velkém městě. Tu vlní a šumí to ve společnosti, že je opravdu radost žítí. Divadla přinášejí ustavičně něco nového, pikantního; koncerty poskytují příležitost, aby se posluchači mohli obdivovati hlasům krásných zpěvaček; umělecké výstavy podávají nejkrásnější nahoty, a na ulicích kynou nám oči krásných žen. Co by ještě mohl si nad to přátí ten, kdo má dost peněz, že může všechny tyto krásy viděti a jich užívati?

Ale mnohdy vyvede zima elegantnímu světu kousek věru šelmovský. Nepřinese žádný sníh a už docela ne led k bruslení. Tu vzhlízejí potom elegantní pánové a dámy ráno zvědavě k teploměru, a je-li rtuť nad nulou, dělají mrzuté obličej.

Jest opravdu hloupé, když v zimě nemrzne, přijdemeť tak o nevinné zdravé vyražení. A jak důležitá je tato zábava i v zájmu zdraví dospívající mládeže, vysvítá již z výnosu vysokého rakouského ministerstva vyučování, v kterém školní mládeži v zájmu jejího zdraví a sesílení bylo bruslení co nedůrazněji doporučeno. Druhý výnos téhož vysokého úřadu státního, v němž mělo býti upraveno podělování chudých dětí bruslemi, silnou stravou k bruslení potřebnou a vstupným na kluziště, se bohužel při opisování ztratil. Odtud mohou se teď jako dříve zdravé zábavě bruslení oddávati jen děti zámožných tříd a jiné děti jsou jako dříve odkázány na to tlouci se i v zimě na ulici a jezdit na vlastních „klouzačkách“, pokud jim při tom není příliš zima pod jejich odřenými kabáty a halenami.

Takový mrazivý, jasný zimní den je skutečně něco rozkošného! S dobrým obědem v těle a teplým kožichem na těle chodí se to tak příjemně, tak svěže v teple podšitých botách po skřípajícím sněhu. Člověk cítí životní sílu v teplých žilách, radost ze života pudí k pohybu, líce se tak spokojeně rdí, a to dámám na Příkopě tak krásně sluší, že by se kolemjdoucí pánové nejraději hned do nich zakousli.

Jak tedy po dlouhém teskném čekání na první led ukážou konečně kluziště modravou svoji hladinu, klouzají se dámy až radost na hladké ploše, škádlivě, mnohoslibně, lákavě, jak to žádá potřeba společnosti při spokojeném životě vždy pocítovaná. Čestné sblížení jest totiž na kluzišti právě tak snadné jako v siní plesové, a i proto jest bruslení zdravé a elegantní ženské mládeži užitečné.

Ale i silné sněžení má své obecnstvo, které je radostně vítá. Nejenom chlapi se svými saňkami, nýbrž i oni šťastní spolublízní, kteří před své velké sáně mohou zapráhnouti pár koní, jásají vstříc prvnímu sněhu. Není to nádhery, když řezníci velkého města, jejichž otylým zjevům ani nejvyšší ceny masa již žádného podstatného zvětšení tělesné váhy přidati nemohou, v rychlé jízdě pádí po zasněženém cvičišti? Pěkní oři uhánějí, jakoby závaží pana řezníka a „přivažku“ jeho kulaťoučké manželské polovičky nespočítala ani na saních, nýbrž na vahách v kramě. Při takových sanicích ukazuje se též, jakou hodnotu má zámožná větev občanstva prostatní společnost. Po sanici vylévá aneb valí se proud širokých řezníků obojího pohlaví do hostinců, a tu obětují se hekatomby pečených slepic zájmu domácího chovu koní a lité oběti z nescíslných lahví vina sestupují do podsvětí — tlustých břich.

Když elegantní svět zevlovačů z Příkopu a méně elegantní svět občanů voly porážejících vítají příchod mrazu a sněhu, má to ještě smysl, neboť jim led a sníh poskytuje zábavu. Zvláštním způsobem těší se však na sníh a led i jisté společenské kruhy, které by měly mítí zájem na tom, aby zůstalo vždy hezky teplo, protože je přece uhlí tak drahé. Takových rodinných blouznílků je však bohužel ve velkém městě mnoho tisíc.

Vzhlízejí-li lidé, kteří mohou bydleti na Příkopě nebo poblíž Příkopu, každé ráno o 9 hodinách na teploměr, vzhlízejí lidé, kteří bydlí hodně daleko od Příkopu, dokonce již o 4 neb 5 hodinách ráno na dlažbu, není-li pokryta sněhem. V mnohé zimě není pak po sněhu dlouho ani stopy a pak znepokojí se obličej těchto lidí a oni si ještě na několik hodin ulehnu. Jsou však mezi nimi i lidé, kteří ze zlosti pro nedostavení se sněhu nemohou již ani usnouti a často tváří se jako šílení.

Než hurá! Dnes sněžilo celou noc. Tu otvírají se venku, v předměstích velkého města, o 4 hodinách ráno nebo ještě časněji se skřipotem vrata domovní. Domy vychrlují celé skupiny lidí, beze zvuku odcházejících. V temnotě neviděti nic než temné postavy, v sněhu vykračující. Když pak slunce vy-

stupuje výše, hmoždí se tito lidé uprostřed prochazečů na Příkopě nebo před okny nádherných restaurací a elegantních bytů. Shrabují snůh.

„Tady dělejte, hlupáku,“ křičí hlas dozorcův, „ne tam.“ — Hledte, at jste dál, ku předu!“

Tento rozkaz zní na starého muže, který v třesoucích rukou drží lopatu. Zdá se býti velice líným, neboť přerušuje častěji své zaměstnání a kašle potom o přítrž.

Stařec je zvláštní zjev. Na hranatých ramenou visí tenký, starý, mnohonasobně spravovaný letní kabátec, jehož rukávy zařízeny jsou na loktech na ustavičnou proměnu vzduchu. Přes tento kabát visí starý pytel od uhlí, který zpředu na prsou spjat jest motouzem. Pytel jest právě tak roztrhán jako kabát ale zbraňuje aspoň poněkud tajícimu sněhu promáčetí muže až na kůži.

Kalhoty jsou rovněž originelní. Jsou ohromně široky a třepou se na hubených jeho údech. Jeho kolena tlukou o sebe a on klade nohy dovnitř — znamená, že ho zebe. Z nohou není vlastně mnoho viděti, vězít v hadrech provazy svázaných. Toto zařízení má zabrániti sněhové vodě vstup do děravých bot.

Klobouk je pevně přivázan špinavým šátkem, který jest pod čelisti zavázán a má chrániti před zimou. S jezatých, svislých knírů kape starci voda a s očí prýští mu chvilkami malé perly.

Nedaleko pracuje jeho žena, shrbená a roztrhaná jako on. Její tenká sukně opatřena jest mnohobarevnými záplatami a přes ramena visí šedý šátek na zádech v uzel svázaný. Nohy jsou opatřeny jako u muže.

Tak a podobně oděni i ostatní členové družiny metařů, i patnáctileté děvče v krátkých kartounových šatech. Jenom že ona neovinula hadry kolem svých roztrhaných botek, neboť jest ještě trochu marniva. Nejvznešenější členové společnosti mají boty s holinkami a vystupují sebevědomě, skoro pyšně. Jeden z nich má na sobě dokonce opravdovský zimník. Kdo pak to asi je?

Polední zvony znějí, práce se přerušuje. Družina se rozchází. Každý si vyhledá místo k obědu. U domovních vrat, na vozíku se sněhem, v kořalně, požívají tito lidé svůj oběd. Jeden má kus slaniny, druhý vuřta, třetí má suchý chléb, čtvrtý nemá nic.

„Ty, půjč mi tři krejcary, praví jedna žena druhé, „večer ti je splatím.“

Druhá přepočítá své peníze; ma sedm krejcarů, půjčí ji tedy z toho tři. Za tři krejcary dostane se u hokynáře hezký kousek chleba, „vezdejší chléb“ v plném smyslu slova.

Kašlavý stařec se ženou usadí se na patník před nádherným domem. Mají teplý oběd, neboť žena koupila u kaštanáře za čtyři krejcary pečených zemáků. K tomu vydá za kapsy chléb a on vytáhne láhev s kořalkou. Brambory a chieba dodají pracovní sílu, kořalka teplotu pro organismus.

Právě naproti oběma viděti jest dovnitř obydlí knížecky zařízeného. Poněvadž je pochmurný, zimní den, září elektrické lampy, a na stěnách jídelny stkvějí se dekorační taliře. V jídelně shromážděna je rodina u přesnidávky.

Děti patří zvědavě s oken na starý párek s brambory a jídla si nehledí. Matka si na to stěžuje a obává se o zdraví svých drahých dětiček. Děti však opravdu nemají chuti k jídlu, a krásné „studené nářezy“ a šťavnaté kusy roštěné vrací se do kuchyně. Kuchařka, která přece nebude jisti něco, co panstvo již očmuchalo, hodí všechno do výlevu, aniž by se paní o to starala.

Kdyby ten stařec naproti se ženou byli mohli na místě pečených bramborů míti to, co zde bylo pohozeno! To na štěstí stařec neví a oni na to nemyslí, že by ti v tom krásném bytě mu mohli něco darovati. Ani příběh o boháči a chudém Lazarovi mu nenapadá. Běře svůj osud, jakým jest, neboť nikdy nic lepšího nepoznal, a o „nóbl lidech“ nepřemýšlí. Je tedy neuvědomělým fatalistou.

To jsou mnozí z těchto lidí; a ti, co jimi nejsou? Nuž, ti jsou sociálními demokraty neb i vědomými — anarchisty. O tom nepřemýšlí zase společnost.

Odbila jedna hodina, polední přestávka je u konce. To je doba, kdy ti četní lidé velkého města, kteří nemají co dělat, dělají na Příkopě korso. Vyšňoření, smějící se, žvatlající, vykrmení procházeči na chodníku, tvoří příkrou protivu k rozedraným, přeubohým, mlčelivým, vyssátým metařům uprostřed ulice. Procházeči pohlédnou sice na ulici, nic však nevidí; nic, leda že se sních odklízí. Nařikavý pohled chudása, jehož tu při kořalce zebe; dojmavou bezmocnost patnáctiletého děvčete, které v tenkých kartounových šatech sotva vládne těžkou lopatou; bídu matky, která zde za mizernou mzdu, promočena do kosti, shrabuje chleba pro své děti; to vše elegantní lidé nevidí. Není ruky, která by při pohledu na tuto bídu sáhla do kapsy.

V „listárně“ vynikajícího obrázkového časopisu stěžovala si kdysi paní z lepších tříd, že jí činí obtíže, vytahovati na ulici peněženku ze záhybů šatů k podarování žebráků, a že je proto nucena odpirati almužnu, kterou jinak ráda uděluje. Jeden továrník koženého zboží, který četl tento stesk, vynášel ihned dámskou peněženku, kterou lze nositi na ozdobném řetízku na náramku. Časopis onen přinesl vyobrazení tohoto vynálezu k upotřebení dobročinných čtenářek. Těchto peněženek zhotovil továrník dvě stě. Dnes, po dvou letech, zbylo mu jich z toho neprodáno ještě stodevětadevadesát.

Stařec a jeho žena pracují ve sněhu. On třese se opětně zimou a jeho záchvaty kašle stávají se častějšími a horšími. Vždy pomaleji zdvihá lopatu. Často dojde mu dech, potom vychází opět rychle v prudkém výdechu a s chraptivým chřestotem.

Ustane v práci. Dozorce to pozoruje. „Starej lenochu,“ vzkřikne na něho, „ještě mně tady usněte, s lopatou!“

Stařec pracuje dále, dále. Tu vztyčí náhle vysoko sbrbené tělo, lapá po vzduchu — a klesá na hromadu sněhu.

Žena poděšeně na něho pohlédne.

„Stará,“ sípe muž, „je konec, musím umírat; dostaneš ještě sedmdesát krejcarů.“

„Ježíš, Maria, Josef!“ vzkřikne žena. „Starej, umíráš opravdu?“

Odpověditi muž již nemůže; zvrátí oči, otevře ústa a opět je zavře. — Hluboký vzdech — ještě jeden. A teď ho již nezebe.

Strnule patří žena na mrtvolu; potom zatlačí jí víčka.

Několik procházečů spozorovalo, co se přihodilo, a zůstali státi; jiní, jimž toto zastavení je nápadno, přicházejí a patří, co se stalo. Utvoří se kruh kolem mrtvého a ženy. Z kapsy mrtvolvy vyčuhuje láhev kořalky. Žena ji vezme k sobě.

Tonem politování praví pán jeden své paní: „Ano, ano, kořalka je pro tyto lidi jed. Ta ho přivedla do hrobu.“

Dozorce však rozhoduje, že muž zemřel, protože jeho plíce byly „už celé pryč.“

Protože sníh, na kterém stařec ležel, musí z ulice pryč, zanesou mrtvolu za domovní vrata. Potom se opět pokračuje v práci. Odnášeči mrtvol jsou též brzy na místě a vstříčí mrtvolu do nosítek.

Jeden z nich ptá se vdovy, která zatím zas už dále pracuje, zdali bude se starati o pohřeb.

„Jo, z čeho pak,“ odpoví žena. zkrátka se obracejíc a její lopata hrabe dále ve sněhu. Mrtvý se odnese, zvědaví pozorovatelé se rozběhnou, dozorce poroučí a nadává dále.

Konečně nastane večer, a lidé nastupují k výplatě. Muži dostanou po zlatce ženy po 80 krejcarích.

Výplatce dává vdově osmdesát krejcarů a praví: „za svého muže dostanete ještě šedesát krejcarů.“

„Sedmdesát dostanu!“ křičí vdova. „On to povídal, jak umíral a on měl hodiny dobře v hlavě; byly už jen tři hodiny do večera. Dostanu sedmdesát krejcarů!“

Pláče a křičí, nazývá výplatce „dřičem“, a ostatní ženy nadávají a pomáhají vymoci těch deset krejcarů. Se zlatým a padesáti krejcarey jde domů. Jest dědičkou svého muže.

Jak stařena kráčí k domovu, na konec města, tu teprv ztráta muže se jí rozleží. Třicet let sdílela se svým mužem bídu a hlad, a nyní jest náhle od něho oddělena, musí mrznouti a hladověti sama. Je jí kol vyschlých prsou tak úzko, tak bolno; cítí tlak pod žebry a ráda by vykřikla. Ale její bledé, studené rty stiskují se křečovitě, vzdorně — až je hrozná bolest roztrbne. Ostrý zvuk vydere se jí z hrdla, divý vzlykot následuje, a stařena křečovitě tiskne cíp šátku ke strhaným rtům. Kdo stará se ve velikém městě o starou ženu?

Doma nalezne syna, souchotinářského perleťáře, a jeho ženu, slaboučkou tovární dělnici, a dále krtičnaté dítě, šestiletého chlapce.

Stařena vypravuje krátce, co se stalo, a jak „táta“ zemřel na hromadě sněhu. Perleťář poslouchá a zavře při tom oči; ale jeho hubené pěstě se zatínají.

„Slyšíš, Ferdo,“ praví potom k chlapeci, „pamatuj si to: dědeček umřel na hromadě sněhu, na smetišti! Pamatuj si to, až dorosteš; potom budeš vědět, co máš dělat!“

Perleťář není fatalista a mnoho, mnoho tisíc jiných už tím také nejsou.

Na Příkopě však proměnují elegantní pánové a dámy, čerta se starají o příkaz lásky k bližnímu, o metaře sněhu a o anarchisty.

Z „Monatsschrift für christliche Socialreform“ prosinec 1897.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (Česká kultura.)

O národní kulturnosti jednaly všechny řeči posledních dnů. Hádati se s Wolfem, Funkem a p. o kulturnosti národní, je trochu směšné. My bychom se o věci ani nezmínil, kdyby jistá okolnost, o níž zevrubně jindy promluvíme, nás k tomu nevedla. Myslíme nešťastnou a přímo úžasnou obranu české kulturnosti dr. Pekařem vydanou. Prozatím díme jen tolik, že naše staročeská kultura až na prvky, které vždy jeden národ přijímá od druhého, německý nebo francouzský rovněž tak jako český, byla česká a původní, o tom máme důkaz historický. Křesťanství přišlo k nám z východu, spojeno jsouc zároveň s Římem a čerpajíc odtud. V encyklice Grande munus i sám papež uznal že s křesťanstvím odtud přišly i základy vzdělanosti. Čerpány byly v první řadě ze spisů sv. Otců církevních, tedy ne z Němce. Ze století dob křesťanských máme dostatek památek českých, ale skoro žádných německých. Palacký to ve svých dějinách dokazuje a vyvozuje z toho správně, že, kdyby naše vzdělanost byla z Němce, musilo by se to

takovými památkami dáti prokázati. Štítný, Bohuslav, Cornelius byli mužové kultury buď výhradně české nebo italské O husitismu přiznává se i z naší strany že byl český. O kultuře nelze v něm vlastně mluvit, poněvadž to byl rozmach hlavně hmotných sil, ale ani kultura husitská nebyla německá. Prvek k ní vzat byl sice Husem z ciziny, z Anglie, ale byl to právě jen prvek. Pak přišel protestantismus, ve kterém část Čechů přimkla se skutečně ke kultuře německo protestantské! Dle Wintra přestala česká „reformace“ býti českou. Ale ještě Komenský nebyl tohoto ducha, ač mnoho trávil v cizinách. Jaký prospěch nám to přineslo, co tato kultura vykonala, viděli jsme, když Skultet rozbíjel naše památky, když páleny české katolické knihy, když ničeny tradice svatováclavské, když literatura zvrátila se v pamfletářství cizích predikantů, pamfletářství tištěné nad to v ubohé řeči, když přišla 30letá válka a vše u nás zničilo

Jen na čas přidali jsme se k německé kultuře, a doba ta znamená největší úpadek celého českého národa.

Jestliže dr. Pekař v tom vidí čest národa, litujeme ho. Pak přišla doba obrodní. Někteří buditelé napájeli se německou kulturou jako Kolár Herderem a p. Ale jini jako Šafařík, Dobrovský byli linguisté a vzdělávali se v oblasti slovanské: Palacký, Tomek a jini v dějích české historie, kněžstvo v české bibli. A to byli mužové kteří měli největší vliv. Podivuhodné a dnes až naivní rusofilství a slovanství většiny našich buditelů ukazuje zřejmě, odkud čerpali k osvětování svého ducha po stránce kulturní. Trochu vědecké techniky z německých knih neznamená kulturu. Pravda jest, že naše literatura kulhá na obě nohy v mnohých věcech pro vliv protestantské reformace, ale jen u jisté části naší intelligence, a její kořeny dlužno hledati spíše v husitismu, utrakvismu a českobratrství prvních dob. v ozvěnách francouzské revoluce a osvícenectví minulého století. Máme dávno svou kulturu v literatuře, umění a všech jiných odborech, které hlavně studiem historie české a českého lidu v jeho neporušených slovansko-českých znacích vznikly a přišly k rozkvětu. Jsme svou česko-slovanskou individualitou. Pozbyli-li jsme něčeho z ní nyní, je tím vinen moderní kosmopolitism, na němž neuprámáme ovšem ani Němcům trochu pochybené zásluhy, ale litujeme ji a hledíme ji odstraniti všemožně. Před vědeckou činností německou máme úctu, ale je namnoze podmíněna jen množstvím. Podobnou mají i jini velcí národové a výsledky její jsou tytéž. Že si je osvojujeme, je důkazem jen naší pokrokumilovnosti nic více. Stejně osvojují si Němci výsledky pokroku jiných národů, dnes hlavně Rusů. Též i naši, ba u nás to dělají ještě důkladněji, při počtu si naše velikány hned celé za své. Příště vrátíme se ještě zvláště k obraně paně Pekařové.

Zprávy národohospodářské. — *(O těch nových daních. — Zase uher-
ská mazanost. — Antisemitská »Ná-
rodní Obrana« rozpuštěna.)*

Každý uhodne hned, že se tu jedná o nové daně osobní. Daně věcné (t. j. daň pozemková a domovní) zůstaly nezměněny, na ty se aspoň zatím (jinak je tomu ve Francii) berní reforma uvedená u nás ve skutek zákonem ze

dne 25. října 1896 nevztahuje. Zmínili jsme se již roku 1896 v jednom z posledních čísel tohoto listu o dějinách celé této reformy, která více než 30 let dusila jako těžký sen všechny p. t pány finanční ministry naše. Zákon zmíněný je nebo má býti korunou těchto námah a nyní je řada na poplatnících, správně na jejich kapsách, aby se reformy této hodnými učinili. Že by se pak na poplatníky zapomínalo někde, nemohou si tito bohudik stěžovati. Již od loňského listopadu, kdy začínal ten známý „berní šroub“ pracovati do opravdy, plny byly listy všech řečí a národností, nároží, ba i ulice a domácnosti připomenutí, vyzvání, poučení a vysvětlení o „těch nových daních“ a od té doby, co přinesly úřední noviny vyhlášky, že výnosem ministerstva financí ze dne 12. ledna t. r. prodlužuje se lhůta přiznání k osobní dani z příjmu a k dani důchodové (rentové) do 15. února t. r. je — jak se říká — poplach v národě. Pochopitelně, že nechceme se na tomto místě široce rozepisovati o nejvšeobecnější dani která stihne největší množství obyvatelstva, o osobní dani z příjmu. Jen někoik poznámek. Předně co se týče povahy, jest nutno, aby každý, kdo činí přiznání, byl si vědom toho, že tato nová daň z příjmu není omezenou daní z určitých výnosů jako byla stará z r. 1849 (známé 3 třídy, v nichž I. a III. třída určena byla pevnou sazbou 5⁰/₀, II. třída počínala 1⁰/₀ a stoupala od tisíc k tisíci, nýbrž že je to daň všeobecná, která stihne každého bez rozdílu (výjimek 7 obsahuje § 154. zákona zmíněného), kdo má celkově svůj příjem odkudkoli a z jakýchkoli důchodů přes 600 zl. Při tom hned zde podotčeno budiž, že se na témže archu přiznati a sčítati musí příjem nejen otce rodiny, ale v š e c h členů rodiny vůbec. Ovšem platí i srážky pro všechny. Vypadá to na první pohled trochu jako kruté, když tatáž osoba bude musiti ze svého skromného živobytí zde odváděti státu daň dvakrát t. j. daň z příjmu a pak tu kterou daň z výnosu (pozemku, domu, výdělkovou a rentovou), ale to konečně bylo již při staré dani příjmové, která zavedena byla r 1849, aby doplnila daň výdělkovou (živnostní) z r 1812 a pak je tato nová daň z příjmu do-

cela jiné povahy, zejména co se týče srážek dovolených. Novinkou je zejména toto dvojí zdanění pro rolníky. Oni sice také platí daň z příjmu, pozůstávající z třetinové přírážky k dani pozemkové, ale samostatně dvakrát zdanění nebyli. Nyní tomu bude jinak. Zda při tom rolník (zejména ten menší rolník) dobře pochodí čili nic, není jisto.*)

Dále jest velice důležitý pojem „dovolených“ nebo „přípustných srážek“. A tu je těžko vypočítati taxativně (do podrobná) všechno to, co ten neb onen v jednotlivých odvětvích hospodářských dovoleně odpočítati si může. Všeobecně možno říci jen tolik, že všechna vydání, která slouží k tomu, aby důchodů dani podléhajících (nikoli předmětů) bylo dosaženo (ku př. dosažení nájemného nebo pachtovného žalobou atd.) nebo aby důchody již vyplývající byly zabezpečeny (pojistné) a udrženy (správky, mzdy, služné čeledi, pomocníkům atd.), možno odečísti. Kromě toho jsou t. zv. srážky „rodinné“ za členy rodiny, jichž příjem pracovní nedosahuje 600 zl., za více než 2 děti atd.

Zpráva, která připojena byla k návrhu zákona, o němž jest řeč, velice si stěžuje na špatnou mravnost daňovou, spočívající v tom, že mnozí poplatníci zúmyslně oklamati hledí orgány daň z příjmu ukládající. Pak ovšem prý není divu, že břemena daňová jsou i při nejlepší vůli zákonodárcově nestejněměrně rozdělena. Také my jsme radou: Přiznej každý k dani z příjmu střední svůj důchod poctivě a otevřeně, ale nezapomeň zase ze srážek uvést všechny,

*) V čís. 9. minulého ročníku „Českých listů hospodářských“, které vycházejí v Praze redakcí poslance a zemského inspektora hospodářského dr. Sitenského, uveřejnil o této otázce přehlednou zprávu prof. dr. Talír. Konečný soud jeho je tento: Na první pohled nelze upřít, že se dostane rolníkovi výhod značných. Jest jisto, že se mu na dani gruntovní sleví 10 až 15% (či. VIII. a IX. uvedeného zákona, jenž jest jaksi úvodem k zákou vlastnímu), aniž by vůbec z předu bylo jisto, že mu bude platiti též osobní daň z příjmu (když má ku př. příjem katastrální s ostatními důchody velmi značný, ale po srážkách nezbude ani 6. 0 zl.); a trebas tuto platit, nemůže 0.6% až 5% daně z příjmu dosáhnouti 10 až 15% slevy daně pozemkové. A však něco jiného je s přírážkami k dani pozemkové, jež si jmenovitě země bude musiti zvýšiti. (Je to tedy jedno: stát něco spustí a země za to vezme víc.)

pokud s dobrým svědomím myslíš, že se uvéstí m o h o u ; oprava jest věci odhadní komise. Rolníci, nezapomeňte obřátiti se na okresní výbory, které následkem vyzvání českého odhodu rady zemědělské poučením a radou přispěti mají. Živnostnictvo pak bude také míti zastance své v dotýčných společenstvech.

Poněvadž pak odhadní komise teprve vlastní práci zdanění (totiž určení sazby pro toho kterého poplatníka) provede, bude záležeti na tom, aby každý stav dostati hleděl do komise této své příslušníky, kteří by přílišnému přetížení stavu svého zabránili. A prvním krokem v této příčině jest: podati příznání resp. vyplniti tiskopis příznavací (který si každý sám musí zaopatřiti u berní administrace resp. berního úřadu) nejdéle do 15. února t. r.

Nad Rakouskem, tím ubohým národností politikou rozřezvaným a rozháraným Rakouskem, jakoby se sletovali krkavci — dosavadní jeho přátelé. Přátelé s pěkným ovocem! Na říšském sněmě německém podána byla nedávno na vládu interpellace, jak dalece pokročily revise starých a přípravy k uzavření nových smluv obchodních, jež počátkem příštího století obnoviti bude nutno. Tendence takových interpellací severního našeho spojení je u nás dost známa.

Také druhá naše polovička (Uhry) činí se, aby za zmatků, dokud voda kalná, ulovila co se kde dá. Vyrovnávání mezi ministry obou polovic bylo znova zahájeno, excellence, pokud se mohou zabývati též něčím jiným než urovnáváním národnostních hádek, jezdí sem a tam, a na výsledek si s dychtivostí počkáme. Zatím dovidáme se různých zajímavostí o „rytiřském“ národu maďarském. Jedna z nich týká se smlouvy s bankou rak. uherskou a sice zvláště odepsání dluhu 67 mil. zl., jež stát bance splatiti má, a rozdělení event. zisku (přes 7% dividendu) oběma polovicím říše. Dle nové smlouvy se prý odepíše 16 mil. zl. jako odměna za prodloužení privileje. Pak zaplatí se hotově bance 30 mil. zl. a sice ne říši, ale předlita vským finančním ministrem, k čemuž Uhry ročně přispějí 180.000 zl. Zisk státu činí ročně 1.3 mil. zl. (podle 10let. výměru) a rozdělí se v poměru k výtěžku banky

v každé polovici říše. Bylo to dosud 43%, příště bude více, snad až 48%. Budou tedy zkrátka Uhry bráti ročně asi 625 000 zl., Rakousko 676 000 zl. Z toho třeba u Uher odečísti zmíněných ročně 180 000, čímž zbývá na 450.000 čistých. Za rok loňský dle nedávno uveřejněných výkazů žádný zisk sice státu nepřipadne (dividenda akcionářům banky obnášela za rok 1897 6.433% = 38 zl. 60 kr.), ale smlouva je jednou zde a kdo ví, co nás později ještě čeká!

O našem antisemitismu budou hnedle vrabci na střeších cvrlikat. Vážného základu, jako náš celý veřejný život, nemá Prosinčové „výlevy“ antisemitské odpykává jedna část demonstrantů v celách žalářních, zatím co druhá část, jsoucí na volné noze, pilně a svědomitě navštěvuje židovské výprodeje, odprodeje atd. A přece i takového ruchu proti židovského se vláda bojí. Důkazem nejlepším je rozpuštění „Národní Obrany“, která šířila hlavně zásadu „Svůj k svému“. Srovnáme li způsob a rozsah jak provádíme heslo toto my a Němci, pak se musíme do krve červenati. Příčina rozpuštění mezi jinými: Prý vyzývala „Obrana“ adresářem českých firem a závodů k bojkotu. Hm, těžko se věru neusmáti té naivnosti důvodů, jež dokazují, jak je jeden a týž loket na každou stranu docela jiný.

* * *

Ruské pravoslavi. V Petrohradě vycházející týdeník „Russkij Trud“ pod redakcí známého panslavisty Šaranova uveřejnil nedávno úvodní článek o položení pravoslavi v Rusku, za nějž obdržel od ministerstva káravou výstrahu. Šaranov před několika lety, t. j. pod vládou Alexandra III. byl nucen list svůj na čas zastaviti pro „příliš liberální směr“. Vydávaje znova svůj list ohlásil, že pronásledují jej nové výstrahy, ač se pravilo, že za Mikuláše II. nastanou „nové směry“. Článek, pro který dostal poslední nos, odkrývá nejbolestnější ránu ruského pravoslavi; stůjtez zde proto ukázky z něho. „Hrabě N. A. Tolstoj — píše Šaranov — uveřejnil nedávno v „Petrohr. Vědomostech“ list, kterým protestoval proti neuvěřitelnému faktu, v moderní době všady nemožnému a nikdy nestávajícimu, že sektářům jsou ditky násilím odebírány. Tento list otištěn byl

věmi novinami veškeré myslící Rusi, výjma leda listy krajní reakce a orgány speciální vědy. Ostatně i tyto poslední osvědčily k němu srdečné sympatie. A co je toto „odebírání dětí“? O tom lze se poučiti ze zprávy očitého svědka, uveřejněné v denníku „Priazovskij kraj“.

Z rozprav a ustanovení třetího ka-zašského missionářského sjezdu a z rozhodnutí svatého synodu Petrohradského možno uznati, že morální síla pravoslavi upadla, že duchovní meč zrezavěl a zůstal v pochvě jako přestárlá zbraň, nepřijemná k užití, a že na místo ní vyňali bojovníci Kristovi skutečný meč k obraně církve a věrných jejích za pomoci církulářů policie: ve Smolenské gubernii nedovolují „starověrcům“ (roz. rozkolníkům z dob opravy Nikonovy, velmi četným) křtiti děti a miti matrik, mimo to zpravují je občanských práv, v Samarské gubernii odnímají jim děti v noci násilím, v krajinách Donského Vojska nerozpakují se tak činiti za bílého dne —

Hlavní význam však leží v tom, že sám ruský národ, který po tisíciletí silněji než kterýkoliv jiný národ stál při své církvi a víře, který stvořil „svatou Rus“, jež za jediné písmeno svaté knihy posílá k mukám a na smrt, že národ, který silu svou položil do církve, nyní není s to, opřiti se nejnepatrnějšímu protináboženskému proudu. Rozhlížejíce se kolem sebe, srovnávajíce vědomosti o našich sektách, rozkolech a hlavně našich motaninách náboženských, pozorujeme se strachem, že všady a všesky nad pravoslavím vítězí. Uniaté chelmsťi žádají, aby jako taci byli uznáni. Štunda (Pozn. silná sekta rationalisující, působením protestantismu na ruského ducha vzniklá) zasáhla miliony Malorusův. Všeomžní lži-proroci zakládají se největším úspěchem nové sekty v počtu, který budi obavy. V Sibíři zasadili jsme si sami zžidovatělé místo. Část pravoslavného poselení přešla k „sabbatníkům“ (sobota), jež chodí do synagogy, část k islamu, k buddhismu a šamanismu Stvořte nejhorší sektu vzhledem k dogmatice a obřadům, najde-li se v ní jediného živého slova, jež by šlo k srdci národa, bude miti úspěch v pravoslavném lidu.“

Dlužno ovšem věděti, že všecko to sektářství může býti provozováno jen tajně, v odlehlých krajích a p.

Za nejnebezpečnějšího sektáře považuje Šaranov slavného spisovatele Tolstojeho, jehož nauka „zůstala u lidu jako živá voda“. Denník „Svět“ radí, aby uchopeno bylo nejrozhodnějších prostředků k vyhubení „protivládní“ propagandy. Na konec mluví náš spisovatel: „Račte mi přec, pánové, říci, jakých tu užiti prostředků? Co začít? Vypudit, „rozkozákovati“, rozehnati zavřítí ve vězení — to vše známe a je zajisté charakteristické, že těmito slovy jsou naše prostředky vyčerpány. Známé též, že výsledek byl by opačný. Náš národ je ještě neporušený, svěží, a co je nejhlavnějšího, žiznivý duchem, duše se v něm probudila, tak že nedáte li jí odpovědi v chrámě najde si odpovědi sama... a v tom leží tajemství všech úspěchů sektářských... Pravoslavná církev stala se kancelářským zřízením, sluhové oltáře a pastýři stali se úředníky („činníky“, kteréžto slovo má v ruském jazyce význam stokrát více byrokratický než u nás. Pozn.) a kazatelé — úřednickými besedníky. Svazek mezi tělem církve — národem a pastýři je rozerván, zaniká láska, hyne i víra. Vymřeli prostí popi, kteří však žili plným životem s národem, a aspoň z části uspokojovali jeho duchovní potřeby. Přišlo nové pokolení intelligentních osobností, s širokým vzděláním, elegantních, s ženami znajícími začátky francouzského jazyka, které jim, jak se zdá, byly přednášeny v biskupských učelištích spolu s tancem, zjevili se missonáři ve všech biskupstvích — specialisté, ukázal se celý sbor učených theologů, archierejů — a náš církevní život se rozvil. Zvony zvučí, služba Boží jde pěkně, staví se farní školy, konají se konference, vydávají náboženské knížky, tiskne se pastorálka, pravoslavi se stkví. Je to jedna z nejlepších a nejkrásnějších zařízení byrokratických institucí!... A zároveň očividně jeví se u ní úplná malomocnost a duchovní mrtvo. Ztratila jistý klíč, zapomněla jisté slovo. A jaké je to slovo?“ —

Tak končí stat. Naši liberálové, kteří tolik mluví nám o „národní“

církvi ruské, mohou se z ní něčemu přiučiti.

* * *

Almužna. Pavel Desjardins vydal knihu „čeho dnes třeba“, v níž moderní způsob almužny a dobročinnosti odsuzuje. Přichází k závěru nedaleko vzdálenému od toho stanoviska, na němž stál pohanský svět. Zdálo se mnohým, že humanita, toto nejkrásnější ditko křesťanské osvěty, stala se na vždy majetkem společnosti. Není tomu tak. Bez křesťanství i pojem humanity a lásky se zatemňuje a ztrácí, jak viděti z uvedené knihy. Takový člověk vidí v almužně a dobrém skutku jen zevnějšek a ten vidí v ponižujícím světle pro obdarovaného a v egoistickém pro darujícího. Vniterná páska lásky s obdarovaným a svaz s učením a příkladem Ježíše Krista je mu zcela cizí. Proto přichází konečně k výsledku — almužna, tot špatnost a zbytečnost. Humanitu pak hledí zachrániti frází o uvědomění, sociálním pokroku a uvalením všech povinností na stát, aby svědomí jednotlivcovo nemusilo býti obtěžkováno. Uvádíme zde příklad katol. tělesného a duchovního milosrdenství, ovšem více jen k vlastní útěše. Týká se rozdělování chleba v Montmartreu v Paříži, kde denně na 5000 žebráků duchovně a tělesně je nasykováno. Popisuje to známý francouzský spisovatel de Ségur:

Tato spousta chudých, píše M. de Ségur, podobná té, jež následovala Spasitele na poušť, byla jako ona nebo snad ještě více sebrankou všech lidských béd, béd duše a těla, béd mládeže bez vzdělání a naděje, béd mužného věku bez práce, béd stáří bez pomoci. Skládala se hlavně z nešťastníků, pocházejících z venkova, přišedších do Paříže, aby si zde našli prostředky k živobytí, kterých zde více než kdekoliv jinde se nedostává, poněvadž počet dělníků zde roste, práce ale ubývá; z Pařížanů, vyrostlých na ulici nebo ve školách bez Boha, u nichž hřích ani nečekal na zletilost jejich; starců bez domova, opuštěných rozchodem, smrtí, nebo nevědkem dítek; konečně nespočítatelného počtu vzdělanců, bakalářů, licenciátů, obětí to neštěstí nebo špatného chování, zklamaných v nadějích, poražených v boji o život, blízkých zoufalství, samovraždě nebo zločinu.

Ano, toto nabromadění všech ponižení a všech utrpení, která pod klenbou basiliky Montmartské se sešla u nohou Božího Syna, přítomného v Eucharistii, skýtalo lidem a andělům divadlo tak úchvatné jako ono, při němž chudí Israelští přijímali z rukou apoštolů zázračný chléb, rozmnožený do nekonečna požehnáním Páně. Neviděli-li jako zástupy na poušti div všemohoucnosti Ježíšovy, viděli a pocíťují nepřetržitý div jeho lásky, v Jeho kněžstvu zosobněný. Od nich byli ze všech koutů Pařížských sebrání, poučení, s horlivostí živeni láska to, která přes vzdálenost 19. století má tytéž pohnoutky a tytéž výsledky.

Svědci tohoto divadla v Montmartre neztrati na ně nikdy památku. Nezapomenou hlasu tři tisíců mužů, odpovídajících na otázku kněze: „Litujete svých hříchů?“ — „Litujeme!“ „Přijímáte své utrpení, svou bídu s duchem trpělivosti?“ — „Přijímáme a Bohu je obětuje.“

Když pak blížili se k oltáři v dlouhých řadách, klečíce, s myslí sebranou, když blížili se k sv. hostině, aby přijali andělský chléb k nasycení svých duší. jaká světlá pokora jevila se v jich chování, jaké krásné slzy leskly se na lících jejich, bidou strhaných! Jaké to bohosloví milosti v této propasti chudoby!

Jedni bili se v prsa, nahá až na košili, jiní nemajíce šátku, utírali své slzy pěstí nebo palcem. A mezi tímto národem nešťastníků, z nichž přemnozí dosud nikdy ještě nebyli u zpovědi ani u přijímání, ani stínu neladu, ani pohledu, ani vzdechu jež by neplatily nebí. V pravdě, božský Spasitel byl tu mezi nimi přítomen zrovna tak, jako v Jerusalemě mezi nemocnými a chudými.

Když pak odcházeli z basiliky k sv. Josefu, kde každý z těchto 3000 chudých dostal libru chleba a lahvičku vina, pravil jeden z těchto šťastných

ubožáků, licenciát literatury, s pláčem ku knězi, slyševšímu jeho zpověď: „Otče, navždy jste mne zachránil. Než poznal jsem Vás a Boha, býval jsem divou záští naplněn proti Bohu, jehož jsem nenáviděl popíraje ho, proti církvi, proti společnosti, proti všemu. Kdybych místo vás byl se setkal s anarchistou, byl bych býval jeho, hotov zničití vše, co by kdo chtěl, a sebe pak k tomu. Nyni porozuměl jsem smyslu života, dobra a zla, utrpení a smrti. Přijímám bídu, a ať Bůh na mne sešle cokoliv, přijímám vše, a nepřestanu mu žehnati a jej milovati.“

Drobnosti.

Jak se zachová domácí mír.
Největším pokladem v manželství jest pokoj v domě. „Kde je křesťanské manželství.“ dí sv. Ambrož, „tam je také harmonie; kde harmonie, tam Bůh všecko spojuje; kde není harmonie tam je svár a spor, který od Boha nepochází, protože Bůh je láska. Nejlepším prostředkem tuto harmonii zachovati je obaplná modlitba manželů. Jistá pani přišla k sousedce a trpce si stěžovala na neustálý křik doma a na uesnášlivost svého manžela. Tato ji vyslechla, pověděla jí povinnosti manželův a děla: „Chceš vědět, jak se manželský mír zachová a zbuduje? Věz, obrať se na toho, který je sám pokoj.“ Pani uposlechla té rady. Modlitba její nebyla oslyšena. Brzy bylo doma ticho. V. D.

Jak byla pýcha potrestána.
Jednou se dvě vzešené dvorní dámy mezi sebou hádaly, která z nich má přednost při vchodu do kostela. Císař Karel V. o tom se dověděl. I kázal je k sobě přivésti a děl: „Ta, která je k vás dvou pošetilejší, má míti přednost.“ Výrok tento učinil hned konec tomu smyšnému sporu. Více se dámy spolu o přednost nehádaly. V. D.

Obsah „Obrany“ :

K situaci. — k. — Útulny pro učně. — r. — V sněhu. (Malý obrázek z velkého města.) — Časové zprávy. — Drobnosti. — Literární příloha: Divadelní listy. — k. (Pokračování) — Pro duši. Z polského se svolením autorovým přeložil Václav T. Kamejský. (Pokračování) — Různé zprávy.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Literární příloha.

Číslo 2.

5. února 1898.

Ročník II.

Divadelní listy.

Dramatu „Bratři“ velmi blízké jest drama téhož spisovatele „Drahomíra“, nejméně podařená hra J. Vrchlického. Přece však dáváno bylo šestkráté, jeden rok třikráté, jiný dvakráté, třetí jen jednou. Znamená-li tento počet představení se umenšující výši úspěchu, lze říci, že obecnstvo vybavivši se z dojmu pouze dramatického, kterým některé scény skutečně vynikají, jalo se posuzovati drama dle věčné a historické ceny; výsledek nemohl býti příznivý. Nemluvě ani o tom, že dramatická síla některých těchto působivých scén patří k loci communes divadelního efektu, lze „Drahomíru“ považovati za historický kus, jakým historické drama býti nemá. Diviti se leda lze jen okolnosti, že s ní na prknech po třikráté učiněn pokus. Či je v tom snad tendence?

Než nás právě více nežli umělecká cena zajímá nábožensko-historický moment Národního divadla, pročež tuto okolnost jen tak mimochodem připomínáme. Básník upravil si historický materiál tak, že se mu nakupilo překážek ku správnému řešení nepřekonatelných. Proč tak učinil? Že by jej byly vedly zásady jeho filosofické a náboženské? Vždyť hlásí se ku krajnímu humanismu i neměl tudíž váhati, na kterou stranu v boji mezi pohanstvím a křesťanstvím dlužno se postaviti. Křesťanství znamenalo a znamená kulturní stránku, pokrok ducha proti pohanství. Dle toho měla býti i základní osnova děje. V „Drahomíře“ ale tomu tak není. Chceme věřiti, že svedla básníka touha po síle dramatické, když v této základní otázce zaujal stanovisko tak nepravé. Soudíme tak z okázalého, vynuceného efektu některých výstupů. Trest následoval v zápětí. Hledal divadelní sílu kusu — a pohřbil jej. Hledal silný tragický moment pro svou rekyni: vlastenectví a lásku mateřskou — a učinil ji nemožnou. Kdyby historické pozadí netvořilo jednu z nejvýznamnějších událostí českých dějin, kdyby některé děje týkající se na př. smrti sv. Ludmily nebyly tak známy, tak důležité a srostly s celou duší národa, snad pochybenost osnovy dramatu nebyla by tak zřejmá, ale při látce tolik posvátné, veškerou tisíciletou historií ztvrzené a zpracované, takové úchytky, jaké vykazuje Drahomíra, musily nutně přivoditi naprostou smrt dramatu. Že trochu zlé vůle nebo aspoň nábožensko-filosofického fanatismu při tom také rozhořovalo, zdá se patrné ze slov kladených hlavně do úst zástupci křesťanstva. knězi Pavlovi. Mělo-li takovým způsobem kus tragické viny s Drahomírou býti smyto, tak, jakoby lpělo též na veskrze nesympatické a fanatické osobě Pavlově, znamená to sice kus osobní charakteristiky básníkovy, ale není to pravdivé. Tak křesťanství v červáncích svého vzniku nevystupovalo, vítězic jedině mravní výši svou a silou, která vězela v kulturním pokroku a významu

jeho. Vizme, jak tohoto zástupce nové víry a nových kulturních proudů nám básník představuje.

Hned při prvním výstupu slyšíme mluvit kužeze Pavla slovy plnými tvrdosti, zarytosti:

— — — všechno známo nám.
proč s Řípským Dědoušem se hašteříš
o zlatou sochu Báby; Ludmila
ji v čase, dokud byla pohankou,
na Mělníku kdys vztyčit kázala!
Ty, Přeche lstný, když měla přelita
být v sochu panny, matky Kristovy,
jsi hádětem se vplížil na Mělník
a úskočně jsi modlu ukradnul.

A v dalším rozhovoru rozkazuje vladkům s nepřijemnou pro diváka panovačností, žádá modlu ku spalení, mluví dost nemístně o prolité krvi. Kristem spasené, podezřívá Přecha vzhledem k věštce, že ohyzdou pro lid ve dne, která

však v noci tobě příliš krásna jest.
To mého kázání jest ovoce?

K Diviši dí, že obětuje modlám:

a vedle kříže na svém krbu máš
těch pitvor sošky mnou již prokleté?!
Ó, požár Sodomský má spadnouti
na všechny, jak tu stojíte! Tu zem,
již nevykoupí slzy Ludmily,
ni moje úpění, jen plameny
neb potopa!

Jak fanatické, jak tvrdé! A Pavel je přece historickou osobou, mužem, který vdechl dříve, než přišel do Prahy, do sebe duši a lásku slov Metodějových, je knězem slovanským, kterému do úst klásti uvedená fanatická slova nevlastenecká se nesluší. Tento kněz byl duší sv. Ludmily. O chara kteru sv. Ludmily pak napsal Palacký (I. p. 118): Tato neméně rozumná nežli dobrá a tichá paní, horlivá křesťanka i matka chudých, požívala u lidu více úcty a přízně... (str. 117) pečovala o to, aby sv. Václav vychován byl ve slovanském písmě. Jiní historikové píší ještě vřejeji. Že byl Pavel slovanským knězem, viz Vacek I. str. 337. Stopujeme-li osobnost Pavlovu, tohoto representanta nové víry dále, zjeví se nám tato v ohyzdném světle, v jakém nám ji představují liberální a protestantské romány a brožury. Pýcha, fanaticism, bezohlednost, ba i krutost Pavla průběhem dramatu stále se stupňují. K Radslavu mluví:

Lání stíš
a pokor šij, kdy ústy mými Pán
tě, nehodného sluhu, oslovuje...

K Drahomíře, která sice zvolena kněžnou, jejíž dítky ale svěřeny mají býti Ludmile (sv. Václav byl už 18 let, takže celá ta scéna je, jak dále ukážeme, nepřírozená), mluví:

Jsi dána s pohany juž na vymření!
Žij v bludech svých — tvé děti ku pravdě
teď povede již ruka Ludmily;

a pánovitě žádá na Drahomíře děti, ba vyjde i s obnaženým mečem v ruce mezi župany, dává se strhnouti k slovům tohoto druhu:

Ó, zrado bídná! Děti zmizely!
Ó, klame, hodný pekla výmyslu.

Tento kněz Pavel obléhal, jak dí Radslav, z vlastní vůle, na svůj vrub Drahomíru ve hradě. Všecko to neodpovídá ani pravdě ani duchu prvních zvěstovatelů křesťanství. Co tito mluvili a činili, bylo milé jako ranní červánky, sladké jako vůně, úrodné jako déšť. Podobně nemůžeme souhlasiti ani s jednáním Pavlovým ve čtvrtém jednání ve výstupu sedmém, ač scéna hnána je tu na vrchol dramatický a rozčilenost a živost děje jistou míru hněvu i u kněze připouští.

Drahomíra: Co pravíš? — Že šli k Jindřichovi? Dnes? (synové)

Pavel: By trestajícím sáhl ramenem
v tvou vládu neblahou. by křesťanství
a zlatý mír byl zemi navrácen!

Narážka je hodně citlivá a zlomyslná. Když Ludmila je zavražděna, volá k lidu:

Co tu stojíte jak borem schváceni?
V před k činu! Tato děsná litice (Drahomíra)
vám kněžnu zabila — nuž, chytte ji
a držte pevně, ona vaší jest

— — — — —
Nuž, prchej, štvaná hlodem svědomí,
však brzy zastavi tě boha trest!

Před mrtvolou Ludmilinou mluví mimo jiné k Drahomíře:

Nebo věčný soud
ti v patách jde, jsi na vždy proklatá

— — — — —
Zde nevládneš víc! Zločin příšerný
ti žezlo vyrval z ruky bezmocné!
Vzdor nesluší ti. Nikdo více z vás
jí není poslušností povinen!
Já církve moci rozvazuji přísahy,
jíž povinen lid svému knížeti.
Jest v kletbu dána!

To jsou charakteristická slova. Herec představující Pavla, nemůže dle intencí básníkůvých Pavla jinak představovati, nežli jako plamenného horlivece, jako fanatika s politickou ctižádostí a mocí. Tento Pavel není posel míru, není tichý genius vše obrodující moci křesťanské, to není povaha negativní, více utrpením a dobrem působící, to je agressioní krutý horlivec. A to je falešné, tendenční, má něco hanlivého v sobě. Pravda ovšem, že kněží pohanští ukáží se jako podvodníci, bojující hroznými prostředky, připravující děsný zločin smrti dítek královských, to jejich horující vlastenectví ukáže se falešným a podvodným, ale ani tím není smazána nesympatická role zástupce křesťanství.

Zbývají osoby sv. Václava a sv. Ludmily. Povaha Boleslava a Václava je na př. charakterisována v 3. jednání výstupu 3. Hrad je obléhán. Tu dí:

Boleslav: Ó matko, já bych rád
stál na valech, kde šípů lijavec
je nejhustší —

Václav: Pojď modlit se, by rychle bez krve
se skončil zápas neblahý.

Boleslav tu vypadá jako rek, ku charakteristice neskonale vznešené povahy Václavovy slova jeho položená v takové protivě na místě, kde každý

spíše zmužilost očekává, za kterou Drahomíra také Boleslava objímá, a v nichž krev dědů poznává, nestačí. Také na těch místech, kde dítky postaveny jsou básníkem do kollise mezi matkou a babičkou, nebo kde jedná se o jich zavraždění, proti kterémuž každý díle své povahy se brání, nebo když stojí před mrtvolami obou, má Václav těžší, nevýhodné postavení, postavení, jak se nám zdá méně sympatické. Ludmila je postava vážná, zbožná, ušlechtilá, také rozhodná. Charakteristika křesťanství a jeho pro zemi význam jsou jen slabounce v jejích slovech vyjádřeny. Hlavní dramatický moment položil si básník nešťastně do boje o děti, který Drahomíra vede. Jsou to dramatické scény, ale Boleslav a Václav nejsou více dětmi, a tak celá ta věc nemá dobře smyslu. Z líčení šovinistické, divoké, hyperžárlivé lásky Drahomířiny k dítkám padá stín na representanty druhé strany; nad to ani tato láska není odůvodněna, neodpovídá ani historii ani povaze osob. Že si básník vymýšlí děje, proti tomu nelze ovšem ničeho namítati, ale nemůžeme souhlasiti, když to vypadá, jakoby Drahomíra byla stranou křesťanskou olupována o své dítky a kruté proto trpěla. Tu na Drahomíru strannicky naneseno světla mnoho, kdežto co se týče její panovačnosti, jejího poměru k Němcům a k Ludmile, je jí zase přes příliš ublíženo. Naprosto nemožné a pochybné je, že Ludmila padne dýkou na scéně Drahomírou zavražděna, a že Drahomíra též pak jako pohanka se zavraždí. Náklonnost Ludmily k smíru s Jindřichem je proti vlastenecké bojechtivosti Drahomíry proto nedosti odůvodněno a vyznačeno, poněvadž je to otázka u nás palčivá.

Každé drama z této doby musí nutně býti psáno v duchu tisícileté vlastenecké tradice a musí za hlavní motiv dramatický míti vítězství křesťanství nad pohanstvím, vítězství zpečetěné krví mučnickou, vítězství, jež zachránilo český národ před zahynutím a otevřelo mu brány vzdělanosti a spásy. Vzdali-li jsme „Bratřím“ jistou chválu, musíme Drahomíru nazvati dramatem pochybeným, ve vlivu na diváctvo nepravdivým, ba neblahým. Uvádíme už jen názor Palackého o této době, ač celou tu věc dlužno by bylo, přísně vzato, posuzovati se stanoviska církevních dějin. Palacký považuje dlouhé setrvání Slovanů v pohanství za jich neštěstí (I. str. 115 n.), vidí v časném pokřesťanění jich životní otázku bytí a nebytí (str. 117.), záchranu Čechů před zahynutím; jemu rozhodnými slovy přičítá rovněž i vznik osvěty mezi nimi, starost o toto pokřesťanění klade vladykům českým za největší a nejdůležitější úkol oné doby, vládnutí Drahomířino prohlašuje za neblahé, poněvadž popudila proti zemi mocného nepřítele, před nímž země uhájiti se nebyla s to.

Kdyby básník se byl postavil aspoň na stanovisko Palackého, byl by nám vytvořil i v Drahomíře kus trvalé ceny, českému srdci drahý, kus věčné repertoární. To platí ještě u větší míře, kdyby byl zaujal přesné stanovisko církevní historie a našich svatých tradic. Neučiniv tak, uškodil sobě, národu neprospěl, ač neuškodil-li mu.

Křesťanské otázky dotýkají se ještě dva kusy Národního divadla, Zeyrův „Neklan“ a Vrchlického „Julian Apostata“, nemluvě ovšem o těch kusech, které jsou více filosofické nebo sociální. Onen ovšem jen jemně, ale za to dosti šťastně, tento v duchu v pravdě Julianově. Poněvadž jsou oba historické, probereme je hned, byť i Julian Apostata netýkal se české otázky historicko-náboženské, jež tuto věnujeme v první řadě svou pozornost.

V Zeyerově Neklanu je křesťanství jen tajuplně a temně charakterisováno v osobě Tyra z Chýnova a v poměru jeho k choti své Klimbě, sestře knížete Kouřimského. Tyr je rek znamenitý. Je-li už celým křesťanem, nelze říci, básník zahalil jej poněkud tajem šera, čímž však zase nabyl krásné příležitosti, působiti na obecnstvo mystickým kouzlem, jaký první úsvit křesťanství všude vyvolával. Způsob ten je Zeyerově poesii vlastní. Tyr je mohutná postava rekovná, ještě plod pohanství v samorostlé a ušlechtilé jeho síle, na níž křesťanství víra v život věčný a humanitní stránka jeho vykonaly první vliv. V hněvu ona prvá síla ještě propukává, aby ihned byla zmírněna vlivem nového učení o spravedlnosti, o odpouštění vinníkům, o očistě pokáním. Že básník právě tuto stránku křesťanství vyvolil, připravil si nejen mohutnou a krásnou posici dramatickou, ale ukázal, že duch křesťanství není mu neznám. Jedno bychom ovšem ještě očekávali, skon Klimby, ženy Tyrovy, jako křesťansky usmířující, tak aby její smrt bylo lze považovati za očišťující trest, za cenu, kterou by její život byl usmířen, tak aby v tom okamžiku třeba jen několika slovy bylo naznačeno, že duch Tyrův ji světlo věčné přece rozžehl. Klimba je totiž zneuctěná dívka, kterou Tyr miluje a kterou mu Vlastislav, svůdce její, za ženu dal. Pozdě pozná Tyr její poklesek. V jeho chování pak vložil básník vliv křesťanství. Vizme, jak to učinil.

Klimba tuší brzy velikost duše Tyrovy a ušlechtilost její neobyčejnou. To působí v ní rozpor, neboť milovala Vlastislava, ovšem láskou více tělesnou, nutí ji k úctě manželu a k tomu, aby jsouc v jistém smyslu ženou šlechtitou, neklamala manžela svého. Prozrazuje se poznenáhla, žádá, aby ji propustil, ji zapudil. Tyr odpovídá, že nemůže, že nesmí. Diví se Klimba. Což nejsi pán? Kdo je nad tebou? Tyr di:

Ten, jehož neznáš, Klimbo, pán nás všech!
Ty nezaslechlas nikdy, Klimbo, vím,
o světlém Bohu, který zjevil se
kdes daleko za mořem, za siným.
v tom kraji, odkud slunce spěchá k nám!
Ó, dívko, jaký sladký, velký div
tam udál se! Tam v lidské podobě
ten kráčeł Bůh, ježž panna zrodila
nad všechny ženy krásná, čistá tak,
že před ní klaněly se mátohy
ty bílé s perutěmi orlími,
jež slouží v nebes výších prabohu,
a tam ji odnesly, když zemřela,
v tu nekonečnou jeho zahradu,
kde zlatá slunce zrají na stromech
tak širých košů, jako obzor jest.

Syn čistě panny, světlý onen Bůh
na zemi žil co člověk v pokoře
a pohanění snášel, bol a trud.
by lidi spasil. Plakal s truchlými
a odpuštění hlásal, očistu,
a třtinu nalomenou nezlomil
a nezved' kámen proti hříšníkům.

Klimba: (zamyšleně) A třtinu nalomenou nezlomil?

Tyr: Ne! Slitování bylo korouhví,
jež nad ním vlála.

Klimba: Třtinu nezlomil!

Tyr: Na zavržené sladce usmál se
a pravil těm, již v trudu klesali:
Sem pojdte ke mně, já vás ukojím.

Klimba: Kde světlo ono svítí sladké tak?
On třtinu nalomenou nezlomil.

Tyr: Však usmrtili krutí vrazi jej.

Klimba: Žel! Shaslo tedy světlo?

Tyr: Plane teď
nad širým světem září nejkražší
Ta drahá krev luh světa pronikla,
a v každém srdci lidském zárodek
dlí zázračný, jenž vzroste v svatý květ,
když paprsk do něj vnikne učení,
jež zanechal na zemi bílý Bůh!
Nuž, Klimbo, věz, já z věrných jeho jsem!

A vyznává dále, že uzavřel s ní svazek mauželský, nerozlučný. Chof jeho dí k němu proto: neblahý! Ale Tyr odpovídá jí, že i ona bude tomu Bohu náležeti a bude nevýslovně šťastna, odpovídá nadšeně, že jasnost jeho očí až Klimbu hluboce proniká. Lásku její ale nechce si vynutit, chce si ji u ní zasloužiti. Klimba je rozčilena myšlenkou, že by mohla šťastna býti. Vždy krásně si opakuje slova: třtinu nalomenou nezlomil Kde není víry, odpovídá Tyr, není štěstí, věř tudíž. Klimba je dojata. Tyr chce políbiti ji na čelo, domnívaje se, že se srdce její k němu sklání.

Klimba: Ne, Tyre, ne!

Tyr: Už nedůvěřuješ?
Což vidíš divou vášeň v oči mých?
Je ret můj skřiven palnou žádostí?
Ne, ret můj cudný jako duše má
a žádné ženy nedotekl se

A tato vznešená čistota děsí padlou ženu; je žalem schváčena. Proklíná sebe. Tyr jí nerozumí, je pobouřen. Tu Klimba se vyzná, nemohouc zapírati dále před vznešeností a čistotou povahy svého chotě.

Tyr se rozzuří. Staré pohanství na okamžik jej zmohlo. Ale brzy hádka skončí vítězstvím ducha Kristova v Tyrovi. On dí:

Já nevydám tě hanbě. Pravím ti,
že před Bohem jsem s tebou spojil se,
před Bohem světlým, který nezlomil
tu nalomenou třtinu . . . Hanba mně,
že na okamžik jsem jej zapomněl
v své divé vášni. Klimbo, promiň mi!
Ty pláčeš, Klimbo? Plač, o, plač, o, plač,
je každá slza zdrojem očisty.
Ach, za mne vylej, Klimbo, slzy též

Jsi mrtva pro mne. Truchlit nad tebou
však bez výčitek budu. V domě mém
ty zůstaň, mého štěstí památko.
Má snaha bude, v šeru duše tvé
to bílé světlo vznítit, které mě
teď nad propastí drží zoufání . . . .
Já urazil tě . . . . Bolí mě to tak . . .
Ó, kdybys věděla, jak lituji,
ty prominula bys mi upřímně.

Buď zdráva, sestro moje zbloudilá, konejší ji, když velikostí odpuštění pohnuta pláče. Později pozná Tyr i svůdce, svého přítele. Tu ujímá se Klimby proti krutým urážkám Vlastislavovým, že udiveně se ho táže, „ty neproklínáš mě,“ ač právě byla ukázala, že láska k svůdci v ní ještě zcela nevyhyhula. Jen Vlastislavovi vypovídá přátelství a dí k choti své:

Já lituji tě. Tma v tvé duši je.
Já chtěl v ní ráno vznítit. Odmítáš.
Bůh světlý s tebou buď! Ó vzpomínej,
co o něm jsem ti, Klimbo. zvěstoval.
Smyj skvrnu svou. Jest hříchu očista.

Klimba pak sama k sobě takto mluví, hledíc za Tyrem odcházejícím:

Tvůj světlý Bůh. — Je někdy v zrácích tvých
a chvějným hlasem mluví někdy tvým.
Ty nalomenou třtinu nezlomils.
Ó, cos jak úsvit ve mně vychází!
kde je ta divá bouře vášní mých?
V dešť horkých slzí se p.oměnila teď . . . .
Jak malý byl před Tyrem Vlastislav!
Ó Tyre, ty jsi pravý bohatýr.
A tys mne miloval.

A láska k Vlastislavovi prchla. Odchází cítíc, že pobyt její je znečištěním čistých síní Tyra. Pohana Tyrova, z poměru choti jeho k Vlastislavovi vzešlá, byla veřejná. Neklan dí, že by zuřiti měl za neslýchanou potupu. Ale Tyr podává se dojmu neštěstí svého trochu přes příliš. což ovšem dlužno si vykládati rozporem vyvolaným neúplným ještě pronikáním křesťanství v povaze tak silné, dí krásně, ač trochu sentimentálně:

Nemůže,
po čem má duše touží, Neklan dát.
— — — — — kníže, slib,
že, padnu-li v tom boji, pochovat
mě na Chýnově dáš . . . . Tam, domu v tvář
mi prostou mohylu dej nasypat — — —
Tak budu sladce v klině nivy spát,
kde o štěstí jsem snil, jež dosáhnout
zde nelze na zemi . . . Tam teskním zpět,
kde velkou zvěst o Bohu přesvětlém
kmet velebný mi hlásil v dětství dnech — —
Na lemu lesa stojí velký kříž — — —
Ty nevíš, co to je . . . Však jeho stín
na mohylu mou bude padati,
jak smutku stín teď padá v duši mou.

Lepší je jeho skon. Vida Klimbu mrtvou a mrtvé i štěstí své pozemské, zatouží po království věčném. Volá k Bohu v krásných slovech, chce všechny síly napnouti, aby v bojích duše zde na zemi stal se vítězem a dosáhl koruny věčné. Tu je probodnut, neb slova jeho o koruně slávy, pohanům nepochopitelná, vzbudila proti němu podezření (Jednání III. v rozmluvě s Klenem a Kruvojem). Jsa v boji skvělým vítězem, zdá se nebezpečným a jeho slova potvrzují zdánlivě podezření. Umíraje vysvětluje osudné nedorozumění:

Jest království,
o němž jsem mluvil, světlé, nezemské.
a králem je tam Bůh — — — — Ze snů mých
to též byl jeden, aby moje krev

za svaté jeho tekla učení.
jež jako šumný strom kdys zastíní,
tu drahou zem, v níž přivodil nás Čech.
Buď krev má rosou tomu osení . . . :
Zář plní zrak můj! Kriste, při mně stůj,
v tvé ruce duši odevzdávám svou . . .

Vše jest dojata. Spravedlivý člověk skonal zde, uklouzne i rtům vraha Kruvoje. Tyr je též líčen jako pravý vlastenec širokého rozhledu, který v bratrovražedných bojích vladyk vidí nebezpečí pro zem;

Kraj můj, to není Chýnov jedině:
To Čechova jest niva zehnaná,
to Samovo jest velké dědictví;

z tak i jinde. V těžkém postavení mezi Vlastislavem, tenkrát přítelem a Ne-klanem nalézá vždy stanovisko práva překrásně, veden patrně tím, že křesťanství jeho ducha vytříbilo a vysoko povzneslo. Básník klade mu i do úst slova :

A přec jest velikost v tom příteli,
se podrobiti právu.

Než už dosti o tom. Uvedli jsme tolik slov básnickových, poněvadž sama nejlépe mluví a proto též, že mluví čestně a krásně nejen o křesťanství, nýbrž že jsou ctí i básníku. Lepšího o tomto předmětu nemá veškerý repertoire Národního divadla nic, ač kulturní moc křesťanství je světodějným zjevem, tisíckrát větším a obsáhlejším, než všechny ty látky, o nichž básníci po většině pracují, často až do omrzení a znechucení. Drama Zeyerovo patří mimo to k nejlepším veškeré české literatury. Bylo nepravěm nazváno dramatem Shakespearovským. Bylo dáváno sedmkrát za sebou roku 1896. Skutečně inteligentní obecnost bylo uchváćeno nejen jeho dramatickou silou, ale též poesii, která vane ze všech děl Zeyerových, ušlechtilostí, kterou do duše diváků vlévá, psychologickou hloubkou některých scén. Tak odměňují se pravda a šlechtnost básníku samy. Jedině zbytečná smrt kněžice Zbislava ruší; to už je hypershakespearství.

Než rozebíratí drama po stránce umělecké, není tuto naším úkolem. To radost a vděčnost nás sem trochu zavedly. Vylíživše s dostatek stránku jeho náboženskou, opouštíme Zeyera. Jen stůjte tu ještě slova, kterými básník vylíčuje převrat v duši Klimby, jež zjev Tyrův v ní způsobil. Vylíčuje ho své pramáti, když byla opustila domov svůj a Tyrův. Dí:

Jsem vinna, pramáti, ach vinna tak,
že vyslovit to nelze. — — Tyr však jest
jak bílé světlo. — — V kobce, v Chýnově,
pod zemí skryté, šeré, tajemné,
je obraz, pramáti. — — To žena je,
má velké zraky, zlatá z ní jde zář,
a v rukou drží dítě; je to Bůh.
jenž přišel spasit lidi. — — Těžko tak
ti vysvětliti, z pola rozumím
já tomu sama jen; když mluví Tyr,
tu chápala jsem, neboť v očích má
to hvězdné světlo, které s obrazu
v té své kobce line — — Vedl mě
tak milosrdně cestou soustrasti,
kams blahu blíž — — tu náhle zjevil se
ten druhý, pramáti, ten ohavný (Vlastislav)
jenž mne zas do tmy s cesty světla stáh'.

Z této lásky a úcty vznikl v ní úmysl. zavraždit svůdce svého, aby čistá ruka Tyra v boji nemusila se jím špinit. A učiní tak. Myslí, že se tím očistila. Sama pak padne rukou Vlastislava. Škoda, že básník nedal jí dále dojíti na cestě k světlu. Jednání Klimby zajisté sám nepovažuje za rekovné, šlechtné nebo křesťanské. Nepronikla k světlu. Básník to naznačuje, že jí dává do úst slova o koruně, o níž slyšela od Tyra, ale myslíc a přinášíc korunu skutečnou, s kterou dle podání spojeno je knížectví. My právě bychom si přáli, aby Klimba byla dále dostupila ku světlu a skončila smířlivě smrtí křesťanky. Básník byl by z toho měl i dramatický prospěch; byl by se vyhnul přespřilišnému vraždění na konci kusu.

Druhé drama, zasahující do poměru křesťanství a pohanství, je Vrchlického Julian Apostata. Je bohužel pravý opak dramatu Zeyerova. Je falešné a hanlivé nejen v jednotlivostech, ale je veskrz pochybené i v ličení povah křesťanských i v zásadách a tendencích. Je to skoro spíše pamflet nežli drama. Heroem je Julian — filosof. Děj a jeho obsah po stránce náboženské podává nám charakter křesťanství a pohanství, ale filosofii básnickou, kterou lze považovati vyjádřenu ve slovech otraveného Juliana ku křesťance Zoe: ani tvoje víra svět nespasí; velcí a dobří stejně umírají v něm. Jdu za tebou, Marku Aurele!“ Tato filosofie kusu znamená moderní filosofický nevěrecký humanism. Osoby zastupující křesťanství dle nauky Kristovy jsou bídné. Takovými nejsou křesťané. Má-li v nich býti křesťanství představeno, je to pamflet. Proběříme aspoň některé.

Pro duši.

Povídka JANA LADY. — Z polského se svolením autorovým přeložil VÁCLAV T. KAMEJSKÝ.

(Pokračování.)

Půlnoc již minula, když starý vstal a odloživ papíry, loučil se.

„Hodně dlouho jsem vás, slečno, zdržoval, ale lépe jest ukončiti to najednou. Povím vám teď své zdání. Věci nacházejí se ve velice špatném stavu, ale že by z nich vyjítí nebylo možná, to není pravda. Miňkovce mohou se odprocdáním lesa zachrániti a očistiti. Dolžany se musí obětovati, na což již i paní matka blabé paměti byla připravena. Sama mi to vyprávěla. Já si doma některé listiny ještě lépe přehlédnu, pak půjdu k pánům poručníkům a předložím jim své plány. Všecko se omluví a uloží. Jen, prosím, buďte klidnou. Za měsíc budete se moci k Viktorovi přestěhevati.“

Za měsíc byla sice ještě v Miňkovicích, ale díky starému příteli pokročily záležitosti daleko ku předu a byly již mnohem blíže rozuzlení nežli kdykoli v posledních několika letech. Starý celé dny proseděl na Miňkoveckém zámku. každého týdne trásl se na bryčce, radil se, všechny kouty na úřadech i soudech prolezl, a když Žofie chtěla děkovati, nenechal ji mluvit.

„Splácím dluh,“ volal. „splácím dluh!“

Zatím syn zastupoval ho v hospodářství. V Miňkovicích ukázal se jen zřídka a na krátko.

* * *

Tři léta uplynula. Dolžany byly dobře prodány, kontrakt na prodej lesa podepsán, větší dluhy zaplacený. Miňkovce pod administraci Čaplevičovou přinášely užitek, jako nikdy před tím. Každého měsíce přijížděla sem Žofie na několik dní. Teď již jí nezarážely dlouhé sloupce cifer. Již jim rozuměla. Celé

hodiny sedávala se starým, počítající, uvažující, nesnáze omlouvající a plány do budoucnosti stavíce. Mnoho ještě bylo na práci — hrozný proces bylo ještě prožiti, stotísíc zlatých dluhu splatiti, hospodářství pod správou slabé, nemocné ženy po mnohá léta již zanedbané povznésti a zorganizovati. Ale starý Čaplevič byl dobré mysli.

„Všecko se to udělá, jen, prosím, buďte klidnou. Jen trpělivost. Pomalu, ale vytrvale. Budete míti více, než myslíte. Že ne? Což se vám, slečno Žofie, o vás nejedná? Víím, víím to dobře; bude tedy míti Viktor tolik, co měli vaši rodiče při svatbě. Jáť víím, jak na to! Vše, co mám, mám jen z vaší přízně, a při nejmenším byl to ten první g'oš, který mi později milostivý Bůh rozmnožil. Možná, že vám to Bůh pozvolna oplatí, možná, že vám moje práce štěstí přinese. Jen budeme-li živi a zdraví.“

Zatím vyrostl Viktor na sličného hochá s modrýma, planoucímá očima a delikátním profilem, jakoby byl rukou starého umělce z mramoru vytesán. Učil se dobře, neboť byl ctižádostivý a předčiti se nenechal. Sestru miloval náruživě, ale trápil ji nejednou. V jeho přirozenosti bylo cosi divokého. Byl nesmírně nadaný, myšlének vzletných a prchavých jako oheň, s obrazotvorností vznětlivou, se srdcem dojmům přístupným, ale měkkým a nestálým, krátce byl to hoch jako hádanka. V této směsi vrozené šlechtnosti a vášnivých, bezudných záchvatů sebelásky a samovůle, nalézal se material pro celkem různé, a proto sobě protivné lidi. Sestra vedla ho z počátku s láskou mateřskou, ale s mužnou rozhodností a rozvahou. Až posud šel za ní slepě, ale v srdci jejím často ozvala se otázka: jak dlouho? V té obraznosti jeho bylo tolik sanytru a prachu, že jediná jiskra postačila, aby se vznítla.

Na vánoční svátky přijeli oba do Miňkovcí. Zámek byl teď uzamčen, v jediném toliko křídle byly připraveny čtyři malé pokoje ku přijetí mladých hospodářův.

Starý Čaplevič dostavil se jako obyčejně hned po příjezdu, ale byl již jaksi zasmušilý, zamklý. Pokašlával trochu a oddechoval těžce. Hlava mu každé chvíle klesala a v mluvení často ustával, jsa unaven. Několik dní po té, když jej byli k obědu očekávali, nepřišel. Syn oznámil jim v dopise, že leží na lůžku nemocen.

Žofie našla ho úplně změněného, žlutého, vysíleného. Organismus jeho tvrdý jako ocel, zlomil se pojednou. Života ubývalo každé chvíle očividně. Držel dlouho její ruku ve své kostnaté, chvějící se dlaní.

„Chtěl jsem“, zašeptal, „Bůh ví, že jsem chtěl práci pro vás dokončiti . . . Stala se vůle Boží . . . Odevzdám ji . . . mému Stauslavovi . . .“

Tři dni po té šla Žofie se svým bratrem opět jako před léty širokou alejí vlašských topolů do kostela v městečku a na hřbitov na stepi. Několik krokův od dávných svých pánů, uložil se k odpočinku starý šlechtic do stínu vrb a bříz, lkajících nad ním svým přirozeným, zpěvným tónem.

IV.

Během těch několika let byla tedy Žofie podruhé úplným sirotkem. Na přátelskou pomoc počítati nemohla, o tom věděla již z vlastní zkušenosti. Stanislava Čapleviče dobře ani neznala. Zanášel se výlučně jen otcovskými záležitostmi, na Miňkovce velice zřídka dohlížel, ač starému, jak se zdálo, velice radou pomáhal. Byl znám jako výtečný právník a praktický hospodář. Nyní zabrala mu větší část času starost o záchranu majetku před rokem odovělé sestry, bydlící odtud asi dvacet mil v Ukrajině.

O pomoc v záležitostech Miňkověckých nebylo slušno ho poprositi. A pomoc ta stala se právě nezbytnou. Neboť po smrti starého ochránce nastal v záležitostech majetkových hrozný obrat. Postavení mladých pánů Miňkověckých bylo všestranně využitkováno. Věřitelé zrušili úmluvy, soudy posílaly obsilky. Hrabě Jiří mohl po letech slaviti vítězství.

Starý správce Orlický, dosud poslušný a ochotný nástroj v rukou Čaplevičových, teď jenom rukama lomil a plakal.

„Všecko to bylo k ničemu,“ sténal. „Což možná tu hlavou zeď proraziti! Záhuba již je tady.“

A skutečně, záhuba přikvačila. Hlavní věřitel, bývalý guberniální maršálek Břečovic, poslal zdvořilý a sladký dopis, plný soustrasti, že, ač si váží přátelství, které ho pojilo s tím drahým, neoželeným Tadeášem, i ideální cti k paní Kazimíře a otcovské náchylnosti k jejich dětem — musí Miňkovce dáti do veřejného prodeje. Radil pak, aby prodány byly z volné ruky a také již i kupce dohodil.

Podobné dopisy poslali i Herš Lipovicer, Chaim Hajsynský, Jojna Mehlergruber spolu s celou řadou menších věřitelů.

Baron Aderkas, vysloužilý to setník, rodem z Estonicka, objevil se všecek vážný, škrobený, jsa jist sebe i své tobolky, s doporučením od Břečvice a se splnomocněním hraběte Jiřího, jakožto hlavního poručníka, aby si Miňkovce dopodrobna prohlédl. Rozhlížel se též, vypytał, činil poznámky — ne snad jako kupec, nýbrž spíše již jako majitel, který přijel, aby si nově nabytý statek prohlédl.

Tam měly státi nové obory, tu zase dvůr pro plnomocníka, kterého až z Livonie přivede — člověka to vzdělaného, který v Rize na polytechnice vystudoval hospodářství a který v takové díře, jako polští úředníci bydliti nemohl.

Žofie patřila na všechno to všecka ztrnulá! Půda pod nohama jí povolovala více, než před třemi roky. Poznala teď, že jest ženou bezmocnou, neschopnou čelo své proti této bouři postaviti. Jenom modliti se mohla a plakati.

Mechanicky již jen všecko, co jí nařizeno, podpisovala, z koutu do kouta chodila, loučíc se s každým stromem, s každou upomínkou jí drahých chvil a lidí. Lhůta ku podpisu kontraktu byla již ustanovena — každého dne měl přijíti od strýce telegram, vyzývající ji, aby se dostavila do Kyjeva, k ukončení posledních formálností.

Termin však minul, a telegram nepřišel.

Jednoho večera vrátil se Orlický z krajského městečka, kamž byl si zajel na trh a k soudu stran nějakých záležitostí, mnohem dříve do Miňkovec, než měl ve zvyku, opustiv přátelský jarmareční punčík u Nuchyma a vrazil do zámku jako bomba, beze všeho ohlášení. V tváři byl všecek zardělý, máchal rukama a křičel již v předpokoji: „A ten lotr, ten šibeničník, ta duše v pekle zrozená.“

Žofie myslila, že punč u Nuchyma odbýval se místo večer již v poledne, a že byl nějak slavněji podáván nežli obyčejně.

Byla však vůči starému nespravedlivou. Nepil ničeho. Dusilo ho nějaké pobouření.

„Potom věřte těm lidem! Já jsem myslil, že ten starý byl svatý! A ten mladý, toho baby ve třech krajích synům staví za vzor! . . . A tak se odvděčili svým pánům! Tak zneužili šlechtického jména! . . . Ochránci se stávali, aby potom mohli i sirotčí zbytky shrábnouti . . .“

„Ale co se stalo? Mluvte, pane Orlický“ — otázala se Žofie, blednouc a předvídajíc něco zlého.

„To se stalo, že ten . . . ani ho nechci pojmenovati před vámi, že ten . . . synáček starého z Ohlobe skoupil od židů směnky. ba, co horšího koupil procesové pretence a jako hlavní věřitel nechce teď dopustiti, aby Miňkovce byly prodány . . .“

„Ó, ten poctivý, šlechetný pan Stanislav . . . Bůh mu to odplat!“

„Ale, poctivý a šlechetný . . . Vy mně nerozumíte; ten poctivec chce též Miňkovce zabrati, a pod cizím jménem státi se vlastníkem tohoto majetku . . . a vás chce pustit s prázdnou! Kdyby byl Aderkas Miňkovce koupil, mohlo býti třicet, možná že i čtyřicet tisíc čistých, ale takhle . . . Koupí procesu ztratily Miňkovce třetinu své ceny. Aderkas ihned couvl, jakmile se to dověděl. Každý jistě ucouvne . . . Co je po Miňkovcích s takovým vředem

uprostřed? Čaplevičovi spadne váš klíč do rukou, jako zralé jablko. Starý všecko potichu připravil . . . a synáček pěkně žeň sebere!“

„Ani slova více o pánech Čaplevičích, pane Orlický,“ zvolala Žofie. „Starý byl mi otcem, ochrancem . . . Nedovolím dotýkati se jeho paměti, ani dobré pověsti jeho syna.“

Orlický zarazil se trochu, ale potom jal se široce vykládati, co slyšel, čím městečko od rána vřelo, celou intriku Čaplevičů, tak dovedně prováděnou a teď teprve se rozuzlující, nejpodrobnější maličkosti, pobouření šlechty. úsudky lidu . . .

Žofie poslouchala, nechtějíc tomu věřiti, ale v duši se jí temnilo víc a více. Jak? Je to možno? Tedy i ten? Starého Čapleviče znala velice dobře, věděla, že na té šedivé hlavě nemohlo býti skvrny; ale ten mladý, tak upřímně a poctivě na ni hledící? Pravda — byl jí úplně cizím, ale což není synem takového otce? A konečně . . . nikoli, ty oči nebyly s to, aby takové ohyzdnosti tajily . . . Či snad . . . snad nemožno již věřiti nikomu, nikomu . . .

Zatím míjely dny, neděle i celé měsíce. Stanislav Čaplevič byl pánem situace — teď očekáván jen den, kdy Miňkovce dány budou veřejně do prodeje. Kupci jistotně odstoupili. V rukou tak dokonalého právníka, za jakého jmin byl majitel Ohleble, vítězství bylo jisté a cena panství klesla náramně. Kupovati Miňkovce, jak se věci měly, mohl jedině on; on také jedině rozhodoval o jejich osudu a osudu jejich dědicův.

Tak jest, nikomu na světě nebylo možno věřiti.

Ale mladý Čaplevič nespěchal s použitím svých práv. Se záměry svými se nesvědčil nikomu, ani hraběti Jiřímu, který přemohl dědičný odpor k ubožáčkům, jak je nazýval, a hrdinsky přiblížil se k němu, aby zvěděl jeho záměry. Hrabě opouštěl ho, jsa velice popuzen nad míru chladnou a na půl slova vedenou rozmluvou, jakož i nezdarem svého diplomatického usilování a chováním se Čapleviče, a jsa všecek červený, jal se na ulici způsobem nikterak parlamentárním spílati, volaje: „Lajdáki!“

V hloubi srdce svého měl však vedle hněvu i to mimovolné uznání, jaké mívá člověk pro převahu i u protivníka.

Tak ďábelsky a zručně oklamati nejen ty sirotky, ale i rodinu, a jakou rodinu! Opanovati všechny záležitosti, sebrati všechny jich nitky do svých rukou, a pak najednou mistrně zadrhnouti uzel nad Miňkovcemi . . . Mohlo to býti zlé, ba — velice zlé, ale bylo to ďábelsky moudré! S takovým člověkem míti spolky — a nedát se mu ošiditi . . .

Žofie zatím odebrala se do Kyjeva. V těch věcech nebyla s to, aby něco poradila, a k Viktorovi volala ji povinnost. Byl v předposlední třídě. Učil se stále dobře, ale jeho prudkost a lehkomyšlnost uváděla ho do stálých kollisí, ano měl býti již i ze škol vyhnán. Minulého roku měl výstup s profesorem, který by byl hnedle tím skončil.

Lehce, beze vší volby se sprátelil, rozohnil se, jevil náklonnost ke každému, a na vytáčky byl hned připraven. Štěstí ještě, že velice miloval sestru, ji jedině poslouchal a obával se velice učiniti jí nepříjemnosti. Ona jej mírnila odvracela od nebezpečných styků, krotila jeho vzbuření a hněvy. Bditi nad ním musilo se bez oddechu. A právě teď, když před večerem z nádraží se vrátila nezastala ho doma, ač měl se právě připravovati na lekci.

Stará Jakubová, kdysi klíčnice v Miňkovcích, nyní na maloměstském hospodářství z oddanosti ku svému „urozenému“ panstvu. Kuchařka i služka zároveň lomila rukama připravujíc samovar a prostírajíc k večeři.

„Trest Boží je to a bída s tím našim panicem! Dokavad je tu slečinka, to ještě to jde, ale sotva že vsedne do vlaku, oh! zpropadený chlapec. Přiletí ze školy jako šipka, knihami hodí do kouta a zvolá na celé kolo: oběd, rychle oběd, nemám času! A není-li hotov v tom okamžiku, tu hned spustí: ty stará, ty nemotoro, ty taková a jinaká. To, prosím, děláš mně, co jsem jasnou paní, nebožku paní hraběnku na rukou nosila, jež nebyla jsem přece nijakou seikou anebo sprostou měšťankou, ale z dobrého šlechtického rodu!“

„A co dělal Viktor ještě?“ — přerušila ji Žofie, jsouc nespokojena a neřpěliva.

„Co? Sotva že se naobědval, mrštil ubrouskem o zem, laskavého slova nepromluvil (slečinka přece ví, že mu hledím vyhověti a starám se, ač nemám z čeho), a již byl ten tam. Často nebývá ještě ani hotov, a již přicházejí jeho kolegové. Hned nastane křik, povykování, dýmem všecko modrá, sunejení po všech koutech jedním slovem, dopuštění Boží. Ale to je ještě všechno málo.“

„Co dále?“

Stařena naklonila se jí k uchu.

„Jakmile vyjde za soumraku, nevrátí se až po půlnoci . . . Bůh ví, kde se toulá. O tom raději ani nemluví. Žena našeho strážníka Mitrofana vyprávěla také leccos o pitkách a o kartách, ba o horších ještě dobrodružstvích.“

Žofie pokynula rukou, stařenu přerušujíc.

„To je již všecko?“

„Ale, kde! Což myslíte, slečinko, že s těmi nájemníky z prvního patra, kterých nemůže ani vidět, nebylo plno nesvárů? Rvátí se chtěl, a co tam bylo křiku! Až domácí proti tomu zakročil. Pohrozil, že dá výpověď z bytu!“

„Bože můj! I to ještě!“

„I v gymnasiu se o tom dověděli. Ředitel požádal slečnu, aby k němu přišla do kanceláře. Strašně se na něho rozhněval.“

Bledá tvář Žofina všecka zsinála.

„To ještě scházelo,“ zašeptala. „Bože můj! Bože můj!“

Všecko přikvapilo najednou.

Ne, nikoli; když matce příslibovala, že žití své věnuje zachránění svého bratra, nevěděla, že to bude tak těžké. Peněžní starosti, různé záležitosti, záchrana Miňkovci — ach! to byla jen malá částka jejího břemene! Starý Čaplevič vzal na sebe to, co bylo nejtěžší a nejtrudnější. Na vsi očekávala ji práce, časem nejedna potíž, příkrost a pokoření — ale to všecko nedotýkalo se hloubi jejího srdce. Za to v Kyjevě ten ustavičný boj charakterem slabým a dojemlivým, despotickým a náruživým, boj s ním, boj o něho s jinými, se všemi, se kterými on se stýkal — to převyšovalo časem její síly. Tu, ač sama sobě nechtěla se z tobo vyznati, cítila, že chvíle úlevy a odpočinku poskytnou jí jedině Miňkovce. Kojila se nadějí, že stáří bratra vyhojí, uklidní. Během posledních týdnů, kdy rána za ranou mařila její naděje a úplně je rozvála více nežli druhý den po pohřbu matčině, jedno bylo jí jakýmsi oslazením. Viktor je posud děckem, nedovede si dosah všech věcí ještě vyložit; nová, rozhodující rána vyvolá v něm reakci, přivede jej k rozvaze, učiní z děcka — člověka. Psala mu z Miňkovci otevřené o všem, beze všeho milosrdenství. Tolik na tento dopis spoléhala . . .

Obdržel ho?

Obdržel. Ukázal jej Jakubce. Celé půdne byl velice zarmoucen, potom přišli čtyři kolegové, počaly opět smíchy, žerty, a když Jakubova nechtěla jim jíti pro víno, šli sami s rykem a křikem na noční toulky.

Tedy i to ji zklamalo . . .

Žofie seděla dlouho bez pohnutí s čelem o křečovitě sevřené dlaně opřeným. Tak jej milovala! Tolik práce vložila v to mladé žití, v utváření toho měkkého srdce a charakteru chvějícího se jako třtina. Všecko ostatní bylo v jejich očích podřízenějším. Majetek, nezávislost, postavení — můj Bože! na zachování toho všeho se pracovalo, ale což je to všechno vůči samému Viktorovi? Boje a námahy, oběti a utrpení, celý její život plynoucí beze všeho veselí a oddechu, to nevstoupilo jí na mysl nikdy.

I v této chvíli nemyslí na materiální nesnáze, jaké jí mohl přivoditi zítřek. Bude potřebí s Miňkovci se rozžehnat a hrob rodičův, jejich upomínky a památky zůstaviti cizím. Těžce svíralo se jí srdce, ale vůle mluvila: vytrvám! Bude snad musít jíti v cizí dům, státi se služkou lidí špatně vychovaných, ba, snad i drsných, bude jí celodenní těžkou prací vykonávati s dětmi zlými, snad i zkaženými, vydělávati na udržení Viktora ve školách

a na universitě; to velice málo ji bolelo, téměř nic, jenom trochu lekalo. Ale Viktora opustiti, vydati jej bez opory a otěží na pospas zlým lidem a vlastním jeho zlým popudům — toho zbrcila se její mysl, jediné od toho odvracely se její oči s ošklivostí a zděšením. A přece nebylo lze tomu se vyhnouti.

Hodiny mijely. Na ulicích rozžehnut plyn. Jakubová přenesla lampu z kuchyně do salonku — Viktora však tu ještě nebylo. Na stole prostřeném bílým ubrusem bylo již vše pro něho připraveno. Žofie chodila po pokoji jako ve snu, zastavujíc se každou chvíli u okna, aby své rozpálené čelo ochladila o studené, vlhké tabule.

Ach, život její byl tak těžký!

Jakubová přicházela pod různými záminkami těšíc ji, pokoušejíc se o rozhovor a nabádajíc ji k odpočinku. Konečně ozvalo se v přílehlé kuchyni pravidelné, sykévé oddychování spící. Půlnoc již nadešla, když na schodech rozlehl se hřmot.

Kdosi běžel po schodech přeskakuje několik schodů najednou a propěvuje si beze všech ceremonií francouzský popěvek z modní operetky. Klíč zaskřípěl. Viktor trskáje dveřmi běhl všecek udýchán a stanul před stojící Žofií —

„Ty . . . jsi . . . již . . . zde?“ vykřikl.

Musila mít nad ním ještě velikou převahu. Byla malá, štíhlá, delikátní jako čtrnáctileté děvčátko; on podle otce byl vzrůstu vysokého, síly předčasně, stál před ní štíhlý, ale pln mládenecké síly, stál — jako děcko, očekávající pokárání. Na sličné tváři hořel mu ruměnek, ústa zastíněná již černým chmýřím rychle se svírala. oči nepokojujě bloudily, unikajíce obracejícimu se k nim pohledu.

Žofie ničeho nemluvila. Nebyla s to. Dosud se jí nic podobného nepříhodilo. Vyjižděla na krátko, po návratě pak shledala trochu dětinských kousků, — ale nikoli rozpustilostí.

„Žofie,“ ozval se konečně hoch, oči nepozdvihuje, „Žofie!“

„Ozvi se přece,“ zašeptal po chvíli. „Laj, bij, dělej co chceš, ale jen tak na mne nehleď, nebo, nebo . . .“

„Nebo co?“ — šeptala tiše.

„Nebo se mi zdá . . . že vidím matinku.“

„Matka neustále na tebe patřila, po celé ty dva měsíce.“

Machnul rukou.

„Co mám dělati! Myslíš, že se nestydím, že mne to neboli? To je již má přirozenost. Tys dobrá, svatá, ty tomu nerozumíš.“

„Matinka by tomu také neporozuměla. Toho ona se nejvíce bála, toho kázala se stříci více než nemoci, zkázy, smrti.“

„Ale což, ty tomu nerozumíš, má Žofie, že je mně tu těsno v té kleci, nudno, že je mi třeba žití, lidí, pohybu, slunce! Což jsem já tím vinen, že se mně chytá v hlavě, že nejsem takovou želvou jako ostatní, že mi nepostačí to, co postačí jiným?“

„Jsou přece tací, sám o tom víš, kteří mají tvoje schopnosti a větší prostředky nežli ty, a přece se nespustí, nýbrž jdou těsnou, všední drahou obvyklých prací a povinností. Z takových, jediné z takových, stanou se lidé.“

„Tak jako pan Stanislav Čaplevič; vím o tom. Tolikrát jsi mi to říkala, Ale co, moje Žofie, pan Stanislav jest ti ideálem, a já, já jsem jen pln vad a zlého.“

Stanislav Čaplevič ideálem! . . . Viktor o podrobnostech posledního nevěděl, ale slova jeho vyznívala jako ironie.

Hoch zatím postoupil o krok, váhaje a jsa přese vše své — sebevědomí, jež prozrazoval jeho zevnějšek a pohyby, nesmělým. Najednou klesl před sestrou na kolena a objal jí ramenoma.

(Pokr.)

Různé zprávy.

Poučné a zábavné čtení. Myslíme Hynkovy (knihkupce) 20 kr. krátké povídky pro lid. Pročetli jsme jich hezkou řadu. Takových, jež bychom směli odporučiti, nalezli jsme sotva dvě nebo tři. Velká část z nich jsou plody, patřící k oblíbené sice ale zhoubné literatuře krvavé, přemnohé jsou hanebnými pamflety. Ve většině z nich autor styděl se i za své jméno, jsa si patrně vědom, že vykonal překladem nebo sepsáním jich skutek špatný, opovržení hodný. Zodpovědnost jeho je před Bohem a před národem tím větší, že knížky ty počítají tisíce výtisků. Vizme některé. Zvoník notredamský je zpanfletisovaný výtah velkého Hugova románu téhož jména. Autor vybral z něho jen kus divoké, nemožné romantiky a potupy proti kněžstvu; ostatní pominul. Klaude Frollo jedna z hlavních osob, je „fanatický kněz, prostý všeho citu.“ Zde několik málo ukázek z knížky: „Pop ten nemůže ženštiny vystáti a rád by udělal z Esmeraldy čarodějku, aby ji mohl upáliti.“ — „Esmeralda ztrnula, uzřevši příšernou postavu černou, držící v ruce krvavou dýku. Byl to Klaude Frollo, jenž úkladně rytíře zavraždil“ (z hříšné lásky a žárlivosti). Dále následuje ohavná scéna násilného usvědčování z čarodějnictví, blbě směšná, svou krutou blbostí k potupě kleru, a jeho pitomé pověrčivosti napsaná. Dále „kněz odhalil kapuci a dívka leknutím omdlela klesla. Byltě to onen ďábelský obličej, který byl na ní se ušklibnul přes hlavu miláčka jejího v okamžení smrti tohoto.“ Týž mluví k dívce: „Tělesné chtiče probouzely se ve mne často, když jsem spatřil hezkou ženskou, ale já uměl je vždy skrotit. Ó, neznáš hrozně sliby, jež poutají kněze, který jest přece také člověk jako jiný! — —“ Tak se z něho stal úžasný mstivec. Jakou ohavou byl, lze si z ukázek domysleti. A vypravování je dle toho, že mládež a méně vzdělaný lid ho asi přímo hltá. A pak že jest směšná vira, jakoby ďábel nepůsobil více mezi lidem. Ó ano, působí, působí jako literát; jeť chytrý a ví jak si má počínati. — Zminíme se ještě o těch, které týkají se našich dějin. Tu máme Šulcova Albrechta z Valdšteina.

Tu čteme, že prý Ferdinand I. krutě stíhal nekatoliky, že Matyáš činil jim rozličné ptkoři. Zboření ohrámu v Broumově bylo prý bezpráví, jež popudilo evangeliky, Slavata a Martinic byli vyhozeni po právu, jak z vypravování dlužno souditi odboj Thurnův byl ochranou a hájením svobody náboženské, zvolení zimního krále vypravováno jako oprávněný čin svobodných stavů, v bitvě na Bílé Hoře bojovalo prý na straně Bedřichové 21 000 „českého“ vojska, vojsko císařské hrozně si vedlo, vraždilo, pálilo, trhalo ženským šaty s těla. Pak je tu ličeno vypovídání a pronásledování nekatolíků, obracování, ničení knih a památek na „slavnou minulost husitskou“. Hlavní původci všeho toho byli jezovité, Slavata, Martinic a ovšem též Ferdinand II., který pomyslel vyhladiti a zničiti protestantské náboženství. Vrácení uloupených statků katolických bylo bezprávím. To byly prý příčiny, proč Gustav Adolf a jiní začali váku na ochranu protestantů atd. Vypravování jde klidným tonem, vypadá jen jako registrování událostí. V historii pečlivě nevzdělaný čtenář je tím klamán, nevidí jednostrannost ličení, nepravdy, vynechávání důležitých událostí, cíle odbojníků protestantských. Vše jen sebráno tu, co protestantští fanaticové vytvořili na potupu katolíků. — Opět jiná knížka ličí války husitské. Začíná s nepořádky v církvi, s Husem a jeho mravní velí kosti, s universitou, na niž prý Čechové byli v podruží a kde panovali Němci. Hus dán byl do klatby, že kázal proti prodávání odpustků, byl „bez slyšení“ v Kostnici uvržen do tmavého žaláře proti ochranému listu, neboť „kacířům dané sliby netřeba prý plniti“, bez usvědčení upálen. Na to ličeny hrdinné boje hositů, křížácké výpravy a pod. Vypravování v některých věcech neodchyluje se od pravdy, ale celkové pojmání je falešné, jež nutně méně vzdělaného čtenáře zaslepiti musí. Sem spadá též knížka Jan Žižka z Kalicha, při níž i jezovité hrají úlohu, ač ovšem nebyli ještě ani na světě. Čtenář vidí v něm jen heroa a — vlastence! Důstojné pokračování znamená knížka „Jiří z Poděbrad, nejslavnější panovník český.“

Co velikého a blahodárneho pro národ a vlast vykonal, je vynecháno. Je tu řeč o boji českého národa za „volnost náboženskou“ (srovnej husitské podřezávání pro zákon Boží), o demokracii, jež bojovala za svobodu svědomí, rovnost lidskou, za národnost slovanskou (hned po Jiřím následkem husitských válek upadl český lid, jak známo, v nevolnost), o tom, jak za všechny náboženské nepokoje byl vinen — saad Hus, jenž odboj náboženský roznitil? — ne, ale papež, jak „doba husitských bojů jest nejslavnější dobou v dějinách českých“, a p. To několik ukázek. A co činíme my proti tomuto jedu na výsost zhoubnému? Skoro nic. A když činíme, zhusta přestřelujeme, mařice tak sami vliv spisů svých. Kolik let mluví se už o potřebě pravdivé české kroniky, napsané se stanoviska kat., jedině správného? To je ovšem velký podnik, ale řada brožur o jednotlivých dějích snadno dala by se pořídit. Ovšem ne jednotlivě, nebo tak upadnou v zapomenutí, ale v jednotlivé řadě jako populární četba pro lid. Upozorňujeme na věc náš historický kroužek. Vedle historického badání má zajisté pomýšletí též na to, aby v širších vrstvách lidských historické názory se třibily, nejen v úzkém kruhu intelligence, historii nestranně se zabývající.

Literatura.

„Vlast“ nastoupila ročník XIV. První tento list, prodávající v minulých letech jistou krizi literární, novým ročníkem ukazuje, že jeho vytrvalost a houževnatost jest silnější nežli prudká nestálost literátů vlastní — vítězí opět. Program listu je týž. Zábavná část hojnými básněmi na rozmanitost vzrostla, část poučná všimá si bedlivě slovanských literatur a mužů, literaturní část je dost pečlivá. Nová je stálá hlídka národohospodářská a hudební. Umění mělo by býti zastoupeno celými přehledy, jak na první kat. revui by se slušelo. Prání by bylo ovšem dost, ale u nás, umí-li jen trochu něco, založí si svůj časopis a tak síly se drobí víc a více. O pěknou práci je nouze obrovská, tím větší pak o poctivé a odborné referenty. Mnoho zdaru. — **Nový Život**

Dostálův vstoupá po umělecké stránce vůči hledě. Horečná snaživost redakce je očividná, zadní stránka velmi zajímavá. List má původní ilustrace, příspěvky některých znamenitých umělců jako Zeyera a j. My pro svou osobu nevěříme v budoucnost umění příliš modního. Přes to ale jsme toho mínění, že Nov. Životu umění a jen umění více jde k duhu než exkursy do otázek jiných. Ať je soud o N. Životě jakýkoliv, jisto je, že to není obyčejné zboží. Dále upozorňujeme na cenné spisy: román „**Farář z Černodola**“ počala vycházeti část poslední. — **Zábavy večerní** nastoupily XIX. ročník. Obsahují Špačkův obrázek sociální Poblouďilci. Špaček nepatří sice k literátům první třídy, ale obrazy jeho jsou plny pravdy, že života a mají zdravý podklad. Doporučujeme vřele. — „**Poměnky**“ jsou drahé říkanky a hesla Kamarytů, vydané z rukopisu J. Fr. Zitkem. Mají cenu jen vzhledem ku charakteristice autorů. Znameníť **Sociologie** dr. Neuschla dostupila k č. 7 (str. 482—560). Patří k velmi zajímavým, dotýkajíc se přímo protestantismu a liberalismu v otázce sociální. **Soukromé vlastnictví** od J. Pesche, spisovatele světového jména, přeložil dr. Tumpach Lepšího spisu o tomto předmětu není. Spis nutno proto doporučiti, poněvadž jsme my „zásluhou“ pokrokových vlastenců našich až po krk v bahně literatury protestantské. — **Kazatele** (Olomouc u Prombergra) č. 4. roč. IV. — Dr. Kryštůfka „**Dějiny církve kat. v Rakousku**“ (1740—1898) velmi zajímavé se čtou; vyšlo č. 3. — **Knihovna sv. Vojtěcha** (Hradec Král.) části koncíl. dílu II. seš. III. Materiál pro kazatele velmi cenný. — **Věčné kněžství** kardinála Manninga přeložil Konečný. Cyrillo-Methodějské knihkupectví. Cena 1 zl. Spis konvertity jednoho z nejslavnějších netřeba zajisté doporučovati. Z několika stránek citíte již sílu velkého ducha. — **Světlo pravé či bludné** P. O. Hamerle obsahuje přesvědčivé úvahy apologetické. Cena 80 kr., nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny.

* *

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redakce: F. Žák, koropertor na Král. Vinohradech.

Ještě Mommsen.

Jak známo, vydal též dr. Pekař apologii kulturnosti českého národa. „Čas“ dobíral si naše professorstvo, že nic proti Mommsenovi neučinilo. Slovo se ujalo. Na schůzi studentstva veřejně to vytýkáno pánům profesorům. Tak veliké neštěstí mlčení naší university není. Slova Mommsenova jsou dle toho, že sama ukazují na ducha tonoucího v barbarství, na ducha pyšného, nelitostného, na duši dravce. Mommsen nám naši kulturnost neupře a neumenší, jako nám jí nepřidají různé ty apologie. Mommsen svým slovem sám se soudil. Jeho dopis bude po všecken čas, kdy bude jmenováno jeho jméno a líčen jeho charakter, tvořiti k němu klíč. A budou-li na světě netoliko zástupci nationalního barbarismu a zásad tyranství, nýbrž i křesťané nebo aspoň vyznavači humanismu, vždy bude Mommsen obrazem tvrdosti a tyranství ducha pro tyto, pro ony důkazem, že nejlepší a nejslavnější jméno vědecké, že veliké vědění nečiní ještě z mluvících tvorů lidí, nedává lidskosti a ušlechtilosti, nýbrž že je k tomu třeba více, též trochu křesťanství. Že by tedy nějaká brožurková apologie byla tak příliš nutná a důležitá, nejde nám na rozum. Má význam jen žurnalistický. Mommsena žádá z nich nepřesvědčila, jak poslední jeho projev svědčí. Vždyť on ani nemluvil z vědeckého přesvědčení, nýbrž dle své povahy. My pak jsme o své kulturnosti s dostatek přesvědčení, naši přátelé rovněž o ní vědí.

Takhle kulturní dějiny, to bylo bylo něco. Ale nemáme ještě ani úplných dějin vůbec. Přes to nepodceňujeme ovšem podobné apologie. Zvláště jsou-li to sympatické projevy uznání jiných národů; vděčně je kvitujeme. Projev francouzský byl zajisté velmi vážný. Slovo polského professora také mile nás došlo. Zástupci Slovanů nejmocnější, Rusové, o nás mlčeli.

Když ale z českých kruhů někdo apologii naší kulturnosti podnikne, máme právo žádati, aby háje český národ, neublížoval nikomu a kulturní význam hledal tam, kde skutečně jest. Tu jsme u apologie Dra Pekaře. Pravda, spisovatel praví v konečné poznámce, že se zúmyslně postavil, ač katolík, na stanovisko protestantské tradice, na stanovisko „německé“. Chtěl tím nepravdu Mommsenovu postaviti do příkrého světla, potříti ji zbraní z tábora

jemu vlastního, a není pochyby, že leccos se mu podařilo. Přes to nemůžeme s ním ouhlasiti. Toho, co uvádí hledě na dějiny naše se stanoviska oněch „protestantských tradic“, je mnoho, pouhá poznámka o několika řádcích, ve které o druhém, katolickém stanovisku není nic, ponechává prvnímu stanovisku všecku platnost. V českých dějinách je jen kulturnost jedna, jeden kulturní čin, „reformace naše“. A přec vypsaní kat. stanoviska — nejen českého, ale i německého — bylo by druhou, ještě mocnější ranou nejen proti slovům Mommsenovým, ale též proti onomu duchovnímu obzoru, ze kterého ona slova vyplynula. Toho žádala okolnost, že český národ byl katolický a opět je katolický, a že doba jeho nekatolická, hlavně protestantská, znamená úpadek samostatnosti české koruny, vítězství němectví, zničení kulturního rozkvětu a vůbec úpadek národní. Husitská doba nemá konečně s protestantismem nic společného, leda že obě byly doby revoluční, a že zvrátila pevnou podstatu národního bytu, dějinné kontinuity, že učinila národ třtinou, jež pak šmahem, jsouc duchovně podobná lodičce na vlnách velkého moře opuštěné a osamělé, bez vesla a stříelky vrhla se do náruče každému novému hnutí. Viděti v tom prvky pokroku a boje se starým světem, je zajisté nelogické, neboť pak každá revoluce, jichž v žádném století nescházelo, bylo nutno bráti s toho stanoviska.

Tak znamená obrana Pekařova utvrzení v národě protestantských tradic, neboť jsou vyličený pro nás tak lichotivě. Příslušné stránky byly lidmi a listy, bojujícími za nešťastný náš dějinný rozpor, s gustem citovány, regulující poznámka spisovatelova pak vynechána. A je slabá, jak jsme pravili. Z toho v širších kruzích může vzejíti jen zlé, neboť tak nikdy nepřijdeme k filosofii dějin našich, která by mohla se státi už konečně pevným základem národního života a pokroku v duchu dějin. A konsolidování duše národní je zajisté dobro tak vzácné a nutné, že nic by nemělo proti němu podnikáno býti, nic znovu vyhlubovati její rány a kolise nyní, Bohu díky, jakž takž zcelené.

Ale i ohled na Němce žádal více nežli stanovisko protestantské. Skoro pro polovinu, ano přibližíme-li ku všem Němcům a nikoli jen k Němcům z říše, pro více než polovinu je toto stanovisko urážkou a bolestnou ranou, neboť jsou to katolíci, kteří na reformaci Lutherovu pohlížejí zcela jiným okem. A tito katolíci to byli, kteří Mommsena odsoudili, kteří v době nejkruťějšího boje jediní se nás ujímali, kteří pokroku našemu ochotně otevírali cestu na pole světové, kteří se pro nás i obětovali. Již vděčnost byla by žádala, aby Mommsenovi odpověděno bylo také se stanoviska druhého. Tito katolíci přímo byli oprávněni očekávati podporu od nás v této chvíli proti tyranisující moci luteránské, jak se toho v katolickém časopisectvu našem také dočkali.

Dr. Pekař vede si taktó. Vychází ze stanoviska, jak se domnívá Mommsenova a Němců vůbec, že největší slávou německých dějin je Lutherova reformace. Takové slovo je urážkou všech ušlechtilějších Němců, je pouštěti se na stanovisko Schönererů u nás a v Němcích na stanovisko bojovného evangel. Bundu, který je směsicí liberalismu, hrubého nationalismu a náboženského násilnictví. Gloriola Lutherovy reformace je navždy zničena. Vezmete-li osobu Lutherovu, máte obraz vášní, hrubství a všeho toho, čeho reformace míti nemá. Pýcha do nebes, smilstvo, obžerství a opilství, štvářský duch vedle různé duševní dovednosti jsou hlavní známky charakteru Lutherova i dle Döllingera. Nad nimi ovšem kraluje nenávisť Říma, která však nevychází

z ušlechtilého přesvědčení k lepším ideálům směřujícího, ale je jen pákou, heslem jimž lze mnoho zakrývat a mnoho chtít, je lékem proti vlastnímu svědomí. To není reformátor. A konec jeho? Není ovšem zjištěno, že se oběsil v návalu opilství nebo šílenství, ale dost, že je to pravděpodobno. Vzdělaný a ušlechtilý protestant musí dnes opouštět Luthera, velebiti leda jen jeho revoluci ducha. Věří-li, lituje jí, neboť vede tam, kde je nyní dr. Harnack — na pole nevěry, filosofie. Nevěří-li, pak se musí pozastaviti nad tím, že cesta k emancipaci ducha vedla úpadkem národa. Lutherova reformace prováděna byla loupeží církevních statků, rozvratem mravů, heslem *cujus regio, illius religio*, tedy ne duchovní svobodou, ale duchovním tyranstvím, zničením všech universit a všeho ostatního školství, sesurovením lidu, neslýchanou dosud pověrčivostí, nejměšnějším kultem čerta zhnětením a pobíjením sedláků, třicetiletou válkou, všeobecným ochuzením. Od dob římských nikdy nepanovalo tak tělo a ta lidská bestie, jako v reformaci a po ní; ani v renaissanci ne, ba i moderní smyslnost je čistota proti rozpoutanosti z doby reformace. To tedy také není sláva. Že tomu tak, není dnes v historii sporu. Jestliže přes to spisovatelé někteří oslavují reformaci Luthrovu, činí to jen buď ze zášti konfessiční, nebo z mommsenismu pro své stanovisko, nebo z příčiny, že byla mostem k vítězství moderní proticírkevní a nevěrecké filosofie. K tomu nebylo jí třeba, neboť taková vítězství zná filosofie i bez Luthera. Toho ale Luther nechtěl, a proto dlužno mu tuto čest a zásiuhu po právu odepríti.

Luthrovu reformaci vykládati jako nejvznešenější a nejdražší jich kulturní práci, musí všichni Němci zamítnouti co nejrozhodněji a také ji zamítají, pokud jim neslouží za prostředek k jiným cílům. Stojí-li Mommsen sám na tomto protestantském stanovisku, nevíme ovšem. Pak! ano, mluvila z jeho listu surovost reformace a nebo moderní filosof, který s ní nemá nic společného. Závěr tedy, jakoby byli Češi tuto velkolepou kulturní práci počali před Němci a jim ji připravovali, je sice pěkně provedený, ale nepravdivý, a uvaluje na nás u německých katolíků největší hanbu. Už jsme pravili, že Hus neměl s Lutherem nic společného, leda odpor proti Římu a službu velkým tohoto světa. Proti házení jich do jednoho pytle musíme jako Češi protestovati. Toho nesmíme dovoliti ani za cenu, abychom získali si u Němců snad milostivé místečko pro něj někde u nohou Lutherových. Tak si Husa pohaněti nedá ani český kněz. Husitské sektářství šlo v bludech ovšem dál a dále, až upadlo v protestantism. Ale to je osud každého sektářství. Protestantismus už dnes je při skepticismu a odhazuje bibli, pro niž zbouřil kdysi půl Evropy. U německých protestantů, kteří ještě věří v bludičku kulturní práce reformace, doznáním a uznáním, že jsme učiteli německých reformátorů, jsme nezískali a nezískáme. A význam pro nás? Pravda je, že čeští bratři a sektáři utonuli v lutheránské reformaci. Luther je přijal ovšem ochotně, když už dostoupil k úplné roztržce, jako přijímá každý útočník spojence. Ale Češové to byli, kteří utonuli a ztratili se v německé reformaci. Ti domnělí učitelé nových svobod a bojovníci za ně první — dobrovolně poddali šíj svou pod jařmo svých domnělých učňů! Jaké mimovolné přiznání naší inferiority a slabosti, přihlédneme-li k těmto důsledkům. A volali si je do země, aby nám rozbili a rozsápali vlast; ti potomci hrdých Husitů, před nimiž trásla se Evropa, ti bojovníci boží pro zákon boží stali se sluhy smilné

a sešlé drobné šlechty německé. Kdy jsme byli menší, kdy na duchu padlejší než tenkrát? Kdy opovrzení hodnější, než když Komenský žebral po všech našich nepřátelích pomoci proti svým rodákům? Jako oni tvorové, kteří s hrdotí trpí úsměšky, rány a plvání třeba do tváře, šťastni jsouce, že aspoň v před-síních mocných smějí obýbati před přízni jejich své hřbety a své dcery jim do služeb dávat. Nedivili bychom se, kdyby právě z toho, že jsme přijali takovou reformaci s milostí přijati byli Lutherem mezi jeho věrné, když dřív naše palcáty byly postrachem světa, Mommsen a jeho souspřeženci vyvodili nám naši duševní inferioritu. Ne, takové obrany psáti se nesmějí, ani ne v tom smyslu, že pisatel postaví se na stanovisko reformace protestantské, aby z reformace české a jejího spojení s onou vyvodil kulturnost českou, pod jiným zřetelem Mommsenovicům snad nepřístupnou a nesrozumitelnou. Pro nás znamená to snížení národa. Není pro něho větší skvrny v dějinách než té, kdy Bedřicha Falckého volal na svůj trůn. Kdo se osmělí s dr. Pekařem dnes ještě tvrditi, a to třeba i vůči Němcům, že se to stalo za společný interes kulturní a politický? Ba ani to nedá se tvrditi, že by obě reformace vyšly a měly za hlavní účel církevní opravu. Že se stal protestantism nám osudný, praví ovšem i Pekařova brožura. Ale jaký důvod! Jen takový, že jsme byli od protestantů, za jichž ideály prý stali jsme se obětmi, zrazeni, a že vítěz bělohorský zavedl pak vládu němčiny. Inu, ovšem, vždyť autor postavil se na stanovisko, dle něhož reformace Lutherova bylo velké kulturní a osvětové dílo světa. Ne toto prý bylo škůdcem, ale jen zrada německých jeho nositelů. Hrozný ten úpadek celého národa a vše to, co s ním souvisí, nebyl výsledek vnitřního působení protestantismu, uvádějícího českého ducha do podruží bidných knížat německých; ta slova Komenského, slova, jež českou duši hrůzou a chladem jímají, jimiž u těchto knížat žebral, ale byl odkopnut, neosvědčují toto poddanství a tuto kleslost; všeho onoho národního neštěstí byla příčinou prý jen zrada nositelů reformační myšlenky v Němcích! Ne, český národ jako národ malý a obléhaný nepřátely krvácel nejdříve na vnitřních ranách, na vlastním jedu své reformace, reformace druhá mu obvazky s ran strhla a rány otevřela. Německý národ z ran se opět vyhojil, ale vnitřní jed reformace je dosud ještě jeho nemocí.

Kdyby byl dr. Pekař svou obranu napsal jen pro Mommsena a zaslal mu ji v rukopise, mohli bychom omluviti, že se na uvedené stanovisko postavil, ač jak jsme ukázali, lze z něho usouditi právě inferioritu českých sektářů, kteří zbrani byli kdysi silni, díky velikému pokroku dob Karlových, ale duchem oslábli tak, že predikanti jim musili psáti literaturu pamfletistickou a oni chodili na žebrotu po dvorech německých. Ale podati takovou obranu českému lidu, je nebezpečno, je pokračováním smutné práce česko-bratských a predikantských obran minulosti. Je ohřívati zamilované druhy náhledy uplynulého historického romantismu, filosofické sentimentálnosti o pokroku a historické fráзовitosti, je šíření propasti v duši jeho vzhledem k minulosti, je nejkrasnější strannickostí, ale zároveň lichotí mládeži, svádí filosofující ne-historiky a historické nefilosofy k marnivým a zhoubným důledekům. Myslili jsme, že mimo „Hlasy ze Siona“ neodvází se nikdo více podati lidu s v é m u takovou perspektivu do minulosti, perspektivu dvou století na národ 1000 let kulturně žijící, a nad to perspektivu falešnou. Omluva na konci, že se to stalo pvo Mommsena, nestačí, není-li tu zároveň kritika stanoviska. Vřelosti

některých míst stala se poznámka skoro zbytečnou. Za to nám Mommsen nestojí, abychom lid vrhali zpět do ovzduší krajní reformační perspektivy, z níž intelligence se byla už celkem vymanila a osvobodila. O katolických Němcích jsme už mluvili.

Jaký důsledek může si učiniti Mommsen z obrany? Může říci: Pravda, jednou jsme vás zradili, ale přijďte opět, my vás přijmeme. Byli jste předchůdci a světloňši reformace, ale upustili jste od ní. Dílo reformace bez vás se dokonalo. Ale uznáme vaše zásluhy. Přijďte. Skloňte ducha svého před duchem naším, jako druhdy v začátcích reformace. Utonete v něm ovšem, ale budete aspoň kapkou v moři pokroku a slávy, trvalým kamenem v historické stavbě lidského pokroku. Pak vaše lebky zméknou. My jsme nyní nositeli velikeho díla reformačního, my kulturtrégy světa; přijďte, napojte se naším duchem jako druhdy, lebky vaše od této kultury zméknou. —k.

Útulny pro učně.

(Pokračování.)

II.

Jak postaráno jest o útulny pro učeníky české?

Spočtème učně, kteří dle zprávy zemského výboru, sněmu království Českého v lednovém zasedání letošním předložené, navštévovali ve školním roce 1896—7 průmyslové školy pokračovací v čelnějších českých městech království Českého. Bylo pak ku konci posledního roku školního na školách pokračovacích v Praze (nečítajíc 386 kupeckých) 3220 učňů, v Karlíně (nečítajíc 50 kupeckých) 368 učňů, v Žižkově (nečítajíc 24 kupeckých) 771 učňů na Kr. Vinohradech (mimo 79 kupeckých) 793 učňů, na Smíchově (mimo 49 kupeckých) 723 učňů, tedy v Praze a předměstích 5875 učňů; dále v Libni 459 učňů, ve Vršovicích 194 učňů, v Nuslích-Pankráci 232 učňů, v Michli 74 učňů, v Podoli-Bránice 87 učňů, úhrnem tedy v Praze a širším okolí 6921 učňů; dále v městě Kolíně 197, v Nymburce 187, v Kutné Hoře 300, v Čáslavi 190, v Pardubicích 322, ve Vys. Mýtě 177, v Kr. Hradci 249, v Jičíně 150, v Novém Bydžově 286, v Berouně 171, na Kladrné 272, v Lounech 193, v Budějovicích 220, v Plzni 1028, v Písku 200, v Liberci 170, v Příbrami 290, v Rokycanech 167, v Roudnici 224, ve Slaném 211, v Kralupech 177, dohromady tudíž 5361 učňů v 21 městech s českými průmyslovými školami pokračovacími, čítajícími aspoň 150 žáků.

V tom nejsou ještě zahrnuty tisíce učňů, kteří navštévují pokračovací školy při c. k. státních průmyslových školách. Nuže, při c. k. odborných školách v Chrudimi, Hořicích, Ústí n. L., Turnově atd., tak že můžeme počet učňů v místech, kde mohutnější průmyslový rozvoj a jiné příčiny společenské vyvolávají ukazy námi v předešlém článku vyličené, páčiti směle na 13 až 14.000, zejména hledíme-li k tomu, že v počtu žactva na konec školního roku škol pokračovacích nejsou zahrnuti a) ti učňové, kteří během roku z učení (i ze školy) vystoupili, b) ti, kteří teprv během školního roku do učení vstou-

pili a do školy pokračovací již zapsáni nebyli, konečně c) ti, jichž mistři vůbec do školy zapsati nedali.

Naproti tomuto velikému počtu učňů, u nichž ne sice věsměs, ale přece z nemalé části byly by úplné podmínky k zaopatření v útulnách, je — pokud nám známo — pro české učně jediná útulna v Praze, „Johanneum“, se 121 učni.

Kdybychom vzali za měřítko, že ze 13.000 učňů v jmenovaných větších a průmyslových městech průměrem asi čtvrtina by dle svých poměrů ubytovacích (špatné ubytování u mistra, daleké každodenní docházení domů, ubytování jako noclehářů) měla z důvodů humanitních, mravních i ryze živnostensko-stavovských býti zaopatřena neb aspoň trvale či dočasně ubytována v útulnách, lze říci, že ze 3300 takovýchto učňů je jich přiměřeně (v útulně Johannea) zaopatřeno necelá 4%!

Pozoruhodno jest, že v Praze zařídil útulnu pro učně národnosti německé známý německý Handwerkerverein, který prostředkuje též místa učenická v Praze i mimo Prahu, vydržuje v Praze německou průmyslovou školu pokračovací, pěstuje zaopatřování práce tovaryšům a stará se o přechodní jejich ubytování — zkrátka, má nepatrný počet živnostníků jako členů, vyvíjí, nehlučnou sice, ale opravdovou činnost takovou, o jaké se našim řemeslnickým besedám s daleko četnějším počtem živnostnického členstva — až na málo výjimek — ani nezdálo. Útulna jeho jest ovšem malá, protože učňů řemeslnických národnosti ryze německé v Praze skoro ani není.

A druhou německou útulnu zařizuje v Praze dle doslechu německý „ústřední spolek pro pěstění židovských záležitostí“ na oslavu panovníckého jubilea v roce 1898.

Již tyto okolnosti měly by nabádati živnostnictvo české, zejména pražské a okolní, aby věnovalo větší pozornost útulnám a lepšímu vychovávání a vzdělávání svých učňů vůbec.

Bohužel, že nemalá část živnostnictva nepřeje útulnám, poněvadž v nich spatřuje nad sebou jakýsi dozor nad způsobem výchovy učně, nad zachováváním přiměřené doby pracovní, nad návštěvou školy pokračovací atd.

Zavděčíme se zajisté čtenářům, sdělíme-li s nimi zajímavé obšírnější vyličení vzniku a působnosti katolického „Johannea“, tak jak dle informací ústavu obsaženo jest v poslední zprávě obchodní a živnostenské komory pražské.

Roku 1887 tehdejší předseda Jednoty katol. tovaryšů v Praze pomýšleje na to, jak by pro Jednotu zdárný dorost zabezpečen býti mohl, zařídil pomocí několika mistrů v místnostech Jednoty odpolední přednášky ve dny nedělní a sváteční, které výhradně učňům byly věnovány. Vyučovalo se náboženství a zpěvu, načež se učňům rozdávala malá svačina.

Hned po první přednášce dostavilo se přes 150 učňů, kteří žádali o povolení, by se těchto přednášek účastniti směli, i navštěvovali je pak pilně a chovali se bezúhonně.

Dalšímu rozvoji těchto počátečných pokusů vadil však nedostatek vhodných místností. Tu upozorněn byl na snahy tyto Arnošt hrabě Sylva-Tarouca a zakoupil na jaře r. 1888 pro nový ústav, „Johanneum“ nazvaný, prostranný dům v Salmovské ulici č. 8-II., ponechav jej ústavu k bezplatnému používání, pokud by vůbec ústav trval. Též adaptace tohoto domu v útulnu pro učně

provedena byla nákladem hraběte Sylva-Tarouccy a dne 30. prosince 1888 byla útulna skutečně slavnostně otevřena.

Počet chovanců vzrůstal mimo nadání. V měsíci lednu 1889 bylo jich 18, v prosinci téhož roku již 74; koncem roku 1890 čítalo se již 107, roku 1891 pak 124, v roce 1892 146 chovanců. Když roku 1892 tímto počtem chovanců dosavadní místnosti byly úplně přeplněny, bylo přistavěno nákladem 34.000 zl. nové křídlo domu, v němž umístěny byly zejména 3 třídy průmyslové pokračovací školy a koupelna. Počet chovanců vzrostl následujícího roku již na 155, koncem září 1897 pak počítalo se v ústavě 170 chovanců.

Účelem útulny „Johannea“ jest nábožensko-mravní výchova učňů, jejich odborné vzdělávání a vychování tak, aby jednou řádnými tovaryši a mistry státi se mohli.

K tomu účelu byla ku vzdělávání učňů dne 1. října 1889 se svolením úřadů otevřena průmyslová pokračovací škola, jejíž osnova učební byla od c. k. ministerstva kultu a vyučování roku 1894 definitivně schválena.

Žáky školy té jsou chovanci „Johannea“, mohou však na žádost mistrů i jiní mimo „Johanneum“ bydlící učňové do ní přijati býti. Žáci neplatí školného a dostávají všechny pomůcky a potřeby školní zdarma.

Chovanci, učící se živnostem, pro něž zvláštní odborná oddělení při školách pokračovacích zařizena jsou, chodí do těchto oddělení pokračovacích škol městských.

Náklad na školu obnášel roku 1895 1782 zl. 28 kr. a uhrazen byl subvencí státní v obnosu . . . . . 400 zl.
„ zemskou v obnosu . . . . . 600 „
„ obchodní a živnostenské komory v Praze . . . . 100 zl.,
zbytek pak nekrytý 682·28 zl. uhrazen z jmění útulny.

Školní rok počíná se vždy 15. září a končí koncem května.

Shledalo se, že škola tato jest velikým dobrodiním pro útulnu, neboť takto jedině možno bylo docíliti mezi chovanci velmi pilné návštěvy školní, mravů zcela zákonných a úplně kázně.

Vedle školy pokračovací zařizena jest v „Johanneu“ útulna pro učné, v níž chovanci bydlí a většinou se i stravují. Přijímají se do ní mravní a pilní hoši, kteří povinnosti školní s dobrým prospěchem zadost učinili a tudíž vysvědčením propouštěcím se vykázáli.

Právo přijímatí a propouštětí chovance náleží předsedovi „Johannea“.

Kdo chce přijat býti, musí se vykázati:

1. že jest náboženství katolického,
2. že ze školy propuštěn byl,
3. že se uvoluje domácí řád svědomitě zachovávatí a ústav ihned opustiti, kdykoliv to správa „Johannea“ za nutné a potřebné uzná,
4. že se uvoluje ujednaný poplatek správně odváděti.

Po dobu učení šatí rodiče své dítky sami.

Správa ústavu hledí chovancům hodné a dovedné mistry vyhledati za podmínek pro rodiče i mistry výhodných. Poplatek měsíční obnáší z pravidla 12 zl., může však dle potřeby a uznání snižen a společně od mistrů a rodičů uhrazován býti. Mistři platí obyčejně týdně a sice 1 zl., 1·50 až

2 zl. týdně. Nejnižší poplatek obnáší nyní 8 zl. měsíčně, tak že platí-li mistr týdně 1·50 zl., připlácejí rodiče měsíčně toliko 2 zl.

Ježto za tak skrovný příspěvek nelze chovancům úplného zaopatření zjednat, uhrazuje se schodek z darů. Chovanci přijímají se bez rozdílu národnosti. Přijímají se i hoši hluchoněmí, kteří v některém ústavě pro hluchoněmé vzdělání nabyli a nějakému řemeslu se vyučiti chtějí.

Do konce roku 1896 bylo všech chovanců „Johannea“ přes 420, z nichž 214 tovaryši se stalo.

V létě, kdy není v pokračovací škole vyučování, vedou se chovanci v neděli a ve svátek do zahrady k tomu účelu najaté aneb na procházku, večer baví se hrou a četbou knih jim z ústavní knihovny propůjčovaných.

Kdož by domácího řádu nedbal, může pro neposlušnost, tvrdošijnost aneb nemravnost — byl-li několikrát bez výsledku napomenut — od předsedy „Johannea“ propuštěn býti.

Lékařské ošetření chorým chovancům udílí se úplně zdarma.

„Johanneum“ obdrželo na národopisné výstavě v roce 1895 čestný diplom a záslužnou medaili a na II. lékárnické výstavě roku 1896 opět čestný diplom.

R. 1889 byly při „Johanneu“ zřízeny dílny, čímž měl se učiniti pokus, zdali by neprosplval lépe ústav, když by chovanci v domě samém pod bezprostředním dozorem řemeslům vyučování byli.

Pokus ten se však neosvědčil. Dílny staly se velikým břemenem pro ústav, vyžadující velikého nákladu a mnoha místností, výsledek jejich pak pro učně nevyhověl nadějím v ně kladeným, ježto jsouce v menších rozměrech zřízeny, nemohly poskytovat učňům dostatečné příležitosti k všestrannému, všem novodobým požadavkům odpovídajícímu vyučení se oboru svému. Již tedy od roku 1894 ponechány pouze 2 dílny a sice pro krejčí a obuvníky, kteréž až podnes v Johanneu se nalézají.

Mistři obou těchto dílen vyučují svěřené jim učně řemeslu a obstarávají správy oděvu a obuvi chovancům zdarma.

V dílnách těch pracují vedle zcela schopných učňů též hluchoněmí aneb jiným některým neduhem stížení chovanci.

Na základě těchto nabytých zkušeností posílá tedy správa Johannea učně do dílen v městě se nalézajících, a přes některé obtíže, které i při této praxi se porůznu naskytly, dodělala se převážná většina učňů v dílnách soukromých prospěchu.

Ředitelství ústavu, uvažujíc celkový stav ústavu a zkušenosti posud nabyté, konstatuje, dle zprávy Pražské obchodní komory, tato fakta:

1. že počet žádostí o přijetí do ústavu nad vše očekávání se množí, zejména ze stavu středního;
2. že i četní mistři rádi přijímají do učení chovance Johannea a tím souhlas svůj na jevo dávají se snahami, jež ústav sleduje;
3. že většina chovanců, ústav po vyučení opustivších, splnila naděje v ně kladené.

Než rozvoj ústavu v nynější formě nelze pokládati za ukončený, a zejména za žádoucí pokládá ředitelství Johannea věci následující:

1. Rozšíření ústavu zařízením pobočných filiálních útulen pro učně pod vrchní správou Johannea na Královských Vinohradech, v Karlíně a na míchově.

2. Zařízení oddělení studentského při Johanneu pro ony žáky c. k. státní průmyslové školy v Praze, kteří dříve byli chovanci Johannea, aby za mírný poplatek aneb zdarma tam celého zaopatření a všech studijních pomůcek požívali.

3. Budiž jistá částka poplatků týdních od mistrů poskytovaných, ukládána na úroky a propůjčována pak v příslušných obnosech bývalým chovancům Johannea, když se řádně vykáží, že při řemesle svém setrvali, dobře se chovali a svoji vlastní živnost samostatně zaříditi si chtějí.

4. Ze zbytku peněz těchto buďte propůjčovány podpory bývalým chovancům, kdyby tito bez svoji viny v neštěstí aneb trvalou neschopnost k práci upadli.

5. Bylo by žádoucí, aby jak stát, tak i země útulny s jistou vydatnou, pevnou subvencí zdárně podporovaly, aby se útulny učenické i dále rozvíjeti a při nich také návrhy shora uvedené uskutečniti mohly.

Lze jen souhlasiti s těmito návrhy a přáti jim uskutečnění brzkého právě tak, jako vítati dlužno usnesení obchodní komory Pražské, kterým tato v lednové plenární schůzi jednohlasně rozhodla, aby zpráva o útulně Johannea c. k. ministerstvu byla sdělena, aby toto ministerstvo bylo požádáno, útulnám již zřízeným a dobře působícím přiměřené subvence dle rozsahu a nákladu jich působnosti poskytovat i k jich rozšiřování přispívati, útulen prospěšné působících však prozatím nějakými normálními (t. j. na jediné, často nevhodné kopyto naraženými) předpisy neomezovati. Zároveň hodlá obchodní komora Pražská vydati svého času populární spisek o potřebě a důležitosti útulen pro učně, aby tak přispěla k rozšíření známosti a vážnosti těchto humaních podniků, dosud tak málo a zřídka oceňovaných.

Obětivému předsedovi „Johannea“, P. Janu L. Vlčkovi, může býti stkvělým zadostiučiněním, že právě 10 roků po tom, co myšlenka zřízení útulny v Praze jim v život byla uvedena, zpráva o tomto jeho podniku proniká k vládě a k širší, jinak méně přístupné veřejnosti, a že stručná jeho historie mnohým dalšíu na tomto poli pokusům bude vzorem, pobídkou i poučením! —.

Žena v socialistické poesii.

V loňské „Obraně“ poukázali jsme (str. 133) na základě hojných sbírek socialistické poesie, jaký v ní vane duch vlastenecký. Výsledek byl truchlivý.

V této studii podáváme malou orientaci a malý příspěvek k otázce ženské. Ponechali jsme jí zúmyslně podobu prosté kompilace, poněvadž sloky „proletářů“ mají samy mluvit. Sbírek užili jsme velmi mnohých. Některé jsou citovány v uvedeném článku loňského ročníku. Jsou to básně, které v socialistických schůzích a zábavách bývají hojně deklamovány, písně, které hojně bývají zpívány, proslovy k slavnostním schůzím, dramatické a žertovné výstupy a p. Socialisté oddělují se literárně od ostatní společnosti a její produkce. Mají i svou povídkovou literaturu, ve které některé směry i co se týče ženy vystupují ještě plastičtěji na venek nežli v poesii. Neužili jsme jí, ponechávajíc si ji k samostatné studii. Oddělování se socialistů po stránce

literární má veliký význam sociální. Co vykonávají řeči socialistické jen v organizaci strany, seřaďující své vyznavače pod jeden bojovný prapor politicko-politický, má utvrditi a do krve a tuku vštípit literaturu strany. Proto pořídili si socialisté svůj denník politicko-sociální jako stálou stravu, proto každý odbor, každý stav, každé pohlaví a stáří má své vlastní listy, proto i pro zábavy své mají své písně, deklamovánky a divadla. Tak vyvíjí se socialistická strana v oddělenou sektu, ve které počínající dítkem, vedou věrné své ustavičně v duchu sobě vlastním a staví kolem ní hradby nejen politicko-sociální agitace, ale i hradby ducha.

Duch, který se projevuje v poesii, musí považován býti za nejhlubší, nejpřírodnější a též za nejušlechtilejší. Jeť přece poesie výronem duše opájející se nadšením o možná nečistším. Proto my sáhli jsme k poesii socialistické, ačkoliv žurnalistická literatura hojnější a jadrnější byla by nám dařila žně.

O „ženě“ mají sbírky písně a básně nespočetné. Ale motivů jest celkem málo. Týkají se hlavně ubohého hmotného postavení ženy dělnické, její bídý a jejího utrpení, někdy dost pravdivě, tak že by čtenář a lidumil byl i pohnutím jat, kdyby jen téměř z každé písně nečíhal trpký, strannický a hněvivý osten proti těm, jichž sobectví, bohatství, moc, nespravedlnost jsou toho stavu dělnické ženy příčinou. Tato bida je líčena někdy jako osud dělného lidu vůbec. Podobnost motivů do tohoto směru padajících ukazuje obzor nejužší.

Ani tisícový díl lidské bídý tu není zachycen. Bida zdá se skoro jako věc vedlejší; hlavní je — ne buditi soucit, ale hledati příležitost a důvod k agitaci pro stranu. Nejhojnější jsou motivy, jež chtějí probuditi ženu, aby se stala uvědomělou demokratkou, chutě přiložila ruce k cíli socialistické strany. Úkol její: bojovati ze emancipaci ženy, za rovná práva s mužem, za svobodu, proti tmářství a víře, pracovati pro vzdělání, proti ženským titěrnostem. Velmi četné jsou motivy o lásce. Ušlechtilá láska, pravá obětivá láska bydlí jen v chatě mezi dělníky, ale je řídká. Tuto lásku rozbíjí bida, jindy chtějí pánů, pak zase žalář muže, který za práva lidu nebo za obranu své cti úpí v okovech. Dívky proletáře vystupují pravidelně jako dívky vzdělané, uvědomělé demokratky nepodajné, ušlechtilé. Někdy ovšem podlehnou krutým nebo falešným nástradám pánův a lakadlu pohodlného života; nevěry dělnice vzpomíná z celé té spousty básní a písní jen jedna, a ta není od dělníka, ale od socialisujícího inteligenta. Časté jest líčení žen a dítek z tábora „studených bratří“. Tyto ženy jsou vždy hloupé a omezené, pijí kořalku, věří v pověry, jsou pobožňůstkářky, jsou nepočestné, při čemž zvláště rády mají hříšné poměry s kněžími.

Jiných motivů tu není. Ubohý to obzor duševní. Vinu nenese zajisté jen vzdělání proletářův, vždyť život, zkušenost, trochu duševní ušlechtilosti, trochu otevřené vnitřnosti platí tu více než studium z knih. I dělník musil by tu cestou pouze přirozenou najíti tisícové motivy života dívčího, rodinného, společenského. Vinu na této smutné zakrnělosti ducha nese ono úzkoprsé a tendenční uzavírání se do mezi agitačních názorů socialistické strany a jejího programu a vyhledávání jen toho, čeho tendenčně v tomto duchu socialistickém strannicky lze užiti. Vizme doklady.

Žena čeká svého muže. Nejde dlouho. Již černá předtucha se jí zmáhá:
Až dveře najednou se rozlétly,   Muž rozdrcen ... A ženě zatmělo
a známý dělník křičel rozčilen: se před očima v ráz, a chorá líc
„Tak. Pánková, se nelekejte již.   nad stěnu zbledla, potácela se — —
váš muž byl právě strojem rozdrcen . . to obyčejný děj, jichž na tisíce.

Tot osud tak mnohé proletářky. Zajisté kus pravdy v tom, kterou však
brzy oslabí nám pointa jiná, také pravdivá, bohužel velmi pravdivá, ale za-
mrazí vás více než rozlítostní. Je masopust, páni drahocenně se baví:

„Tatínku, kdo jede tady?“
„Tomu ty nerozumíš . . .
Páni jedou do plesu. Mlč,
drahé dítě, nyní víš —“

Otec s matkou, dětmi šesti,
dál se vlekou ulicí —
hledat, kde by skryli hlavu,
na slámě či lavici?

Tklivě zní dojemný motiv:

V chudém lůžku dítě sténá
hladem zemdlelé,
a u něho sedí žena.
Hadry setlé
kryjí polonahé tělo.
„Ach, ty chleba chceš?
Dítě, dítě . . . málo's mělo . . .
Neplač! Neusneš?“

Ticho chvíli. Mlčí děcko,
matka v dřimotách — —
trpí hlad a snědli všecko,
z taty bude prach.

„Maminko . . .!“ tu dítě vzkřikne.
Ale matka spí;
dítě dokonává . . . škytne . . .
nevzbudilo ji.

Ale nejen soucit chce proletář, jiného mají buditi tyto obrazy bíd:

V chýži chudé dlí otec ve chorobě
v pozadí se tísní drobných dítek dav —
ó, jak trudný, bědný jesti ženy stav,
jež ku práci se sklání v noční době,
by stišila robátek svých hladných sten —
Hle, popelku v své tiché domácnosti,
jež ozdobena andělskou je ctností —
tot obraz předrahých našich, milých žen!

Každé trpěly tak tiše příkoří
a v svém srdci nesly celé moře béd.
stírajíce skryté slzy s bledých líc.

Dnes však ruch se jiný v ženách našich zří,
jich srdce zlatá povznaší ducha vzlet —
a z žen nám vzrůstá pluk chrabrých bojovnic!

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Politická situace. — Německý furor. — Česká obrana země. — Adresní návrh. — Církev a národnost. Strossmayer.*) — Čekáme na jazyková nařízení Gautschova. Tot několik slovy politická situace. Němci hlásají otevřeně požadavek svůj: německou státní řeč. Část kněžstva jde s nimi. V semináři litoměřickém je vlastně už zavedena, rovněž v diecési litoměřické. Pak ovšem nemožno mít vznešené nauky Kristovy o svobodě, bratrství a spravedlnosti veliký vliv na alumny, když před jejich zraky vznešené tyto nauky jsou šlapány nohama a čeští alumnové jsou obětmi téže nespravedlnosti. Vdp. ředitel Kordač vykládal v „Katolických listech“ své názory o nationalismu, ale lépe by učinil, kdyby ve svém semináři zavedl spravedlivou rovnoprávnost jazykovou a byl ochranným štitem utlačovaných. Němci čini tedy svými požadavky, stávkami, demonstracemi nátlak na vládu ve prospěch panství němčiny a německého kmene. Znamenalo by ovšem i hmotné království. Vláda jim nadrůžuje takovým způsobem, že otrásají se základy říše, vědomi práva totiž. Čechové pointují na sněm a mimo sněm požadavek autonomie, nerozdílnosti české koruny, rovnoprávnosti jazykové, jež chtí mít zabezpečeny základním zemským zákonem, připouštějí jisté výhody Němcům. Pro nás situace je povážlivá. Hájití musíme nejen rovnoprávnost svou, ale i samé základy naše národní, historické a politické. Politika vede se ale za kulisami. Ve Slezsku troufalost a brutalnost Němců staly se takovými, že česko-polští poslanci opustili sněm, provázeni souhlasem rozhořčených a uhnětených národů; podobně vede se Slovanům všady, kde jsou v menšině. Následkem immunity všech Němců rakouských směly ton jejich stoupá. Druhá resoluce litoměřického studentského sjezdu (800 studentů domácích, asi 50 německých z říše a 40 profesorů) zněla na př. „Návštěva přednášek na pražských vysokých školách budiž zastavena, jestliže vláda do pondělka do 12. hodiny polední nezruší protizákonný zákaz, nositi barvy.“

Na sněmě Štýrském rektor university dr. Thaner učinil dokonce z nationalního furoru projev zemězrádný, toho druhu snad jediný. I to se trpí. — Kdy přestane jednou neslýchaný tento terrorismus, kdy nastane klid a pokoj slovanským národům? Český sněm chce ukázati k tomu cestu opět a to způsobem v době nynější dvojnásobně důležitým, v adrese k císaři. Vrcholí především v nezločné oddanosti císaři a králi s tím vroucím přáním, aby Jeho moudrosti podařilo se konečně uklidnění národnostních svárů na základě celistvosti království Českého, jakož i na rovnoprávnosti a rovnocennosti ve vnější i vnitřní službě zeměpanských úřadů. A jelikož česká země při všem svém bohatství vždy hloub klesá nejen v ohledě zemědělském, ale i živnostnickém, vyslovují všechny tři stavy království Českého přání, aby zemi opět vrácena byla tatáž sebeurčovací samostatnost, jakáž jí slavnostně zaručena byla pragmatickou sankcí a při všech korunovacích českých králů, což by dovršeno bylo tím, aby za jáсотu obou národů na posvátné hlavě Jeho Veličenstva zastkvěla se koruna svatováclavská.

Pěkný tento skutek byl umožněn jen tím, že obě strany: strana velkostatkářská a svobodomyšlná hledaly to společné, které mají: státoprávní program a program opravdové rovnoprávnosti a rovnocennosti, že daly si svobodu ve věcech, ve kterých se různí, že respektovaly různost svých přesvědčení, ale že nevyhledávaly zároveň to, co je různí, nýbrž že usnesly se společně jiti za tím, co nás oba pevně pojí — za programem státoprávním a autonomistickým, za programem naprosté rovnoprávnosti a rovnocennosti obou národů v Čechách.

Ve prospěch ne sice rovnoprávnosti v duchu našem, ale přece aspoň proti známému návrhu Kolískové, ozval se ve Vidni hlas z míst, jak se praví nejvyšších. Církevní hodnostář hájil jim právo církve, hlásati své učení v každém jazyku, zároveň však též právo českého lidu v Dolních Rakousích, sly-

šeti slovo Boží ve škole a v kostele v jazyku mateřském. Opět důkaz, že národní stanovisko církve, skutečně prováděno, je jediné spravedlivé a správné.

— Ostatní práci sněmu a jeho charakteristiku dovolíme si podati kratičkým výstřížkem „Nár. Listů“. Jednalo se o drzý německý návrh na tlumočnicka a o pomluvu týkající se německé školy Vršovické.

Dr. Herold s pružnou energií odbyl nečestnou insinuaci a odmítnuv hrdě ponižující návrh Nietscheův, prohlásil k tomu že žádný poslanec národa českého nepřipustí, aby ve sněmě království Českého jazyk český byl zlehčován tlumočnickem. K vůli tomu, že Němcům jazyk náš nevoni, že se mu učiti nechťejí, nikdy nepřipustíme, aby stalo se, co navrhuje pan Nietsche.

Městská rada pražská čestně oslavila diamantové jubileum Strossmayera. Dr. Podlipný ujal se slova, pravil: „Slavná rado! Zítřa bude tomu 60 let, co vysvěcen, předstoupil kněz k oltáři Páně, zasněviv život svůj povolání duchovnímu, kněz, který vyniknul tak, že jako přítel lidu, jako podporovatel věd a umění v národě svém a jako přítel národa našeho nehynoucí slávu a památku získal si v celém Slovanstvě. Zítřa slaví diamondové jubileum kněžské biskup ěakovský, Jiří Strossmayer, náš čestný měšťan. Rada městská bude souhlasiti s tím, aby ku dni tak významnému muže, který si tolik zásluh získal o národ náš, vysloveno bylo obcí Pražskou blahopřání a zaslán byl telegrafický pozdrav.“ Návrh pana starosty schválila rada městská jednomyslně a za hlučného souhlasu.

* * *

Zprávy národohospodářské. —

(V zájmu opuštěných chudých.

Úprava chudinství veřejného. — Zemská akce na podporu maloživnostníků.

Maďaři bojí se o „mlceí řízení“.)

Nedávno psal feuilletonista jednoho z pražských denníků, že lidé za našich dob jsou jako to letošní počasi. Po celé léto bylo chladno, ba studeno, a v zimě zase takové teplo, že neměla naše stříbro-pěnná Vltava ani času zamrznout. Po celý minulý rok, který plnou hrstí neštěstí a hrůzu rozséval, nemohli jsme se v Čechách pořádně rozehřáti, a když

byla teď v masopustě nejpříhodnější k tomu doba, tu máš: ve všech listech provolání a vybidnutí, že je čas, aby se něco řádného podniklo v zájmu opuštěných a chudých.

Provolání taková, jako nezbytný výsledek schůzi nezaměstnaného dělnictva a demonstraci při tom uspořádaných, pokud byla vydána různými spolky lidumilnými a dobročinnými, nejsou vzácností. Letos můžeme fici, že dostala se k nám v tomto oboru novinka. Provolání, které uveřejněno hned počátkem měsíce února t. r. jménem mladé generace literární, novinářské a umělecké, má nebo aspoň chce býti zajisté něčím novým, ovšem novým potud, že změněn má býti způsob provádění dobročinnosti soukromé.

Také provolání hned z předu připomíná celé české veřejnosti *výslovně*, že to „není lichá, prázdná, sentimentální filantropie (lidumilství), jež nás (podepsané) dohání k vystoupení.“ No vida! Kolikráte již vystoupily vážné hlasy proti tomu, že naše společnost u všech rohatých málo by se starala o ty chudé, kdyby při konání dobročinnosti neměla míti všeobvyklé zábavy taneční, hudební atd. Již kolikráte charakterisován byl správně takovýto způsob dobročinnosti, konaný z pouhé kratochvíle, a teď vystoupili z těch modernější modernější a praví: prázdná a sentimentální bylo dosud vaše lidumilství! My běřeme věc vážněji a opravdověji. Passe chytila i kruhy divadelní a literární. Snad nějaká severočeská nebo pošumavská jednota na poli dobročinném.

Volání k organizaci soukromé dobročinnosti děje se od lidí, kteří o celé věci málo nebo nic nevědí. Veřejná dobročinnost je arci nedostatečná. Ovšem je na čase, aby dobročinnost veřejná také přiložila ruce k dílu. Podle příprav a dosavadních výsledků jejich bude míti ještě na dlouho dobročinnost soukromá příležitost k tomu, aby se osvědčila. Praha odhodlala se sice k začátečním krokům a za krátko chopiti se má prakticky řešení nesnadných úkolů do této socialně-politické otázky spadajících především zavedením ústavu pro sprostředkování služeb, ale u ostatních orgánů autonomních podobné snahy valně není. Jmenovitě země nedostala se ještě ze stadia přípravného. Věřime rádi, že nyní

po uplatnění nového zákona domovského z r. 1896 revise zemského zákona chudinského zvláště jest choulostivou, poněvadž se nejedná o holou revisi textu dosavadního zákona, jako spíše o to, aby mezi jiným přesmutná břemena chudinská následkem nového zákona domovského byla především zrevídována, rozdělení břemen přiměřeně upravono a celá technika, zvláště co se týče působících orgánů a způsobu podpor, urovnána Holé studium toho, jak upravono chudinství v Dol. Rakousích, ve Štýrsku a Bavorsku, málo pomůže tam, kdo pomoci přece tak třeba, jako u nás po roce tak strastiplném, jako byl loňský.

Podle úřední statistiky bylo v roce 1896 zatčeno pro tuláctví 45.556 osob v celé Cislajtánii (v Čechách 23.523), čímž jeví se proti roku 1895 úbytek zatčených asi o 10.000 osob. Rozhodně pochybujeme, že při posavadní úpravě chudinství veřejného i soukromého vykázán bude za rok 1897 další úbytek 10.000 osob pro tuláctví zatčených.

Zmínili jsme se nedávno v této rubrice o tom, jak trpce stěžují si „Řemeslnicko-živnostenské noviny“ (nákl. V. Kotrby) na konci svého prvního roku na to, že nepotkaly se v kruzích malo-živnostenských s porozuměním Nárek ten uslyšíte zřejmě a jasně v všech stranách. Nejnověji přinesl „Obzor národohospodářský“ nový důkaz toho, že by se doporučelo stále a stále připomínati jistým třídám důležitost odborného vzdělání, zvýšení všeobecné inteligence a hlavně všimání si vlastních zájmů stavovských. Země poskytuje totiž od roku 1895 každoročně 10.000 zl. jako *neúročné* zápůjčky na opatření motorů, strojův a pomůcek pracovních společenstvům a družstvům řemeslnickým. Podle zprávy zemského výboru v přítomném zasedání sněmu předložené vyplaceno dosud za celá tři léta na takovýchto zápůjčkách pouze 6000 zl. a zůstalo tudíž celých 24.000 zl. nepoužito. Z obnosu 10.000 zl. v r. 1896 dosud ani krejcaru nevyplaceno, ač se některá živnostenstva o půjčku přihlásila. Odstraňujícím příkladem a — řekněme to upřímně — jedině správnou ilustrací „svěpomocného ruchu“ v našich společenstvech jest výslovná zmínka ve zprávě, že jisté společenstvo netroufá si splatiti v 6 letech *bez úroku* zápůjčku celých

devadesáti zlatých, jakož i to, že zápůjčka neúročná, až v 10 letech splatná není vůbec lákavou výhodou

Poskytování majetkových výhod jednotlivcům za účelem vzdělavacím jest rovněž s obtížemi spojeno. Suma byla zemi za tou příčinou (jak se ostatně samo sebou rozumí) úplně vyčerpána. leč bez valného prospěchu, ne-li ku škodě, resp. demoralisaci celého stavu. Vypráví se, že stipendia daná jednotlivcům na cestu vzdělavací byla vítaným příspěvkem majetnějším jednotlivcům na cestu do lázni cizozemských atd. Podpora jednotlivcům po dobu kursů mistrovských stala se lákadlem pro živly, jimž ani z daleka o sebezvdělání nejde. Ba došlo prý to tak daleko, že účastníci budějovického kursu obuvnického vyrojili se v hotovou stávkou když jim tamější obchodní komora neudělila podpor tak vysokých, jak oni si nadržovali. Mnoho a mnoho práce a sebezpoznání jest ještě třeba, než pochopí význam svěpomoci ti, kdo dosud s dětinskou důvěrou jen a jen na stát a zem o pomoc hmotnou se obracejí.

Na sněmě českém podán byl dne 4. t. m. posl. Karlíkem a soudr. návrh v příčině bezodkladného zrušení mlecího řízení (t. j. bezcelného nakupování cizozemského, zejména pobalkánského obilí proti opětnému vývozu mouky). Návrh ten přijat i za souhlasu Němců. Podobný návrh podal, pokud nám známo, i sněm moravský a sněm dolnorakouský (posl. Gessmann). Návrhy takové ovšem nemohou býti po chuti těm, proti nimž směřuji. Není tedy divu, že se uěkolik dnů po podání návrhů těchto (dolnorakouský ku př. podán byl dne 10. t. m.) vypravili zástupcové uherských jednot mlynářských do Budapešti k ministrům financí, obchodu, orby a předsedovi ministerskému, aby si důrazně postěžovali proti „*nemírné agitaci rakouské* pro zrušení mlecího řízení.“ A páni ministři? Jak se zdá, rádi ujistili deputace, že mlecí řízení nebude před definitivním vyrovnáním zrušeno, ba ministr financí prý dodal, že vláda uherská s rakouskou bude vyjednávati o to, aby na základě racionálních (rozumných) a na přísných zásadách i nadále potrvalo.

Zprávy této měli by si u nás všimnouti příslušníci stavu mlynářského v obou rozeštvaných národnostech.

O nevěreckém tisku. (Přednáška na valné hromadě tiskové ligy 27. ledna 1898. Konal Rudolf Vrba.)

V železničním voze sedí plno dělníků. Je sobota a dělníci ti jedou z Prahy domů. Hovoří se, a tu slyším z kouta výmluvného hubaře socialistu, kterak vykládá posluchačům dle Renana, že Kristus byl pouhý člověk, že to, co kněží káží, nestojí za nic.

Zde jen uvádím příklad, jak hluboce jest úpadek náboženský zaryt v náš lid. My můžeme směle říci, že dělnický stav až na nepatrné hloučky našich křesťanských spolků jest pro náboženství ztracen. Hlavní vinu na všeobecném rozkladu náboženském nese nevěrecký tisk. My Českoslované jsme do počtu malým národem, a proto škoda každého, kdo národu ztracen jest. A národu ztracen jest jistě každý nevěrec člověk, před nímž nikdo jist není. Ačkoliv nás málo, přece by nám ani Němci neuškodili, kdybychom neměli domácích nepřátel a škůdců lidu daleko horších, než Wolfů a Pferschů; jsou to naši všeho studu a vši poctivosti prostí novináři, nejnebezpečnější a nejhorší vyvrhel lidské společnosti, poněvadž novinář ničema kazí denně na tisíce lidí, jsou v úkrytu a bezpečnosti novinářské anonymity. Snad žádný národ nemá tolik novin, jako my Čechové. Je to dojísta chorobný zjev. Tím jistě národ nespasíme, pakli by v každém Kocourko vě vydával zkrachovaný student nezralé své výplody v novinách. Bylo by pro český národ jistě lépe, kdyby novinářská nadprodukce přestala a tisk obmezen byl na skutečnou potřebu. Co tu denně se natiskne nemravných a bohoupustých článků, zpráv, povídek! Kterak tu soustavně se ničí mravní a náboženské kapitály českého lidu, a to s dopuštěním slavných úřadů, které myslí, když chrání žida, byrokrata, vojáka a policajta, advokáta a kde jakého vyřídoucha, jemuž se nesmí na „citi“ ublížit, že je vykonána všechna moudrost státnická.

Draží sítě nevěreckého a nemravného tisku nutně zraje k revoluci, jak tomu bylo před velkou revolucí ve Francii. Než byl žid Marat v červené čapce na radnici, kde dával rozkazy, kolik set hlav nevinných lidí má se dnes neb zítra válet v krvi, byli dříve novináři a spisovatelé v plné práci, aby dilo

Maratovo dozrálo. A totéž se děje u nás. — Pravil jsem že naše české dělnictvo je z valné části pro národ ztraceno. ztraceno také pro víru a mravnost. upadlo hluboko a snížilo se za židovského pedomka. Toto bohoupusté dílo vykonalo červené socialistické novinářstvo, které letos se vzmohlo na denník (Právo lidu), když si socialisté byli pomohli ku vlastní dělnické tiskárně. Listy rudé internacionály v Čechách jsou mimo denník „Právo lidu“: na Kladně „Svoboda“ a „Nová Svoboda“, v Liberci „Proletář“, v Plzni „Nová Doba“ a „Západočeský posel lidu“. Mimo toho vydává rudá internacionála krejcarové listy „Zář“ a „Rudá Zář“, pro studentstvo „Akademii“ a pro hornictvo „Omladinu“ v Duchcově. Na Moravě mají socialisté známé „Červánky“ v Brně, noviny to výhradně na tupení duchovenstva vydávané, pak „Rovnost“ a satyrický obrázkový list „Rašplí“. Zároveň s „Červánky“ vydává se „Ženský list“. V Moravské Ostravě vychází socialistický „Na Zdar“ a „Volnost“. Také odborné listy, na př. „Kovodělník“ v Praze a „Textilník“ v Brně patří k rudé straně.

Od rudé internacionály odštěpili se následkem voleb do páté kurie dělníci národní, kterou stranu podporuje panující strana mladočeská. Listy národního dělnictva „Český Dělník“, „České dělnické listy“, „V před“ a „Probuzení“ jsou až na rubriku „národnost“ stejného směru jako listy rudé internacionály.

Sworně se socialisty jdou pokrokáři a realisté. Páni Masaryk, Herben, Pelcl, Baxa, Hajn, Soukup, Vrátný, Štemberka tvoří sice pestrou, ale svornou společnost proti všemu, co jest vira katolická a český kněz. Činnost orgánu páně Herbenova „Času“ jest nám všem známa. Vědecký orgán realistů „Naše Doba“ jest letošního roku prosycen samou látkou náboženskou. Ku podivu, neustále tito učení pánové buší do neúnavného českého klerikalismu a vafí o překot ve svých retortách nějaké to náboženství, které jim přece nedá klidu a pokoje. Prosté tisícileté učení Krista v katolickém katechismu zavrhuje. Zde důkaz, že pýcha zaslepuje rozum.

Páni radikálové a pokrokáři jsou rozděleni na dva tábory. Mnoho jest

jenerálův a málo vojska. Pau Dr. Baxa má svůj orgán „Radikální Listy“, kde jest bezplatná policejní dohlídka na českého kněze. Občané Hajn a Pak mají „Samostatnost“, „Lid“, „Ruch“, „Labské Proudny“ v Kolině, „Osvětu lidu“ v Hradci Králové. Stejného směru jsou „Jičínský Obzor“ v Jičíně, „Posel z Podhoří“ v Rychnově, „Stráž na Cidlině“ a „Bydžovské listy“ v Bydžově.

Pan Pelcl v „Rozhledech“ seskupil kolem sebe celou četnu mravokárců, Krejčů a podobných pánů, kteří dokonce nechti, aby český lid úpěl pod krutou vládou českých kaplanů.

Co máme pak říci o tisku panující strany politické? Co máme pak mluvit o „Šípech“, „Národních Listech“, „Českém listě“ v Kolině a krajinských mladočeských listech, jako „Plzeňské listy“ v Plzni, „Občanské Noviny“ v Nymburce, o „Vyšehradu“ páně Klecaudově?

Uvádím zde surový způsob psaní „Plzeňských Listů“, které po způsobu socialistických novin piší o hladovosti a lakotnosti sv. Otce Lva XIII. Občan Langner závidí hlavě křesťanstva dary, které se dávají sv. Otcovi, kmetu šedivému a úctyhodnému, kterého i pohané a jinověrci ctí, a piše, že jest penězchtivý. Zda divochové nemají lepších mravů, než mnozí naši svobodomyšlní novináři? Patrně občan Langner chce, aby katoličtí mocnáři obohacovali Rothschilda.

Když lid náš chudne a židé z něho bohatnou, tu naši zaprodání novináři mlčí jako židovským inserátem otrávení psi.

Co mám mluvit o „Šípech“, který list nás české katolíky stavi na roveň rudé internacionále? Zbývá mi jen ještě promluvit o skupině listů, které politování hodným způsobem rozsévají svár a zášť mezi dva stavy, které by měly jinak svorně spolu působiti, listy učitelské. To však již předvídal Havlíček, že

škola bude potírati kostel, jakmile učitel bude na knězi úplně nezávislý a samostatný. Způsob psaní „Školského Obzoru“, „Posla z Budče“, „Národa a Školy“ a všech učitelských listů stejného směru jest nad míru povážlivý. V redakcích těchto listů sedí zrovna tak málo učitelů z povolání, jako v listech rudé internacionály skutečných a poctivých dělníků. Jako v listech rudé internacionály jsou redaktoři lidé ničemní, štitíci se poctivé práce; tak v podobných listech učitelských pracují lidé, kteří nejméně chuti mají k povolání učitelskému a vychovatelskému. rozdmychují jen stavovské zášti a pýchu v učitelstvu a pracují jen k tomu, aby učitelstvo je poslouchající stalo se samo za krátko u lidu nenáviděným. Jak se v těchto listech proti českému knězi piše, o tom by bylo celé svazky psáti.

Neprátele víry, křesťanských mravů, nepřátele náboženství našeho a českého kněze jsou daleko mocnější, čilejší a obětivější, než jsme my katolíci.

Zahanbuje nás především socialistické dělnictvo, které má svou tiskárnu a denník. Jak daleko stojíme my katolíci za tímto chudým a svedeným dělnictvem. Úpadek náboženství a křesťanských mravů je hrozný, všeobecný a strašný, jak ve městech, tak na venkově. Dnes nestačí, aby kněz kázal v kostele, učil ve škole, tato práce jeho jest stokrát zmařena nevěreckým tiskem. Proti němu není žádné jiné zbraně, než tisku křesťansko-katolického, náboženského a mravního. Kdo raň obětuje skrovný svůj haléf koná apoštolskou práci chrání lid od zkázy, stavi do budoucna hradby proti všeobecné revoluci. A této povinnosti musíme dostáti všichni kněží a laikové, hodnostáři i chudí kaplani, katoličtí dělníci i měšťané. Pakli tak neučiníme, ať z pohodlí neb hříšné lakoty neb netečnosti, sami na hlavy své shromazďujeme vinu úpadku našeho národa

Obsah „Obrany“ :

Ještě Mommsen. — k. — Útulny pro učně. — r. (Pokračování.) — Žena v socialistické poesii. — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasílan přímo do administrace: Pěštrosova ulice č. 200—II

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossověnici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redakce: F. Žák, koropertor na Král. Vinohradech.

Jazykový boj ve Vídni.

Josef Svozil.

Pod tímto názvem uveřejnil prof. Pfersche článek ve vídeňské „Zeit“ ze dne 15. ledna t. r. Podáme kratince jeho názory, a pak na ně odpovíme. — Jevišťem boje mezi Čechy a Němci byly od jakživa země sudetské. Nyní však přenesli prý je Čechové svou agitací do Rakous.

Čechové agitují, aby dětem jejich dostalo se české školy, kde by se jejich děti nemusily učit německy buď vůbec anebo jen něco málo. Zřídili si takovou školu — a teď žádají o právo veřejnosti. — Otázka této školy je velikého dosahu. Dostala-li by škola právo veřejnosti, mohou Čechové žádati o veřejnou školu. Pak je řeč jejich jazykem v zemi obvyklým, a Čechové mohou žádati, aby jí užívaly také úřady. Zrovna tak mohly by se maďarština s italštinou státi jazyky v zemi obvyklými.

Školské úřady se proti tomu ovšem bránily až dosud. Ale výnosy jejich jsou odvisly od vlády, a na tu nelze spoléhati, jak prý se v poslední době ukázalo.

Proto byl návrh Koliskův jen skutkem politické opatrnosti, jim uzákonuje se nynější národnostní stav v Dolních Rakousích. Rakousy se prohlašují za zemi jednojazyčnou, na niž pak nemá vlivu známý § 19. státních základních zákonů.

Čechové agitují prudce proti návrhu; řeči jejich nesnesou prý přísné kritiky, o pronásledování není ani řeči. Vše zůstane při starém, jen že nyní je stanoveno zákonem, co dříve záviselo od rozhodnutí školských úřadů. Každý může vychovávat své děti v mateřštině, ale školy národní nemohou ve Vídni splnit svého úkolu beze znalosti němčiny. Ta patří „ku vědomostem a způsobilostem nutným pro život“ ve Vídni.

Čechové žádají, aby vláda neschvalovala zákona Koliskova; uvidí se tedy, na které stanovisko se postaví vláda, zda na stanovisko Čechů či Němců. Právě ve Vídni jest rozdíl obou nejpatrnější, nejjasnější.

Čechové hájí naprostého národního práva každé osoby, žádají, aby všude, kde osoba jiné národnosti bydlí, došla svého národního práva u úřadů. Němci

zase nechtějí, aby rozhodovaly osoby, nýbrž stálé skupiny národní, tak jak vývojem až dosud se utvořily. (Jsou tedy najednou na stanovisku historickém.) Politicky jsou snad oba principy oprávněny. Ale je nutno objasnit rozdíl mezi oběma, aby se porozumělo zmateným poměrům rakouským.

Německá města a území, jichž vyšší rozvoj vábí Čechy z chudších krajů, chtějí zůstat německými, ať se do nich stěhují Češi, jak chtějí. Čechové na-proti tomu žádají, aby přistěhovalci zůstali Čechy, a aby správy takových měst a krajů byly obojjazyčné. To je vlastní obtíž v rakouské národnostní otázce. Jak by se měly spravovati okresy historicky dvojjazyčné, o to se snadno všichni shodnou. Ale tato protiva překazí vyrovnání vůbec.

Ministerstvo Badeniovo přidalo se k názoru českému (prý) a podporovalo všemi prostředky slovanskou propagandu. Jak se zachová Gautsch, ukáže se teprve.

Názor německý je zcela v duchu § 19. st. zák. zákonů „Známý“ článek 19. o národní rovnoprávnosti byl vydán jen proti snahám absolutní vlády, která vnucovala povrchní německou kulturu v málo přístupné formě usedlým národům. Článek 19. má tedy účel ryze konservativní; chránit totiž národní majetek proti vměšování se státní moci do věcí národnostních. Nezmiňuje se o národních právech jednotlivé osoby, nýbrž jen o právech kmene národního, národního celku v mezích jeho usedlosti.

Jazykové požadavky stěhovavého obyvatelstva slovanského nemají tudíž ústavního základu.

Stěhování národů mělo různé doby. Dříve stěhovali se Němci do zemí východních, voláni jsouce vládami jako nositelé vyššího hospodářského vývoje. Žití se Slovany stalo se jim možno tím, že dostali samostatné, svérázné zřízení, aby se udrželi na stupni svého vzdělání. Stěhování se Slovanů do pokročilejších krajů německých má však docela jiný význam. Přicházejí proto, aby si zajistili lepší život. Tu je téměř nepochopitelné, proč by se mělo k vůli nim měnit svérázné německé zřízení. Tu pak je přirozeno, že musí ustoupiti požadavky nepatrné menšiny historické většině. Také sociální pokrok zdržují takovi přistěhovalci. Dělnictvo domácí nemůže potom tak pokračovati. Právě proto měli by se přistěhovalci povznést na výši domácích a splynouti s nimi. Proto je také jednání sociální demokracie v této otázce spíše ovocem okamžité vhodné taktiky, než jejich zásad.

České menšiny neměly by již proto rozhodovati, že podléhají mladočeské agitaci. Jaké ovoce tato agitace přinesla, nedá se určit, za to je patrné ovoce německé obrany. Boykot Čechů zmenší české menšiny v německém území. Němci považovali hospodářství dosti dlouho za půdu neutrální — ale nyní splácejí Čechům.

Národopisné změny dějí se ve státě mnohojazyčném, jako je Rakousko, stále; úlohou státu není, aby jim překážel. Ale jde o to, má-li stát nepatrné a časté změny ihned respektovati a je podporovati. Otázky státního života nemohou býti sice rozřešeny jednou pro vždy — ale na dozírnou dobu je rozřešení třeba. — Potud prof. Pfersche.

Má-li boj Čechů o školy v Dolních Rakousích takový dosah, jak praví prof. Pfersche, je aťpůň do jisté míry sporno. Školské zákony ustanovují školu tam, kde je dostatečný počet dětí. To má význam místní. Úřady ostatní jsou však pro celé okresy. Teprve tehdy musili by tedy úřadovati také ve druhé

řeči, když by v okrese bylo dostatečné procento dotyčné národnosti. Jinak by musila tato přestati pouze na škole, která chrání před odnárodněním. Pro ostatní život naučí se taková menšina jisté řeči většiny, tím lépe, když se to děje na základě mateřštiny. Že tu i reálné vzdělání pochodí lépe, je jisto

A pak, jedná se v Rakousích skutečně jen o přistěhovalce ode dneška? Což pak je potom s českými obcemi v bývalé župě Vitorazské, Poštornou a těmi ostatními? Nejsou to historicky usedlí obyvatelé Rakous? Jistě není pravda, že by Čechové vídeňští, vyšli z české školy, uměli málo německy. To se nemůže p r á v e m vytýkati ani Čechům v zemích koruny české.

Proto může sotva kdo nazvati návrh Koliskův činem pouhé opatrnosti politické.

Čechové hájí národního práva osoby. Němci hájí historické skupiny. Ale od které pak doby přešli Němci na historické stanovisko? Vždyť je přece jinak vesměs zamítli. Tu se ho najednou dovolávají, protože je v jejich prospěch. Chtějí hájiti národní „Besitzstand“, ano snad i takový, jako je na Moravě? To věříme.

Jejich města a kraje chtějí zůstati německými, a proto z pouhého historismu chtěli by rozdělení Čech. Není nad důslednost. Což jsou Čechy také takovou zemí jako Rakousy? Což mají právo žádati — stojíce na historickém stanovisku — aby v zemích koruny České se ničím ani nehnulo? Či začíná dějepis teprve Ferdinandy anebo Marií Terezií a Josefem II.? Že prý se snadno shodnou o území historicky čistá nebo smíšená. Viděli jsme to při puntacích, jak by ta shoda vypadala.

Stanovisko německé, tedy „historické“, odpovídá úplně § 19. základních zákonů. Ten zní: „Všecky kmeny ve státě jsou stejné oprávněny a každý kmen má neporušitelné právo k hájení své národnosti a své řeči. Rovnoprávnost všech v zemi obvyklých řečí ve škole, úřadě a ve veřejném životě jest státěm uznána. V zemích, ve kterých více kmenů pospolu přebývá, mají býti veřejné ústavy vyučovací tak zařízeny, aby bez použití donucování k učení se druhému zemskému jazyku každý kmen nabyl potřebných prostředků ku vzdělání ve vlastním svém jazyce.“

Nuže, v první části mluví se o jazycích v zemi obvyklých. Ale druhá snad vysvětluje první. A nyní otázky: Přebývají Čechové v Rakousích či ne? Je to jen měnivá, pohyblivá menšina? Či jsou tam stále usedlí? Kdybychom chtěli mluvit o všem, o celé národnostní otázce, musili bychom se tázati ještě více. Ale shrneme to v jedno. Mají Čechové ve svých zemích prostředky, aby se mohli vzdělati bez nucení k učení se druhému zemskému jazyku? Totiž vlastně, dovolují to „slavné“ vlády těch zemí?

Ale ještě něco. Máme paragraf o volném stěhování se. Mají-li tedy občané právo stěhovati se kamkoli, mohou se i v novém bydlišti domáhati všech svých práv. Přestěhovavše se zůstali přece občany státními jako dříve. A potom o Vidni samé: Je Vídeň hlavním městem rakouských Němců anebo celého Rakouska? A je-li také naším hlavním městem, proč máme tam býti bez práv, která nám jinde patří?

Ani my nežádáme, aby se menšinám hned stavěly školy a hned se jim úřadovalo v jejich řeči. Ale když už má město nebo kraj po léta menšinu

českou, pak je to něco jiného. A nemá jí Vídeň a Rakousy už dlouhá léta? Nemají t a k o v ý c h menšin německé kraje jinde od dávné doby?

Nynější stěhování je různě od dřívější německé kolonizace. Vlády volaly tehdy Němce, aby zakládali města. Dali jim vlastní zřízení. Do jisté míry je to pravda, ale právě jen o městech. A tu ještě lze něco namítati. Což bylo potřebí vyháněti domácí obyvatelstvo, jako se stalo za Přemysla II.? Což byla ta vyšší německá kultura tak slabá, že potřebovala privileji, aby se udržela na své výši?

Na venkově bylo i tehdy jako dnes. Německé rolnictvo nebylo o nic vzdělanější než české. Mělo se tedy smířiti, mělo splynouti dle samého prof. Pfersche s Čechy. Ale my jsme toho nežádali a nežádáme ani dnes.

Přejeme-li si anebo povolíme-li, aby se kdo k nám stěhoval, pak mu dáme jeho práva. Nechceme-li mu jich dáti, pak ho ani nepozveme.

A mohly by se německé kraje obejít bez českého přílivu? Mohl by se udržeti a růsti jejich průmysl? Dává-li německý kapitalista peníze, dává český dělník a úředník své síly a schopnosti. Bez těch byl by kapitál mrtvou hmotou. Pak jistě po právu žádají čeští dělníci v německém území, aby za to, co dávají jemu, dalo ono jim jejich práva. — Sociální pokrok se nezdržuje českými dělníky. Přeje-li si to p. professor viděti, ať pozoruje české dělnické hnutí jako německé. Spíše tím se zdržuje, když se celá jedna generace otupuje vtloukáním cizího jazyka. A takové otupování má zlé následky také pro příští generace. Český vzdělaný dělník neuškodí jistě svému německy vzdělanému soudruhu, ale uškodí mu Čech otupený vnučováním němčiny. — České menšiny podléhají prý agitaci. Proto by neměly padati na váhu. Nuže, ať platí totéž také o německých obchodnících a řemeslnících v českých městech a krajích!

Němci považovali hospodářství za neutrální půdu. Jak? Snad tak, že němečtí továrníci nutili a nutí své dělníky, aby posílali děti do německých škol, které pomocí „Schulvereinu“ nastavěli; snad proto užívali jmění nastřádaného v českých krajích na poněmčování? Kdyby toho nebylo, což by byl vznikl u Čechů takový odpor proti nim? Ať by si sami zůstali Němci, když by byli dávali nám, což našeho bylo a je, nebylo by vzniklo heslo svůj k svému, nebylo by se tak přiostrřilo. U nás to tedy byla nutná obrana. Ale proto jsme nikde Němců slušných nevyhárěli a neboykotovali. Když se Němci budou držeti hesla: „Svůj k svému“, nemáme proti tomu ani nejmenší námitky. Ale brutálnosti není třeba.

Ani my nežádáme, aby stát dělal nám propagandu. Ale kde jsme se při volném stěhování usadili a dlouhá léta udrželi, tam žádáme, aby nám bylo učiněno po právu, zvláště je-li to ve hlavním městě, které je, nebo aspoň má býti také naším hlavním městem. Ať se kdy stanoví doba, které je potřeba, aby menšina ať si kteréhokoli národa byla považována za usedlou, ať se také stanoví procento, jakého je třeba, aby se menšina respektovala. O více nám nejde. Pak nebude třeba sporů a bojů na nůž. Jinak zastavuje se přirozený vývoj, a hřichy proti přírodě se mstí vždycky samy.

Cestopisné vzpomínky.

Málo jest kněží katolických mimo hranice ruské bydlících, jimž jest dopřáno viděti Čenstochov, nejslavnější místo poutnické v ruském Polsku. Mně se to podařilo. S dychtivostí spěchal jsem na posvátné místo, které v dějinách nešťastných bojů polských za svobodu hrálo tak důležitou roli a stalo se tak Polákům dvakráte drahým, místo, které chová jednu z nejslavnějších památek marianských, obraz Panny Marie, dle podání od sv. Lukáše evangelisty pocházející, druhdy majetek sv. Heleny. Rychlým krokem spěchal jsem z nádraží k nedalekému místu. První zastávka byla hned u mnichů Basilianů, kteří tu zbyli téměř jediní z bohatého druhdy a kvetoucího v zemi života mnišského.

Ale čím větší bylo vzrušení, tím trapnější zklamání. Téměř pustý stál tu klášter kdysi tak bohatý a slavný. Na pustém, velikém prostranství, jež mezi ním a osadou leží, nebylo téměř života. Hluchý klid, jakési trapné, dusivé ticho vznašelo se nad ním. Jen statné postavy četných ruských policistů jej oživovalo. Volně přecházeli jako temné stíny blátivým prostranstvím, upomínajíce mne názorně, že to není více ono místo, kde druhdy polský lid napájel se nadšením náboženským a vlasteneckým, ideály veliké svobody a vznětu pro kulturní dobro, ale že je to místo, kde genius polský s přelámanýma křídla pláče v smrtelném, zoufalém, teskném bolu nad úpadkem národa.

Zastavil jsem se na výšině. Zrak můj bloudil po slovanské krajině dálné, nepřehledné, jejíž nesmírnost jest s to, aby vzbouřila všecku hrdost a všecku naději v duši Čecha, za práva své vlasti, svého jazyka a své národnosti bojujícího, dřímající; ale hluchá pustina, jež srdce maně skličovala strachem sotva tušeným, loudila na rty sarkastický úsměv trpkého bolu. Hle, veliká myšlenka slovanská! Čtyři policisté ruští ji hlídají v době klidu. Kolik jich asi ji hlídá v době, kdy místo oživí tisíce smutných, zaražených, bázlivých poutníků. Dlouho, dlouho jsem stál, až z trpkého snění vzbudil mne malý hlouček polských poutníků, postav ubohých, ztrápených. Mladý mnich vedl je k soše uprostřed prostranství stojící. Vstoupil na stupně sousoší, aby promluvil k malému hloučku. Stál jsem příliš daleko, než abych mohl rozuměti slovům jeho, ale byla patrně vřelá, mocná, srdečná. Proud slzí vytryskl z očí posluchačů. Vzlykajíce, že slova řečnickova ztrácela se v křečovitém štkání, padali na zem, aby líbali drahou půdu. Chvillemi obracel se zrak jejich ku stěnám klášterním. Snad mluvil k nim mladý mnich, aby modlíce se za spásu duší svých volali k Bohu i za spásu ubohé vlasti, jejíž poroby dnešní Čenstochov je svědkem tolik výmluvným. I mně stály slzy v očích. Jaká to vroucnost nikde nevidaná! Tak asi se modlil také český lid před obrazy svých zemských patronů, tak asi volal k svému dědici země České „sv. Václave, nedej zahynouti nám i budoucím“, když vypuzen z veřejnosti, ze škol, ze společnosti, utíkal se s posledním svým dědictvím svato-Václavským, se svým jazykem českým do úzkých zdí chrámových, na posvátná místa poutnická. Tak štkala duše česká v zoufalé tísní vidouc, jak už už hyne a tone, topí se a zmirá.

Často zřel jsem tuto zbožnost polského lidu, jež zprvu budila ve mně odpor a pocit nepřijemnosti. Kolem oltářů, kolem soch vidíval jsem plaziti se na kolenou ubohé postavy mužův a žen z lidu, ba i postavy vzdělaných kruhů, vidíval jsem je, jak v horkých slzách smáčejí zem, slzami ji líbají, ano, jak v jakési křečovitě strnulosti na tváři leží, a obracel jsem se s nelibostí, já západník, z kruhů, jak jsem se domníval, ušlechtilé emancipovaných, křesťanství v duchovnějším smyslu pojímajících. Bláhový soudil jsem na nižší stupeň lidu a jeho zbožnosti, porušené smyslností a zevním formalismem pravoslavi, na venek v hrubé formě vystupujícího. Bláhový! Nepochopoval jsem, že jsou to záchvaty zoufajících srdcí, křečovitě výbuchy lidu, který poslední silou tonoucího chytá se záchraného stébla. Teprve později, když častějším stykem s polským lidem jsem byl poučen, jak všecken jeho život, všechno smýšlení, všechny jeho touhy provívá stesk na žalostné jeho národní postavení, poznal jsem, že z těchto projevů chorobného pobožnůstkářství volá uhnětená duše lidu po svobodě, že touto jedinou cestou, jež mu zůstala, ulevuje své tísní a zoufalosti. Pak ovšem jinak jsem se díval na tento lid, kolem oltářů v skroušené kajicnosti se plazící, který snad ani neví a vědom si není, že tu projevuje, co tíží duši národa, že nevědomky snad dává na jevo, co Bůh do jeho přirozenosti ložil: lásku k vlasti, národu, jazyku, svobodě.

V Čenstochově jsem tomu už rozuměl, neboť ne nadarmo byl jsem po mnoho dní hostem vynikajících kruhů polských ve Varšavě. Proto výjev před klášterem čenstochovským otrásl silně celou bytostí mou. I ti policisté, ač častí svědci podobných divadel, ctili tyto vulkanické projevy polské duše, neboť ustoupili do pozadí. Já zamířil volným krokem k tichému klášteru.

Zprvu se mi chtělo zdáti, jako bych ani nebyl hostem vítaným. Avšak nikoliv, nebyl jsem hostem nevitáným, toliko nevýslovné překvapení a úžas vzbuzujícím. Cizí kněz v Čenstochově! Kdo ho tam jaktěživ viděl. Přicházejí tam sice poutníci i od hranic, ale český kněz — ne to bylo neslýchané. Opravdové důvěry jsem skutečně nezískal. Vždyť i domácí kněz z okolí potřebuje k návštěvě zvláštního povolení gubernatorova, a tu dostaví se kněz z české Prahy! Může-li to býti pravda a správné? Ne, nemůže. Byl jsem ovšem přijat s vřelostí co nejsrdečnější, ale s důvěrou nikoliv. Nocleh musil jsem hledati v hotelu. Cizý, český, katolický kněz v klášteře — ne, to nebylo možné, aby tam přenocoval. Mohlo by z toho povstati klášteru těžké zodpovídání a vyšetřování. Vždyť i tak několikrát do roka jest klášter vydán náhlým prohlídkám. Obyčejně v noci vyburcuje policie klidné spáče, mnichy, prohledávajíc vše, každou skříň každou posteľ. Aby tak náhodou přišla a našla v klášteře cizího kněze! A tak rád vyhledal jsem hotel, ale spátí? Ne, spátí jsem nemohl, neboť divné myšlenky šly mou českou, slovanskou a západnickou duší. Když jsem se divil chudobě cel, nedostatku bibliotéky a jiných věcí, kterými přece vyniká každé sídlo mnichů, odpověď byla podobná. Aby se tak v knize nějaké něco našlo, co by zavdati mohlo podmínku k zakročení a vyhubení posledního sídla mnišského? — Ne, raději ani žádné knihy vyjma knihy modlitební a homiletické.

Ach, byli to smutní dnové!

Klášter a jeho památky byly v české řeči už mnohokrátě popsány. Upouštím tudíž od toho, poukazuje na příslušnou literaturu (Wünsch, Štolba a j.). Dvakrát sloužil jsem před posvátným obrazem mši svatou, jednou tichou,

podruhé zpívanou. Obraz je malován na cypřišovém dřevě a má známky byzantského slohu. Do Ruska přivezen byl v bojích s Cařihradem. R. 1430 byl klášter Husity vypleněn a obraz pohozen. Zažil vůbec mnoho rozmanitých osudů. Klášter byl zase obnoven, ba i opevněn. Že se roku 1655 se 70 mnichy a 160 žoldněři slavně uhájil proti Švédům, patří a počítá se k nejslavnějším listům jeho dějin. Při korunovaci posvátného obrazu korunou, r. 1717 papežem Klementem XI. darovanou, sešlo se přes 150.000 poutníků. Ta sláva minula. Pokladnice chová sice ještě nejeden památný, ba i drahocenný předmět, ale jinak zeje z kláštera chudoba a známky tísně, pod kterou se nachází. Že nebyl vůbec ještě zrušen nebo v pravoslavný obrácen, děkuje nevýslovné lásce a oddanosti lidu. Jeho zrušení znamenalo by ránu tak citelnou a nebezpečnou, že i vláda neosměluje se rázem ho zničit. Činí tak poněmhu. Z denunciací, jakoby v něm kuly se tajné plány politické, z útoků, že je to místo pověr, šíření blouznilství v lidu, o nichž podávají se v ruských listech směšné a hrůzné popisy, ze zpráv, které tendenčně vypravují o nemocech kraje nebo zase o fanatismu mnichů, o svádění žen a p., z častých nočních domovních prohlídek, které zanechají při nejmenším aspoň stín podezření na klášteru, a z jiných podobných příčin hledí vláda získati příčiny k pozvolnému zakročování, uhnětování, zkracování práv kláštera a jeho svobody, k zamezování průvodů poutnických a k zrušení oné přitažlivosti, již na lid posvátné místo má.

Bylo mým umyslem dříve vyčkati v Čenstochově větší nějakou pouť, ale sotva že jsem pobyl dva dny na místě již se mi počalo stýskati. Něco jako stín ukládalo se mi na duši, mračný jakýs pessimismus naplňoval ji nepokojem, neklidem. Před blížící se bouří vidíme ptáky úzkostlivě poletovati blízko nad zemí, než utekou se do svého zatiší. Já nalézal jsem se ve stadiu ptačí tísnivé nejistoty, která něco hledá, čeho nemůže dosíci, takové tesklivé úzkostlivosti, která honí krev k hlavě a srdci. Poláci podobají se už ptactvu do svých úkrytů uprchnuvšímu, tichému, ustrašenému, zdolanému. Známky života národního podobají se jen občasnému, jako o pomoc volajícímu, truchlivému pípnutí ustrašeného ptactva. Nevydržel jsem proto dlouho. Hnalo mne to pryč, pryč, daleko odtud, ač přijat jsem byl, jak praveno, co nejvlídněji, ač mniši rádi a zvědavě naslouchali zpívané mé mši sv. před obrazem P. Marie Čenstochovské v přesném slohu chorálu gregoriauského. Odříznuti od celého světa, nemajíce téměř ani možnosti, aby brali podíl na pokroku a reformách světa katolického, zůstávali i v reformě církevního světa daleko, daleko po zadu. Jedině v $\frac{1}{2}$ Petrohradské duchovní akademii viděl jsem sbírku reformních církevních skladeb a doslechl jsem se že akademikové v nich se pokoušejí, ale rozpravy o tomto předmětu nenasvědčovaly, že by tu byli odborníci, že by s reformou činil se vážný pokus. Naopak se mi zdálo, že páni pohlížejí na reformu jako věc theoreticky uznanou, ale suchopárnou, nepraktickou. Vedle církevní hudby starého copu, ostatně řídké, mají Poláci jen svou lidovou píseň, a přece skladby jich církevní z minulých století jsou tak znamenité, že nalézají místa i v cecilianském kalendáři Haberlově a nadšenou chválu všech badatelů v tomto oboru. Ale diviti se tomu nelze.

Ať lítá pták s podvazanými křídly! Nemůže. Nemůže ani duch se vypnouti, není-li svobody; umdlí, zmrtví pod mrazivou rukou ukrutné byrokracie. A jestliže přece vzlétne, je viděti, že je chorý, schvácený jako duch geniálního Śękiewicze, potápějícího se v labyrintě uzavřené v duši mystiky.

Mně bylo teskno mezi tím lidem. Jakoby nežil. Zevní jeho čilost obrátila se dovnitř, a té nevidíte. Proto je nám teskno. O čem s ním chcete mluvit? On ví jen o svých útiscích. Radovati se nemá z čeho. Nemůže se radovati z úspěchu paedagogiky a školství, jež jiní národové jako znamenitý prostředek svého pokroku a své vzdělanosti si střehou a pěstují, nesmí obého mítí. Nemůže se radovati z vědy, neboť nemá k ní žádných podmínek; je určena k vyměření. —

Nemůže se radovati z umění, neboť není stánku, kde by se mohlo pěstovati, a zůstal-li tu a tam ještě zbytek velikého umění, oheň národního života, který dnes je hlavní vzpružinou umění, tam nesmí. Nemůže se radovati ze socialního pokroku, neboť socialního života nemůže vůbec býti. Nic, nic tu není, co by ho těšilo, čím by se rozehříval, otevíral duši svou, čím pyšnil; polský člověk má jen minulost, a ta je krutá, ta zastíhuje jeho duši. Už i ta síla, která v revolucích se objevovala, je zlomena. Polský lid v Rusku žije život resignace, tu lhostejné, tu trpké; ona ukolébává jeho duši zmalátnělostí a vede k úplnému pozbytí vědomí velikeho národního cíle; tato svým šibeničním, zoufalým sarkasmem otravuje duši. — To cítíte a se zachvějete! Pryč! pryč! křičí to ve vás, neboť horečka beznadějnosti je nákažlivá. A český člověk, který národní boj bojoval a bojuje, který už několikrát stál na podobné srázi a viděl před sebou černou propast smrti národního života a se chvěl, člověk český tomu rozumí a je citlivý v podobných dojmech. Tak bylo i mně. Polský člověk má už jen tu víru svou. K svým svatyním spěchá, slovo Boží hltá. Ta modlitba, vždy plná kajcnosti a naděje, vrcholící vždy v myšlence: Kdy, ó Pane, odvrátíš ruku hněvu svého od lidu za hříchy jeho; to slovo Boží, které tu naději živí ovšem jen ve smyslu duchovním, neboť jakákoliv zjevná narážka politická nebo národní vede do Sibíře, jsou jedinými útulnami. Jak ten lid se umí modlit! Je v tom něco úžasného, něco, co zapaluje a rozněcuje žár, něco, co podobá se jako útoku a násilí proti nebesům, něco, co podobá se fanatismu zoufalce. Jak poslouchá slovo Boží! To je dychtivost hladová, to je napjetí, že každou žilkou zdá se poslouchati, to je přímo hltavost. Ten lid jakoby se namáhal, aby aspoň myšlenku odkryl ve slovech kazatelových, kterou tento vyjádřiti nesmí. Sotva že se kazatel jen dotkne na př. že smiloval se Hospodin nad lidem svým ve vyhnanství trpícím, sotva že se dotkne milostivé pomoci Rodičky Boží, hle, křečovitý vzlykot uchvacuje jednoho po druhém. Ten klesá na kolena, onomu skrze prsty, jimiž tvář si zastírá, svaté slzy perlí v hojném proudu; vzdechy z prsou jakoby centnýřem stisněných rozléhají se prostorem. Na chvíli je život, oheň, nadšení, radost — ale jen na chvíli. Následuje melancholie tím hlubší, čím silnější byl výbuch.

Taková je duše lidu polského, toho, který pod úpalem moderního liberalismu a pod cynismem sobectví nezaprodal se ještě kosmopolitismu, materialismu, otrlosti k statkům ideálním. Ne, v tomto ovzduší nemohl jsem vydržeti. Já rozloučil jsem se srdečně s dobrými mnichy a rychle ujížděl k Varšavě. Ve vagoně měl jsem společnost polského žurnalisty, bratra polské literátky. To byla duše, která dospěla k svrchu zmíněnému sarkasmu, jímž po celou cestu otravoval i mou duši. Ve Varšavě nalezl jsem zase lid, hlavně mezi buržoasií, který žije celkem uzavřeně, pěstuje a miluje svou mateřštinu, pilně vzdělává svůj majetek, vyhýbá se vši veřejnosti, která vrhá vlny dále nežli jdou zájmy rodinné a zájmové, který je vesel a spokojen, zbožný a obětivý,

který počítá klidně s poměry a zachovává svůj rod v duchu svých tradic. Snad je tu trochu šosáctví, ale řekl bych, že jedině tyto a jim duševně podobné kruhy zachovají sebe a národ lepší budoucnosti, dostaví-li se ještě v čas. (Pokračování.)

Žena v socialistické poesii.

(Pokračování.)

Bojovnice chce mítí strana, ne trpitelky, bojovnice a ne žebračky za milost, bojovnice, ne služebnický osud. Od kolébky až k hrobu jen bída je jí údělem. Nechť tedy sestry si podají ruce pod rudým praporem za spravedlivější osud. Proto pějí dívky proletáře:

Když jsem se zrodila, bídný svět spatřila,
co láska mateřská, jsem já nepoznala.
Když máti ubohá z práce se vrátila,
neměla chvilenky, by odpočinula.
Již práce přečtlná v dveřích ji vítala,
jí času nezbylo, by dítko zlíbala.
Ještě jsem dva roky do školy patřila.
již bída bezměrná v továrnu mne vedla.
Kde jest vychování, kde řádné vzdělání.
když školou, otčinnou jest mi sál tovární
Já ve vzduchu nezdravém, jenž sílu mou zničil
mládí jsem prožila, jak bídý los určil.
Ženy porobené, — zanechte zbabělost. —
vždyť v boj za práva svá, — vás volá povinnost.
Dlouho dost trpěly ženy jak beránek,
však naší svobody vychází červánek.
Soudružky milené, utvořte mocný voj —
za práva lidskosti s muži podstupme boj.

Vy krutí utlačovatelé, vy lásky prostí mamonáři, vy, jen vy jste vinni bídou naší. Hle, osud švadleny, je jen jeden typ tisícerych muk. Myslíte, že proletář je bezcitným? I on cítí bídu svých družek. Je skoro ráno:

Z koutku, kde leží matka chorá
k ní zavzní třesoucí se hlas:
„Jdi spat, dívkenko.“ na ni volá,
„vždyť pozděj' začnout' můžeš zas!“
Však děvče matky hlasu nedbá.
jeť sobota, výplaty den,
a znovu na práci se vrhá,
a mocí pudí trapný sen.
Již hotova jest. Radost jaká
jí září z očí ospalých,
a matku těší dívka zlatá,
libá na tvářích zvětralých.
A ve krám pána s prací spěchá
a celou počítá svou mzdu,
co v lékárně za léky nechá,
co pro máť koupí na trhu.

Však běda — děvče s plácem škytá,
pán utrhl z práce polovic,
ji klidně mzdu pak vypočítá,
a rce: „Teď pro Vás nemám nic.“
„Ó, smilujte se nad mou máti,
jeť nemocna a trpí hlad,
by v svědomí jste nucen bráti
nemusil, že jste vrahem snad.
Ó smilujte se —!“ děvče prosí.
Však zatím odešel již pán.
Jen syn jeho zří, jak tvář rosí
ta hezká dívka, s níž je sám.
A chce zaplašit dlouhé nudy,
on sladká slova šepotá —
však v tom již plivnuv skrze zuby,
řve za ni: „Chátro prokletá!“

Ach, jak lomcuje proletářkou spravedlivý hněv! U kolébky matka sedí, bolným zrakem ve tvář hledí, do spícího dítko bledé líce, slzy kanou jí víc a více. Ach, jak bídné je dítě proletáře. Narodilo se, aby v bídě se lopotilo. Otce nepozná, byl zničen strojem. Chce líbati dítko, — ach je mrtvolou, zemřelo hladem. (V krutém žalu.) Častý motiv a pohnutlivý. Ale je zkalen následujícími pointami:

Jest vdova — ne, ne, vdovou dosud není,
má muže — ale on vržen do vězení.
Proč as, budeš se tázat zvědavě snad?
Odpovím: proto, že odkrýval světa vad —.

Usedá k dítkám matka, na zemi chladnou
a po bledé líci slzy jí kanou.
v prsou jí bouří pomsta, žal — klne pánu,
otrokům, již nesou bídu i hanu

klidně, metanou bídným tyranem v tvář
a stále přináší životy na oltář
blaha, ale ne sobě, nýbrž sobcům,
již v odměnu hlad, bídu dávají robcům.

Dítky se tulí k milé matince své,
stesk, žal a lítost vždy více srdce jí rve.
A tu táže se maličký Staniček:
„Maminko, kdy pak přijde již náš tatíček?“

Těší chlapce, ale ví, že otec nikdy nepříjde, neboť odpyká smrtí v děsné skryšči spravedlnosti. Chlapec těší plačící. Až on bude veliký, rozbourá dům a osvobodí z něho otce svého.

Odpovídá matka: „Ale než dorosteš a silou svou budeš drtiti žaláře, mnoho, mnoho ještě bude občtí pro volnost a svobodu. Ale slyš, vzdorným bojovníkům plyne úspěch. Půjdeš-li za otcem cestou pokroku a bezohledně lámat pouto otroků, cíl onen kýžený, blaho a volnost tvého uhněteného lidu přijde přec.“

Bludná matka syna svého pouštěla do světa s křížkem na čele a s napomenutím, aby v Něj měl vždy pevnou důvěru. Ale ten křížek nic mu neprospěl. Jako žebrák toulal se v zoufalém hladu světem. Nejednou bída ponoukala ho ku krádeži a byla by ho svedla, kdyby v čas nebyl se sešel se socialem, který mu otevřel oči.

Temný žalář stal se chrámem,
školou socialních věd,
neboť zde rozžat plamen
v srdci plném bludu, béd.

Nyní poznal bludy, klamy,
jimž ho matka učila,
ježž mylnými představami
od mladosti mučila.

Jej učila vždy jen modlit,
hřbet ohýbat před pány,
lizat ruce a se klonit
před krutými tyrany.

Nyní poznal mylnost toho,
k čemu jej máť chovala —
v mládí neměl rozum z toho,
mysl v kalu plovala.

Poznal nyní boha svého,
který spásu dá v šíř, v dál,
který nestrpí nic zlého,
bůh ten, láska v ideál.

„Matko drahá, matko milá“ —
volá nyní mladý jun —
„ty by jsi se podivila,
jak vše pohrobil jsem v tůň ;

co tys od mládí vtloukala
ve mě, to vše pouhé nic,
jen stín, blud. — Tys mě klamala,
však klamat nebudeš víc!

Takových synů, kteří přišli ku světlu nového učení, je v socialistické poesii mnoho. Mluví podobně. Jindy zase matka učila sama syna svého ctíti třídu vyděděnou. Syn dal se na její evangelium a potírá tyrany, až žalář je údě jeho. Tu pláče matka, snad lituje, ale syn sám ji těší:

Ó, nelkej, máti, nade mnou, drahá,
když žalář v lůně svém mě chová,
pro volnost jsou utrpení blahá,
svoboda vstáti musí z ssutin nová.

Celkem ale je žena proletářka i v bídě zmužilá, zvláště zná-li veliký cíl socialů. Ba dovede se i satiricky dívati na to, jak mnohá milostpaní své nesnáze hledí zakrývati. I prostá hadrnice-proletářka se jí za to směje a dává milostpaním příslušný štulec.

Přijde žena nesmělá,
v klíně hadříčků pět . . .
ty sebrala, by měla
svým dětem na oběd.
A kdyby — chudák, všečen šat
nabídla rodiny,
nemohu já jí za to dát
ni zlatý jediný!

Tu zase „milostpaní“
svou služku poslala,
by s hadrnicí za ni
prodej vyjednala.
Jaká to halda hadrů jest,
v tom šatu kus mnohý!
tím oblik' by se na mou čest
zde chuďas ubohý!

Tomu všemu musí jednou býti konec. Soudružky musí probuditi a učiniti tomu konec. Do boje, do boje za práva lidu, práva žen, za osvětu a svobodu.

V jich žilách proudí již vřelá krev nadšení. Tomu dává výraz píseň zase jiná, jež dí:

Zapějme si píseň ženy,
nech ať zmizí z prsou steny,
v před pod rudým praporem!
Byť i žalář pro nás měly
a v poutech nás vléci chtěly —
v před s nadšeným zápalem.

Práva nám zde upírají,
se všech stran nás potírají,
jsme jen práce otroky!
Vůli naší bědy zkratme,
ústrky jim jednou vraťme
do jednoho s úroky.

Třeba slabé naše paže,
cit nám přec bojovat káže
s muži stejně, po boku!
Dosti již jest utrpení,
nechať se jen v blaho změni,
v prospěch práce otroků!

Vraťme blaho našim dětem,
zahýbejme celým světem,
učme děti volnosti!
Vždyť žádáme, co nám patří!
Vzhůru k činu, sestry, bratří —
nežádejme milosti!

A jindy zase rozpalují se jinou deklamací. Všecky musí znáti svůj cíl, všecky býti probuzené, emancipované.

Po boku mužů s neunavnou pílí
již spěchá v boj též zástup žen,
jich přáním jest, by mohly každou chvíli
říci: Již umik' zhoubné bídý sten!

V jich očích jen touha k dobru zírá,
v jich srdcích tolik něhy zřít,
v jich mysli, tam vězí mocná síla,
jež kyne jim, že společně maj' s muži jít.

S muži v zápas s hrdým čelem kráčet v před.
všude blásat lidu zcela otevřeně,
by poznali se děva, jinoch, žena děd,
a vřadili se k naší družině.

Tot úkol náš ženy milené
bez bázně razit cestu pokroku,
metati zpět na nás šípy mířené
a nelekat se nikdy strůjce úskoků.

Kéž by snaha naše byla mocna,
by spojila nás všecky krátce,
a tak vyburcován každý ze zna,
chopil se emancipace.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Jazyková nařízení. — Adresa k císaři. — Exodus Němců. — Rozpočet zemský. — Veliká Pruha*)

Jazykové nařízení nepřišlo, ač bylo slíbeno ku 15 únoru. Či je to vítězství nebo porážka, jaké ohledy byly vůdčími? Nikde se o tom určitého nic nepraví. Jedni praví, že baron Gautsch nemůže pro svá nová nařízení naléztí souhlas Němců nebo aspoň valné části jich. Badeniova nařízení se neprovádějí, a tak vlastně Němci zvítězili. Jiní zase ří, že nevydání jich je malý náběh státní autority proti Němcům, odvolání starých nařízení tak vášnivě žádajících. Nejspíše že vláda užívá „prodlužování“ jako prostředku k nějakému vyváznutí z těžké situace. Vláda nese následky nešťastného jednání svého, kterým po-

volila menšině proti většině. Mluví se o odstoupení bar. Gautsche. Kde vězí hlavní kořen všech obtíží, vyložili jsme už mnohokrát. K tomu přistoupil ještě adresní návrh, který v památné 46. sněmovní schůzi byl jednomyslně přijat hlasy českými a velkostatkářskými. Němci žádali uzavření sněmu, poněvadž nebylo jiného prostředku proti většině. Vláda měla snad sto chutí vyhověti revoluční a panství chtivé menšině, ale neměla k tomu odvahy; obmezila se na rozhodné prohlášení, že nestojí na stanovisku státoprávním, jehož adresa je výrazem. Toto vládní prohlášení znamená německé stanovisko k naší ústavnosti říšské, jehož jedině proto neprovádí, že na základě ústavnosti nemůže: nemá tolik moci. Kde tuto moc má, všude ji užívá proti Čechům, za-

řizuje gymnasium na Vinohradech — patrně pro české děti, které chytré omezení počtu žactva z českých ústavů přeplněných a nedostatečných mu přiznane, chce kasárna tam zříditi a p. Tak z českého města násilně činí město smíšené, neboť, že to vše má význam politický, jest jasno. Tak děje se všude, všude znáti nejen dvoji loket, ale snahu, prosytiti Cislajtanií němectvím. Němci opustili vzhledem k této adrese sněm. Proti Němcům a vládě prohlásil kníže Ferd. Lobkovic jménem strany velkostatkářské, že táž nehledě na stanovisko té které vlády setrvává na zásadách jí vždy hájených a častokráte vyslovených. A tak adresa stala se skutkem. V „boji za právo“ bude vždy tvořiti důležitý moment. Je příliš dlouhý, než abychom ho uvedli celý. Stůjtež zde aspoň části. Mluví o vyrovnání, o národnostních bojích, o hospod. úpadku — příčinou obtíží a zel odtud pocházejících je centralismus, kterým trpí nejen říše celá, ale i jednotliví národové; zlo se vypočítává. Do slova uvádíme konec. Zní:

Vaše Veličenstvo!

Sněm království Českého, po staré, historické tradici povolány, aby hájil integritu a nedilnost, práva a praerogativy zemí koruny české, království Českého a zemí k němu příslušících, zrovna v této těžké chvíli má za svou povinnost vysloviti, že s věrnou, nezlomnou pevností stojí na nezadatelných a nezadaných právech království Českého slavnostně stvrzených pragmatickou sankcí, četnými královskými přísahami korunovačnickými a novějšími akty státními. Jen vrátí-li se říše k historickým, přirozeným svým základům, najde nerušený mír uvnitř a nezlomnou sílu na venek.

Sněm nechtěje přehlížeti zákonodárné a správní řády zavedené od r. 1849 pevně stojí na nepopíratelném právu království Českého na samostatnost zákonodárství a správy.

Sněm věren svému státoprávnímu stanovisku a přesvědčení, že shody mezi právy království Českého a stávajícími řády bez svolení sněmu docíliti nelze, nikdy nezneuznával potřebu společného zastoupení jednotlivých království a zemí pro záležitosti všem opravdu společné. Avšak i v mezích nynějších ústavních

řádů sněm má za svou povinnost prohlásiti, že se posud nevzdal a vzdáti nemíni svého práva, aby ze sebe vysílal zástupce do rady říšské. Naopak, má-li odpomoženo býti těžké krisi, do které upadla rada říšská, prospěšno by bylo aby vrátilo se k volení do rady říšské ze sněmů zemských, platnému podle zřízení zemského, ale ovšem působenému novým poměrům s náležitým zastoupením národních menšin.

Stejně potřebno jest, aby osamostatněna byla správa zemská ve všech oborech, ve kterých sněm zemský má moc zákonodárnou, neboť jedině v organickém spojení zákonodárství a správy spočívá záruka zdravého rozvoje obou. Jen rozšířenou kompetencí sněmu zemského a osamostatněnou správou státní země možno kulturní potřeby obou národů tak bohatě opatřiti, jak by to žádoucnou bylo, a soustavně řešiti nejpřednější úkoly sněmů: otázky hospodářské a socialní.

Podmínkou každé činnosti sněmovni jest však náprava financí zemských. Systém přírážkový, možný v malých poměrech a na základě spravedlivé úpravy berní, ani pro nynější závažné úkoly sněmu naprosto nestačí, naopak jest jim největší překážkou. Bez samostatných, rozvoje schopných příjmů berních zákonodárství zemské nedovede dostáti vážným svým povinnostem a přetěžké jsou z toho škody pro kulturní a hospodářský rozvoj obou národů království.

A sněm království českého oběma národnostem a všem obyvatelům tohoto království rád by poskytl všechny podmínky rozkvětu kulturního a hospodářského. Sněm těžce nese národnostní boj, který podrývá síly obou národů. Přesvědčen, že jedině na půdě domácí dají se vyrovnati národnostní boje vzájemnou dohodou, pevně stojí na kompetenci sněmu zemského ku řešení otázky národnostní v království. Bude-li provedena zásada naproste rovnoprávnosti a rovnocennosti obou národů ve vnější i vnitřní službě úřadů, nebude-li popíráno právo každého obyvatele této země, aby ve svém jazyku došel práva, aby v jeho jazyku se s ním jednalo při zeměpanských úřadech v celém království, budou-li volební řády odpovídati spravedlnosti a právu, pak dalo by se

dociliti žádoucí shody a netěžko našly by se zákonné záruky, které by poskytovaly oběma národům vydatnou obranu menšin a zabezpečovaly samostatný, svobodný rozvoj obou národů v jednom a nedílném království.

Ale zachování jednoty a nedílnosti království musí býti přední podmínkou každého smíru! Nedílnost a jednotu království sněm hájiti chce do posledních sil, přesvědčen, že nejen tak vyplňuje své dějinné poslání, nýbrž že v jednotě a nedílnosti království Českého hájí také nejvážnější zájmy Vašeho Veličenstva a nejjasnější dynastie, že hájí samostatnost a celistvost celé říše

Vaše Veličenstvo!

S důvěrou a oddaností obrací se sněm království českého k Vašemu Veličenstvu. Moudrost Vašeho Veličenstva, spravedlivost a láska ke všem jsou mu pevnou nadějí, že staroslavnému království Českému vrací se zase doby staré slávy a dějinného jeho významu, a že oba národové království České obývající dojdou onoho miru a pokoje, který jest jedinou touhou Vašeho Veličenstva. Kéž splní se horoucí přání sněmu království Českého, aby za jásotu obou národů na posvátné hlavě Vašeho Veličenstva zaskvěla se koruna Svatováclavská a utvrzen byl takto staletý, nerozlučný svazek mezi královstvím Českým a nejjasnější dynastií na prospěch království, ku cti a slávě Vašeho Veličenstva a nejjasnější dynastie i k upevnění celého mocnářství, Bůh zehnej, Bůh dlouho ještě zachovej Vaše Veličenstvo!

Po odchodu Němců nastala pilná práce. Jednáno o rozpočtu. Číslice jeho jsou bohužel smutné. Jeví se totiž dle návrhu rozpočtové komise celková potřeba na rok 1898 obnosem 20,985.029 zlatých; po odečtení vlastní úhrady 1,511 900 zl., zbývá částka 19,473.039 zl., ku které části připočísti sluší ztrátu při 10proc. okresní přírážce školské 248.000 zl., pak nutnou dotaci k sesílení kasovních hotovostí 500.000 zl., tak že úbrnný schodek 20,221.039 zl. činí.

Na uhrazení zbytku má býti povolena přírážka 51 kr. (dříve 39 kr.) a mimo jiné učiněna zápůjčka zemská obnosem 4,000 000 zl.

Tak hyne bohatá česká zem, jsouc obětí říše, která mu za to nechce dáti

ani její právo, ba ani jazykové spravedlnosti a rovnoprávnosti. Z těchto stálých zápůjček hrozí zlá budoucnost, neboť ony rozmnožují moc našich nepřátel a ochromují svobodu našeho jednání. — Důležité bylo zajisté jednání sněmu o „veliké Praze“. Praha má býti městem, které má míti poloměr osmikilometrový, jehož středem jest Staroměstská radnice. Myšlenka krásná na pohled: město opatřené vodou, kanalizací a komunikací, jest zajisté krásné — na pohled; třeba uvážiti, jak tato věc svědčí obyvatelstvu. Zde dává obyvatelstvo samo odpověď svým směrem na venek na předměstí, kde bydlí levněji, kde laciněji žije a proto přináší v oběť dlouhou cestu. Scentralisováním města budou vzaty tyto výhody obyvatelstvu, proto okolní města i obyvatelstvo jest hluché všemu volání po veliké Praze. Páni liberálové chtí ji provésti „pomocí vlády“. Kde je tu svobodomyšlnost? Hle, někdy i ten nenáviděný vládní policajt je dobrý. Jisto je, že, je-li velký centralismus zlý, je zlým i centralismus malý. Kdyby „veliká Praha“ měla býti zřízena jen jako nějaká pevně spjatá foederace s jistou samosprávou jednotlivých čtvrtí souhlasili bychom. Ale centralisace? Kvetoucí předměstí budou pod studenou a korumpovanou rukou centralisace hynouti. Trochu toho zevního lesku — veliká Praha — nemá ceny, není-li tu vnitřní moc. Trochu těch výhod bude brzy nahrazeno mnohonásobnými zly. Máli „veliké Praze“ dána býti hlavně národní moc a síla v masách českého lidu spočívající, je volání po ní vlastně doznání slabosti; má-li býti útočištěm hmotným, je teprve zle neboť výhody, které nebudou trvalými, budou krvavě zaplacený — lidem. K věci zevrubně se ostatně ještě vrátíme. Jisto je ovšem, že taková úplná odloučenost předměstí, které tvoří takřka kus těla Prahy, musí přestat, že je anomálií. Ale také centralismus je zlo. Ovšem měly by zájmy proticentralistické a fedační míti jiného mluvčího než doktora Koldinského.

* * *
Zprávy národohospodářské. — *(Zahraniční obchod rakousko-uherský. — Nutnost mravné výchovy příští generace. — Sociální politiku železniční.)*

Nedávno uveřejněny byly statistické údaje, týkající se zahraničního obchodu rakousko-uherského za rok 1897. Statistická publikace tato jest od několika let nemilým a nevitáním zjevem, výstražným znamením, dokazujícím, že také zahraničnímu obchodu našemu nastaly zlé časy, že také toto odvětví hospodářského života jen tak s bídou živoří. Ještě před třemi roky dovezeno bylo do celé říše zboží za 700 mil. zl. a vyvezeno za 794 mil. zl., byla tedy naše obchodní bilance více než 94 mil. zlatých. Příslušné údaje z roku 1897 jsou:

Dovoz 760 mil. zl., vývoz 773 mil. zl., t. j. aktiva obnášejí jen celých třináct mil. zl. To je přehled jen za tři roky. Půjde-li to toutle cestou, kam spějeme? Ovšem, všimneme-li si té péče, kterou jak stát a zvláště interesenti sami v cizích zemích věnují tomuto odboru hospodářského života, uvážíme-li všechny podmínky, jichž obchod zahraničný potřebuje ku zdárnému svému vývoji, uznati musíme, že jest ještě div, že tento druh obchodu u nás již dávno není passivním úplně. Jest také dostatečně známo, že jmenovitě v orientě trávíme ještě z tuku let dřívějších, po případě z pohodlnosti a nehybnosti konsumentů nynějších. Nechceme se zde zabývatí jednotlivými druhy zboží a operovati podrobnými číslicemi, připomenouti musíme však věc známou, že jest to zvláště náš bývalý spojenec ze severu, který nás v těchto krajích vytlačiti hledí. Ještě hůře jest ovšem s naším zahraničním obchodem zámořským. Na to upozorňoval již r. 1896 bývalý ministr obchodu Glanz naše vývozníky, dokládaje, že průběhem posledních pěti let vykazuje naše obchodní bilance se státy evropskými aktiva 250 mil. zl., se státy zámořskými však passiva 100 mil. zl. Od té doby, jak v předu uvedeno bylo, se poměry o mnoho zhoršily.

Vývozní anketa, kterou svolal loni v listopadu ústřední spolek rakouských průmyslníků, byla by zajisté lépe byla udělala, kdyby byla místo bezvýsledného rokování o použití 40 000 zl., jež stát na podporu exportu poskytl, upozornila vládu na některé vady, jež obchod zahraniční seslabují. Již celá naše zahraniční politika (zrovna jako vnitřní)

čím dále je malichernější a omezenější. Rozhodující činitelé u nás tak velmi rádi řídí se Německem. Ať si všimnou obrovského vzrůstu svého spojence, jako moci námořní a zvláště úžasného rozmnožení obchodních lodí za posledního desetiletí, tak že dnes Německo je na druhém místě v pořadí států dle velikosti obchodních lodí, t. j. hned za Anglii. Zajímavé jsou i poměry koloniální v Německu. Kdežto ku př. Belgie na stejné skoro ploše (2 a půl mil. čtverečních km.) má v osadách svých přes 14 mil. obyvatel, má Německo něco málo přes 7 mil. obyvatel a tudíž ještě dosti možnosti (ovšem jen poměrné), aby, vyvázejíc do svých málo zalidněných držav osadníky, i zahraniční obchod svůj rozšiřovalo. Vděčným bylo by dále, uvéstí i některá srovnání z tarifní politiky německé a rakouské, z nichž by ku př. zřejmo bylo, že ani těch lodí obchodních, které máme, vývozník náš užiti nemůže, ba nesmí, nechce-li se stále ošizovati, když doprava zboží Rakouskem a loďmi rakouského Lloydů přijde českému vývozníkovi do zemí orientalských o značná procenta draže, než ohromnou oklikou přes Německo. Hamburk a loďmi severoněmeckého Lloydů.

Než, nesmí se zapomenouti i na to, že i my sami jsme vinni, jako obyčejně. Všestranně zkušený a praktický odborník A. Stiller uveřejňuje v 4. čísle letošního „Obzoru Národohospodářského“ velice zajímavé a cenné pojednání: „O některých vadách našeho obchodu vůbec a o obchodu s cizinou zvláště“. Celý náš obchodní svět měl by si této epistolý důkladně všimnouti. Nechceme podávati obsah, odkazujice na článek celý. Citujeme jen, co řečeno v odstavci čtvrtém o nesolidnosti: Jest velikou chybou, že naši obchodníci, zvláště ti, kteří se vyučili obchodu u firem německých, napodobí Němce a židy ne v tom, co u nich viděli dobrého, nýbrž co u některých viděli špatného. (Velmi dobře! Poznámka red.) Oni pokládají rozličné „kuify“ za známku obchoduické zralosti, za chytrost nezbytnou pro každého kupce, který ve svém hrdém výroku já jsem kupec“ spatřuje omluvu pro všeho druhu nízkosti a klamy. Chtějí býti chytrými i za cenu dobré pověsti a neváhají sabati

k rozličným manévřům, které, jakmile bývají prohlédnuty, a to někdy trvá dlouho, mají za následek ochabnutí a konečně přerušení obchodního spojení. — K tomu ku konci dodám: Dokud nevznikne generace dobře vychovaná, nebudou naznačené rady a chyby napraveny, poněvadž každý bude jednati, jak si byl navyknul, a rád přičte vytknutou chybu svému sousedu, než aby sám své svědomí zpytoval.

V Praze máme „vývozní spolek“, vývozní kancelář při obchodní a živn. komoře a od 1. t. m. pokračovací kurs při zmíněném spolku a naskytne se snad někdo, kdo by v tomto směru upřímně české slovo promluvil k našemu obchodnictvu. —

Když jest již zde řeč o nutnosti výchovy příští generace, nebude škoditi, uvedeme-li několik řádků z konce zprávy, již vydala záložna v Hradci Králové za rok 35. svého trvání.

Thema řádků těch jest snad nad míru časové, zvláště pro kraj mělnický a třeboňský, v nichž nebude snad nikoho, kdo by plně nesouhlasil. Připomíná se, že české záložny jsou pevným článkem v dlouhém řetěze národních pracovníků, jichž zásluh ani dosti oceniti nelze, a vypočítává se, že v pokladnách ústavů těchto uloženo asi 400 mil. zlatých. Pak se praví: Jaké to bohatství! Žel však, že na místě, aby do českých měst a okresů s pomocí těchto peněžitých ústavů přicházelo nové bohatství, dostávají se netušené rány, které vykonávají více spoust, než všeliké živelní pohromy, zámožné existence ničíce. To jsou kormutlivé a kritické zjevy, jak jsme toho byli v poslední době svědky na Mělnice, v Třeboni a jinde. Věru, do pravdy pověděno, je ve všeobecný úpadek mrav-

nosti a kázně. A běda národu, jenž morálně se kazí. Ani nejslavnější minulost ho nezachrání. Zkáza mravů a charakterů jest děsné „memento mori“ pro každý národ.

Bohužel, že sebezpoznaní přichází v obyčejně, až už je pozdě. —

Zmínili jsme se již svého času, že nastoupením nového ministra, ryt. Wittka, nastane nová doba našemu železničtvi. Úředník, jakým je tento, nejlepší měl příležitost, poznati jako sekční přednost v ministerstvě obchodu za dlouholetého svého působení tajnosti a nedostatky celého aparátu železničního, a chápe se nyní jako ministr díla z vlastní iniciativy.

V odborných kruzích dávno jest již známa péče jeho o bezpečnost obecnstva cestujícího, již docíleno mělo býti různými opatřeními posledních let (zabránění přístupu obecnstva na perron, zostření zodpovědnosti přednostů staničních za výhybky atd.). Že dosavadní opatření nepomohla ukázal zvláště rok loňský, jehož četná železniční neštěstí vzbudila v obecnstvu rozrušení a diskussi, kterou zjištěno bylo, že většina srážek vlaků zaviněna byla nedopatřeními personálu služebního, přílišnou délkou služby unaveného, ba přemoženého. Jak memorandum železničního ministra v některých listech vídeňských uveřejněné oznamuje, státi se má náprava co nejdříve vydáním nařízení, jež by zamezilo mnohohodinnou dobu služební (zákaz doby 24hodinné) a přiměřené upravilo služební toury.

Nechceme dělati reklamu p. ministroví před provedením, ale tolik připomenouti můžeme, že je tohle jistě nejlepší cesta, získati si vděk zřizenců i obecnstva, mnohými železničními katastrofami postrašeného.

Obsah „Obrany“ :

Jazykový boj ve Vídni. Josef Svozil. — Cestopisné vzpomínky. — k. — Žena v socialistické poesii. (Pokračování.) — k. — Časové zprávy. — Literární příloha: Divadelní listy. — k. (Pokračování.) — Pro duši. Z polského se svolením autorovým přeložil Václav T. Kamejský. (Pokračování.) — Různé zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Literární příloha.

Číslo 3.

5. března 1898.

Ročník II.

Divadelní listy.

Vezměme Juliana Apostatu. Že i historická jeho osobnost je vysoce dramatická a skýtá mimo to příležitost ku scénám veselým a duchaplným, o tom není pochybnosti. Vrchlický skutečně zachytil nejednou ráz jeho povahy a významu. Poněvadž s ním skonalo pohanství, jež vši mocí hleděl znovu oživit, poněvadž v něm ještě jednou vystoupilo se všemi vlastnostmi pohan-skému světu vlastními, je Julian apostata pro divadlo dramatickým hrdinou par excellence. Jak vděčná to úloha pro umělce velikého slohu! Básník byl by ho mohl dle libosti zidealisovati, mohl ho učiniti třeba jedním z nejšlechternějších pohanů, ač Julian takovým nebyl, jen kdyby byl zaujal správné stanovisko v boji mezi pohanstvím a křesťanstvím. Ano, čím více by ho byl zidealisoval a čím více by učinil jeho tragickou vinu nezaviněnou, tím stkvělejší byla by se mu naskytla příležitost, rozvinouti před zraky diváků nejtímnější duši křesťanství, jeho humanitní a kulturní stránku, jeho pokrokový význam, před nimž musilo padnouti i nejšlechternější křesťanství. Doba, ve které Julian žil, byla skutečně veliká, byla dobou znamenitých učitelů církevních na východě a rozkvětu života v lidu. Bylo třeba jen sáhnouti po historické pravdě. Básník toho neučinil, sveden svými známými názory o době pohanské, libůstkou pro krále s pověstným filosofickým pláštěm a vším tím, co skupil do svého žertu „V sudě Diogena.“ Zidealisoval sice Juliana dle tohoto svého názoru moderně renaissančního, ale proti němu postavil svět sice vítězící, ale fanatický, pověřčivý, mstivý, revoluční, nefilosofický. Julian vlastně dle Vrchlického ani nepadl duchovně, nýbrž jako jiní velcí reformátoři a filosofové byl jen povalen vítězícími novými, dočasnými proudy myšlenkovými. Křesťanství se tu jeví jako časový přelud, filosofické poblouzení do fanatismu jdoucí, nad kterým filosofický duch Julianův ve smrti vlastně vítězí. Vidíte zřejmě, jak básník udělal z Juliana hrdinu moderní renaissance pohansko-humanitní a filosofické. V Bar-Kochbovi, v úvodu, nazývá Vrchlický svého Juliana částí své lidské epopoje. To nás utvrzuje v mínění, které jsme právě pronesli, že vítězství křesťanství je básníku jen etapou ve vývinu lidského ducha, a že Julian stál už vlastně na tom vyšším stanovisku, které po době křesťanské přijde. Stál o 2000 let duchem svým napřed. Zřejmě je to vysloveno na konci dramatu.

Julian (umírající, otrávený křesťanskou Zoe)... Já přece jsem zvítězil.

Zoe: Ty nikoliv, leč Gallilejský, jehož's proklínal.

Julian: Co Gallilej-ky! Kdo ho jmenoval? Zde stojí! Ne, jsi přelud, svět je prázdný a prázdná jsou nebesa! S mraků se řítí poslední bledé stíny Olympických a svět nelituje jich, lhostejně dál valí se tmou a stínem, jež

vrhá tvůj kříž, ó Kriste! Duši je teskno v tom žaláři. Kdo rozbil ho, ó já mu děkuji.

Zoe: Já, dcera Ursulova!

Julian: Ani tvoje víra tě nespasí — Jdu za tebou, Marku Aurele!

Vzhledem k těmto zásadám básnickovým, čistě individuálním, nebylo by vlastně ani třeba podávatí dále historickou charakteristiku Julianovy osoby, poněvadž básníku šlo vlastně o ztělesnění vlastních názorů filosoficko-náboženských, pro něž Julian velice se mu hodil. Přes to ji podáváme, poněvadž je osobností tolik zajímavou a různě posuzovanou. Podáváme ji dle pramene vážného, nestranného. (Weiss III. str. 505 n.)

Julian byl silnou povahou, všemi silami na pohanství visící, jež křesťanství hleděla vyhladiti všemi prostředky. Duchem jsa věznem minulosti proti pokroku budoucnosti, byl tímto povalen a s ním i věc, s níž se stotožnil. Od přírody byl povahou otevřenou, dobrou, silnou; chybná výchova učinila z něho pokrytce, dřímající v něm sílu a touhu po činech zvrátila v divokost fanatismu. Na venek byl vychován přísně křesťansky až mnišsky, ale potají Mardoniem zasvěcován byl ve všechny mystérie pohanské, k nimž celou duší přilnul, zůstávaje z bázně před následky a z touhy po dosažení velkých cílů pokrytce. Bylo mu vpraveno mínění, že vítězstvím nové víry zahyne stát, umění, věda, vše, že on je vyvolen k tomu, aby vše to zachránil a obnovil. V Athenách byl spolužákem Řehoře Nazianského a Basila, vystupujících rovněž v dramatech, kteří již tehdy nitro Julianovo prohlédli a tušili hrozné věci budoucnosti, ač Julian choval se ještě jako křesťan. Jako caesar ukázal se býti silným panovníkem, vojevůdcem a rekem, zůstávaje při tom filosofem co do způsobu života. Ideálem byl mu Mark Aurel. Mnoho znamenitých činů vykonal jako caesar, nepřestávaje se při tom zabývatí studii filosofickými a vědeckými; konal sice ještě i křesťanská procesí, ale jistá stará, slepá žena řekla již tehdy o něm, že „znovu zřídí pohanské chrámy“. Jako císař, za kterého dal se vojskem provolati, žil prostě pracovitě, nechtěl státí nad zákonem, ctil senát. Činil tak proto hlavně, aby zdál se skutečně velikým filosofem leccos dobrého měl i z nuceného křesťanského života jako mladík. Nyní ovšem odhodil škrabošku křesťanství a vystupoval jako pohan a první bojovník za pohanství. Dal se očistiti od poskvrny křesťní, dal otevřiti chrámy a přinášeti oběti. Nebylo to vlastně staré pohanství, ale nějaká nová pantheistická sekta, sebranka ideí křesťanských a novoplatonských. Rozeznává pravou víru od víry lidu. Jeho víra je filosofická. Určoval knihy bohoslužebné, hymny, skládal pravidla kněžského života, zavedl kázání, pohanství dosud cizí, odstraňoval hlučné radovánky, ustanovil zpověď, exkomunikaci, oddělil kněze přísně od laiků, zvýšiv jejich důstojnost. To vše bral vážně, obětoval ráno slunci býka a p. Křesťanství pronásledoval, ač hraje si na filosofa mluvil stále o snášlivosti. Vzal církvi jmění, hleděl v ní vzbuditi nesváry, duchovně ji ponižiti a směšnou učiniti. Všem sektářům dal volnost a svobodu; aby církvi vzbudil tak nebezpečného nepřítele, zapověděl křesťanům navštěvovati školy, v umění a vědách se vzdělávati. Za důvody uváděl i dnes známé hospodské vtipy liberálů. Zároveň spojil se se židy proti křesťanům, jichž chrám dal stavěti.

Je patrné, že Julian měl v sobě hodný kus moderního liberála: má plná ústa svobody a filosofie, spolčuje se se židy, ochuzuje církve a opovrhuje jejím

učením, zahaluje se s pyšným sebevědomím filosofickým do pláště filosofického. Není tedy divu, že lákal Vrchlického.

Vida, že nelze tak snadno křesťanství odstraniti, odstranil předstíranou svobodu svědomí a ukázal se krutým fanatikem, nemluvě o prostředcích méně násilných, ale přes to opovržením hodných, jako: zlato, úřady a p. Na štěstí zemřel v 5. roce svého panování na ránu v bitvě. Před smrtí bavil se s přáteli svými o nesmrtelnosti duše. Byl velmi pověřivý, přece ale zase v mnohých věcech duchaplný. Filosofické jeho okázalosti byly dělané. Že by byl padl, rukou křesťana jsa zavražděn, není ovšem pravda. Ani Libanioví se nic nestalo.

Vrchlický vzal si, jak praveno, Juliana za typ k zidealisování moderního liberála. Nemusil se mnoho odchylovati od historické pravdy. Zajímá se velice o dívku Liléz. To básník přidal, neboť historie mluví o Julianově čistotě. Ale k typu moderního liberála ta věc patří. Klade mu do úst slova: „Mně se zdá, že náboženství jest přítěží v životě národů, že v jich vzrůst a rozvoj mnoho neznamena.“ Julian přijímá za svůj výrok Ammiana: „U mne nabývá náboženství teprve tenkrát významu, jde-li ruku v ruce s národností.“ Odpovídá na to: „Mluvíš mi z duše, špinavý Hebrej má národnost — jen Galilejčík ne.“ Jak patrně čistě moderně liberalistický kalendář.

Avšak Julian byl přece zakladatelem nové sekty, nebo chtěl jím býti, ale sekty hlavně filosofické, tedy nenárodní. Výrok jeho „chci býti celým člověkem a nic více“ je rovněž nenárodně liberální, zvláště proto, že jej pointuje proti biskupu Basiliovi. Klade-li mu do úst slova jako odpověď témuž biskupu: „Já mnoho přemýšlel o světě a běhu dějin a shledal jsem, že byl šťastný a veliký v době prvního pohanství. Chci ho vrátit ku zdrojům ztraceného blaha,“ a dále: „Chtítí směřovati k dobru, to celé náboženství. To stačí duchům povzneseným, ale dav, lidstvo musí mít bohy. Čím jemu je dobro? . . .“ není to opět Julian, zakladatel nové víry, reformátor, nýbrž je to moderní Julian tuto výhradně Vrchlického, pěvce staropohanského štěstí a blaha všestranného. Vrchlického Julian to ani s filosofií nemyslíl do opravdy, nýbrž asi tak jako ti umělci, kteří dávají svou uměleckou velikost na jevo dlouhými vlasy a affektovaným chováním. Tak lze souditi aspoň ze začátku třetího jednání, ač není-li to jen blýskání se básníkovu. Julian byl jistě opravdovější. Také nonchalantní filosofování Julianovo před spiklenci, před vzbouřením vojska a před smrtí, ta jeho duševní velikost a bohatýrská šlechtnost jsou básníkovým ideálem romantického filosofického hrdiny podle mody, nic více. Julian stojí v dramatu vysoko nad křesťany, stavivo k jeho velikosti vzal si básník z pohanství a z filosofie. Filosofickému duchu pohanství jeho „mudrování“ odporuje. Opravdoví pohanští filosofové o náboženství soudili jinak.

Křesťané jsou po většině odbojníci, političti agitátoři, mstí se krvavě, jsou fanatikové účinní, nikoliv negativní. Markus, syn Ursula, strhuje vojsko k odboji. Vypravuje, jak ze zadu skolil jednou ranou zuřivce, unášejícího Liléz, jak zabil podruhé vraha téže, stavší se zatím jeho nevěstou, ač vlastně víru zradila. Chce zabiti Juliana; dí k Zoe, že je třeba rozpomínati se na rány a utrpení, aby síla pomsty nevyhynula v duši. Hotově se vykonati ji, dí k Julianovi: „Jako křesťan i člověk přišel jsem vykonat dílo mstitele.“ To vše je ovšem křesťanství dle Vrchlického, na skutečné křesťanství je to leda parodie. Julian chová se k němu, vrahu, s okázalou velkodušností. Zoe, sestra

jeho, dílo pomsty vykoná. Otráví ho, což ovšem je historická nepravda a pak sebe — Zoe, dívka křesťanská! Jaké hrubé nepochopení křesťanství. „Žijeme pomstě,“ volá tato „křesťanka“ v zanícení. „V tu věřím, pro tu žiji — —.“ Miluje Prokopia, že chce též jejimu dílu pomsty se věnovati, jež prohlašuje za „spásu křesťanství“, o němž rouhavě dí, že mu nebe přeje. O vykonání pomsty zrovna se hašteří, Prokopius s ní spojuje i touhu a prostředek po dosažení koruny císařské. Také křesťan dle Vrchlického. Týž sděluje nám, což opět je historická nepravda, že má psaní od různých biskupů, kteří svédou vojsko ku vzpouře, k níž Prokopius také přičiní svůj díl. Skoro se zdá, jakoby tu básník chtěl suggerovati diváctvu theorii domněle katolicko-jesuitskou o „dovolených prostředcích“, o „vraždě tyranů“. Napadá nám to, slyšíme-li, jak do dávné minulosti posunuje theorie o rozvazování od poslušnosti k legitimnímu panovníku. Biskupa Basila, přítele Julianova, nechává ve shromáždění křesťanů mluvit: „Bratři v Kristu shromáždění! Nemáme moci sesaditi císaře páží světskou, ale nejsme povinni za poměrů, jak je dle pravdy vylicila výmluvná ústa Řehořova, poslušností takovému císaři. A tož moci církve propouštím vás všechny ze svazku poddanství a poslušnosti, jenž vás poutal k císaři Julianovi — ať vládne stejně smýšlejícím, my neuznáme ho císařem.“ Toť významná slova. Katechumence Liléz přidělena úloha, která zavání trochu násilným a neupřímným lucením ku křesťanství. Známe všichni ty svaté chvíle vroucího, překypujícího nadšení a omamující sladkosti, jež prožívali opravdoví katechumeni církve. Liléz mluví v té chvíli takto po „křesťansku“: „Ty neznámý, velký bože, k jehož poznání přišla jsem láskou (totiž k Markovi), ukaž mi svou sílu a moc, bych mohla věřit úplně. Dej, ať spočívnu na nadrech toho, jež tak miluji. Ó, Marku, Marku, přijď! Na dně duše pálí mne první tvoje polibky.“ Tu slyší o zatčení jeho. Na prahu leží kříž, jehož překročení bude znamenati odpadlictví. Mluví k němu: „Kdo jsi, ty ukřižovaný, že se kladeš mezi mne a Marka? Neznám tebe. Říkají, že jsi láska . . .“ Váhá, bojuje, konečně překročí pravic rouhavě: „ . . . A ty zde na zemi, tu odpustíš, vždyť jsi též miloval! Jdu přes tebe, jsouc láskou svobodna.“ Hle, celý fanatism moderního liberála i s jeho zednářskými předsudky. Za to Julian dí na konec k sobě: „Vím, že, co jsem chtěl, bylo veliké a ryzí,“ sve počínání proti křesťanům opravňuje a ospravedlňuje: „Splatil jsem křesťanům, čím druhdy v basilice mne Basil obdařil. Naše úcty jsou vyrovnány.“ Svrchu uvedená slova Basila o rozvázání z poddanství jsou ovšem smyšlenkou. Ostatně tehdy Basil zabránil dle dramatu smrt Julianovu, je tu tedy ještě jedna neodůvodněnost posledních slov Julianových. Kdyby i skutečně ona slova byla pravdivá, nedávala by práva k pronásledování křesťanů všech, nýbrž jen k potrestání vinníků.

Než dosti toho nechutenství. Zdá se, že látku čerpal básník z některého z oněch románů, které nedávno zplodila německá literatura, jako „Hypatie Fritze Mauthnera“. Již jméno autorovo ukazuje tendenci, emancipovanému židovství je pak Vrchlický tak blízek. Politování hodný básník! Nějaký Fritz Mauthner je mu snad nad Wiesemanna! Jeho Julian apostata měl by se spíše jmenovati „povznesený, moderní, emancipovaný židovsko-liberální filosof a křesťanská sekta“. Na štěstí měl jen 3 představení, nic více. To není divu, ideál odkřesťaněného liberála má dnes už také smutnou pověst, že mu ji ani Vrchlický nemůže vrátiti.

Tím vyčerpali jsme dramata tohoto směru. Katolictví a křesťanství dotýkají se mnohá, ale více jen buď po stránce osobní, nebo filosofické, nebo sociální, nikoliv ve svazku se starým pohanstvím. O těch promluvíme později. Nyní obrátíme se na bohaté pole husitství, českobratrství a protestantismu v domácí produkci na Národním divadle. Tu padají dramata Kolárova asi nejprve na váhu. Jsou tu a tam brozná, jichž obsah a tendenci lze si vysvětliti asi jen dobou, do níž činnost Kollárova padá, povahou básníkovou, vzděláním a p. A Kolár byl hodně dáván. Jeho „Pražský žid“ je dost oblíbeným kusem, jeho „Žižkova smrt“ měla jednou osm, jednou čtyři večery za sebou; podobně i jiné kusy.

Zastavím se nejprve u kusu „Žižkova smrt“. Tu jest zástupce církve, papežský legát Fernando. Fernando byl ovšem muž rozhodný, jak z jeho jednání ve Slaném vysvítá, kde jednoho mnicha a laika dal upáliti pro kališnictví, nebo z jeho dopisu ku Pražanům r. 1420 u příležitosti první křížácké výpravy. On krátce nazval věci jménem, jak toho zasluhovaly. Zmínil se o páchaných ohavnostech, zcela správně uzavíral otázkami: Jaká je to Bohu čest, když jeho stánkové se boří a sluhové jeho zabíjejí? jaká pobožnost neb udatnost v zneuctění obrazů? . . . Pakli ve vzpouře se zatvrdíte, bude s vámi tím přísněji nakládáno, čím větší bylo dosavadní shovívání. (Palacký III. str. 206, 210.) Pražského posla do Vratislavi dal Ferdinand prostě zajati a kalich odpřisáhnouti (Tomek III., 35). Co se týče uvedeného listu, jež Tomek nazývá „dosti“ pyšným a důtklivým, byl odpovědí na spis s artikuli pražskými, který daleko spíše pro hrubost, pro naprostou falešnost stanoviska husitského měl by vydán býti kritice. Pravda jest, že poctivé a správné stanovisko bylo u legáta, jenž také si toho byl vědom a mluvil jako legát, kterému přísluší auktorita. Způsob řeči jeho je ale slušný, uslechtilý. O nějaké lstivosti jeho není důkazu žádného, ač Tomek i husitské povídačky nenechává nepovšimnuty (III., 100, jakoby císař mohl vše slíbiti, věda, že to kacířům nebude vázán držeti). To vše dělo se v době husitské zásady „o podřezávání pro zákon Boží“, v době fanatismu Želivského, odpravování lidovou spravedlností bez okolků při prvním vzplanutí lidu i chátřy. Každý nedostatek energie byl by tu býval slabostí, nemluvití otevřeně pravdu urážkou pravdy, potvrzením bludu a nebezpečím.

Něco podrobnějšího z řečí a chování Fernandova neuvádí žádný z čelných našich historiků. Když mu tedy básník klade do úst určitá slova, projevuje v nich své vlastní historické a kulturní stanovisko. Jaké svědomitosti a jaké vytříbenosti úsudku historického je tu třeba, aby básník zůstal pravdě věren! O době husitské to není u nás ani možno, poněvadž tendence husitismu příznivá a katolíkům nepřiznivá u nás dávno zevšeobecněla. Vyjma několik intelligentů, malý hlouček nestranných a vzdělaných znalců historických, oddává se, byvši k tomu stržena, celá liberální, ba i neliberální veřejnost tomuto husitskému proudu, proudícímu z českého radikalismu, z redakcí, ze spolků, z tradic úporně pěstovaných. Výsledek nemůže býti nežli strannický.

Doba husitských válek byla doba boje, doba surovosti, doba vášní. Proti hrubosti a síle útoků bylo zajisté třeba i energické obrany. Jak snadno je tu utvořiti situaci katolíkům nepřiznivou. Stačí jen uváděti jednání katolíků tak, jaké bylo, zachytiti některé výstřelky vášní, barbarism husitský pak líčiti jako vlasteneckou sílu, národní neohroženost, stačí zaujati stanovisko,

že katolíci bránící odvěké dědictví svatováclavské byli v nepravu, že nebojovali za vlast a národ, husitská krveprolití pak líčiti jako krev obětní prolitou na obranu vlasti nebo je umlčeti: a máte situaci, která je v jednotlivostech historických správná, ale v rámci situace nepravdivá, pomlouvačná, potupná. Takové drama je historický obrazek s koloritem časového strannictví.

Dejme tomu, že by slova Fernandu do úst kladená charakterisovala historicky správně jeho charakter, způsob smýšlení a jednání celých kruhů církevních. Není tomu tak, ale připuštěme eventualitu. Není-li správně kreslena a věrně vystižena strana protivná, dostaneme ihned dvojí loket, pamflet a nikoliv historický kus, oslavu a ne potupu jistých osob a institucí dle osobních choutek. Tak daleko svoboda básníková jíti nesmí, nebo tu jedná se už o čest, o statek velice vzácný, o smělém zasahání do svědomí, o agitátorství různého druhu. A což teprve, vezmeme-li též zřetel k nábožensko-dogmatické stránce víry. Nechť se básníci přiznávají k zásadě o svobodě vyznání až do krajnosti, do nejzazších mezi sektářství, neměli by zapominati, že katolíci jednali z odůvodněného přesvědčení, jednali jako uznaná církev proti odštěpencům, podléhajícím jich pravomoci a auktoritě, že hájili dědictví svatováclavské, državu právně přiznanou, pokrok národa na základech dějinami daných a vytvořených. Palacký napsal (*Historické haraburdí, Radhošť III, p. 76*): „Dějiny národů považovány bývají všude za nejdražší jeho dědictví; jsou pokladem zkušenosti, které nabyl na dráze života svého, zrcadlem ctností a nectností jeho, učitelem a výstrahou . . . paměti rodinné, podávané od otců k synům a vnukům. Národ odloučený od dějin předkův svých podobá se ubohému nalezcovi, jenž nadarmo touží a poptává se po rodičích a po rodině, nejen hojný pramen slasti něžných vyschl jemu hned u porodu, ale i blahočinný podnět ke ctnostem občanským, k lásce a obětem vlasteneckým, bez nichž obecně dobré prospívati nemůže.“ Nu, katolíci bojovali právě za tuto kontinuitu českých a národních tradic, za velikost, k níž se byli povznegli, za vzdělanost, která stkvěla se věhlasem evropským. Husitism a více ještě protestantism uváděly ho do stavu „ubohého sirotka“, který také skutečně pak pozbyl vznětu pro národní dobro, hubil vlastní zem, volal na ni nepřátely. To je důležitý moment, na který se nejen zapomíná, ale který jednostranně bývá právě v našich dramatech znešvařován. Ona u veliké většině hájí kontinuitu nynější s dobou husitskou jako vzácné dědictví a podnět k národnímu probuzování. Je v tom dvojí nepravda a jednostrannost. Předně ta, že katolíkům z dob husitských toho svatého práva nepřiznávají, je nejen zamlčují, ale obviňují je přímo ze zrady, z nevlastenectví, z reakce, že na této kontinuitě se slavnou minulostí sv. Václavskou a Karlovou stáli, usurpaci husitskou, přetrhání svazků národních a historických ihned neuznávali. Dnes ovšem lze uvést jakousi omluvu, že tuto kontinuitu s husitismem a bratrstvím mohou hledati, poněvadž Husité a Bratří jsou naši předci. Ale důvod je zdánlivý. Jsme katolíci; hledáme-li tedy historickou a národní kontinuitu, staré české tradice, musíme je hledati v dobách katolických. Jen tak lze zdárně a ku prospěchu národa vyplniti rozpor a propast, jež historii naši přetrhly. Navažování na zašlé doby české reformace znamená další rozklad myšlenkový a kulturní, porušování těžce zjednané harmonie historické; je nesprávné. Za druhé pak právě toto odbočení husitské a protestantské z kolejí národně-

historických tradic znamená národní úpadek, konec samostatnosti české, naprosté přervání velikosti království Českého. První rozkvět husitský a jeho síla hmotná byly pouze talenty z lepších a velikých dob minulosti. Navazovali na to, co je mrtvé, nemůže dávat život, úpadek nemůže dávat vzrůst, prvky rozkladu nemohou slučovat, nízkost nemůže vésti k velikosti. Může být oslavováno, co velikého je v české reformaci nebo v českém odboji, ale vždy jen jako vina tragická, vždy jen zasazeno jsouc do situačního rámce historických výsledků, správného pojmání celku. Jinak každá oslava bude mít v sobě prvky revoluční, rozkládající, rozrušující historickou a kulturní duši národa. A to je právě, čeho u většiny dramát postrádáme. Ano, i to nalzáme, že přiznávají nekatolíkům právo pevného setrvávání v jakýchkoli nových sektách, ano, že za setrvání to zhusta heroicky vyličené jsou velebeni, ale pevné setrvávání katolíků u víře a při Římu, ač bylo obranné, kdežto sekty byly většinou útočné, zobrazováno je jako neoprávněný a zavržení hodný fanatism. Jsou ještě i jiné momenty, které dlužno vytknouti. Učiníme tak příležitostně. Nyní vracíme se opět k svému dramatu „Žižkova smrt“.

Jsme při situaci, jak pražští poslové přicházejí do Brna k Sigmundovi pro smír. Sigmund choval se k nim, jak dí historie, dosti pyšně a panovačně. O Fernandovi nemáme zpráv. Básník klade mu do úst slova:

Jací to poslové, pane hejtmane? —
Ba při sám Bůh! jsou-li to přívrženci
kacířství Husova, nepřipustím,
by nakazili nám zde povětrí
dechem svým morovým.

— — — — —
a nejlepší zde lék jen pádný meč.
Zub za zub, oko za oko! —
Bohda již pomocí církevních zbraní,
mohutným vojem knížat německých,
zem českou vydobudem, rozšlapen:
kacířství hádětí leb oušklebný.

K císaři poselstvo ani nechce pustit, řka hrdě: „Zde platí vůle má,“ kteréžto právo si osobuje z důvodu „církve svatá ruka mu vsadila korunu na hlavu,“ a zle se hněvá, že čeští páni ujímají se klatbou stížených kacířů. Proto pokračuje k nim:

Aj pánové, mně zdá se, že jste jati
též kacířstvím, a již poznávám,
že veškerá ta větev Slovanův.
co vůbec českým národem se zove,
v nejhlubším kořenu jest zkažena,
a protože potřeba káže, by byla
vyrvána ze země a na prach spálena.
Na její půdě zasadíme pak
štěp zdařilejší . . .

Racek nabhazuje mu: „štěp cizokrajný,“ načež odpovídá legát:

Poznejte,
že v lůně svaté církve veškeré
rozdíly jazyků vyhlazeny,

— — — — —
Racek horlí, že od Boha v zem je štípen, dodáváje:

se nedočkáme,
by oněměl, by nám byl vyřezán,
třeba i do klatby římským popem dán.

Fernando odpovídá dále s neskonalou pýchou, a básník klade mu až slova do úst: „Český pacholku, nauč se mě znáti,“ a tasí meč a vraždí Racka z rádným úskokem, „římanskou chytrostí je zavražděn“. Umírající Racek proklíná „černého raka z bažin tiberských“ a zdraví horoucně naposledy svou vlast. Zajisté přešlechtilá pointa! Sigmund kárá legáta, že zbrání biskupů je slovo Páně, ale legát se ospravedlňuje, vlastně pyšně hájí své právo, „že brániti pobaněnou církev posvěcených biskupů povinnost“. (Toto slovo posvěcených rovná se tu hospodské frivolnosti, když kamarádi z mokré čtvrti oslovují souhráče, zabloudilého velebníka, aby svou „posvěcenou rukou“ vyhodil list.) Obviňuje Racka z potměšilé zrady, že se ujímal kacířských poslů a ušlechtilé dí dále na výtku císařovu, že daleko šel v obraně církve:

Třebas nejdál, to moje povinnost.
Neobmezené plnomocenství
dáno mi papežem, bych mečem, ohněm
v ovčíně Páně vlky zaňubil.

Na narážku, že hlava křesťanstva bude přece poslouchati, Sigmund odpovídá nechutnými otrockými slovy, plnými hyperrůženečkářských rčení, ale posly připustí z úcty k poslední vůli zavražděného Racka, ač Fernando křičí, že „knížete křesťanského s buřiči kacířskými nedůstojno hovořit“, ač je nazývá „luzou prokletou“. Tak citu prostá krutost legátova hodně vyniká. Také „pěkně“ se vyjímají slova Sigmundova k legátu: „Moudrost vaše posvěcená stojí mi po boku“, a hned zase: „drzá slova vypouštíš z úst.“ Sigmund totiž ujímá se Čechů proti legátu, který při vyslovení poslova jména Hus upadá ve vzteklost a volá: „neslýchaná drzosti“; dále ulevuje si při řeči poslů „zlo-lajná ústa“ a p. Na konec smělé jich řeči volá:

Do ohně s veškerým tím poselstvím,
jež uštknulo tě zubem otravným.

Mikuláš Hus ušlechtilé odpovídá:

— — Kletbu, oheň a jed hned máte při ruce,
když vám nemilé slovo stoupá k lalochu!

V Palackém a Tomku čteme sice, že Sigmund hrdě vůči poselstvu si počínal, ale legáta utvořil si počestně básník sám. V dramatě Sigmund dost šetřen a všecken hnus svalen na hlavu legátovu. Jsou to vymyšlené slintavky básnickovy, kterými pomáhá Husitům ke cti. — Hněv Sigmundův probouzí teprve obviňování jeho osoby skrze posly a neslušné jich požadavky, kterážto poslední převrácenost historická vlastně nemá v uvedených scénách řádného smyslu. (Viz Palacký III. p. 180)

Potupnost mnohých těchto slov je jako lopata hrubá, i netřeba se při ní ani zastavovati. Také farizejské narážky protijazykové a protinárodní jsou tlusté jako poleno. Strannickost tak sprostá není žádné obrany a protidůkazů hodna. Byly asi doby, kdy taková ušlechtilost se líbila a vyplácela; zdali tomu je ještě tak?

(Pokrač.)

Pro duši.

Povídka JANA LADY. — Z polského se svolením autorovým přeložil VÁCLAV
T. KAMEJSKÝ.

(Pokračování.)

„Ano, má Žofie, má nejdražší, jediná; vím, že mám ne sto, ale tisíc chyb, vedle těch však mám alespoň jednu dobrou vlastnost: miluji tě, miluji tě srdcem i duší. Chtěl bych raději stokrát umřít, než vidět tě tak smutnou. Zle jsem činil, přiznávám se, v prsa se biji, učiním, co mohu, abych se ode dneška zachoval jako chovanka z Jazlovce. Souhlasíš? Souhlasíš? Odpust mi; rci, sestřičko, odpustíš mi?“

Byl tak dotěravý, tak milující a milý. Ten podivný, nepřekonatelný vědek, který měl časem ustanoviti zdar nebo nezdar jeho žití, vystupoval v této něžnosti v celém dosahu. Co měla učiniti? Milovala jej, měla tedy naději. Požehnala ho, na čelo jej celujíc.

„Dítě, nebohé dítě, matky vzpomínej,“ zašeptala. „O mně se nejedná.“

Vzchopil se a objímaje sestru ještě jednou, zatočil jí jako pirkem.

„Dej pokoj, vzbudíš sousedy,“ šeptala, vymykajíc se mu a mimovolaě se usmívajíc.

„Jdi již spát, jdi!“

Chtěla odejiti do svého pokojíku. Ale Viktor ji zadržel.

„Počkej, Žofie, mám tu pro tebe dopisy,“

Pokojík její byl maličký, přiléhaje přepažením k salonku. Viktorovi dostalo se v tom bytě, jakož i v předcházejícím, pokoje největšího, nejpohodlnějšího, s dvěma okny, s rozsáhlou a veselou vyhlídkou. Hoch potřeboval ke studiu více vzduchu i místa na knihy a věci. Jí toho bylo málo zapotřebí. Otevřela první dopis z kraje a přelétla jej očima . . . Vypadl jí z ruky.

„Co chce?“ šeptala? „Co to znamená?“

Dopis byl od Čapleviče.

„Vážena slečno!“ psal jí. „O mém soudním řízení musily Vás dojíti různé zprávy. Následkem těchto zpráv mohl se úsudek Váš o mně změnit. Nemluvim ještě jasně na tomto místě, ale prosím Vás, abyste mi dovolila ústně záležitost tu objasniti. Objasnění to, doufám v Boha, postaví veškero jednání mé do jiného světla. Víím, že se v těchto dnech navrátíte do Kyjeva. Prosím Vás, abyste mne dovolila Vás čtrnáctého, v pátek v poledne, navštívit, a ve Vašem vlastním zájmu Vás zapřísahám, abyste se nikomu o této prosbě i o tomto listě, úplně nikomu nezmínila.“

Čtrnáctého, v pátek — to bylo zítra. Ráno bylo záhodno zastaviti se u ředitele gymnasia. Přijal ji s výčitkami, že bratr její zbaven je vši ochrany, že mu hrozí vyloučení. Noční toulky jen mimochodem připomenul, ale s důrazem upozornil na případy nedostatečné poslušnosti ve škole. S velice těžkým srdcem vrátila se domů již po poledni, neboť v kanceláři byla zdržena déle, nežli si umínila. Host její čekal již v salonku. Uklonil se nížce, když vešla, nepřibližuje se. Ona instinktivně, takorčka bezvědomě k němu se přiblížila. ruky mu podávajíc.

„Vy jste mne tedy, slečno, neodsoudila, vy jste mně porozuměla?“ zvolal, a uchopiv její ruku, přitiskl jí k ústům.

Nikoliv; ona mu neporozuměla, ona ho odsoudila, ač srdce přičilo se jí proti odsouzení tomu. Ale teď neřekla by to za nic, za nic. Jak mohla to jen učiniti! Jak mohla věřiti té pomluvě, pochybovati o těch poctivých, upřímných a vlahých očích? Seděli u sebe, jako kdysi v Miňkovicích. On vprávé, vykládal, časem z otevřeného zápisníku papír vyňal a rozložil nebo tužkou číslice psal na papíře. Jí se to teď všecko zdálo tak jasným. Že jen dříve na to nepřišla!

Miňkovce byly pod opatrovnicktím, ale to hned od počátku stalo se pro majetek břemenem i nebezpečím. Smrt starého Čapleviče, který penězi a známostí věcí imponoval, otevřela širokou cestu všem těm, kteří na zbytky panského majetku zuby si ostřili. Postavení se ztížilo a zkomplikovalo. Proti vmíšení se mladého Čapleviče do záležitostí a přijetí role, kterou měl otec, hovořilo se velice mnoho. Nehledě ani na možné lidské řeči rodina Žofina a Viktorova jistojistě by se tomu byla opřela. Záchrana musila se tedy hledati na jiné cestě.

Stanislav tak učinil. Protal nejhorší vřed. Protal nejhorší vřed zažirající se do Miňkovci v podobě odvěkého procesu. Skoupil směnky a stal se tak hlavním věřitelem. Teď přišel, aby Žofii pověděl, že Miňkovce jsou konečně úplně zachráněny. Proč nepověděl jí to dříve, neušetřil jí těch několik měsíců beznadějnosti a strachu? Protože mohl dopis přijíti v nepravé ruce, dorozumění se se Žofií mohlo býti vyzvěděno a tak celý plán mohl býti vydán v nebezpečí.

Ano, bylo to tak jasné, tak moudré, a ona podezřívala ho tak nesmírně, tak dlouho . . .

Chtěla mu poděkovati, odprositi ho, pověděti mu, jak si ho váží, jak jest mu vděčnou . . . Nemohla. Hrdlo se jí sevřelo, ona nemohla pronésti ani slova. Vztáhla k němu toliko obě ruce a hleděla v tu poctivou rozumnou tvář, měnící se radostným vzrušením, a z očí řinuly se jí tiché slzy. On porozuměl jí, spustil s ní oči jsa všecek náhle vzrušen. — Zkusil ospravedlniti se, omlouvati se jako z nějakých přestupků. To, co učinil, bylo prostou jeho povinností, neměl na tom zásluh, nenáležela mu tedy za to žádná vděčnost. Bohatství Čaplevičů povstalo z přízně Láňských, vzrostlo při jejich majetku, s jejich pomocí. Bylo vlastně obapolným vlastnictvím obou rodin. Což tedy oni spolu s otcem učinili pro děti svých dobrodincův? Vlastně jen velice málo. Oběti nepřinesli žádné, a drobet té práce a dobré vůle příslušelo se každému cizímu potřebnému. Díky Bohu toliko, že všecko skončilo šťastně.

Žofie mlčíc naslouchala a hleděla na poctivý ten ruměnc o stýchající se uznati dobrý skutek, a v jejich očích rostla a mohutněla skromná, neznámá jí dosud postava mlčícího mladíka. V několika chvílích poznala celou tu duši obyčejně uzamčenou a před světem se nevynášející. I zdálo se jí, že rysy soch hrdin, kterým se z bronzu a mramoru staví pomníky na hlavních náměstích, bývají často podobny těm tichým, venkovským šlechticům, a že hledíc na něho a myslíc o něm, bude její mysl i oko povzneseno vysoko, vysoko . . .

A on zatím rozvíjel před ní plány jako kdysi otec, ale směleji již než před chvílí a také i v širších hranicích než nebožtík. Ale ještě nezměli ukázati karet. To nešťastné poručenství zhatilo by všecko. Vůči světu musil on i nadále hráti dosavadní roli jako spekulant, který prahne po tom, aby Miňkovce si přivlastnil. Mohl diktovati si práva i podmínky. Užije toho, aby mohl nabyti smlouvy přivlastňující mu celý majetek — toť jediná cesta k další zácorané majetku. Jeho věci bude všecko již tak prováděti, aby Viktor při svém plnoletí obdržel Miňkovce čisté.

„Můj otec touží v hrobě po té chvíli,“ zašeptal všecek vzrušen.

Tu noc modlila se Žofie dlouho a vroucně. Unavena ulehla si konečně na lůžko, ale spánek nepřicházel. Jakési zářivé obrazy nesly se jí hlavou, a v duši bylo jí z nich jasno. Sama nevěděla, co se s ní děje, nebyla s to, aby si o svých myšlénkách a pocitech podala vysvětlení, tak mátly se jí v srdci i v hlavě nějakým fantastickým vírem. To jediné věděla a cítila, že Bůh jest dobrý, nad miru dobrý, že Boží svět jest podivuhodně krásný a velebný, takový, jakým nikdy se jí nezдал, že dobrými, velice dobrými jsou lidé, a někteří že jsou zrovna takovými, jako andělé v nebi.

V.

Přišlo léto se svými červencovými vedry, se zlaticím se mořem obilí, vlnícím se stepními větry a se smutnou písni sekáčův. V budově Miňkovce-

ckého zámku měl teď svou kancelář i pokoje nájemce dvora, pravý jeho majitel, pan Čaplevič, jak veřejně byl nazýván. V jednom křídle paláce, ve čtyřech přízemních pokojích, obývala od několika neděl Žofie, očekávajíc za nedlouho příjezd Viktora na prázdniny.

Se Stanislavem setkali se zřídka kdy; z povzdálí však viděli se častěji, několikrát denně. Okolnosti tomu tak chtěly. On byl velice zaměstnán, ale jak v Ohlobli a na panství sestřině, tak i tady šlo všecko tiše, jednostejně, jako ve stroji nově vymazaném. V touž dobu mohla její Žofie viděti každodenně jedoucího přes nádvoří na dobře jí známém hnědouši. Zrak její pozdvihl se od knihy neb od práce a sledoval mimovolně jezdce cválajícího do poli; mysl její stále se k němu navracela.

Občas nechal se jí Stanislav tázati, přijala-li by ho v nějaké pilné hospodářské záležitosti. Přišel, posadil se na chvílku, záležitost jasně a stručně vyložil — a odešel. Takové upřímné, vroucí rozmluvy, jako kdysi v Kyjevě, již více mezi nimi nebylo. Žofie mu dobře rozuměla. Rozuměla a vážila si ho tím více. A přece jí bylo smutno. Zrak její vykrádal se časem, jako vězeň prchající z temného žaláře; a přese bdělou stráž svezl se na člověka vedle ní sedícího, hledal a tázal se, zdaž nenajde aspoň jediného z těch paprsků, které jí dosud hřály a zářily v srdci. Ale oči Stanislavovy byly tvrdošíjně spuštěny, nebo bloudily kdesi daleko ve prostoru, nejistě, jakoby mlhou potaženy.

Trináctého června byl den jmenin nebožtíka Čapleviče, den pro Žofii památný. Starý nepřijímal nikoho, nestrojil žádných hostin, nebyl populárním. Toho dne mival časem u sebe někoho z rodiny, syna nebo dceru, pokud jí choroba jejího muže dovolovala, — vždycky však Žofii. Přijela schválně dříve z Kyjeva a přinesla starému čerstvé květiny z Miňkovické zahrady. Starému ruce se chvěly, když je od ní bral a slzy leskly se mu v očích. Teď mu není třeba květin. — modlitbu mu ponese vázaného.

Kostelíček v Brykové byl maličký, rozšířená to hřbitovní kaple, příliš malý pro několik spojených osad. Ležel daleko za městečkem na širokém a úplně pustém výhoně. Tu i onde kolem kostelíčka trčely nad zemí černé kříže; několik bílých pomníků blýštělo se mezi nimi; mladé břízy a olše šuměly ve skupinách, jako zelené svazky rozhozené po stepi. Bylať to také opravdová, bezmezná step, zavánějící buřany a obilím, plná ptačího šveholu a bzučení ovádův.

Žofie přijela do kostela velice časně, kratší přímou cestou přes pole. Chtěla se vyzpovídati a sv. přijímání obětovati za toho, jenž stal se jim otcem, sirotkům, ode všech opuštěným.

Zádušní mše svatá sloužena byla až v pozdější hodinu. Kostelíček byl téměř prázdný; jen několik žen modlilo se v lavicích. Na rozladěném harmoniu zkoušel varhaník marně vylouditi přísné, hrůzné tóny Dies irae; tóny pískaly a syčely, jakoby stěžovaly si na donucování; faleš jejich zakrýval hřmotný hlas pana Gervase. Otevřeným oknem metal teplý ranní větrík bílé listky na podlahu presbytáře, a sluneční paprsky vkrádaly se nejistě, chvějíce se, dovnitř, sklouzaly se po cínových svícnech a obětínách, se kterých pozlacení již dávno setřeno, po papírových květinách hrubou vrstvou prachu pokrytých, po černých a spráchnivělých oltářích. Na holých stěnách blýskaly se jiskrné olejomalby vedle sousedních vybledlých, otrěpauých, bezbarvých obrazův. Žofie majíc hlavu k zemi schýlenou, neviděla nikoho. Zvonek ohlásil jí, aby se pozdvihla. Poklekla na stupních oltáře, povznesší ústa svá i srdce k Bohu. Vedle ní poklekl mladý muž ve smutečním šatě.

Spolu se Stanislavem přijali nejsvětější svátost oltářní.

Po mši svaté potkali se opět. Klečeli vědle sebe na tom malém vršíčku, pod kterým, není tomu dávno, odpočinul si jeho bydlitel. Na mohyle ležely vedle sebe dvě vázanky květů.

„Ta je z Miňkovcí,“ zašeptal Stanislav, podávaje vstávající ruku.

„A ta z Ohloble,“ řekla. „Sešli jsme se.“

„Děkuji vám, slečno.“

Vraceli se, mlčice z počátku, přes zelený hřbitov, lukami v poli. Potom začala se ho tázati na Ohlobli, které neviděla od smrti pana Antonína, na jeho žití a práci. On o sobě nikdy nemluvil, ba vůbec mluvit nemnoho. Teď — kde se to jen v něm vzalo — začal jí popisovati život svůj v opuštěném domově, ze kterého odstěhovalo se všecko štěstí s miláčky jeho srdci nejdražšími. Zdržel se u maličkostí, jimž by se lhostejný usmál nebo nad nimi jen ramenoma pokrčil, stěžoval si na opuštěnost a tezkvlost jako rozžalostněné dítě, on, muž, sám v sebe uzavřený, hrdý, nikomu svými city se neprozrazující. A ona se tomu nedivila. Poslouchala toliko, poslouchala. Oči měla sklopené, ale ucho chytalo každé jeho slovo, jako vpiji vyprávěl země ranni rosu. On to cítil, viděl, i zmocnila se ho jakási nadměrná slast, že až srdce zastavilo se mu v prsou, přestávajíc bítí. Když tak hleděl na ni, jak šla vedle něho bledá, slabá a chvějící se, myslil si, že i v jejím srdci musí býti teď tak sladce, tak divně, a že by jim bylo oběma dobře, kdyby tak spolu šli za týmž cílem, bez konce. Nad nimi vysoko v povětří pěli skrívanci, kolem do kola rozmlouvala step tichým šuměním trávy, bzučením ovádů, šveholem ptactva létajícího nad obilím. Vůně a záře letní plynula, oslepující, omamující. Jakási ospalost zmocnila se obou. Šli čím dále tím volněji, odpočívajíc si. Odbočky byly stále delší.

A nikdo z obou nedovedl si to později vysvětliti, jak se to stalo, že z úst jejich vydralo se to slovo, které dávno již naplňovalo jejich duše. Kdo je pronesl? Ani o tom nevěděli. Kdo postřehne, kdo je s to vyměřiti, ve které chvíli vyprýští první pramének potoku, vrtajícího ve skále otvor svým vodám? V uších znělo jim to jako čarovná hudba, opakovali jim to ptáci přelétající nad jejich hlavou, šuměly jim to staré duby v lese a lípy v zahradě. Vstupalo jim to do hlavy jako staré víno, a přibývalo jim toho v srdci jako řeky z jara, stále výš a výše, až konečně najednou vystoupilo to z břehův . . .

A dues poprvé slyšela, jak dlouho již, jak velice byla mu drahou. Odkud to přišlo, nevěděl, jen to jedině věděl, že od první chvíle zachvátilo mu to celou duši jako oheň. Kdysi před léty spatřil ji o prázdninách v kostele. Byla ještě v Jazlovci v pensionátě. Co to v tom děcku mohlo býti, co ho tak mocně očarovalo, jeho, který dosud na dívku ani nepohlédl, a o srdce se dělil se zákonníky a Ohloble? Dosti o tom; od této chvíle byl osud jeho rozhodnut. Již mu není třeba hledati štěstí a života mimo ni a s ní, již mu ze srdce nevytisknou té zlatovlasé hlavinky, těch blankytných, tak smutných očí.

A vyprávěl jí v těch dnech touhy a odloučení o marných snech a vzpomínkách, o těch letech srdečného pro něj utrpení bez jediné lidské bytosti, již by se byl mohl se vším svěřiti. Vyprávěl o té době egoistické radosti, kdy nad Miňkovcemi vznášela se zkáza, která mohla vyrovnati propast mezi ním a milovaným děvčetem — i o vnitřní jakési vzpouře, přemožené prudce a zúplna, když otec mu pověděl, že jmění své celé chce obětovati, aby zachránil sirotky po svých bývalých pánech. A potom o těch letech strašnějších než před tím, neboť ač byla mu bližší, ač v Miňkovcích a v Ohlobli mohl častěji s ní se setkati, cítil jednak, že propast mezi nimi rozevirá se stále víc, více nežli před tím, že zachránění Miňkovci oddělí jej nadobro od Žofie, že obětovav se pro ni a Viktora, musil se předem zřící veškeré odplaty. A teď změnilo se to tak najednou tak podivně. Teď jsou spolu, a žádná síla lidská nedovede jich více rozloučiti . . . Není to div?

Ona naslouchala mlčíc jeho slovům. Jakousi divnou, rozkošnou písni šuměla jí v uších. Co mu měla odpověděti? Mohla-liž se mu přiznati, že tolik let byl pro ni cizím že srdce její neuhodlo tajemství smutného mladíka, který tak tvrdošijně se jí vyhýbal a zvykl si jen z povzdálí si jí všímati? Mohla-liž mu opakovati pomluvy, kterým uvěřila a vyprávěti mu o té chvíli dnes rok, kdy stanul před ní najednou v lesku své ctnosti, zapíraje se, větší nad všecko, co znala a cítila na zemi, a zavládl nad jejím srdcem, nad její myslí, nad celou její bytostí jako král vševládný, netrpící odporu ani soka . . .

VI.

Když vrátila se Žofie domů, zamkla se ve své ložnici. Klečela dlouho před obrazem Bohorodičky, matkou upraveném a jí s požebráním odkázaném, s blavou k zemi schýlenou. Černá tvář Mariina ve zlaceném oděvu, osvětlená červenou září lampičky, zdála se na ni hleděti s výčitkami. Kam se poděl slib zapomenutí sama sebe, slib oběti svého života a štěstí pro Viktora? Jakým právem mohla se svým životem takto naložiti? Proč dovolila srdci svému vzbouřiti se?

Téhož měsíce přijel Viktor. Přivezl si postup do posledního ročníku i dobré vysvědčení, ale s nižším stupněm známky z mravů. Byl roztrpčen a zamračen. Když se přestrojil, usedli na balkoně k večeři. Jedl rychle. tázaje se úryvkovitě a vyprávěje krátce nejnovější zprávy z Kyjeva. Dusot koňský roziehl se o stromořadi a na dvoře. Viktor pozdvihl hlavu.

„Kdo je to?“ otázal se.

„Pan Stanislav se vrací s pole. Víš přece, že má teď v kanceláři byt.“

„Čaplevič? Odkud to? A jak přichází ten lajdák k té poctě, abys ho nazývala jménem?“

„Viktore!“

„Viktore! Viktor! Hledíš na mne, jako bych mu při nejmenším krk byl zakroutil; k tomu však ještě nedošlo, ač, dá-li Bůh dojde. Jenom až odhodím ty proklaté školní kalhotky! Tebe on mohl obalamutiti, vím ň tom, ale mne! Ne, a ne!“

„Kdo ti co napovídal o panu Čaplevičovi?“

„Kdo? Strýc Jiří, bratrance, kolegové, všickni. Mně se hned celé to pronajati nelíbilo. Jdi a ptej se, je-li kdo v Kyjevě kdo by Čapleviče nenazýval lajdákem?“

Seděla bez pohnutí se stisknutýma rtoma. Cítila, že za prvním slovem obrany vytrysklo by jí ze srdce všecko. Bylo tedy záhodno mlčeti.

Viktor rozohňoval se čím dále tím více svou vlastní řečí.

„Co myslíš, že je to všecko, co se o něm povídá? Že on na Miňkovce číhá, to již se ví dávno. Ale vzal rohatý Miňkovce! On zamýšlí horší věci. Chceš je znáti, co?“

Nachýlil se k ní.

„Jeho děd okrádal naše dědy, jeho otec sázku na Miňkovce vysadil, a ten . . . chce Miňkovce si vzíti jako věno!“

Sklonila se, neboť věděla, že by se mohla prozraditi. Můj Bože! nic jiného mi nedej, jediné mlčenlivost!

„Tak, tak; na penězích nemá dosti, zachtělo se mu přibuzenství, hraběcí koruny. Můj bratranec Radzivil . . . Mirský, strýc mé ženy . . . jak krásně by to znělo z úst pana . . . Čapleviče!“

Ach, kdyby jen mohla zmužiti se této chvíle a pověděti tomu pokaženému děcku, že jméno Čaplevičů nebylo by pro něho hanbou, ale chloubou, že by za tím člověkem potupeným a odsouzeným pro to, že málo na sebe pamatoval, ale více se obětoval a miloval, že by za ním šla až kraj světa, šla by s nuzákem, s odstrčeným, že roztrhaný oděv na něm byl by jí dražším nežli brilianty, že jeho šlechtická střecha krásnější jest v jejích očích a více úcty hodná než knížecí zámky její příbuzných! Neřekla mu však nic. Nemohla, neměla práva. Život její jí nepatřil. Zlatá nit vpletla se v šeré pásmo její dni — musí ji přetrhati a zapomenout, jako se zapomíná na sen. A kdyby ta krásná chvíle nebyla ničím jiným, nežli krásným snem z jiného světa, nezbyvalo jí přec nic jiného, než mlčeti. Brániti Stanislava bylo by spíše potvrzovací vržené naň poniluvy. Nic jiného tedy, než uzamknouti ústa i srdce . . .

Druhého dne nevyšla ani z pokoje, aby ušla setkání. Nedostávalo se jí sil, a přece musila upřímně a otevřeně s ním rozprávěti. Třetího dne odejel Viktor koňmo k sousedům na celý večer. Žofie samojediná dopíjela čaj v rohovém salonku, když jí byl ohlašen Stanislav.

Přišel za důležitou záležitostí ohledně vinopalny. Vyřídil záležitost několika slovy a umklk najednou hledaje slov a čekaje zároveň, započne-li ona rozmiuvu.

Slunce zapadalo a v pokojíku bylo dusno od páry ze samovaru.

„Mohli bychom vyjít na balkon,“ řekla dodávajíc si zmužilosti.

S balkonu sešli do zahrady širokou, písčitou stezkou kolem okrouhlého trávníku. On šel vedle ní zamyšlen a nemluvě. Chtěla sama začít, otevřela ústa — nebyla s to. Tisnilo ji cosi v hrdle. Citila, že kdyby pronesla nějaké slovo, zalila by je potůčkem hořkých slz.

„Slečno Žofie,“ ozval se Stanislav konečně, „vy se mučíte proto, že mi nemůžete říci to slovo, které vám čtu na tváři. Chcete mi říci: zapomeň, byl to sen! Rozumím vám a já poslechnu.“

Byl to sen! Ano, týmiž slovy nazvala ona před chvílí v mysli to mžiknutí oka, ten paprsek v jejím životě. Jak jí chápal, jak jí rozuměl! Ale zdaž pochopil i příčinu?

„Pane Stanislave,“ šeptala, „na tom není dosti; třeba, abyste věděl: proč?“

„Proč? Za jakým účelem? Což myslíte, že v mých očích potřebujete ospravedlnění? Což myslíte, že to, co byste mně chtěla říci, já sám si již dávno neříkal, neříkal si to den jak den — neustále? Vy jste svatou a čistou, a já vím, že všechno, co jest nečisté a malé, nemá přístupu do vaší duše. Což vy myslíte, že je mi třeba vašeho objasnění, abych vám věřil, že dráha, kterou jdete, je prosta, že na ni nemá vlivu lidská přízeň a egoistická pobídka?“

Chtěla jej přerušiti; zadržel ji mírným pohybem.

„Vím, co mi chcete povědět. Čtu v té vaší čisté a dobré duši jako v zrcadle. Vím, že se nespravedlivě obviňujete a možná i vinu si připsujete, která tíží mne jediného. Ano, já jsem vinen vůči vám, vůči svědomí a Bohu; těžce vinen, neboť jsem svoji lásku postavil výše nad vás i nad svůj závazek, neboť jsem úst svých nestřehl a neuzavřel zdi svého srdce a své vůle, neboť jako holobrádek dal jsem se unesti svému citu a dovolil jsem mu vyrvatí z duše své to, co se mnou mělo vejít do hrobu . . . Co chcete? Zahleděl jsem se do hvězdy, zastesklo se mi po ní, a já jako děčko zatoužil, abych rukou ji uchytil . . . Bylo to bláznovství a břích, vím o tom; a jestliže moje mlčení a trpění mělo nějakou zásluhu, ta jediná chvíle, to jediné slovo, setřelo ji zúplna . . . Kdo by byl řekl před týdnem, že to učiním . . . Ale což . . . tolik let jsem to v sobě dusil, dusil . . . a propuklo to. Vy máte právo přísně mne souditi, potupiti. Vím, že toho neučiníte . . . možná že tak učiníte později, až ochladnete, zapomenete. Budete míti pravdu, ach, a jakou pravdu! Já, muž, povinen jsem byl nedopustiti toho ani sobě ani vám . . . povinen jsem byl pamatovati, že jsou propasti, kterých není možno vyplniti srdcem, a že láska jen tehdy je opravdová, kdy sama na sebe zapomíná. A já . . . nechal jsem se uchvátiti, mne opojila ta slast oné zlaté chvíle . . . Jsem vinen. Srdce vaše může snad mne uznati za nevinnu, rozum však mne musí potupiti. Ale k moji obraně dovolte mi jedno povědět . . . a prosím velice, zapamatujte si to a opakujte po letech, kdy si na mne vzpomenete. Byl jsem velice nešťasten dlouho a těžce. Myšlenka na štěstí udeřila ve mně jako blesk. Zapomněl jsem na všechno. Vidíte tedy, jak velice jsem vás miloval . . .“

Umlkl vysilen, a stál u ní smutně a tiše. Měsíc vyhoupl se vzhůru a obléval je oba stříbrem, jak stíny zemřelých, tesklivostí vypuzené z mohyl v ta místa, na kterých zanechali srdce svá za živa.

„Vyčetl jste mnoho z mé duše, pane Stanislave,“ ozvala se konečně Žofie. „Ale nevyčetl jste všechno. Když jste mne oceňoval, činil jste mi újmu . . . celkem snad jen mimovolně. Vy máte za to, že mezi námi jest předěl, a že já také tak myslím? Ano. V mých očích jest mezi mnou a vámi vznešenost vašeho srdce a charakter nad mým, a menším této rozdíl mezi člověkem zá-

možným a děvčetem bez věna, jakým jsem já. Jiného rozdílu neviděla jsem nikdy, nevidím ani teď a nebudu viděti . . . Dovolte, prosím, nepřerušujte mne. Rozumím dobře vaši šetrnosti vzhledem k obětem, jaké jste přinesl na záchranu Miňkovicí a k záchraně naší. Na vašem místě možná že bych také tak myslela. Ale víte, paní, co by žena s hlavou a srdcem na mém místě učiniti mohla a učiniti byla by povinná? Přijíti k vám a podati vám první ruku před celým světem a říci: vím, čím jsem pro vás, dovolte mi zřejmě poděkovati vám za vše, dovolte mi říci, že i vy jste pro mne vším, dovolte mi býti vám pomocí, útěchou, světlem vašeho života.“

Stanislav přetřel si rukou čelo a zapotácel se jako opojen.

„Je-li to sen,“ šeptal, „nebuďte mne z něho.“

Usmála se smutně.

„Nebyl by to sen . . . pro jiné, pro vás i pro mne, kdybych mohla sama nad sebou rozhodovati.“

Hleděl na ni udiveně, nerozuměje jí.

„Nejsem svobodna. Ne snad v tom významu, jaký vy si připouštíte. Poutem mým jest Viktor. Vy o tom nevíte . . . nikdo o tom neví! Matka milovala tohoto hochu nad míru, milovala ho a bála se o něho. Viděla jeho divokost a náruživost, znala jeho lehkomyšlný a slabý charakter, a starost o jeho budoucnost sklátila ji do hrobu rychleji, nežli zkáza, nežli nemoc. Znala nad míru dobře svůj rod i svého otce, od kterého nemohla se nadíti pro dítě své nějaké opory a opatrování. Obrátila se tedy na mne.

Umlkla, hledíc před sebe na bílý palác, zaplavený září měsíce, na ten salon v prvním patře, ku kterému pojily ji vzpomínky mocnější smrti.

„Toho večera, kdy nás měla na vždy opustiti, kázala mi, abych přísahala jí, že život svůj i štěstí své obětuji Viktorovi. Oběti ode mne žádala, úplné oběti. Učinila jsem tak, nevědouc, co činím; dnes, kdy poznala jsem, jak těžkou jest, učinila bych tak opět. Duše matčina hledí na mne a musí býti zajisté šťastnou, neboť ví, že dokud já žiji, žije ve mně i láska její k synu i péče její o něj.“

Utichla na chvíli. On poslouchal ji s hlavou schýlenou, bez pohnutí.

„Kdyby Viktor byl hochem takovým jako jiní, mohla bych péči o něho spojití s jinými povinnostmi. Vy ani nevíte a nikdy nemůžete věděti jako já, jaký to neúprosný a bezuzdný charakter! Já samojediná mám moc nad ním pozdržeti jej, já s pomocí Boží dovedu jej i řídití; nikdo jiný. Ta moc nad ním má své zřídlo v mé lásce k němu. Jemu věnovala jsem celé svoje srdce; on to ví, a dokud na to pamatuje, dotud dá se mně věsti jako matce. Kdybych srdce své rozdělila jemu a ještě snad jinému člověku, byl by on pro mne ztracen. Nehleďte na mne, prosím, tak smutně a s výčitkami. (Pokr.)

Různé zprávy.

Alfons Daudet. Francouzi dokazují velikost svých mužů, zvláště pověstných spisovatelů romanopisců, také tím, že je při smrti provázejí kritikou chválami přímo opilou. Tak mluvil Solleil při smrti Daudetově „o ztrátě a smutku pro celý svět, vlastenec Zola křičel: Vlast ztratila svou pýchu a slávu, Figaro viděl doma, na ulici, v kavárnách, v divadlech, krátce všady stíny hlubokého žalu. Byl to „Bůh“ jako spisovatel a jako trpitel-člověk, píše jiný list. Cassagnac se o těchto apoteosách vy-

jádril: Kdo četl v den úmrtí Daudetova francouzské listy, musí mítí za to, že naše literatura je nyní zničena, že je prázdnou pouští na vždy, že s Daudetem zemřela vůbec všechna literatura světa. — Narodil se 13. května 1840 v Nîmes v rodině katolické a royalistické. Zvláště jeho matka byla velmi zbožná. Daudet vypravoval jednou svému příteli Goncourtovi, že maje býti jako 12letý chlapec trestán, zvolal k matce: „Papež zemřel;“ ona byla tím tak pohnuta, že zapomněla synáčka vytréstati. Růzenc

který byl ovinut kolem jeho ztuhlých rukou, byl rúženec matčin. V mládí Daudetové žil v Nîmes kněz věhlasný svou zbožností, ctěn a vážen celým jihem, jehož byl ctí a slávou. Daudet dal jednomu svému obscénnímu románu jméno tohoto kněze, jméno „de Dalzon“. První léta literární dráhy prožil Daudet v bídě, proto prý jsa bohat rád podporoval chudé literáty. Počátkem jeho slávy stala se kniha „Petit Chose“. Jako sekretář knížete de Morny byl vždy posledním při práci svého povolání a knížete navštěvoval jen tehdy, chtěl-li dovolenou. Později napsal na svého příznivce satyru „le Nabob“, jež nazýval „bête et bourgeois“. Výtku, že příliš brzy zapomněl na přijatá dobrodini, odbyl žerty. Politické přesvědčení měnil dle doby a potřeby. Daudet byl spisovatel duchaplný, nikoliv ale charakter. O tom svědčí hlavně jeho „Immortel a Lettres d'un absent“, „Numa Roumestan a Trente aux de Paris“. Co v jednom díle hání, v druhém oslavuje — poněvadž politická moc se změnila. Tak v onom posmíval se Gambettovi, v tomto se mu klaněl. Podobně často. Vždy po větru. Co se týče akademie, měl se za příliš velikého, než aby do ní kompetoval, jak obvyklo. S Flaubertem, Goncourtem a Zolou utvořili si sami akademii v hospodě, a to velmi hlučnou, zvláště když se blížila půl oc. On to byl, který hlásal: poněvadž je jen jedna akademie, musí v ní býti Zola. Nesmrtelnými pohrdal. Pravil o sobě, že nechce „fauteuil“, ve skutečnosti hrál si, jakoby před nimi stál na vysokém piodestalu. Byl chorý; ve dne žil díky morfiu, ku spaní rovněž uměle se nutil. Byl proto hrozně citlivý. Ani v utrpení Boha nenašel. V přibuzenstvu měl nejednoho duchovního; ze začátku žil též v ovzduší několika katolických mužů, ale stal se přece pohanem Jeho nejstarší syn uzavřel civilní sňatek s dcerou Hugovou. Byla to veliká slavnost pro všechny slavné členy „přirozeného náboženství“. M. Coppée psal u příležitosti smrti Daudetovy: „Dali mu rúženec do chladné ruky, ale já marně hledám jediné stránky v jeho spisech, která by prozrazovala viru v život věčný.“ Někdy říkal, že svým utrpením je trestán za to, že příliš miloval svět. Čtyři dni před smrtí ještě po ničem v.c. netoužil, než

„užívati světa“. Stědrý večer slavil s herečkami, zemřel při obědě náhle, ovšem bez zaopatření. Jeho náhlá smrt byla slavena. Pohřeb měl církevní, při rekviích hrály varhany motivy operní. Řeč pohřební měl Zola dle svého ducha. Svými romány získával Daudet ročně 120.000 fr. Do románu zavedl veselou kroniku skandalosní. Nemají hloubky, ale jsou živé, plné barev. Vynikají popisy zevních věcí, jež Daudet dovedl výtečně pozorovati a reprodukovati. Myslitelem nebyl, své osoby nevymyslíl, ale jen popisuje. Je výtečným fotografem do detailů jako Zola. Jeho osoby žily. Nebyl originelním původním. Měl výtečný talent a štěstí. Byl mistrem slohu. Při čtení jeho spisů netřeba přemýšletí, neboť vybírá své osoby z okolí všem známého, jež ličí s jemným sarkasmem, s psychologií kuchyňskou. Není sektářem nebo fanatickým bezbožcem: je dle Jules Lemaître „un catholique païen“. Rád si tropil jemné žerty z viry, kněze líčil všelijak, jen ne ušlechtilé. Daudet líčil vůbec lidi malicherně vždy jako poživavce. Nebyl sprostým pornografem, liboval si ve smyslnosti delikátně zaobalené; tím je ovšem vabuňjší. Je i ve smyslnosti gourmandem vyššího slohu. Sapho dal dedikaci „mé ceñi, až jí bude 20 let“, což by mohlo mít smysl „až bude v libánkách“. Cizoložství má v Daudetovi jemného a důchaplného obránce. Užíval svého talentu, aby ničil à détruire, psal o něm Drumont Zabíjí duše jako Zola a j., ale jedem v sladké limonádě. (Viz překr. studii v „Études“ 1898, únor.)

* * *

Život dle náboženství. Příruční knížka pokynů a modliteb, hlavně pro vzdělanější kruhy mužské. — Vydal Tilman Pesch S. J. (s ocelorytinou). Dle 7. vydání německého na jazyk český převedl P. Placidus Buchta, benediktin Rajhradský. Se schválením nejvyššího biskupského úřadu ve Frýburku a s povolením řeholních představených. Jest to kniha pro vzdělance katolické, psána slohem tak vzletným, že každého uchvátí a k pravému rozjímání ponouká. Nakladatel R. Promberger v Olomouci. Tilman Pesch patří dnes bez odporu k nejlepším spisovatelům nejen katolického Německa, ale Německa vůbec.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Ministerstvo hraběte Thuna.

Doba tvoří si prý také své muže. Hrabě Thun, který na počátku tohoto měsíce povolán byl za presidenta ministerského, pokládán je za muže doby. za jediného, který je schopen čeliti našim rozháraným poměrům. Je ovšem otázka, zdali vůbec bez radikálních ústavních změn tyto poměry lze uvést do pořádku. A hrabě Thun je ústavovrný. Při delegacích, jichž byl předsedou, pravil vzhledem k autonomistické většině říšské rady a požadavkům českého státního práva, že dělení je drobení a zeslabování. Osvědčí-li se tedy naděje, že hrabě Thun bude dlouho řídit osudy říše jako hlava ústřední vlády, bude Čechům poodložiti požadavky státoprávní opětně do přihrádky theoretických osvědčení. A to tím spíše, že u ostatních Slovanů rakouských strach před našim českým státním právem stává se čím dále tím více uvědomělejší. Češi upokojeni — my ztraceni a Němcům vydáni, volají čím dále tím častěji. Marně umlčují se u nás tyto tendence. Zásady státoprávní a program slovanský jakoby stály proti sobě. Slovanské politiky nejsme my rakouští Slované, jak ukazuje skutečnost, schopni. Nějakého kroku ku přiblížení se k uskutečnění českého státního práva nelze tedy od nového ministerstva očekávati. Mladočeši se tímto stavem věci spokojí, nebude-li politika hraběte Thuna Čechům nepřátelská v ohledě jazykové národním. Síla německé agitace a úspěchy její je zalekla. Obsazení důležitého ministerstva dr. Kaizlem, událost to netušená a vzácná, znamená sice trochu porážku strany, ale též národní úspěch, který ve vnitřním našem životě mnoho znamená, hlavně v ohledě finančním, ve kterém česká země tak smutně si stojí. Od šlechtice pak, který k zemi jako království nerozdělenému, druhdy svéprávnému je poután starodávnými svatými svazky tradice, a který se všemi šlechtici konservativními a státoprávními stojí ve svazku co nejprátelejší, lze nad to s jistotou očekávati, že nic nepodnikne na úkor země, že, ač ústavák, nebude aspoň stupňovati centralistický byrokratismus, nedovolí nic, co by nějakým způsobem rozdělilo nebo oslabilo tu českou korunu, kterou — jestliže vůbec kdo, zajisté jen on je s to v nynějších poměrech přivésti tam, kam patří, na hlavu panovníkovu ve slavné korunovaci. Je tedy přirozeno a moudré, když

mladočeši jsou ochotni sloužiti vládě ve většině. Tato většina zůstane autonomistická, jakou byla dosavad, jenže autonomistický směr zmizí asi ve velice silné a auktoritativní osobnosti předsedově. Vláda bude míti charakter hraběte Thuna. V politice osobní zaujatost sice neplatí, ale přece bylo asi mladočechům trochu horko, když ministerstvo Thunovo stalo se skutkem. Zaslужují toho. Mstí se na nich ošklivé rejdy omladinistické. Ale i ministerský předseda naučil se zajisté leccemus z oné doby, a to dobrému, jak doufáme. Doufáme s jistotou, že za jeho vlády německého terrorismu nebudeme se míti co báti. Možná, že o otázce jazykové nepůjde dál, než kam jdou Gautschova jazyková nařízení, ale že by byl nepřitelem českého jazyka a jeho rovnoprávnosti, nebude asi nikdo tvrditi. Za to v ohledě materiálním může se česká země oddávati nejlepším nadějím. Ten, který tolik učinil pro výstavu naši, který přinášel i veliké oběti pro mnohé podniky země, ten ukáže se jistě i jako ministerský předseda ochráncem a přítelem všech těch velkých podniků, po kterých celá země touží. Volba Čecha za ministra financí, který i na venek bývá mluvčím ministerstva, je tu dobrou předzvěstí. A spočítejte ty, kteří věří, že uskutečnění českého státního práva je možné bez předchozího velikého hospodářského zmohtnutí země v národě, který přes všechnu státoprávní opozici, přes problašování boje státoprávního až na život a na smrt má své fundamentálky a chodí na říšskou radu.

Když tedy toto vše uvážíme, když pomyslíme na vítězné dosud rejdy strany stojící na stanovisku dualismu, t. j. německé státní řeči pro Předlitavsko a násilné germanisace, když vzpomeneme na pověsti, že Gautschovo jazykové nařízení bylo prý připraveno ve formě daleko horší a teprve zakročením z Čech bylo pozměněno, když uvěříme, že osvědčený a pověstný loyalismus hraběte Thuna není totožný s ideou byrokratického centralismu, nemůžeme nikterakž nové ministerstvo považovati za novou naši porážku, za další vítězství wolfianismu a mommsenismu, ale musíme ho považovati spíše za úspěch českého národa, vyplynuvší ovšem více z chyb nepřátelské strany nežli ze zásluh naší delegace. Proto vyčkávací stanovisko našich poslanců a jich eventuelní ochotu k podporování nového ministerstva vítáme. Máme velikou naději, že nebudou zklamáni, ovšem jen v rámci, jež jsme naznačili.

Postavení stran k novému ministerstvu není ještě zcela vyjasněno, ale je už patrné. V nepřátelské opozici budou státi socialisté. Osoba nového ministrpředsedy je zosobněná auktorita, lojalita, konservativism, katolicism. To jsou veliké protivy ku straně revoluční, ale neznaly by mnoho, kdyby socialisté byli samostatnou stranou. Avšak oni jsou otroky a nástroji židovského liberalismu, kterým jsou vedeni jako stroj, a proto zůstanou nesmířitelní a ovšem též dost silní a vážní.

Německá nationalně-liberalistická strana hlásá již nyní obstrukci. Její prusofilství a nationalní brutalita, její ničící liberalism střeťnou se tu s rakouskou lojalitou, úctou k jiným nationalitám a s konservativismem, jež jsou nesmířitelné s oněmi. Tu jsou protivy zásadní a nepřekonatelné, jež ani široké kompromisy politické nedovedly by na dlouho sjednotiti.

Všecky ostatní strany snad budou v přátelském poměru k nové vládě. Křesťansko-lidová strana německá není sice spolehlivá, ale poměry budou nyní pro hraběte Thuna daleko příznivější nežli pro Badeniho. Osobní charakter, osvědčená nationalita a lojalita a náboženská povaha nového ministerského

předsedy budou silnou páskou, tak že tato strana k takové bezcharakternosti, jaké se dopustila za Badeniho, tak snadno se neodhodlá. Wolfianismus ostatně také už mnoho ztratil na svém prestigeu. Zbývá už jen strana liberálního velkostatku, která má v ministerství svého zástupce. Její odloučení se od nationalů má ovšem veliký význam, ale bude stále Achillovou patou ministerstva. Všecky konservativní živly, které byly při Badeniovi, budou tím pevněji státi při Thunovi. Upřímní katolíci všech národností a všichni, jimž vlastizrádné rejdy německo-nationalní jsou hrůzou, budou ho podporovati s velikou obětavostí. Jestliže dosaženo bude vyrovnání, které v celé politické situaci hraje nejvážnější roli, bude ministerstvo Thunovo asi dlouho spravovati osudy této poloviny říše. Bohužel, že uklidnění jejího největšího nepřitele leží mimo její hranice.

Kdyby hrabě Thun nic jiného neučinil, nežli, že by položil mez štvanicím národnostním, t. j. německo-nationalním a rozvinul prapor spravedlnosti všem, — a my věříme, že se o to bude snažiti — a že by obmezil hrůzy liberalismu, který všude budí rozklad, fanaticism, mravní zdvořilost, podlamuje síly národů a říše, velice mnoho by učinil. Neprovedl by třeba smíření národů, neodstranil jazykové otázky, ale položil by k rozluštění jejímu základ. Liberalism je fanatický. Dnes jediné katolické země hornorakouské a tyrolské jsou ještě snášelivý a uznávají práva všech národností. Liberalismus znamená boj na život a na smrt, vítězství silnějšího a smrt slabšího, znamená stanovisko barbarismu, ekonomické a mravní. Proto u něho není smíru, není spravedlnosti, není uznání práv. Poražení tohoto liberalismu, který ukázal se nám nepřítelem největším a v mommsenismu našel svého vrcholu a zosobnění, znamenalo by pro nás velký úspěch, protože poražení to bylo by vítězství spravedlnosti. A více než spravedlnosti si na ten čas ani nežadáme.

Jestliže ani po všech těch bojích, kterých jsme byli svědky, nenajdou se mužové pořádku a takového charakteru, kteří by se nerozpakovali rozvinouti a prováděti zásadu spravedlnosti, základ to každé říše, pak to bude posledním důkazem, že moderní liberalismus dopracoval. Ale běda těm, kteří ponesoú toho následky.

Cestopisné vzpomínky.

(Pokračování.)

Dále seznámil jsem se s knězem, jehož intelligentní vzezření, sběblost v latinském jazyce — bavil se se mnou jen latinsky, což mne několikrát uvedlo do rozpaků —, bystré posuzování věcí církevních a národních, znalost řečí a zemí mne naplnila podivením. Uvedl mne do středu církevní společnosti Varšavské, v níž pak delší dobu jsem trávil. Byl to jeden z prvních hodnostářů církevních, ač měl na sobě šat jako kterýkoliv jiný kněz. V polských zemích chodí klerus v taláru i po ulici jako klerus francouzský. Široký plstěný klobouk jest jeho obvyklou příkryvkou hlavy. Zmíněný „kanonik“ a konsistoriální rada odporučil mne sestrám, kde jsem pak denně mohl sloužiti mši sv., on zjednal mi i rychlý přístup k arcibiskupu, bez jehož vidimace nikdo ku čtení mši sv. není připuštěn. To se mi opakovalo všude. Každá ta-

ková audience byla zároveň vždy malou zkouškou mých vědomostí jazykových, církevních a socialních. Ve vlídném rozhovoru, který přeskakoval s jednoho jazyka na druhý, musil jsem vždy kreslit črty z různých směrů našeho domácího života církevně-národního. Mne při tom skličoval vždy jen můj zevnějšek, který sice u nás platí za klerikální, ale v ovzduší samých talárů vypadá hodně světsky. Od téhož duchovního nabyt jsem také prvního dojmu o tom, co značí pasportové právo na Rusi. Příklad, který mi vypravoval, nestal se snad najednou, nýbrž byl více asi jen kritikou „ad hominem“, ale je možný. Později dočetl jsem se o něm v knize o pasportovém právu jednající (str. 165). Cnci ho zde vypravovati, neboť udál nebo mohl se udáti právě na dráze, kterou jsme jeli. Toto pasportové právo platí jen pro „království“, t. j. pro polské kraje na západě.

V září r. 1889 chtěl jistý varšavský kněz jeti z Varšavy do Čenstochova. Cesta trvá drahou něco přes 6 hodin. Dne 1. září chtěl vyjeti. Proto dva dny před tím začal se starati o pas. Odebral se tedy ke konsistoři pro „povolení“. Obržel. Předložil ho správci domu, aby si zjednal „vysvědčení“, že proti odjezdu kněze není závady. Konsistoř našel ovšem hned, nikoliv ale správce domu, úředníka to, který od majitele domu s povolením a vědomím politického úřadu je ustanoven; nebyl doma; knězi bylo přijíti druhý den. Správce dal své vysvědčení bez váhání. Na to bylo se knězi odebrati k policejnímu komisaři čtvrti, k níž patřil, který ho pilně zkoušel: ke komu, proč, kdy, na jak dlouho jede do Čenstochova a co tam obmyslí činiti. Zkouška dopadla dobře, a kněz dostal vysvědčení opatřené 10kopejkovým kolkem, že není závady proti cestě žadatelově. Ale na vysvědčení dal poznámku, že kněz byl r. 1869, tedy před 20 lety, zaznamenán jako „politicky nespolehlivý“. Tuto známku dostal pro kázání, ve kterém ale o politice nebylo ani slůvka. Vymáhání tohoto vysvědčení bylo spojeno ještě s jinými výlohami. Aby nemusil dlouho v předsíni čekati ve společnosti individuí, která tu mívají obyčejně co dělati, zjednal si ke komisaři ostatně vlídnému rychlý přístup několika rubly. Odtud odebral se k „oberpolizeimeistru“, v jehož kanceláři napsal si novou žádost za pas na kolku 80kop., ku které přiložil kolek na odpověď. Tento úředník zkoušel ho podobně jako komisař. Dal si od něho podepsati prohlášení, že na místě své návštěvy nebude ani kázati ani zpovídati. Na konec nařídil podřízenému úředníku, aby knězi pas vydal. Zaplatiti bylo mu tudíž 80 a 30 kop. a 15 a 30 kop. mimo onen kolek u komisaře. Tolik ostatně platí každý, ale pas laika platí pro celý rok a pro celou zemi, pas kněze jen pro 29 dní a jen k určité cestě, zde tedy do Čenstochova. Lze ovšem býti také odmrštěnu. Kněz prosil, aby v pasu poznamenal také město Petříkov, ve kterém několik hodin se chce zdržeti, ale to nemohlo býti povoleno. Jen ve velikých městech, ve Varšavě a v Lublíně lze mimo cíl cesty povoliti několik hodin k přenocování; jinde ne.

Tak rychlé vyřízení jest ovšem jen ve městě možné, kněz z venkova má mnoho jiných obtíží; někdy to trvá dlouhé měsíce, než objede všechny často vzdálené úřady.

Třetího dne odebral se náš duchovní na nádraží a jel do Čenstochova. Na jisté menší stanici vystoupil na perron, aby se trochu prošel, jak cestující pravidelně čini. Ihned přistoupil k němu strážník, žádaje pas. Je to nařizeno guvernerem. Proto neopouštěl více kupé, až v Petříkově, kde v nádražním

hostinci chtěl něco pojísti. „Máte pas?“ slyší hlas strážníkův. Nechal ho při zavazadlech. Opustí tedy svůj oběd a jde pro pas, který odevzdá strážníku. Obědvá dále. Je první, je druhé zvonění, strážníka s pasem tu není. Ohlíží se po něm, hledá ho — tu zavzní třetí znamení zvonu a vlak je pryč. Co má činiti? Po delší úvaze jde do města na policejní úřad. Onen strážník mohl býti nějaký darebák, který si s knězem ztropil žert. Pak duchovní mohl býti uvězněn, a poslán do Varšavy ku zjištění osobnosti telegram. Pak bylo by nutno vyzvednouti nový pas. Ale nestalo se, byl to skutečný strážník, který konal jen svou povinnost: vzal pas a odevzdal ho na úřadě. Úředník prohlédl pas a dal ho knězi zpět. Bylo 5 hodin odpoledne. Příští vlak jel o 12. hodině v noci. Telegrafoval do Čenstochova, že zmeškal vlak a přijede později. Zároveň bylo mu koupiti si nový lístek. O 2. hodině v noci byl na místě.

Na nádraží očekával ho strážník, který od vrchního polizeimeistra Varšavského o příjezdu kněze byl vyrozuměn. Vzal pas a dal mu stvrzenku. Kněz mohl jíti na noc, kam mu libo. Ubytovav se u příbuzných, poslal ihned stvrzenku na policejní úřad jako své ohlášení. Nemusil se představiti osobně, což byla veliká přívětivost, neboť jinde se to stává a bývá někdy spojeno s nepříjemnostmi. Teprve 7. září objevil se u něho strážník, vrátil mu pas s rozkazem — aby ihned odjel. „Ale to snad je mýlka,“ hájí se kněz! Ne, nebyla. V Čenstochově měla býti druhý den veliká odpustková slavnost, ale duchovní neměl v pasu poznamenáno, že se jí smí účastniti. „Nemohu tedy zde zůstatí, ač mám pas na 29 dní?“ „Ne, pod žádnou podmínkou.“ Kněz měl jeti skutečně zpět do Varšavy. Aby ušetřil veliké výlohy, odjel k blízkému příteli, mili vzdálenému, u něhož po 8 dní, pokud slavnost bude trvati, pobude, a pak se opět vrátí. Ale zase přišel strážník pro pas a nařídil knězi, aby ihned vrátil se do Čenstochova. Jež pas udává za cíl cesty. Kněz vypravoval mu své nesnáze, ale nebylo zbyti. Pas dává právo zdržovati se jen na jediném místě. Do Čenstochova nemohl, musil tedy chtěj nechtěj do Varšavy zpět. Byl sice už večer, i prosil, aby směl zde nebo v Čenstochově zůstatí do rána. Ale nemohlo býti povoleno, neboť ráno začínala už slavnost; musil domů. Aby přišed do Varšavy odevzdal svůj pas, mu nenapadlo. Dne 18. září vydal se po druhé do Čenstochova, neboť osm dní slavností odpustkových minulo. Strážník jej poznal ihned. Nemálo se podivil, že o příchodě jeho nebyl telegraficky zpraven. Duchovní podal mu svůj pas. Ale jaké bylo jeho podivení, když strážník prohlédnuv bedlivě pas mu sdělil, že nemá žádné platnosti a že k pobytu v Čenstochově neopravňuje. „Ale vždyť platí pro 29 dní,“ hájil se duchovní. „To je pravda,“ na to strážník, „ale vy jste jednou zase odjel, a pas daný knězi opravňuje jen k jediné cestě. Nezbyvá vám, než abyste se opětně vrátil do Varšavy a zaopatřil si nový pas. Toho ovšem náš duchovní nevěděl, neboť podrobnější sdělení o nařízeních kněží se týkajících nebývají těmto ani doručovány. Duchovní byl by o nich teprve zvěděl, kdyby byl při svém návratu do Varšavy pas řádně odvedl. Byl by uslyšel, že jeho první pas odpočívá již v policejním archivu.“

Náš duchovní se tedy odhodlal k třetí cestě do Varšavy, aby si vyzvedl nový pas. Cesty, které bylo mu podniknouti, byly tytéž, jež svrchu jsme už uvedli. Ku konsistoři nešel zrovna rád, neboť žádati ve čtrnácti dnech po druhé za dovolenou — je věc šlakovitá. Zdvojené prosby pomohly, povolení dáno.

Správce domu nečinil překážek, neboť u něho malý bakšiš bývá vždy vítán. Hůře bylo u komisaře policejního. Jakže, týž kněz, který 1. září odcestoval, chce opět někam? To je podezřelé! Examen byl tedy přísný. Náš duchovní doznal otevřeně svůj malheur. Komisař měl z toho švandu. Poněvadž byl člověk dobrosrdečný, dal nejen své povolení, ale poradil nad to prosebníku, aby před policejmejnem okolnost, že po druhé podniká tutéž cestu, raději zamlčel, poněvadž by upadl nejen do peněžitého trestu za neodvedení pasu, ale nového pasu vůbec by nedostal. Vysvědčení podepsal, sám pak v důvěrném dopisu dopsal soukromě policejmejnem, že důležité důvody nutí kněze k opětné cestě.

Dopis ležel už u úředníka, když náš duchovní se k němu dostavil. Onomu komisaři úředník nedůvěřoval, maje jej v podezření, že přeje Polákům. Zkoušel tudíž duchovního tím přísněji, ale na konec pas na 14 dní mu vydal. Výlohy byly ovšem tytéž jako prve

Dne 19. září byl náš duchovní opět v Čenstochově. Strážník byl ovšem telegraficky o jeho příjezdu zpraven a přijal zdvořile jeho pas. Konečně tedy byl náš kněz opět v kruhu svých příbuzných. Ale osud, zdá se, vyvolil si ho za předmět svých taškařství. Několik dní na to, dne 23. září strážník prae-sentuje mu opětně jeho pas s podotknutím, aby okamžitě město opustil. Co se to zase stalo? Zase nějaká nepředvídaná církevní slavnost, ku kteréž vedle pasu neměl zvláštního povolení? Ne, ale na den 24. září byla ohlášena v Čenstochově visitační přítomnost biskupa diecése. Býti přítomnu v místě, kam zavítá biskup, není dovoleno, leč na zvláštní povolení, jehož náš duchovní ovšem neměl. Nebylo jiné cesty: musil opět domů, do Varšavy.

Est-il possible! tázal jsem se svého společníka? Je to možné? Dobrý pater, vida, že to s mou latinou nejde o mnoho lépe nežli s polštinou, byl srozuměn že já mluvil jsem k němu francouzsky, kdežto on každou chvíli vypravoval jinak, tu polsky, tu latinsky, tu francouzsky. Rusky uměli jsme oba hbitě, ale vyhýbali jsme se ruštině oba. Když mně do polštiny přimíchal se nějaký ten ruský výraz, přijímal ho též jakoby toho nepozoroval; jen jeho oči trochu sarkasticky se usmívaly. Znal druhdy i česky, ale už zapomněl. Za jakou příčinou dlel v Praze, mi nepověděl. Ale znal mnohé osobnosti pražské. Snad byl dříve světským profesorem.

Je to možné? opětoval jsem své udivení?

Je to nejen možné, je to pravdivé. Tyto zákony pro katolické kněze v království platí. Možná ovšem, že příhody tuto vypravované jsou spojeny v jedno ze zkušenosti více kněží, ale něco z toho stalo se už každému z nich. Ještě hůře je, chce-li kněz pas za hranice. Může ho dostatí vůbec jen na základě jediného důvodu, totiž z důvodu léčení se v některých zahraničních lázních. Ve vysvědčení lékařském, na základě kteréhož pas se udělí, musí býti udána zevrubně nemoc a místo léčební. Nikdy nedá se pas do Říma. Toto vysvědčení musí nad to potvrzeno býti od úřadu zdravotního. Dáno-li toto potvrzení, nastane žadateli tatáž cesta již jsme už vypsali. Na 29denní pobyt za hranice dává pas generalgubernator. Jedná-li se jen o jediný den více, třeba knězi povolení ministerského. Gubernator nemusí, když nechce, příslušnou žádost na ministerstvo vnitra ani expedovati. Biskup musí míti povolení od cara. Toto povolení musí zase jíti cestou úřední, skrze gubernatora, který, nechce-li, nemusí žádost expedovati. General Gurka je vůbec neexpedoval, nýbrž dal na př. světicímu biskupu varšavskému Ruszkiewiczu

5000 rublů, aby se léčil někde v ruských lázních. Když r. 1885 slaveno na Velehradě jubileum sv. Metoděje, nedostal nikdo z kněží pasu za hranice. Když takový pas kněžím se dává, musí se tito písemně zavázati, že ne navštíví jistých měst. Tak do Krakova neobdrží pasu nikdo. „Zavazuji se, že ne navštívím Krakov — — zuí podmínka každého pasu za hranice. Často bývá i Lvov zakázán. Když r. 1887 biskup Kozlowski jel k léčení do Vichy, musil se písemně zavázati, že ne navštíví Krakov, Lvov a Řím. Někdy zní podmínka, že žadatel pasu pojedje direktně na místo a nikde jinde vůbec se nezdrží. Seminarista smí své prázdniny trávití jen na jednom místě a nesmí se sůčastnití jako klerik žádných bohoslužeb, totiž při oltáři.

Mně všecko toto vypravování zdálo se více komické než tragické. Ale je tragické. Člověk je tvor socialní. Všecky jeho síly duchovní a tím více i mravní potřebují vznětu zvenčí, osvěžení v kruhu stejně smýšlejících. Především kněz v těžkém svém postavení potřebuje stálého povzbuzení. Nedostatek jeho je pro duchovní a mravní jeho život nebezpečím. Jestliže přes to polští kněží jsou čistí a ducha apoštolského, byl i méně vzdělání, poněvadž výše seminářského vzdělání byla vládou násilně snížena, leží příčina v poměrech, které vychovávají třeba samy mučeníky; leží i v lidu, který svou zbožností a svým hrdinstvím je jedinou sice, ale nevyslovitelně vzácnou oporou.

Žena v socialistické poesii.

(Pokračování.)

Pro emancipaci horují demokratky vůbec; tu není mezi nimi rozdíl. To přinášejí samo sebou už jich „vzdělanost a snaha za práva, jež s muži proletáři je pojí.“ Dokonalé uvědomění a všestranná vzdělanost nemůže přece zůstatí na cestě poloviční. Ale tyto snahy neruší svornost a bratrství s muži. Vždyť v tomto sbratření je síla proletářů, a proto nade vše jest jim drahá svornost a láska vzájemná (Krapkův Proslov). A jak by mohly jednatí jinak? Jak by neměly státi po boku mužů za práva lidu? Jich hlas musí vnikatí jim do hlubin srdce. Vždyť básníci a deklamatoři nepřestávají jich rozněcovati. Z nesčetných motivů uvedeme aspoň některé:

Již vzhůru, družky milené,
směle v před za svou práci,
nastává jitro kýžené,
svoboda se nám vrací.

Nechtějmež déle v porobě
chabě své sklánět šije,
razme si cestu k svobodě,
rceme, že náš duch žije.

Nechtějmež zůstatí pozadu
za naší přední stráží.
Spojme též všechny síly své,
muži nám průchod razi.

Nechtějme být víc poddané,
míti nad sebou pány, —
necht' jsme jedna to, co druzí,
my rovny chcem být s vámi!

* * *

Probudme se družky
ze tvrdého spánku,
odhalme již světu
jeho slabou stránku.

City ušlechtilé
chováme v svých ňadrech,
nesidlí v nich žádných
mrzkých vášní nádech.

Kapitál nás týrá,
ničí naše síly,
jemu věnujem přec
všechnu svoji pílí.

V továrnách úpíme,
zdraví podrýváme,
kapitálu v oběť
též sebe dáváme.

Pro volnost, svobodu
jsme také zrozeni,
proč máme být všudy
v zad jen zastrčeni.

Chceme také mítí
právo na vzdělání,
bychom od každého
nebyli zklamáni.

Chceme stejná práva
s muži povždy mítí,
nechceme již déle
v bajkách jen snítí.

Ač nám upírají
mnozí naši sílu,
spojme družky paže
k společnému dílu.

V jeden šik se sroťme
pod praporem rudým,
ruku v ruce s muži
práv dobuďme chudým.

Proč jen stále, družky sníte
o bezcenné zábavě,
dokonalost svoji zříté
v kráse, v šatu úpravě?

Krásy lesk se proudem doby
stře i dechem nemoci,
na lidskosti trpytné zdoby
času zub je bez moci.

Rozsáhlost pokroku světa
hledme, družky, postihnout,
promeškaná mladá léta
s pílí zase dostihnout!

Vzděláním se zdobme pravým,
rozum stále bystřeme,
vyhněme se bludům tmavým,
pravdu jasnou poznejme!

Až přestane lid náš spátí,
myslit bude svobodně,
vše, co v cestě bude státi,
rozum zdrtí rozhodně.

Mocné družky, stavme řady
po bok mužů udatných,
ať zvrhneme hordy sobců
námi dávno prokletých.

Vždyť máme — Vlasty, máme — Šárky,
důmyslné i Libuše
bojovné i Táboritky,
ba i — něžné Loktuše!

Čím nám jesti život! plný strastí
plný bolů zklamání.
Máme klesnout ve hrob nečin,
aneb hladem zmořeni?

Nikdy družky! pro blaho lidu
pro práva jeho — jeho svobodu!
Klesneme, aneb zvítězíme
v boji čestném — v pochodu!

Nelekejme se krutých hrozeb
ni žalářů temných kob,
vytrvejme — zvítězíme
dočkáme se lepších dob.

Ó ženy robců! Ženy stálé bídy —
kdy konečně se ze sna probudíte?
kdy Vaším ohněm mužů ochablé síly
ty reků pluky — Vámi nahradíte?

Kdy znáti dáte, — že Jste mužům rovny,
že stejně Vám je snášet bídu, strasti —
kdy konečně za práva v svatém boji,
Vás s muži vidět bude, odpor klásti?

Kdy poznáte přec, srdcí Vašich plody
že jen pro otroctví na svět rodíte,
že okovy již pro ně chystány jsou,
co Vy svou krví je v strasti kojíte!

Když patřím tak ve Vaše zbledlé líce
a ve vyhaslé pláčem Vaše oko,
když vidím stále hynouti Vás více,
tu bol mi svírá prsa přehluboko.

Ó ženy práce — ženy uhnětené!
Povznete hlasu — za svobodu, práva —
tím dokážete, že to srdce Vaše
tou pravou láskou pro své dívky hárá!

A opět v jiné variaci zní to k probuzení ženy:

Ku předu, ženy, povinnost volá,
stavme se s muži v jediný šik.
Tak naši moci víc neodolá,
co naší bídy pravý jest vznik.

Pro blaho děti, pro volnost svoji,
vztyčujte prapor vzkříšení již,
jen směle dále, k svatému boji,
„Volnost“ nám heslem, co jiným kříž!

Vždyť dosti dlouho ve spánku dlela,
žena pod jařmem jí tížícím,
proč ona také by chtít neměla,
co štěstí nese všem trpícím.

A opět:

Ženy, dívky proletářů;
vzchopte se přec k životu;
setřeste se šijí robství
nečestnou tu dřimotu.

Jste v dvojnásobném poddanství;
pán váš: muž a kapitál;
každý vám po drahé věků
otrocký věnec splítal.

Nuž ku pomoci spěchejte
a stavte se jim k boku:
neb emancipace vaše
závisí od pokroku.

A zase jinde:

Vzhůru, družky drahé, cíl náš jasný,
ač nepřátel mořem zakrytý
usmívá se na nás jak duch spasný
v jehož nitru jsou jen slasti ukryty.
Však nepřátel moře probředem
a k cíli kýženému se proderem.
V zápas se s nepřátel davem dáme,
chabě nesmíme znáti nikdy bázně
neb obavy a strach, jež dnes máme
jsou předsudky jen liché a prázdné.

Ať sní nepřátelé, že nic nesvedem,
potud až nad hlavy jim se proderem.
Družky nechte planého povídání,
jímž marníte jen drahý čas a sílu
a přiložte svých mozolných dlaní
za vymanění se z poddanství k dílu
a s muži po boku bez všech ohledů
krácejme nadšeně za chléb ku předu.
Úsměšky nepřátel ať neruší nás
v činnosti, již dobru všech jsme zasvětily
a v níž chcem vytrvati po všechem čas,
pokud by vítězství celé jsme nedobily!

Žena dělnice má zvláště se vzdělávati. V uvedených ukázkách už na to poukázáno. Ale ona to také činí, neboť ví, že musí býti vzdělanou jako bratří mužové, aby s nimi mohla zápolit za práva dělníkův a sebe chránit.

Jsemť já děva vychována v nouzi —
přece duch můj po vzdělání touží
čítám ráda po práci časopis i knihy,
vím, že to lék silicí
pro nás chudé děvy.

Marné sestry naše namáhání,
nebudem-li dbáti o vzdělání
zbraně té jest výhradně, každé ženě třeba,
má-li se ubrániti
lsti svůdného skeba.

Nuže, družky, doba nás již volá,
odložme vše, co titěrnost holá,
ať se můžem postavit
do řad našich bratří,
pak nám možno vydobyť
všechno, co nám patří.

FEUILLETON.

Charakteristika různých národů je známa. Dle ní Němec filosofuje, Rus se opije, Italán vytáhne nůž, Francouz se zamiluje, Angličan jde chladně dál — a Čech založí si nový časopis. Máme všechny možné časopisy: Noviny pro děti, pro jinochy, pro dívky, mládence, panny, muže, ženy, pro všechny politické, náboženské, sociální strany, pro všechny stavy, řemesla, umění, vědy, zájmy. Kdybyste věděli o nějaké korporaci, která nemá ještě časopisu, račte to laskavě oznámiti. Prokážete tím českému národu nejen vlasteneckou siužbu, ale získáte si slávu a jméno muže duchaplného a vynalézavého. Byl by to těžší úkol, nežli jaký bude míti dr. Kaizl při vymýšlení nových daní.

Že páni domácí mají svůj časopis, je známo. Mají k tomu nejen právo, ale těžký, zodpovědný a strastiplný jich stav dávno už toho žádal, aby zájmy jeho někdo proti jejich nepřátelům a utlačovatelům, t. j. p. t. pp. nájemníkům hájil. Poněvadž ale je to vlastností všem zloduchům přirozenou, že se spolčují, musilo každého naplniti podivením, že nájemníci nemají časopisu, kterým by dle vzoru velkokapitalistů před veřejností své řemeslo a své revoluční snahy omlouvali, zastírali a hájili. Stalo se. Nedávno vyšlo první číslo „Nájemníka“!

Že nájemníci jsou lidé veskrze zlí a plní neoprávněných pretencí, nemůže bráno býti ani v pochybnost. Kdo by však přece pochyboval, ať přečte si první číslo „Nájemníka“. Podává zprávu o schůzi ubohých a strápených

domácích pánů z Krkáčova, z níž zlopověstnost nájemnické sekty jde zcela zřejmě na jevo. Aby podráždačným jich snahám, ohrožujícím společnost lidskou, v míře povážlivé, byla učiněna přítrž, vystoupil při jmenované schůzi domácí p. Matěj Brouček, a po řeči, již uvádíme, navrhl následující resoluci, jež i přijata:

„Nebude zajisté nikoho v tomto shromáždění,“ mluvil p. Brouček, „kdo by upíral, že přítomní časové horší jsou časů minulých, že úcta a vážnost k záslužným a mohovitým občanům mizí, že moderní škola vychovala legie lidí, jimž majetek, význam společenský, solidnost a vážnost jsou věcmi směšnými, a kteří za různými zbrklými hesly se ženouce, jakési osvětě, uvědomělosti a t. podobným věcem holdující — a tentononc — hm — hm — zkrátka — že nájemníci jsou zpropadená čeládka, hledící jenom domácího pána odřítí.“

Z té příčiny uznal výbor spolku našeho za nezbytné vypracovati jednotný domácí řád, jenž by tíšňovým našim poměrům poněkud odpomohl.

Návrh zní, jak následuje:

1. „Každý nájemník, jenž byt některý najal, povinen jest následující pravidla zachovávat i k tomu, že tak činiti bude, panu majiteli domu vlastnoručním podpisem na zvláštní smlouvě se zavázati.“

2. Nájemník zachovávejž k panu majiteli domu a jeho rodině (služebnictvo a domovníka v to počítajíc) náležitou úctu a vážnost.

3. Nájemné složiti dlužno na rok předem a zůstává samozřejmě panu majiteli domu zákonná lhůta čtvrtletní výpovědi vyhrazena. K zajištění jakéhokoliv poškození bytu složiti má každý z nájemníků jako jistotu u pana majitele domu částku rovnající se celoroční činži.

4. Nájemníkům jest dovoleno byt svůj si vymalovati, novými kamny, podlahami, okny atd. opatřiti dáti, ovšem svým nákladem; naproti tomu vyhrazuje si pan majitel domu právo, jelikož takovou úpravou každý byt na ceně získá, nájemné přiměřeně zvýšiti.

5. Přechovávání domácích zvířat jakéhokoliv druhu jest nejpřísněji zakázáno. Vyňata jest ovšem nevyhnutelná zvířena v podlahách a skulinách stěn. Z ptactva dovoleno jest chovati pouze samice.

Rovněž není dovoleno nájemníkům držeti děti do 14ti let.

6. Hlasitý zpěv, hovor, hvizdot, nemírné kašláni, smrkáni a jiné mimovolné hlasité zvuky tělesné se zakazují, rovněž jako vzhledem k stabilitě budovy chůze — po pokojích v botách.

7. Nájemník, jenž prodlev mimo dům do bytu svého se vrací, povinen jest v průjezdě boty vyzouti a obouti bačkory, aby schody prudkými otřesy netrpěly; stojí všude nájemníku volno, aby buď bačkory tyto jako rezervní obuv vždy s sebou nosil, aneb je za mírný poplatek od domovníka sobě vypůjčoval.

8. Aby noční klid pana majitele domu i jiných lidí rušen nebyl, není dovoleno nájemníkům přes osmou hodinu noční mimo dům pobývat; kdyby by tak učinil, má na vůli až do šesté hodiny z rána, kdy dům se otevírá, mimo byt svůj prodlévati.

Aby domovník žádné újmy netrpěl, budiž mu od každé partaje v náhradu za ušlý poplatek za otevírání domu měsíční paušál částkou 3 zl. za každou osobu v domácnosti vždy prvního každého měsíce předem zapravován.

9. Nájemníci proti těmto pravidlům jednající propadají poslušně těmto trestům:

- a) zvýšení nájemného;
- b) povinnosti čistiti průjezd, schody atd. na měsíc i déle;
- c) propadnutí jistoty (viz § 3.);
- d) všem těmto trestům najednou.“

Řád tento byl za hlučného potlesku a provolávání slávy všemi přítomnými bez námítky přijat a schůze po zapění spolkové hymny: „Vystavím si novou chaloupku“, skončena.

Společnost lidská zajisté s uspokojením vezme na vědomí toto usnesení, poněvadž už po delší dobu šířila se ve veřejnosti temná zvěst o tajném revolučním komitétu strany nájemnické, že tato proletářka chce vystoupiti proti

jedině oprávněnému a vlast udržujícímu stavu domácích pánů. Ano, list této strany vlast udržující přinesl již i zprávu o schůzi nájemnické strany a její resoluci. Resoluce bude prý co nevidět předložena říšské radě prostřednictvím posl. Sokola. Nebude-li přijata, vystěhují se všichni nájemníci na ulici, zavřou pány domácí do třetího poschodí a všechny domy zapálí. Má prý to býti odpovědí na svrchu uvedenou resoluci domácích pánů, což prý tím více budí údiv, že resoluce domácích jest zcela korrektní a stavu domácích a společnosti přiměřená.

Na řečníště vystoupil prý nájemník, písař notáře dra. Piskavého, p. Vy-
chrtlý a jal se mluvit:

„Nebude zajisté nikoho v tomto shromáždění, kdo by upíral, že přítomní časové jsou horší minulých, že úcta a vážnost k jediné záslužným, protože „pracujícím“ občanům mizí, že moderní škola vychovává samé buržoazy a domácí pány, kterým mozoly dělníků, význam tříd pracujících a práce vůbec jsou věcmi směšnými, a kteří za zpátečnickými hesly omezeného středověku se ženouce holdují zásadám kapitalistickým, zásadám vysávání, zotročení a zatemnění lidu — krátce — že domácí páni jsou kastou, která za jediný cíl života považuje utlačovati nájemníky, vybírati a zvyšovati činži, pánovitě na ně „šafati“, dávati je vyhazovati na ulici, domovníky na ně štváti a p. Drzá resoluce majitelů Krkáčova svědčí nejlépe, kam až dostoupila pýcha „nepracujících a přece sytých“.

Z té příčiny uznal výbor spolku nájemnického vypracovati pro domácí jednotný řád, který do poměrů všechny nájemníky tisících přivedl by aspoň trochu snesitelnosti.“

Návrh zní jak následuje:

1. „Každý domácí, který ve svém domě chce přijímati nájemníky, jest povinen následující pravidla zachovávat, a že tak činiti bude, předsedovi našeho spolku a sl. magistrátu městskému přísahou se zavázati.

2. Domácí pán jest povinen zachovávat ku všem nájemníkům, jich rodinám a služebným náležitou úctu a vážnost.

3. Výpověď z bytu může domácí dáti jen za souhlasu příslušného nájemníka. Souhlasí-li nájemník, jest povinností domácího, aby do nového bytu dal jej pozorně přestěhovati.

4. Výši činže neustanovuje domácí, nýbrž ustanovují ji nájemníci sami. Domácí nechť obnos činžovní považuje za dobrovolný dar, který na svou výživu od nájemníků dostává. Lhůty činžovní určují rovněž nájemníci, aniž by ovšem mohli k zachování jich a vůbec k placení, t. j. vydírání činže nějak přinucování býti.

5. Domácí je povinen každý rok, souhlasí-li nájemníci a přejí-li si toho, všechny byty dáti vymalovati, novými kamny opatřiti podlahy vyleštiti a p. Poněvadž ale tím nájemníci na čas jsou znepokojeni, odpadá za onu lhůtu, do níž opravy spadají, placení činže; domácím se doporučuje, aby nájemníkům mimo to za nepříjemnost s opravami spojenou dal nějakou mimořádnou náhradu. Povinen k ní však není.

6. Poněvadž přechovávání psů, koček a jiných zvířat je pro nájemníky spojeno s velikými obtížemi, ale prospívá majiteli, vyčistujíc a oživujíc jeho dům, doporučuje se domácímu pro ukrácení chvíle, aby vodili nájemnické psy na procházky. Eventuelní čištění schodů a koutků je povinností služby domácího. Domácí paní se zase doporučuje, aby pro ukrácení chvíle pohrávala si a pochovala přes den děti nájemnické do šesti let. Za tělesnou bezpečnost a za každý jich úraz zodpovědna jest domovnice.

7. Domovník, jež vydržuje domácí, jest povinen jako sluha domu býti k dispozici pro všechny bezplatné pochůzky pp. nájemníků, na večer rozestřiti po schodech tepichy, aby nájemníci s vracujícími se v noci svými kollegy nebyli rušeni; v noci stojí přede dveřmi tak dlouho, dokud poslední nájemník se nevrátí. Spáti může tu stoje; nájemník je povinen si ho tu vzbuditi, aby mu otevřel. Domácí jest povinen zastávati své nájemníky před úřady. Jest mu též dovoleno platiti za ně dané, ale nemůže býti k tomu nucen. Za to

povinen jest vydržovati pro své nájemníky bezplatného lékaře, nosiče uhlí a pradlenu, dále zavésti bezplatné elektrické osvětlení. Topivo jsou povinni nájemníci platiti si sami.

Domovnice je povinna nositi šněřovačku a mluviti smí jen jsouc tázána. Služky pana domácího mají býti pokud možno, hluchonémé, dcery jeho nesmějí ani zpívati ani hráti na piano.

9. Tresty na provinění proti těmto pravidlům jsou :

- a) suižení činže;
- b) pokuty ve prospěch vánočního stromku nájemnických dětí;
- c) zastoupení nájemníků na den neb více dní v úřadě, obchodě, v továrně — dle zaměstnání nájemníků;
- d) všechny tyto tresty najednou;
- e) v případě naprosté neposlušnosti má býti postaven před porotu nájemníků a, bude-li odsouzen, pověšen na klíce svého domu.“

Řád tento byl za hlučného potlesku a provolávání slávy všem pracujícím a nedomácím bez námítky přijat a schůze skončena za zpěvu spolkové písně : „Roztrhaná chalupa, slunce . . .“

Poněvadž redaktor tohoto listu není domácím ani neplatí nájemného, zachová v tomto sporu neutralitu, přeje dokonalý a plný úspěch oběma stranám. Není pochyby, že přání obou stran najdou brzkého a úplného vyplnění; ručí za to uvědomějí bojovníci za jich zájmy : list domácích a list nájemníků.

Časové zprávy.

Z posledni doby. Ministerstvo Thunovo je sestaveno takto : Ministr zeměbrany Zeno hrabě Welsersheimb ; ministr obchodu dr. Josef Maria Baernreither, narozen v Praze 1845, zároveň zástupce liberalního velkostatkářstva, které tímto odtrhlo se od německé strany spojené pod komandem Wolfovým. Ministr spravedlnosti dr. šl. Ignác Ruber, ministr osvěty Arthur hrabě Bylandt-Rheidt, ministr železniční dr. Jindřich Wittek, Mich. svob. pán Kast, ministr orby ; Adam rytíř Jedrzejowicz ministr krajan pro Halič. Dr. Kaizl stal se ministrem financí. K jeho charakteristice uvádí se toto : Narodiv se dne 10. června 1854 ve Volyni v Čechách, studoval práva na universitě v Praze, kdež byl r. 1876 povýšen na doktora. Hned potom odebral se na universitu do Štrassburku, kde věnoval se studiu národního hospodářství. Vrátiv se, sepsal knihu : „Der Kampf um Gewerbereform und Gewerbefreiheit in Bayern 1799—1808“. (Boj za opravu a za svobodu živnostenskou v Bavorsku), kterýžto spis počten byl od strassburské university cenou. Roku 1879 obdržel venia legendi pro národní hospodářství na universitě v Praze. Byl vedle toho advokátem a zaměstnán v zemském výboru království českého.

Roku 1883 jmenován byl mimořádným professorem při české universitě v Praze a při české technické vysoké škole. Byl mezi tím pilně činným literárně, napsal v české řeči učebnici národohospodářství, dále spis „Die Lehre von der Ueberwälzung der Steuern“, a četné monografie v odborných listech. Dne 3. června 1885 zvolila jej města Čáslav, Kutná Hora atd. svým poslancem na říšskou radu, ale dr. Kaizl složil svůj mandát již r. 1888. Roku 1890 zvolen byl říšským poslancem poznovu, a sice vyslala jej do poslanecké sněmovny po úmrtí dosavadního svého poslance Saláška obchodní komora v Praze. Dr. Kaizl vstoupil tenkrát do klubu mladočeského. Nově zvolen byl za město Karlín, a sice při užší volbě, konané dne 16. března 1891, když byli storočeští kandidáti voleb se vzdali. Ve klubu mladočeském zastupoval tendence opportunistické strany socialistův a volen býval do všech výborů, které zabývaly se finančními a hospodářskými otázkami. Dne 7. prosince 1895 vystoupil proti Luegrovým útokům na Mladočechy, protože prý podrobili se vládě hraběte Badeniho, a prohlásil, že jeho strana základní thesi programu dr. Luegra, nenávisť a persekuci určitého vyznání nebo persekuci

naprosto odmítá a nezná. Dne 13. prosince r. 1895 promluvil jako generální řečník k rozpočtu významnou řeč o možnosti vyrovnání v Čechách, kdyby státní právo bylo uskutečněno po etapách. V debatě o postátnění kolejného přimlouval se dr. Kaizl dne 20. listopadu 1896 za vládní předlohu.

Nejdůležitější pro posouzení kulturní stránky dr. Kaizla je jeho spisek proti Masarykovi „České myšlenky“, v němž o mnohých našich otázkách byl nucen se vysloviti. Proti Masarykově názoru, že bratrský humanism byl buditelskou vzpružinou národa, stavi tvrzení, že jí byl osvícenecký liberalism. V hájení humanitního programu mladočeského proti výtkám Masarykovým uvádí celé spousty humanity, svobody a socialních práv lidu — tenkrát Mladočeši dělali socialistickou politiku — z různých mladočeských programů. V tomto spisku vylouženy náhledy dr. Kaizla o mladočeství, o historismu, který tenkrát (1895) byl velmi diskutován. t. j. o pojímání současných otázek v přesném vztahu k minulosti. Tolik jen prozatím. — Ze zemského sněmu. hned na počátku března uzavřeného, dotýkáme se jen školské debaty. Poslanec Sokol pravil, že na našich školách musí se ditky učiti dějinám cizího židovského národa a vlastním dějinám nesmi se učiti. Až k takovému lžim zabihá fanaticism. Či snad učí zmíněný poslanec rabinismu a talmudismu, osudům židů od zkázy Jerusalema do naší doby. Zdá se skutečně, že s talmudismem je spřátelen. Českým dějinám učí se na školách po všeka léta. Pan Sokol nazval by to „dějiny národa českého“, kdyby VIII století se vynechalo a učilo se jen II. stoletím husitským a kališnickým — a snad i protestantským. Důležitější než význam p. Sokola je stanovisko mladočeské ve školské otázce. Soudě dle frázi pouličního liberalismu Pippichova, Mladočeši stojí na bývalém svém bezkonfessijním a proticirkevním stanovisku dosud, ač poslanci Ebenhochovi a konservativcům předstírají patrně jiné stanovisko. Právě se proti „Času“ zuřivě hájili. „Čas“, který chce, aby naše školy odevzdány byly pastorům a vůdcům socialistickým do správy, vytýká už dávno Mladočechům kompromis s německými konservativci, dnes jedinými přátely národa českého.

„Nár. Listy“ zuřivě se brání, dokazuje, že jsou těmiže nepřátely katolických kněží ve škole a přátely moderní školy, jež v katechetech ponižuje akademické vzdělání pod nadzor učitelů a učitelek, jež stala se jednou z hlavních příčin moderní kriminality, zvláště úžasně kriminality mládeže.

* * *

Gautschova jazyková nařízení
o užívání zemských jazyků při úřadech v království Českém ze dne 24. února 1898.

S výhradou zákonného upravení vydávají se prozatímne tyto předpisy pro úřady soudní a úřady státních zastupitelstev, jakož i pro ty úřady v království Českém, které jsou podřízeny ministeriim vnitra, financí, obchodu a orby.

§ 1. Vyřízení a rozhodnutí, která se vydávají stranám o jejich ústních předneseních neb písemných podáních, buďte vyhotovována v tom z obou jazyků zemských, ve kterém ústní přednesení bylo učiněno nebo podání jest sepsáno.

§ 2. Protokolární prohlášení stran buďte sepisována v tom z obou zemských jazyků, ve kterém prohlášení se činí.

§ 3. Listin neb písemností, které jsou sepsány v některém z obou jazyků zemských a jako přílohy, pomůcky nebo jinak k úřednímu použití se předkládají, netřeba překládati.

§ 4. Úřední vyhotovení, která vydávají se nikoli ku zakročení stran nebo nikoliv osobám, které záležitost zahájily, buďte vydávána v tom z obou jazyků zemských, kterým mluví ta osoba, již záležitost svědčí.

Není-li známo, kterého jazyka ta osoba užívá, nebo, není-li to některý z obou zemských jazyků, budiž užito toho jazyka zemského, o kterém podle povahy případu, jako zejména podle místa, na kterém strana pobývá, lze předpokládati, že mu rozumí.

§ 5. Ustanovení §§ 1.—4. platí také vzhledem k obcím a samosprávným orgánům v král. Českém v těch záležitostech, ve kterých je za strany pokládati sluší.

§ 6. Výpovědi svědků buďte zapisovány v tom zemském jazyce, ve kterém byly učiněny.

§ 7. Úředním a služebním jazykem úřadů, ku kterým se vztahuje toto na-

řízení, jest ten jazyk zemský, ku kterému jakožto řeči obcovací přiznává se přítomné obyvatelstvo jejich úředního okresu podle výsledku sčítání lidu té které doby.

V jazykové smíšených úředních okresích budiž obou jazyků zemských stejnoměrně užíváno.

Za jazykové smíšené úřední okresy ve smyslu předcházejícího odstavce buďte pokládány:

a) Úřední okresy těch úřadův a orgánů, jejichž úřední okres obsahuje toliko jedno místo neb několik obcí, když alespoň v jedné obci úředního okresu nejméně čtvrtina přítomného obyvatelstva podle výsledku posledního sčítání lidu přiznává se ke druhému jazyku zemskému jako k řeči obcovací.

b) Úřední okresy těch okresů, jejichž úřední okres obsahuje jeden celý okres soudní, když alespoň pětina obcí soudního okresu má obyvatelstvo, které se přiznává k druhému jazyku zemskému, když jest měrou sub a) naznačenou jazykové smíšené.

c) Úřední okresy těch úřadů, jejichž úřední okres rozprostírá se po několika soudních okresích, když i toliko jeden soudní okres jest jazyka druhého neb musí-li býti pokládán za jazykově smíšený ve smyslu ustanovení sub b).

d) Úřední okresy úřadů pro zemské hlavní město Prahu zřízených.

§ 8. Pokud pro úřední úkony, které slouží k vyřízení nebo k rozhodnutí ústního přednesení anebo podání strany, není nic zvláštního v tomto nařízení opatřeno, mají úřadové pro takové úřední okresy užívatí svého vlastního jazyka úředního; v úředních okresích jazykově smíšených budiž při tom užíváno toho úředního jazyka, kterého strana ve svém přednesení užila.

Při úředních úkonech, které se zavádějí nikoli k zakročení některé strany, úřadové užívejte svého vlastního jazyka úředního, pokud povaha předmětu toho nevyžaduje, aby se užilo druhého jazyka zemského; v úředních okresích jazykově smíšených naproti tomu budiž pokaždé užíváno toho z obou jazykův úředních, který jest přiměřen povaze předmětu.

Třeba-li k vyřízení záležitosti v odstavci 1. a 2. naznačených, aby bylo dopřáno jiným zeměpanským, nevojen-
ským úřadům v zemi, tedy i pro tento

styk platí ustanovení v odstavci 1., vztažmo 2. daná.

Pro styk s úřady mimo zemi a s úřady ústředními trvají v platnosti předpisy dosavadní.

§ 9. Všecka úřední oznámení, která jsou určena, aby byla v zemi všeobecně známa, buďte vydávána v obou jazycích zemských. Úřední oznámení, určená toliko pro jednotlivé okresy neb obce, buďte vydávána v těch jazycích zemských, které jsou obvyklé v příslušných okresích neb obcích.

§ 10. Jest-li v některé věci súčasnéno stran několik, které ve svých ústních předneseních nebo podáních užívají různých jazyků zemských, mají úřadové vyhotovovati vyřízení nebo rozhodnutí v obou jazycích zemských, leč by strany byly s tím srozuměny, aby vyhotovení bylo vydáno toliko v jednom zemském jazyce.

Při úředních úkonech, které k vyřízení neb k rozhodnutí věci slouží a za spolupůsobení stran se konají, budiž — pokud v tomto nařízení není nic jiného ustanoveno — užíváno úředního jazyka toho kterého úřadu; v úředních okresích jazykově smíšených budiž, není-li tu nijakého dohodnutí stran, užíváno obou jazyků zemských.

§ 11. V trestních věcech soudních mají spis obžalovací, jakož i vůbec návrhy, nálezy a úřední úkony, obviněného se týkající, býti sepsány v tom z obou jazyků zemských, kterého obviněný užíval.

Jazykem tím konáno buď též hlavní líčení a buďte zejména jazykem tím řeči státního zástupce a obhájce konány a nálezy a usnesení prohlášovány.

Z ustanovení předěšlého odstavce smějí býti činěny úchytky jen potud, pokud nemohou býti provedeny vzhledem k sestavení lavice porotců, nebo, když obviněný sám žádá, aby bylo druhého jazyka zemského užito.

Při hlavních líčeních s několika obviněnými, kteří nemluví týmž jazykem zemským, budiž konáno hlavní líčení týmž jazykem zemským, o němž soud pokládá, že jest vhodnější pro účel hlavního líčení.

Ve všech případech buďte výpovědi obviněných i svědků (§ 6) zapisovány v jazyce zemském, ve kterém byly učiněny, a buďtež nálezy a usnesení každému obviněnému v tomto jazyce prohlášeny a k žádosti vyhotoveny.

§ 12. V občanských rozepřích právních budiž protokol o ústním jednání veden v úředním jazyce soudu, v soudních okresích jazykově smíšených však (§ 7., lit. b), jestliže obě strany při jednání neužívaly druhého jazyka zemského, v jazyce prvního přednesení (žaloby, žádosti.) — Výpovědi svědků, znalců a stran, jež za příčinou vedení důkazů jsou slyšeni, buďte však pokaždé zapsány v protokole v tom jazyce zemském, ve kterém osoby tyto vypovídaly.

Totéž platí o přednesech stran a o prohlášeních od nich při ústním jednání učiněných, pokud protokol není pouhým souhrnným vylíčením obsahu přednesu ústního stran.

Soud má užívatí při ústním jednání toho jazyka, ve kterém strany jednají.

Jsou-li súčasťné strany které při ústním jednání užívají různých jazyků zemských, má soud, třeba-li toho, užívatí obou jazyků zemských.

Všechna soudcovská prohlášení ne hledíc k tomu, ve kterém jazyce soudcem byla pronesena, buďte protokolována v tom jazyce, ve kterém podle odstavce 1. vede se protokol jednací.

§ 13. Zápisy do veřejných knih (zemských desk, horních knih, pozemkových knih, vodních knih, depositních knih atd.), pak do rejstříků firem obchodních, do rejstříků společenstevních a do jiných rejstříků veřejných, buďte konány v jazyce ústní nebo písemné žádosti, vztažno výměru, na základě jehož se dějí. V témž jazyce buďtež dokládány vkladní doložky na listiny.

Při výpisech z těchto knih a rejstříků budiž zachovávan jazyk zápisů.

Jestliže se jazyk ústní nebo písemné žádosti nesrovnává s úředním jazykem toho úřadu, který zápis vykonává, budiž k zápisu doložen překlad v jazyce úředním.

V této případnosti budiž na žádost strany při vyhotovování výpisů z řečených knih a rejstříků také ještě přihlédáno k překladům těchto.

§ 14. Při všech zeměpanských pokladnách a úřadech v království českém, které vedou správu peněžní, v platnosti trvají dosavadní jazykové předpisy o vedení pokladních denníků, pokladních výkazů a všelikých ostatních pokladních pomůcek, kterých ústřední orgánové potřebují k vykonávání kontroly nebo k sestavování občasných výkazů.

Totéž platí o vnitřním služebním postupu a o manipulaci při poštách a telegrafech a při erárních průmyslových závodech ústřední správě bezprostředně podřízených jakož i pro vzájemný styk těchto úřadů a orgánů.

Předpisů tohoto nařízení budiž podle možnosti šetřeno při větších neerárních úřadech poštovských.

§ 15. Styk úřadů se samosprávnými orgány řídí se jednacím jazykem, o němž jest známo, že ho tito orgánové užívají.

§ 16. Tímto nařízením není nijak dotčena platnost služebního jazyka vojenských úřadů a četnictva pro styk s nimi a pro vybídky, aby službu konaly.

§ 17. Co se týče jazykové způsobilosti úředníků jsou úřadové, šetřice přesně zásadních předpisů tohoto nařízení, zavázáni, obsazovati jednotlivá služební místa toliko podle potřeby skutečné. Každý úředník bude proto povinen míti tolik jazykových vědomostí, kolik jich skutečně vyžaduje služba při úřadě, u kterého jest zastupován.

Podle toho budiž postupováno již při rozepisování konkursu.

§ 18. Nařízení toto nabude moci dnem 15. března 1898; tímž dnem pozbudou platnosti ministerská nařízení ze dne 5. dubna 1897, Z. z. č. 12, jež se týče užívání zemských jazyků při úřadech v království českém, pak ministerské nařízení ze dne 5. dubna 1897, Z. z. č. 13, jež se týče jazykové způsobilosti úředníkův, ustanovených při úřadech v království českém, a všechna dřívější ustanovení, která odporují těmto předpisům.

Obsah „Obrany“ :

Ministerstvo hraběte Thuna. — k. — Cestopisné vzpomínky. — k. (Pokrač.) — Žena v socialistické poesii. — k. (Pokračování.) — Feuilleton. — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasílano přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Mařitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Nový bankrot.

Při krátké debatě školské z posledního zasedání sněmu bylo poukázáno na vzrůstající kriminalitu mládeže. Právem poukázáno na moderní školu jako na jednu z příčin tohoto druhdy nevídaného zjevu. Dr. Pipich v řeči v pravdě liberální, jejíž pouliční fráze svou mělkostí o kulturní výši řečníkově nedávaly zrovna nestkvělejšího svědectví. hájil školu, ale nemoha popřítí zjevu statistikou dokázaného, uvalil jeho příčiny na vlivy jiné, mimoškolní. Pravda je, že vinu má i škola i veřejnost. Na škole leží vina, buď že je beznáboženská jako ve Francii, kde pak následky jsou tím broznější, nebo, že není harmonie mezi náboženstvím a ostatními předměty, mezi vlivem katechety a ostatních sil učitelských, mezi školou a rodinou nebo v nedostatku cvičby náboženské ve škole a v nedostatku auktority školní. Mimo školu leží vina na rozháraných poměrech rodinných, v moderním liberalismu a vlivu jeho na rodiny skrze noviny, divadla, celé společenské ústrojí a p. Mimoškolní příčiny kriminality kotví hlavně ve vlivu literatury, která na sociální utváření se poměrů rodinných a společenských má největší vliv. Z této literatury pak největší vina příkládá se žurnalistice.

„Revue bleue“ učinila o této „novinářské krizi“ veřejnou anketu, ve Francii oblíbenou. Různí mužové, politikové, učenci, filosofové, sociologové a jiní a jiní vyslovili tu své mínění o zodpovědnosti žurnalistiky. Zajisté zajímavá věc, o níž nemůžeme si odeprítí podati svým čtenářům malou informaci. O bankrotu moderní vědy psal Brunetiére (viz náš článek ve Vlasti r. 1896). O bankrotu universit psaly Stimmen aus Maria Laach. Katolické Listy ze dne 12. března 1898 psaly o tom, jak německá vláda tajně odstraňuje professory, již hubí duchovně své posluchače materialismem, ale na zásadu „svobody vědy“ bojí se sáhnouti. Břežnové číslo anglického „Tabletu“ prohlásilo „bankrot moderního liberalismu a hlavně parlamentarismu (Kat. Listy 8. března t. r.) Bankrot moderní školy prohlásili zase francouzský statislik Tarde (v Revue pedag., březen 1897) a Alfred Fouillé akademik věd mravních (Revue des deux Mondes 1897 str. 417 n). Nyní prý máme i bankrot žurnalistiky. (etudes 1898, 634). Ne nadarmo žijeme v době úpadku, jak patrně.

Je zajisté ještě mnoho jiných „bankrotů“; my zůstáváme zde u tohoto, sledující mínění enquetistů z „Revue bleue“.

Pan Henry Bérenger, ředitel ankety, nejprve konstatuje, že žurnalistická krise skutečně je. Slyšme její soudce. Slovo má nejprve p. Jules Case.

„Na základě informačních prostředků stále se zdokonalujících vypisuje žurnalistika co nejpodrobněji drobnou a úzkostlivou historii doby, vše, co tvoří hmotnou, politickou, ekonomickou, sensační a bouřlivou historii země. Sbírá pro budoucí historiky čerstvou, sytou látku, od hodiny k hodině novou. Vše, co se děje, mluví, myslí, schvaluje a odsuzuje, je poznamenáno. Není přestávky. Každý den má v zitrku svého kronikáře a komentáře. Psány jsou ode dne ke dni, obsahují zprávy ty nutně nekonečné střídání se rozčilování, citů, nadšení, zármutků, vznětů, radostí a sklíčenosti, jež hýbají civilizací, representovanou během let sta miliony lidských tvorů; parlamentární debaty před nemocným národem, jež špatný zákon zabijí; hlučné výbuchy řečnické, jichž vlny daleko široko vzbuzují bouře; události dne, které netrvají než den a zrevolucionují ho; lidové bouřky, klidné smavé slavnosti vzbouření, nepokoje, vítězství a porážky; soudní pře, sensační zločiny, poesie zla, životopisy zločinců, genialních zlodějů, sensačních romancierů, furiantských vědců, rychle slavných umělců; události, jež během jednoho rána všecko lidstvo jímají stejným vzdechem lítosti, železniční katastrofy, ohně, bouře na moři; podniky obchodní, výpůjčky, události, jež tvoří sběhy lidu před plakáty, zisky, jež se nabízejí, kouzlo zlata, touha žádostivosti, úpadky, změny štěstí, hluchota zničení; lid a jeho vášně, veseli a bída, zoufalství, sebevraždy. Seina pohostinná a indiskretní, žalující, vydávající opět své oběti; román, jenž rozněcuje, divadlo, jež dělá mnoho hluku, vypískané umění, nízkost vynášená, obraz obdivovaný a vysmíváný; nízké lichocení zahalené zkaženosti; mravy galanterie; reklama a její úspěchy; nádhera, hluk, okázalost, mody, výstavy, epidemie, cena zboží; počasí, déšť, sníh, slunce, mraky a j. a j.“

O všem tom referují páté přes deváté noviny. Život je popisován do nejmenších detailů, do každého hnutí. — —

Slavný de Vogüe v duchaplném exposé pestrouto mozaiku rozpředl ještě dále („Figaro“ 3. leden 1998), vylíčil duševní stav člověka, „který ráno před snídaní v několika čtvrtodinách duchem svým světy přelétá, přijímá do sebe dojmy událostí tu z Asie, tu z Vatikánu, tu ze soudní síně tu z parlamentů, tu z Číny, tu z Ameriky, tu z říše anekdot, tu z říše polosvěta, napil se ze sklenice nadšení, zármutku, zlosti, radosti, rozhořčení, senzace, sklíčenosti, neštěstí, rafinovanosti, smyslnosti, zášti, bídy, bohatství atd. atd., podobou člověku, kolem jehož uší, očí, ducha a srdce to bouří, hřmí, téká, křičí, jásá pláče, nařiká, řeční, kleje, se směje v divokém reji ohlušujícím, tékavém, nedávajícím času přemýšlení, úvaze, klidu, rozmyslu. S tímto vírem, dí dále, v hlavě, jde moderní člověk — i ten nejprostší — ku své práci. Jako protivu neblahého tohoto vlivu moderní žurnalistiky uvádí člověka minulých dob, který začínal svou denní práci četbou a rozjímáním jediné myšlenky, otázky, zásady ze života a pro život“

Již tato jediná okolnost musí nutně lidský mozek přetvařovati a z míry přirozenosti jej přiváděti. A což teprve, pozorujeme-li mravní úroveň této žurnalistiky! O tom slyšme doklady z pera anketistů. Uvádíme jen úsudky lidí nejmodernějších, o jichž liberálnosti není pochybnosti. Slavný Anatole

Leroy-Beaulieu píše: „První vada žurnalistiky, která ubližuje v první řadě veřejnosti, je zaprodanost její. Žurnalistika, dí Béranger, je otrokyní peněz. Také dříve podléhala žurnalistika korrupci, ale nečinila z ní povinnost. Dnes úlohy jsou často převráceny. Těží-li finančníci z veřejnosti, jsou zase využítkováni žurnalistikou. Vědouc, že bez ní nemohou se obejít, činí nároky, jimž nemohou se bankéři a společnosti více vyhnouti. Podniky podobné panamskému jsou pro jisté žurnály příležitosti k vydírání společností. Vzpomeňme svědectví p. de Lessepsa. Kapitál, peníze nejsou tu více utlačovateli, nýbrž jsou samy předmětem vydírání. Rozdělování fondů, které společnosti jsou nuceny obětovati na získání veřejnosti, dávají prolhané a zákeřnické žurnalistice příležitost k nátlakům a intrikám všeho druhu. Ostatně dlužno této nesvědomité žurnalistice přiznati, že nepopřela, co ji nešťastné emisse panamské přinesly. Nepovažovala se ani vázána hájiti čest třeba přetvářkou. Prohlásila zásadu, že žurnalistika musí žíti z události a z veřejnosti. Tyto žurnály směle se hájily, že doporučující podniky, za které jsou placeny, vedou si nejinak než advokáti, hájící své klienty. Zapomínají, že advokáti nezamlčují, pro koho a proč chápou se slova.

Jakkoliv hluboká je rána zaprodajnosti, nejsou snad přece všechny listy francouzské toho druhu; a zaprodajnost žurnalistiky není vadou její největší. Jsou jiné způsoby korrupce, za kterou peníze nejsou zodpovědny, která však je ještě zhoubnější, poněvadž žurnál je jí celý prožrán a den co den rozšiřuje kolem sebe nákazu její. Máme ve Francii trojí druh žurnalistiky zvláštní, různé ale ničící: žurnalistiku pamfletářskou a pornografickou. Jedna kazí hlavně ducha, druhá srdce; jedna falšuje soudnost, druhá poskvřňuje fantasi; obě ponižují duši národa a zohavují rovným dílem francouzského ducha. Prvá, žádostivá skandálů a zkušená v pomlouvání, jakoby si byla učinila úkolem probouzení nedůvěry, podezření. žárlivé antipatie mezi dítkami těže hroudy, zaplavujíc plnýma rukama utrhačstvím lidí a zřízení, zničujíc v lidu všecken smysl úcty a slušnosti, vštěpujíc mu bez ustání podezřívavost ze stranictví, nespravedlnosti, fanatismu, šíříc dle libosti nenávisť tříd, plemen, věr, pozvedajíc prolhanou denunciaci a pomluvu na jakýsi stupeň apoštolátu nenávisť a exkomunikac ze společné vlasti jmenem neznámého sektářského patriotismu tu neb onu třídu francouzského lidu.

Druhá, žurnalistika pornografická, libuje si ve směsi hrubých a rafinovaných prostopášností, s gustem vyzdobujíc a vynášejíc lascivní poesii dvojmyslnosti a necudnosti, snižujíc umění na chlipné koření, hřích pasujíc na eleganci a pod obálkou literatury udržujíc pro mládež ustavičnou denní školu zhýralosti.

Třetí druh listů vynášející se, že jsou eminentně francouzské a pařížské, tvoří žurnalistiku světáckou, frivolní svou podstatou, mající jakoby zásadu bráti vážně hlouposti a lehce věci vážné, posuzující vše vtípem, kladoucí na týž stupeň záležitosti státu a sportu, žurnalistiku módní, která dělá se nábožnou, když nábožnost patří k dobrému tonu, která nemá jiného pravidla a jiného zákona nežli choutky módy. Tyto listy zdají se býti proto psány, aby zbavovaly francouzskou buržoasii nepříjemnosti přemýšletí a souditi.

Tento trojí druh žurnálů patří k nejvíce čteným. — Ve Francii bývá prý denně na 30.000 nemravných článků rozdáváno dětem ze školy jdoucím

(„Revue des Deux Mondes.“ leden 1897). Patrně to dílo těch, kteří vědí, že zkažený národ je hříčkou v ruku bohatých a chytrých darebáků.

Henry Bérenger, který anketu řídil, napsal:

„Jak užívá žurnalistika své všemohoucnosti? Doplňuje školu, poučuje veřejnost, informuje vládu? Učinila si úlohou, býti ústavem jednak přesného poučování a jednak upřímného rádce lidu? Učinila si svou ctí, pořádati veřejné mínění, rozšiřovati vyšší vzdělanost, hubiti nízké kořeny vášní? Snaží se smiřovati elitu a zástupy na základě jedné mravouky? Byla zbraní ducha svobody proti hmotě a penězům? Rozšiřuje do všech stran národního vědomí atmosferu světla a volnosti? — Anebo porušila demokracii, již měla očistiti? Neužívala-li své moci spíše k tomu, aby vše zohavila a zničila? Nezkazila-li pornografií dílo škol-ké a nerozmnožila-li rozmařilost? Nepodkopala-li falešnými svými zprávami důvěru lidu a nezmařila-li jeho energii? Nevyvrátila-li pomluvami a zostuzováním autoritu politickou a nezmalátněla-li proto elita u národa? Nevyškolila-li referáty soudními a fantasiemi feuilletonistů celý voj mladých zločinců stále rostoucí? Nepodporovala-li chválou a hrozbou všeho druhu loupežníky, nezničila-li tři čtvrtiny národa, neterrorisovala-li i parlament? Nezaprodávala-li se penězům, než aby zástupy byly tím snáze zkaženy a neužívala-li jména rozumu a svobody, než aby je tím podleji ztupila před plutokracií a demagogií?

Pozorujíce francouzskou žurnalistiku, kloníme se k náhledu, že tyto druhé úvahy jsou pravdivy. Neodvislého žurnálu, který by nežil od skandálů, pomluv, od velmoci finančních, žurnálu, jehož mluvení a mlčení nebylo by denně ke koupi, který by byl prost pornografie nebo zaprodávání se, takového žurnálu neznáme. Odhalení panamské a události armenské vzaly nám poslední illusi. Je nepopíratelnou zkušeností, že dnešní francouzská žurnalistika je v ruku zaprodanců. Co byste řekli o učiteli, který, aby lépe zalidnil svou školu, přičinil by k ní četu darebáků, dům nečistoty? Asi tak pojímá naše francouzská žurnalistika úlohu demokratické vychovatelky.

Příklady k mým vývodům jsou tak četné a tak známé, že by bylo směšno je citovati. Jich hromada je tak obrovská, že nechci ani hýbatí zapáchajícím jejím obsahem.“

A. Fouillee psal 30. října r. 1897 v „Revue bleue“, krátce před otevřením ankety:

„Druhdy považovala žurnalistika za svou úlohu „popularisovati ideje“ a to i nejšlechternější; dnes vzala si za úkol šířiti vášně. Její denní chléb tvoří dnes „le reportage à outrance“, „la littérature chez la portière“, osobnosti a pomluvy, příjemná reprodukce všech sensačních událostí, zločiny, skandály, události ze soukromého života, život polosvěta; co se týče požitků z „umění“, jež káže a vnucuje, jsou obyčejně povídky a obrazy pornografické. Vášně a politování hodné zjevy společenské živí naši žurnalistiku. Msta, řevnivost a hněv. původ sebevražd, pokud nepocházejí z nemravnosti, mají v jistém druhu naši žurnalistiky denního obhájce, který prohlašuje je za zásady všeobecnosti. Zločiny proti majetku schvaluje naše žurnalistika přímo, když útočí proti majetku vůbec a nynější pořádky prohlašuje za porušování práv lidu; nepřimo schvaluje krádež, když poráží zákony mravnosti a rozšiřuje skepticism.

(Pokr.)

Cestopisné vzpomínky.

(Pokračování.)

Za tohoto hovoru přibyli jsme do Varšavy. Můj duchovní společník odvedl mne sám do dobrého hotelu a zabezpečil mi pěkné a laciné bydlo. Že mi otevřel cestu do všech kruhů kněžských, již jsem pravil. Prožil jsem v nich několik dní, které mi zanechaly na vždy milou vzpomínku v duši. Profesori semináře, gymnasií, jednotliví kněží ucházeli se zrovna o mé navštěvy u nich, které trávili jsme v nekonečných rozpravách o životě církevním na Rusi a u nás. Celé dny byli by mne poslouchali, když vypravoval jsem jim o našich poměrech socialních, politických, literárních, církevních. A já zase nemohl jsem se nasytiti vypravováním jejich. Co den nabídl se mi některý z nich za průvodce k shlédnutí památek města, kteréžto přívětivosti jsem ovšem vydatně používal. Obědy a večery věnovány byly milé společnosti. Klerus větších měst je mnohem svobodnější, jeho vzájemnost čilá a vřelá. Spojuje ho v pevný kruh přátelství jeho postavení, plné nebezpečí a útlaků. Není mezi ním ani rozdílu, ani vyšších a nižších. Vyšší postavení nepřináší ani znamenitě většího blahobytu, ani většího pohodlí, ani všelijaké modré, fialové nebo jiné rukavice, lemování nebo cingula. Naopak vyšší postavení uvádí do větší zodpovědnosti, do většího nebezpečí a vyžaduje především veliké charaktery. Čisté, obětavé, zbožné kněžstvo vychovávají poměry samy, ale jedno nebezpečí mu hrozí, nebezpečí veliké, protože stkvělé: státi se vládním. Církev nemá proti tomu žádné zbraně. Nemůže takového kněze ani odstraniti, ani potrestati. Ale není bezmocna její síla v lidu. Lid od takových kněží sám se odvrací. Bylo už hojně těchto Jidášů, ale žádnému z nich nepovedlo se, aby získal si dobré jméno a důvěru lidu. Jeden jediný nepřítel jest, který by dovedl zničiti polskou církev, vyhladiti poslední překážku k poruštění lidu, a tím jest: korupce. Ale vláda svým pronásledováním právě korupci zamezuje, neboť utrpení a pronásledování církve byly pravidelně prostředky k jejímu vnitřnímu rozkvětu.

Dějiny katolické církve na Rusi byly předmětem mých dotazování. Znal jsem ovšem příslušnou historii, ale co je historie proti těm tradicím, jež ústně se šíří, a jichž dějiny pomíjejí! Spravedlivé a jen poněkud správné a podrobné vypsání dějin církve polské na Rusi není možné. Užívám této příležitosti, abych aspoň něco málo o církevních poměrech nedávných dob v ruském Polsku pověděl.

Rusové přijali křesťanství z Východu. Patřili-li Řekové v X století ještě k obecné církvi, patřili k ní tím spíše Rusové. Jsou spisovatelé, kteří se snaží dokázati, že i moskevské knížectví, které se stalo kolébkou velikého Ruska, bylo kdysi v jednotě. Ať je tomu jakkoliv, jisto je, že právě toto knížectví užilo nationalní církve ruské k rozkolu proti Litvě a jiným nepřítelům za prostředek k politické moci. To se povedlo a rozkol šířil se víc a více, tak že přešel do veškerého smýšlení lidu. Za Feodora II. nepravověrnost získávala podezřelým osobám smrt ohně. Pravoslaví už bylo dávno vyznáním státním. Petr Veliký naznačil ve svém pověstném testamentě pravoslaví za politický prostředek proti Polsku a ostatním zemím s orthodoxním obyvatelstvem. Tento program byl následován a měl, jak známo, také šťastný

výsledek. Marie Terezie děla se úctastenství v rozdělení Polsky, považujíc je za zločin, ale Kaunitz měl méně svědomí. Ostatně Petrohrad a Berlín byly odhodlány, provésti je třeba o své újmě. Svědomí Bedřichovo a Kateřinino, měli-li jaké, dovedl Voltaire výborně uchlácholiti. Na památce Suvarovově do dneška lpí nesmytá skvrna, že jeho vinou propadlo v Praze, předměstí Varšavském, 10.000 duší polských rozvášněnému hněvu a loupeživému drancování vítězných vojnů. Rozdělení Polsky bylo dilem dvou nevěreckých filosofů na trůně, muže a ženy, učelivých žáků filosofa francouzského — Voltaira. Není v dějinách hned tak díla, které by bylo bývalo provedeno s takovou vypočítavou trpělivostí, s takovou perfidií, brutalitou a s takovým nedostatkem veškeré humanity. Pátý bod dílčí smlouvy obsahoval úplné zabezpečení svobody, náboženství a kultu in statu quo. Ale hned Kateřina zrušila uniatské biskupství. Doufajíc, že uniaté, u nichž obřadnictví má takovou váhu, k němuž lnou s nesmírnou láskou, spíše přijmou pravoslaví než latinku, dala jim na vybranou, aby obrátili se k jednomu z obou. Ustanovila 1794 komisi z popů a vojnů, kteří procházejíce diecése, obraceli jen což bičem a knutou. Kněží uniatští byli prostě vyhnáni, někteří i uvězněni, věřícím odňat dobytek a stáda, jediné jejich bohatství. Metropolita mohilevský Siesterzenczewic byl ochotným nástrojem Kateřiny. Biskup kamenický Bielawski protestoval, Pius VI. rovněž, Kateřina jako na odpověď zrušila biskupství uniatská. Tak začala utrpení polských katolíků, jichž v době annexe ruské bylo na osm milionů. Dnes mělo by jich býti dle všeobecně platného zákona o přírůstku národuim přes 20 milionů, ale jich počet se zmenšil.

Leptší časy nastaly za Pavla I. Jesuité, kterým, když byli vypověděni z ostatního světa, Petr a Kateřina poskytli útulku, těšili se svobodě, jaké katolíci ruští nikdy nepoznali. I kázati bylo jim dovoleno, ovšem jen katolíkům. Pavel považoval se hlavou orthodoxní církve v tak dokonalém smyslu, že chtěl čísti i liturgii. „Jsem-li hlavou církve.“ pravil, „mám zajisté právo činiti, co ona činiti smí.“ Objednal si drahocenné ornáty, cara důstojně, zařídil královskou kapli. Jistý biskup měl ale ten šťastný nápad, že mu řekl: „Dle sv. Pavla nesmí vdovec, který znova se oženil, připuštěn býti ku kněžství.“ To ho zarazilo, že od svatokrádežného svého úmyslu upustil. Pavel zemřel smrtí násilnou. Byl-li Pavel zbožný až k idololatrii, byl jeho následník skeptik. Nevěrec Labarpe byl jeho učitelem. Pod ním také nihilism zapustil na Rusi své kořeny. To mu ale nevadilo, volati národ proti Napoleonu do zbraně pod praporem víry národa. On to byl, který opětně vyhnal ukazem ze dne 20. prosince 1825 jesuity z celé říše. Jesuité chránili se co nejpřísněji všeho proselitství, ale nemohli ovšem zabrániti, že několik vynikajících duchů přišlo k poznání pravdy. Tak komtessa Rostopčinová a její dvě sestry staly se katoličkami. Stalo se tak ovšem tajně, ale pravda časem přišla přece na jevo. Obrácení prince Galicina způsobilo mezi vyšším orthodoxním klerem živé hnutí. Jeť na Rusi dovolen přestup z jiných věr k pravoslaví, ale nikoliv naopak. Několik těchto obrácení stálo jesuity život. Byli agitaci vyššího ruského kleru vyhnáni, 750 počtem. Přes to tvrdí někteří historikové, že Alexandr I. zemřel jako katolik, dokládajíce se svědectví prince Hohenlohe, který s carem byl v úzkém spojení.

Za jeho nástupce Mikuláše I. nastaly katolíkům zlé časy. Jemu znamenala orthodoxie tolik jako vlast. Ačkoliv Polsko bylo úplně tiché, zapověděl

r. 1826 ruským knihkupcům veškerý prodej knih katolických nebo uniatských. Řádu basilianskému odňal samosprávu a podrobil ji úplně libovolně, ačkoliv byl řád papeži kanonicky upraven, biskupům, stojícím pod správou petrohradského komitétu, cara slepě poslušného. To byl počátek násilného potlačení uniátů. Obmezil značně výchovu katolického kleru. Bez povolení generalního gubernatora nesměl nikdo vstoupiti do katolického semináře. Toto dovození dostal jen ten, kdo byl 25 let stár, odbyl si některou universitu říše, dal náhradníka za sebe k vojsku, nepatřil ku stavu nevolníků, zaopatřil si povolení ministerstva kultu, složil 600 franků ve prospěch orthodoxního kleru provincie. Noviciát v klášteřích zrušil, počet seminaristů obmezil. Biskupové, kteří protestovali, potrestáni. To pronásledování a jiné utlačování Poláků bylo příčinou revolučního hnutí mezi nimi. Povstání vypuklo v listopadu r. 1830. Kněžstvo polské súčastnilo se boje za svobodu velmi vřele. Vše, co měly kostely cenného, obětováno na oltář vlasti. Bylo málo kostelů, kterým zbyly zvony; i ony obětovány, aby byly přelity v děla. Když povstání bylo potlačeno, pocítil klerus všecku přísnost vítěze. Byl-li car dříve drsný a krutý, stal se nyní nemilosrdný. Zapověděl přísně všeliké spojení ruských katolíků, hlavně biskupů, s papežem. Aby každý pokus byl zamezen, udržoval car zvláštního vyslance na dvoře papežském, vyslance papežského do Ruska nepřipouštěje. Úkolem vyslance bylo mimo pilné střežení, aby ruský katolík nemohl dostati se k papežskému trůnu, aby tvrdé útoky carovy byly před papežem zastírány a vymlouvány. Ale papež věděl o všem. Deset let mlčel, čekal; když ale nenastal obrat ku spravedlnosti, odhalil krutosti Mikulášovy v allokuci ze dne 22. července 1842, dokládaje je přesnými doklady. Vizme některé tyto útoky carovy. Ukaz z roku 1832 nařídil, že ditky z manželství smíšených směji býti vychovány jen v náboženství orthodoxním. Stávalo že, že z nedostatku dvou kostelů, navštěvovali katolíci a uniáté kostel jeden, v němž přijímali i svátosti. Úkaz z téhož roku přísně to zapověděl, chtěje spojitost obou církví překaziti. Téhož roku dal zavřítí všecky náboženské školy, zrušil uniatské semináře, universitu Polotskou, přinutil uniáty, aby se vzdělávali v Petrohradě ve škole orthodoxní. Biskupství a fary uniatské změněny v orthodoxní. Uniatské bohoslužebné knihy násilně vyměněny za pravoslavné. Za biskupy dosazeni odpadlíci, kteří nutili k odpadlictví veškeren klerus. Ale větší část kleru a věřících zůstala svatě Stolicí věrna. Dne 2. dubna 1834 poslali mnozí, hlavně kněží novogrodští, počtem 54, pověstnému biskupu Sziemaskovi rozhodný protest. Většina z nich byla za to vypověděna na Sibiř. Odpadlý biskup polotský opil svůj klerus silnou kořalkou, načež kázal jim podepsati prohlášení ku rozkolu. Rodina, o které bylo nějakým způsobem dokázáno, že měla člena pravoslavného, třeba před 200 lety, prohlášena za pravoslavnou. Odpor trestán smrtí. Stalo se, že dle nařízení Kateřiny II. mnozí uniátští sedláci přihlásili se buď k pravoslaví nebo k latinské církvi. Nyni roku 1833 nakázáno i tímto posledním, aby přihlásili se k carské víře. Kněží, kteří protestovali, vyhnáni jsou prostě z far, jež obráceny v katolické. Popové a vojáci prováděli ukazy carovy. (Pokr.)

Žena v socialistické poesii.

(Pokračování.)

Vzdělaná musí býti též proto, poněvadž také socialní demokrat buď je již vzdělán, nebo aspoň se vzdělává a po vzdělání touží. Jednou taková nevzdělaná buržoaska, snad nějaká kuchařka, namluvila si nedopatřením demokrata.

Tak měla jsem známost s mužem řádným,
jenž se mě zdal býti příliš pádným
a vše, co dnes ve světě se děje,
odsuzoval šmahem směle
a mě plísnil často pro tu maličkost,
že prý nevím ani, co je vzdělanost.
Co ženská potřebuje vzdělanost?
ta musí zajisté míti na tom dost,
když vyprat umí, též i vařit
a doma s mužem hospodařit.
Však on nepřestával mě mučit
a všelikým novotám učit,
načež svěřil se mě jedenkrát,
že je socialní demokrat.
Já, jak slova ta jsem uslyšela
celá veskrz jsem zkoprněla.
Ale, kde pak, to by mohlo hrát,
aby můj amant byl demokrat.
Vždyť maminka mi říkávala,
bych lidí těch se varovala,
že jsou to tací neznabozi
jimž ďábel po hřbetě se vozí.

Proto namluvila si jiného. Ale přišla z bláta do louže, nebo kápła na „studeného“. Což aby tak zmrzla v jeho objetí? Opustila ho tedy rychle a zatoužila po demokratovi, jehož vzdělání teprve začala oceňovati; proto stala se demokratkou a vzdělává se pilně.

Socialní demokracie vede ženu vůbec k idealismu! Již dívky proletáře rády si propěvují dle noty „v Čechách tam já jsem zrozena“:

Chudobná mne máť zplodila,
chudoba jest mi věnem,
v srdci bol, žal když nosila,
kojíc mne lásky věnem.
Lásku tu učila mne znát,
již pěstuje jen demokrat.

Ač chudobna jsem na statcích,
přec bohaté chci věno
přinést svému muži ve pracích,
toť touha srdce mého.
Za práva lidu bojovat
jak socialní demokrat.

Ale nejen dívky, také mužové smýšlí a filenou opovrhují (kuplet: „Je blázen“). Proto záhy hned divčí vrozený důmysl pochopí, že chceli si získati

ušlechtilé srdce socialního demokrata, musí sama ideálně smýšletí. Ona tak skutečně činí. Pravá demokratka pak srdce své každému nezadá. Její požadavky jsou tyto:

Pro blaho lidu horovat,
toť vroucí moje snaha.
ze sna mužně jej burcovat
k činnosti za svá práva.
Toť úkol můj v duchu vytčený,
jak krásný jest a vznešený.

Se statky světa pohrdám,
ty jsou jen planá sláva,
srdce své za ně neprodám,
tomu se cit můj zdráhá.
A kdo chce být můj milený,
musí žít pro cíl vznešený.

Pohrdám loutkou mamonu,
srdcem jejím i tělem,
neb obé směřuje k tomu,
být lidstva nepřitelem.
A kdo chce být můj milený
snah těch musí být vzdálený.

Srdce mé žije pro muže,
jej chci věrně milovat,
a láska mně k němu víže.
protože je demokrat.
A ten jen jest můj milený,
ten láskou mou buď blažený.

Takovému demokratu je věrna. Když pochopí vznešený svůj cíl, ctí ji družky až ke hrobu. Její život zůstává jim vzorem, kteréhož následovati přísahají nad mrtvolou její.

Ano, jako kdysi bojovníkům za svobodu vlasti proti tyranům, tak hroby věrných proletářek jsou posvátným místem, nad kterým se také pozůstalé soudružky proletáře podávají ruce k neústupné vytrvalosti za práva ubohých vyděděnců. Nad hrobem soudružky Pavkové mluvila soudružka Kiovská: „Jak bolná, pro tebe nepřijemná, avšak pro každého tvého spolutrpitele užitečná cesta to byla, již jsi od svého probuzení ze spánku duševního vykonala, až na tuto cestu poslední. Touha tvá, každému dobře činiti, je dokonána, jiné touhy jsi neměla, srdce tvé bilo vždy pro právo, pravdu a spravedlnost. My musily jsme se obdivovat na tobě, že lidské srdce může býti tak šlechtné. — — Slibme si nad jejím hrobem, že v té šlechtné snaze pro osvobození proletáře budem s veškerým úsilím pracovati, a že její šlechtná snaha pracovati pro dobro trpícího lidu jest našim odkazem, odkazem až do hrobu našeho. Ano, ale také musí býti dříve vykonáno veliký kus práce na poli socialním, než předáme odkaz našim pozůstalým, tak jako my přijímáme odkaz naší družky milené. — — Nuže, na zdar, spi sladce; spi sladce jako věrná bojovnice na bojišti práce s kapitálem. Na zdar! My budeme konati, co u tvého hrobu jsme si slibily. Na zdar!

Ale nestačí vždy jen budit nadšení, někdy třeba soudruzkám předvésti také odstrašující příklad zatemnělosti ubohé ženy, která padla do rukou studeného bratra, který utlačuje své dělníky, že mu učiní stávkou. A když je pak celý zoufalý, jeho smutná polovice špatně mu pomůže, jsouc nevzdělanou, hloupou. Jeden příklad jsme už měli, ten skončil však ještě dobře, neboť dívka na konec poznala svou chybu. Ale vždycky nenahodí se ani ušlechtilý demokrat, vždycky také ani dívka neb žena nemá toho Filipa; zhloupla již mezi „studenými.“ Vizme jen, jak si v takovém případě počíná. („Osudný masopust“).

Kordula (vběhne s láhví vody): Šmarjá, muži, co je ti?

Nitka: Nech mě, jsem nebožtík, ti dva leburanti — — (škube sebou.)

Kordula (spíná ruce): Svatá panno, on dostává koliku. Co jste mu udělali, mluďte!

Přírný: Panu mistrovi nejspíše vjelo do noh těch 25 krejcarů.

Kordula: Rany boží, 25 krejcarů v nohách, rychle běžte pro doktora, ať mu je vytáhne!

Nitka: Kordulo, vodu, dej mě napít, sic mě shoří žluč!

Kordula: Tu máš, můj drabý mužičku, pij (dává mu připít z láhve).

Nitka (napije se a vyskočí): Puj, puj (prská). Ty jedua, ty mě chceš otrávit, jsi s těma leburanty taky spojená, já vás nechám všechny pověsit a zavřít!

Kordula: Co se ti stalo:

Nitka: Ty — ty jsi mě dala petroleje, ty laubírko, fuj, fuj!

To je ovšem jen kousek ukázky; bylo by nutno uvésti ze „socialistické poesie“ ještě mnoho ukázek, a pak by teprve bylo patrnó, jak ty nedemokratky jsou všechny pytle praštěny, jak hloupé a neskonale směšné. Příčina ovšem leží v tom, že samy nejsou demokratkami a že mají studené bratry, kteří jsou podle nich.

„Z kasina studených“ rovněž lze se poučiti, jak smutně vypadá taková Rezinka „studeného bratra“, která chodí jen do Vamberčic a víc ničeho neumí. Ale taková „studená kmotra“ padne často ještě níže. To vidíme v kupletu „V pokušení.“ Ubohá Veronika. Pěje si:

Jak blažený mám nyní svět,
kdy mohu žalmy smutné pět,
bych po smrti dosáhla cíle svého
a přišla do království nebeského!
Vír života již se mi zprotivil hlučný,
již nevábí mne víc tanec, ni zpěv zvučný.
Klášterní tichý život nad vše lepší jest.

Nebývala takovou. Sama mužům nadbíhala, kdy varování před hříchem demokratkou jí uděleného smíchem odbývala. Nyní jen krouť očima, ba sama poctivou demokratku varuje před pekelnými mukami, jež ji stihnou, nedá-li se na pokání. Jak je ten bohumilý život krásný! Demokratka Hedvika je skoro dojata.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Říšská rada. Hus a Staroměstské náměstí. Košut.*) O politické situaci nelze nic určitého říci. Říšská rada a nové ministerstvo sice jsou v činnosti, ale co z toho vzejde, nikdo dosud neví. Mnoho času zabírají ustavičné hádky. Kdybychom ji měli charakterisovati, uvedli bychom prostě řeč předsedy dra Fuchse děkujícího za zvolení: „Velectěná sněmovno! (Ten lotr!) Děkuji za vzácnou čest (Na šibenici s ním!), že slavná sněmovna ráčila mne“ (Vrah svobody!) — — atd.

Němci jsou si ve vlasech. Strana Průšáků a těch, kteří stojí na stanovisku absolutního panství německého, i národní i politického a strana rakouská. V této jsou konservativci, kat. lidovci a mírnější Němci vůbec Taaffe by výborně vládnul, téžilť by z nesvárů vláda prý naopak ustupuje před obstrukcí. — Dr Scheicher a jeho strana ukazuje stále více a více, že jest to strana liberalistická. Prohlásil se pro německou státní řeč. Konservativní němečtí katolici také se viklají. Dosaď vadní krise ale byly šťastně zažehnány. Vůdkyni a „duševní“ obsluhovatelkou všech těchto živlů je „Neue Fr. Presse“. Rozpočet podán vyrovnávací předlohy čekají, odškodnění povodni stížených je už otázkou palčivou — — marně. Dokud nebude sankcionováno národní a politické panství německé, nic — — at zhyne Rakousko. To je liberalismus. Velkolepě rozkvétající moc říše německé, hle zlaté tele — vše ostatní je hloupost. Nationalní materialismus.

Pomník Husův budeme přece asi míti a možná dost, že na Staroměstském náměstí. V jednání o něm vidíme celou tu perfidii lžiliberalismu, kterou se vyznamenává. Celé toto jeduání je veliká hanebná lež a přetvářka. I ti socialisté a pokrokaři ukázali více charakteru nežli liberálové. Onino aspoň otevřeně praví a doznávají: chceme pomník Husa, abychom měli místo k demonstracím a agitacím, osobu, která by nám sloužila za vzor popírání auktority a za vzor svévole, muže, který nám může sloužiti za prapor snah revolučních. Při každé oslavě Husova pomníku touto stranou vypadá to sice

jako při komuně, kdy fanatismus, krvelačnost a tyranské revolucionářství se nejen hlásají, ale kdy uchvacují také přítomné bludné ovce. Zde ale mluví se aspoň pravda Chudák Hus, ten věřící, přisný, mravokárný Hus, se při tom arci smutně v hrobě obrací, ale o těchto jeho oslavovatelích lze aspoň říci, že jsou upřímní a nesmlčují, k čemu pomníku Husova si přeji. Liberalové připadají mi tu jako ten Košut, jehož úžasnou, v pravdě neuvěřitelnou mravní zchátralost vypsál právě bývalý poslanec Hynek Zimendi. Spočítejte ty potlivce mezi nimi, u nichž to, co mluví, shoduje se s tím, co si myslí! Bude jich hrstka. Hlásají náboženskou snášlivost, již stupňují až k bezkonfesijsnosti, a zatím není větších náboženských fanaticů nad ně. Mluví o úctě k náboženskému přesvědčení, a zatím urážejí hrubě přesvědčení katolíků. — Práví, že v Husovi oslavují jen vlastence, záslužného spisovatele, významného muže českých dějin, a zatím připravují jen demonstraci. Když nešlo odstraniti starodávný sloup Mariánský, poněvaď lid, ten lid, jehož stále se dovolávají, se tomu vzepřel, farizejsky ustupují, vědouce dobře, že, bude-li postaven pomník na Staroměstském náměstí, odstranění sochy stane se nutným. Přijímají s hladkou úlisností a zdvořilostí prosby katol. lidu, dušujíce se že nic zlého nechtí, aby ho tím spíše obalamutíli, dokud nemohou vykonávati své tyranství bezohledně. Až člověku se ta komedie hnusí. Katolická církev to snese, ale národ to zaplatí. Taková falešná hra musí působiti naň způsobem znepravňujícím. Až pak okna radnice se otfásati budou od toho, co před pomníkem Husovým dítí se bude, pak se budou i tvůrci díla chvětí jako kdysi, když bandy Želivského prováděly svou velemoc v ulicích pražských. Bude to místo, odkud do národa budou vrhána ona hesla, která už jednou vtláčila do rukou surových fanaticů palcáty proti vlastním bratřím, národ rozešťvala a přivedla ho až na pokraj záhuby. Historie bude pak souditi i ty farizejce, kteří vášní lidu užívali za podnoží a žebřík k moci, ty Piláty, kteří zbaběle

ustupovali před hlasem vzbouřených a rozeštvaných mas, ty nájemníky, kteří nedovedli anebo nechtěli rozsouditi, co jest fráze a co pravda, co heslo a zásada, co zlo a co do dobro. Není ani možná aby národ nevzal z toho všeho škodu. V Husově otázce. řekli bychom bude rozhodnut konečný osud národa. Vše, co stojí v táboře nepřátel starodávných národních tradic, vše co je protikatolické a protiváclavské, vše co má zájem na vnitřním rozbití národa a jeho duševní jednotnosti, vše co holduje směrům liberalistickým, nevěreckým, socialistickým, revolučním, stranickým historickým, protestantským, sektářským, fanatickým, vše stává se pod prapor Husův. — Po stoletích jakoby český národ opět měl postaven býti na rozcestí, na osudnou váhu v pojímání svého bytí, na kraj dvojího duchovního směru, z nichž cesta jedna cesta katolická, cesta historické kontinuity cesta pravdy a spravedlnosti znamená další volný pokrok národního vývinu a druhá cestu vnitřního rozkladu, zapomenutí historických tradic, cestu zvolné, ale jisté smrti. Jednou přežil národ dobu husitskou, jejíž zakončení, poslední akt odehrál se na Bílé Hoře, podruhé ho nepřežije. A bude to liberalismus, který mu vykopal hrob. V té míře, jak mohutněl a národ vnitřně ničil v tomže kroku stoupala i otázka husitská. Dnes jsme na tom bodě, že má býti odstraněna socha Mariánská, svědek nejen katolické víry svatováclavské, ale i svědek vítězství nad těmi, kteří jako později ubohé Polsko pohliti chtěli českou zemi a vyhubiti český národ, ale postaven i pomník českého úpadku jako na důkaz, že národ smrti své sám chce a sam ji zaviňuje. A tohoto divadla jsme nucenými svědky. Je nám nejinak než jako apoštola Janu vidoucím smrt svého mistra. A národ kolem jása, domnívá se, že koná dílo vlastenecké, jež ho povyšuje, ctí, vzdělává. Hrozně divadlo. Česká budoucnost bude mu klnouti. Libovati si v něm budou jen ti, kteří pak převezmou dědictví zničeného národa.

Na velkolepý pomník národa českého, na chrám svat. Víta, který byl svědkem celé naší historie, který ji vedl v šťastných dobách a chránil lid v bludech a rozbrojích, který spojoval

nejen světskou slávu a moc českou, ale zároveň i modlitby horoucích duší za blaho vlasti — na velkolepý pomník ten musí nám přispívati Němci (hrabě Thun 10 000 zl.), aby vůbec práce neuvázly: aby nebyl urážen cit katolíků českých, musíme se dovolávati pomoci vlády a jí prositi za ochranu svých katol. památek a svého majetku, musíme vysílati deputace k těm kteří vindikují pro sebe smířlivost, snášlivost, úctu k přesvědčení. —

Z výtečníků liberálních a moderních arcivlastenců viděli jsme v poslední době několik intimních podobizen. Tak Crispi. Gambetta a j. ukázali se býti podli prvního řádu. K nim přistoupilo nové světlo, které by liberalistickým šibeničnickům mohlo dobře sloužiti za vůdce, L. Košut. „Katolické Listy“ přinesly o něm celý feuilleton dle svrchu uvedené brožurky. Zde něco z ní:

Ludvik Košut před soudnou stolicí dějin, jejíž obsah lze vytknouti v těchto slovech: Košutova matka zlodějka stříbra. — Košut jakožto student a vychovatel. — Jeho první krádež. — Košut zlodějem stříbrné tabatěrky. — Košut defrauduje 5000 zl. a olupuje sirotky o dědictví. — Ukradený program. — Nezdařená loupež koruny. — Košut ukradne pokladnu Uher — Jeho útek. — Jeho účast na atentátu na život císaře a na vraždě vévodv z Parmy. — Košutovy bankovky. — Nezdařený biďácký kousek — Konec krále zlodějí.

Ludvik Košut narodil se roku 1802 v Lišce v zemlinském komitátě. Byl tedy původně Slovák (renegát!). Chytrý jako lišák, lákal k sobě jako Slovák Slováky, brzy jako Maďar Maďary, a podváděl a šidil oba. Jeho otec byl prohnáným advokátem, jeho matka zlodějkou zaujatou nejvíce na stříbro. Po obědě u jedné paní dělala jako by jí bylo na nic a chtěla se odstraniti — avšak dobromyslná paní přinutila ji, se odstrojiti a do postele ulehnutí, a tu se ukázalo, že matka velikého patriota měla ve svých punčochách stříbrné věci se stolu té paní. Tuto přichylnost své matky k cizím věcem podržel Košut po celý život.

Košut studoval v Prešově na protestantském kollegiu, kdež svou nemravností stal se pověstným. Přes to ale stal se vychovatelem u ovdovělé hra-

běnký Törökovy, ale jen na krátko. Hraběnka musila ho pro jeho darebácké kousky stante pede vyhnati. Na to se Košut vrátil nazpět do Prešova. Tehdy o něm napsal vídeňský „Hans Jörgel“ (18. ročník): „Od roku 1820—1822 byl Košut v Prešově znám jakožto ochlasta, karbaník. slovem jako zpustlý mladík. Jeden z jeho učitelů, Kardos, vyjádřil se, že takových ničemných — liederliche — hochů. jakým byl Košut a jeho kamarád Bersewitz, dosud neviděl. Na prosby matky dostal se ku královské tabuli jako notář a brzy na to byl k přímluvě referenta expeditorem. — Z vděčnosti za to svého představeného okrádal a peníze prohrával v karbanu. On jako hazarda prohrával vždycky a bral peníze, kde mohl. Vzdor svému zpustlému životu přivedl to až na čestného fiskála; byv na to pozván od hraběte Josefa Esterházyho ku hostině, ukradl mu drahocennou zlatou tabatěrku a daroval ji jistě dámě, která to ale na něho vyradila.“

Hraběnce Szapáryové prohrál v kartech 5000 zlatých, jež ztržil za její lesy. Ačkoliv tyto kousky jeho veskrze byly známy, byla mu přece svěřena správa jmění sirotků po jednom příbuzném, kteréž on až do posledního krejcaru prohrál, a teprve na to byl ze svého úřadu — jen vyhnán. avšak dostal zase brzy místo v Pešti, kdež pro celý čas jen žral, chlástal, hrál a bavil se ve společnosti dámiček. Peníze bral k tomu od lehkověrných věřitelů.

Nadešel rok 1847. Do Prešburku byl vypsán sněm. Hrabě Batthyány napsal Andrásymu, aby Košutovi svůj mandát podstoupil.

— Takovému bídňiku — odepisal Andrassy — svůj mandát nepostoupím. — Slepá náhoda přinesla mu do ruky plnou moc magnáta, ježž měl jej několik dnů zastupovati a tak se dostal Košut do sněmu, kdež se brzy falšováním sněmovních zpráv vyznamenal. Bezpochyby že k tomu oposící byl uplácen.

Od té chvíle v rychlém letu dostával se ku předu, až dne 3. března dostal se do říšské rady, kde vyznamenal se politickými řečmi. Svůj politický program ukradl známému uherskému politikovi Aurelu Dessewffymu, jenž ze všech nejdříve pro konstituci po-

vstal. Když v prosinci roku 1848 hlavní město Uher upadlo do rukou císařských, tu Košut zoufaje nad budoucností, odevzdal vedení vojska Görgeyovi a utekl 17. srpna s korunovačními odznaky, jež společně s Ladisl. Uradoraczem v Buda pešti ukradl, přes hranice, kdež korunu u Orsovy zakopal, načež prchl do Turecka. Jeden z jeho tří důvěrníků, jež Košut z Londýna pro korunu poslal, její úkryt Rakousku za 150.000 zl. vyradil. V kruzích dobře zpravených se ujišťuje, že Košut všecky poklady Uher v 30 bednách do Ada Kaleh chtěl dáti dopravit čemuž ale Rakušané zabránili. Spisy o tom uloženy jsou v knihovně ministerstva ve Vídni.

Že dosud nebyly uveřejněny, toho je příčinou vyšší západě.

* * *

Zprávy národohospodářské. —
(*Nutnost hospodářského průmyslu. — Mlékařství. — Průmyslová anketa.*)

Přiletlo jaro z daleka — „těší se každý, jsa rád, že ta zima, třeba letos mírná, minula. To jest těší se každý, až na — rolníka, třebaže by tomu i pro něho v památném roce letošním, kdy slavíme padesátileté jubileum zrušení roboty, mělo býti jinak.“*) S novým jarem

*) Patent ze dne 28. března 1848, jimž roboty zrušena, zní: My Ferdinand První, z Boží milosti císař rakouský, král uherský a český, toho jména Pátý, atd. Naším rozhodnutím ze dne 15. prosince 1864 zařídili jsme příslušné ustanovení, aby dobrovolné smlouvy o vykoupení roboty dle možnosti se ulehčily a u zvláštním zalíbení sledali jsme, že pravidlo toto tam, kde se použít mohlo, mělo zdarné následky. Živou žádostí vedeni, abychom těžké břemeno naturálního robotování odstranili a na to místo dle proseb, jež nás od mnohých, o dobro svých poddaných gruntovníků pečlivých gruntovních vrchností byly došly, přiměřenou náhradou povolih, narizujeme: 1. povinnost robotování až do roka a to nejdéle dnem 31. března 1849 přestane pod tou výminkou, aby se za ní tomu, kdo pravo má, dostalo přiměřené náhrady ode dne, kde naturální roboty přestala; 2. sprostředkování této náhrady a ustanovení způsobu, kterak ji jednotliví robotníci vykonat a oprávněnému dát mají, vyjde zákonní cestou co možno nejrychleji; 3. vykoupení již docílená ustanoveními těmito se neruší a rovněž jest také součástencům svobodno učinit v dobrotě porovnání, jakýmž naturální robotování ještě před uplynutím ustanoveného času přestane. V tomto nařízení, učiněném po pečlivém uvážení všeho pro veřejné blaho prospěšného, uznají mitovaatí poddaní, především ale majitelové selských statků, obnovený důkaz

nastávají totiž rolníkovy nové starosti a úvahy, jak a co sítí a sázeti, aby mu půda víc a více nemizela pod nohama. A v tomto směru zvláště křehkou jest půda rakouská, půda, která otfárá se neustálým bojem a rykem národnostním a na které pak ovšem není místa pro pracovníky hospodářské.

Je to zajímavé čtení ve spise, který vydalo nedávno pruské ministerstvo zemědělství, v němž uvedeno vše, co v posledních letech stalo se ve prospěch zemědělství. Zajímavé čtení zvláště pro toho, kdo by chtěl srovnávati stav a bídu třídy rolnické u nás a řekněme vůbec v Německu a péči státu u nás a tam. Ovšem nechceme, aby se zdálo, že by vina na nepopíratelně smutném stavu byla jen na vládě. Ta ubohá vláda, pokud jí vůbec nějaká chvilka zbude, aby se hmotnou politikou zabývala, snaží se také vyhověti, což je u nás tím spíše, poněvadž obyčejný argument požadavků shrnuje se ve slevě dani a pak odepisů dani při pohromách živelních. pokud není možno dosici přímých podpor peněžitých. Vláda pruská ve zmíněném spise pochlubiti se mohla v tomto směru činností mnohem rozmanitější a, jak výsledky dokazují, mnohem účelnější a vhodnější.

Přímé spásy ovšem rolnictvo naše od státní správy nečeká, bohužel však, že ani o pomoc „vlastní silou“ nestojí. A to je ovšem velká chyba. Rolník náš je — a to nutno skutečně uznať — po většině pilný, příčinlivý, zápasí takofka s každou hroudou své půdy a přece, když se rok s rokem sejde, s trpkostí pohlížeti musí na skrovný výsledek svého lopocení. V krajinách úrodnějších může býti rolník při průměrné pili spokojen. Hůře v kraji hornatějším, kde nahrazován býti musí výtěžek půdy jiným způsobem.

Naši otcovské pečlivosti a Našeho dobromyslného vynasnažení, aby se jejich stavu, pokudž jenom bez újmy trvajících práv vyvedeno být může, ulehčilo. My však také od jejich poctivého smýšlení s důvěřivostí očekáváme, že až do času zmíněného povinné roboty na vlas a beze vzdoru kouat a nasnadění jim popráleho svědomitou vážností práv, jaká gruntovním páním jejich přísluší, hodnými se stanou. Dáno v našem císařském hlavním a sídelním městě Vídni, dvacátého osmého března, léta Páně tisícého osmistého čtyřicátého osmého, Našeho panování čtrnáctého. Ferdinand.

V této příčině přinesly před nějakou dobou moravské „Selské listy“ potěšitelnou zprávu pojednávající o tom, jak vzmahá se na Moravě hospodářství mléčné působením společenských mlékáren. Takových mlékáren (Selské listy mluví o mlékárnách v české Moravě) jest tam 11, z nichž pracovalo 5 již v r 1896, 6 v r. 1897. Svědčí-li o rozkvětu jich snad množství zpracovaného mléka, pak nutno uvěsti, že v jedné stouplo množství to z 280 litrů v roce 1896 na 500 litrů v roce 1897 neb v jiné z 400 litrů na 1000 atd. V dosti přehledné zprávě uvedeno též, že odpočítá-li se mléko spotřebované v domácnosti buď jako potravina lidská nebo na dokrmení mladého dobytka, zbývá množství přes 3 1/2 mil. litrů, jež při domácím zpracování (na máslo, tvaroh atd.) poskytuje výtěžek přes 14 1/2 mil. zl.

Nemyslíme ovšem, že by tento průmysl hospodářský měl býti generální medicinou bídy rolnické. Není to všude a vždycky možné. Že však by namnoze rolnici a zvláště rolnická společenstva nepochodila špatně jest jisto.

Když již byla dříve o Německu řeč, všimněme si ho i zde. Zavedení průmyslu mlékařského rozbíjelo se i v Německu dosti dlouho o nevšimavost a nedůvěřivost súčasněných kruhů. Leč dobrý příklad ze Švédska, kde tento druh hospodářského průmyslu stojí na stupni nejvyšším, a pak z Dánska, neminul se s účinkem. A tak počátkem let sedmdesátých počala se činnost na tomto poli soustavně vyvíjeti nejprve ve Šlesvicku a Holštýnsku, později v Pomořansku. Zaslubou několika mužů a zavedením příslušných strojů, rozšířil se průmysl tento po celém Německu a prospívá zvláště od té doby, co podjala se ho společenstva zemědělská.

Že pak příklad Německa působil na Moravě, bylo již uvedeno, a nebude snad od místa zmíniti se o novém podniku tohoto druhu, jenž ustavil se dne 31. března t. r. ve Vídni. Je to akciová společnost „Alfa-Separator“, jejíž účelem jest povznesení mlékařství vůbec.

V Čechách jsou podmínky tohoto druhu pouze kolem Prahy (ve Vysočanech, Radlicích, Hlubočepích). Berta Pichová navrhuje v „páté zprávě o činnosti odboru české rady zemědělské“ (1896) zřízení zemské školy mlékařské,

sprostředkování odbytu výrobků mlékařských a zamezení podvodného prodeje umělého másla. Je to, jak viděti, hodně málo, ale ani to se nestalo. U nás v Čechách není ovšem divu.

Ve „zprávě obchodní a živnostenské komory v Praze za rok 1896“ praví se na str. XXIII. o stavu průmyslu za rok zmíněný: Vzhledem k výrobě průmyslové poukazuje komora k speciálním z jednotlivých oborů jí došlým zprávám, z nichž vysvítá, co interessenti již dávno cítili, ale co ještě nikdy nebylo veřejnosti tak přesvědčivě pověděno, že totiž veškerý náš velkopřůmysl — až na některá odvětví — v úplně stagnaci trvá, nebo dokonce stává se obětí úpadku. A právě odbory v okrese průmyslovém nejvíce vynikající, cukrovarství, strojnictví, mlynářství, zpracování kůže, rukavičkářství, klobončnictví, výroba prádla atd., byly poměry těmi nejvíce stíženy.

Že není na tom o nic lépe výroba maloživnostenská, dá se mysliti, a zmíněná zpráva v této příčině uvádí, že stav výroby této jest velmi vážný a že všeobecnou ochablostí obchodní r. 1896 stav tento ještě nemálo byl přístřen.

Není pak ovšem divu, že se zvláštním interessem nasloucháno bylo vývodům, jež zástupcové stavu tohoto na jednáních ankety obchodní a živnostenské komorou uspořádané pronášeli. Anketa ta konána celých 6 dnů. počínaje pondělkem 14. března t. r. v místnostech komory, a svolána byla, jak president Wobanka uvedl, aby dána byla průmyslníkům příležitost, aby mohli veřejně pověděti vše, co je boli a tísní. Anketou touto vykonáno bylo záslužné dílo, které bohda kýžené ovoce tím spíše ponese, poněvadž, jak se zdá, vláda upřímně odhodlána jest o nápravu se postarati. Zatímný zájem svůj projevila dostatečně vysláním 4 zástupců (2 od ministerstva obchodu a 2 od místodržitelství), kteří pilně jednáním ankety naslouchali, tak že není pochyby, že budou moci obsáhlý referát svým chěfům podati. Konstatováno již dávno, že nynější správa státní průmyslu u nás není dosti přízniva (zas už se nám vtírá do péra srovnání s Uhrami a Německem, na něž ostatně v anketě velmi často bylo poukazováno), že aparát její je namnoze těžkopádný a že není u nás jednotnými hledisky ovládané a skutečně praktické

politiky hospodářské. Pokud na tom vláda vinna, uslyšela hojně na příkladech konkrétních a proto ať nyní postará se o odpomoc. Škoda jen, že ankety nesúčastnili se zástupcové poslanců, kteří nesou nemenší vinu. Ostatné účastníci ankety, zdá se, že jsou se stavem svým spokojeni a voliti budou při příštích volbách do zákonodárných sborů zase jen „osvědčené“ politiky a ne hospodáře.

* * *

Vábení Poláků ku starokatolicismu. V r. 1883 napsal u příležitosti rozporu mezi ruskou vládou a Římem Vlad. Solovjev v Nov. Vremeni 5., 10, 11. července několik článků proti Mosk. Vědomostem a Sovrem. Izviestiam, káraje a odsuzuje jednání vládní. Činí se tu i zmínka o starokatolicismu, jehož opět Novoje Vremja hájila článkem ze dne 1. srpna t. r. Na tento poslední článek odpověděl Solovjev, dokládaje se, že čerpal výhradně ze zpráv Petrohradského spolku přátel duchovního vzdělání. Z obsírné odpovědi této uvádíme: Autor (uvedený obránce starokatolicismu) chce především brániti starokatolíky proti podezření, jakoby kníže Bismark byl býval jich protektorem. Ale co je na tom zlého? Kdo by k vůli tomu starokatolíky obviňoval? Či musí hned každá záležitost býti špatná, když ji Bismark přeje? Ale starokatolíci zasluhují pro jiné věci obvinění: předně za to, že v církevní věci postavili své osobní náhledy či vlastné následy několika profesorů výše než souhlas celého katolického světa, který svých náhledů vzhledem k papeži nezměnil a koncil vatikánský přijal. Za druhé za to že ačkoliv proti církvi postavili osobní své mínění výše a zaujali stanovisko protestantské, přece nerozhodli se nazývati protestanty, ale dali si lživé jméno starokatolíků. Když na Döllingera a jeho sondruhy přiložíme zásadu a pravidlo obecné církve, ukáže se, že osoby ty přetřavše všechny svazky hierarchické s církvi katolickou, nemohly vůbec založiti žádné církve a žádného katolicismu, ani starého ani nového, a že představují sdružení samovolné (dle starých kanonů). A takový sbor dá si jméno „církve starokatolické“. Pak ale protekce Bismarkova objevuje se jako neslušná. Bismark pospišil si s uzná-

ním starokatolíků jako církve a organizace její, již si sama dala. Toto uznání záleželo hlavně v tom, že starokatolíkům, bylo-li jich několik v nějaké faře, odevzdal katolický kostel, jež pravdivým katolíkům vzal. Tato organizace far, pořizená na cizí útraty, měla být ukončena volbou hlavy, které chtěli dáti jméno biskupa. Když se od Říma oddělili, neměli ani jednoho biskupa. To byla věc fatalní, klam, jakoby v dávných časech katolická církev obecná byla bývala bez biskupů. Hledajíce vyjiti z klanu, upadli ještě v horší. Poněvadž žádný katolický hierarch nechtěl s nimi nic mít, obrátili se k biskupu Jansenistů v Utrechtě, který také skutečně dra. Reinkensa vysvětlil. Známo, že sekta Jansenistů povstala v XVII. věku ze sporů o svobodné vůle a milosti.

Nelze mysliti, že by autor nebo kdokoliv z pravoslavných považovati mohl stanovisko jansenistického biskupa a posvěcení Reinkensovo za správné. Zemřelý Chomjakov dokazuje v listě k témuž jansenistickému biskupu, že Jansenisté vyloučení obecnou církví nikterakž nemohou se považovati za katolíky, ale že musí považovati se za protestanty. Zde nejde jen o dvůr římský ani o jeho tajnou radu. Vyloučení on sice vydal, ale bylo přijato obecnou církví. Jste (vy Jansenisté) rozloučení nejen od Říma, ale od celé katolické církve. Do oné doby nebylo zjevnějšího odloučení nad toto. Či máte tolik smělosti, že prohlásíte za rozkolníky Řím a všechny jeho věrné? Nemáte-li této smělosti a neučiníte-li tak, sami jste se odsoudili. Řím vás nepotřebuje a nazývá vás rozkolníky, vy pak nemůžete mu splatiti stejnou měrou proto, že nemůžete bez Říma se obejiti, nezménivše základní zásady víry. Do volte mi vám říci, že vy sami nevěříte

v pravdu a spravedlivost své věci (Chomjakov II 265.) Uvedená slova jsou nejlepší odpovědi na list p. X z Varšavy ze dne 27. října, ve kterém autor sedíví, proč Poláci nechťi přijati starokatolicismu a skrze něj spojití se s Ruskou církví. Deset dní na to objevil se v témže listě Nov. Vremja dopis generála Kirjejeva z Wiesbadenu, kterým dokázati se snaží, že přijetí starokatolicismu Poláky jest jediný prostředek ku smíru s Rusy. Novoje Vremja a Kraj projevily svou pochybnost a dodaly, že katolicismus nemá dogmatu, který by Polákům zabraňoval vejiti v dobrý poměr s Rusy. Pau Kirjejev odporuje si sám, neboť v dopise poukazuje na váhu auktority v katolicismu, kterou r. 1884 č. 2 v Izvest. St. Peterb. Slovan. Dobroč. spolku doporučoval slovy: Jsem dalek, abych hlásal nepřátelství katolicismu, dalek neuznávati jeho dobrých stránek, kterých v něm nemálo; jest žádoucí, přijati je od něho, na př. aby společnost kořistila z auktority, kterou katolicismus skutečně představuje; na zničení této auktority pracovali jsme tak pře horlivě a ještě pracujeme nejen v chrámě, ale i u vlády, ve škole, v rodině, a přec nebylo by pro nás bez výhody naučiti se od katolíkům poddávati se auktoritě stále pracovati pro celek. Kirjejev jest dlouholetým členem Dobroč. spolku Petrohradského, i nelze se domnívati, že by byl mluvil na plano. Poláci zatím přísahali a drželi neupřímnější věrnost caru a vládě, zůstávajíce zároveň věrnými Lvu XIII. Přes to jsou nesčíslná vábení, aby Poláci odstoupili od zásad, na kterých spočívá jich věrnost k trůnu. Na věrnosti a poslušnosti auktority církevní spočívá i věrnost a poslušnost vládě. (Przegľad kat., Varšava 1897 str. 792.)

Obsah „Obrany“ :

Nový bankrot. — k. — Cestopisné vzpomínky. — k. (Pokrač.) — Žena v socialistické poesii. — k. (Pokračování.) — Časové zprávy. — Literární příloha: Divadelní listy. — k. (Pokračování) — Pro duši. Z polského se svolením autorem přeložil Václav T. Kamejský. (Pokračování.) — Různé zprávy.

Předplatné budíž zasílan přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

Literární příloha.

Číslo 4.

5. dubna 1898.

Ročník II.

Divadelní listy.

Pokud historii známe, víme jen o legátu Fantinovi, že mluvil k Jiřímu slova bezohledná, aby, jak myslí Palacký, došel smrti mučnické, po níž toužil. Legátové římsí byli a jsou trochu jinak vzděláni, než jak Kolár ve své vzdělanosti tuto si je představoval. Poukazujeme na př. na kardinála Juliana a jeho ušlechtilé jednání v Basileji, jimiž ani Palacký chvály a uznání odeprítí nemohi, a naopak na jednání poselstva českého; na krásná slova papežů a legátů při vyjednávání za Jiřího, plná lásky k české zemi a jejímu zdaru (na př. Palacký IV., 388 a j.), plná vnitřní i zevní ušlechtilosti, srdce a krásy.

Také v druhém jednání máme potěšení viděti vzteklé biskupy v klerice s meči. Tu slyšíme řeč o „pokaceřené luze“, o hanebném a lživém nařčení českých pánů ze zrady, ovšem z úst biskupských, která vztekle křičí na Půtu, jenž omlouvá českého rytíře: „Stůj, utrhačný jazyku, sic tě skolím.“ Pozadí k tomu tvoří pak, že rytíř nařčený na scénu je přinesen a zemře, jsa věren císaři, a že ukáže se právě zbabělost křižáků. A biskupové uslyševše, že vítězný Žižka sám se blíží, první hanebně utekou se slovy:

Již rychle pryč, ať se neobmeškáme,
své požehnání zde jim zanecháme,

nemluvě o jiných tu „důkladných“, tu „přenábožných“ rčeních a frázích. Pominouti však nesmíme jedné osoby dramatu, či vlastně hry v obrazech, nesouvislých, nahodile, někdy násilně splených: mnicha Jetřicha, syna Divůčkova, mincmistra z Kutných Hor. V klášteře svedl Cidlinu, Husovi ponáhal strojiti hranici, v Hoře metal kacíře do šachet. Vše mu Cidlina před Žižkou, jehož se stala nerozlučnou družkou, vyčítá, v srdcervoucích slovech vyčítá, Žižka zve jej knězem zlolajícím, ale mnich Jetřich odpovídá:

Jsa před tebou, stojím již na věčnosti,
Tvá velebnost mě spasí, Žižko, tys můj Bůh!

Ano, nezapírám, divoký
že jsem byl papežník

křivé naň (na Husa v Kostnici) svědectví tam jsem vynášel,
zlořečil kalichu a jeho příznivcům

než však v Kostnici samé, kde jsem lhal
a zlořečil k úsluze papežníků,
duch pravdy mě osvitil — ano v Kostnici
poznal jsem sněmu hříšnou velebnost!

A přetváří se v ošklivé podlízavosti, haně katolíky, vychvaluje Husa a Husity, a když mu Žižka nevěří, plazí se až k Cidlině, jež podlehne vzpomínkám své hříšné lásky k němu. Někdy se zdá, že si Kolár i z pravověrnosti husitské šašky tropí, zvláště Žižkovi klade do úst slova jako husitskému kazateli. Cidlina vyprosí Jetřichovi milosrdenství, dí k Žižkovi:

Nejsi ten surovec, jakýmž tě mniši
a papeženci nazvali — nejsi
ten divoch zuřivý, o němž snad budou psáti.

Žižka skutečně stane se sentimentálně měkkým a velkodušným, jakým před chvílí ukázal se i Sigmundovi. Jetřich je na pohled jejich, chce pro kalich, pro osvětu člověčenstva bojovati, ve skutečnosti ale je padouch, který chce Žižku zavraždit. Proto se vydává za kališníka, zapírá i otce, který hrozným, úžasným způsobem ho proklíná. To má býti patrně katolické, římské Proklíná ho, že má býti

příšerou každému člověku, buď hrůzou vtělenou
každému zvířeti, a když tvůj prst
se dotkne ovoce neb květu milostného,
ať zhyne oboje jak mrazem spálené.

— — — — —
Nechť v hrobě mrtvo!a tvá prokletá
na vlásku neshnije, nezpráchniví,
nechť se jí štítí červ a jedovatý pýr

— — — — —
Buď proklet, proklet! Proklet na věky.

A tak to jde v „duchu patrně katolickém“. Jetřich to těžce nese, ale dí si, ať otec v zoufalství zhyne, já jednám jako sluha Boží, jemuž Bůh na onom světě požehná — totiž až zavraždí Žižky. Proto jej i zachránil, aby mohl vykonati sám spasitelné dílo pomsty a černou duši jeho odpraviti do pekel. U Rábi ze zálohy, jak doznává, strhal Žižkův zrak — ovšem podle ctihodné historie kolárovske. Jedině Cidlina mu překáží, jež Žižku opatruje jako zřítelnicí oka, proto libá ji a tiskne jako k smrti zamilovaný. To se ovšem též s povahou mnicha výborně srovnává! Proto i na srdce Žižkovo v blouznivé k němu lásce klesá a horuje mu do očí báječně. Inu, vždyť to mnich a přetvářka jeho řemeslo, dobře naučené. Brzy na to podává Žižkovi kalich s jedem se slovy:

Krev to našeho Vykupitele

a Rokycanovi se slovy:

To mléko rodičky —

Jen Cidliny, která také pije z otráveného kalichu, je mu líto. Ale co na tom, jen když Žižka napil se smrtícího nápoje:

Žižka otráven! — díky tobě Bože!
Po čem má duše prahla, vykonáno!
Tvou vykonáno, Bože, pomoci!
A nyní rychle pryč na Přibyslavu
k milému otci, by mne požehnal
a skutek můj svou láskou odměnil.

Přišel k němu, který ovšem zprvu opět jej proklíná, velebí svůj čin:

Z úsluhy Bohu tomu jedinému,
jehožto službě jsem se zasvětil,
a naší jediné posvátné církvi

vzalť jsem na bedra svá kříž zapření

— — — — —
ten skutek velebný, tam na nebesích
čeká mne odměna — —

Zatím ale blíží se Žižka, který otrávení ještě nepodleh, a otec, myslé, že syn jej oklamal, dal jej pověsít. Ale Žižka je skutečně otráven, Cidlina už podlehla otrávení. Pověst o otrávení Žižkové je vymyšlena, zakládá se jen na temných stínech, kterými Žižka, proliv tolik české krve, byl v posledním roce života mučen, a které naplňovaly jej rovněž podezřívavostí proti celému okolí jeho. (O smrti jeho viz Pal. III., 342, Tomek IV., 310).

Proti těmto padouchům stojí Žižka a jeho přátelé jako rekové, Žižka veliký i ve své hrůze, v poměru k Cidlině zase jako muž nejněžnějšího citu. Palacký o něm dí (III. 343): „Líčili jsme Žižku jako fanatika — pro nábožnost. Slovo to mělo u něho arci smysl poněkud širší, vztahující se netoliko k zachovalosti skutkův, ale i k smýšlení a věření všeho, co v zákoně obsaženo bylo. Co u lidí v obyčeji jest, že každý pokládá svou víru za jedině správnou a spasitelnou, v tom neřšil se ani on od obecnosti, aniž měl, že by kdo šlechtným býti mohl, nemaje víry . . . Zákon Boží býval mu heslem do boje, zákonu Božímu propůjčoval se samozvanec za mstitele; pro zákon Boží plnil a vraždil nemilosrdně všecky ty, kteří dle něho živi nebyli. Nejvíce zuřil proti kněžím a mnichům — Shovívavost a snášelivost byly ctnosti jemu neznámé.“ Trochu jinak líčí jej Kolár, ač tu a tam jsou také pravdivá slova o smutném jeho dile, ovšem v ústech nepřátel.

Tomek vydal, jak známo celou obranu Žižkovu, kterou ovšem navždy odstraněny představy o tomto velikém válečníku jako o nějakém loupeživém rytíři. Ale i on líčí jej hlavně jako sektáře, kterému všechno ostatní, výmluvnost, válečné umění, rozbíjení vojsk nepřátelských i pustošení domácích luhů bylo jen prostředkem k cílům sektářským, pro „zákon Boží“. „Hájení zákona Božího, jak tomu Žižka rozuměl, bylo mu však věci první, pro kterou přestávaly všeliké jiné ohledy.“ (Tomek, Žižka 158.) Sám byl ustavičně hlavou svého bratrstva. Všichni jiní lidé byli nevěrní pokrytci, které bylo vyhubiti Hroznou válku se Sigmundem, která zemi tolik krve stála, vedl jen proto, „že nevěřil, že by s ním bylo možné upřímné narovnání bez újmy snah náboženských, jichž vítězství bylo mu nezvratným cílem všeho jeho úsilí.“ (Tomek, Žižka 211.) Není tedy pochybnosti, že i dle našich historiků, kteří uchvázeni proudem doby a ochotni dáti národu z jeho dějin hojnost vznětu k vlasteneckému snažení, vyličili nám dobu husitskou jako dobu slavnou a silnou, byl Žižka v první řadě a především sektář a fanatik. Takového měl také za nejintimnějšího přítele: Jana Želivského. Tomek dí na konec, že Žižka, jsa pánem velikého vojska, byl by v hrozných oněch krvavých a bratrovražedných bojích podržel vrch (t. j. byl by vše protitáborské vyhubil), kdyby byl neumřel. Co historii do toho, že někdo „chtěl“ dobré, ač smí li se ono bezohledné vybijení nazvati českým dobrem. Žižka zemřev zanechal v zemi svůj sektářský fanatism, rozbouřenu všecku vzteklost a furii, jak v duši davů jsou vůbec možny — země nespojil, nezabezpečil. Ať už byl osobně nezištný, pevný, poctivý až k sektářské zatvrzelosti, vlastimilovný, opravdivý, jeden z prvních válečníků světa, sám chtěl v první řadě býti bojovníkem za zákon Boží nešetře nikoho — byl v první řadě fanatikem nábo-

ženským. Vyčerpál síly ducha i těla u Čechů, nových jim nedada, učinil Lipany nezbytnými i poškodil vlast.

Kolárův Žižka je nejen rek, ale též muž tklivého citu, nositel osvěty, velkodušný, smířlivý, bojovník za bratrství, lásku a rovné právo, mluví jako moderní liberál v humanistických frázích, ochránce pravé víry, někdy zas sentimentální, zvláště v poměru k Cidlině. Na konec přikládá mu básník úmysl státi se králem. Kolár učinil fanatiky z katolíků, z legáta pyšného Římana, který mluví ku každému jako k sluhovi a žádá jménem Božím slepou poslušnost pro sebe, z mnicha Jetřicha ohavu, který z náboženského fanatismu vykonává pomstu, vraždu, se pretvaňuje, falešně přisahá, city lidskosti a přirozené city synovské zapře, když už dříve zprznil v klášteře jednu z chovaneč — maje vše za dílo dobré, spasitelné. Takovými katolíci nebyli, aniž takové učení katolická víra hlásá. Kdyby bývali už tehdy jezuité, byl by z Jetřicha jistě jezovita. Ze Žižky, který dle všeobecného soudu našich historiků byl fanatikem a vůdcem sekty, který domnělému svému zákonu Božímu vše podroboval, vytvořil obránce vlasti, reka, moderního humanistu, tklivého milovníka, velkodušného člověka. Kolárův Žižka odpouští velkodušně Zikmundovi upadšímu pod jeho meč pro vzpomínku na velikého jeho otce, a že Zikmunda nepovažuje za hodna, aby v čestném boji zemřel, a mluví moderně demokraticky:

Velká část oběti
již vykonána — oběti, kterouž
tobě přináším, Huse, mučeníku
umučený pro spásu člověka.
Cíl náš jest ono slunce osvěty,
co tobě zářilo!

Zikmund za to děkuje Žižkovi za darovaný život a chválí ho jako reka — — — jenž „stan citelného srdce ukrývá“. Ač Žižka s Cidlinou přijali na to tělo Páně, že spálí Jetřicha za žertvu Husovu, brzy je Žižka překonán druhou polovičkou své povahy, jež vedle meče stojí u něho jako stálý anděl míru, a odpouští mu velebně, tak že Jetřich chce také bojovati „pro kalich a osvětu člověčenstva“.

Hledáme bratrství, nic mrzký zisk,
kalich jest znamením rovného práva všech

Můj pán je národ — Bůh bratrství lásky
jest bohem mým a moje náboženství
jest spása člověčenstva.

Mluví Žižka jako liberální demokrat, jakoby byl čítal „Nár. Listy“ nebo spíše „Listy Radikální“; nad to každého oslní svou velkodušností. Vždyť i otce Jetřichova, toho bijce kališníků, propouští, ač všecko volá po šibenici, tak že Divůček je rovněž ohromen touto svobodomyšlností. I syna mu chce dáti s sebou. Vše je bez sebe nad tím. Svrchu uvedená slova liberálně-demokratická mluví Žižka pro sebe, když byl právě odmítl vladářství, jež Zikmund mu nabízel. Činí se o tom v dějinách sice také neurčitá zmínka, ale jistého není nic. Básníku poskytla příležitost k oněm vlasteneckým výronům a na omluvu krvavých činů. Žižka dí k poslům:

Aj, pánové — to zní, bych zaprodal
českou zem za blyškovou kazajku,
bych zradil národ svůj, bych ten svůj lid
zaved' a snížil k nohám mnichů
zádumčivých — po tolik obětech — —

A hrdě odbývá posly, aby Zikmund očistil zem od cizinců, nahradil škody, dal kalich do erbu královského — Husa, jemuž gleitem slovo zrušil, nahraditi nemůže — pak, pak snad budu s ním vyjednávati. Neslyšíte-li v těch slovech mluvit českého liberála, který s podvázaným křídlem na táborech vydupává české státní právo? Když mluví proti té pražské buržoasii s lalochy a šlechtě s dlouhým nosem, zní to zas více socialně demokraticky. Ostatně kus socialního demokrata v Žižkovi dle Kolára skutečně bylo. On nebojoval jen pro svou sektu po způsobu socialně-demokratickém, dle něhož nejdříve musí býti vše stávající vyvráceno, než přijde „stát budoucnosti“, on takový stát také v hlavě měl.

Žižka: Již Mikuláši, hluboce to cítím,
že nastal čas, v kterémž náš Spasitel
má následován být ne v milosti,
nýbrž v přisnosti, — že Kristovi
nepřátelé se mají zahubit
mečem a ohněm, a že jedině
jsme za mstné vyvolení anděly

— — — — —

Až všecko pobijí

pak přijde Kristus sám ve slávě své
a bude tělesně zde na zemi
přebývati se svými věrnými.
Pak křestu zapotřebí nebude,
ni svátosti, ni písma učení.
Pak bez poskvrnny hříchu prvotního
již budou na svět přicházeti dítky,
lid všecken bude moudrý, v milosti,
pak kněží nebude ni laiků
a všecko jmění bude společné.

Je v této charakteristice hodně pravdy, ale jedno schází. Posluchač mní se slyšeti ne fanatika, ale nějakého Tella, jenž za svobodu národa a víry bojuje. A když několikráte slyšíme ho deklamovati o kněžských báchorkách, o bohu mnichy stvořeném, o zradě všech, vysvítá z toho více rozhorlenost reka pro pravdu a dobro, než fanatism. Křivé a nepravdivé jsou podány důvody, proč Žižka upustil od rozbití Prahy. Básník si z nich utvořil rovněž glorioolu pro reka svého. Smrt Žižkova děje se sice v ovzduší skutečně tábořitském, za vzdechů upalovaných zajatců, ale poslední slova umírajícího reka zase mění pravdu a tendenci. Žižka volá umíraje:

Slyš mě, ty slavný — velký národe,
poslední slovo slyš Žižky tobě věrného,
jenž tebe zvelebil — a oslavil.
Stůj pevně, národe, při kalichu,
jím budeš panovat — a věčně žít.
Ty zbraně nesložíš, pokud jen jediný
nepřítel úšklebně mu pohrozí,
— — — — pokud nebudeš státi
na vrcholu hrdého stavení
kteréž jsem založil.

Když byl dříve proklel upalované slovy, ať sjedou do pekel, umírá pak za zvuku písně: „Kdož jste boží bojovníci.“ Míst, ve kterých silnými slovy básník ukazuje Žižkovo vlastenectví, hlavně tím způsobem, že papeženci, cizinci, jsou zhanobeni jako vlasti nepřátelé, je dost. My už končíme raději.

Je pravda ovšem, že rozumný čtenář najde v kuse dosti míst, ve kterých historická pravda a povaha Žižkova je správně podána, ale to zaniká. Nade vše vévodí dojem, který v čtenáři nesoudným nebo zaujatém bouří krev k nadšení pro Žižku a jeho krvavé dilo, bouří krev hněvu proti straně protivné. Vidí velikána Žižku duchem i srdcem, ježž zvětšují a oslňují malicherná, bídná, šklebivá hádاتا katolických a německých protivníků, jehož světlou zbožnost husitskou a moderně liberalní obletují černé vrány a oškliví havrani z tábora nepřátel vlasti. Proti oslavě Žižky, který jistě v mnohých věcech byl veliký, neměli bychom nic, ale proti takovému způsobu musíme protestovati. Pravda, vliv kusu na vzdělaného inteligenta může snadno dopadnouti proti intenci dramatu, ale v širokých vrstvách lidu musí buditi zmatek náboženský, lidskou bestii, zuřivost proti katolické církvi, neblahý šovinism.

Do doby husitské padají Vlčkovy Lipany. Dočkaly se jen jediného představení, t. j. propadly, ale jako literární kus mají svou váhu, dočkavše se druhého vydání, tedy dosti značného rozšíření. Jaké zaujímá drama toto stanovisko v otázce husitské či lépe řečeno stanovisko mezi dvěma stranami, jež v Čechách se utvořivše proti sobě stály, strana táboritská a strana, která zove se šlechtická? Strana táboritská soustřeďovala v sobě několik šlechticů, dále všesky fanatické sektáře, městský drobný lid, může se snad říci, že také i luzu, dále ony bojovníky, kteří během dlouhých válek se stali z klidných občanů, rolníků, řemeslníků a j. bojovníky ze řemesla, postrachem veškeré země, k jejichž opanování bylo dle Palackého třeba železné ruky, všesky ty, kteří hlásili se a přilnuli k revoluci a demokratismu, neuznávajícimu než svobodu nebo lépe řečeno bezvládní, nezávanost, auktoritu jen osobní vůle. Stranu opačnou tvořila většina šlechticů katolických a kališnických mírnější tendence, veškera intelligence, mistři a občané rázu Rokycanova, městští patriciové, přátelé pořádku a rozumné auktority, tři největší města: Plzeň, Písek a Mělník, která měla sílu se opřít, všichni, kdož báli se o úplné vyhubení a rozbití staré vlasti. Šlechta při tom ovšem měla též na paměti svůj bývalý vliv, který ostatně v mnohém ohledu byl oprávněn.

Jaké stanovisko zaujímá tu naše drama? Od toho vše závisí. Probereme ho krátce, načez dotkneme se o celé věci náhledů našich čelných historiků.

Drama stojí nejen úplně na straně Prokopově, ale líčí zároveň hlavní representanty strany protivné jako lidi bídné, ničemné, nevlastenecké, stojící proti zájmům země. Básník nejen nevystihl právě stanovisko historické, ale ani dramatické. Vidíme pád strany táboritské, ale není tu tragické viny, ba ani dramatického odůvodnění. Ničemnost a pikle strany protivné, máme-li se vyjádřiti v duchu dramatu, mohou snad sloužiti k snížení strany tak zvané panské a tím i ku větší glorifikaci strany táboritské, ale nejsou dramatickým důvodem. Již tím zabil básník svůj kus, nevytvořiv protivu a boj velikých zásad a stran, nemluvě ani o falešnosti historického stanoviska. Podává jen kus děje dle libosti upraveného ovšem na historických základech, jistý počet jednajících osob, dle libovůle charakterisovaných, ale nikoliv drama. Zároveň neuspokojil nikoho. Divákům a literárním historikům nepodal, co je při každém dramatu požadavek první, totiž onen dramatický moment, v němž celá myšlenka kusu se soustřeďuje, v němž jest viděti to, proč celý děj se odehrává, co jest jeho význam, kde vina a smír, v čem dramatický konflikt a jeho odůvodnění, přívržence strany vítězíci pohanil, jich vítězství učinil výsledkem

špatností a intrik, žádné veliké myšlenky jim nepřisoudil, ani náboženské ani sociální ani národní, přívržence strany poražené neuspokojil, neučiniv ani ji bojovnicí za něco velikého a vznešeného, aniž odůvodnil její pád, ani okolnost, že byli v menšině proti „nevlastenecké a falšemi naplněné“ straně druhé. Hrstka stranických osob, z nichž jedna část, táboritská, je zidealisována, druhá snížena; nic více. Kus ovšem tak ani nemůže mít opravdového života. V osobě Jiříkové vymstila a ukázala se nejlépe tato jeho zmalátnělost. Známo, že Jiří Poděbradský patřil k straně panské. Tak slavného a naší nynější veřejnosti sympatického muže, jehož nechtěl a nemohl básník pominouti, potřeboval pro oslavu strany táboritské, jinak padal by na ni těžký stín. Dal mu tedy úlohu nerozhodnou a dvojakou, která klasicky zmalátnělost kusu ilustruje. Stranické nanesení barev na osoby nejen nepomohlo, ale uškodilo; Jiřík nemohl by tu přece váhati, kde jeho místo. Láska k Jitce tu nestačí u osoby prvního muže českého, tím méně pak, když Jitka zahyne v plamenech. Tu už je to přímo úžasný zjev, že Jiří není cele na straně táboritské. Snad byl básník sám v rozporu mezi opravdivou historií a tím, co se dnes líbí, a snad tak upadl v úlohu stranníka osobního, který si pomáhá snižováním jedněch a oslavou druhých, vždy nepravdivě a nespravedlivě. Plán dramatu mi připadá jako ony historické obrazy staré školy, které líčí bitvu ne v některém dramatickém momentu jejím, ale tak, že předvádí všechny generaly, všechny pluky, celé místo boje. Stanovisko pak hry zdá se nám býti stanovisko naší liberalní žurnalistiky, která hned po všech těch, kteří nepatří k „poctivcům“ vlastní strany pro národ se obětující, hází podezřením a nadávkou nevlastenectví, reakce a p. Hned se o tom přesvědčíme.

Vezměme osobu Oldřicha Rosenberka a Menharta z Hradce, vůdce strany zvané panské. Vizme nejprve jich charakteristiku v dramatě. Rosenberk je otevřený, ovšem zarytý katolík, Menhart kališník, který neodhodil tuto falešnou masku, aby nebyl Tábor jako psanec vyhnán. Už tím ovšem jsou špatní a v nepravu, nevlastenci. Když horlí proti „rotě“ tábořské, jsou to utrhačná slova, neboť Prokop a Tábor jsou reci. Jsou tvrdí jako praví katolíci, skoro jako jezovité dle liberálně redakčního programu. Menhart nelitostně obětuje dceru Jitku, nutě ji nemilosrdně ku sňatku s Alešem, presidentem tehdejší české republiky, až tato, poněvadž miluje Jiřího, v šílenství vrhne se do plamenů. Obětuje ji jen proto, aby upoutal k sobě správce země. Krutost Menhartova je ještě ucházející, za to Rosenberkova je hrozná. On ovšem je celý katolík, přítel a jednatel krále Zikmunda; bylo tedy třeba hustší barvy. Rosenberk přepadl někde nějakou vesnici, vše pobil a spálil, jen chlapce Radoslava vzal k sobě, jež vychovával v plamenné zášti proti Táborům, o nichž mu namluvil, že oni to byli, již zavraždili mu vše. Tohoto Radoslava hanebně podpichne, aby šel zavraždit Prokopa. Když však Radslav najde tu otce a poznav pravý stav věci se ještě vrátí, zavraždí ho, který je bez zbraně, úkladně a nemilosrdně. Nedočkavost, s jakou se vyptává, povedl-li se Radoslavu záměr, ukazuje jeho katolickou příšernost s dostatek. Na konec nařídí, aby vojáci přemoženého Prokopa Velikého zastřelili, nad čímž Jiřík a jiní s hnusem se pozastavují. Oba vůdcové strany panské jsou dále farizejci. Menhart vyjednává s Rosenberkem, je ve spojení s vojskem stavovským, lze přítulnost ke kalichu, v nestřežené chvíli prozrazuje, že především touží na ponížení šlechty, jež Korybutovým pádem přišla o moc a vliv. Panstvo šlo

skutečně tehdy svému pádu vstříc; mělo býti vyhubeno. Drama naše svým stanoviskem ani oprávněnost této sebeobrany nepřipouští. Jednání pánů zjevuje se vždy jako panstvíchtivost a zaprodajnost k Zikmundovi. Rosenberk je teprve farizej, on dokonce přísahá na kalich, ovšem s „jezovitskou fintou“. Mužové z tábora druhého jsou vesměs ideální heroové, především Prokop a jeho žena, do jichž manželského poměru naneseno nejen hodně tepla lásky, ale i trochu málo zdařené ženské rekovnosti peršanské nebo jiné podobné. Jsou to samí reci, mužové nejen žulových paží, ale i rázných slov a poctivého charakteru. Kdežto silná slova katolické, panské a mírnější utrakvistické strany, strany pořádku vypadají jako fanatism, silná slova reků táboritských jako perly silné mužnosti, odezvy jediné oprávněného přesvědčení náboženského, pevného a upřímného, jako zoufalé námaby jediné pravých vlastimilců. Zrádcoství Kolmanovo má dokonce omlouvati bojechtivost Prokopovu a zastříti jeho pád tragikou a slova Jiříkova o utrpení české vlasti z krveprolití pocházejícímu dáti příležitost k výtce, že kališníci bídně jednají stojíce proti Táboritům, oslovení Jiřího Prokopem, který jako věstec a největší, ba jediný syn národa tu umírá, má přispívati k oslavě jejich a kalicha. Toť básnická licence, nad níž musí člověk trnouti. V ní jeví se také celé stanovisko autorovo. Bezpříkladnou hrubost, fanatism bezměrný, řádění Čechy ničící, sektářství nejúpornější nemohl přece básník velebiti napořád a bezvýminečně. Nepřímo tak činí ovšem. Proto ona poenta smíru pod září kalicha. Je nepřipustna. V bitvě u Lipan stály proti sobě ne kalich a Řím, ne českost a cizina, ne demokratism a šlechtovláda (i Táboři vyjednávali o krále), ne víra a nevěra, tu stály proti sobě strana pořádku, strana, která viděla jasně, že bez nějaké auktority Čechové budou vyhubeni do jednoho muže, a to vzájemným bratrovražedným bojem pro zákon Boží, a strana sektářů, jež vedla jediné myšlenka sektářství, strana fanaticů a zaslepenců. Vedlejší pohnutky tu byly zajisté, ale byly právě jen vedlejší. Odtud ono spojení živlů tak různorodých ve straně panské. Stanovisko dramatu je stranické. Netvoří-li tragickou vinou husitských hrdinů důvody jako „roztržení kontinuity dějin českých,“ a tudíž i národní duše české novým sektářstvím, náboženská zarytost jdoucí až do „podřezávání pro zákon Boží“, a neukáže-li celá tendence kusu zhoubu a neoprávněnost těchto důvodů, pak každé drama o tomto předmětu dlužno považovati za stranický pamflet, byť si vedl sebe důstojněji, za předělávání dějin v duchu liberálních redakcí. Táboritství znamená sice vzplanutí hmotné síly, nepřemožitelné pro předcházející pokrok dob Karlových, ale znamenalo zároveň hrob vzdělanosti, pořádku, ušlechtilosti, znamenalo barbarství sektářství, zničení vlasti. Husitské války přinesly první úpadek národa, jež pak třicetiletá válka dovršila. Tak mluví dějiny a jich výsledek. Tu leží před námi, a žádný ho nepředělá. Strkati úpadky ty za vinu Římu, Zikmundovi, který přece zase byl uznán, nepřátelům jiným, je stranictví; znamenalo by zásadu, že každý Čech byl povinen přijati učení Táborů (což bylo ostatně těžko, neboť, nesjednotil-li je právě boj, hned se zuřivě hádali), a nechtěl li, že byl povinen bez obrany dáti se podřezati pro zákon Boží. Ostatně jediné výsledkem historie ukazuje, co bylo ku blahu země: Táboři jimi nebyli. Velikost Čech, jich úpadek následkem zpronevěření se Husitů duchu české minulosti a následkem vnitřního rozporu v duši české z toho vzniklého, líčí Palacký dost jasně a dost spravedlivě. Nechtějíce dlouhými citáty prodlužovati studii svou,

poukazujeme čtenáře prostě na III. díl, str. 156. n., 161. n., 174. n.; IV.. 260. n.; V., 107. n., 150.

Vizme ještě některé droby z dramatu. Prokop mluví: „Myslím, že má již jeanou do poslední píď kalichu jen patřit království a škůdcům nemá v něm býti trpěn žádný pomocník.“ Dí v silné řeči o Češích, že jejich postavení před otcí basilejskými je postavení prašivých ovcí, opovržených žebraků, kteří u jich dveří žebrají, Menhartovi, který mluví o milosti otců Čechům prokázané, hrozí cepem do hlavy pravé: „Chtěli nám nejprve víru z prsou vypleti, chtěli nás vykořenit; když jsme vrahům vyrazili meč rozmáchnutý po našem srdci, a když oni naličují lstivě smířlivou tvář. zároveň po nové zbrani sáhající, to už je tobě milost?“ To je stanovisko kusu. Když Menhart správně dí, že „domovina propadla kazisvětům, kteří jen žhářství, vraždu, rozvaliny rozsévají“, odpovídá Prokop: „Tak tedy vypadáš bez přetvářky. ty panská zmije? Zalkni se spoustou vlastního jedu, sice ji budeš krvavými slzami rozhojňovati,“ jenže Prokopova slova znamenají opravdivé rozhořčení vlastenecké, Menhartova pak zní jako utrhačnost. Rovněž dle dojmu dramatu je to drzá urážka fanatika, když Oldřich Rosenberk nazývá Prokopa „zvrhlým knězem tyranem, krvelítou šelmou“, kterážto urážka padá na něho a jeho stranu, neboť Prokop chce, jak dí k choti své, aby blud a lež a pyšné násilí byly v prach svrženy, by člověk člověku jen bratrem byl a předně naše Čechy jednou obcí bratrskou“. Táboritský kněz nazývá ho „miláčkem srdcí, vlasti tvrzí, paží kalich a pavezou potlačeného lidu, krotitele pyšných násilníků, postrachem římského Babylonu; otce basilejské — bazilišky, netábority — Jidáše, katolíky — hlož satanovu. To jsou ovšem výrazy, které duchu táboritskému odpovídají, ale měly by býti jich hanbou; v dramatě činí však dojem rozpáleného vlastenectví. Vždyť má i pozitivní obranu Prokopovu, který dí na obvinění Menhartovo „že je zeměškůdce? Blesk Boží spal mou ruku za každý čin, kterým zemi chtěla uškoditi, a tresci rovněž na mém jazyku, co kdy na škodu země promluvil.“ Na osobní obranu Prokopovu lze taková slova připustiti, ale z dramatu mělo právě to býti zřejmo, jak zaslepen úzkým obzorem sektářství Prokop tu osudně se klamal. Zde ale máme opak, neboť obrácený Radoslav odhaluje plány strany panské. že chce „Tábory potříti, lid uvéstí v porobu, posléze vyhladiti kalich“, a Prokop nazývá to výsměšně jejím „vlastenectvím a náboženstvím“! Smrt Prokopova je pak konečně „neslýchané dílo katánské“; když jej dříve nazval klamaný Radoslav „krutým násilníkem církve sv.“, znělo to v dramatě jako zasyčení fanatika. (Pokr.)

Pro duši.

Povídka JANA LADY. — Z polského se svolením autorovým přeložil VÁCLAV T. KAMEJSKÝ.

(Pokračování.)

„Já nezapírám pranic, já vím dobře, že moje srdce přestalo teď býti bratrovým... ale o tom on neví to jest jen mezi Bohem, mnou a vámi. Já však teď zapomenu, budu se opět starati, ač nevím, dovedu-li toho... obětují se mu ještě více nežli dosud. nezruším své přísahy, duši jeho nedám zahynouti.

Teď jak víte, nastává pro něho nejstrašnější doba. Poslední ročník gymnasia a potom universita. Až dosud potřebovala jsem ho jen stříci a chrániti . . . teď však bude mi válčiti o něho i s ním, krok za krokem, den ke dni, bez odpočinku, rváti se o to nebohé srdce, zdvihati je z propasti. Zastanu to, obětujíc mu celý svůj život i duši? Nevím, ale to vím, že toho jistě nezastanu, že klesnu v prvním utkání se v boji tom. bude-li polovina mého života zaujata něčím jiným. Kdy o duši lidskou se bojuje, jest třeba sebe celého přinést v oběť. A proto, pane Stanislave, jediné proto bylo to naše snění, ta chvíle štěstí a naděje, kterou prožili jsme spolu předevcírem, snem, snem bez zítřka . . . Není-li tomu tak? Povězte, můj nejlepší a jediný příteli, mýlí-li se?“

Pozdvihl hlavu a popatřil na ni vroucím pohledem.

„Máte pravdu, slečno, jako vždycky. Já vás nechci odvracet od přisahou stvrzené věrnosti. Vlastní štěstí — toť chvíle: povinnost, oběť — toť celá věčnost. Vy jste si zvolila lepší, vyšší úkol života. Já děkuji Pánu Bohu, že tomu aspoň mohu porozuměti.“

Zamyslel se na chvíli, načež začal opět:

„Nevykládejte mně to ve zlé, slečno, jestliže položím vám ještě několik otázek, obrátím-li ještě na několik věcí vaši pozornost. Bojuji o vespo!né naše štěstí. Srdce bouří se proti odsouzení na smrt, hledá východu, zkouší přelomiti odpor. Řekněte mi, soudíte-li opravdu, že budete ještě po několika letech Viktorovi nezbytnou? Připouštíte-li to, neznáte života. Já pravím vám čirou pravdu, a štěstí své lži zavděčiti nechci. Člověk, slečno Žofie, vytváří se v těch několika letech, která teď počínají vašemu bratru. Jestliže je přetrvá a dobrým zůstane, jest již jistý, půjde již sám; nepřetrvá-li jich . . . vy ho již s jeho dráhy nezvratíte. Snad někdy křesťanská a rozumná žena, suad bouře a svízele životní, snad poslední hodina . . . Vy — nikoli.“

„Ano, to se může státi,“ zašeptala. „Ano, jest tomu skutečně tak, protože jste to řekl; ale co z toho nasleduje?“

„Co? Toto: vy jste Viktorovi potřebna ještě několik let, více nebo méně, to záleží na okolnostech. Později nabudete znovu svobody. Budete se z něho těšiti nebo plakati . . . přestanete vůbec v každém ohledu býti činitelem rozhodujícím o jeho životě. A tehdy . . .“

„Což potrvá-li to déle, nežli připouštíme? Což nebudu-li musiti po té, ač mne nebude Viktorovi třeba, stříci jeho záležitosti a jmění?“

„Což nemohli bychom je stříci spolu? Při tom ovšem nemůže býti řeči o vychování Viktorové a o vlivu na ně. Víím o tom. Viktor má o mne před-sudek, na jehož dně nalézá se nepovědomý instinkt nenávnsti větší nežli jsou lidské pomluvy a posměchy. Jsem té naděje, že se časem přesvědčí o jiném; dnes však ho obracetí bylo by marno. Co pak se týče jmění Viktorova, musil by je míti každým pádem až do svého plnoletí pod dozorem . . . teprve tehdy byl bych s to odevzdati je čistě.“

„A vy, pane Stanislave, čekal byste tolik let, tolik let?“

Usmál se.

„Pamatujete se snad, slečno, na ten odstavec v katechismu, kde se praví, že peklo přestalo by býti trestem, kdyby odsouzený ve svých utrpeních kojil se nadějí na konec jich, kdyby ve své touze a odloučení od Boha . . . nadál se sloučení s Bohem. Já nepřirovnávám pozemských citů k lásce k Bohu, ale tolik jen si myslím, že i dočasná touha jen tehdy byla by opravdovým bolem, kdyby byla bez naděje. Právě s nadějí jest štěstím.“

Chodili dlouho toho večera kolem trávníku před zámekem, zapomínajíce na ostatní Boží svět. Šeré pásmo jich života zmizelo s jejich očí, obklopila je světlá jarní bouře a unášela s sebou daleko k neznámým jim dosud čarovným břehům. Kdykoli se pak Žofie v pozdějších letech vracela ve svých myšlénkách v ony chvíle svého života, zdávalo se jí, že hledí na ně mlhou, zastírající jí obrysy těch příhod a lidí v jakési nejasné, zlaté polosvětlo. Smutek i veselí, nesnáze a boje, nesváry s Viktorem čím dále hlubší a krva-

vější, a krátké chvíle posily a útěchy se Stanislavem — to vše slévalo se v její paměti v jeden celek divně harmonující a upokojující, jelikož proniknut byl v té chvíli světlem a teplem vlastní její duše.

Nebyl to však přes to čas ani pokojný, ani jasný.

Několik dní po onom večeru, jenž měl rozhodující význam v jejím životě, zašel Stanislav opět k ní za jakousi hospodářskou záležitostí. Uložili si, že v poměru jejich až do plnoletí Viktorova ničeho se nezmění. Záležitost byla v krátkosti ukončena a Stanislav již vstával, louče se, když otevřely se s lomozem dvěře, a do pokoje vletěl Viktor, vraceje se z procházky.

„Co chce pan Čaplevič od tebe, Žofie?“ — otázal se, Stanislava ani nepřivítaje, nýbrž drzým svým pohledem jej změřiv.

„Pan Čaplevič jest naším hostem, Viktore,“ — řekla Žofie, stojíc mezi bratrem a Stanislavem všecka bledá

„Pan Čaplevič chtěl by tu býti hospodářem, ale dříve, nežli se tak stane, mohl by nás pocty, jakou nás tak často vyznamenává, ušetřiti.“

„Měl jsem se slečnou hraběnkou vyříditi nějaké záležitosti ohledně majetku,“ odpověděl Stanislav klidně.

„Mým poručníkem jest, jak vím, náš strýc, hrabě Jiří Laňský, s ním tedy mají se vyřizovati takové záležitosti. V pilných případech obětuji se já býti prostředníkem . . . neračte tedy ode dneška mé sestry nějakými záležitostmi obtěžovati.“

„Viktore, Viktore, ty nevíš, jak jsi nespravedlivým a nehodným,“ — zvolala Žofie, potlačujíc slzy.

„Nejlepším důkazem, že i v tom mám pravdu, jest tvoje pobouření.“

„Pane Viktore!“ — začal Stanislav.

„Jen těm jsem „panem Viktorem.“ s kterými žiji v důvěrném a přátelském poměru. Pro vás jsem hrabětem Viktorem Laňským.

„Pane Viktore,“ — opakoval Stanislav, aniž by změnil tón a zvýšil hlas — „budete pro mne hrabětem Laňským, jestliže, až se z vás stane člověk, zachováte proti mně dnešní svůj nezasloužený předsudek. Tehda budu s vámi mluvit o záležitostech, nebo s tím, koho mně ukážete.“

„Tehdy přestanete již vy co míti s našimi záležitostmi, o tom vás napřed ubezpečuji.“

„Možná, ano je to i pravdě podobno. Teď však vy Miňkovcemi nevládnete, oprávněnou representantkou jest vaše sestra, a proto mám právo a povinnost mluvit s ní o všech záležitostech, kdy toho káže potřeba. Tak jsem to činil a tak to budu činiti dále.“ —

„Nebudete, zakazují vám to!“

„Mohl bych vám říci, že si z dětinských zákazů nic nedělám; chci však k vám promluvit, pane Viktore, jako přítel . . . neodporujte a nesmějte se tak ironicky . . . jako přítel váš nejlepší, neřku-li jediný. Jestliže vaše sestra považuje mne za takového, činí tak proto, že stav věcí a činnost moji zná lépe, nežli vy. Zaklínám vás, nesuďte jen tak lehce a neposlouchejte pomluv a posměchů, ale přesvědčte se sám, co v Miňkovicích činím. Možná, že se přesvědčíte, možná, že uvěříte. Buďte konečně svědkem mých rozmluv se slečnou hraběnkou a poznáte, mají-li ony jiný účel, nežli vaše vlastní dobro.“

„Snad, abych také byl svědkem vašich společných procházek v polích a v zahradě za svitu měsíce?“

Stanislav popošel k němu zvolna, patře na něho zrakem chladným, ale hrdým jako ocel.

Hošík ucouvnul a sklopil oči.

„Třeba i tehdy.“

VII.

O týden později vjel na nádvoří Miňkověcké elegantní povoz se čtyřmi velice krásnými koňmi a sluhou v neposkvrněné livreji. Povoz byl prázdný a zastavil před konírnou. Sluha pospíchal do předpokoje.

Žofie vyšla mu naproti.

„Od jasného pana hraběte z Horoškovíc,“ — řekl, kloně se nízko a odevzdáváje dopis.

„Od strýce Jiřího!“

Od dob nezdařené porady rodinné po pohřbě zůstal hrabě Jiří sice poručníkem, ale nemíchal se do ničeho. Kritisoval a podezřívával neunavně starého Čepleviče, mladého cti i viry zbavena soudil — ale dával všechna možná plnomocenství, podpisoval, aniž by četl, všechny možné papíry a zůstavil volnou ruku Žofii i její přátelům z Ohoble. Nemeškal však nikdy při takové příležitosti máchnouti tragicky rukou a zachmuřiti posupně brvy.

„Nový krok do propasti! Ale co je mi do toho? Ať zhynou! Ruky moji odstrčili, pomoci pohrdli . . . sobě ať připiší své postavení . . .“

Koho vlastně tím množným číslem myslil, kromě hlavní proviniilky? Snad neploletého Viktora, který se do věci nemíchal, či snad Čepleviče, pro které zkáza Miňkovicí měla býti přece jen ziskem? Zajisté, že sám si toho nedovedl vyložit. To bylo jisté, že celý ten obrat záležitostí poručnických byl nyní velice vítaný. Dával mu titul poručníka bez všelikých obětí a starostí, kterých se hrabě bál jako ohně, ač na pohled byl mrštný a činný jako živé stříbro. O úspěchu péče Čeplevičův nevěděl opravdu nic. Znal se dosti v hospodářství i v ostatních věcech, aby mohl poznať, že jedno i druhé povzneslo se v Miňkovicích nesmírně — nevěděl toliko, v čí prospěch. V pádu, že by se někdy ukázalo, že ve prospěch sirotků, mohl sobě připsati později, jako pravému poručníku, veškeru zásluhu a na konec svého života připjati si mohl na skráně nový věnec občanské ctnosti. V protivném případě odvolal by se na neustálé protesty, umyl by si ruce a řekl:

„Radil jsem, varoval jsem! Neposlouchali!“

Bylo to opravdu velice pohodlné. Z tohoto postavení hraběte, jakožto poručníka děti bratrových, vysvítalo, že mezi Miňkovicemi a Horoškovícemi přes několika milovou vzdálenost, nebylo žádných stykův. S touto neutralitou šlo to též — nejlépe. Souhlasilo to i s jinými věcmi. Dvůr v Horoškovících zařízen byl pro velmi vysokou škálu. Hraběnka, takto dcera bývalého voláka a vinopalníka, svým časem však nájemce dvoru a milionáře, jejíž obrovské věno tvořila Horošovické bohatství, držela vysoko praporec rodinných tradicí a aristokratických povinností — neviděla též ráda styků s „chudou rodinou.“ Jsouc sama vychovávána v nějakém belgickém pensionátě, posílala své dcerušky na vychování do nejmodernějšího ústavu Sacre-Coeur v Paříži. Slečny Mimi a Frynie byly dle názoru jejich matky etherickými bytostmi, kterým chyběla jenom křídla, aby vletly do nebes. Byly též vzorem módy a dobrého tónu. Styky s chudou sestřenkou se pro ně nehodily. V chování té „divčinky“, jak hraběnka Žofii nazývala, mohlo býti cosi sprostého, cosi ospravedlněného sice výchovou „těch chudých lidí,“ co by však v Horošovickém saloně uráželo. K tomu pak družila se i otázka toalety . . .

V Horoškovících bývalo tolik lidí . . . „Divčinka“ neměla se v co obléci. Musila choditi v kanafasu a ve starém, obnošeném šatě. Možná, že by se jí věci ze starších oděvů po Mimi a Frynei hodilo, ale ona by to jistě nechtěla. Měla i hlavu převrácenou . . . byla taková hrdá! Co však hraběnka ani sobě neřekla — byl to ohled na píhy zrzavé Frynie a šilhání ošklivé Mimi, kterým sousedství Žofino mohlo býti — nepohodlným.

Od některé doby počalo však se hraběti poručnictví jeho jeviti s trochu jiné strany. S chudými příbuznými, jak se rozumělo samo sebou, neměl chuti se sblížovati. To mu kazilo salon i chuť a hrozilo jeho kapse. Ale — což jestli chudými nebudou, což jestli Čeplevič, kterémuž on se obdivoval jako ideálnímu a duchaplnému spekulantovi, jest v pravdě jen . . . potrhlym Don Quijotem? V tom případě nalézal se Viktor na počátku vzrůstajícího se blahobytu a mohl býti za několik let jednou z nejlepších partií v celém kraji, a Žofii dostalo se krásného věna, a ač již trochu přivadlá, mohla vejiti do každého domu.

Pro ty děti, světa neznalé, musily býti Horoškovice začarovaným zámekem. Mohlo se jim ukázati jediné to, co se uzná za dobré, aby viděly. Od Mimi vzdalují se nápadníci jeden po druhém, a Frynie sotva že si nějaký holo-brádek všimne. Hlupáci! Věna jsou pro ně příliš malá! Viktor by se hodil — a kdyby bylo možno Zofii namluviti, aby si oblíbila našeho Runia . . . Ona je tak směšnou, že by byla s to tak učiniti! Jenom jí vzpomenouti na oběť!

„Tak, tak, to by nebylo příliš špatné!“

Hrabé mnul si ruce a usmíval se.

„Třeba toliko opatrnosti, nežli se všechno vyjasní!“

S Runiem, jemuž ta směšná Žofie měla se obětovati, měly se věci následovně. Byl nejmladším se tří synů pana Jiřího. Gustav a Adam byli na vychování mimo dům. Začali s Tarnopolem, kde první pobyl měsíc a druhý, dik zvláštní protekci dp. prefekta, vypověděn byl teprve o tři měsíce později. Odtud pak po deset let přebíhali z jednoho ústavu vychovávacího do druhého, ať světského či řeholního. Gustavovi bylo devatenáct, Adamovi třiadvacet let. Konečně vrátili se domů bez diplomův, za to však s velikou znalostí světa a několikajazyčným jargonem. Úspěchy onoho poučného cestování uspokojovaly rodiče, neboť oba mladíci nosily kravaty i monokly způsobem bezúbohným, rozuměli koním a voňavkám, měli ohromnou zásobu šlechtických nezpůsobů, tvořili vůbec, dle názoru hraběčtina, „pěkné figury“. O jakých podrobnostech, o prospěšných obratech a změnách nebylo přece třeba šířiti. Řeklo-li se všeobecně, že mladíci konali svá studia pořadem v Němcích, Belgii, Francii a Anglii za příčinou srovnávacích pozorování a dobrého akcentu — činilo to ve společnosti výborný efekt.

S Runiem však bylo to zcela jinaké. Byl on miláčkem hraběčtíným, jehož ona nechtěla od sebe pustiti. Muž jí domlouval, hněval se na ni, příklady jí předváděl; nic to nezpomáhalo.

„Dej mně s tím pokoj; lidi se dají oklamati. Řečem naučí se od vychovatelů, způsobům — v saloně a tomu, co Adam a Gustav nad to umějí . . . tomu je lépe až později se učiti. Musím bez toho, co se navrátili, každého půl roku méniti garderobu.“

Zůstal tedy doma. Patrně však musila domácí studia postupovati pomaleji, než jak hraběnka očekávala a žádala, neboť dvacetiletý hoch ten nebyval brán do salonu a před hostmi strážil se někdo o něm mluviti. Stávalo však se časem, že někdo méně důvtipný na Runia se tázal.

„Ó, ten je příliš zaměstnán.“ odpověděno; „celý den sedí nad knihami, zabrán do studií. Měl vstoupiti na universitu, ale neslouží mu jaksi zdraví. Lékaři mu nařídili, by se vystříhal vši společnosti.“

Hoch však zatím seděl bez pohnutí celé dny v osamělé budově pod dozorem důvěry hodného sluhu, prohlížel si skleněnými očima několik zamaštěných, roztrhaných, obrázkových knih a propukal časem v bezsmyslný, idiotický smích.

O tom všem věděla již Žofie něco málo, později však domyslila se ještě více. Žití naučilo ji uvažovati a pozorovati. Proto také otvírala dopis s pocitem mocného podivení a jakéhosi nepokoje.

„Milovaná Žofie!“ — psal pan Jiří. — „Já i moje žena prosíme Tě a Viktora srdečně, abyste k nám na nějaký čas přijeli. Nějak jste na Horoškovice zapomněli. Stýská se nám po Vás. Mimi viděla Viktora v Kyjevě a tolik nám o něm vyprávěla, že ji bratří s bratránkem škádlí. Já pozoroval letos z jara, že Viktor je nějak bledý a znavený; jest mu potřebi společnosti a zábavy a Tobě tím více. Přijďte tedy. U nás je prázdno — jsme sami doma. Máme zármutek nad naším ubohým Runiem, kterému je každou chvíli hůř. Tetička počítá na Tebe, že jí pomůžeš ukojiti a rozveseliti to ubohé, choré děcko . . .“

„Co to znamená?“ šeptala zamyšlená.

Viktor vstoupil právě do pokoje.

„Pozvání od strýce Jiřího,“ — pravila, podávajíc mu dopis a hledíc mu do očí.

Chlapec uchopil dopis, všecek popleten.

„Psal jsi mu o mně?“ otázala se klidně.

Odvrátil se od ní a popošel rychle k oknu, jakoby neslyšel.

Porozuměla tomu. Psal strýci, používaje jeho intervence oproti Čaple-
vičovi a sestře

Nazejtří byli již v Horoškovcích.

Ve žlutém paláci se zelenou střechou a podjezdem o osmi sloupech, přijati byli srdečně, ale beže vši úslužnosti. Byli to přece jen chudí příbuzní. Ubytovaní byli nahoře v pokojích, kde bydlily obyčejně guvernanky a domácí i přespólní dames de compagnie; obědvali v malém salonku, bez zákuskův, před sluhy chovali se k nim tónem plným protekce, o samotě však byli k nim samé cukroví.

Gustav s Adamem ukazovali Viktorovi jezdecké a dostihové koně, anglického jockeye, nejnovější zásilku ponografických francouzských románův, divany a koberce z ornátův, které koupili od žida velice lacino. Žofie zase musila se podívatvati pařížským toiletám od Wortha a Felixe (v pravdě však je šila Žanetta v Oděse) a naslouchati velkopanským tlachům — až jí přecházel zrak i sluch. Celý den házeno jimi jako míčem. Bude-li ze zamýšlených návrhů něco nebo nic? Budou-li moci vejiti v poměr s bohatými dědici Miňkoréckými, nebo rozejdou-li se s chudými příbuznými — zatím se volně a mile pobavili. Žofii, co je pravda, méně se poštětilo. Přes heroické napjetí svých sil nemohla ukryti, jak málo ji zajímají nejtěkavější tlachy jakož i nejvážnější podrobnosti u toilet, a Gustava při prvním pepřném žertiku, který sobě dovolil, změřila takým pohledem, že to na něho učinilo zajisté větší dojem. nežli udeření Mimi vějířem aneb pronikavý křik Fryniin s něžnou poznámkou: *Cochon, que tu es!* Ani on, ani Adam neopovážili již se také na něco podobného dvojsmyslného, vyměnili si toliko na vzájem při prvé příležitosti svá mínění o sestřence.

„Husička, hraje si na učenou.“

„A svatoušek při tom.“

Sestřenky naopak měly o Viktorovi zcela jiné mínění. Žofie mohla býti vesuickou husičkou, ale Viktor nebyl nikterak vesnickým medvědem. Přecem určeno o něm, že byl à croquer a také opravdu, zvláště Frynia, hleděla na něho pohledem nějakého lidožrouta. Potom o bigoterii a zdrželivosti nebylo řeči. Rozuměl všemu, chytal je ve slovech, a za hodinu stal se mistrem v této dvojsmyslné rozmluvě, jež na pohled vypadala náramně nevinně. V tom předčil daleko své bratrance. Blýskal, oslepoval, házel salonními neslušnostmi daleko více než pan Boleslav, který přece tím vynikal, i než pan hrabě Zikmund, v Paříži tím známý. Hned prvního dne byl několikrát tlesknut od Mimi přes ruku, od Frynie zase vějířem přes ústa, od obou pak dostal kompliment:

„Toi, tu es encore plus cochon, que Gustava et Adam.“

Byl cochon, byl tedy chic.

Měl se tu opravdu dobře. Cítil se býti ve svém živlu. Pro takový svět byl on stvořen, pro takové chování se, takové stálé dráždění smyslu a krve potýčkami salonních vtipův, a z toho pak vyplývající zdar, který jest údělem toho nejkrásnějšího a nejslavnějšího. Dosud neznal toho světa, byl dosud děckem. Poznáváním světa poznával i sebe. Objevil v sobě dosud neznámé nadání a síly i viděl, že bude zde míti první slovo a vynikající postavení. Všecko to, co v něm bylo egoismem, prázdnotou, smýšlenkami — v čem mu lichotili a jej podněcovali — to rostlo teď do výše. Formule a fráze, které mu od dětinství vštěpovány byly v hlavu a srdce, jako průvodčí nit života, jevily se mu v této chvíli býti mdlými, směšnými, zbavenými všeliké ceny a smyslu. Píti tak, jako jiní, z plného poháru lahůdky života a pocitů — nebylo-liž to štěstím?

S Žofii bylo to jinaké. I ona z počátku cítila se býti ve vyšší společnosti. Jednou kdysi zastavila se u nich paní teta se svými dceruškami na dvě hodiny. Jely právě skrze Miňkovce. Maminka Žofina Kazimíra nechala po odjezdu toho panstva otevřítí okna, aby ze salonu vyšel zapach těch voňavek a nevrle položila se do postele. Sama nebyla nikdy v Horoškovcích, vymlouvajíc se na svoji chorobu, podobně nedovolovala jí zase přílišná vzdálenost býti na Přelavském zámku u knížete Ondřeje, v Rynové u pánů Anatolů a v Zahatce u Šambelánů. Vyhýbala se těm lidem, dceru svou vystříhala před nimi.

„Budeš-li chudou, nehrozí ti od nich žádné nebezpečství; nebudou se k tobě znáti. Stala-li by jsi se, což není ani pravdě podobné, někdy bohatou, musila by jsi se s nimi stýkati. Zapřísahám tě, nedej na sebe nikterak působiti. nenásleduj jich.“

Z toho, co Žofie slyšela, představila sobě ty poměry a ty lidi docela jinak. Věděla, že se setká s nejedním zlovykem — sbledala však docela něco neočekávaného. Pro takovou na vsi bez společnosti vychovanou dívku, ale zvyklu uprostřed svých nejbližších a nejdražších vyššímu stupni duševní i společenské zábavy, zdály se tyto svobody jakož i triviálnosti podivnými. Podezřívala tetu, že jest to práce jejího vlivu, a že to, s čím se v Horoškovcích setkává, žádnou vyšší společností není. Dopustila se jednak proti své tetince nespravedlnosti.

(Pokrač.)

Různé zprávy.

Bar-Kochba zove se nejnovější velké dílo Jar. Vrchlického o dvanácti zpěvích. Jedná o posledním boji Židů za svobodu. Uvádíme nejprve krátký obsah. Básník vede nás k židovské zdi pláče při zbořeném chrámě Jerusalemském a činí nás svědky dojemných scén. Přijde Akiba, první a nejslavnější rabin židovský, nepřemožitelný věrec a pracovník za spásu Israele. Matka Bar-Kochby přivádí svého sedmiletého syna, který usne únavou. Akiba jej uzří a vidí hvězdu pláti na jeho čele a tuší jeho budoucí poslání. Avšak tu zjeví se anděl smrti nad spícím chlapcem. Až sem jde prolog. V prvním zpěvu jsme svědky rozhovoru císaře Hadriana s Akibou o situaci Židů a jich soudu o Římanech. Hadrian, který právě vrací se z cesty po Orientě, pozná z rozhovoru židovské sny a snahy po samostatnosti, z čehož povstane pro Židy obrat velmi nepříznivý. Druhý zpěv líčí shromáždění Židů radících se, jaké stanovisko mají vzhledem k novému obratu římské politiky zaujati. Zvítězí strana Akibova žádající boj na život a na smrt. Akiba sám veden je k tomuto vystoupení věrou v Bar-Kochbu, který má býti vůdcem, jehož jde hledat jsa přesvědčen, že v právě chvíli ho najde. Zatím Bar-

Kochba v údolí Josafat mezi hroby hledá v pěkných meditacích své povolání. Akibova víra zjevením Bar-Kochby nabývá zázračného přesvědčení v jeho poslání Božím. Zde jakož i dříve a často ještě jsou různé meditace mesianské. Až sem převládala meditace, která pak více ustupuje dějům. Ve zpěvu čtvrtém chce mistodržitel římský provéstí zorání hory Sionské, jež nařídí, zatím co rabini s ním vyjednávají. Bar-Kochba zabije ranou pěsti vola, který měl zorati zem, a rozptýlí římské žoldnéře. Je Akibou prohlášen Mesiášem. Bar-Kochba sbírá lid. Každý musí na znamení neohroženosti useknouti si malík levé ruky. Bar-Kochba předchází příkladem. Judita, matka Bar Dromy, bývalá milenka Bar-Kochby, tomu nedovolí. Tu Bar-Kochba za tohoto utne si sám druhý prst. Tím získá pro sebe všecken lid. V šestém zpěvu vidíme mučení Židů a jich nezvratnou víru v pomoc nového Mesiáše. o jehož úspěších vyzvědači přinášejí pro Římany zvěsti Jobovy. Bar-Kochba skutečně v poslední chvíli přirazí, zvítězí a zajaté vysvobodí. Víra v Bar-Kochbu stále roste nejen u něho samého v sebe, ale i u lidu. Týž založí si — zpěv sedmý — jako střed město Betar proti Jerusalemu. Tím položeny zárodky

neshody a zároveň první stíny na osobu nového Mesiáše. Syn Judity, s níž obnoví Bar-Kochba starou lásku a již vezme k sobě jako choť, stane se velitelem Tur-Simonu. Vidíme tu i velmi zvláštní líčení vyjednávání Bar-Kochby s křesťany. Odpovědi křesťanského biskupa jsou nejzvláštnější a nejnepochopitelnější z celé knihy, kterou přece psal křesťan. Jsou v duchu Vrchlického pojmání lidské epejeje. Nejpodstatnější věc schází — že vykopení je dokonáno, a důsledky z něho v pojmání emancipačních bojů židovských. Ve zpěvu osmém prohlášen je Bar-Kochba na základě velikých válečných úspěchů za krále a Mesiáše v duchu zkažené víry židovské v Mesiáše. Poprvé se ozve tajný odpor rabinů poznávajících: Bar-Kochba není Mesiáš. Zpěv devátý líčí válečný plán Bar-Kochby a zápasy jeho s lidem, který nařiká na hlad a těžkou práci v podzemních chodbách. Padne Tur-Simon, Bar-Droma zemře. Ahasver, obraz zla a smrti, poprvé se zjeví. Rabinů otrávilí studně, jsou vypověděni z města a odejdou. Veliká roztržka mezi Bar-Kochbou a duší jeho díla, Akibou. I on odejde. Z toho všeho vnitřní rozklad, úpadek víry v dílo Bar-Kochby, Mesiáše. Síla Bar-Kochby mění se v tyranství, důkaz, že i sám pozbývá víry v sebe. Proto — zpěv desátý — odevzdává se černé magii, zapře Jehovu. Volá mrtvé, obětuje s Juditou krev nevinného chlapce, jehož otec ze msty je pak příčinou zrahy a pádu Betaru. Odkryje Římanům tajné podzemní chodby do Betaru (zpěv jedenáctý a dvanáctý). Na Bar-Kochbu hrnou se důsledky jeho poblouzení, jimž podlehnou při posledním zjevení Ahasverové. Zemře s Juditou na loži. Epilog obsahuje Akibovo vidění věků budoucích — utrpení Israele, ale i jeho věčné vyvolení. —

Báseň je zralý plod básníka mistra. Jiná látka takto zpracovaná mohla by býti věru nesmrtelnou epejejí. I tato látka by se jí byla stala, kdyby básník zaujal stanovisko křesťanské, mesianské, stanovisko, že smrti a vykopením Kristovým skončilo se poslání Israele, tento jeho boj že byl poslední pokus zaslíbených, marný právě proto, že ztratili cíl, ku kterému dle vyvolení Božího byli ve Starém Zákoně vyvolení. Jsou zde tu

a tam ozvěny, ale stanovisko činí dojem vypravování více historického, z něhož vyplývají leda filosofické důsledky básníkovy, dle kterých úpadek židovské říše a vítězství křesťanství není než jeden ze stále se opakujících zjevů světových. Vítězi jsou Římané. Hojně jsou meditace náboženské a filosofické, ale nedotýkají se základu židovské otázky. Křesťané ze židovstva hráli v tu dobu velmi důležitou úlohu historickou i náboženskou. Básník se jim vyhul až na uvedenou rozmluvu biskupa Judy s Bar-Kochbou. S odpovědi biskupa nelze souhlasiti. Křesťané ze židovstva měli zcela jiné důvody, že neučinili boj Bar-Kochby i bojem svým. Vztahovati národní otázku do věci, je nemístné. Zde rozhodovala jediné idea mesianská. Křesťané měli v té věci stanovisko zcela jasné Židé nejsou národem nationalním, nýbrž náboženským. bojovali ne za národní věc, ale svou ideu mesianskou. Jen v ní je vůbec také výklad života tohoto národa. Laika snad nadchnou různé ty meditace, jimiž kniha je plna. Bude snad i u utržení nad všečlověckými sentencemi — kdo pojímá židovskou otázku správně dle naší idey mesianské, bude neuspokojen mělkostí a povrchností meditací, které nepronikly k vlastní věci. Básník ovšem učinil tak vědomě, stojí na moderním stanovisku všelidském. Tak ale podal suad epejejí k oslavě národa židovského, ale vytvořil dílo pomijející, jež mimo židy zajímá leda jen filosofovy stanoviska Vrchlického a tu a tam některých odborníků. Nebo, že by nad katolickou a křesťanskou ideou mesianskou stála a zvítězila filosofie člověka dle Vrchlického, nevěří snad ani sám upřímně. Pravi se, že meditace básníkovy netýkají se jen děje, ale jsou allegoriemi vztahujícími se na národ český, na otázky, jež každou duší zajímají. Jsou tak všeobecné, že lze jim podkládati vše možné — vždy ovšem dle stanoviska Vrchlického. Je-li tomu tak, musili bychom pak k leccemu zaujati stanovisko kritické. čeho zatím nečiníme. — Čtenářů najde dílo jistě mnoho, více než drobné básně Vrchlického. Že je to dílo znamenitého ducha zralé, formou dokonalé, již jsme pravili. Kněz odložil je ovšem zcela chladně, s úsměvem.

* * *

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Nový bankrot.

(Dokončení.)

Jiná neblahá činnost žurnalistiky záleží v tom, že uveřejňuje, hovic zvědavosti čtenářstva, všechny podrobnosti k fotografii zločinu. Dle Mac Donalda, který o tomto předmětu sebral množství látky, „leží v tom veliké zlo pro společnost. vzbuzujíc v ní mané touhu k následování.“ Mimo to v zločinci budi ještě pýchu. Konečně ukojí tyto publikace v lidu zvědavost, která je chorobná a nebezpečná.

„Lidé mravně a duševně slabší jsou jí nejvíce podrobeni. Jsou-li to dokonce dítky a mládež, na něž tato demoralisační činnost působí, následky jsou ještě horší, poněvadž u mládeže napodobení převládá, a vědomí osobní zodpovědnosti je nevyvinuté. Před projednáváním soudním přináší naše žurnaly podrobná vypravování „dramatu“, kteréž pro nezdravou dychtivost lidu je jako napínavé divadlo. Žurnalisté obléhají síně, aby ulovili nějaké zajímavé detaily, nové dle libosti si vymýšlejíce. Někdo byl oběšen; jak? kolik bylo uzlů na provazech? Jiný byl otraven; jakým jedem? dle kterého receptu byl jed připraven? jakým způsobem byl dán oběti? Není podrobnosti tak ohyzdné, aby nebyla čtenářstvu presentována. Má cítiti vše, zvláště, je-li to mladík, co chtěl, myslil a cítil vrah; má ve své fantasii zločin od začátku až ku konci koncipovati, doprovázeti a vykonati. Tak vychovává žurnalistika náš lid.

Nedávno referovaly anglické žurnály s jistou zdrželivostí o processu jakési lidožroutky, která zabijela děti a byla odsouzena k smrti. V téže době uveřejňoval jistý velmi rozšířený list francouzský celé sloupce hrozných podrobností o hrozném tom processu, aniž by mohl někdo vypátrati, jak se o nich dověděl; nejspíše si je vůbec vymyslíl. V Anglii neuveřejňují se podrobnosti o zločinech, di Rostand; žádný úřad jich tam nepodá; soudní zprávy jsou tam suché. V processu Oskara Wilde zachována byla přísná reserva. Je skutečností, že francouzská demokracie proti vlastním zájmům nejen nestaví hráze přílivu zločinů, ale nechává ho ničiti všechny hráze pod záminkou „svobody“.

Co tuto praví p. Fouillée, který už dříve obrátil na sebe pozornost svými články o zločinnosti moderní francouzské mládeže v článku „Revue des Deux Mondes“, námi již citovaném a její příčinách (uvádí za příčinu školu a literaturu), lze zajisté namnoze tvrditi také o naší a vůbec o každé žurnalistice, neobmezené a svobodné, jež svobodou rozumí právo překrucování dle své strannické tendence, právo manšestrovské konkurence řídící se a vypočítané na vášně a náklonnost širokých vrstev národa, která nepodléhá trestům za lež, za pěstování smilství, za rouhačství a p. Podobnou svobodu svědomí, vědy, mravnosti lze naléztí v liberálních státech. Je jen důsledkem plynoucím z důsledku liberalismu. Národové začínají pykati za jeho hříchy. Než slyšme další jeho úsudky!

Maurice Talmayer (žid?), redaktor „Figara“, píše:

Tažete se po mém mínění o žurnalistice, její mravnosti a zodpovědnosti po způsobu, jakým bylo by jí snadno reformovati; jsem v nesnážích, maje odpověděti. Hle, dvacet let piši do novin. Jak mám vám říci, že jejich vliv nezdá se mi vždy dobrý? Ba často zdá se mi velmi špatný, a p. Fouillée nemá jistě nepravdu, když jim z velké části přičítá vinu na skutečné nervosnosti, v níž tak skandálně se bijeme. — — — Přispěla-li žurnalistika k vzrůstu zločinnosti? Ano! Jest to ona, jež v lidových masách rozšívá símě veškeré špatnosti, jehož ovoce my nyní zakoušíme? Ano! Jest žurnalistika nástrojem prolhanosti, broznějším, než jaký kdy existoval? Ano! A já vidím historika, který po stoletích bude psáti naše dějiny dle našich žurnálů!

„Figaro“ bude mezi prvními, neboť on právě je jeden z nejrafinovanějších. jeden z těch, které pod rouškou elegantního umění, duchaplné causerie, jemného, renaissančního umění, někdy i zbožnosti à la Louis XIV. pěstuje nejrafinovanější zhoubu, ovšem hlavně v kruzích vyšších. Tím zajímavější je úsudek jeho redaktora. Ale jistě povedenější jsou krokodili slzy E. Zoly. Nebo také autor děl „Pot-Bouille“ a „Rougon-Macquart“ zasedl na stoliici mravnosti a oddechl si jako onen fariseus z evangelia, který se šel s publikánem modlit:

„Jaký zármutek, jaké rozhořčené vzbouření svědomí před opovržením hodným dílem žurnalistiky, jejíž řemeslo, vypočítané na zvědavost veřejnosti, brozí odmužnití a otrávití národ! Má duše proto krvácí, i třeba mi bolestného vzpružení rozumu, abych si zachoval útěchu lepší budoucnosti.“

Ten dobrý apoštol, poznamenal k tomu Camille de Beaupuy.

Charles Canivet (Jean de Nivelles), redaktor „Soleilu“, který 25 let působí při pařížské žurnalistice, napsal

„Veliký počet žurnálů není psán žurnalisty a slouží různým zvykům, které s žurnalistikou nemají nic společného. Pravda, vznikly nové obyčeje jako násilí, insulty a j., za něž zodpovědnou je činěna žurnalistika; ale to není správné. Zahostily-li se u nás takové málo chvalitebné zvyky, vina leží v neslýchaném se rozmnožování listů, kdežto počet pravých žurnalistů klesá. Hrubost a injurie neplatily nikdy za platné důkazy; došli jsme k nim, poněvadž jsou všem přístupny, nevyžadující žádných vědomostí. Hlavní příčiny úpadku žurnalistiky jsou: nutnost rychlé informace, která vede k falešné nebo aspoň velmi pochybné zprávě, ale mítí první zprávu je dnes už nevyhnutelné; obecná ignorace daných otázek, jež nahrazuje vědeckou, slušnou a loyální diskusi úvahami osob nicotných, jež na místo důkazu klade

nadávky; bezstydná reklama věcí darebných; nejapné feuilletony, jež od třiceti let kaziti fantasie lidu pokládají přímo za čest etc. etc. To jsou dle mého soudu první a hlavní příčiny úpadku žurnalistiky.“

Pilát, jenž si ruce umývá. Ale zdá se míti pravdu. Největší zlo nepochází od vážných žurnalistů, ale literárních nádenníků, pracujících, abychom tak řekli, akkordem řemeslníků, kterým získati má odbyt ne jakost a solidnost práce, ale krajnost stanoviska, obchodní dovednost, reklama boucharonství a p.

Umravnění žurnalistiky vítá také počestný Clémenceau, první hrůzovládců nad veřejným míněním, dnes ostatně dost pošramocený obhájce Dreyfussa, vždy ochotný dáti se najati dobře placíci. Georges Clémenceau dí:

„Žurnalistika má hrozné rány, toť pravda. Každý pokus umravniti ji bude vítán; ale nebude míti trvalého výsledku, nezasáhne-li ke kořenu zla a nedá-li se odstrašiti dlouhými neúspěchy od cíle: reformy prohanosti. Plutokracie rádí ve světě. Hle, zlo našich dob...“

Avšak nejpovedenější je úsudek socialistického vůdce Jauresa, velikého poctivce a přítele mravnosti a lidu z nedávné stávký sklářů známého a osvědčeného.

Jean Jaures píše:

„Ah! mravní revoluce buržoasie, vidoucí, jak nemravnost hanobí její syny a dcery! Myslí-li po století na hubení rodiny dělnické, na smíšenost (rozuměj pohlaví) v továrnách a dílnách, na nebezpečí, jemuž vydána mladá dělnice od smělosti soudruha a pána? Jaká učinila opatření? Vše bylo podrobeno jedinému zákonu — zisku. Ha, ha! Industrialism nakazil morem část národa a hrozí nyní nevinnosti synů buržoastických. K čemu to pobouření? Či má se stydlivost státi také výsadou třídy? Poslední skandály škodí třídě privilegiované! Proto všechny konservativní živly, majitelé zemí, židovští penězníci, katolíci svobodní myslitelé buržoastičtí dávají se do boje, ale přes nepořádky, jež prolamují řady veliké armády konservativní, trvá pravda, a socialism přetrvá je také. Nechtě pan Béranger mi odpustí, ale čeho nelze žádati od žurnálů, jimž vládne kapitál? Čtnost? Ta není jejich údělem. Jen jedno dobré dílo mohou konati; rozklad bídného světa, jehož jsou representanty, uspišiti. Činí tak se stkvostnou nesvědomitostí, která je jediným svědomím odsouzených pořádků. Mají jednu etnost: ničí; je jediná, na níž mohou činiti nárok. A my si jiné ani nepřejeme — —“

Jak patrnó, o bankrotu žurnalistiky nelze pochybovati, když ji konstatají lidé, kteří jsou namnoze mistry a vládci moderní lidové literatury, zasvěcenci v literárních obchodech a tajích redakčních na slovo vzati.

Že katolická žurnalistika těchto výtek je prosta netřeba dokazovati. Vždyť neúspěch její je právě zaviněn tím, že vzhledem ku svým zásadám nemůže hověti a nehoví výhodám, jež poskytují uvedené právě vady a výtky. Jedné věci v posudcích lze postrádati: vytknutí vlivu inserátu a jich pozadí. Snad ve Francii tato okolnost nebije tak do očí; u nás byla by jednou z hlavních. Sledovati asi rok inseráty všech našich listů, bylo by socialní studii přímo stkvostnou, ale i úžasnou. Ovšem bylo by k tomu třeba též rozsáhlé informace o inserujících osobách a firmách. Jaké propasti korrupce, bezcharakternosti, zaprodanosti, nevlastenectví, otevřely by se před zraky nic netušícího, klamaného lidu. I tu katolická žurnalistika stála by čista. —

Jako důsledek vyplývá nutně otázka, kdo je tohoto úpadku moderní žurnalistiky vinen. V konstatování politování hodných sekt byli enquetisté jednomyslní; v otázce viny a zodpovědnosti je mezi nimi naprostý nesouhlas, všemi možnými směry se křižující, je mnoho vytáček, omluv a p. Odkud to? Důvod lze snadno uhadnouti. Vyhledávání příčin vedlo by nutně k otázkám, „není li úpadku toho příčinou beznáboženská škola a beznáboženská výchova společenská mimo školu, bezbožectví celé státní správy francouzské, všeobecné poklesnutí mravní úrovně následkem poklesnutí víry, nerozumná svoboda tisku, korupce shůry, charakter a domnělá velikost (!) některých literárních obsluhovatelů veřejnosti a p.“ A tak odpovědi enquetistů na otázku „viny a zodpovědnosti“ jsou vlastně „nový“ bankrot, a to bankrot statečnosti nezávislého, odhodlaného a upřímného přiznání se, bankrot dobrého genia národa, který v současné spisovatelské elitě — ovšem liberální a sektářské — nemá mužů, kteří by měli odvahu vyznati pravdu a její důsledky, bankrot veřejného mínění, které přijímá a konstatuje faktum zvrhlosti literární, ale k hlasům z tábora katolického, úpadkem literatury pilně se zabývajícím, zůstává hlucha — ze strannictví, ze zaslepenosti.

Vyberme některé charakteristické črty z odpovědi na otázku viny a zodpovědnosti.

Zdravá logika usoudí: je-li některý žurnál špatný, zaprodajný, prohaný, nemravný, leží zajisté vina v první řadě na listě samém. Ale jinak p. Cruppi. Tvrdí, že žurnalistika nemá za účel úlohu vychovatelskou; jejím úkolem je „de traduire l'universalité de la pensée humaine,“ referovati o veškerém smýšlení lidském. Ale k této „universalité de la pensée humaine“ patří všecko, tedy i bezbožectví a pornografie, neboť jsou také částí lidského smýšlení. V otázce náboženské není pro liberální pány vůbec žádné meze myšlení, neboť to pole prohlašují za naprosto svobodné, náboženský liberalismus za pokrok a svobodu, jakékoliv ohledy pro pozitivní stanovisko víry za hanlivé zpátečnictví. Nemůže tedy v ohledě víry býti vůbec nějaké viny. V ohledě mravním mluví sice moderní duchovní elita o jakési všeobecné morálce, ale to je vlastně fantom, poněvadž není tu žádné jednoty v zásadách, žádného zákona, kterým by se dala tato morálka odůvodniti. Tato morálka je jen „souhrn společných náhledů duchovní elity v ohledě mravním“, nic jiného, neboť nějaký božský zákon není uznán. Prohlásí-li tento „souhrn náhledů“ jistou míru příjemné pornografie za oprávněnou část „lidských požitků“, život zpříjemňujících, jsme hotovi. Důvodem k „mravnosti“ zůstane pak jen epikurejské pravidlo, užívej s měrou, abys mohl užívatí dlouho a neškodil si na duchu a na těle. Či má snad stát v zájmu svém a v zájmu národa bdíti nad „měrou“ požitkářství? To by bylo dle liberální theorie tyranství, poručnickování lidu, zpátečnictví. A jaké měl by k tomu právo? Co je mu do toho. Vždyť je sám jen reprezentant veřejnosti a nic více. Žurnalistika tedy není zodpovědna. Podává „universalité de la pensée“, ať si z ní každý vybere.

K tomuto důsledku Max Nordau skutečně též dospěl. Praví ve svém posudku, že žurnalista není o nic více zodpověden než kterýkoliv jiný občan. Pomlouvá-li, kladu jej na stanovisko domovníka pomlouvajícího nájemníky. Lže-li, aby bavit, podobá se salonnímu lvu, který vymýšlí si rytířské kousky a vypravuje je ve svých kroužcích, aby platil za duchaplného. Odporčuje-li podniky podvodné, podobá se pokoutnímu dohazovači falešných papírů. Jeho

zodpovědnost stává se trestnou, jsou-li jeho činy tak zřejmé, že podléhají zákonu, zasluhoval-li by pro činy, jež zákony nelze pronásledovati, opovržení všech „slušných lidí“. Patrně že tu je řeč o nejširším individualismu. Tyran, který poručil libovolně střeliti do lidu a kázal vypáliti celé vesnice, byl by dle této nauky stejně zodpověden jako vrah jediné osoby. Ale žurnalista působí na tisíce čtenářů. Tato nauka neví patrně nic o hříších cizích, neboť za zlo, jež žurnalista působí ve čtenáři, není dle tohoto náhledu zodpověden on, ale čtenář sám; je to jeho věcí, aby nedal na sebe působiti nebo lépe se poučil. Nad to pak jedná se tu ještě o „zásady práva a spravedlnosti“. Jednotlivý hřích není téměř ničím u porovnání k porušení zásad socialních, které žurnalistika provádí nerozlišujíc dobra a zla. To je revoluční dílo socialní, jakého jednotlivec nikdy ani dopustiti se nemůže.

Ale enquetisté popírají i vinu čtenářstva. Nordau řekl, že národ má takovou žurnalistiku, jaký je sám. Proti tomu se ohrazují. Čtenář, který abonnuje špatný časopis, je spoluvinníkem žurnálu, jelikož lnouti k němu nemusí. Zvědětí vše i to hnusné, co zplodil včerejší den, je potřebou moderního člověka. Co má s celou tou věcí společného celý národ? Hrozný soud! Jakoby nebyli vinni rodičové, kteří ponechávají hanebné věci v rukou svých dětí. A tak kdo podporuje špatný list, poškozuje celý národ, a národ zase jednotlivce. Vina žurnalistiky, jednotlivce i celého národa je tu vzájemná a se doplňuje. Dle enquetistů je list finančním podnikem jako každý jiný. Padá-li na někoho vina, padá skoro jediné na „moderní vládu peněz“; tu ale do žaláře zavřítí nelze. Panství peněz nad žurnalistikou je příčinou žurnalistické krise. Zajisté výtečná liberální theorie. Socialistický boj proti kapitálu může si gratulovati k svému úspěchu. Všichni jsou nevinni. Proto nelze také o nějaké reformě mluvit, leda ve smyslu socialistickém. Úžasná slepota! Závada „nevázanosti tisku“ je dražší než nejdražší statky národa a než národ sám. Proti těm, kteří vyžítují hanebně vášní lidu ze sobeckých příčin nelze zakročiti, jsou to oprávnění spekulanti, obchodníci, kteří hledí zužitkovati svých schopností zrovna tak, jako jiní obchodníci v jiném odvětví potřeb, pohodlí a choutek obecnstva. Pole jich soutěže, reklamy a agitaci je ještě volnější než těchto, kteří daleko snáze mohou přijíti podvodnými manipulacemi a p. v nemilý styk se zákonem. „Panství peněz“ je ten vinník, ne ti, kteří penězi vládnou, jich vyžítují, jimi korrumpují, ne, ale „vláda peněz“. Ovšem ani my nezneuznáváme destruktivní moci peněz.

Význam křesťanství, síla Božích zákonů „nepokradeš, nesesmílníš“ pravá liberální demokracie neuznává. Nezůstává jí tudíž jiného prostředku k nápravě než socialismus. Ale i ten je švindl. Dobře, dí A. Weiss, že buržoistický demokratismus a jím způsobená revoluce nebylo nic jiného než domáhání se moci a bohatství, kterou dříve měly stavy. Buržoasie zvítězila. Socialismus neznamená, než shoditi se sedla buržoastickou oligarchií a zřízení tyranské oligarchie širokých mas v osobách, které jí vládnouti umějí. O nějaké socialní reformě nemůže při tom býti ani řeči. Naopak socialismus znamená hodný krok níže. Zdá se, jakoby společnosti bylo souzeno, aby upadla tak hluboko, jak ji její protináboženský fanatismus žene. Výsledek enquety v příčině zodpovědnosti žurnalistické o tom svědčí. Koho chce Bůh trestati, raní ho slepotou, osvědčuje se opět. — Ale snad kvas katolického hnutí pronikne společnost dříve, než úplně klesne.

O zodpovědnosti spisovatelově pěkně vypravuje jedna bajka Krylova (Auktor a lupič):

V nárákotné říši stínu předstoupili před soudce dva hříšníci. Jeden lupič, jenž byl vynucoval na silnici poplatky a konečně se dostal na šibenici; druhý byl spisovatel, zahrnutý slávou, jenž jemný jed vpustiv ve své spisy, šířil bezbožectví a hlásal nemravnost, jsa jako Sirena, sladkého hlasu a jako tato nebezpečný též. V Hadesu soudní okolky jsou krátké. Rozsudek vyneseno hned. Dva veliké kotle železné zavěšeny do vzduchu na dvou řetězech ohromných a do každého dán jeden hříšník. Pod lupičem nahromaděna veliká hranice dříví, a pak jedna Furie toto zapálila, roznitíc tak hrozný plamen, že i tabule na střeše síní říšských pukati začaly. Rozsudek nad spisovatelem nezdál se býti tak přísný. Pod ním z počátku jen obýnek doutnal; ale čím déle, tím více rostl. Staletí minula a oheň neubasl, kdežto pod lupičem dávno uhasl. Vida, že mu v mukách není úlevy, křičí spisovatel, že není spravedlnosti u bohů, on že svět naplnil slávou, a jestliže psal velmi volně, že za to byl dosti potrestán. Tu zjevila se před ním ve vší své ozdobě se syčícími hady ve vlasech a s krvavými biči v rukou jedna z pekelných sester. „Bídniku,“ volala, „ty výčitky činíš Prozřetelnosti? Ty se přirovnáváš lupiči? Zločin jeho mizí u porovnání s tvým. Jeho ukrutnost řádila, jen dokud žil. Ty však? Tvých spisů jed neslábne, nýbrž tím více působí a se šíří, čím více mizí let. Tam viz — otevřela spisovateli pohled do světa — viz zločiny a bědy, jimž jsi dal vznik. Viz ty děti, jež rodiny své uvedly v hanbu a rodiče k zoufání. Kdo jim zkazil hlavy a srdce? Kdo se smál posvátnosti manželství, zákonu, kdo nazýval nevěru osvíceností, kdo činil náruživosti a hřích svůdnými? Viz! Nyní země je plna zmatků duchovních, vražd, lupičství, půtek, vzburčení. Za slzy vlasti ty neseš zodpovědnost. A ty se míniš býti lepším lupiče? Trp, trp dále!

Abychom ukončili článek poukázáním na školu, s kterou jsme začali, díme: Pravda, škola není jedinou příčinou duševně-mravního stavu dorůstající generace, ale ona sama je uskutečněním těch nábožensko-mravních proudů, které v národech žurnalistikou a literaturou byly vypěstovány. Je ovšem mnohem lepší těchto, ale duch doby vane v ní, a ona je základ, z něhož společnost vychází. Je-li přiznána tedy krise literatury a bankrot její, padá logický důsledek i na moderní školu. Reforma žurnalistiky ve veřejnosti vymyká se téměř každé snaze; školu reformovati a skrze ni pak působiti k zažehnutí přiznaného bankrotu šlo by snadněji. O moderní škole jako zosobnění moderních proudů a jejím bankrotu jindy.

Cestopisné vzpomínky.

(Pokračování.)

Rolníci vitebští, kteří patřili do roku 1832 pod pravomoc missionářů sv. Vincence z Pauly, oblaženi roku 1835 komisí, doprovázenou vojáky, jež zmocnila se jich kostelů a ohlásila jim, že mají přijati carskou víru. Když se vzpouzeli, přepadli je vojáci a zbili je. Mnozí umřeli na místě. Dvaadvacet našlo smrt v řece.

Vedlo by nás daleko, kdybychom vypravovatelé chtěli, co zakusily jednotlivé fary. Dějiny Rohrbachovy to vypravují podrobně. Podobným způsobem zrušeno do roku 1837 v Litevsku a na Bílé Rusi 886 farních kostelů. Szienaszko kázal uniátským kněžím podepsati formelní zřeknutí se uniatství. V provincii mohilevské odepřeli všichni kněží. 160 zahynulo jich na Sibiři. Mezi mučeničky byl i otec jidášského biskupa. Že nemusil do Sibiře, děkoval ne synu svému, ale svému stáří. Metropolitě Bulhakovi slíben řád sv. Ondřeje a metropolitství petrohradské odpadne-li, ale týž neodpál, naopak slavnostně protestoval. Poslán k němu ministr vnitra, ale ani to nepomohlo. Szienaszko radil k násilí, ale car raději vyčkal smrt starce nad hrobem stojícího, která také brzy následovala.

Takovým a podobným způsobem prohlášeny vládou dva miliony uniatů pravoslavnými. Nejsou jimi dnes ještě, ovšem ale jsou lidem zničeným, duševně i hmotně. Scény, jaké lze spatřiti mezi těmito „obrácenými“ uniaty, nelze nikde na celém světě viděti. Kamenné srdce musí se pohnouti litostí, vidouc tento lid, který po desítiletí bez kněží zůstává věren své víře, hyna při tom způsobem, jež nelze popsati. Třeba i židé křtí jich děti, hluboké lesy slyší jich modlitby. Utrpení náboženské učinilo je namnoze duševně chorými. Hrozné to divadlo, ale neznámé; noha cizí, zvláště noha kněze, nesmí vstoupiti v okolí Liblína a v podobné kraje druhdy uniátské.

V Minsku žily sestry sv. Basila, 34 počtem, známé pode jménem sestry nejsv. Trojice. Služba Boží, služba chudých a výchova dětí byla jich povoláním. Taková byla pověst jich svatosti, že obyvatelstvo přes všecko pronásledování doufalo v jich ušetření. Ale právě proto, že život jejich byl svatý a jméno jejich ctěné, usoudil Szienaszko je zničiti, domnívaje se, že, získá-li je rozkolu, získá celé okolí. Přišel nejprve sám, sladký, libezný, užívaje vši své výmluvnosti, aby je přesvědčil, že přechod k pravoslaví je maličností. Neskrblil ani vyznamenáními. „Ponechte si vyznamenání,“ pravila sestra představená, kterou chtěl dekorovati. „Vedle mého prostého kříže vyjímala by se špatně. Ponechte si je, vám pomůže zakrýti duši odpadlíka“

Tři dni potom o paté hodině ranní, když byly sestry v kapli, obklopil důstojný tento biskup klášter svými vojáky a vrazil s civilním guvernérem minským dovnitř. V ruce měl prosbu představené, kterou osmělila se poslati carovi. Zahrnuje ji urážkami, pravil k ní: „Což nevíš že car a já v této záležitosti jsme jedno? Čti odpověď! Žádosti bude vyhověno, stane-li se představená pravoslavnou. Chtěl jsem ti dáti tři měsíce na rozmyšlenou, ale neučiním tak více. Neuposlechnete-li cara, opustite dnes ráno ten o dům. Odejeme, odpověděla představená. Odejeme, opakovaly sestry. Představená prosila toliko, aby směla vzíti s sebou kříž, kterého sestry užívaly při processích. Metropolitě nedovoňil, ale guvernéř, jat milosrdenstvím, dovolil. S křížem na ramenou opustila představená klášter v průvodu svých sester. Dítky, probuzeny hřmotem, se probudily, prchly do města volajíce: „Vojíní odvádějí nám sestry!“ Celý Minsk byl vzhůru, dohonil sestry a na kolenu prosil sestry za poslední požehnání. V sedmi dnech urazily cestu z Minsku do Vitebsku, představená s křížem v čele, sestry za ní, pěšky. Celou cestu zpívaly nábožné písně. Ve Vitebsku odvedeny byly do kláštera „milosrdných sester“, nejhůře to pověstných ruských polojeptišek, mravů obyčejně nekalých; katolické sestry byly z kláštera právě vyhnány. Sestry byly zde po dvou

zavřeny, majíce okovy na nohou. Ve dne musily konati s okovy na nohou těžké práce. Když ani nyní nechtěly odpadnouti, byly týdně dvakráte bičovány. Jich bývalý zpovědník, nyní též odpadlík, bičování presidoval. Ve středu a v sobotu obdržela každá sestra u přítomnosti četného pravoslavného kleru 50 ran holí. Dvě sestry zemřely pod ranami, ale ani vzdech nevyšel z jejich úst; třetí zemřela brzy po bičování. Celý Vitebsk byl svědkem jich mučnictví.

Za nějaký čas přišel Sziemaszko, aby přijal odřeknutí se víry. Představené přinašel drabocenný kříž, odznak představené všech klášterů litevských. Zmíněný zpovědník byl jej ubezpečil, že sestry odpadnou. Když sestra představená byla vojiny před něj předvedena, jal se k ní mluvit s okázalou přívětivostí a sám chtěl ji uvést do kostela. Představená se vzpírá. Na její znamení všechny sestry pokleknou před prahem kostelním. Tu ležela řeznická sekera. Vezměte tuto sekeru, dí k nehodnému biskupu a utněte nám hlavy. Tyto budou se snad kouletí do vašeho chrámu, ale naše nohy, pokud Bůh dá nám kousek života, prahu nepřekročí. Biskup odhodí sekeru, již zraní jednu ze sester na noze, představené dá takovou ránu do obličeje, že jí přerazí několik zubů. Zkrvácena volá sestra: „Hle vaše vítězství, zachovejte si je, snad získá vám nové vyznamenání. Biskup upadá v takový hněv, že je bez sebe a musí býti odnesen. Sestry začnou pěti Te Deum, a všecken lid spojí se s nimi.

Na to byly sestry odvedeny do Polotska a odtud do blízkého města, kde nuceny byly pracovati při budování paláce odpadlíku Sziemaszkovi. Většina z nich zde zahynula od nezvyklé námahy, pět zahynulo, byvše zasypaný, aniž bylo dovoleno komu pracovati na jich osvobození. Podobně zahynuly i ostatní. Obyvatelstvo tajně v noci odneslo jich těla a pohřbilo je; kde, neprozradili nikomu. Jiné zemřely hladem. Zmíněný historik Rohrbacher vypravuje jich osudy zevrubně. My už jen dodáváme, že, když zbylo z 54 sester už jen 14, byly dopraveny na Sibiř. Tři z nich uprchly, když jich představení — popi — se opili, a dostaly se za hrozných utrpení až za hranice. Paříž a Řím slyšely z vlastních jejich úst o hrozném utrpení jejich.

Podobně vedlo se i katolíkům obřadu latinského. Metropolitá Mobilevský byl vetchý stařec; zastával jej administrator diecése biskup Szyt, muž věrný a nezlomný ve víře katolické. Byl tajně jat a někam na konec říše odvezen; na jeho místo dosazen povolnější nástroj, biskup Paulowski. R. 1834 zavřeno na několik řad do žalářů 800 katolíků podolských, poněvadž nechtěli přijati rozkol, k němuž byli nuceni pod záminkou, že prý jich předkové kdysi patřili k uniatům. Biskup Gutowski byl rovněž žalařován. Podařilo se mu podati zprávu svatému Oci. Vláda pomohla si z nemilé situace lžemi a pomluvami. Řehoř XVI. ukázal se býti slabým, ale nebylo divu, neboť kdo věděl v Evropě, co děje se za nepřístupnými tajemnými hranicemi ruské veleříše, v níž vůle jednotlivce vládla vším, i svědomím? Že tato pronásledování z nichž jen nepatrné zlomky přišly k vědomosti vůbec, mohla se vůbec díti, bylo umožněno jedině tím, že Evropa o něm nevěděla, nebo zvěděla li něco od uprchlíků a cestovatelů, oficiální zprávy vládní to vyvracely. O nic se tento nový Dioklecian ruský tolik nestaral, jako právě o to, aby veřejnost nevěděla nic o poměrech v krajinách polských stávajících. Mimo to duch západní Evropy napájel se osvíceným duchem voltairianismu, který klaněl se mocným, jediným

svým bohům, a víry mimo to nenáviděl; skrovné začátky novin byly již v rukou židů. Jakých kroků nešťítel se car Mikuláš, vidíme, že osobně vyžádal si audienci u papeže a směle předstoupil před jeho tvář, aby auktoritou vlastních „císařských“ slov se obhájl a dokázal papeži, že všechny zprávy o pronásledování katolíků nejsou než výmysly. O této audienci mnoho se vypravuje. Podáváme z ní malou ukázkou. (Popsána byla ve feuilletoně „Čecha“ roku 1885.)

Audience cara Mikuláše I. u papeže Řehoře XVI. 13. prosince roku 1845.

S hlavou hrdě vztyčenou, pevným vojenským krokem prošel car řadami kardinálů a jiných vysokých duchovních hodnostářů v papežských síních shromážděných, aniž uznal za vhodné na někoho z nich jen pohlédnouti.

V celém chování svém snažil se dáti na jevo, že zvyklým jest vůli svou u všech bez výjimky prosaditi, a po případě vše rozdrtití, co by se mu v cestu postavilo.

Tak došel do veliké předsíně komnat papežských. — Až sem vyšel carovi naproti svatý Otec Řehoř XVI a slovy vlídnými promluvil k němu takto: „Buďte vítán, sire, jest mně potěšením Vás spatřiti. Jaká byla cesta? Jste zdráv?“

V tom okamžení zdálo se, jako by zázračná změna stala se s carem, jakoby ledová kůra srdce jeho pojednou na výsluní přívětivého pozdravu svatého Otce byla roztála. Car skloniv se, uchopil ruku náměstka Kristova a uctivě ji polbil a nenuceně začal s ním rozmlouvati. Papež uvedl na to vznešeného hosta do své pracovny, kde se oba posadili. Jak zajímavé bylo toto shledání se dvou osob tak od sebe rozdílných věkem, postavou, stavem a smýšlením.

Mikuláš I. byl padesátník, krásně vzrostlé, vysoké postavy; Řehoř XVI. naproti tomu stařec 81letý, ale jiskrného posud zraku a mladistvé ohnivosti ve slovech. Papež mluvil italsky, car francouzsky; kardinál Actou tlumočil, kdež uznal zapotřebí. Papež uchystati si dal k této audienci potřebné opisy carských úkazů proti katolické církvi namířených a od kardinála Mezzofantiho a P. Rullo S. J. vyhotoviti obšírné zprávy o stavu katolíků na Rusi.

Po všeobecných obyčejných zdvořilůstkách zabočil ihned svatý Otec k vlastnímu předmětu rozmluvy slovy: že jest přesvědčen o tom, jak Jeho Veličenstvu se líbí, pakli s ním kdo otevřeně a loyálně promluví, a tu že zamýšlí bez okolků vyřknouti, co má na srdci.

„C est tout ce que je désire! odpověděl car. — („Tot právě si přeji.“)

A na to počal svatý Otec důstojně, hlasem milým, ale tklivým líčiti, jak děkuje prozřetelnosti Boží za to, že mu popráno bylo sejíti se a promluvití s Jeho Veličenstvem. Rád by mu svými slovy otevřel oči a pověděl pravdu o všech těch velkých a mnohých protivenstvích, kterými podřízení orgánové jeho stihají a utlačují věrné katolíky v jeho říši a ohrožují spásu duší jejich. — Svatý Otec pak zvláště důrazně opakoval, že ve všech projevech biskupům a věřícím ze Říma zasláným, při každé příležitosti všem na srdce se klade, aby dávali, co jest císařovo, císaři.

(Pokr.)

Žena v socialistické poesii.

(Pokračování.)

- Ráno než počnu obvyklou práci svou,
oblažím se vroucí ranní modlitbou,
pak v prostý šat se oblékám
a do kostela hned spěchám.
když přijdu tam, posadím se — — —
- Hedvika: A po mužských rozhlížím se?
Veronika: Ne, z knížek pilně modlím se,
což opakuje se každý den
bez rozdílu a bez proměn.
- Hedvika: A co pak když jest kázání?
Veronika: Tu mysl má je v badání
o moci velkého všehomira,
jak mne tomu učí svata víra.
- Hedvika: Snad časem přec oči pozdvihneš
a do panáčka se zahlidneš
zvláště když káže mladý páter Žvast;
nemyslíš si, jaká by to byla slast — ?
- Veronika: Ale, ty vtipy svými urážíš
a v hříšné myšlenky mne uvádíš!
Nikdy nezří oči mé v kazatele tvář,
někdy nanejvýš, co jen ryzou pravdu máš
dívám se často, často velice,
jak sluší mu ta kněžská čepice.
- Hedvika: A co soudíš o tom, kdo má tu čepičku?
Veronika: No, no, kdyby aspoň jednu jen hubičku —
Však co to? Pryč myšlenko plná pokušení,
ďábel sám chce mne přivésti v pohoršení;
chtěla jsem říci, jak krásnou má hlavičku.
- Hedvika: Vidiš, vidiš, jak se pleteš, ty dibličku!
A nebojíš se mi tak v oči lháti?

Ale Veronika se omlouvá, že hubička nezůstane lpěti na její duši; vždy se z ní vyzpovídá, jak se sluší. A jak ta zpověď je krásná:

Oh, jaká slast v srdci mém víří,
když kroky ku zpovědnici míří,
a což když klečím již před tváří zpovědníka
a nořím zraky svoje v oči velebníka,
jehož libý úsměv mne vábí jen bliž.

- Hedvika: A ty se studem před ním nezardíš?
Ona se stydí, ale
tu velebník se soucitem pomáhá,
přiznání ku všemu na mně vymáhá,
a když vše již poví ústa má,
tu zbožné poučení mi dá
ruku svoji vlnadné nastaví
a již můj polibek na ní tkví.
Tu vždy jakýs hříšný duch mué káže,
nač velebník má tak hezké tváře,
proč těch nemám se dotýkati
a vždy jen ruku jeho libati.

To víří mi celinký den v hlavě,
že zapomenu na pokání bravé
a k nové zpovědi musím jít,
jež též pohoršení ve mně vznítí,
a tak z hříchů nevyházím jen,
že k zpovědi musím každý den.

Hedvika: A je ti co platna tato zpověď?

Veronika: To nepřišlo mi ještě na paměť.

Hedvika: A myslíš, že vedeš život bohumilý,
když na panáčka myslíš každou chvíli?
Toť život víc než hříšný jest,
to můžeš věřit na mou čest!

Veronika: Tak hříšná ale přece nejsem jako ty.

Hedvika: Proto že členka jsi svaté jednoty?

Veronika: Já chodím každý den do kostela.

Hedvika: Líp bylo by, kdybys doma seděla.

Veronika: A proč mne k takovému ponoukaš?

Hedvika: Že v kostele jen po mužských koukaš.

Veronika: Nikoli, modlím se tam v každý čas.

Hedvika: A na koho pak při tom myslíš as?

Veronika: Že na rouhání ne, to je jisté,
jak činíte vy socialisté,
kteří víru jen hanbíte,
na kněze všude útočíte.
Vam není nikdy nic svatým,
jste ve spolku s tím rohatým,
toho jako boha vzýváte,
duše své v moc jeho vrháte,
na život po smrti nepamatujete
a z hříšných rozkoší se jen radujete.

Hedvika: No a již nevíš nic?

Veronika: Ó, vím toho mnohem víc,
však on mně kaplan Kašpárek
to do podrobná všecko řekl,
když si mne pozval do svého bytu
při posledním večer slunka svitu.

Hedvika: No povídej dál, čemu 'Tě učil víc?
Však co to? Tobě zardívá se líc.

Veronika: Co dal se dělo, nesmí přijít k uším tvým,
to musí zůstat na vždy mojim tajemstvím.

Hedvika: Toť něco hezkého musilo být,
když nechceš ani se tím pochlubit!
A nyní zas povím já něco Tobě,
bych ulevila Tvoji velké zlobě:
Praviš, socialisté jsou neznat ozi,
jimž brozují satanaš po hřbetě se vozí.
Nebudu vyvracet Ti tuto domněnku,
dnes, kdy ďábel již jest na výměnku.
Však socialistu přetvářet se nevínoš,
tak jak Ty zbožná osobičko to činíš,
a kdo v přetvářce sobě libuje
ten povždy člověkem podlým je,
svatouš-tvím svým nezakryje
vlastnosti ohyzdné zmije

Veronika: Co? Ty k zmiji mne rovnáš?

Toť poslední styk je náš!

Hedvika: Nebudu nikdy toho želeť!

Tak vypadá taková ubohá „studená“, a demokratky si při podobných produkcích ve svých spolcích berou z nich odstrašující příklad. Ach, jak zcela jiná je ta žena která chodí do společnosti „demokratů“. Ve scéně velmi ušlechtilé „Jen žádnou rebelii“ soudružce Marii vypravuje zamilovaný blbeček všecka kázání, modlí se v přítomnosti její celý růženec, dí jí hrozné věci o těch „socialistech a mordýřích“, ale vše marno; Mariina vzdělanost a pravá ženskost vším tím pohrdne a jde za svým krásným a vzdělaným Ladislavem. To je ovšem jiná škola a proto z ní pocházejí i jiné dívky a žeu.

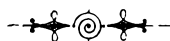
* * *

To nás vede k motivům o lásce. Čarovné thema, na které básníci všech dob a všech jazyků dovedli vykouzliti celé ráje blaha, jež probrali až do nejhlubších hlubin jeho, jímž nadchnuli sebe a jiné nejvyšším nadšením. Od nejvznešenějšího ideálu až k zvířecímu požitku, od vonných vlasů až k malému stěvíčku, od prvního plachého polibku, se strachem a tlukoucím srdcem letem ukradeného až k blaženému štěstí nad kolébkou a tklivé resignaci a snivým vzpomínkám stáří, od obětivosti, jež život a čest obětuje, až k mstivé, smrtelné závisti, od romantiky mladých srdcí až ku klidnému, teplému zátiší u krbu — a kdo by si na všechny ty motivy vzpomnel — vše tu opéváno v tisícerych variacích, v tisícerych obrazech, v tisícerych nuancích, do nekonečna jako věčnost sama. Naši socialisté ani na tomto bohatém poli nenalézají více, než co jim viděti dává strannickou vášni zpitý zrak. — Vizme jen.

V jednoaktovce „Pro lásku“ odvracuje Adéla svého milého Horu od stávky, kterou chce vyvolati. Řídítel továrny Lehký chce snížití mzdu dělníkům, aby si mohl koupiti novou ekipáž. Vynakládá všecko své úsilí k tomu. Hlavním důvodem je jí vzpomínka na ušlechtilou lásku, která bude zničena, nepovede-li se stávka; nebo Hora bude potrestán. Ale Hora nechce pro svou lásku, která mu je též velmi drahou, opustiti spravedlivou věc dělníků; jež pro něho zájmem ještě vyšším. Řídítel Lehký přemlouvá Adélu, aby Horu od jeho úmyslu přece přemluvila. Nejdříve vyhrožuje, ale to nepomáhá, dává jí šperk a slibuje jí pro Horu místo lepší. Adéla úkol převezme, ale o ryzí charakter Horův vše se rozbije. Život chce pro ni obětovati, ale ne věc dělnickou. Zatím ale byla už stávka otálením Horovým u Adély zmařena. Páni vyhráli. Vina padá ovšem na Horu, ale šlechetná Adéla běže ji na sebe. Hora je zatčen. Řídítel užívá jeho zatčení a eventuelního propuštění za prostředek, aby krásnou Adélu svedl. Adéla mu s hněvem vytýká, že je ženat, ale řídítel Lehký vymlouvá se na svůj cit. Nad tím se Adéla ještě více rozhorluje — takový utlačovatel dělníků a cit. Lehký chce užiti násilí, ale v čas přijde bratr Adélin a srazí řiditele ranou pěští k zemi. Je o jednu sketu méně.

Od vilnosti bohatých a mocných chlipníků žena proletáře mnoho, velmi mnoho trpí, ale nedá se. To zkusila i Klára, žena Petrova (výstup: „Vrah“). Petr zabil drzého prácedárce. Za to nalézá se v okovech, když naposledy navštěvuje ho věrná družka jeho. Ach, jak se slzami vzpomíná, kdy s ní blažen býval. Až jeho čin to zvrátil.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Situace politická. Národní socialisté. Radikálové. Hus.*)

O politické situaci nelze říci ničeho nového. Svátky velikonoční přivedly klid. Slyšeli jsme několik zpráv poslaneckých, ale určitého nikde nic, leda obavy, jakoby hrabě Thun stůj co stůj hleděl se smířiti s obstrukcí. Poněvadž ale tato stojí na stanovisku panství němčiny, a to bezohledného, drzého panství, nemůžeme tomu dobře věřiti. To je vše, co říci lze. Nanejvýše lze přidati, že na místo sprosté obstrukce začali radikálové méně sprostou obstrukci. Možná dost, že i tato obstrukce už je plodem uvedeného smířování. Jaké výše dostoupila moderní rozčilenost, lze viděti z toho, že takřka na povel Wolfova listu zřanatisovaný okresní výbor Vrchlabský s neslýchanou drzostí vystoupil proti vdp. biskupu Královéhradeckému proto, že týž se přiznal, že v ohledu národním vede si zcela rovnoprávně. Jednání těchto chlapeckých mužů je charakteristické pro moderní dobu. Jakási opilost, stupňovaná rozčílenost, přepjatost ve výrazech vzteku, nenávisť a zase úcty a nadšení, úžasná proměnlivost a nestálost v názorech, nestydatá pýcha a troufalost, okázalé a hledané projevy proti auktoritě a důstojenství — toť moderní. Jako zástup polovzdělaných, neusedlých, stále horečně zpitých, neskonale domýšlivých chlapců — tak vypadá naše společnost. Příčinu tohoto nezdravého stavu dlužno zajisté hledati v moderní výchově školní a časopisecké a v ustavičném podkuřování a rozněcování pýchy a vášni. Zbývá už jen vzájemné vraždění; vyšší stupňování už věru není ani více možno. — Z četných schůzí, které o svátcích byly pořádány, vynikaly schůze na počest svatého Otce a pak schůze národních socialistů. Obrovské zástupy dělnictva, které se nalézaly už v řadách sociální demokracie, získány mladočeské straně, důkaz to opět, jak národní moment je stále silný. Representanti socialismu to ovšem nejsou. Pravými jeho representanty jsou přece jen socialisté internacionální a je jiu otázkou doby nebo taktiky, a ty masy, které dnes opětně

postavily se pod prapor mladočeského liberalismu, obrátí se opět. Spojení toto je i nelogické. Mladočeská strana dávno už opustila program socialistický, nemá tudíž celé to bratříčkování smysl jiný, leč že je obrazem bezcharakternosti moderních stran. Národní socialisté jsou vlastně stranou směšnou. Svým počtem na okamžik získala váhu, ale svým programem je nesmyslem. je ztenčována využitkováním chyb socialistů a kolísavého hlupství velkých mas. Vůdcové národních socialistů musí si připadati směšné jako staří augurové, neboť cití a vědí, že chci v jednom programě pořádek a revoluci, národnost a všelidskost, české státní právo a sociální stát, musí cititi a věděti, že buď jsou sami osly anebo vědomými nástroji starého liberalismu, v mladočeském vlastenectví representovaného, který moderní zbedované poměry malého lidu přivodil. Neznáme směšnější nestvůry, jako národního socialismu. Rozpadne se ovšem opět co nevidět, vždyť otcí jeho jsou vlastně Wolf a Schönerer. Z celého programu, který je snůškou „pokrokového socialismu“ a „křesťansko-sociálního zpátečnictví“ a tudíž nesmyslem, spojuje zásady naprosto si odporující, zůstane na konec osobování si práva velkých mas drze zasahovati do otázek náboženských a církevních. Mladočeši si ovšem pomohli a sesílili se na oko v lidu. Ubohý lid! Křesťanství socialové, k životu! Také radikálové se hýbají. To jsou také lidé, kteří nevědí, co chci, kteří žijí jen z vášni, jež budí v mladších lidech, z oné zlostnosti, která je moderní, hlavně ovšem z protináboženství, jimž se žijí z protestantských a voltairovských pamfletů. Byli se socialisty jedna ruka, sloužili židům kde mohli, duševní proletářství pěstovali důsledně dle programu socialistického — dnes zřikají se socialistů také. I oni jdou dle toho, co táhne. Zajímavo je, které listy prohlašují za své. Jsou to: Ústřední orgán „Samostatnost“, pak „Ruch“, „Lid“, „Osvěta lidu“, „Kladenské Rozhledy“, učitelské noviny „Školský Obzor“, „Česká Škola“ a „Český Učitel“. Tedy listy nejvíce omezené a při tom nejvíce drzé, které lež a potupu prohlašují za

svou hlavní zásadu a zbraň, jsou listy strany! A ty učitelské listy mezi nimi! To je zajisté zajímavé. — Při poslední Husově aféře ukázala se opětně důležitost našich katolických spolků. Nebýti jich, byli bychom my katolíci úplně vydáni v šanc tyranii a bezohlednosti liberálního „demokratismu“, který v „Národních Listech“ vyčítal hodně okaté dr. Podlípnému, proč katolické deputace, ač zastoupeny byly namnoze vynikajícími osobami, přijal, proč je nesechal čekati v předsíni, proč na ně náležitě nezaňafal, jak by se na katolickou drzost patřilo, proč si nedal libati ruce a p. a p. Katolické spolky musí mnoho snášeti i ústrků, a co hlavního, i od kněží přezdívajících spolkářům „katolíci“ a broustíce si na nich svůj vtíp. A přece je to jediná naše zbraň. Již dnes, kdyby tak někdo postavil se v čelo všech spolků, ovšem někdo, kdo má auktoritu k tomu a kdo by chtěl nějakou práci na se vzíti, bylo by lze probuditi proud a hnutí, které by budilo úctu. Škoda že se tak nestalo. Mladochéši byli by se musili omeziti na zbouření proti nám jediné hrubých mas proletariátu, neboť jsou vázání na jiných stranách, byli bychom měli volné pole. A znění hrubého proletariátu, výbuchy jeho sprostoty a nevzdělanosti, byly by tak mnohému slepému nadšenci pro „českého reformatora“ otevřely oči. Trpíme to, není kázně mezi námi, není osvícené ústřední auktority. Ale i tak vykonaly naše spolky vážný čin, s kterým musí zastupitelstvo počítati — ač nepovažuje li svou libovůli za nejvyšší zákon a za nejvyšší spravedlnost, zcela dle ducha revolucionářů nebo tyranů. Pěstujeme katolické spolkářství! Ať není vždy dokonalé, jen když aspoň je.

* * *

Zprávy národohospodářské. — *(Zase rakousko-uherské vyrovnání. — Finanční ministr proti sacharinu. — Hlavní odznak hospodářského programu strany národních socialistů)*

Vyrovnání rakousko-uherské je jako pohádka o červené karkulce. Již déle než dvě léta se o vyrovnání tom vážně mluví, shánějí se doklady, debatují ministři a rozčilují se zbytečně poplatníci v Cis i Trans a pohádka je stále jedna a táž, t. j. vlastně ještě ani nezačala. Druhá kvotová deputace již brousí si

zuby na nepovolném oříšku a výsledek je — zatím jednoroční provisorium. —

Neradi již mluvíme o bezvysledné této tahanici. Tentokráte nuceni jsme k tomu znova neutuchajícími pověstmi, že prý vyrovnávací předlohy na jisto (?) dne 20. nebo 21. t. m. poslanecké sněmovně předloženy budou. Je to celkem 20 předloh, týkajících se, jednak celního a obchodního spolku, jednak nových stanov rakousko-uherské banky a s tím souvislého upravení měny, jednak připouštění akciových společností k obchodu v obou zemích a pak hlavně nepřímých daní s průmyslovou výrobou (d z cukru, líhu, piva, petroleje).

O kvotě (t. j. poměru, jakým mají přispívati obě polovice říše ku společným výdajům) prý zatím jednáno nebude, pravi se s resignací, zaviněnou neblahým dosud výsledkem v této příčině. Každý se pamatuje, jak před nějakým půl druhým rokem rozhodující činitelé docela opačného byli mínění. A přece se dokazuje nejnověji z maďarské strany, že rozhodnutí o kvotě není tak nesnadným. Národní strana uherská a radikálové opírají se o historii a dovozují, že nynější „jednota říšská“ uzavřena byla s českými a ostatními rakouskými zeměmi a pak že je zcela přirozeno, že každý souhrn těchto zemí platí jednu třetinu. Ostatně prý to bylo kdysi v 17. století výslovně ujednáno ohledně válečných výdajů. Tedy nejvýš 33% naproti výpočtům rakouské kvotové deputace, znějícím na poměr 36:64.

Větší důležitosti prý však je celní a obchodní smlouva. A i v této příčině dokazují Maďaři docela vážně, opírajíce se o statistické svoje údaje (jakých však v Rakousku ohledně obchodu z Rakouska do Uher dosud nemáme), že Uhry mají z dosavadní obapolné této smlouvy dosti značnou škodu, a že příští smlouva vzájemná vůbec — ač dojde-li vůbec na nějakou — musí býti pro ně příznivější! Jak viděti, je na tom Rakousko i zde, čím dále tím lépe.

Podle pověsti všech stran a listů (i maďarských) získán byl v ministru Kaizlovi vážný a svědomitý pracovník. Že jako ministr i slovo dané plnití umí, budou mu především nejvíce vděční cukrovarníci. Aby si snad nikdo nemyslí, že zde mluvíme ironicky, při-

pomenouti dlužno hled, že příčinou vděčnosti není snad návrh zákona podaný za účelem zvýšení daně cukerní (jedna z předloh rak.-uh. vyrovnání). nýbrž nejnovější zpráva, datovaná sice z Pešti, přece však zpráva, již vzhledem k nynějším poměrům viry dáti třeba, že omezen bude obchod se — sacharinem.

Není tomu příliš dávno, co se vyskytovaly ve veřejnosti naší častěji zprávy o tomto čistě moderním produktu chemickém, dovozující zejména z důvodů fyziologických, že sacharin jest vlastně darem ďábovým, kterému by se měl hlavně u Podmokel ukázati karabáč. Od roku 1890, kdy — pokud aspoň víme — na schůzi zemského spolku cukrovarníků z Čech přijata jednohlasně resoluce dr. Nevole, aby dovoz sacharinu zakázán byl (vyjma účely lékařské), usneseno a podáno bylo nesčíslné množství podobných resolucí a petic. Hlavní křížová výprava však uspořádána byla proti sacharinu v roce minulém, počínaje návrhem zákona v dubnu m. roku Mladočechy (resp ředitelem Sehnalem) podaným až k pamětním spisům, podaným různými spolky cukrovarnickými, komorami a gremii obchodními Na tomto místě je do podrobnosti vypočítávati nebudeme.

A nyní konečně přichází vláda, t. j. pan finanční ministr. — Přichází dost pozdě, tím později, že ostatní evropské státy (ať už cukr ve značnější míře produkují nebo ne) již dávno dovoz sladidla tohoto a ostatních jemu příbuzných zakázaly. Ba, co je nejzajímavějšího, i samo Německo obírá se akcí, směřující proti sacharinu tedy proti výrobku, který hlavně páni Němci do obchodu uvedli, aby jim ostatním národům, hlavně nám Čechům, ten pozemský život aspoň tímto způsobem oslazovali. Na říšském sněmě německém podán totiž návrh Ploetze a jiný návrh Pasche, které stanou-li se zákony, budeme u nás v samých sladkostech přímo tououti, tím spíše, že prý nejen vývoz z Německa bude prost daně, ale že docela podporován bude jakýmisi tajnými premiemi.

Jak se dovoz sacharinu vzráhal, uváděl finanční ministr ve své řeči — podáváje rozpočet na rok letošní (1898). V roce 1890 dovezeno bylo do

Rakouska 10 až 15 metrických centů v roce 1896 přes 25 centů a loňského roku již 415 centů. — Jak rychle se vzmohla spotřeba sladidla tohoto v Čechách, ukazuje postup přivozu do Čech (dle zprávy spolku cukrovarníků středních Čech) za rok 1897. Přivezeno v I. čtvrtletí 132 kg. v druhém 1352, v třetím 8242 kg a ve čtvrtém dokonce 17 078 kg., t. j. ze zmíněných 415 centů přes 267 centů do Čech.

Tímto dovozem, uvedl ministr dále trpí erár újmu na 2 600 000 zl. A tato číslice konečně přece dohřáti musí i sebe mírnějšího finančníka. Důvody zdravotní, uváděné proti sacharinu nepomohly, poukazování na jiné státy zůstalo bez účinku důvody fiskální rozhodnou!

Jak se praví, budou co nejdříve vydána nařízení (na zákon bychom si počkali!), jimiž se dovoz sacharinu z ciziny zapovídá a prodej jeho v Rakousku jen k účelům lékařským jest dovolen. —

K tomu ještě zajímavou zprávu. Chemická továrna J. Blovský v Praze rozesílá cikulář, kde upozorňuje na svůj, výborně se již osvědčivší výrobek, hubící myši a krysy šváby a rusy atd., který zhotovuje mimo jiné též ze sacharinu. Nějaký jiný jed prý ve výrobku tom není. Jařku, není to vtip?

Z několika sjezdů, jež o letošních velikonocích konány byly, význačným byl zvláště první sjezd mladé strany socialistů českých. Známé jest, kdo byl jejím otcem a pod čí ochranou ona dosud vzrůstá. Na politickém programu, jak byl na sjezdě tom rozvinut, nejlépe je viděti vlivy politické strany svobodomyšlné. Jinak jest tomu ovšem s programem hospodářským, který namířen jest proti „socialní demokracii“, resp. proti jejímu kolektivismu. A z programu toho seznati na první pohled, že ideálem této nové strany jest t. zv. socialismus státní, kdy stát reguluje výrobu a odbyt, organisuje nabídku a poptávku — přejímá do svých rukou všechno pojišťování udílení úvěru atd. A to jest rozhodně v našich stranách něco naprosto nového.

Drobnosti.

Sv. Olaf a protestanté. Sv. Olaf uvedl křesťanství na poloostrov skandi-

navský. Padl v hrdinném boji u Sticklestadu proti vojsku třikrát silnějším. Porážka Olafova byla počátkem trvalého vítězství. Lid počal sv. krále ihned uctívati. Když přišla „reformace“, počalo se brojiti i proti uctívání katolika sv. Olafa. Pravda však může býti potlačena, ale ne zničena. Tak bylo i se sv. Olafem. Tělo sv. Olafa odpočívalo v nádherné schránce ve krásné hrobce velechrámu severu ve Trondhjemu po celá století, až přišla reformace a kosti sv. mučenika musily ustoupiti. Však památka narozenin sv. Olafa obnovila úctu k němu a vymýtila u mnohých předsudek. V památný den sv. Olafa oslavoval jej největší básník severu Björnson, před 12.000 posluchači a litoval, že „reformace“ vymýtila úctu Panny Marie a úctu ochránce Norvéžska, sv. Olafa. Universitní profesor Sars mluvil slavnostní řeč o sv. Olafovi a pravil: „Skutečně jsme více spřízněni s těmi, kdož vystavěli katedrálu ve Trondhjemu, než s těmi, kdož ji vyloupili a jako chlív koňský používali.“ Tak mluvil protestantský profesor v den oslavy sv. Olafa, kterouž slavnost uspořádala hlavně strana svobodomyšlná, kteráž též hlasovala před krátkým časem pro rovnoprávnost katolíků s protestanty v Norvéžsku. Slavnost sv. Olafa ve Trondhjemu konala se pod širým nebem jako slavnost národní. Protestantský list „Nordland“ psal: „V den národní oslavy chceme katolickému světu ukázati, že Norvéžsko ve snášelivosti náboženské daleko pokročilo, aby mohlo znova přijmouti staré tradice a oslavovati hrdinu, kterého protestantismus o jeho slávu oloupil jen proto, že byl katolíkem.“ Vidíme, že v zemích protestantských padají předsudky, které zbudovala poslední 3 století. U nás však dosud oslavujeme bořitele a tupíme stavitele našich katedrál, památníků to naší slávy a radostí, ale i ponižení.

I výchova žádá poněkud svobodu. Jakýsi opat kláštera trpce si stěžoval sv. Anselmu, prioru v klášteře Bei, jenž potom stal se arcibiskupem canterburským, na nezdárnost dětí, jež ve svém klášteře vychovával. „Trestáme je pořád a bez přestání, ale jsou čím dále nezdárnějšími.“ „A což když povyrostou, jakými jsou?“ ptal se Anselm. „Jsou hlupáky, hovádka,“ podrážděně zvolal opat. „Ó, to není pěkné vychování,“ pokračoval Anselm, „které z lidí zvířata dělá. Rci mi, milý otče, kdybys stromek pěstoval a jej se všech stran prkny, obvazky sevřel, že by nemohl větve rozšířit ani vzrůstat, rci mi, co pak bude z něho? Zajisté nic jiného, než křivé dřevo, které bude bez užitku jako neuhlédné. Pakli však takto s ubohými dětmi jednáš jim nedopřeješ volného pohybu ani trochu té radosti, tu vloudí se jim do srdce rmutné myšlenky, živi je špatné náklonnosti, které pod ranami tvrdnou ještě více a samými tresty se nezlepší. Tím se stává, že jejich srdce se ani důvěře ani sladkým citům radosti ani lásce nemůže otevřiti. Mužná duše spíše ponížeností a obtížemi dokonalejší se stává, ale utlá, jako děti, musí se jemností, něžností, trpělivostí, láskou na cestu ctnosti lákati.“ Opat byl touto řečí zahanben. Uznal svou neopatrnost a slíbil ve výchově dítek lepším býti. V. D.

* * *

Pán a otrok. Sokratovi stěžoval si jistý muž, že je po dlouhé cestě vždy unaven. „A následoval vás otrok váš?“ ptal se mudřec. „Ano.“ „Nesl něco?“ „Ano, nesl těžký tlumok.“ „A nařikal si?“ „Nikoliv.“ „Nu vidíte,“ děl mudřec. „Naproti otroku jste vznešený, bohatý, svobodný, ale slabý a chatrný — on je chudý a k tomu otrokem, ale zdravý a silný. Rozsudte nyní sám, kdo z vás je šťastnější?“ V. D.

Obsah „Obrany“ :

Nový bankrot. — k. (Dokončení.) — Cestopisné vzpomínky. — k. (Pokračování?)
— Žena v socialistické poesii. — k. (Pokračování.) — Časové zprávy. —
Drobnosti.

Předplatné budiž zasílati přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.
Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrosově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Rakousko-uherské vyrovnání.

I.

Právě před 14 dny (dne 20. dubna) předloženy byly parlamentu osnovy zákonů o rakousko-uherském vyrovnání.

Říká se „vyrovnání“ jen jako historický eufemismus; v pravdě je to vždycky porážka Rakouska Uhrami, nebo chceme-li, ustup naší polovice před výbojnými společníky našimi za Litavou.

Již první vyrovnání nadržovalo Uhrům, ale každé další postavení jejich sesilovalo. Vypadá to, jako bychom my byli nuceni tak státi o spojení maďarské, že je musíme vykoupovati dalšími a dalšími koncesemi, jako bychom my broziti se musili výpovědi, kterou nám mávají nad hlavou: „Nehcete-li, vypřáhnou . . .“

Předlohy nyní tvoří soubor 21 zákonů, které se vztahují dílem na upravení celního a obchodního svazku, na zvýšení daně z piva, cukru a lihu, na clo z petroleje, dílem na pokračování v úpravě korunové měny, na novou organizaci Rakousko-uherské banky a na splacení dosavadního 80milionového dluhu této bance.

Promluvíme dnes pouze o první skupině vyrovnacích předloh.

Jak známo, byla mezi zeměmi předlitavskými, — které se obvykle nazývají Rakouskem, zákonného názvu však nemají, — roku 1867 uzavřena celní a obchodní jednota, t. j. obě polovice říše tvoří jediné území celní, mezi oběma částmi nesmí býti zřízena vnitřní hranice celní, zboží přecházející od nás do Uher nebo z Uher k nám nepodléhá clo a nesmí býti na ně uvaleny jiné vnitřní dávky než jaké jsou dány na domácí zboží téhož druhu. (Proto také zabraňovaly u nás úřady, když obce české chystaly se uvaliti zvláštní poplatek na mouku uherskou). Příslušníci jednoho státu mohou v druhém provozovati jakoukoli živnost nebo obchod za týchž podmínek jako obyvatelé domácí atd.

Tato smlouva obnovovala se vždy od 10 k 10 rokům, byla loni provisorně nařízením prodloužena do konce r. 1898 a dle nové předlohy vládní

má se prodloužiti do konce r. 1907 a po případě i na další desetiletí, nebude-li do konce předchozího roku dána výpověď.

Tato poslední klausule se vždy z opatrnosti připojuje. Zdá se, že opatrnost tato nyní je již zbytečná. Neklamou li všechny známky, je nynější smlouva o celní jednotě poslední, která se v této formě uzavírá. Po 10 letech Uhry samy nebudou státi o její obnovení, o průmysl náš, jehož zájmy na uherském odbytu jsou dosud nepopíratelné, musí se spřáteliti s myšlénkou, že po volném trhu uherském brzy bude veta.

Co nastane potom? Dle všeho poměr smluvní: celní hranice se obapolně uzavrou, my uložíme cla na uherské obilí, mouku atd., Uhři na naše výrobky průmyslové, které budou tam musit ovšem konkurovati s výrobky anglickými, německými atd. týmž clem stíženými.

Vůbec bude a jest Uhersko naproti nám při jednání obchodním ve výhodě, jakou mají všechny státy převahou rolnické naproti státům převahou průmyslovým: my obilí a mouku za 50 milionů a více ročně dovážeti musíme a jsme při určení cel na obilí ohledem na massy dělnictva, řemeslnictva, úřednictva daleko více vázani než Uhry při stanovení cel na naše plátno, sukno, boty atd.

Ještě nedávno uherská vláda zvláštním oběžníkem přímo vyzývala kapitál říšsko-německý, aby zakládal v Uhrách průmyslové podniky, a připojila zároveň otisk zákonů o výhodách, jakých se novým továrnám v Uhrách dostává.

Pověstné mlecí řízení se od 1. ledna 1899 zrušuje. Byl to bezcelný dovoz obilí z ciziny s podmínkou, že se za to opět do ciziny vyveze přiměřené množství mouky.

Byla to křivda, nešvar, který škodil právě malým mlynářům a všem rolníkům uherským, jako mlynům a rolníkům našim. Rozhodně není tento ústupek nijak jen výhodou pro naši polovici a netvoří žádnou protiváhu k jiným ustanovením nynějšího vyrovnání.

Tak ku př. nepodařilo se přiměti Uhry k tomu, aby při zadávání veřejných dodávek byli naši příslušníci postaveni na roveň uherským. Uhry totiž vylučují — kde mohou věc dostati, třeba dražší doma — přímo z konkurence i naše příslušníky a tam, kde uherská výroba nestačí, povolávají raději průmyslníky cizí.

Státní dráhy budou dále povinny přivoliti ku stanovení přímých (ovšem levnějších) sazeb na svých tratích pro transitsní dopravu nákladů z druhé polovice říše do ciziny (výhoda pro uherské obilí, mouku a dobytek do Německa).

Dále mění se předpisy o vrácení (restituci) daní spotřebních z piva, cukru a lihu. Daň z těchto předmětů zaplacená se totiž vrací za to zboží, které bylo nikoliv spotřebováno doma, nýbrž vyvezeno do ciziny. Historie těchto restitucí je právě méně sice v obecnstvu známou, ale jinak nejjasnější známkou našeho ustupování Uhrům.

Známo, že se mezi oba státy dělí jen ty společné výdeje, které zbývají po odečtení příjmů z cel na společné celní hranici vybíraných, tak že se na př. letos od celkové potřeby říše (hlavně vojsko a námořnictvo) 158¹/₃ mil. zl. odpočítalo 53¹/₂ mil. zlatých a uhrazuje se (kvotou 70 : 30) pouze zbytek

105 mil. zl. Z výtěžku cla platí se však nejprve tyto restituce daně cukerní, pivní, kořaleční.

Původně (1867) nedělalo se zde rozdílu, v které polovici říše byla zaplácena daň, která se má nyní při vývozu vrátiti. Ale již (1878) bylo ustanoveno, že tyto restituce tíží každou polovici v tom směru, v jakém ta polovice měla podíl na hrubém výnosu daně, t. j. tedy že jich musí nésti mnohem větší část Předlitavsko, protože u nás je větší výroba cukru, piva a líhu, a tudíž také více daně se platí. Nyní (1897) má je každá polovice nésti v téměř poměru, v jakém dotyčné zboží vyváží, t. j. nyní je ponese Předlitavsko skoro vesměs samo, poněvadž Uhry v tomto zboží sotva stačí hraditi vlastní potřebu, o vývozu skoro ani nemluví.

A to jsou ročně miliony . . .

U nás se mluví jen o kvotě a mlecím řízení — o věcech celkem vedlejších; ale jinými, skrytějšími cestami přicházíme o daleko víc. Nám bije do očí jen to, co příliš křičí svou otevřeností a bezohledností.

A abychom měli peníze na tyto nové doplatky Uhrům (proti dosavadnímu stavu), na válečné námořnictvo (50 mil., z čehož my také neseme 70%), zvýší se nám daň z piva z 16·7 kr. za hl a stupeň na 25 kr. (tedy na př. při pivě 11stupňovém ze 1·83 zl. za hektolitr na 2·75 zl.), daň cukerní z 13 zl. za metr. cent na 19 zl., daň kořaleční z 35 (45) kr. na 50 (60) kr. za litr alkoholu!

Bylo vypočítáno, že tímto zvýšením daní bude ku př. pětičlenné rodině zdraženo živobytí ročně skoro o 50 zl. — nečítajíc ani, že zdražení jedné důležitější potraviny má v zápětí zdražení i všech ostatních a tedy živobytí celého. A ulice se letos žebrotou přímo hemží . . . —r.

Různé myšlenky o nationalitě.

Velkolepou krásu přírody, vždy znova a znova obdivovanou, oslavovanou, opěvanou, zkoumanou tvoří zajisté především podivuhodná rozmanitost zjevů přírodních. A obdivuhodné toto dílo nevyličitelných krás oživuje jednotný princip života, soulad jednoho tvůrčího ducha, účelnost vzájemná a vyššímu cíli podrobená.

Něco podobného skýtá obraz lidstva. Co tu jedinců, rodin, tříd, národů, říší, stáří, schopností, růzností tělesných a duchovních, a všecko to spojuje jeden životní princip, jedna idea člověka, vzájemná účelnost a jeden cíl poslední. Jak obdivuhodné dílo Boží!

Ale v tomto díle Božím to vše jako nad sopkou. Tu je to boj kultu, tu věr, tu zase boj národností, říší; ale podklad jejich je skoro vždy stejný: moc, panstvíchtivost, nadvláda. Moderní lidstvo jakoby stálo pod prapory různých nationalit. Boj, jak se má zdáti „člověka“ s užším jeho ohraničením: s příslušníkem určitého plemene a rodu a boj těchto navzájem. Co milionů náhledů proneseno o národnosti, jeho podstatě, právu, cíli, dobru a zlu . . .

Správnou odpověď může nám dáti o otázce nationality jen správná zásada o lidstvu jako celku a jeho organizaci, odvozená ze základu Zjevení

Božího, rovněž jak i správné pojímání přírody jediné z těchto zásad plyne. Učiníme malou procházku do otázky nationalní, volnou, takovou, jež vnímá střídající se dojmy v nahodilém pořádku, či nepořádku. — —

„První zjištěnou pravdou jest,“ dí Duilhé de Saint-Projet (české vydání str. 314) „jednotnost pokolení lidského. Skupiny člověčenstva, jakkoliv různými skutečně jsou nebo se nám býti zdají, nejsou leč plemena jednoho a téhož druhu a nikoliv druhů různých.“ Málo jest zajisté učenců, kteří by popírali toto východiště badání. Skoro všichni tvrdí, že všichni lidé náležejí k témuž druhu, že jest jen jediný toliko druh lidský (de Quatrefages, *L'espèce humaine*). O jednotě veškerého lidstva není tedy ve vědě pochybnosti. Ale také to je jisté, že nejen jednotlivci, ale i celí národové mají jisté zvláštnosti. To, co všichni lidé mají společné, tělesné a duchovní schopnosti, celkem všemu lidstvu stejné, způsobilost plodných manželských svazků mezi členy kterýchkoliv národů a zemí, způsobilost reklimatisovati se na celé zemi a jiné a jiné věci tvoří z celého pokolení lidského jednu říši v sobě zcelestnou, ode všech ostatních ohraničenou, jeden rod veliký a rozmanitý, ale jednotný. Jméno „člověk“ zahrnuje v sobě jen člena pokolení lidského, ale hodí se zároveň stejně na každého jednotlivce tohoto pokolení. Dnes, kdy není země, která by nehostila v sobě členy ze všech končin světa přišlé, kdy až na malé už výjimky, všichni národové a lidé se stýkají, spojují v manželských svazcích, duševně navzájem všeobecným vzděláním se sblížují, tato jednota pokolení lidského je skutečností prokázána. A časem bude pokračovati a se stupňovati ještě více a více, tak že nebude vůbec národa, který by byl od společné jednoty lidstva oddělen, který by s ní nebyl sloučen mnoh násobnými svazky, který by byl úplně svůj. Umění, věda, pokrok a steré jiné věci jsou mezinárodní. Moře a dráhy spojovati budou co nevidět národy celého světa. Veliké bratrství všeho lidstva je dnes ideálem nejen křesťanství, ale snem budoucnosti ethických snůlků po veliké všelidské republice. Moderní liberalismus už dávno hlásá úplnou svéprávnost a samostatnost každého jedince a právo libovolně se slučovati tu na základě národním, tu kulturním, tu stavovském, tu politickém v celky jakékoliv.

Je otázka, jak vytvořily se národnosti. Odpověď dává věda, ohlízející se na zjevení biblické a učení církve, dvojí: buď rozpadáváním nebo slučováním; dává se při tom vésti hlavně výsledky vědy jazykové. Buď všichni národové mluvili zprvu jedním jazykem, jak výsledky vědy jazykové, ukazující na jednu nebo dvě řeči původní, naznačovati se zdají, a rozpadli se pak odlehlostí bydliště, působením podnebí na povahy, přetvořováním a vyvíjením se, odloučeností a nedostatkem vzájemného spojení v nářečí a kmeny vždy víc a více se různící. Anebo děl se proces opačný. Jednotlivci spojovali se v rodiny, obce i celé kmeny, čím poznenáhu vyrovnávaly se různosti jazykové, zvykův a utvořil se jeden širší, rozsáhlejší typ plemenný. K přirozenému tomuto vývoji rozpadáváním nebo slučováním se přistoupily pak zevní příčiny války, politika, násilí a j. Jisto je, že jsou jisté různosti plemenné, na základě kterých rozeznává se více plemen lidských. Jedni uznávají jich více, jiní méně, důkaz to, jak těžko stanoviti nationalní různosti lidstva. Jednotlivá plemena rozpadávají se zase v menší nationality, které mají něco společného, některé znaky zase zvláštní. Opět udává se tu dvojí proces: buď slučovací nebo rozkladný. Germanské kmeny sloučily se na př. v nynější Německo.

Slované nikoliv. Buď jednotlivé kmeny slovanské (Češi, Rusové atd.) vyvinuly se ze společného slovanství, aneb neměly dost času a dosti příznivých okolností, aby se ze sterých malých kmenů sloučily v jeden velký slovanský národ. Dnes tento vývoj zdá se v Evropě na mnoho století ukončen, poněvadž zásada národnostní stala se vládnoucí, uvědomělou, poněvadž každý národ dnes svou národnost chrání a pěstuje, tak že její vývoj je možný jen uvnitř národa. Dnes už Rusové vstěpují násilím nebo kulturou svou národnost menším, ale četným kmenům své veleříše. Jinde hranice národnostní jsou celkem už stabilní.

Povšimneme-li si nynějšího nationalního roztrídění, v čem budeme hledati základ různých nationalit?

V první řadě tvoří nationalní základ společný původ, z kterého všichni příslušníci jistého národa na základě zákona dědičného mají jistý určitý typ, kterým od ostatních národů se liší. Co tvoří tento typ? Postava, barva, tvar lebky, obličej, řeč. K tomu dlužno přičísti schopnosti duševní, které také nejsou stejné. Podstatně se ovšem neliší, neboť všichni národové jsou schopni a přístupni veškerému rozsahu vzdělanosti. Byli národové vysoce vzdělání a padli, jsouce nového pokroku opět schopni. Jiní nalézají se ještě ve tmách nevzdělanosti, ale skutečnost dávno již ukázala, že schopnost i nejvyššího pokroku je tu, jen třeba ji vzdělati. Spíše tu padá na váhu letora jednotlivých národů, způsob vzdělanosti, zaměstnání, mravní pokrok a p. Ty také ustavičně se mění. U kulturních národů padají více na váhu dějinné tradice, politický stav, jazyk a způsob společenského života, jež časem vytvářejí zvláštní národní typ a jisté svazky, jež příslušníky pojí k individuálnímu celku. Že každý člověk je individualitou tělesnou a duševní, je každému patrné. Není dvou lidí úplně stejných. Co tu i při největší podobnosti růzností tělesných i duševních. Rovněž jsou i individuality národní. Také rodina je individualitou, ale členové její dorůstají, utvoří si vlastní krb a bývalá individualita se rozpadá a v dalších pokoleních se ztrácí úplně, zvláště nejsou-li tu zvláštní tradice stavovské, výsady, ohraničenost. Ale sebe větší kastovnictví jednotlivců, rodin, stavů, národů nevytvoří nic, co by se nehodilo až do nejmenších podrobností pod ideu „člověka“, všechněm bez rozdílu společnou. Kastovnictví jednotlivých tříd na oddělené individuality klesá zvláště šířením se zásad demokratických. Podobně lze říci, že moderní všesvětovou komunikací, společným zdrojem vzdělání, nejintimnějšími styky i národové na vzájemném poměru se zdemokratisují, se slučují, přijímají společné zvyky amalgamují se. Jen státy, jež jako kasty se uzavírají, zůstávají, jsou-li jednonárodní, výlučnými individualitami. O Japoncích, přijavších západní kulturu, dokonce se praví, že ztrácejí tím i mnohé zvláštnosti v ústrojí tělesném a přibližují se Evropanům. Severní Amerika, kterou zalidnili různí národové, přes národní a jazykovou různost, poznenáhlu spojila je všechny v jakýsi zvláštní typ americký na základě ústrojí zvláštního života amerického, s rozdíly ovšem méně patrnými. Více bije do očí různost nationalních individualit národů různých, vzdálených od sebe pásem zeměpisným, národů na základě různé kultury různými směry vzdělaných a se vyvinuvších, národů žijících při moři a při horách, v rovinách, a to tak, že dva národové národností různých, ale při stejných podmínkách bytových žijících, jsou si často bližší, nežli částí národa jednoho, ale žijícího za různých podmínek zeměpisných a pásmových.

Cestopisné vzpomínky.

(Pokračování.)

Car přisvědčil tomu právě, že ví, jak úzkostlivě se Svatý Otec touto zásadou vždy řídí.

Na to papež: „Avšak sluší se též, aby panovníci dávali Bohu, co jest Božího.“

Car: „Úplně souhlasíme.“

Na to upozornil sv. Otec cara, že k veliké své lítosti shledal mezi zákony císařskými v říši ruské vydanými mnohé, které přímo čelí proti zákonům církve katolické.

A když car Mikulaš namítl, že nesmí se věřiti roztrušovaným pověstem, vytáhl Řehoř XVI. ze záhradní z pod kněžského roucha svého svazek spisů, a rozevřev je, vložil je carovi do rukou s prosbou, aby do nich nahlédl a o pravdivosti tvrzení jeho se přesvědčil. (Byly to autentické opisy rozličných carských úkazů a výnosů, které papeži přes Oděsu byly zaslány.)

Car byl zaražen: z počátku se vymlouval, konečně slibil důkladné vyšetřování slovy: „Vaše Svatosti, račtež býti ubezpečena, že odpomohu, pakli se věci takto mají.“ — Než, jakoby se byl najednou vzpamatoval, počal dokládati, že učiní to jen, co v jeho moci jest; že veškeré zákony nedají se naprosto změnit, protože se zřízením celé říše úzce souvisí.

Papež pak trefně odvětil: „Zákony každého druhu mohou býti touze cestou změněny, kterou vešly v platnost; císařské zákony změnit může vždy císař. Ne tak je to se zákony církevními, jimž božská povaha nemůže býti upřena. A proto ve smyslu těchto božských nezměnitelných zákonů pozvedám hlasu svého jako hlava církve na obhájení jich.“

Car v rozpačitosti nemohl ihned vhodně odpověděti, prohlásil toliko, že i on chtěl s Jeho Svatostí mluvit o jistých záležitostech, avšak při druhé návštěvě; nyní sice nebyl na to připraven, avšak že prosí, aby mu sv. Otec dovolil aspoň něco odpověděti: — V Rusku že třeba činiti rozdíl mezi trojím druhem katolíků: ve vlastním Rusku, v litevských provinciích a v Polsku. V krajinách ruské říše samé poměry katolíků že urovnány jsou ve srozumění s papežskou Stolicí; hůře prý je to na Litvě, nejhůře pak v Polsku. — Tam jest prý náboženství maskou k zakrytí revolučních rejdů; duchovenstvo oddáno jest zahálce a obžerství; stav kněžský považuje prý se za řemeslo a prostředek k zaopatření.

Sv. Otec odpověděl velmi případně: „Jestli není vše v pořádku u polského duchovenstva, jest příčinu toho hledati v tom, že od střediska církevního z Říma nelze na duchovenstvo zdárně působiti.“ —

Sv. Otec odvolal se pak na příklad z nejnovější své zkušenosti. Případ ten se týkal mnichů řádu Benediktinského, odvětví Kamaldulenských, v Krakově. Z Říma poslán byl k nim visitátor, s jehož nařízením všickni tak spokojeni byli, že zaslali prosbu do Říma, aby jim byl v Krakově ponechán.

„S Krakovem nemám co činiti“, namítal car.

„Zajiste ne,“ odvětil sv. Otec, „já chtěl jenom říci, že by u mnichů Kamaldulenských ve Varšavě zrovna tak visitace blahodárně působila, kdyby

jen římskému visitátorovi nebylo bráněno přístupu na ruské území. Spasitelný vliv římské Stolice zasahuje až do Ameriky; a president Spojených Států pranic se nerozpakuje, ač protestant, tázati se o radu střediska katolického světa a to nejen v otázkách náboženských, nýbrž i v záležitostech, které se zřízením státním úzce souvisí, jako na příklad se stalo o způsobu skládání přísahy, aneb o modlitbě, kterou senátoři před zasedáním konávají.

Na to pronesl car Mikuláš svůj náhled v tom smyslu, že není třeba vysílati žádného visitátora z Říma; domácí biskupové mají moc dostatečnou, aby zavedli mezi duchovenstvem svým pořádek, jen kdyby prý oni vynikali sami lepšími mravy. Jak těžko prý jest vládě jeho při uprázdnění některé biskupské stolice najíti vždy vhodnou osobnost, která by byla důvěry hodna; — jemu že jest velice líto, že dvě osobnosti od něho k úřadu biskupskému navržené odmítnuty byly od římské Stolice.

„To se stane i v jiných zemích,“ konejšil cara Řehoř XVI. „I katoličtí panovníci musí sobě něco podobného dáti líbiti.“

Při tom jmenoval papež na příklad císaře rakouského, královnu portugalskou, velkovévodu toskánského. — Sotva však vypustil z úst krále (francouzského) Ludvíka Filipa — zvolal car, vpadnuv rychle sv. Otci do řeči: „C'est un roi de la revolution.“ („To jest král revoluční.“)

Načež sv. Otec doložil, že chtěl těmito příklady ukázati, jak mnohonasobných a rozličných vlastností se od kandidátů pro hodnost biskupskou u stolice papežské požaduje, dříve než na úřad biskupský někdo jest potvrzen; takže panovníkovi někdy ani není možno, aby pravého kandidáta vždy vyvolil. Necht' Jeho Veličenstvo jest přesvědčeno, že on, papež, kanonické instituce udělí jen takovým osobám, kteréž se v politickém ohledu ničím neprovinily.

A když v rozmluvě další sv. Otec přešel na seminář, stěžoval sobě car opět do mnohých zlovyků, které se v nich zahrnily; on že veškeré své naděje skládá nyní na právě založenou církevní akademii, kterou přeložil z Vilna do Petrohradu; 40 jinochů prý na ní studuje, kázeň prý jest vzorná; on nedávno že vyslovil přání, aby sv. Otec požehnání a podobiznu svou ústavu poslal, a že posud ani odpovědi se mu nedostalo. „Není-li pravda,“ pravil car, a při tom chopil se pravice sv. Otce, „není-li pravda, vy mně udělíte požehnání pro onu kollej?“

Papež odpovídal vyhýbavě, že věc tu musí dříve všestranně uvážit. A když car opět na něj s toužé prosbou dotíral, pravil sv. Otec, že se o mnohých věcech doveděl, které jsou na pováženou. — Dozor a řízení ústavu toho jest prý biskupům odňato a svěřeno laikům.

A když císař prohodil, že vrchní dozor nad akademií petrohradskou má arcibiskup mohilevský, odvětil Řehoř: „Arcibiskup mohilevský nemůže se na škodu své diecése přesídliti z Mohileva do Petrohradu.“

Podobně rozvíjel se hovor dále a dále. Až konečně sv. Otec vytasil se s jmény, podrobnými popisy pronásledování a p. Mikuláš oněměl. Očitý svědek napsal, že odcházel skličeu a zničen jako vypráskaný p... K přesvědčení, že o duchovní potřeby katolíků i ruských starati se jest především sv. Otci, nepřišel, považuje se i na dále nejen majetníkem i vládcem svých poddaných, ale i pánem jich svědomí. Teprve po r. 1848 a 1849 poněkud povolil. Přispěla k tomu zajisté i mnohá obrácení u vysoké šlechty ruské, která tvrdostí ruské knuty, apoštolským hrdinstvím polských rusko-

uniatských mučeníků, duchovní obmezeností ortodoxní církve právě za Mikuláše byla velmi hojná. Znamenala ovšem vždy: ztrátu majetku a vypovězení. Takovým obrázcům bylo vůbec z říše prchnouti. Paní Swetčinová, Gagarinové, Pierlingové, Roztopčinové, Šuvalové a j., z nichž mnozí vstoupili do přísných řádů, jsou toho svědky. Snad i to přimělo cara, že svolil konečně k obsazení některých stolic biskupských. Za to vynutil si v Jerusalémě na katolících latinských znamenité ústupky. Roku 1850 byli už vyhnáni z mnohých míst, jež dříve drželi a jež nechtěli pro posvátnost místa brániti násilím. Byl to začátek veliké moci, kterou dnes Rusové po celé svaté zemi mají. Chtějí ji uchvátiti celou, aby měli pro sebe důkaz, který u lidu ruského nesmírně platí, že oni jsou dědici Jerusaléma, že Moskva je třetí Řím.

Neskonale směšné byly Mikulášovy náhledy o literatuře a umění. Než, to nás nezajímá. Sebastopol byl trestem za jeho život. Tyran — tímto prostým slovem vyjadřovala celá vzdělaná Rus své mínění o tomto panovníku, který měl to štěstí ještě, že dříve umřel, než toto mínění propuklo.

Alexander II byl jeho následovníkem. Při jeho bojích na jihu nepřátelství ku katolíkům v říši se umenšilo, avšak po ukončení boje nastaly opět dřívější poměry. Že Bulharům a Rumunům, kteří chtěli vstoupiti v unii s Římem, Alexandrem bylo v tom násilným způsobem zabráněno, vypravovali jsme již jindy. Násilné obracování ku pravoslaví uvnitř říše po ukončení boje následovalo ihned. Vizme některé črty, pocházející z pravoslavného péra prince Petra Dolgorukova. V provincii vitebské přijali kdysi rolníci vesnice Dziernovicz obřad latinský, byvše dříve uniaty. R. 1848 proměněn vládou jich kostel v pravoslavný a oni prohlášeni rovněž za pravoslavné. Sedláci jali se choditi do katolického kostela sousední vesnice; než i ten byl brzy uzavřen. Vláda poslala do obce pravoslavného duchovního, který, poněvadž rolníci řádně platili, poslal biskupu polotskému a vitebskému zprávu, že jeho osadníci plní přesně své náboženské povinnosti, kdežto oni práh kostela ani nepřekročili a dávali své dítky křtiti tajně knězem katolickým; rovněž přijímali i ostatní svátosti. Slyšíce o dobrotě nového cara poslali r. 1857 k němu prosbu, aby směli zůstati katolíky. Když jim byla vrácena, poslali nové dvě, jednu caru, druhou ministru. Ministr nařídil guberneru, aby věc vyšetřil a urovnal. Guberner tam poslal po dorozumění s pravoslavným biskupem strážníka, důvěrníka svého a biskup připojil k nim několik kněží. Tato komise začala vyšetřovati užívajíc pilně hole a rákosky. Původce petice měl od ran pěsti vyražené zuby a od ran prutem nemohl několik dní ani na nohou státi. Na to byl ještě s několika jinými odveden do žaláře. Žena jedna zaplatila vyšetřování smrtí. Strážník shromáždil pak všechny rolníky a oznámil jim: „Car žádá si naprosto, abyste byli pravoslavnými; proč tolik odpíráte?“ Rolníci odpověděli: „Jsme věrní poddaní carovi, platíme věrně daně, obětujeme rádi krev svou, ale chceme zůstati věrní víře svých otců.“ „Pak jste rebelly,“ křičel strážník, „nebo nechcete poslechnouti cara. Vydejte ihned vůdce této rebelie, jinak všichni půjdete na Sibír a nikdy nevidíte ani žen ani dítek svých!“ Rolníci odpověděli: „Jsme všichni vůdci této rebelie, všichni jsme katolíky, všichni hotovi jíti na Sibír, ano i zemřiti, ale viry nezměníme.“ „Ale vy jste přec byli v církvi,“ křičel strážník, „a přijali jste přijímání z ruky kněze orthodoxního!“ „Pravda“, odpověděli, „byli jsme v cerkvi, nebo byli jsme tam násilně vehnání vojíny s nasazenými bodáky; kdo nechtěli překročiti prahu,

mají podnes známky ran od bajonetů. V kostele chopili nás za hlavy a pohlavkující nás otevřeli nám ústa a násilně nás komunikovali, aniž by byli na to vzali ohledu, že nikdo z nás nebyl u zpovědi a že jsme byli po snídání.“

Téhož roku učiněn s těmiže rolníky nový pokus o něco později. Ščerbinin, který se šesti úředníky pokus prováděl. oznamoval jim opět, že je to vůle carova, a tudíž i boží, aby přijali pravoslaví, ale rolníci odpovídali jako dříve, že jsou věrnými poddanými carovými a víry že nezmění. Ščerbinin žádal, aby na důkaz úcty k caru, před ním klečíce políbili mu ruku. Rolníci tak učinili a Ščerbinin je při tom žehnal. Všichni, kdo tak učinili, prohlášeni jsou na základě toho pravoslavnými. Na to odjel, zanechav na místě policii, aby potrestala ty, kdož ruku mu nepolíbili. (Pokr)

Mladočeské jubileum.

Žijeme v době, kdy jubileum stihá jubileum; že by limonádou oslazené zprávy o leckterém, v pravdě bezvýznamném oslavovaném jubileu mohly na dobro odpadnouti, rozumí se samo sebou. A nepronášíme zajisté příkrého soudu, pravíme-li, že mladočeský klub mohl v ústraní a ve vši tichosti oslavit si v přátelském kroužku svých věrných pětadvacetileté své trvání se zakalenými sklenkami a při tlumeném rozhovoru, a že „Národní Listy“, jež dnes z ohledů na nedůvěřivé čtenářstvo, či — správněji řečeno — z finančních důvodů (a ty při „N. L.“ a jich stoupcích nejvíce váží) nechtějí býti již oficiálním orgánem národní strany svobodomyšlné, měly sloupečů, věnovaných dvacetipětiletému výročí mladočeského klubu a prosycených nuceným i nepřírozeným bombastem, raději snad ve své poctivě i ryzí přístupnosti dopřátí onomu reformátorovi z řad katolického duchovenstva, prodchnutého opravdovým duchem křesťanským, jenž v poslední době s bezpříkladnou vytrvalostí zaujal obzvlášť výbojně stanovisko, touže a usiluje celou bytostí svou o nápravu ve hlavě i v údech. Nebýti oněch těžce naladěných fanfár slavnostních, zůstaly by si „Národní Listy,“ jež těžce postrádají Δ , E, za nímž R marně poskakuje, a železného pracovníka, Julia, alespoň důslednými v příčině hanobení všeho, což jest katolické, a pravdě nebylo by se dostalo tak zřejmého a nízkého zneuctění; neboť houstnoucí a sytou čern rozkladu i rozvratu a zpronevěření se původnímu programu strany, založené r. 1873 dr. Karlem Sladkovským a dr. Juliem Grégrem, v „nadšení vlasteneckém“ a při „vědomí svaté věci národní“, nepromění „Národní Listy“ alchymistickým uměním svým nikdy v žárnou běl jež by i na dále oslňovala zraky těžce zkoušeného národa českého, — i co se vůdců jeho dotýče.

Karlínsko-smíchovská volba ministra dr. Kaizla, nedoporučená sice na zakřiknutí z tábora lidového hnutí vedením strany mladočeské, ale za to staročechy otevřeně podporovaná; s volbou touto související zákulisí a veřejné některé události; napjatý poměr, ba roztržka a rozkol v klubu mezi mírnějšími a rozhodnějšími; břitký, poněkud opožděný otevřený list dr. E. l. Grégra, veterána-radikála, jenž jediný tu ještě zbyl ze zakladatelů strany, která „nalézá se na vrcholu svého vývoje“, a jehož druhý otevřený list mírnější toniny vzat byl ve Vidni klubem „k uspokojivé vědomosti“ přes jeho pranýřování v Roztoči o dva dny dříve dr. Pacákem, kterého dušené pověsti v hospodářsky zakrňující Praze označují náměstkem českého místopředsedy; resignace dr. Škardy, o jehož nedávné rozpravě s důvěrníky jeho volební skupiny ku podivu (!) nic neproskočilo na zvědavou veřejnost, v Praze a ve

Vídni resignace uhlazeného dr. Engla, nejobratnějšího machra mladočeského, jenž nejednou již dovedl se zdarem rozluštití úlohu, jak by se vlk nažral a koza při tom zůstala celá, vyhýbaje se jako lékař vždy císařskému řezu v politice, jakož i jeho poslední nesrovnalé řeči v Benešově a Karlíně, kde důvěru k ministru dr. Kaizlovi nestotožňoval s důvěrou k celému ministerstvu hr. Thuna, slibivšího, že nebude vládnouti proti národu českému; levity, jež dr. Fořtovi pro jeho klub ne příliš pohodlnou poradu s důvěrníky četl některý politický přítel v „Politik“, kterou za zálohu a paladium i s opatrnou „Národní Politikou“ získati se pokoušela mladočeská strana, jež dle všeho bude bez orgánu; chování se ke všemu ochotného mladočeského klubu v záležitosti ministra-poslance dr. Kaizla, jenž troufá více nežli jeho předchůdci, předstupuje před zkoumající říšskou radu s vyrovnacími předlohami a s novými daněmi spotřebními, které mají státu vynést 46,000.000 zl., jenž, poněvadž přísahal na císlajtánskou ústavu jako ministr, skládaje poslanecký slib (obdržel 1126 hlasů z 1175; všech voličů však jest 4300) nemohl složití veřejné státoprávní ohrazení, závazné až dosud pro každého poslance mladočeského, a jenž ve své samostatně zajištěné povýšenosti, spojené s příjemnou doživotní 4tisícovou rentou náhradou za komický tento kotrmelec v éře mladočeské komedie se „svatou“ státoprávní ideou českou poslal zamklému klubu lichotivé soukromé psaníčko, po němž klub s usměvavou spokojeností sáhl a z něhožto klubovní čarodějové, kouzelníci eskamotáží, založenou na vymoženostech nejmodernější techniky, vyvodili přece — Kaizlovo státoprávní credo (!?), nad nímž nezfalšování vlastenci vrtí přece jen hlavou, vzpomenu-li si, že kdysi téměř dr. Kaizlovi nestačilo při princí Schwarzenbergovi písemné ohrazení, odevzdané Chlumeckému: — to jsou přece patrné a zřejmé známky nezadržitelné hniloby a úplného rozkladu strany, neuznávající původně autority a disciplíny, známky, které podivnou hrou náhody setkaly se při jubileu, k němuž, jak vidno, nebylo ani vlastně věcného podkladu a vážné příčiny.

Strana není již na vrcholu svého vývoje, tam byla dříve. A není pranic s podivem, že do těch konců se Mladočeši dostali; nedůslednost strany vůbec a nedůslednost její, pokud jde o státoprávní ideu českou, zvláště jakož i osoby, jako: dr. Kaizl, dr. Kramář, dr. Pacák a dr. Podlipný — musily dotáhnouti a vlákat stranu do bažin dnešní naší mizerie, kde radikálové chyby a vady špatně vedoucích vůdců odhalují podobným způsobem, jako Mladočeši před svou taktickou a státoprávní metamorfosou počínali si vůči staročechům.

25 let neplodné práce uplynulo ne ku prospěchu, nýbrž ke škodě národa. Staročeská neopravovaná hráz byla přivalem mladočeským prolomena, a dnes Mladočeši po boku někdy staročeských spojenců politických zaujímají totéž stanovisko, hájí téže politiky a jsou pro tutéž taktiku, jako před nimi důslední Staročeši. Věc zůstala táž, jen herci se změnili, vystřídavše místo; a „Národní Listy“ tvrdí přece, že tu nejde o tutéž politiku. Mladočeši po rozličných pokusech a zkouškách stojí teprve dnes tam, kde již dávno byla strana Riegrova. A tu nikdo, kdo upřímně smýšlí s vlastí, nemůže lhostejně přihlížeti ku zmařenému času a ku zmařeným silám ve strannickém bratrovražedném boji poslední doby. Byla to pro národ opět jedna drabá zkouška; kéž byla však již poslední!

Jubileum nebylo tudíž ani samým Mladočechům dnem nezkalené radosti. Jubileum to mohlo ve skutečnosti býti pouze přátelskou schůzkou kamarádů, kteří podali si kdysi ruce, aby vypichli jiné a zaujali v míře ještě větší — než tomu bylo dříve — různá místa, dobře honorovaná a čestné úřady, schůzkou, při níž si nevyčítali, že zadarmo berou diety . . .

A smutné té nálady nezměnil ani později k jubileu dostavivší se neúporný dr. Herold, jenž od tučných hodů z družné Moravy zavítal do Prahy, aby při sklence šampaňského promluvil opětně prázdnou řeč, za kterou ovšem nedostal 30.000 zl. K čemu se také připravovati na jubilejní přípitek, — opojné víno leccos již promine, více alespoň, nežli rámě spravedlnosti v chro-

pinské malversaci; k čemu se připravovati ku přípitku v úzkém kruhu stejných politických farizejů, když chatrná byla příprava na oslavu krále Jiřího z Poděbrad, jejíž nevěcnost a mělkost stala se až příslovečnou! Není času k takým nevýnosným věcem pro celou řadu výnosných úřadův a sinekur! Ty dr. Heroldovi jako intendantovi Národního divadla nedovolily ani, aby mohl um svůj ukázati při oslavě I máje sociálními demokraty v zlatém našem domě. „Vznesenost“ úřadu obhájece zdržela ho jinde . . .

Ani dr. Herold jubileum mladočeské plynou svou řečí neučinil důstojnou oslavou imposantního řetězu rostoucího významu a mohutějšího vítězství národní strany svobodomyslné, jejíž sláva dnes bledne jež z chyby upadá do chyby, nemajíc Ariadnina klubka, které jí rozvíjel obratný, oportunní Eim, a jejíž práce není prací pozeňhanou, poněvadž nepracuje s nadšením a zanicením pro národ, nýbrž toliko a pouze — pro osoby a kapsy! —?—

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Říšská rada.*
— *Situace.* — *Jubileum klubu strany svobodomyslné.* — *Dr. Herold.*)

Bylo-li řečeno v předchozím čísle, že situace nepřinesla nic nového, platí dnes skoro zrovna opak. Bohužel, že novinky ty smutnou jsou pro nás zvěsti a začátkem nemilých konců pro naši celou politiku a národ vůbec. Dne 20. dubna sešla se říšská rada a v nejbližších dnech (snad 7. nebo 8. t. m.) zasedání zase bude skončeno, načež dne 9 t. m. sejdou se delegace.

Ptáte se po výsledku. Výsledek? Jsme opravdu na rozpacích co bychom pěkného pověděli, nemajíce, čím bychom se pochlubili. Plané a jalové řeči o obžalobách vznesených k návrhu německých nacionálů (Kaiser) a sociálních demokratů (Rieger) na býv. předsedu ministerského, hrab. Badeniho, nemohou zvláště v záplavě nynějších hospodářských a sociálních starostí nikomu býti potěšením. Komu způsobily přece radost, byla tentokráte celá levice, ovšem bez vlastní zásluhy. „Železný kruh“ pravice opuštěn byl v poslední chvíli německou lidovou stranou katolickou a tak stalo se, co nikomu ani ve snu nenapadlo, že levice byla o 10 hlasů silnější než pravice. Hrabě Badeni přijde před výbor (do jakéhosi přípravného vyšetřování), který učiniti musí návrh, má-li býti býv. předseda ministerstva dán do obžaloby nebo má-li mu dán býti pardon. Pokud jsme se informovati mohli, je prý tohle první případ od té doby, co máme ústavu. Hr. Badeni byl přece rozmilý a znamenitý muž: dal nám jazy-

ková nařízení, krotil opozici, duelloval se s Wolfem, načež nám zanechal pro-sincové demonstrace, které našim národním protivníkům jako novověkým mučenkům tolik reklamy způsobily a teď když je již „mimo službu“, vzpomenu si páni Němci, že by to stálo za to, býv. pana premiéra trochu vykrákat. K obžalobě samotné ovšem nepřijde; dvou-třetinová většina ve sněmovně jest dnes nemožností a k nějaké nové sněmovně asi nedojde.

Škoda, že zatlačena byla tato sen-sační „vymoženost“ levice do pozadí novou velkou událostí, prohlášením nynějšího předsedy min. hr. Thuna, týkající se stanoviska vlády v jazykové otázce. Den 27 dubna l. r. může na-řítí jednou v dějinách vývoje Rakouska značné důležitosti. Prohlášení hrab. Thuna mohou aspoň národové němečtí uvítati s povděkem. Chování se pravice aspoň o tom svědčilo. Zvláštní ovšem je, že ani levice zjevně neodporovala, ba byla prý i místa v prohlášení, kdy obě strany tleskaly Divná věc že tento souhlasný projev netrval dlouho. Řeč poslance antisemitského, prince Lichtensteina, jenž hned druhého dne na to ku slovu se přihlásil, stala se novým jablkem sporu. Lichtenstein zahajoval vlastně debatu k jazykovým návrhům, jež dovolávají se většinou zrušení, resp. změny jazykového nařízení. Při řeči jeho stala se divná věc, že nejprve byla plna úžasu pravice a pak zase levice. Každý, kdo slyšel tentokráte poslance toho mluvití, volky nevolky litovati musil, že tak rovnýma nohama

šlape po svojí pověsti, vzbuzuje u svých dosavadních politických protivníků prozatím jenom pocit nedůvěry, nevěřících slovům, jež nesouhlasí s minulostí toho dosud přísně konservativního, katolického a Slovany ne nepřátelského politika. Proti prohlášení hr. Thuna, jež proniknuto jest aspoň snahou po provedení zásady rovnoprávnosti — třeba věta ta v celém prohlášení přímo obsažena není — zaujal příkré stanovisko prohlašuje s theatrální prý prósou, že německá státní řeč jest nezbytna pro korunu a pro stát. Pravil-li min. před sedá v prohlášení vlády dne 21. března t. r. že podmínkou pro vyplnění všech úkolů jež vláda Thunova má provést, jest umírnění národnostních protiv a myslil-li, že rázným a otevřeným vysvětlením stanoviska, jež vláda v jazykové otázce zaujímá, levice snad fici si dá pak se notně zmýlil. Skoro bychom věřiti chtěli hlasům, že šikovným mlčením v otázce této bylo by bývalo více vykonáno. Že se za takovoto situace „znovu zřízení parlamentárních poměrů a pravidelného chodu zákonodárství“ stalo zhola nemožným, je jisto. V době, kdy „v zájmu velmocenského postavení říše a její hospodářské sily nutkavé smlouvy s druhou polovicí říše čekají na parlamentární vyřízení“ *) rozvíňovati národnostní otázku, resp. z čista jasna prohlašovati principy, jimiž se vláda fidiť bude, je, jak viděti, velice nebezpečno. — Nové spory národní — nevolíme zúmyslně ostřejší výraz — zmitají zase sněmovnou a válečný křik dvou čím dále pevněji semknutých stran, poskytuje celé Evropě odstrašující odporný příklad, jaký parlament býti nesmí. Ostatně možná dost, že i dny našeho parlamentu jsou sečteny a nebude-li rok letošní také tím památný, že zrovna 50 let po tom co první parlament v Rakousku zasedal, nad slunce jasněji dokázáno bylo, že něžný tento kvítek v drsném podnebí zajiti musil.

O mnoho lépe nejsou poměry u nás. Jubileum 25leté činnosti klubu národní strany svobodomyšlné, jež slaveno bylo 23. dubna b. r., spadá v dobu velice neslavnostní. V době, kdy po naši vlasti

v Praze i na venkově, ozývají se čím dále tím hlučněji hlasy nesouhlasu s politikou mladočeskou, v době, kdy starý radikál a obhájce zásad svobodomyšlných dr. Ed. Grégr zasilá svým nyní už zase nejintimnějším politickým přátelům rozduřené otevřené listy a kdy klubovní předseda místa se vzdává, špatně se reprezentuje klub se svým jubileem, třebaš slavnostními řečmi a obligátními přípitky měly býti všechny rozpaky a neshody zатуšovány. Dnes, po jubileu je roztržka ve straně mladočeské na frakci oportunní a radikální tím zřejmější. Rozumí se, že slavnostního večera při naplněných číších došlo ku nadšené oslavě zásluh klubu tohoto o národ a všechno možné u nás. Zvláště uznání vděčného prý zasluhuje klub proto, že svou činností, svou horlivostí vytrvalou podstatně a znamenitě přispěl ke konečnému vítězství myšlenky mladočeské „nad silnou a mocnou tehdy armádou konservativní“. Staročeský list připomíná k tomuto trumfu: Ale co dále nad tento strannický prospěch, když posléz vlastenectví mužů mladočeských uznati musilo, že nezbytně navázati musí tam, kde nit staročeské politiky byla přetržena, chce-li prospěti vlasti a národu a když konečně jednou je jisto, že celý ten zuřivý boj strannický od r. 1873 veden byl pouze proto, aby strana porazila stranu a aby národ při tom přišel ku ztrátě.

Pravda. Kdo si dnes vzpomene na ty tak malicherné a při tom s takovou urputností vedené boje mezi „mlado“ a „staro“, které z „matičky Prahy“ přenášeny byly až do té nejzadnější Zlámané Lhoty, kdo uváží, co při tom času bylo prozáháleno, sil utraceno, a jiných zajisté přednějších úkolů zanedbáno, a vidí nyní od r. 1891 ten pád strany mladočeské, která na konec — seznavši dané poměry — vlasteneckým svědomím jest donucena, zaujati totéž postavení politické, jež kdysi strana „staro“ zaujímalá, ten zoufati musí nad plytkostí a maličkostí všeho veřejného života u nás . . . Leč více v článku.

Panu dru Heroldovi hučelo asi, jak říkáme, v posledních dnech notně v uších. Ne pro jeho činnost politickou. Z té prozatím, jak jsou dnes poměry, nic nekouká. „Vůdce národa“ přenechal hájení otázky národnostní ve Vídni pp.

*) Prohlášení vládní ze dne 21. března r. 1898.

dr. Ed. Grégrovi a Sehnalovi kteří aspoň v den, kdy se diety vyplácejí do směrovny se dostaví. Dr. Herold tenkrát zase se věnoval „čestnému povolání“ vysekáváje správního radu chropiňského pivovaru Steffena před soudem v Uher Hradišti. Čestné toto povolání zajisté mu jde nad hájení zájmů národa. Ovšem, utrhačné huby tvrdí, že má za zdárný výsledek slíben jen pakatýlek: 30.000 zl. Německá žurnalistika se nám vysmívá a česká veřejnost se horší, nás tohle nepřekvapuje. Od naši t zv. strany „svobodomyšlné“ nic jiného nikdy jsme nečekali. A dr. Herold je řádný její representant.

* * *

Dráha sibiřská. Nedávno uveřejněna byla první účetní zpráva sibiřské dráhy za rok 1893 (kdy se stavbou dráhy této energičtější bylo počato) až 1897. Dokumentovala obvyklou skutečnost u všech skoro projektů, že napřed určený náklad pravidelně daleko překročen bývá. Zprávou tou zabývati se nebudeme a chápeme se pouze příležitosti této, abychom zmínili se o díle zajisté obrovském a pro budoucnost i naší velice důležitém.

Před dvěma desetiletími ještě vířila Evropou otázka, kdo bude dědicem po „nemocném muži“ evropském, — Turcku, — jemuž Rusko s vlastními ohromnými ztrátami zadávalo poslední — jak obecně se za to mělo — rány na krvavých plánech balkánských. Ovšem šikovnou diplomacií německého Bismarka a anglického Disraeliho vyrvána byla Rusku z rukou kořist tak pracně vydobytá. V poslední době zdá se však, že na osudu jeho pozbylý zájmu velmocí evropské, že jeho historický úkol, býti jejich jablkem sporu, zaujal v posledních letech jiný „nemocný muž“, daleko větší, přímo obrovitý, jehož údy však silou a tisíciletou nehybností hrozí se znenáhla rozpadnouti.

Je to Čína, nad níž sletují se krkavci nedočkavě kolem kroužice, až oběť jejich vydá poslední známky života —

Na pobřeží čínském usazují se Japonci, Anglie, Německo „najímá“ na 90 let zatím Kiaočau, Rusko na 25 let Talienvan.

O to, kdo má Číně zapůjčiti peníze, tahalo se dlouho Rusko a Anglie, až

zvítězily banky londýnské a berlínské. Anglie překonala Rusko, ale musí se o kořist dělit s Německem.

Než ani Rusko nemá úmyslu zůstatí pozadu. Jsouc proti ostatním svým soupeřům jako soused Číny u veliké výhodě, volí cestu která nejspíše zjednati mu může výhod velikých. Roztahuje-li Anglie nebo spíše Německo síť peněžní, do níž lapiti má kořist svou, buduje si Rusko síť zvolna, ale tím bezpečněji, síť železniční, železnicí sibiřskou.

Ovšem, není myšlenka dráhy této výsledkem teprve nynější politiky. Spojení s tichým oceánem ku přístavu, pokud možno ledu prostému, bylo dávno touhou kolosa ruského, zvláště od té doby, co získal území amurské v letech padesátých. Jedním z prvních návrhů byl podán hrab. Muravěvem-Amurským, jiný inž. Dullem, jenž na příklad navrhoval docela vážně zřízení dráhy koňské, inž. Collinsem, Safronovem atd. Roku 1878, když provedena byla dráha uralská, učiněn byl vlastně již první krok ku dráze sibiřské. Stanice Tumen, Čeljabinsk a Orenburg byly určeny k tomu, aby některá z nich byla počáteční písmenou dráhy, jejíž písmena poslední končiti měla u oceánu tichého. Příčiněním bar. Korffa a gen. Ignatěva se ustanovila za příčinou uskutečnění dráhy této zvláštní rada, jež vypracovala projekt dráhy této od Čeljabinsku (ve směru přesně východním od Moskvy, za Urálem) k Omsku (na řece Irtyši), k Irkutsku (u bajkalského jezera) do Vladivostoku částečně přes území mandžurské (v sev. Číně, s níž docíleno bylo dohodnutí, tušíme před loni.) Přípravné práce počaly r. 1891, načež za nedlouho přikročeno ku stavbě samé od obou konců zároveň. Celá trať rozdělena na 5 dilů, jež vesměs rokem 1901 mají býti hotovy a vesměs dopravě odevzdány. Náklad byl vypočten na 350 400 mil. rublů. Zpráva, o níž jsme se zmínili, poučuje nás však o něčem jiném, a jak poslední zprávy znějí, vyžadovati bude podnik tento, ač chce-li vyhověti nárokům na něho činěným obrovité sumy 600 mil. rublů.

Od dráhy sibiřské slibuje si Rusko velice mnoho. Že hlavně — aspoň se to již nyní především ukazuje — v ohledu politickém, je docela přirozeno.

Protiváha Ruska proti vychytralé Anglii a ráznému Německu, kus Činy zatím na 90 *) let si „najímajícím“, nebyla by bez této, dosud něco přes polovici hotové, dráhy možna. Co teprve později?

Rovněž i v ohledu obchodním do- stane se Rusku posilnění. Pováží-li se, že ještě před dvěma lety potřebovaly transporty vojenské a pod. od Urálu k Vladivostoku (po souši) plných 10 měsíců, kdežto po dokončení dráhy budou moci býti provedeny v 18 - 20 dnech, dále pošta z Londýna do Vladivostoku přes Evropu a Sibiř potřebovatí bude 9 dní, kdežto dosud vyžaduje po lodi kanálem suezským 38 a přes Ameriku (drahou pacifickou) 28 dní, vysvitne každému a hned, že projekt tento nad jiné zasluhuje pozornosti. Ovšem doprava zboží hromadného, při němž není tak rozhodná rychlost dopravy jako láce nákladů, diti se bude jako dosud cestou mořskou. A v této příčině číni se Německo, pochopujíc dobře význam celého podniku. Tak prý skoro $\frac{3}{4}$ celé lodní dopravy z Evropy do Vladivostoku procházejí rukama německýma, dále zřízeno přímé dopravní spojení, upraveny tarify. vysláni zejména obchodními domy v Hamburku zástupcové atd. Rozumí se, že i ostatní moci nezahálejí.

A Rakousko? Rakousko zatím pomocí prof. Philippoviche a cis. rady Schweinburga chystá se na hledání osad zámořských. kde by náhradu najíti mohlo za stále se sevrkující odbyt do zemi východních, kde mezitím spojenci jeho ze severu tak se zalíbilo. A přece nebylo by nic přirozenějšího než pomýšletí na výměnu výrobků průmyslných za plodiny z Ruska resp. ze Sibíře k nám dovážené. Inu ovšem, kde Maďari a Němci poroučejí, tam se neradno navazují styky tržební se zemi, s níž národové tito nevalně přátelské styky pěstovali.

Naši obchodní dopravou pomořskou (zvláště dokud bude spočívati na Lloydu) sotva si pomůžeme z krise, jež výrob- ními třídami našimi zmitá, a bude tedy úkolem rozhodujících činitelů, aby cestou jinou našli odbyt pro svoje kdysi tak hledané výrobky. Nemo.

*) To snad vypadla jedna nula? (Pozn. sazeče.)

Francouzské hlasy o našich poměrech. V „Revue des deux Mondes“ (15. října m. r.) studuje Charles Benoist vývoj rakousko-uherské monarchie a praví, že hybná osa tohoto sou- boru království a zemí rozdílných ná- rodů stále více hrozí se vyšinouti k ve- liké škodě císařství rakouského i rovno- váhy evropské. V organizaci vnitřní, v různých těch národech děje se evo- luce, která zítra může státi se revolucí a vésti snad i k rozpad utí císařství. Pojmenování Rakousko jest jen pouhým výrazem diplomatickým, neboť ve sku- tečnosti není ani „rakouského“ jazyka, ani literatury, ani dějin ani společných zákonů; různým národům nedostává se ani společného pojítka, jediné osoba cí- sařova poji je dohromady. —

A v „Revue du Monde catholiques“ (prosinec) píše Arthur Savnète o našich poměrech takto: „V Rakousku krise parlamentární proměnila se v minister- skou. Zápas mezi Čechy a Němci se přioštil, a vřava z říšské rady přene- sena do ulic zde pak obrátila se v bouře krvavé, jichž účastní se studentstvo i socialisté. Zufivost a zaslepenost duchů dostoupila vrcholu, tak že i proslulý učenec německý Mommsen neváhal dáti se v boj a kompromitovati svou vážnost. Mommsen není duch vážný, strannictví mate jeho úsudek. Vzpomínáme, kterak týž Mommsen, chránělec Napoleonův. r. 1872, po neštěstí našem, i nás ha- nebně potupil. Od té doby sešedivěl, krev chladná měla by mu dáti klid, který vládne obyčejně poblíže hrobu: jest mu dva a osmdesát let a ještě se ukazuje člověkem vášnivým, arrogant- ním, nesmířlivým. Míchá se do věci ci- zích, po nichž mu nic není; přišera klopýtající, jde s paličskou pochodní a ještě dmýchá, fouká a přikládá do ohně. Povznáší hlasu svého, ale hlas ten zui jako trouba válečná, vyzývající rakouské Němce do boje. Mommsen je povzbuzuje v jejich přemrštěném odporu; radí jim politiku separatistickou, jejíž prvním účinkem by bylo rozpadnutí Rakousko- Uherska ve prospěch Pruska. „Buďte tvrdí; lebka česká není přístupna dů- vodům, ale ranám.“ Co říci na taková slova hrubá. Co říci o této brutální in- venci do soukromých záležitostí spo- jence! Dalo by se očekávati, že vzbouří se všecken tisk ku hlasitému protestu,

ale nikoliv. Slova ta přijata s entusiasmem a provokatér byl zahrnut pochvalou. —

Dále domnívá se pisatel pozorovati, že Německo podporuje pangermánské ty proudy, rovněž tak i Maďari, kteří přitom sledují vlastní cíle a ku konci pak obává se, že mírumilovný císař rakouský František Josef I. obdrží v poslední dny života svého od svého spojence korunu trnovou. —

V Monze byla prý ujednána kompensace Itálii za annexi Bosny — — totiž Trentino. (?)

Hlasy tyto podáváme bez poznámky.
V. K

* * *

Zprávy národohospodářské. —
(Dovoz sacharinu zakázán. — Židovské „obchody“. — Účinek války španělsko-americké.)

V minulém čísle zmínili jsme se o zprávách, dle nichž v brzkou uveřejněna budou nařízení, směřující proti sacharinu. Zprávy ty neklamaly. Říšský zákonník uveřejnil v druhé polovici měsíce dubna t. r. čtyři nařízení ministerská. První obsahuje zákaz dovozu (s výjimkou pro potřeby lékárníků, drogistů a materialistů), druhé týká se ustanovení celní sazby na sacharatu, třetí stanoví podmínky pro odebrání sacharinu osobami z nařízení prvního vyňatými. Čtvrté chová bližší ustanovení o obmezení prodeje sacharinu v tuzemsku, nařízení, jež ne nepodobna jsou nařízením o obchodě s potravinami.

Nařízením těmito bylo vyhověno steskům našeho cukrovarnictva a zažehnáno strašidlo značné újmy pro pokladnu státní. Budoucnost ukáže, zdali i zde zůstane jen při pouhých předpisech, přes něž by se praxe nerušeně dále valila. Dlužno však vzhledem k tomu, že při akci této interesován jest pan finanční ministr, míti za to, že tenkrát nařízení ta také budou prováděna. —

Před několika nedělemi uveřejněn v listech úpadek firmy Winternitz a Friedmann v Králové Dvoře, zaměstnávající na 700 dělníků. Byla-li příčinou úpadku tohoto všeobecná krise průmyslu textilního nebo nepříznivé poměry pouze firmy této se týkající anebo „spekulace“, nebudiž zde rozhodováno. Snad spolupůsobily příčiny tyto zároveň. Nás zajímá součet všech dluhů firmy této

činící přes 1,800.000 zl., k čemuž výslovně podotknouti nutno že dluhy ty nevznikly vesměs teprve průběhem provozování tohoto podniku, naopak byly dříve většími. Důkazem toho je ta okolnost, že kdežto nynější dluh továrníku Mat-tauschovi v Benešově nad Ploučnicí činí částku 1,300.000 zl., dosahoval před 5 roky sumu přes 2 mill. zl.

Pravý a nestranný úsudek o obchodech této firmy učiní si každý sám. Dubnová „Vlast“ táže se: Kam zmizely tyto peníze? Inu, nikam jinam, než do kapes žida Winternitze a Friedmanna, kteří takovýmto zločinným, ale u nás beztrestným způsobem bohatnou. Takovýto „umělecký“ kousek náš řemeslník dokázati nemůže, již proto, že mu nikdo nečeká. —

Ještě v polovici měsíce dubna libovaly si bursovní přehledy, že válka španělsko-americká neměla valného účinku na bursu. Že výrok tento vztahovati lze pouze na bursu peněžní, ukázalo se hned krátce na to. Bursa plodínová zatím přichystala překvapení celému světu. Spotřebitelům nemilé, za to podle okolností tím radostnější pánům bursianům, kteří budou moci stoupajících cen obilí využítkovati ku svým obchodům. Mezi válčícími stranami v Americe nedošlo sice dosud k nějaké větší srážce, aspoň škody dosud vypočítány nebyly. Tím spíše postiženo spotřebitelstvo v Evropě. Letošní stoupaní cen obilních je tak náhlé a značné, že daleko převyšuje stoupaní cen vloni předežněmi.

Podle záznamů bursovních stála počátkem dubna pšenice 12.30, tři neděle na to 15.35, žito v témže období 8.85 a 10.80, oves 6.95 a 7.99. Stoupla tedy během tří neděl pšenice o 3.05 zl., žito o 1.95 a oves o 1.04 zl. To jsou ceny bursovní a přijdete-li si nakoupit toho „Božího daru“ k pekaři, poznáte hned že se něco státi musilo. Bohužel, že není čaka na brzké zlepšení. Dožní, o nichž se neví, jaké budou, je ještě daleko, a zásoby minulých žní se povážlivě menší. Opravdový nedostatek obilí na trhu světovém je událost, se kterou by byl málo kdo počítal.

A v době této přichází náš pan krajan dr. Kaizl, aby tčm nejširším kruhům spotřebitelstva každé sousto učinil menším, po případě horším. V takových

dobách zdrazení na jedné straně cukru, piva, lihu a petroleje a na druhé straně značné zdrazení mouky jest operaci skoro povážlivou.

Španělsko - americká válka.

Poslední telegrafické zprávy jak španělské tak americké zvěstovaly již započatý boj. Loďstvo severoamerické útočilo již na pevnostní přístav kubánský Matanzas; leč z dosavadních zpráv neví se, s jakým výsledkem. Za to rozhodně přálo štěstí zbráním americkým ve větší námořní bitvě u Manily. Španělové ztratili dva křižáky a několik lodí. Leč zdá se, že obě valčící strany vyhýbají se svedení hlavní bitvy, a lze doufati, že vůbec k ní ani nedojde, ale že evropské moci v čas zakročí, by zjednan byl mír. Že ani nám věci španělsko-americké nemohou býti lhostejnými vidno z toho, že Spojené státy po zprávách o projevených sympatiích naším státem vůči Španělsku, odvolávají objednávky našeho průmyslu (na př. textilního v Čechách.) — K informaci o válečné situaci přikládáme plán bojiště.

Drobnosti.

Modlete se při klekání. Krásný obyčej při lhalohu zvonů třikrát denně modliti se „Anděl Páně“. Bohužel více a více mizí z našich rodin křesťanských. Kéž tato pravdivá událost stane se pobídkou opětně zbožný tento mrav obživiti. Na pokraji mlýnského potoka, skoro vedle mlýnských kol, hrály si dvě malé děti. Právě se šefilo. Tu pojednou tříletý hošík chtěje si utrhnutí

květinu na pokraji potoka, dostal převahu a s výkřikem padl do vody. Mlýnský chasník ihned skočil za dítětem, ale bylo pozdě, proud je hnul s úžasnou rychlostí pod mlýnská kola. Ještě okamžik — ubohé dítě musilo býti kolem rozdrčeno. V tom zazněl s kostelní věže hlas zvonů: Anděl Páně. A hle — mlýnská kola se zastavila. Mlýnář zarazil kola, aby dle svého zvyku vykonal svou pobožnost. A tato pobožnost zachovala jeho dítěti život: Tak odměňuje Bůh uctění Božské matky V. D.

Cisář — učitelem náboženství.

Před 30 lety byl arcibiskup savojský povolán k nemocnému. Byla to dcera slavného kdys jenerála. Tato objevila velikou sběhlost u víře a zbožnost. — „Odkud je toto vaše vědění, tato víra?“ ptal se arcibiskup. „Zajisté od Boha“, odvětila, „a potom od císaře Napoleona. Byla jsem s rodiči svými na sv. Heleně. Tehdy bylo mi 10 let. Tu mi pravil jedinou císař: „Dítě, jsi slídná a budeš ještě více. Dej pozor na nebezpečí světa. Jak můžeš bez náboženství obstáti? Ale kdo tě má vyučovati? Otec ho nemá a matka také ne. Nu, já tuto otcovskou povinnost vezmu na sebe. Přijď ráno ke mně a já tě budu vyučovati.“ A tak se stalo. Po dvě léta chodila jsem s katechismem několikrát v týdně k císaři. Když mi bylo 13 let, pravil císař: „Nyní, milé dítě, soudím, že jsi dostatečně ve sv. náboženství vyučena. Musíš nyní vážně na sv. přijímání pomýšleti. Dám z Francie zavolati kněze, který tě na tuto slavnost a mne k smrti připraví.“ V. D.

Prohlašujeme, že bývalý redaktor tohoto listu dp. P. Fr. Žák, přijat byv do řádu tovaryšstva Ježíšova, odejel dne 18. dubna t. r. do kláštera v severních Uhrách. Umyslem tím zabýval se již delší dobu. Nejmimnějším přátelům záměr ten dávno byl znám. — „OBRANA“ vedena bude v jeho intencích dále. Redakce.

Obsah „Obrany“:

Rakousko-uherské vyrovnání. — r. — Různé myšlénky o nationalitě. — k. — Cestopisné vzpomínky. — k. (Pokračování.) — Mladočeské jubileum. — ? — Časové zprávy. — Drobnosti. — Literární příloha: Divadelní listy. — k. (Pokračování.) — Pro duši. Z polského se svolením autorovým přeložil Václav T. Kamejský. (Pokračování.) — Různé zprávy.

Předplatné budiž zasílano přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—11.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

Cyrillo-Methodčjská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

Literární příloha.

Číslo 5.

5. května 1898.

Ročník II.

Divadelní listy.

Historie nepodává oprávnění k takovému vylíčení osob strany panské, zvláště Oldřicha a Menharta, jak činí Lipany, ani k tomu, jakoby to byl hlavně boj mezi katolíky a Tábority. Rosenberg byl jen pomocníkem strany. Také smrt Prokopa není historickou tak, jak ji líčí básník. Palacký sice nazývá Oldřicha „urputným katolíkem“ a chytrým, ale co byla jeho chytrost proti Táboritům! (III, 317.). Zisk z bitvy měli horliví kališníci strany Rokycanovy, tedy kalich ani nebyl poražen, také feudalismus nevzal z vítězství nižádných výhod (Pal. III, 529). Stanovisko Palackého není zajisté nestranné, neboť i on stojí na straně novotářů proti zásadě o kontinuitě historických tradic, jež jinde tolik hájí, na straně, jež přiznávajíc všecka práva obrany a útoku Táboritům a kališníkům, katolíkům a mírným kališníkům je odpírá. Ale stanovisko Palackého je stokrát lepší stanoviska „Lipan“. Že by měl básník právo oslavovati někoho opravňováním všech jeho skutků, třeba očividně násilnických, a snižováním, tupením, podkládáním a vymýšlením hanebných stránek osobního charakteru osob protivných, toho přece připustiti nelze. Proti takovému libovolnému zasahování do historie a proti takovým dramatům individuálních choutek a názorů musíme protestovati, poněvadž vrhají temné, nespravedlivé a lživé stíny na nás, lid vychovávají v politování hodných předsudcích, poněvadž takové drama musí nutně býti zdrojem neblahých vlivů náboženských a socialních. Nepravda vždy jen zlo plodí, zvláště je-li spojena s vášní.

Byvše danou příležitostí nuceni znovu promyslití tragickou událost z r. 1434, seznali jsme, že je to věru vhodná látka k tragické epopeji, ale jen pod jednou podmínkou — postavil-li by se básník na nestranné stanovisko pravdy, ne jednoho roku, ale s obzorem po celých stoletích, na stanovisko katolické, na stanovisko historické kontinuity.

Co se týče doby husitské v užším slova smyslu, nalézáme v mnohých dramatech a kusech časté narážky, ale repertoire přímo o této době jednající jsme vyčerpali. Není veliký. Za to velmi četna jsou dramata z doby bratrské, kališnické a protestantské. Nejdříve zmíníme se krátce o dramatě „královna Barbora“ od J. J. Kolára, jež spadá do doby kališnické. Týká se více historických dějů a je kus více osobní, otázky náboženské dotýkaje se jen málo. Je to dílo fantasie. Barbora, vdova po Sigmundovi, není uznána královnou, ale na Mělníce tráví vdovská léta. Chce si získati lásku Jiřího z Poděbrad a s ním vládnout. Nepodaří se. Je kreslena jako záletnice, chce otrávit Jiřího, jenž láskou její pohrdl, zlými intrikami pachtí se po koruně. Její manžel, „nehodný

syn velikého otce“, byl špatný, tudíž musí trpěti i ona pod pérem básníků. Historie o ní povídá málo. Vlastním rekem dramatu je Jiří, proti němuž stojí strana katolická. Tak velkopřevor Václav Michalovic lituje, že „Řín: Čechy z blahodárné ochrany vyhostil a fortnu jim zamknul k požitkům nebeského života“, s Rosenbergem viní Jiřího, že se spojuje se stranou odbojnou, že chce získati vrch, že chce bezvládi, aby mohl sám loupežnou rukou po koruně sáhnouti.“ To všem osvětluje hned situaci dle známého lokte, neboť hned dostavují se obhájci Jiřího, jimž i výsledek dramatu dá za pravdu, kteří ói:

On zachovat chce korunu.
Pan Jiřík tomu nedopustí nikdy,
by cizinec zde stal se panovníkem

ale chce, aby vládu do dospělosti Ladislavovy vedli muži z národa, jimž vlasti prospěch více na srdci leží, než prospěch vlastní. Strana Jiřímu protivná kreslena je ve světle nevlasteneckém, vládychtivosti a sobectví. Katolickou není přímo zvána, ale vysvítá to z řeči.

Velkopřevor nazývá Jiřího „hlavou dračího tělesa, jež do všech krajů země vložilo své drápy“, pročež Rosenberg chce ji rozdrtit. A to tím spíše musí „od kořene peklo kališníků býti vyhubeno a římské cirkve raj býti zase zveleben“, aby nad vlastní dle Michalovice „rudě neplála zas zář vypálených klášterů a hradů“. Při tom dlužno si přimysliti na tváři převorové úsměv „náramně vlastenecký a upřímný“. Tim je tedy situace s dostatek nakreslena. Vnitřní spojení mezi ženou záletnicí, vdovou nenáviděného Sigmunda, Rosenbergem, Michalovicem a celou katolickou stranou je tím dáno, byť, jak praveno, rozdílnost konfessiijní ustupovala v dramate romantismu dějovému a osobnímu jednajících osob. Ani to obcování její s čarodějí, s alchymistou, ani narážky, jakoby ona byla příčinou smrti mauželovy, ani hrdé a k českým pánům okázale panovačné a drzé chování knížete cílského, ač ovšem patří dle starodávné liberalistické tradice k pozadí každé strany z katolíků záležející, nemá přímého rázu konfessiijního štvaní, ovšem ale slouží k tomu, by světlá postava Jiříkova bohatýrsky, vlastenecky a demokraticky před námi se stkvěla a náležitě se odrážela od temného pozadí římského. Výhradní právo vlastenecké má opět strana věrně kališnická, také jen její skutky jsou nezištné a směřují výhradně ku prospěchu vlasti. Kořeněno je toto stanovisko nad to některými silnými výrazy kolárovské muse vlastními. Pardus na př. mluví o straně panské, která za Jiřího ovšem už vystrkovala své osobní zájmy; ale i Jiří byl feudálem. A nebyla to strana jeu katolická, ba z ní vyvinouti se měla jednou pověstná strana odbojných stavů nekatolických. Pravi tedy:

Váš řád k neřádu čelí, anžto říši
chce cizáckému vlivu podrobit,
tož vlivu vládychtivé Barbory,

— — — — —
klid náboženský pak má na vodítku
být uveden legáta Karvajala,
jenž před nedávnem drzým podvodem
unášel z Prahy naše kompaktata.
Ne, pánové, vám prospěch české vlasti
na srdcích neleží, alebrž prospěch
své ziskuchtivé libovůle jen.

Rosenberg chce Jiřího zajati, ale nedaří se. Jiří stane se vítězem v několika nebezpečích. Drama, jak patrně z těchto ukázek, k nimž bylo by lze přidati ještě několik menších narážek, oslavuje Jiřího v duchu traditionelním, ale poněvadž nestojí proti sobě momenty náboženské, přestáváme na těchto pozíamkách. Mnohé zajímá v něm zajisté více romantism děje. Reflexe na vše co stojí proti Jiřímu, vzbudí sice také jistou útrpnost a povýšenost vzhedem k protivným mu stranám, ale ustupují celkem do pozadí. S oslavou Jiřího z Poděbrad ovšem i my v nejednom případě souhlasíme. Královna Barora je repertoírním kusem; byla dávana devětkráté.

Jiným oblíbeným kusem Kollárovym je „Primator.“ Děkuje svou oblíbenost asi hlavně romantismu děje a rápadům Kolárovi vlastním. Padá do doby sjednocování se Starého a Nového Města pod jednu hlavu. Mělo ovšem i své nepřátely. Z této kollise a pak hlavně z ústrků, které strany městské, demokratické trpěti musily od pyšných pánů, vzat děj, který končí šťastně dle obvyklé manýry: syn a dcera se vezmou, rodiny se smíří, nad nepřátely panskými zvítězí. Nějakých zásadních sporů náboženských tu není. Jen narážky a vtipy dle manýry Kolárovy. Zvláštností jsou tu úšklebné narážky na nové sekty protestantské a pikartské. V české literatuře věru vzácnost. Uvedeme některé tyto narážky.

Kolár miluje pitvorná jména. Zde dal některým počestným měšťanům Starého Města zvláště krásná pojmenování, jeden jmenuje se Opice, jiný zase Kardinál a p. Tito bratři z mokré čtvrti baví se znamenitě. Právě vypravoval měšťan Opice, nejslovutnější řezník Starého města, že poráží voly levým palcem a všecky brzliky vaří jen ve své polévce. Zika odpovídá: Že nikomu nic nepřiju? (Jemu patří totiž narážka o té polévce.) „Aj, ty pane Opice, mnohých zasvěcených lidí duše jsou v pekle, a my jich kosti zde na světě ctíme; protož i já nevěřím, že by brzliky mohly spaseny býti, kdybych je sám nesnědl.“ Nebo majitel krčmy Chrt odpovídá na jiné narážky: „Pane Ziko, čerta vám na míse nepřinesu, poněvadž ho ctím jako dobrý katolík.“ Pan administrator konsistoře kališnické si zase poroučí naplniti pohár slovy: „infunde, praví apoštol.“ Ty a podobné vtipy jsou u Kolára všady hojné. Snad si na nich zakládal, domnívaje se, že jsou duchaplné. Snad.

Co se týče narážek na nové sektářství, uvádíme také některé ukázky. Radim, syn tvrdého primatora Starého města, jemuž obecní blaho jde nade vše, milenec Jiřiny, dcery Hlavsovy, prvního koňšela novoměstského, bývalého primatora, byl pilný a hodný hoch, ale „zapletl se ve spolek těch novověrců, kteréz nám poslal Luther z Německa“; tím zavdal příčinu k narážkám na „nové přívržence Luthrova učení, kteří používají toho učení jen za roušku, by zakryli jiné zámysly, by zvýšili v zemi zmatek, panstvo povýšili, městská práva ponížili.“ Zajisté neobyčejné narážky. Ba Hlavsa byl slaboch, neboť „podporoval tyto přívržence Luthrovy, ano i podporovatelem byl českých bratří ku škodě všech vyznavačů pod obojí.“ Ba známý nám už pan Zika přináší novinu: „Co moudrý muž a koňšel města Prahy oznamují, že na nás kališníky nová se hrne pohroma, vedena cizozemcem, zavalaným z říše od pánův, aby způsobili zmatek, aby z něho kořistili a nás měšťany zahubili. Ten bachranatý velikán, co káže, zove se Tomáš Münzer, přichází z Wittenberka a roztrušuje zde bejlí nejhorské nauky. Dokazuje, že všechna církev pouhý klam a mam, že všichni reformatoři minulého a nynějšího věku jsou podvodníci, že

lid má svrhnouti břemena, od vlády a úradů naň vložená, že nemá býti pánů ani konšelů otrokem, že všechnen majetek povstal jen z krádeže, že zkrátka všechno, co posud je lidského, má býti zničeno.“ Je v tom ovšem i hodně ironie, neboť tento „hrdinný Zika“ se i s Opicí ukáží velmi nehodnými měšťany, kdežto Radim, jenž pikartství tolik pojal do srdce, je pravý hrdina. Než to vše i s těmi úšklebnými vzdechy jako „svatý Jene Huse“ jest jen Kolárovskou ornamentikou. Ostatně kratochvilná je ta historie dost a dost. Dobou je tomuto Kolárovu dramatu blízká Vlčkova „Milada“, ale jest ducha zcela jiného.

Je stálým repertoairním kusem, byť i v málo četných reprisách. Soudíme z toho, sledující tendenci repertoairní, že kusu přidává se tendence česko-bratrská, protikatolická. Vlčkova „Milada“ je totiž podivuhodné drama, připouští výklad několikery. Závisí na provozování. Rekyni „Miladu“ bylo by snadno lze změnití v představení z ideální mučenice česko-bratrské v sektářskou fanatičku. My posuzovati jsme s to jen literární stránku dramatu. Ponecháme soud čtenářům, že vynasnažíme se, abychom věrně podali obsah, k čemuž podáme pak náčrtek historické situace. Způsob referentský, který jsme zvolili, budiž zároveň považován za ústupek našemu čtenářstvu, kterým vyhnouti se chceme jednotvárnosti své studie. Děj dramatu padá asi do téže doby jako „Primator“ Kollárův, do doby, kdy nová sekta českých bratří již zmohutněla velice a právě tím obrátila na sebe zraky české veřejnosti a sněmu. Oba byly nové sektě velmi nepříznivy, celý český národ stál proti ní, a to už od dob Jiřího z Poděbrad, který ji pronásledoval, vida v ní onu hlízu národního sektaření, která tehdaž český národ rozežírala, pijíc jeho krev a tuk. Ale sekta přece jen mohutněla, hlavně tajnou agitací a pak dosud nevídanou a neslýchanou agitací literární. Než sledujme děj.

Milada je členkou nové jednoty. Básník ji charakterisuje hned v prvním jednání. Je nejkrásnější, nejskromnější, je vzor něhyplné lásky k matce, je jako zázračný zjev z jiného světa, je ideál přítelkyně, straní se veselí, poněvadž „jí mysl kalí noviny, jež otčiny se týkají“, tedy jakýsi zvláštní ideál lásky k vlasti, zdá se mírná jako holubice, dobrá jako anděl, má zlé předtuchy a obavy pro dobro vlasti z nové královny, jakýsi stín zármutku na její líci tajemným kouzlem obestírá bytost její tak, že Veronika oddána je jí láskou, jakou svaté duše Bohu oddány jsou, nezná lásky k muži. Jako sv. Terezie nebo Anežka představuje se nám obraz její. A tak je silná v Bohu! Vystoupí bratr Šimon, a ihned se nám objevuje „básnikova“ představa Jednoty bratrské a situace historického pozadí, jak si je básník upravil.

Šimon: Pan Kolovrat má plnou vládu teď,
byla-li jeho římská horlivost
dřív plamenem, teď v požár vyšlehá.

Matka Miladina: Ó Bože — on!

Šimon: „Jsem Boží metlou!“ praví.
Chci vypleti to hloží kacířské.

Milada: Tim hložím myslí spolky bratrské?

Šimon odpovídá, že na všechny vyznavače kalicha, ale hlavně na pikarty. „Již hranice jsou zažehnuty. Na nich nejedni zpečetili víru svou životem.“ Milada nemůže věriti, že by mohl Kolovrat trestati smrtí lidí tak pokojné, již svatý život hledají, avšak Šimon odpírá. Král Vladislav dostal sice již

spis obranný, ale Vladislav je tvrdý a krutý Albrecht z Kolovrat je jeho prvním důvěrníkem. Nezbývá než připravit se k smrti mučenické. V Miladě náhle se probudí energie, jíž i matka se podívá a ulekne. Jeť Milada dcerou Kolovratovou, jak ovšem teprve tragický konec ukáže, a matka poznává tu v probuzené energii dceřině jeho krev.

Šimon odpovídá na energický projev Miladin:

Tent (duch bratrský) zavrhuje všecko násilí
a vítězí ne slovem hlásaným,
než samým bohulibým životem.
On trpí bez hořkosti, bez pomsty.

Matka Miladina svěřá Šimonovi, který se jí před 20 lety jako opuštěné, vyhnané, kleslé ujal, že otcem dcery její je Albrecht. Tato láska bratra stojí ovšem s krutostí a hříchem katolíka Kolovrata ve významné protivě. Když Milada zavraždí pak Albrechta, vyvrhnou ji z bratrstva. Nebyla duchem členkou bratrstva, jež jen lásku zná. Z tiché ideální Milady ukázala se fanatička. Tu přemohl v ní fanatismus, od otcovství Kolovratova dle zákona dědičnosti v ní se objevivší, ducha jednoty, který dosud se v ní jevil. A tak ani tento čin nespočívá dle úmyslu básníka na bedrách Jednoty bratrské, ale na katolicismu.

Do svrchu vyličeného ovzduší „ideální lásky bratrské“ narazí jako významná protiva rozkaz Kolovratův, jež zbrojnoš Vacek ohlašuje:

Rozplemenil se v zemi druh kacířstva ohavný, pikartův, holomkův antikristových, kteří sobě jméno jednoty bratrské přikládají. Bludové jejich křesťanstvu jsou škodlivější než Turci, poněvadž ďábelskou zlostí pojati jsouce ani o Bohu dobře nedrží. Proto Jeho milost nejjasnější král náš Vladislav vydal mandát takový: aby pikartství to bylo zamezeno a vyplněno. Zlí, bludní, nekřesťanští sektari, kteří svých bludů nechtějí zůstaviti, na trest sobě a na výstrahu jiným budou upáleni na hranici.“ A jako na doklad za chvíli přijde Markéta, matka pěti dětí, jež právě učiněna jest vdovou. Trochu popela jí zbylo z těla muže jejího. Rozumí se samo sebou, že scéna je vyzdobena pohnutlivým pláčem a zoufalstvím postižené nešťastné ženy. A proklíná muže vraha, který měl sám hořet, který ale spí v měkkých půduškách. To je trochu „proti duchu Jednoty“, a proto Šimon hned jí také v tomto smyslu těší. A ta vzpomínka na nešťastné sirotky! Opět vzrušující scéna, která ovšem dopadá tím krutěji na katolíka Kolovrata, že k ní láska „bratrská“ tvoří pozadí. Již mluví Šimon o matce Makabejské a sám hotoví se k smrti mučenické.

Ale v Miladě vzkypí krev.

Ó spasit, spasit žádám je (klekne).
Zde, Hospodine, vezmi život můj,
jen zlobě takto nedej šlapat ctnost!

A když slyší, že úkladný vrah Jednoty je na blízkou, zraje v ní poznenáhla úmysl pomsty.

To musí býti krutý, hrozný muž,
když jeho duše sálá rozkazy
k hromadné zkáze lidí nevinných!
Ó rcete, zdali zhoubce takový
můž' ujít trestu, pomstě, prokletí.

— — — — —
dej mi zastavit (modlí se)
to krvěprolití, dej zachránit
mi matku a ty všecy nevinu!

Už zase někoho odvedli. Milada neváhá více, jde vyhledat Kolovrata. Tak vedeni jsme k této katolické obludě. V druhém jednání máme jeho charakteristiku ve slovech, jež mluví, v skutcích, jež káže v dalším průběhu děje vykonati.

Slyšíme stesk na stále množící se sekty a jednoty. Kolovrat chce je zničit, aby zjednal jednotu. Mluví „po katolicku“.

Meč, skřípeč, kletba církve, hranice!
A to-li nestačí, já naleznu
i jiné prostředky. Všim viano jest
to kleté novotářství u víře —
je čas mu jednou podtit kořeny.
Již báby sobě strojí církve své.

Mladý rytíř Bohuslav v odpovědi jakoby přitakoval Albrechtovi a pravi jako s opovržením:

Těch odporných sekt kacířských, jež kryjí
se pouze ženských sukni ohradou!
Či bylo někdy takých zbabělců
na české půdě? Na svou obranu
ni ruky pozdvihnouti nechtějí,
ba meče napořád se odřekli.
Jen dat se uškvařit, to dovedou!

To ovšem jest jen zdánlivé opovržení, neboť básník chtěl tím zase jen v protivě ukázati na ducha tichosti, lásky a mučeníctví bratří, ducha, jehož Bohuslav nechápe, jehož osten však chápe dobře čtenář. A když doloží, že ty hranice se mu protiví, Kolovrat mrzutě a trapně je tím dotknut.

Z doneseného tajně prstenu a dopisu matky Miladiny pozná, že obě jsou mezi pikarty. Hrozí se, že „zplodil dítě k věčné záhubě a že má mu býti též katem“. „Přisahal při svém spasení, že stihat bude kacířstvo“ a tu čte, „aby pro svou vlastní krev k nevině stíhaných se obměkčil“. To patrně musí býti „ďábelská léčka“; nepovolí, ale matku a dceru chce vynajíti a od pikartství zachrániti.

Vystoupí Milada. Oba se neznají. Vytýká mu jeho hříchy:

Již tolik na duši svou nakupil
jsi vražd, že na pokání nižádný
věk lidský nestačí — — —

deklamujíc zároveň dojemné apologie o svatosti a tichosti bratrské. Kolovrat má ovšem jiné mínění:

Že neznám pikartů? Ba v pokrytství
jsou mistrnější nad fariseje,
svět celý klamou zdáním svatosti!
z ďáblova stáda ovce prašivé
— — — — Ty sama nestoudná,
chceš boží hlas mi lhát? — —

Milada: Jest, pane, věčné jméno tyranův.
Věčnou jest jméno Nero ohavou —
a Nero vraždil, aby pohledem
na krev svůj mrzký nasycoval chtič;
kdož ale vraždí s myslí střízlivou,
teť nad Nerona horší ukrutník

— — — — —
Proč, pane, zemi příliš zbědnělé
tak kruté hubíš lidi nejlepší,
vždy tiché, dobročinné k bližnímu,
svým pánům věrné a jich poslušné?
Pro lásku k zemi ustaň hubit je.

Kolovrat z dalšího začíná něco tušiti a chce věděti, kde je matka. Milada nepoví. Bratr Antoš, toť posel psaní, chycený a předvedený, nepoví též. Kolovrat káže jej nemilosrdně odvésti na mučidla. Je mučen, ale neprozradí matky. Tvrdě poroučí Kolovrat, ať jeho vzdor je zlomen. Zemře umučen. Milada je chována na hradě, ovšem šetrně. Kolovrat touží, aby sama se vyznala, nebo aby někdo po ní se ptal. Pak by našel matku. Milada bojuje velký duševní boj — má vykonati čin pomsty na ukrutniku či nic? Smrt Antoše, který naposled dal jí a nevěstu svou Veroniku tklivé pozdraviti, přivede ji k rozhočnutí. Pomijíme tyto scény více divadelní jakož i nářky Veroniky, rovněž nové výlevy vzteku nelítostného a krutého stihatele pikartství i Miladiny měkké obrany. Při stopňované scéně Milada proklá Kolovrata dýkou. Jedno šlechetné slovo promluví Kolovrat, když umíraje vše se dozví. „Ať duši její nezhubí ten čin!“ ale vyznívá přece trochu fanaticem, aspoň v duších čtenářů. Další nás zajímá už méně. Čin Miladin, která přeje si smrti, které i dosáhne, vypadá i přes poblouzení její a slova Šimonova:

Již neví, pane (totiž v bratrstvu) — nikdy v bratrstvu
nebylo místa lidem zločinným,

jako čin hrdinný. Rytíř Bohuslav, který Mladu si zamiloval, je dalším jejím osudem tak nadšen, že zvolá:

Přec nezachránil jsem tě, děvo hrdinná!
Však cdtud podporu svou bratřím ponesu,
a chci být jeden z těch, za něžto umíráš!

Dojem z hry utvořil si čtenář z úryvků, kterými tendenci kusu správně a spravedlivě vystihnouti jsme hleděli. A soud náš? Je odmítavý. Básník chtěl podati oslavu českobratrství. Je k tomu oprávněn? Českobratrství tvořilo přechod k nešťastnému protestantství. Jsouc novou sektou k tříštění národa jen přispívalo. Původ jeho dlužno hledati na půdě domácí, Palacký myslí v kázáních Rokycanových, ale duch nebyl český, byl zprvu ethický, pak prostě agitační jako duch cíle a hamižné frakce, konečně německý. Lutherství nebylo by nikdy takové spousty nadělalo, nikdy by byl zaslepený český lid nedal se zapřáhnouti do německého vozu, nikdy by byl nenabízel vlast svou cizím dobrodruhům, nikdy by byli Komenský a exulanti nevolali na zemi českou Švédy, kdyby nebylo bývalo bratří. Jen katolická víra mohla upokojit národ. Ale o tom zbytečně šířiti slova, celá veřejnost liberální je odchována v duchu protikatolickém a jest to v poslední době právě domnělý humanism bratrský, který vzbudil takové sympatie a tolik se do nás cpe. Vlček dal mu dramatický výraz. Myslí-li, že Jednota bratří zasluhuje nade vše jiné z české historie

jeho péra, budiž; má k tomu své individuální právo, které moderní doba přiznává každé myšlénce, každému podniku, pod podmínkou ovšem jedinou — není-li klerikální. Že tedy básník oslavuje české bratry a že oslavu jich se svým českým historickým stanoviskem srovnává, nevytýkáme. Toto připuštěno, nebyli bychom ani proti tomu, aby dobré vlastnosti Jednoty zveličil, zideali-soval a zdramatisoval. Ale jedno kategoricky žádáme a žádati smíme, aby na úkor historické pravdy nebylo ublíženo církvi katolické, která dosud v Čechách žije, která za eventuelní poklesky svých předků nemůže, jejíž pohanou trpí její nábožensko-mravní poslání v národě. A jak se tu zachoval básník? Nesprávně.

(Pokr.)

Pro duši.

Povídka JANA LADY. — Z polského se svolením autorovým přeložil VÁCLAV T. KAMEJSKÝ.

(Pokračování.)

Hraběnka strávila totiž polovinu svého života za hranicemi v těch nej-
přepjatějších kruzích Napodobovala proto ve své domácnosti to, co viděla
jinde, tam, kde dáván ten nejlepší tón a vzor. Byla ona ukrajinskou kopii
pařížských markrabének, jakož i vznešených dam varšavských. Od první
chvilie příjezdu Žofina pozorně ji studovala a pozorovala. Postřehla ihned
chování se její vůči jejím synům i nudění se s jejími dceruškami.

„Dejte jí už pokoj,“ řekla, berouc ji za ruku; „či myslíte, že jí vaše
dětinské zvyky mohou zajímati?“

Odvedla ji stranou, plnou podivu, a posadila ji vedle sebe.

„Nevykládej ve zlé těm dětem, ma chérie, jejich větroplášťví. Jsou
nad míru šťastné Kdo nenaučil se trpěti . . . reste sur la surface sa
vie durant, nerozumí bolestí a těm, kteří pláčí. Tu as tant souffert,
ty porozumíš a pocítíš moji bolest.“

Pohyb, jakým hraběnka povznesla šáteček k očím, byl opravdu diva-
delní, ale hlas její prozrazoval opravdové utrpení. Byla matkou — a měla
nešťastné dítě! Žofie nalezla poprvé něco, co jí v Horoškoviciích vábilo
a zajímalo.

Rozmlouvaly o Runiovi. Hraběnka líčila živě jeho neštěstí a vyprávěla
toho příčiny. V líčení tom jevila se většinou samá lež, všecko však rázem
budilo soucit.

„Půjdeme tam zítra, veux tu, chérie?“

Žofie stiskla jí ruku.

Pohled na ty dvě jizbičky v officině zmenšil její soucit s hraběnkou.
Nemusila sem asi často dohlédati — jinak by snad nesnesla takové nečistoty
a opuštěnosti. Vešla do vnitř na chvíli; nadzdvihujíc si vysoko své šelestící
sukně, sklonila se k synovi, který se ani nepohnul a přitiskla mu kříšťálovou
lahvičku k nosu.

„On je tak nepořádný,“ šeptala Žofii, unikajíc jejímu pohledu

Žofie však ničeho nepromluvila, otevřela okno, a tiše a obratně učinila
v několika minutách kolem idiota trochu pořádku. Runio pohlížel na ni skle-
něnýmá očima. Po několika okamžicích vztáhl k ní ruce, blkotaje a usmí-
vaje se.

„Pojdme,“ zalkala hraběnka, „není tu možná vydržeti. Ça me brise
le cœur!“

„Dovolte mně, tetinko, abych zůstala zde ještě chvíli.“

„Tu es un ange de charité! Zůstaň, zůstaň, má nejdražší!“

O týden později, po obědě a po prohlédnutí z pošty došlé korespondence, zaklepal hrabě Jiří na pokoj své ženy. Hraběnka rozřezávala právě nejnovější číslo „Mode Illustrée“.

„Smím vstoupiti, ma chère Cathine?“

„Si, si, chtěla jsem tě zrovna žádati, abys ke mně přišel.“

Křestní jméno Kateřina změnila tetička Žofina ve zrobnělé Katina. Tak tištěno bylo její jméno v novinách, tak měla tištěny i navštívanky.

Hrabě se posadil a rozevřel dopis, který držel v ruce.

„Píše mi Syrojedov, viš ten můj homme d'affaires z Kyjeva, že Čaplevič teď jasně projevuje své úmysly s Miňkovcemi: Cet homme là est fou! Středověký rytíř!“

„Tedy opravdu všechno, co činil a činí, činí za tím účelem, aby očistil Miňkovce pro malé.“

„Malými“ nazývala obyčejně hraběnka děti Tadeáše Laňského.

„Všecko. Hrál komedii, aby nám zastínil oči a přerušil prodej majetku nebo moji ingereuci k těm záležitostem. Proces ho prozradil. Syrojedov, prohnaný lišák, přivedl ho schválně do takové posice, že mu nezbývalo než buďto výsledek procesu a, co s tím souvisí, celý svůj zisk vydati v nebezpečství, anebo záležitostem Miňkovcům velice uškoditi. Ten, pensez-y, zvolil první... a hru tím prozradil.“

„A co ty teď?“

„Já? Nic. Faudra faire la paix s tím hlupákem, pozvati jej na oběd, osloviti ho, objati, katanem ho nazvati. Těm lidem brozně lichotí. No, a ukazovati pak na nezištnost. Obětoval jsi se... buď celým hrdinou a nedomáhej se odplaty. Tu malou třeba mu nějak vzíti s podnosu.“

„Elle est folle comme lui. Sedi celé dny u Runia a uvěříš-li? Tak umí ho rozrušiti, že s ní rozpráví, směje se, ano i čísti zkouší. Une vraie merveille. Ale k tomu jest třeba míti nervy a chuť... Práva to milosrdná sestra.“

Hrabě se zamyslíl.

„Když jsi mi o tom plánu vypravovala, nazval jsem to bláznovstvím. Kdo ví přece, kdo ví.“

„Nenazývej ode dneška nikdy mé plány bláznovstvím. Kolik oni, au fond, budou míti?“

„Jestliže Čaplevič Miňkovce úplně očistí a stále je bude zvelebovati, jak to činí dnes, a já jsem jist, že tak učiní... budou míti čtyřikrát větší cenu“

„Kdybychom tak toho chlapce mohli pro Mimi rezervovati... zbylo by pro ni ještě vždy asi sto tisíc.“

„A ne-li, tak aspoň polovina. To jest již potom mojí věcí. Entre nous soit dit, myslím, že o záměru s Runiem, ač se zdá býti tak monstruální a nemožný na pohled, má více naděje na výsledek než ten druhý. Pohleď jen! Chlapci je sotva osmnáct let a hodí se leda k tomu, aby mátl hlavy. Mimi pak jest oproti němu o celých deset let starší.“

„Vždycky jsem ti říkala, Georges, že jsi špatně vychován.“

Ale nehněvej se. Nikdo to neslyší. Nerozhořčuj se ani tím, povím-li ti, že je ošklivá, no, jako stará Francouzka. Kdyby aspoň Frynie nebylo... Chlapec v životě nikoho nepoznal, je hotov zamilovati se i do kupy sena. Odpusť, prosím, mé trivialnosti. Ale mezi ním a Frynií je již stále bližší poměr.“

„To jest dětinství. Frynie ví, že může dostati barona Stinkendorfa i s jeho miliony u moře Baltického.“

„I s jeho lysinou, artretizmem a podagrou. Ví o tom, souhlasím, ale ví také, že bratranec její má profil Antonův a eleganci a vtip... no, je to moje krev! A konečně se ti i přiznám, pendant que nous y sommes, že jsem již vlastně o tom přemýšlel, jak bychom se ho zhostili; čím dříve, tím lépe.“

„Na to ani nemysli. Žofie tu sama nezůstane, a ještě se dost dobře nevžila v úlohu milosrdné sestry. Vícekrát by se sem nevrátila.“

„Neznáš jí. Je exaltována jako její matka, ba ještě více. Takové dají se vésti na provázku obětovnosti jako děti, a obrazotvornost hraje u nich větší roli než skutečnost. Jen kdyby nechtěla se věnovat Čaplevičovi! Tomu zabránit . . . a ona obětuje se Runiovi.“

„Tak, tak, to jest velice krásný záměr.“

Usmíval se a tleskal si na kolena.

„Adam a Gustav . . . jsou výstřední. Nazývají ji husičkou. Je pravda, klíčnice z ní kouká. Možná že jest distinktní, ale nezná žádné zručnosti. Při tom by jim dělala kázání a slzami by zalévala mužské kousky. To pro ně není. Ale pro Runia? Quelle chance!

„En somme, jaké jest tvoje mínění?“

Hraběnka pokrčila ramenoma a mlčíc tloukla časem nožem ze sloni o stůl.

„Moje rada jest tato,“ řekla po chvíli. „Dívčina nesmí se pod žádnou záminkou vrátit do Miňkovec. Bude-li však na to naléhati, dovezu ji tam a zase ji přivezu. Mohu přinést tu oběť, když není se třeba báti kompromitování jejich záležitostmi. A co s Viktorem . . .?“

Zamyslíla se na minutu.

„Viktora pošleme k Zikmundovi. Jest to přece tvůj příbuzný, tedy i jeho. Tam je společnost, sousedstvo, et ça ne tire pas à conséquence. Později to učiníme tak, že Frynii odstraníme a svedeme je na nějaký čas s Mimi — . . . to bude nejlepší. Můžeme to zkusiti. Ne . . . nejsnáze to půjde u Zikmunda, bude-li ho ten stále držeti na uzdě.“

Hrabě Jiří vstal a povznesl ruky své ženy k ústům.

„Ty jsi stvořená diplomatka, moje Katy,“ zvolal. — „Ty tak znáš lidi, takový podivuhodný úsudek máš o všem. Jak pravíš, tak učiním, od a až do z.“

Druhého dne začalo se při snídání mluvit o bratranci Zikmundovi, o jeho kavalírských honbách a snídaních. Usnesli se, že jej navštíví. Adam obrátil se na Viktora.

„Et toi, nejel bys s námi?“

Viktorovi až oči zářily. Žofii naopak srdce sevřelo se bolestí. Již ji nepatřil. S udivením viděla, jak se za těch pár neděl změnil. Stal se jí úplně cizím. Aby se s ní radil, o nějakém vlivu na něho nebylo ani řeči. Mohla alespoň o sobě rozhodovati. Zítřa navrátí se do Miňkovec.

Nedovoleno jí však dokončiti. Opravdu, jejich poručníci musili se bít v prsa, že je tak dlouho zanedbávali. Ale jak to bylo možné? tu byly domácí povinnosti, tu zas jiné starosti, representace . . . a konečně se tak málo znali. Ale teď, když se poznali, pomilovali, měli by se již zase rozejít? Ne; to nelze dovoliti. Hrabě je tím povinován památce bratrové, paní Katinina . . . vděčnosti za soucit s tím našim drahým nemocným. Žofie nemůže býti tak sama, bez ochrany . . . Ani její dobrá pověst toho nepřipouští . . . Pan Čaplevič je stár třicet let. Un homme très bien, oh! très bien! Přítel . . . to, co se o něm povídalo, byly jen klepy a posměchy. Mais enfin, pro slečnu a skoro v témž domě . . .

Jakési zrunko pravdy v tom bylo. Žofie tomu dobře rozuměla. Dosud však neměla výběru. Tam žítí musila, jelikož vyžadovaly toho okolnosti a nutnost. Avšak nyní — nebylo-liž její povinností kořistiti z ochrany, která jí zabezpečuje dobré jméno ten poklad, který chtěla přinésti jednou milovanému muži?

Ujednáno, že za dva dny pojedou všechny dámy spolu do Miňkovec — oh, une partie de plaisir! tam složí se všechny věci, vyřídí se záležitosti, a pak nazpět do Horoškovc. Ke konci prázdnin odveze hraběnka sama s chéris do Kyjeva, kdosi musí jeti pro průvodní list za hranice. Sejdou se opět v zimě. Zatím musí drahá Žofie navštěvovati Horoškovice a zajímati se o Runia, který by bez ní jistě zemřel.

VIII.

Téhož dne několik hodin po odjezdě tří mladíků k bratranci Zikmundovi, který bydlil až za Berdyčovem, vjel na nádvoří Horoškovického zámku těžký, šesti koni tažený povoz s barikádou narovnaných cestovních kufrů a zavazadel „*Quel ennui! Teta Šambelánová!*“ zvolaly slečny.

Teta Šambelánová také již slézala, při čemž sténala, těžce oddychovala a okřikovala své mopslíky. Dva lokajové pomáhali jí s velikým namáháním s vozu. Byla hezky přitloustlá a nesmírně červená; rudá paruka cestou se jí svezla. Dělal rychlé malé krůčky, natahovala ruku vstříc jí přicházejícímu hospodáři, kývala hlavou, dávajíc znamení panstvu, které ji z okna vítalo. Za ní slézala s knihami, škatulemi, lahvičkami a třemi těžce oddychujícími, stále na sebe vrčícími mopslíky, její společnice, bledé to a uvadlé stvoření. v šedém, téměř bezbarevném oděvu, všecka ustrašena a chvějící se, konečně pak služka, smělá, veselá, s vyhrnutým nosem a prázdnými rukama, která jenom rozdávala služebníkům škatule a zavazadla, beze všech ceremonií rozkazovala a hlasitě poznámky o všem činila.

Ve veliké síni, zdobené zbrojí a mysliveckými trofeji (úhrnem zakoupené při stavbě zámku, neboť hrabě nebyl myslivcem a synové honili jenom v Anglii a Haliči), uchopila Šambelánová hraběte za hlopy u svrchníku a hraběnku za ruku, držela je a nedala jim přijít ani k slovu. Hrabě Jiří zkusil nabídnouti jí rámě a doprovoditi ji nahoru, hraběnka ji stále zvala nic to nepomáhalo. Jako s hory spadlá lavina nehledí na žádné překážky a zasypává bez ustání údolí svým suěhem, tak i z úst otlé paní sypaly se hustým deštěm otázky, na které si sama odpovídala, nejnovější zprávy z Vídně a z Paříže, z Varšavy a Oděsy, peprné skandály a tlachy. Byla to zásoba k vypravování na několik neděl. Šambelánová zkusila to zabráti v jednu rozmluvu. Domácí dámy chtěly ji z počátku překřičeti — bylyť dle tehdejší módy u vyšších kruhů uvykly mluvití hodně nahlas — ale hlásek Šambelánové měl pronikavé, vysoké tóny, které mu všude musily zajistiti prim. Po čtvrt hodině činily hraběnka se svými dcerkami jen mimovolné pohyby, kdežto Šambelánová, stojíc uprostřed síně, neustále vyprávěla, chytajíc jednoho po druhém za ruku. Při tom ohlížela se kolem do kola malýma, pronikavýmá očima, které se jí blýstly jako kočce.

„A kde že je ta milovaná Žofie, že jí nevidím?“

„Odkud to víš? . . .“

„I, to je celá historie. Povím vám to později. Byla jsem víš-li pak, chère Cathie, v Miňkovcích . . .“

„Což ty opět vyměníš svoji předčítatelku?“

„Nikoli . . . Jaká je to souvislost? To bych přece tomu drahému dítěti nenabízela . . . A konečně, jak jsem slyšela, jsou již Miňkovce úplně čisté. Ten Čaplevič c'est un héros!“

Všickni na sebe pohlédli.

„Půjdu vyhledat Žofii a přivedu ti ji,“ ozvala se hraběnka, šťastna snad, že si našla záminku, aby se mohla vzdáliti.

„Ale ne. Dovolíš-li, chérie, vyhledáme ji spolu. Což ona není stále s vámi?“

Živé oči paní Šambelánové rozhlížely se stále zvědavěji.

„Mimi, jdi pro Žofii, najdi ji a pozvi ji k tetě. Jsem opravdu zvědava, kde asi je?“

„Kde jinde, nežli u Runia? Celé dny tam u něho vysedí.“

Těmito slovy ozvala se Frynie. Nebyla nadarmo již od dětinství *l'etourdie a l'enfant terrible*.

„Ach! Jest tedy u Runia? A tak . . . celé dny? Prosím!“

Paní Katina hryzla si rty až do krve.

„A co z toho,“ řekla, usmívajíc se. — „Celé dny tam není; ale podívá se tam časem. Vadím se s ní proto, neboť víš, jak má náš ubohý nemocný“

nerad společnost, mais entre nous, jest trochu podivnou a tvrdohlavou, ale při tom velice poctivou.“

„Ano, ano, poctivou. To je již tak u nich v Miňkovečích tradicích. Z Tadeáše mohl, kdo chtěl, kůži sedřít, Kazimíru vysávali všickni. Žofie zvedla se po nich.“

„Ne, u ní není tak dalece co vysávatí . . .“

„To je přirozené, že ne; víš, une façon de parler, nic více. Ale tady je!“

Žofie objevila se odvolána jsouc zatím od Runia, u kterého opravdu seděla. Šambelánová přivítala ji lhostejně — objala její šíjí tlustýma ručkama a nechtěla ji pustiti.

„Tolik ti toho mám pověděti,“ šeptala. „Jen k vůli tobě jsem sem přijela. Hleď dostati se nějak do mého pokoje.“

Pověděla to tak tiše a opatrně, že nikdo z přítomných nezaslechl ani slůvka. Žofie je slyšela i rozmyšlela se, má-li vyplniti žádost tetinu. Neměla k ní sympatie ani úcty, byla však sestřenicí jejího otce, byla pokládána za osobu poctivou a bezúhonnou, ač zlostnou, a neměla žádné příčiny, proč by jí škodila. Přejde tedy.

Oběd byl stkvělý ve veliké jídelně, plné buffetův se stříbrem a konsol se saským porcelánem. Uprostřed kandelábrův rozestaveno bylo ovoce a cukrovinky, stůl ozdoben kyticemi z květin a velkým okrouhlým věncem z růží.

Šambelánová byla živými novinami Podolí a Ukrajiny, jazyk její neušetřil nikoho. A mnohými pokládán byl úsudek její za neomylný. Kuchyně byla její slabou stránkou. To bylo známo a také toho užito k ucpávání jejich nebezpečných úst ananasy a strassburskými paštikami.

Pan Jiří byl kdysi po několik období maršálkem šlechty ve svém kraji; to postačí zajisté k porozumění, proč musil míti vzornou kuchyni. Šambelánová byla ke konci při výborném humoru, vtípy a šibalstvím házela na všechny strany; vedla si však při tom opatrně, aby hospodáře neurazila. Když přišla černá káva, vypila dva šálečky Curaçao, načež najednou utichla a zakrývala nepozorovaně zívání.

„Jsi unavena, má drahá Kizie,“ ozvala se rychle hraběnka.

„Jenom trochu. Váš výborný oběd a ten můj oblíbený Lunel, který mi trochu vstoupil do hlavy . . .“

„Doprovodím tě do tvého pokoje“

Šukně zašustily, křesla se odstavila a Šambelánová zatočila se jako šipka. Když šla mimo Žofii, naklonila se k ní trochu, aby ji pohladila po tváři.

„Jak jen mi připomíná toho milovaného Tadeáše,“ pravila míjejíc ji a velice tiše pak dodala: „Teď.“

O hodinu později nacházela se Žofie v hostinských místnostech, vykázaných paní Šambelánové, které se skládaly z prostranného salonu s alkovnou ke spaní a z toaletního kabinetu. Šambelánová uchopila ji ve své objetí a objímajíc ji, dovedla ji na pohovku.

„No tak; povídej mi teď pravdu, vypravuj, ale všechno, všechno, jako u zpovědi . . .“

Žofie povznesla k ní své udivené oči, zkoušejíc vyprostiti se vši něžnosti.

„Miluješ ho velmi, co, velmi?“

Nerozuměla jí ještě. Jediný Bůh věděl, že milovala celým srdcem, ale sama sobě dosud nenazvala pocitu toho jménem. Jak mohla jen tušiti, aby někdo jiný dovolil si o něm mluvit?

Paní Kizie, pokřtěná kdysi na jméno Konstancie, neustávala.

„Tož, vypravuj mi rychle, rychle, velice rychle, jak se to stalo, jak k tomu přišlo? Což je to pravda, že již po tři léta on se stará o tebe jako středověký rytíř, pracuje, bojuje, poráží vaše nepřátele? že tys mu ruky své zasvětila v den pohřbu matčina na hrobě rodičův? Jakže se to jen stalo, že

nikdo z nás toho nepostřehl, že ani já jsem se toho nedomyslíla? A již rok prý jsi s ním zasnoubena, a já ničeho o tom nevím, méchante? Což ty mne stavíš na roveň s tou nadutou volačkou, Katynou?“

Tedy ona opravdu o tom mluví? Ona směla . . .

„Představ si jen, neměla jsem o tom ani potuchy, nic. Teprve teď jsem se toho dověděla v Kyjevě. A pomysli si, já jsem ho ani neviděla, ani nezbleskla . . . Je hezký, co? Pravili, že je světlovlasý vysoký, s takovýma smutnýma očima . . . Vím, vím. Jsou smutné, neboť do sňatku jest ještě daleko . . . A jak k tomu mezi vámi došlo, co?“

Nikoli. V té směsi pokoření a boů, jakých jí život již uchystal, nebylo takového utrpení a takové hanby. Z těch několika černých dnů před třemi roky zůstala jí jen jedna vzpomínka nezasředená. V bílém rohovém saloně, v tom zeleném háji, mihotajícím se hromničkami, pohnulo se cosi co vzбудilo její pozornost. Vrátila se. V otevřených dveřích spatřila, jakoby dva lidé pozdvihli lhostejně, brutálně, nějaký předmět, který složití chtěli do otevřené rakve, stojící na zemi . . . V těch rukou cizích, studených, tvrdých užřela tu drahou, ztuhlou, voskovou tvář. Užřela a vrhla se na ty lidi, bránila se, byla hotova je hrýzti, zabít, aby jim poklad svůj vydrala. Více si ne pamatovala nic Tehdaž, v té jediné chvíli svého života, zakusila cosi podobného tomu, co pocítila dnes.

Šambelánová mluvila po krátké pause dále:

„Jak vidím, nemáš ve mne důvěry. Možná že si myslíš, že mne sem vyslali hrabě Jiří, kníže Ondřej, paní Anatolová, que sais — je? Že je to spiknutí, intrika! Chudáčku! Jak se jen mylíš! Já přece již po dvě neděle nemyslím, nesním o ničem, jenom toliko o tobě a tvém milovaném Stanislavovi . . . říkajíť mu Stanislav. Vím všecko! V našich prosaických časech jest ten román tak rytiřský, tak středověký, ten hrdina sans peur et sans reproche, teď najednou ta intrika . . . Víš snad přece, že se tu na tebe strojí intrika?“

„Jaká?“ otázala se Žofie bezmyšlenkovitě

Paní Kizia zatleskala rukama.

„Ó svatá naivnosti! Ona se ptá! Ale čemu se diviti? Zručně provedli Laňských svoji hru, vlastně paní Katynka, neboť on je na to přihlouplý! Tož poslouchej. Oni chtějí napřed přerušiti tvůj svazek se Stanislavem. ale jak? Opravdu nevíš? Nikdy jsi o tom neuvažovala? Chtějí tě provdati za Runia, za toho idiotu.“

Na tváři Žofině ukázal se úsměv.

„To snad je žert. Vždyť jest to přece nešťastný a nevyhoiditelný ubožák.“

„Co na tom? Tím spíše budou moci Laňských tvým majetkem vládnouti.“

„Teto!“

„Zlob se jak chceš, ale já ti povídám, že jejich taktice rozumím. Poznala jsem to na první pohled. Vedli to moudře, neřekli nikomu ani slova, ale s tebou, moje neviňátko, s tvójí exaltací a naivností . . . to by se jim poštětilo. Ale nebude z toho nic. Pokud jsem já živa, nebude z toho nic. Kdybych tě měla ohněm a mečem jim vydrati, nenechám tě v jejich moci, dopomohu srdci tvému k vítězství.“

Žofie musila se usmáti, když si představila tuto zaokrouhlenou figurku s rudou parukou, tisknoucí v ruce rytiřský meč nebo rozpálenou hlaveň k její obraně.

Teta Kizia zhluboka si oddechla.

„Ach,“ řekla melancholicky, „odbýváš mne mlčením, tajíš se přede mnou velice nespravedlivě! Já tak s tebou cítím, já ti tak rozumím. Je suis faite pour te comprendre! Tolik jsem vytrpěla! Ty neznáš mého života, vidíš ho jen povrchně, ale srdce, jeho bouře a záchvaty . . .“

Šambelánová přišedši na toto thema, byla nevyčerpatelnou. Nalezla duši, která, nejen že jí porozuměla, ale také vycítila její snění, touhy, bolesti. Stará tato žena s holou hlavou a pomidorovou tváří, čtyřicet let již provdaná

za tlustého a ošklivého labužníka, žila od mládí ve smyšleném světě francouzských románů, které jí byly jedinou duševní potravou, a vedle pletek také jediným zaměstnáním. Povinností neměla žádných — její živý a bystrý duch potřeboval podnětu a ve společnosti takového podnětu nebyla s to dosíci. Fantasie těmito smyšlenkami rozbujněná měla podivuhodné účinky. Žofie postřehla je teď v této podivuhodné žvatlanině, z které porozuměla toliko části, ale již to bylo dosti, aby přivedena byla v opravdové ustrnutí. Na sklonku života uplynulého beze skvrny, byl pro nedostatek příležitosti k poklesnutí, když ne pro vůli, hubil teď Šambelánovou jakýsi divoký žal a cosi studu podobného. že život její nebyl raději podoben osudu některé ze zadlužených hrdinek neskromné pověsti, že běh jejího života byl příliš klidný, tichý a pokojný, že z něho nezbylo nic ve vzpomínkách, co by mohlo vzrušiti nervy a krev a třeba i svědomí. Tato Magdalena zvláštního druhu plakala nad tím, že jí v životě nebyla dána jako jiným příležitost hřešiti a klesnouti.

Žofina historie, utkaná z pomluv a její vlastní obrazotvornosti, nemajíc se skutečností nic společného, byla pro citlivé srdce staruščino erotickým románem, s kterým postupem času tak se sprátelila, že sebe samu v duchu pokládala za hrdinku románu toho. Šťastné rozuzlení toho románu stalo se najednou její náruživou a horoucí touhou. Využitkovala tedy každoročního Šambelánova výletu do Karlových Varů a pospíšila si bezodkladně do Miňkovci; teď odhodlala se zůstati u pana Jiřího, ač věděla, že jest nepřilíš vítaným hostem. činila plány a připravovala půdu k uskutečnění tohoto nejspěšnějšího ze svých snův.

Žofie naslouchala se schýlenou hlavou. V očích i v myšlenkách se jí tmělo. Jedno však jí bylo jasným, nemilosrdně jasným. Cizí, nepoctivé oči vetřely se do hloubi jejího srdce, nečisté ruce se jí dotýkaly, derouce na kusy nejdražší její poklady, které tak řevnivě před světem ukrývala. I zdálo se jí, že celé její bytosti zmocnil se nějaký pocit jako oheň, a volá k ní hlasem velikým:

„Utéci odtud, skrýti se, utéci!“

Nebylo to snadno. Hned při prvních slovech povstala bouřka. Hraběnka i Šambelánová jednomyslně proti tomu protestovaly. Nemohla sama nad sebou rozhodovati, neboť rodina pocítovala vzhledem k ní jakési povinnosti. Chtěla jeti do Miňkovci — dobře, ale dle úmluvy pojedje s ní přece teta Katyna. Ale ne, teta Kizia vezme ji s sebou do Kyjeva, kde stráví zimu. Na cestě zdrží se na den v Miňkovcích. Ale proč teta Kizia? Poručníkem je přece hrabě Jirí! Proč? Právem srdce, cti, péče nad sirotkem, povinností vyprostiti ji z nastrožených sítí a intrik . . .

Sítí? Intrik?

Rozmluva vedla se povýšeným tónem, tváře červenaly, slova řinula se zlověstně syčíce, stále ostřeji, jako vražedné šípy. Hraběnka zlomila vějíř, Šambelánová roztrhala šátek. Křik bylo slyšeti až na nádvoří i v síních, a dobře vycvičené služebnictvo drželo se povzdálí, mijejíc jeviště vády — blankytný budoir domácí paní. Budoir byl náramně krásně vyzdoben, pln drahých čalounův, květin a japonských váz cloisonné; dámy byly oblečeny v hedvábné šaty a staré krajky, ale poslouchal-li je kdo se zavřenýma očima, myslil si, že jest svědkem rozmluv hokynářek na Klepaři nebo za Železnou Branou. Konečně i francouzský jargon a francouzské komolení polských frází zaniklo. Pod vlivem vzrušení mluvily dámy čistou polštinou, ovšem že spíše pouliční než salonní.

(Pokr.)

Různé zprávy.

Literatura.

Náš Domov. Obrázkový čtrnáctidenník pro lid. Vychází v Olomouci. Cena 2 zl. 40 kr. Co jsme o výborném tomto lidovém listě řekli již roku 1895 (viz Obrana p. 78), platí stále. Vedle povídek nejlepších našich pp. spisovatelů nalézáme tu krátké životopisy — s podobiznami — znamenitých mužů, hlavně českých z doby přítomné a minulé. Dále hojnost básní a časových zajímavých črt, mezi nimiž český místopis má nejvíce místa. Ač je rozměrů menších, poskytuje „Náš Domov“ mnoho poučného a zábavného pro náš lid, jež vychovává v duchu slovanském a českém. — Zasluluje proto doporučení a chválu nad mnohé jiné toho druhu časopisy. formou stkvělejší a obsahem rozmanitější, učí lid poznávatí hlavně sebe a vše to, co je mu nejbližší. Není to list náboženský — ale výběr a tendence látky působí zajisté dobře i v duchu tomto. Malá změna programu by občas neškodila. „Variatio delectat.“ — di už staré pravidlo. Všem v pravdě českým domácnostem doporučujeme list co nejvíceji.

Obzor, slovního Vlad. Štátného (v Brně 2 zl.), dotýká se otázky náboženské a církevní věci. Obsahem hodí se pro inteligentnější třídy. Velmi vhodně všímá si v úvodních člancích mnohých časových otázek, vždy svým zvláštním způsobem i co do výběru i co jich zpracování. Mnohé články poučné mohou míti velmi dobrý vliv. Mezi nimi s největším zájmem čítali jsme — nyní bohužel už řidší — rozpravy a ukázky o zkaženosti a čistotě našeho jazyka. Odporujeme tohoto starého bojovníka literárního co nejlépe. Ač listy naše jsou tak četny, má „Obzor“ vždy něco zvláštního, zajímavého, poučného. — Mravně a intelektuálně stojí na značné výši. Oba uvedené listy ztratily úmrtním výtečného povídkáře Václava Kosmáka zdatnou sílu. Poněvadž po ukončení divadelních listů věnujeme zesnulému podrobnou zvláštní literární studii, přestáváme na této zmínce.

František Sušil, životopisný nástin od dr. Pavla Vychodila. (Brno 1898.) Grant. Sušil patří k nejznamenitějším mužům českým uplynulé doby. Učenec

na slovo vzatý, spisovatel vlastnilovný, horoucí syn národa, povahou světec, měl by Sašil stkvíti se, milován a ceněn býti mezi těmi málo muži, kteří době probuzení svítí jako světla největší a nejjasnější. Že tomu není tak, že neoceněn muž, který na celé generace kněží měl rozhodující vliv a jež i dnes mladý klerus cti jako svůj vzor, toho vinu nese nejen liberalismus, který zúmýslně umlčuje anebo umenšuje vše, co je katolické, ale neseme i my, poněvadž sami o svých znamenitých mužích málo píšíme, je nejen v životě, ale i po smrti málo ctíme, jimi málo se zabýváme. S tím větší radostí pozdravujeme spis o životě Františka Sušila z pera spisovatele tak znamenitého, jakým je dr. Pavel Vychodil.

Zábavy večerní. Číslo 5. minulého ročníku obsahuje povídku oblíbeného povídkáře, B. Brodského. Vypisuje tragedii nalezence a jeho matky. Tragedie ubohých těchto tvorů bývají horší, ale i tato je dojemná. Povídka má pěkný lidový charakter. Spisovatel ukazuje dokonalou znalost předmětu. Kus sociální otázky. Byly bychom si přáli aby vedle povídkové stránky také sociální význam této „moderní humanity“ byl náležitě zpracován. Jakési vyšší stanovisko dalo by povídce daleko větší význam. Ale i tak nejen pobaví, ale bude konati dobro. Odporujeme. — První číslo ročn. 1898 přináší časový obraz z nejposlednější doby. V rouše dojemné povídky zachyceny jsou některé charakteristické známky našich červených socialistů. Kus živé pravdy z nejposlednější doby. Odporujeme velmi.

Kláster Želiv. Napsal V. Petřů 1898, Cyrillo-Methodějská knihtiskárna v Praze. Spisovatel nazval svůj spisek jen cestopisnou črtou, ale je mnohem více, je celou monografií kláštera, který založen byl r. 1039 vévodou Soběslavem I. Historie kláštera znamená vždy kus kulturní historie. Pověstný husitský fanatik a přítel Žižkův byl odpadlý mnich želivského kláštera Klášter Husity vydrancován. Značný kus české historie dotýká se také Želiva, podrobné monografie jsou vlastně cestou k hlubšímu pojímání nejedné části vlasteneckých dějin. Práce p. Petřů patří k nim. Upozorňujeme proto na ni.

Vzdělavací knihovna katolická, která záhy vyšínula se na jeden z prvních podníků literárních. rozvíjí před námi dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských (1740 až 1898), které se čtou jako zajímavý román, který nemůže nezajímati každého vzdělance. V církevních dějinách odráží se kus kulturní historie. V této době vidíme odehrávati se boj mezi osvícenectvím a věrou. státi to tak zajímavé že moderního člověka, který otázkami náboženskými, kulturními a národními tak rád se zabývá, musí velice poutati. Takové dějiny dávají první, ovšem daleko ještě nevyjasněnou, regulativu v pohledech a názorech o dějích a mužích, které my posuzujeme a známe téměř jen ze žurnalistických vzpomínek. Odporujeme proto nejvšeleji — V překladech podává zmíněná bibliotéka Helloovy podobizny světců o nichž jsme se už dříve zmínili dříve. Četba těžká, ale zvláštní a hluboká.

Křesťanská sociologie dr. R. Neuschla (Brno) pokročila k sešitu 8., poslednímu. Dílo patří k nejlepším publikacím toho druhu; v české literatuře je jediné. Vše, co zajímá moderního sociologa, je tu projednáno. Liberalismus, jeho dějiny, zásady a důsledky v různých odvětvích veřejného života! římské právo a nejpodrobnější jeho výklad. zásady. vliv; učení o státě, historické, filosofické dle nejvýtečnějších spisovatelů o této věci, křesťanské; různé jiné pojmy sociologické probrány dále na základě velké literatury — s obrovským podkladem látky, ostrou kritičností, tak že dílo Neuschlova je pravou pokladnicí sociálních vědomostí. Každému vzdělanci odporujeme je co nejpříhodněji, řečníkům za direktivu a pramen hojně látky. spolkům k předčítání. Česká katolická literatura může si k dílu jen gratulovati

Slavného církevního spisovatele a světce sv. Alfonsa z Liguori vyšly dva znamenité překlady P. Fraut Blažka a to „**Vánoční novena**“ (Praha, Cyrillo-Methodějské knihkupectví), rozjímání to na advent a dobu vánoční, dílo hluboké meditace a velkolepé církevní učenosti; rozjímání doplňují příslušné modlitby, zbožné duše najdou tu mnoho útěchy a stravy.

Ohnivě šípy a vroucí vzdechy obaahuji rozjímání viry, důvěry, litosti, předsevzetí. lásky a zásady bohumilého vroucího života. Vezmi a čti. Po několika stránkách již vleje do duše tvé spisovatel hluboké pohnutí a vroucí nadšení.

O původu tvorstva, spisek neuváženého dr. E. Kadeřávka, vypisuje se zřetelem na zprávy biblické: 1. Jak povstal svět, a v jakém poměru jsou zprávy ty s vědou filosofickou, historickou, a p. 2. Jak povstali první rodiče. 3. Zda pochází pokolení lidské z jedné prarodičů, kterýžto oddíl je velmi podrobný a obsahuje mnoho látky. 4. O stáří pokolení lidského. 5. Zda stvořil Bůh duchy. Jak patrné, možno státi užití výtečné ve veřejných přednáškách.

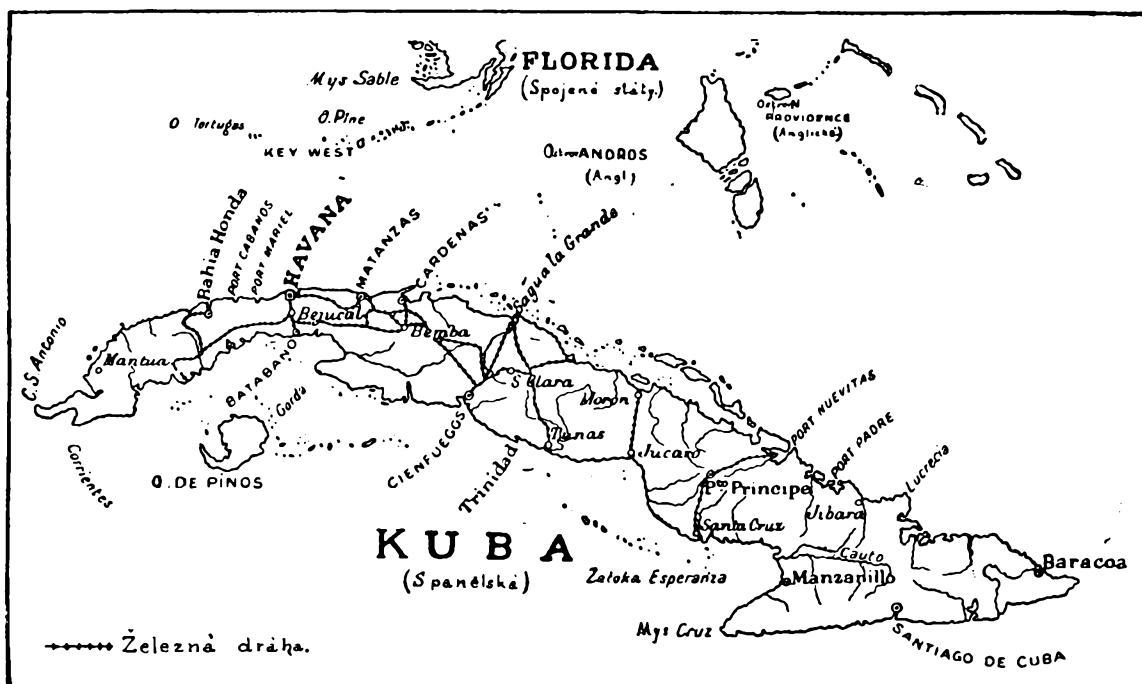
Křesťanský muž. Postní kázání Frant. Klimy. (Cyrillo-Methodějská tiskárna 1898.) Jednají o mládeži, mládíku, muži, manželů, otců, milovníku, lidu a vlasti, a pod. Na základě příkladů některých z Pisma svatého činěny i vhodné časové exkurse. Obvyklá forma není přesně zachována. Kázání jsou k memorování nesnadná. Že jsou velmi cenná, netřeba podotýkati, patříť dp. Frant. Klima nejen k výborným kazatelům, ale je zároveň muž hluboké zbožnosti a dovedný a osvědčený spisovatel. Odporujeme

Giacomo Meyerbeer, brožurka V. Müllera (Cyrillo-Methodějská knih-tiskárna v Praze, 30 kr.), uvádí a kritický rozebírá protikatolický fanatismus, tupení církve, hanlivé překrucování dějin v některých operách židovských, dávaných též na Národním divadle. Hodí se výborně k přednáškám ve spolicích.

Knihovna sv. Vojtěcha (Hradec Králové, 1898). Výborné této homiletické sbírky vyšly sešity 3. a 4. Odporujeme.

Rovněž odporujeme časové brožurky: **Sabinism, barákovství, pokrokářství a národní dělnictvo** od znalce těchto věcí velmi osvědčeného, p. T. Jirouška, a **Slova pravdy**, roč. VII. čísla 16. a 17. s obsahem: „Jak smýšlel Palacký na sklonku svého života o náboženství. Prvá stojí 5 kr., tato 4 kr. — Prvá nákladem družstva „Vlast“; „Slova pravdy“ vydává ka-novník dr. J. Burian ve prospěch „Jednoty kat. tovaryšů.“

Dějiště španělsko-americké války.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl' čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Rakousko-uherské vyrovnání.

II.

Druhou skupinou „vyrovnacích“ předloh jsou osnovy zákonů o korunové měně, o nové organizaci Rakouskouherské banky a o splacení státního dluhu 80 milionového bance.

Je známo, že upravení měny a čísla mincovního jest záležitostí, která dle vyrovnacích zákonů z r. 1867 má býti provedena dle stejných zásad, čas od času smluvených.

Ve smyslu tohoto ustanovení byla zákonem ze dne 2. srpna 1892, č. 126 ř. z., uzavřena s Uhrami smlouva měnná a mincovní, dle které jest měna korunová společnou měnou v obou polovicích říše.

Tato smlouva měnná platí do konce roku 1910, a nebude-li do konce roku 1909 jedním z obou států vypovězena, bude platiti do konce roku 1920.

V příčině měny tedy s Uhrami již „vyrovnání jsme“, smlouva o společné korunové mince platí, i kdyby k jinakému vyrovnání nedošlo a kdyby na př. mezi naši a uherskou polovicí říše byla zřízena hranice celní.

Jen neprávem pojímají se tedy předlohy valutní mezi zákony vyrovnací, čím větší soubor zákonů, tím snáze v něm něco projde, co by při jednotlivých předlohách snad přece narazilo na odpor.

O něčem bychom se při té příležitosti měli zmíniti, co se obyčejně opomíjí pověděti: Veliká část a snad většina poslanců nerozumí veliké části a snad většině předloh vládních a osnov zákonů!

Nebo jich aspoň nečtou a nestudují

Lidi, kteří vynikají inteligencí a pílí, aby všeliké ty předlohy a zprávy vládní — v menší míře platí totéž i o zemských sněmích — prostudovali a látku jejich úplně ovládali, je málo, velice málo.

Lidé takoví jsou tak vzácní, že jsou přímo postrachem ministrů, odborných přednostů a ministerských radů, protože vystihnou slabiny vládních projektů a mohou se státi nepříjemnými veřejným jich vytčením v parlamentě.

Lidé tito mívají o věci i odůvodněné úsudky vlastní, vědí, kde si opatří materiál vlastní a jak dlužno kriticky rozbírat i seřadovati materiál, sehnáný pro vládní předlohu úřadnictvem v ministerstvech.

Ostatní zpravodajové spokojují se parafrasováním motivů vládních — a zdanlivě nový materiál opatří jim úřadnictvo.

Avšak ti aspoň také něco čtou, uvažují a pracují. Ostatní v těch často dosti řídkých dnech, kdy zasedání sněmovního se účastní, mají tolik práce s uváděním deputací, obstaráváním komissí pro všelijaké známé v ministerstvech a sbíráním i děláním novinek a klepů parlamentárních, že by bylo nelidské žádati po nich, aby se zajímali o ty stohy potištěného zákona, které jim vláda a pilnější kollegové házejí na stolek v parlamentě.

Ti dovídají se toho mála, co pro své zvědavé voličstvo z vlastní práce sboru zákonodárného — ne z prázdného politického mluvení — sem tam potřebují, nanejvýš jen z poznámek v kuloárech neb jim dá stručné ústní poučení kollega čipernější. —

Jsou poslanci, kteří i v zákonech a opatřeních týkajících se stavu, jež zastupovati jsou povoláni, vynikají ignorancí věru až závidění hodnou . . .

Proč to povídáme?

Je právě doba delegací a doba vyrovnávání: rádi bychom změřili hloubku despektu, s jakým hledí na pp. zástupce lidu ministři vojenství a financí. Je to patrné z toho, jak nepříznivé předlohy se jim předkládají a jimi po několika nemastných neslaných vývodech přijímají. —

Vraťme se k valutním předlohám.

Po zlatkách, které již dříve byly z oběhu vzaty a kovovými mincemi nahrazeny, mají se nyní z oběhu vzítí zbývající státní papírové peníze, t. j. pětky a padesátky, v úhrnném obnosu 112 milionů zlatých a jedinými papírovými penězi mají býti bankovky, vydávané bankou Rakouskouherskou dosud po 10 zl., 100 a 1000 zl.

Místo pětce a padesátek vydá se za 32.000.000 zl. stříbrných pětikorun (velikosti asi starých dvouzlatníků) a za 80 milionů zlat. vydá se bankovek po 10 korunách.

K ražení pětikorun převezme Předlitavsko od banky 22.400.000 zlatníků a Uhersko 9.600.000 zlatníků a zaplatí za ně bance stejný obnos ve zlatých dvacetikorunách.

K vydání 10korunových bankovek uloží pak Předlitavsko 112 milionů korun a Uhersko 48 milionů korun u banky, která těchto peněz musí užiti výhradně ku krytí těchto nových bankovek.

Zřejmo, že i při tomto rozdělení břemen valutních vládl a vládne onen osudný klíč 70 : 30, který jako olovené pouto tlačí naši polovici na prospěch Uherska.

Budeme tedy míti za 80 milionů zl. bankovek desetikorunových, za 32 mil. zl. stříbrných pětikorun a za 100 milionů zl. korunek.

Počítání měnou korunovou bude prý zavedeno již od 1. ledna 1899.

Dokladem naprosté naší podřízenosti převaze uherské jsou předlohy o novém statutu banky Rakouskouherské.

Také tato banka — jediný to v naší monarchii ústav cedulový, to jest banka mající právo vydávati bankovky — není společnou záležitostí, nýbrž každá polovice říše má právo zříditi si samostatnou banku cedulovou. Toliko

z důvodů prospěšnosti ponechávají obě polovice smlouvou společný ústav cedulový.

Rozumí se i zde, že tato společnost banky je v první řadě v prospěchu Uher, jinak by tyto bez rozpaků již dávno byly si zřídily banku vlastní.

K rozkvětu hospodářskému, vlastně velkokapitalistickému, k zakládání továren a velkoobchodů, ke zřizování železnic a průplavů atd. jest potřebí peněz — a těch je v Uhrách poměrně velice málo.

Potřebují tudíž peněz vypůjčených, úvěru, a ten jim právě poskytuje Předlitavsko prostřednictvím banky Rakouskouherské.

Zápůjčky hypotekární této banky jsou až na skrovné výjimky umístěny vesměs v zemích uherských, také v úvěru směnečným Uhry velikými skoky dosahují a někdy dokonce předstihují naši polovici.

Poněvadž dále v Uhrách jsou peníze vzácnější a tudíž dražší (úroková míra je vyšší), má to nepříznivý vliv i na výšku úrokovou naší polovice, t. j. Uhry i nám zdražují úvěr bankovní.

I v boji o banku zvítězily zájmy Uher. Zde nemají míti Uhři vliv jen v tom poměru, v jakém se účastní vydajů celoříšských, t. j. 30 : 70, nýbrž úplnou paritu. Členové generálních rad budou z polovice Rakušané, z polovice Uhři, členové ředitelstva v Budapešti budou výhradně Uhři, veškeré správní orgány banky budou složeny dle zásady úplné rovnosti obou polovic. Účast obou států na zisku nebude se řídit dle klíče 70 : 30, nýbrž dle klíče 60 : 40, čili o 10% ročně více.

Z dosavadního dluhu státu bance (asi 76 mil. zl.) odepíše se nyní asi 16,000.000 zl., které vydělala banka na svém zlatém pokladě následkem připočtení jeho ceny dle kursu zlata stanoveného valutními zákony z r. 1892 (t. zv. relační zisk). Na zbytek 60 milionů zlat. platí Rakousko 30 milionů ve zlaté, k čemuž Uhry nám připějí 9,000.000 zl. v 50 ročních lhůtách bez úroků, t. j. ročně pakatelem 180.000 zl., kdežto nás úrokování oněch 30 mil. zlat., jež si musíme pro banku vypůjčiti, stojí ročně asi 1,200.000 zl. Posledních 30,000.000 zl. zůstaneme bance dlužni bez úroků po tu dobu, co privileje banky bude v platnosti, t. j. do konce roku 1910.

Ovšem mohou oba státy účastniti se v zisku banky hned, jakmile zisk tento přesáhne 4% bankovního kapitálu, ale jednak se kapitál zvětší z 90 na 105 milionů zl. nominálně připočtením 15 milionů zl. rezervního fondu (akcionáři budou bráti o 600.000 zl. ročně více), jednak podíl Předlitavska bude daleko menší než je shora uvedený úrok 1,200.000 zlat., jehož jsme dosud neplatili, kdežto podíl Uher bude značně větší, než oněch 180.000 zl., které oni nám budou připláceti.

A tak i zde Uhři budou bráti a my platiti.

Tak vypadá Rakousko-uherské „vyrovnání!“

—r.

Různé myšlenky o nationalitě.

(Pokračování.)

Je patrné, jak nationalní individualnost závisí na sterých nahodilostech, jak podrobena je změnám, vzdělanosti, dějinným proudům, jak se ztrácí a zase roste, jak zvláště sevšeobecněním všeobecné vzdělanosti, sblížením národů

a jich ustavičným a stále hojnějším směšováním se mizí, jak ale nikdy nemůže vystoupiti z vyššího pojmu lidskosti a z jednoty veškerého lidstva v podstatě si rovného. Je patrné, že nationalnost není nic absolutního, ale též že je něco přirozeného a tudíž dobrého. Bůh stvořil rodinu jako přirozený základ společnosti a obetnul ji přirozeným poutem zvláštní lásky. Ničiti rodinu znamenalo by zločin proti přírodě. V ní nalézá ochranu nemluvně, mladík vzdělání, stáří podporu. Velká rodina národa je rovněž dílem Božím a zničení její hříchem proti Bohu. Stejná je různost v národě jako v rodině, ano ještě větší. Je zároveň podmínkou k pokroku, jak dí filosof, poněvadž na základě přirozených svazků národních vede k vyššímu dobru, dobru obecnému celého národa. Ale nad ním stojí dobro lidské. Kdo prohlásil „práva lidská“, prohlásil i právo národů. To učinilo křesťanství. Proto křesťan ctí v každé národní individualitě nejen vůli a zákon Boží, poněvadž ji má za dílo Boží, ale přikládá jí tutéž oprávněnost a tataž práva, jaká ctí v jednotlivci a rodině. Z toho ale je též patrné, že národnost je užším pojmem lidskosti a že porušovati tento pojem pod rouškou nationality je sobectví, úzkoprsost, zpátečnictví zrovna tak, jako sobectví jednoho člena rodiny na úkor zájmu celé rodiny je něco špatného.

Ale to jsou otázky vesměs více theoretické, o které nevede se spor leda na katedrách a v učebnicích. Moderní národnostní konflikty vzešly ani ne tak z poměru nationality k obecnosti, ale z poměrů jednotlivých nationalit k sobě a z poměrů národů k státu, z poměru národní individuality k politické moci. Tu mohou nastati nejpodivnější kombinace. Portugalsko, Francii (nečítaje kolonie) tvoří nejen jedna národní individualita, ale i jeden stát. V Itálii tvořila druhdy jedna národní individualita asi 20, ne-li více, států. Rakousko tvoří jeden stát z mnohých národních individualit dle zákona stejnoprávně spojených, v Rusku a Německu polská individualita existuje sice, ale je úplně podrobena. Ideál státu byl by zajisté ten, jež tvořil by jediný národ. Už Tomáš Akvinský ve svém komentáři k Aristotelovi nazval takový stát nejšťastnějším, poněvadž přirozené pásky plemeného příbuzenství a národní lásky vedou k míru, k obětem, k pokroku. Dnes takový stát vůbec neexistuje, poněvadž každý má cizí příslušníky, kteří, nepojí-li se s národem, bývají rušivým živlem uvnitř a vně. V každé zemi na př. žijí jistotně židé, kteří byť i netvořili zvláštní národnost, tvoří zvláštní organizaci protinárodní, žijící a tyjící hlavně z nesvornosti. Proto ji živí. Všady stávají se hrobaři národní svornosti, vyssavači národního jmění, svůdci lidu, intrikány vzhledem k sousedním státům. Druhdy mívali mimořádné postavení ve státech. To odpovídalo přirozenosti. Nebyli ani domácím kmenem, nebyli v každé zemi zvláštní národní individualitou, nepovažovali obydlí své za jedinou vlast svou, jež dějinnými tradicemi by je k sobě poutala, nevžili se se žádným národem ani v národní, ani historický, ani duchovní celek, nýbrž byli živlem přivandrovalým, kočovným, mezinárodním, na osudech vlasti neberoucím valného podílu, živlem mezi sebou na celém světě spojeným, z cizích národů žijícím, a proto v každém státě, skládajícím se z jedné nebo více národních individualit, dějinami v zemi vytvořených, byli něčím zvláštním a přirozeně podléhali zvláštním zákonům, někdy ovšem neodpovídajícím spravedlivým právům lidským. Liberalismus, který proti organickému roztržení národa dle stavů, povolání, skupin, prohlásil úplnou svéprávnost a samostatnost každého indi-

vidua, musil logicky prohlásiti i emancipaci žida. Neboť i žid je člověk a stejnoprávný člen lidské společnosti, i musil jako individuum míti stejná práva. Ale židé zachovali si přes to svou organisaci a našli tak proti rozdrobené společnosti onu převahu a moc, která dnes dostoupila výše, před níž i liberalismus se chvěje.

Jiného druhu obtíže vznikají v státech s různými národními individualitami. Jsou pravidelné dvojího druhu. Buď stojí tu proti sobě národ, který vyvinuv se na základě své individuality, tuto nade vše miluje a politicky hledí se uzavřítí, a centralismus, který jediné z důvodů síly, kterou v jednotě a ústřednosti spatřuje, hledí národní individuality spojití v pevný politický svazek. V tomto případě stojí proti sobě více tendence politické nežli národní. Neboť stojí tu proti sobě dva národové. z nichž jeden má nebo chce míti ve státě svrchovanost, druhý zase hájí svou národní samostatnost. I tu jedná se sice hlavně o politické nadvlády, které je prostředkem k ovládnutí druhých národů, ale zde jedná se už také o národnost samu, která druhou národností je ohrožena, poněvadž je v nebezpečí, že v ní ztratí kus své individuality, na př. jazykovou samostatnost, jednu z hlavních stránek moderní nationalnosti. Odtud pak vznikají boje, které se stávají pro stát i národy tím nebezpečnější, jestliže jeden národ státu je toliko částí národa jiného státu jako u nás Němci nebo Vlaši, kteří jsou co do národnosti členy samostatných státních individualit sousedních. Naše Rakousko má všechny tyto obtíže ve svém lůně. Tu bojuje centralismus politický a státní s tendencemi národů po politické samostatnosti, kterou tyto národové druhy měli, tu bojují choutky německé národnosti po nadvlády i národním s ostatními národy, chránícími svou národní samostatnost. Odtud náš boj jednak národní, jednak politicko-státoprávní proti centralismu a německví, boj, který v poslední době nabyl takového rozsahu. My spojujeme národní a státoprávní boj v jedno, chtěje obé. Je to přirozeno, poněvadž také říšský centralismus rakouský je německý. Druhy bojovali jsme jen za národní práva, ano ve fundamentálkách, které mají důležitý význam jako autoritativní projev, učinili jsme centralismu na úkor politické své samostatnosti značné ústupky. Kdyby rakouský centralismus nebyl německý, bylo by dorozumění se s vládou snazší, poněvadž pak národní boj náš s Němci stal by se záležitostí čistě zemskou, vnitřní, a poněvadž národové rakouští, majíce jistotu a bezpečnost pro svou národní individualitu, rádi by přinesli politické a státoprávní oběti ve prospěch celku, aby tento byl silný a jednotný. A to tím spíše, že už je tu v dvoustoletém centralistickém ústrojí říše jakási kontinuita, na niž národové si zvykli, třeba k ní přivedeni byli násilím mocí vítěze. Ale tento náš centralismus je německý a v poslední době činí nároky na uzákonění německé řeči, čímž individualita národů velice by byla poškozena. I není divu, že na př. národ český rozpomenul se na svou státoprávní samostatnost a jen v ní vidí úplné a trvalé zabezpečení svého národa, poněvadž ho na německém centralismu učiní nezávislým a samostatným. Kdyby tento rakouský centralismus přijal nationalní požadavky Němců za nadvládu bojujících za své, postavil by sám všechny německé národy do opposice. Dr. Fuchs nedávno právem poznamenal, že by to byl začátek konce. My jsme na základě programu Palackého tuto myšlenku jinde už rozvedli. Proto jdeme dále a klademe si otázku, které jsou oprávněné požadavky nationalit vzhledem k státu.

Jako o člověku se praví, že je tvor sociální, odkázaný na společnost lidskou, lze podobně v jistém smyslu říci i o národu, že je sociální a že potřebuje k pokroku styku s ostatními národy. Úplné kastovnictví a uzavírání se národů cizím vlivům vytváří snad silnou individualitu, ale je příčinou úpadku národa. To viděli jsme u Rusů v minulých stoletích a vidíme u Čiňanů ještě dnes, kdežto čilý vzájemný styk zplodil značnou kulturu i u národů pohanských. (Zárodky kultury nalezeny na př. u některých kmenů indianských při odkrytí Ameriky.) My Čechové děkujeme svůj velkolepý rozvoj do doby Karlovy nejen křesťanství, svým vlohám a práci, ale též hojným stykům s národy cizími, hlavně s Římem. Tato plemenná různost je zajisté Bohem dána zrovna jako různost lidí. Filosof vidí v této různosti a vzájemném styku podmínku pokroku a vzdělanosti. Úspěchy jednoho národa jsou vzpružinou národu druhému. Tento, přijímaje světlo osvěty národa jiného, svým způsobem ho aplikuje na živobytí lidu a nové tvoří prvky vzdělanosti, vzácné i pro národ, který byl mu učitelem. Všady, kde nastává pokrok z poměrů primitivních, vidíme dělbu práce. Dělba práce leží nutně v sociální povaze člověka a ve vzájemné odvislosti. Něco podobného děje se i mezi národy. Jako různost řemesel, věd, umění a vůbec zaměstnání přivádí jednotlivce, kteří se věnují výhradně jednomu z nich, až k vrcholu dovednosti, jež možná je jedině na základě dělby práce v úzkém oboru, jako tímto způsobem jisté vlohy lidské dospívají největšího rozkvětu, tak že tato dělba práce je stkvělou podmínkou pokroku, podobně i v jednotlivých národech vyvinují se na základě polohy geografické, zaměstnání, ponebí a p. zvláštní schopnosti, zvláštní přednosti a tak i různost celých národů je podmínkou světového pokroku. K tomu dlužno přidati řevnivost, jednu z velkých podmínek vzpružení sil k pokroku, soutěž, pramen bohatství, ušlechtilý vliv na charakter lidu, plynoucí z ideálního smýšlení, pracovati a obětovati něco pro širší domovinu, pro vlast, nebo z vědomí býti členem národní individuality s jistými přednostmi a vadami a p. To všecko jsou podmínky pokroku národního a světového. Tato organisace člověka, rodiny, národa, tak podivuhodně rozmanitá a zase tak jednotná, ty jejich podivuhodné schopnosti, vady, zvláštnosti, podobnosti, celý ten tělesný a duchovní jich život, tak divuplný svou rozmanitostí, neohraňčený, nekonečný v odstínech a ve vývoji, a zase ta zcela určitá, ohraničená, nikdy výjimku netvořící jednota pokolení lidského a jeho rozdělení tak typické, nezměnitelné, věkovité na jednotlivce, rodinu a stát — tato celá organisace je podivuhodné dílo úchvatné moudrosti, dílo Boží, před nímž duch lidský tím více se rozčiluje obdivem a úžasem, čím více v ně nahlédne a o něm přemýšlí.

(Pokr.)

Cestopisné vzpomínky.

(Pokračování.)

Polské povstání mělo, jak známo, smutný konec, přes to svědčilo o mravní a intelektuelní síle polského národa, převyšující tytéž síly národa ruského. Poněvadž vláda měla za to, že tato síla kotví ve šlechtě polské, obrácen hrot proti ní. Zlomení hmotné síly šlechty na prospěch rolníků vypravuje obšírně

Anatole Leroy-Beaulieu v knize „Un homme d'État russe.“ Nás vedlo by vypravování daleko. Podotýkáme jen, že polská šlechta je na Rusi odsouzena k zvolnému sice, ale jistému zahynutí. Co rok zmenšuje se její teritoriální majetek, nového pak získati nemůže a nesmí. A zase vracíme se k otázce náboženské.

V noci na 28. listopadu 1864 vyšel náhle rozkaz k uzavření klášterů a rozeznání mnichů. Skutek byl připraven tajně, prohlášení úkazu a provedení jeho bylo skutkem jediného okamžiku. V noci jsou mniši náhle probuzeni a odvedeni ihned do klášterů k tomu připravených. Zrušeny jsou tímto úkazem všechny kláštery, které měly toliko osm mnichů nebo sester a nemohly se vykázati kanonickým ustanovením; celkem zrušeno jich 86. Dále všechny ty, které měly nějakého podílu na povstání. Proti jedinému nebylo lze zakročiti, totiž proti Čenstochovu. Bylo v království celkem 193 klášterů, mezi nimi 41 ženských. Z nich zůstalo toliko 34, mezi nimi 10 ženských. Ale jmění jejich bylo rovněž konfiskováno. Vyhnaní mniši a sestry měli se uchýliti do těchto zachovaných klášterů. Z 2000 mnichů a 500 sester polovice byla bez přístřeší. Dáno jí pokynutí, aby opustila zem, k čemuž dána jim podpora na cestu. Školy klášterní zavřeny všechny. Zároveň zrušena poslední diecése uniatská. Kněží a laici byli bez všelikého dotazu prostě prohlášeni vládou za pravoslavné. Biskup protestoval sice, ale byl zároveň s ostatními polskými biskupy sesazen; někteří zemřeli na cestě do Sibiře. Evropa nemohla ovšem schvalovati takové brutality, ale mimo hlas Pia IX. nikdo nepozvedl vážné hlasu svého na ochranu ubohých mučovníků. V konsistoři ze dne 27. února 1864 mluvil sv. Otec:

„Krev slabých a nevinných volá o pomstu k trůnu Nejvyššího. Ubohé Polsko! Nechtěl jsem mluvit před nejbližší konsistoří, ale bál jsem se, že nemluvě stal bych se hodným trestu Božího, ohlášeného prorokem těm, kteří nespravedlnosti ponechávají volný průchod. Nechci mlčeti, abych jednou před soudcem věčným nemusel zvolati: „vae mihi, quia tacui!“ Musím odsouditi vladaře, jehož říše rozložena je od polu k polu. Tento vladař nazývající se nepravdivě katolickým vladařem Východu, který ale není nežli rozkolníkem, pronásleduje a vraždí katolické své poddané a svým ukrutenstvím vehnal je v povstání. Pod záminkou, že ničí povstání, ničí katolicism; z celých krajů obyvatele odvádí do vyhnanství sibiřského, v němž zůstanou bez všeliké útěchy náboženské. Kněze vyhání od jich stád do vyhnanství; odsuzuje je k pracím v dolech jako zločince. Šťastní, kteří prchli a tráví svůj život v cizině! Tento vladař osobuje si moc, které nemá ani následník Kristův na zemi, sesazuje biskupy zákonitě od nás ustanovené. — — —“

Svatý otec mluvil celý pobouřen, stoje, s rukama rozpjatýma. Carův ministr popřel vše. Co popřítí nemohl toho vinu kladl katolíkům. „Katolici,“ pravil při audienci k papeži, „drželi s revolucí, protestanté s vládou. To není vlastně divné,“ dodal, „neboť katolicism znamená revoluci.“ Papež ukázal mu dvěře, dokládaje, že car zajisté ani neví, co vše jménem jeho se provádí. Poměr mezi Petrohradem a Římem zůstal přerušen. Hlavní původce všeho toho, Milutin, raněn na to záhy mrtvicí, Čerkaski, jeho pomocník, zemřel r. 1875 v nemocnici berlínské. Vyhnaní biskupové brzy podlehlí utrpením, z kněží žilo ještě roku 1873 na 300 osob v různých dolech sibiřských. Od

jednoho z nich máme popis o životě vyhnaných svých bratří. Tu čteme mimo jiné toto:

„Na začátku roku 1866 žilo nás 150 kněží v opuštěné vesnici sibiřské, jménem Tunka. Tato leží nedaleko čínských hranic. Hory 8000' výše obklopují ji. Údolí bylo kdysi zajisté naplněno vodou, neboť ještě dnes je vlhké, a mnohé bažiny jeho vydechují v létě zápach nesnesitelný. Zima je tuhá; teploměr Reaumurův ukazuje nezřídka 40 st. pod nulou. Palčivé léto následuje náhle, bez jara; zima trvá od září do května. Obyvatelé tohoto kraje byli podrobeni žezlu carskému teprve po dlouhých krvavých bojích. Jsou budhisté, leda že se dají zapsati do seznamů pravoslavných, začež obdrží tři ruble. Svě dívky vychovávají přece zase v buddhismu, aby také ony nepřišly o tři ruble. Svě obrácení neberou ovšem vážně. Když vypovězenci přibyli na místo, nalézaly se chatrče v hrozném stavu. Dvěře a okna byla vy lámána; opraveny byly sice, ale na útraty vypovězenců. Hmotné postavení jejich bylo hrozné. Dostávali šest rublů, ale jen tehdaž, nedostávali-li ničeho z domova. Hrozná byla první léta, neboť scházelo tu vše k životu. Dobromyslný jeden Rus poradil vypovězeným kněžím, aby pokusili se vzdělávati půdu. Nechtěli ovšem, vždyť povolání jejich bylo jiného druhu, ale nouze je přinutila. Přiložili skutečně ruku k dílu, zakiádali zahrady, vzdělávali pole, podobně jako mniši prvních benediktinských kolonií. Tím materiální postavení vypovězenců se zlepšilo tak, že mohli pomýšleti i na jiné věci. Hleděli zaopatřiti si knihy, zakládány čtenářské a hudební večírky. Zvláště organisována obsluha nemocných a staráno se o křesťanský pohřeb zemřelých. Poněvadž naděje na návrat vždy víc a více mizela, vynakládáno vše, aby vyhnanství bylo snesitelné. Pohřby konány s velkou okázalostí; vždyť byly šťastným vykoupením z vyhnanství. Průvod skládal se z kněží všeho druhu. V čele šel kapucín s dlouhým bílým vousem, nesa kříž, za ním klerus v rozmanitých šatech duchovních. Každý den ráno sloužili vyhnanci mši svatou, každý ve své chatrči. Zprvu sloužila jedna chatrč za kostel, kde sloužili mši všichni, ale vzhledem k velikému jich počtu a aby nevzniklo z toho podezření proti nim, upuštěno od toho. V 150 chatrčích obětována tak den co den svatá oběť. Údolí Tunka podobalo se jakési ohromné basilice. Ale vláda se o tom dověděla. Ihned konfiskovala vše, čeho ku mši svaté nutno. Ale konfiskace nepomohla. Ornáty zdělány jakž takž opět, a sloužení mše svaté konáno tajně. Mešní knihy si kněží opsali, kalichy nahradily sklenicemi; i svaté ostatky dovedli si zaopatřiti. O větších svátcích pořádány malé hody, podobné asi hodům prvních křesťanů. U příležitosti vatikánského sněmu sloužil každý vypovězenec po celý čas trvání jeho denně mši svatou na úmysl sv. Otce. Jeho 25leté papežské jubileum oslaveno rovněž. Je zajisté něco obdivuhodného, dojemného v této jednotě, jež za jedním úmyslem spojila vězně vatikánského a chudé vyhnance na hranicích čínských, od celého světa odloučené. Jednou nebo dvakráte do roka bylo vypovězencům dovoleno veřejně se shromážditi, což dělo se při návštěvě faráře Irkutského. V největší chatrči sloužil tento zpívanou mši svatou, vyhnanci tvořili chór. Kdo pochopí jich vzrušení, kdo jich slzy, když při té příležitosti vzpomínali na své fary, v nichž kdysi sami před věřícími svými podobně slavili služby Boží? Tu pukalo mnohé srdce. Mrtvý, těžký klid, který po odjezdu farářově vždy následoval, svědčil, jak hluboko byla každá duše raněna. Každá prosba za milost byla zapověděna

a měla v zápětí jen tužší útisk. A přec osud těchto kněží byl stokrát lepší než osud vypovězenců osamělých, opuštěných.

Zima učinila pracím na poli konec. Vypovězenci oddávali se tu pravidelné studii. Nejbolestnější byly svátky vánoční. Někteří z vypovězenců dočkali se přece milosti carovy.

Poslední léta carova naplněna byla hroznými atentáty na jeho život nihilisty podnikanými, mezi kterými byli vynikající členové všech stavů; židé byli jich udavači. Jednomu z těchto atentátů podlehl car 13. března 1881. Alexandr III. stal se jeho nástupcem. Když nastoupil Lev XIII., — ještě za Alexandra II., — oznámil své nastoupení. Jeho pěknou encykliku proti nihilismu dal car čísti ve všech ruských kostelích. Alexandr II. již začal chápati velikost papeže Utišitele, ale tu zemřel. Jeho následník neodmítl nových pokusů svého otce, čelících ku smíru mezi Římem a Petrohradem. (Pokr.)

Žena v socialistické poesii.

(Pokračování.)

Připomíná jí :

Má ženo drahá! — Nikde smilování!
dnes pravdu trescí, více nežli lež;
a když muž ženu co svůj poklad chrání,
když smělou rukou na ni sáhnou páni —
tu pouta, žalář za úděl má než! (zadumá se).

On byl mým pánem! pánem síly mojí!
Vždyť za ni skytal chléb mně, za ni plat! —
Však — on chtěl více! — on chtěl lásku tvoji,
na tobě zkojit mrzkou žádost svoji...
a já tě měl snad na pospas mu dát?! —

Srdce mně buší, vzpomenu-li na to,
a ruka svírá zlobně se mi v pěst! —
On poskvrnit chtěl, co mně tady svato,
co v chudobě mé pokladem mým jest!

Vidím jej dosud! — Vášní plané oko,
zrak jeho pase se na vнадách tvých. —
A ty — jak skláníš hlavu přehluboko!...
Ten pohled utkvěl na vždy v citech mých!

Ale lítosti necítí Ani žena nemá se kořiti pánům, až on bude v hrobě odpočívati. Však žena proletáře rozumí svému muži. Nařiká sice:

Ach! kdyby's věděl, co jsem vytrpěla,
za dobu tu, co sténáš v okovech!
A kolik nocí v slzích jsem probděla!
Ó — nescetl bys drahý slzi těch!

Mne od vlníka tvoje ruka drahá
vysvobodila — ty's chránil mou cnost!
A za to tebe zpoutali co vraha! — —
Při myšlénce té klesám v šílenost!

A milost nikde? nikde slitování?
Jen kat smí zlomit tvou šíj' vznešenou?
I spravedlnost oči si zaslání...
a s prosbou mou, mne snad vyženou!..

Ale to jen tak na chvíli. Pak hrdinně zabije muže i sebe. Volají po poutech, ale moderní Spartánka — proletářka nemá jich už zapotřebí. Ale tolik síly ještě má, by řekla:

pouta vaše, drazí bratří,
těm chystejte, kterým patří.

V lásce bývá proletářka vůbec nešťastnou, poněvadž nemá na ni ani kdy.

K lásce však nemá čas chudá žena,
ten musí v továrnu donést —
i byla brzy v hrob uložena:
kdo může prý za neštěstí.

(Štědrý Večer.)

Skoro každý proletář je vdovcem, poněvadž mu žena z bídý umřela. A často, když proletář se zamiluje, je odkopnut, vždyť má jen ruce mozolné a nic víc. „Chudásova láska“ to opěvá.

Jsem dělník však, věř, dívko má,
že nemám žádné bohatství,
však mám já pilné ruce dvě,
jež chránit maj' Tě všech strastí,
ach, chránit maj' Tě všech strastí.“

A dívka tulí hlavu svou
na prsa slastí rozechvěná
a lásky plným pohledem
praví mně: „Chci být Tvá žena“,
ach, pravi: „Chci být Tvá žena!“

Však otec jinak stanovil,
nazval mne bídným chudásem —
a ze dveří mne vystrčil,
a pryč ten tam byl krásný sen,
ach, pryč ten tam — byl krásný sen.

Dnes nesmí chudá milovat,
koho si v lásce vyvolí
vždyť nikdo se ho nezeptá —
zda srdce ho též nebolí,
ach, zda srdce jej nebolí!

Přece ale slyšíme, že, je-li vůbec pravá láska, je jen v chatě dělníkově.
Mimo ni láska jsou jen prázdňá slova a fráze. Chceš ji poznat?

Jdi v chatu po únavě práce denní,
tam přitulí se lásky v rozechvění
ku svému muži žena mladá,
tam neuslyšíš: „Choti, miluji tě“:
mozolnou rukou přitiskne své dítě
a druhou muže kolem statné šije — —
tu slza se ti v oči mocně vkrádá,
že zachvěješ se, co tu poesie
v tom prostičkém zní:
„Muži, mám tě ráda“!!!

V ní ovšem panuje také pravé štěstí. Dělník musí se o to starati, aby aspoň trošičku štěstí měl doma, nebo je to jeho jediné blaho, které na světě má.

My, kteří máme své mozoly,
vodíme děvčata k oltáři:
za to však pánové čekají
„zralejší“ stále na stáří.

Štěstí jim není víc potřeba,
nás když však srdce rozbolí,
musíme štěstí mít: vědomí.
pro koho máme své mozoly?!

Špatná je obyčejně milenka nějakého hejska, jichž hříchy naše poesie s velkým rozhořčením opěvá; je-li špatnou proletářka nebo dítě chudé, bída ji uvrhla na cestu hříchu a darebáctví kapitalisty. Motiv častý. Na loži odpočívá matka nemocná. Dcera:

Jak na záchranu jejich spěchá
do města odvést práci svou,
by skytnout mohla bratrům chleba
„ otcí pomoc léčivou.
Tam hejsek v krámě jak se točí
kol dívky, dosud nevinné,
jak chlipně pohlíží jí v oči
a líbá tváře ruměnné.
Jí práci vzal — není prý žádná —
však peněz dal jí proto přec,
by koupil si tím líčka vlnadná —
toť obyčejná v světě věc.
A vidí dál — jak hejsek bídný
ji odkopnul — a svět se smál
a ukazoval prstem na ni —
jak klesala vždy dál a dál.
Však proto přece bylo lidí,
jimž vlnadil její sladký ret
a prsa oblá, úsměv milý,
za který kupoval ji svět.
A dnes? — — — — —
— — — Již nikdo o ni nedbá,
dnes před ni utiká ten tlum —
dnes marně kývá — marně volá,
ač hlad ji svádí o rozum.
Tak dumá — — — — —
Pak se zvolna zvedá.
A druhý den v novinách stojí,
že našli v řece mrtvolu,
jež nevěstkou a v bídě svojí
se nejspíš vrhla do hrobu.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Národní Listy proti povinnosti svých nedbalým poslancům. — Říšská rada. — Dvoje překvapení v delegacích. — Husův pomník.*)

Navazující referát o říšské radě předešlého čísla, nemůžeme dosud nic jiného říci o nějakém skutečném výsledku všeho toho konferování diskotování a debatování našeho „parlamentu“, než že se prázdná, již dávno vyklepaná sláma mlátila znova. Bohužel, že je to sláma trochu pro nás drahá, třeba že zasedání zatím skončilo dnem 6. t. m. Poněvadž však říšská rada odročena nebyla, mají prý poslanci nárok na diety dále, jakoby se zasedalo. Ovšem, že pp. delegáti (delegace rokuje od 9. t. m. v Budapešti) berou mimo to diety delegační 10 zl., tedy celkem denně 20 zlatých.

Bylo by opravdu jednou už na čase, aby si lid nedal takovéto — nenazveme to tím pravým jménem — hospodářství líbiti. Všude v říši, ať už užijeme té obvyklé fráze buší na dvěře bída, ne-li přímo hlad. V Haliči přišlo již k povážlivým projevům, při nichž by málem byly výstřely manlicherovek promluvily hlavní slovo. Jen aby zabráněno bylo věcem nejhorším, převzítí hodlají obce pekárny do vlastní správy, aby prodáván býti mohl chléb pouze za cenu výrobní. Jiné zase rozdávají chudině chléb úplně zadarmo. Bída objevila se však i jinde, předem ve velikých městech a pak i na venku. Vypočítává se v listech hospodářských, že se strava chudé rodiny nyní o čtvrtinu a po zavedení nepřímých daní potravních docela o třetinu zdraží.

A zatím v říšské radě pusto a prázdná. Páni poslanci vyřídívše si své čistě soukromé záležitosti nebo různé komise a navštívivše „Ronachera“ nebo jiný podobný etablissement ukáží Vidni záda. Diet ovšem se nevzdávají. Už i samy „Nár. Listy“ — a ty přece něco snesou — byly nuceny vystoupiti proti nedbalosti a bezsvědomitosti těch, kteří nám mají dávatí blahodárné a spravedlivé zákony. Je to zajisté vysoce symptomatické, když orgán politických zástupců národa našeho, orgán, jehož

liberální svědomí tak jest široké, rozhořčen prohlašuje, že nyní již nezbývá, než zavěsti přísnou kontrolu přítomnosti poslancův a přimlouvá se za to, aby se srážely diety poslancům ve sněmovně nepřítomným. Myslíme, že také na jejich adresu diktovaly Nár. Listy slova: Otrávené jsou to duše — — prázdné všeho nadšení, neznající lásky a neznající přátelství, neznající národa a nejšťastnější, když vidí jiné nešťastné. — — To že jsou naši zákonodárci? Těm patří dávno něco jiného, než diety! Mladočeský orgán holedbá se plnými ústy, že „jen práce může českému lidu imponovati, nic jiného!“ Naše české poslanectvo jde dobrým příkladem napřed. Zde by bylo třeba důkladně vyčistiti vzduch, aby nesvědomitost a nemravnost špatného příkladu u kruhů vyšších nerozežírala dobrý a zdravý kořen tříd ostatních. Zapalte strážné ohně! Zapalte, bděte na stráži a vykonejte po případě nemilosrdný spravedlivý soud proti těm, kdo beze všeho svědomí nekonají svých povinností, k nimž skoro přísahou se zavázali!

V prvních šesti dnech tohoto měsíce bylo na denním pořádku 9 návrhů k jazykové otázce. Páni navrhovatelé se všichni šťastně vyřešili. Zmínili jsme se minule o sensačním monologu prince Liechtensteina. Po něm mluvili každý o svém návrhu obstrukčníci Funke, Steiner a Schönerer. Tento poslední šest hodin. Všichni tři žádali zrušení jazykových nařízení jako podmínku, než přikročí k dalšímu vyjednávání v otázce jazykové. Soc. Zeller přimlouval se za uskutečnění prvního požadavku soc. demokratů na poli politickém, za zavedení všeobecného práva hlasovacího. Poslední z navrhovatelů mluvili Dipauli a Vašatý. První stěžoval si na nevděk, jehož se mu dostává z obou stran za jeho dobře miněnou úlohu sprostředkovatelskou. Že je nacionálním, nesmí prý mu míti nikdo za zlé, to prý jsou katolíci jiných stran též. Vašatý žádal též zrušení jazykových nařízení. Zákon jazykový, jenž by nastoupil na místo nich, patří před zemský sněm (požadavek dra. Pacáka). V předposlední schůzi sněmovny před delegacemi přišlo

k slovu 8 řečníků z oněch 75, kteří jsou přihlášení k debatě o jazykové otázce. Nemluvilo se nic zvláštního. Němci vyhrožovali zvýšenou obstrukcí, Poláci, Italové a Chorvati (dalm.) mluvili pro zřízení jazykového výboru. Schůze poslední platila heslu: zrušte obilní clo. O tom ve zprávách národohospodářských.

Letošním delegacím (zasedají od 9. t. m.) a s nimi poplatníkům obou říšských polovic dostalo se nemilého překvapení. Kromě výše než normálně (3,500.000 zl.) zvýšeného požadavku pro rok 1899 na vojsko našli jsme tam kukaččino vejce s požadavkem dodatečné výplaty více než 30 mil. zl. za léta 1897 a 1898. Rozumí se, že se nad touto karikaturou ústavnosti, poněvadž delegacím jiného nezbyvá, než říci zachraňovaci „ano“, jak delegáti, tak i celá veřejnost horší. Ale dobře tak! Kdo chce kam, pomozme mu tam. Parlamentarism je u nás paskvilem ústavnosti, — pryč s ní! Ještě že se naskytla tentokrátě vládě dobrá výmluva s expedicí na Krétu. Přišla nám ta vojna v míru draho, dráže prý než obnáší celá válečná náhrada Řecka Turecku. *)

Událostí dosti značného významu bývá vždy od delegací trůnní řeč. Letos pozorovati mohl každý, že se text její od obvyklého od několika let textu trůnních řečí liší. Je to ohlas trůnní řeči našeho „spojence ze severu“. Císař německý uzavíraje počátkem tohoto měsíce říšský sněm, vynechal tentokrátě (tvrdí se, že úmyslně) místo o trojspolku. Jindy zmiňoval se o postavení říše ku „státům vůbec“ a pak ku trojspolku zvláště. Hned každému nápadna byla tato mezera. Nejinak v trůnní řeči naší. Úmyslné odchýlení se min. Goluchovského od obvyklého „šimla“ vzbudilo značný rozruch a jakkoli se ministr tento později vyjádřil výslovně, že pevně trváji nezměněné přátelské poměry mezi mocnostmi trojspolku, nevěří se již. I samy německé listy dovozují z toho trochu

*) Ostatně, nám přijdou i jiné věci vzdor 30letému míru hodně vysoko. Pense jsou položkou ne poslední. Podle posledních dat je v pensí 37 polních zbrojmistrů. Poměr aktivních k pensionovaným činí 37:3 : 62:7. Podmaršálků 116 (poměr 23:3 : 76:7), generalmajorů 256 (poměr 30:2 : 69:8). — To jsou sami generálové. U štábních důstojníků tomu není jinak.

velmi daleké důsledky. Tak ku příkladu „Linzer Volksblatt“ uveřejňuje v této příčině káravý článek pro ty, kteří „šilhají za hranice“ (do Německa) a ku konci praví: Před delší dobou setkali jsme se s pánem, který zná jisté proudy a poměry v Německu dosti dobře. Ten nám řekl: „Pamatujte si tato má slova: První válka, kterou budete nuceni vésti vy, Rakušané, povedete s německou říší!“ Slyšíte otevřeně vysloveno to, čímž němečtí nacionálové jen na půl úst vyhrožují?

Do „důstojných“ slavností Husových, jež každoročně počátkem července se konají, jest sice ještě daleko, přece však začíná se Hus nyní objevovati častěji v novinách než obyčejně. Jak se poslední dny proslýchalo, podal totiž spolek pro zbudování Husova pomníku žádost na městskou radu Pražskou, aby rozhodnuto bylo co nejdříve o místě k postavení pomníku Husova. Městská rada prý již vyřídila žádost příznivě. Nyní, když přijítí má na řadu sbor obecních starších, činí obě strany, „husité“ a „nehusité“, poslední pokusy, aby si získaly stoupence pro svoje myšlenky. My neberouce zřetel k jinakým vážným důvodům tvrdíme, že postavení Husova pomníku dnes jest justamentem proti nám namířeným. V době, kdy sbíratí musíme pečlivě každý krejcar na důležité podniky národní, jichž k ubránění se před germanisací především jest třeba, v době, kdy Němci u nás zakládají pro své studenty nádherné „Studentenheimey“, v době všeobecné bídě, cupají někteří rozčileně nožkami žádatice, aby chudý národ náš vztyčil veliký kámen v paměť Husovu za ohromnou sumu skoro 100.000 zl. Rozhodnutí v záležitosti této bude pro nás charakteristickým.

* * *

Zpravy národohospodářské. —
(Dočasné zrušení obilního cla. — Ústní vyjednávání kvotových deputací? — Slavnost 1. máje.)

Není pochyby, že konečně i nás, kteří zaměstnání jsme stále jen suchopárným mlácením slámy s pole národnostního, vyburcovati musila otázka chleba z dosavadního odstrkování otázek hospodářských na sborech zákonodárných. Bohužel však, že ani tato je-

diná zmíněnou otázkou vyvolaná debata hospodářská ze skončeného právě zasedání rady říšské při tomto tematě dlouho nezůstala, přesunuvši se brzy ve spor antisemitský.

Již v minulém čísle zmínili jsme se stručně o nebyvalém stoupaní cen obilních u nás. Známo, že ceny obilní jsou pouze výslednicí cen, jak utvořily se na obilních bursách jiných okolních států a zemi s obilím obchodujících. Také tentokrát jsou ceny naše a poměry jimi podmíněné jen ohlasem cen a poměrů, jaké jsou v Americe, Anglii, Německu, Francii atd. Plodinové bursy již po delší dobu byly uváděny v kolísavý pohyb, který prohlášením války španělsko americké stal se trvale vze stupným.

Válka aspoň byla vítanou příležitostí. Říkalo se, že obilí se loni málo urodilo, evropské státy průmyslové tudíž odkázány jsou letos více než kdy jindy na dovoz států obilí nad svou vlastní spotřebu vyrábějících. A teď zrovna nás Amerika nechá na holičkách! Přece prý je jisto, že dovoz z Ameriky skoro přestane, a dostane-li se přece loď některá s obilím do Evropy, zajisté, že se ve formě zvýšeného dovozného odměnění dá za svoji zvláštní odvalu. Následky toho všeho nedaly na sebe dlouho čekati. Nastal nedostatek obilí resp. mouky, vzrůstala bída a konečně vypukl hlad.

Je to stará zkušenost, že hlad není zvláštním milovníkem veřejného pořádku a míru. A chtěly-li se vlády hrozného tohoto hosta poněkud zbaviti, nezbyvalo, než starati se o prostředky, aby učiněn byl, pokud možno, neškdčným. A poněvadž vydáno jednou heslo: zrušte obilní clo, ocitly se vlády skoro všech evropských států za krátko v nemilém postavení, heslo buď uznati nebo odmítnouti. Pokud nám známo, dala určitou odpověď ve příčině této především vláda francouzská, rozhodnuvši se k pobídce svého předsedy ministerského Melina — rozhodného agrárníka — dne 3. t. m. pro to, aby clo z dovezeného obilí od 4. května až do 1. července t. r. zrušeno bylo. Podobně rozhodla se i Italie. Německo zaujalo stanovisko opačné. Zde totiž zabýval se otázkou touto říšský sněm k dotazu socialních demokratů. Na dotaz ten odpovídal dne

5. t. m. jménem říšského kancléře státní sekretář Thielmann, uváděje, že není jeho úmyslem snížení nebo zrušení obilního cla navrhnutí. Názor tento odůvodňoval skutečností z roku 1891. Také tohoto roku podán byl (soc. demokratem Richtrem) návrh na snížení a pak odstranění cel obilních. Tenkrát návrh zamítnut. Rok na to ukázalo se, že zamítnutí bylo správným: ceny samy sebou klesly. Dnešní stoupaní cen považuje Thielmann dle dosavadních poměrů v ještě více než v roce 1891 za zjev pomíjející, poněvadž prý založen jest jediné nejistotou. bude-li se vůbec moci z Ameriky obilí vyvážeti. „Sneslo-li zemědělství nejšpatnější časy trpělivě, bylo by nespravedlivě, kdyby se dnes neosvěžilo vyššími cenami, které dlouho nepotrvají.“ V debatě na to schváleno stanovisko vlády, a o dotazu dále se nejednalo. Viděti, že Německo, které loňského roku provedlo omezení obchodů bursovních na obchody se zbožím efektivním, hledí zůstati konsekventním.

Dá se lehce domyslit, že naši druhé říšské poloviče — Uhrám — stanovisko vlády německé velice se zamlouvalo k patrné radosti i polovičky naší. Vládu předlitavskou uchránili aspoň Maďaři zatím od několika horkých dnů „parlamentárních“ debat. Jak by debaty ty vypadaly, poznati mohl každý z jednání, k němuž zavdal podnět dotaz posl. Kollischer a zrušení cel obilních, resp. odpověď min. obchodu Baernreithera. Že pro příznivé rozhodnutí otázky zrušení cel obilních náš „parlament“ je půdou velice nespolehlivou, ukázalo vlastně již zamítnutí podobného návrhu dra. Verkaufa (známého vůdce soc. dem.), jež krátce odbyl „věhlasný“ Schönerer slovy onoho muže, jenž mu jest ve všem vzorem, t. j. Bismarka. Debata o odpovědi ministrové na dotaz Kollischerův na to zahájená ukázala, že u nás ani v této otázce nepanuje shoda, jednota. Vláda ovšem mne si spokojeně ruce. Na jedné straně Maďaři, kteří nejsou nijak ochotni cel obilních se zřici (viz bezvýsledná vyjednávání zástupce min. obchodu dra. Stibrala), a na druhé straně nerozhodnutá sněmovna, která zatím poslána na prázdniny. Tak zůstane při stavu, jaký dosud byl.

U nás v Čechách zdá se, že převládá náhled, že by zrušení cel obilních

ne bylo nijakou výhodou. Tak se usnesl ústřední sbor rady zemědělské (tedy jaksi jménem odboru českého i německého) dne 30. dubna b. r., aby bylo zakročeno u ministerstva orby důrazně proti zamýšlenému zrušení cla na obilí a sice v zájmu tuzemského zemědělství. Tak vyzněla i řeč posl. Teklého ve sněmovně a tak piší i noviny všech stran u nás. Jak veliká je poptávka po obilí na trzích našich, pokud na ně jaké rolník nyní ještě zavéztí může, dokazuje zpráva z Jaroměře (z Katol. Listů). Na týdenní obilní trh dne 6. května přivezeno na 1000 hl. pšenice, z níž dobré čtyři pětiny se neprodaly. Rolníci vezli pšenici zpět nebo ji nechali po domech uschovánu. Obilí prý bylo hojnost, ale kupci žádni. Žita něco málo se prodalo. Ostatně i z kruhů mlynářských činilo se obecnstvo pozornost na tu okolnost, že všechna mouka není dnes drahou. Ovšem 0 a 1, kterou obecnstvo nejvíce hledá, stoupá stále. Ale jiné druhy, jako 2 a zvláště 3, 4. atd. zůstávají prý ve mlýnech ležeti, ač mouka tato jest živnější. Podobně, aspoň do jisté míry, prý tomu jest s chlebem bílým a černějším.

Známo, že předlohy vyrovnávací na ustanovení kvoty (poměru, jakým obě polovice říšské na úhradu společných výdajů přispívati mají) se nevztahují. Otázka tato jest dosud ještě daleka rozhodnutí. Může se říci, že v tomto ohledě vlastně posud nebyly vytčeny ani ty nejpodstatnější body, od nichž další kroky nezbytně vycházeti musí. Uherská kvotová deputace zaslala před nedávnem své vyjádření písemné deputaci rakouské. Jak se dalo předpokládati, pokládá za nejlepší základ pro určení kvoty onen základ, podle něhož určena byla kvota před 10, 20 a 30 lety. Leda že by prý byl přijat návrh činěný již přede dvěma lety, že by se počítalo podle hrubého výnosu daní přímých a nepřímých. Jak se praví, odepsala prý rakouská deputace uherské, že návrh z Uher ohledně kvoty podaný nemůže pokládati ani za dobrý ani za vhodný, nehledě k tomu, že kvota ani číselně určena nebyla. Poněvadž pak návrhy, jež rakouská deputace již dříve (za zasedání sněmovny předchozí) činila, přijaty nebyly, nehodlá podati návrhy další a navrhuje,

aby zahájeno bylo jednání ústní. Jak se v posledních dnech proslýchalo, budou prý obě deputace již příští týden míti buď ve Vídni nebo Budapešti (nejspíše, že zde) společnou schůzi. Jsme opravdu zvědaví, nepřijdeme-li při tomto vyjednávání ústním z deště pod okap. Rázné osobní vystupování Maďarů naproti ubohé polovici předlitavské může míti mnohem dříve příznivější pro ně účinek než suché a úmorné vyjednávání písemné —

Dělnický svátek letošní v den 1. května měl letos rozhodně štěstí. Konstatují všechny listy a zvláště listy obou stran socialních, že tentokráte jak národní dělníci socialní, tak i socialní demokraté měli o svých manifestačních slavnostech hojnou návštěvu z té dosud tak nenáviděné „buržoasie“. Můžeme hned doložit, že, jak pozorováno bylo, nebyla návštěva tato ani té ani oné straně nijak proti mysli, ba naopak, kdo přišel, byl milerád počítán za příznivce toho neb onoho směru — když už ne hned za příslušníka

Jak se časy mění! Snad se pamatujete na tento první svátek socialní demokracie r 1890? Podle usnesení mezinárodního kongresu socialistického v Paříži roku 1889 měl býti demonstrací v ý b o j e a ú t o k u. A jak se mění ráz manifestace této, mohl každý už loňského roku pozorovati. Letos u nás ovšem zavládly poměry dosud nebývalé. Mladá, loňskými volbami skutečně přímo vydupaná strana národních dělníků socialních, která před rokem reprezentována malým hloučkem účastníků se závistí pohlížela k pravidelnému shromáždění socialních demokratů, k ostrouvu Střeleckému, vzrostla, se rozmnožila. Není o tom pochyby, že se tak stalo pod jakýmsi komandem našeho velikého orgánu mladočeského, jenž v osobě redaktora Klofáče jest jejím duchovním otcem a všemožným „národním chleboďárce“. Jisto však, že ke vzrůstu strany neméně přispělo nové vzplanutí bojů národnostních a nové povznesení praporu, o němž hlásalo se, že dnes začíná býti vetchým, nepotřebným cárem. A ač právě v tom aspoň prozatím a snad ještě nadlouho hledati možno výhodu, přednost, přece už předem očekávati lze, že právě tento moment stane se kamenem úrazu, až okolností, které

stranu s národním její charakterem vyvolaly, pomínou. To bude konec...

Zatím letos hrávalo, jak Nár. Listy nadšeně v širokém a dlouhém referátě uváděly, na 50.000 národních socialistů svoje „na zdar!“ Ze tří ostrovů vltavských k ostrovu Štvanici, kde obýván tábor lidu červené internacionály, zastoupené podle téhož listu 6000, podle odhadnutí účastníků 10000—12000 „soudruhy“. Ovšem letošní překrásné počasí na 1. května získalo oběma stranám hojně příznivců. Ale počet jejich vzrostl tím více následkem té shody, že slavnost svátku dělnického setkala se se svátkem křesťanským. Těmi zmíněnými tisíci manifestovala hlavně křesťanská neděle, manifestoval nynější řád společenský, obětorně pomáhaje slaviti svátek těch, kteří snaží se zavésti více nebo méně násilně pořádek nový. U svěcení neděle setkaly se tenkrátě oba proudy. Kéž by tak mohlo zůstat, aby — podle řeči P. Stojalovského na táboře národních — socialismus mluvití mohl pravdivé křesťanství.

* * *

Ku charakteristice císaře německého. „Revue des revues“ (srpen) přinesla z pera pseudonyma Germanica tuto podobiznu: „Jakkoliv Vilém pruský jest císařem a králem, zůstává stále hercem, člověkem, který potřebuje reklamy, který každého dne a každé hodiny staví se na odív, jehož největší ctižádostí jest, aby svět mluvil o něm a obíral se jeho skutky. Kdyby byl býval pozván k jubileu královny, nebeví, co by byl dělal, aby vzbudil pozornost lidu. Snad by byl ozdobil stránku knihy návštěvníků Guidhallských svým oblíbeným heslem: *Regis voluntas suprema lex* . . . . Ano, vůle králova a jiného nic, toť zákonem země . . . . Touto zásadou řídí se všechny jeho činy . . . . Jury mužů kompetentních označí nejlepší kus divadelní, jemuž má býti udělena cena Schillerova: císař ale zruší

toto rozhodnutí, „poněvadž tomu lépe rozumí“. — Komité architektů přiklne cenu plánu paláce říšského sněmu: císař rozhodnutí toto nepotvrdí; poněvadž jeho úsudek jest kompetentnějším. Papež považuje se za neomylného jenom ve věcech víry; ale císař německý tvrdí, že je neomylným ve všech věcech . . . Jednoho dne sestra císařova, vévodkyně ze Sparty, vyslovila mínění, že se jí válečné koráby anglické zdají býti krásnějšími nežli obrněnci němečtí. Místo odpovědi, jeho Vševědoucnost, nahlas, u přítomnosti dvorních dám, nazvala ji „hloupou husou“. Mnozí mužové vážní obávají se, že vystupování jeho bude ku škodě dynastie.

Jiný list (německý) vysvětluje nyní záhadnou smrt poručíka von Hahnke, o kterém se psalo, že sjel na bicyklu do moře. — Připomíná zároveň zprávu o zranění císaře na pravém oku padajícím ráhem. Obě vysvětlují takto: Poručík von Hahnke jel na bicyklu po palubě lodi právě, když císař vystupoval z kajuty. Poručík seskočil a pozdravil. Císař ale křičel naň: „Hlašte se ihned u velitele o domácí vězení!“ Poručík ale šel za císařem, chtěje snad odpuštění trestu žádati, ale císař osopil se naň: „Nehodný pacholku, nechodte dál, nejste hoden, abyste vstoupil tam, kde moje noha kráčela.“ — Důstojník těžce uražen, ohradil se proti urážce této a podotknul, že jeho šlechtictví je tak staré jako císařovo, načež mu tento pohrozil, že mu dá epauletty strhat a šavli přelomit. To rozružilo mladého důstojníka tak, že vrhl se na svého císařského pána a zasadil mu pěsti ránu do pravého oka. S namáháním byl ale zuřící důstojník odtrhnout a spoután. Později patrně mu poskytnuta příležitost, aby sebevraždu vyhnul se vojenskému soudu.

Tuto zprávu zahraničných časopisů ovšem oficiální listy německé popírají.
V. K

Obsah „Obrany“ :

Rakousko-uherské vyrovnání. — r. (Pokr.) — Různé myšlenky o nationalitě. — k. (Pokr.) — Cestopisné vzpomínky. — k. (Pokračování.) — Žena v socialistické poesii. — k. (Pokračování.) — Časové zprávy.

Předplatné budíž zasílati přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Národ politikářů.

Jsmo právě v době zasedání říšské rady a v době delegací. Delegací všimá si málo kdo u nás, ba i pověstných 30 000.000 zl. dodatečně ministerstvem vojenství za léta 1897 a 1898 žádaných zčeřilo hladinu našeho veřejného života jen na okamžik. Výsledek konečný bude vzhledem k tomu, že peníze již spotřebovány jsou, spočívati přece jen v přijetí, leda že by socialním demokratům podařilo se provésti svůj záměr, aby na ministerstvo (patrně vojenství) uvalena byla z této příčiny obžaloba. Bude-li státi říšská rada za pozornost, ukáže se tyto dny.

Ostatně zabývá se nyní veškera česká publicistika docela jinou látkou. Prohlédněte si kterýkoli list strany jaké chcete a uvidíte hned na první pohled, kolik u nás v našem politickém světě uhodilo, jaká je naše nejvnitřnější politická situace. Co zatím strany našich národních protivníků chystají se k novým výbojům, organisující se na základě myšlenky nacionální, zavládá u nás nálada podzimní, smutná, jakoby se sbírala dáta na nekrolog.

Není pochyby, že se blížíme důležité době. Veliká strana politická, která převzala na se veliký úkol, zastupovati celý národ na bojišti politickém, jest blízka bankrotu. Neupře toho nikdo. Neklamných známek je tu dosti. Kdo zná její vnitřní rozvrat, kdo ví, jak příkře proti sobě stojí členové její opportunističtí proti členům silně radikálním a uváží při tom onu stále rostoucí neoblíbenost celé strany na venkově, dá nám za pravdu. Vůdcové její — nejlépe znalí přítomné situace — roztrpčení stálými útoky, dávají svoje říšské a zemské mandáty straně k dispozici, zatím co ostatní epigoni této veliké strany vyháněni jsou na venku čím dále tím častěji ze schůzí voličských. Aspoň schůzí takových, jako byla nedávno ve Vodolce, kde „jednohlasně“ byla přijata adresa důvěry dr. Heroldovi, strana již mnoho nezažije. A orgán strany? Ten opravdu neví, či je. Najdete v něm pêle-mêle, co chcete. Jeden den hřímají blesky, hromy a šípy opoziční do lidu, druhý den šíří se politika „podvázaného křídla“ jako před čtyřmi roky, podle větru a rozmaru.

Mladočeská politika ocitla se na nakloněné ploše. Pravi-li jeden z našich čtrnáctidenníků, že „vládnoucí strana politická pomalu semílá z posledního,“ označil situaci velice trefaě. Domílá až domele a na místo její vstoupí

sebevědomě její dědicové. Orgán mladočeský sám v neblahé předtuše vidí již jasně, jak z mrtvého těla strany vyrůstati, resp. mohutněti budou strany nové. „Jsme již tak uprostřed Evropy, že každý proud od západu i východu, severu i jihu přes nás se přenáší a každý z našich řad urve si hrstku. Proto u nás je tolik frakcí a kroužků, tolik kamarádství, a schází-li jim tu a tam spojující idea, nemá-li na příklad smyslu pro zájmy a budoucnost národa (1), bijí-li se a neznají-li společného cíle, je-li jim panství, kritika a analýse vším a synthese a všeobecný prospěch národa ničím, pak jsme svědky smutných zjevů, jichž třeba po každé stránce litovati.“ Kdo máš po ruce listy staročeské z konce let osmdesátých nebo z počátku devadesátých, srovnej mluvu jejich plnou resignace s citovanými řádky a podivíš se. Takovým rozkladem končí politika strany, o níž jeden z vůdců slavnostně kdysi deklamoval: Půjdeme do boje v jedné ruce štít svého práva, v druhé meč zákona. Ale tak ozbrojeni neustoupíme ani na krok a děj se cokoli!

Že pak vznikne strana nová, spíše však stran více, nebylo by nic zlého. O tom jsou sociologové za jedno, že ve společnosti lidské ani jinak býti nemůže. U nás v Čechách jest tomu tak tím více. U nás stala se politika, zvláště pak ta „vysoká“ politika, oblíbeným koníčkem každého, kdo má čas a příležitost přečísti si vůbec nějaké noviny. Za dob tak vášnivě pěstovaného politikářství, které stalo se u nás chorobnou náruživostí, až těžce se na nás vymstilo, jsouc — ovšem ne samojedino — příčinou naší hospodářské inferiority, rostou strany jako houby po dešti. Nedávno, o letošních Velikonocích, konstituovaly se vlastně dvě nové strany, strana národního dělnictva a nově organizovaná strana radikálně pokroková, která ještě před rokem s frakcí „Radikálních listů“ byla za jedno. Nová strana nebyla by konečně ani u nás neštěstím. Je to přirozený běh a rozvoj každé společnosti druhu kteréhokoliv, kde se více mínění setkává. Je-li strany třeba, je-li existence strany odůvodněna, vznikla-li strana přirozeně spojením osob spějících za uskutečněním určitého šlechetného ideálu, jehož u dosavadních stran pobřešují, budiž — budiž strana!

A to bychom byli u kořene věci. Té přirozenosti, té samorostlosti stran se u nás nedostává. U nás následkem pověstného našeho politikářství „vypěstována umělá a nikoli přirozená nedůtklivost v posuzování otázek veřejných, z níž vyplynula vzájemná nesnášlivost, rozštěpení politických stran nikoli dle zásad principiálních (konservativních a liberálních), nýbrž namnoze jen z důvodů taktických, ba pouze osobních.“*) A tyto důvody osobní bývají otcem tak mnohých stran u nás. Podívejte se jen kolem sebe po těch našich stranách a frakcích a stopujte jejich genesi až do toho nejprvnějšího popudu ku vzniku! Nemusili byste jíti daleko; snad by se v této příčině ohledně dvou již jmenovaných nových stran dalo iecos zjistiti.

Bez stran není v politice spasení, proto ať žije nová strana! Prohlásí se program, pokud možná hodně rozsáhlý, aby mu leckdos na první přečtení ani neporozuměl, vykoná se slavnostní sjezd, pak se naznačí podrobná organizace, a teď to může začít — strana je hotova, a co hlavní věc, její hodnostáři na počátku nové kariéry. Ano, tak jenom se u nás dělá politická

---

*) Naše hospodářské nedostatky. A. Z.

kariéra. Musíš na veřejnost, malý ještě velikáne, do schůzí, popustit uzdu svojí švádě, a můžeš řečnit, co chceš, potlesku neujdeš. Vždycky se někdo najde, kdo ti tleská, a ten strhne s sebou již několik jiných. Býti svědomitým pracovníkem v ústraní, býti odborníkem — nemá dnes mnoho váhy. Nevynese-li tě na povrch šťastná náhoda, sám se tam nedostaneš.

O dostatek činnosti u nových stran našich není nouze. Strana musí žít, musí jevit život, ruch, a ve vážné práci je těžko i u strany prorazit na veřejnost. Ruch za každou cenu, a tak při nejbližší příležitosti dají se strany do sebe, vlastní jejich život počíná. Veřejnost se chytila, a teď neslyšíš nic jiného jen: četl jste? To jsou chiapíci! Ti jim dali; však už bylo jednou na čase! Boj zuří — dnové a měsíce utíkají, a národ se baví. Ve své studii „O nás pro nás“ praví Eim v této příčině: „Pohříchu, že čím menší mají strany prostor, čím menší národ, tím větší je nebezpečí, že různost a spory zásadní*) mění se v nepřátelství osobní a toto pevněji tkví a trčí, než odpor k zásadám. Na samých sobě to vidíme.“ — Nemáme dosti na sporech literárních (à la Rukopisy a Hálek), řídčeji uměleckých, proto tím pilněji zápasíme politicky.

Neblahý zjev ten pozorovati lze pravidelně pokaždé, když některá z politických stran je blízka konce. Možno, že doba taková zase co nejdříve u nás nastane. Nedočkaví dědicové aspoň již obcházejí, hledíce využítkovati všeobecné nespokojenosti širokých davů, jež apathicky nevšímají si ničeho, jimž vše je ničím. Blízka je politická anarchie, v níž živlové podvratní zvláště si libují.

Nechceme psáti provolání k národu, nechceme vyzývati stoupence strany naší ku svorné, nehlučné činnosti. Kdo máš oči k vidění, viz, kdo máš uši k slyšení, slyš — a podle toho zaříd svoje jednání.

Různé myšlenky o nationalitě.

(Pokračování.)

Jsou-li národní individuality dílem Božím, dílem prozřetelnosti Boží, následuje z toho, že nemá jedna národnost práva ničiti druhou, že toho práva nemá ani stát. Nemůže zajisté býti ani právem ani úkolem státu, aby porušoval přirozený plán prozřetelnosti Boží, který nationalním individualitám dal vzniknouti, aniž může některý stát si osobiti úlohu, jakoby byl 'povolán hráti si na jinou prozřetelnost, na mstitele celých národů jménem Božím nebo pro domnělé nějaké dobro vlastní. Když Ferdinand II. v době vzbouření českých stavů bojoval za panství své v Čechách, měl k tomu právo na základě ústavy české jako legitimní dědic; když zvítězil, měl právo potrestati zbujníky a snad i národ, ale vzíti mu jazyk, národní individualitu, toho práva neměl, neboť národ má ku své individualitě právo božské a přirozené. On toho

*) Později uvádí výslovně, že u nás spíše než u Angličanů platí slovo Macaulayovo, že rozdíl mezi stranami našimi záležel vždy více na stupni zásady, nežli na zásadě samé.

také neučinil. On měl snad i právo, trestati národ na politických svobodách, ale pouze jen tím způsobem, že by byl změnil právní poměr mezi mocí svou a samosprávou národní, nikoliv ale tak, že by český národ podrobil jiné národní individualitě. V ruském a německém Polsku vidíme, jak jedna národní individualita je utlačována i politicky i národně. Tam rusismus, zde německví snaží se vyhladiti individualitu polskou. To je hřích proti Bohu a přírodě, poněvadž je to násilné hubení díla Božího, prozřetelnosti Boží voleného. Politická odvislost může tu býti odůvodněna právem vítěze, tu dobrovolným podřízením se, tu nutností, ale pro potlačování individuality není důvodu, to je a zůstane vždy bezprávím.

Právo na zachování národní individuality je tím větší, jestliže některý národ smlouvou, přísahami nebo jiným způsobem má pro sebe i politické právo. Tak je tomu zcela zřejmě u nás Čechů. Přirozené právo máme eo ipso, zákonem Božím, který zabezpečuje právo existenční jednotlivému individuu a tudíž tisíckrát více celým národním individualitám. Ale my máme pro svobodu své individuality i politické právo. Ano toto právo týká se samostatnosti české dle českého státního práva. To je smlouvami změnitelno, ale národní právo trvá stále. U nás vede se boj hlavně jen o jazykové právo, o rovnoprávnost jazykovou. Do r. 1627 panoval v Čechách výhradně jazyk český. Obnovené řízení Ferdinanda II. sestruje jazykové právo na dvou fundamentalních zásadách. Prvá vrcholí v úplné materiální rovnoprávnosti obou zemských jazyků ve vnitřní i úřední službě pro celý obvod království, druhá stanoví, že úředníci právo vykonávající jsou povinni znáti oba zemské jazyky. Tyto základní zásady platily až do roku 1848, ačkoliv v praxi nebyly vykonávány následkem úpadku národa a jazyka. Bylo je tedy třeba jen obnoviti. V peticích svatováclavských toho Čechové žádali, „aby obě řeči, česká a německá, v dokonalou rovnost mezi sebou byly postaveny. i práv stejných aby požívaly, jak ve školách, tak v úřadech, a aby se dosazovaly na úřady jen osoby takové, kteréž obou jazyků v zemi užívaných stejně a úplně jsou povědomy.“ Císař Ferdinand V. potvrdil v kabinetním listě ze dne 23. března 1848 výslovně, že předpis obnoveného řízení z roku 1627 o rovnoprávnosti jazykové nezměněně trvá v platnosti.

V druhém pak kabinetním listě ze dne 8. dubna 1848, jenž celým svým obsahem uveřejněn byl ve sbírce zemských zákonů, promlouvá Ferdinand V. takto: 1. „Národnost česká budiž položena za základ tak, že se česká řeč ve všech větvích státní správy a veřejného vyučování s řečí německou v úplnou rovnost staví“; „7. od nynějška mají v Čechách všickni úřadové veřejní a všechny soudy obsazovány býti jedině osobami obojí řeči zemské mocnými.“ Oba tyto základní, od staletí podstatu jazykového práva v Čechách tvořící předpisy byly pak nejen ve sbírce platných zákonů zemských publikovány (XXX. sv., 1. sešit, strana 261, č. 31.792), nýbrž s výslovným schválením ministerstva práv appellačním okružníkem z 30. května 1848 čís. 9535 všem soudní správou pověřeným úřadům v Čechách k provedení intimovány.

Badeniova jazyková nařízení stála na těchže zásadách. Stanovila: 1. dvojjazyčnost zeměpanských úřadů ve vnější a vnitřní službě, 2. povinnou dvojjazyčnost všech úředuiků. Platnost němčiny dle Badenia by měla měla už jen politický význam, ve státě centralistickém, jehož centralismus je německý, pochopitelný. Právu národní individuality české hověla nařízení úplně. Gaut-

schova jazyková nařízení vyhovují sice také do jisté míry právům národní individuality, ale stanovíce dva úřední jazyky, dávají Němcům privilegované postavení v zemi, ubližují českým menšinám, odporují staletým jazykovým zásadám a porušují politická práva koruny, ubližující celistvosti země. Jak patrné, není to u nás ani tak stát, jako mocný a ve vládní byrokratii panující kmen německý.

Ještě jedna otázka se naskýtá, která u nás má svou váhu. Němci číí požadavek německé státní řeči. Požadavek vychází z nacionální panstvitčtivosti, ale oni ho odůvodňují „státní potřebou, nutností,“ aby jednota byla pevnější. Odpovíme jen na toto odůvodnění. Může stát činiti právem požadavek „státního jazyka“? Jsou právníci, kteří tak tvrdí. Praví, že úřední řeči národní individualita netrpí, jelikož jazyk může se i mimo to rozvíjeti v žurnalistice, literatuře a občanském životě. V našich poměrech prý je třeba, aby jednotliví národové neněmečtí přinesli nějakou oběť v zájmu celku, poněvadž zase celek poskytuje jim ochranu, bez níž by vůbec těžko uhájili své existence. Na Němcích, jichž je menšina, oběti se nežádá, naopak každá naše oběť pro celek je privilegiem nationality zřejmé. Patrné, že, kde celek vystupuje jako nationalita, tam oběť v zájmu celku je poškozením dotyčných nationalit.

Mimo to dlužno odpověděti, že úřední řeč cizí vůbec musí se státi citelným porušením národní individuality. Úřednictví tvoří s obory svými převelikou část národního života. Předpokládá vzdělání, které z části jest mimo národní individualitu, vytvořuje zvláštní charakter, který nemůže býti shodný s charakterem národa, děje-li se v duchu a řeči cizí, obsahuje celé řady vědeckých odvětví, která nejsou-li pěstována v duchu národa, zůstávají ladem. Že pěstována nejsou, když zákon úřední řeči žádaje, přenáší je do cizí řeči, víme ze skutečnosti. Pěstují se v úřední řeči. Tím však individualita národní velice je zkrácena. U nás ještě dues nemáme při vši stkvělosti naši literatury některá odvětví státních a právních věd pěstována v mateřštině, poněvadž úřední jazyk nám je pohlcuje.

Skrze úřední řeč a její odchovance vane dále do národa duch cizí, národní samobytnost se oslabuje, národní řeč snižuje na stup-ň řeči druhé, nemravnému odčarodňování otevírají se dvěře. Požadavek „cizí úřední řeči“ musí býti odmítnut jako požadavek národ poškozující. Kde ale část je poškozována, musí patrně trpěti celek, zrovna jako trpí celý člověk, jestiže nemoceu je třeba jen jeden úd člověka.

Tedy ani celek, totiž stát nezískává. Snad se zjednodušuje ústředn vláda a administrace, ale škoda je mnohem větší. Svazek prostředkem jedné úřední řeči je zevní, který, není-li tu jednoty jiné, je bezcenný t. j. nucený, nenáviděný, takže spíše odvádí od celku a odcizuje, nežli spojuje. Pouze zevní svazek je nejen bezcenný, ale, je-li nucený, je přímo celek poškozující. Má li manželství býti šťastno a blaňodárné, nestačí zevní nucenost spoluž t. j. ale je třeba vniterného svazku lásky, obapolných zájmů, dobrovolné věrnosti, jinak mine se svým účelem a jen zhoubu způsobí. Tak i různé živly národní musí pojiti ne zevní moc, dokonce ne pak nic neznačící „zevní“ páska jednoho jazyka, ale důvody mravní a důvody prospěchu. Každý národ ale považuje svou individualitu, hlavně ovšem svůj jazyk. své historické tradice za dobra, jež jsou mu velmi drahá a vzácná. Nemluvíme o tom, že dosud, jak dí Palacký, nenašel se filosof, který by hájil zásady, že celý národ má obětovati

své nejdraší statky ve prospěch jiného národa nebo dokonce ve prospěch nějakého státu, ale je ve vlastním zájmu státu, aby úctou k těmto statkům národním zabezpečoval si lásku, oddanost, obětivost národů. Nemluvíme o tom, že žádný národ nebo stát nemá práva, poškozovati národní individualitu jinou, která je božského původu, kdežto státy se mění, ale národy zůstávají; ale není toho státu ani třeba. Naopak bezpečnost individualit pod vládou státu je nejbezpečnější základ jich věrnosti k celku. Jakýkoliv ústupek státu právu národnímu znamenal by porušení zásady, a pak mohl by stát počet svých požadavků ve prospěch celku a na úkor národností libovolně množiti, neboť, je-li zásada proražena, kdo určí hranice, kde dlužno stanouti? Rozvoj národů budiž ponechán Bohu, jehož jsou dílem. On odměňuje národní bohabojnost a mravnost vnitřní silou, on trestá si sám celé národy za hříchy jejich díle libosti své. On také dal jim jednu víru svatou, jeden základ pokroku křesťanského, aby se při různosti své přibližovaly k ideálu křesťanské lidskosti, k tomu, co všecky pojí a pojití má významem slov: jsem člověk, křesťan, syn Boží. Jak krásně tu mluví pastýřský list biskupů rakouských z r. 1897, volající k národnímu smíru. Psali:

„Ke zdárnému rozvoji národů rakouských je potřeba národnostního a sociálního pokoje. Každý národ má přirozené dějinné právo podle svého zvláštního rázu žíti a se rozvíjeti; ale žádný národ nesmí nikdy ve svých požadavcích tak daleko zajíti, že by národ jiný vedle něho a s ním žijící na svých právech bral újmu, a celá říše ve svých velikých a všeobecných zájmech se poškozovala. Právu jednotlivých národů odpovídá povinnost, udržovati jednotu a moc říše, pod jejíž ochrannou střechu prozřetelnost Boží uvedla národy rakouské. Neboť jenom silná, uvnitř pevná, zevně mocná říše může jednotlivým národům opatřiti světlo a teplo, kterého potřebují pro šťastný rozvoj sil, a v celé říši udržovati blahodějný mír. Proto bude vždy musiti láska k vlastnímu národu spojena býti se spravedlností k ostatním národům, s nepohnutou přilnulostí k říši rakouské a s nezměněnou láskou a věrností k našemu nejjasnějšímu panovníku, který v klidném rozvoji svých národů svou jedinou touhu a své štěstí spatřuje. Ale když láska k vlastnímu národu se zvrhne v národní sobectví; když se stanoví požadavky takové, jež urážejí práva jiných, stejně oprávněných národů; když se hlásají zásady, jichžto provedení jednotu a moc říše, jakož i věrnost k nejjasnějšímu rodu panovnickému ohrožuje nebo porušuje: pak ovšem nemůže vroucně žádaný mír mezi národy rakouskými se obnoviti a potrvati: pak říšská rada i na dále bude před světem hráti truchlohru vášnivých sporů národnostních. Vaši biskupové si toužebně přejí, aby se konečně urovnal tento neblahý spor; neboť v bouři národnostní vášně nemůže se dařiti ani náboženství, ani křesťanské ctnosti, ani láska k církvi a úcta ku vrchnostem. — Muži voličové, ve vaší moci je to. Volte muže, kteří jsou spravedliví a rozvášní, kteří na svém právu stojí, aniž cizí urážejí; kteří milují celek, částí neseslabujíce a o rozvoj své části se starají celku nepoškozující; kteří se ve svém jednání řídí moudrou zásadou, že v naší říši národnostních otázek nelze řešiti převahou většiny, nýbrž jedině mocí spravedlnosti a lásky křesťanské. Nuže volte věrné katolíky; neboť jen ten, kdo smýšlí a žije v duchu katolické církve, naučí se od ní té moudrosti a spravedlnosti, kterou církev ve všech otázkách národnostních od jakživa dávala na jevo, a v nejdůležitějších otázkách bude přes rozdíl

národnostní se spoluobčany jiných národností za jedno. Mějte na paměti, co vám tu opět a opět důtklivě na srdce klademe. Dvojí páska, která národy rakouské spojuje, je láska k našemu nejvyššímu rodu panovnickému a oddanost k církvi katolické. Kde vane duch Boží, tam spojuje rozdílnost jazyků v lásce srdce. Zvolíte-li muže, kteří katolicky smýšlejí a cítí, posloužíte netoliko svému národu, nýbrž budete podporovati také jednotu a moc říše.“

(Pokr.)

Žena v socialistické poesii.

(Dokončen.)

Někdy i dcera proletáře podlehne, nikoliv proto, že sama je proletářkou, nýbrž proto, že je jen dcerou chudaka. Neuvědomělá jsouc podlehne. Příčina leží mimo ně; je bohužel často pravdivá. Dívka je obětí. — Byli šťastni

ale běda, děvče moje
zámek že je v okolí;
přibývají prsténky ti —
ubývají mozoly.

(Ztracená idylla).

Tatáž výčitka stihá dívku, jež zapoměla na churavou matku, ano bylo jí to nehorázně k smíchu, myslit na matku, jež jezdí s károu, kdežto ona ve stkvostném voze se slechtou zápolí.

Odkud má to všecko? Lidé mluví cosi:
dobře tak, že ona rukavičky nosí —
ducha nemá — nemusí pak vidět kdokoli
ani — mozoly!

Ale to stane se jen někdy, neboť jindy začátek podobného románu jiný má konec; na př.

Mladý hejsek z letohrádku
nádenníka sváděl dceru.
Jednou přišel k podvečeru
baviti se na zahrádku.

Dívinka však nečekala,
otec ji tu zastupoval:
panské tváře tučný oval
ruka jeho celovala.

Odsouzen byl dělník; vinu
jeho přitížilo ale:
že měl v ruce neurvalé
mozol právě ve vývinu!

V jiné variaci vidíme zase ubohou, chudou proletářku.

Jak letem pádí pryč
z továrních vrat,
tam panský chtěl ji chtít
čest na vždy pochovat.

Marně pryč utikáš
z peleši těch.
marně se namáháš,
marný tvůj spěch.

Brzy se ti ztratí
ten mladý květ,
trest hladu tě vrátí
vilníku zpět.

Na tyto předměty má socialistická poesie celé ballady, jedna dokonce o devíti odděleních, každý oddíl nejméně o desíti dlouhých slokách. Líčí lásku demokrata s krásnou divčicí, jež stala se i jeho chotí. Tu do továrny přišel návštěvou dav hejsků. Mezi nimi vynikal Rinaldi. Bavili se ovšem se vším možným přepychem. Podlí byli asi všichni. Rinaldi shlédl krásnou ženu demokratovu a oko jeho ihned zaplálo divným chtičem. Dostal ji pod střechu, ale v posledním okamžiku šťastně přišel muž.

„Pryč z toho místa!“ zahřměl dělník prudce,
„pryč, obavo, jenž mrzkým puzen hříchem,
po cizích ženách vztahuješ své ruce,
bys kochal se své vášně kletým smíchem!“

Ale Rinaldi odpovídá:

„Ty bídný plaze, jaká drzost smělá
ti klade do úst urážlivá slova,
jimiž se zničí tvoje živost celá.
Ty půjdeš, lotře, práci hledat znova!
Žert malý byl to, hloupá je tvá žena,
vy oba pýchou naduti jste smělou;
když v ní ti leží tak veliká cena,
nuž připravil's se o výživu stkvélou!“
Té hany nesnes' dělník cti své dbalý
a chopiv hejska nejprudší svou silou,
ven ze dveří jej prudkým vzmachem valí,
zachrániv před poskvrnou — choť svou milou.

A konec? Jako obyčejně v dělnických básních:

Když druhého dne přišel Ruda k dílu,
řek' továrník se zamračenou tváří:
„Když na lidech tak znate zkoušet sílu,
ač líto mi, že jsme již známi staří,

já nemohu Vás míti ve své práci.
Vy lupičský jste včera kousek proved',
snad navedli Vás nestydatí rádci,
však tím až do vězení jste to doved'!“

Jak Ruda uslyšel ten ortel děsný,
tu zsinala tvář mu vzteku hnutím
a v duši cíl mu objevil se běsný:
„Jen „jeho“ sevřít pomsty obejmutím!“

Ven odešel. Tu potkal ženu svoji,
jež řekla mu, že vyhnána je z díla . . . .
Tu duše jeho v oběť padla boji,
v němž zvítězila — děsné pomsty síla.

Dělník mstí se na svůdci, ale policie učiní krátký konec. Zavře ho na několik let, že svůdce těžce zranil. Pak následují už jen tklivé obrazy zničené rodiny.

Tím končíme tuto svou studii. Myslíme, že jsme nevynechali žádného motivu, týkajícího se ženy v socialistické poesii. To jest ta duševní strava, kterou naše dělnictvo a jejich ženy se napájejí. Nikdo netvrdí, že v ní není mnoho pravdy, ale který rozumný a vzdělaný člověk a přítel dělnického lidu bude s tím souhlasiti? Tato poesie je spíše dle toho, aby dělnictvu ostatní kruhy společenské odcizila. Stalo by se tak, kdyby u jedné nebyla tu bázeň před převratem, který z této poesie hrozí, a který ukáže se ještě větším, až sociální a náboženskou stránku její budeme probírat, tu vlastenecký nepokoj o mohutné, četné a významné části národa, tu láska, ona vyšší láska, která jménem Božím bez ohledu na dik nebo vděčnost káže kategoricky účast pro blaho bratří.

Tato poesie mluví a volá ku všem, aby nepřehlíželi nebezpečí. Je-li žena ztracena Bohu, národu, společnosti, vše ztraceno. Duch, jež ona dává, bývá velmi rozhodný, trvalý. A ten, jenž ze socialistické poesie vane, je osudný. Zde třeba opravdové práce, aby žena neutonula v socialistickém sektářství.

Cestopisné vzpomínky.

(Pokračování.)

Alexandr III. oznámil své nastoupení trůnu. Již byl podepsán návrh konkordátu, několik vyhnanců dostalo milost, jako biskup Felinski; ale tu přišel pověstný trojspolek berlínský a nastala reakce. Biskup vilenský (Vilna) žalován, že suspendoval dva kněze apostaty a vypověděn do Sibíře. Teprve r. 1888 měl Petrohrad opět svého vyslance v Římě, známého Izvolského. Car byl ochoten vyjednávat, ale pod podmínkou, aby v polské liturgii zaveden byl ruský jazyk. Car byl vychovanec Pobědonoščeva, prvního klerikála pravoslavného. Myšlenka zavedení ruského jazyka do katolické církve v Rusku od té doby neutuchla. Já mnohokrát jsem už o ní mluvil. Papež nesvolil. Nesvolil vzhledem k církvi, pro niž ruský jazyk v Polsku znamenal by otěťování Poláků; nesvolil vzhledem k těmto, kteří v dobách okupace římské tolik krve prolili pro věc církve. Zavedení ruského jazyka v církvi polské bylo by i velkým nebezpečím pro církev samu. Pobědonoščev zvítězil nad carem úplně. Tomu ale Rusko, pravoslavi, samoděržavie, ruská řeč, jsou pojmy totožné. Polským dětem zakázáno ve školách mluvit polsky, a to i mimo vyučování, polské knihy z nich vyloučeny úplně, vyučováno i tam rusky, kde mu nikdo nerozumí, všechny úřady Polákům uzavřeny; 55.000 polských úředníků železničních propuštěno jediným okamžikem, leč že by se stali pravoslavnými a ruskými, Polsko ekonomicky ruinováno, i právo dědičné tak upraveno, aby katoličtí Poláci byli vyloučeni — to jsou jen některá nařízení Alexandra III. Ve všech stranách Polsky stavěny pravoslavné kostely, do všech dědin posílány pravoslavní missonáři, školní mládež nucena v jisté dny navštěvovati pravoslavnou bohoslužbu, sta katolických kostelů zavřeno, svoboda kněžím vzata skoro úplně (viz naše ukázky o pasportovém právu), zpověď katolíka, nuceně připsaného k pravoslavi, trestána vyhnanstvím, celé rodiny odvedeny za Ural, rozšířeno panství knuty — toť malé ukázky nového kursu. Vilna a Gronsko byly druhdy vy-

hradně katolické — dnes jimi nejsou ani z polovice. Krošská afféra padá pod vládu Alexandra III. Je ještě v živé paměti. Na své cestě po Rusi slyšel jsem o ní mnoho. Jeden z kněží u sv. Kateřiny v Petrohradě pocházel z téhož kraje. Byl mým vlídným průvodcem po Petrohradě a mnoho mi o utrpení svého lidu vypravoval. Dnes sám jí chleba vyhnanství. Proč, nevím. Byl jeden z těch, kteří milovali svůj rodný jazyk litevský a pracoval pro něj. To je ovšem co nejprůšněji zakázáno. Litvini donášejí si knihy ve své mateřštině tajně přes hranice, neboť na Rusi není jich tisk povolen. Snad i u něho byly některé nalezeny a on za to potrestán několikaletým vyhnanstvím. Kázati lidu v národním jazyku je sice dovoleno, neboť papež na zrušení latinského úředního jazyka nepřistoupil, užívání národního jazyka pak mimo oficiální výkony církevní je věcí čistě soukromou. Tedy kázati smí, ale knih míti nesmí než ty, které před lety, když byly ještě větší svobody, v zemi byly. Jak praveno, jsou tajně pašovány z pohraničních míst německých, kde jsou tištěny. Vypravoval mi mnoho o ubohém svém národě, který, ač slavné minulosti, za několik desetiletí přestane existovati. To nejsou Poláci rodem, polských povstání se neúčastnili, politických agitací jako národ málo četný vůbec ani neprovozují, přes to na jich popravoslavení a porušení pracuje vláda zrovna tak jako v krajích polských; ba více ještě, neboť tu má lid, který vyniká jen skromnou inteligencí a nemá minulosti jako Poláci. Je to nejlepší důkaz, že odvolávání se ruské vlády na politické důvody pro své jednání v Polsku není pravdivé, leda že je vítanou záminkou k zakročování. A možná dost, že nitky povstání jdou až do Petrohradu; bylo tak nutné a vládě přišlo tolik vhod. V moderní době tento způsob odstranění nepohodlného nepřítele tak zobecněl a praktikuje se tolik zhusta v malém a velkém, že myšlenka ta musí napadnouti každého, kdo poslední polskou revoluci sleduje. Inkorporace všech částí a národů Ruska do národně vládního tělesa prostřednictvím ruského jazyka a ruské víry, toť program říše ruské. V této politice dlužno hledati výklad pro všechny zjevy národní, náboženské a sociální, s kterými se v posledním století na Rusi setkáváme; v ní dlužno hledati příčiny pronásledování katolíků, patřících většinou k národům neruským, násilně přemoženým.

Od zmíněného duchovního slyšel jsem tak leccos o krošské události. Byla ve skutečnosti mnohem horší, než je v Evropě známa. Lid tamější patří k nejpříšnějším katolíkům světa; snad jen Irové vynikají nad ně zbožností a vytrvalostí. Zavření kostela, o němž předstíráno, že je jen prozatímné, o němž však lid ze zkušenosti věděl, že je jen jeden ze skutků promyšleného a od desetiletí sledovaného programu, vzbudilo mezi tímto lidem zděšení. Sedláci nechtěli si jen tak zhořa dáti přeměnití katolický kostel v kostel pravoslavný a shlukli se ke kostelu. Posláni na ně kozáci. O m sedláků padlo pod knutami ihned na místě smrti za obět, 42 bylo těžce zraněno, 15 žen zneuctěno. Marně voláno po spravedlnosti. Soud ve Vilně rozhodl, že to bylo hnutí revoluční a odsoudil bez rozmýšlení ne kozáky, ale lid. Tu ale vzepřelo se veřejné svědomí inteligentního Ruska, všech těch emancipovaných duchů, které stojíce na stanovisku — ne-li rovnoprávnosti náboženské, tož aspoň svobody svědomí, a na stanovisku lidskosti, viděli v události nationalní svéřepest. za niž se styděli, výbuch nevzdělanosti a fanatismu, který jim vhaněl krev studu do tváře, porušení nejpřirozenějších práv lidských. Zatím poslal Lev XIII. caru autentické zprávy, jak se věci sběhly. Pod tolikeronásobným

nátlakem nařízena nová anketa. Kníže Kantakuzen byl jí pověřen a měl vyšetřování vésti. Poněvadž ale jednalo se o katolíky a ne-Rusy, kníže pak program vládní znal, postavil se na stanovisko soudu ve Vilně a odpověděl stejně. Ale událost nabyla zatím evropské pověsti, nejčtenější advokáti ruští, celkem 40, hlásili se dobrovolně, že budou ubohé rolníky zdarma hájiti. O události kročské nesmělo se v ruských listech buď vůbec psáti anebo jen nesmírně opatrně. Ale na Rusi veliká strana intelligence nejde slepě po každé cestě vládní, a tak událost přišla přece ve známost. Přihlášení se advokátů budilo pak sensaci. Svätý Otec zakročil opětně osobně u cara, neboť jsa výborně informován, mohl mu jednou před oči postaviti obraz, jak katolíkům se vede pod jeho carskou spravedlností. Car zajisté neschvaloval krveproliti kročského, vždyť i tito sedláci byli jeho poddaní. Ustanovil direktní anketu. Poznal ovšem hned, jak hanebně byl podveden. Zostuzen před světem a před svätým Otcem stoje jako lhář nebo jako vladař, který o hanebnostech svých soudů musí z dálné ciziny býti teprve poučován, upadl car v takový hněv, že dal Kantakuzenovi políček. Týž otrávil se pak druhého dne. Sedláci kročští úpěli zatím již rok ve vězení. O jich zbožném chování vypravují se tu celé krásné legendy. Obrana odsouzených petrohradskými advokáty ukázala jich mučeníctví ve světle co nejjasnějším. Ale všecko bylo marno. Oficiálně nesměla vláda dopustiti, aby na ní lpělo obvinění z pronásledování katolíků. Ať celý svět mluví jinak; doznání jediného případu pronásledování znamenalo faktum, že skoro stoletý politický program vládní sám je brutalitou. Čtyři žalovaní odsouzeni na 10 let k nuceným pracím, tři vyvezeni na Sibiř, ostatní trpěli dost a dost dlouhou vazbou vyšetřovací. Odsouzení dostali milost teprve pod následující vládou. A tak zachráněno bylo „svědomí“ carovo i politika vlády. Evropské novinářstvo psalo o události dost podrobně, ale bez zájmu; vždyť jednalo se o katolíky. U nás mladočeské listy, hlavně „Nár. Listy“, postavily se úplně na stranu vládní. ba nejen vládní, nýbrž na stanovisko soudu Vilenského. Dle nich uveřejňovaly vládní zprávy, k nimž přidávaly ještě přísnější poznámky proti katolíkům.

Protestanté těšili se dlouho značným svobodám. Do r. 1892 byli úplně svéprávní. Od tohoto roku podléhají sv. Synodu. Kraje baltické musí všecka ustanovení konsistorialní a církevní vůbec — t. j. protestantská — předkládati pravoslavnému biskupu Rižskému. Vnitřní úřední jazyk i mezi duchovenstvem, tím více ovšem jazyk veřejný, vychovávací, musí býti ruský. Ingerence pastorů do církve orthodoxní je ovšem přísně trestána. Od r. 1892 jsou i odsouzení pastorů pro protestantský křest dítky ze smíšeného manželství a p. velmi častá. Kritika pravoslavné církve má nejen u katolíků, ale nyní i u protestantů za následek zbavení úřadů. A protestanté, hlavně ovšem petrohradští, mají velikou protekci v carevnách, vesměs to bývalých protestantských princeznách. Ale program vládní politiky je silnější. Katolíci nalézají ochranu u některého vlivuplného šlechtice. Jsou mezi nimi i katolíci, ovšem tajní. Sám nalezl jsem na stole jednoho časopis „Études“, který jako časopis jezuitský přirozenou cestou jistě se tam nedostal. A jistý duchovní, s kterým mnoho jsem se scházel, jehož místo a jméno však neosměluji se uveřejniti, vypravoval mi důvěrně, že před půl rokem zpovídal a zaopatřoval knížete, před světem pravoslavného. Když zemřel, vykropil při zavřených dveřích i jeho mrtvolu, načež teprv vykonán slavný pravoslavný pohřeb. Podle morálky

prvních křesťanů to nezní, ale musí to býti pravda; vypravoval mi to duchovní starší, věrohodný, životem a utrpením zkušený. Největší ochranu má však protestantism v tom, že i na Rusi platí za „víru svobodomyšlnou“.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Zprávy národohospodářské. —
(*Ve prospěch zemědělského dělnictva.*
— *Stávka tesařů. — Zástupcové velkých cukrovarů a exportní premie.*)

Není pochyby, že jednou z mnohých příčin, jež úpadek naší výroby zemědělské zavinily, jest nedostatek dělnictva zemědělského. Stesků slyšeti stále hojnost. Ovšem, že jsou na tom nejhůře ti, kdo na dělnictvo toto, zejména čeledě, nejvíce jsou odkázáni: velkostatky. Z loby v této příčině znějí skoro unisono: nemáme čeledinů, nemáme dělníků, nemáme v čas zni ani potřebných sekáčů. Z těch postižených kruhů dostal katolický denník zprávu, v níž se zvláště praví: Jestliže ještě v zimě některý poběhlík-čeledin se zpusťlou a zdvočilou svoji rodinou hospodářského úředníka obelstí sliby, že se dává jednati na celý rok, přece, jakmile jaro nastane, sebere se i s rodinou a odejde do světa. O pracovní síly, hlavně dvorní čeledě, máme po všechen čas nesmírnou nouzi.

Tak velkostatkář. A co říkati má majitel usedlosti velikosti střední? Myslíme, že je tento na tom také ne lépe. Velkostatkář je přece jen též velkokapitalista, požívající podle okolnosti též výhod s velikým kapitálem spojených, zejména dělby a organizace práce, náhrady práce strojem a možností pomocí odborně vzdělaného úřednictva rychleji a snadněji vyožítkovati tržních konjunktur při zpeněžení svých výrobků. Toho statek střední velikosti nemá, anebo nemá ani v míře poměrné. Právě-li se ve zmíněné již zprávě, že na velkostatku „služné vyplácíme peněžitě s obvyklým deputátem a jinými možnými přídavky, ba, že každý jednotlivý dělník i čeledin jest zajištěn zde (na panství) pro své stáří, když ku práci neschopným by se stal úplným zaopatřením.“ nesmí se ku všelikým takovým odměnám odhodlati každý majitel statku

menšího. Nejlépe v této příčině jest na tom maloročník takový, který práci svou a své rodiny jest s to, aby veškeru potřebnou práci sám si obstaral.

Naznačené svrchu prostředky, mající uchovati dělníka venkovu, resp. zemědělství, nepomohly. Velké nebo aspoň větší město zdánlivým leskem a třpytem, nevázaností života, lehčím (ač ne vždy snadně dosažitelným) a větším výdělkem jest nebezpečným vnaidlem zvláště pro dělnictvo mladé, které ve věku pozdějším jako muška od světla s popálenými křídly přiletí k rodnému svému hnízdu zpět. Ještě, že nyní nový zákon domovský některé nejbrubší nerosrovnalosti sem spadající vyrovnává. Ze práce rolnická ani z daleka není tak úmornou, vysilující a hubící jako velmi mnohá práce v továrnách vzdor všem předpisům ochranným, že skýtá také mnoho radosti jako ony pověstné radovánky velkoměstské — těžko nezkušeným nebo slepým vykládati.

Nedostatek dělnictva zemědělského jest dnes zjevně stálým. Snahy sborů zákonodárných a vůbec faktorů k řešení této otázky sociální povoláních mají se dosud s účinkem. Koncem minulého roku zabývala se otázkou touto také ústřední společnost hospodářská pro království České. Jako odpověď navržena změna některých článků řádu čeledního, při čemž sledováni byl zejména ten cíl, aby přizpůsobeny byly nové předpisy různým druhům a kategoriím služeb.*) Návrh ten předložen býti má zase sněmu zemskému.

*) Návrhy o změně některých článků čeledního řádu ze dne 7 dubna 1866 č. 11. datují se — pokud věc nám dostupná — od r. 1893. Toho roku četné petice o změně odevzdlány zem sněmu. Když pak r. 1897 zemský výbor předložil návrh změny, byl návrh ten uložen ad acta. Další šetření nedlo vůbec k nějakým praktickým výsledkům.

V otázce této učinilo důležité usnesení fideletství městské spofitelny ve Chrudimi, jak o tom přináší kratičkou zprávu tamější „Hospodářský list“. Zmíněné fideletství totiž oslaviti hodlá 50. jubileum panování našeho mocnáře tím, že věnuje 25.000 na stavbu dělnických domků v Chrudimi. Z obnosu toho vystavěno by býti mohlo asi 12—15 domků, jichž modely s celým vnitřkem uvidíme letos na výstavě. Není pochyby, že je to čin chvály a následování hodný, směřující k tomu, aby zachováno bylo dělnictvo venkovu a nestěhovalo se do měst. O tom, že by se aspoň do jisté míry zabránilo proletarisaci dělnictva, není sporu. Kdo má jednou pevný, samo statný útelek, nenadchne se tak snadno myšlénkami násilného převratu jako ten, jenž nic ztratiti nemůže. Toho nám páni z mezinárodního tábora neuprou. Proto jim také návrh ten nešel pod vousy. Ve svém denníku obracejí se proti usnesení tomu, hledíce dokázati, že namířeno jest proti nim „Buržoasii neběží o blahobyť dělnictva, nýbrž o porážku socialní demokracie, což miní způsobiti zřízením několika dělnických domkův. Jak naivní to počinání! Buržoasie sleduje tu zjevný úmysl připoutáním dělnictva na určité místo zjednat si kolem sebe aspoň tolik spolehlivých lidí, kteří by spokojeni býti musili. Tak jako ve středověku (aha!) krmily kláštery odpadky svých hostin a čočovicí žebráky a povalující se žoldnéře, aby jim tvořili ochrannou zeď proti zničenému (!) lidu, tak to má býti i zde. Dělník má se státi úplně odvislým od svého místního vyssavatele“ Zase důkaz, jak se u nás i činy nejlepší a úmysly nejšlechetnější svrhnuoti hledí pokaždé v agitační prostředek té neb oné strany nebo třídy, proti níž za každou cenu musíme vystupovati. —

Stávky dosud na své oblíbenosti neztratily. Sláva a rozkvět jejich z roku 1896, kdy dokázána statisticky nepraktičnost, ba mnohdy škodlivost jejich právě pro zájmy dělnické, sice již minuly, ale přijde opět a opět doba, kdy se komora otevře a stará zbraň se vytáhne zase na světlo denní. Skoro od počátku května máme zde stávku většího rozsahu: stávku tesařů, jichž je dosud k 800. Žijeme právě v době nejpilnější obvyklé sezony stavební.

Mimo to otevřena býti má v polovici června výstava. Práce a výdělku dost, a zatím stávka trvá dosud.

Že by naši tesaři nebyli pokroku milovní lidé, se opravdu říci nemůže. Na úpravě jejich požadavků je to aspoň viděti. Dosavadní taktika stávkujících dělníků řídila se po většině pravidlem, že půda získávána býti musí zvolna, krok za krokem, směrem tím který jest právě nejpříhodnější. Naši stávkaři pohánějí tentokráte svoji záležitost plnou parou. Neomezují se na směr jeden, na zvýšení minimalní denní mzdy (na 1 zl. 80 kr.), nýbrž ženou útokem i na zkrácení pracovní doby (z 10 hodin na 9), t. j., jak pravil jeden z účastníků na táboru konaném v Jirchářích „u tří pivoněk“ zvýšení minimální denní mzdy na 2 zl. Uváděl-li řečník na zmíněném táboru požadavky tesařů obhajující (Fr. Novák), že požadavek mzdy 1 zl. 80 kr. není velký z důvodů konečně přijatelných, co říci o požadavku 2 zl. Třetí hlavní požadavek stávkářů 14denní výpověď z práce, jest zajisté lidský a nenarazí ani z daleka na odpor takový jako první dva. V zájmu obou smlouvajících se stran bylo by, aby se co nejdříve dohodly. Najímání sil náhradních jako kolářů a truhlářů a přibírání sil nevyučených k pracím tak nebezpečným nemělo by se dít v takové míře, jako právě prý se provádí. Jedná se zde o životy lidské. —

Naši páni cukrovarníci dostali se onehdy (26. května) do křížku. Bylo to o valné hromadě „Spolku pro průmysl cukrovarnický v Čechách“. Příčinu zavdaly exportní (vývozní) premie, resp. zvláštní způsob zapravování doplateků v tom případě, když úhrnná suma premií těchto (9 mill. zl.) byla překročena. Bylo-li roztržky třeba? Přece prý už jisto, aspoň všeobecně se za jisto přijímá, — že počátkem měsíce června konečně sejde se mezinárodní konference do Bruselu která odhlasovati má zrušení exportních premií. Jak časopisy zvěstovaly, zahájeny již koncem května delegáty států cukr produkujících předběžné porady, na nichž zvláště připraven býti má společný návrh smlouvy. Konference konati se má v paláci ministerstva financí za předsednictví ministra předsedy. Kdo si všímá referátů o věcech cukerních, těžko uvěří v pravdi-

vost zpráv těchto. O návrzích na zrušení cukerních premií píše se zejména v posledních dvou letech stále jak o rakousko-uherském vyrovnání. A celá záležitost je na témže místě. Rakouská vláda již delší dobu zabývá se návrhy těmi a hleděla dociliti v této příčině shody s Německem Oposici tvořily ostatní státy cukr produkující, zejména Francie, pak Belgie sama. O Anglii, která naším (sama nevyrábí) tam báječně levným cukrem krmí vepřový dobytek, je známo, jakou hru provozovala. Nedávno uveřejněna byla výměna spisů, vztahujících se k mezirárodní konferenci premiérové, a ze spisů těch je patrné, že anglická vláda stanovisko své k otázce zrušení premií objasnila si dříve, než se odhodlala dáti se pozvati na konferenci v Bruselu. Pořád účastníci se má Holandsko a Dánsko a pak — třeba cukr ve značnější míře pro export nevyrábí — i Rusko. Mezi našimi cukrovarníky, jak se zdá, převládá nyní názor, že by zrušení premií těchto nebylo pro nás prospěchem nebo pokrokem. Na valné hromadě spolku cukrovarníků východních Čech přednášel o této otázce pan ředitel Karlík z Nimburka a přimlouval se rozhodně za to, aby premie vývozní zrušeny nebyly, poněvadž náš cukr řepový ochrany této proti cukru třtinovému (kolonialnímu) potřebuje, ač nemá-li vůbec export cukru našeho přestati. Že by tím u nás těžce poškozen, ne-li ochromen byl průmysl cukerní, strojnický, uhelný, zemědělství, a že by újma učiněná byla naší bez toho podle nejnovějších dat rapidně klesající bilanci obchodní, jest očividno. A že naši cukrovarníci sami ve zrušení premií těch nevěří, dokazuje nejlépe roztržka (ač není-li pouhou záminkou), o níž jsme se shora zmínili. Zástupcové velkých cukrovarů, kteří z valné hromady během rokování odešli, půjdou nyní samostatnou cestou.

* * *

Pohanská nevěra. Máme sice desetkrát lepší vypsání prvních dob křesťanských, než jaké podává dr. Keim, ale ty se do obecnosti nedostanou. Ještě tak anglickánskou anebo protestantskou knihu ano, ale katolickou? Kolik čtenářů-laiků má asi Fouard? Jak ubohý osud národa a jaká zodpovědnost jeho vůdců, když stále a stále je syčen něčím, co odporuje jeho duchu

a historii. Keimova kniha není ostatně špatná — až dosud vedl si spisovatel klidně a učeně, jak na pravého vědce se sluší. Zajímavé je v ní velmi podrobné zpracování po stránce kulturní. Ličení pohanské nevěry má i s naší dobou mnoho společného. Příčinou nevěry nebyla jen falešnost bohů, ale i přepracovanost národa v hrubý materialismus. „Místo, aby se obětovalo Jovovi, raději kradlo se s jeho oltářů.“ Krádeže chrámové páchané vznešenými i nízkými, roztavování zlatých a stříbrných bůžků, vražda a smyslná neuravnost, pečetení podvržených závětí v posvátných prostorech chrámových, to vše se stalo zvykem. Jupiter nemohl se již ukolébati ve spánek pro množství zlodějů, jež víra v přírodu a osud zbavila strachu. I se sliby se kupčí. Majitel lodi, jenž v bouři slibil hekatombu, zaplatí vyvážnuv — starého, tučného kohouta a 4 plesnivá zrnka kadidlová. Nikdo neostýchá se nedostáti slibu. — Chutě se všem bohům křivě přísahá a „posměchu“ by došel, kdo by se křivě přísahy neodvážil. I kdo věří v bohy, přísahá křivě, neboť nad viru jde majetek. Atheismus tento vypučel aspoň částečně z vládnoucího materialistického směru doby. Báječný vir nejrozmanitějšího majetku a potřeby tyranisoval mysl; majetek a požitek staly se svrchovaným vládařem světa. Nádherné paláce a nákladné hostiny se zástupy služebných hochů, s eunuchy a tanečnicemi, to stalo se duševním i životním ideálem boháčů i chudáků. Draze aneb lacině — každý hovoří bujností. Kde jaká hezčí ženská — každá je zneuctěna, i mužského pohlaví se užívá. Manželství oplývá nevěrou, i ženy velebí platonský ideální stát. Žádný prostředek k požitku a zisku nebudí hnus. Bohatým příbuzným dědicové ukládají o život — děti prosí bohův o smrt rodičů. Láska bratrská je vzácností, vždyť nic v tom není vznešeného pocházeti z jednoho těla. (Jak patrné, zcela dle Darwina. Pozn.) Jako morem zachvácen celý svět spěchá nikoli k slavnostem božským — ale k soudné stolici ztrápeného prokonsula, neboť lidé jsou „ryby“ jež navzájem se požirají. Pmluva, zrada, tajná úkladná vražda slaví žně. Znovu zaznívá zoufalý stesk: moc zla dostoupila vrcholu, zanikl stud i ostych; žádný zločin ne-

chybí, žádné zlovolné provinění neschází, svět je pln nepravosti, pln sváru, zistnosti. Ctnost velebí se jen slovy, ale ctnost musí ve světě strádati! Věznic hemží se zločinci, ale nejvíce zločinů jest mimo vězení . . . . Hýří lidé bez výdětku, utrhači kyne zisk, násilník usedá na trůn, vrahu usmívá se slunko pozemské, ze zločinů mají lidé zahrady, velestavby a hostiny — a ctnost jest rdoušena . . . . Tak vznikl praktický ateismus k němuž pak též přistoupil ateismus theoretický. Ale ateismu nevadilo dělati z lidí, hlavně z císaře — bohy, stavěti mu chrámy a oltáře; později ctil císaře i za živa již za boha, jako Hadriana . . . . Marcus Aurelius dal se božsky uctívati. Brzy stali se bohy šermíři, herci, gymnastikové a p. Nejsilnější popud k nevěře theoretické vyšel se strany populární filosofie a zvláště populární literatury. Všude vládla filosofie, každý chce býti považován za chovance ctnosti! V Attice jsou sváry a křiky, že proto Jupiter nemůže rozuměti hlasům modlicích se. Veliký dav podivuje se filosofii, i neschází mnoho, že sklonil by před ni koleno, ačkoliv nerozumí jejím řečem. Projevuje pochvalu i nelibost, když epikurovec disputuje po stoikovi; a prahnouce po věděni a žízni slávy i řemeslníci, tovaryši ševcovští a tesařští, chápají se kutny a tlumkou, dávají se ožehovati sluncem africkým, aby pak na tržištích byli „filosofy“. — Hlavní úlohu tu hrály školy, hlavně epikurejská (oužitk), cynická, kterou nejlaciněji bylo si zjednati slávu, (naši moderní hrdí oprávcí a opovrhovatelé světa), skeptická, nevěrecká, eklektická. Hlavní školou všeho toho darebáctví a vši té filosofie byla denní literatura a náměstí (naše řečnění spolkařské). Následují rozbory různých zastanců škol, zajímavé, poučné. Je z nich viděti, že staří tito spisovatelé byli mnohem důmyslnější, zábavnější a duchaplnější než tisíce moderních zastanců různého filosofujícího pokrokářství. — Bylo by zajímavavo, učiniti některé paralely.

* * *

Oslavu mistra Rokycany chystá u příležitosti 500letého výročí jeho narozenin rodiště jeho, město Rokycany. Dne 14. a 15. pořádá na náměstí ma-

nifestační schůzi a národní slavnost ve prospěch Ústřední Matice Školské. V provolání se pravi: „Manifestační schůze před deskou mistra Rokycany má býti toho důkazem, že dovedeme se nadchnouti pro věc národní se statečností bojovníků husitských.“

D o p i s.

Vážený pane redaktore!

Z několika rozmluv s Vámi seznal jsem, že nejste zvláštním přítelem divadla. Aspoň ne divadla našeho. Dovolte, že Vám řeknu, že nečiníte dobře. Patrně se Vám ještě nedostalo příležitosti, abyste v „naši zlaté kapliče“ přesvědčen byl o chybnosti svého počinání. Co pak si počnete, až budeme míti pak divadla dvě a obě divadla velká. Dosud není ovšem jisto, kde bude to nové divadlo, jaký obor bude pěstovati atd., ale tolik je již nad slunce jasnější, že bude velké a že bude míti svého zvláštního ředitele. Přece jich tu chodí kolem nás dost a dost.

Myslíte, když nedávno napsal jakýs Angličan Clement Scott, že „není směšnější věci na světě, než naše důvěra do kusů mravokárných, že snad poučí nás o povinnostech veřejných nebo soukromých,“ myslíte, že to rozhodně pravda býti musí? Zmíněný pán je divadelním kritikem žurnálu „Daily Telegraph“, a tím myslím, že je dosti řečeno. Kritik v Anglii jako u nás — rýpal, který své docela soukromé mínění dekretuje na rozsudek celého národa.

Že se nemýlím, dokáží Vám, pane redaktore, snadno. Byl jsem nedávno — já chodím zvláště nejraději na premiery — na „Ohnivě zemi.“ Totiž, abyste mi rozuměl. Byl jsem přítomen představení nové dramatické práce: „Ohnivá země“, komedie o třech jednáních od Václava Štecha. Ze všech těch belletristických prací, jež Štech dosud napsal o maloměstském životě, není v žádné tolik té „mravokarnosti“, moderních jmen je mnoho, jako v uvedené dramatické novince.

Hned název „Ohnivá země“ je volební okres kde žádný poslanec dlouho nevydrží, kde mu hoří půda pod nohama. Má mandát: do všeho třískat, vše „strhat,“ ať je to dobré nebo špatn a hlavně na slovo poslouchat voličů.

A ty jednotlivé figury. Jmenují se sice Pazdera (inspektor pojišťovací společnosti), Cabal (majitel realit a předseda „Obč. klubu“), pak tři typy kandidátů ženitby a vlastenců: dr. Landas, Havlák a Jerie, ale mohly by se jmenovat — inu postavte se na roh „Václavského“ a „Ovocné“ a nestačil byste jména těch našich skutečných a mezi námi žijících Pazderů atd. ani stenografovat. A těch Vlast, jako je dcera Pazderova, těch je ještě více.

A naše obecenstvo — tentokrátě všechna čest! Tleskalo na místech nejžhavějších, na místech, při kterých by bylo ještě před nějakým rokem protestovalo. A právě to jest znamením, že jsme na cestě k polepšení, že jsme v našem národním životě rekonvalescenty. Nemyslete, že to bylo jen v divadle. Uvidíte, že jsem se ve své kritice našeho obecenstva nezmýlil!

Váš

Nemo.

(Zasláno.)

Před 4 roky jsme se organisovali, stali jsme se stranou křesťansko-socialní a voláme-li Vás, přátelé a bratři, dnes k nové práci, stalo se tak proto, že výkonné zastupitelstvo strany, které se právě utvořilo, chce pokračovati v díle před 4 roky započatém. A jako moře sbírá vody své z potoků a řek širých vlastí, tak i straně naší jest třeba, by na každém místě měla oporu v mužích, kteří jsou horlivými stoupenci naší strany. I zveme Vás, byste sobě zvolili ze středu svého muže takové, kteří by byli vhodnými důvěrníky strany naší.

Každý takový důvěrník bude srdcem a duší místní organisace, s nímž svorně pracovati musí všichni křesťanští socialistové. Důvěrníkům dostane se do rukou řád organisace a jednací, v nichž podán jim bude návod, jak zaříditi maji svoje jednání. Poněvadž pak dle slov zkušeného válečnicka jest k válce třeba peněz, peněz a zase peněz, má se tak i s hnutím naším. Má-li ono býti neodvislým od těch, kteří nejsou jednoho s námi cíle, nutno nám potřebné výdaje hraditi sbirkami na agitační fond strany, ku kterémuž účelu jest nutno, by stoupenci strany naší pokud možno pravidelné příspěvky odváděli. Mimo to budou vydávány útržkové bloky, jež každé místní organisaci (jakož i každému stoupenci strany naší, požádá-li o ně) k rozprodeji zaslány budou.

Svatou povinností dále všech našich stoupenců jest, veškeren křesťanský socialní tisk co nejúčinněji šířiti a podporovati. Ježto v zájmu soustavné práce, jakož i vzhledem ku přehledu činnosti, jest nutno soustředění veškeré aktivní činnosti ve výkonném zastupitelstvu strany, sděluje podepsané zastupitelstvo, že ochotno jest socialně-politické řečníky ze svého středu vysílati.

Prozatímně toto zastupitelstvo strany mimo to pracuje ku svolání sjezdu, kterýž pak sám ze středu svého výkonné zastupitelstvo si zvolí. Doufáme, že snaha naše setká se s radostí a vzájemnou součinností. Zdař Bůh!

Veškeré dopisy, jakož i příspěvky na fond agitační řizeny budež na pana J. Hovádka v Praze, Křemencová ulice č. 1250 II.

Prozatímně výkonné zastupitelstvo křesť.-socialní strany v Čechách.

Obsah „Obrany“ :

Národ politikářů. — n. — Různé myšlenky o nationalitě. — k. (Pokračování.) — Žena v socialistické poesii. — k. (Dokončení) — Cestopisné vzpomínky. — k. (Pokračování.) — Časové zprávy. — Různé zprávy. — Literární příloha: Divadelní listy. — k. (Pokračování.) — Pro duši. Z polského se svolením autorovým přeložil Václav T. Kamejský. (Pokračování.) — Různé zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba

Literární příloha.

Číslo 6.

5. června 1898.

Ročník II.

Divadelní listy.

Representant katolictví je Kolovrat. Děj nepadá jen na jeho osobu, neboť stojí u protivě proti celé Jednotě. Pravda jest, že Kolovrat byl muž silný, energický, jakých málo mu podobných, ale který znalec dějin tehdejší doby bude nejvyššímu kancléři bráti za zlé energii? Té bylo na nejvýše zapotřebí. Byl-li Kolovrat obludou, byl jí desetkrát více Jiří z Poděbrad, který bratry potlačoval s energií daleko větší než Kolovrat a pronásledoval je jako neblahou sektu, jakou ve svých koncích skutečně se ukázali. Nechtě tedy páni básníci měří všem stejným loktem neboť co u katolického Kolovrata jest hříchem a fanatismem náboženským, musí býti hříchem a fanatismem i u Jiřího. Kolovrat vymohl sice r. 1507 mandát proti pikartům, ale také celý sněm bratry odsoudil. Co činil Kolovrat, byl jen projev mínění celého národa. (Tomek X., str. 241). Kališníci a katolíci byli tu za jedno, ač lze přidati, že Kolovrat byl v tom energičtější. Vůbec nelze oprávněně činiti tu rozdíl mezi vyznavači pod jednou a pod obojí; jednali společně.

Socialní spory týkaly se spíše boje mezi pány a lidem. A tu jeví se nám Kolovrat jako jeden z nejvíce sympatických mužů této doby. On byl snad jediný, který v těchto půtkách zásadních a často krvavých stál vždy na straně lidu. On byl nejpřímnějším přítelem měšťanstva a v tomto ušlechtilém přátelství setrval až do smrti, ač měšťanstvo bylo dost pokleslé (Tomek X. str. 261). Byl-li Albrecht přísný k pikartům, byl jím ku katolíkům, ano byl pánovitý k nim i nad míru (Zikmund Winter: Život církevní II. str. 624, 861) Hřích Kolovratův v dramatu je vymyšlený a rovněž i smrt jeho. Dějiny nepodávají k činům mu připisovaným žádného podnětu. Je nepravda, že by byl Kolovrat dal bratry páliťi tak, jak v dramatu pomlouvačně se líčí. Za útisku, který za Vladislava nastal, byl upálen jen jediný bratr. A teu nebyl na hrdle trestán pro víru jako neviňátko, ale že knězi kališnickému v chrámě odmlouval, na něho pokřikoval, že koná modioslužebnost. A byl to lid, který fanatického štváče sbil a upálil (Winter I. str. 57). Všecky mandaty proti pikartům byly vůbec marny, neboť bratří měli jednak znamenité přímluvci, jednak dovedli křičeti jako židi naší doby, když jim jen vlas zkřiven byl. Teprve za panování Paškova, starokališníka, r. 1521 bylo pět bratří upáleno. Příčiny, proč tak Pašek vystupoval, byly osobní hádky a boje měšťanských stran. Učiněn jim řádný proces, kterým ukázalo se, čemu a jak věří. Podobná nevěra byla by i u každého katolika v oué době trestána smrtí (Winter I. p. 59). Udělati z katolického kancléře ohavu, přičísti mu vraždy jako Nero-novi proti historické pravdě, aby Jednota stála tu jako mučeník, je krutá strannickost, proti které dlužno protestovati. Ostatně Jednota nebyla takové

tiché nevinátko. Dlužno jen čísti ty její nesčetné pamflety, a nikdo nebude o tom pochybovati. Nebylo mstivější sekty nad bratry. Die té zemřela králová po bolestné operaci v šestinedělich proto, že byla nepřiznivá Jednotě, a Kolovrat umřel prý proto od pekelného ohně (Winter I, 57). Jak byli vyzývavi! Když „bratr lásky a smířlivosti“ roku 1504 u sv. Havla po kázání o Velikonočních shodil obraz kříže s oltáře, až mu ruku zlomil a druhého dne jiný shozený kříž bičem mrskal, mluví jeden takový fanatik za velmi mnohé velmi výmluvně (Winter I, 55); nebo když roku 1545 jiný „bratr lásky a tichosti“ vstoupil na kazatelnu a rozličnými hanlivými i posměšnými slovy stranu pod obojí haněl (Winter I, 65), byl to trochu jiný pán než bratr Šimon. To byli pokrytci pravého zrna. Bratři ostatně brzo ukázali svou pravou tvář, když cele přilnuli ku kalvinismu a stali se útočnými. (Winter I. 61, 65.) Brzy spojili se se svavy, přilnuvše cele k duchu cizáckému (tamže), a stali se živlem revolučním, jehož nenáviděl kde kdo v zemi (tamže I., 105). To jen tak něco z mnohého. K potlačení pikartů ukázala právě strana pod obojí nejednou větší odhodlanost než strana pod jednou (Tomek X, 252), měl si tudíž básník vyhledati jiného muže než Kolovrata. Právě hádky a vzájemné pamfletování mezi pikarty a stranou pod obojí mělo mu ukázati cestu, neboť tu veden hlavní boj. Tak pan Trčka z Lichtenburka, rytíř strany pod obojí, byl by mu posloužil více dle pravdy historické (Tomek X, 203), nebo Albrecht z Leskovce, oba pod obojí. Kolovrat byl více jen prostředníkem veřejného mínění a své strany. Dále ani to nemluví zrovna pro čest bratří, když přátely jejich byli lidé ve víře lhostejní a ziskuchtiví (t. 29).

Na tom budiž dosti. Je patrné, že obraz, který podává drama „Milada“, je historicky lživý a strannický. Vždyť i v mravním ohledu Jednota brzy nad míru poklesla. Co si jen navzájem vyčítali. Známé, jak pohaněn i bratr Amos Komenský. A dvojženství a cizoložství pak už je příliš neznepokojovalo. Tam byla pokrytecká tichost, svatost a zbožnost. Na katolíky padá z dramatu stín, který je nepravdivý a potupný. Hlavní slovo proti pikartům měla strana pod obojí. Jednota připadá nám jako ti moderní radikálové, kteří ustavičným tupením jiných sebe povyšují. Postaviti několik humanitních zásad a myšlének není ještě všecko. Ale ať už byla Jednota jakákoliv, jisto je tolik, že v „Miladě“ děje se právě katolické církvi křivda nezasloužená, strannická. Za trochu potlesku a přízné divadelní komise, určující program, plave tu básník proudem panujícího veřejného mínění. Dojem první části desátého dílu Tomkova Dějepisu Prahy je jiný, zcela jiný.

„Pražský žid“ je stálým repertoírním kusem. Bude asi málo Pražanů, kteří by ho nebyli viděli. Má významné motto: „Isti sunt sancti, qui pro testamento Dei sua corpora tradiderunt.“ Žid a hrabě Thurn — českými svatými, mučeničky a vlastenci, toť zajisté zajímavé a neobyčejné! Ale je tomu tak. — Drama je takový pamflet, že nepadne i začítí. Pokusíme se aspoň v hlavních rysech zachytiti kriticky jeho obsah a směr. Už výběr osob je charakteristický. U Kolára často nalézáme tento způsob, jímž mravního zničení protivníků chce docílit. Zde žid, ideální, český, snášenlivý, obětavý, žid stojí proti ohavné smečce katolických fanatiků a kněží, pravých to vyvrhelů lidské společnosti. Se židem pak vyniká Thurn, vůdce českého povstání a jeho dcera. Nejprve dlužno aspoň krátce nakreslití historickou situaci doby. Učiníme tak dle pramenů nejvěrohodnějších.

Kdo byl Thurn? Denis (konec sam. čes. str. 708 n.) dí, že nebyl Čech, že v Čechách sotva byl, že mezi českou šlechtu vstoupil nedávno, že česky ani neuměl, leda špatně, že nebyl ani zbožný, ani ducha vznešeného, že neznal jako poloviční cizinec ani jazyka ani potřeb Čech. Poslední vlastnosti čiuily jej ovšen: schopným, aby byl velmi dobrým vůdcem šlechtické oligarchie, kde hmotné prospěchy a vášně silně panovaly. Byl slávychtivý a nesevdomitý. Historie nemůže než přísné souditi muže, kterýž, ač nedostačoval k těžkému úkolu, přece odvážil se ho lehce. Udržoval styky s protestantskými stavy německými.

O špatné povaze Thurnové. zvláště o jeho ctižádosti a prospěchářství, svědčí i Weiss (Weltg. IX, 148). Pro svou ctižádost a za účelem, aby dopomoženo bylo v Čechách ku vládě stavovské oligarchie, roznil povstání. Svržení domu Ferdinandova, panovníka rázného a katolického, bylo cílem nejen pánů domácích, ale i německo-protestantských, jimž povolení církve dávalo absolutní moc nad zemí a veliké bohatství. Thurn při tom vykonával i osobní mstu za odejmutí mu purkrabství Karlštejnského. Náboženství, hlavné událost Broumovská a Hrobská byly jen záminkou, a k tomu ještě falešnou, k přikročení k dávno vyjednanému plánu revolučnímu, jak zřejmě dokazuje Onno Klopp (Dreissigjäh. Krieg I. 246 n.). Ferdinand byl panovník legitimní i podle českého státního práva, tak že povstání znamená skutečnou revoluci se všemi jejími následky. Vítězný císař, trestaje rebellanty, užíval práva vítěze. Jednalo se nejen o jeho svržení, o rozbití jeho říše, ale on sám měl býti zavřen v klášteře a ditky jeho měly býti vychovány luteránsky. Tedy i o život jeho a rodiny šlo (Weiss IX. 186). Protestanté se byli zavázali, že k tomu dopomohou, že otevrou Thurnovi obléhajícímu Videň brány městské. Ale pomoc přišla v čas (tamže str. 187). Jestliže někdo měl právo ku potrestání bujných panovačných, o zem jen jako svcu kořist a svůj majetek pečujících pánů, byl to jisté Ferdinand. Pravice toto, mluví z nás pouze stanovisko právní, nikoliv cit a srdce. Že k tomu došlo, bylo hrozné neštěstí pro národ, ale zodpovědnost všecka padá ne na císaře, ani na katolíky, ale na nemravné, vládychtivé a nesevdomité stavy, které katastrofu vyvolaly. Není nic na světě jasnějšího nad toto. Ano, dle Tomka vítězství Ferdinandovo znamenalo záchranu pro budoucnost. Pěkné populárné vystihl pravý stav věcí dr. V. Řezníček ve spisu „Bílá Hora“ (Modrá knihovna č. 21, 22), na který odkazujeme; my zde učiníme jen ještě malou snůšku citátů z různých spisovatelů.

Denis (Konec samostatnosti č. 718 n.) dí o svržení místodržících: „Všecka ustanovení práva psaného a spravedlnosti byla hanebně pošlapána; místodržící byli trestáni pro skutek, jehož nezpůsobili, byli odsouzeni bez výsledku, jich žalobcové byli sprostými vrahy. Tato vražda, chladně uvážená a podle vykonaná, zahájila povstání způsobem nejžalostnějším a zdála se předem ospravedlňovati ukrutenství, se kterými byla potlačena tři neb čtyři léta později.“ — — Arcibiskup, jesuité a opat břevnovský byli vypověděni a všichni, kdo nepodrobili se nové vládě, byli prohlášeni za veřejné nepřátele“ (t. j. na šibenici. Pozn.).

„Státní převrat hraběte Thurna a spolavinníků jeho byl nejen zločinem, nýbrž i velikou neobratností a hroznou neopatrností. Byl posledním důsledkem žalostné vlády, kteráž osudy země zůstavovala hrstce vůdců, a smutným trestem za dvojsmyslnost, kterou po tak dlouhá léta jménem svobody nábo-

ženské zakrývaly se oligarchické snahy panstva.“ Tak a podobně protestant, jehož dějiny jsou plny předsudků, nesprávnosti, nepřátelství. I on viní stavy, že oni to byli, kteří uvedli vlast v nebezpečí.

To mek (Děje království českého VII., 274 n.): Stavové strojili se ku pomstě roznícením nových nepokojů v zemi, kterými měla konečně vrchní moc odňata býti králi a přenesena býti na stavy. — Vzbouření české vzbudilo dychtivost zahraničných nepřátel domu Habsburského. Spatřovali v něm začátek všeobecného útoku na moc Rakous a minili k tomu cíti přispěti svou pomocí. Náčelníci vzbouřených stavů musili se jim již nyní zavázati, že Čechy nepřijmou vícekrát panství rakouského; za to dostalo se jim od Karla Savojského a jednoty evangelické pomocného vojska, vedeného Mansfeldem. — Četná strana stavů moravských, katolických jakož i protestantských návodem Karla ze Žerotína zavrhovala povstání české. — Většina stavů evangelických, zvláště pak bratří čeští, jakožto ku kalvinství přichylní, chtěli míti Fridricha Falckého, který byl kalvinistou a hlavou jednoty evangelické. — Král nadržoval nejvíce bratřím českým, jakožto kalvinství nejbližším. Odtud různice v zemi. Všeobecné pohoršení způsobilo, když král k libosti své zohavil starodávnou svatyni národa českého. Fridrich přivedl s sebou cizozemské rádce, dávného osnovatele všelikých pletek, Kristiana z Anhaltu, hraběte z Hohenlobe a jiné, dáváje jim přednosti před domácími — Pak nastal hrozný trest. — Politickému zkrácení práv země statně se vzpírali stavové katoličtí —

Dr. Rezek (Dějiny Čech a Moravy I, 3—28). V bojích mezi mocí panovnickou a stavovskou pozorovati bylo skoro bezvýmínečné, že státu na venek i uvnitř vedlo se lépe, když moc panovnická nabyla převahy nad stavy — to znamenalo pokrok, neboť vláda jednoho, a byť i tyрана, pokládána za lepší, nežli vláda několika set tyránek malých. (Proto fráze liberálních historiků o vítězství reakce za Ferdinanda jsou jen moderně pokrokové přívlastky osobních náhledů. Pozn.) Za Jiřího, který byl kališník, dávali stavové svým vládyčtivým choutkám škrabošku katolictví, později proti katolickému panovníku škrabošku protestantskou. Vláda stavů byla daremná. Virtuosi jich fráze o svobodách království a lásce k jazyku sloužily za zástěru pro nepočestné skutky v zacházení s korunním jméním. — Kulturní úpadek Čech byl patrný. — Ve všech říších s vládou stavů vidíme všady úpadek politický, mravní i hmotný. — Strana, jež chtěla dobro vlasti, které stavěla nad své užší zájmy, s nadějemi patřila k energickému Ferdinandu. Volba jeho znamená, že byli v Čechách mužové, kteří chtěli v zemi míti pořádek, kdežto u druhých zvítězil hmotný zisk. — Luteráni a bratří mezi stavy, to jest ti, kteří o sobě pravili, že hájí ideu pokroku ve věcech náboženských, utkvěli politicky na stanovisku stavovsko-středověkém; katolický dvůr a nepatrný počet šlechticů katolických, kteří v náboženství zůstávali konservativní, politicky hájili zmohutnění koruny a snížení moci privilegovaných tříd, tedy ideu, která v celé Evropě platila za pokrokovou. — Stavové chtěli v Čechách šlechtickou republiku nejhoršího druhu. — U šlechty vidíme jen hejskovství a rozmařilost; lid viděl v ní svého utlačovatele. — Utrávkisté přidávali se houfně k luterství. Nejen luterství v zevním rozšiřování své nauky velmi energicky, ale i Jednota bratrská dotíraly silně na domněle hasnoucí církve katolickou (byly tedy účinné! Pozn.). — V jedné věci byly obě strany svorny: v boji proti katolickému dvoru, proti němuž jaly se bojovati pod pra-

porem náboženství. Jazyková otázka měla úkol poměrně menší. — Protestanté i Jednota hledaly spojení s Wittemberkem, Vratislaví, Strassburkem; odtud tolik německých kněží v Čechách. V jazykovém ohledě přinášel protestantism s sebou národnost německou, katolický dvůr internacionalnost (t. j. rovnoprávnost. Pozn.). Za porážku stavovské oligarchie trpěl celý národ též v ohledě jazykovém, neboť jazykový utrakvismus byl následkem. (Což ovšem bylo menším zlem, než utonutí ve velkoněmeckém panství. Pozn.)

Řezníček (uvedené dílo): Protestantská města nepřijímala katolíků za měšťany, aby správu jejich ve svých rukou držela (8.). Pánům nešlo o prospěchy náboženské, ale o království tohoto světa (12.). Své snahy zastírali ubezpečováním věrnosti (20.). V čelo odboje postavil se cizinec Thurn z osobního prospěchářství (26.), nikdy nesloužil věci české. Páni Thurn, Solms, Kinský, Fels, Kaplíř, oba Anhaltové péchovali si na účet povstání oběma rukama bezedné své kapsy (37.). Stavové brutálně vyhrožovali měšťanům, kteří přijali vojsko císaře, který dosud nijaké násilnosti v zemi se nedopustil (39.). Páni na vojnu nedali nic, v zemi nadšení pro ni nebylo, uložen tedy veškerý náklad na selský lid (49.). Spor českých stavů byl po léta různými dobrodruhy německými v Čechách strojen, aby české koruny zmocniti se mohl některý německý kníže (49.). Lid v zápase tom neměl nejmenšího zájmu. Vůdcové povstání byli Němci šest počtem (50.). Odmítavé chování Žerotínovo svědčí, že boj nevyšel od českého národa a že nebyl ani náboženský, ani národný, ale že byl nešťastným výsledkem politických pletich německých knížat, kteří toužili po české koruně (60.). Páni stavové měšcem svým hnouti nechtěli, ale pátý sedlák a čtvrtý řemeslník se měl jít pro věc a zájem jejich bití. Strana katolická, chtící smír s císařem, byla na sněmě udolána (72.). Aby katolíci byli zkroceni, položeno každému do domu 10—18 surových vojínů — katolíkům nastaly těžké časy (84.). U lidu nebylo nejmenšího vznětu pro vojnu, duchovenstvo české k boji lid též nerozněcovalo — nepovažovali vojnu za věc náboženskou (90.). Lid verbován násilím (93.). Statky odpůrců odboje skonfiskovány, katolíků i nekatolíků, celkem asi 30, dále 33 osob prohlášeno za nevhodné k zastávání nějakého úřadu (102.) Plzeň měla za svou věrnost k císaři býti vyhlazena a se zemí srovnána, Plzeňští pak ze země vyobcováni (103.). Direktoři vyhlásili veřejnými patenty, že každý, kdo přispěje penězi na valku, bude si moci vzíti kterékoliv panství duchovní dle výše půjčky. Katolíci vyzváni, aby předložili seznam všeho jmění (120.).

České utrpení a darebáctví českých pánů viz str. 123 též 148 n. Všecky konfiskace měly býti za Fridricha potvrzeny, nejvyšší úřady měli dostávatí jen protestanté, ve městech neměli katolíci býti voláni do rad, jesuité byli vypověděni a j. (133.). Protestantské kostely směl stavěti každý, katolické směly stavěti jen stavy, smrtí měl býti trestán, kdo by hlasoval pro smír s císařem (136.). Čeští deputanti ku Fridrichovi líbali ruce i dvěma knížatům Anhaltským (II, 11.). Korunovace vždy děly se za jáсотu lidu, tentokráte pod ochranou bodáků (II, 22.). Násilná kalvínská reformace vylíčena (II, 35 n.). Katolické stavy odešly ze země dobrovolně (50.). Brutální umučení Sarkandra protestanty (II, 52.). Ferdinand i teď ještě byl ochoten s Čechy vyjednávatí (II, 58.). Nabízení české koruny tureckému sultánovi, hanebná úplatnost a zrádcovství českého lidu vylíčeny tu s dostatek. Tyto ukázky osvětlují situaci, jak náleží.

Weiss (Weltgeschichte sv. IX.) charakterisuje povstání a jeho lidi v hlavních rysech i v mnohých podrobnostech tímže způsobem. Osvětluje podlost začátku odboje. Když nad násilným svržením místodržících Praha byla zděšena, utišteval Thurn lid, že se tak stalo k „dobru císaře, jeho poddaných a ohroženého náboženství“. Lidu měla býti zakryta propast, do níž byl vržen (str. 183). Líčí mírné nastupování císaře na radu katolického kněžstva. Po vítězství na Bílé Hoře tázal se svého zpovědníka, má-li trest odsouzených potvrditi; zpovědník mu k tomu neradil, nýbrž odkázal ho na vlastní vůli (tamže 198). Tamtéž nalézá se úvaha o rozsudku císařově.

Onno Klopp (der 30jährige Krieg) vypravuje celou věc s velikými detaily, líčí oprávněnost nároků císařských na trůn a jeho volbu, dlouholeté plány Thurnovy, jeho úmysl zavražděním místodržících vtáhnouti národ násilně do revoluce, aby nemohl zpět (viz I, p. 254) uvádí hlasy českých exulantů, kteří onen krvavý den (25. května 1615) prohlášovali za počátek a příčinu všeho následujícího jich utrpení, hlasy krásné a dojemné, zrádnost vůdců odbojných jasně vyslovující (p. 256) charakterisuje prohanost apologie stavovské, svrhující vinu na jesuity, a vykládá ušlechtilost jesuitské obrany, které Denis tak špatně rozuměl, že ve skromné ušlechtilosti viděl něco jako doznání, vypisuje násilnictví protestantů a j. (str. 276 n.). Pěkný podává též obrázek, jak všecko, co jen poněkud upomínalo na katolictví, mělo ze základu býti zničeno, všady zaveden kalvinism (str. 482), pak prohlášena zásada „cujus regio, illius religio“ (str. 481 488). Ušlechtilé jednání Ferdinanda vzhledem k Bedřichovi z pramene doloženo na str. 499; že protestantismus nikterak neznamenal snad nějakou svobodomyslnost nebo pokrok v náboženství, viz str. 503; že se tu nejednalo o zabezpečení protestantské víry v Čechách, doloženo v pramenech protestantských str. 504. Nabídku Bedřichovu tureckému sultánu nazývá „das schn ählichste Actenstück,“ jaký vyšel z ruky německého knížete (str. 516). Zvláště neskonalá mírnost Ferdinandova do povstání a mezi ním našla tu pěkného obhájce.

Přestáváme na těchto ukázkách. Myslíme, že osvětlují s dostatek situaci na základě nejslavnějších historiků domácích, ano i německých, o kterých dalo by se souditi, že povstání budou spíše příznivi. Vydávati tuto smetku německých rebelantů a českých sobců, tyjících z lidu a vysávajících ho, za stranu národní, osvětovou, snášelivou, za obrance vlasti a její svobody, práv jazyka a dobra lidu, je neomalenost, která nemá rovné. O nějakém krutém zasahování katolických kněží do celé záležitosti není nikde ani stopy. Jednalo se skutečně hlavně jen o moc a o věci politické. A nyní k našemu dramatu. — — — Vizme nejprve, jakou úlohu vymyslel velečestný pan autor katolickému duchovenstvu. Máme tu dva exempláry zcela dle liberální kuchyně: Rozražovského, úlisného, vyzáblého se sporými vlasy, a Valeriana, veselého pijáka. Slyšme, jak mluví:

Val. Bene, bene, amice Lucipere (sluha). Je všecko in připravenitate?

Luc. In připravenitate.

Val. Et ubinam postaveni sunt stolus et stolicæ?

Luc. In hoc kouto.

Val. Ah, dominus Pelhřimovský, konšelus staropragensis. Slyšimus, že jste se ráčil opět vrátit v lůno svaté naší církve. Bene fecisti. Za to máte dneskyter tu poctu, býti přísedícím tohoto zde svatého soudu čarodějníkorům.

A v takovýchto „vtipech, Narodního divadla zajisté hodných“, jde to ustavičně. Pánové, kteří jsou líčeni jako nejbídnější spřež na světě, mají souditi vlasteneckého žida, ideálního reka dramatu, a Verenu, šlechtnou, ideální a znamenitou dceru Thurnovu. Páni páteři a podlá čeládka přisedících občanů činí nejsměšnější poklony, někteří jako praví fulpasové, jiní jako krvežízniví fanatikové, napomínají se, aby konali nejspravedlivější spravedlnost. Kat je tu též přítomen a napomenut, aby hotovil se k dilu v mučírně; rovněž i jeho pacholci. Kat s radostným zadostiučiněním si libuje, že má vše pohotové a že muzika může začítí.

P. Val. (mne si ruce). Slačounký mistře, takovou muziku slyším rád. Qualia talia, jsou ty nástroje ve vaší karnificině.

A otec Mydlář, kat, s gustem mu vykládá všechny nástroje na mučení. Obecenstvu při té šlechtné, láskyplné a katolické legraci není do smíchu; tomu vstávají vlasy hrůzou a vztek a rozhořčení lomcují jeho duši.

Když P. Valerian shlédne sličnou Verenu, mne si hned ruce, neboť má ústa plna chtivých slin. Projevuje to slovy: Roztomilá to ovčička. Roztomilissima pečinka upalenitatis.

Na hlavu žida, toho ideálního vlastence, který tolik obětoval a podstoupil pro vlast, shrne žaloba celé peklo obavných žalob, ovšem ďábelsky od katoliků vymyšlených. On se nebojí, neboť má písemná privilegia dvou císařů, jen že P. Rozražovský je roztrhne slovy: „Můžete si je zadělat do macesů.“ A P. Valerian má z toho náramnou radost, jí uleví si dodatkem: „Eheu! vestra, kde práva látent?“ A když žid se brání, přidává důstojně a po katolicku: „Eheu! Židorum nezvedená tlama!“ Následují opět nejpitomější obžaloby, vymyšlené co nejlblběji, stupňované do nemožné směšnosti výpovědi svědků. Jsou sebrankou nesmyslů takových, jaké od pamfletářů nejnížšího druhu přičítají se španělské inkvisici, majíce za cíl, aby blbost, špatnost, farizejství a krutost katolíků a soudců postavena byla do světla co možná nejhroznějšího. P. Valerian při tom stále dělá své žvanivé a zpité vtipy, kdežto druhý páter béře vše do opravdy s fanatickou důstojností inkvisitora kacířů. Způsob výsledků je známý, obvinění mají se ku všem nesmyslům přiznati. Žid a dcera Thurnova stojí před touto sebrankou fanatismu a blbosti jako dvě vznešené, vzdělané, čisté a dobré oběti satanské hanebnosti. Zde aspoň ukázka z toho.

Eliab. Pánové, co chcete činit? To útlé, nevinné dítě mučiti? Kde jest člověka, z něhož byste mučidlem nevynutili jakékoliv vyznání a cokoli vám libo. Chopte se svých mnichů, položte je na mučidlo, a oni se přiznají, že jsou černokněžníci; chopte se hodnostářův, prelátův vaší církve, doktorův a bakalářův, zavlečte je do mučírny, bodejte, palte, trýzněte je, a oni vyznají, že jsou černokněžníci; a kdyby i vás jenžto zde soudíte, vložili v svírající náruč železné panny, vyznali byste též, že jste černokněžníci. A nyní totéž vyznání chcete vynutit z něžné osiřelé dévy? Jakže? Jste vy křesťané? Musím já ubohý, vámi opovržený žid, ukazovati cestu, jakouž dle nauky vašeho proroka máte kráčet? Ó, hanba tomuto předivu lží, hanba takové pošetilé žalobě, hanba takovému soudu, kterýž ji přijímá, a třikráte hanba duchu onoho století, kterýž na člověka vrhá prokletí neobsáhlého hlupství, tož v zemi, ježto porodila Husa.

Valerian (mne si radostné ruce). Hehehe! Hussus! Hussus! — Ano! Pečenus est Hussus, dux tustior reliquis husis.

Rozražov. Toť velká opovázlivost.

Eliab. Nikoli opovázlivost, uýbrž spravedlivá obrana lidského rozumu a pravdy. Zde vezmete raděj můj život za trýzeň nevinné té dívky, jež mi byla svěřena co jediný, nejdraší poklad nešťastného otce.

Přibík. Život váš již vám déle nenáleží, nemůžete ho tedy za nikoho obětovati.

Verena. Co pravíte? On není dosud žádným soudem odsouzen.

Rozražov. Již jsme se o to postarali. Privil jste, Eliabe, že vám ta dívka byla svěřena od hraběte Thurna?

Eliab. Tak jest.

Rozražov. A kdy?

Eliab. Když z Prahy odcházel.

Rozražov. Inkulpátko Vereno! — Milujete svého otce?

Verena. Miluju.

Rozražov. On vás?

Verena. Co nejvroucněji.

Rozražov. (kaše). Mám dobrý nápad. Pane Gebharde, připravte ku psaní nějaký čistý list. — Vereno Thurnova, činím vám návrh. Napište zde list svému otci o nynějších svých smrtelných svizelích, že ale život bude vám darován, ano že ihned budete puštěna na svobodu, jakmile on, váš otec, vrátí se do Čech a postaví se před soud. Jeho život, ba i jeho svoboda že jest mu pojištěna, a že mu nic jiného nebude zde uloženo, nežli vyznati přecínění a přijmouti milost nejvyšší komisí stvrzenou.

Peldřim. (rychle se vzbopí a mlčky na Rozražovského hledí).

Verena. Jakže? Svého otce mám vybídnout, aby se vrátil?

Eliab (stranou) A zahynul s tebou, ubohé dítě! Toť hanebný úskok!

Verena (důtklivě na Rozražovského hledíc). Aj, pánové! Vy chytře nalíčenou lečku kladete v tom mínění, že slabý rozum dívky do ní zaskočí. Rozumu mého jest silnější však cit můj dětinný, jenž chrání úpadu ten slabý rozum. a cestu ukazuje, kterouž má kračeti. Nemyslete, že jsem tak zpozdilá, bych nepoznala, kam míří úskočný váš vtip. Ne, nikoli! Nepřijímám nabídnuti vaší milosti, list nenapišu. by otec můj se vrátil, neb dobře vím a vidím vám až na dno duše, jak byste byli sklenní panáci, že vám jen o to jde, zmocniti se otce a pak ho zahubit. Onť nemá zahynout, by dcera jeho žila, a protož nasýťte již svou mstivou prchlivost, zavlečte mne do mučírny, třeba na popraviště a nadšeně zvolám v nejkrutších mukách: Žij, drabý otče, žij! Tvoje dcera radostně za tebe umírá!

Peldřim. (stranou). Velkoduchá dívka!

Eliab. Pojď na prsa má, ty skvostná, předústojná oběti blbého století, bych tě požehnal. (Obejme ji.)

Rozražov. Ejhle, nechce tomu jinak zaslepená čertice. Hoj — pacholci, do mučírny s ní a s židem též. (Pacholci přistoupí, by ji odvedli.)

Peldřim. Stůjte! — Žaloba na tuto dívku zní, že jest čarodějnici?

Rozražov. Že jest čarodějnici, to soudem uznáno.

Peldřim. Jiného nic?

Rozražov. Jiného nic.

Peldřim. Nuže tedy se odvolávám na privilej, jež císař Rudolf II. dal městu Praze a jenž se nazývá privilej čarodějnické váhy.

Soudcové. Čarodějnické váhy?

Peldřim. Pane krevní písaři, Juste Gebharde, přineste ten list z archivu. Nalézá se v první přihrádce u vchodu v skříni z ebenového dřeva, a jest opatřen velkou, černou pečetí.

Gebhard (vstane).

Rozražov. Přineste ten podivný list.

Gebhard (odejde stranou).

Valerian. Curiosum obstaculum, plenum podivnitatis. (Pokr.)

Pro duši.

Povídka JANA LADY. — Z polského se svolením autorovým přeložil VÁCLAV T. KAMEJSKÝ.

(Pokračování.)

IX

Zofie návrativši se do Miňkovic, oddechla si, ale jen na krátko. Vědělať dobře, že to, co přežila, bylo jenom počátkem a předebrou.

Viktora se nedočkala. Ke konci prázdnin napsal jí několik ostrých a suchých slov, plných úštipkův a zlých pohanění. Nepřijel, neboť neměl prý chuti přiblížeti k miliskování holoubkův. Věci své nařídil složiti a do Kyjeva mu přivéztí nebo poslati, v případě, kdyby jí rozloučení se s Miňkovcemi bylo těžkým.

Stanislav již k ní nepřicházel. Zastala již jeho zástupce, který měl v Miňkovicích hospodařiti. Mladý nájemce dojížděl jen na několik hodin, prohlédl pole, stavení a knihy, a odejel. v zámku se ani nezastavil.

V Kyjevě nalezla všecko změněné. Viktor o své vlastní vůli najal si elegantní pokojík a přestěhoval se tam, přibrav si ke své vlastní obsluze malého drzého a hašteřivého hocha, který přiváděl Jakubovou do stavu chorobného rozčilení. Poměr k Žofii se taktéž úplně změnil. Propast otevřela se mezi nimi. Mladý hoch, který před několika měsíci byl ještě jediné k ní upřímné a úplně skromný a pokorný, nedal si dnes již poroučeti, vládl domem i jí a, chtěla-li mu v něčem odporovati, uzamykal její ústa lží a posměchem.

To jedno léto úplně ho obalamutilo, úplně ho změnilo. Zdálo se, jakoby vůči sobě i jiným chtěl setřítí všeliké stopy toho, že kdysi dával sebou vládnouti, že „držel se sukně“. Měl na spěch, aby žil a užíval jako dospělý, jako životem pokažený. Byl pak při tom prapodivně nedůsledným. Peníze rozhazoval, jakoby Miňkovce byly celé a čisté, a současně obviňoval Čapleviče každým druhým slovem z vyděračství a hrabivosti.

Měli teď příjmy třikrát větší, nepočítajíc to, co šlo na amortisaci dluhu. A přece to nestačilo na zaplacení stále rostoucích výdajů panicových. Žofie tomu dobře rozuměla. Dělal dluhy.

Minul rok. Viktorovi byl nepřetržitou řadou kratochvilí, zábav a prostopášností. Ten sličný hoch s andělsky krásnou tváří a srdcem předčasně pokaženým dráždil a napínal své smysly i fantasií. Následek toho byl hrozný.

Zatím nadešel čas posledních zkoušek. Nepokusil se ani, aby je skládal. Opustil gymnasium, aniž o tom sestře něco byl řekl, opustil i Kyjev; když se ho ptala, kam jede, odpověděl jí pohanou:

„Jen buď bez starosti: ani do Miňkovic, ani do Ohloble. Tvého milovaného Stašu nebudu ke skládání účtů nutiti.“

Po prázdninách schválně se opozdil; nechal se zapsati na universitu jako mimořádný posluchač — ale navštěvoval ji zřídka kdy, a každou jeho návštěvu ubohé děvče hořce oplakalo, tolik přinesl s sebou žluči, výčitek a úsměšků. Proč? Zač? Neporozuměla. Srdece bouřilo se jí proti této nespravedlnosti a bolelo ji nad vyvolajícím ji odbočením. Paměť dítěte, které tak horoucně si zamilovala láskou sesterskou a spolu i mateřskou, znenáhla se zastírala, jako se zastírají vzpomínky na mrtvé. Ten Viktor, prudký a plný vrtochů, ale při tom celou duší jí oddaný, zmizel kamsi, umřel. Stal se z něho jakýsi nový člověk, který čím více se jí odcizoval, tím stával se méně rozumným. Pásky, které je kdysi tak pevně pojily, trhaly se jedna po druhé. Milovala ho stále, ale obavala se ho stále více, pocítovala, že srdce se jí svírá, když má přijíti, a že jaksi volněji dýchá, když odejde. Její poctiva a čistá přirozenost, která ošklivila sobě všechno zlo, protože bylo nečistým, cítila jakýsi odpor k jednotlivým rysům toho charakteru, který zavanel hnilobou. Odpor ten rostl, rozšiřoval se, ozyval se při každé vzpomince na něho.

A znova uplynul rok tímto způsobem.

Žofie obývala malý pokojík, v bytě své daleké příbuzné, paní maršáلكové Boruské. Paní ta vládla kdysi velikým majetkem a požívala nemalé vážnosti v největších kruzích. Syn jedináček zahynul v době povstání, muže zabila touha a nouze v Nerčínsku, majetek byl zkonfiskován — a doas trávil staruška od světa opuštěná vdovský svůj život v odloučení a chudobě spolu s dcerou přestárlou a chorou.

K těmto dvěma tichým a pobožným ženám přitulila se Žofie se svojí sirobou. Jednoho večera seděly spolu při okrouhlém stole, na který vrhala lampa, přikrytá zeleným stínidlem, příjemné světlo. Staruška schýlena byla nad prací, kterou ráno měla odeslati do skladiště pana Xavera, dokončovala pérem výkres, na který již se čekalo, při čemž předčítala Žofie svým zvucným, ale přitlumeným hlasem jakousi pobožnou historii. Bylo již asi devět hodin, když ozvalo se na sini rychlé, několikrát opakované zvonění. Toho se ženy ulekly.

„To je jistě Viktor,“ zašeptala Žofie vzchopivši se. „Prosím za něho, babičko,“ dodala, spínajíc ruce.

„I dej pokoj, mé dětátko,“ odvětila stařenka, usmívajíc se. „Co na tom divného? Vždyť je mladý. . .“ — „To já jen proto, že jsem tak dětinsky nervosní.“

V Žofině pokojíku čekal již na ni její bratr bledý, s červenými očima a brvami posupně staženými.

„Co se stalo?“ zvolala, chopivši jej za ruku.

„Stalo se . . . veliké neštěstí“ — zalkal hluše, odvraceje od ní svoji tvář.

Nasilně zadržela výkřik leknutí, který chtěl se jí vydrati z prsou, ztlumila vzrušení a klidna k němu přikročila. Přikročila, objala ho a přitulila se k němu něžně a mile jako bráček, vinoucí se kul mladého doučku. Po několik let již se tak k němu nepřiblížila. Nezkusila toho. Věděla, že odstrčil by ji s posměchem. Teď sevřel ji jen svojí rozpálenou, vlhkou rukou, jako v hořece se chvějící.

Oba chvíli mlčeli.

„Viktore,“ šeptnula konečně, kladouc zlatou svoji hlavinku na jeho prsa. „Viktore můj jediný pověz, co tě bolí?“

Slova vážnosti mu musila v hrdle, neboť jakýsi nejasný zvuk bylo slyšeti, a on pak znovu těžce oddychoval.

„Udělal jsi dluh?“

Kývnul hlavou.

„V kartách?“

„Dvacet tisíc rublů,“ řekl konečně skrze zaťaté zuby.

Dívčina zasténala a zalomila rukama.

„Nevím vlastně, proč jsem sem přišel? Co ty mi pomůžeš? Přišel jsem proto, abych ti pověděl, jak lituji, že jsem byl k tobě takovým . . . že jsem vše promarnil jako ostatní. . .“

„Jak se to stalo?“ šeptnula.

„Jak? Jak ti to mám říci? Obalamutili mne, vtáhli mne tam až konečně mne měli za blázna. Prohlédl jsem . . . ale bylo již pozdě. Ach, kdybych dříve, kdybych včera byl tě poslechl . . .“

Žofie mlčela chvíli, potom pozdvihla k němu oči.

„Proč říkáš, že již je pozdě?“ řekla klidně. — „Nikdy není pozdě, pokud jsme živi.“

„Neznáš mého postavení.“ odvětil temně. „Moje lichvářské dluhy obnášejí jistě několikrát deset tisíc; úvěr jest vyčerpán, nikdo mně ani groše nepůjčí. Všichni arci vědí, že Čaplevič očisťuje Miňkovce pro nás, ale mué již přestali důvěřovati, a mají také pravdu. Prohrál jsem, ráno musím mít peníze, ale kde je vezmu?“

Žofie se ještě jednou přemohla.

„Kdy že těch peněz potřebuješ?“ otázala se ho klidně.

Pohlédl na ni divokým, bludným zrakem.

Ó, nemluv mně, že jich najdeš.“ zvolal, „nedodávej mně darmo naděje. Mám-li zhynout, tož hned . . .“

„Kdy že těch peněz potřebuješ?“

Udeřil se rukou do hlavy.

„Jsem šilencem,“ zvolal, „zlým a hloupým! Kdybych se ti byl aspoň dříve svěřil . . . Ale ani jsem si na to nevzpomněl. Od včerejška spíše od dnešního rána toulám se po městě jako šílenec a sám nevím, co mne přimělo, abych k tobě se obrátil. Kdy těch peněz potřebuji? Zítřa, zítřa, nejdéle v poledne“

„Budeš je mítí“

„Žofie!“

„Budeš je mítí, jestliže mi Bůh bude nápomocen. Poklekni a pomodli se za to se mnou vroucně a pokorně.“

V rohu pokojíku hořela červená lampička, ozařujíc černou tvář čenstochovské Panny Marie, tétéž, ku které kdysi tolik modliteb v Miňkovcích plynulo. Mladík klel na kolena a schýlil se k zemi jako strom bouři vyvrácený. Z jejích úst řinula se modlitba přerývaná slzami. On ji opakoval jako dítě. Bylo jí nějak podivné. Zapomněla na slib před chvílí daný s důvěrou v pomoc Boží, ač jistoty a konečné i pravděpodobnosti jeho splnění neměla. Neměla nic. Spoléhala na Stanislava, na jeho plnomocníka v Kyjevě, ale čas byl tak krátký a mohlo vyskytnouti se tolik, tolik překážek . . . Ale v tou okamžiku ji to všecko vyšlo z hlavy. Duši její naplnila jakási nevýslovná slast. Hle, tolik let již neklečeli takto při sobě . . . tolik let ten tvrdošíjný a odvážlivý duch toulal se na bezcestí, a teď schýlilo se pyšné čelo k zemi, změklo srdce tvrdší kamene, a ústa plná rouhání opakuji modlitba, matkou naučenou.

Byla velice, velice šťastna. Ztálo se jí, že tu bídnou, zvrhlou duši, v modlitbě své povznáší a obětuje Otci nebeskému, volajíc: „Hle, přijmi ji, hle obrátila se, hle, přivíň ji k srdci jako dobrý pastýř zbloudilou ovečku!“

Od časného rána litaly telegramy mezi Brykovem a Kyjevem. V poledne navrátila se Žofie z banky. U dveří očekával ji Viktor, chvějící se, bledý, s úzkostlivou otázkou v očích.

Podala mu balíček.

„Přepečítej si to,“ řekla. „Jest tam dvacet tisíc na zaplacení dluhu z karet a pět set pro tebe. Víím, že potřebuješ.“

Stiskl balíček v rukou a mlčky povznesl její ruku k ústům.

„O jedno tě toliko prosím, jednoho toliko žádám . . .“

„Mluv! Všecko . . .“

„Těžce jsi se provinil; odpros . . .“

Váhal na okamžik konečně řekl: „Dobře, souhlasím s tím. Víím, komu po tobě mám býti vděčným za své zachránění. Víím, že jsem byl vůči Čaplevičovi nespravedlivým. Odprosím ho.“

„Neporozuměl jsi mně. Byla bych opravdu šťastnou, kdybys ocenil, jakého přítele, ba více, bratra máš v panu Čaplevičovi. Ale to jest tvojí věcí. Mně jde o někoho vyššího.“

Hleděl udiveně na ni, nerozuměje jí.

„Vůči Bohu provinil jsi se více, než vůči lidem. Toho odpros.“

* * *

Nebyla pohoda úplná. Ale po stále temnosti a bouři nastaly dny jasnější, začalo se ukazovati i slunce. Zazářiloť ono celým svým leskem v chudobném salonku ve Vladiměrské ulici, když dva dny po oné památné chvíli vešel tam Stanislav přímo z dráhy, a Viktor, který ho při vchodu očekával, vrhl se mu bez rozmyšlení na šíji.

Nebylo snad ještě všecko v tom hochu zkaženo. Byl v té chvíli upřímný, a taktéž horoucně a vášnivě toužil po tom, aby zlé napravil, tak jako před tím do něho se dral.

„Váš jsem,“ mluvil k oběma, drže ruce jejich ve svých dlaních, čině tak svazek mezi nimi. „Učinili jste ze mne opět člověka. Vládujete mnou. Učiním, co rozkážete. Budu pracovati a bojovati jako Stanislav, vládnouti nad sebou a zapomínati sebe jako Žofie. Víím, že toho nedovedu, víím, že jest ve mně ještě příliš mnoho zlého, které se ustavičně vraceti bude; ale vy mně pomůžete, poradíte, povedete . . . Poslouchám jako dítě . . . i ublídáte, jak rychle se docela změním!“

„Dej Bůh!“ zašeptala Žofie, spínajíc ruce.

„Jen kdybys vytrval,“ dodal vážně Stanislav.

Všichni tři v to doufali — on nejvce. Proč by se mu to nepodařilo? Dávno již pocítil prázdnotu života, jaký vedl, znechutil se mu, přesytil se jím. Byl tak krutým ke své sestře; jestliže Stanislava nenáviděl, nečinil-li to proto, že oni byli živou výčitkou jeho svědomí a stalým odsouzením jeho života, že hledě na ně, musil i ve své vlastní srdce nablédnouti a zděsiti se jeho hniloby?

Ach, teď půjde všecko jinak!

Likvidace dluhů a vyřízení veškerých záležitostí, v poslední době Viktorem popletených, zabralo několik neděl. Na Miňkovce uvaleno nové, velice těžké a nesnadné břemeno, ale Stanislav sliboval, že všecko během několika let se napraví.

A znova uplynula jakási doba.

X.

Přišla zima Kyjev hemžil se veselým, barevným tlumem bohatých hostí, přibylých ze všech stran nad Dněpr za zábavou a různými záležitostmi. Kromě bližších — Polákův a Rusů — bylo tam toho roku mnoho Němcův od moře Baltického a též i cizozemců hodná hromádka. Přivezli s sebou na prodej různé věci i průmyslové podniky. Mezi všemi těmito cizinci obraceli na sebe pozornost baron Rütthahn a jeho sestra, paní de Moerveldt. Odkud vlastně oba přijeli? O tom neuměl nikdo něco jistého pověděti. Baron měl, jak se zdá, kdysi veliké panství na hranicích Kuronska a Zmudi, byl spříbuzněn s Olgňskými i Tyzenhauzy; jeho sestra byla vdovou po sekretáři belgického vyslanectva v Číně jak říkali jedni, jiní opět tvrdili, že v Brasílii. Opravdu ani pan Šukšta ze Pítikyniček, ani pan Přidřivejko z Chruščelan, dva znamenití a vážení občané ze Šavelska kteří náhodou v Kyjevě byli, neslyšeli nic o Rütthahnech, jich panství a tvrzích a rada rakouského vyslanectví v Kochinchině, podkomoří hrabě Břuonkaliňský z Haliče, tvrdil, že ve dvaceti gotajských diplomatických ročnících nadarmo hledal jméno Moerveldt. Tento nahodilý sběh okolností nedovedl nikterak změniti to faktum, že baron Rütthahn dával nejlepší hostiny v Kyjevě, a že jeho sestra byla nejkrásnější ze všech té zimy přítomných žen. To značilo více, než

všickni Šukštové a Přidřivejkové celé Žmudi a než všechny diplomatické slovníky celého světa.

Baron bydlil v nádherném bytě nedaleko Kreščatiku. Paní Karla, jak bývala jeho sestra ve středu svých bližších známých nazývána, zaujímal každýho večera čestná místa s velkopauskou distinkcí a sobě vlastním půvabem. Pokojky nebyly veliké, ale bylo jich mnoho. Zařizeny byly přepjaté, potaženy čalouny a vystlány divany s těžkými a měkkými portierami, s množstvím útulných skrýší, stánků a španělských stěn, povzbuzujících k důvěrným rozmlouvám — všecko to prozrazovalo krásný vkus a něžnou ruku ženskou. Barevné lampy, ukryté uprostřed zeleni a květů, odrážely se blankytnými a červenými pruhy bledého světla o záslony a cetky.

V prvních několika salonech bavili se rozmlouvou, v ostatních — kartami. O půlnoci přineslo vzorné vycvičené služebnictvo po tichu, jako stíny, prostřené stolky, každý pro čtyři osoby; ze stříbrných vaniček, plných ledu, vyndávány byly láhve šampaňského, vzácné ovoce, novinky; drahé tyto lahůdky vyjasnily oči a rozveselily tváře pozvaných. Paní Karla objevila se se svým čarovným úsměvem, s pohledem vstoupajícím do hlavy jako stoleté tokajské, zvala a podělovala hosty, posadivši vyvolené vedle sebe.

Při takové hostině a takové hospodyně lehce se zapomínalo na marné prohraný několik tisíc.

Dámy zde nebyvaly. Paní Karla se vyjádřila, že nemůže návštěvy opláceti, jelikož prý jí zda povozem činí nervosní. Skutečně se také z domova nehnula. Nepřátelé — kdož jich nemá? — vykládali to arci jinak. V ženském světě nenacházely paní Karla jakož i baronovy nádherné hostiny stoupencův. Jedno i druhé bylo nazýváno šerednými jmény a mužům a synům, kteří za večera z domu vycházeli, nakazováno, aby místo do klubu nezabloudili „do té jeskyně“. Jeskyně byla však každým způsobem velice krásnou, krásnější o mnoho, nežli šlechtické kluby, a za zdržujícím se v ní netvorem zůstaly po zadu a heze stopy i ty nejkrásnější a nejobhatší sestřenky, ku kterým milující maminky chtěly obrátiti srdce i myšlenky svých synáčkův.

Musilo se tam prohrávat mnoho, velice mnoho, neboť i klenotníci kyjevští tvrdili, že nikdy ještě takového odbytu na brilianty neměli, jako teď. Všickni však přece neprohrávali, neboť tajný rada Chocholuičenko, jenerál Tolstogubov a policejní rada Trieščakin vstávali každého večera s rozradostněnou tváří od stolku a sťěžili si v kapse peněženku docela jiným způsobem než se to činí s tobolekou prázdnou. O paní Karle zase nikdo nemohl říci, že by na ní viděl jiné brilianty kromě těch, které na sobě měla při prvním představení se po svém příjezdě do Kyjeva.

Byly to jen pomluvy a posměchy.

Žofie Laňská nevěděla o tom všem ničeho, ač slova Rütthahn a Moerveldt zněla celým Kyjevem. Neměla s tím blyštícím se a povykujícím Kyjevem nic společného. Teprve později měly se jí všechny tyto podrobnosti zapsati v paměti nesmazatelnými písmenami. Jednoho dne, když právě seděla při nějaké práci v salonku, ozval se silným trhnutím zvonec, a vysoký ramenatý sluha v livreji ohlásil paní Šambelánovou, nedávno ovdovělou.

Vystupovala pomalu a těžce po dosti strmých a točených schodech nahoru, majíc v ruce modlitební knížky. Za těch několik let přibýlo jí opět na těle — ač byla v Karlových Varech — a nohy jí začaly otékati. Stálým jejím hostem byl lékař; a aby měla blízko na kliniku, zdržovala se stále v Kyjevě. V jejím chování nastal jistý obrat. Smrti se bála strašlivě a proto neodřikajíc se francouzských románů, stala se najednou velmi pobožnou. Seděla každodenně několik hodin v kostele, kde její účinnivá láska k bližnímu nalézala široké pole k pozorování a látku k vypravování, po celou tu dobu neodložila růžence a na veškeré lidstvo hleděla s výše — Himalajské.

Žofie opustila, že již po druhé odřekla jí její mateřskou péči a že nechtěla slyšeti o šetrném sprostředkování a pomoci v její záležitosti se Stanislavem.

Vytýkala jí nyní nedostatek pobožnosti. Neboť co byla platna taková pobožnost která si hleděla jenom sebe a na venek nejevila se hromem a bleskem?

Žofie přivítala stařenku, celou udýchanou a únavou se chvějící, jejíž očka však plála mnohem jasněji než obyčejně

„Proč jste se, tetičko, namáhala až do druhého poschodí?“ řekla s mírnou výčitkou a soucitem. „Mohla jste pro mne poslati, byla bych přišla ihned.“

„Když,“ začala Šambelánová únavou přerývaným hlasem, „když by tě třeba nezastali doma... a to je.. věc vážná a pilná... Chtěla jsem, abys to nejdříve slyšela ode mne.“

Žofii bylo jaksi nepřijemně. Zнала tetu Kyzii nad míru dobře, než aby si myslila, že ona by tak spěchala s nějakou dobrou zprávou.

„Co se stalo?“ zašeptala.

„Počkej, nech mne vydechnout. Jen si představ, ten Viktor...“

„Viktor? Opět!“

„Ano, opět! Pamatuješ si, co jsem ti tenkrát povídala, když Stanislav platil jeho dluhy, i ten největší u toho karbanika Bartmanna? Říkala jsem, že jest to marná oběť, že z něho nic nebude. Ten nemá již Boha v srdci; k čemu jej také zachraňovati? Já bych mu raději ještě pomohla, aby rychleji skončil; nebylo by z toho aspoň poboršení. Ale vám se toho zachtělo! On se napraví, bude se učit, vyzpovídá se. To je krásné napravení. A já to říkala.“

„Ale co zase spáchal?“

„Co? To ti vlastně chci pověditi. Slyšela jsi o tom lotru Rütthabnovi?“

„Žofie zavrtěla hlavou.

„Jest to veliký karbanik, který tady otevřel hernu o veliké peníze. Jeho sestra, sličná ďáblice (viděla jsem ji, vloudila jsem se tam schválně pod záminkou, že jsem se zmýlila v bytě), prodává své půvaby a lapá na ně jako na nějakou udici tučné rybky pro zelený stolek svého bratra. A jen si považ, tak lapila také Viktora, ale celého, corps et âme. Uváznuv v tom bahně beze vši záchrany. Celé město o tom ví, ale nikdo tak důkladně jako já.“

Šambelánová měla opravdový talent pro osnování informací a slučování jich v obraz plný a jednolité. Takovým obrazem stala se v jejích ústech historie o Viktorovi.

Před několika nedělemi šel Viktor přes Kreščatik, vraceje se z university, kterou teď dosti pilně navštěvoval, když mu jeho bratranec Adam, procházející se se Zikmundem, zastoupil cestu. Zastavili ho, zasypávající jej slovy plnými podivu

Vstoupil-li snad k trapistům? Či snad patří k nihilistickému „Kroužku“ a za svůj stav se stydí? Nikdo jej nevidí, nikdo o něm ničeho neví... Co to má znamenati? To tak dále býti nemůže. Není možná, aby dobrá krev Laňských takto marně zahálela. Jest třeba trochu ji opět rozproudit.

Ono proudění začalo v modní cukrárně, kam panicové scházeli se na polední vodku, potom zatáhli Viktora na snídání k Břdonkaliňskému, bratru vyslaneckého rady, zdržujícího se zde za příčinou lovu násadních ryb. Snídané protáhla se až do pozdní noci. Tehdy učinil Zikmund návrh, aby zašli si na partii baccarat k Rudlovi — tak nazývali důvěrně barona. Návrh byl akklamací přijat a za chvíli letěla řada saněk přes Kreščatik směrem k nádherně osvětlené „jeskyni“.

Viktor byl již trochu vínem rozveselen a omámen hlukem a dýmením doutníků, ve kterém zdržoval se od poledne. Dovedli jej k saňkám a usadili. O Rütthabnovi dosud ničeho neslyšel. Žil teď opravdu v ústraní, pracuje a staraje se novým svým životem ztracený čas napravit. Teď si myslil, že ho vezou do jednoho z těch útulků cynické nestodnosti, ve kterých výkvět naší mládeže tak rád zůstává svoje jméno i svědomí.

Omámilo jej najednou světlo, teplo, vůně hyacintův a narciskův a smíšená s ní příjemnější vůně dámských voňavek. Kol jeho uší křižovaly se francouzské i polské fráze a zároveň ozval se jakýsi hlas.

„Dovolte, abych vám směl představití hraběte Viktora Laňského, o kterém jsem vám vyprávěl. Vous nous excuserez de n' être pas en tenue.“

Jak se to jen stalo, že o několik minut později seděli již spolu na jedné z těch laviček, ukrytých mezi krbem, stolkem s květinami a čínskou hedvábnou španělskou stěnou? Sám nevěděl. Cítil toliko na sobě dvě veliké, ohněm planoucí oči, byl omámen vůní hyacintův a zápachem voňavek a v hlavě mu vířilo jako po hašiši. Lupal úryvky francouzské rozmluvy, neuměje vyložití sobě smysl jejich odpovídal jen tak na zdař Bůh, jako opilý. Opojily ho plné, melodické zvuky toho kontraaltového hlasu, zvučícího jako nějaký drahý kov, opojila ho blízkost té ženy, krásné jako bohyně, kladoucí hlavu svou na jeho ramena.

Vyšel odtamtud ráno, všecek jako šílený. Co mu bylo po tom, že se dal do karet, ač slíbil Stanislavovi i sestře že jich nevezme do ruky? Vyhrál? Prohrál? Nevěděl. nelámal tím sobe hlavy. Byl u ní.

Před ním oteřel se nový svět, plný lesku a kouzla, jako před člověkem, který poprvé ve svém životě vykouril dýmku opiem otrávenou. Dva protivné proudy hleděly ho pesud sobě vyrvatí. Jeden chtěl ho unéstí do výše, mluvil o povinnostech, o práci a oběti; druhý pochleboval jeho smyslům a ukojoval žádostivost jeho chtíčův. Srdce ještě mlčelo. Probudilo se teď — a všecko ostatní utichalo v té vášnivě přirozenosti, neschopné bojovati s sebou. Podobně zaněcuje jediná jiskra v starém, suchém lese, sekerou netknuté, ohně, který nezná míry ani hranic. Ohnivě moře se šíří, mění v hrst popele stoleté duby a obrovské sosny, pohlcuje s řevem utíkající zástupy lesní zvěře, vysouší močály a potoky, až konečně, proměnivši odvěký bor v černou, zuhelnatělou poušť, stane, udiveno jsouc svým vlastním činem, kterým vykonalo děsnou katastrofu — a dohasíná na březích polí a luk, nemajíc zde již ničeho více ke trávení.

Několik neděl po první návštěvě Viktora Laňského zaklepal baron Rütthahn na dvéře budoiru paní Karly. Byl večer. Služebnictvo pobíhalo dokončujíc pořádek, kterého přes den neučinilo. Všichni žili tu toliko v noci. Připravován buffet a ozdobné kytice, přestavován nábytek a divany.

Paní de Moerveldt seděla při stříbrném toaletním stolku v batistovém úboru. V pokojíku rozházeny byly šaty, krajky a množství různých cetek. Vedle postele stála wertheimská pokladna.

Sloužící rozčesávala právě vlasy krásné dámy, splývající jí až k zemi jako zlatá vlna. Spatřivši pána domu vzdálila se.

„Jaké to krásné vlasy, jaký to poklad, Salchen,“ řekl baron, při čemž pozdvihl pletenec rozpuštěných vlasů, hladě je rukou.

Paní de Moerveldt pohnula sebou netrpělivě.

„Tolikrát jsem tě prosila, abys byl opatrnějším,“ šeptnula, „stěny jsou tenké a za nimi plno zvědavých uší.“

Baron byl asi v prostředních letech, jeden z těch bezbarvých a škrobených zevnějšků, které bývají dle potřeby i slušně chladnými, jež možno nazvatí jedním slovem: uhlazenost. Všecko na něm bylo bez vady, od těch záhybů jeho obleku a briantové jehlice téměř v kravatě schované, až do té hladce učesané pěšinky na hlavě a špičaté zaostřených nehtův. Kdosi však mohl by namítati, že tato uhlazenost zbytečně bila v oči. Teď se mu na hladce oholené tváři, která obyčejně vypadala jako maskou pokrytá, chvěl úsměv, který se neshodoval s obyčejnou jeho vážností.

„Dovol mi, abych zde mohl s tebou býti sám,“ řekl tlumeným hlasem, usedaje na sesli. „Ta věčná komedie už mne konečně nudí. Ich bin ja auch ein Mensch, so zu sagen.“

„Jenom mně necituj Schillera, neboť se mi zdá hned, že tě vidím na estradě.“

„Což ty soudíš, že se mi nezdá, jako bys stála ve své kavárně?“

„Zase!“

„Nebud' dítětem. Nikdo nás neslyší. Kdyby nás i slyšel, nerozuměl by. Kdo by si v tobě domyslíl starší číšníci v pivnici na Esplanadě v Rize, a ve mně prvního milovníka cestující společnosti slovatného Ottona Kitzküpfela z Libavy? Pamatuješ se, jaké to bývalo, když jsem začal býti tvým „Schatzlem“, pamatuješ se na naše první schůzky u Kurhausu, na naši bídu, plány a naděje... Byly to dobré časy, ač jsme byli tak chudými. Kdo by si tehdy byl pomyslíl, že já dnes budu baronem, a ty — vdovou po vyslaneckém sekretáři“

Zasmál se potichu.

„Jen tolik nemluv,“ přerušila jej. Mělť jsi již tehdy celý ten plán v hlavě.“ (Pokr.)

Různé zprávy.

Mladí starci, „Modré knihovny“ svazek 39. v Praze 1898. Nákladem Dra. Václava Řezníčka na Královských Vinohradech. Cena 40 kr. Satyrický obraz nejnovejší doby, zrcadlo mladých „starců“, šlapajících v hojném počtu ulice velikého města. Spisovatel ostře šlehá maloměstskou společnost „vlastenců“, kteří obětovně sbírají uřezané špičky doutníků ve prospěch národních podniků — při chlastu hospoiském a klepech. A odtud vede nás za syny jejich do Prahy, kteří tam třeba osm let studují na „pana doktora“, ale místo studií „reformují“ v hospodě svět. Otec Pecákův nepoznan, má příležitost — a my s ním — vyslechnouti soudruhy synovy v krčmě shromážděné, kteří se baví o něm. Krev se v něm pění, an slyší „u zlámaného jelita“ zásady „reformace“ — sedmnáctiletého právníka Měcháče, redaktora „Budoucnosti“ Přivala, ze semináře vyklouzlého atheisty Očenáška, socialisty — krejčího Přetrhdiho, technika povstalce Punčochy a jiných. Mluví o něm — o „balíku z Mrkvantíc“ a těší se na jeho peníze, budou podporovati jeho kandidaturu do sněmu. „Žádný si ještě krejcaru nevydělá ale v pivě musí se denně vyplavit.“ Deputace „reformace“ jde pro mladého Pecáka do bytu, ať přijde, matka poslala potajmu padesátku, a starý „balík“ už nepříjde. Za chvíli zveji se ve dveřích krčmy. Ale tableau! Bodrý Pecák otec se zvedne, několik rozmachů pravici, které náhodou zasáhly hlavu syna. „Tu máš „reformaci!“ povídal. Prostředek radikální, ale pomohl. Zahanbený pan syn se už u „zlámaného

jelita“ neukázal a ostatní rovněž ne, nebyloť, kdo by za ně platival rád. Obroční Věrtel pomůže starému Pecákovi z hmotné nesnáze a syn dostouduje. Však spisovatel ukojil zvědavost čtenáře i o ostatní reky. Krásné odhaluje pevnost jejich „přesvědčení“. Lapnou každý po kosti, dojdou chleba a neplodný chvást vykouří se z hlavy. Jsou to dobře zachycené momenty, figury odpovídající životu, jak nejlépe ušitý kabát tělu. Na kolik individuí hodi se líčení Očenáška (str. 47), „který ze svého přesvědčení, jež ho ze semináře „vypudilo“, tak že dal přednost nevědecké vlastenecké práci před „bezpečným zaopatřením“, jal se šifiti ve studentských kruzích zásady atheistické, které spočívaly v tom, že huboval na hierarchii a že pokládal náboženství za zbytečné? — Kolika redaktorům jest zrcadlem Přival, který jest nešťastný a nemůže vydati číslo „Budoucnosti“, poněvadž mu zmizel přítel Očenášek a on nemá žádné tučné lokálky proti kněžím a proti katolickému náboženství, chybí mu anekdoty o farářích a klepy o kaplanech (str. 65.). — Kolik listů by nespátřilo světlo světa, kdyby vypustilo klepy o katolickém kněžstvu? V tomto spisku vystupuje též kněz a dík poctivosti autorově, je načrtnut několika poctivými rysy. Treba to připomenouti neboť jsme tomu již uvykli v naší literatuře, že katolický kněz dle šablony lidu na oči se stává jako největší bídák... Knihu doporučujeme co nejvřeleji k hojnému rozšíření mezi lidem.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pšstrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Ve dnech na oslavu památky Fr. Palackého.

List tento již před rokem věnoval vzpomínkám na snahy, práce a význam Frant. Palackého tolik pozornosti, že dnes o nich se poznovu na těchto místech šířiti, znamenalo by opakování těchže věcí, o kterých bylo zde promluveno nedávno.

Než vzruchu a šumu plní dnové, v nichž lze říci, že celý slovanský svět s českým lidem vzpomíná a oslavuje stou výročními narození Františka Palackého, vedou každého k novému vznětu, jež velké skutky a ušlechtilé čisté jednání tohoto největšího Čecha XIX. století všeobecně všude probouzejí.

Nechceme posuzovati a tím méně odsuzovati způsoby, jak kdo na památku Palackého dnes pohlíží a jaký užitek z ní pro sebe těží.

To však možno říci, že na Palackého vzpomínáno bylo více proto, čím byl národu českému v minulosti, nežli aby bylo moudře uvažováno, co Palackého působení znamená pro jeho budoucnost.

Co Palacký dobrého vykonal, to máme, to nám nikdo uvezme. Ale jde o to, co my máme na základě toho dále dokázati, abychom bohatou hřivnu drahocenného dědictví po něm náležitě vykořistili.

Palacký pokusil se sestrojiti po možnosti dokonalý a podrobný nárys českých dějin. A jako historik s dostatek ukázal, čeho se má český národ v budoucnosti na základě trpkých zkušeností v minulosti vystříhati.

Avšak přes to, že se pořád u nás hovoří o Palackého dějinách národa českého, tak poučení z nich berou nejméně ti, kdo by je měli bráti nejvíce. Proto také duch Palackého jako historika, Bůh dá, že teprve působiti začne. — —

Podnes nelze říci, že jenom deset procent české intelligence se jím spravuje. — —

Jsou to trpká slova, ale pravdivá. Český lid a zejména vzdělaná třída byly doposud k památce Palackého jako historika skoro lze říci nevděčnými, neboť naše intelligence ví sice, jaké knihy Palacký psal, ale většinou neví, co je v nich. Kdyby věděla, tedy by zajisté toho poučení dovedla ve svém životě prakticky upotřebiti!

Avšak naše intelligence není nevděčnou vůči památce Palackého jako historika, ale ona je také nevděčnou vůči památce Palackého jako politika.

Velké cíle Palackého, jež v ohledu politickém rozvíjel, veliké snahy, jež Palacký jako politik definoval, zaschly s tiskařskou černí ve knihách, do nichž je Palacký napsal.

Když tak kohortu dnešních velkých i malých českých politiků přehledneme, tu shledáme, že jenom malá část z nich jest si vědoma síly, pevnosti a oprávněnosti té půdy, na kterouž Palacký české politické snahy a cíle postavil.

Planý tlach, jalová fráze, nesplnitelné sliby, sahání na právo mínění druhého, to vše bylo daleko politického postupu Palackého.

Smutná, ale pravdivá charakteristika dnešního běžného politisování, jak se namnoze skoro všude v Čechách provozuje, vyslovena byla v epigramu:

„My jsme ti husiti,
my se nedáme,
když přijde pan hejman,
tak se schováme,“

velice špatně přiléhá k tomu, k čemu Palacký český lid politicky vychovával, nabádal a vedl.

Společenská pak uhlazenost a ušlechtilost Palackého také se velice nepatrně v českou intelligenci vžila. Neboť v opačném případě nebylo by možnosti, aby tiskem i slovem byl v každé slušnou být chtějící společnosti nezbytný mrav a způsob uražen a opomíjen. V našem politickém i společenském životě zavládla nezbednost, nevážnost, ano i sprostota, která dokonce i do domácnosti se vtírá aby zpustlý dav vynášením naprosto soukromých intimností bavila.

A tak když dnes účtujeme, jak český lid s dědictvím po Palackém nabytém hospodařil, docházíme k bilanci velice smutné. Proto s upřímným potěšením vítáme ten mocný rozruch přítomných dnů, ve kterýž český lid vzpomínka na Palackého uvedla.

Doufáme, že vzpomínky na ctnosti a stkvělý jeho příklad zářným svým odleskem spálí veškerý černý rmut, kterýž naše veřejné poměry kalí.

Těšíme se že Palackého obrovský duch pronikne nyní působivostí svou zejména veškeré vrstvy naší lepší budoucnosti, naší jaré mládeže, kteráž na Palackého nanejvýš slavně a mocně upozorněna, bude nyní v dědictví po něm nám zbylém všechna jeho poučení, jichž by mohla v budoucnosti platně a prospěšně používatí, plně vyhledávati.

Palacký jako historik poučí nás o chybách, jichž se má ku předu chtějící národ vystříhati; Palacký jako politik svými zkušenostmi upozorní nás na cesty, jež máme v politickém ohledu vyhledávati a ukáže nám ony body moudrosti života, jichž se musíme nezbytně držeti, nechceme-li blouditi; Palacký jako občan vyučí nás mužným ctnostem, ušlechtilému chování se, moudrému mluvení a obezřelému jednání.

To zajisté že bude bezpečným ovocem nynějších oslav památky Palackého, kteráž nenáleží tak jeho skutkům, jako daleko více jeho duchu, jenž aby se svými stkvělými vlastnostmi žil a působil mezi námi, budiž snahou každého upřímného Čecha.

Z dědictví po Palackém nám zbylém musíme hleděti pro zdokonalení svého politického a společenského života co nejvíce vykořistiti, musíme hleděti, aby si naše intelligence jeho přednosti, ctnosti a stkvělé vlastnosti osvojila tak, aby vzpomínka na něho nesla v lidu českém příslušně žádoucí ovoce.

Příkladný život Palackého ve směrech všech budiž vzorem všem českým mužům, což bude největší a nejšťastnější oslavou jeho památky mezi námi!

Různé myšlenky o nationalitě.

(Pokračování.)

Proti ničení Poláků v německé říši vystupují katoličtí Němci velmi rozhodně. Opírají se rozhodně barbarskému dílu, které mnoha miliony zl. chce Poláky vyděditi a zničiti. Za důvody uvádějí nejen svůj křesťanský názor o národnosti, ale i státní prospěch. Utlačování nečiní přátely.

Vzpomínka na ubohý polský národ vzbuzuje v nás ještě následující otázku: je nutno, aby každá nationalita tvořila samostatný stát? Moderní liberální statověda odpovídá kladně. Než věc probereme, poukážeme na to, že liberalismus si tu odporuje se základními svými zásadami. Liberalismus hlásal co možná největší nevázanost v ohledu náboženském, národohospodářském a socialním. Tak rozbil pevnou druhdy organisaci rodiny a stavů, jež nyní opětně hledí klížití. Důsledně měl by hlásati stejnou nevázanost a svobodu v ohledu národnostním. V jistém smyslu to provádí. Naprostá svoboda stěhování, jež pravidelně dotýká se i otázky národností, je jeho dílo. Ale na druhé straně problašuje zásadu národní za nejvyšší a provádí ji s tyranii, která nemá sobě rovné v dějinách, hlásaje nejen právo ale i povinnost národů, aby tvořily každý o sobě samostatný národní stát. Hlásají zoologickou zásadu plemen přírodních, jen že bohužel i se zásadou boje o život. Je to materialismus pobloudilců, jichž nauky i vniterně si odporují. Na těchto zásadách jsou nesrovnatelné poměry lidskosti, pokroku, bratrství, národnosti, státu a j.

Někteří hlásají tento princip liberálního, nejmodernějšího nationalismu, vidouce, že je naprosto nemožný a neuskutečnitelný, s jistými ohradami. Tu zase je liberalismus důsledný, hlásaje zásady „kdo s koho“. I Kohl i Bluntschli a jiní hlásají sice, že každý národ má právo k samostatnosti, ale musí se mu to povést, musí býti na té výši a síle, aby to provedl. Pak žádné ani božské ani lidské zákony, žádné historické tradice, přísahy, smlouvy a p. nejsou ničím, poněvadž „nacionální sebevědomí“ k utvoření státu je nejvyšší zákon. Národ takový má právo nuceně sbíratí své příslušníky k dílu nacionalismu. Takovému šťastnému národu vindikují právo, zaříditi si stát „dobře upravený“ (richtige Staatsbildung) dle toho, co uznává takový národ za nutné a potřebné k dosažení „životních cílů“ národa, t. j. zaokrouhliti své hranice a se sjednotiti přes všechny překážky. Sjednocení Italie jménem národní zásady bylo zcela správné. Papežství a jeho tisíciletý stát právní musí ustoupiti bezpodmínečně modernímu principu národnímu. Pocítilo-li by Německo, že „zur richtigen Staatsbildung“ potřebuje Čech, Rusko Černého moře, má k tomu právo na základě „vědomí“ nacionalního. Národní vědomí Angličanů

je přesvědčeno, že k dosažení „životních cílů svého národa“ potřebuje bohatství Indie — ergo má k ní právo. Vidíme, že liberalní pojem národa a státu je nedůsledný, hlásá v theorii, že každý národ má právo na svou samostatnost, ve skutečnosti ale přičuže ho pouze tomu, kdo toho dovede; pak jeho národnostní právo rozšiřuje na právo k násilí. Mimo to, jak podotčeno, národnému státu dává právo téměř absolutní, proti individu. Jak patrné, je to právo silnějších. Citovali jsme Němce. V theorii staví se na ideální stanovisko, v praxi a v důsledcích právo silných národů, které k uskutečnění státu mají dost kultury a síly v ničení slabých.

Národní individualita, dí křesťanský názor, může existovati a cíl od Boha jí ve světě určený plniti, aniž by tvořila samostatný celek. Ovšem musí mít; každá individualita národní onu plnost svobody pro svůj jazyk a své zvláštnosti, jak svrchu jsme vyvodili. Svaté smlouvy, dějinné tradice, zájmy dobra všeobecného, zvláště ale pravá svoboda sebeurčení mají také svou váhu a svou oprávněnost. Jsouce též v rukou boží prozřetelnosti, jsou národové povinni řídit se zákonem božím, zákonem práva a spravedlnosti, a nemohou práva národnostního principu stavěti nade všechna práva. Zákon lásky k bližnímu, co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň jim, platí i o národech. Nad to může Bůh některému národu vykázati ještě vyšší úkol. Rozptýlil národ židovský, aby idea v Bohu jednom a idea Messiaše rozšířila se po celém světě. Národy rakouské kdysi pojila vyšší idea obrany proti Turkům. Svazek trvá. Kdo by si troufal říci, že svazky ty jménem národnostního principu bylo by možno přetrhati? Nikdo zajisté, kdo také úctu má k zásadám práva, pořádku, loyality, přísah.

Moderní nationalní princip vynikl z materialisování společnosti, z hrubého egoismu, který vždy kráčí ruku v ruce s hmotářstvím a snad též jako druhý extrém proti Hegelovému státnímu absolutismu, když ve Francii a Německu stal se nesnesitelným, snad též z potřeby, aby prázdnota a bezcitnost liberalního svědomí byly něčím vyplněny. Určující poměr mezi lidskostí (jednotou všeho lidstva), nationalitou a státem, přidrželi jsme se zásad, jak je hlásají Jesuité (Pesch, Kathrein) až na otázku „státní řeči“, v níž uvedení stojí na stanovisku větší oprávněnosti „státní řeči“, poněvadž ji považují za státní prostředek čistě administrační; ale u nás má též ráz nationalní. A Jesuitům vyčítá se, že svou výchovou nivelisují nationalní stránku v člověku! Právě o jejich zásadách, myslíme, lze užít slova, jež v „Synu člověka“ Jeřábek klade do úst Dobnerovi „Vždyť nemůže být skutečného odporu mezi láskou k člověčenstvu a vlastenectvím, neboť zrovna nejkrásnější humanismu výkvět je láska k vlasti“.

Jak mnohem dále jdou jiní. O horlitelích moderního „člověčenství, lidství, humanity“ nemluvíme, to jsou prázdní fráze. Ale slyšíme Alberta Weisse, zájisté jednoho z největších myslitelů, jak je až hrozné logický (IV. 813 n.) „Postavme pojmy „národ“, stát, lidstvo vedle sebe. Národem jmenujeme jistou část lidstva, jak z rodiny se vyvinula. Trojí jednotu „krve, zvyků a řeči“ tvoří nationalitu. Na ní visí člověk s toužou přirozenou láskou a houževnatostí jako na rodině. Ale jest to právě jen čistě přirozená, tělesná, smyslná láska (?). Vyšší, duchovní idea ho při tom nevede (??). Chce-li tuto uskutečniti, musí se od úzkoprsé myšlenky nationality zrovna tak odtrhnouti jako chlapec od sukně matčiny musí upustiti, má-li z něho jednou něco

řádného býti. K dosažení vyšších kulturních cílů spojují se tudíž lidé k ohraničeným celkům, které se nesjednocují pouze zevně svazky krevními, ale udržují se v jednotě vnitřní životní silou (?). Co je stát? Není to samovzrostlé zařízení, nýbrž zařízení svobodně volené, k dosažení kulturních cílů vyvolané, tudíž mravní, ačkoliv i přirozenost lidská maně k němu táhne. Zároveň nelze neuznat, že člověk, který buď svobodně nebo okolnostmi nucen přidává se k některému státu své nationalitě úplně se nevzdává (!), zrovna tak, jako žena, odstěhovavší se do domu muže svého, svého otcovského domu úplně nezapomíná. (Zajisté kruté a nesprávné přirovnání, které spíše hodilo by se k osvětlení poměru, v jakém na př. Bavořan stojí k Velkoněmecku; u nás Weissův názor znamenal by rozplynutí češství v rakušanství nebo spíše v cislajtánství. Pozn.) Ještě méně bude se někdo obávat, že by přilnutím k státu vzdával se snad svých lidských práv. Snad přijde jednou k tomu, aby stát nahrazoval poddaným lidskost — ale do té doby, Bohu díky, uplyne mnoho vody, ačkoliv nerozumný kosmopolitismus, politický internacionálistismus, humanita loží, hesla svobody, rovnosti a bratrství všemožně se o to zasazují — do té doby musí si stát dáti líbit, že mezi státem a lidskostí činí se rozdíl, a že občan zdravého rozumu v sobě rozeznává státního občana od člověka.

Přirozeně tedy zaujímá stát střed mezi lidstvem a národem. Proto musí jednotlivcům poskytovat svobodu a pomoc, by mohli učiniti zadosť svým povinnostem a právům jako lidé, a rovněž nesmí příliš ubližovat nationalitám. Nehájíme tím moderního národního principu. Naopak litujeme co nehlouběji zvrhlosti, do níž začel oprávněný cit národní, poněvadž se stanoviska mravního vidíme v něm trojí blud: obnovení staropohanské, tvrdé, pyšné, egoistické theorie barbarismu, příbuzenství s brutální, materialistickou teorií plemen a na konec nepopíratelnou náklonnost k revoluci proti nynějším řádům politickým, právním a historickým. K odsouzení tohoto moderního principu nationalního vedou i ohledy politické. Tvoření státu je, jak už řečeno, pokrok z tělesného — nemáme-li spíše říci materialistického — života v nationalitě k vyšším mravním cílům. Návrat ze státu k nationalitě je jisté popírání mravního a tudíž i politického života (!), zrovna, jako hříchem proti manželství je, opustí-li žena muže, aby vrátila se do domu otcovského. Jsou národové, kteří to přivedli jen k nationalitě, ale nikoliv ku státu. Princip nationalitě je upadnutí zpět do tohoto nejsurovějšího způsobu života, pokus uvreči lidstvo z právních a mravních cílů sledujících poměrů zpět na stanovisko tlup a rot (Horde und Bande). Ale zároveň musíme přísně vytknouti povinnosti státu k nationalitám. Nikdo nezapomíná na svou rodinu. Poškození oprávněného národního citu pociťuje každý jako pohanu krve své. Tu je každý citlivý. Nenajde-li některá nationalita ve státě toho, čeho žádá, čestnou, bezpečnou a příjemnou domovinu, hledá si ji jinde; vina leží pak i ve státech.

V poměru k lidskosti zaujímá stát postavení nižší, ale ani vůči nationalitám není jeho moc absolutní. Stát povstává tím, že jistý počet se sjednotí na tom základě, že hmotné své zájmy mezi sebou položí k vedlejším věcem, za hlavní považujíce cíle mravní a právní. Stát netvoří ani ohraničení se na jednu nationalitu ani sloučení se mnohých, ale pořádek, právo, bezpečnost. Čím intensivněji stát přemáhá princip nationalní, tím jasněji je si svých úkolů vědom.

Tak a podobně slavný apologeta. Zajisté duchaplné myšlenky, které vzhledem k hrubému pojmání moderní nationaly obsahují mnoho pravdy, ale stojí přece jen přes příliš na stanovisku „státu“; pojmání nationaly může se shodovati zcela dokonale s humanitou a lidskostí, kteréžto poslední stanovisko mnohem přirozeněji odpovídá střednímu postavení nationaly mezi jednotlivcem a lidstvem vůbec, a mnohem více obsahuje podnětu pro vyšší kulturní a mravní dobro nežli stát, který representován bývá v privilegovaných jednotlivcích.

Vlastenectvím a národovstvím jmenuje se láska k národní individualitě, práce za její blaho. Roku 1895 otevíraje ústav národu věnovaný, mluvil zakladatel jeho, šlechtitný kněz hrabě Pötting-Persing: „Díky Bohu, že dal mi prostředky, abych splniti mohl, po čem srdce mé dávno toužilo. Co jsem samostatně národu dal, v tom vracím jemu jen část toho, co národ dal mně, založiv z lásky své bohaté nadace naše, a proto nečiním dar, leč splácím jen národu povinný dluh... Zkušenost muže 70letého, vzniknutí poznání knězova do socialních poměrů, půda tradicí šlechtických, na nichž i já vyrostl, toť studnice, z níž možno čerpati nestrannou pravdu. Ne to, co mnohdy okázale lidu na odiv se staví, leč to, co v tichu v domácnosti pravdivě se děje, toť jest zrcadlem, pokud ještě kořen národnosti nedotknut, nebo uzdraven býti může. V tom velikém procesu úpadku národa českého již mysl mnohých dávno odvrácena byla od národa rodného, ale v lůně domácnosti ještě hlaholil jazyk praotců. Až oněmil i tu, pak dovršena ztráta národní. Po době lethargie jest doba vzkříšení; v té žijeme my... Vy, Čechové, vychovávejte české ženy, zbožné Boha milující, vzdělané ve vrstvách veškerých, ale sebevědomých, hrdých charakterů národních. V čisté hrdosti ženy jest půvab, před tím ustupuje vše i tma, zloby i národní protivenství; ale vůle ženy národní a vzdělané velí, vládne, vítězí. Toť poslední můj ideál, vtělený v ústavě tomto... Tímto odevzdávám dům národu českému. On dal rodu mému dům v této zemi, svůj přeslavný inkolát v království českém, já odevzdávám jemu dům pro dívky jeho, na pamět rodu mého... A k Tobě, mocný Bože, tu jedinou prosbu vznáším: Ostříhej to nevinné stádce, jež se tu k Tobě modliti bude, vrať v jeho duši ideály o mocné slávě minulosti a z nich vypěstuj símě, by zaslíbilo Tobě, že bude takovým, jakými byly jeho slavné zbožné, národně sebevědomé pramatky české. V ruce Tvé, Bože, poroučím dílo svoje.“

Toť křesťanské vlastenectví. Pracovati pro hmotné a mravní blaho, pravil dr. Pattai při slavnosti katolického školského spolku ve Vídni, toť vlastenectví, my bychom dodali na základě náboženském, t. j. na základě lásky k Bohu a k bližnímu. Nemůže každý učiniti, co učinil hrabě Pötting, ale pracovati pro národ může každý láskou k národu, jeho jazyku, tradicím, jeho mravní síle. Co je tu vlastenců velikých, ale nikdo o nich neví. Ale nechceme mluviti o pravém vlastenectví, odkazující na výtečné články Pohunkovy ve „Vlasti.“ Ale to vše dnes neplatí. Problášením národního principu za nejvyšší zákon a práva, materialistický jeho poáklad, který plemena národů činí podobna plemenům živočišným, přirozeným zákonem neslučitelné od sebe odloučeným, poklesnutím náboženství, hlásajícího spravedlnost a lásku za nejvyšší zákon, i vlastenectví zvrhlo se v bezohledný boj na život a na smrt, boj za politickou, hmotnou a jazykovou nadvládu. To, co nazval rektor university Nicker zlo-

činem, pravě: „Des Frevels, die Freiheit anderer Nationen an der Bethätigung ihres geistigen Lebens und Strebens zu hindern, hat sich der biedere, echt deutsche Sinn niemals schuldig gemacht, und wird sich nie solchen Frevels schuldig machen; weiss er doch, dass echte Bildung überall Anerkennung findet,“ je dnes požadavkem vlastenectví. Vše má k tomu sloužiti za prostředek: násilí, pomluva, korupce, politika, vně i náboženství, věc v první řadě nadpřirozená. Moderní vlastenectví zvrhlo se v národní manchestrovství. A. Weiss charakterisuje ho (IV. 116 n.): Dnes znamená vlastenectví kolektivní pýchu, národní marnivost, vše to, čím národové stůňou. Odtud nemožnost poučiti se ve všech otázkách, v nichž vlastenectví má svůj hlas. Kdysi pravilo se o Španělech, že všemi národy opovrhují, a že toliko Francouzové měli čest, býti od nich nenáviděni. Dnes lze o všech národech říci, že všemi ostatními opovrhují a jen ty nenávidí, jichž převahy se bojí. Souhrn egoismu, který skrývá se pode jménem vlastenectví, činí lidi neschopny, poznávati pravdu a vykonávati spravedlnost a právo. Proto mají křiklouni tak lehkou práci, proto tak lehce podléhá každý, kdo pro právo dějin, smluv, věrnost a rozumnost mluví, nebo vždy na něho padá stín nepřitele vlasti, zrádce národa, odpadlíka. Proti příslušníkům jiné národnosti jsou jménem tohoto vlastenectví odpraveny všechny závady práva docela. O skutečích lásce mezi národy nemluví už vůbec nikdo, každý myslí se býti oprávněn, ano povinen, škoditi ostatním národům, jak jen možno. Každou pohanu cizí nationality vítá s rozkoší, každý zločin tam spáchaný vypravuje s gustem. Vlastní chyby mizí tu proti nahromaděným chybám cizích. Diplomaté jsou dnes toliko placenými vyzvědači na poškození jiných států. — Nasloucháte rádi duši národa a pijete z ní tak, že celou duší, všemi jejími mohutnostmi žijete s národem a jeho individualitou, že jste národními skrz naskrz? To k modernímu vlastenectví nestačí, musíte smrtelně nenáviděti národuost nepřátelskou a hleděti ji dle možnosti zkaziti. — Rozšiřujete pravou českou knihu, vědomosti o předcích, nabádáte k zachování svéráznosti národní, milujete a oceňujete české umění a plníte jím svůj příbytek? Ne, nestačí; musíte ještě haněti vše cizí, překážeti mu, překrucovati ho ve smyslu zlém. Pak jste vlastenci. Chcete-li však jimi býti a váženi národem, musíte to činiti okázale, boucharonsky, násilně, aspoň slovy, když ne skutky. Ona pozitivní národní práce se vám odpouští, tato nepřátelská nikoliv. V jednom případě odpustí se vám i tato: patříte-li k vládnoucí „vlastenecké“ frakci. (Pokrač.)

Cestopisné vzpomínky.

(Pokračování.)

Navštívil jsem několik protestantských kostelů. Živě pamatuji se na kázání jednoho pastora petrohradského. Zabloudil jsem do kostela, který byl sice hodně prostranný, ale měl zevnějšek jen prostý, chudý, mimovolně, zbloudiv na cestě ze sv. Synodu zpět do svého obydlí. Byl otevřen i vstoupil jsem. Otevřený kostel protestantský znamená vždy, že v něm je nějaká služba, nebo jinak bývá vždy zavřen, jako zabeďněný. Co by v něm také

„věřící“ protestantští činili. Není v něm nic než kazatelna a lavice; k čemu ho tedy otevírati mimo dobu služby. Vstoupil jsem. Ve vytopené a tepichy (ovšem jen prostými) ozdobené předsíni s věšáky pro šatstvo a lavicemi k odchodu přijal mne sluha, typická tvář protestantská, z části pietistická a veledůstojná, z části velmi společenská, a uvedl mne do vnitř prostorného chrámu s obvyklými galeriemi sedadel a lavic. Na místě oltáře stál vysoký pult, za nímž jakýs pastor zpola četl, zpola kázal obvyklou řeč. Obecenstva bylo málo a i z těch nejeden obrátil se po mně, ač krok tlumen byl koberci a dvěře sotva zavrzly. Pastor kázal nerušeně dál. Kázal slušně o thematě: „Fürchte dich nicht, du kleine Heerde“ (neboj se, malé stádo). Každou druhou minutu to znělo: „Fürchte dich nicht, du kleine Heerde“ První díl uváděl příklady svatého Pisma, jak s malým často stádcem vyvolených byl Hospodin. Ergo: „Fürchte dich nicht, du kleine Heerde,“ zněl refrain za každým příkladem.

Díl druhý byl zajímavější. Uváděl důvody, proč ani v přítomné době nemá se malé stádo báti. Tu bylo plno narážek na modloslužbu, na přizeň tohoto světa, na zbraně násilí — a p. Byly to narážky na pravoslaví, ale tak skryté a dovedné, že tupý ruský policajt nevyčítal by z nich nic. Jinak ovšem obecenstvo, které zdálo se inteligentní. Pro ně, ač bylo-li přesného ducha evangelického, musila slova zníti jako vysoce zajímavá a dovedná satyra. Slovo boží to ovšem nebylo, ale interessantní, ba pro protestanta přímo pikantní kritika poměrů, výsměch „modloslužebníků“ a oficiální státní církve. Pronásledování je sice zlé a nebezpečné, byl závěrek tohoto dílu, ale ani malé, pronásledované a svobody zbavené stádo nemusí se báti, jsouc nad všecko okolí duchem a pokrokem povýšeno. Ač tyto narážky byly všeobecné a skryté, myslím přec, že by katolickému kazateli neprošli. V Petrohradě je ostatně větší svoboda než na hranicích a v Polsku; rovněž i uvnitř Ruska osobní svoboda kněží není tak ohrožena jako v krajinách baltických. Kostel patřil ostatně, tuším, kolonii, i měl tedy právo cizinců pro sebe na způsob kostelů při vyslanectví trvajících.

Než vraťme se zase k našemu vypravování. Roku 1888 učiněn na Alexandra III. známý atentát železniční, z kterého dle oficiální zprávy vyšel car bez pohromy — řízením božím, který však přinesl mu, jak se později ukázalo, smrtelné zranění vnitřní, jemuž statná jeho postava r. 1894 konečně podlehla. Mikuláš II. stal se jeho nástupcem. Mezi těmi, kteří přišli složit hold novému caru, byla i skvělá deputace polská.

„Jakže,“ přivítal ji Gurko, „vy chcete vysloviti caru soustrast, vy?“ Komisse žádala předpuštění, odvolávajíc se na polské tradice a zvyky. — „U nás,“ odpověděl Gurko, „známe jen ruské tradice a žádné jiné.“ A velice litoval, že pan Popiel — tak nazval varšavského katolického arcibiskupa — dal manifest carův čísti ve svých kostelích v řeči kuchyňské, t. j. polské. Doručil mu také rozkaz, aby příště manifesty carské dával předčítati v řeči ruské. V témže jazyku nařízena i přísaha věrnosti. Popiel musil se podrobiti, ale lid reptal, odvolává se na to, že jazyk církve polské je dle nejvyššího uznání latinský a polský. I nezbylo arcibiskupu, než aby od předčítání manifestu v ruském jazyce upustil. Byl za to v Petrohradě obžalován z revolty; ale arcibiskupu podařilo se donésti záležitost do Říma. Po dlouhých okolcích byla delegace předpuštěna a carem velmi vlídně přijata. Dostalo se jí mimo

to veliké koncesse: směla mluvit francouzsky. Z toho byla veliká radost v celém Polsku, která byla tím větší, že dvěma biskupům byla povolena cesta do Říma — událost to neslýchaná. Gurko podal demisi. Snad chtěl mladý car nastoupiti skutečně cestu novou; došlo již tak daleko, že v polských krajích octly se na nádražích dvojjazyčné výnosy. Ale radost byla krátká. Záповěď užívati též polského jazyka obnovena s větší ještě přísností. Probědonosce v zvitězil opět, ano ještě stkvěleji. Pravoslavná kathedrálá ve Varšávě jest toho důkazem. Také Poláci musili na stavbu její přispívati. V ohledu národním neučiněny dosud žádné ústupky, ano mluvilo se již o tom, že bude nakázáno, aby i náboženství učilo se v národních školách v jazyku ruském. Učiti lid v jazyku mu srozumitelném, považuje Církev katolická za své božské právo, kteréhož nedala si nikým dosud vzíti. Na jejím odporu rozbila se dosud každá proti tomuto právu směřující snaha ruské vlády. Poměr nové vlády ku katolickému náboženství vysvětluje zavření kielského semináře, jehož professoři z velké části po dvacítiměsíční vyšetřovací vazbě posláni z velké části do vyhnanství na více let. Byly u nich nalezeny nebezpečné polské knihy.

Tak a podobně bavili mne moji polští přátelé! Vypravování jejich neslo se tonem nepřátelským; spíše vedeno bylo s lítostí a s resignací. Já vypravování jejich doplnil si ještě příslušnou historií. Jinde opět veden rozhovor více náboženský, a mluveno hlavně o rozdílu obou věr. Pro mne byli nejzajímavější hovory o nejsvětější Svátosti. Mohl jsem pozorovati, jak národní a socialní rozpor působí u mnohých i na posuzování článků věroučných. Vždy to byly články sporné, o nichž šla řeč, a vždy bylo vyhledáváno v nich to, co rozlišuje a nikoliv to, co spojuje. Tak vedla si ostatně i strana pravoslavná, obmezujíc se ovšem více na spor o papežství a na vatikánský sněm, poněvadž se tu může spojit s protestanty, starokatolíky a liberály vůbec. Mezi Poláky jsou mnozí, kteří popírají eucharistii ruské liturgie; Rusové jim to splácejí rovnou měrou. A přec eucharistické sjezdy vznikly zrovna z té příčiny, že co nejdražšího zanechal na zemi Kristus, mají obě církve v podstatě společné, totiž skutečnou přítomnost boží v Eucharistii, i měly by právě ty sjezdy, které mívají auktorisaci i samého svatého Otce, vésti a nabádati k vyhledávání toho, co spojuje, a ne toho, co rozdvouje. U Poláků a Rusů je patrno, že spor národně-politický působí u nich i na mysl náboženskou, protivy ony budí i zálibu v pěstování protiv těchto.

Dojmy mé ze zemí polských byly, co se týče lidu polského, celkem příznivé. Mluví se mnoho o polské falši, podlízavosti a zase hrdosti. Nevím, jsou-li to tvrzení pravdivá. Že politické postavení národa druhdy samostatného, osvětářstvím, ba až i socialismem, feudalismem a jinými ještě zly dosti již porušeného, nemůže mítí veskrz dobrý vliv, je pochopitelné. Částečně jsme tento vliv již vylíčili. Zbývá jen ještě podotknouti, že politická poroba vychovává sice jednotlivé charaktery k neobyčejné síle a ryzosti, k bezměrné obětavosti a nevyčerpatelnému vlastenectví, ale na druhé straně je příčinou zase ramenářství, falše, šovinismu a pokrytectví. Zvláště když naděje na lepší časy vždy víc a více mizí a všechny oběti ukazují se téměř marnými. Toho nikdo jim neupře, že za svou svobodu bojovali bohatýrsky a že moderní doba, která hlásí se k zásadě narodnostní tak, že ji prohlašuje za nejvyšší ideal a nejvyšší povinnost, měla by logicky uznati oprávněnost polského

boje za národní politickou svobodu a samostatnost. Nečiní toho, poněvadž se klaní jen moci a národnostní její ideál je dítko plně falše a hnusného sobectví.

Nedávno obdržel jsem letošní čísla varšavského „Przeglądu katolickiego“ s poznámkou redakční, že „Obraua“ otce Žáka, spisovatele v kruzích varšavských dobře známého, opět dochází. Buď-li opět censurována, mají to varšavští moji přátelé opět na svědomí. Mimo vypsané dojmy, za které sám jsem zodpověden, mají za ostatní zprávy zodpověduost oni, nebo tímto směrem šlo jich poučování, které historií jsem jen doplnil.

Měl jsem ve Varšavě též příležitost súčastniti se velkolepého bazaru, který dámy prvních tříd varšavských pořádaly ve prospěch sirotčince, řízeného knězem. Přiznávám se, že nikdy neviděl jsem tolik elegance a spanilosti, jako v krásné zahradě, v níž bazar byl pořádán. Výhry, které i mně podala elegantní ručka jedné z krásek varšavských, uschoval jsem si ovšem na památku. Lesk velkých, hlubokých černých očí, který se při tom na mne libezně posmál, odrazil jsem ovšem ihned rozhodným: *apage* . . . ! aby mne snad nepokoušel, až někdy zase budu prohlížeti výhry z varšavského bazaru. Památky varšavské prohlédl jsem si ve společnosti jakéhosi pana Kabatníka. Nemíním jich popisovati; zmiňuji se o tom jen proto, že to byla zvláštní náhoda, která s panem Kabatníkem mne svedla. Kdysi před lety zastavil jsem se v Chocni, maje asi dvě hodiny čekati na vlak. Po perroně pobíhal muž, ukazuje zřízencům železničním lístek svůj a dotazuje se jich. Každý pokrčil jen rameny a nechal muže státi. Vida mne, duchovního, ihned přistoupil ke mně. Tázal se polsky na vlak, který by jej zavezl do Nového Města nad Metují. Poradil jsem mu ovšem, a poněvadž sám jel jsem tímže směrem, a příležitost pobaviti se v cizí řeči byla mi vítána, nabídl jsem mu svou společnost. Přijal ji tím raději, že, jak jsem se později přesvědčil, byl to muž zbožný a církvi oddaný. Byl z Varšavy a jel s dcerou a bratrem do Nového Města, odkud jeho praděd pocházel. Chtěl viděti rodiště a vlast svých českých předků, a poohlédnouti se, není-li tu ještě blízkých příbuzných. Byl velmi živé letory, rovněž i jeho dcera, a tak bavili jsme se výborně. Zvali mne žertem do Varšavy, netušíce ovšem, že má návštěva u nich mohla by se státi jednou skutkem.

Já dávno jsem ovšem na ně zapomněl. Jen jméno jsem si pamatoval a okolnost, že bydlí ve Varšavě na „Starém Městě“. Když pak po letech procházel jsem tuto starodávnou část Varšavy, napadlo mi jeho jméno a sdělil jsem to svému průvodčímu knězi.

„Kabatník?“ zvolal tento. „Ach toho znám. Je velký příznivec našeho chrámu.“ Stáli jsme náhodou několik kroků od jeho domu. Toť se rozumí, že bez rozmýšlení jsem se tam obrátil. Tam už mne čekali a přijali s otevřenou náručí. Byli mne poznali ráno při mši svaté. Čekali tam už na mne, ale nějak jsem se jim ztratil. Jeden z bratří byl už odběhl, aby mezi kněžími chrámu po mne pátral. Kdyby byl přišel syn z Ameriky, nebylo by bývalo tolik radosti a šumu. Lidé mají ten zvyk, že radost dávají na jevo břichem, vlastně žaludkem. Moji známí vystrojili také ihned celou hostinu. Kabatník byl bohatý řezník a majitel domu. Jedlo se, pilo se. Já jsem mohl jim ukázati, že si jich radosti vážím, ovšem jen jedním žaludkem, čehož mi bylo tím více líto, že vnitřní jeho prostory mnoho projevů lásky nepojímají. Ale činím jen,

co možné a lidské. Zatím stál již před domem vůz milého hostitele. a jakni'e ukončena svačina, šlo to ven větrem o závod do Villa nova, památného sídla Poniatovských, na krásný hřbitov varšavský s jeho katakombami a do mnoha jiných míst památných i veselých. Když pak večer uléhal jsem pod peřinu, litoval jsem spořádaného správce a živitele svého těla; několik takových dní za sebou, a ten, který kdysi usmířil celý Řím, byl by se stal jistě p. sistou nebo podagristou. Ale nebylo lze jinak. To byla zrovna fanatická radost, že mne páni Kabatnici našli; já byl jako ve vidění. Slečna byla už nevěstou. Scházelo jen, abych ji byl v té ráži oddal, hyl bych mohl zadarmo cestovati až na Sibiř.

Vedlo se mi zkrátka ve Varšavě velmi dobře, takže jsem se loučil dost nerad. Na dlouhé cestě na pražské předměstí k vlaku provázal mne jakýsi filosof. Seznámil jsem se s ním zde před tím, když jsem se vracel od mostu, jenž vede přes řeku k pražskému předměstí, kde jsem se díval na virtuosní jízdecké kousky kozáků, majících tam své rejdiště. Zabloudil jsem. Švec jakýsi ukázal mi cestu. Vedle svého řemesla provozoval filosofii; soudím, že tuto ještě více než ono. Snad poznal ve mne spřízněného ducha, neboť, kamkoliv jsem se hnul, všude jsem ho potkal. On pak vždy přátelsky se ke mně hlásil. Bavil mne o společnosti lidské Jeho filosofii jsem už zapomněl, ale dobře pamatuji se na herbate čaj, kterým mne pohostil. Tak mne nutil, až jsem nemohl mu odepřítí prosby, abych ho navštívil. Představil mi svou ženu a svého syna. Tento vypadal rovněž po filosoficku Bydlil v nejchudší části města, v domě s několika sty partají; do jeho bytu šlo se po dřevěných schodech, které podobali se žebříku se zábradlím. V takových místech dějí se asi romány, o jakých s takovým nedostižným romantismem vypravuje Viktor Hugo. Mně ale nestalo se nic. Viděl jsem kus lidské bídy, která mi jako vincencianu odjinud byla dobře známá. Zde pojila se k ní filosofie života která byla povýšena nad hled a prostou světničku se vchodem po žebříku, sloužící ovšem jen k přespaní Poustevník, jehož obydlím je celý les a jehož kamenná cella, mechem vystlaná, chudým lůžkem, nemohl by býti klidnější nad tohoto poustevníka velkoměstského, jehož obydlím byla celá Varšava, a jehož cellou dírka pod samou střechou. Poustevník byl by mé tělo pohostil jahodami a vodou z pramene, můj švec filosof dal mi kavalírsky upravití svou ženou, která dělala výtečný čaj svému muži, mizernou herbate; spasitelnější životní filosofii nebyl by mohl duši mou napojiti ani poustevník, než jak učinil můj filosof. Tolstého „dům práce“ snad znáte; můj filosof by se do něho výtečně hodil. Doprovodil mne na „voksal“, nesa má zavazadla, odkudž vlak odnášel mne k dalekému Petrohradu.

Tedy opět ve vagoně, v pravém ruském vagoně na cestě asi jednou tak dlouhé, jako po osobním vlaku z Prahy do Vídně. K desáté hodině dopoledne sedneme na viak ve Varšavě, ráno o osmé jsme na Varšavském nádvoří v Petrohradě. Muzo spanilá, kde jsi? Přijď, aby mým laskavým čtenářům nebyla dlouhá chvíle. Či mám vyzvednouti si sedadlo do výše, pohodlně se na něm protáhnouti, dati jim dobrou noc a neprobuditi se až v Petrohradě? Marně!

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Oslava Palackého ve „vděčném“ národě.*)

Oslavujeme největšího z Čechův, holdujeme „Otcí vlasti.“ Činíme to ovšem každý po svém způsobu. Co se do veřejnosti v listech dostane, není všecko a úplně zlato, jak se zdá. Mnohé ze slavností, jež již konány byly, dopadly podle ústních referátů trochu jinak. Tak leccos se šušká, že bylo a bude ještě dosti ovací Palackého, při nichž nejlépe pochodí rudý mok, vyráběný v našich vlasteneckých pivovarech. Dalo se čekati. Od tohoto způsobu oslavování nezůstalo ani nejbližší okolí, ba ani ta „krásná, zlatá, slovanská Matička Praha“ ušetřena. Ostatně se zrovna jí přihodil nemilý malheur. Snad jste již také o tom slyšeli. Pozvala si váženého politika ze země sesterské, aby přednášel v historických místnostech starobylé naší radnice. Pan poslanec zajisté hrd touto poctou zástupců české metropole, přijel, mluvil, ale — nezvítězil. Prostě proto, že neměl hrubě nad kým vítěziti. Až prý bylo přítomným z té opuštěnosti úzko. Takhle bude mítí národ, to jest ty široké vrstvy lidu, zvláště mladého lidu, jemuž otec vlasti jest jen slavnou historickou osobou jako mnohá jiná, velice slabou upomínku. Z nákladných a divadelních průvodů získá velice málo pro svého ducha.

Efektu chtějí socialní demokraté jedini z celého národa Palackého neoslavují. Tážete se, proč. Vždyť přece Palacký byl sám duchem svým demokratem a za jediný cíl svůj považoval pracovati pro národ celý. Snad proto, že nebyl už tenkrát socialním demokratem? Nikoli proto. Sám denník jejich, „Právo lidu,“ vykládá o tom svým soudruhům a odůvodňuje též stanovisko svoje těmito slovy: „Ač uznáváme a vážíme si v jednom směru velikých zásluh Palackého o český národ, přece nezapomínáme na příkrý odpor jeho proti rozšíření práv dělnému lidu, což nedovoluje nám účastniti se oslavy jeho památky, nehledě ani k tomu, že ráz těchto slavností je čistě státoprávní a agitační. —

A když už jednou se postavila socialní demokracie i doma na stanovisko „bezohledné obstrukce,“ dala se proti ostatním stranám čili lépe třídám do kritiky. V kritice jak známo, vykonala strana ta velmi mnoho. Že má i při tom nejvíce, jak se říká, skřesáno na to nenáviděné „měšťáctvo“ na buržoasii, rozumí se samo sebou. Zmíněný denní žurnál ze dne 11. června dí: Jí (buržoasii) slouží každý projev, věnovaný aspoň zdánlivě kultuře, k tomu, aby se dobře — najedla! Bude tomu tak i při čistě ideální oslavě významu a ceny historiografa Palackého Buržoasie se sejde hlavně za tím účelem, aby ukázala svoji majetnost a vyvýšenost. 5zlatovým obědem bude se tu oslavovati otec národa Palacký. — Přiznáváme se: jsme hříšníci, pro tak „vysoké idealy národa“, kde stojí jenom oběd 5 zl. ovšem nemáme ani porozumění ani peněz. Pochybujeme však zároveň, že tímto způsobem budeme získáni, když i oslava muže, o celý, (no vida, o dělnictvo vůbec ne?*) národ zasloužilého, svědčící jen jeho duševní práci, vyžítkuji se opětně k tomu, aby bylo i těm slepým a hluchým dokázáno, že ten nynější český národ skládá se již také ze dvou tříd, z nichž jedna, majetná, činí si nároky na všechno, kdežto druhá, chudá, je ze všeho vystrčena! — Těžko se vyznáte, pokud a ž je fráze a pokud ne.

* * *

K jubileu Františka Palackého. Jsme právě v týdnů slavnostním. U nás v Čechách ovšem nebývá o nějakou slavnost nouze, slaviváme a oslavujeme v našem malém národě až příliš často, až nám nezbyvá mnohdy času na věci vážnější. Tentokráte však je jinak. V těchto dnech oslavujeme muže velikého, muže, jemuž dostalo se predikátu zvláště významného, jež s chloubou jmenujeme „otcem národa.“

*) „Právo lidu“ mluví v článku „Palacký a dělnictvo“ jménem veskerého dělnictva českého o Palackém, že se z něho stal aristokrat natřený jemným firnisem liberalismu.

Činnost Františka Palackého jako největšího historika českého, buditele národního, filosofa a politického zákonodárce oceňuje již celá literatura, jež za touto příčinou povstala. List náš přináší v tomto čísle na úvodním místě úvahu z pera nad jiné povolaného k oslavě Palackého.

Zde zmíniti se chceme pouze o tom, jak Palacký chtěl národ svůj míti samostatným nejen politicky, ale i osvětově a hospodářsky. Cenu samostatnosti této poznáváme v posledních dobách nejlépe z vlastních škod, když ani nejsme tak důvtipnými, abychom se poohlédli, jak hospodářské samostatnosti domáhají a domohly se národové kolem nás. V posledním odstavci připomenutí k prvému vydání svých dějin ze dne 8. března 1848 praví Palacký: Konečně nezbyvá mi než toužebně přání, aby Bůh požehnatí ráčil dilu tomuto tak, aby hojně posloužilo národu našemu ku poznání sebe samého a k uvědomění se v tom, čím jest a čím býti má.

Ze svých dějin, ze své minulosti poučiti se má národ o tom, jaké jsou podmínky jeho životnosti a jak si vésti musí, aby zajištěnu měl zdatnou budoucnost, aby žalostně nezanikl. A poučení další v tomto směru, kdo nám mohl jiný dáti nežli Palacký, který k tomu nad jiné legitimován byl veškerou svojí činností a celým evým životem. Již počátkem svých dvacátých let zavázal se do služeb vlasti slibem: „Tobě, dobrotivá máti, posvěcen buď znova život můj a dech můj!“ — On sám měl za to, že nejlépe vyplní úkol svůj sebevzděláváním, povznášením vzdělanosti duchovní. Přirozeně ovšem doporučoval sebevzdělávání celému národu. Jak velikou váhu kladl v užitečné vědomosti, dokazují slova poslední jeho veřejné řeči z 23. dubna 1876. Teď potřebí, abychom se vzdělávali a podle vzdělaného rozumu jednali. To jest jediná závěť, kterou bych svému národu, takorča umíraje, odkázal.*) Tomuto heslu rozuměl Palacký ovšem také po svém způsobu poněkud jinak, než se mu namnoze u nás rozumí. On rozuměl vzdělaností onu, která podepřena jest mravností, která prýští z mravního přesvědčení, krátce vzděla-

nost pravou, která popelkou bývá mnohdy i tam, kde vzdělanost a pěstování vzdělaní řádným má býti domoven. O takové vzdělanosti pravil: „Vi to již, tuším každé dítě, že v osudném zápalu tom, ačkoli nerovni počtem a silou hmotnou obstáli jsme nejednou nejen čestně, ale i slavně: to však ještě na mále vešlo v obecnou známost a musí teprv snažně připomínáno býti, že, kdykoli jsme vítězili, dalo se to pokaždé více převahou ducha nežli mocí fysickou, a kdykoli jsme podléhali, že tím vinen býval vždy nedostatek duchovní činnosti, mravní statečnosti a odvahy.“ — A pak vzdělání, vzdělanost sama o sobě mu nestačila. Vzdělání mělo býti pouze první podmínkou zdárné, úspěšné činnosti všech příslušníků národa, základem, na němž by národ celý pevně stanul a po bok se postaviti mohl ostatním národům kulturním.

Heslo: V práci a věděni jest naše spasení, roku 1852 odůvodňoval: „Čas jest, aby povzbudil se znova národ náš a orientoval se v duchu věku nového; aby povznesl zrak svůj nad úzké meze své otčiny a nepřestáváje býti vlastencem věrným, aby spolu stal se světoobčanem bedlivým a opatrným. Musímeť i my účastniti se v obchodu světovém a kořistiti pro sebe z pokroku všeobecného; musímeť opustiti ne starou víru a poctivost svou, ale starý a zarýtý onen zvyk šlendriánský, onu dávnou ochablost a zahálku, která jest příčinou chudoby a malomyslnosti naší; musíme nastoupiti cesty nové a zotaviti se průmyslem všichni, netoliko fabrikanti, kupci a řemeslníci, ale i selští hospodáři, kupci a úředníci. Někdejší pohodlná láce vzala výhost od nás na vždy spolu se surovostí a neznámostí potřeb i lahod věku civilisovaného. — Nemáme-li zakrsati a octnouti se na mizině, musíme ztrojnásobiti přítelivost svou a staviti se co možná na roveň s jinými národy, kteří podnikavosti svou opanovali kraje světa.“

Máme pevně za to, že kdyby Palacký dosud žil, že by dosti měl příležitosti zásady svoje osvětové a hospodářské hlásati těm, kteří, ač by na prvním místě měli si jich všímati, tak nečiní.

*, Zemřel dne 26. května 1876.

Zprávy národohospodářské. —
(*Důtklivé slovo maloživnostníkům.* —
Konec stávku tesařův.)

Na mistech, které od r. 1891 nám tak milými se staly, otevřely se dne 15. června brány po čtvrté aby vpu- stily především všechny ty vzácné hosty, již přišli zahájit nám výstavu „české práce“. Výstava architektury a inženýrství, výstava práce, zahájena v dnech, kdy oslavujeme památku velikého muže, jehož celý život zasvěcen byl vytrvalé a neúmorné práci. Významná shoda!

Jestliže jsme se roku 1891 rozhlédli po svém českém průmyslu a změřili svoje síly na tomto poli, jestliže jsme r. 1895 poznali sama sebe ve svých vlastnostech, mravech a zvycích, má podle našeho úsudku výstava letošní neméně vážný, jestli ne ještě vážnější úkol. Letos ukázati mají čeští technické v manifestaci — svého druhu prý první v celé Evropě — jak dalece dospěla práce jejich doma, ve vlasti, v oněch odvětvích a oborech, v nichž vlast naše mezi národy kulturními zaujímala dosud místo velice čestné. Odchovanci technické vědy naší bývají velmi hledaným a milým zbožím nejen po celém Rakousku, ale i v Německu, Rusku atd. mnohdy až ku škodě své otčiny . . .

A mužové ti sdružují se letos po prvé k velikému, veřejnému projevu své práce, která zpravidla neohlížívá se ani na národnost, ani na politické neb jiné hranice, která sine ira et studio, ať tak říme, sloužití má dobrou a blahu každého. Pokroky technické jsou v poslední době veliké. Říkalo-li se dříve století našemu století páry, jak by se mělo jmenovati dnes? A poněvadž čeští technické značně měli účastenství na pokroku tom, nedivte se, že puzení jsou snahou pochlubiti se a přirovnati výsledky práce svojí k výsledkům, jakých dosaženo u národů sousedních.

To by byl však pouze jeden účel výstavy zahájené, účel všech výstav vůbec. U národa malého, jako my, nemajícího tolik středisk osvětových, národa chudického jako jsme my, nutno však spíše než u národů jiných spojovati s výstavním leskem a nádherou ještě účely jiné. A o tom není v celé veřejnosti naší ani nejmenšího sporu, že výstava letošní má nám býti také

školou. Totiž, řekněme to bez obalu; školou těm, kteří budou do ní chtiti choditi jako do školy, kteří budou míti dosti dobré vůle a porozumění, aby se z ní něčemu přiučili.

Adresujeme řádky tyto lidem malým, malým statky pozemskými, hlavně řemeslnictvu a maloživnostnictvu vůbec. Povolání činitelů ve šlechetné snaze, pro niž vši chvály zasluhují, aby ulehčili nářkům na stoupající nedostatky v jmenovaných vrstvách, zřídili na výstavě v zorné dílny, jež po celou dobu výstavy v chodu udržovány budou. Před nedávnem se psalo, že dílen takových zařízeno bylo již 30, počet prý, jakým dosud žádná odborná výstava vykázati se nemohla. Dílny ty umístěny budou ve strojovně v býv. paviloně „Flory“ (květinářském) po pravé straně hlavního vchodu. Klade-li stát značnou váhu na pořádání výstav motorů a strojů pro maloživnostníky*, tak že značná část z oněch 135.000, jež věnovány jsou ročně na podporu malých živností, spadají v tuto rubriku, tím více nutno jest, aby v této příčině věnována byla pozornost výstavě naší. Je-li určena v letošní výstavě jubilejní pro tuto část plocha 200 čtver. metrů a na ni srovnány vzorné dílny pouze čtyři, bude tato část naší výstavy zajisté také tak velká (rozměrů neznáme), rozhodně pak pestřejší a zajímavější.

Co tuto část výstavy bude činiti ještě zajímavějším, jest ta okolnost, že veškerý pracovní stroje poháněny budou silou elektrickou tak, že každý přesvědčí se zároveň, jak tiše, čistě a hospodárně pracuje stroj takový naproti jiným hnaným parou, petrolejem, benzinem atd.

Kdo z interesentů bude chtiti čerpati poučení z letošní části technologické na výstavě, má k tomu bez dalekých a nákladných jízď příležitost nejlepší. —

Stávka tesařů, o níž jsme se minule v této rubrice zmínili, skončila pro stávkující smutně. Dalo se to bohužel s pravděpodobností velikou očekávati. Stávka trvala skoro 4 neděle, po celý

*) Výstavy takové byly v Čechách; r. 1893 v Ústí n. L., Illinsku a Žel. Brodě, r. 1894 v Král. Hradci, Ilumpolci a Praze, 1895 v Teplicích, 1896 Vrchlabí, 1897 v Plzni.

květen. Dne 2. června konali stávkující, jichž ze 7—800 zbylo asi 200, poslední důvěrnou schůzi, při níž vyšlo na jevo, že prohrán byl boj, jak se říká na plno. Jeden z řečníků (Novák) ovšem uváděl různé příčiny nezdaru a svaloval vinu na stávkokaze, na nádeníky a zedníky, kteří se dali najímati k pracím tesařským na magistrát, ba i na výstavu. Tim myslíme, že prozradili barvu, ku které se později otevřeně verbovalo. Ostatní řečníci použili příležitosti této těšili poškozene a zároveň dokládali, že pochodili-li stávkující špatně letos, že prohráli bitvu první, ale též poslední, že zajisté nepodlehnu za rok — ovšem jen pod tou podmínkou, když přistoupí k sociální demokracii, která prve na letošní stávce oficiálně účastněna nebyla. Inu, tak to bývá. Nejprve vlákali tesaře do stávky známi milovníci převratných kalných vod a když se lov nevydařil, huláká se do světa: Já nic, já muzikant!

* * *

Dopis vd. P. M. Medňanského o jednotě československé zaslaný Lit. Jednotě Olomucké. Predom, než načrtám, ako máte vy, nastávajuci kňazi, pestovať vzájemnosť československú, odpoviem na niektoré bežné námietky a predsudky, ako: to jsou bidáci, jsou si sami vini, neměli se odtrhnout, nemají žádné literatury.

Ovšem, že sme bidákmi, lež nie našou vinou. Naše postavenie je také, jako oného bedára z Jericha, který upadol medzi lotrov, jehož tito o všetko olúpili a zranili. Snadno je niekomu povedať, že nemáme na sebe kabáta a že sme holi. — Je to práve tak, jako keď pútnika lotri olúpia a do naha vysveľú a k tomu ešte naňho prstom ukazujú sa mu vysmejú: „l'ala, veď ten je lump holý, však nemá nič ani kabáta ani nohavíc a je na hanbu sveta!“ Nuž teda, jako môžeme sa čím vykázat, keď moderní lupiči vzbijali nás o všetko, keď nám Maticu i peniaze, gymnasia a všetke sobrali a konfiskovali? Vy sa tomu snáď divíte? Poďte len do Maďarságu bývať a skoro vyztriezvíte. Zkuste, čo je to, medzi bežarmi bývať. Jak máte zmužilost, môžete si dať i do brucha strelit alebo bodákom sa dať proklat. Len čítajte nedávny článok farrára sliachanského Andr. Hlinky v Nár.

Novinách a presvedčíte sa, čo tam četníci s naším ľudom otvárali. Matky bránily si svoj plod jako jedňu v Betleheme matky svoje deti za času Herodesa. Večne pamätne ostanú slová jednoduchej selky ktoré zlatými písmenami jako klassický výrok mali by sa vryt na egyptskú pyramidu: „Mluviť naučila som si ho, — modli sa jako ja — robiť naučí ho bieda, — spieva od prírody, — na čo mu je „óvoda“?“ K tomu musíte povážiť, že v takých znemravnelých pomeroch je boj takmer nemožný, veď v ňom ochábnou i silní duchovia, lebo „elusum est contra torrentem calcitrare“. Veď bratia moji! ešte i Češi a Moravani, ktorí sa u nás usadia sa spotvorí a spankhabtia až na nepoznanie, či teda budete sa diviť, keď púdom sebaudržania a za tým vezdejším chlebikom hnaná zhavranelá cháska stane sa odrodilcom, ktorá snáď je horšia od zlopestvných Janičárov, jako to samo prislovie hovorí: „Niemáš Turka nad Poturčenca!“ Hja snadno je sytému hovoriť o hlade, lebo tomu je snadno, kto má sádlo! —

Ešte by som mohl o tom mnoho písať, lež radšej prejdem na thema. jak máte nastávajuci kňazi pestovať československú vzájemnosť a pracovať ku jednote československej

1. Musíte si čisté kňazské srdceáplné lásky zachovať. A preto musíte pre zdánlivou škodu z lit. odštiepenia vyhostiť ze srdc vašich, každú škodolibost, hnev a snáď i revnivost vyobcovať. Nesmiete medzi nami a vami robiť žiadného rozdielu, lež musíme sa považovať jako nerozlúčný československý národ. Musíte nás tak milovať, jako vašich rodných bratrov. Musíte k nám zahoreť láskou a keď by i lit. odštiepením bola sa predkámí našimi alebo i skrz nás samých stala nejaká chyba alebo pohoršenie, musíte to odpustiť, lebo homines sumus et nihil humani a me alienum esse censeo. Dokládám: Errare humanum est, parcere divinum a preto už teraz prosím Boha a modlím sa za vás: „Ignem tui amoris accendat Deus in cordibus vestris“.

2. Musíte se za seba i za nás modliť. — aby medzi vami a nami trvala stále svornosť a menovite, aby tí, ktorí su ven z ovčínca Kristoveho, sú to zvláště naši Luterani a šimatici, vrátili sa do lona katolickej, aby sme tak nie-

len v národnom lež i v náboženskom smysle boli jeden silný katolícky česko-slovenský národ. ut simus unum.

3. Treba, abyste vaše sympatie ku nám stále udržovali a v žiadnom páde ani na piad' neustúpili, lež i druhých povzbudzovali k tomu, že sme hodni vašej lásky a úcty. Preto načim, abyste boli so Slovákmi v stálom styku, abyste cez prázdniny po Slovensku cestovali, s našimi pomermi sa obeznamovali etc.

4. Abysme se navzájem podporovali.

5. Abyste vy odebierali naše časopisy a my vaše. Preto načim do našich časopisov písať české články a redakcie nech sú povinné v českej povôdine je uveřejňovať. Tak mali by i česki spisovatelia robiť et vice versa. Já mám radšej, keď moje práce uverejňujú sa v češtine.

6. Poneváž' nomáme školy, lež už i do dedín natiskajú nám „óvody“ — v našich školách sa mlad' duševne ubija a ohlupuje, školy si zakládať nesmieme, lebo nám jich zrúcaju, vystavení sme posmechu a verejná mienka t. j. moderné maďaronské židovské publikum nás prenásleduje a za panslávov bil'aguje, preto musíte sa starať o to, aby náš dôrost ratovali — musíte sa skladať a hladať, aby studovali naši mladíci na vašich gymnasiach a akademiach, alebo dostali sa do obchodných škol vašich, kde si nadobudnú širšie vedomosti, zachovajú si svoj národný ráz, ostanú tým, čím jich Bôh stvoril a budú vám za to povďační. Já sám som poslal 3 chlapcov do Pardubic do obchodnej školy.

7. Mali by Češi vydržiať veřejné meetingy, tak jako to Rumuni za svojich bratrov činia a mali by protestovať proti brutalitám, jaké se na nás pášu.

8. Český národ má poukázat na to, ná čo odvolávají se Maďari, t. j. na historické právo a mali by dokázat, že české historické právo je staršie a preto mali by nás reklamovať na základe tohože histor. práva, súrit, že Slovensko patrí ku Morave, a že Slovensko až po Blatengrad, Čechy, Morava a Sliezske tvorily Veľkomoravskú ríšu. Na to, že na základe slovenského memoranduma Slovákom ani žiadane okolie nepovolili, toto bola by najlepšia odpoveď.

9. Vaši magnáti a bohatí súkromníci mali by pántva a statky na Slovensku kupovať, aby tieto neišli do rúk židov. Takto stal by sa prílev z Čiech ku nám, lebo my nemáme žiadnych magnátov, žiadnej aristokracie — ti sa za svoj slovenský pôvod haňbia, odrodili sa — preto potrebujeme čerstú krv, nových magnátov, majetných súkromníkov, ktorí vedeli by si nás zastať a náš národ oslobiť. Tu platia slova pošetilych panien v evangeliu: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae extinguuntur.

Tolkoto teda aspoň naznačil som vám nacytro — dá-li Pán Bôh zdravie, možná, že naskov přichytím sa k tomu a napišem stať pojednávajícím o Čechoch a Slovákoch. Záležitost tato je trochu choulstiva, avšak bude sa mi načim k tomu přichytit, aby onu medzi vami a nami cestu vyrovnal, očiste, posvietil a eventuelne jakékolvek nedorozumenia odstránil a pripadne i snáh upodezrievanie od mojich rodákov zavrátit. Celá záležitosť je tak jasná, snadná, že treba k tomu len trochu dobrej vole, chuti a lásky, leba amor omnia vincit.“

Srdečně vás všetkých pozdravujem milionkrát, vrelo vás stiskám, objímam a bozkávám váš v Kr. Pánu i v národe verne oddaný brat. (*Museum bohosl.*)

Obsah „Obrany“ :

Ve dnech na oslavu památky Fr. Palackého. — Různé myšlénky o nationalitě. — k. (Pokračování) — Cestopisné vzpomínky. — k. (Pokračování). — Časové zprávy. — Různé zprávy.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace : Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pšstrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Adam Mickiewicz.

V nedávno uplynulých dnech oslavili Čechové hlučně velikého Františka Palackého (* 14./6. 1798 † 26./5. 1876), k jehož pomníku položen byl v Praze základní kámen na místě, kde pomník skutečně státi nebude, kdežto bratrský národ uhlazených Poláků s opravdovým nadšením a důstojně odhalil v Krakově pomník největšímu svému básníku, Adamu Mickiewiczovi (* 24./12. 1798, † 26./11. 1855), jenž vším právem od literárních dějepisců počítán jest k nejslavnějším básníkům vůbec. A Němci v téže době vzpomenouti si mohli Wolfganga Menzela (* 21./6. 1798, † 23./4. 1873), významného básníka dějepisce a literárního historika, jenž byl sice věřícím protestantem, jenž však ke katolické církvi zaujímal vždy a všude se vši důsledností přátelské a spravedlivé stanovisko.

Nebylo by nezajímavé, srovnati jenom zhruba slavnosti pražské i krakovské. Není k tomu zde sice místa, ale na jedno přece poukážeme. V Praze nebylo zbožného ducha, nebyti — slovanských hostí; naproti tomu v Krakově nepostavili se do matného světla klamavého liberalismu, a to bylo důstojno i Polákův i Mickiewiczze, jenž byl povždy ušlechtilé zbožný. I není pranic s podivem, že hojní hosté slovanští nemohli dobře ani pochopiti, proč se kámen nesvětí, a proč při slavnosti není církevních hodnostářův. Jak bylo pořadatelům, jichž prázdná výmluvnost v leckterém kuse znamenitě selhala, nevyjímajíc ani řečníka z justamentu, dra Herolda, nevíme sic, ale za to určité víme, že jim bylo horko, když generál Komarov z Rusi, dotýkaje se kladivem kamene, pronesl křesťanský pozdrav, a když slova ta i starým mužům zarosila hojnými slzami oči . . .

Poloha vlasti naší způsobila, že v nejedné příčině předstihli jsme své bratry — jak soudí správně sám Mickiewicz —, ale neškodilo by nám, kdyby v nás bylo i více staré zbožnosti; tak byl by tu bezpečný tmel mezi námi a ostatními bratry slovanskými, jenž by umožnil a upevnil slovanskou vzájemnost spíše, nežli frázovitě řeči našich předáků, jež velikány doby učinil jen vířivý buben nesamostatného denního tisku, jenž — bohužel! — lehce si koupíš za fatku.

Intelligence naše z valné části jest lhostejna, ba nepřátelská k náboženským otázkám — alespoň veřejně; za to v roztrhaných údech Polsky vane stejně teplý vánek zbožnosti jako za života Mickiewicze i před ním. A zbožnost ona není a nebude Polákům nikdy šálivou bludičkou . . .

Adam Mickiewicz narodil se sice dne 24. prosince 1798 v Zaosii u Nowogródka na ruské Litvě; ale že tklivé svátky vánoční, jež soustřeďují rodinu k úzkému krbu rodinnému půvabným svým kouzlem, nehodí se tak k hlučným slavnostem národním, volena nynější doba pro slavnosti Mickiewiczovy, k nimž odebrala se také deputace král. hlavního města Prahy — bez primátora, jenž má nyní zrak pavouka, a zástupci předních ústavů národních.

Život Mickiewiczův byl kromobyčejně pohnutý a nepokojný. Od roku 1808 do 1815 navštěvoval dominikánské gymnasium v Nowogródku a později universitu ve Vilně, kde z počátku studoval matematiku fysiku a vědy přírodní, později pak filosofii a literaturu. Působil též jako gymnasiální profesor v Kovně a Vilně. Napoleonova výprava r. 1812 mocně působila na Mickiewicze, 14letého chlapce. Nešťastně se zamiloval do Marie z Wereszcaku, jež, náležejíc vznešené a bohaté rodině, vdala se na přání matěře i bratra za velkostatkáře, Vavřince hraběte Putkamera. Roku 1823 Mickiewicz byl nucen opustiti idyllická údolí své vlasti, v jichž lesích tak rád prodléval, jsa politicky podezřelý. Zatčen, odveden do Petrohradu, kde mu bylo uloženo, odebrati se do Oděsy; tam ustanoven byl profesorem na lyceu. Krátce před zatčením napsal plameunou a proslavenou svou „Ode à la jeunesse“, jejíž poslední sloha napsána byla nad branou varšavské radnice při listopadové revoluci.

Z Oděsy navštívil Krim a pobřeží Černého moře. Tam básnil svoje „Krimské sonety“ a opěval moře způsobem uchvacujícím, působivěji ještě, nežli skoro současně Jindřich Heine Severní moře. Z Oděsy dostal se Mickiewicz do vojenské kanceláře v Moskvě, kde rozezvučela se bohatě a hojně básnická jeho lyra, kde také i od ruské vysoké šlechty nad míru byl ctěn a vážen. Tam povstal nádherný epos „Konrád Wallenrod“, tam vzniklo nedokončené cenné dílo „Dziady“. V roce 1828 hrozil mu hřbitov Sibíře, ač tu nebylo nejmenšího důvodu. Veliká jeho příznivkyně, kněžna Wolkonská, vymohla mu však průvodní list do ciziny, a Mickiewicz přes Kronstadt a Bukovec dostal se do Berlína, Drážďan, Prahy, Karlových Varův a Výmaru, kam stihl v den, kdy Goethe, jemuž také blahopřál, slavil 80. své narozeniny. Tehda Mickiewicz měl již zvučné jméno světové, a Goethe jej také zvláště vyznamenal. Z Výmaru odebral se věrný syn vlasti, o niž před jeho narozením dobří sousedé metali los, do Italie, Švýcar a Francie. Věčné město Řím působilo naň dojmem neobyčejně mohutným a mocným. Tam měl vliv naň jmenovitě krajan a přítel jeho, kněz Choloniewski; z vlažného Mickiewicze — a tím se stal teprve v posledních letech pronásledování, strádání a útrap — vykryštalisoval se přísný pravověřící katolík vzácného zrna.

Na vzpouře polské proti Rusku chtěl míti osobní účast. Než, nepodařilo se mu překročiti hranice, jichž střežly husté voje pruské. Z Drážďan bylo se mu uchýliti do Paříže na příkaz pruské vlády. V Paříži 1834 oženil se s krajanou, slečnou Celinou Szymanowskou, již jako 14leté děvče poznal v Moskvě.

Roku 1836 jmenován byl profesorem slovanské literatury, na kterýž úkol nikdy před tím nepomýšlel, v Lausanne a roku 1840 v Paříži na Collège de France. V roce 1848 byl hlavním mluvčím polské deputace u papeže. R. 1854, když vypukla krímská válka, organisoval polskou legii proti Rusům, a r. 1855 na rozkaz francouzské vlády, vlastně Napoleona III., odcestoval na východ, aby tam navštívil křesťansko-katolické ústavy vzdělavací pod panstvím tureckým a o cestě své předložil zprávu. Mickiewicz procestoval Podunají, ale podlehl iáně cholery dne 26. listopadu 1855 v Cařihradě. Poslední jeho slova byla: „Řekněte mým dítkám, aby se vespolek milovaly!“ Choť jeho, nevýslovně a trpce zkoušená, povolána byla již dříve do nadhvězdné říše. Kostí Mickiewiczovy byly přeneseny do Paříže, odkud roku 1890 převezeny byly do Krakova — do hrobky polských králův na Wawelu.

Veliký Mickiewicz narodil se, když již Polska nebyla v proměnlivé řadě evropských států, když se o ni byli již dobří sousedé rozdělili, neuronivše ani slzy. Písemnictví polské po zlaté době Jana Kochanowského v XVI století ztrnulo; nastal úpadek a rozklad. Teprve krátce před pohrbením živé Polsky nastal svěží obrod na poli písemnictví, na němž vypučely pak stkvostné květy nevadnoucí krásy a nepomíjející vůně. Mohutný rozmach — po bývalé velikosti a slávě, roztoužení po zaniklých hrdinách, po nesmrtnosti . . .

Národní epos „Pan Tadeusz“, literaturou světových národů stavené vedle Homérový Iliady, líčí nepřekonaným dosud způsobem obyčej a osobitost polského národa; je to v pravdě a bez odporu dílo klasické. Čím Homér pro celý řecký svět, tím Mickiewicz pro Polsko. Zajímavé, do nejpodrobnějších význačných zahybů líčen tu život polský v bojích Napoleona I., na jehož straně stálo polské vojsko pod Dombrowským. Je to umělecké dílo prvního řádu, dílo eminentně národní, velikolepé dílo ducha lidského.

Mickiewicz jako slavista neznal podrobně ani dějin, ani literatury české, jak doložil a napsal nedávno Stanislaw Bobrzycki; vedle Zelenohorského a Královského rukopisu znal ze starší doby Kosmasa i Dalimila, náboženskou literaturu pozdějších časů z novějšího pak období hlavně Kollárovu „Slávy dceru“.

Velice zajímavo jest stanovisko jeho ke dvěma tragédiím z českých dějin, jež u nás — pobříchů — jen a jen se vychvalují a vynášejí: husitskému hnutí a bělohorské bitvě. Mickiewicz v obou těchto dějinných aktech neviděl nikdy to, co v nich vidí liberálové s „Národními Listy“. Že o věci se „N. L.“ nezmínily a nezmíní, rozumí se samo sebou. Mnoho se u nás mluví o slovanské vzájemnosti, ale po činech marné bys se sháněl. Vyjímaje „Katolické Listy“ a „Politik“, jež přinesla pod čarou překlad stati z polského „Czasu“ o poměru Mickiewiczově k Čechům, nerozepsal se žádný český list šíře o veleduchu Mickiewiczově. Odůvodnění leží na snadě: Buď toho nepotřebujeme. všechno vědouce, buď žurnalisté sami málo toho o něm vědí. Co z obého jest správnější, nechceme tu rozhodovati.

Mickiewiczova díla hojně jsou přeložena do češtiny Chmelenským, Štulcem, Havlíčkem, Koubkem, Mokřým, Douchou, Mužíkem, Sládkem (Wallenrod), Krásnohorskou (Pan Tadeusz) a Vrchlickým (Dziady).

Na všechnu tvorbu velikána toho měla vliv doba, v nížto žil muž, nad jehož balady od Pindara až po Goethea lepších nebylo napsáno, jenž v básni-

ckých plodech svých uložil své srdce a tím i obraz polského národa a jenž by byl zajisté jinak psal, kdyby byl žil v jiných časech.

V Mickiewiczovi povaha i duch bratrského národa polského, upřímným a horoucím náboženstvím jsouce prochnuty a provanuty, došly vznešeného a nejčistšího výronu a výrazu. Mickiewicz má již pomník v Krakově, Palacký bude jej, bohda, mít v Praze. Než — co do mrtvého a nezvučného kamene a kovu! Starejme se upřímně o sblížení na půdě věcných a přijatelných pro všechny zásad a šířme hlavně názory velikých a čistých povah — Mickiewicze a Palackého — mezi nejširšími vrstvami lidu, mezi nímžto žijeme, neolupující ho o klenot nejvznešenější — o náboženství, jež nedá se ničím pozitivním nahraditi, a majíce na mysli poslední slova Mickiewicze, jež vzkázal — svým dětem!

— ? —

Různé myšlenky o nationalitě.

(Pokračování.)

Druhdy libovali panovnickou nazývali tyranii. Řídil svou libovali svědomím a bázní před dýkou, která za každou krutost nebo nespravedlnost hrozila mu při každém kroku. Tato libověle týkala se více věcí hmotných a byla omezena. Moderní tyranství nemá svědomí a sahá až na statky duchovní. Právo městských rad a jiných samosprávných úřadů na patronát, ustanovování učitelů, úředníků a p. znamená jim právo libověle ničím nehraničené. Co je to? Tyranie, ba tyranii horší pohanské. Tyran dával v sázku klid své duše a svůj trůn. Moderní tyran — sbor, rada a p. nemá svědomí, ale má zabezpečené trvání zákonem. Nezná nad sebou ani pána ani Boha. Tatáž tyranie provozována je na poli duchovním. U nás největší triumfy slaví pod leskem vlastenectví a nationality, jež dle potřeby stotožňuje s kterýmikoliv jinými pojmy. Mečem vládnul tyran, moderní tyranství zasazuje duchovní rány; onen uzavíral v žalářích, tento vylučuje ze společnosti a cti; onen ukovával nohy, ruce, toto okovy klade rozumu a srdci, nutě je neúprosně pod jeho mínění veřejného; onen dával a bral čest, jmění a p., toto činí podobně, ale je vrtkavější, nestálější, neupřímnější a bere a dává zároveň rozum, zásluhy, charakter; proti onomu bylo obrany, proti této není žádné, leč by čas sám přinesl jiné lidi, jiné tendence.

Mezi Němci dostoupilo „národní“ tyranství tak daleko, že německý poslanec Hagenhofer nazval ho nesvědomitostí a surovostí. Co se dělo druhdy jménem husitského zákona božího a protestantského evangelia, činí se dnes jménem vlastenectví. Dnes německo-národní továrník znásilňuje nejposvátnější právo člověka, právo svědomí. Fabrikant dělníku — pod samozřejmou výhrůžkou propuštění z práce — diktuje národnost, diktuje i náboženství. A kde je tu ochrana malého člověka? Kdo se odváží zabaviti štváčský orgán moderního otrokáře? Je komu ze čtenářů známý jen jeden případ, že by byl ten který kompetentní orgán odvážil se konfiskovati fabrikantův plátek, v němž štve se lid k odpadnutí od církve státem uznané? Tohle není svoboda svědomí, nýbrž veřejné násilí. Dnes poručí fabrikant dělníkovi, ty musíš dít své vzíti z české školy; zítra poručí, ty musíš se dáti zapsati s obco-

vací řečí německou, a pozejtří mu velí, ty musíš z kostela katolického vystoupiti a choditi do starokatolického, neposlechneš li, víš, co bude následovati? Kde je tu ochrana slabých? Co je vševládnoucímu fabrikantovi do státních základních zákonů, co je mu do práva patronátního, co do jurisdikce biskupské — — to je mu všecko vuřt. Wolf je dnes dajčnacionálním biskupem, ovšem in partibus infidelium. Opitz stane se snad jeho generálním vikářem, par nobile fratrum! Wolf vyhání občany z Rakouska a z katolické církve. On nadhání irredentismu a apostasii. A to jsou první vlastenci němečtí.

V celém uzavřeném území německém vede se boj na vyhlazení Čechů. Nedávno dáno bylo v České Lípě svolání k „německým soukmenovcům ve staré německé Lípě“, které se svým obsahem a slohem důstojně řadí k nejsurovějším až posud známým publicistickým výkouům v německém jazyku, k němu pak přiložen jest seznam neméně než 191 Čechů, čili jak se praví vetřelců, kteří jsou tu uvedeni plnou adresou, rozříděni na „úředníky“ a „sluhy“, „živnostníky“, „zřizence“, „pomocníky“ a „soukromníky“. Též jména jejich domácích jsou uvedena. Mezi psanci nalézá se 27 krejčí s 13 pomocníky, 8 obuvníků s 24 pomocníky, 3 řezníci s 5 pomocníky, 19 železničních zřizenců, 1 sedlák s 3 pomocníky, 1 truhlář s 8 pomocníky, 14 koželuhů, po šesti kočích, nádenníků, kovářských pomocníků, finančníků a kožešníků, po dvou: cibulářů, továrních dělníků cukrmistrů, účetních, klempiřských mistrů, obchodních pomocníků, dále jeden celní, jeden poštovní úředník, úřední sluha, bankovní sluha, dozorce na l vézai, fiakr., rezbář, obchodník s uhlím, hostinský, majitel veřejné houpačky, kloboučník, kolář papírník, destilátér, lesní na odpočinku, pradelna, soukromnice, cementář, pekařský pomocník, košíkářský pomocník a číšník.

Toto vlastenectví je známo. Víme, že došlo až k vypalování domů. To jen tak ukázka.

O italském vlastenectví na jihu psal nedávno jeden list zase takto: Známo jest, že v okolí Vidima (Ufine) i Čedada (Cividule) v Itálii žije od starodávna asi 50.000 Slovinců, jež jsou vydáni Vlachům na milost a nemilost. Aby svou národní existenci obhájili, obrátili se s prosbou o knihy poučné i modlitební na Družbu sv. Mohara v Celovci, která jim potřebné slovinské knihy zaslala. A to pobouřilo vlašské irredentisty, kterým právě národ slovinský v rakouském Přímoří a v okolí Vidima nejvíce jako klín překáží, aby se spojili jako „Italia-Unita“ s rakouskými irredentisty, a proto vyhlásili Slovincům v okolí Vidima boj na vyhlazení této větve slovinského národa v Itálii. Židovský list v Terstu „Il Piccolo della Sera“ a italský list „Nazione“ z Florencie přinášejí články, jak italská vláda zahájila proti Slovincům v okolí Vidima vyhlazovací boj pod heslem „boj proti šíření se panslavismu.“

Rakouští Slované vědí dobře, co znamená takový boj „proti šíření se panslavismu“; kolik hnusných činů skrývá se pod tou rouškou a maskou, kolik takový boj obsahuje hnusného, brutálního násilí, kolik atentátů na cizí národní majetek, o tom nás poučuje vyhlazovací boj Maďarů proti ubohým bratrům slováckým.

Pod praporem „boje proti šíření se panslavismu“ skrývá se nejhnusnější lov na lidské duše a odpirá se národům slovanským nejpotřebnější chléb

duševní (jako knihy, školy, učitelé v mateřském jazyku spolkový život atd.) a systematicky se jim ničí jejich národní existence, až národ vyhyne, jako Slované v Prusku. A takový boj zahájila nyní proti národu slovinskému Itálie. tato „civilisovaná, liberální a moderní Itálie“. Jež pod rouškou falešného liberalismu vykonává nejhrubší násilí na ubohém slovinském národě.

České vlastenectví takové brutálnosti nedostihlo. Ale o jeho zásadách mohli bychom mnoho vypravovati, rovněž o jeho strannictví vůči stranám nestojícím v táboře svobodomyšlníků, radikálů, o zamlčování vlastenecké práce oněch a křiklavém vynášení těchto. Nedávno charakterisoval naše svobodomyšlné vlastenectví kdosi takto: Každý i méně horlivý sledovatel posledního voiebního ruchu pozastavoval se nad hrozným způsobem agitace soc. demokratů, nad jich pustým terrorismem, jež nelekal se ani krvavého rabiátství při rozbíjení schůzí protivníků (ku př. na Horažďovicku) a proto není divu, že česká veřejnost vesměs — tedy i mladočeská strana — ji co nejrozhodněji odsuzovala. To bylo tedy ještě před provedením voleb. Při volbách však se „českoslovanská“ soc. demokracie ještě lépe vyznamenala. Strana tato, mladočeským štábem tak dlouho hýčkaná, tak daleko „pokročila“, že spojila se bez ostychu právě s těmi největšími nepřáteli všeho českého — liberálními Němci a židy (ku př. Praha, Č. Budějovice) a dopomohli zde oni jediní k vítězství „také proletáři“ hr. Herbstovi nad osvědčeným, dlouholetým bojovníkem za věc českou. Čin ten dotkl se ovšem bolestně myslí každého Čecha — ale sotva rána ta časem trochu se zacelovala, již tu byla druhá ještě prudší rána — ono pověstné prohlášení soc. demokratů o „českém státním právu“. To ovšem mělo za následek nebývalé vzrušení myslí českých a opravdovou rozhořčenost proti těmto ubohým zaprodancům Adlera & cons. Naplýváno těmi nejhoršími výrazy, jež metány ve tvář této zchatralé straně — ano nazývání mladočeskými listy i vyvrhly. A nyní rozhlédněmež se kolem, — co vidíme? Ani se nám nechce věřit vlastním očím — přední representanti národa českého (soc. demokrata tak napadeného), spojují se s oněmi zrádci, vyvrhly. A proti komu? — proti Čechům, proti katolíkům v Hradci Králové, a proč? Inu pro tu jedinou, ale hroznou chybu, že jsou taky katolíky. Jak asi bylo té ubohé matce Čechii, když patřila na pana poslance Formánka ve společnosti soudruha Steinera a viděla beznárodní občany vstupovati do tělocvičny bujarého „Sokola“, předního to harcovníka „za národní věc“ a vždy pamatujícího na svou „vznešenou“ myšlénku? — Událost ta zanechala v nás hluboký — ovšem ne radostný — dojem; jsme opět o jednu zkušenost bohatšími. Ještě zní nám v uších známá rada p. posl. Engla raději voliti mezinárodního soc. demokrata, než katolíka Čecha, a již opět jiné „nadělení“. Co souditi máme, a co nutně souditi musí každý, i ten, kdo není naším přítelem, dovede-li jen trochu nepředpojatě a nestranně pozorovati „tu podařenou socio-svobodomyšlnou alianci“ v Hradci Králové když patentovaní a národem vyvolení „vůdcové“ a přední „bojovníci za národní věc českou“ spojují se s lidmi, jimž české státní právo a vše české vůbec jest jen k smíchu a kusem nepotřebného cáru a kteří ve spolku s úhlavními nepřáteli proti Čechům v těžkém a spravedlivém boji se stranami tak neurvale bojují? Nic jiného, než že to s tou „vznešenou myšlénkou národní“ oněch pánů asi velmi blede vyhlíží, když spojují se s „takovou“ stranou proti katolíkům, Čechům to ryzím a opravdovým, jimž nikdo, tedy ani největší nepřítel, v boji tak často

upustém nemůže ani ten nejmenší poklesek na věci národní, tím méně snad nějakou zradu vyčítati.

A kdyby dnes titěž lidé sloužili straně, zapomenuto bude vše a český dělník bude zase tím dobrým, uvědoměným, pronásledovaným, bez práv jsoucím, na poslední baště bojujícím mužem lidu. Máme různé vlastenectví. Některé je lepší, jiné horší. Špatné je vždy ultramontánské. K těmto druhům vlastenectví patří, když „Národní Listy“ umlčují i katolické dary na národní podniky a Němci jména odsouzených zuřivců proti Čechům.

Dr. Forst pravil letos na sněmě, že plemenný egoismus jest v politických zápasech nejhlavnější vzpružinou, ba poslední jich příčinou. Omlouval ovšem, že český plemenný egoismus je stranný, ale dost, že prohlášena zásada nekřesťanského materialismu. Ovšem ale diviti se pak nelze, že jiní prospěch svého egoismu vidí v renegátství, jiní jako socialisté na straně židů, jiní zase v oných pouličních surovostech, jež každý národ tolik hyzdí. „Český list“ dr. Pacáka prohlásil přímo za jedině vlastenectví — mladočeskou vlasteneckou svobodomyšlnost a sice tak, že i kněz, chce-li slouti vlastencem musí po Bohu milovati nejvíce ji. Německé moderní vlastenectví podobá se sedláku, který, aby zůstal jediným pánem vypaluje statky sousedu, české svobodomyšlné vlastenectví „Našim furiantům“ od Stroupežnického.

Jako vzor moderního vlastenectví platilo vlastenectví uherské. Co stálo krve lidu, co hrozných bojů! Co nespravedlnosti napácháno ve jménu jeho. Pověstné církevní zákony daly mu v očích všech moderních velikánů a vlastenců korunu vyspělosti. A co národ, co vlast? Stůjtez zde jen některé zprávy z tisíceroch horších. „Harauk“ psal nedávno: „Připouštíme, že proti novinám buřičů socialistických jsou nutné předběžné censury. Ale je-li jich vůbec třeba, pak žádáme, aby vláda se přidržela zákonitých forem a podmínek. Máme to přesvědčení, že vláda zlomením zákona zvětšuje jen zlo. Předně rozkývá všeobecnou právní jistotu tak, že garancie svobody budou v nebezpečí. Za druhé dává příklad buřičům, že v naší zemi lze svobodně přestupovati zákonitý pořádek. Opovažujeme se prohlásit, že nynější nařízení ministra osvěty a práv proti socialistům jsou nezákonná.“

Tedy ne o odpomoc bídy lidu stará se vláda arciliberální a nejvlastenečtější vlády, ale chápe se na hladem umírající karabáče.

Jiný list líčil uherské poměry v hrubých rysech následovně:

Jak maloživnostnictvo, tak dělnictvo musí zápasiti ustavičně s bídou. a sice mnohem úsilovněji, než u nás. Ceny výrobků jsou nízké, maloživnostník jest stíhán tolikerými poplatky na různé účely, že také dělnictvo nemůže míti naděje na lepší výdělek. Velkopřůmysl židovský zničil tisíce rodin živnostnických zničil někdejší blahobyť řemeslnictva. — Rolnictvo také musí pracně hájiti ten kus zděděné půdy, jelikož ceny obilní úžasně klesly, a přece rolník musí prodávati plody svého namáhání, aby alespoň na různé ty poplatky, které uherská vláda na něm žádá, mohl se zmoci. Většinu půdy mají židé v rukou a ostatní lacino skoupí, s čímž potom dělají tak znamenité obchody i v zemích našich. Uherský pracovní lid úpí pod jámem židovského velkokapitalismu a úpí tím více, čím menší jest naděje na lepší budoucnost. — U nás alespoň duch antisemitismu vystupuje do popředí, množí se řady bojovníků, bojujících za svatá práva proti zhoubnému židovskému velkokapi-

talismu, kdežto v Uhrách vše se ponechává v rukou těch, kteří z Uher miní zrobiti židovský stát.

Živnostnictvo a rolnictvo jakoby bylo zmalátněno, zničeno a naprosto neschopno v boji proti tak mocnému nepříteli, s resignací skládá ruce v klín a čeká, že duch času napraví vše, proti čemuž by bylo nyní marné usilování. — Veliká část dělnictva spojila se bohužel také s ochrannou gardou židovstva, totiž socialní demokracií, což má za následek, že také mravní zásady v rodinách lidu pracovního značně poklesly, a proto musíme žasnouti, když pozname některé uherské krajiny, v nichž naprostá zpustlost a nemravnost vévodí. Jmenovitě v Sedmibradích skýtá se nám příležitost dokonale poznati ony bídné poměry, s kterými lid zápasí. — Venkov ponejvíce jest obydlen lidem, nemajícím ani ponětí o jakémsi vzdělání a kultuře. Lid tento, sestávající ponejvíce z Rumunů a Cigánů, žije z větší části v divokém manželství, bez vzdělání, bez víry. — Vláda nestará se, aby děti rodin takových navštěvovaly školy, jichž ostatně je tu příliš málo, nestará se ani o to, aby lid se držel nějaké víry. — Přicházejí děti na svět, nejsou křtěny, učí se záhy pítí lihovin, potulují se později krajinami jako zvěř a menšina jest těch, kteří se živi prací rukou svých. — Půda zde jest neurodná, a životní potřeby omezují se ponejvíce na kukuřici a cibuli. K tomu se druží nerozlučný společník, kořalka, která otravuje tisíce a tisíce rodin. Každý těžce vydřený groš obrací se na tento jed, jímž židé v každé osadě činí obchody znamenité. Bídné chatrče, podobající se spíše doupatům zvěře, než příbytkům lidským, smutně uvítají cizince v těchto krajinách; v těch žijí lidé, tedy bytosti jako my, ve špině, smilství a otravování sebe lihem. A židé jsou neobmezenými pány v každé dědině. Brutálně, otrocky zacházejí s tím lidem, neboť vědí, že přece tento se k nim pohne a každý groš za kořalku jim zanesé. Té úlisnosti a podlízavosti, jakou se židé našich krajů vyznamenávají, zde není poznati. Zde ví žid, že jest pánem a proto také dle toho jedná. — Daleko bych přišel, kdybych měl všechnu tu hmotnou a morální bídu vyličovati.

(Pokr.)

Cestopisné vzpomínky.

(Pokračování.)

Vagon má svou poesii, své literáty, a který cestovatel nebo spisovatel neumí o ní nic říci, ať odloží péro a zůstane doma. Popisy měst jsou u Baedekra; dojmy, dojmy chceme! volá moderní čtenář. My Češi jsme sice jen malý národ, ale železniční literaturu máme už také, ba dokonce i z pera slabého pohlaví. Nezbyvá tedy, než psáti dojmy.

K příjemným dojmům na ruských drahách patří dozajista, má-li člověk v kufříku nějaký ten husí zadeček. Má-li čtyři nohy, tím líp. Na každém větším nádraží lze ho zapítí vonným čajem. Ještě lépe, máme-li sebou čajník neboť pak z obrovských samovarů nádražních s kypící vodou pustíme si ji do čajníku a můžeme ve vagoně užiti lahodného nápoje se vším pohodlím a klidem. Rusové, zvláště Rusky, skutečně tak činí. Pak schází k pěkným dojmům už jen peřinka, kterou vám jako západníkům ovšem nenapadne bráti si na

cestu, bez které však pravý Rus na cestu se nevydá. Ruské dráhy jedou volně — aspoň tenkrát ještě šly volně, jsouce obrazem ruské povahy, která západnické horečnosti je ještě prosta. Pohodlně a klidně však dojdeme, nebo naši otcové také docházeli cíle. Ovšem se vám může přihoditi, že nedostanete místa, poněvadž na každém sedadle, které určeno je pro čtyři osoby, natažena leží nějaká pohodlná a klidná povaha. Volati konduktera na pomoc se na Rusi nesluší, a má ostatně za výsledek jen pokrčení ramenou. Lépe je vyčkat, až taková pohodlná a klidná povaha se zvedne někam pro čaj a pak stejně pohodlně a klidně natáhnouti na celé sedadlo svou povahu. Expropriovaný majitel sedadla stejně klidně nechá zase ležeti vaši povahu. Na noc se ale přece všichni srovnáte, a jedete-li druhou třídou, prázdné postýlky se vám pravidelně dostane také. Ve třetí třídě ovšem nikoliv, poněvadž hrazeny jsou slabému pohlaví. V druhé třídě má každé kupé čtyři místa ku spaní, dvě dole a dvě na hoře, utvořené z vyzdvižených sedadel, totiž vrchní jich části. Já vždy volil místo ve výšce, co mladší páni vzhledem k starším a vzhledem k dámám vždy činí; já též proto, že už jako student, cestuje v noci, spával jsem v sífovi, kam v našich vagonech kladou se zavazadla. Vylézati ku střeše kupé na hoření spací místo — ó, to je gaudium. A což naši kluci, ti by se zbláznili z toho radostí. Ruská mládež je už na to trochu zvyklá a pak dědí už od rodičů zárodky povahy „pohodlně a klidně.“ Divím se, že při našem pokročilém školství rakouském, kde máme už vše možné: tančírny, tělocvičny, ferialní osady, organisované mimoškolní hry, rejdiště a jiné a jiné věci, nebyly dosud zavedeny na drahách spací postele. Trochu klukovství je v každém člověku, neboť všichni, ať ministři nebo kardinálové, z kluků vyrostli, některý s hofmistrem, jiný podle vzoru tak zvané přírody; a ta je také často rozpustilá. Vsadil bych se, že všem, kdož seděli v ruském vagoně, toto večerní lezení do postele v prvním poschodí nejlépe se líbilo, více než elegantní zavření a zdrželivé chování ruských kondukterů stojících co do hrubianství daleko, daleko za konduktéry rakouskými; více než ono „spasibo s křížem“ při pohnutí odjíždějícího vlaku, ostatně obyčejné už jen ve třetí třídě nebo ve středu Rusy, více než pěkné buffety s obligátními dvěma až třemi kalíšky „vodky“ před a po zákuscích, více než svaté obrazy, ba celé oltáře, ozářené tu a tam sterými svíčkami z nejjemnějšího vosku — tvrdím krátce, že noc na ruských drahách je to nejpříjemnější na nich. Už ty přípravy k ní jsou vzácností pro západníka, který je zvyklý přicházeti domů tak někdy k jedenácté a kterému odestýlání je skoro tak vzácné jako sv. Kreml nebo egyptská pyramida. Tam potají nějaká dáma zouvá si střevíce a uvolňuje život, tam muž nonchalantně si odbývá svou večerní modlitbu, křížuje se a klaně k zemi, až mu všechny vlasy lítají v povětrí, tam manžel vyzvedává vrchní postel, rozkládá deky a polštáře, odvádí dítky, dcerušku a chlapečka, ještě jednou na známé krajní místo ve vagoně, aby pak pozorně je uložil ku spánku pomáhá své milé polovici, aby, když všecko náležitě uspořádal, zbytečné věci v kufrech uzamykal, děti uspal, také sám vyhledal si místečka. Zdá se, že podobné záležitosti obstarávají na Rusi páni manželové. Můj soused, mladý duchovní, s ženou a dětmi, to aspoň vše konal sám, zatím co jeho boubelatá polovice si hověla. On také ráno děti umyl, ustrojil a čajem napojil.

A je příjemno ve vlaku. Vyhlička na pustá lada neposkytuje pranic zajímavého, soustřeďuje se tedy život na ruských drahách do vnitř, podobně

jako na lodi. Upejpavost a škrobenost panuje tu mnohem menší než u nás, ačkoliv ruská povaha miluje, jak se zdá, i v mluvení pohodlnost a klid. Brzy se spřátelíte se svými spolucestujícími, a cesta vám ubíhá tak mile, jako v kruhu kávových společností u nás. Na čaj jste si už přivykli. Je to s ním jako s kořalkou. Zprvu spřátelujete se s ním s malým odporem; když mu zvyknete, stává se vám potřebou. Dobře zvyknete, zvláště jste-li Slované. My Čechoslované sice milujeme nade vše pivo; ale dobře zapřítí svou povahu, která co se týče piva je patrně nakažena němečtí. Milovník piva platí na Rusi za Němce. Marně upežpečujete, že jste Slovan tělem duší. Pijete-li pivo, neuvěří vám. A uvěří-li, myslí si v duchu, že theorie slavjanofilů o porušení českého národa němečtí je pravdivá. Nezbyvá než v zájmu národním zapřítí svou náklonnost. Nestojí nás to ostatně mnoho přemáhání. Vedle libeznosti čaje působí na vás ještě zevní vlivy. Jednak příklad, který jak známo, táhne, jednak velikost říše slovanské. Jedete den, pořád samá slovanština. Jedete dva dny, opět jen a jen slovanština. A jedete-li třeba celý týden, nic než slovanština. Bože můj, zvoláte, co těch Slovanů jen je; jsou pány, výhradními pány, jejich jazyk panuje tu výhradně. Vzpomenete na svou malinkou vlast na ty krvavé, stoleté a pořád marné boje za trochu rovnoprávnosti, na němečtí našich drab, kterému vlastenecké obecnstvo české tak ochotně, zvláště v prvních a druhých třídách se poddává — můj ty pane, jak byste neměli ochotně zapomenouti i plzeňského a přilnouti k čaji velikánského národa. Vždyť „líbání rukou velkým“ patří prý trochu k české povaze. Rus může býti ovšem hrd. on člen národa 100milionového, příslušník největší říše světové. Mohl by i na nás pohlížeti s pohrdáním. My, národ šestimilionový. Jakých s námi dlouhých okolků? Co chceme? Hájiti svou samostatnost a českou svéráznost! Nechtíti splynouti s národem světovým! Jak malicherný to šovinismus, myslí si snad Rus! Když nechcete, budiž, co mu na tom záleží, nepotřebuje nás.

Mnohého českého poutníka po svaté Rusi se potulujícího sklíčí snad její velikost. Já vzpomněl jsem si však na historii svého národa, tu slavnou, velkou, krvavou historii; vzpomínal jsem si, jak jsme my jako nejkrajnější větev slovanská bojovali a krváceli, aby Slované za námi mohli pohodlně splývati a vyvinovati se ve velký, silný národ; vzpomínal jsem, jak my jsme zastavili proud germanismu, kterému steré jiné kmeny slovanské podlehly, jak osvětou bojovali proti osvětě a čestně zápolili za samostatnost ducha, kterou sice byl by protestantismus z Němce již již podlomil, kterou jsme ale přece zase uhájili, jak dále bojovali jsme za uhájení jazyka svého a národnosti své po tisíc dlouhých, těžkých, krvavých let; vzpomněl jsem si, jak malý kmen českého národa byl kolébkou a dějištěm velikých obrátů světových, kterým dominoval po staletí výši své intelligence, své vzdělanosti a svého vlastenectví; vzpomínal jsem na mnohé jiné listy z dějin českých, často šlechtné a stkvělé, často také bludné a politování hodné, ale vždy významné a obdivu hodné: a tu hruď má se rozšířila, oko vzplanulo a hrdé a sebevědomé pohlížel jsem na nekonečné kraje ruské, přede mnou v jednotvárné nepřehlednosti se rozkládající, volaje s Havlíčkem, jsem Čech a to je má sláva, jsem příslušník nepatrného sice počtem národa, ale národa, který má právo žádati úctu ku své práci kulturní, vděčnost za krev pro Slovanstvo prolitou; jsem Čech a v tom vědomí jsem šťasten a nezávidím tobě, svatá Rusi, milionů

tvých poddaných. Ale právo měl bych věru, abych žádal na tobě nezištnou pomoc v boji, který už už vyčerpává síly mé; ale ty nechceš. Ty halíš se hrdostí své velikosti, nutíš k odpadlictví za věrné služby, vyháníš české umění ze svých stánků, žádáš lokaje a nevolníka na místě přítele a druhá v boji krvácejícího. Měj si svou velikost, prostoru a lidi, přejí ti jí, ano těším se z ní, ale já zůstanu tím, čím jsem, a snažiti se budu vévoditi ti duchovně, jak jsem činil po tisíc let. Kdyby ruský člověk znal význam českého národa, vážil by si ho; ale nezná ho. Mně přihodilo se několikráte, že jsem byl tážán, hrají-li také na nějaký nástroj. Odpověděl jsem, že nejen hraji na více nástrojů, ale že také — — to další jsem nedořekl. — —

Už bych se mohl své muse poděkovati, že mne vytrhla, neboť na obhájení své spisovatelské schopnosti řekl jsem toho o ruském vagoně dost. Ale mám ještě nějaké ty paběrky; prodám je zároveň.

Společnost našeho kupé byla pestrá. Byl tu ruský důstojník, který říkal ještě po malorusku „daljoko“, kdežto my hovořili jsme už po velkorusku „dalekó,“ ruský general na odpočinku se známou u nás houbovitou tváří bonvivana, nějaký dlouhý, tenký, vychrtlý žentlemen s vyhrnutými kalhotami strakatým svrchníkem a anglickými vousy. Budil už dříve mou pozornost maliným psíkem, sporé kudrnaté srsti, kterýžto psík se mi zdál mizerným nedochůdčetem, opelichaným podagrou stíženým parchantem. Poněvadž ho jeho pán náramně bedlivě opatroval, pociťoval jsem svrchovanou náklonnost k soustrasti i s majitelem ubohého zvířete. Dále byl tu vynikající rada nejvyššího ruského soudu s velmi výmluvnou a hovornou chotí, kteří s námi setrvali do desíti hodin večer, než uprázdnilo se pro ně kupé první třídy. Rozhovor začal general, interesující se velmi o pepsané mnou už psi životně. Nemohl se s ním, míním s pánem psovým, dohodnouti, neboť general mluvil jen rusky, jeho vis-à-vis jen anglicky a špatně francouzsky. A tak jsem přijal ulohu tlumočnicka. Byl jsem rád, že jsem své litosti nad psem a jeho majitelem neprojevil. Ukázalo se, že psík je velký a drahý poklad, závidění hodný tvor, rodem Angličan, který na pařížské výstavě psovské dostal cenu pro několik sporých zlatých ale dlouhých chlupů, které měl na hlavě mezi ušima. Nějaká ruská hraběnka, u níž pán s vyhrnutými kalhotami a strakatým svrchníkem byl hofmistrem, jej tam koupila za několik set franků. Svého hofmistra pro něj pak do Paříže poslala. My jsme měli čest, býti spolčníky pana hofmistra a jeho psiho svěřence. Nyní ovšem změnil jsem i já své přesvědčení, neboť člověk nesmí býti ctrokem svého mínění, pokládaje si za nemalé vyznamenání, že jsem psíka mohl také trochu pochovati a dělati mu s generalem tlumočnicka dále. K deváté hodině vystoupili general a pán se psem, poddůstojník ulehl, i zůstal jsem v kupé sám s ruským radou a jeho chotí. (Pokr.)

Časové zprávy.

Druhý sjezd katolíků československých v král. hlav. městě Praze Po Brně Praha. Konečně letos má naplniti se slib a předsevzeti, jež

dali si katolíci českoslovanští na krásném sjezdě brněnském r. 1894. Denní listy české přinesly již provolání, jež my otiskneme v nejbližším čísle příštím.

Zatím s čtenáři sdělujeme některé podrobnosti sjezdu.

Sjezd bude dne 22., 23., 24. a 25. měsíce srpna roku 1898 ve velké dvoraně ostrova Žofinského v Praze. Súčastníci se sjezdu mohou katoličtí mužové a ženy, kteří se u přípravného výboru přihlásili a legitimacním nebo vstupným lístkem od tohoto výboru vydaným se prokáží. — Vstupenky do schůzi vydávají se troje, a to: a) legitimacní lístky po 2 zl. barvy červené, znějící na jméno, opravňující ke všem schůzím (odborovým, usnášejícím a slavnostním), a poskytující zároveň nárok na jeden výtisk zprávy o sjezdě která se vydá; b) legitimacní lístky po 1 zl. barvy modré, znějící na jméno a opravňující ke všem schůzím, bez nároku na výtisk zprávy o sjezdě; c) vstupné lístky po 50 kr barvy žluté vydané, pokud stačí místo, a opravňující pouze k jedné ze schůzi slavnostních. Legitimacním lístkem, na němž označen program sjezdu, a lístkem vstupným nutno vykázati se při vchodě do schůzi. Dámám, jež súčastní se schůzi usnášejících nebo slavnostních, poukázána budou, pokud stačí místo, sedadla na galerii.

Odbory zřídí se pro tyto skupiny otázek: 1. pro školství; 2. pro otázku sociální; 3. pro život spolkový a organisaci katolíků; 4. pro vědu a umění; 5. pro katolické písemnictví a tisk. Předmětem jednání v odborech budou návrhy, přípravným výborem jim přikázané. Přítomným jest volno súčastniti se rokování. Návrhy tyto, pokud možno, se vytisknou a rozdají. Návrhy přijímají se nejpozděle týden před sjezdem; návrhů později došlých nebude se dbáti. (Viz i. přípravného výboru.) Po sjezdě sestaví se dle stenografických zápiskův a tiskem se vydá zpráva o sjezdě. Redakci obstará přípravný výbor. Vydaná zpráva rozešle se všem, kdož se na ni předplatili, a mimo to prodávati se bude v knihkupectvích za cenu vyšší předplatného — Všechny dopisy buďtež zasilány na adresu: Přípravný výbor pro katolický českoslovanský sjezd v Praze, Pátrossova ulice, čís. 200. (Cyrillo-Method. knihtiskárna V. Kotrba.)

* * *

Maličkosti ze slavnosti Palackého v Praze. Ku přednášce poslance

dr. Žáčka na staroměstské radnici rozslalo taktní presidium městské rady 800 elegantních pozvánek různým vynikajícím osobnostem obojího pohlaví; mezi těmi nebyl ani jeden magistrátní a obecní úředník. Když však blížila se hodina přednášky, bylo v síni přítomno 18 osob! Tak rozumí veřejnost a intelligence česká věcně oslavě Palackého! Ani zimničně činní obecní starší nebyli přítomni. Když bylo zle, kázal kollegiální starosta, aby se telefonovalo do všech referátův a úřadů, aby se úředníci dostavili na přednášku a přešli tak — malému skandálu. Posluchačstva bylo nejvýše 80 osob. — Pamětní listinu koncipoval prof. dr. Jaromír Čelakovský, archivář pražský, jenž myslil, že Hodslavice leží pod Hostýnem. Starosta, dr. Podlipný, omyl opravil zaměnění kopec Hostýn za Radhošť. Ale z pamětní listiny ztratil se nejvyšší zemský maršálek, kníže Jiří Lobkowitz, typ království Českého. Stalo se tak schválně, či nedopatřením? To by nejlépe asi vysvětlil dr. Podlipný, jenž měl v úmyslu první klepati na kámen; když však zemský maršálek nemínil se za takých poměrů vůbec k fangličkářské slavnosti dostaviti, upustil demokratický primátor od svého primátu v příčině přiklepnutí na základní kámen. Snad věc tato jest v souvislosti s vypuštěním zemského maršálka z pamětní listiny; neboť nelze s dobrým svědomím připustit, že by profesor českých dějin právních a mladočeský poslanec na zemském sněmě království Českého, jenž posleďně usiloval i o křeslo přisedičiho zemského výboru, na věc mohl vůbec zapomenouti! —

Slavnosti Palackého — slavnosti to takřka celého Slovanstva — nesmělo se súčastniti gymnasiální studentstvo se svými učiteli, nesúčastnilo se jich ani professorstvo české university Karlo-Ferdinandovy kromě čestné výjimky rektora J. Magn. prof. dra. Eug. Kadeřávka. A přece vážili sem dalekou cestu professoři universit ruských, polských atd. Jen v Pantheoně „dodávali páni professoři lesku“. Ze státních úřadů súčastnila se v plném počtě — c. k. policie. Naproti tomu při slavnostech Mickiewiczových v Krakově přišli vzdát hold svůj i všichni ti, kteří u nás stkvěli se abstinencí. I kníže biskup krakovský se dostavil.

Zprávy národohospodářské. —
(*Rada průmyslová a zemědělská.*)

Vyhlaškov ministerstev obchodu a orby ze dne 6 června 1898 zřizuje se v Předlitavsku rada průmyslová a zemědělská, čímž vyhověno jest tužbám kruhů průmyslových i zemědělských, které zejména v poslední době jednání o rak. uh. vyrovnání a o přípravách k novým smlouvám obchodním vždy četnější a hlasitěji byly projevovány. Dle statutu císařem schváleného skládá se tato rada ze dvou sekcí, ze sekce pro průmysl, živnosti a obchod a ze sekce pro polní a lesní hospodářství a hornictví. Každá sekce skládá se z 75 členů a tolikéž náhradníků s 5letým funkčním obdobím. Pro sekci průmyslovou volí obchodní komory 34 členů, průmyslnická sdružení 21 členů a ministr obchodu jmenuje 20 členů; pro sekci zemědělskou volí 17 členů zemské výbory, 38 zemědělské rady a hospodářské jednoty a 20 jmenuje ministr orby. Sekce svolávají se dle potřeby, nejméně však jednou do roka; o záležitostech oběma sekcím společných mohou se konati společné porady. Každá sekce dělí se ve tři oddělení. V sekci průmyslové mají tato oddělení raditi se o následujících záležitostech: příprava materiálu pro změny v autonomním celním tarifu a pro uzavírání obchodních smluv s jinými státy; 2. opatření k rozšíření obdoby; 3. prostředky ku zlepšení domácích poměrů výrobních, pokud se týkají zřizování, provozování a výkonnosti podniků průmyslových nebo živnostenských. Sekce zemědělská se dělí v stálé oddělení rolnické, lesnické a báňské; dle potřeby mohou se však pro věci dvou nebo všech stálých oddělení se týkající utvořiti též oddělení zvláštní. Funkce členů rady průmyslové a zemědělské jest úřadem čestným, toliko členové mimo Vídeň bydlící obdrží osmizlatové diety za každý den sezení. Do sekce průmyslové volí členy a náhradníky (kromě obchodních a živnostenských komor, z nichž ku př. pražská volí dva členy a dva náhradníky).

(*Obz. Nár.*)

Druhý rok působení České společnosti národohospodářské. —

Česká společnost národohospodářská konala dne 25. června t. r. druhou valnou hromadu, již zakončila druhý rok své

působnosti. Jaký to úžasný rozdíl mezi nadšením, s jakýmž v roce 1895 uvítána byla myšlénka zřízení společnosti, která měla pečovati nejen o theoretické poučování našeho lidu ve věcech hospodářských, nýbrž v první řadě o buzení podnikavosti, o soustavnou práci k našemu skutečnému praktickému povznesení hospodářskému, a mezi skutečnou činností společnosti, mezi nynějším účastenstvím obecnostva na valných hromadách a na celém jejím snažení. Naše příslovečná nebalost a pohodlnost, naše slavné chvilkové vzrušování místo vytrvalé práce nikde se neukázaly jasněji a přesvědčivěji „Národohospodářskému sjezdu“ v roce 1895 nestačila téměř zasedací síň staroměstské radnice, vše bylo plno nadšení, účastníci dostavili se až ze Slezska.

Ale již první ustavující valná hromada roku 1896 přinesla sprchu. Účast byla daleko menší, z parádních řečníků loňského sjezdu nedostavil se nikdo, venkov chyběl skoro úplně. Přes to nepozbývali zakladatelé naděje. Aby se pro snahy společnosti získaly massy obyvatelstva, snížen roční příspěvek na 50 kr., po celé zemi měla býti rozestřena síť důvěrníků, od nichž měly vycházeti konkrétní návrhy na zakládání nových českých velkozávodů, na usazování českých obchodníků v příhodných místech atd. atd. Hned po ustavující valné hromadě vidělo se však, že nadšení v národě zatím už vymizelo. Přišly jiné věci, politika, Badení, volby do parlamentu; kdo by se byl staral o „hospodářské povznesení národního celku“, zejména u nás, kde každý, ví-li náhodou cos lepšího, všim úsilím hledí, aby mu to druhý neprokoukl. Proto je ku př u nás tak úžasně málo podniků společenstevních, jakými se jinde — a to i u mnohých lidí — vše přímo hemží! A tak společnost národohospodářská v dosavadních dvou letech poskytuje obraz namáhavého hlemýžďiho postupu, nevděčné, o nechuť a pohodlnost se tříštící práce několika jednotlivcův.

I v prvním i v druhém roce svého působení mělo společenstvo co činiti s obšírnými pracemi přípravnými a zařizovacími.

Ačkoli ve většině okresů podařilo se najíti způsobilé důvěrníky (dopisující členy), nicméně nebylo možno pro četné

velmi pokročilé krajiny nalézt k tomuto úřadu vhodných odborníků, kteří by chtěli a mohli služby své společnosti věnovati. Dosud scházejí důvěrníci v 46 okresích (ze všech 140 českých), mezi nimiž jsou Kr. Vinohrady Žižkov, Smíchov, Karlín, Příbram, Kutná Hora, Písek, Vysoké Mýto, Nymburk, Turnov, Třeboň, Polička, Přelouč, Horažďovice, a. t. d.

Lépe se dařilo organizační činnosti na Moravě, kde hlavně hospodářské spolky podporovaly vyhledávání vhodných dopisujících členů; bez důvěrníka zůstal pouze jediný okres ve Strážnici.

Společnost ujala se tudíž především činnosti poučovací jakožto nejvhodnější a poměrně nejsnáze uskutečnitelné části svého programu. Bylo především pomýšleno na jednotlivé přednášky z oboru národohospodářského. Kromě toho má se však po způsobu v ostatních zemích obvyklém podat vybranému obecnstvu hlavně z venkova soustavný běh o nejdůležitějších oborech národohospodářské vědy a sociální politiky, ke kterémuž účelu společnost míní uspořádati přednáškové kursy ve dnech od 3 do 8. října (se zahajovací přednáškou dne 2. října).

Pro tyto kursy přednáškové bylo učiněno tolik, že záleží jen na obecnstvu, aby mohly se zcela určitě letos na podzim odbývati.

K činnosti praktické společnost míní položit základ vyšetřením hospodářského stavu českých zemí a rozeslala v té příčině svým členům dopisujícím obšírné dotazníky, které však většinou dosud zodpověděny nebyly.

Největším úspěchem České společnosti národohospodářské je, že vejde skutečně v život Česká průmyslová banka. Tím může se dostati českému průmyslu vydatné podpory a bude možno uvést v život mnohý zdárný podnik, který dosud nebylo možno založiti pro nedostatek opory, nutné k přemožení počátečních obtíží.

Z podnětu České společnosti národohospodářské zařadí se dále na jihu Čech velký papírnický závod. V Brně byla zřízena moravskou sekcí „Obchodní Zadruga,“ která již nyní v nejpřednějších počátcích znamenitě prospívá. Některým průmyslovým podnikům získání byli společníci s kapitálem (6000, 10.000 zl.) prostředkováním společnosti, která udi-

lela též na požádání ve věcech průmyslového podnikání četné informace, zjednané po případě od vynikajících praktiků.

Právě však četné dotazy, které společnosti docházely, byly výmluvným svědectvím naší hospodářské někdy naivnosti, někdy nesvědomitosti. Byly nabízeny ke koupi závody, které dosavadním majitelem úplně byly diskreditovány. Byly činěny návrhy na přejímání neb i zakládání podniků v oborech, které pro panující krizi naprosto neposkytovaly vyhlídek jakéhokoliv úspěchu. Mnozí chtěli prostřednictvím společnosti dojíti pro sebe i pro své závody jakéhosi jako špitálského zaopatření atd. A jak vypadala tato společnost? Měla všeho všudy něco přes 100 členův a celkem asi 1910 zlatých veškerých příjmů — massy se nedostavovaly, národní společnost naše politisovala a zakládala pivovary. Za těchto okolností konala se letošní valná hromada se skličenoostí a s přesvědčením, že nezbude, leč obrátiti se směrem jiným. Jakým by se to dělo skutečně nejučelněji, povíme příště.

Drobnosti.

Může býti křesťan sociálním demokratem? —

O této otázce rozepsal se p. Karel Jentsch ve Videňské „Zeit.“. Odpovídá na ni kladně. Z důvodů, jež uvádí, měly by býti rozhodujícími ty, kterými odpovídá na známé tvrzení: Sociální demokracie je atheistická. Tu tvrdí p. Jentsch: „Já naopak pravím, že je dobře křesťanskou.“ Ne ten, kdo říká Pane, Pane, vejde do království nebeského, ale kdo plní vůli mého Otce. A tou vůlí jest: účinná láska k bližnímu. Při posledním soudu nebude se Soudce tázati, kolikrát se kdo zpovídal, kolikrát byl v kostele — nýbrž — řekne těm na pravici: „Pojďte, požehnání Otce mého a vládněte královstvím vám připraveným od počátku světa. Neboť jsem lačněl a dali jste mně jísti, žíznil jsem a dali jste mně pít, nah jsem byl a přioděli jste mne, hostem jsem byl a přijali jste mne, nemocen jsem byl a navštívili jste mne, v žaláři jsem byl a přišli jste ke mně.“ (Mat. 25.) Na otázku jejich, kdy že to učinili, odpoví Spasitel: „Amen pravím vám, cokoli

jste učinili jednomu z bratří mých nejmenších, mně jste učinili.“ — Těm na levici pak řekne: „Odejděte ode mne zlořečení do ohně věčného který připraven je ďáblu a andělům jeho. Neboť jsem lačněl a nedali jste mi pítí . . . Když se budou tázati, kdy toho neučinili, řekne Kristus: „Amen pravím vám, co jste neučinili jednomu z bratří mých nejmenších, mně jste neučinili.“ Ano — řekne jim více, čeho před 1870 lety říci nemohl — protože byly jiné poměry. „Byl jsem unaven a honili jste mne do práce celý týden, každý den, a nedopřáli jste mně ani spánku, nejlepšího daru, jaký milosrdný Tvůrce dal unaveným. Bloudil jsem bez přístřeší o hladu a v zimě po ulicích, a vy nejen že jste mne nenasytili, ale vaši drábové mne štvali jako divou zvěř, vaši soudcové mne odsuzovali — a když jste mně konečně dali nocleh — byl to nocleh zločinců. Zavírali jste mne do svých dolů, továren a lodí, lámali jste mne na kolech, pálili žhavým železem, otravovali jedovatými plyny a trhali výbuchy páry.“ — Tak půjde mnoho boháčů, mnoho hodnostářů církevních i státních do propasti pekelné, zatím co jejich dělníci budou se ubíratí do nebe. — Proti takovým místům Pisma jsou prý jen řídko jiná, která zavrhuji nevěřícího. Ale konečně — to neplatí pro sociální demokraty — ti jsou prý v nevědomosti nezaviněné. Nevěří evangeliu proto, že oficiální zástupcové svými skutky ukazují také nevěru. Má-li socialista farářem Vincence z Paula — pak jistě věří. Ale — kde faráři, jako ve Vidni přepínají štolové poplatky — tam nelze socialistům věřit. Ostatně — atheistická frasa patří už jen minulosti — nyní platí: Náboženství je věc soukromou.“ Nuže, jsou tyto důvody tak naprosto rozhodující? Kristus ovšem bude souditi hlavně a především skutky — to je jisté. A kdyby socialisté měli v programu jenom účinnou lásku k bližnímu, kdyby se jenom zastávali utlačovaných a vůbec chudých — pak bez obalu by mohl býti každý socialistou.

Tato snaha ideální byla pružinou prvních křesťanů a vedla ku krásnému ovoci lásky k bližnímu, které údivem naplňovalo veškeren lid pohanský. Co

se však jménem socialismu podává, jest buď zřejmá buď zpola zakrytá nevěra. Ano, zdá se, jakoby všechny snahy socialismu spíše směřovaly k tuhému boji proti víře než k opravě sociálních poměrů |

Křesťan věřící nikdy a nikdy nepřijme socialistického materialistického názoru světového. To je naprosto nemožno. A kdyby ani tobo nebylo; k nynější socialistické straně se přidati nemůže, nemůže býti jejím členem, pokud si ústřední její vedení nepovede jinak. I kdyby její theorie byly nejkřesťanštější — není to možno, pokud práce jiná. Pokud strana kandiduje a vysílá muže, jako je Frant. Shubmeier, který na schůzi v Brně („Christlich social. oder socialdemokratisch?“ str. 15) řekl:

„Evangelium může se státi v rukou sociálního demokrata nebezpečnou zbraní. Každý „černý“ utíká před evangeliem, jako ďábel před křížem. Knězour (der Pfaffe) neodolá evangeliu, jako neodolá ďábel kříži. Ovšem, že nám nenapadá žádati na nich, aby se vrátili k evangeliu. Jsme sociální demokraty a máme docela jiný názor, docela jiný program. Nepotřebujeme tedy žádného evangelia, protože jsme si své zbraně ukovali sami.“ Taková strana že je křesťanskou? Tu se už ani nemůže říci — že je to jenom proti Římu — to je výpověď daná evangeliu. A tu nezná křesťan ani kompromisů, ne tak splynutí se stranami, které se podobného skutku dopustí. — Křesťan — ne jen katolik — může tedy pomáhati sociálním demokratům, kde mají právo, pokud se ujímají zbědovaného lidu — ale do strany, pod jejich vrchní vedení, vstoupiti nemůže. — Více tuším netřeba o tom psáti. Zmiňovati se o útocích proti knězourům, černým a Římanům — bylo by víc než zbytečno. Jen tolik ještě: Kdo se směje zpovědi, komu je návštěva chrámu směšnou, komu je veřejná úcta Nejvyššího trnem v oku — je také křesťanem? Je křesťanem, kdo chce náboženství ze škol vůbec odstranit? Ostatně, jak náboženským je socialism, ukázal také profesor Masaryk v „Naší Době“ (číslo 4., r. 1898). Marxism byl a posud je proti náboženství. Engels minil, že náboženství je již překonáno. Ale přece

dosud zajímají náboženské otázky dělníka více než matematika s přírodovědou. Nepadá tu na váhu, že socialisté se vyslovují proti náboženství; na váhu padá zanicení, se kterým přetřásají otázku náboženskou. Celá řada spisovatelů jedná o náboženství a rozhoduje se pro ně. „Většina těchto filosofů náboženství vrací se k Feuerbachovu náboženství humanity.“ — Ovšem, ne vytkli socialisté posledního slova o náboženství. Důkazem toho je, že Marxisté němečtí a čeští prohlašují je nyní za věc sonkromou. — Dokazuje-li se tedy se strany socialistické něco podobného jako psal Jentsch (který ovšem socialistou není), pak je to při dosavadních zásadách sociální demokracie při nejmenším neupřímnost — a kdo chce, může říci třeba chytání hejlů. —

Mladočeská moudrost v asanaci. Vlekly marasmus pražské asanace jest už všude dobře znám. Ale méně jest znám státnický rozhled mladočeských obecních starších na poli asanačních půjček. Před časem Staročeši činili návrh na realizování půjčky šesti milionů zlatých. mladočeští mudrci však byli pro to, aby se věc rozdělila na dvě půlky. Zemská banka tak řečený správní příspěvek stanovila tehdy pouze na 8 let, a byla by též povolila pro celou částku. Nyní však, kdy sbor obecních starších schválil druhou půlku, bude se platiti stále správní příspěvek, nezmění-li ničeho na věci zemský sněm sám. Tím zvýší se Praze, bohaté na dluhy, břímě o maličkost — 40.000 zl. Není nad mladočeskou prozíravost, která dovede počítati jediné s dneškem; a potom tací páni mají vésti národ od vítězství k vítězství!

Převzetí tramwaye způsobilo chaos ve hlavách obce pražské. Ma-

linký obrázek. Opatrní otcové Prahy podezřívají vždy každého — jenom ne sebe (od té doby co jest kompromis). I báli se také, aby prý se jim z remis nerozvezly zásoby krniva i píce pro tramwayové koně a proto bylo ihned nařizováno, aby se všechno svezlo do staroměstského dvora. Jaké však bylo překvapení kočův a šafařů, když shledali, že všude jsou zásoby jen na jeden den. Vrátili se tedy s prázdnou. Tak důkladně přebírán byl inventář tramwayový! Stěžováno si bylo vždy do špatného vzhledu koni společnosti; jsme nyní dychtívi, nezhorší-li se stížnosti ony, až obecním koním zmenší porci ob starší, J. O. Jech, jenž před časem tak učinil, chtěje míti na papíře úspory, koním, již jsou v obecních dvorech. Když v takovéto maličkosti ztratili hlavu páni od obce, co teprve bude asi chaosu a zmatku v ostatních důležitějších věcech!

Prsty mladočeského poslance sahají daleko. Dokladem toho jest i nepěkný spor dr. Stern-Váňa, jemuž denní listy před nedlouhým časem věnovaly hojně sloupce. Dr. Stern, židovský advokát v Praze, žalovaný pro křivou přísahu, podal žádost za *abolici*, již pražská komora advokátní odporučila (!) a jež ve Vídni na zakročení vynikajícího mladočeského poslance advokáta, kterému po boku stáli dva vídeňští advokáti, byla příznivě (!) vyřizena. Oním poslancem byl muž, jenž smutným svým vystupováním v zájmu „vznešeného“ povolání obhájce nabyt již zvláštní popularity v zemích koruny české. Rytířský čin tento řadí se důstojně k jeho peněžně-právním dobrodružstvím. Svůj k svému a vždycky dle kapsy!

* * *

Obsah „Obrany“ :

Adam Mickiewicz. —?— — Různé myšlenky o nationalitě. —k. (Pokračování) — Cestopisné vzpomínky. —k. (Pokračování.) — Časové zprávy. — Drobnosti. — Literární příloha: Divadelní listy. —k. (Pokračování.) — Pro duši. Z polského se svolením autorovým přeložil Václav T. Kamejský. (Pokračování.) — Různé zprávy.

Předplatné budiž zasílán: přímo do administrace: Pšrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

Literární příloha.

Číslo 7.

5. července 1898.

Ročník II.

Divadelní listy.

Přibík. Zdá se mi ale, že všechny privileje toho odbojného města jsou zrušeny.

Peldřim. (vyndá ze zaňadří list a podá Rozražovskému). Tento privilej však není zrušen a tímto listem zde to potvrzeno od samého vladaře, knížete z Lichtenšteina.

Gebhard (vrátí se a postaví skříň na stůl).

Rozražov. (vyndá ze skříně pergamenový list, na němž velká černá visecí pečeť; podívá se do listu a podá jej pak Gebhardovi). Čtete, pane krevní písaři.

Gebhard (rozvine list a čte). „My Rudolf Druhý, z Boží Milosti císař římský, uherský a český král atd. Jelikož se za blahostného našeho panování často přibážívá, že mnoho osob za příčinou čarodějnických praktik k meči aneb k upalení se odsuzuje, poněvadž i dokázáno, že rota zlomyslných lidí někdy i poctivce takovým nařknutím stihá, ustanovili jsme se v panovnické své pečlivosti na tom, aby takovým výstupkům platná přítrž mohla býti učiněna. Jelikož známo a moudrými učenci stvrzeno že zlý pokušitel lidstva takovým osobám, jež se skutečným čarodějstvím zabývají, rozličné vlastnosti udílí, jež liší se od vlastností jiných lidí — mezi kterýmiž vlastnostmi u čarodějů a čarodějnic obzvláštní lehkost těla vyniká, takže z mnohonásobného zkoušení dokázáno, že pravá čarodějnice neváží nikdy více než třicet, pravý čaroděj nikdy více než padesát liber — tedy nařizujem a ustanovujem, aby čarodějstvím nařknuté osoby byly váženy, a udělujem k tomu konci královskému našemu městu Praze privilej čarodějnické váhy, a sice v tom způsobu, aby každá z čarodějství obžalovaná osoba, kteráž svůj zločin zapírá, do Prahy byla vedena a tam vážena. Váží-li z čarodějství obžalovaná ženština více než třicet liber a z čarodějství obžalovaný muž více než padesát liber, tedy se mají hned na svobodu propustit a další soudní jednání v tom přerušit. Dáno na hradě Pražském po neděli Exaudi roku 1604“

Všichni (v udivení).

Valerian. Ai, ai, ai! Divnus eventus! Čarodějnická pečinka nobis evasit.

Rozražov. (kašle). Toť ovšem divné. — Barnabáši Vokouně!

Vokoun. Milosti.

Rozražov. Bylo té váhy dle císařova mandátu často užíváno?

Vokoun. S dovolením, Vaší Milosti, co jsem já v úřadě, nebyla žádná čarodějnice vážena, a považuji to za velké neštěstí, jelikož má babička říkala, že je jich v Praze jak netopýřů.

Rozražov. Je ta váha ještě zde?

Vokoun. Ano, v dolejší komoře, ale strašně zrezavěla. Má-li panenka býti vážena, spotřebuji as deset liber másla. abych ji řádně vymazal.

Peldřim. Pánové — jelikož váha zde, a privilej v Pánu zesnulého císaře v úplné platnosti, tedy mám za to, abychom hned obžalované vážili a uspořili jim dalších útrap.

Rozražov. (kašle). Nyní je vážit? Ne. Slyšíte, že nástroj trochu zrezavělý. O tom soud se poradí a rozhodne. Vokoune, odveďte vězně.

Eliab. Pane Peldřimovský! Muži šlechetný! Přijměte dík starce, sklíčeného nezaslouženou nehodou.

Verena. A dík dívky vám svěřené, jež vzdor všem nebezpečím věrna své dětině lásce zůstane. Pojďte, Eliabe! Vaš Hospodin i můj Bůh nás dále ochrání.

Peldřim. Kéž oba bozi spojí se na vaši ochranu. (Eliab a Verena odejdou. Vokoun s nimi.)

Rozražov. Myslím pánové, abychom šli se podívat na ty čarodějnické váhy.

Valerian. Bene, Bene! Pūjdemus ad circumpicionem vahorum čarodějnikorum.

Gebhard. Kachna. Ješinov. Pūjdem.

Rozražov. A vy, pane prokurátore?

Přibík. Hned přijdu za vámi. (Všichni odejdou až na Přibíka.)

Přibík (přistoupí ke stolu, vezme list s černou pečetí a prohlíží jej). List zcela v pořádku. — Císařův podpis. Hm! Dábej chce mi v tom kličku zadržnout. Podíváme se přec na ty váhy a uvidíme, zdali není možné, aby čaroděj a čarodějka vážili třeba méně než třicet liber, a kdyby byli tlustí jak předpotopní býk. (Chce odejít.)

Mydlář (jenž dříve již z mučírny vystoupil, zastaví ho). Na slovo, pane prokurátore!

Přibík. Co vám libo, mistře?

Mydlář. S dovolením! (Sáhne mu na krk a omaká ho.)

Přibík. Co se to opovažujete?

Mydlář (s úsměchem). Hahaha! — Pane prokurátore, my kati jsme podivní mudrcové, jenžto myslí, že hrdlo každého člověka jest jejich majetkem. A někdy to i pravdou, neb člověk míní a Pán Bůh mění.

Přibík. Co mění?

Mydlář. Inu, mění někdy ty nejkrásnější osudy. Z kapouna udělá vrabce, ze slona krčka a z velmože někdy kus trnože, po němž lidé šlapou. — Vaše hrdlo však —

Přibík. Co chcete s mým hrdlem?

Mydlář. Hi, hi, hi! — Není to sice hrdlo labutí, spíše vlčí. hodí se ale za inštrument, na němž by mohl mistr popravni nejkrásnější písničku zadodat. — Totiž nehodí se právě pro meč, ale pro oprátku. — Toť roztomilý krček — roztomilý krček pro oprátku. Nechť všichni svatí, cokoliv je jich v nebi, vás vezmou pod ochrannou zástěru. — Toť krček, krček! — Mámt na něj nehorázný apetyt! (Odchází.)

Přibík (za ním se dívaje). Šileneec!

* * *

Peldřim. (kvapně přicházejce.) Ne, ne, to nemožné! Lucipere, Vokoune! — Po celé Praze koluje o tom pověš. Toť by i tíže celého světa musila k nebi své paty obrátit.

Vokoun. Inu ano, je to takové, ačkoli ne makové.

Luciper. Bohužel, pane konšeli, není tomu jinak.

Peldřim. Tedy byli skutečně vázeni?

Luciper. Včera o desáté na půl orloji.

Vokoun. Ano, a ta panna Verena vážila osmadvacet a starý Eliab devětadvacet liber na chlup. Tedy patrno, že ona čarodějka a on čaroděj.

Luciper. Ergo, budou upáleni. Pan Valerian při tom vážení se smál, až mu praskal laloch.

Vokoun. A pan Rozražovský kašlal, až mu kosti v těle rachotily.

Peldřim. Proto tedy byl jsem poslán z Prahy na zakoupení píce pro zdejší posádku aby mohli tím snáze nějaký podvod zosnovat. Rozumím. Ale vy, Vokoune, měl jste váhy pod klíčem. Přiznejte se, co jste to ztropil s čarodějnickou váhou?

Vokoun. Nu, pane konšeli, snad nemyslíte, že bych těch deset liber másla, kteréž dostávám, když má být čarodějka vážena, snad si byl namazal na chléb a váhy byl nechal nenamazané? Jakmile pan prokurátor Přibík váhy zas poslal na radnici, namazal jsem je tak slušně, jakoby moje vlastní sestra měla se na mísu posadit.

Peldřim. Cože? On váhy poslal? Vždyť byly na radnici!

Vokoun. Byly. Ale pan prokurátor den před vážením nechal je odnést k nějakému rutšmidovi neb konváři, poněvadž byly zarezavělé a že nebylo závaží. To ale pan prokurátor všecko krásně obstaral.

Peldřim. (holí o zem klepaje). Krásně obstaral! — Ó ďábelská hanebnosti! — A co páni soudcové?

Luciper. Učinili nález, že čarodějka Verena má býti upálena, čaroděj Eliab ale co velezrádce dříve pověšen, potom čtvrcen a konečně co čaroděj upálen, oba na nádvoří naší radnice.

Peldřim. (v rozčilení přecházeje). Světice boží! Na nádvoří! Podtají! Aby zatajili celému světu své hlupství, svou pověřivost, svou zlomyslnou chtivost pomsty. Avšak hledací budu pomoci a práva — musí-li to býti, u samého císaře.

Luciper. Zapomínáte, pane konšeli, že přišel byste pozdě. Ortel jest nejvyšší komissí potvrzen a pozejtří již má býti vykonán. — Pojďte, Vokoune, mně jaksí vysech jícen tím mluvením. Musíme jej trochu navlažit. — Nejponiženější.

Vokoun. To učiníme. Nejponiženější. (Luciper a Vokoun odejdou.)

Peldřim. (samoten, zoufanlivě klesne na stolicí). Ó běda, běda! Nešťastná Vereno! Nešťastný Eliabe! Což musíte padnouti za oběť bludné pošetilosti a mstivému chťiči hanebného Přibíka? Což není anděla, jenž by vás zachránil?

* * *

Mydlář (jenž byl dříve vystoupil a zaslechl poslední slova). Snad přece.

Peldřim. Ach, mistře, jednou byl jste již jejich ochrancem, an jste mne upozornil na Rudolfův privilej o čarodějnické váze, o kterémž já ničeho nevěděl. Nyní však —

Mydlář. Nyní to hůře dopadlo. — Hledal jsem vás, pane konšeli.

Peldřim. Přicházím z osiřelého domu Eliabova. Ruka Páně těžce ho stihla. Rebeka, Eliabova choť, umřela, a jest již pochována vedle hrobky Rabiho Löwa na židovském hřbitově.

Mydlář. Vim to.

Peldřim. Ubohý sluha Jehud jediný v domě zbyl, a hojně slzy prolévaje sedí na prahu a hlídá ohrožený majetek. I vzal jsem na jeho domluvu Eliabovy klenoty a peníze pod svou ochranu, v domě svém je uloživ.

Mydlář. Dobře jste učinil, bude nám jich třeba. V mém domě zas kvůli Vilém Kaplíř ze Sulevic.

Peldřim. Co činit jen, bychom Verenu a Eliaba zachránili?

Mydlář. Násilím to nemožno, aniž prosbami. Pověřivost a hlupství je odsoudilo — pověřivost a hlupství musí je zachránit. Divíte se řeči mé? — Následujte mne v můj příbytek, bychom Vilémovu kleslou mysl poněkud povznesli, a tam vás obeznámím s plánem, jenž jiskrnatě v mozku mi zahrává. Jáť zručně jednou ranou srazil mnohou hlavu — nyní však chci lestným výmyslem dvě hlavy zachovat. Jeť to ovšem těžce zadrhnutý uzel, však možno přec že vtípem svým jej rozseknu. Bůh pomozí!

Peldřim. Kéž by pomohl, by vtíp váš nabyl ostří meče vašeho. (Oba odejdou.

* * *

Valerian a Rozražovský, sedíce proti sobě. Za nimi Kachna a Ješinovský.

Rozražov. (kašle) Nu jakž, pane kolego? Čekáme už dlouho.

Kachna a Ješinov. Dlouho.

Valerian. Dlouhosissime.

Rozražov. Jsem žádostiv, jak to dopadne.

Kachna a Ješinov. Jsme žádostivi.

Valerian. Jsem pln žádostivitatis.

Rozražov. (kašle). Zlí, zlí to časové! Kacířství, pikartství, ano i čarodějství počíná se zde opět zmáhati.

Kachna a Ješinov. Ano, ano, počíná se zmáhati.

Valerian. A bezpočetní minorum gentium taškaroni zmahare se počinant.

Rozražov. Nejen zde, ale i jinde.

Valerian. Talis vécárum status in toto svéto est všeobecnus.

Rozražov. Všude bída a nouze.

Valerian. Miseria in omnibus koutis. Ubi sunt blahoslavená léta Bohemis? Heu pietas, heu prisca fides, heu dobrotá Pragæ! — Nunc vivitur ex fatkis, ex plichtis, atque popinis, vivitur ex mordis, ex rvačcis, ex secationibus per longum et latum.

Kachna a Ješinov. Pravda! Pravda!

Valerian. Pravda pravdissima.

* * *

Rozražov. Konečně, pane krevní písaři. Přiznala se Verena Turnova?

Gebhard. Přiznala in optima forma.

Rozražov. Vypravujte. Dala vás zavolat?

Gebhard. Včera večer přišel klíčník Vokoun a oznámil mně, že uvězněná Verena chce se ze všeho vyznati, poněvadž prý cítí na sobě slabost smrtelné choroby. I poslal jsem hned pro pana prokuratora Přibíka a šli jsme pak k ní do žaláře. I shledali jsme, že je vskutku až na smrt zesláblá, a na mou otázku, co by chtěla nám svěřit, odpověděla: že nemůže dříve umřít, pokud by vyznáním svého zločinu neulehčila skličené své duši.

Rozražov. Nu, vyznala?

Gebhard. Ano, vyznala, že stará Veronika skutečně v čarodějství ji vyučovala, že konečně navštívil ji sám pan satanáš, a sice v postavě mladého, štíhlého muže, že byl zcela po rytířsku oblečen v červených šatech. Ten prý s ní učinil smlouvu, slibiv jí všechn blahobyt života, ano i vlastnost neviditelnost: jí uštědřil, začež ona zaručiti se musila, že mu chce po vypršení jisté lhůty náležeti s tělem i duší.

Rozražov. (kašle). Toť zázračné vyznání.

Valerian. Aj, aj — diviti se musím, že se neučinila neviditelnou, když ji zajímali.

Gebhard. Na to jsem se jí také tázal a dozvěděl jsem se, že od téhož ďábla dostala malou krabičku, v kteréž se nacházela živá ropucha, oblečená právě jak člověk v zeleném pláštíčku a kalhotách, jež smáčkuta, vypouštěla z tlamy zelenou pěnu, kteroužto pěnou čarodějky natirají čelo, bedra, paty a dlaně a tím pak stávají se neviditelnými.

Valerian. Nu — proč se tedy nenatřela, aby se stala neviditelnou?

Gebhard. V okamžiku jejího zatknutí nezbylo jí k tomu času, a na cestě do šatlavy zahodila krabičku s ropuchou, aby nebyla u ní nalezena jako corpus delicti.

Rozražov. Poslal jsem do žaláře, aby byla dnes sem dopravena. Musíme ve výsledku pokračovat a jej doplnit. Jděte, pane Gebbarde, ať si žalárník přisjíší.

Gebhard. Zde právě přichází.

* * *

Rozražov. Nu, jakž, Vokoune? Kde jest vězná, proč jste ji nepřivedl k výsledku?

Vokoun. Přicházím Vaší Milosti poslušně povědít, že vyslýchání vězné Verey jest holou nemožností, poněvadž dnes v noci o druhé hodině náhle umřela.

Všichni (mimo Peldřimovského). Že umřela?

Rozražov. (kašle). Hm — toť nemilá příhoda. Chtěl jsem církevnímu soudi in haereticis zaslati úplné vyličení toho zajímavého procesu, a nyní má práce zastavena a neúplna. A jakou to chorobou?

Vokoun. Zdá se, že morovou ranou.

Všickni. Morovou ranou?

Valerian. Morová rána? Pestis! Což máme mor v Praze?

Peldřim. Obávám se, že ano. Na pobřeží Františku již několik podobných smrtíých pádů se událo.

Valerian. Pestis infernalis? Ó tempora! Ó mores!

Rozražov. Kterak naložit s mrtvolou? Má se zahrabat aneb upálit?

Valerian. Myslíl bych, že upálit. — Stínání a věšení jest zde něco zcela obyčejného; upálení ale něco dlouho nevidaného.

Rozražov. Ano, upálit ve vsí tichosti o půl noci za Horskou branou na obecném popravišti.

Peldřim. Mám za to, že připravování hranice mohlo by přec zvědavost lidí povzbudit. Lépe snad, aby byla ve vsí tichosti pacholky katovými ze žalář odnesena a na tomž popravišti zahrabána.

Valerian. Recte dixisti.

Rozražov. Ano, ano, pane konšeli, máte pravdu. A na vás jako člena tohoto soudu vkládám celou tuto záležitost, aby se řádně vyřídila.

Peldřim. Nikoli, panové, tak velkou zodpovědností nemohu bedra svá obtížit. Musíte býti aspoň přítomni, když se bude mrtvola odnášet.

Rozražov. (kašle) Dovolte — já — znáte můj neduh — mohl bych se nastudit. Ale pan prokurátor Přibík. —

Peldřim. Pan prokurátor Přibík jako veřejný obžalobník nemá tu povinnost, býti přítomen, nýbrž hlavní členové soudu. Bez vás neučiním kroku v této choulostivé věci.

Rozražov. Inu ovšem, pane Valeriane, je to naše povinnost — musíme se na okamžik povinnosti té obětovat. Pane konšeli, oznamte mistru popravnímu, aby učinil svá opatření. O půl noci přijdu s panem Valerianem do žaláře, a vy, pane Gebhard, zhotovte o tom relaci a oznamte to též panu prokurátorovi Přibíku z Újezda. Pojdme, pánové. (Odchází s Gebhardem, Kachnou a Ješinovským.)

Valerian. (odcházejce za nimi). Pestis! Pestis contagiosa! — Ó tempora! Ó mores! (Odejdou.)

Peldřim. (samoten). Stůj nám, dobrotivý Bože, k pomoci a zhoustni jichu pověrčivosti v kotrbách těchto pošetilcův, jenž by ještě jednou ukřížovali samého Krista, kdyby ještě jednou se snížil a sestoupil na svět. (Odejde za nimi.)

* * *

Zachránění je provedeno tímto způsobem. Čtenář nám odpustí, že takové hanebnosti předvádíme, ale Pražský žid je stálým repertoírním kusem „Národního divadla“.

* * *

Peldřim. (velmi rozčilen). Srdce mi bije do žeber, jakby šlo o mé vlastní živobyti.

Mydlář. Šetřte svého úzkostlivého pohnutí až k příhodnější chvíli. Hle, samo nebe mluví k nám, bychom netratili důvěry. Nic vhodnějšího nemohlo nám poslati jako tuto bouři.

Peldřim. Zdali jen Eliab a Verena na mysli neklesnou?

Mydlář. Kterak se mají nyní zachovat, jsou poučeni. Na mysli klesati nedopusti jim kynoucí svoboda. — Ticho, již jdou naši mudrcové. (Ustoupnou. — Silné hřímání.)

* * *

Rozražovský. Valerian. Vokoun (nese svítilnu, již postaví na stůl). Předešli.

Rozražov. To hrozné, děsivé povětrí.

Valerian (bojácně). Strepitus periculosus Jovis tonantis.

Vokoun. To je dnes z večera už třetí bouřka, jež táhne přes Prahu.

Peldřim. Je to muzika, jakouž nám k tomu nočnímu pohřbu bezpochyby nejrohatější pan satanáš posílá.

Rozražov. (kašle). Prosím vás, nemluvte tak nectně o těch padlých andělich. Ostatně nepochybuju, že krupobití, hrom a blesk obyčejnou jest muzikou čarodějnic a čarodějův.

Valerian. Muzika to nesakramentalní.

Rozražov. Mistře popravní!

Mydlář. K službám, pane.

Rozražov. Učinil jste svá opatření?

Mydlář. Učinil.

Rozražov. Obstaral jste káru na odvezení mrtvoly?

Mydlář. Obstaral.

Rozražov. Poslal jste už pacholky na popraviště, aby vykopali jámu?

Mydlář. Poslal. Bojím se však, že déšť a bouře je zdržela práci vykonat, a že nepřijdou tak brzo nazpět, aby mrtvolu odvezli.

Rozražov. Vokoune! Kde leží mrtvola?

Vokoun (ukazuje ku dveřím na stupních). Zde, v této klenbě.

Rozražov. A nikdo se jí nedotek'?

Vokoun. Nikdo. Toliko žid Eliab, jak jste ráčil dovolit, sedí u jejího lože.

Rozražov. Nu, ten beztoho jest již občanem jiného světa.

Vokoun. Líbí se snad pánům, podívat se na mrtvolu?

Rozražov. (kašle). Ne, ne — toť zbytečné.

Valerian. Nunquam. Mrtvola pestifera.

Peldřim. Mám za to, pánové, že jest to naší povinností, abychom na mrtvolu se podívali a o pravdivosti její osoby se přesvědčili. Jeť to ovšem hrozné podívání, když povážím, kdo svou ruku na ni byl již vztáhl. (Otevře dveře na stupních dokořán. Uprostřed klenby viděti jest Verenu, ležící v bílém oděvu na loži. Stranou jí u nohou sedí Eliab se sklopenou hlavou bez hnutí. Malá hořící lampička na nízkém podstavci vedle lože.)

Peldřim. Divno jen, že mrtvola takové čarodějnice nevyhlíží strašněji. Ona zde leží, jak by byla takřka ještě živa. Jen se podívejte, pánové

Rozražov. (bojácně se blíží).

Valerian (za šos ho drže, šoupá se za ním).

Rozražov. Jak by žila? To se mi nezdá. Bylať ovšem za živa velmi hezká osobička, ale nyní vypadá celá změněna: oči a tváře zapadlé, pysky černé; v celém obličejí výraz, jak by již strašný výrok: „Mene tekel upharsin“ nad ní byl vyřknut.

Peldřim. Nu, jako čarodějnice, jež umřela morovou ranou, nevyhlíží ještě tak ohyzně.

Valerian. — Ano — morová rána! — Zdá se mi, jakoby z té mrtvoly šel neobyčejný zápach — tak něco morového.

Rozražov. (nos rukou zacpávaje). Puch! V skutku hnusný, pronikavý to zápach. Mistře Mydláři, popilte si s mrtvolou, aby byla brzo odvezena.

Mydlář. To nebude tak brzo. Moji holomci při tom dešti nebudou s kopáním jámy tak brzo hotovi, poněvadž jste nařídil, aby byla nejméně osm střeviců hluboká. Musíme čekat. Líbí-li se pánům, můžem si zkrátit dlouhou chvíli rozkošnou rozprávkou.

Rozražov. Kolik to máme hodin?

Mydlář. As půl dvanácté.

Peldřim. Ano, mistře, vypravujte nám něco ze svého dobrodružného života — něco o nějaké čarodějnici — něco hodně zajímavého. Vždyť jste jich také několik se světa sprovodil.

Rozražov. Ano, mistře, vypravujte.

Peldřim. Dříve ale zavřeme dvěře u mrtvoly, zápach umrlčí silněji by sem dorážel. (Jde na stupně a zavře.) — (Rozražovský a Valerian sednou vedle sebe; jim naproti Mydlář a Peldřimovský. Vokoun sedne na stupátko vedle komína a časem podtají popíjí z láhve, již vytáhl z kapsy. — Silnější hřmění a blýskání.)

Mydlář. Jeť tomu již mnoho let, za císaře Rudolfa blahé paměti — tuším za vpádu Pasovských do Čech —, když jsem přišel ve svém povolání meče a provazu do městečka Libavy, jež leží v Krkonošských horách, zrovna na skalnatém pomezí slezském. (Silnější hřmění a blesk.)

Pedřim. Toť brozné, kterak bouře řadí.

Mydlář. Od nikoho neznám v městečku přišel jsem až na náměstí. Tam spatřím velké davy lidstva hrnouti se do kostela, jak by byla neděle aneb nějaký svátek. Udiven táži se nějakého měšťáka, co se to děje, kam se lid hrne? On na to odpoví, že jakás bohatá, stará šlechtična před třemi dny náhle mrtvicí zemřela, že má dnes býti pochována a že jest nyní vystavena v kostele, kde za ní zádušní mše odbývati se bude. I divil jsem se tomu sběhu lidstva z tak obyčejného případu; on ale doložil: že nadřečená šlechtična byla v pověsti veliké čarodějnice, že mnozí o ní věděli, kterak o svatojanské noci každý rok zalétávala do Rybrcoulovy zahrady v horách Krkonošských, kde se slavívaly hody čarodějnické; že měla s ďáblem smlouvu; že pekelné příšery v podobách černých koček každou sobotu v noci ji navštěvovaly; že podle té pekelné smlouvy byla povinna těm černým kočkám bílé chlupy ze srsti vytrhávati; když ale v pokročilém stáří pro slabost zraku jeden bílý chloupek přehlídla a jej nevytrhla, užil prý pan satanáš toho nedopatření a — chňap, zakroutil jí vaz.

Valerian. Nemo cum diabolo jocatur impune.

(Pokrač.)

Pro duši.

Povídka JANA LADY. — Z polského se svolením autorovým přeložil VÁCLAV T. KAMEJSKÝ.

(Pokračování.)

„Jakou pak měl takový plán váhu! Ty jsi byla příčinou, že se uskutečnil a zdařil. Co bych byl učinil bez tebe? A jak rychle a jak dobře vžila jsi se do své role. . .“

Přiblížil se k ní a ovíjel si její vlasy měkké jako hedvábi na ruku.

„Víš,“ začal opět, „spočítal jsem dnes pokladnu. Již málo nám jen schází. Bude dobře, ukoučíme-li sezónu a navrátíme se. Koupili bychom si ten zámeček na Petrohradském předměstí na léto a tu villu v Dabelu a žili bychom šťastně. Potom adieu, pane barone Rütthahne, adieu paní Karlo de Moerveldt!“

Karla se zamyslíla.

„Máme ještě málo“, řekla konečně, „málo.“

„Tys nenasytná.“

Pokřčila ramenoma.

„Není mně to snadno; což jsem se tomu neobětovala?“

Pohlédla v zrcadlo, jakoby chtěla slova svá doplniti.

„Zajisté. Ty jediné rozhoduješ, neboť od dobrého nadhánění záleží stkvělý hon. Ale co s tou nejnovější zvěřinou? Co s Laňským?

Paní de Moerveldt znova sebou netrpělivě pohnula.

„Nech ho na pokoji,“ šeptnula; „co pak z něho vytlačíš?“

Pohlédli zkoumavě na ni.

„Lituješ ho? Chceš ho šetřit? Nenaučila jsi mne tomu?“

Pokrčila ramenoma.

„Nebudu snad se rozplývati nad každým hlupákem, ale vždyť je to dítě a k tomu ještě úplně na mizině.“

„A k tomu ještě takový krásný . . . Není-li pravda?“

Pohlédla mu vyzývavě v oči

„A kdyby i“, zašeptala; „mohu snad také něco svoji fantasií dovoliti“

Baron uklonil se jí ironicky.

„Zajisté, zajisté, jen kdyby později nemusilo se za to společně platiti.“

„Jsem zvykla svoje fantasie z vlastního podílu zaplatiti.“

„A tak? Ty již máš svůj podíl?“

Baron vstal, vzal ji za ruku a mocně ji stiskl ač se tomu bránila.

„Jsi hrubián jako dřevo,“ zasyčela.

„Poslouchej, Saichen,“ řekl zvolna, „dosti žertův. Víš dobře, že žárlivým nejsem. V našem postavení bylo by to směšností a hlupáctvím. Čiň si pro své kaprice to, co činiš v náš prospěch, ale s jednou podmínkou: hleď, aby kapric prospěchu neuškodil.“

„Připustme, že je to jen kapric; kde je škoda?“

„Jsou dvě, ne jedna. Předně: ten Laňský, o kterém myslíš, že je na mizině, není ještě úplně na mizině . . . do této doby. Majetek jest sice zadlužen, to je pravda, ale jest veliký a teď na cestě k zachránění. Kromě podílu Laňského jest tu ještě věno sestřino, které on může promrhati a . . . ještě něco více.“

„Více? Successe?“

„Successe . . . nikoli, ale něco . . . Doviš se toho potom, až trochu ochladneš ze své sympatie a soucitu s krásným panicem. Jedním slovem: v mých očích má Laňský ceu . . . půl milionu.“

Karla pohlédla mu do očí.

„A ty jsi vsadil na všechno?“ otázala se.

Neodpověděl; patřil na ni toliko svým chladným, nepohyblivým pohledem, majícím lesk i tvrdost kovu. Znała jej dobře. Rozuměla mu.

„Pochopuješ, proč nemohu ti tvého Antiooa darovati. Kdyby byl menší a měl méně v hlavě, bylo by ho možno použiti k nadhánění jako Zikmunda, Svistunova nebo Liebharda. Ale on je na to příliš moudrý i hrdý, a při tom dá sám více, nežli jiní dohromody.“

Karla mlčela, hledíc do země.

„Mluvil jsi o dvou škodách,“ otázala se ho suše.

„Děkuji ti za připomenutí. Jest to tvoje seznámení se s tím usmrkancem. Z počátku bylo to na jeden, nebo dva večery dobré. To přitahuje, opáji, hlavu pomate. Ty to umíš. Ale je to dobré jen na začátku. Později však to jiné odstraší a odradí. Starý Tarasievič byl téměř zuřivý, když viděl vás včera, jak jste se celou hodinu miliskovali za španělskou stěnou. Plukovník Golubcev neříkal nic, toliko hryzl i vousy, a tvář ménila se mu jako duha. A přece od Tarasieviče máš ty nejkrásnější brillanty, a plukovník nechal již tu nejméně na padesát tisíc.“

„Snad jsem jim ničím neukřivdila,“ zašeptala.

„Kdo ti zabraňuje, abys si se svým krásným Laňským dělala, co chceš, ale máš přece míti ohled na oko lidské a na slušnost.“

„Na slušnost?“ opakovala ironicky.

„Na slušnost a na čest tohoto domu. Konečně . . . já tomu tak chci . . . a to snad postačí.“

Chvíli panovalo trapné mlčení. Prerušil jej skřipot lámající se kosti. Karla odhodila na zem rozlámaný vějíř s krajkou na kusy roztrhanou.

Baron zdvihl tyto kousky a prohlédnuv si je, položil je na toaletní stolek. „Škoda,“ řekl klidně. „Tarasievič zaplatil za něj nejméně sto rublů.

Byl velice krásný.

„Co chceš, abych činila?“ otázala se.

„Nic jiného než to, co činila obyčejně. Nechť Laňský sem chodí, nechť hraje, nechť ti dává dary. Až se mu nebude dostávat, natáhneme mu bubínek, ty ovšem nebudeš se nám do toho míchat. Prozatím prováděj si i dále svoji idylu.“

„Až potud, pokud ho nevymačkaš jako citron?“

„Až potud, pokud ho nevymačkáme, jako obyčejně,“ odpověděl, cynicky se usmívaje.

XI.

Ano. Šambelánová měla pravdu. Viktor byl zničen.

K Žofii vícekrát nepřišel Od Stanislava, který na povolání Žofino přijel utíkal a před ním se skrýval. V novém jeho bytě obklíčen byl zdí, která nedovolovala k němu přístupu nikomu, kromě několika nejdůvěrnějších přátel baronových. Navracel se ráno, dopoledne spal doma, po obědě šel ke Karle, noci trávil u zeleného stolku.

Kdyby se tobo všeho byl dopustil před rokem, kdy stal se sestře úplně cizím, ale teď, po tolika nadějích! . . .

Jednoho dne zůstala Žofie v kostele déle než obyčejně. Bylo jí nesmírně tesklivo. Před ní zastavil se bledý strach s řetězem přeludů, svíral její prsa, tiskl její hrdlo. Měla takové pocity, jakoby nad její hlavou vznášel se černý mrak neštěstí, který měl za okamžik spadnouti. Maršálková, vidouc ji z rána bledou a změněnou, neřikala jí, když šly spolu do kostela, nic. Po mši sv. schýlila se k ní.

„Zůstaň si zde ještě trochu défatko,“ zašeptala, doteknuvši se svými ústy její rozpálené hlavy; „já doma zařídím, co bude potřeba; ty se zde pomodli a vyplač. To ti ulehčí.“

Zůstala tam celou hodinu, potom vyšla na chodbu a sestupujíc s vysokých kostelních schodů, rozhlížela se kolem do kola, jakoby se ze sna probudila.

Bylo to za jarního jitra, dosti již teplého. Zimní chlad a teplo bližícího se jara míchaly se spolu, plynouce v povětří každý svojí vyměřenou struhou. Na kostelním návrší zvánělo to mokrou zelení a vlhkostí blízké řeky.

Žofie sestoupila v údolí, v tu stranu ke Dněpru. Cítila potřebu osvěžení unavené mysli a upokojení nervů v té klidné samotě. Uvedla si na osamělou lavičku nedaleko Vladimírova pomníku. Bylo tu úplně ticho. Zřídka kdy mihnula se červená halena mimojdoucího dělníka. A ujednou . . .

Byl to on? Neviděla ho již přes dva měsíce, ač byli tak blízko u sebe — ale, mohly-liž dva měsíce tak ho změnit? Co se z něho stalo, z toho mladého. hochy, s očima tak směle vyzývavými? Šel schýlen, s hlavou k zemi skloněnou, unikaje tak slunečním paprskům, průhledný jako alabastr, jsa zanedbán jak ve způsobech tak v oděvu, on, kterého v eleganci následovali Zikmund i Adam, ba i vzor vši mládeže — Bolek! Žofie vstala a chtěla mu běžeti vstříc, myslíc, že nastala příhodná doba, když viděla, jak spustil se bezvládně na lavičku.

Seděl se spuštěnými rukama, skleněným pohledem, bez pohnutí, jako polomrtvý.

Nemohla se již déle zdržovati. Popošla tiše k němu, přisedla k němu a opřela se rukou o jeho rameno.

„Viktore můj, co je ti?“

Nedivil se pranic, vida ji tu u sebe, aniž se jí ptal, kde se tu vzala. Obrátil k ní na půl hlavu, pohlédl na ni svými skleněnými očima a opět hleděl na druhou stranu.

„To jsi ty?“

Hlas jeho byl strhaný, bez zvuku.

„Ano, to jsem já. Bůh mne sem vedl, abych tě viděla. Pověz mně, Viktore, jako bys to povídal matce, co je ti?“

„Co jest mi? Nic. Nadešel můj konec. Nic jiného.“

„Konec? Ve dvaadvaceti letech? Vždyť nevíš, dítě, co to mluvíš?

Máchnul lhostejně rukou.

„Mám-li vypít láhev vína,“ řekl, „mohu ji srkat i po kapkách, nebo po sklenkách, anebo ji mohu vypít jedním douškem. A tak je to i se životem. Někteří srkají jej pomalounku a prodlouží si jej o měsíc, jiní za tu dobu prožijí dlouhá leta. Já poži celou svoji porci najednou. Ani kapky nezůstało; nic, nic.“

„To se ti jen zdá. Neznáš zásoby svých sil a neznáš ani toho, co ti život ještě dáti může“

„A ty zase neznáš mého života, mé duše. Co ty, tak čistá, svatá, chodící po oblacích, víš o vášnivosti, která celou bytost lidskou prohřívá jako oheň a sežírá jako rez? Není možno růsti travě tam, kde pravý víchř přeletí.“

„Viděla jsem, milý Viktoro, víchř i bouře na našich stepích, a přece později zazelenal se tatáž step obilím i travou. Viděla jsem, jak oheň sežehl celé lesy, a přece potom na spáleništi tom zasazené mladé štěpy rostly.“

Pokrčil ramenoma.

„Fráze,“ odpověděl. „Vyroste sice tráva, i mladé stromky vzrostou, ale není již to přece jen táž tráva, ani týž strom, který vyrval víchř a požár sežehl. Na spáleništi možno opět vystaviti nové budovy, ale ze spálenišť — nic. Kdybych já měl děti, ty mohly by napravit to, co jsem já zlého učinil, mohly by očistiti aspoň jméno našeho rodu, ne-li jméno mé. Já již nemohu napravit nic.“

„Což kdybych ti řekla, Viktore, abys na to vše zapomněl, jako se zapomíná na zlý sen, abys zapomněl sám na sebe, jakým jsi byl, i na to, co se stalo, a abys začal žiti nový život, nepohlížeje do minulosti?“

„Zapomenouti může jen ten, kdo se může rozloučiti s minulostí. Mne však ona svírá železnými pouty a nepopustí.“

„A což, přetneš-li ta pouta, nechť tě to stojí cokoliv?“

Pohnul sebou netrpělivě.

„Ale dej mně s tím pokoj. K čemu? Proč se s tím skrýváti? Já již nebudu začínati nový život. Za ten rok ztratil jsem všecko, všecko . . .“

„Beze jméni možno také žiti. To jen život se nevrací.“

„A což ty myslíš, že je to všecko?“

„Promarnil jsi i můj podíl, není-li pravda?“

Kývl hlavou, hledě při tom na jinou stranu.

„Tobě přece byl ustanoven. Vždyť přece víš, že bych si pro sebe z Miňkovic nevezala ničeho. Promarnil sis to, bylo to tvoje.“

Pohlédl na ni a zadíval se na dlouhou chvíli do té klidné a lahodné tváře. Konečně zakryl si oči rukama

„Když si pomyslim, že tys . . . taková . . . a já, a já . . .“

„Jsi ještě tak mladý, schopný, štěstí ti přeje. Pracuj! Já ti budu nápomocna, seč budu moci. A Stanislav, jak víš, snesl by ti modré s nebe.“

„Stanislav,“ zasténal, „Stanislav! Bože, Bože!“

„Stanislav udělá pro tebe všecko, jako pro bratra. Tolik let pracoval, obětoval se . . . a pro koho? Pro mne nikoli, neboť věděl že pro sebe nechci nic. Pro tebe, jedině pro tebe. Bude mu to asi kruté, že namáhání jeho tak na zmar přichází, a těžké; máť on upřímné, vzácné srdce. Polepši se, a uvidíš, že ti aspoň částečně z bídy pomůže.“

„Dej již pokoj, Žofie,“ zvolal náhle, „dej pokoj . . . Ani slova více . . . nevydržím to!“

„Proč? Což jsi se ještě nepřesvědčil o panu Stanislavovi, ještě jej podezříváš?“

„Já? Kdybys jen věděla . . . Ale ne, ne, proč bych ti to říkal. Jenom mně toliko nepřipomínej toho jména, neboť je mi při tom vždycky, jako by mi vrazil nůž do srdce.“

„Viktore!“

„Ty nevíš, nepřipustíš . . .“

„Což jsi mi nepověděl všechno? Udělal jsi snad Stanislavovi něco?“

„Udělal . . . Fajšoval jsem podpis . . .“

Žofie strnula. Tedy tak daleko to došlo, tak nízko již klesl . . . Ach! Co ona řekne matce, až že jí někdy zeptá, co se stalo s dítětem svěřeným její péči!

„Vidiš, že útěchy, naděje a zmužení již pro mne . . . není. Dobře jsem učinil, že jsem ti to řekl. Nebudeš litovati . . . porozumíš aspoň tomu, co udělám.“

Zdálo se jí, že najednou otevřela se mezi nimi široká propast, že ho vidí a slyší mluvit někde daleko.

„Na mnoho?“ zašeptala.

„Neptej se. Naše zbytky to nezaplátí. Ale ani on ne. Bude jim vésti proces s mrtvolou.“

„Ne, ne, Viktore, jen to ne, nikdy!“

Zasmál se trpce.

„Budeš mi tedy ještě vyprávěti o znovuzbudování života ze spáleniště?“

„Ano.“

Pronesši toto slovo, zastavila se na okamžik. Což vrazila se jí do hlavy stará její krev šlechtická? Což stanula před ní řada bílých zjevů v prach rozsypaných obyvatelů hrobův, jména bez hanby a poskvrny zapsaná v starých knihách a na listech kronik, historie a vzpomínky, jichž plno bylo její dětství, plna byla její mladost? Což zazářila v jejich očích pohaslá sláva zlatem i purpurem, jejich neposkvrněné štíty, jejich žiti bélejší a čistší nežli některých hranostajových erbův? Pokušení naplnilo bleskem její srdce; naplnilo se mořem odporu a pohrdání, a to všechno, co bylo trestí její přirozenosti a jejího života, zvolalo hlasem velikým: „Vzdal se, vzdal! Neměj nic společného s tímto člověkem.“

Této chvíle měla Žofie Laňská později litovati, ač byla tak krátká. Kde byl její Bůh, milosrdný Pán Maři Magdaleny, celníka i obráceného lotra, kde byla ta slova plná sladkého odpuštění, povolávající do otcovské náruče všechny hříšníky, všechny bez výjimky? A ona chtěla jej odpuditi, ona dala se unésti vlnou horkosti tak vysoko — snad proto, že si ošklivila zlo? Ba, ještě více, ona se ho styděla!

„Není viny, pro kterou nebylo by odpuštění. Není pádu, z něhož bychom nemohli povstati.“

Slova ta pronesla hlasitě, nehledíc při tom na něho. Kdyby na něho hleděla, pozbyla by odvaby.

„To mně říkáš ty!“

„Matka naše pověděla by ti totéž.“

„Matka . . . možná, otec . . . nikoli.“

„Otec náš byl pravým křesťanem, Viktore. Plakal by nad tebou, nena-pravitelného by odpudil litujícího by pozdvihl a k srdci přivinul.“

„Otec můj byl člověk bez poskvrny. Nepřežil by té chvíle, jaká na mne čeká.“

Sklonila hlavu.

„Nevím.“ řekla po chvíli, „nevím, dal li by mu Bůh síly k vytrvalosti; to je jisté, že by ruky na sebe nevztáhl.“

„Ale mne by jistě střelil do hlavy jako psa, a dobře by učinil!“

„Viktore! Nezneuctvej vzpomínky na otce takovými slovy.“

„Nikoli. Budu toliko spravedlivým k sobě samému. Když si vzpomenu, že hned od počátku instinkt, rozum i srdce mně ukazovaly a říkaly, kam jdu, kým jsem a kým se stanu! Víš dobře . . . že víru vždycky jsem měl,

nepozbyl jsem jí ani na chvíli, ani teď. Mám ji celou, tutéž, jako jsem ji měl v dětinství. Toliko ta pýcha, žádostivost, smysly . . . Nechtěl jsem své šíje sklonit pod jařmo, ač jsem dobře věděl, že je to jařmo Boží. Vzepřel jsem se. Svědomí zakřikl jsem záporom, posměchem. Víš, proč jsem byl vůči tobě takovým zlým, proč pohrdal jsem v tvé nepřítomnosti tím, co bylo nejsvětějším? Přehlušil jsem výčitky svědomí. A teď . . . vidím na dno propasti tak jasně, tak důkladně. Tvoje štěstí je zničeno, vlastní život podkopán — naše hanba, cizí bídu . . . a všechno jenom mou vinou! Ach, věř mi! Viděti to a cítiti — toť již opravdové peklo! A k tomu ještě ta víra, že je to jen předehra strašnějších věcí, co očekávají tam . . . kdesi . . .“

„Viktore!“ řekla uchopivši jej za ruku; pamatuješ se na tu hodinu, když si se vrátil domů k matce a nezastal si jí už živé? Pamatuješ se, jak jsme šli spolu na Brykovský hřbitov? Jak na rakev dopadaly hrudy, které, jak se nám zdálo, padají nam na srdce?

Kývnul mlčky hlavou, oči nepozdvihnul.

„Při památce těch hrozných chvil té zapřísahám, učíš jediné pro mne. Ve jménu našich rodičů, kteří, jak doufám, jsou v nebi, neboť odešli smíření s Bohem i s lidmi. Čini-li ti svědomí výčitky vůči mně, soudíš-li, že jsem zasloužila od tebe vděčnosti, a zachoval-li jsi jen trochu lásky ke mně — na záměnu za celé mé žití, které, jak Bůh ví, upřímně a úplně jsem ti obětovala a dosud obětují — o to jediné tě prosím. Ale já méně. Prosi o to ti, kteří tam na nebi na tebe dosud myslí, kteří nechtějí se rozloučiti se svým dítětem na věky. Učiniš to pro mne, učiniš to pro ně?“

Mlčel zasmušile, upíraje oči svých k zemi. Ona čekala držíc jej za ruce, snažila se slizic vyčísti odpověď z té nehybné tvaře, ztuhlé bolem jako mramor. Najednou objevil se na jeho ústech hořký úsměv, jako ironie, která je někdy tak často křivila.

„Vím, oč mne prosíš,“ řekl, „nemohu ti toho odepřítí. Sám na sebe ruky nevztáhnou.“

Chtěla mu odpovědět, poděkovati. Neočekávala od něho podobných slov. Pochvilou odvráceného nebezpečnosti zachvěl jí jako hrom. Nohy se pod ní zachvěly. Zachytil ji a posadil, ruky její povzněl k ústům a dlouho jí líbal. Nežli přišla opět k sobě, byl on již pryč.

„Viktore, Viktore!“

Chtěla za ním běžeti, chtěla jej hledati. Zmizel. Místo bylo pusto. Nečetní mimojdoucí obraceli se za ní, ukazující prsty na ní.

„Nějaka šílená žena,“ slyšela za sebou.

Co se jí to stalo! Jen jestli ho najde! Musí'a s ním přece ještě mluvití, pomoc si vymysletí. Možná, že jí to slíbil jen fatešné, aby ji upokojil. Možná, že v osamělosti ovládnou jí silnější výčitky svědomí, stud a bol — a on nevytrvá. Ach, kdyby byla při něm, vyložila by mu vše tak jasně, tak dobře . . . Pozdvihla by ho s pomocí Boží spolu se Stanislavem ze dna propasti. Ale v těchto černých hodinách bylo třeba ho stříci, bylo třeba býti při něm, a ona ho pustila, on zmizel, a možná že za hodinu . . . Pojal ji horečný nepokoj. Ty poslední dny takové těžké a tvrdé, ty bezezné noci plné slz, to hrozné vzrušení před chvílí, to všechno přivedlo ji do toho strnutí, které tak často je údělem velice trpících duší. Šla z počátku velice rychle, potom stále volněji, hledíc při tom bez pohnutí před sebe, jak asi dívají se náměsíčníci. Viděla domy, stromy, lidi, ale vše jako skrze mlhu — nepřemýšlejíc o ničem. Šla a šla.

Celé hodiny musily již asi uběhnouti, když najednou jakási ruka uchopila ji za rameno měkce a silně zároveň.

„To jsem já, slečno Žofie; prosím, račte jíti se mnou.“

Poznala ten hlas a dala se poslušně doprovoditi ke drožce. Po cestě pozdvihla oči na Stanislava vedle ní sedícího. Vracel se jí pocit života a s ním vědomost utrpení.

„Pane Stanislave,“ šeptla, „vy nevíte . . . neštěstí . . .“

„Prosím, slečno, neříkejte mi nic. Vím všecko, zajisté důkladněji nežli vy. S Viktorem to nestojí dobře, ale postaráme se, abychom jej zachránili. Teď bych prosil, abyste byla klidnou.“

Netázala se ho. Odkud se vzal v Kyjevě, jak se dostal k ní, jak věděl o strašném tajemství, Viktorem jí svěřeném? Zmocnil se jí veliký a sladký klid jako dítěte, jež strženo jsouc zástupem k zemi, najednou cítí se v náručí matčině. Stanislav zde byl, Stanislav věděl všecko. Všecko jest již dobře, všecko je zachráněno.

XII.

Možná, že Stanislav nevěděl nic více než Žofie, a'e věděl to dříve a důkladněji. Obdržel den před tím od svého advokáta z Kyjeva zprávu, že předloženy mu byly směnky na značné sumy s jeho podpisem. Domyslíl se všeho. Poručil směnky telegraficky vyplatiti a sám bezodkladně přijel. Viktor nebyl doma od předešlého večera, a Žofie od rána. V Laňského bytě setkal se s baronem, který přiběhl tam pln nepokoje a podráždění, tváře se anglicky chladným; u maršáلكové byli všickni poděšení, neboť prodloužená nepřítomnost Žofina hrozila něčím zlým. Vyběhl na náměstí všecek pomaten. Šťastná náhoda vedla ho zrovna v tu stranu, kde ubohou dívčinu již smysly opouštěly. Stanislav náhodu tu nazval andělem strážným.

Nepostačilo jenom Žofii vyhledati. Bylot třeba najíti i Viktora. Stanislav zůstaviv ubohou dívčinu péči maršáلكové, spěchal vyhledati zbloudilce. Hodiny utikaly. Nenavracel se. Žofie neodcházela od okna. Maršáلكová i dcera zanechaly svého každodenního zaměstnání, zkoušely, jak by jí upokojily, plakaly zároveň s ní. Nastal soumrak. Na ulicích rozsvěceny byly svítilny. Město zahaleno jsouc noční mlhou, zazářilo najednou deštěm zlatých jisker. Zvonek přerušil několikrát hluboké ticho a na jeho zvuk vyběhly ženy chvějíce se a nedýchajíce do předpokoje; ale byl to buďto listonoš s novinami, nebo žebrák prosící o almužnu.

Stanislav stále nepřicházel.

O desáté hodině někdo rychle zazvonil.

„To jest on!“ zvolaly všechny tři ženy najednou.

Nikoli, nebyl to on, byl to jen lístek od něho. Žofie nemohla jej přečísti. Z chvějících se rukou ubohé vzala lístek slečna Xavera.

Na lístku napsáno bylo tužkou několik slov:

„Jsem Viktorovi na stopě. Jedu za ním. Myslím, že jej zítra přivezu. Přesvědčil jsem se, že dostal slibu sestře danému.“

Bohu díky. Byl teou zachráněn, ale snad jen na čas. Zítřek přišel i přešel bez Stanislava i Viktora. A po tom dni těžkém, bez kouce, přišel i druhý také takový těžký a dlouhý. V obydlí ve Vladimírské ulici nic se nemluvilo — ženy chodily jako stín, i zdálo se, jakoby byla v domě mrtvola. Třetího dne vyzvala maršáلكová Žofii, aby s ní šla do kostela, vědouc, že v modlitbě nalezne úlevu a útěchu. Kolem poledne se navrátily. V saloně očekával je Stanislav.

Vyběhl vstříc vcházejícím a podpíral potácející se Žofii.

„Viktor žije,“ zvolal spěšně; „nemohl přijeti se mnou, ale je tady. Pojedeme k němu spolu.“

Po čtvrt hodině dověděla se pomalu Žofie všecko. Za hodinu byla u bratra.

Ach, ten lehodný, neupřímný chlapec! On věděl dobře, co činí, když sliboval, že ruky nevztáhne na sebe tehdy, kdy život stal se mu břemenem nesnesitelným. On věděl, že lehce vynajde si cizí dlaň, která na jeho prsa přiloží hlaveň dobře a jistě mířící, jakoby on sám si to učinil. Po celý čtvrt roku znám byl již jeho poměr s paní de Moerveldt, který kromě rozhorlení se pořádných lidí způsobil mu broznější nenavist všech těch, kteří ucházeli se o pohled krásné dámy, zejména však těch, kteří si na její lásku činili starší nároky. Bohatý, hezký a vyfintěný plukovník Golubcev stal v jejich čele. Ten mu také prokáže poslední službu.

Záminka se k tomu našla snadno. Podivno, že přišli na to teprve teď, tak pozdě. Zikmund s Adamem přijali na sebe úkol sekundantů s takovou tváří, jako by chtěli říci: „Konečně!“ Sešli se na druhém břehu řeky, v odlehlé roklí.

(Pokrač.)

Různé zprávy.

Děje vysokých škol pražských. (1409—1622.) Sepsal Zikmund Winter, Praha 1897. Spisovatel vypravuje na začátku též o universitách vůbec a o začátcích pražské university zvlášť. Pražská zřizena dle vzoru pařížského, kancléřem university byl arcibiskup. Theologická fakulta byla první, artistická poslední. (Dnes z universit. akademii — i z české akademie věd a umění — je theologie většinou vyloučena, a literatura a umění staly se nejslavnějšími a nejčestnějšími). Studentstvo združilo se ve 4 národy, český, polský, bavorský a saský, tedy dva slovanské a dva germánské. Že český živel byl slabší, toho byl příčinou veliký nával cizinců. Universita byla mezinárodní, di Winter, což dlužno zajisté vzíti jen cum grano salis, nebo i „professoři“ patřili k národům. Již 1403. je tu samostatná kolej národa Českého, a stále národnostní boje a konečné vystoupení Němcův z university pražské svědčí nad slunce jasněji, že slovo „mezinárodní“ nikterak nesmí býti bráno ve smyslu moderního kosmopolitismu a internacionalismu. Jazyk učebný byl latinský. Pěstování mateřštiny překážel však více humanismus nežli učební latina. Kolejí nazýval se dům nebo místo pro studenty, kde bydlili, se stravovali, a zároveň i pro professory. Takové koleje zřizovali, nadali a věnovali většinou kněží. N. p. kanovníky u Všech Svatých stávali se professoři. Jich kanovnícké prebendy sloužily vlastně na udržování profesorů. Dům pro studenty si zřídili na Malé Straně, kde i učili. Kolej tak vynikla. Největší obětí přineslo kněžstvo, jemuž Arnošt z Pardubic vypsál nemalou sbírku, kterou pořízeno asi nejvíce, di Winter. Dekretem Václavovým ze dne 18. ledna 1409 dány Čechům tři hlasy a cizincům jeden. Obrat tento stal se během časů sám sebou nutný, poněvadž založením nových

universit ve Vídni, Erfurtě, Heidelberce a j. počet cizinců stále se menšil a domácí živel, zprvu přirozeně malý, stále vyrůstal. Neštěstí bylo, že důležitá tato proměna dostala ráz náboženský. Poněvadž Hus stál při Václavovi a při reformě, stáli Němci proti. Tak nešťastnou náhodou národní snahy, které všem Čechům byly společné, dostaly charakter husitský. Počet cizinců vystěhovavších se následkem oné změny ve prospěch Čechů obnášel asi 2000, nikoliv tedy takový velký počet, jak bájí Němci. Česká universita přestala tím býti ústavem světovým a stala se ústavem domácím, národním. Založením četných universit cizích bylo by ovšem k tomu také došlo. Hus zvolen na to od mistrů za prvního rektora. Bohužel, že vliv husitský převládl. Vidíme universitu státi proti arcibiskupovi. Na místo bojů národních nastaly nekonečné boje náboženské. Roku 1414. přijat kalich a stal se znamením odboje proti Římu, a universita prohlásila sebe za nejvyšší rozhodčí autoritu náboženskou. Činnosti svou dala universita podnět k náboženským rozbrojům českým, která pak více opanovati nebyla sto, Hus položil símě, universita pak měla největší vinu na tom, co následovalo. Následkem těchto bojů zahynula nejdříve kolej právnická, byvši obcí zabavena; brzy na to zašla kolej medicinská. Čechové musili putovati opět do ciziny. Roku 1419. rozprášeno katolické duchovenstvo a také theologická fakulta byla bez studentů. Zůstala tu jen husitská fakulta artistů a několik bakalářů theologických. A tato nejnižší část university — artisté byli více přípravou k universitě — vedla celé náboženské hnutí. Než z toho nutno souditi, že kulturní historie spravedlivě psaná, slávu husitské kultury sniží o hodný kus dolů. Žel, že z katolické strany tak málo je pracovníků. Podivně vyjímají se tu slova autorova, že mistři

byli nuceni sčastňovati se „boje národa o život“ zvláště povážíme-li že za Husa a Želivského ani na ulici se nesměli ukázati a byli dokonce vyvezeni násilně z Prahy do Hradce. Život university zanikl v té době úplně. Ochuzení university, založené hlavně penězi a statky duchovními, následkem domácích válek podělo ji navždy kofen k rozkvětu. Od té doby nemělo se nikdy více mezi „vlastenci“ nekatolickými takových dobrodinců kteří by university pomohly na nohy. Autor nejednou s trpkostí toho vzpomíná, ale líčí závistivě přízeň katolíků k vysoké škole jezuitské. To je podivné stanovisko! Nemohli přec podporovati universitu; že podporovali školu katolickou tak stkvěle patří přec k veliké jich cti. Vůbec pozorujeme, že spisovatel, ač přivádí mnoho cenného materiálu, který i nám bude dělati dobrou službu, vede si přes příliš kronikářsky, líče děje university se stanoviska university Karlovy s přízní a účastenstvím, jako kdyby protestantská universita byla skutečným pokračováním Karlovy katolické university, a ječiné oprávněna. To je stanovisko nesprávné, a podrobné líčení dějů pak, ač věcné zajisté poctivé a věcné, dostane pak celkový ráz strannický! V době kališnické byly doby, kdy katolíci také přáli universitě a navštěvovali ji. Domnívali se, že se jim dostane rovnoprávnosti o níž se ucházeli. Panstvictví kališníci odepřeli a r. 1458 uzákonili si na universitu výhradní právo; r. 1461 katolíci z university vůbec vyloučeni. Chodili na studia do ciziny. Jiří a jiní přinášeli značné oběti universitě, a kališníci uzavírali se pokroku, a tak universita hynula uvnitř. Lutherova reformace přivodila po humanismu kterému kališnictví se vzpíralo, nový hrozný zmatek a rozbroj, který zpečetil dokonalý její úpadek vědecký. K tomu přistoupilo kruté a osobní zpátečnictví. Ferdinand I. uvedl do Čech Jesuity, jimž světil založení vyššího učiliště pro katolíky, aby nemusili choditi do ciziny. Spisovatel líčí ho stále jako konkurenční ústav. Nezamlčuje útoků protestantských proti němu a výtečnosti školy, ale stojí přece

jen kronikářsky na stanovisku strannických zpráv protestantských mistrů, a Scumida cituje nejednou dosti zlomyslně. Kdo jen trochu farisejskou a tajné cesty milující úskočnost protestantskou zná vi. jak právě tu je třeba nejsvědomitější kritičnosti. „Professori university navedli radu městskou, že vydala výstražný dekret, by nikdo neposílal do školy k Jesuitům, u nichž žák by mohl býti naděnut pověrami papežskými“. Dekret ale později byl zrušen. Školy jezuitské výtečně rozkvětalý a získaly si přese všechny někdy i hnusné pomluvy důvěry a lásky národa, tak že brzy staly se v pravdě národními, kdežto svazek university s Wittenberkem a německou protestantskou školou pražskou činil onu národu cizejší. To by bylo slušelo se spíše vytknouti než vypisovati, tak přehorlivě a široce, zevní pákázalosti divadelní a p u Jesuitů a dávati jim jen konkurenční a lidu lichotící význam. Po vítězství revoluce; Jesuité bez milosti vyhnáni. Universita ani tím nezískala, nebo professoři dávno již zabývali se více politikou nežli vědou. Král a stavové byli ještě pákavitější nežli vrchnost katolická. Více než o vše jiné šlo jim o panství a kapsu. Vítězstvím na Bílé Hoře Jesuité se vrátili. Jak je měl lid v lásce a uctě, svědčí okolnost, že ihned měli 1500 žáků; z panstva 9, z rytířstva 37; ostatní patně z lidu. Než z toho jediného fakta dlužno souditi, na čí straně byl národ; ono jediné mělo by diktovat zcela jiné stanovisko, než jaké zaujímá kniha. Těmito několika řádky nestavíme se však nepřátelsky k dílu slovatného spisovatele. Znamená přece jen značný pokrok v historickém badání, ač po Wintrově „Životě církevním“ byli bychom více očekávali. V tomto tušili jsme krok k rozřešení a urovnání propasti v české historii stávající, v dějinách university prociťovali jsme spíše krok nazpět. Přes to nalezne v něm katolík nejedno faktum, které ku katolickému stanovisku historickému může tvořiti pilíř velmi silný; třeba jen kriticky a s širším hlediskem na děje národa českého je rozebrati.

* * *

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrosově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Slovo k letošnímu sjezdu českoslovanských katolíků v Praze.

Po sjezdech v Brně, Táboře, Příbrami a Hradci Králové dochází konečně také na královskou Prahu, kde jsou hroby svatých zemských patronův, kde dějiny české vůbec a náboženské zvláště měly povždy své ohnisko i středisko, a kde bez odporu bije srdce národně-politického našeho života, pokud porady a zkoušky v příčině jeho poklepu a poslechu z lišáckých neb diplomatických důvodů nekonají se ve Vídni, jejížto parlament stůně právě akutním marasmem. Stověžatá Praha zvolena tedy pro letošní sjezd českoslovanských katolíkův!

Dovolujeme-li si na tomto místě pronésti některé poznámky, činíme to jenom v zájmu věci samé.

Předem připomínáme, že doba, v nížto žijeme, jest velice vážna, na události dalekosáhlého významu bohata, odkladu nesnášející a ke svrchované opatrnosti při každém kroku vybízející. A hledíce k uvedenému, domníváme se, že by se co nejdůtklivěji doporučovalo a by se sjezdy českoslovanských katolíků konaly co rok a ne teprve v menších či větších rozstupech časových, jakož i aby politické a národní otázky nebyly ze sjezdových jednání vylučovány.

Všeobecné sjezdy katolíků českoslovanských měly by konány býti každého roku. Na diecésních sjezdech probírány jsou otázky v tomtéž skoro objemu, a tudíž tím spíše neměla by se pouštěti se zřetele otázka pravidelných všeobecných sjezdů českoslovanských, jež by se vztahovaly ke všem zemím koruny České a jež by udržovaly nepřetržité styky i s katolíky ostatních slovanských národů v našem mocnářství, nevyhýbajice se při tom ani výměně názorův o podstatných věcech s katolíky německými. V katolickém našem těle rozproudil by se zdravý život. V pravidelných poradách odpomáhalo by se soustavným způsobem nedostatkům i vadám, jichž nejsme prosti, léčily by se choroby na údech i celém těle, patrným by se stával postup započatých a prováděných prací, zkrátka — vidělo by se, co již máme, a čeho se nám ještě nedostává v zájmu nás samých i vůči našim nepřátelům, jichžto,

bohužel, neubývá, nýbrž naopak přibývá. Sílili bychom ve své domovině. Pro diecése by se práce rozdělovala dle potřeb místních, neboť drobná práce jest pro národ vždy zlatodolem, podobajíc se tiché, dlouhé husté vláze. Vlast naše, která náboženskými různicemi a roztržkami tolik vytrpěla, prostoupena by byla všecka zdravými cévami, jež by jedním směrem sílu svou mesly nezištně dobru národa i země. Organizace církevní jest nad jiné provedení myšlenky této přízniva; výhodnějšího zařízení neze jinde naléztí. Je tu organizace již provedená, organizace samostatná; třeba jen užití toho, co tu jest. Provedla-li by se věc s napjetím všech sil a s nutnou vytrvalostí, výsledek by každého přítele opravdového pokroku plnou měrou uspokojil, ba překvapil; na pokyn v matičce Praze rozezvučel by se po celé vlasti lahodný a silný souzvuk — v nejkratší době, souzvuk, jenž by nám dodával důvěry vespolek, povzbuzení k dalšímu, jenž by však též nepřátely poučoval o naší síle a našich prostředcích. Mohutněli bychom doma a ve vlastním táboře. Při tom ovšem pěstovaly by se přátelské styky i s katolickými bratry slovanskými v naší říši. Na katolické půdě nejlépe by se mohlo dařiti slovanské vzájemnosti, jež by zajisté nesla utěšené plody i ve Vídni. Parlamentární kampaně posledních desetiletí jsou toho nejlepším dokladem. Liberalismus v ovzduší takovém neprospívá; a proto také liberalismus, jež vykřikovala mladočeská delegace, na slunci vídeňské sněmovny vybledl, a to tím spíše, ježto osobní zájmy stavěny byly při každé příležitosti nad zájmy národa. Upřímný katolicismus bude rakouským Slovanům skalopevným tmelem, jenž nedopustí nikdy, aby říše uvnitř byla rozviklána a zvenčí pošramocena. A ježto čisté učení Kristovo nechce poroby a poníženosti, nýbrž hlásá rovnost a spravedlnost, mohlo by při nastiněné práci nejspíše ještě dojiti k žádoucí dohodě mezi rozváděnými národy rakouskými, najmé mezi Čechy a Němci; jinaká práce jest lopotnou námahou Sisyfovou.

Z toho však zároveň vyplývá, že není ani odůvodněno, ani správně, že z jednání letošního sjezdu pražského vyloučena jest politika. Koná-li strana sjezdu, vydává li žurnály, stará-li se o zakládání spolkův a jich rozkvět, není a nemůže za dnešní doby býti politicky bezbarvou a lhostejnou; neboť, jednajíc o veřejných otázkách nemůže se vyhnouti přes všechnu omezivost úskalím národním a politickým. Jak jednati možno v království Českém na př. nyní o sociální otázce a nedotknouti se při tom národnosti, když právě nyní pozorovati lze v nejednom směru příčinný souvis obou? I stanovisko naše k ostatním stranám v národě žádá toho, aby národní i politické věci nepřecházely se mlčením. Nepřátelé naši pak tím spíše mohou pochybnosti své o našem národním smýšlení a přesvědčení provázeti nesprávnými glossami, jichž my ani nevyvracíme, když jsme shromážděni při všeobecném sjezdu; tak nerozhodní jen se od nás z pochopitelných příčin odvracejí, a nepřátelé hudou si pěkně svou dál. Nechceme-li býti stranou politickou, neprospěšny jsou četné i hmotné, i mravné oběti, jež stoupenci naši přinášejí v zájmu strany. Vlivu na veřejný i společenský život domoci se může jenom strana politická, strana politicky činná; jediné politickou prací opravíme školu, zlepšíme zákonodárství živnostenské a doděláme se splnění programu, jenž si sestavujeme. Bez politické akce volání naše po opravách jest hlasem volajícího na poušti. Katolicko-politické jednoty naše, ač již v Praze roku 1896 dán byl návrh na častější jich schůze, v nichž vě-

nována by byla pozornost časovým otázkám, jsou málo činný, nechceme-li přímo mluvit o jejich nečinnosti. A co tu paltivých časových otázek! Po léta skoro se mlčí o věcech národních a politických, a když dojde konečně ku všeobecnému sjezdu v Praze, vyloučí se z jeho jednání — otázky národní i politické. Takhle budeme neustále politickou popelkou! Nebuďtež slova naše jinak vykládána, než jak jsou citěna — v konečný zjar věci.

Jedno ještě tane nám na mysli ve příčině dnešní politiky naší. Politika naše jako vždy, tak jmenovitě nyní, souvisí úzce s vídeňskou alchymií. Co se děje u nás? S počasím změnila se také politika, ale — herci zůstali. Tito však nechtějí vyzdvihnouti úplné oponu, aby lid v hledišti neprohlédl podrobně zákulisí; a proto vytahují se do popředí veřejného života našeho otázky naprosto podřízené, otázky, jež mají mysl lidu od jádra odvrátiti a k malicherným zjevům na slupce upoutati. Takovou otázkou jest i záležitost Husova pomníku na Staroměstském náměstí. Ze způsobu, kterým se věc fedruje, musili přece rozhodující činitelé z „liberalního“ tábora bezpečně souditi, že „pomník“ jest provokací všech katolíků českých, a proto jim se právě o provokaci jednalo. Malicherností rozpoutány mraky prachu, ve kterých latuje se „česká politika“. O věci sjezd přece promluví; tu však by bylo svrchované na místě, aby se nynější mladočeská politika na sjezdu položila pod dobro u lupu poctivé kritiky.

Uspořádány byly až dosud čtyři sjezdy. Průběh jejich jest více méně znám jednak ze současných denních listů, jednak ze zvláštních zpráv, jež byly tiskem vydány. Jaký však měly sjezdy ony výsledek? Uvažujice o věci, musíme nepokrytá a otevřená doznati, že nedostává se tu výkonné moci, jež by prováděla usnesení sjezdová, tak že by tu vlastně šlo o neustálý rozvoj, soustavné rozšiřování a prohlubování práce katolické v plném toho slova smyslu. Brala-li by se akce naše tímto směrem, měly by sjezdy českoslovanských katolíků svůj praktický význam, jenž by jim byl přiznáván i od jiných stran politických. Podnes však tomu tak není, a v tom leží opravdu veliká chyba. Jest ovšem pravda, že katolická věc v zemích našich v nejedné příčině pokročila, ale to není zásluhou posavadních sjezdů, nýbrž toliko potěšitelným výsledkem odvahy a příčinnivosti snaživých jednotlivců, kteří roztroušeně a bez jednotného plánu do práce se tu a tam dali. Na sjezdech mluví se na př. o katolickém životě spolkovém. Co však platná jsou pěkná slova, když nejsou provázena ihned také skutky! A dle spolků měří se síla stran, poněvadž pomocí a prostřednictvím jich provádějí se úkoly stran vůbec a nejučinněji. Kolik a kde od té doby založeno bylo spolků katolických tovaryšův a katolicko-politických jednot? Sociální i národní demokracie, jež v programu i cílech valně se od sebe neliší, vzrůstají dle přesné propracovaného plánu, kdežto naše spolkovnictví neustále živoří, ač již na čtyřech sjezdech o něm se mluvílo a příslušné resoluce byly jednomyslně schváleny. A přece spolky obojího druhu mají svůj význam a váhu. Potřebí tu jenom silného a bdělého ramene, jež by neumdlévalo, jež by neohrožené a beze všech ohledů v pravo i v levo při náležitém rozhledu a porozumění věci pracovalo dle určitého plánu — kus za kusem — bez hluku a tiše. Není také radno ihned po každé schůzi všechna usnesení uveřejňovati v novinách, nanejmé ne to, co dotýká se práce teprve chystané i připravované. Vojevůdce, jenž by se se širokou veřejností sdělil se svým

plánem, nedodělal by se dojistá cíle a došel by malé pochvaly, ne-li výsměchu se strany nepřátel, již dověděli se o jeho přípravách i tužbách vlastním jeho přičiněním. Uprímnost má někdy své meze, a překvapení bývá časem také na místě.

Co tedy činiti? Bylo by žádoucí, aby tu byla neustálá hlídka křesťanská, jež by byla v permanenci a vždy pohotově. V jejích rukou by ležela naše věc. Ta by mohla mít i exekutivu sjezdovou, ta by mohla konati přípravy ke sjezdům dalším, ta by mohla členiti a prováděti naši organizaci a dávat pokyny i rady v jednotlivých případech. Sjezd pražský by ji zvolil; mužové, hodní důvěry, by ve skrytě pracovali, majíce právo kooptace; další sjezd by byl pokračováním předcházejícího; stará vigilia by byla potvrzena v čestné své hodnosti neb jinou nahrazena, stávajíc se tak osvědčeným klubkem Ariadním, jež by nás bezpečně vyvedlo z labyriatu dnešní nehotovosti, osamocnosti a politické nerovnosti.

Hlídka sv. Václava byla by vedle jiných ještě úkolů hodnověrnou informační naší kanceláří nejenom pro záležitosti vnitřní, nýbrž i tlumočnicki pravdy za hranicemi, prospívajíc tak co nejvydatněji naší vlasti, jež nesprávnými zprávami tolik již utrpěla pohany a zla.

Snad s úkol ten by bylo některé naše sdružení. Podotýkáme hned, že nebyli bychom nikterak pro ono, jež nám tane na mysli, a jehož si zajisté ihned vzpomenou ti, kdo znají věc. To jest aparát mimo jiné poněkud veliký, jenž by se neosvědčil při provádění úkolů, na něž tuto se myslí. Pracovníky kvalifikovati dlužno jedině a vždycky dle práce a prací. A celé předivo organizace nelze rozvínovati před veřejností, nýbrž jen v úzkém kruhu zasvěcencův a důvěrníkův. Výsledek jen musí býti všem patrným, ne však práce a prostředky, jež přístupny a známy jsou jen nečetným osobám, jimž nesmí běžeti o osoby, nýbrž o věc.

Tolik zatím dnes o uvedených třech poznámkách ku pražskému sjezdu českoslovanských katolíkův. Jednoho si vřele přejeme, — aby těchto několik řádek dalo podnět k úvahám i přemýšlení o věci na povolaných místech, jakož i v „Katolických Listech,“ které by mohly s účinkem dobrým do našich záležitostí zasáhnouti.

Kéž nezůstane jen při slovech! Škoda potom času, práce a peněz.

Exiguus.

Různé myšlenky o nationalitě.

(Dokončení.)

V městech mají největší obchody židé; — maloživnostníci zápasí s ohromnou konkurencí, a nemohou se zmociti k úplné samostatnosti. Dělnictvo až na malé výjimky buď otrocky sklání hlavu před chleboďárci židy, aneb pěstuje onu „zářivou kulturu“ ve spolcích soc. demokratických. Odrostlejší mládež ihned přijímá revoluční nauky košutismu, a samým šarvátkám, pračkám a bouřím není ani konce. — Také zlomyslná ruka svobodomyšlného zednářstva zde hraje zhoubné dilo, v mnohem větších rozměrech než u nás. Malé, nevinné dítky již jsou víře své odcizovány a ssají do sebe onen jed klamných teorií.

Civilní sňatky také v míře netušené nesou své ovoce. Žasnouti musí člověk, navštíví-li město as s 5000 obyvateli, v němž se to hemží nemravnými, veřejnými ženštinami, které také okusily onoho „dobrodiní“ civilních sňatků. Všude, kamkoliv noha naše vkročí, samý hnus, nezdravý kvas, těžká atmosféra. — Kostely jsou málo navštěvovány, školy každou chvíli pro samé výtržnosti zavírány. — A na to vše vláda nepatří, jakoby to byla věc zcela vedlejší. — Zde jest zřejmě viděti onu dalekosáhlou lidskou bídu, které bohudik, přec ve vlastech našich není tak v hustých případech poznati. Zde klesl již cit lidskosti na nejnižší stupeň, — a jaké to bude mít ještě další následky? Bůh to suď! Stal jsem se očitým svědkem těchto děsných poměrů a věru, s hnusem a vnitřním rozechvěním od takového bídného hospodářství musil jsem odvrátiti oči.

O výsledcích a pojímání vlastenectví v Itálii a ve Francii ani nemluvíme. Kdo má odvahu, moderní princip vlastenectví schvalovati, ať tak činí; my katolíci nikdy se k němu nepřidáme. Nám skromnější svrchu vyličený jeho pojem dostačí. Není tak boucharouský, ale je světější, protože odvozený od zákona, a výsledky jeho vedou ku pokoji a štěstí lidu. Každé jiné vede snad na chvíli k ukojení šovinismu, ale bývá na konec pomstěno hroznými následky. Však v době husitské máme naučení, kterého bychom neměli nikdy zapomenouti. Má dosud veliké chvalořečníky, kteří nechťi viděti, že konec jeho neležel v nepřátelství z venčí, ale uvnitř v husitství samém, v těch násilných a revolučních prvcích, které, když zvítězily nad zevním nepřítelem požíraly pak vlastní národ vniterní zkázou.

Nemůžeme si odepríti, uvéstí ještě jeden citát z nejmodernějšího velikého díla velikého básníka, který k našemu předmětu dobře se hodí. Rozprává nationalní moment, který v nejednom bodu je aplikací na naše thema o národnosti vůbec a jeho poměru k samostatnosti. Mluvíme o Vrchlického Bar-Kochbovi. Líčí se v něm poslední povstání židů a boj jejich za samostatnost proti Římu. Vůdcem židů byl Bar-Kochba, poslední Messiáš. Situace je následující:

Bar-Kochba chce získati křesťany ze židů pro svou myšlénku, pro boj až na smrt proti Římu. Dal k sobě pozvati Judu, biskupa. Poukazuje na nepřátelství křesťanů a židů, dí k Judovi s narázkou na rabína Akibu: „Jste jedním vrahem stejně napadeni, obě obce posvátné, a přece proti sobě stojíte jak soci od věků. Kde láska jest, již v štítu svém váš mistr stále ved’? (To už platí jen Judovi). Na učeníky zdá se nepřešla když v svrchované chvíli nebezpečí jest ještě možné nevražení.“ To jest ovšem historická nepravda, neboť křesťané to byli, již trpěli pronásledování a smrt, sami nechovajíce nepřátelství žádného. O nenávisti nemůže u nich býti ani řeči. Biskup reaguje na to teprve později. Ale okolnost ta je nám vedlejší. Judas uznává pevné svazky s Israelem, rovněž i společného nepřítele, ale přece nemůže jíti s Kochbou; mají oba jiné cíle. „Za vlast svou, za svobodu svou bojujete vy“ dí k Bar-Kochbovi. „Vy nikoliv?“ táže se tento. Judas odpovídá:

Co nám jest, pane, vlast?

Vlast, svoboda — a co s tím souvisí
na hroudě lpí a co nám hrouda jest?

My z ducha jdeme a řší naši duch

Ten mezi nezná, krajů, národností.

Jsme křesťané, jsme ditky říše boží,
sta trůnů kol se může vystřídát
a vystřídá — co všechny trůny nám?
Což nepravil náš božský spasitel
„z tohoto světa není moje říš?“
Co nám je Hadrian, co Bar Kochba?
jen stíny na zdi, světa na scéně
jen herci, kteří přijdou, odejdou;
my jdeme dále z věků do věků
a světa konec, ba i za něj dál.
Co panství světa u nás znamená?
Co moc a vláda, krajin hrauce?
Co sšlapané v jho spjaté národy?
To všecko bezvýznamné cetky jsou. — —
Co nám to vše? Jen prach a prach a prach!
Ten duch jest v nás, jest z Krista Ježíše,
jenž povolal nás k žití věčnému.

Odmítá proto spojenství. Cítí se židy, ale ruky k „odboji“ nepodá. Bar-Kochba odpovídá „Jen k obhájení vlasti, národa a víry dědů — je to špatné snad?“ Judas dí:

Vlast — národ pro nás prázdna slova jsou,
nám národem a vlastí celé lidstvo,
kde Kristův kříž se zvedá v slávě své. — —
A proti moci, jakou dnes jest Řím,
ustát s mocí zase, káže násilí,
a přece pravil Kristus k Petrovi.
„Meč schovej do pochvy“ — co zbývá nám?
Řím strpíme, neb strpěli jsme víc
Caesarův cirky, Nera pochodně.
vše ostatní — však zabilo to ducha?
Ten přehoup dál se přes vše protivenství
a tím jen rostem. Pokud naše církev
jen duchem založena, jenž jest Bůh,
stát bude na duchu, jest nesmrtelná,
neb co jí potom prostor jest a čas?

Bar Kochba odpovídá, že křesťané jsou také lidmi a tudíž že ani dlouho nebudou tací, jak je líčí Judas; ano horší budou. I duch musí se vtělit, chce-li obnovit tvář země a vlastní jí, v sílu a moc. Ta se jeví ve vlasti, národu. Ale i víra bude jednou hledat ztělesnění vlastních symbolů v moci, síle, vládě. A křesťané žijí ve světě, v něm zápasí a nejsou holé stíny. Mají vlast a národ. Co chcete vy? Judas:

Jen říši boží chceme na zemi,
jež všechny stejnou láskou objímá.

Tvůj spor s Římem se nás netýká. Co nám svět a moc a království kterékoliv? Naše je jinde. I kdyby zvítězil Israel cele — pro nás je to nic, ač hrdinské jeho činy oceňujeme. Duchem církve to nehne; je z věčna. Bar-Kochba uzavírá na konec z toho: „Vy nemáte vlasti, vám národ pohádkou, jste křesťany, vám stačí to. A Akiba, že ta říše ducha u křesťanů jsou prázdna slova, dým, nic více.“

Podobně čteme v jiné epopeji Vrchlického, v Julianu Apostatovi, výrok téhož, že i ten špinavý Hebrej má národnost, jen Galilejčik ne.

Bojoval Bar-Kochba a Akiba za národnost židovskou? Nikoliv, nýbrž za židovský stát. Jeho boj byl politický, částečně i náboženský, aspoň v očích

lidu. S bojem za svobodu národa byla spojena i idea messianská a zájem osobní. Klademe otázky, s jichž hlediska chceme věc rozvinouti: byli křesťané ze židovstva povinni bojovati ze zájmů národních s Bar-Kochbou? Zůstali vůbec křesťané ze židovstva ve svazku židovské národnosti, přijavše křesťanství? K prvé otázce odpoví moderní liberalismus bezpodmínečně: ano. Jsou odpovědi biskupovy učením církve, třeba i původní církve?

Židé měli jako národ zvláštní poslání od Boha. Měli udržovati víru v jednoho Boha, tedy původní zjevení, a měli připravovati Vykoupení. Toto jejich poslání vytvořilo z nich národ zvláštní, od jiných oddělený, tvořilo tedy důležitou nationalní tradici, vážný důležitý moment. Stalo se během doby, že opustili původní svou řeč, která jinde všady tvoří nejdůležitější moment nationalní, a přijali řeč aramejskou. Ale zůstali přece národem židovským, národním, svérázným typem. Tradice dějinné a hlavně messianská idea slučovala je v celek a oddělovala od národů jiných. Židé se rozdělili co do víry. Jedni chodili na Sion, druzí na Garizim, nenáviděli se jako náboženské strany, ale nepřestali tvořiti národ jeden. Spjovaly je dějinné tradice a rovněž idea messianská, idea „vyvoleného národa,“ byť se i byla zkalila, veškeré církevnictví. Tvořili říši, byť někdy i rozdělenou a proti sobě nepřátelskou. Přišla doba, kdy zapovězena jim byla obrázka, kdy byli pod cizím panstvím, ale přece měli vědomí jednoho národa a tvořili nationalitu, národ zvláštní.

Idea messianská došla vyplnění v Kristu. Jen část židů přijala křesťanství. Ostatní byli sice rozděleni v mnohé sekty, ale byli ještě národem. Spjovaly je falešná idea messianská, země, obyčej, starý zákon. Pozvedli se v boji za svou samostatnost. Mohli křesťané ze židovstva bojovati s nimi? Kdyby se bylo jednalo o uchránění nationality, o vydobytí samostatnosti jako národ, zajisté. Kdyby všichni židé se byli stali křesťany, byli by zůstali nationalitou, zrovna jako dnes máme křesťany různé národy a státy tvořící. Křesťanství bylo by jen znamenalo náboženský a kulturní vývoj a ovšem dovršení Zákona Starého. Jsou ještě jiné semitské kmeny a nationality, jako Germané a Slované tvořili různé kmeny. U Němce dějinný vývoj je sloučil v jeden velký národ; u nás pozdním pokřesťaněním Slovanů, husitstvím, rozštěpením se následkem úpadku Maďarů tento slučovací proces byl zastaven a nedokonán, nebo dokonán jen někde jako v Rusku. Tentýž proces stal se i u Francouzů, kteří rovněž vznikli v jeden velký národ procesem slučovacím. To by se bylo mohlo státi i u kmenů semitských, živel tak zvaný židovský byl by udal ton jako živel nejkulturnější. Ale nutné to nebylo; mohly zůstati i různé kmeny jako příbuzné, ale samostatné nationality. Že se pokřtění židé považovali za členy národa židovského, za členy židovské nationality, víme z Pisma svatého. Byla z toho i mnohá nedorozumění. To pak by platilo tím více, kdyby židé i křesťané ze židů nepřestali Palestinu považovati za svou vlast, za svou zem otcovskou. Kdyby tedy židé povstali proti svým utlačovatelům jako národ na uhájení svých svobod, své říše, svých práv, nebylo by křesťanům nic vadilo jíti s nimi. Ano, kdyby byli palestínští židé dávali křesťanům svobodu vyznání a spravedlivě i nad nimi vládli, mohli jménem národa zváti je k obraně vlasti. Různost víry pak nemohla by křesťanům býti důvodem, nesúčastniti se boje, leda snad jen potud, pokud nový zákon lásky by sesiloval ostatní protidůvody. I při Bar-Kochbovi byl židovský národ rozdělen. Jedna část považovala za moudřejší a prospěšnější pro vlast — tedy za vlastenečtější, podrobo-

vati se Římu, poněvadž viděla, že síly malého národa proti kolosu římskému nestačí. Chtěla menší zlo. Druhá strana chtěla boj. Jistá část národa se povstání ani vůbec nesúčastnila. Klame se tedy Vrchlický, klade-li Judovi do úst takový kosmopolitismus, který práva a svobody národa neuznává a zapovídá je hájiti i s mečem v ruce. Celé dějiny svědčí o tom, jak i křesťané a církve jednotlivých národů vystupovali na obranu vlasti.

Z historie však víme, že křesťané ze židů povstání se nesúčastnili aneb súčastnili se ho jen výmínečně. Proč. Židé, jak i z Bar-Kochby patrně, nevystoupili na obranu své nationality a své říše, ale vystoupili pod praporem messianským. Bar-Kochba vystoupil jako nový messiáš. Židé tedy povstali pro ideu, které více nebylo, byli svedeni heslem jednoho muže. Tu nemohli křesťané se súčastniti, neboť pro ně idea messianská byla vyplněna. A idea, pro kterou se vznítli, byla skutečně falešná, bylo to heslo, byla to frakce. Jeden muž, jedna strana dovolovala si vštěpovati a nutiti své přesvědčení lidu a prohlašovala je za věc národa, za všenárodní. Jménem jeho volala do boje. Tu nemohli křesťané spolupůsobiti. A výsledek dal jim za pravdu. Oni ovšem byli poučeni zjevením.

Odpovídáme tudíž k navrženým svrchu otázkám. Předně: Křesťané ze židovstva zůstali členy národní individuality židovské. Řeč kmene mohla zůstat i jejich řečí, rodové a historické svazky zůstaly tytéž, posvátný Sion stal se ještě posvátnějším, všechny obřady náboženské, tvořící důležitou část individuality židovské, zůstaly jako posvátné tradice. Na nichž Nový Zákon spočíval a jichž byl vyplněním, i na dále, ano novým zjevením Messiašovým nabyly nového posvěcení. „Nepřišel jsem rušit zákona“, pravil Kristus. I dnes máme velké množství semitských kmenů, které staly se křesťanskými a zůstaly svými individualitami. Za druhé: křesťané nemohli se spojit s Bar-Kochbou, poněvadž boj jeho proti Římu veden byl jménem bludné idey messianské. Podobně nemohou se katolíci stotožňovati v moderní době s takovými stranami, které pod zástěrou národnosti vedou boj osobní, nebo boj proti autoritě, nebo boj proti vině, boj liberalistický, boj takový, který odporuje zákonům Božím. Kdo z katolíků přece tak činí, neprospívá vlasti a národu, ale stává se nohsledem nějakého moderního Bar Kochby, zosobněného buď v osobách nebo zásadách. Palacký řekl, že nad dobrem národním stojí dobro lidské. Lépe lze snad říci, že podmínkou každého dobra i národního i lidského je křesťanství, reprezentované v katolické církvi, že obé mají v něm své prameny, tak že bez něho není ani dobra lidského, tím méně pak národního. Za třetí: To, co klade Vrchlický do úst biskupu Judovi na ono království, které známo je pode jménem „mystické Tělo Kristovo.“ Toto je ale království milosti Boží, jež nadpřirozeně všechny ty spojuje, jež skrze milost posvěcující, již duše jejich jsou posvěceny, trvají právě v jednotě s Bohem. Tato „říše ducha“ je neviditelná a neupadá v jedno s pozemskou církvi která je viditelná a skládá se z lidí s lidskou přirozeností. Pro ty platí mnoho z toho, co mluvil Bar-Kochba; Judas neprávem to odmítá. Tu tedy Vrchlický církevní názory o nationalitě a státu zodpověděl bludně.

Národ židovský jako stát vzal za své. Vidíme v dějinách vzácný, snad jediný příklad, že národ jako celek přestal existovati, ale že přec trvá dále. Má tento národ svou nationalitu? A jestliže ano, co ho udržuje? Má-li žid nationalitu, je soud rozdílný. Někteří pravi, že nemá, soudíce tak z toho, že

nemá své řeči, že přijímá řeč národů, mezi nimiž žije, že přijímá i tradice země, že je internationalní. Nelze však upřít, že i ti židé, kteří s národem dlouho žijí a v ohledu náboženském patří k emancipovanému židovstvu, stojíce na stanovisku liberalismu, nepozbývají povahy semitské a jistých plemenných zvláštností, ostatním severním národům cizí. Ty individuální zvláštnosti židovské velmi ostře persifloval dr. Ernst Stusslieb v knize „der aufgeblasene Talmudlöwe“ (Würzburg 1892). ale i vážné spisy vědecké je konstatují vesměs. Židé mají ještě něco zvláštního, všem společného. Co je v tom udržuje? Náboženství, praví se obyčejně. Ale v některých zemích žijí židé, kteří se přiznávají k židovství, ačkoliv jsou náboženství křesťanského. Na př. v Petrohradě je takových židů 5000. Jestliže pokřtění židé ztrácejí svou nationalitu, je toho příčinou, že se žení nebo vdávají se členy usedlého národa. Děje se tu totéž, co se děje v manželství mezi Němcem a Čechem, nebo s přistěhovalcem v zemi cizí. Není pochyby, že kdyby pokřtění židé vstupovali mezi sebou ve sňatky, že by plemenné své zvláštnosti dlouho zachovali. Jsou země, kde jsou státní matriky, kde jsou lidé nekřtění, potomci křesťanů, kde jména všechna se znationalisují a kde je mnoho židů stejně nevěreckých. A přece ani tam nesplývají tito židé s národem, ač mají jeho jazyk, podléhají stejným zákonům, chodí do téchže škol. Nad to pak možno se tázati, což mají židé náboženství? Kolik je takových, kteří věří v starou ideu messianskou? A talmudismus není náboženstvím.

Náboženství neudržuje židy. A jestliže přece v náboženství židů spočívá jistá síla, jež je pojí, není to náboženský moment jeho, ale organizační. Židé jsou organizováni v nerozborný celek, a jen to je udržuje. Jako máme různé světové organizace obchodní, finanční, podobně máme mezinárodní organizaci židovskou. A poněvadž tato organizace jde tak daleko, že dovoluje jen sňatky mezi židy, udržují se v ní i plemenné zvláštnosti. Velkolepé úspěchy finanční, obchodní, žurnalistické daly této organizaci moc světovou, učinily z ní velmoc prvního řádu, a proto tato organizace je každému židu tolik drahou, že jen stěží ji opustí. Tato organizace má také své dějiny, své tradice, své statky duchovní. Zlaté tele je bohem této organizace, kněžími jeho jsou ty velkolepé výhody, které velmoc zlata dává.

Vracíme se k Bar-Kochbovi a k slovům Judovým. Křesťanští národové, přijavši viru Kristovu, pozměňují poněkud svou nationalitu a sblížují se, poněvadž život jejich řídí tytéž zákony viry a mravu, ale jich nationalita trvá. Židé tvoří jen mezinárodní organizaci. Nazvete ji „říši ducha“ a pak slova Judova hodí se slovo za slovem na internationalní židovské království — vyjímaje ovšem moment věroučný a mravní.

Moderní pojmání nationality zliberalisovaných národů také není namnoze než organizace moci — ovšem též na podkladě jazykovém. Proto ta příbuznost liberalismu se židovstvím, proto ty svrchu vylíčené prostředky její v domáhání se nadvlády jednoho národa nad druhým.

Cestopisné vzpomínky.

(Pokračování.)

Také s nimi seznámil nás už výtečný pes. Pozoroval jsem ostatně už dříve, že jsem vzbudil pozornost dámy. Brzy jsem se dověděl proč; tušila ve mne něco duchovního, a jsouc velmi zbožnou, pojala ke mně hned sympatie. Málo kdy jsem poznal dámu vznešeného kruhu ruského s povahou tolik dobrou, hovornou a roztomilou. Její choť podobal se jí na vlas. Oba byli sice už u věku pokročilém, ale tělesně a duševně tak svěží, že by i mrzout musil mezi nimi okřáti. Náš rozhovor, který jsme návodem dámy vedli v několika řečech s roztomilým nepořádkem, stal se za chvíli tak živý, že moji společníci, ač měli už dávno své kupé připraveno, dlouho do noci u mne setrvali. A ráno po šesté už tu byl zase pan rada s pozváním na čaj v jich železniční domácnosti. Jeli z Tiflisu do Petrohradu. V Tiflisu je francouzská kolonie, paní radová chodívala do francouzského kostela na kázání. Odtud ty sympatie. Nikdy jsem toho tolik za těch několik hodin našeho spoucestování nepřemlel, jako tenkrát. Deset stenografů nebylo by bývalo s to, sledovati nás. Chování mých společníků ku katolicismu bylo velmi pěkné. Uznávali nejednu jeho přednost se vzácnou ochotou a pěkným porozuměním. To je jisto, že tací Rusové katolických svých poddaných by neutlačovali. Dámě nelíbil se jedině celibát. Ale to není divu; kde jest na světě dáma lepších kruhů, která by se nedomnívala, že kolem ní točí se svět a jeho dějiny?

Mne zase velice zajímalo vypravování páně radovo o Janu Kronštadtském. Osobnost jeho je u nás známa z denních listů, které o něm přinesly u příležitosti smrti předešlého cara několik feuilletonů; ba je známější, než mnohý katolický duchovní domácí, který by podobné pozornosti zasluhoval aspoň stejnou měrou. Chtěl jsem z Petrohradu vážiti vzhledem k vypravování radové zvláštní cestu do Kronštadu a měl jsem už zabezpečenu protekci, abych byl přijat, ale bylo pozdě. Jan Kronštadtský byl u své rodiny někde na venku. Litoval jsem dost, neboť byl bych živoucího ruského svatého rád spatřil. Vyptal jsem se aspoň na něho. Soud o něm byl velmi rozdílný. Je to pochopitelno. Řídil se asi větší nebo menší měrou skepticismu posuzovatele. Tolik je jisto, že ruský lid je Janu Kronštadtskému báječně oddán. Jeho roční příjmy na darech za modlitby jdou do milionů rublů. Jan Kronštadtský zřídil veliký dům práce, ústav na Rusi prvý a proto tolik vážený. Je to dům, kde dělník vždy dostane práci v nouzi a živobyti. Katolický jeden duchovní, jehož úsudku si vážím, pravil mi, že Jan Kronštadtský je muž znamenitý, poctivý, vynikající zvláštním bystrozrakem a zkušeností života, ovšem i chytrostí a onou vlastností, jíž dovede si získati auktoritu. Jiní zase mi pravili: opak toho, posuzující ho velmi přísně. Divotvůrcem zval jej jen málo kdo. Lid v něj však věří jako ve velikého světce a divotvůrce. Rád tomu věřím. V Petrohradě na konci města stála dřevěná kapele. Při bouřce uhodil do ni blesk a zapálil ji. Lid viděl v tom zvláštní zázračné znamení boží a během několik neděl sebral na pěkný kamenný chrámek tamže. Podobná žízňivost a víra po zázracích je u ruského lidu obdivuhodná. Nevím, je-li to tak znamenitá zbožnost, nebo neukojená touha po ukojení náboženských potřeb nebo snad pověrčivost. Ne-divím se tedy, že se žhavou dychtivostí baží po mužích světcích.

Jan Kronštadtský je ženat. Je vojenským duchovním v mořské pevnosti Kronštadtské. Se ženou nežije. Měl s ní k vůli tomu prý i proces. Jedni to vykládají v jeho dobré ve smyslu asketickém, jiní ve smyslu dobrém. Dle těchto úsudků soudil bych, že prvé je pravdou. Ale nechtě tomu jakkoliv, můj společník v něj věřil. Vypravoval mi zvláštní případ, který sám zažil. V soudní praxi měl jednou co činiti s čerkeským studentem, mohamedánem Nevím už, o jaké provinění studentovo se jednalo. Víím jen, že rada se chudého studenta ujal a poskytoval mu týdně několik obědů. Náhle přestal student k němu docházeti. Dobrý rada po něm pátral. Příčina vězela v nemoci studentové; byl raněn mrtvicí a ochromen v jedné části těla. Úsilí lékařské bylo marno. Rada poradil mu, aby si zjednal přimluvu, t. j. modlitbu Janovu. Student dlouho otálel, ale konečně uposlechl. Jan Kronštadtský slíbil na něho pamatovati při liturgii. Student byl při ní přítomen. Vida, jak Jan k němu se obrací, když za něho odřikával modlitby, cítil veliké rozčilení v celém těle. Po návratu domu rozčilení stoupalo, až celý ležel v těžké horečce, která trvala několik dní. Za týden se mu ulevilo, za měsíc mohl už vládnouti raněným tělem a na konec uzdravil se docela. Nevím ovšem, je-li na věci něco zázračného; jisto je, že tisíce v něj věří a jeho přimlavy vyhledávají. Víra v něj má u lidu skutečně do sebe něco uchvacujícího. Úcta, již požívá, je u lidu báječná, v pravdě ruská. Kdysi měl dávatí svědectví před nejvyšším soudem. Celý soud považoval za svou povinnost a čest, nepředvolávatí ho, ale prositi, aby přes celý záliv Petrohradský směl pro svědectví dostavití se k němu. Jan Kronštadtský sice to nepřijal a dostavil se sám, ale skutek sám mluví významně. To vše vypravoval mi pan rada. Podobná věc je dnes možná zajisté jen na Rusi.

Tak bavili jsme se dlouho do noci. Naše rozloučení ráno bylo co nejsrdečnější. Byl jsem i pozván, ale vyhledatí ho, nezbylo mi času. Petrohrad zaujal veškerý můj čas. Jak jsem byl dychtiv na to město, Petrem Velikým na bažinách vybudované, k jehož založení a vystavění byl nucen užívati přímo tyranské moci suveréna proti lidu a největšího ostrovtipu na zlomení odporu šlechty. Dnes ovšem nikdo by neřekl, že toto stkvělé moderní město mocí bylo vykouzleno na nezdravých bažinách v kraji národnosti cizí, finské, jejíž stopy v předměstích podnes jsou patrné, na samých hranicích veleříše. Než, nechci psátí, co je buď v Baedeckru, nebo co by vyžadovalo celou knihu. Spokojím se zachycením několika dojmů, bych pak hned se obrátil k záležitostem více církevním.

Jsme na varšavském nádraží. Jen malounko se rozhlédneme. V levo nedaleko zahlédneme četné a mohutné věže obrovského kláštera; jest to žunský novovědíčí monastýr, před námi nepřehledná spousta ulic, velkoměstský hluk a život. Nejste-li zvyklí, jímá vás sklíčenost. Necháte prohlídek a hledíte nejdříve dostati se do předu vyhlédnutého hotelu. Třeba se zase jednou po dlouhém čase pořádně umyti, učesati, vykartáčovati.

O zavazadla nemusíte se starati. Úřední sluhové přišli pro ně až do vagonu, vynesli je, vše obstarali za několik kopejek. Vyjdete tedy z nádraží zbaveni nejhorší starosti, starosti o zavazadla. Před vámi stojí dlouhé řady ruských izvoščiku. Už vás zhlédli, jeden přes druhého se vám nabízí. Myslili jste, jak výborně umíte rusky, a tu máš, nerozumíte mu ani slova. Ale on je umný, jen řeknete hotel, a on vám ukáže na prstech: tolik a doprovází gesta

slovem, jemuž pak brzy se naučíte: grivník, dvougrivník (desitník, dvou-desitník atd.) Však vy víte už, že ruský izvoščik, ač dobrý jako dítě, podařený je šelma, který rozumí svému prospěchu. Musíte smlouvatí jako na trhu. Sleví třeba polovičku, ba i více.

Musím vám ho představití. Petrohrad má na 30.000 izvoščiků, ale jednoho od druhého nerozeznáte. Má na hlavě vysokou soukennou čepici, vlasy dlouhé nad krkem vodorovně sestříhnuté, je pravidelně bez vousu, má modravý plášť až na zem splývající, podobný sukni, který může dvakrátě kolem těla ovinouti. Má ho upevněný pasem, na němž často má vyšity koně a drožky a podobné věci ze svého života. Ruský izvoščik je krátce ruský typ, v celém Rusku stejný. Je ti trochu zvláštní, že ho máš osloviti jen slovem „ty“, ale nelze jinak; vysmál by se ti. Zlobí-li tě, což se ovšem zřídka stane, můžeš mu směle dáti pohlavek. Pak jej kolem prstu ovineš. Usedne na kozlík, který je tak malý, že se stěží na něho vejde, ty vzadu na místo, které není mnohem větší. Tlustým nesmíš příliš býti, sice se tam sotva vejdeš. Pro zavazadla sotva je místa. A mladý koník mezi dvěma vojemi, nad hlavou obloukem spojenými, uhání s tebou s větrem o závod. Ale musíš se míti na pozor. Drožka je otevřená a nemá nikde opěradla, ani v zadu, ani na stranách. Můžeš slétnouti. A tvůj izvoščik je tak dobrácké a nevšímavé povahy, že si toho ani nevšímne, ale pojedě bez tebe dále až do hotelu. Že rád pije? Vždyť je Rus. A který vozka na světě rád nepije? Za to nekleje, a před každým obrazem a chrámem smeká a se křížuje. Je rozhodně lepší nežli vši hni naši vozkové, o tom není pochyby. Za pár kopejek projede s tebou celý Petrohrad. V Petrohradě ukazují jako zvláštnost izvoščika, který prý se ještě nikdy neopil. Je to prý největší petrohradská zvláštnost. Ovšem jsem se nedivil, když mi taškář, můj průvodčí, ukazoval jej na jedné slávobráně z kamene vytesaného.

Tak jsme v Petrohradě. Sníš nějaký „vorspeis“ s obligatní vodkou, dáš si ruskou polévku „sčí“ zvanou, sníš třeba hovězí maso se zelenou — neláčenou — okurkou bez omáčky, dáš si třeba sklenici kvasu. Vše ti bude výtečně chutnat. I pivo dostaneš ovšem všady. Pak najmeš si drožku na 2—3 hodiny, abys projel na rychlo celý Petrohrad a tak nabyl celkového přehledu a dojmu. Každý krok ti zvěstuje, že jsi ve velkoměstě, avšak přece to není mezinárodní Vídeň, nebo Paříž, nebo Brusel, ale je to město ruské a severní. Slunce svítí a zdá se ti, že je žhavo, ale snešeš svrchník. Já jsem tam byl v červnu, a mohu ovšem jen vypravovati, jak je tam za tohoto měsíce. Deštník také nesmíš nechat doma, nýbrž učiníš dobře, když se s ním nikdy nerozloučíš.

Jedeš ulicemi. Jsou z pravidla široké a úhledné, jen dláždění se ti nelíbí, jest z drobnějšího kamení než u nás; náležitě se otrásáš. Však najdeš i ulice asfaltované nebo z dřevěných cihel, jako v Paříži. Každou chvílku potkáš kostel. Tu veliký chrám s pěti i více zlatými nebo zelenými kupulemi, tu úhledně z barevných cihel sestrojený. Avšak všecky jsou, jsou-li pravoslavné, jednoho základního slohu. Nad čím se pozastavuješ, jest v tomto velkoměstě nezvyklá okolnost, že sotva kdo před ním projde, aby nesmekl, se nepokřížoval, ano i třikrátě nepoklonil. A těch časověň to jest menších kapliček! Ty nesečteš. Zprvu je ani nezpozoruješ, teprv po čase zbystrí se tvůj zrak. Všady hoří sta nejkrásnějších voskovic, často uvidíš u nich kněze říkati

modlitby, někdy tísni se i zástup křížujících se lidí. Chovají divotvorné obrazy.

Pozoruješ lid. Tu vidíš kněze pravoslavného. Poznáš jej ihned. Vykračuje si vážně ve své hnědé klerice, s dlouhým až na prsa vousem a s vlasem na ramena spadajícím. Z prvu nebude se ti pohled libiti, ale brzy zvykneš a poznáš, že dlouhý vlas a vous jest charakteristickou známkou pravého pravoslavného Rusa. Kdo chce z laiků býti, dle našeho řekli bychom klerikálním a nábožným, nosí se podobně.

U mužů shledáš snad méně sličný a elegantní zevnějšek, za to složitě tělo a mohutná ramena. Nemálo tě překvapí, že většina z nich chodí ve vysokých botách. Jsi-li trochu světákem, slídíš po očku ovšem jen a nevyzývavě i po dámách. Ale nevím, jestli se nezklameš. Rozhodně jsou malorusky hezčí nežli velkorusky.

Milosrdných sester, které nás na každé stanici obtěžovali, potkávaš všady. Jsou černě oblečeny s dlouhým černým šátkem přes hlavu. U každého kostela stojí jich celá řada. Vybírají. Tu upoutá oko tvé vykračující si mnich. Poznáš ho ihned po klobouce. Jest to kuželovitá mitra, černá, v zadu s dlouhým závojem. Vypadá dobře, ale tlustý není. Že není nikdy masa, je tvář jeho přibledlá. Stane-li se, že je to tvář intelligentní, vroubená dlouhým vlasem na ramena padajícím a s vousem, maně si vzpomeneš na obraz, jak malují Krista. Ještě jednou se po něm zvědavě ohlédneš.

Pěkný kontrast k tomu budí paní obchodnice. Poznáš ji po drahém ale málo vkusném šatě a obrovské šířce. Na drožku, izvoščikovu se ovšem vejde sotva sama, div že tuk a halušky ji nevisí po stranách drožky dolů; pan manžel musí si tedy vzít drožku jinou. Ostatně kdo ví, vešli-li by se do našeho dvousedlového fiakru. Ruský obchodník a jeho žena je pravý ruský typ. Jsa v obchodě mistrem nad každého žida, je největším vlastencem ruským. Jsa bohatší než kníže, staví kostely a kaple, nemocnice, dobročinné a vědecké ústavy. Jest Rusem skrz na skrz. Jen jedna věc učinila by jej nešťastným, kdyby totiž žena mu nechtěla ztloustnout. Míti suchou ženu, ne, tu hanbu by pravý ruský obchodník nesnesl.

Dalo by se mnoho ještě vypravovati, ale nutno jíti dále. Hle tamto proti vám jede trojka. Letí jako pták. Netřeba ji popisovati, je na vlas taková, jak ji vidíme na obrazích. Někdy uvidíte jich deset, dvacet a více se proháněti. To jede vznešený Petrohrad na procházku, ukazuje svou urozenost zajisté v domnění, že všem plebejcům poskytuje vzácný požitek pro ducha a srdce. Zrovna jako u nás.

A kdo je to tam ten jezdec, tážeš se udiven izvoščika. Je urostlý jak jedle. Každý pohyb svědčí o eleganci a síle. Sedí na koni jako panna, řídí ho jako hračku. Toť kozák, řekne ti s hrдостí každý Rus. Tito mistři v jízdě jsou milovanými a populárními dítkami stepi — často ovšem skutečnost ne-odpovídá ideálu. Pod krásným zevnějškem neskrývá se vždy ušlechtilá duše.

Avšak jsme už na Něvském prospektě. Všecku naši pozornost zaujme nádherná třída. Široká jako Václavské náměstí jde několik kilometrů až k břehům řeky Něvy. §Věru nevím, kam bych obrátil zraky své. Na levo palác Aničškovův, pomník Kateřiny II., obrovský Gostinnýj Dvor, důstojný to soupeř pařížského les halles, vzbudí tvůj obdiv. V Gostinným dvoře můžeš si koupiti zboží za miliony — máš-li je ovšem, a není na světě věc, které bys

tam nedostal. Pak radnice moudrých otců města; na pravo palác ministerstva spravedlnosti, arménský kostel, pěkný katolický kostel svaté Kateřiny. Proti ní obrovská katedrála kazaňská s divotvorným obrazem Panny Marie, k níž vedou velkolepá sloupořadí, podobné jako do chrámu sv. Petra v Římě.

Však nač to povídám, to-dlužno viděti. Jen tak letem přehlédneme ty steré velkolepé a nádherné paláce, kostely, náměstí, parky, projedeme několik mostů, jichž má Petrohrad na půldruhého sta, a před námi valí se Něva, obrovská a krásná, z části obtékající a z části protékající město.

V Rusku je vše veliké, dlouhé, velkolepé, mohutné. Taková je i Něva. To není ani Vltava, ani Sena. Majíc 16 metrů hloubky, jsouc 200—600 m široká, odevzdává moři v sekundě skoro 3000 cm. vody jako krystal čisté, výkaly z továren neznečištěné.

Líbí-li se ti již Petrohrad, záliba přijde v nadšení, jestliže z levého břehu Něvy zajedeš na pravou její stranu, na tak zvané ostrovy. Jaká to krása! Ne desetkrát, ale stokrát rozdělují je kanály Něvy na menší ostrovy, zalévající břehy jejich divokou vegetací. Hodiny jedeš, a stále nalézáš se v sezóně žaru a nejbujnější zeleni, tak svěží a čisté, jakou jen mořský vzduch udržovati může. V zahradách mezi stromy skrývají se rozkošné dači, letní sídla bohatců Petrohradských. Život tam musí býti jako v pohádce. Širokými cestami jeví se celý Petrohrad. Statisíce lidu se tu ztrácí v obrovských prostorách. Cuceš-li ale míti všady přístup, nesmíš míti drožku z číslem.

Viděl jsem leccos ve světě. Viděl jsem rozkošný boloňský lesík pařížský, poddal jsem se kouzlu Kodaně na otevřeném moři ležící, není mi neznám ani Brusel, ani Hamburk, ani Berlín, ani Vídeň — ale ostrovů Petrohradských nemá žádné město.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Primatorský řetěz má býti posvěcen. Dovídáme se, že ne hladce zvolena již byla zvláštní komise — o ty na radnici staroměstské není zle! — která by věc zrale uvážila, program slavnosti načrtla a slušnou částku na čestný pohár, spojený se slavností, tiché městské radě navrhla. Středem slavnosti nemá býti ani svěcení, ani řetěz — nýbrž dr. Podlipný, jenž v srpnu oslaví pomocí spolků svou padesátou ročníci. Dne 19. července měli se již sejiti k válečné poradě zástupci všech spolkův a sdružení, jimž za legitimaci měl sloužiti povolený „obnos“ na uspořádání slavnosti. Tak se časy mění! Před časem odmítne se políbení kříže, před málo měsíci neví se, má-li se vysvětit škola (na Maninách) a — nyní najednou navrhuje se posvěcení zlatého primatorského řetězu. I jak chytře věc se navlékla! Návrh původní vyšel z nej-

užšího kroužku přátel (!) samého starosty. Věc se šeptala tak, aby ji slyšely osobnosti, jimž svěcení přísluší, napřed nižší, pak i vyšší. Kruh se šířil. Ale těžko upevniti důvěru, kde jest upevněna nedůvěra. Proto musil přijíti v městské radě p. Rus a dáti návrh na posvěcení řetězu a oficiální most — utvoření zvláštní komise. Nevíme, jak u srdce bylo mladým, jak starým, — ale spokojen byl zajisté proměnlivý starosta, jenž takovýmto způsobem — dostal na veřejnost zase krok ke své oslavě!

* * *

O majetných a nemajetných. (Kousek evangelické sociologie pro bohaté. Podává Josef Svozil.)

Nynější sociální bida nemůže býti přímo z vůle Boží, protože je následkem nespravedlnosti — a nespravedl-

nost se jistě nesrovnává s vůlí Nejvyššího. Nesrovnává se s ní ani tvrdost, s jakou nyní tak často se setkáváme. Uvedeme zatím jen několik míst z Písma sv. a přidáme k nim jenom málo vlastních; je to kousíček evangelické sociologie.

Vzpomeňme si na podobenství o bohatci a chudém Lazaru. Byl jeden boháč; ten se odíval v šarlat a kment a budoval na každý den stkvostně. Byl pak jeden chudák — Lazar. Ten byl plný vředů; sedal před domem bohatcovým a přál si, aby se mohl nasytiti drobty, které padaly se stolu boháčova. Ale ani těch mu nikdo nedával. I stalo se, že umřel bohatc a pohřben jest v pekle. Umřel také Lazar, a nesen jest do lůna Abrahamova. — Proč pohřben onen bohatc v pekle? Vypráví božský Mistr něco více než že hodoval na každý den stkvostně — Lazaru, jako as i ostatním nuzným nepomáhaje?

Důtklivěji snad ještě mluvi Spasitel, když vypráví o posledním soudu. . . . „Tehdy řekne on, král nebeský, těm na pravici své: Pojdte, požehnání Otce mého, a vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa; neboť lačněl jsem a dali jste mi jisti; žiznil jsem a dali jste mi piti; hostem jsem byl a přijali jste mne; nah jsem byl a přioděli jste mne, v žaláři jsem byl a navštívili jste mne; nemocen jsem byl a přišli jste ke mně. Tehdy tázati se budou spravedliví: Pane, kdy jsme to vše učinili tobě? I odpoví jim král: Amen, amen pravím vám, cožkoli jste učinili jednomu z bratří mých nejmenších, mně jste učinili.“

Těm pak na levici řekne: „Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného, kterýž jest připraven ďáblu a andělům jeho; neboť jsem lačněl, a nedali jste mi jisti. . . .“

Pane, kdy jsme tě viděli lačného aneb . . . a neposloužili jsme tobě? Amen, amen, pravím vám, čeho jste neučinili jednomu z bratří mých nejmenších, ani mně jste neučinili.

K tomu snad není potřeba poznámek. Jak tomu rozuměli apoštolové, ukazuje nejmarkantnější epištola sv. Jakuba (1. 27.): „Náboženství čisté a neposkvrněné u Boha a Otce toto jest: Navštěvovati sirotky a vdovy v soužení jejich a neposkvrněného sebe ostříhati

od tohoto světa.“ — (2, 1 — 9.) „Bratři moji. nepřítávejte přijímání osob ku slavné víře Pána našeho Ježíše Krista. Neboť, kdyby přišel do shromáždění vašeho muž, maje zlatý prsten, v krásném rouše, a všel by také i chudý v chatrném oděvu, a pohleděli byste na toho, kterýž jest oblečen v drahé roucho, a řekli byste jemu: Ty sedni tuto poutivě! Chudému pak byste řekli: Ty stůj tamto aneb sedni zde u podnoží nohou mých, zdali již nesoudíte sami u sebe, a učení jste soudcové podle myšlení nepravých? Slyšte, bratři moji nejmilejší, zdaliž Bůh nevyvolil chudých na tomto světě bohatých ve víře a dědiců království, jež Bůh zaslíbil těm, kteříž jej milují? Ale vy jste zneuctili chudého. Zdaliž bohati neutiskují vás moci svou a netahají-li oni vás k soudům? Zdaliž oni nrohají se dobrému jménu, kteréž vzýváno jest nad vámi? Jestliže však plníte zákon královský podle Písem: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého, dobře činite: pakli osoby přijímáte, činite hřích, trestáni jsouce od zákona jako přestupníci. Co prospěje, bratři moji, pravi-li kdo o sobě, že má víru, nemá li skutků? Zdaliž jej bude moci vira spasiti? A kdyby bratr váš a sestra nazi byli a potřebovali by vzdejší živnosti; řekl by pak jim někdo z vás: Jděte v pokoji ohřejte se a najezte se, avšak nedali byste jim, čeho tělo potřebuje, což to bude platno? Tak i vira, nemá li skutků, mrtva jest sama v sobě. Ale di někdo: Já mám vira a ty máš skutky; ukáž mi vira svou bez skutkův a já tobě ukáži ze skutků vira svou. Ty věříš, že jest jeden Bůh: dobře činiš; i zli duchové věří a třesou se. Ale chceš-li věděti, ó marný človče, že vira bez skutků je mrtva?“

(4. 1. — 3.) Odkud mezi vámi bojové a svárové? Zdaliž ne odtud: ze žádosti vašich, které bojují v údech vašich. Žádáte a nemáte, zabijíte i závidíte, a nemůžete dosáhnouti; vadíte se a bojujete, a nemáte, protože neprosíte. Prosite a neberete, protože zle prosíte, aby ste na své žádosti vynakládali.

(5. 1 — 6.) Nuže nyní boháčové, plačte kvílce nad bédami svými, kteréž přijdou na vás. Zboží vaše shnilo, a roucha vaše jsou od molů pokažena. Zlato a stříbro vaše zrezavělo, a rez jejich bude na svědectví proti vám, a žráti bude těla

vaše jako oheň. Shromáždili jste sobě hněv ke dnům posledním. Ať mzda dělníků, kteří žali krajiny vaše, kterou jste jim zadrželi, křičí: a křik jejich vešel v uši Pána zástupů. Hodovali jste na zemi a v bujnosti vykrmili jste srdce svá ke dni zabiti. Odsoudili a bili jste spravedlivého, a neodpíral vám . . .“
 „Kdo zapává ucho své ke křiku chudého, i sám křičeti bude, a nebude vyslyšen.“ Prísl. 21, 13

Tot slova, že důtklivějších ani býti nemůže, tot slova, jakoby dnes a pro dnešní poměry byla psána. Ale kolik lidí plní dnes povinnost, kterou ona ukládají? Kdež jsme od oněch časů, kdy věřící byli jedna mysl, jedno srdce, kdy nebylo mezi nimi nuzných? (Skut. ap. 64.) Těm, kdož nemohou si dostatek vydělati, nebo kdož nemohou vydělávati vůbec, jsme povinni pomáhati. A jak? Jen almužnou? Nesnižuje ona přece jen člověka? A což, když i toho snížení ho můžeme ušetřiti, kdybychom jen plnili svou povinnost! Či neskýtá země tolik, aby všecy uživila bez přílišné bídý, bez přílišné a zbytečné namnoze žebroty? —

Nežádáme odstranění soukromého majetku, ale uznáváme, že nynější majetkové poměry nedají se udržeti. Musí býti všem zdravým a chtějícím pracovatí dána možnost, aby si něco vydělali, aby se uživil, aby i oni mohli něco míti. — Uznáváme majetek. Ale co je majetek? Je to jen proměněná práce. Byla-li to poctivá práce, je i v majetek proměněná — oprávněná. Jinak nikoli. A zkoumejme poměry nynější, je-li majetek všude odměnou práce, práce poctivé? Vznikly na příklad velkostatky, vznikla práva šlechty, z nichž lid se musil vyklovati jenom poctivou prací? Vznikaly roboty, anebo množily se právem či mocí? Právem či mocí dostala

se půda do rukou pánů, od nichž ji musili potom sedláci kupovati. — A takových otázek bychom si mohli položiti mnoho také při jiných odvětvích výživy.

Jsou lidé, kteří mají tak právě dosti na slušné živobyti, jsou lidé, kteří na ně nemají, a jsou, kteří mají nesmírně více. Plní tito svou povinnost těmi několika bidnými darovanými groši?

Mluví se o svobodě, o svobodné konkurenci. Ale není li ta dnešní svoboda na úkor právům většiny lidstva? A je pak ještě svobodou? Nemá společnost práva, aby tuto svobodu nabývali majetku obmezila, aby se dostal všem dle práva a spravedlnosti. Není společnost povinna provésti revisi majetkových poměrů a stanoviti nový, podstatně jiný a všeobecný katastr?

Jakož v jednom těle mnoho údů máme, ale nemají všichni údové stejného díla; tak mnozí jedno tělo jsme v Kristu a mezi sebou na vzájem údové.“ (Ep k Řím. 12., 4—5.) Svätý Pavel minil slova ta ovšem o duchovním a náboženském životě. Ale zda mohou býti ti, kdož mají býti údy těla Kristova, v životě pozemském v jiném poměru, v poměru protivném? — I společnost naše má býti tělem. Jednotlivé třídy jsou jejími údy. Nemají všecy stejného díla — ovšem. Ale všem jim jest společný žaludek, pro nějž pracují, a jenž jim zase musí dávatí dle jejich potřeby, aby mohly proň pracovati. Takovým žaludkem je v těle společnosti její zřízení. A dává to dnešní zřízení všem dle potřeby? Proč schnou tedy téměř mnozí a mnozí údové? Proč na jiných tvoří se nádory? — Není naše zřízení žaludkem, který sice mnoho pohlcuje, ale zpět jen málo dává, a to ještě jen některým, jen svým miláčkům. A není naší povinností tento žaludek napravití?

Obsah „Obrany“ :

Slovo k letošnimu sjezdu československých katolíků v Praze. Exiguus — Různé myšlénky o nationalitě. — k. (Dokončení.) — Cestopisné vzpomínky. — k. (Pokrač.)
 Časové zprávy.

Předplatné budiž zasilano přímo do administrace : Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pšstrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Matka Boží, či Hus!

V Praze, dne 5. srpna 1898.

Palacký a jiní dějepisci učí nás, že husitská doba jest nejstkvělejším listem českých dějin přes všechny ony stíny, jež pásmem celým spravedlivá minulost na ní zanechala. Mistr Jan Hus, v němž nepopíratelně ctíme Čecha, jenž o vlast a jazyk dobyt si trvalých zásluh, a jenž poctivě horlil pro mravnost, vlastně době té předcházal. Přesvědčení náboženské, neživené cizím bytím, nýbrž ssající mizu v domácí půdě, nedominovalo vlastně v těch časech, nýbrž později. Udeřila hodina trpká i krutá jež zdá býti se nutným jen důsledkem pychu, jenž lehkomyšlně rozntil zhoubnou pochodeň třicetileté války, jejíž konec nastiněn byl již jejím počátkem — nesvědomití, neupřímní, nerozumní a lehkomyšní vůdcové českého národa (!) neodpustitelnou chybou svou zavinili trapné panorama naší dlouhé bídy a uvedli království České do kolejí, jež těžko se asi zbaví význačného svého rázu. Z chyby rodí se chyba. Na chybu „českých pánů“ v známé podkrovní síňce na Malé Straně v Praze následovaly chyby přísného krále Ferdinanda II., jenž na Staroměstském náměstí v Praze vztýčiti dal sloup Rodičky Boží. Otcové naši byli opětně katolíci, a každá doba musí počítati s hotovými fakty, při nichžto se přirozeným způsobem zapomíná jich příčin.

Každý katolík ctí upřímně a opravdově Pannu Marii, již po Bohu přináleží úcta nejpřednější; proto také jednají katolíci českoslovanští důsledně, když vzpírají se — a to vším právem — proti tomu, aby Mariánský sloup s náměstí byl odstraněn, nebo na náměstí pošinut, nebo aby vedle něho na náměstí postaven byl pomník M. Jana Husa. Nectíme ani sloupu, ani jeho tvůrce, — ctíme vznešenou osobu, již představuje, ctíme Rodičku Boží, již za všech dob a u všech národův uctivali duchové největší, již kořilo se vždy a všude křesťanské umění ve všech svých odvětvích . . .

Pomník M. Jana Husa na Staroměstském náměstí katolíci českoslovanští by pokládali a také pokládati musili za — **provokaci!** — S tím počítati měli činitelé, již úkolem si vytkli, zbudovati pomník nešťastnému M. Janovi, jenž podlehl mravu doby, v nížto žil. Touže po dobru, nevolil povždy cestu nejsprávnější. I dnes mravem

do by leckdo trpí, a třeba i od těch, kdož hudou starou píseň o „tmářství“ středověkém, — a teprve příští věci snad způsobí změnu. Vůdcové, či vlastně ti, kdo chtějí býti vůdci lidu, musí vše, jak náleží, uvážiti, nesmějí ničeho přehlížeti, chtějí-li poctivě a šťastně dodělati se vytčeného cíle. Povrchnost však a fangličkářství, prázdnota a bombast i při Husově pomníku číší ze všech koutů spolku, jenž národní tu otázku bez národního nadšení a vznehtu ku provedení jen vleče; ex ungue leonem, a dle předsednictva a pokladníka spolku poznáš i celý spolek — — —

Ti, kdo v duchu a v pravdě ctí Mistra Jana Husa, nebudou svéhlavě na tom státi, aby pomníku tomu ustoupila Rodička Boží, nýbrž spokojí se jiným místem, a to tím spíše, když jsou v Praze místa jednak čelnější, jednak i významem pomníku bližší. V dětské této umíněnosti nejlépe však značí se provokační tendence otázky pomníku Husova, o kterém by si bylo vřele přáti, aby nedělo se při něm něco podobného, co již zaráží a straší při pomníku Viktora Emanuela v Římě, jenž by mohl dobře býti srovnán s Molochem . . .

Mladočeši při politicko-mravním svém bankrotu potřebují strážáka — na široké vrstvy. Husův pomník jest jim vítanou bludičkou pro český lid, jenž nemá prohlédnouti si opatrně bařinatou půdu, po níž jde. Poslední valná bromada Severočeské jeduoty (24. července) je toho novým dokladem. Politika klínová, vyrazení klínu klínem — svědčí o nehotovosti, bezmyšlenkovitosti, nedostatku propracovaného a zorganizovaného programu pracovního. Co tam, to v celém nynějším našem vedení. I jest opravdu toho litovati, že česká žurnalistika z valné části propůjčuje se k tomuto Sabinovskému dílu, a že lapaliemi odvrací pozornost lidu od věcí, pro další jeho rozvoj důležitých, rozhodně alespoň důležitějších, nežli jest — postavení Husova pomníku na Staroměstském náměstí. Bude-li pomník Husův státi jinde, již to nebude Husův pomník — — — Či Husův pomník má v nynější, kritické a vážné době větší a dalekosáhlejší význam, nežli úspěšné a spravedlivé rozřešení gordického uzlu jazykové otázky v zemích koruny České? Či Husův pomník jest nezbytnou základncu, na které teprve má se vztyčiti toužebně očekávaná budova českého státního práva, o níž sice mladočeská delegace dovede mnoho mluvit, ale pro níž dosud nevypracovala věcného náčrtku, tím méně pak hotového plánu? Anebo snad Husův pomník jest ve příčinném souvisle s rakousko-uherským vyrovnáním, jež sice chtějí čeští poslanci, ale nechce český lid? Ano, Husův pomník — jest nyní politikům našim a jich věrným listům, jež chrání i nezdravého hospodářství kompromisního na staroměstské radnici, pískem. — jímž zaslepují český lid. Hus jest jim krunýřem, pod nímž vypadají jako „rytíři bez vady a hany“ na znetvořeném českém „klerikály“ — — —

Hus, kdyby dnes tu byl, odmítl by tu jejich dnešní „husiádu“ jako licoměrnou komedii se slovy: Lid tento mne ctí ústy, ale srdce jeho jest daleko ode mne!

Ostatně hra jest prohlédnuta. Spolek nemá členů do tisícův. Jmění spolku neroste horčičným zrnem. Vířivý buben reklamy ozývá se nadarmo. Marné je tudíž úsilí těch, již násilím chtějí zvrátiti pravý chod věcí.

Ohlaste v zemích koruny České plebiscitum, a uvidíte křiklavý nepoměr hlasů — ohromnou většinu pro Rodičku

Boží a trpasličí menšinu pro Husův pomník na Staroměstském náměstí!

Sjezd pražský o věci, jak doufáme, se vším důrazem promluví.

Uvidíme, kdo zvítězí — zda Rodička Boží, či Hus!

Bohemus.

K O M P A K T A T A.

Kapitola z české krise. — Podává Jifí Sahula.

Motto: »Naše religí od samého Syna Božího pošlá, tak mnohými věky utvrzena, bohdá do světa skonání ostane, leč bychom tomu, co sám Kristus Pán, náš milý Vykupitel, mluvíti ráčil, místo dáti nechťeli, čehož, Pane Bože, střež.«

(Pan Vilém z Rosenberka ve psaní panu Vilémovi z Pernštejna.)

I.

Předběžné úvahy.

Hnutím husitským způsoben v Čechách dalekosahlý převrat náboženský i politický, jenž zasadil trvale těžkou ránu klidnému rozvoji našich dějin.

Bereme si za úkol pojednati o oné době, kdy se pracovalo se strany církve i Čechů na odstranění neblabého rozkolu náboženského, jež zasil Hus a jeho stoupenci.

Než k jádru věci přikročíme, jest nám třeba předeslati krátkou úvahu o událostech předcházejících vlastní vyjednávání národa našeho se zástupci církve katolické.

K vůli napravení zlořádů v církev se vloudivších sešel se v Kostnici r. 1414 církevní sněm, odkudž přeložen r. 1418 do Pavie, Sieny (1423—24) a konečně do Basileje.

Když Hus, jak známo, v Kostnici r. 1415 byl upálen, všechny vážně jeho českých stoupecův obrátily se hrozivě proti církvi, jakoby byla sama jedinou příčinou jeho smrti. Nehleděno na to, že byl trestán mocí světskou; četní kněží v Čechách nesouhlasící se zásadami Husovými byli týráni, statky jim odnímány a jednak světským pánům, jednak duchovním nakloněným Husovi rozdávány.

Král Václav pozoroval vše téměř nečinně. Do Kostnice nad půl páta sta pánův a zemanů českých zaslalo list, v němž odsouzení M. Husi ostře káráno a poslušenství církvi vypověděno. Většina národa od církve se odtrhla. V nepřátelství proti církvi byli odpadlí Čechové svorni, nikoliv však v jiných věcech a to zvláště ve víře.

Prameny: Palacký: Dějiny národa českého. Tomek: Dějiny české, Dějepis Prahy. Kl. Borový: Konsistoře katolické a utraquistické. Antonín Brus z Mohelnice, Dějiny diecése Pražské. Denis: Konec samostatnosti české. Zikmund Winter: Život církevní v Čechách. Bohuslav Balbín: Epitome historica rerum Bohemicarum. Tomáš Jan Pešina z Čechorodu: Mars Moravicus Hefele: Conciliengeschichte. Gelasius Dobner: Monumenta historiae Bohemiae a. j. v.

Rozkolní kněží kázali vášnivě každý dle vlastního rozumu a následek toho jevil se nutně ve zkvétání různých náboženských sekt. Zfanatisovaný lid neptal se, zda články víry jemu hlásané mohou naléztí oporu v zřávném rozumu. Jemu stačilo jen věděti, že novotářští kazatelé jsou stoupenci upáleného Mistra, a pak věřil slepě všem jich bludům, o kterých se Husovi před tím ani nezdálo.

Z těchto sekt nejvíce věroukou svou se blížili církvi katolické Pražané; proti výstředním sektám ostatním byli přesvědčeni, že mimo Písmo Sváté jest i tradice nutným pramenem správné křesťanské věrouky. Nicméně návodem Jakoubka ze Sříbra přijímání Nejsvětější Svátosti pod obojí způsobou uznávali za nutné.

Horší náboženskou stranou byli Táboři hlásající, že nic se nemá za Boží učení považovati, co zřejmě v Písmu sv. není psáno. Zavrhlí mši sv., ze svátosti podrželi jen křest a večeři Páně, očištec považovali za lidskou smyšlenku a t. d.

S počátku sice kněží táborští zpovídali, později však, volíce pohodlnější způsob duchovní správy, osopovali se na kajicníky: „Proč k nám běháte, však my vám hříchů neodpustíme; jděte, zpovídejte se Bohu samému!“ Prosbám k svatým se posmívali, nazývajíce zároveň sochy svatých modlami a trpaslíky.*)

Sbor mistrů universitních, k němuž mírní husité jako k své autoritě ve věcech víry pohlíželi, varoval před naukami vášnivých Táborů; avšak výstřední tato sekta nabývala mezi lidem stále nových přívrženců, zabřídajíc v bludech svých stále hlouběji.

V nepokojích, jež tehdy v Praze vřely, pobiti byli pro urážku od husitského procesí pražští konšelé i s purkmistrem. V čelo této krvavé odvety postavil se Jan Žižka z Trocnova.

Král dovědév se o tom činu, byl raněn mrtvicí, již po druhém záchvatu jeho život r. 1419 podlehl.

Nyní rozpoutané vášně měly ovšem ještě větší průchod.

Bratr králův Sigmund, vládnoucí v Uhřích, projeviv nepřízeň vůči náboženským novotám, nebyl od Čechů za krále přijat. Snaže se mocí brannou odpor přemoci, byl od Žižky před Prahou r. 1420 krvavě odražen.**)

Tehdy Pražané a jejich stoupenci usnesli se o tak zvané čtyři artikule pražské, jež chtěli proti každému společně hájit. Články tyto zněly stručně takto: 1. Slovo Boží budiž od kněží schopných svobodně hlásáno. 2. Svátost oltářní buď podávána pod obojí způsobou. 3. Kněžstvo zanechejz světského panování žijíc dle příkladu apoštolů. 4. Všecky hříchysmrtelné a zlořády odporující zákonu Božimu buďtež kažený a stavovány.

Za odznak nové víry přijat kalich a stoupenci novot zvaní „kališníci pod obojí“.

Na veliké neštěstí živlu katolického problásil se pro čtyři artikule i tehdejší Pražský arcibiskup Konrád z Vechty, rodem Němec. Tak přešel k utraquistům, porušiv mrzce přísahu církevní poslušnosti. Avšak biskup Olomoucký i Litomyšlský, pamětlivi jsouce svaté povinnosti, vypověděli schis-

*) Kromě Pražanů a Táborů uvéstí sluší zejména Orebity a divokou sektu Adamitů, jež pro své nemravnosti byla r. 1421 Žižkou vyhubena.

**) Přece však se dal na království České korunovati (28. července) a zloupil kostel sv. Víta, aby měl prostředky k zaplacení žoldu českým spojencům.

matikovi poslušenství; rovněž metropolitní kapitola Pražská u sv. Víta tak se zachovala, rozkázavši duchovenstvu i laikům, aby se (sede vacante) ve všech církevních záležitostech k ní obraceli. Pro válečné nepokoje musili kanovníci opustiti Prahu, zdržující se z části v Žitavě, z části v Olomouci. Nad to vznesli prosbu k Stoliči apoštolské, aby byla povolena volba nového arcibiskupa.

Papež Martin V. sice stihl arcibiskupa kletbou roku 1426, ale pro nepříznivé časové poměry stolec arcibiskupský nebyl znovu osazen

R. 1425 uprázdнено biskupství Litomyšlské a od té doby zaniklo úplně. Tím vším podvrátné náboženské proudy jen se sílily. Nyní se dožily Čechy smutných chvil v ohledu morálním i hmotném. Žižka, náčelník husitských vojáků, odolav bystrou vojenskou taktikou veškeré válečné moci Sigmundové, obracel se brannou rukou proti katolickým městům, hradům i klášterům, boře, pále a pobíjeje bez milosrdenství. Domníval se, že tím více bude Bohu sloužiti, čím více katolické krve prolíje.

Slitování vůči katolíkům neznal, považuje útrpnost toho druhu za smrtelný hřích. Z části dá se omluviti jeho počínání tím, že Sigmundovy katolické voje lépe si před ním proti kališníkům českým nepočínaly. Ale proč mstil Žižka ty krutosti i na lidech nevinných? Háje svoji náboženskou ideu, ne-respektoval v ničem přesvědčení konservativců. Po jeho smrti (r. 1424) i Prokop Holý*) stejnou mocí v díle Žižkově pokračoval. Daleko bychom vybočili od vytčeného thematu, kdybychom chtěli aspoň na hlavní krvavé obrazy této doby poukázati. Tolik jen dlužno poukázati, že se husité ubránili proti všem křížáckým vojskům a nad to drancovali ve všech okolních zemích.

Balbín (Epitome hist. rer. Bohem. Notae in cap. IV., pag. 457.) píše, že v necelých 6 letech válek husitských přes 600.000 katolíků bylo pobito.**)

Po dlouhých bojích se seznalo, že brannou mocí nelze Čechy pod moc Sigmundovu***) a k spojení s církví přivésti. Když i poslední násilný pokus se skončil r. 1431 u Domažlic neslýchanou porážkou křížáckého vojska, pomýšleno na mírné s Čechy vyjednávání.

II.

Vznik kompaktat.

Sném církevní téhož roku byl svolán papežem Martinem V. do Basilje; †) za nástupce Martinova Eugenia IV. počal svou činnost.

*) „Býval Želivským praemonstratem; z kláštera však utekl a přidal se k husitům.

**) Práví doslovně: Nihil atrocius Bohemia vidit et sensit bello Taboritarum et Orfanorum...; iis non integris sex annis tantum in Bohemia fusum est Catholici sanguinis, quantum fortasse imbrium pluit de coelo, si numerus ineatur omnium, qui in acie atque extra illam pugnantes et non pugnantes, in claustris, in templis, in urbibus, arcibus, pagis et villis per vicinas omnes Moraviae, Libsiae, Austriae, Bavariae, Misnie, Lusatae, provincias, sed praecipue in Bohemia ab haereticis hoc sexennio peremti sunt, arbitror longe plures sexcentis millibus numerari posse

***) Město ve Švýcarsku nad Rýnem.

†) Jednalo se též za válek husitských s nezdarem o nastolení polského Zikmunda Korybuta.

Kardinál Julian Caesarini, jenž jako vůdce poslední křížácké výpravy osobně se byl přesvědčil o nepřemožitelnosti Čechů, pospíšil po nešťastné bitvě do Norimberka k Sigmundovi s žádostí, aby pozval kališníky k přátelskému urovnání církevních i politických nesnází do Basileje. Pak se hned odebral do koncilu aby jej řídil. Sigmund nevida zbytí, poslal vskutku do Čech vlídný list dle intence Julianovy (dne 17. září roku 1431.) Brzy po té (15. října) došlo prostřednictvím Sigmundovým i pozvání do sněmu samého. V Čechách od mírných kališníků přijat list koncilu s velikou radostí; země byla dlouholetou válkou zpusťována; živnosti, jež před válkami husitskými byly v Čechách v utěšeném rozkvětu, klesly téměř úplně, a stálé rotý českých bojovníků staly se nesnesitelným břemenem vlastním krajanům. Touha po pokoji byla mocná u všech rozvázných duchů.

Za to Táboři a s nimi politicky drzíci Sirotci*) trvali v houževnatém odporu proti každé mírumilovné myšlence.

Příčina toho jest snadno vysvětlitelná. Trvajíce dlouhou dobu v obranném i útočném boji, považovali válku a loupení za své nejmilejší zaměstnání. Ptali se, co prý budou činiti, nastane-li mír? V řadách jejich se již nalézalo nad to množství cizozemských dobrodruhů, kteří sami vyznávali, že je čeká jen oprátka, rozejdou-li se klidně domů.

Ani kališníci, ani koncil Basilejský neměli tušení, s jakou obtíží vzájemné smlouvání se potká. Ke skutečnému spojení s církví bylo utraquistům především nutně zapotřebí srovnati se zcela s dogmaty katolické církve. Přívrženci kalicha však v dlouhém rozbroji s církevní autoritou v některých věroučných zvláštnostech se již příliš utvrdili, aby se jich zase hned vzdali.

Každá sekta v Čechách čtyřem Pražským článkům jinak rozuměla. Mimo to skrývaly se pod hájením oněch článků i snahy sobecké.

Ku příkladu žadaná chudoba kněžská měla na druhé straně přispěti k nespravedlivému obohacení jiných.**) Strana katolická měla býti 3. článkem zbavena potřebných práv.

Odsouzený Hus byl všeobecně považován za svatého přes to, že koncil nemohl nikdy nauky jeho schváliti; táž pocta se prokazovala i Žižkovi.

Obřady církevní byly též libovolně měněny a přijímání pod obojí (jež za nutné považovali) udíláno proti starému obyčeji církevnímu i malým dětem.

Patrně tedy, že vzájemný smír nebyl lehkým oříškem.

---

*) Tato sekta skládala se nejvíce z bývalých bojovníků Žižkových. Po smrti svého vůdce dali si toto jméno, říkouce, že jim umřel otec. Naukou svou valně se blížili mírným utraquistům.

**) Ondřej z Brodu ve spise o počátcích husitismu odkrývá jasně plány mnohých českých pánů nepřejících duchovenstvu katolickému jeho jmění. Páni prý takto soudili: „Občanstvo předčí nás výdělkem, kněžstvo roztahuje se bohatstvím, král má hojnost pokladů a panství. Hledme, aby občanstvo se pozdvihlo proti králi, nepřidá-li se tento k nim. Stane-li se tak, ať se to jakkoliv vrtne, zbohatneme tím, že rozdělíme majetek a statky duchovních. Dá-li se král na stranu občanů pak neklamně se nám dostane statků kněžských, protože dle vůle občanů kněžstvo nesmí majetku míti. Nepřidá-li se král k měšťanstvu, vzejde z toho vojna, značný a bohatý žold, a tu ovšem vojíní se obohatí. Statky, které prostírají se kolem našich hradů a tvrzí, zůstanou navždy našim poddanstvím.“ — A co před výbuchem bouře si páni chytře v hlavách osnovali, to se jim dle přání zdařilo průběhem husitských válek. Jak měli nyní s chutí usurpované statky vrateti?

Po dlouhém váhání i Táboři přes odpor Sirotků uvolili se vyslati do Basileje své zástupce; toto jejich rozhodnutí spíše dobré věci škodilo, než prospívalo. Jak měla tato krajní sekta rozumnými důvody od svých ustálených bludů dáti se pojednou odvésti?*)

Po předběžných úmluvách v Chebu**) (r. 1432) přišlo české poselstvo na počátku r. 1433 do Basileje, provázeno jsouc velikými nadějemi všech českých kališníků. Mezi 300 vyslanci z Čech i Moravy vynikali se strany mírných utraquistů mladý kněz Jan Rokycana, se strany Táborů Prokop Holý.***) Po uvítání nad obyčej vlídném bylo jim slíbeno, že jim bude volno promlouvati beze všeho omezení o všech požadavcích.

Dne 10. ledna měl k nim kardinál Julian vzletný proslov, jenž je až k slzám dojal. Dokazoval neomylnost církve, nazýval Čechy syny církve pravé, jež je volá; proto nechť jí uposlechnou, ježto z ní mluví Duch Svátý.

Dle úmluvy počali řečniti nejprve Čechové o svých snahách. Mluvili svobodně o reformách církevních a svých požadavcích téměř až do konce měsíce. Nejprve Matěj Lauda omlouval český odboj, jenž prý byl veden k vůli sebeobraně.

Mistr Payne, rodem Angličan (jenž pro přízeň k Wiklifovým bludům z vlasti jsa vypuzen, v Čechách pobýval a kališníky si zamiloval), přirovnával náboženství husitské k slunci, k němuž se všickni národové po jeho seznání přivinou.

Mistr Rokycana dlouhou řečí hájil přijímání pod obojí způsobou. Po promluvě Prokopa Velikého chopil se slova Mikuláš z Pelhřimova, poukazuje s roztrpčením na upálení Husovo a kněžskou hierarchii, až sám Rokycana pak tvrdá jeho slova pokáral. †) Oldřich Znojemský hájil pak svobodné kázání slova Božího. Po té počal zase Payne chváliti Husa i Wiklifa, tupě jejich odsouzení velmi pichlavými slovy. ††)

---

*) Táboři průběhem svých válek tak daleko zabředli, že již ani nevěřilo v transsubstanciaci (předpodstatnění) při Nejsvětější Svátosti. Svou nevěru v tomto bodu viry dávali na jevo šlapáním po sv. hostiích a monstrancích. Svátými olej škorně si mazali a posvátných rouch při bohoslužbě neužívali. I laik dle jejich mínění mohl platně přísluhovati při večeři Páně. Považovali vše, co v Písmu Sv. nebylo zřejmě vytčeno, za „dábelští vynálezy“. Pro svou výstřednost měly za časté půtky s mírnými kališníky. Smějice se umírněným pro užívání bohoslužebných rouch, přezdívali jim Plachetník ů. — Naproti tomu tito zase jmenovali kněze Tábořské ševci z opačného důvodu. Na koncilu měli nyní hrdí Táboři, jimž všechno musilo ustupovati uznati, že mnoho od pravé víry se odchýlili!

**) Rokování v Chebu trvalo 21 dní. Žádali tam Čechové, aby jim byla zaručena písemně bezpečná cesta do Basileje i návrat do vlasti. Bylo jim v tom povoleno. Přece však ještě nedůvěřující psaným listinám, vyslali Mikuláše Hampoleckého a Jana Žateckého do Basileje napřed, aby vyzkoumali, zda bude cesta bezpečná. Ti vrátili se šťastně s koncili zpět a rozptýlili tak obavy svých krajanů. (Viz: Mars Moravicus, cap. IV., pag. 577.)

***) Prokop Holý při odjezdu do Basileje odevzdal velitelství nad Táboře Pardusovi, jenž spěchal do Moravy a Uher, všude po cestě drancuje a krajiny pustoše; patrně z toho, jak se Táborům zamlouval mír i když sami oň jednati se rozhodli (Ibid. pag. 579.)

†) Na to ovšem Mikuláš nevzpomněl, že husitská vojska katolíkům ještě daleko větší trýzně připravovala, než jak se stalo Husovi.

††) Jest podivno, že Čechové právě tohoto cizince si vyvolili mezi delegáty. Byl to muž, jenž prováděl hlavně akci negativní a destruktivní; ač byl vlastně

28. ledna vzdával Rokycana díky za laskavé slyšení všech českých přání. Všemi řečmi české delegace hájily se hlavně 4 artikule.

Julian rozvažuje řeči poselstva, podotkl, že se do sněmu doneslo, jakoby Čechové mimo čtyři Pražské články drželi 28 jiných, vybraných z učení Wiklifova; že i řád mnichů žebravých prý považují za dílo ďábelské.

Prokop Holý hned se ozval, že prý nikde v Písmu o těchto mniších není přikázáno; a proto že v skutku řád ten jest vynálezkem ďábelským.*)

Čechové odvětili celkem na dotazy Julianovy vyhýbavě, nechtějice jiné rány odhalovati, když ještě nevěděli, s jakým výsledkem se potkají přímé jejich požadavky.

Arcibiskup Lyonský, jenž zde byl přítomen, radil, aby Čechové osud 4 článků vložili úplně do rukou sněmu jako kompetentního rozhodčího; ten že zajisté vše nejlépe urovná.

V soukromé rozmluvě sděloval kardinál panu Kostkovi, že o tři artikule mnoho nesnáze nebude, ale s přijímáním pod obojí že jest věc jiná. Kdyby se jednalo o lidi věci rozumějící, sám že by pod obojí způsobou podával. Ale aby se dle přání vyslanectva i všemu lidu, ano i malým dětem tak podávalo, jest prý věc nebezpečná. Kostka v tom odpíral; ale brzo se Čechové přesvědčili o pravdě slov kardinálových.

Ač řečníci sněmovní dosti dlouho napomínali Čechy k zmírnění požadavků a ač jejich bludná domněni bystrými důvody poráželi, přece se žádné shody nedocílilo. Konečně navrhovali Basilejští Čechům, aby s jejich koncilem k opravám žádoucím se spojíce, rokovali jako údové sněmu a nikoliv jako strana se stranou. Než Čechové nabízené sdružení zamítli. Věděli, že jejich obstrukce ve sněmu by málo platila vůči množství otců Basilejských. Mohli se za svého pobytu v Basileji dosti přesvědčiti, zda by „celé křesťanstvo“ jejich nauku s otevřenou náručí přijalo, když přední učané hlavy církve z celého katolického světa jednosvorně jejich fantómům se opřely.

Vidouce, že zatím jejich vzdušné plány cílem se minou, ochabli Čechové ve vyjednávání. Vyprosilše si, aby k dokonání smírných smluv se vypravilo poselstvo Otců Basilejských do Čech, odjeli 14. dubna do vlasti.

Než delegace Basilejská do Prahy přibývši, nedocílila s kališníky shody. Delegát Palomar vytýkal, že artikule jsou v theorii i v praxi od různých stran různě vykládány. Správnost jeho mínění vysvitla, když požádal za písemné podání požadavků kališníkův.

Mistrové Pražští sepsali žádanou formuli dle svého dobrozdání; a tu hned na ně bylo útočeno od kněží Tábořských i Siroťčích; Mistrům i zrádců spíláno. Mírni utraquisté však přes oposici Tábořův usilovali o narovnění

---

původně Wiklifita, změnil v Čechách aspoň na venek hned své mínění dle smýšlení kališníkův a postupem času zabředl do krajní oposice.

*) Eneáš Silvius o tom zaznamenal: „Quum Legatus (Julianus Cardinalis) alia quoque de Bohemis accepisse se affirmaret, quae Christianas aures offenderent; inter quae illud esset, quod religiones Mendicantium inventum esse diabolicum predicarent: assurgens Procopius, reque hoc falsum est, inquit; nam si neque hoc Moyses, neque ante Patriarchae, neque post eum Prophetae; neque in Nova Lege Christus Dominus, neque Mendicantes instituere, quis non intelligit diaboli tenebrarumque opus esse? Excepta est ingenti Auditorum cachinno Procopii vox: Legatus vero, ut erat mansuetissimus Pater, argumentationem indocti hominis placide dissolvit.

s církví. Snažili se nad to, aby privilegia z úmluv plynoucí platila pro přívržence utraquismu ve všech zemích.

Když Mistr Payne s Prokopem počali horliti proti panování a bohatství kněžstva, vybědl je trefně jeden šlechtic, aby tedy napřed oni své statky rozdali; sám že pak učiní podobně. Rovněž Mistři Pražští správně poukazovali na to, že Táboři, držíce mnoho uchvácených církevních statků, spíše o to stojí, aby se jmění to bývalým pánům nevracelo, než o přijímání pod obojí způsobou. Po dlouhém jalovém rokování rozešel se sněm, neučiniv ani kroku v palčivé záležitosti ku předu.

Vyslání tedy r. 1433 po druhé delegáti Basilejští do Prahy; potřeba smíru s církví byla nyní tím naléhavější, že biskup Konrád téhož roku zemřel a kališníci po jeho smrti neměli, kdo by se jim odhodlal světit kněze pod obojí.*)

Hlavou Basilejské delegace byl biskup Filibert Konstanský.**) Průběh jednání se skončil nyní šťastnějšími výsledky než dříve. Jan Palomar, hlavní řečník poslanectva, prohlásil, že 3 artikule pod jistými podmínkami Basilej schvaluje; jestliže se pak Čechové srovnají v otázce přijímání pod obojí s věroukou katolickou, že i toto pro dospělé osoby bude povoleno.

Mistři Pražští byli s rozhodnutím koncilu spokojeni; ale Táboři a Sirotci nechtěli býti s ústupky Basileje, jež se jim zdály nepatrné, srozumění. Konečně však všichni kněží podali ruku biskupu Filibertovi, zaručujice se smlouvy ve jménu národa zachovati. Někteří je si vymíňovali, aby se o některých částech smluv dále na concilu rokovalo. Tato shoda k cíli přivedena 30. listopadu r. 1433. To byl tedy počátek skutečných smluv mezi Čechy a církví, jež obecně zvány kompaktata. Ve svém základě jsou kompaktata uznáním 4 článků Pražských. Probereme-li ony články šíře, vysvitne nám nyní rozdíl mezi prvotními požadavky kališníků a právě přijatými kompaktaty.

Kompaktata byla s některým obmezením povoleni čtyř článků Pražských. Přihlédneme blíže, jak concil Basilejský přáním kališníků vyhověl.

Články (z r. 1420) zněly: „Všem vůbec a každému křesťanu buď to vědomo i oznámeno, že obec česká a v naději Boží věrní křesťané stojí a státi míní vším svým statkem i životem i smrtí, jakož nejdéle budou moci, proti každému živému jim v tom odpornému, nic o jiné se neposuzujíc a nevydávajíc, než o tyto čtyry kusy křesťanské a v Novém Zákoně přikázané od Pána Jesu Krista: „Najprve, aby slovo Boží po království českém svobodně a bez překážky od křesťanských kněží bylo zvěstováno a kázáno, jakož Spasitel náš přikazuje.“

K prvnímu tomuto článku bylo kompaktaty stanoveno, aby kazatelé byli zřízení a poslání od vyšších svých a aby moci biskupovy při tom bylo šetřeno.

Druhý článek byl: „Aby velebná Svátost těla a krve Boží pod oběma způsobama chleba a vína všem věrným křesťanům, jimž hřích smrtelný nepřekáží, svobodně byla dávana podle ustanovení a přikázání Spasitele.“

*) Konrád zemřel v opovržení katolíků i kališníků. Sil vítr a klidil bouři.

**) Konstancie (Constances), město francouzské.

Cestopisné vzpomínky.

(Pokračování.)

Když vracel jsem se z této projíždky, z které věru se mi nechtělo, ale znovu si vzpomněl, že v roce 1700 tu nebylo než strašné míle dlouhé bahno, že přes odpor národa a šlechty, za nesmírného namáhání toto místo vyhledal, město zbudoval car Petr, vyznal jsem, ano, zasluhuje jména velikého. Až jsem se zachvěl před touto velikostí ducha a energie. A navštíviv jindy — také na těchto ostrovech — jeho chaloupku, ve které pracoval, vida prostou židli prostý stůl, vojenskou jednoduchost, ano chudobu zařízení, znovu jsem si opakoval: Veliký byl's, care Petře. Nyní nad domkem je kostel, v němž dějí se ustavičné modlitby. Lid ruský navštěvuje ho s pietou.

Škoda, že nelze se nám tu déle zdržeti. Lze tu leccos viděti. Je tu sídlo katolického arcibiskupa, katolické akademie, nejvyššího to bohosloveckého ústavu, a mnoho jiných znamenitých věcí. Jen na jednom místečku okamžik se zdržíme. Jest to Petropavlovská katedrála. Poznáš ji po neobyčejně vysoké a štíhlé věži. Leží hned na Něvě. Jeho hra zvonů stála Petra 45.000 rublů. Jesliže každý vstupuje tam s pietou, od nějaké doby vkročí tam Rus jen se slzou v oku. Leží tam jeho milovaný veliký car Alexandr III. Najdeš je tam všecky, ty samovládce ruské, tu dobré, tu hrozné, ale vždy velké jako to jejich Rusko, jak odpočívají pod bílým mramorovým náhrobkem, na vrchu s krásným silným zlatým křížem. Jich prostá elegance se ti zamlouvá. Opouštíš to místo věčného klidu mané s myšlénkou Šalomounovou: Marnost, všecko je marnost.

Vystoupíš na břeh Něvy. Před sebou na druhém břehu je pohled na město podél celé řeky uchvacující; město jako by se ztrácelo v dalekém moři. Nejnádhernější paláce, mramorové domy, katedrála sv. Isáka, největší v Rusku, hledí na tebe, vypravujíc ti jak o síle národní, tak o báječné víře ruského lidu, ale za tebou volá Petropavlovské pohřebiště carů: Marnost, všecko je marnost.

K únavě přistoupila těžkomyslnost; jedeš zpět, nechávaje si podrobné prohlédnutí veleměsta na zítřek.

Když jsem se vracel ze své první, všeobecné procházky po Petrohradě domů, oči se mi klížily a nepřestával jsem zívat. Snad se vám děje při mém vypravování podobně. Tomu se nedivím, ale své ospalosti jsem se divil, bylo světlo jako v poledne. Nemůže přec při takovém světle býti než asi šest hodin. Pohlédnu na hodinky. Bože můj, jedenáct hodin večer. Nyní jsem si ovšem vzpomněl, že za doby severní záře není na severu noci. Skutečně stalo se trochu temněji teprve po dvanácté hodině s půlnoci, ale čisti bylo pořád ještě lze. O druhé hodině byl den jako za poledne a na nebi jakoby slunce hořelo. Nikdy v životě jsem nespál tak málo, nanejvýš dvě až tři hodiny za noc. Toť severní záře, jejíž poslední paprsky jsem ještě při svém příjezdu do Petrohradu zachytil. Ač spal jsem tak málo, obstál jsem celkem dobře; snad světlo zapuzuje nejen spánek, ale zdvojnásobňuje i tělesné síly.

Seznav takto letem Petrohrad, jeho rozlohu, a maje jeho hlavní plán a nejvýznačnější body k orientaci v hlavě, zabezpečil jsem rozhled, který mi

umožňoval, že jsem se pak mohl pustit kamkoliv, dovedl používat tramwaye, pro cizince ve velkém městě věc velmi nesnadná, že jsem své putování a pozorování mohl si pak rozdělit pěkně dle plánu. Petrohrad je jedno z těch měst, ve kterém se brzy vyznáme. Na jedné straně Něva, naproti Něvský prospekt jsou body tak výborně orientujícími, že pro zkušeuého cestovatele, který mimo to vstíпил si (do hlavy trochu i plán z mapy, není více nesnázi orientačních. To však nevylučuje malá zablouzení v menších částech města. Vejdeš do nějaké památné budovy ze strany jižní a vystoupíš na straně západní, a hned můžeš ztratit třeba celý směr a plán města, neuvědomíš-li si své postavení při východu přesně a jistě. Bloudění netrvá ovšem dlouho. Několik vyčnívajících věží, kanál, řeka nebo jiné body, které jako druhy lodníkům portugalským hvězdy sloužily za kompas, uvedou i tebe rychle ve pravý směr.

První noc — ač smí-li se kratičké přitmi nazývat noci — přespal jsem v hotelu společně se zmíněným už ruským důstojáikem. Ráno vydal jsem se ihned na cestu ku sv. Kateřině, velkému a jedinému veřejnému katolickému kostelu Petrohradskému. Byl jsem přívětivě přijat dp. Kluczewskim, proboszczem kościola św. Katarzyny, ale chtěl-li jsem být považován za kněze a spolubratra a oprávněn sloužit mši svatou, bylo mi opět získati si autorisaci svých listin od arcibiskupa. Vydal jsem se tedy na dlouhou pouť na Wasiljevské ostrovy, vyhledávaje zároveň jiné cesty a jiné památky. Přijat byl jsem s kurtoasi a elegancí věru vzácnou. Pokoje byly za to velmi prosté a velmi prostince zařízené. Nastal opět rozkošný examen o domácích církevních poměrech, o mé osobě a její kvalifikaci. Examen vypadl dobře. Povolení ku sloužení mše sv. jsem dostal, ale biskup projevil zároveň přání, které ovšem pro mne bylo rozkazem, abych bydlil u sv. Kateřiny. Mně nemohlo být nic milejšího. Byv milostivě propuštěn, radostně uháněl jsem zpět do katolického kostela, tuše, že pobyt můj v Petrohradě neučiní na mou pokladnu velkého útoku. Naděje se vyplnila. Pan probošt měl už vyrozumění, aby mi vykázal pokoj k obývání. Sám k tomu přidal pozvání ku společnému obědu v refektáři a mladého duchovního, o němž jsem se už zmínil, k přátelským službám. Ten zase zval mne každého večera na čaj a zákusek. Jinak neviděl jsem nikoho večereti. Týž sloužil mi po celé dny za průvodce po všech ústavech katolických, zasvěcuje mne do katolického života v Petrohradě, za průvodce nejen bezplatného, ale i obětivého. Ráno v sakristii už na mne vždy čekali mužové a ženy, kteří skoro závodili o to, bych jim sloužil mši svatou. Denně rubl a vše, ale vše bezplatně — ptám se, není-li to krásné cestování?

Však nejprve dlužno říci něco o historii katolictví v Petrohradě. Používám k tomu též tištěných polských pramenů, podotýkaje o nich, že jsou tištěny v Petrohradě a vynikají velikou kurtoasi a dvorností k Rusům, hlavně k vládě. Takové je celé oficiální chování katolické církve petrohradské, jak jsem popořoval. Je ovšem jediné možné a úspěšné. Jen tak, že každý ždibeček spravedlnosti a konfessijní rovnoprávnosti je přijímán s okázalou vděčností, bylo katolíkům petrohradským možno obejiti krutost zákonů a leccos si zaříditi, čeho vlastně zákony nedovolují. Vůči takové krotkosti byla by přisnost brutalností. V tomto počinání připadají mně obě církve jako všemohoucí ministr absolutního státu a malý občan. Občan platí daně své tak korektně, přináší je ministru s takovou ochotou, jakoby neměl větší radosti na světě, než platiti

dané, je tak uznalý a plný chvály a vděčnosti za nejmenší projev přízně ministroy, o které tento často zví teprve z úst občana, že nemůže jinak a musí s tímto občanem jednati lidsky. Než, vraťme se k historickým vzpomínkám.

Dějiny petrohradských katolických kostelů nemohou býti ovšem starší než Petrohrad sám. A ten je z doby Petra Velikého. V jiných částech Ruska byli katolíci usazeni už v XVI. věku. Ba byli na Rus samými cary zvaní a byli jim slibovány a zabezpečovány náboženské svobody. Příchozí byli hlavně obchodníci, řemeslníci, učitelé, lékaři a průmyslníci. Několik listů z osudů těchto prvých katolických obyvatelů na Rusi uvedeme u příležitosti vypravování o katolickém kostele sv. Petra a Pavla v Moskvě. Příliv cizinců zmohl se hlavně za Petra Velikého, který celou říši jal se s úžasnou svou energií reformovati po způsobě západním, a manifestem z r. 1702, jež dal rozhlásiti po celé Evropě, vyzýval odevšad cizozemce, aby přišli, ubezpečuje jim svobodu svědomí, vo'nost vyznání i obřadů, právo svobodné, volné a veřejné se shromažďovati za účely bohoslužebnými, bráti si své kněžstvo s sebou a stavěti kostely svého vyznání. Nejvíce přicházeli protestantští Němci; katolíci byli většinou Vlaši a Francouzi. Počet cizinců byl zajisté velmi značný. Matriky kostela svatě Kateřiny, ač neúplné, vykazují od r. 1711 značnou katolickou osadu, která tvořila zajisté jen malou část cizinců. Počet zapsaných křtů obnáší na př. r. 1716—22. Ale ty dlužno považovati za nahodilé. Cizinci byli nejprve pravidelně jen mužové, kteří přišli na zkoušku, za výdělkem, za kofistí, mužové buď vůbec svobodni nebo tací, kteří rodiny pravidlem zanechal doma. Proto číslo křtů 22, ač malé, dlužno považovati za velmi významné.

Někteří z nich se v Petrohradě usadili pevně, tvořice tak první základ katolické kolonie Petrohradské. Byli mezi nimi Češi, Poláci, Holanďané, Francouzi, Vlaši, směsice to národů a stavů nejrozmanitější. Většina zapsaných má vojenské a dvorské zaměstnání. Zdá se, že členové této katolické kolonie byli lidé vzdělaní a vážní. Tak r. 1710 je jakémusi Petru Tressini kmotrou sám car Petr I.; r. 1723 odbývá se smuteční bohoslužba za Jana DREWENIKA (snad Čecha?), carského pažete v paláci carském u přítomnosti císaře a císařové; roku 1725 udílí missionář katolický, Faustýn SZYMAŃSKI, křest Karlu Petrovi TREBNICKIEMU rovněž v carském paláci, a kmotrou byla pannující carině KATEŘINA ALEKSEJEVNA s knížetem Alzaciem a svědky kníže Petr ALEKSEJEVIČ s velkokněžnou Alžbětou Petrovnou a j.

Že katolíci měli své kněze hned od začátku a snad i svůj kostel, o tom nelze dobře pochybovati. Ale kolik jich bylo, odkud, jací, kde měli kostel, čím se živili, toho podati nelze. Možná, že sem kněze posílala římská Propaganda. Prvním knězem, jehož jméno, v založených jím matrikách r. 1710 se zachovalo, byl Wolfgang Herdinger-O. S. B., celeberrimi et antiquissimi Monasterii Formbacensis professus. Ale už na první stránce matrik čteme, že uvedeného již Petra Tressini křtil jesuita O. Scorti, a věrohodnost matriky stvrzuje Michal Ang. de Vertigne, apoštolský prefekt, missionář. Do r. 1716 jsou matriky psány německy; jména kněží udělujících svátosti, je zřídka zapsáno. Od roku 1716 začínají matriky býti latinské a jména kněží přesněji a častěji jsou uváděna. Někdy je tu zapsán kapucín, jindy jesuita, tu zas jiný; od r. 1721 jmennují se vždy apoštolskými missionáři. Zdá se, že často přicházeli a odcházeli

(Pokr.)

Časové zprávy.

Říšská rada uzavřena. Do třetice všeho dobrého. Tah hraběte Thuna byl sice neodvratný, ale přece jen ode všech stran neočekávaný. Zvítězí-li vůle hr. Thuna, jenž již odešel jako místopředseda království Českého a jako hofmistr arciknížete Frant. Ferdinanda z Este? Konstituční štít našeho státu utrpěl ránu zevnější (vedle již otevřené rány vnitřní, jež vládě nemůže přece vůči cizině býti lhostejnou. Máme konstituční absolutismus, jenž Němcům neublíží a jenž Čechům k ničemu nedopomůže. Český tisk neotvírá národu našemu správnou perspektivu; v jazykových věcech nezískáme ničeho, a k uskutečnění státního práva českého jest stejně daleko, jako před uzavřením neplodného a nedělného parlamentu vídeňského. Poslanec dr. Heller nemluvil pravdu, když dne 23. července t. r. pravil ve Vlášimi: „Právě dnes rozhoduje se o příštím osudu českého národa na zámku v Išu.“ Anarchie parlamentární zpečetěna činem Thunovým, jenž má vládě opatřiti — čas po dvou zmařených pokusech: parlamentární cestou projednati důležité věci a urovnati jazykovou otázku v zemích koruny České — bez Slezska, ač jsou při vládním kormidle Mladočeši, z nichž jeden do konce sedí u vládního zeleného stolu. Vláda má nyní „zvýšenou volnost jednání“, kterou má rakouská vláda, i když parlament pracuje. Říšská rada je ta tam; až se sejde, začne se znova. Co tu vyhozeno do vzduchu bezúčelně peněz v nynější hospodářsky tak otrěsené době! Konstituce při svém 50letém jubileu halí se závojem černým, utkaným z uzavření říšské rady a ze stanného práva i výjimečného stavu ve vyssáté a židy vymačkané Haliči. Máme to poměry — rakouské.

* * *

Bismark mrtev. Kanclér „železa a krve“ v trapných bolestech zemřel dne 30. července ve věku 84 let (narodil se 1. dubna 1815) v darovaném zámku Friedrichsrue. Ač očekávala se již podle přirozených zákonů blízká smrt, ač žil po léta již v zátiší, nezahrávaje si diplomatickými kostkami, ač politické jeho vzdechy řidnuly a slably, přece skon tvůrce Německa zatřásl celým svě-

tem, zachvěv i umělé sletovaným kaleidoskopem německým i cizinou. V liberálně-zednářském Uhersku předseda ministerstva zrušil nedělní klid, jen aby mohly vydány býti denní listy. Dojem všedně skončené tragédie Bismarkovy působí pochopitelným způsobem na každém místě jinak. Sama říše „dobrých mravův a kázně“ není v tom směru jednomyslnou. A nejinak za hranicemi, ať hledíme na východ, ať čteme žurnály západní a jižní, ani Rakousko nevyjímajíc. My Čechové můžeme býti klidni: Rakousko ze „spolku“ vyloučeno, a „staroslavné království České“ nezabráno. Různé té duševní míře nelze se také diviti, vždyť vystupuje tu před očima směsice rozličných představ: Hrozná válka s ohromnými spoustami a s nepřehlednými hromadami mrtvých, zkomolené depeše, zdeptaná pravda, zhortěné trůny, zničení jednotlivci, potlačení národové, ošálená i oblužená diplomacie, nedostatek citu, milosrdenství a spravedlnosti, nelidskost a násilí. . . Kdyby se byl setkal v každém svém počínu s takým neúspěchem, jako tomu bylo v kulturním boji (v letech 1871—1885), nebyl by věru nazýván velikánem, jimž mimo jeho zvláštní vlastnosti učinily jej jednak současné poměry, jednak štěstí. Nepřátelská opatření zrušena, vyjma zákon o vypovězení Jesuitův, a sám Bismark, jenž proti sv. Oci vystoupil, sv. Otce požádal za smířliho soudce (mezi Španěly a Německem). Buď, jak buď — v dějinách zajistil si kníže Bismark jméno na všechny doby! Různi historikové a různí národové připojí k němu různé poznámky a výklady.

* * *

Pražské „**Minervistky**“ nevykonaly letošní maturitní zkoušku právě s nejlepším prospěchem: 5 abiturientek prostě obstálo, 3 povolena po prázdninách oprava, 2 reprobovány a 2 ke zkoušce se nedostavily. — Studium na „Minervě“, ženské střední škole v Praze, rozvrženo bylo až dosud na 6 let. Vyučování jest polodenní. Dívky, jak známo, vynikají pilností a příčinlivostí. Pravidlem (od něhož připouštělo se přes příliší úchylek!) jest, že přijímají se dívky, jež dokončily školu

měšťanskou. — Společných služeb Božích na „Minervě“ až dosud nebylo; nebylo tudíž také exhort. Výjimku činí pouze začátek i konec školního roku vedle jmenin J. V. císaře a krále, jakož i J. V. císařovny a královny. Vádí tomu nejspíše rozptýlené byty začek a skrovné finanční prostředky. Domníváme se, že by některý z pražských řádů náboženských tuto nesnadnou otázku nejlépe rozřešil; jdeť zde o věc veskrze dobrou. — Teď pomýšlí se na povlovnou přeměnu „Minervy“ 6třidní na „Minervu“ 8třidní. Věc měla by se snad přece ještě zrale uvážiti. Myslíme, že by proniknutí předmětů bylo při gymnasičkách věcnější a hlubší, kdyby vstupovaly do „přenosných“ siní „Minervy“ teprve, když byly překročily práh třetí třídy školy měšťanské, k niž nyní vychovatelé poněkud bedlivěji nežli tomu bylo dříve, počínají obracetí své zraky, přejíce opravám. Žácky, nabyvše přehledu dosti širokého v předmětech školy měšťanské, mohly by tím spíše věnovati se latině a řečtině, proti niž se v nynější době počíná již tu a tam reptati, hledíc k nynějšímu útvaru gymnasií. Ale „Minerva“ posud nebyla jednotnou v naznačeném směru; v letošním I ročníku (přípravky) byly křiklavé různosti, tak že stejnoměrný postup byl na prasto vyloučen hned již z počátku. A v této stinné stránce pražské „Minervy“ dlužno spatřovati jednu z hlavních vad, nedostačného úspěchu našich studentek. Soudíme střízlivě, sine ira et studio; jednáť se v této příčině pouze a jenom o věc! Přeměnila-li by se 6třidní škola ve školu 8třidní, domníváme se, že by pak ženské gymnasium musilo se lišiti od gymnasia mužského. Děvčata by pak měla postavení obtížnější, nežli hoši. Jde-li nyní některá dívka na „Minervu“, má pravidelně již úmysl, navštěvovati pak i školy vysoké. Pochybujeme však, že by tomu tak bylo také při 8třidním gymnasiu. Na „Minervu“ chodily by pak dívky 10leté, a těm by se přece musila poskytnouti příležitost, aby se po případě připravily i pro život (hlavně ženské ruční práce), což by osnovu učební nemálo stěžovalo; a přece na druhé straně nesměla by se věc prostě jen přehlížeti, poněvadž by třeba ve 14 letech nejedno děvče ústav opouštělo, nemíníc se z různých — třeba jen na-

hodilych — příčin věnovati studiu gymnasiímu. Rozhodně po našem soudě namanou se tu překážky, jež se nedají jen slovy odbyti, poněvadž správa ústavu nesmí tu pouze hleděti na frekvenci ústavu, nýbrž na jeho místo mezi nynějšími dívčími ústavu vůbec a zvláště na prospěch začek se zřetelem i k jejich povolání praktickému na rozbrani 14. roku věku. Ústav a ti, kdo jej chtějí uplatniti, nesmějí nikdy přehlížeti ani žácky samy, aniž jich rodiče, již, nakládajíce na dítky své, mají na mysli vždycky některý cíl praktický. Na snaživém spolku „Minervě“ jest, aby zrale uvažoval dotčenou věc jak v jádře, tak i se všech stran. — Ještě k jedné okolnosti poukazujeme. Vřele by se doporučovalo, aby na ústavě — jmenovitě v počátcích — byli dobří učitelé — starší, již jsou zároveň také rozumnými vychovateli. Správa ústavu nechť si sama zodpoví otázku, bylo-li v tomto směru všem požadavkům, jak náleží, vyhověno. Nám zdá se, že při zeměpise a fysice nebylo vše v náležitém pořádku. Na střední škole kniha jest žáku základnou i vodítkem (také dle ministerských nařízení!). Mezi prvou třidou (přípravky) a universitou — jest rozdíl. — Ovšem finanční stránka působí snad hlavně obtíže také v posléz uvedené příčině. Máme sice „svého“ finančního ministra, ale ten i se svou chotí nechce se upřímně hlásiti ke „svým“. Než vytrvalosti a dobré vůli spolku a rozumnému ředitelství ústavu podaří se zajistě při pražské „Minervě“ překonati všechny překážky a nedostatky. Zdař Bůh!

* * *

Pražským drahám elektrickým nejde nějak k duhu. Vážne to na ulici, ale uvízlo to již i ve sboru obecních starších (dne 1 srpna) na radnici. Slova n s k á Praha má dosud jizdní lístky česk o-ně m e c k é. Německý inženýr (za vysoký denní plat!) provádí metamorfosu „koňky“ v „elektriku“. Vozba se přerušuje, doprava zdržuje, — ale teď to jde, a to tím spíše, když „noviny“ mlčí. Referát o uvedené schůzi obecních starších je toho nejvýmluvnějším dokladem A co nejlepšího! Když se něco za drahé peníze po těžkém porodu provede, nestojí to za nic — jako položení kolejí na mostě císaře

Františka Josefa. Špaličky, zadlážděné německou firmou, jsou jinde a koleje také jinde, nechce se jim k sobě. — Půjde-li to takhle „rychle“ dále, výstava se skončí, a ani jednou se do ní nesvezeme po elektrice. Pražská elektrika, jež jest „novinkou“ dle dra Podlipného, tak že „maléry“ jsou omluvitelné (!), bude zajisté vzorná; již druhá studijní cesta byla podniknuta za hranice naší vlasti. Napřed šli čtyři, teď jeden — lékař. jenž prý má „naději“ státi se ředitelem elektrických drah pražských s ročním „honorářem“ 6.000 zl. Když ve sboru do věci bylo „rýpnuto“, raděno odvážlivci, aby se vždy na věc pěkně přišel ku správní radě elektrických podniků pozeptat, a presidium si šeptalo: „To asi bude dru Chudobovi nemilé...“ Lékařství a elektrotechnika jsou pokrevní příbuzní! Kompromis všechno přikryje svým divotvorným pláštěm. Všude se šetří a spoří z ohledu na poplatnictvo, — jenom ne tam, kde jsou „čestné“ úřady a hodnosti

Nebyl uznán hodným medaile král hl. města Prahy. Zástupcové obyvatelstva Buben - Holešovic žádali městskou radu král. hl. města Prahy, aby vdp. děkanu Ant. Malcovi v Bubenči, jenž vzorně na poli duchovní správy po dlouhou řadu let staral se o VII. část Prahy, udělena byla při nedávném jubileu jeho — také medaile, s nimiž se někdy na radnici nešetří. Ale chyba lávky. Před očima „medailové komise“ nebyl uznán hodným pražské medaile. — Liberální směr za uhlazeného primatorství dra Podlipného na staroměstské radnici pro kněze nemá uznání a ocenění! Praha dala mu velikomyslně pouze právo měšťanské. Za to však jeho Veličenstvo císař a král udělil mu rytířský řád císaře Františka Josefa.

Za místo knihovníka při pražské městské knihovně mezi 67 žadateli vedle literátů (Mužika, Řehoře, Sovy, Štěpánka) je také mladočeský zemský poslanec, Josef Horák, jenž před časem ucházel se též o místo inspektora okr. stravoven v král. Českém.

Padesátou ročníci dra J. Podlipného (v druhé polovici srpna) holdají přátelé jeho v Praze oslavit, snažíce se svůj kruh co nejvíce rozšířiti. Mnoho „pozvánek“ ke schůzím bylo rozesláno na různé spolky, jichžto delegáti měli se dostaviti „s obnosem“, kterým chce spolek přispěti na „čestný dar“, jehož se má oslavenci dostati. Umělecká Beseda v Praze, nevidouc tu rozumného důvodu, ke schůzím delegáta — neposlala. S jedné strany usiluje se o to, aby se dru Podlipnému dal Brožíkův „Hus“ v miniatuře, jež by Brožík sám namaloval. Uvidíme. Nejlepším a nejmítanějším „čestným“ darem bylo panu starostovi, kdyby mu byl podán pergamen, zajišťující mu primatorství alespoň na další tři léta.

Jeho Eminenci nejd. p. kardinal arcibiskup Pražský slaví 15. srpna stříbrné jubileum kněžství. J. E. bere zvláště v posledních dobách živou účast na rozvoji veřejného života katol. u nás. Nejlepším oslavením památného dne primasa král. Českého, trváme, je sjezd katolíků česko-slovanských, jenž bohdá bule nejlepším obrazem pokroku katolictví u nás za vedení nynějšího ndp. arcipastýře.

(Zasláno.)

„Ludmily“ první náklad jest rozebrán, nejlepší to doklad, jak naléhavá potřeba byla této katolické laciné knihovny. Druhý náklad se právě dotiskuje a počne se s rozesláním příštího měsíce. Prosíme tudíž do té doby o poshování *Vydavatelstvo.*

Obsah „Obrany“ :

Matka Boží, či Hus! Bohemus. — Kompaktata. Kapitola z české krise. Podává Jiří Sahula. — Cestopisné vzpomínky. — k. (Pokračování.) — Časové zprávy. — Literární příloha: Divadelní listy. — k. (Pokračování.) — Pro duši. Z polského se svolením autorovým přeložil Václav T. Kamejský. (Pokračování.) —

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

Rozvrh

Všeobecného sjezdu katolíků československých v královské Praze

ve dnech 22., 23., 24. a 25. srpna.

Sjezd koná se ve dvoraně Žofinské.

Předmětem schůzí slavnostních i odborových jsou všechny důležité otázky doby, a sice:

Otázka sociální.

Otázka školská.

Věda a umění.

Tisk a literatura.

Katolická organizace a katol. spolčování.

Denní pořádek pak je následující:

V pondělí dne 22. srpna 1898.

V 5 hodin odpoledne: Ustavující a I. slavnostní schůze na Žofině.

V úterý dne 23. srpna 1898.

V 7 hodin ráno: Průvod z nádvoří seminářského do velechrámu sv. Víta, kdež bude pontifikální mše svatá. — Rozchod.

V 10¹/₂ hodin: Porady jednotlivých odborův.

V 5¹/₂ hodin odpoledne: II. slavnostní schůze na Žofině.

Ve středu dne 24. srpna 1898.

V 8 hodin ráno: Schůze usnášející.

V 10 hodin dopoledne: Porady jednotlivých odborův.

V 6 hodin večer: III. slavnostní schůze na Žofině.

Ve čtvrtek dne 25. srpna 1898.

V 8 hodin ráno: Schůze usnášející.

V 10 hodin dopoledne: IV. a závěrečná schůze slavnostní na Žofině.

V 1 hodinu po poledni: Společný oběd.

Ve středu dne 24. srpna koná se od 1¹/₂—5¹/₂ hodin odpoledne adorační hodina eucharistického spolku v kostele sv. Salvatora v Praze.

Přihlášky přijímá a vstupenky vydává pan *Václav Kohout*, ředitel svato-Václavské záložny, č. 223—I.

Literární příloha.

Číslo 8.

5. srpna 1898.

Ročník II.

Divadelní listy.

(Pokračování.)

Mydlář. I vstoupím tedy do kostela, jenž byl lidstvem přeplněn. Stěny, oltář, kněz, ministranti, všecko bylo černě přioděno. Uprostřed kostelní lodi stála otevřená rakev s mrtvolou na vysokých marách, černým aksamitem pokrytých. — Mše pokračovala dále. Jak mile ale kněz dostoupil až k offertoriu, jak mile se uklonil a pronesl slova toho svatého obřadu — slyšte a trňte, jak trnuli lidé tam v kostele —, mrtvola se náhle v rakvi vztyčila, vyvalila oči a mohutným, pronikavým zvolala hlasem: „Jsem pohnána před soud.“

Peldřim. Svěťice boží! (Strojený strach u Peldřimovského)

Rozražov. Toť hrozně!

Valerian. Strašné!

Vokoun. Svatý Barnabáši! (Blesk a silné hřmění)

Mydlář. Jaký z toho v kostele povstal zmatek, snadno můžete si pomysli. Někteří utíkali a hnali se ke dveřím, jiní tlačili se jako stádo ovcí do rozličných koutů, toliko dva neb tři odvážlivější mužové přiblížili se zvědavě rakvi — mrtvola však opět byla se položila a byla mrtva jako dříve.

Rozražov. A kterak vyhlížela ta mrtvola?

Mydlář. Strašně. V celku měla velkou podobnost s mrtvolou zde v této klenbě, toliko s tím rozdílem, že ta šlechtična byla stará a že na oteklém hrdle měla krvavé stopy dlouhých ďábelských drápů, kterýmiž byla zardousena. Slyšte ale dále. Když první leknutí v lidech pomínulo, vzmohla se opět v nich zvědavost, každý vrátil se na své místo a mše postupovala pokojně dále. Došlo k pozdvihování. Kněz pozdvihl hostii — pozdvihl kalich — lidé na kolenou zbožně bili se v prsa — ministranti zvonili — v tom mrtvola vztyčí se v rakvi po druhé a hromovým hlasem, až to znělo po celém kostele, zvolala: „Nade mnou se vynáší soud!“ (Blesk a silné hřmění.)

Rozražov. (vyskočí). Pro Bůh — ustaňte, mistře! Toť strašlivá událost!

Valerian (vstane, utíraje si čelo). Na mně vyvstává pot.

Vokoun. Dnes je moje poslední hodinka. (V tom bije dvanáctá hodina.)

Peldřim. Dvanáctá.

Rozražov. a Valerian. Dvanáctá.

Mydlář. Sedněte, pánové. Jsem hnedle u konce. Mimo to není radno, rozprávět po dvanácté hodině o takových věcech. — Nemožno vypovědit, jaké zděšení povstalo v Božím tom chrámě z toho druhého procitnutí mrtvoly. Kdyby nebyla zvědavost lidská mohutnější nežli postrach, byli by všickni utekli — já též — ale, jak pravím, zůstali jsme v kostele. Mše se končila. Jakmile pokročila k závěrku, jakmile kněz u oltáře se obrátil, rámě své

pozvedl a zvolal: „Ite, missa est!“ — vztyčila se mrtvola v rakvi po třetí s vypouchlýma jiskrnatýma očima, hbitě, divoce, vztekle počala se třepetat a potřásajíc vzhůru pozdviženýma rukama vykřikla přehrozně, jak pozoun, třepícím se hlasem — tak že mi ten zvuk vjel do kostí, a nezapomenu naň ani na smrtelném loži —, ano zvolala bouřlivým hukotem nejzoufalivější rozčilenosti: „Jsem souzena!“ (Blesk. Velké udeření hromu.)

Všichni (vyskočí). Pomoz, Bože! Všichni svatí! Toť soudný den! (Všichni se hrnou, utíkajíce na zad. V tom s hrozným praskotem dveře u vchodu se rozlínou. Vystoupí postava převysokého vzrůstu. Šat má na sobě naskrze šarlatné barvy: kalhoty, kazajka pláštík. Na hlavě biret červený s dlouhým kohoutím pérem, dlouhý kord; obličej černý a též černé ruce. Hned v zápětí dvě menší postavy v černých talárech, majíce na hlavách kapuce s dlouhýma ušima jak netopyři. Obě postavy zůstanou u dveří schouleny sedět. — Červená postava postoupí v prostřed divadla.)

Peldřim. (úzkostlivě křičí). Chval každý duch Hospodina!

Rozražov. a Valerian. Chval každý duch Hospodina!

Červená postava (hřmotně). Já ho nechválím!

Vokoun. Toť ďábel! ďábel! (Uklouzne do komína.)

Peldřim. (jak osyka na všech údech se třesa, chytí Rozražovského a Valeriana za ramena, a uprostřed jich se zmítaje, vleče je na levo do předního kouta, jektaje zuby): Svatý Václave, svatý Vojtěše, svatý Prokope, svatá Ludmilo! Chraňte — chraňte nás, patronové čeští!

Rozražov. In nomine trinitatis apage, apage, apage!

Valerian. Pater noster, qui es in coelis — in terris — sanctificetur nomen tuum!

Mydlář (stojí na pravo v předu bez hnutí) (Neustálé blyškání a hřímání.)

Červená postava (jde až ke dveřím na stupních a hřmotně zvolá): Čarodějko Vereno! Čaroději Eliabe! (Dvěře se rozlínou. Červená postava kyne. Verena se zvolna vztyčí. Červená postava kyne po druhé. Verena sleze s pohovky. Eliab se vzhopí a stojí vedle ní.)

Peldřim., Rozražov. a Valerian (jeden přes druhého na kolenou schu meleni, jektají neustále předešlá slova).

Červená postava (přistoupí k Verené a k Eliabovi, pojme Verenu za ruku s jedné a Eliaba za ruku s druhé strany, a vážně s nimi odcházejíc, zvolá:) Ite in ignem aeternum! (Červená postava s oběma odejde.)

Rozražov. In ignem aeternum! — Slyšíte? —

Valerian. In ignem aeternum! Per omnia saecula saeculorum.

Peldřim. Už je odved! — (Silné zahvízdnutí. Obě černé postavy u dveří se vzhopí a vylitnou ven).

Rozražov. (oddychuje si velmi kašlaje).

Valerian. (stírá si pot s čela). O třeskota, qualis erat, qualis hrůza et strachus!

Peldřim. Toť vskutku strašná událost.

Mydlář. Kdybych nebyl tomu přítomen býval, nikdy bych tomu neuvěřil.

Peldřim. Malujme ďábla na stěnu, a ejhle už ho tu máme.

Mydlář. Zdá se, že má zde v Praze tutěž mocnost jako v Krkonošských horách.

Rozražov. Nyní nezbyvá nic jiného, než abychom se v bázni Boží odebrali domů a odevzali se modlitbě. Zítř ráno sejdem se na radnici a složíme ten pamětihodný příběh do protokolu, kterak ďábel čarodějku Verenu Turnovu a čaroděje Eliaba do pekelné říše odvedl.

Vokoun vyleze očazený z komína, pozná i při svém připáleném mozku úskok a jde to oznámit, aby uprchlíci byli stíháni. To se i stane.

Poznaměk k takové hanebnosti spisovatelské zajisté netřeba. Uprchlíci jsou pronásledováni, ale v čas přijde Thurn. Nastanou tklivé scény shledání, když před tím posluchači už už trnuli hrůzou, že pronásledovaní padnou do rukou stíhatelův. Darebák prokurator najde zasloužený trest na místě.

Už jsme poznamenali, že žádná historie nepodává ani nejmenšího popudu k tak neslýchaným potupám kněží katolických. I nepřátelští historikové nedovedou nic jiného proti nim namítati, než že obranu jich nazývají urputností, pevné trvání na víře reakcí, hájení odvěkých práv útokem, nepoddání se stavům a věrnost k císaři — nevlastenectvím. Máme z dob protireformace celé výslechy; Kolárův v „Pražském židu“ je na ně pamflet nejržejšího sprošťáctví. (Sborník hist. kroužku č. 6. p. 115.) A ty jsou z dob, kdy katolická církev byla by si mohla už něco dovoliti. V dobách předbělohorských byla v úpadku a slabosti.

Co se týče pověrčivosti, vypravuje historie pravý opak. Zrovna to, co přičítá Kolár katolickým kněžím a jich katovským pomocníkům, upalování čarodějnic, došlo svého rozkvětu za protestantismu. Jak církev ne-tranně si vedla proti falešnému obviňování z čarodějnictví, přísné tresty vydala, jak i při své víře v duchy dobré a zlé hlavně zpovědnici udávala za zbraň proti němu, je známo z její synod. Čarodějnictví přivedl k úžasnému rozkvětu Luther svou vlastní literaturou, vlastně svým velkým katechismem z r. 1529. Literatura ďábelská, která jeho působením povstala, je báječná. Není větší skvrny v ohledu duchovním a kulturním, která v této věci na protestantismu lpí, jako tato, zní soud poctivých dějepisců. V upalování čarodějnic patří jemu palma. (Viz studii o tomto předmětu co se týče Dánska ve „Stimmen aus M. Laach“ 1896 č. 6 a n.) Což teprve u Janssena. Tam lze se dočísti o neuvěřitelné pověrčivosti protestantů; uvedli jsme dle Janssena příkladů jen, co ve Řehořova kalendáře týče, dost („Obrana“ 1894 str. 184 n.) o jich nesnášlivosti (r. 1896 str. 113 n.). Jak bylo v protireformaci bojovati misijnářům proti různým pověrám, je známo ze studií o té věci uveřejněných ve Sborníku hist. kroužku, ku př. č. 4. str. 116 a j. To jen tak nahodile jsme sebrali, látka je tu nevyčerpatelná. Kolár si spletl patrně historii s protestantskými pamflety.

Jezovité dostávají jen což. Rebeka nařiká, že, až vláda Jezovitů se upevní, židům bude zle; počestný Thurn ovšem také nařiká na mstivé papežence. Příbik doznává, že má oznámiti všechny rebelly, kteří svatou římskou církev haní; proti Jezovitům mají na Mostecké věži býti vystaveny hlavy štatých pánů na železných pánvích rozvěšené; jezovité doprovázejí odsouzené na popraviště jako příšery, takový je dojem; siuha Luciper se dušuje, že je dobře katolický Luciper a p. Do toho mísí se zbožný a srdcervoucí nářek ubohých predikantů protestantských.

Thurn a rebellové jsou vlastenci nejryžejšího zlata zároveň se židem, který se za ně a za vlast obětuje. „Toho nebude,“ dí tento obřezaný ideál,

jakých český národ tolik má, „aby rabi Eliab svou vlast a své přátely opustil.“ A když se jeho vlastenectví ctěná Rebeka posmívá, ujišťuje ji: „Zde má vlast, má drahá česká vlast.“ Pro vlast obětuje Thurn nejdražší stkvost svůj, drahocenné pouzdro s podobiznou ženy, — „činím to pro spásu vlasti,“ dí tento podlý zemězrádce. Ale Eliab nedá se takovou velkodušností poraziti, půjčí 20.000 rýnských bez zástavy a — bez úroku. „Poctivý muži,“ volá Thurn dojat. Eliab ví, že o dukáty těžce nastřádané přijde, ale on „klade je na oltář nešťastné české vlasti“. A slyše, že Thurn vyjednává s Turky, z té zbožné duše své si přeje, aby se mu to podařilo. K tomuto ovzduší tak šlechtnému, ušlechtilému a krásnému tvoří hned bídné pozadí katolický špehoun, který tu slídí zákeřnický. Z jeho úst vyznívají nadávky na Thurna: pikhart, proradce, hanebník“ ovšem jako zlojné na cti utrhaní, kterému Verena, dcera Thurnova, od žida s nasazením života hájena neméně horoucné nežli vlast česká, odpovídá s rozhorlením, jež zase v duši divákové nadšení pro ni, pro nepřátely opovržení a hněv budí. „Stůj, zlojné osklivče, a hany nekydej na muže, jenž jest tak vysoko nad tebou, jako světovládne slunce nad prašivým psem. Stůj, vyvrheli člověčenstva, hanebný špehoun, jenžtos nepoznal v celém životě svém zvrhlém vyšších zájmů lidskosti, jenžtos nepoznal lásky k vlasti — — —.“ Ano i Friedrich má tu svého obhájce, který hájí jeho dobroty a vřidnosti, náklonnosti k měšťanstvu a p.

Dramaticky nejsilnější je poprava českých pánů. Byl to ovšem hrozný den, hrozný trest. Vrcholu dostupuje scéna tím, že syn odsouzeného Kaplíře je tajně přítomen. Poprava děje se ovšem za scénou, na scéně mění se situace, brzy jsou to hrozné duševní muky přátel odsouzených, jež se zadírají do duše diváků, brzy odporne nájezdy katolíků na kacíře.

Než dosti už. Při vši žalostné a politováníhodné opravdovosti, kterou tragédie bělohorská měla v zápětí, dlužno pamflet Kolárův „Pražský žid“ odsouditi jako poblouzení ducha přebídné, nevyslovitelné. Ti, kteří velikého neštěstí byli jedinou příčinou, kteří zločinnou rukou z pýchy a osobní ziskuchtivosti, z vlastizrady a prodajnosti zahráli si s neslychanou trestuhodností a lehkovážností s celým národem a hrob mu cynicky vykopali, oslaveni jsou jako mučeníci, jimž nejtemnější pozadí tvoří ti, kteří na neštěstí měli viny nejmenší, kteří hájili práva svého, kteří až do tohoto skutku krvavého jednali se šetrností zajisté uznání hodnou, kteří konečně zachránili vlast před zkázou ještě mnohem horší. Nikdo ovšem, kdo má české srdce, nemůže chladně dívati se na tuto krev Ferdinandem prolitou, nemůže souhlasiti, že užíval cele práva nebo spíše moci vítěze, ale katolické straně patří čest, že i pak hájila, co se hájiti dalo. Pohromou nebyla vinna nijak. Nemůže býti pochyby, že tento pamflet Kolárův bude na dlouhé, dlouhé doby hyzditi jméno jeho. My potupy na nás tu metané přežijeme, hanba spisovatele-utrhače zůstane. Že Národní Divadlo učinilo z kusu každoroční repertoární kus, na nějž nad to zvláštní reklamou vždy upozorňuje, jen k jeho hanbě může sloužiti, poněvadž se vznešeného stupně ušlechtilého umění snižuje sebe do areny utrhačné tendenčnosti.

Uzavíráme tento rozbor slovy Vrchlického (Moje sonata, Poesie):

Naše doba ovšem
jen po zisku se shání horečně
po výtěžku — tak zvedla tendenci

na stolec umění, dnes píseň má
mrzáku obvazovat rány jeho
— — — v národnosti boji
má aspoň hřmotnou býti polnicí
a bubnem — — — — —
Tím vinno jest, že kleslo umění
a nejvíc poesie, nebo dnes
chce každý něco jiného z té ruky,
jež hvězdy jen a kvítí rozsévá . . .

Stroupežnického „Zvíkovského Raráška“ zná jistě celá Praha; byl dáván dvaadvaceticrát. Hra rozkošná s historickou mluvou i duchem, čiperná a jadrná. Mikuláš Dačický z Heslova v ni vystupuje jako 30letý švihák, labužník a frejír, jakým ve skutečnosti dle historie byl — a Dačický je kališník! To už přec něco znamená. Vzácný to příklad a zjev na našem divadle. Dačický si ten svůj religion pod obojí velice oblibuje. Chléb a víno — toť moudrý religion! Pan Švamberg (hra padá do roku 1585) se mu směje, že je vlastně pod trojí; tučná krmě, víno a fraucimor — to je prý jeho religion, religion epikurejský. „S veselými tovaryši světské rozkoše provozovat, to je tvůj religion! Či myslíš, pokračuje Švamberg, že my tu nevíme, jak ve svém domově na Horách Kutných pobíháš na frej za dcerkami počestných měšťanů a pánů havířů a za paními královských pánů úředníků“ Pan Dačický se ostatně k tomu přiznává. Ale nemůže za to; má to v krvi, jakoby to skutečně byl jeho religion. Sotva viděl sličnou a počestnou Elišku, choť svého hostitele, už chytl a frejírjuje. Pan Švamberg by ostatně trochu pokárání také zasloužil, neboť právě byl dal hezkému, mladému děvčeti z venkova, jež přišlo prosit za propuštění z poddanství, sladké políbení, toť se ví, že ve vsí poctivosti otcovské políbení. Tedy i ten Švamberg trhá ze sousedova hrachu, jda kolem, což teprve Dačický. Má to jak řečeno v krvi. Sám si žaluje při dobrém truňku „Jak si jen ten dobrý Pán Bůh ráčil představovati člověka, když ho stvořil, to mi nejde na rozum! Nasadil mu do srdce tisíc zárodků břišných vášní, stvořil tenhle ďábelský truňk, tu pekelnou šťávu, která mání tiché beránky v dravé vlky, poctivé chlapy v šibaly, frejíře, lotry a mordéře — a pak ráčil na hoře Sinaj vydati na světlo deset ostrých artikulů a řekl: „Ty všechny měj v uctivosti.“ Ó, rač, Pane Bože, vzítí na sebe jednou všecku podstatu smrtelného člověka, zajdi na ten širý svět, jež si ráčil tolikerymi rozkošemi štědře obmysliti, a do týdne prohřešíš se proti svým vlastním artikulům nejméně stokrát.“

Udělá tedy pěkné skládání na paní Elišku, kterým její srdce chce si získat, ale žel, vše skončí špatně. Paní Eliška je počestná a věrný fraucimor, odmítne ho a potrestá. Lepším býti nemůže. Ani následků své prostopášnosti se nebojí; je jí tak oddán, že ani myšlenka na podagru, úděl to všech labužníků a frejírů, není s to ho zastaviti; doznává, že před podagrou zachránila by ho leda hladomorna. Tak musí odejítí, s hanbou odejítí. Paní Eliška mu vyčetla, jaký je zrádný přítel.

Hra naplněna je rozmanitými šprýmy z oboru ďábla úkladů příšerných a výřečnostmi jako „Markéta obmýšlí proměnění z božího vnuknutí svůj stav panenský v stav svatého manželství,“ nebo „její ženich je mládenec z poctivého lože a také chce z božího vnuknutí svůj mládenecký stav proměnění,“ „čerti tu odnášejí na hřbetě“ každou chvíli někoho a j. a j. Ale to snad

Pravda — nemohu Vám v ničem a nijak předpisovat. Vy za to nemůžete, že jste dočasně pánem, který může hříšné kališníky neboli kacíře peskovat a mravně bičovat před tváří českou — to třeba ve „zlatém domě českém“, v oné „kapliče“ zasvěcené českému umění — —

Ale myslím ve své skromnosti starokřesťanské, že už jste mým a mého religionu velebením a do nebes vynášením vydělal na několik set bochníků chleba a na slušných pár vědýrek vína a mohl byste už s tím svým tajtrlíkováním o „religionu pod obojí“, jak obráží se z Vaší vůle v hříšné mé osobě, blahomyslně ustati — a „Zvíkovského raráška“, který byl všemožným Čechům už tolik příjemně kratochvíle způsobil. dočasně dati na pensi.

Nebojte se!

Pro vzorné ušlechtilou, v pravdě vlasteneckou a ryze českou tendenci svou kratochvilná komedie ta nezapadne. Co krásná a krví kališnických předků prosáklá země česká statnými Čechy obydlena bude, vždycky se najde někdo, kdo komedii Vaši vytáhne, aby — za peníze — krajany své a přátele českého snažení pohnul k bodře nevinnému smíchu nad poblouzením a všelikým neřadem praotců, jak jste je byl vtěliti ráčil v nehodné mojí osobě.

Přeje Vám z gruntu kališnické duše své stále hojného zdraví a duševní i tělesné dokonalosti, tisknu Vám bodrou pravici, která tak smělymi rysy „vykontrfejovala“ ve „Zvíkovském rarášku“ Vašeho vděčného ctitele Mikuláše Dačického z Heslova, jehož „Paměti“ ráčil jste, jak přirozeno, ku svému epochálnímu dílu, ovšem jen k vyzdobě stylu a různého rčení, jak se sluší a patří, také — prodrancovat.

* * *

Doslov.

Všech milých přátel „moudrého religionu“ v poníženosti tímto supliciruju, aby tuto moji supliku, kde a jak jen bude možno, dále na vědomost všem, kdož slyšeti a čísti chtějí, rozšířovali.

V kališnickém pekle, 19. Apríle, v den sv. Krescencia, léta Páně 1888.

Co zbývalo tedy jiného p. Stroupežnickému učiniti? I napsal svou „Paní mincmistrovou“. Mezi protestanty a snad též mezi liberály je chvalitebným obyčejem, že činí na osoby a listy v soukromých dopisech nátlak, v kterých jim buď vyhrožují nebo zase účinnou podporu slibují, zachovají-li se dle jich přání. Kdyby takové osoby nebo listy tuto intimní kritiku prozradily, velkolepé věci přišly by na světlo, svědčící buď o znamenité uvědomělosti konfesijsní nebo strannické, buď o organizaci, o níž se nám katolíkům ještě ani nesnilo. Okolnost tato má velikou váhu a hraje i při „Národním“ velkou úlohu. Když za každou spravedlivou kritiku nekatolíků přicházejí z obecnstva pokyny, ba výhrůžky, jak nemá se jí divadlo naše vyhýbati, jsouc na obecnstvu závislo? Katolíci z opačné strany nekonají nic, poněvadž jsou — „nesnášliví.“ A kdyby básník byl tak statečný, že by i přes tento nátlak dal svědectví pravdě, jak se nemá zachvětí, když dostane důtku až z kališnického pekla, připomínající mu „padouchy, již rvali vlast“. Takové „snášlivosti“ musí ustoupiti. A tak nutně musila vzniknouti „Paní mincmistrová“.

Paní Ludmila z Vřesovic a na Dobřeni je ovšem pikhartka, ale paní, jakých málo. Pan Mikuláš Dačický z Heslova je už sice hodně starý mládenec, neboť děj odehrává se r. 1611, ale ještě chlapík. Už to ale není ten starý frejír a labužník, nýbrž vzácný lidumil a vůbec člověk výborný, nad

ostatní katolickou čeládkou s pí. Ludmilou vysoko povznesený. Při tom miluje ještě veselý šprým i plnou konvici. Prohlédněme si ho blíže.

Pan mincmistr na Horách Kutných je na něho nemálo rozzloben. Stěžuje si na něho k hofmistrovi Hetzlu ze Sternštejna jako na výtržníka zlého, zhýralce a frejře, který, ač pokročilý v letech, jen ve rvačkách, pijáctví a freji sobě libuje. Možná, že mu toto pan mincmistr ještě odpustil, ale pán z Heslova jej a všechny horní oficíry rebelsky tupí, pravě, že zrádně a nešlechtně při horách hospodaří. Písničky nařklivé o nich složil, ano hrozí, že prý je v impressii vydá na světlo. Paní choť se ho sice zastává, že je bystrý a umný, ale pan mincmistr ví, proč. Jsou stejného religionu evangelického. On ale, pan choť, je religionu katolického a věrný poddaný Jeho milosti císaře, a proto dále Dačickému v jeho výstupcích folkovati nesmí. Nedávno prý dokonce před klášterem sedleckým z bujnosti a násilně polibil počestnou paní Žofku, manželku pregiře mince, Tobiáše Trísky. Za to bude souzen. Jde sice šproch, že mladá a spanilá paní starého Trísky scestně se chová s Davidem Wolframem, jež Jeho Milost císař a král Rudolf poslal do Hor, aby šmelcoval zlato a z bezcenné hroudy dělal dukáty, v kterémžto kumštu svém má atesty a pasporthy — ale to je, to musí býti pomluva, rozhorluje se nejvyšší pan mincmistr proti ironické nedůvěře paní Ludmily.

Jak z krátké této exposice patrnó, jsou tu proti sobě jmenovitě postaveny osoby různého religionu, katolického a evangelického. Tušíme už, že p. Dačického stížnost z onoho světa našla otevřeného sluchu a že má býti rádně na svém religionu odškodněn, ano i na své povaze za to, co ve Zvíkovském rarášku utrpěl. To se také stane.

Paní Ludmila dobře soudila když pana Dačického se zastávala a z plazivého, dotěrného, tajemného chování se p. Wolframa, který nových 5000 dukátů požaduje, aby mohl zlato dělati, uzavírá, že to podvodník. P. Wolfram dostane 5000 dukátů a svoje atesty, aby prý proti pomluvám, které pan Dačický o něm jako o šibalu šíří, mohl poctivost svého kumštu prokázatí. Brzy ho vidíme, jak se s paní Žofkou umlouvá o útěk. Paní Žofce starý její muž se znechutil, neboť nemá s ním žádných libezných radostí a pan Wolfram „nahospodařil“ si již 30.000 „poctivých“ tolarů. Vše už je tedy připraveno, jen ať Žofka uda místo a čas. Pan Tríska nemá o zradě ženině ani tušení, vždyť před ním se Wolfram a Žofka ani neznají; je chudák přesvědčen, že děkuje to jen milosti Boží, poněvadž po třicet let při kostele v klášteře sedleckém ve mších hrubých a nešporách k oslavě Boží na pozaun troubí. A tak Pán Bůh všemohoucí mu toto sobě milé a libezné na pozaun troubení vším dobrým na světě odměňuje. A jak se s drabou svou Žofkou mazlí. Divák ovšem už tuší, že tento starý blupec, ač k oslavě Boží po třicet let na pozaun troubí, je elefant, takový katolický šosák, který nemohl si odepřítí miti mladou žínku. Zasluby toho na pozaun troubení ku chvále Boží se nesčíslně opakují, aby směšnost trubače ku chvále Boží obecnostvo hodně lehtala. Při tom mazlení napíše Wolframovi přece šikovně lístek, v němž udá mu hodinu a místo zrádného útěku; ale lístek stane se jí osudným. Vypadne mu mezi šermem s Dačickým a dostane se do nepravých rukou. K uvedené scéně ušlechtilých těchto katolíků a věrných Jeho Milosti císaře a krále namane se Dačický, prozpěvuje si vesele. Ihned klaní se nejušlechtlejšímu fraucirnoru, perle a kletotu Hor Kutných, rovněž i panu Trískovi, šťastnému majiteli této

perly, který k oslavě všech nebešťanů na pozau lahodně troubí, též ovšem i velikému kouzelníku, který dovede víc než Kristus v Káni Galilejské, proměňuje jalové perky ve stříbro. Za to je „člověkem sodomským, bezbožným „Lutherianem.“ Uvádíme to, abychom ospravedlnili své tvrzení, že Dačickému má se dostati zadostučinění za jeho „religion“ v Rarášku nijak nepochválený. Když četl o těch šibalech, kteří do Hor Kutných se plíží, a hlavní šibal rýmuje se na Wolframa, povstane zmíněný šerm. Pan Triska je celý polekaný a volá „svatou pannu Barboru“ na pomoc. Z toho má Dačický novou nehodu, má žalobce dva.

(Pokr.)

Pro duši.

Povídka JANA LADY. — Z polského se svolením autorovým přeložil VÁCLAV T. KAMEJSKÝ.

(Pokračování.)

Viktor byl bledý jako stěna, ale nepohnutý jako kus mramoru, kráčet lenivě a hleděl na protivníka svého lhostejně. Řekl sobě, že jeho účtování se životem jest již ukončeno, to že jest jediný východ; řekl si to a opakoval. Ale v hloubi srdce zmocňoval se ho mimovolný, hrozný strach — ne snad před smrtí, ale . . . před tím, co ho očekávalo na druhé straně. Plukovníkovi jiskřily se oči jako tygrovi. Nebyť on zlým a ctižádostivým člověkem, byl však vášnivostí jako zpitý. Viktor stál v cestě této vášnivosti — bylo ho tedy třeba odstraniti. Střelili třikráte. Viktor chyboval . . . možná že schválně. Plukovníkovi hantyka dvakráte selhala, po třetí mířil celou minutu — chtěl trefiti do srdce, ale kulka přerazila jenom žebro.

Ten měsíc, který Žofie strávila u raněného bratra, zanechal jí vzpomínky plné slasti. Býti milosrdnou sestrou u lůžka drahých nemocných — to má již samo o sobě jakýsi smutný, ale nevyslovitelný půvab. Ale hojiti spolu rány na těle, i ty, kterými svět duši zakrvácel, — toť opravdové štěstí. V prvních dnech pokoušela se o něho borečka, zachvácen byl chrlením krve, zdálo se mu, jakoby smrt číhala si již za hlavou na svoji oběť. Silný organismus jeho však pomalu zvítězil. Jednoho dne oznámil lékař s úsměvem, že nebezpečí minulo, a později dovolil, aby se upustilo od úzkostlivých prostředků opatrnosti. Tehdy nastaly pak pobledlé dívce, zesláblé více duševním utrpením, než bezesnými nocemi, dny plné blaha a štěstí, plné svobodných a upřímných rozmluv, takých asi, jakých byly svědkem Miňkovécké zdi, kdy sestra ještě převyšovala bratra, honosícího se tehdy školáckým oděvem. Ta duše, zmořená a zlomená životem jako motýl s popálenýma křídly, zdálo se, jakoby se probouzela k novému životu, vdychovala do sebe s rozkoší paprsky Božího pokoje, co zatím jeho plíce naplňovaly se touženým, teplým a svěžím jarním vzduchem. Zdálo se mu, že byl dítětem. Netrpěl příliš, jenom ztráta krve přivodila mu delší nemoc, při níž míval ty pocity, jako by ho v kolebce ošetřovaly a pěstily nějaké milé, ženské ruce. Ani Žofii nezdál se býti tento vyhublý hoch s přihlednou tváří oním divokým a drzým panicem, který svými uštěpačnými vtipy nešetřil nikoho a ničeho. Nikoli; byl to ten bývalý, dávný Viktor, který z očí hleděl vyčísti její přání, číhaje při tom na její úsměv a něžnost.

O minulosti nemluvili. To byl sen, sen nedobry, na který neradno si vzpomínati. Za to budovali nové zámky do budoucnosti. On půjde k Stanislavovi do praktické školy práce, života a povinností. Potom budou spolu pracovati na svém velice malém hospodářství. Ona mu bude kličnicí a ekonomem zároveň — celý týden bude se otáčeti a starati — večer pak budou

se spolu modlívati. Rodiče s nebe budou na ně patřiti, z nich se radovati, jim žehnati... Anděl strážný jim bude při tom nápomocen.

A přece... Bývaly chvíle kdy přes tu dnes tak lahodnou a klidnou tvář přelétl jakýsi dávný blesk, kdy sevřela ji nervová křeč, kdy jasné oko jeho potaženo bylo nevlídnou mlhou. Trvalo to tak chvíli, minulo to opět, ale v srdci přece zanechalo to stopu po sobě. Podařilo se jí jednou v rozmluvě o budoucnosti učiniti vzpomínku na jejich vespolečné žití nejprve ve dva, později někdy ve tři...

„Ano, se Stanislavem,“ řekl rychle.

„Možná, že se sestrou, kterou mi někdy přivedeš.“

Vzchopil se najednou, jakoby jakousi dávnou silou zatřásla jím bouře, třešticí jeho duši.

„O tom... ani slova... nikdy,“ zašeptal sevřenýma rtoma.

V jeho prsou musila se rozvítiti sopka, popelem na povrchu posypaná. Ten jeho pohled tomu nasvědčoval.

Tou měrou, jakou přibývalo mu sil, ozýval se v něm mocnější a častěji dávný jeho život. Zdálo se, že Titán snem spoutaný se v něm probouzel, přetínaje jeden uzel po druhém. Lahodný úsměv zabloudil čím dále řídkěji na jeho ústa, v očích jeho zanécovaly se čím dále častěji zasmušilé blesky. Bylo viděti, že ho něco dusí, že pocituje náhlou potřebu vypověděti cosi, co zdrželo se na rtech nevyověděné. Konečně to jednou vybuchlo.

„Což se na mne nikdo jiný neptal, kromě těch, které jsi mu nedávno jmenovala?“

„Nikoli. Myslím, že jsem nikoho nezapomněla.“

„Lžeš!“

Ach! To byl opět tak dobře jí známý tón, s jakým on vrhal jí pohanu ve tvář tak často, tak často! Neměla odvahy povznést k němu oči, slzami zalité. On tomu jinak porozuměl.

„Vidíš, že nemluvíš pravdu, nechceš mně ani do očí pohléděti. Služeb nikům nakázala jsi taktéž mlčeti; nikdo mi nesmí ničeho říci. A já přece vím, že někdo byl u mne.“

„Nikdo z těch, již mají k tomu právo.“

„Ano, z těch nikoli, ale z jiných. Není-li pravda?“

Žofie na chvíli váhala. Přišlo jí to tak za těžko pronésti ta slova, to jméno.

„Paní de Moerveldt se několikrát na tebe ptala,“ řekla vysílena. „Nepustila jsem jí k tobě a nechtěla jsem ti na ni ani vzpomenouti, poněvadž myslím, že zde teď nemá býti jméno její ani vysloveno.“

„Pravda. Jsem v otroctví. Škoda však, že je do času, a že moji duši není možno uvězniti.“

„Milý Viktoro, o to já se ani nepokouším. Chtěla bych však z celého srdce a modlím se stále za to, abys pouta ta sám na sebe vložil... sladké to jařmo Boží.“

„Opět fráze odněkud ze sakristie nebo ze „Zlatého oltáře“. Dej mi s nimi pokoj. Bůh nemá nic společného s pouty, kterými slepá pošetilost lidská spoutává žití, rdousí štěstí.“

„A přece, milý Viktoro, ještě včera jsi byl toho názoru, že pouta ta jsou nezbytná k dosažení dočasného štěstí člověka, věřil jsi, že jest třeba je nositi, nechceme-li se nebe zbaviti.“

„Nebe? Kdo je viděl? To, co probouzí touhu po štěstí na zemi, to vidím; to, co v mém srdci hraje, to, co v mé mysli plane, to cítím. To nejsou žádná oblaka, ale skutečnost, pro kterou třeba žiti, trpěti, bojovati a hynouti. Ale tamto? Bajky, kterými straší se dorostlé děti.“

„Z tebe mluví vášnivost. Nutíš se k odporu a nevěře, ale bojovati s ní se ti nechce; v hloubi srdce jsi přesvědčen, že ta oblaka a ty bajky jsou věčnou a jedinou pravdou.“

„A je-li tomu tak konečně, co na tom? Pro mne to neplatí. Nemá-li člověk Boha, jest volný, má právo povolití svým vášním i vrtochům. Je-li Bůh, proč vkládá na člověka jařmo zbytečně těžké, proč rozněcuje v jeho srdci oheň, kterého žádná ruka lidská nemůže utlumiti, jehož ani On sám zhasiti nedovede? Je-li Bůh, proč kaže lidskému červu křečovitě svíjeti se v utrpení a beznadějnosti, dříve než rozšlápne ho Svojí nohou, proč jest chladným, krvavým, bezlitosným tyranem? Srdce mé, hloupý můj vrozený mi instinkt povídá mi, že On jest, On i jeho právo, všecko to, čím hrozí kněží na kazatelkách a pobožňstkáři, ale rozum se tomu vzpírá, zírám kolem sebe na tu nouzi v životě a horší ještě ztemnělost vlastní duše a volá není Ho, není!“

„Ach, vždyť ty dobře víš, že jest; srdce tvoje má pravdu!“

„Tím hůře, neboť žiji tak, jakoby Ho nebylo, a budu tak i na dále žíti. Pro mne nejsou ony hedvábné niti posvěcení a zapírání sama sebe, boje s vlastní duší, jimiž oplétají se někteří jako děti, zavínoují se pouty vlastních svých plének. Jsem snad daleko horší jich, vidím-li více a dále, prahnu-li více? Nevím, ale to je jisté, že těsné formule katechismu nejsou pro mne! Bohem byla mi od maličkosti vlastní moje vůle a ničím nekrocená naruživost... Pod jařmem se shýbati... pozdě, pozdě v jiného Boha uvěřiti.“

Tak rouhal se čím dále častěji, jsa všecek podrážděn a rozohněn, s nevlídnými paprsky v očích. Potom toho litoval, odprošoval Žofii se slzami v očích, prosil, aby se spolu s ním a za něho modlila... Ubohá, jedem žádostivosti až do hloubi otrávená duše, svíjela se v bolestech, zápasila s odbojnými záchvaty, nejsou schopna ani žíti, ani umříti.

Jednoho dne zanechala Zofie ošetřovatelku samotnu u nemocného, který po obědě usnul, a opakovala znovu sloužícím, aby nikoho cizího k bratrovi nepustili a odběhla si na čtvrt hodiny k maršálkové, která již po několik dní byla upoutána na lůžko. Když se navracela, viděla před domem státi kočár! Koně nepatřili ani lékaři, aniž komu z bližších známých. Pospíšila si. V předpokojí bylo slyšeti podrážděný ženský hlas, někomu odporující. Karla de Moerveldt domáhala se přístupu k nemocnému, oblečena jsouc v nádherné šaty, květinami zdobené, zavánela parfmem; vypadala jako královna vesny. Služka, stojící ve dveřích, šetrně ale rozhodně jí zabraňovala.

Na tváři sličné dámy hořely ruměnce hněvu a pobouření. Hlas její čím dále se stupňoval.

„Ale, já tam musím vejíti a vejdu. Mám k tomu právo.“

„Jaké?“ otázala se Žofie, která právě vešla, tisknouc si rukou srdce, které, jak se jí zdálo, chtělo jí z prsou vyskočiti.

„A... slečna je sestrou hraběte? A ona se ptá? Vždyť já jsem mu nejbližší, jsemť jeho přítelkyní, sestrou, jako vy. Zajisté u něho nebyváte, na něho nedohlížíte, jeho neposloucháte. Oa tam zajisté usychá beze mne, jako květ bez slunce a rosy, umírá zajisté touhou po mně.“

„Nechť raději zemře, než...“

„Rozumím vám, ale vy mně nerozumíte, vy nevíte. Prosím vás pokorně, pusťte mne k němu na chvíli.“

„Nikoli. Dokud mohu se brániti, nedopustím tomu.“

„Nedopustíte? Vy svaté ženy jste opravdu ukrutné. Skály jsou měkčí, nežli vaše srdce Bohu otevřená, ale lidem uzavřená; mohly byste dávatí lekce z ukrutenství lvů i tygrů. Však jste před chvíli pravila, že byste bratra svého raději viděla mrtvého, nežli mne s ním. A přece jedině štěstí, které na světě měl, jedině, o kterém kdysi řekne, že hodno bylo, aby pro ně žil, to dala jsem mu já.“

Žofie neodpovídala. Stála u dveří bledá a chladná, z očí možno jí bylo vyčísti jedině jen slovo:

„Pryč!“

Paní Karla neustupovala.

„A já jej přece musím viděti. Jsem tím povinna sobě i jemu. Proč on tam má po mně marně toužiti, jakým právem nás od sebe odlučujete? Čím jste mu, že stavíte se mezi něho a mne, že svojí slabou rukou zkoušíte ničiti naše štěstí, přetrhati ony pásky, které silnější jsou nežli smrt? Modlila jste se s ním Otčenáš, když byl malý, napájela jste ho heřmánkem, když zastonal, a teď myslíte, že nabyla jste tím k němu práva? Zmýlila jste se, šílená ženo! On je z jiné hlíny nežli vy, on nechce shníti ve stojaté vodě, ve které utone váš vlastní život a ve kterém chtěla jste utopiti i jeho! Jaká máte k němu práva? Jste jako slepice, která vychovala labuť a chce ji zadržeti, aby jí daleko neodplula. Vám se jest plaziti na zemi uprostřed otrokův, uprostřed prázdných formulek, jemu pak svobodně létati tam, kde se křídla povznášejí, kde možno beze strachu patřiti v samo slunce!“

„Já toužila a bažila jediné po jeho štěstí,“ zašeptala mimovolně Žofie. „To ví Bůh. Co vy jste mu dala? Já ho chránila a chráním. Vy připravila jste ho o majetek, o jeho dobré jméno, o poctivost... a konečně i o zdraví. A to nazýváte štěstím? Na takové štěstí mám vám ho vydati znovu na pospas?“

„Řekla jsem vám, že mi nerozumíte. Jaké byly z počátku moje záměry, na tom nezáleží. Svět skládá se z lidí hloupých i moudrých. První dají se škubeť, neboť k tomu jsou stvořeni, by jejich krev a životní šťávy sloužily těm, kteří jich lépe vedou využítkovati. Toť právo jsoucnosti, toť boj o existenci všech, kteří žijí. I já snažila jsem se dosíci toho, co vy nazýváte dary Božími, abych vyšinula se na vrch, do středu těch, kteří koristí ze života a jeho rozkoší. Ale Laňský nebyl mi takovým, jako jiní — ó nikoliv! Vy, bohobojná panenka, nevíte a nerozumíte, co to láska, láska u takové osoby, jako jsem já! Toť oheň, který sežihá všechno, jemuž nic nemůže se oprtiti. A já ho milovala celou svojí silou, celým svým životem. Co z toho, že jsem jej připravila o jmění a čest? Nedostala jsem ho tak do svých rukou? Kdyby byl bohatým, byl by zapomněl kdysi na vše. Měla jsem pro něho všeho zbaveného na hotovosti více, mnohem více, než jsem mu vzala. Co mám — a mám hodně — to mám pro něho... to obětuji za jeho pohled za jeho úsměv. Onť je mým světlem, mým životem, onť mým pánem... On je můj!“

Žofie přimhouřila oči. Jakési podivné blesky sršely z té ženy, neobyčejně krásné, ale krásou ďábelskou. Ubohé té dívčině zdálo se, že jakýsi obrovský had obtáčí svými pletkami jejího bratra, aby ho zardousil ve svém objetí.

„Pustíte mne k němu? Ustoupíte?“

Karlina ruka uchopila její ramě jako železná spona, tisknouc ji stále mocněji. V témž okamžiku otevřely se za ni dvěře. Před ní stanul bledý, chvějící se Viktor, přes sebe měl přehozený plášť, cdstrčil ji ani na ni nepohlédnuv, vztáhl rukou svých ke Karle

„Mé štěstí, můj život!“ zašeptal slabě.

„Viktore!“ zasténala Žofie. „Viktore můj matkou tě zapřísahám, zůstaň!“

Karla uchopila potácejícího se a objala ho silnými svými ramenoma.

„Neposlouchej jí,“ zašeptala, „neohlížej se. Teď jsi můj, můj na věky.“

Sešli pomalu po točitých schodech ke kočáru. Viktor byl velice bledý, ale tvář mu zářila jako slunce. Hlavu opřel si o rameno krásné, silné ženy. Ta kráčela pyšně a hrdě jako vítězná Juno. Široce rozevřenými nozdry popopadala dech. Z očí sršely jí blesky.

„Má jsi, má!“ šeptaly bledé rty mužovy.

Ona ho tím více k sobě přitiskla a nesla jako dítě.

„Za nimi ozýval se tlumený stesk zoufalivou žalobou:

„Viktore, Viktore!“

XIII.

A opět uplynul jeden rok.

V salonku ve Vladimírské ulici seděly za večera tři ženy. Maršálková vyšívala cosi zlatýma nitma na aksamitové látce, slečna Xavera dělala skizzu k nějakému obrazu, Žofie předčítala nahlas z nějaké tlusté, staré knihy se

sežloutlými listy. Nic se zde nezměnilo, jenom jedna tvář byla bledší, nežli před tím, a uprostřed zlatých vlasův hustě probělávaly jí bílé niti.

„Pan Stanislav nějak nepřichází,“ přerušila čtení stařenka, sjímajíc okuláry s očí a kladouc je na práci.

„Opravdu,“ dodala slečna Xavera, dívajíc se při tom na nástěnné hodiny. „Je to divné! On je přece tak pravidelný.“

„Zdrželo jej asi něco na chvíli,“ odvětila Žofie.

„Zajisté. Jinak by již tady byl. Vždyť jeho srdce něco táhne do Vladimírské ulice.“

Maršálková pronesši tato slova, příjemně se zasmála.

Žofie na to neodpověděla, ale sklonila hlavu ještě níže.

„A můžeš mně to zapřít, děťátko?“ vyzvíдалa stařenka dále, nepřestávajíc se usmívatí.

Žofie popatřila na ni svýma klidnýma očima.

„Proč bych to měla zapíratí? Víím, čím jest mně, ale lituji že nešťastný osud postavil mae s mojí bídou jemu v cestu. Nepřinesla jsem tomu ubohému, mně drahému muži, štěstí a potěchy.“

„Jestliže jsi je dosud nepřinesla, pak zajisté mu je přineseš, přineseš jistě, mé drahé dítě. Jest mi jen divno, že stále s tím otálíš. Člověk tak vzácný jako zlato, tak čistý jako křišťál, tě miluje, ba celý život ti obětuje. Viš to sama. A tolik let již čeká, a čeká stále, touhou po tobě usychá. Před tím mohly býti nějaké příčiny, ale teď...“

„Ano, teď jsem volnou,“ zašeptala dívka smutně.

„Tak vidíš. Chtěla bys snad i na dále nechati čekati člověka milovaného a poctivého? Ztrpčovatí žití člověku ubohému?“

„Není-li již pozdě přinesti mu potěchu? Co mu mohu dáti já sestárlá, nemocná? Dovedu já mu odplatiti tolikerou a takovou obět? Vystačí k tomu moje síly, můj život a srdce?“

„Eh, dej pokoj s tím filosofováním. To je teď ta vaše novomodní žvatlání. Za mých mladých let stávalo se také, že muž nedostal ženy ihned, nýbrž několik let musil za ní docházeti, její lásku mnohými obětmi si zasloužiti. Bývalo to, bývalo, ač i tehdy bylo málo Stanislavův. Ženy však docela jinak sobě počínaly nežli ty. Vesele vběhly na koberec, na kterém nevěsta se ženichem stojí při oddavkách, tím veseleji, čím déle si jí její snoubenec zasloužil. Žádná z nich nemluvila o sestárlém srdci.“

Žofie se smutně usmála.

„Vzpomíná-liž on opravdu na ty staré děje a naděje?“ zašeptala.

„Vzpomíná-li? Zrovna včera a předevírem o tom se mnou mluvil. Život prý by za to dal, povídá, kdyby ti mohl ty strasti s čela setřítí a na tvých ústech úsměv kdyby spatřil. Již i vlastního štěstí bych se zřekl, povídá, ač tolik let již po něm prahnu, na ně čekám, po něm toužím... kdybych jí jen viděl klidnou, kdybych jí mohl uleviti, potěšiti.“

„A proč se mně o tom nezmínil?“

„Proč. Nechtěl býti dotěravým, nechtěl bolestné vzpomínky obnovovati. Tolik let již jsem čekal, povídá, budu ještě čekati dále. Rok, dva, kolik chce. Nebudu jí, mého holoubka, znepokojovati a nutiti, chci jí nových strastí ušetřiti.“

„Poctivý, šlechetný Stanislav,“ zašeptala.

„Ano, toť svatá pravda. Přísluší však již mu také trochu útěchy a odplaty. Není-li pravda, Žofinko?“

Žofie neodpověděla; sklonila toliko zamyšleně hlavu.

Půl hodiny po té seděl Stanislav Čaplevič (také již s podzimní jino-vatkou nad čelem) ve křesle, ve kterém před chvílí seděla Žofie. Ta připravovala v sousedním pokojíku čaj.

„Víte o něm nějakých zpráv?“ otázala se tiše staruška, naklánějíc se k svému sousedu.

Stanislav zavrtěl smutně hlavou.

„Pořád totéž,“ zašeptal, „a žádné naděje na změnu. Baron prchl, jak se zdá, do Ameriky, a ta ničemná ženština vládí s sebou Viktora ve stokách aristokratického polosvěta. Byli tohoto roku viděni v Interlakenu, odkudž odjeli prý do Scheveningů.“

„Neštěstí,“ zašeptala maršálková.

„Ten již se nedá zachrániti, neboť jest šíleně do n zamilován a ona jest mu věrnou; máť, jak se zdá, mnoho peněz. Ale slečně Žofii jest lépe ani slovem na to nevzpomenouti. K čemu jí bez potřeby drážditi. Není liž pravda?“

Maršálková mlčky pokynula hlavou.

„Mohl byste jíti na chvíli k Žofii,“ řekla. „Ona vám možná poví něco méně smutnějšího.“

Stanislav pohlédl jí do její svraštělé tváře, poctivě se usmívající, zbledl a sepal ruce jako k modlitbě.

„Paní moje!“ zvolal „Bylo by to možné?“

Stařena zasloučila si oči rukama.

„Ještě nic nevím; není třeba předčasně se těšiti. Půda, jak se zdá, jest připravena, jen nepozbude-li nepatrnými maličkostmi chuti.“

Stanislav přitisknul ruku její k ústům a přiblížil se nesměle k Žofii.

Byl vůči ní vždycky lesmělý, neboť si jí velice vážil, kterážto úcta vyplývala z veliké lásky k ní. Znal duši její lépe než kdokoli jiný, věděl, že jest této úcty hodna. Teď zase, kdy nadešla mu opět tolik let očekávaná chvíle, zmocnil se ho jakýsi podivný strach, aby jediným slovem uzníčil svého štěstí, aby vysněná ona chvíle neprchla jako mýdlová bublina neopatrným fouknutím.

Stáli chvíli mlčky vedle sebe. Žofii chvěly se ruce, on marně sbíral síly, aby něco promluvil. Ona začala sama.

Tolik let již spolu nemluvili o tom citu, který jejich osoby spojil nerozvířitelným svazkem. A proč? Viděli jej navzájem ve svých očích, cítili jej v každém slově. Vždyť byli tak opatrně střeženi, vždyť bylo tak pilné po nich pátráno! A jim stačilo zdaleka na sebe hleděti, tak jako díváme se na hvězdy.

Ona netázala se ho, proč k ní přišel, čeho od ní žádá.

„Pane Stanislave,“ řekla, „vy chcete mi dnes připomenouti naši rozmluvu před osmi lety. Je li pravda?“

Hleděl jí tázavě a prosebně v oči.

„Tolik let čekal jste v stálém mlčení a oběti. Věnoval jste mi, však marně, všeliké namáhání celého mužského věku, užil jste všech svých sil rozumu a vůle, abyste budoval neustále to, co zničila najednou ruka nešťastného potřeštěnce. Vím to a cítím to, a kdybych nechtěla vám věnovati veškeru svoji krev, své srdce i duši, nebyla bych hodna nositi jméno lidské.“

„Nechvalte mne tak,“ přerušil ji Stanislav; „zdá se mi, že mně tím chcete něco hořkého osladiti.“

„Nikoli,“ odvětila klidně, „nemyslete tak o mně. Vám náleží můj život. Nechej o něm bez vaší vůle rozhodovati.“

Uchopil její ruku, chtěje jí děkovati. Zadržela ho mírně.

„Za jedno toliko vás prosím. Dovolte, abychom o tom rozmlouvali teprve za čtrnáct dní. Tehdy budeme již na venkově, vy v Ohlobli, a já v chudých našich Miňkovicích. Ve výroční den úmrtní naší matky sejdem se jako každoročně v Brykové, pomodlime se spolu na hrobech našich drahých a potom...“

On chtěl to dokončit. Ve svých rukou držel její ruce hubené, chladné, šitím zhrubělé. Chtěl jí říci, že později budou spolu šťastnými, že nadejde ten den, na jehož záři on čekal po celou svoji mladost a po celý dospělý věk mužský v tesklivosti a boji, v krvavém namáhání a v bezměrné touze. Chtěl jí toho tolik pověděti, ale nepověděl. Hleděl jí v oči, v ty oči milované,

z nichž tak často vyčítal své vlastní city. Dnes chtěl z nich jako ze zrcadla vyčísti svoje štěstí, kteréž vyplňovalo všecku jeho duši.

Avšak oči mladé ženy byly smutné a temné jako noc.

XIV.

V chudém Brykovském kostelíčku sloužena byla opět jako před osmi lety zádušní mše svatá Na hlavním oltáři hořelo šest žlutých svíci a druhých šest rozestaveno bylo na podlaze kolem černého sukna. Gervázy opět zkoušel vylouditi z přepískaných klávesů vážné tóny Dies irae, a otevřenými okny vpadaly sem zlaté paprsky sluneční, sletalo sem listí hřbitovních stromů, větrem sem zanesené, štěbetali vrabci a vlaštovky, zaváněly květiny na hrobech nasázené.

Na stupních oltáře poklekli opět vedle sebe dva lidé. Nebyly to již děti jara, usmívající se na vnadidla životní. Letní parna a bouře přelétla již mnohokrátě přes ně, zorala jim zamýšlená čela a pobělela jejich tváře. Ale oči jejich opět jako před osmi lety pozdvihly se k nebesům. ústa šepotala modlitby z dob mládí.

Na hrobech Laňských a Čaplevičův vedle sebe ležících ležely opět kytice čerstvých květin z rodných míst, která za živobyті tak vroucně byla milována. A jako před lety klečeli vedle sebe tito dva lidé střídavě na jednom i druhém rově, klečeli dlouho. Mísily se spolu jejich slzy, plynuly spolu k nebesům jejich modlitby.

Vraceli se spolu domů. I dnes byl jako ondyno před lety jasný, tichý a teplý den. Jak tehdy zaváněla i dnes step mořem trav a obilí, skřivánci zpívali, bzučel různý hmyz, šuměla letní hudba našich polí. Jako tehdy znělo to i dnes v jejich duších. Byly-liž to opět tytéž zvuky nebesům ukradené, byla-liž to táž vznešená hudba, plná slasti a podivného opojení? Byli-liž oni opravdu týmiž lidmi, kteří kráčeli touto cestou před lety, cestou okouzlenou štěstím a nadějemi? Byl-liž sen to, co přešlo? Nebyla-liž jako včera ona chvíle, která zářila jim v jejich duších jako hvězda?

„Panatujete se, slečno, před osmi lety,“ zašeptal Stanislav přimhuřuje oči, jakoby se bál, aby ten klam mu neprchl.

„Byli jsme tehdy tak šťastnými,“ dokončila Žofie.

Oči její zadívaly se do dálky. Možná, že chtěla uchopiti lesk uplynulých dob a tratičí se v prostoru stín těch postav, které kdysi měly jejich tělo, jejich srdce, jejich duši.

„A teď? Což nepokusíme se, abychom opět uchopili aspoň malý paprsek toho slunce, které nám tehdy svítilo tak jasně?“

Žofie potřásla záporně hlavou.

„Štěstí, pane Stanislave, není jako slunce, které na večer zapadne a ráno opět zase takové a v touž dobu vyjde. Ach, nikoli! Toť vrtkavý host, který přichází jen na chvíli, aby potom opět prchl. Vplétá v život náš jedinou zlatou nit, několik krásných vzpomínek... a již ho není více, již nevrátí se nikdy nikdy!“

„A což nezašlo-li slunce úplně, ač je mlhy zkoušely ukrýti? Ale k čemu to povídám? Proč rozmlouváme spolu jako v nějaké salonní potyčce? Proč jste taková smutná a začínáte takovou divnou rozmluvu? Byla léta plná mlhy, bouří a temných nocí. Ale teď vyšlo opět jasně a teplé slunce, které, dá Bůh, již nezajde.“

„Vyšlo... ale ne pro všecky.“

„Pravda. Ale to jest... vůle Boží, Boží rozkaz. Nám nemožno to již změnit. Budeme se modlití, prosití... co více?“

„Ano, budeme se modlití, prosití, obětovati... toť mnoho.“

Opět nastalo na okamžik mlčení.

„Pane Stani lave,“ začala konečně Žofie, oči nepozdvihnouši, „řekla jsem vám před čtrnácti dny: nejsem hodna vaší náklonnosti ani trochu, ale

nebyla bych ani vaší úcty hodna, kdybych za všechno, co jste pro mne učinil, odepřela vám vaše právo ke mně, odřekla vám splnění slibu“

Kdyby to byla propověděla v jiné době a možná i jiným hlasem, byla by bývala slova ta Stanislavovi krásnou hudbou. Ale teď sevřela mu srdce jakýmsi podivným neklidem.

„Řekla jste to, slečno, jako ten, kdo sobě připomenouti chce nějaký závazek, jenž je mu těžkým k vyplnění. A toho já od vás nežádám. Bůh hledí v mé srdce a ví, že kromě Něho jediná tam myšlenka, jediné lidské jméno. Kdež směl bych mysliti na sebe, žádati pro sebe oběti! Po tolik let jsem si myslil, že v duši své máte totéž jako tehdy před lety, že skrýváte to před očima světa a že s radostí popatříte na tu chvíli, o které snil jsem já tak dlouho, bez přestání. Nedej Bůh aby ona stála vám před očima jako směnka před dlužníkem, jako okovy před vězněm.“

„Vy mně nerozumíte, pane Stanislave. Moje srdce nezměnilo se během let pranic, a změnilo-li se, změnilo se opačným způsobem. To, čím bylo kdysi mladé srdce zachvácené, rozvířilo a upevnilo se pohledem na vás a poznáním vás. Netajím se tím, nestydím se vám to pověděti: jste mi velice drahým, dražším, než jste mi byl tehdy, když před lety v těchto místech jsem vám to řekla.“

Po těch slovech zmizely chmury s jeho očí i tváře. Naslouchal všecek vyměněn a zapomněl se jí otázati, proč ona při této řeči jest tak smutnou a bledou.

„Budu vám, pane Stanislave, hodnou a věrnou ženou, chcete-li. Štěstí vaše bude i štěstím mým; vynasnažím se, seč budu o to, abych vynahradila vám vaše namáhání, vaši oběť trud i bol, který vyplynul z vaší veliké lásky ke mně.“

„Nemluvte o žádné náhradě a odplatě. Dovolte jen, abych směl s vámi žíti pro vás!“

„Nežli vám však konečné ruky své podám a věrnost vám příslibím, vyslyšte mne, dovolte mi ještě jednou upřímně se s vámi rozhovořiti. Mezi mnou a vámi, mezi mnou a naším štěstím na zemi, stojí jeden člověk... vy víte kdo. Přísahala jsem své matce, že vlastního štěstí se zřeknu, abych duše jeho zachránila. Vim, co mi na to odpovíte. Mojí vinou neupadla ta nešťastná duše v záhubu. Je-li pravda? Ale což nemohu již nic, pranic pro něho učiniti?“

„Nemůžete!“

„Mýlíte se. Nemohu již ničeho učiniti svým slovem, svým skutkem, svým vlastním vlivem. Ale k zachránění jeho jest jeden mocný prostředek, jest jedna síla, která proráží i nebe a vyráží trestající meč archandělu z rukou. Toť... oběť, úplná oběť. Já cítím... že to poslední prostředek k zachránění Viktora. Věnovala jsem mu několik let svého života, trochu srdce, něco práce, slz a modliteb. Je snad toho málo. Nevěnovala jsem mu sebe. Či myslíte, že když obětují svoje pozemské štěstí, štěstí celého svého života, které je mně tak blízké, že je rukou mohu uchopiti, že když zřeknu se tolik let taječné naděje, když zřeknu se sama sebe, že nepřevážím jeho šílenství? Dnes při mši svaté zdálo se mi, že je vidím. Na jedné straně byly jeho bludy a hříchy, schylující váhu na jejich stranu, na druhé straně modlitby a slzy nebožky matky... a jakýsi hlas říkal mi neustále: přidej k tomu svoji životní oběť, obětuj Bohu svoje vlastní srdce jako zadostiučinění a zachrániš tak nešťastného, vymodlíš mu odpuštění! Nemyslíte, pane Stanislave, že to byl hlas Boží?“

Nemohl toho již déle sněsti. Býti tak blízko svému cíli, uchopiti již jen naději celého svého žití — a najednou viděti ji prchati jak vysněný klam... Tolik let bez reptání trpěti, tolik let viděti, jak podivínský a dětskými vrtochy pokažený výrostek ničí a rozhazuje ovoce dlouholeté práce jeho otce i jeho vlastní; tolik snáseti od něho a pro něho, a konečně teď viděti jej ještě státi v cestě jeho štěstí a jemu — toť mnoho, toho ani Bůh sám nemůže žádati. Propukl.

(Dokonč.)

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Sejděmež se ve královské Praze!

V Praze dne 20. srpna 1898.

Dne 22. srpna pozdraví král. hlavní město Praha druhý sjezd českoslovanských katolíkův. Prvý sjezd konal se v Brně, následovaly pak tři sjezdy diecéšní v nedílném království Českém, nyní došlo na královskou Prahu. Sluší-li v těchto sjezdech spatřovati postup naší pohříchu zanedbávané věci, nelze ani rozhodnouti, alespoň ne ve všech kusech našeho programu. Za všech však okolností dlužno upřímně vítati rozhodnost vůdčího kroužku, jenž neupustil od Prahy, kde tak mnohý britký meč brousí se potají i veřejně na českoslovanské „klerikály“, a kde nepochopitelnou rezervu ukládají si z různých hmotných důvodův i kruhy, jež by se na celé čáře měly spíše a bez rozpaků přimknouti k nám. Od roku 1891. v zemích koruny České, jež by nyní novy měla piakati pláč, valně se změnily věci; politický firmament český poset blýskavými světly, v jejichžto záři národ nad míru se zmátl a zmýlil. Vzaly světlo odjinud, a strhl je v jiné cizí dráhy magnetický vliv alchymie vídeňské na neprospěch náš. Odcizují se našemu národu ve Vídni služby, odcizují se rodné domoviny ve Vídni učňové, vybarvili se tam i Mladočeši, muži plní zásad. Poněvadž však politický jich obličej jest Janovým obličejem ve starém Římě, potřebí, aby národu zdálo se, že věci jeho jsou v rukou bdělých politiků-rytířů bez hany a bázně. Motanice a matenice obkličují nás se všech stran . . . .

Na jedné straně vystupuje se proti internacionální sociální demokracii, na druhé straně zbrojí se proti „klerikálům“. A pozorujeme-li střízlivě i klidně všechny větší i menší věci dnes, vidíme, že proti nám bojuje se bezohledněji a s mnohem větším napjetím. Liberalismus, jenž jedovatými svými výpary národ náš v pravdě omámil, dobře také ví, co činí a proč tak si vede.

Nejsme ofensivními, nýbrž odrážíme toliko dle sil ránu namířenou, poněvadž nechceme se dáti ubiti, jsouce pevně přesvědčeni, že jednáme v poctivé sebeobraně, na niž máme nárok i právo, ano jíž jsme si povinni se zřetelem na věc i na ty, kdo přijdou po nás, a to tím spíše, ježto víme, že vojevůdci jdou bez plánu a že pro sebe a své zapomínají národa i vlasti, jež pro nedovednost vůdcovskou již nejednou prudce i bolestně krvácela.

Defensiva však nám nemůže pro všechny doby postačiti. My musíme také počítati jinak jednati, aby nepřátelé naši viděli, že jsme schopni i boje za svatou svou věc.

V tomto směru jsou katolické sjezdy věci velmi dobrou, o čemž snad také nepřipadne v mysli nikomu pochybovati. Ovšem výsledek byl by mnohem patrnějším a potěšitelnějším, kdyby vždy sjezd předcházející byl průpravou a stupněm k sjezdu následujícímu, a kdyby takovýmto způsobem sjezdy českoslovanských katolíků tvořily nepřetržitou řadu v příčině postupu a prohlubování našeho programu a naší věci. Můžeme-liž si však klidně položit ruku na srdce a pokojně i s uspokojením hleděti k tomu, co se v posledních letech v zemích koruny České stalo i u nás i v táboře našich protivníkův! Kéz letošní sjezd náš pražský alespoň jest východiskem k organisované naší práci a počátkem lepší budoucnosti s pozitivním ovocem, jež by dávalo i nové slibné símě!

Na sjezdu z celého průběhu můžeme poznati, s co jsme, co jsme dosud vykonali, co zbývá ještě konati, a co vůbec nás a co v nejbližší době zvláště očekává. Dle toho také jest pak zaříditi celé chování i na celém poli pracovním i ve vděčných službách práce drobné, již nelze nikdy zneuznávat. Úsilovné přičinění při drobné práci jest v každém směru neobyčejně vděčné, a mohli bychom býti velmi spokojenými, byly-li by nepřehledné řady těch, kdo by se věnovali drobné práci v nejrůznějších koutech českoslovanských našich vlastí. Lesy zhoubného liberalismu, plné lýkožroutů v příčině mravní, byly by ponenáhlu, ale jistě mýtěny na prospěch náš, svěží zeleně by valem přibývalo, až — a nebylo by to dlouho — celá vlast byla by naše — — —

Zůstane to stále při pouhém našem zbožném přání?

Doufáme letos pevně, že věci se změní. Řekněme si tak všichni a přijďme do Prahy — všichni! Pevné vůli nebe dává dojít cíle. Nechť druhý sjezd českoslovanských katolíků jest v každém směru důstojnou manifestací pro naši dobrou věc, na niž se odevšad útočí slovem, pérem i skutkem. Bezplatná řeč dra Herolda v Nové Pace, která — kdož ví, proč! — nevyšla ani celá tiskem, a odpory přesycená řeč dra Ed. Grégra, známého příslovečnými odpory vůbec, v Rokycanech jsou toho novým zase dokladem. Kdo by se z nás mohl ptáti: Kolik máme přátel? Ukažme chuť i vůli, přijďme ze všech koutů žírných vlastí českoslovanských, od svérázných Domažlic i dobrosrdečného moravského Valašska, z chudých Krkonoš i Vidně, jež nechce spravedlnosti v zájmu říše rozuměti, vyměňme si tu náhledy se slovanskými bratry na půdě vznešeného křesťanství, jež nezná i nechce poroby, a vraťme se pak ke krbům svým s nadšením a zápalem i dejme se chutě do díla za dobrou věc ku blahu národa i vlasti!

Hovory sjezdové nepokládejme za veřejnou hovornu, jež v denních listech co den větších nabývá rozměrův. Pracovní plán nemůže se ve všech částech veřejně vyložit. Stavíce taktó, boursali bychom si jen půdu po nohama. A z té příčiny znova vřele za to se přimlouváme, aby zvolen byl výkonný výbor sjezdový a sjezdový komisař, jenž by tu zbyl, když utichne sjezdový hluk a chvat. Není to známka umíněnosti, je to věc zrale uvážená, věc, bez níž bychom byli zase tam, kde jsme až posud.

V organisaci českoslovanských katolíků musí nastat pronikavá změna!

Souhlasí zajisté s námi všichni, kdo s věcí dobře smýšlejí. Nepracujme rozptýleně, nýbrž svorně! Razíce pěšiny a cesty, stavme s plánem v ruce, rozumně spojujíc si síl, jež usnadní celý další postup! Přijďmež na sjezd a účastněme se živě i jeho jednání a průběhu, zasahujíc bez rozpaků v roz-
hovor a uplatňujíc tam svoje náhledy.

Nejenom staré pracovníky, nýbrž i nové a mladé kandidáty národní práce zveme co nejsrdečněji do královské Prahy na druhý sjezd českoslovan-
ských katolíků. nebo Pánu stejně milí jsou všichni dělníci, nechť přijdou dříve, nechť dostaví se později. Přijďme sami a přiveďme s sebou také z okolí svého co nejvíce účastníků — živé slovo působí zhusta účinněji, nežli mrtvé písmě.

Stojíme v boji. Nepřítel jest v přesile. Čím můžeme jenom zvítěziti? Věc naše jest dobrá, úsilí nepřítelů jest marné, vítězství nás nemůže minouti — — —

Budiž proto heslem naším: Vzhůru do matičky Prahy, na hrobech sva-
tého Václava a svatě Ludmily slibme si vzájemnou podporu na prospěch víry,
národa a vlasti, a vítězství jest naše! Vzhůru do královské Prahy k druhému sjezdu
českoslovanických katolíků!

Exiguus.

Druhý sjezd katolíků českoslovanických v Praze koná se ve dnech
22.—25. srpna 1898 a sice 22. srpna o 5. hod. odp. první schůze slavnostní;
23. srpna o 7 hod. průvod do velehřámu sv. Víta, o 1/2 11 hod. dop. porady
jednotlivých odborů, o 1/2 6 hod. večer druhá slavnostní schůze. Dne 24. srpna
o 8. hod. ráno první schůze usnášející ve dvoraně na Žofině, od 1/2 5 do 1/2 6
hod. odp. adorační hodina, v 6 hodin večer třetí schůze slavnostní; dne 25. srpna
v 8. hod. ráno druhá schůze usnášející ve dvoraně Žofínské, v 10. hod. čtvrtá
a závěrečná schůze slavnostní.

K O M P A K T A T A .

Kapitola z české krise. — Podává Jifí Sahula.

(Pokračování.)

Tento požadavek byl vyplněn kompakty s tou výhradou, že Čechové a Mo-
ravané jsouce v jednotě a v pokoji s církví — a nedělíce se ve víře a obřadech
od ní, leda přijímáním pod obojí, přijímatí budou takto mocí vůle Kristovy
a církve svatě. Ovšem bylo doloženo, že musí každý z přijímajících pevně
býti přesvědčen, že pod kteroukoliv způsobou jest celý Kristus přítomen.
Později se stal tento článek zdrojem nejpálčivějších sporů, když měla býti
kompaktata dle přání kalíšníků doplněna.

Třetí artikul byl: „Že mnozí kněží a mniši světským právem panují
nad velikým zbožím tělesným proti příkázání Kristovu a na překážku
svému úřadu kněžskému a k veliké škodě pánů stavu světského: aby takovým
kněžím to neřádné panování bylo odjato a stanoveno bylo, aby podle čtení
nám příkladně živi byli a navedeni byli ku stavu Kristovu a apoštolskému.“

Kompaktata smysl tohoto postulatu takto vymezila: „Že jak jednotliví
kněží řeholníci tak i církve vůbec mohou míti a požívati zboží pozemských
dědičných; že duchovní lidé jsouce vladaři (administratores) zboží církevního,
mají jím vládnouti věrně podle nařízení sv. Otcův a že zboží taková od
jiných nemohou držena ni osoboera býti bez viny svatokrádežné.“

Čtvrtý článek žádal: „Aby všichni hříchové smrtelní a zvláště zjevní a jiní neřádné zákonu Božímu odporní řádem a rozumně těmi, na kteréž to sluší, v každém stavu byli stavováni a kaženi a zlá a křivá pověst z této země aby vyčištěna byla, a tak aby se obecné dobro dalo království a jazyku českému. Neb, kdož ty hříchy činí, jakož dí sv. Pavel, hodni jsou smrti, netoliko, jenž je činí, ale i ti, jenž jim k tomu svolují.“

Nyní řečeno, že slova „na kteréž to sluší“ jsou příliš neurčita. Dodáno tedy, že se to má díti vedle zákona Božího a ustanovení svatých Otců tak, aby moc trestní příslušela nikoliv osobám soukromým, ale toliko úřadům, a to: duchovním nad duchovními a světským nad světskými, při čemž se má spravedlnosti šetřiti.

Ku konci se v kompaktatech stanoví, že se ponechává sněmu přítomnému volnost doléhati na odstranění zlořádů při 1., 3. a 4. článku dotčených zvláštními posly u sboru Basilejského; legátové slibují v tom i ve všem, co k opravě církve slouží, býti jim nápomocnými.

To jsou tedy podstatné rysy památných kompaktat. Avšak k dokonalému smíření bylo ještě daleko; Čechové se těmito ústupky upokojili jen pro zatím, doufajíce, že na koncilu se domohou větších privilegií; za to některé živly v Basileji pracovaly o to, aby ústupky Otců byly ztenčeny. Jest na bíledni, že tato taktika neukazovala do budoucna na faktickou, trvalou shodu. Kališníci, byvše dříve unášeni ilusemi, že celé křesťanstvo pod prapor jejich přesvědčení se přidá: poznali nyní, že nejen sympathie konservativců se k nim nijak nekloní, ale že i territorialní požadavky jsou jen skoupě approbovány.

V lednu roku následujícího kompaktata byla slavně v Praze prohlášena. Praktickému jejich provádění přičily se však podvrtné snahy Táborův a Sirotkův; tito opírajíce se o vojenskou moc, rušili zemský mír na dále. K vůli zeslabení strany katolické dobývali zatím houževnatě Plzně. Konečně však bitvou u Lipan (30. května r. 1434) politická moc výstřední opposice byla stranou mírumilovnou zdrvena. Duchovenstvo Táboritů ztratilo politickou oporu a kněží Sirotků přešli většinou k straně mírného utraquismu.*) Nyní teprve kompaktatisté mohli pomýšleti na pevnější organizaci.

Za vedení Rokycany pracováno čile, aby poslední neshody se sborem Basilejským i se Sigmundem byly odstraněny. V červenci r. 1434 sjelo se duchovenstvo do Prahy. Někteří Táborští kněží sem se dostavivší s nevalným úspěchem se stavěli pozitivní akci na odpor. Usneseno zde, že přijímání pod obojí jest nejen užitečné, ale i nutné. Tím opět dokázali kališníci, že jsou v kollisi s církevním dogmatem. Rokování na sjezdě Řezenském o přijetí Sigmunda za krále nepotkalo se opět se zdarem. Za to legátové sboru zde přítomní slibovali, že budoucí pražský arcibiskup bude podávati pod obojí všem, kdož o to budou žádati. Téhož roku na sněmu Svatohavelském smloueno, že arcibiskup i oba podbiskupové mají býti voleni od národa a kněžstva.

Sboru nebo papeži při svém stvrzení mají se zavázati poslušností pod výminkami z r. 1433. Duchovním správčům v Čechách že má býti poddáno kněžstvo katolické i utraquistické. Již se též prováděly reformy na základě čtyř článků; ale již nyní bylo zřejmo, že výsady utraquistů v mnohé příčině

---

*) Zbytkové Táborů a Sirotků byli nuceni zemské správě, v jejímž čele byl Aleš Vřešťovský, slibiti poslušnost.

budou na škodu. Kněžstvo utraquistické, jsouc lákáno svolením k volnému hlasání slova Božího, kázalo na mnoze bluduě. *)

R. 1435 opět stoupenci kalicha pokoušeli se se Sigmundem v dokonalý smír vejíti, kladouce mu k vyplnění podmínky, jimiž měla býti strana katolická v Čechách ve svých historických právech značně zkrácena. Žádali ku př., aby do úřadů neuváděl ani cizinců ani katolíků; aby přikázal přijímati v městech jen pod obojí. Vyhnanci ať se zpět do měst nevrací a rovněž nebudiž přikazováno rozbořené kláštery a kostely znovu stavěti. Král nechť přijímá pod obojí způsobou.

Patrnó, že požadavky kališníků tibly již nyní k dosažení politické i morální superiority nad konservativci.

V rokování na sjezdě v Brně (v červenci t. r.) stala se prudká diplomatická srážka mezi zástupci utraquismu a legaty Basilejskými. Rokycana žádal, aby články Pražské nabyly platnosti pro všecky Čechy a Moravany, aby bylo sborem dobré jméno Čechů hájeno a aby se koncil přičinil o reformu mravů, obyčejů i učení církve.

Byl obyt tvrzením, že kompaktata byla r. 1433 zcela dokonána. Předsedající Sigmund již byl tak znaven dlouhým vyjednáváním, že chtěl činiti vše, aby mu kýžený trůn zase neunikl.

Co delegace odepřela Čechům ustoupiti v požadavcích náboženských, Sigmund se zavazoval stoupencům kalicha povoliti v postulátech politických. **) V říjnu na to (r. 1435) zvoleni v Praze 4 kněží, již měli učiniti slib poslušnosti ve jménu stavu duchovního i světského. Též přikročeno k volbě arcibiskupa. Jak se dalo očekávati, byl povolán na tento úřad M. Rokycana a Martin Lupáč s Václavem z Mýta zvoleni za podbiskupy. Volba měla zůstatí přísným tajemstvím, pokud by jí Sigmund nepotvrdil. Všecko však bylo z Čech prozrazeno Otcům Basilejským. Do Čech nepodávány z Basileje zprávy žádné, za to posílám Sigmundovým sděleno, že jeho ústupky Brněnské čelice proti smyslu kompaktat, nemohou dojíti approbace. Císař ať dá zabezpečení, že nikdo nebude nucen přijímati pod obojí a vůbec k ničemu, co by se nesrovnávalo s kompaktaty. ***) Vznikly nové kontroverze. — Na sněmě v Královském Bělehradě (sešel se ku koci r. 1435) delegace Basilejská vytýkala Sigmundovi, že vstoupil s utraquisty v mnohé závazky, jež se příčí smyslu kompaktat. Císař zprvu roztrpčený sliboval tajně již 1. ledna r. 1436 legatům, že, až dosedne na trůn, jinak si bude počínati. Nyní prý musil na oko Čechům leccos slíbiti, aby mu stolec královský neunikl. 4. ledna r. 1436 pak podána delegaci formule slibů Sigmundových. Čechům naopak připověděl, že utraquisté s ním budou spokojeni, jen když nebude nikdo nucen v Čechách k přijímání pod obojí. †) Úmyslem císařovým bylo, pomoci si zatím z kritické situace a vyčkati příhodný čas, kdy by mohl dle vlastního zdání si počínati. Kde mu nepomohla otevřená politika, tam chtěl pracovati diplomatickými úskoky. Čechové ovšem prohlédli jeho perfidnost později než sbor Basilejský. Takto

*) Viz: Dějepis města Prahy IV. 665.

**) Srov. Mart. Mor. Lib. V. cap. V. pag. 596 Pal. III., III. 185, Děj. m. Prahy IV. 688 — 689.

***) Viz: Děj. m. Prahy IV. 693.

†) Srov. D. m. P. IV. 690—705.

mnoholeté nesnáze byly jen na čas utulány. Konečné smíření odloženo na budoucí sněm.

5. července počalo se rokovati na památném sněmě Jihlavském. Sešlo se k němu veliké množství vynikajících osob se všech stran Čech i Moravy. Zdálo se z počátku, že konečné úmluvy se rozbijí jak o houževnatost kališnických požadavků, tak o neústupnost Basilejské delegace. Leč intervencí Sigmundovou palčivá krise aspoň na venek odstraněna. Zavázal se císař zase legatům, že bude pracovati ve prospěch koncilu; Čechy uchlácholil novými sliby. Zvolení arcibiskupa i obou biskupů nedostalo se od delegace approbace; utraquisté musili za vděk vzíti přípovědí, že se o té záležitosti ještě bude v Basileji jednati. Když již Čechové byli spokojeni, že ratifikace kompaktat brzy ve sboru bude vyhotovena, úmluvy se rychle dokonaly. Čechové se zavázali státi v poslušnosti církevní, legatové prohlásili, že klatba jest s utraquistů snata, a že je církev zase do svého lůna přijímá jako věrné syny*).

Rokování s legaty se končilo 5. července hlučnými slavnostmi. Když však druhého dne se chtělo kněžstvo utraquistické dle kompaktat při bohoslužbě řídit, hned vznikly mezi obojí stranou hádky.***) Bezpečná to byla předzvěst, jak slabá čáka míru náboženského svítala Čechům pro budoucnost při nestejných obřadech.

Pak ještě zbývalo urovnati záležitosti politické. Sigmund slibil Čechům téměř vše vyplniti, oč ho žádali,***) a tito 25. července prohlásili, že ho přijímají za svého krále. 14. srpna správce zemský pan Aleš z Risenburka vzdal se své moci do rukou císařových. 23. srpna pak císař slavně vjel do Prahy. Již 8. listopadu na to delegace Basilejská přibývši do Prahy si stěžovala, že kompaktata se namnoze nezachovávají. Císař je rozmrzele odbyl, že pro jiné práce vyšetření o té věci nechává na dobu pozdější. Naproti tomu i strana Rokycanova vedla stížnost, že leckde se jí děje od katolíkův Čechách i na Moravě újma.

Z vyslanectva Basilejského biskup Filibert zůstal již v Praze nadobro, aby bděl nad zachováváním kompaktat. Vlídne se k obojí straně náboženské choval a prováděje svou biskupskou moc, světil kandidáty kněžství pod jednou i pod obojí až do své smrti r. 1439. Zatím se Sigmund staral, jak by se pohodlně vyzul z povinností, jež svými závazky v Bělehradě a Jihlavě na se vzal. Rokycana marně čekal na své stvrzení; Sigmund radil potají Otcům Basilejským, aby ho nepotvrzovali.

*) Srovn. M. Moraviae Lib. V. Cap. V. pag. 597: Legati Basileenses pro parte Concilii sublatis omnibus censuris, pacem cum Bohemis et Moravis acceptarunt et ab omnibus ubique Christiani nominis Principibus et aliis Christi fidelibus universis servari mandarunt: praecipientes, ne quis, deinceps illos, . . . offendere infamare aut iniuriari praesumant: sed ipsos Bohemos et Moravos tanquam fratres, bonos et Catholicos Ecclesiae Orthodoxae filios reverentes et obedientes eidem habeant et firma dilectione prosequantur.

**) Legat Palomar s výstřední horlivostí zapovídal Rokycanovi v katolickém kostele přísluhovati pod obojí. Pánové světští však se Rokycany zastávali, tvrdíce, že měl býti tedy utraquistům buď kostel neb aspoň oltář vykázán předem, kde by mohli dle svého ritu bohoslužbu konati. Srovn. Pal. III. III 203, M. M. pag. 598.

***) Srov. M. M. Lib. V. C. V. pag. 599. Děj. m. P. IV. 714.

Rokycanu již přecházela trpělivost a styky jeho s Filibertem nebyly proto nijak přátelské. Zvláště měl s biskupem tuhý spor o přijímání dítek. Když nebyl zcela po právu*) biskup povolným dítkám sv. přijímání udíleti, volal prý Rokycana: „Ubohé dítky! co pak jste zavinily, že již lidé vás hájiti a o spasení vaše pečovati nedbají.**)

Čechům začalo jasněji svítati, když Sigmund i v ohledu politickém sotva desátý díl splnil utraquistům z toho, k čemu se byl zavázal. Proto se všude v Čechách šířila kyselost proti jeho vládě; i vzpoury vznikaly, jež zase krvavě byly potlačovány.***) V září r. 1436 vrátila se kapitola Pražská ze Žitavy do Prahy.

Konečně 13. února roku 1437 odevzdána císaři ratifikace kompaktat od sboru Basilejského; zároveň však Otcové napomínali, aby bylo staveno roz-dávání Svátostí dítkám.

Pověstný M. Payne, jenž stále do horších bludů zabředal, jako šířitel kacířských zásad vypověděn z Čech a vášnivému kazateli Korandovi pro obecný pokoj zapověděno vycházeti z Tábora.

Když suém zemský v květnu r. 1437 poukazoval, že posud dle daného slibu arcibiskupství Pražské osazeno není, postaral se Sigmund se svolením Filibertovým, aby byl ustanoven administrator ke správě strany utraquistické. †) Administrátorem jmenován Mistr Křišťan z Prachatic a tak zakusil Rokycana velkou morální porážku; byv takto ze správy církevních záležitostí vyloučen, odešel z Prahy a našel zatím útulek u p. Bořka z Miletínka na Kunětické hoře; s ním vzdálilo se z Prahy více kališnických kněží.

Ještě jednou (18. srpna r. 1437) přijeli poslové čeští do Basileje, aby vymohli rozšíření privilegií v kompaktatech stvrzených. Žádali opět za povolení podávání Nejsvětější Svátosti i dítkám, aby sbor vydal listy k okolním národům na očistu dobré pověsti české, aby propůjčil všem Čechům a Moravanům vůbec přijímání pod obojí. Ale na tyto postuláty bylo odpověděno buďto jen nejasnými sliby, nebo zřejmým odporem. Tak se skončilo poslední vyjed-návání Čechů s koncilem. Nastalo nové jitření, jež se obracelo nejvíce proti věrolomnému Sigmundovi; vyhnanci i mniši opět se do Čech vraceli, což tím více podpalovalo hněv utraquistů proti králi. Trestající odvetě národa unikl Sigmund jen svou smrtí (9. prosince 1437).

---

*) V kompaktatech se přijímání dítek nepovolovalo.

***) Tak zase zbytečně vcházel v konflikt s učitelskou autoritou církve.

***) Rokycana sám podněcoval lid proti králi, čímž se asi stalo, že na úřad administrátorský r. 1437 nebyl zvolen. Srovn. Dubravii L. XXVII. pag. 225.

†) Administrator se stal hlavou konsistoře pod obojí, jež se zvala též konsistoří dolejší. Sídlo její bylo na Starém Městě. Skládala se vedle administratora z radův konsistorních v počtu 10 - 12. Volba administratora i konsistoře se dala obyčejně na sněmu zemském. Konsistoři byli poddáni děkanové, jimž byli podřízeni farářové a kaplani osad utraquistických. — Pro katolíky pod jednou způsobou přijímající byla vrchním duchovním úřadem konsistoř katolická, jinak „hořejší“, složená z administratorů arcibiskupství, pak z členů kapitoly sv. Vitské se sídlem na Hradčanech. Také tato konsistoř měla pod sebou děkany, faráře a kaplany. Obě konsistoře samostatně řídíce své strany, staraly se, aby obojí kněžstvo v míru žilo. Přece však se staly někdy spory mezi obojí stranou. Viz: Dějiny diecése Pražské, str. 256, 257.

III.

Poměr sněmu Basilejského ke kurii Římské. — Kompaktata za bezvládi.

Po smrti Sigmundově vstupuje otázka kompaktat do nové fáse. Co dříve bylo jednati o uklizení kontroverze náboženské v Čechách se sněmem, nyní vyjednávali utraquisté přímo se Stolicí papežskou. Na tomto místě dlužno jest ohlédnouti se trochu zpět k vůli seznání poměru, v jakém Stolica Svatopetrská stála ke koncilu od jeho počátku až ke konečnému zániku.

Koncil, svolán byv již Martinem V., řádně byl zahájen teprv Eugeniem IV. 14. prosince 1431. Když se však sešlo s počátku málo účastníků, prohlásil papež koncil za rozpuštěný, hodlaje po půl druhém létě jiný v Bologni svolati, Leč shromáždění církevních hodnostářů neuposlechlo, rokujíc nepřerušeně o opravách církevních.*) R. 1433 (1. srpna) zrušil papež svou záповěď a hodlal se se sněmem sejíti. Otcové Basilejští však si osobovali superioritu nad papežem a vydávali dekrety na jeho ponížení, volajíce jej k svému soudu. Za těchto nesnází nebylo nijak rušeno vyjednávaní s Čechy, a r. 1433 kompaktata v Praze delegací Basilejskou, jak již pověděno, kališníkům povolena.

Faktické dohodnutí mezi papežem a sborem intervencí Sigmundovou se stalo teprve 26. dubna roku následujícího. Patrně tedy, že kompaktata byla k místu přivedena, když sněm Basilejský byl illegitimní a že tedy papež k dokončení smluv s Čechy ničím nepřispěl.

Při smíru Stolicy apoštolské se sněmem byla kompaktata pominuta mlčením.

Slavné prohlášení kompaktat na sjezdě Jihlavském stalo se již po 23. sessi sněmu Basilejského, kdy již papež znovu si stěžoval do zpupnosti národův i sněmu a vážně pomýšlel na jeho rozpuštění. Když pak bully jako ratifikace kompaktat byly do Prahy r. 1437 přineseny, byl papež v opětne roztržce s Oci Basilejskými. Zpupnost sněmu dospěla tak daleko, že byl v Basileji zvolen (24. října r. 1439) i vzdoropapež pode jménem Felixa V. Brzy však téměř všichni biskupové sněm opustili; nicméně kněží a doktoři církevní zde přítomní trvali dále v zjevném schismatu, usnášjíce se o reformách až do 45. sesse**) (r. 1443). Tak tento sněm zanikl neslavně.

Papež se již před sněmem Jihlavským (11. března r. 1436) vyjádřil, že proto koncil dosud nerozpouští, aby smlouvy s Čechy dokonal; i 18. září téhož roku strpěl na 30 dní pokračování koncilu za týmž účelem.

Zval Čechy i na příští sněm do Ferrary ke konečnému narovnání.***) Leč direktní approbace kompaktatům se z Říma nikdy nedostalo.†)

*) Jen Julian se vzdal předsednictví, jež odevzdáno Filibertovi.

**) Srovn. Zeibert, § 141, str. 337—339, Pal. III. III. 253. Felix V. již r. 1449 pozbyl svých přátel a musil kapitulovati před legitimním papežem.

***) Slova jeho jsou: *Causa Bohemorum quoad articulum communionis sub utraque specie, quem solum articulum volumus in dicta civitate Basileensi a data praesentium infra triginta dies continuari posse, dumtax excepta: quos etiam Bohemos, si pro dicta causa ad dictam civitatem Ferrariensem et concilium sic translatum eis magis venire placuerit, in eumcasum benigne suscipiemus etc.*

†) Viz: Pal. III. III str. 251. Sr. Denis, str. 9.

Tolik zatím na vysvětlenou. — Když sněm v trvalém schismatu pozbyl charakteru sněmu oekumenického, bylo bezúčelno s ním dále v příčině kompaktat vyjednávat.

* * *

Po smrti Sigmundově panoval krátce v Čechách Albrecht V., vévoda Rakouský.

Horlivější stoupenci kalicha žádali, aby dříve, než bude zvolen, potvrdil některé svobody jejich, zvláště koncesse v kompaktatech vytčené. Když pro mnohé rozbroje se řádný sněm ani nesešel, povolala ho sama strana konservativní za krále. Albrecht byl sice 29. června r. 1438 korunován, ale strana přísných kališníků pomocí zbytků Táborů zvala na trůn mladičkého královice polského Kazimíra; *) než byl odboj uklizen, zemřel r. 1439 (27. října) Albrecht V. na výpravě proti Turkům. Krátce před ním odebral se na věčnost (19. června) biskup Filibert na velikou škodu náboženského míru. Byl to muž, jenž svědomitě dle kompaktat ve správě své si vedl a proto byl pohřben s velikým pláčem národa.***) I první administrator konsistoře dolejší učený M. Křišťan z Prachatic 5. září téhož roku (1439) skončil.

R. 1440 na zemském sněmu ustanoveno státi při kompaktatech a spolu postarati se o potvrzení Rokycany na arcibiskupa. Téhož roku vzdoropapež Felix V. však jmenoval arcibiskupem kněze Mikuláše, syna Jindřichova od Řebříkův.***) Tento vyzval sice tehdejšího administratora konsistoře hořejší Prokopa z Kladrub i jiné kanovníky Pražské, aby mu postoupili arcibiskupství; leč kapitola věrna jsouc Eugeniovi IV., nepovolila; a tak Mikuláš nikdy na prestol arcibiskupský se nevyšinul.†)

V čase žalostného bezvládí, jež Čechy po smrti Albrechtově tísnilo, vypraveno k Eugeniovi IV. poselství se žádostí, aby konečně M. Rokycana byl stvrzen na arcibiskupa. Papež však 15. května r. 1445 dal odpověď, že opatří církev Pražskou pastýřem, jenž by nebyl nikomu proti mysli. Naděje Rokycanovy tím více byly podkopány, když pánové katoličtí svědčili brzy na to papeži v neprospěch M. Rokycany. Žalovali mimo jiné, že nezachovával kompaktat ani sám ani skrze své lidi, podáváje Svátost nemluvnatům a odbýváje služby Boží jazykem prostonárodním; ritu církevního prý dále nedbal tím, že pohrdal svěcením vody, hromnic, popela i palem. Dříve prý vychvaloval Wiklifa i Jakoubka, kteří zapírali transsubstanciaci a j. v. ††) Tajná politika konservativního panstva vítězila v Římě dále, když po smrti Eugenia IV. (23. února 1447) dosedl na prestol Petrův Mikuláš V. Druhé poselstvo české, jež mělo vymoci stvrzení kompaktat i voleného arcibiskupa, bylo 25. května

*) Srovn Dubravii L. XXVIII. pag. 229

***) Palacký (III. III. 331.) o něm poznamenává: „...zasluhujeť co přední smírce a pokojitel národa vděčnější paměti u českého potomstva, nežli mu posavad věnována byla. Sr. D. m. P. VI. 71.

***) Felix jako hlava schismatického koncilu chtěl si tím nakloniti Čechy proti Eugeniovi.

†) Ladislav Posthumus, nedospělý syn Albrechtův, byl sice za dědice koruny uznán, nebyl však svým poručíkem Fridrichem Štýrským do Čech propuštěn.

††) Viz: Pal. IV. I, 115. Ač bylo donášeno do Říma o Rokycanovi mnoho neodůvodněných pomluv, přece tyto zprávy nebyly, jak seznáme, veskrz lživé.

upokojeno jen slibem, že bude za tím účelem vypravena do Čech delegace.*)

V tomto čase na politickém kolbišti nabýval vždy větší vážnosti důmyslný pan Jiří z Poděbrad a Kunštátu. Jeho bystrozraku se podařilo časem sraziti v době přítomného bezvládní kališníky v svorný šik, jenž byl hotov každou cívili kompaktata proti vnějším útokům hájiti. Zdálo se před tím že smrtí horlivého kompaktatisty pana Ptáčka z Pikštejna r. 1444 v bouřlivém interregnu bude zbavena strana kališnická všech lepších nadějí. Ale pan Jiří s překvapujícím zdarem pokračoval v díle svého předchůdce, uváděje v tiseň Oldřicha Rosenberského, hlavu panstva konservativního. Ač Prahu měl v moci laxní kališník Menhart z Hradce a Hanuš z Kolovrat, sokové Jiříkovi, přece kompaktatisté pod vedením Poděbrada ničeho se nelekali.

R. 1448 přibyl do Prahy legat papežský Karvajal. Ten nechtěl o kompaktatech ani slyšeti, snaže se domluvou přivésti Čechy k úplné jednotě s církví.**)

Následek odmítavosti Karvajalovy se jevil v mocném jitření kompaktatistů. Mnozí, kteří se dříve ve všem s tubými utraquisty nesnášeli, přešli k jednotě Jiřího z Poděbrad; na druhé straně vystoupením Karvajalovým byli pohnuti mnozí pánové, jako z Hradce, z Kolovrat, z Hasenburku a j. k návratu do katolické církve.***)

Hned pak po odjezdu legata z Prahy stavové shromáždění na radnici Staroměstské se usnesli zachovávat kompaktata přes nevěli kurie. Příkladu toho následovalo též pražské utraquistické duchovenstvo, stanovivši v koleji Karlově jisté články o zachovávaní kompaktat: mělo býti věřeno, že přijímání pod obojí z vůle a moci pána Krista i církve jeho jest pravdou užitečnou a spasitelnou; ať nikdo v Praze nepodává pod jednou ani veřejně, ani tajně; nikdo nesmí kázati, že nic více milosti se neudílí pod dvojí než pod jednou způsobou; kdo by pak nadával přijímajícím pod obojí odřezanců, budiž z města vyhnán. Duch kompaktatistů tedy neústupností Říma neupadl do nečinné resignace; naopak zvláště pražský utraquismus maje oporu v širokých vrstvách obecného lidu, organisoval se k novému chránění všech svých privilegií, uváděje stranu katolickou do tísně. Konservativci snášeli nadvládu kompaktatistů bez zřejmého odporu; byli na ten čas malomocni. Kališníkům nad to přispěla brzy nová událost. Pan Jiří z Poděbrad totiž po opatrných úmluvách dobyl 3. září se svými stoupenci nastrojenou lstí Prahy a zřídil její správu podle své libosti, ustanoviv do městských úřadů své přátele, jsa sám nazýván správcem a ředitelem měst Pražských. Kanovníci unikli z Prahy do Plzně a učení Pražské dostalo se hned po houfném odchodu žákův a mistrů kato-

*) Sr. D. m. P. VI. 142—145. Když česká delegace byla nad tím roztrpčena, Mikuláš V. je při odchodu (28. května) soukromě chlácholil: „Budu s vámi mluvití nelíčeně a upřímně. Stojte na tři kroky od hrobu a jsa z nízkého stavu povýšen na důstojenství nejvyšší, nemám na tomto světě po čem více bažiti, leda po cti a slávě Boží a spasení duší lidských . . . Mé srdce Čechům nad jiné národy, ba nad přirozené přátele nakloněno jest, vždy však podle Boha a příkázání jeho. Ale o Rokycanovi se proslýchá, že nevěří v transsubstanciaci: toť by již byl blud těžký“ P. IV. I. 148. Papež nejednal tvrdě, ale opatrně.

**) Sr. Dějepis m. P. 153—158.

***) Srovn. Winter I. 21., Denis, 135.

lických do rukou utraquistův. Rokycana již 5. září přijel do Prahy, jsa slavně kališníky vítán, a počal hned vésti duchovní spravu nad stranou utraquistickou. Ale játot nad novými poměry nemohl býti trvalý. Jak si mohli dáti kompaktatisté pevné ústrojí bez papežské approbace svých privilegií? Rokycana ovládal sice kněze kališnické, ale posvěcen na biskupa posud nebyl; marně zasílal do Říma papeži Mikuláši V prosebné listy. Bylo mu sice vlnidné na ně odpovídáno, ale kurie ani o krok nepovolila českým postulatům; tak netrpělivost utraquistů byla neustále drážděna; ani jim nenapadlo něco ze svých privilegií opustiti. Zkusivše trvalého odporu Říma, chtěli kompaktatům zjednati sankci na jiném místě. Obrátili zraky od Říma k Cařihradu a počali vyjednávat s Řeky o společnou unii; kompaktata měla ovšem býti v plném smyslu utraquistů vyhrazena. To nemohlo býti neunavnému papeži lhostejno. Dovědév se, co se v Čechách chystá, vyslal na sever dva energické kněze: učeného Mikuláše z Kusy a Jana Kapistrana, mnicha přísnější řehole minoritské. Tito měli za úkol odvrátiti Čechy ode všeho novotářství a dokonati úplné jejich sblížení s církví katolickou. Než tito mužové se mohli své restaurační akce chopiti, objevil se v Čechách jiný výtečník svého věku, a to Eneáš Sylvius Piccolomini, biskup Sienský, tehdy ve službách krále Fridricha. Vlastním jeho úkolem zde bylo rokovati s Čechy v příčině Ladislava Pohrobka. Pro naše vypravování jest však věci důležitější, co tento biskup (potomní papež) na sněmu Benešovském s Jiřím ve prospěch unie s církví Římskou rozmlouval (r. 1451). Jiří si stěžoval v soukromé rozmluvě s Eneášem, že Mikuláš V. se zpěčuje ztvrditi kompaktata. Eneáš odpověděl, že sami Čechové se neřídí dle kompaktat; že přijímajíce pod obojí, zatracují přijímání pod jednou. Poukazoval, že při udílení pod obojí způsobou kněží utraquističtí nepoučují kommunikanty, že pod každou způsobou jest celý Kristus. Vytýkal, že podávána Svátost oltární nedospělým dětem; že dále nemá býti nikdo uceu pod obojí přijímati. Napomínal pak Jiřího, aby Rokycanu jako kandidáta na arcibiskupství nepodporoval. M. Rokycana že utrhá Stolicí apoštolské, viní církev z bludu a chvástá se, že má pravdu v tom, čemu kurie Římská odporuje. Radil ku konci, aby se Janu Kapistranovi, až do Čech zavítá, svěřil se vším, co by ho v příčině náboženství znepokojovalo.

Jiří odvětil, že to chtěl učiniti i bez Eneášova pobídnutí.

Tak se rozešli. *) Eneáš byl rozmlouvou tou dosti upokojen; nabýval naděje, že rozvázný Poděbrad po čase přilne zcela k Římské církvi. Proto pozdější úspěchy politické Jiřího sledoval s petěšením, doufaje, že s rostoucím vlivem Poděbradovým spěje náboženská otázka v Čechách ke konečnému zdárnému rozluštění. Brzy se však mělo ukázati, jak vysoce Jiří si cení kompaktat.

Zatím bl. Jan Kapistran, muž vynikající velikou svatostí života, poutal k svému kázání v sousedství Čech tisíce a tisíce posluchačů. Vážnost jeho vzrůstala, když počal činiti mnohá zázračná uzdravení. Za sněmu Benešovského byl již na cestě do Moravy. Ke konci července přibyl do Brna **) a počal horlivě kázati proti všemu bludařství a snažil se Moravany odvísti od kompaktat. Jeho horlivost byla korunována překvapujícími úspěchy. Kališníci

*) Srv. Dubr. Aeneae Sylvii Historia Boh. pag. 185.

**) Pod ochranou Fridrichovou.

houfně opouštěli svou víru pod obojí, stávající se řádnými katolíky. Když o Kapistranovi se do Čech doneslo, že dokazuje zbytečnost přijímání pod obojí, nabídl mu Rokycana listem náboženskou disputaci v některém městě českém; Kapistran rád svolil. Prosil zároveň Poděbrada, aby mu bylo dovoleno do Čech přijíti. Ale v očích Jiřího byl ten, kdo mluvil proti kompakťům, buřič a rozsévateľ nenávisť. Když sliboval Eneášovi, že se dá od Kapistrana poučiti, ani mu nenapadlo v slovu dostáti. (Pokr.)

Cestopisné vzpomínky.

(Pokračování.)

Že tu hned záhy nějakého kostela bylo, je jisto. Čteme v matrikách, že roku 1711 jakási Marie Tieglieri byla O. Wolfgangem pochována „inmittien der Kirche.“ Jiný pohřeb odbyval se „hinter der Kirche.“ Z prosby k carové Anny Ivanovny za povolení ku stavbě nového kostela vysvitá, že starý byl dřevěný a že při něm byla též škola. Stál na „admiralské výspě při řecké ulici.“ Když pak kostel se vším všudy vyhořel, naznačeno katolíkům úkazem z r. 1738 za místo ku stavbě nového kostela nynější místo kostela sv. Kateřiny na Něvském Prospektě, za něž superior prosil; ale kostel nařizen z kamene. Postaven tu tedy v rychlosti nevelký kamenný kostel s budovami pro školu a příslušenství kostela. Z různých neshod, které vzhledem k rozmanité národnosti osadníků, jednak mezi těmito a též mezi správou kostela vznikly, nebylo dlouho lze přikročiti k velkému kostelu, jehož plán byl pojat. Neshody byly tak velké, že se osadníkům dostalo k vůli nim i pokárání vládního úkazem z r. 1766. Hlavní příčina neshod záležela dle úkazu v tom, že osadníci, mající právo a ovšem i povinnost k zaopatřování si kněží, volali si bez dorozumění se mezi sebou kněze každý ze svého kraje, takže pak takový duchovní mohl prospívati jen úzké části kolonie, kdežto pro ostatní byl zbytečným, ba škodlivým, a dále v tom, že neskládány účty ani z potřeb kostelních ani z nákladů stavebních, krátce z ničeho. Klerus jmenoval si svého superiora, který pouhým svým podpisem mohl peníze vydávati i půjčky činiti. Při odchodu jeho povstávaly pak hádky, podezřívání a nedorozumění z příčin finančních. Dluhy připsány na kostel a faru, ale osadníci nechtěli jich uznati. I není divu, že uplynulo půl věku, než přistoupeno ku stavbě chrámu. Konečně r. 1763 položen k němu základní kámen. Roku 1769 vyšel pro kostel carský „reglament“, z kterého uvádíme: „Kněží mají se jmenovati kuraty (probošty) a nikoliv misionáři, jak byl synod r. 1724 ustanovil. Místo čtyř kaplanů dle čtyř národností, z nichž katolický lid v Petrohradě se skládá, pro Němce, Francouze, Vluchy a Poláky, smí jich býti šest vzhledem k obvodu pastorálnímu, který se vztahoval na Kronštat, Rigu, Innsburg, Ravlu. Musí býti ustanoveni prostřednictvím ministerstva zahraničních záležitostí a setrvati aspoň čtyři léta. Po uplynutí čtyř let mohou na nová čtyři léta se zavázati. Osadníci vyberou si z těchto šesti kněží jednoho za představeného. superiora, který s delegaty, z každé národnosti osadníky volenými v počtu dva, řídí finanční záležitosti fary po tři léta.“ Později (1823) změněn reglament

jen potud, že delegati voleni jen dva bez ohledu na národnost. Tento způsob řízení ekonomických záležitostí mezi osadníky a duchovenstvem panuje do sud nejen v Petrohradě, ale všude, kde fary vydržovány jsou pouze příspěvky osadníků.

Stavba kostela zatím zvolna postupovala. Sbírký konány i za hranicemi. Král Lesczynski daroval na př. 1000 rublů. Největší zásluhu o dokončení chrámu mají Petrohradští kupci bratři Livio, kteří obětovali přes 100 000 rublů. Budova kostela stála 118.730 rublů; dokončena byla r. 1782. R. 1782 přijel do Petrohradu papežský nuncius Archetti, aby upraveny byly církevní poměry polské, které první dělbou Polsky a násilným zřízením Mohylevské diecese, jmenováním Siestrzeńcewicza byly rozhárány; při té příležitosti konsekroval kostel a zasvětil ho sv. Kateřině. Rok na to konána v témže chrámě vzácná slavnost, na Rusi dosud nevídaná, udělení pallia arcibiskupu mohilevskému. Zahraniční vyslanci, ministři a nejvyšší hodnostáři vojenští, úředníci, církevní všech vyznání křesťanských slavnosti se účastnili. Nuncius, vyloživ význam pallia, přijal na to přísahu věrnosti a poslušnosti nového arcibiskupa papeži, a exjesuitu Jana Benislawskiego vysvětil na světícího biskupa a koadjutora arcibiskupova. Od té doby stanoveno v errekční listině kapituly arcibiskupovy, i proboszcz sv. Kateřiny vpočten ke kapitole s právem kanovníckého odznaku, ale bez práva hlasovacího v kapitulních zasedáních; ovšem také nemá povinnosti býti jim přítomen.

Druhé a třetí rozdělení Polsky mělo pro katolíky petrohradské obrovský význam, neboť tímto rozdělením přestal existovati národně politický střed polský ve Varšavě, přeložen jsa do ústředí celé říše, do Petrohradu. Nejen Stanislav August a jeho ztenčený dvůr, ale i tisíce jiných Poláků byli nuceni na delší nebo kratší čas bydleti v hlavním městě. K tomu přišla ještě francouzská republika, která celé rodiny, hlavně ovšem šlechtické, vyhnala z vlasti, z nichž velmi mnohé usadily se v Petrohradě, jelikož Kateřina II., chápajíc dobře význam takové intelligence pro svou zem, otevřela jim přeochoťně brány své říše. V té době nebylo vznešené rodiny ruské, která neměla nějakého „abbého“ za vychovatele svých dítek. Mnozí zakládali tu veřejně školy a pensionaty, které se plnily dítkami z nejlepších rodin. Tak kníže Nicolle, zakladatel a první redaktor listu „Journal de St. Petersbourg“ otevřel tu šlechtickou školu, která si získala takové jméno, že vše, co na Rusi jmenovalo se urozeným, posílalo do ní své dítky. Mnozí z těchto kněží vyznamenávali se velikou svatostí života a vykonávali svou osobností značný vliv na své okolí. Jeden z nich, kanovník Suruque založil v té době a vystavěl v Moskvě kostel sv. Ludvíka (r. 1812). Za to dlužno však též vyznati, že klerus sv. Kateřiny v Petrohradě nevyznamenával se vždy vědomím svého poslání. Dostal se sem nejeden zběhlý kněz klášterní a nejeden nehodný cizí kněz světský. Odtud neshody a pohoršení neustávaly. Pavel I. na cestách za hranice poznal Jesuity, jich kostely, kolegia a musea. Naučil se jich velice si vážiti. Zvláště naplnil ho údivem jesuitský ústav Polocký, kde jesuité založili fysikalní a mechanické museum (už r. 1788), chemickou laboratoř, obrazárnu, školu architektonickou, malířskou, pivovar, továrnu na sukna a j., takže kollej polockská tvořila celou část města. Sláva této kolleje došla až do Petrohradu. Tvůrcem velkolepého díla, které výrobky svými s úspěchem konkurovalo s výrobky anglickými a francouzskými, byl P. Gruben. Byl proto akademií pro umění

a vědy povolán do Petrohradu, kde brzy získal si srdce nejvynikavějších osobností, mezi nimi zvláště Pavla I. A když nedorozumění a hádky sboru svato-Kateřinského neměly konce, ustanovil týž car úkazem z r. 1800, aby metropolita Sistrzeńciewicz odevzdal kostel svaté Kateřiny s domem a veškerým majetkem otcům Jesuitům. Brzy na to přišli k svaté Kateřině čtyři otcové, pro Vlacha P. Kajetan Angiolini, pro Francouze P. Richardet, pro Němce P. Rottensteiner, pro Poláky P. Kattowski, a za tohoto krátce na to P. Lupiewicz. Ihned ujali se zprávy kostela a za rok otevřeli již trojtřídní školu. Zatím zemřel Pavel I. a nastoupil Alexandr. Ze zednářů a ostatních jesuitům nepřátelských osob a stran utvořila se proti nim liga, která již r. 1801 vynohla na caru aspoň tolik, že svoboda jejich ostříhána do hranic reglamentu Kateřiny II., jež svrchu jsme uvedli. P. Gruber stále meškal v Petrohradě, zaváděje zde dle možnosti to, co byl zrobil v Polocku. Návštěva kázání jesuitských u sv. Kateřiny byla velkolepá. Na úsilí šlechty otevřeli otcové r. 1803 šlechtický konvikt pro 70 dítek. Škola rozšířena do šesti tříd, založena při ní bibliotéka s 1000 svazky děl poučných, museum a znamenitý kabinet fyzikální. Otcové nepomyšleli, že tato jejich horlivost, vliv, který míti musilo na obyvatelstvo, dá jich nepřátelům právě nejsilnější zbraň do rukou. K tomu přistoupila ještě jiná událost. Roku 1804 založena byla v Londýně „Biblická společnost“ na rozšiřování sv. Pisma. Ministr osvěty kn. Golicyn dal na základě povolení otevřítí filiálku této společnosti v Petrohradě a získal součinnost pro ni metropolity Sistrzeńciewicza a uniatského biskupa Bulhaka. Ano metropolita v pastýřském listě vyzval k podporování díla veškeré duchovenstvo, nic neuváživ, že text těchto biblí je zfalšovaný. Podobně učinili i jiní biskupové. Ministr vyzval také Jesuity k součinnosti. Předčítati pastýřský list ovšem musili, ale spolučinnost odřekli úplně (těž i mnoho jiných kněží povstalo proti), uvádějíce, že tridentský sněm zakázal čísti Písmo svaté v překladě, který není svatou Stolicí schválen a neopatřen komentářem. (Písmo biblické společnosti mělo nejen falešný text, ale úchvaly a vysvětlivek nemělo rovněž). Ministr Golicyn byl uražen. Roku 1815 vydán úkaz, kterým Jesuité se vypovídají a jako důvod udáno v něm, že „otcové, neohraničující svého vlivu jen na katolíky, pokoušeli se otrástit panující pravoslavnou řeckou víru. že mládež k vychování jim svěřenou a některé osoby slabšího ženského pokolení jali se odváděti od panujícího a přiváděti k svému vyznání, že nad to odtrhující bratra od bratra, syna od otce, dceru od matky, rozsevali nesvár a nenávisť do rodin a do společností.“ Jak vidno, jsou to známé masonské pomluvy a nejapné smýšlenky. Jiný úkaz nařizoval metropolitovi, aby pro kostel sv. Kateřiny opatřil kněze jiného řádu; třetí úkaz, aby ministr osvěty vzal jesuitskou školu pod bezprostřední svůj dohled; čtvrtý, aby general policie postavil před kostel, dům a školu otců Jesuitů ihned vojenskou stráž, tak, aby otcové ani mezi sebou ani s jinými nemohli se dorozumívati, a aby během 24 hodin připravil dostatek vozů a odvezl je do Polocka. Jeden neb dva měli býti k oklamání veřejnosti asi dva neb tři dny v kostele ponecháni a pak též tajně odvezeni.

V Petrohradě nalézal se v té době právě převor dominikánský P. Justýn Sokulski. V téže noci, kdy odvezení měli býti Jesuité, jsa každý ve své celi zarestován, zavolán jest k metropolitovi a ministru Golicynu a rozkázáno mu, aby pro svůj rád kostel svaté Kateřiny přijal. Ráno o 6. hodině doprovodil

policejní general Vjazmitinov nového probošta do koleje, odevzdal rektoru příslušný úkaz, ačkoliv otcové ještě ani nevěděli, proč byli zajati. Následující noci bylo 27 Jesuitů, mezi nimi i general Brzozowski, v 14 kočárech odvezeni do Polocka. Hned na to přibyli do Petrohradu otcové dominikáni, mezi nimi P. Damian Jadziewicz a P. Jos. Somaszewicz. To stalo se, jak už pověděno, r. 1816. Nepatrné jich zbytky, určené na vymření, nalezají se z nich v Petrohradě dosud.

Dominikáni vynaložili všechny síly své, aby úkolu svému, který po odchodě tak znamenitých předchůdců byl zajisté těžký, dostáli. Poslali do Petrohradu nejlepší své síly, které kázaniami, duchovní správou vyučováním, jež vedli s největší svědomitostí, získali si rozněž brzy plného uznání a důvěry osadníků. Škola ovšem nechovala více dětí ruských magnatů, ale na delší dobu byla ještě tak postavena, že absolventi její přijímáni byli na universitu medicínskou, akademii; ještě dnes žijí tací, kteří nabyvše vychování ve škole dominikánské, dopracovali se vysokých postavení. Velikých zásluh o katolický kostel získal si druhý převor koleje P. Damian Jadziewicz, který veliké úsilí vynaložil na to, aby klerus jeho vynikal zbožností a ctností. Obnovil a ozdobil svatyni, zřídil v ní veliké varhany, největší v městě, pozvedl bohoslužby, zavedl slavné nešpory a jitřní před většími svátky. Za jeho převorství vystavěn pěkný třípatrový dům pro obydlí kněží a pro umístění školy. Hlas veřejný a volba biskupova volaly ho na vyšší duchovní postavení, ale P. Damian biskupské hodnosti nepřijal; rovněž s pokorou odmítal nabízená mu vyznamenání světská. Řád jmenoval ho za zásluby jeho otcem provincie „pater Provinciae.“

Zemřel roku 1846. V téže době získal si slavné jméno po celém městě P. Klement Majlowicz. Byl polským kazatelem, kterýžto úřad po čtvrt století plnil s velkým úspěchem. Jeho exercicie, z počátku spoře navštěvované, staly se tak oblíbenými, že velké prostory kostela nestačily, aby pojmuly nával věřících. Obdržel titul generalního kazatele pro celou provincii. Zemřel r. 1850 ve stáří 53 let.

Vedle jiných otců dominikánů, kteří horlivostí a svatostí se vyznamenávali, dlužno vzpomenouti P. Dominika Lukaszewicze, který založil tu ženskou školu a zvláštní katolický hřbitov. Základ k ní položila hraběnka Potocká, založivši r. 1839 nadání pro dvanáct dívek. (Pokrač.)

Časové zprávy.

Dva učitelské sjezdy v Rakousku konány byly v prvých dnech měsíce srpna; katolické učitelstvo sešlo se v Merané, německo-liberální v Brně. Brněnský (VIII.) sjezd, jehož se účastnilo všech 45 spolků, náležejících ke svazu, svými delegáty, povolané činitele v oboru školství dojista netoliko překvapil, nýbrž i zarazil. Tam vypověděn byl boj na celé čáře — náboženství na jehož místo nastoupiti má mravouka

(zpravodajem byl protestant Jessen!). Obecně jsou nyní stížnosti do nezvedenosti a zločinnosti mládeže, také „Nár. Listy“ v té příčině pronesly srovnalý (!) hlas. Francie, kde mravouka r. 1882 vytlačila ze škol náboženství, mohla by tu býti odstrašujícím věru příkladem. Zdáli by se v nynější době nedoporučovalo stavěti polepšovny ne pro žactvo, ale pro — učitelstvo?

* * *

Devátý mezinárodní sjezd hornický ve Vídni ukončen byl dne 5. srpna. Mluvílo se na něm také česky, o což usilovali též němečtí socialističtí demokraté. Sjezd ve mnohých otázkách nebyl jednotný, na př. ve příčině nejmenší mzdy (Angličané byli pro 2 zl. 20 kr., Francouzi pro 3 fr. 40 cent., Čech z Falknova pro 1 zl. 70 kr.) a baňské inspekce. Jednomyslně přijaty byly návrhy: aby podnikatel ručil peněžitou náhradou za nezaviněné nehody, jež dělníka stihnou při práci. beze zřetele na soukromé úmluvy (což již ve Spojených Státech platí), — a aby zákonem bylo ve všech státech upraveno pro horníky pojišťování pro případ nemoci a stáří.

Protest Lva XIII. proti nynějším převrácenostem v Itálii a proti znásilňování katolicismu tamže se strany liberálně-zednářské vlády obsahuje encyklika z 5. srpna t. r., v níž obrací se papež k biskupům kněžím a obyvatelstvu hynoucí Itálie, vybízí je k trpělivé vytrvalosti a přichylné věrnosti ku papežství. Podnět k tomuto pozoruhodnému projevu dalo libovolné počínání vlády vůči všemu katolickému se zřetelem k nepokojům, které před nedávnem zachvěly severní Itálii, a na kterých živel katolický neměl ni nejmenší účasti. Stejně rozhodný, jako dojemný hlas velikého starce nad hrobem, jež nepřítelé jmenují „papežem míru“, jest pro italské katolíky důstojnou satisfakcí a pro všechny svět nejvýmluvnějším obrazem — náboženské a papežovy svobody, zaručené (!) garančním (italským) zákonem!

Mladočeši a šlechta se konečně dne 9. srpna tohoto roku sešli k návrhu dr. Bedřicha knížete Schwarzenberga, i ukázalo se, že obě strany stejnými skly dívají se jak na nynější zvrácené poměry, tak i na další práce politické. Kdo se po třileté nynější politické kampani změnil — šlechta, či Mladočeši!

Reznici v Praze i předměstích jsou sužováni v příčině prohlídky masa. „Rad. Listy“ nedávno rozhečly se na Vinohradskou obec, poněvadž chce, aby maso, určené k tamní spotřebě, dopravováno bylo do vinohradských jatek — i tehdy, když bylo již prohlédnuto v pražských jatkách ústředních. Vinohradská obec však počíná si jen důsledně, spravujíc se dle pečlivé své sousedky — Prahy, jež na svých řeznicích beze všeho milosrdenství žádá, aby všechno maso, jež do Prahy se přiváží, dopraveno bylo ku zvěrolékařské prohlídce do ústředních jatek pražských, a to i tenkrát, když již v některém z pražských předměstí zvěrolékařsky bylo prohlédnuto. Oko za oko, zub za zub! Zvláště „šikanování“ jsou nyní řezníci v Bubnech Holéšovicích, jež stíhá pokuta za pokutou. Okolnosti této neměly v zájmu věci přehlédnouti při své úvaze „Rad. Listy“; neboť spravedlnost žádá, aby měřeno bylo všem stejným loktem. Ostatně se dovidáme, že kavalírští otcové král. hl. města Prahy „na příslušných místech“ učiní (jestliže již neučinili) rozhodné kroky, aby se věc změnila ve prospěch Prahy!

Zemědělská rada pro markrabství Moravské (ze tří čtvrtin české) v Brně má za předsedu (hr. Zierotina) i místopředsedu (šl. Skene) Němce, — kdežto honorovaným sekretářem jest Čech dr. Perek.

Náboženské průvodny v Paříži zapověděny jsou státní radou, pokud veřejné dopravě v ulicích překážejí nebo nepokoje způsobují. Zajímavé jest motivování tohoto rozhodnutí, jež vydáno bylo se zřetelem k jedné stížnosti, poněvadž neobsahuje vlastně nic jiného — než úplnou a naprostou záповěď náboženských průvodů na veřejných místech, o což se v prvé řadě jednalo tamním svobodným zednářům.

Obsah „Obrany“ :

Sejděmež se ve královské Praze! Exiguus. — Kompaktata. Kapitola z české krise. Podává Jiří Sahula. (Pokrač.) — Cestopisné vzpomínky. — k. (Pokrač.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasílano přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvakem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Po pražském sjezdě!

V Praze dne 3. září 1898.

Sjezd českoslovanských katolíků, pořádaný v královském hlavním městě Praze ve dnech 22.—26. srpna t. r., ukončen — pro nás s plným opravdu uspokojením a pro naše protivníky s nepopíratelným stisnutím a překvapením. Dnes nehodláme věnovati pozornost svou ani zajímavým projevům rozličných našich i jiných listův o sjezdě tom, ani úvahám resolucí a řečí, na sjezdě pronesených. To v delším pojednání učiníme později, až bude ještě po sjezdě francouzských katolíků, jenž vymezil si pole činnosti velmi rozsáhlé. Potom srovnáme sjezd pražský se sjezdem peštským, kréfeldským a se sjezdem katolické Francie na straně jedné, na straně pak druhé vymezíme postup i účín práce naší v zemích koruny České vůbec, na sjezdech našich zvláště, a doložíme současně, kde co chybí, a co třeba ještě prohloubiti.

Již dnes můžeme býti spokojeni, pohlížíme-li na dni uplynulé, majíce před sebou úsudky českého časopisectva. Heslo „Praha“ neselhalo, nýbrž naopak se osvědčilo plnou měrou v každém směru.

Litujeme opravdově, že nepřistoupilo se na náš návrh, aby zvolen byl sjezdový komisař a výkonný výbor; neboť tím oslabena pružina, jež by se byla, jak náleží, osvědčila, kdyby byla v život uvedena. Sjezd usnesl se na přčetných resolucích, z nichž všechny byly svědomitě propracovány, tak že nejednou předností vynikají před resolucemi jiných shromáždění. V nich uloženo jest mnoho dobrých semen. Potřebují však bez odporu pečlivého ramene, jež by je vypěstilo, aby žádoucí přinesly ovoce. Nechceme pátrati ani, proč se tak nestalo; dosti na tom, že nám počítati jest nyní s tímto faktem.

Nemalomyslněme však proto, že návrh náš nenabyl ohlasu na rozhodujících místech u osob, té doby rozhodujících; ukažme naopak, že běží nám jediné o věc, a že se nám nejedná o osoby, z nichž ta připravuje půdu oné! Pracujme v duchu sjezdu dále ve hlavě i v údech!

Účastníků na sjezdě bylo mnoho, a to ze všech koutů vlastí českoslovanských. Kéž splní se slova listů nám nepřátelských, že horliví jednotlivci budou pracovati každý na svém údělu pro věc společnou, pamětlivi jsouce

věty: „Gutta cavat lapidem . . .“ Pustiny nezdělají dvě ruce, nýbrž mnoho-
vytrvalých paží. A při takové drobné práci může se pojednou zazelenati celý
širý lán, na němž oko naše spočine se zalíbením, zraky pak nepřátel s úža-
sem a překvapením. Osobní zájmy ustuptež při tom společné
věci dobré!

Tato parcelářská práce naše musí býti jednou stranou nynější
berné mince naší, po níž se poznáme, již jediné platíme a již pouze přijí-
máme. Neuschovávejme ji úzkostlivě ve truhélce svého nitra, neukládejme jí
na nízký úrok v odlehlem ústraní kroužkův a svých známých, nýbrž těž me-
s ní po rozumu písma sv. co nejsvědomitěji veřejně a poctivě! Ovoce
bude utěšené, a bude ho hojnost.

Druhou stranou mince té buď autorita vůdčího orgánu, a bez té
se neobejdeme, děj se co děj. Nebyl-li zvolen výkonný výbor, nemáme-li sjezdov-
vého komisaře, — musí tu býti něco jiného, něco, čeho katolická strana,
jež dosud není stmelena, nemá. Schází tu živá voda, známá z národních
báchorek, jež by tělo zcelila i oživila — —

Forma, útvar, složení této krystalisační nití jsou již lhostejny. Hlavní
věcí jest, aby tu taková nit byla, a to co nejdříve. Jeduomyslnost jest v nás,
jednomyslnost rozptýlená i nesoustředěná. Bude-li tu nit, dostaví se také
ihned krystalisační proces, jenž vytvoří opravdu pravé divy při naší přirozené
organisační půdě, již nám nepřátelé právem závidějí, a již my ani s dostatek
dosud oceniti nedovedeme. Troudu je tu s dostatek, jen jiskry třeba, by
jasný vzplanul plamen, jenž by s pražských návrší řeckým ohněm zářil
ostatním krajům a jenž by současně hřál i rozjařoval k další práci, kterou
mýtinu liberalismu přeměnití hodláme ve svěží luh, posetý křesťanskými květy
nejrůznějšího druhu.

V královské Praze jest sdružení jedno, jehož výbor by mohl býti s úkol-
ten. Nepracovalo se za uplynulé čtyřletí příliš mnoho, zdvojnásobněme tudíž
úsilí své! Práce sjezdové pohltily něco času, to jest omluvou; zda však do-
statečnou, o tom nechceme v řádcích těchto rozhodnouti. Výbor sdružení toho
musil by býti pečlivě složen, z mužů práce by musil záležeti, z mužů, při
nichž nerozhoduje zevnějšek, nýbrž tvůrčí síla jejich ducha, z mužů, k jejichž
dobré vůli přistupují také skutky.

Čím dříve bude zde taková hlídka, tím pro nás lépe. Svory se semknou,
bude z nás pevná hradba, o níž rozbijí se útoky nepřátel našich, ať už jsou
to zakuklení liberálové se škraboškou národnosti, pod níž z očí srší osobní
sláva i hmotný zisk, ať již jsou to skeptičtí pokrokaři, hodlající se povznést
zabíjením liberálův, jichžto sláva v událostech dne bledne, ať již jsou to
socialisté národní, či mezinárodní, již od sebe ničím jiným se neliší, nežli
jménem. Propleťme vlasti své žírné svou sítí, již by neoznačovaly
ani dráty telefonní, ani tyče telegrafní, jež by však zřejměji a patrně vystu-
povala houstnoucimi řadami neohrožených našich přívrženců v zemích koruny
Svato-Václavské; zdravý vnitřní kvas činiti bude pravé divy. Takovým způ-
sobem povstati může i v našich zemích přes historické tradice, na něž se
tak zhusta ukazuje, mohutná i silná strana katolická, která pak bude s to,
by dokázala, že není nepřítelkyní, nýbrž neupřímnější přítelkyní národa
i vlasti.

Vespolná značka naše nebude zevnější. Pohne se knoflík v Praze, a v tu dobu rozezvучí se už soulad zvучné naší melodie v království Českém, na družné Moravě i v bratrském Slezsku, ano i u bratří našich slovanských v celém mocnářství. Věc není snem. Známe případy ze sjezdu, kde se řeklo: „Byl jsem dosud dobrým katolíkem, byla jsem dosud dobrou katoličkou, ale teď budu veřejně a neobroženě všude jako katolík, jako katolička vystupovati!“ Ano, v tom tkví nepopřené jeden nemalý úspěch sjezdu pražského. Nitro naše oduševnilo nám při sjezdu tvář, a za výraz ten nebudeme se nyní styděti; neboť výraz ten není znamením Kainovým. Per ardua ad astra!

Hlídka ona, jež říditi bude ústředí katolické síti československé v zemích koruny České a jež udržovati bude denní živé styky se slovanskými katolíky mocnářství rakousko-uherského v zájmu dynastie i říše, bude si vésti opatrně, užívajíc nenahraditelných a nedosti ocenitelných stykův osobních ve všech směrech a ve všech vztazích. Na osobní styky — ať už v rodinách, ať už jinde — klademe váhu největší; a příležitosti jest k tomu nadbytek. Obaplný styk, vzájemná výměna myšlenek, zmírnění rozdílův v náhledech o různých věcech, jednotný postup jsou tu na bílé dni. O tom snad přece nikdo nebude pochybovati, komu zdar věci naší není lhostejný? Práce takováto (jiná na venkově, jiná v městě), potká se všude s výsledkem nepochybným. Rodina, škola, ulice a cesta mohou tu býti vhodnými kazatelnami. Odvalíš předsudek u jedné osoby v jedné příčině ty, totéž učiní sto jiných, sto lidí jsi přesvědčil, získal jsi novou četů přátel a ctupil's tak ostří nespovědomitého nepřítelě více, než si myslíš.

Stojí u nás dva tábory proti sobě — tábor liberální, jemuž v rozhodném okamžiku i nepřátelě jeho zavilí by na pomoc přichvátali a přiklusali jako zdatní spojenci, kdyby k boji povstal tábor konservativně katolický, jenž zatím odrážeti musí na místech nejchoulostivějších namířené naň útoky a rány. Jednal-li by pak správně a ne na vlastní svou škodu, kdyby tábor napadaný veškeré své strategické operace prováděl otevřeně na bílých raportech a s nimi se sdílel prostřednictvím létacích hlídek s nepřitelem? A proto nespěchejme se vším do svých listů, co chceme a hodláme! Dvojnásobně bychom si mohli škoditi. Jednou sobě přímo, jednou sobě nepřímě. Přímě, že bychom si práci stěžovali anebo zamýšleného vůbec neprovedli. Nepřímě, že bychom nepřítelě oči otevřeli, a ten by nás při pavoučím svém zraku mohl předejiti, půdu nám krtkem pod nohama podryti a sám po způsobě svém stavěti — — — proti nám. Rozvahu svou, bez níž ovšem se obejiti nelze, ukážeme si jinak a spolehlivěji. Hlídka bude pečlivě obstarávati i denník i hlavní knihu, řídící všechno hnutí i celý náš život z Prahy, tam k činnosti vyvolávajíc zařízení jedno, onde zdokonalujíc instituci druhou.

V Praze, srdci to českého života, jsme se sešli, důstojně jsme vystoupili po čtyřletých pracích přípravných a ve znamení plného zdaru sjezdu rozcházejme se ku soustavné, promyšlené práci drobné, řídící směr všech pramenův živé vody bez vlastního prospěchu na mlýn prospěchů národa i vlasti, jež jedině a pouze pod výhřevním jasnem křesťansko-konservativních zásad dojdou žádoucího štěstí a míru po staletých krvavých rozmiškách

i třenicích, které připravily růži českého království, zdobící nádra Evropy, o hojivou a libou vůni již kdysi dýchala . . .

Českoslovanští katolíci, vzhůru do usilovné práce ve znamení pražského sjezdu 1898!

Fr. Cyr. Vlč.

K O M P A K T A T A .

Kapitola z české krise. — Podává Jiří Sahula.

(Pokračování.)

Víra utraquistická zapustila v jeho srdci příliš silné kořeny, aby pomyslel na nějakou konversi. Jeho důmysl se nyní neosvědčil; vždyť Kapistran nepřicházel se zbrání v ruce jako dříve křížácká vojska. Chtěl nésti do Čech jen živé přesvědčující slovo; byl jak svou výmluvností tak asketickým životem schopen provésti aspoň částečně zdravou náboženskou reakci. Jiří tedy blahoslavenému Janu Kapistranovi v Čechách kazati zapověděl. *) Tento ještě jednou se pokusil aspoň o schůzku s Rokycanou navrhuje, aby jejich disputace rozhodčím byl papež, ale nikoliv Písmo. Nyní se ukázalo, že mnoho Eneáš v Benešově o charakteru Rokycanově nepřeháněl. Mistr zaslal svatému kazateli odpověď plnou lži do očí bijících: že prý všichni Otcové Basilejští schválili jeho důvody pro přijímání pod obojí; Písmo prý musí u věcech víry rozhodnouti, však nikoli papež. Bl. Kapistran jest tvrdošíjným kacířem, zastává se věcí, jež jsou s Písmem v odporu. **) Vždyť prý i Řekové a Rusové přijímají pod obojí, církev však v této stránce bloudí. Dokazoval i to, že kompaktata jsou stvrzena papežem Eugeniem IV.

Blah. Kapistran vyvrátil ve své odpovědi všecky tyto nesmyslné nájezdy Rokycanovy. Poukázal též správně, že nemá práva Rokycana se odvolávati na kompaktata, an je ruší více než sám Kapistran. Podobně jako dříve Eneáš v Benešově vytýkal, že Mistr Rokycana proti kompaktatům papežovu autoritu podvrací, nemluvnatům podává a nepoučuje lid, že v kterékoli z obou způsob jest celý Kristus a t. d. Ale i tato stkvělá apologie vyzněla na prázdno. Pokud Rokycanu kališníci slepě následovali, nemohlo dojiti ke shodě s kurií Římskou. Mistr ovšem dokazoval, že jeho výstřednosti nečelí proti kompaktatům; že vlastně v tom směru, jež si při svém náboženském přesvědčení vytkl, mají se kompaktata rozšířiti. Ale jak měla Římská kurie šlapati vlastní autoritu? Měla snad přisvědčením k výstředním požadavkům utraquismu uvésti před světem v pochybnost svou infallibilitu? Dosud s žádnou haeresí v ponižující kompromis nevešla. Proti bludům před Husem stála na stanovisku eminentně negativním a starala se o úplnou shodu beze všech privilegií ve všech státech křesťanských. I tehdy, když kynula naděje, že církev východní se spojí s Římem, žádáno, aby Řekové v dogmatech se úplně s církví západní

*) Ano, když svatý kazatel přece přišel na Krumlov, dosti pánovitě psal Jiří panu Oldřichovi z Rosenberka, aby člověka pokoji vlasti nebezpečného u sebe nechoval, ale co nejdříve vypudil. Viz Pal. IV. I. 250. Všecky listy Kapistranovi nepomohly. Pešina připomíná: Facile dolus tam Georgii quam Rokytzanae, qui sese bene intelligebant, haec in parte apparebat. (Martis M. L. V. C. VI. 657.) Srovn. Balb. (Eh. r. B. pag. 512.)

**) Srovn. Dubravii L. XXIX. p 237.

srovnali. Ovšem ke cti utraquistů slouží, že nejevili takový despekt k Římu, jako stoupenci haeresí jiných, kteří k autoritě církve Římské se chovali zcela odmítavě; vždyť po unii s církví toužili. Leč cesta jejich k smíru čím dále tím více s pravých mezí se uchylovala.

Mikuláš z Kusy jako Kapistran žádal, když se s kališníky na sjezdě Řezenském sešel, aby se Čechové kalicha odřekli. Ovšem že i jeho snaha se minula s cílem. Utraquisté vyjednávali dále s Cařihradem, doufajíce, že patriarcha Cařihradský se jim postará o biskupa, který by jim kněze pod obojí světil.*) Leč r. 1453 (29. května) Cařihrad padl do rukou Turkům a tak tyto plány Čechů přišly na zmar. Zatím r. 1452 (27. dubna) zvolen jest Jiří za zemského správce.***) Táboři, kteří se vzpírali Poděbradově vládě, byli brannou mocí zbaveni vši samostatnosti. Mikuláš Biskupec a Václav Koranda, první i poslední náčelníci této sekty, byli nuceni slíbiti Rokycanovi poslušensství; pak dáni do vazby, v níž zemřeli. Oldřich z Rosenberka zřekl se již 7. září r. 1452 náčelnictví strany katolické a tím vláda Jiřího nabyla pevnější půdy. Brzy na to projednány i podmínky, pod kterými měl mladý Ladislav Pohrobek dosednouti konečně na český trůn. Hlavním zápisem ze dne 1. května 1453 zavázal se Ladislav mimo jiné, že bude hájiti kompakata a smlouvy učiněné se Sigmundem. I k tomu se uvolil, že vypraví poselství k papeži, aby Rokycana byl konečně za arcibiskupa potvrzen a posvěcen.

Druhým zápisem (2. května) jmenoval Jiřího správcem zemským na dalších šest let. — Když však české poselstvo do Říma pro approbaci kompakta a stvrzení Rokycany přišlo bylo zase odmrštěno. Ladislav, chtěje korunován býti dle obyčeje církve Římské, povolal kapitolu Pražskou zase do Prahy a vyplatil jí některé její statky. 28. října vykonána slavná korunovace biskupem Olomouckým Janem Házem. Utraquisté neunavně se starali dále o řádnější organizaci. Po smrti papeže Mikuláše V. (24. března r. 1455) naděje na stvrzení kompakta opět se vzpružily, když dosedl na prestol Petrův Kalixt III., muž povahy mírné, jenž jevil náklonnost Čechům dle možnosti kompakta povoliti. Ba sám žádal Čechy, aby vypravili do Říma poselstvo za účelem nového vyjednávání. M. Rokycana chápal se ovšem této vhodné příležitosti a často si s papežem dopisoval, neohlížeje se na nepřízeň Ladislavovu.***) Snaha správce se nesla k zabezpečení svornosti mezi utraquisty a katolíky, ačkoli snahy Rokycanovy, pokud nevybočovaly ze slušných mezí, nalézaly v Jiřím rázného zastance. Dříve než kurie Římská mohla v praxi učiniti vážný krok k odstranění utraquismu, zemřel 23. listopadu r. 1457 král Ladislav. Po jeho smrti tvářnost náboženských poměrů nabyla znenáhla hroživé podoby. Otázka kompakta, jež v bojích politických po smrti Sigmundově často sporům politickým ustupovala, vystoupila novou silou do popředí. Ještě jednou vši energií

---

*) Rokycana sám poslal r. 1452 patriarchovi Gennadiovi list, v němž bědoval nad papežem jako hříšným člověkem, jenž se nade vše vynáší, co jest od Boha, ano i vyzván chce býti jako Bůh, sedaje ve svatyni chrámové.

**) Jiří obdržel bezmála plnou moc královskou; uloženo mu úkol dvojí: obnoviti bezpečnost a pořádek v zemi a hájiti kompakta. Denis, str. 31.

***) Licoměrný Rokycana ujišťoval 30. května r. 1457, že jest Stolici apoštolské oddán již od mala, že jest ochoten učiniti, jak svatý Otec psal, až bude čas příhodný.

měla býti zjednána platnost zákona českým privilegiím, ještě jednou chtěli utraquisté vymoženost dlouhých bojů vši silou hájiti; ale přese vše úsilí kompaktata podlehla zase.

IV.

Kompaktata za králování Jiřího.

Ačkoliv se našlo mnoho nápadníků na trůn český, přece bylo lze snadno předvídati, koho utraquisté k panování nad svou stranou připustí. Rokycana, duše utraquismu, byl příliš opatrný, aby snesl pro budoucnost vládu krále katolického. Přičinil se proto všemožně o zvolení Jiřího z Poděbrad. Kladi v kázáních utraquistům na srdce, aby nebyl volen nikdo z Němců, již by prý víru i řeč českou vyhladili.*) Na osiřelý trůn tedy volbou povýšen dosavadní správce, ač tento akt se nesetkal se všeobecným souhlasem katolických pánů; než tito majíce strach před utraquistickou majoritou i před Jiřím samým,**) neodvážili se k odporu. Při volbě upokojeni byli konservativci slibem Jiřího, že víry Římské vši silou bude hájiti.***) Po volebním aktu prosili krále, aby jim potvrdil, že nebude nucen přijímati pod obojí a že bude zabráněno vysmívati se katolíkům. Jiří povšechně slíbil, že bude katolíkům při jejich svobodách hájiti.†)

Biskupové uherští (Augustin Rábský a Vincenc Vacovský), kteří měli Jiřího korunovati, slíbili kardinálu Karvajalovi, že korunovace dříve nevykonají, dokud se král nezřekne bludů. Jiří vskutku blud aspoň v tajnosti a před biskupy odpřisáhl. 6. května pak učinil druhou přísahu tohoto smyslu: „Slibuji a přísahám, že věrně zachovám poslušnost a shodu jako jiní králové katoličtí v jednotě pravé víry, jak ji sv. Římská církev chová; že katolické víry celou mocí chrániti chci a národ mi poddaný dle obezřetnosti Bohem mi dané ode všech bludů, sekt a kacírství a od jiných článků sv. Římské církvi a víře katolické odporých odvolávati, k poslušnosti, souhlasnosti, sjednocenosti, k obřadům a bohoslužbě sv. Římské církve přiváděti a přiměti chci.“ ††)

*) Srovn. M. M. L. VI. C. I., pag. 686., Pal. IV. II. 22., Dubravii L. XXX. pag. 244.

**) Viz: Ep. r. B. L. V. c. IV., pag. 514. 2. Martii in curia Veteris Urbis Pragensis electus est in Regem Georgius Podiebradius, invitis Catholicis, sed repugnare non ausis. — Podobně Pešina (M. M. 686): Electusque est Georgius de Podiebrad Baro Bohemus, antea Regni Gubernator, invitis quidem non paucis, praesertim Rosensibus, Novodomaeis, Schwambergiis, Colowrataeis etc., sed resistere non ausis.

***) Cochlaeus (Hist. Huss. 426.)

†) Tu i papežský legat kardinál Karvajal, tehdy v Uhřích se zdržující, měl radost z volby Jiřího, čekaje, že konečně Čechové v úplnou shodu vejdou s kurii. Viz: D. m. P. VI. 304.

††) Dle rukopisu Vatikánského: „Ego — promitto — atque juro — quod abhinc et inantea — obedientiam et conformitatem more aliorum catholicorum regum in unitate orthodoxae fidei, quam ipsa s. Romana — ecclesia — tenet — fideliter observabo, ipsamque catholicam — fidem protegere — volo toto posse, populumque mihi subjectum secundum prudentiam a deo datam ab omnibus erroribus, sectis et haeresibus et ab aliis articulis s. Rom. ecclesiae et fidei catholicae contrariis revocare et ad verae — fidei observationem ac obedientiam, conformitatem, et unionem ac ritum cultumque s. Romanae ecclesiae reducere et restituere volo.“ — Srovn. Dubravii L. XXX. pag. 244. — I manželka Jiříkova Johanna z Rožmitálu tak přísahala; tento akt přísěžní od krále i královny pro neznalost latiny vykonán v jazyku českém.

Smysl této přísahy jest zcela jasný; netřeba k němu umělého výkladu. Měl-li král svou politiku uvést v souhlas se svým přísežním slibem, musil nastati v jeho chování nyní obrat. I tendence biskupů, již mu takto přísahati uložili, směřovala k tomu cíli, aby přísahou svou se zavázal sebe i národ přivést v úplnou jednotu s Římem.*)

Jiří poddal se zatím tlaku okolností a pomohl si z okamžité kollise přivolením žádosti representantů církevních. Nijak nepomyšlel na zklamání nadějí kališnické majority, jež mu s plnou důvěrou svěřovala hájení svých snah; na druhé straně věděl, že by těžko jeho kralování bylo řádnou církevní korunovací legitimováno, kdyby se přísaze ve smyslu biskupů vzepřel. Kojil se nadějí, že přísaha jeho v praxi bude považována za oficiální formalitu, na niž v pozdějších dobách nikdo se nebude odvolávati; měl za to, že lze lehce po tomto aktu pokračovati v dřívější politice. Ale brzo vysvitlo, že svým přísežním slibem se dostal mezi Scyllu a Charybdu. Nelze si pomyslit, že Jiří nevěděl, jaké zvláštní povinnosti přísahou se mu ukládají. Jistě se k ní neodhodlal se svědomím úplně čistým, maje na mysli kompaktata dále hájiti. Proto také obsah přísahy před národem zatajil, aby mezi utraquisty nevznikla domněnka, že jejich zájmy zradil. — Jak mohl Jiří v příčině náboženské trvati dále ve vleku M. Rokycany, měl-li dle slibu národ oddalovati ode všech bludův a přiváděti jej k úplné sjednocenosti s Římem? Chtěl-li by Jiří nyní přísahu svou zachovávat, následoval nutně konflikt s Rokycanou a tím i s poddanými, již Mistrovi slepě důvěřovali.

Dne 7. května byl král u sv. Víta korunován. Když se kurie Římská dověděla o Jiříkově přísaze, soudila o jeho příští politice příliš optimisticky.

Plnomocník králův, Lukáš Hladek, sliboval v Římě jménem Jiřího vše, takže již 6. srpna r. 1458 psal papež králi dopis, v němž ho nazýval „nejmiliejším synem“. Rokycana kul železo, dokud bylo žhavé**) a ujišťoval písemně 30. května a 10. června Stolicí papežskou, že nejsvětější otec shledá krále českého povolným ku Stolicí apoštolské a ve všech věcech vedle Boha jí svolujícím. Král pak ustanovil svým jednatelem v Římě Fautina de Valle a maje v úmyslu odvrátiti pozornost papežovu od vnitřních záležitostí své země, počal jednati o válce proti Turkům, kteří po pádu Cařihradu vždy více křesťanský západ ohrožovali. Blahovolnost kurie přispěla Jiřímu značně k upevnění vlády. Morava po krátkém odporu poddala se jeho žezlu též, jen Slezsko nechtělo skloniti šíje před králem kališnickým.

*) Též všichni katolíci přísahu si doslovně vykládali; Dubravius (L. XXX. pag. 244.) píše: *Haec ab ore eius audita et mox per regnum invulgata magnam ei gratiam apud optimum quemque conciliarunt, sperantem illorum quemlibet, bene iactis principiis bonum exitum consequenturum: quam opinionem confirmare videbatur humanius quam prius tractans et facilius ad magistratus admittens eos, qui Romanae essent religionis.*

**) Balbín připomíná: „*Quamvis enim Regni initio, ut dixi, obedientiam Sedi Romanae iurasset Georgius, tamen deinde Joannis Rokyczanae, potentissimi et factiosissimi Sacerdotis Hussitici turbulentis consiliis in transversum actus, fidem, quam dederat, non exsolvit; . . . (Ep. r. B. L. V. C. IV., pag. 515). Podobně Cochlaeus: . . . tantam comparavit sibi auctoritatem et gratiam, ut si una defuisset labes Hussiticae sectae, quam infeliciter a puero imbererat et Rokytzanae persuasionibus firmatam mordicus tenebat, inter optimos Reges haud immerito commemorari posset.*“

V tom zemřel Kalixt III. a na prestol Petrův povýšen bývalý legat a kardinál Eneáš Sylvius pod jménem Pia II. Tento papež, váživ si Jiřího již jako legat, tím větší k němu jevil sympathie nyní po korunovační přísaze. Ani mu na mysl nepřišlo, že by chtěl nový král přísežní slib obejítí. Jiří musil nyní se zdvojenou opatrností jednati, aby kurie diplomatické jeho úskoky neprohlédla. Znalť příliš dobře prozíravého ducha Pia II. Již nyní měl pan Zdeněk ze Šternberka, nejvyšší purkrabí, jako hlava katolické strany s Jiřím spor, když ho nabádal, aby se řídil ve svém panování přísahou korunovační. Král vyslal hned 9. března roku následujícího Jana a Prokopa Rabštejny, aby jménem královské rodiny — nikoli království — a to v tajné konsistoři učinili papeži slib poslušnosti. *) I Pius zval v dopise Jiřího „milým synem“ jako jiné katolické panovníky. Tu již se upokojily myslí téměř všech poddaných. Jen město Vratislav nechťelo se s králem smířiti. Zatím panstvo katolické snažilo se tajnou politikou důvěru papežovu zviklati, ale dosud marně. Fautin de Valle psal 30. dubna Jiřimu: „Velekněz více důvěruje moudrosti Vaší Jasnosti, že slibu dostojíte než komukoli jinému.“ Ačkoli papež vyzýval Vratislavské k poslušnosti **) a vládu Jiříkovu takto hájil, přece tušil Jiří, že jeho obojetná hra dlouho před kurií Římskou tajna nebude, a pak že jeho postavení nabude tvářnosti velmi kritické. Nezbyvalo mu než výmluvami uspokojiti Pia II., jenž žádal stále, aby se osobně do Říma dostavil. Když se legatové papežští r. 1460 z Vratislavi, již napomenuli k poslušnosti, do Říma vrátili, nesli od Jiřího jen sliby. — Václav z Krumlova, děkan kapitoly Pražské, ***) chtěl prováděti jurisdikci nad celou zemí. Avšak Rokycana spoléhaje na záštitu Jiřího, vydal v krajích utraquistických dekrety, aby nikdo právně nedědil, majetku nenabýval, neměl nároku na církevní oddavky a pohřeb v posvěcené půdě, ano ani řemeslných prací nekonal, kdo se přísahou nezaváže, že chce při kalichu žíti a umříti. Do městských rad katolíci nepřipouštění a katolické žactvo na universitě ze všech hodností vylučováno. Též se zpívaly české písně na potupu církve i papeže. †) Martin Lupáč nazýval církev Římskou zběří satanášovou. Mijely celé měsíce — a král se dosud na cestu do Italie nechystal. Proto poslán Fautin do Čech, aby vyzkoumal příčinu králových průtahů; vrátil se s listem Jiřího, v němž tento sliboval, že povinnou úctu a poslušnost, kterou byl přísahal, chce dle příkladu jiných křesťanských králů zachovati. Prosil dále, aby se naň papež nehoršil, že posly, kteří veřejně a slavně jeho jménem poslušnost slíbí, pošle. Zároveň že přijde poselstvo jednat o návrat k církvi katolické. — Král cítil dobře Damoklův meč nad hlavou; prohlédl, že mu odklady na dlouho nezpomohou, ale přece v nich hledal aspoň okamžitou spásu. Čekal, že přece nějaká zvláštní událost ukončí

*) Ale když již 1. října r. 1458 papež zval Jiřího na sjezd do Mantovy, kde se mělo rokovati o válce proti Turkům, Jiří se vymlouval, že pro nepokoje některých poddaných dostaviti se nemůže. Báł se, aby papež přímo se neptal při té příležitosti, jak přísahu korunovační plní. Srovn. Pal. IV. II. 73.

**) Vratislavští žádali, aby dříve Jiří sliby přísežní vyplnil, pak že ho budou poslušni. Viz Dubravii L. XXX. p. 245.

***) Již 10. září r. 1458 byl znova od Pia II. ustanoven za administratora arcibiskupství Pražského.

†) Na toto vše se Vratislavané odvolávali, když jim od kurie vytýkána neposlušnost k Jiřimu. Srovn. Denis str. 73. Dubr. L. XXX p. 246.

v jeho prospěch tísňovou krizi, a že mu nebude nutno zcela před kurií Římskou s pohoršením utraquistů kapitulovati. Katastrofa však se blížila již rychlým letem. — Zahraniční politika měla mu dopomoci k hodnosti císařské. Jednání jeho v tomto směru skončilo pro odpor Čechů nezdarem. Mysli národa se jitřily *) a tu král k vůli upokojení poddaných vydal 15. května r. 1461 majestát, jímž se zavázal hájiti kompakata **) a vymoci stvrzení M. Rokycany na arcibiskupství. V Římě zase obdržela kurie od něho list se sliby. Fautin pak byl nucen psáti do Čech, aby si Jiří s papežskou Stolicí nezahrával; jinak že těžko obhájí před papežem věci královny. ***) Když ještě půl léta nikdo z Čech nepřicházel, papežova trpělivost byla již u konce a Jiřího jurisdikce nad Vratislaví pozbyla papežské ochrany. Chytrá diplomacie králova byla v koncích. Odklady se již ničeho nedalo získati; majestátem květnovým zřejmě slíbena kompakatům i Rokycanovi záštita. Zpět couvnouti bylo nyní těžko a s papežem jednati za každou cenu nutno. Poměr k Římu měl nabyti určitého, nepochybného rázu. Jiří pátral opatrně, jaké jest asi v Římě mínění o kompaktatech; dostav zprávy dost uspokojivé, vypravil konečně do Italie r. 1462 kancléře Prokopa z Rabštejna, Zdeňka Kostku z Postupic, Václava Vrbenského a Václava Korandu, †) kteří měli slíbiti ve jménu krále poslušnost, ale zároveň papeže přiměti k stvrzení kompaktat.

V Římě však se již jasně vědělo, že kompaktat se v Čechách zneužívá. Kurií stačilo vědomí, že druhý článek smluv jest u kališníků v praxi prováděn proti smyslu Basilejských ústupků, aby zaujala proti postulátům českým stanovisko naprosto odmítavé.

Když byla 20. března delegace připuštěna k audienci, Prokop Rabštejn prohlásil před papežem poslušnost krále Jiřího. ††)

Když však delegace pronesla žádost za ratifikaci kompaktat, byl Pius II. nad míru překvapen, jak Jiří přisaze své rozumí. Jeden biskup ptal se pana Kostky: „Pane Zdeňku, to přijímání (pod obojí) u vás držíte-li z potřeby spasení, čili toliko, že jest Čechům dopuštěno od koncilia?“ Pan Kostka

*) I Rokycana proti králi kázal. Viz Pal. IV. II. 165.

**) Při své korunovaci z opatrnosti slíbil jen ústně utraquistům, že je zachová při jejich fáděch. Nyni však majestátem určité se zavázal, zápis Zikmundův (z roku 1436) hájiti a v praxi uváděti. (Kalousek: České státní právo, str. 257.)

***) Srovn. Pal. IV. II. 188.

†) M. Václav Koranda (mladší) byl tehdy Pražským purkmistrem.

††) Očitý svědek, Jan, rektor basiliky in Agno Dei, Joštovi z Rosenberka o tom píše: . . . Postea vero Procopius de Rabenstein, Regem pro eo, quod distulerit, hucusque solemnem obedientiam, excusavit: at obedientiam solum nomine Regis praestitit. Unde interrogatus, an etiam faceret nomine Regni ac Regnicolarum, vultum vertens in collegas suos, qui forsan nomine Regni Procopio adjuncti fuere, eis, ut ipsi responderent, dixit: sed illi onus totum in eundem Procopium transtulerunt. Tandem ipse Procopius satis laute respondit, quod nomine Regis et Regni facerent obedientiam. In cedula vero obedientiae lecta per Procopium, continebatur solum obedientia Regis, et non expresse etiam Regni, adjunctique Procopius: prout caeteri Reges facere solent. Ad quod Sanctissimus Dominus: quod non similiter, quia regna alia sunt sub plena obedientia Sedis Apostolicae. nec admittunt novitates ulla, extra ritum Ecclesiae Romanae, sicut in Regno Bohemiae hactenus sit: unde necessariam esse etiam obedientiam Regni et Regnicolarum. Aní nyní nejednáno tedy s kurií zcela upřímně.

vyznal: „Některí jsou v Čechách pravíce, že z potřeby, když by toho čas byl a místo, a že se milost více běře pod dvojí způsobou než pod jednou — a jiní jsou, již toliko drží to přijímání z půjčení koncilia, ale těch je málo.“ *)

Vášnivý Koranda nad to počal dokazovati, že přijímání pod obojí jest k spáse nutno a přikázáno Kristem. **)

Papež, přesvědčiv se takto, že by approbační kompaktat podporoval bludy kališníků, prohlásil ku konci března, že přijímání pod obojí jest lidu staveno, že kompaktata odvolává a poslušenství královo jen pod tou podmínkou přijímá, vyplení-li Jiří bludy. Pius II. nemínil žádati věci naprosto nemožných; nebylo ho tajno, že by se násilná reakce nepotkala s žádoucím úspěchem. Proto, louče se 1. dubna s poselstvem, kladl na srdce: „Povězte králi svému, že ho milujeme i království; všechno, co s naší ctí jest i Stolica této dobré a užitečné, králi i království hotovi jsme udělati. A ty, pane Zdeňku, že jsi vzácen před králem a král tě miluje zvláště, a napomeň jej, ať učiní naše přikázání a lid přivede k jednotě víry a církve, a dí-li, že nemůže, nechť zkusí tímto během: přijímej zjevně pod jednou způsobou, k témuž drž kralovou i syna i dvůr. A když on to učiní, lid obecný se k témuž velmi snadno pohne, neb lid obecně následuje knížete svého a toho více, jehož miluje, a víme, že lid český miluje krále svého.“

Žádal tedy papež toliko, aby Jiří vyplnil přísežní slib. Nechtěl svým rozkazem dáti podpal k domácím bojům v Čechách; měl za to, že slovo nejvyšší autority církevní postačí, aby se kališníci svých privilegií vzdali beze všeho krveprolití. ***)

Fautin de Valle porozuměl nyní dobře situaci a nerozpakoval se opustiti hájení Jiřího a vstoupiti nad to do služeb kurie. †)

Na sněmě Svatovavřínském, jenž se v srpnu r. 1462 u valném počtu v Praze sešel, podali poslové králi obšírnou zprávu o výsledku svého jednání v Římě. Tu král roztrpčeně mluvil: „Divno jest nám toho, co papež činí... Kterak pak může nám to rušiti a bráti, co nám dali svatý sbor Basilejský, jenž byl více nežli papež, a sám také předek jeho Eugen IV.? My zrodili se při užívání pod obojí, a od vyznání víry, kteréž od rodičů do nás vštípeno

*) Srovn. Pal. IV. II. 196.

**) Balbín píše: „Coranda, sacerdos haereticus et haereticorum antesignanus (quem legationi imprudenter immiscuit Georgius), . . . de sensu suo adiecit, communionem Eucharistiae sub utraque Specie de necessitate salutis videri. Quod dictum ita Pontificem et Curiam Romanam pupugit, ut iam tum compactata, velut perennem haereseos fontem, abroganda esse iustissime consuluerit. Ep. r. B. V. VI 525. Srovn. M. M. VI. II. 725. Karvajal odůvodnil, že stvrzením kompaktat by se nedocílilo v Čechách u víře jednoty; že sám Rokycana se mu v Praze přiznal, že katolíci by dále trvali při přijímání pod jednou. (Pal IV. II. 201—202)

***) Srovn. Pal IV. II. 207, Denis 67.

†) Opíral se dříve statečně v Římě proti nepřátelům královým. poněvadž se domníval, že sliby Jiřího jsou upřímný; jeho snahou dlouho udržováno u mnohých přesvědčení, že král svým povinností dostojí. Než poslední delegace česká jej samého poučila o jiném; proto se nevzpíral, když ho papež jako vlastního legata posílal k Jiřímu. Srovn. Denis 78. Dubr. L XXX. p. 247. Fautin též ve jménu papeže zakázal Rokycanovi tak dlouho náboženské obřady vykonávati, pokud se zcela k poslušnosti církve nevrátí. Ovšem že si Rokycana vůli kurie málo vzal k srdci.

ve věku dětinském, neuchýlili se nikdy: kterak bychom je za blud a za kacírství uznávati, o jeho potlačení se starati a sebe samých pronásledovati mohli? Domníval-li se kdo, že bychom pro dosažení koruny tohoto království rušiti měli svědomí své, zapříti víru a protiviti se Bohu, byl na omylu, my nejsme vinni klamem jeho: ano vězte za celo, ať již nikde o tom není pochybnosti, že jakož my, tak i choť tuto podle nás sedící, i dítky naše milé, nejen věrni zůstaneme přijímání pod obojí podle kompaktat až do smrti. nýbrž že hotovi jsme pro ně složiti netoliko korunu, ale i životy své!*) Tázal se pak přítomných pánů, budou-li hájiti s ním společně kompaktat. Pan Zdeněk Kostka sliboval jménem utraquistů státi ve všem při králi. Po něm prohlásil za katolíky pan Zdeněk ze Šternberka: „Milostivý králi! Ráčíte věděti, že my posavad nic s kompaktaty neměli jsme činiti, byvše vždy a ve všem poslušni Stolice apoštolské: i jakož vy osvědčujete se, že věrni chcete býti vyznávání víry, ve kterémžto zrodili jste se, tak právě i přátelé moji všichni a já chceme ovšem setrvati při tom náboženství, kteréž po předcích svých zdědili jsme, aniž vystupovati z jednoty a poslušenství svaté Římské církve. Protož, když Jasnost Vaše bez rady naší umínila hájiti kompaktat, starejte se také o ně jen ti, kdo k nim radili a jich potřebují.***) — Řečí královou i Zdeňkovou byl určen program budoucí politiky obou náboženských stran. Nyní bylo mezi poddanými zcela jasno v příčině poměru Jiřího k Římské kurii. Gordický uzel spleťtých záležitostí náboženských, jež Jiří minil chytrou diplomacií pokojně rozplésti, nyní konečně otevřeně a násilně přefal. Od této doby nutně nastala mezi hlavou církve a králem zjevná nevěle.

Druhého dne vkročil do shromáždění Fautin de Valle jako legat papežův. Nabádal kategoricky krále, aby ve všem Pia II. poslechl, nešetře při tom nevčasných výhrůžek.***) Jiří se dal strhnouti jeho bezohledným vystoupením k porušení diplomatické immunity a kázal jej uvězniti; po dvou měsících však Fautina z vazby propustil. Přenáhleností svou si Jiří velice uškodil; †) neblahý konflikt s kurií Římskou nedal se nyní lehko zastaviti, ač Jiří toužil plameny domácí války již v zárodku všemožně udusiti. Vyjednávání mezi Římem a Čechy nebylo sice přerušeno, ale král cítil již příliš vážnou situaci a věděl, že se nyní dostal na sopečnou půdu. Mnozí z katolického panstva chtějice věrně státi při králi i papeži, hleděli mírným domlouváním krále odvésti s kluzké dráhy. ††) Zvláště biskup Vratislavský Jošt z Rosenberka, †††) muž Jiřímu oddaný, snažil se svou intervencí smířiti krále s kurií; nedbal

*) Viz Pal. IV. II. 214. Srovn. Den. 77., Dubr. L. XXX. 246.—247.

***) Pal. IV. II. 216. Marně se staral Jiřímu oddaný arcibiskup Vratislavský Jošt z Rosenberka mírnou domluvou krále od nebezpečného kroku odvrátiti. Jinak katolíci osvědčovali králi svou věrnost Srovnej Pal. IV. II. 216, M. M. VI. II. 728. Dub. XXX. 247.

***)) Jestliže Koranda vášnivými slovy v Římě Jiřímu nijak neprospěl, tím méně Fautin ostrou řečí krále a kališníky naklonil kurii Římské, ač mnoho pravdivého králi vytýkal. Volal mimo jiné: „O Rex, omnis tua promissio et iuramentum verbale est et non reale; aliud dicis, aliud facis!“ Dovodil, že papeži přísluší vykládati smysl přísahy, že kompaktat se zneužívá.

†) Srovn. Denis 78.

††) Denis (str. 80) praví: „Odsuzovali kacíře, ale ctili a milovali krále.“

†††) Byl to syn dřívějšího soka Jiříkova Oldřicha z Rosenberka.

na to, že tím popouzel myslí Vratislavských proti sobě, že přicházely do Říma na něho žaloby, jakoby se s Jiřím spikl proti kurii; vlastenecká jeho mysl lekala se boje, jenž měl v Čechách vypuknouti.*)

Zatím město Vratislav vzato pod papežskou ochranu a 1. dubna r. 1463. zbaveno všech závazků k Jiřímu. Papež nastupoval proti králi posud mírně a opatrně; ještě jednou snažil se o klidné urovnání nesnází, než marně. Odpověď Jiříkova Piovi II. jest pouhou zdvořilůstkou. Psal, že nezapírá, co se sběhlo o svatém Vavřinci, ale nebylo mu prý možno pro okolnosti jinak jednati. Vyznal: „Fautin byl jat. Tenkrát dle času a okolnosti něco jsme mluvili, — povaha věci před národem toho žádala.“ Předslav omluvu, žaluje na Vratislavské, že nechtějí zachovávatí slíbenou věrnost.**) Ač se spor přiostrčil, měl nicméně Jiří pojištěnu aspoň přítomnost. Katolíci uznávali rádi, že přehmatům utraquistů, jimiž často trpěli, nemohl Jiří zcela zabrániti. Zkusivše, že Jiří nedovoloval proti katolickému kněžstvu zuřiti, zastávali se dosud krále. Okolní knížata ctíla krále českého a císař Fridrich III. byl mu zavázán mnohou vděčností. Jiří nebyl nečinný ve vyhledávání prostředků, jimiž by mohl svou moc proti kurii upevniti. Chopil se myšlénky protivníka osamotniti. Co Pius II. povzbuzoval křesťanstvo, aby, jsouc poslušno své duchovní hlavy, zastavilo turecké výboje: Jiří usiloval tajně, aby obrana křesťanstva nezůstala výlučně v rukou kurie a pracoval, aby vedení proti půlměsíci svěřeno bylo jemu. Plány se mu s počátku dařily; leč vyjednávání s Benátčany doneslo se do Říma a papež obratnou diplomacií zmařil akci královi na dobro.

(Pokr.)

Cestopisné vzpomínky.

(Pokračování.)

P. Dominik, byv učitelem na škole chlapecké a německým kazatelem, jal se s velikou horlivostí sbíratí dárky na udržení a rozkvět školy ženské a konečně podařilo se mu, že díky spojení s vyššími kruhy jako kaplanu knížete Leuchtenberského rozšířil ji do sedmi tříd. Po dobu půldruhého století neměli katolíci ani svého hřbitova a byli nuceni pochovávatí své mrtvé na obecních hřbitovech, z prvu rozličných, později hlavně na hřbitově smolenském. Tam odpočivaly ostatky zbožného metropolity Kazimíra Dmochowskiego a otců dominikánů, které pak přeneseny na hřbitov katolický. Jako náhradu za své dlouholeté kaplanství u knížete Leuchtenberského obdržel P. Dominik povolení k založení katolického hřbitova a zároveň veliké místo pro něj v části města zvané „výborská strana.“ Byl posvěcen r. 1856, kteréhož roku položen tu i základní kámen k malému kostelu. Během tří

*) Mimo Jošta i vlastenecký biskup Olomoucký Tas z Boskovic stál v čele katolíků, kteří chtěli povinnosti své k církvi a vlasti smířiti.

**) Přehližeje, že sám svým závazkům nedostál, viní z podobné věci Vratislavské; zapomínal, že tito slibili prokázati poslušnost jen králi katolickému. Namlouval mimo jiné zase, že vždy na myslí měl, co slouží velekněžské cti. V těch myšlénkách prý i nyní trvá a s pomocí Boží též dále zůstane. — To špatně dosvědčil dříve uznáváním iurisdikce sněmu církevního nad papežem.

let hřbitov, kostel a dvě kapličky byly dokončeny, takže r. 1859 kostel posvěcen na památku Nanebevzetí Panny Marie. Výlohy obnášely 150.000 rublů, které sebral jediný otec Dominik. Sám také při kostele Panny Marie konal až do své smrti duchovní službu, pohřbívaje mrtvé a konaje povinnosti farní.

V okolí je mnoho továren, v nichž pracuje i mnoho katolíků; při kostele je stálý kaplan, konající tu služby boží a kázání. Za 38 let pochováno na hřbitově přes 22 tisíc zemřelých katolíků, nepočítaje ostatky, které z kostela sv. Kateřiny a z jiných hřbitovů sem byly přeneseny.

Ustavičným vzrůstem katolického obecnstva, které v Petrohradě jako v sídelním místě stále přibývalo, zavření vládou noviciátů klášterních r. 1842 počet dominikánů více na obstarání všech duchovních potřeb lidu nestačil ve farnosti, mající rozsáhlost celé gubernie. A tak viděli se arcibiskupové nuceni ustanovovati při kostele sv. Kateřiny kněze světské. Prvním světským kaplanem stal se Š. Feliňski, napotomní arcibiskup varšavský. Do školy bylo nutno přibírat učitele světské. Roku 1892 konečně dle dohodnutí moci duchovní a světské odevzdán kostel sv. Kateřiny úplně světským kněžím. Tak vedle probošta, ustanoveného vždy arcibiskupem po dohodnutí se s ministrem zahraničních záležitostí, spravuje tam šest kaplanů světských a šest zbývajících tu ještě dominikánů, z nichž tři jsou cizozemci, jeden Francouz a dva Němci. Škola vedena je dle způsobu dominikánského, na který lid přivykl. Kázání odbyvá se ve třech jazycích a mimo to před nešporami katechisace v jazyce litevském a lotyšském, po nešporách v polském. Roku 1894 měla fara svatě Kateřiny zapsaných 24.171 osadníků, mimo 6.000 příslušníků ke kostelu sv. Stanislava. Velikonoční zpověď odbyvá tu ročně 18.000 osob (ovšem mimo děti, které ke zpovědi nejsou ještě připuštěny, a ty, kteří ji odbyvají u sv. Stanislava). Možno tedy říci, že až na malé výjimky, jichž příčinou není vždy lhostejnost, ale jiná obtíž místní, skoro všichni zapsaní katolíci vykonávají svou velikonoční povinnost. Roku 1894 bylo pohřbů 751. Celkem počítá se počet všech katolíků v Petrohradě žijících na 50 tisíc.

Majetkem kostelním, záležejícím z domů kolem kostela sv. Kateřiny (na třech stranách čtvrtá otevřená ústí na něvský prospekt) vládne výbor kostelní, skládající se z probošta jako předsedy, místopředsedy, voleného proboštem, a dvou výborů, volených osadníky. Týž výbor spravuje ekonomie chlapecké a ženské školy. Obecní škola chlapecká má druhou třídu přípravní a čtyři třídy další, odpovídající co do programu klasickým školám státním. Zaujímají polovinu domů. Je tu též internat. Dítěk tu bývá na 261, z toho 80 internistů. Z nich 28 na vlastní útraty, 56 na útraty kostelní. Odbývše si tuto školu, bývají žáci přijímáni do páté třídy klasického gymnasia. Druhdy mohli vstupovati i do vyšších tříd, ba i do medicínské akademie; tak v letech 1849—1850 vystoupilo ze školy klášterní hned do akademie med. 14 osob a ukončilo ji. Od r. 1885 toho není více možno, ale žákům dlužno prodělati klasické gymnasium. (Klasické ruské gymnasium je podobno našim gymnasiím, na rozdíl od jiných středních škol ruských tak nazvané, nepodávající klasického vzdělání.) Žáci klášterní školy studují na klas. gymnasiích pravidelně s výtečným prospěchem. Jsou to bohužel dítky zámožnějších rodičů; ostatní spokojují se jen několika třídami, poněvadž boj o chleba nutí je vstoupiti do života.

Ženská škola měla r. 1873 sedm gymnasijských tříd, a mívá mimo dvě třídy přípravné pravidelně sedm tříd s programem ruských ženských gymnasií. Zkoušky skládají chovanky před vládní komisí a obdrží pravidelně všechny vysvědčení opravňující k úřadu vychovatelek. Chovanky tu bývá 259, z toho 135 jako internatky a z těchto 63 na útraty kostelní. Roku 1889 dovoleno při této škole otevřít školu obecnou s 20 dívkami, jež se tu učí náboženství, čtení, písmu, začátkům gramatiky, počtům, zvláště též šití a stříhu. Obě školy bývají přeplněny; všech hlásících se do nich nelze ani přijati. Na rozšíření jich nelze zatím z ohledů finančních a pro nedostatek místa mysliti.

Místo, kde nyní stojí kostel sv. Kateřiny, nalézalo se, když carevna Anna Ivanovna je katolíkům darovala, úplně za městem. Dnes ovšem stojí na nejkrásnější ulici Petrohradské. Zastanci ruské vlády hledí vymlouvatí zajisté spravedlivou výtku kruté její nesnášlivosti a brutálního pronásledování katolíků také tím, že praví: „hle, nejkrásnější místo celého Petrohradu má katolický kostel sv. Kateřiny.“ Laciná to chvála a nepravdivá. Dnes by katolíci tohoto místa nedostali, ba ani tenkrát ne, kdyby byla carevna tušila, že právě těmi místy půjde jednou nejkrásnější petrohradský boulevard. Kostel má podobu kříže, je vlašského slohu s kopulí, je 21 loket dlouhý, 12 široký a 20 vysoký. Před vchodem z něvského prospektu stojí socha čtyř evangelistů, mezi nimi stojí železný kříž, anděly podpíraný. Mezi ulicí a vchodem je značné prostranství, které sty lidmi, nenalézajících v kostele místa, při bohoslužbách zbožně je naplněno. Devět schodů vede na prostranné místo před kostelem. Na velkém oltáři je obraz sv. Kateřiny; oltář je mramorový a téhož slohu jako kostel; rovněž tak i tabernakl. Poboční oltáře mají obrazy Ježíše Ukřižovaného a růžencové Panny Marie. Jsou tu ještě poboční kaple s krásnými obrazy. Kostelní poklad chová mimo jiné dar Mikuláše I., monstranci drahokamy posázenou a pacifikal, dar císaře Josefa II., dvě ciboria a j. Historickou vzácnost chová kostel jednu, hrob krále Stanislava Augusta s nápisem na kameni:

Stanislaus Augustus
Rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae,
insigne documentum utriusque fortunae
prosperam sapienter, diversam fortiter tulit.
Obiit Petropoli kal. VII. Febr. MDCCXCVIII.
Natus annos LXVI.
Paulus I., Auctocrator
et Imperator totius Russiae
amico et hospiti
posuit.

Nápis je už nečitelný. Roku 1857 položena do hrobu skříňka s ostatkem a nápisem „l'ossement du Roi Leszczyński. Ostatek tohoto krále, vyhnance, přinesen z Nancy generálem Sokolnickým do bibliotéky přátel nauk ve Varšavě, odtud do veřejné bibliotéky Petrohradské a odtud sem.

O kapli roku 1821 zbudované, která měla arcibiskupu Siestrzeńcewiczu sloužiti za domácí kapli, už jsme se zmínili. Byvši přestavěna a rozšířena, byla r. 1825 vysvěcena v paměť svatého Stanislava. Patří k ní dům a nadání z daru kanovníka Błędawskiego na udržování probošta a jeho pomocníka. Poněvadž kostel svaté Kateřiny nestačil, stal se r. 1828 z kaple také kostel farní. Je tu i škola s nadáním 180.000 rublů, knězem sebraných. Od r. 1842

spravují ho kněží světští. Fara svatého Stanislava čítá asi 6000 osadníků katolických.

Mimo to jsou v Petrohradě ještě následující katolické kostely. Pavel I. přijal r. 1798 od rytířů maltézských, přišedších do Petrohradu, hodnost velmistra a daroval jim v ulici Sadové veliký pěkný dům s krásnou kaplí uprostřed v paměť sv. Jana Jerusalemského posvěcenou a konsekrovanou r. 1800. Roku 1810 zabrán majetek řádu fiskem, dům dán pážatům, kostel zůstal netknut. Dnes obsluhují ho tři kněží, jichž jediným úkolem jest sloužiti mši svatou v určité hodiny. Přicházejí sem obyčejně na bohoslužby členové vyslanectva. Zůstal tu též krásný odznak řádu. Zde odpočívá zeť cara Mikuláše I., kníže Leuchtenberský.

Arcibiskupové mohylevští bydlili v Mohylevě toliko několik let, načež residovali v Petrohradě; konsistoř a kapitola zůstali ale ještě do roku 1873 tamže, a teprve v tomto roce přeloženy také do Petrohradu. Zbudován pro ně třípatrový dům na místě, patřícím k majetku kostela svaté Kateřiny, na druhém břehu něvském ležícího. Kostel stojí uvnitř a není z ulice viditelný, Slouží za kostel katedrální, leží v obvodu fary sv. Stanislava.

Vyjma uvedené dva kostely farní a tři veřejné (katedrální, maltézský a hřbitovní) je tu ještě několik soukromých kaplí katolických při ústavech naukových dobročinných a vězenských, veřejnosti nepřístupných. Toliko kaple sirotčí na linii 14. (jméno ulice) na Vasiljevském náčřeží stojící je veřejnosti přístupna. Roku 1856 několik zbožných paní jalo se pečovati o sirotky. Úsilí kaplana Konst. hraběte Lubieňského a pak Š. Felinského podařilo se zříditi za účelem péče o sirotky komitét dám pod předsednictvím kněžny Alžběty Gagariovy a získati náklad na založení útulny. Nyní přechovává na 40 starěnek a 150 dívek, z nichž 20 vydržuje kostel svaté Kateřiny a 50 spolek dobročinnosti. Dívky učí se naukám a zvláště šití, hospodářským pracím a j. Z jednoho sálu domu učiněna kaple, kde denně bývá sloužena mše svatá, někdy odbývá se i kázání. Okolní katolíci, od obou farních chrámů velice vzdálení, navštěvují hojně tyto služby Boží.

To je krátká historie katolicismu v Petrohradě, který mimo prvé nepatrné začátky je hlavně representován živlem polským. Podrobněji nebyla v celku dosud nikde vypsána; toliko jezuitská doba má svou obšírnou a podrobnou historii. Dějiny katolicismu na Rusi vůbec napsal také Rus Tolstoj, předešlý oberprokurátor sv. synodu, muž zajisté nejméně k tomu povoláný. Zmíním se o ní u příležitosti vypisování historie kostela moskevského. Dříve dokončím ještě své zprávy petrohradské. Zmíniti se chci o dobročinném spolku při kostele sv. Kateřiny. Má charakter polský. „Spolky dobročinnosti“ mají na Rusi zvláštní význam. Mají název spolků charitativních, ale sledují většinou politické a národní cíle. Jeden z nejpověstnějších je zajisté „dobročinný spolek petrohradský“, jehož dějiny a význam jsem jinde vypsál. Cílem jejím je pravoslavně-ruská propaganda uvnitř země a v zemích slovanských ve smyslu absolutismu politického, pravoslavného a ruského. Byl jsem v jeho místnostech. Zarazil mne tu veliký počet nástěnných obrazů, představujících Čechy. Jsou to vedle několika málo slovanských slovanofilů-nerusů hlavně čeští odpadlíci. Zvláštní pocta, které se jim právě v tomto spolku dostalo, ukazuje zřejmě tendenci spolku. Co se týče ruskopravoslavné myšlenky, má spolek ovšem nepopíratelné zásluhy. Čech nemůže ale k němu míti sympatie, tím

meué katolický kněz. Mohu právem vyznati, že slovanské moje ideály ne-
utrply nikdy takové bolestné rány, jako když dlel jsem v oné místnosti
petrohradského dobročinného spolku.

Také Poláci založili si dobročinný spolek v Petrohradě, jehož směr a pů-
sobení jdou dále, nežli název „charitativního“ spolku ukazuje. Je to jediný
možný způsob organisace a spolčení se, ve kterém mimo zdi chrámové mohou
se scházeti, shromažďovati a něco pro národní osvětu a národní uvědomění
konati. (Pokrač.)

Časové zprávy.

Sjezd katoliků rozčeřil veřejný náš život, zvláště u krajních protivní-
ků v. Socialní demokrati pořádkali tábor
lidu v neděli dne 4. září, pokrokaři
týden před tím. Jaké ušlechtilé kritice
vážný sjezd náš se těšil, toho důkazem
je, že schůze v Konviktě mus la býti
rozpuštěna, a že příští se koná 5 září. Leč i
jinde byl sjezd příčinou debat, jako na
radnici, mezi poslanci a j. Zajímavé
podrobnosti příště. Katolický lidový spo-
lek svolává schůzi „o sjezdu“ na 14.
t. m. Politický klub katolického dělni-
ctva na 10. t. m.

Sjezd živnostníků v Táboře dne
19. a 20 srpna navštíven byl přes 820
účastníky mimo Tábor. Průběh byl klidný,
význam i cenu sjezdu nelze popírati;
jakkoli sami živnostníci trpce nesli, že
páni poslanci vyplnili sjezdovým pracem
vykázaný čas z většiny sami, takže
musily dva věcné referáty odpadnouti.
— Okresní výbor odepřel oficiální úča-
stvení. — Také samospráva!

Výstava architektů a inženýrů
dosáhla dne 4. září 386.000 návštěv-
níků. Prodloužena bude do 15. října

**Sjezd delegátů křesťansko-so-
cialní strany české** konal se 21.

a 22. srpna v sále svato-václavské
záložny za velkého napjetí myslí a za
silného účastenství. Rozřešením sporných
náhledů o všeobecném volebním právu
a o ženské otázce (tato neprojednávána),
jež ve straně v poslední době ostře vy-
stoupily, dobrý výsledek sjezdu — díky
vzájemné ústupnosti zabezpečen. Nema-
lou zásluhu o smír má krásný list nejdp.
biskupa Brynycha — „Dělnické noviny“,
„Lidový list“ a „Selské listy“ (Šamali-
kovy) prohlášeny za orgány strany.

Moderní otrokářství Maďarů
v krajích slováckých dojemně vyličil
v kruhu přátel milý host náš ze Slo-
vácka, jehož jméno ze šetrnosti zataju-
jeme. Smutné, že i biskupové tamní su-
rovou maďarisaci pouštějí do kostelů,
kde se zakazuje lidu modlit se mateř-
ským jazykem, ale předfíkává se ne-
rozumitelná hatlanina. Rozmlouvali
jsme o bidě té děle i reopomeneme při-
biti na pranýř vše bezohledně.

Návrh na odzbrojení vlastní na
ustání v něm podal mocnostem ruský
car Mikuláš II. Konference zástupců
mocností podá nejlepší světlo, kde zbylo
trochu křesťanství a kde vládne ži-
dovsko-zednářský duch a kapitalism.

Obsah „Obrany“ :

Po pražském sjezdě. Fr. Cyr. Vlč. — Kompaktata. Kapitola z české krise.
Podává Jiří Sahula. (Pokrač.) — Cestopisné vzpomínky. — k. (Pokrač.) —
Časové zprávy. — Literární příloha: Divadelní listy. — k. (Pokračování.)
— Pro duši. Z polského se svolením autorovým přeložil Václav T. Kamejský.
(Dokončení.) — Lesklý povrch. (Obrázek.) Napsal Bohumil Brodský.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

Literární příloha.

Číslo 9.

5. září 1898.

Ročník II.

Divadelní listy.

(Pokračování.)

Pan Tříška přednáší svou stížnost, jak následuje :

Neděli právě minulou, v den památky sv. Víta, jsem na kůru při kostele kláštera sedleckého o mši hrubé in musica figurative bohulibě z not na pozaun svůj nábožnou píseň k nebesům vytruboval, a moje manželka, zde in persona uctivě přítomná paní Žofka, moje svrchu dotčená na pozaun troubení, pod nadřečeným kůrem stojíc, s nábožnou myslí poslouchala. Když jsme po mši svaté z nadřečeného chrámu páně vyšli — — — paní Žofka pokračuje: „tu náhle, když jsem o sebe žádné péče neměla, připlichtil se ke mně pan Mikuláš a na pohoršení všech dobrých lidí, jako bych frejírka nějaká byla, mne objal a polibil.“ Tím dle p. Třísky urazil pro primo samého Pána Boha a pro secundo Jeho Milost císaře a krále Rudolfa druhého. Pána Boha poněvadž urazil jeho věrného služebníka, který už třicet let k jeho oslavě na pozaun troubí, a Jeho Milost, poněvadž svýma rukama skrze třicet let královské tolary razí a preguje. Pan Dačický se přiznává, že to udělal ze sázky o 100 tolarů, které také vyhrál. Jaký šlechtetný čin pro svou a svého religionu čest těmito sto tolary učinil, zatím velkodušně zamlčel. Pan Tříška je neúprosný, a tak Dačický je odsouzen, aby vyláždil cestu od kostela svaté Barbory ke kostelu sv. Jakuba tolik loket, kolik obnáší objem jeho domu — dle moudrosti starobylých předků. Musí odvésti kord a jíti do vězení, nestojí-li on nebo někdo za něj 1000 tolarů rukojmí. Při tom při všem si p. Dačický ze šosáctví moudrých hlav města úsměšky tropí, ač je mu krušno v břichu. Smutně rozjímá se svou zarmoucenou duší v rozkošném šibeničním humoru; zvláště vzpomíná slavných strážců svobod zemských i religionu evangelického, až konečně dostane se mu lístek paní Žofky do rukou. Ah vítězství! Jen získat 2000 tolarů, aby nemusil do šatlavy. Vše by výborně skončilo, neboť chytil by prechajícího Volframa i paní Žofku. Ale 2000 tolarů —? Jedině paní mincmistrová může pomoci. Nechce ovšem. Vytýká mu vyhraných 100 tolarů, že jich asi špatně užil, Dačický přisvědčuje. Tu přijde zachráněný Brtnický, a celá šlechtetnost Dačického se objeví. Nejen že učinil onu sázku a sebe v nebezpečí odsouzení vydal, aby získal peníze a mohl vysvoboditi zasypané havíře, což vlastně bylo svatou povinností katolických pánů, ale on i to zamlčel! Jaká ušlechtilost, jaká velkodušnost. V dlouhé scéně vidíme je vylíčeny úchvatně velkolepě. „Pan Mikuláš Dačický, kalicha našeho ctitel věrný“ to učinil, ač sám chudý. A Brtnický líbá tu ruku, jež takový křesťanský skutek dobrovolně vykonala, ač katoličtí páni byli k němu povinností vázáni a neúčinnili nic. Paní Ludmila, ta šlechtetná, vážná, vzdělaná, vlastimilovná evan-

gelička je uchváčena. A na tom není dost. Pan Dačický začne jí nad to vypravovati, že ten fechtýř, piják, frejř má také srdce a píše vlasteneckou kroniku, tak že jednou potomstvo vlastimilovně o něm řekne „Dačický byl sice hlava divoká, ale vlast svou a ty Hory Kutné upřímně miloval a v poctivosti choval památku mistra Jana Husi.“ Ach jak k slzám dojemné! A nad to chce odhaliti šejdíře Wolframa. Paní Ludmila půjčí 2000 tolarů.

Bože můj, jak jen ti pikharti byli šlechetní a vlasti milovní! Jaké jsou to vzácné duše. Historie o všech těchto věcech, zvláště o šlechetnosti páně Dačického nic neví, ví jen o jeho prostopášnostech, ale to je jen jednostrannost. Paní Ludmila i svému manželi se důstojně postaví, kterého rukojmí její za Dačického nevalně těší, ale paní Ludmila je „hrdá žena, která sobě ve svobodách svého svědomí nedá překážek činiti nikým.“ A má pravdu, neboť brzy podlost Wolframova, zrada Žofčina, trpkost Trískova i neskonala šlechetnost pána z Heslova se objeví. Pan Tríska troubí na pozaun k slávě Boží, Zofka se vymluví, že ji Wolfram násilně chtěl unést, kteroužto lži ji šlechetný Dačický z nemilé situace, do níž upadla byvši s Wolframem při útěku chycena, vysvobodí. Nade všechny ale poctí paní Ludmilu, „šlechetnou této země české dceru a religionu evangelického i památky Husovy věrnou ctitelkyni“. Pak ovšem i Dačický může jíti na svůj truňk veselý.

„Paní mincmistrová“ měla za několik let 31 večerů. Pán z Heslova je zajisté i v tom svém kališnickém pekle na onom světě spokojen. Dostalot se jemu a jeho českému religionu „náramně zaslouženého zadostiučnění“, ač historie o ničem podobném neví. Ale takový je proud veřejný, jemuž Národní divadlo ochotně slouží. Jakoby bylo zbudováno na oslavu „českého religionu evangelického“ a na potupu katolíků. Historie sice vypravuje, že čeští bratři, přiklonivše se k luteránství nebo ku kalvinismu, přestali býti českou církví, českého ducha, ctiteli české minulosti, ale veřejnost česká, uměle do mínění opačného vedená, nechce slyšeti pravdu historie, nýbrž přeje si ji slyšeti dle své libosti. Nechtějí-li básníci psáti tak sami a dobrovolně, jsou k tomu přinucováni intimní klakou — třeba až z onoho světa. Jakých mravů byli protestanté, čteme u Wintra (I. str. 110, 125), který uvádí tu slova starších Jednoty. Obraz, který tu podává, je hrozný. Jací to byli „národovci a vlastenci,“ o tom v pojednání o „protestantech“ vypravuje věci, kterým „Paní mincmistrová“ a „Dačický“ odpovídají velmi málo a špatně. (I. str. 70, 92, 126 a j.) Dějiny krátce vypravují pravý opak toho, co vyličuje naše hra. Protestantství bylo německé, německé i ono kališnictvo, které po celé století téměř zastíralo se farizejsky pláštěm víry pod obojí. Jeho mravní výše je pohádka, kteráž sice, aspoň co se týče začátku sekty bratrské, někteří historikové pořád ještě udržeti se snaží, ale která už dnes se rozpadává v niveč, v nešťastný sen. Naše divadlo však pořád ještě se jí drží a udržuje širší obecenstvo v jednom z nejosudnějších klamů, v klamu, který zamezuje, aby duch naší historie a tím i duše lidu, nabyla jednou přece opět pevnosti, jednoty, harmonie.

Tylovi „Měšťané a studenti“ byli dávání jeden rok as pětkrát. Je to pouhý historický obraz z doby obležení Prahy od Švédů a obrany její měšťany a P. Plachým se studenty. Je to staromodní až hrůza. Nějakého zásadního stanoviska historického tu není, zvláště ne protikatolického. Jako zástupci českého protestantismu vystupují dva vypovězenci, Dětrich Odvalský a jeho

syn Arnošt, bývalý setník císařský. Tito dva mluví sice zcela ve smyslu oněch emigrantů, kteří se Švédů chtěli vydobyti si všechna práva, všechnen majetek a všechnu moc, které před Bílou Horou si byli násilně urvali, ale poněvadž mladý Odvalský stane se pro tuto myšlenku zrádcem a jsa příčinou, že Švédové Malé Strany se zmocní, poněvadž jeho choť s jeho počínáním nesouhlasí a je odsuzuje, poněvadž hrdiny jsou a zůstávají měšťané a studenti s Plachým, kteří chránili most a odrazili útoky nepřítelovy, dopadne úloha těchto vypovězenců dost smutně. Ličení a jednání emigrantů ostatně ustupuje, vyjma první jednání, do pozadí před historickou událostí obležení a vítězství. Poněvadž ale český exulant je osobností, kterou veškerá naše veřejnost se ještě velmi hojně zabývá, chceme podati charakteristiku těchto exulantů Tylových.

S Dětřichem setkáváme se hned na začátku hry na Staroměstském náměstí. Jeho paměť okřívá a jeho spravedlivá touha po pomstě se rozněcuje. Když slyší, že syn jeho Arnošt má naději na opětné dosazení ve služby císařské, hořce si stěžuje, že to bude služba hubitelům, že bude metat kameny na broby svých otců. Než taková služba, milejší by mu byla ta jejich bída. Tady vykládá Heleně, choti syna jeho, na Staroměstském náměstí zahynulo české království a ten lid, jenž tu chodí, je bídný, nemá pro ně smyslu více, ba ani memento. Zatím přijde Arnošt se zprávou, že jsou tu Švédové, v zemi ale že není žádného císařského vojska. Dětřich hned je v nadšení, vždyť před Švédů jde svoboda vyznání a s nimi kalich a světlo. Proto dí k Heleně, vida zděšení lídu: „Tedy opravdu? Slyšela jsi, dcero? Synové očištěné víry táhnou zase k nám, kde se rozšířili bludové a temnosti.“ Helena ho chce odvésti, ale on nejde, chce vidět, jak se budou potomci bělohorských reků tvářit; bude tich, aby se neprozradil, a polykati žluč, jak celých dvacet osm roků činí, třeba se jí zardousil. A Arnošt chtěl by věděti, zdali v Praze nevyschla česká krev do poslední žilky, zdali tu český život neskonal úplně. Pak by snadno se odvážil něčeho, že by spoutaný český lev brzy pod švédským praporem se vztyčil. Když oba slyší, že město se chce brániti na život a na smrt, dí Dětřich „leť, zotročilá plevo, a uvizni v bahně lidské pošetilsti.“ A Arnošt dodává „nech je, starý muži, ať oslepne, kdo nechce vidět!“ Hněv Dětřichův tak vzroste, že se prozradí. Vyčte purkmistru Starého města, že, kdežto on bojoval o život a o smrt jména českého, on, Mikuláš Turek z Rožmitálu jako odpadlá větev stromu, jež hodili do ohně, stál s mečem proti vlasti. Helena se léká, ale on jí plisní „co se bojíš, dcero království božihó? Léká tě křik dětí antikristových?“ Helena se omlouvá, že jí jde o budoucnost manžela. „Ať se zmaří,“ sápe se Dětřich, „kdyby vedla k temnostem!“ Mezi lidem, najde se Štěpina drvoštěp, který nahodí, že poctivý muž nemá být zatracován a do pekelné výhně poslán, věří-li trochu jinak. Dětřich je nadšen, lid se bouří. Volá, že jsou to kacíři, že císařský Majestát výslovně poroučí a slavná jezovitská kolej učí zejména, že nemá býti v království českém kacíře. Kacíři, kacíři volá vzteklý lid a sahá na Štěpinu, ale Arnošt brání ho mečem svým. Tu přijde maršálek Koloredo z Valse. Když slyší, že Praha není od kacířů zcela vyčištěna, hrozí se a dotírá na Arnošta, aby vyznal, je-li věrným synem církve svaté. Arnošt dává vyhýbavou odpověď, ale do věci se vloží Dětřich, řka: „Ano, odpověz synu můj, na svou čest, na tu čest posledního Čecha, ať to vědí synové Belialovi, že posud na živu syn člověka, kterýž vyhnán

dlouhá léta v cizině proplakal, své dítě u víře svých otců vychoval a při tom drahý domov tak miloval, že nemohl v cizí půdě kosti složit. Helena a Arnošt chtějí zamluviti proud řeči starcovy, ale on napomíná ho dále, aby víry otců nezapřel, a vyňav z ňader zkrvavělý šátek děl: „Tu viz jejich svatou krev! Já smočil ten šat v černém potoku, kterýž se vaíl před dvaceti šesti lety po tomto náměstí; on ti budiž praporem k vítězství.“ Lid se bouří: Ukamenujte ho, křičí. Koloredo káže mu, aby opustil království, jinak že zasáhne ho ráme katovo. Arnošt ujišťoval před chvílí, že jsou věrní poddaní Jeho císařské Milosti, ale tu sahá po meči a z úst šlehá mu prokletí: ha, zlořečený! Volá po milosrdenství pro vetché kosti otcovy a sám se dokládá svých služeb císařských, ale marně. „Pryč odtud, hříšní rouhači,“ volá Koloredo, „pryč s kacířem,“ křičí lid. A tak jdou. Poctivý Čech nemá ještě místa ve vlasti, kde by mohl popel jeho v pokoji odpočinouti. Jdou, aby zaplakali na mezníku nešťastné země — jdou do vyhnanství bolestnou potulkou světem.

Tím končí prvé jednání. Charakter blouznivého fanatika je dosti dobře zachycen. Jednání toto je sice velmi silné, zvláště, když divoké řádění švédské divák nebo čtenář musí si sám domysleti, nebo z kusu o něm nezví skoro ničeho. Ale další průběh kusu zmirňuje, ba opravuje dojem. Pravda je na konec přece při vítězích a Plachém. Známa česká klika na předělávání dějin ve smyslu protestantském Plachého neuznává za hrdinu a vlastence, nýbrž praví o něm, že jednal toliko z jezovitského fanatismu, když studenty vedl na Karlův most k obraně Starého města. Ani v našem kuse nevystupuje příliš v popředí, ale pojmání je správné. Proto nemíníme názory prvního jednání podrobovati historické kritice. Jen poznamenáváme, že není pravda, jakoby všichni kacíři byli bývali vypovězeni z vlasti; vždyť pak by nebylo bývalo třeba stoleté protireformace. Také není pravda, že moc protestantských stavů byla Bílou Horou zničena, a že Ferdinand hned mohl řádití dle libosti. K bezohlednému zakročení proti kacířům vedla jej teprve další smutná zkušenost. Dále je známo, že lid toužil po klidu a musil býti agitatory z ciziny do odboje hnán. Rovněž je známo, že emigrantům šlo více o uchvácené statky, jež musili částečně vydati, než o vlast a víru. Všecky jejich nářky směřují „po majetku,“ požadavek jejich první byl vždy „poměry před Bílou Horou, když byli uchvátili cizí jmění a drželi je.“

Při jiné příležitosti bude nás obsah kusu nutiti k dalším a širším exkursím do historie, pročez tuto od nich odstupujeme, a to tím spíše, že další průběh kusu není žádným velebením exulantů.

Dětřich a Arnošt šli do švédského ležení. Jakmile Helena, dcera českých bratří to poznává, varuje chotě před osudným krokem. Ten však již pohřbil, jak praví, minulost, a chce hleděti si jen budoucnosti. „U nepřátel vlasti ji hledáš?“ táže se Helena. Arnošt odpovídá: „Švéd nevede boj s českou vlastí, ale s tím cizím hmyzem, jenž se v její ledvinách usadil, s tím cizím chmýřím, jež se na jejím krásném těle jako vředovina uložil, a v takovém boji pomáhati není pro poctivého Čecha dílo nejhorší.“ Ještě jednou napomíná jej Helena, ale marně. Chce se vyšinouti z nízké koleje, aby obrátil listy v knize vlasti. Zavzníti má svobodné slovo po Čechách, a Praha má býti hlavou. Zaváže se Königsmarkovi, že zavede jeho armádu rozbořenou hradbou, která mu je známa, do města. Ovšem že líčí věc tak, že to bude osvobození vlasti ze světských a duchovních okovů, a žádá zavedení poměrů před Bílou Horou.

Opět jest tu Helena, která varuje, ukazuje, že Švédové jsou hrůzou pro českou vlast, již zpusťovali, mluví o lásce ku Praze. Dětrich odpovídá: „ať zhynou nepřátelé naší víry, ať zpusťnou brlohy, kde se peleší temný blud.“ Arnošt zase ji chlácholí, že chce svobodu vlasti, že ti, již zahynou a vyplenění budou, nejsou Češi, ale je cizí chtivé plémě. Tak zradou Odvalského Švédové opanují Malou Stranu.

Další hájení líčí obranu Pražanů, někdy rozmarnou, někdy vážnou a nadšenou. Pražané se ubrání. Königsmark neví si rady. Odvalský se přestrojí za sedláka a vejde do Prahy, aby se přesvědčil, nenajde-li tu věrné protestanty, kteří by otevřeli Švédům brány. Opět jest to Helena, která jej varuje. Tuší zlý konec. Jestliže padne? — „Pak vylej,“ dí jí, „slzu na hrobě posledního českého protestanta a vzdychni: byl hotov umřítí pro obnovení vlasti své! Hospodin tě zastíní svou milostí, vytrvej a miluj mého otce.“ Jde do Prahy, přemlouvá lid, přesvědčuje ho, že Švéd přišel válčit jen proti pánům, že chce obnovit časy, kdy Čech byl šťasten v domovině a proslaven v cizině. Nezdaří se mu, je uznán zrádcem. Se slovy: „Bůh zachová české království,“ nechá se odvésti — k smrti. Prohlášení míru ukončí válku. Sám Königsmark provolá slávu české statečnosti a ctí ji. Dětrich mluví jako blouznivec, za nějž Koloredo jej prohlásí. Končí vlasteneckým slovem.

Pravda je, že čeští emigranté v celku ani takového pojmání, jaké tu vylíčeno, nezasluhují, ale i přes to nereptáme. Je to aspoň slušné pojmání celé události. Budoucnost zajisté osvítlí a pojme nešťastnou dobu poblouzení českého ještě rozhodněji, a bez milosti odsoudí přísně ty, kteří zastírajíce se falešnými hesly, hubili vlast.

Skoro do též doby spadají „Exulanti“ Vrchlického. Je to kus ducha v pravdě Vrchlického. Trochu historie, trochu humanistických sentencí, trochu lásky dle fassony tohoto básníka, trochu vlastního názoru na otázku exulantskou. Básník nepostavil trpící a po vlasti toužící emigranty do protivy s katolíky. Jen jednou slyšíme tu slovo „jezovita“; slovo „katolický“ se ani neobjevuje. Je v tom jistá šetrnost, jenže nemá veliké ceny, poněvadž každý Čech ví, že to byla kat. vláda, která byla vydala vypovídající patenty. V protestantské straně, jak nám ji básník představuje, vystupuje jen její touha po vlasti a láska k jednotě, vyjímaje ovšem děj lásky; tedy jen otázka vlastenecká a náboženská. O velikém politickém boji, který tenkrát ještě v plné síle zuřil a s kterým musí býti počítáno, není tu ničeho. Že císař hájil svou korunu, že katolictví bránilo se proti záplavě protestantismu, že bojovaly tu zásady revoluce a práva o tom zde není ničeho. Není tu ani žádného zásadního stanoviska na celou otázku, kteréhož je přece každému zaujati, dramatiků tím více, že právě odtud může a má čerpati dramatickou sílu děje. Básník podrazil si nad to i nohy tím, že podle staré pohádky — člověk by tomu ani nevěřil, že je to možné — čeští bratři nebo protestanté líčení jsou jako beránci vznešeného mravního stupně. V tom i jejich neštěstí; nemohou se odhodlati k rozhodným energickým činům.

Celého děje vypravovati nebudeme, je to nejnútnejší. Celé drama je plno protestantských kněží neboli starších bratrské Jednoty. Nemusíme opakovati, co každý ví, že český protestantismus se skrýval dlouho pod zevní formou „pod obojí“, byl tedy hned v zárodcích pokrytecký, že byl zastoupen i lutheriany i kalvinisty, těmito hlavně z českých bratří, mimo steré jiné

sekty. Všechny navzájem se potíraly, nejvíce kališníci a pikharti. Větších nepřátel nechovalo české království.

Nejlépe lze snad na Dohalském podati ukázkou, jeť on hlavní osobou. Jeho choť ho očekává. Z jejich nářků na to, že stále tráví mimo dům, že nežije láске manželské ale jedině Jednotě a vlasti, vynikne hned světlá postava exulanta, v jehož ústech každým druhým slovem je „Jednota a vlast“, který pro lásku k nim nevidí, že podkopává blaho domácí. Konečně vrací se do Žitavy. Jak všichni pookřejí. Vidíme celou řadu nešťastných těch exulantů. Sděluje novou radostnou zprávu, že pomocí švédských zbraní navrátí se domů. Lépe přece vniknouti tam s nepřítelem nežli vůbec tam se nedostati. Uvidíme vlast, uvidíme vlast! jde to od úst k ústům, ale trochu nepřirozeně. Básník cítil patrně ten psychologický odpor. Není tedy divu že emigrantům nevdechl mnoho horoucnosti.

S Krupařem vede Dohalský intimnější rozhovor. Pláče a nařiká nad vlastí a svým národem. Neštěstí jeho kotví v naší slabosti, v naší malátnosti, v našem hrdinství snášet oddaně a tupě utrpení a příkoří druhu nejhoršího.“ Byl v Praze a přesvědčil se o tom. „Slyš,“ pokračuje, „že náš dobrovolný z vlasti exitus, že naše vyhostění se jest největším hříchem, jaký jsme na svém národě spáchali.“ Názor tuto pronesený je asi zvláštní názor Vrchlického na otázku exulantskou. Poslední její část má mnoho pravdy v sobě. Jak přišel Dohalský k této myšlénce? Děti pozdravily ho při návratu po německu. Tím vinna jeho choť, která „nemá před sebou živě svaté cíle vlasti a jednoty, pro které i my krváceti jsme ochotni.“ Dohalský jí to řekne do očí při setkání tak chladně. Proto vezme jí děti. Toto jeho jednání nazývá ona skutkem podlým, „ale on chce zachovat jim jazyk otcův“ a to jest skutek, jehož vznešenost ona nechápe. A když je chce brániti, slyší od něho trpké poučení: „Šílená ženo! Ne já, nýbrž vlast ti bere děti, z kterých chceš nadělati odpadlíků.“

Paní Anna Kateřina je žena slohu Vrchlického, „jež nemůže být bez lásky“. Co jí podkládá básník, je tak nepřirozené, že dramatu béře všecku vážnost. Ale to týká se psychologie ženy, my pak promlouváme o historicko-náboženské stránce kusu. Paní Anna Kateřina v osamělosti své najednou zpronevěří se muži svému Dohalskému s bídným zrádcem Sezimou. Sibylla, vdova po starším jednoty se to dozví, ale chce mlčeti, „v pracích o blaho jednoty nemá jej vyrušovati její nevěra a slabost.“ Smýšlení nejvznešenější, neobyčejné. Při přijímání, jehož jsme na scéně svědky, je paní Anna Kateřina pomínuta. Sensace. Proč? Není členem jednoty, která nepodává tělo a krev spasitele ženě cizoložnici. Takový duch vznešenosti a čistoty panuje v jednotě. Musí se ke skutku doznati; doznává se k němu dle známé mravouky Vrchlického. A komu se to vzdala? „Zrádci, jenž zradil Waldštejna, páteru Lamormenovi. A Valdštýn jemu důvěřoval, a ten bidák za mrzký peníz podal k císařskému dvoru relaci o všem a uspíšil pád Waldštejnuv. (o jednání s Gustavem Adolfem). Koruna česká mohla dnes zdobiti skráně velkého Albrechta Waldštejna, a vy jste mohli zase býti dávno doma a šťastni.“ Sezima má ostatně ještě jiné hříchy na svědomí. Dostane i svůj trest. Opětně názor historický, Vrchlickému viastní.

Exulanti vyjednávají se Švédy. Mají bojovati s nimi. To se jim přičí, neboť se zákonem lásky, jež vyznávají, těžko se srovnává třesk mečů O této

„lásce a mírnosti bratrské“ je tu mnoho řeči. Je tu též jeden exulant, který má v Žitavě dům, i nechce se mu ho opustiti. I to je pro Dohalského jedna ze známek, proč znovu a znovu nařiká na zmalátnělost lidu. Kdyby nebylo stále a stále jiskry elektrické, toho slova „my uvidíme vlast“, rozvažování nebylo by konce. Jako vtělený, pohnutlivý vzor této měkké lásky k vlasti vystupuje Krocínovský, kmet veledůstojný, slepec věštec. Jak žehná těm, kteří v nejlepší naději obracejí kroky své k domovině. Ale Pirna je zastaví. Mají bojovati se Švédy. Marně vzdává se Dohalský velkodušně místa plukovníka u Švédů, marně s Berkou a jinými mluví k lidu a podněcují ho — „malátnost ho zabila a nedostatek důvěry v sebe. Jsou lid a národ ztracený.“

Konec díla je trochu titěrný, odváděje od velikosti díla k rozmarům a náhledům životní filosofie básníkovy. Anna Kateřina odvrátí se od Sezimy poznávši jeho nízkost, a na očistu svou dá se manželem zavraždit, aby ušla potupné smrti. Při tom ji líbá.

Přidáme několik poznámek. Že by čeští protestanté chránili jedině jazyk otců, jak vycítujeme z řeči Dohalského, jež děti pozdravily cizím jazykem, je historická nepravda. „Čeští protestanté také zlou měli potíž s německými, kteří na újmu jazyka českého se uvozovali do Prahy směleji. A vyšší stavové čeští (protestantští) přáli německému protestantismu.“ Protestanství německé ubíralo však půdy českému jazyku a národu tou měrou chvatnou, že bylo nutno ho i na sněmu hájiti (Winter I, 246 a 247). Mnoho jiných míst už jsme uvedli. „Z těch, již zamilovali si vlast a zůstali, vzkříšen jest národ český; ti, kteří odešli, zabynuli v cizím světě všichni“ (tamže 287). Není hned nic tak pochybného, jako tato vychvalovaná láska k vlasti. Vrchlický spojil, snad maně, dvě slova vždy těsně spolu, „vlast a jednota“. Čeští protestanté skutečně uznávali vlasti a lásky k ní jen vzhledem ku své jednotě. Bez jednoty, její svobody a moci, již kdysi násilně si osvojila, nebylo pro ně vlasti. Vracejíce se se Švédy řádili v ní nejednou krutěji než tito. Vypovídání, jež sami zakoušeli, dříve sami hojně praktikovali. Byli vším možným, jen ne tichými beránky. „Oživená a rostoucí nenávist strany protestantské proti katolíkům jevila se násilnostmi, k nimž lid pražský byl ochoten a nakloněn“ (Winter I, p. 161). Ani podvodů se neštítali (tamže 190) a násilného vybíjení klášterů a jiného utlačování. Nenávist svou vštěpovali již malým dětem do srdcí (tamže 277). Ani mezi sebou neměli lásky. „Byly spory v samé konsistoři mezi Bratry a protestanty, byly zlosti mezi protestanty samými, v lutherské a kalvínské rozdělení. Jedni druhých nechtěli snášeti a zuřili proti sobě bez lásky křesťanské čím dále tím prudčeji.“ To byli lidé agresivní. O mravnosti mezi nimi může vůbec jen při počátcích jednoty býti řeč, jak už jsme uvedli příklady; dle Wintra jen tak v prvních třech deseti letech trvání jednoty (Winter I, 47). Z Němec pak teprve ničemu dobrému přiučiti se nemohli. Uveďme zde některé výroky o německé reformaci, s níž čeští protestanté a Bratří úplně splynuli.

První, kdo nařiká na hrozný mravní a kulturní úpadek národa za reformace, je Luther sám. Dí (výklad V. knihy Mojž. vyd. III. 2727): „Evangelíci jsou sedmkrát horší než byli dříve. Naučivše se evangeliu, krademe, lžeme, podvádíme, žereme a chlastáme a tropíme různé neplechty. Jeden ďábel byl vypuzen a sedm jich do nás vjelo, jak ukazuje se na knížatech, šlechtě, občanech a sedlácích.“ Totéž ještě v silnějších výrazech čte se v jeho Haus-

post. Vyd. XIII., 2550, 2193, 2195; Tischreden XXII., 812.) Melanchton psal 5. června 1528 k Myconiu: „Uchvacuje mě úzkost nade všecko pomýšlení veliká, vida stav nynějších časů. Nikdo nenávidí hořčejí evangelium, než nášinci.“ Přítel Melanchtonův Justus Jonas žaloval r. 1530: „Ti, již nazývají se evangeliky, stávají se zpustlými (ruhlos) a není u nich bázně boží ani slušnosti (äusserliche Zucht) . . . Prostý muž stává se tak drzým, hrubým (roh) a divokým (bährenwild), jakoby proto bylo přišlo evangelium, aby dalo nezdrárným klukům (losen Buben) místo a svobodu k hanebnostem.“ Dr. Ludvik Richter (Geschichte in evang. kirch. Verfass., Leipzig 1851, str. 82) doznává, „že spisy současníků Lutherových jsou p'ny nářků na nevázanost lidu.“ Wittenberg, kam čeští protestanté chodili se napájetí evangelickým duchem a odkud brali i kněze, byla dle svědectví Lutherova „Sodomou.“

Revolucionáři nebyli nikdy ani trpící jehňátka ani svatí. Toho netřeba zajisté dokazovati. A že protestantismus byl revolucí, o tom není pochybnosti. O revolucionářském charakteru českého povstání nikdo nepochybuje, o německém stůž zde mínění několika mužů. Luther sám poznamenal své dílo jako revoluci a pilně o ni pracoval. Na důkaz uvádí se tisíce míst z jeho knih. V Luthrově reformaci viděli revoluci, lupičství, špatnost, zničení: Erasmus (Op. 3, 641 n.), Mutian (Kampschulte Univers. II, 227) Ulrich Zasias (Stinzing U. Z. 223) Karl von Bodmann. Dále slavný historik, protestant Karel A. Menzel, Jindřich von Preitschke (Preus. Jahrb. sv. 52, str. 474), Maurenbrecher, Paulsen, prof. theologie Thiersch, protestantský prof. Weizsäcker, Droysen, filos. Hegel a tisíce jiných. Doklady viz sebrány (Kath. Flugsch. Nr. 122, 123, Berlín). Je jich veliké množství a tak závažné, že činí dojem zdrcující. Lze postavit se na protestantské stanovisko, na stanovisko revoluce jako pokroku, lze reformaci zidealisovati jako počátek nové doby, hlavně jako předchůdkyni moderního liberalismu ve vědě, v sociologii, v náboženství, lze v reformaci ještě leccos jiného naléztí, co lze využítkovati k oslavě nebo k omluvě její, ale ličiti reformatory a jich věrné jako lidi vroucí zbožnosti, tiché něžnosti, trpělivé snášelivosti, klidné mírumilovnosti, jako lidi pokroku, humanity, nezištnosti, mučeníky, vlastence — toho nelze leč s výsměchem vši historické pravdy. Z pýchy, lakomství a smilství revoluce vzešla, — u nás v Čechách vzešla ovšem hlavně z náboženského nihilismu, ze zmatků zničením veškeré církevní auktority, ze zatemnění všech pojmů — s násilnictvím se spojila a tak i zvítězila. Této historické pravdy nikdo nezmění více. Tím ovšem neházíme snad všechny tehdejší nebo snad i nynější evangelíky do téhož pytle. Nemůžeme tudíž ani s Vrchlického Exulanty souhlasiti, ač znovu doznáváme, že nejsou postaveny do protiv a namířeny proti katolíkům, a ač nelze ovšem upříti, že mnoho vytrpěli a mnoho zkusili různých béd. Ale oni to byli, kteří osudný krok boje na život a na smrt v Čechách zvedli. Nesli tedy jeho následky. Pro národ jich porážka byla sice veliká, ale přece menší neštěstí, než by bylo bývalo jich vítězství. Poněmčení jedné třetiny Čech jsou oni vinni, oni stali se záminkou, že Ferdinand právem vítěze nad rebellanty sáhl na české státní právo svým novým zemským zřízením, tak že katolíci stěží jen ho uhájili, oni ustavičným zanášením dlouholetých bojů do krajin zemí koruny České ze sobectví pro svou Jednotu a ze zištnosti po statcích jsou vinni zdecimováním národa. Svrchu uvedení spisovatelé skoro všichni tvrdí, že mluvení, jakoby protestanté byli bojovali pro nějakou svobodu, je humbug.

Pro duši.

Povídka JANA LADY. — Z polského se svolením autorovým přeložil VÁCLAV T. KAMEJSKÝ.

(Dokončení.)

„Pro mne jest Bůh především Otcem plným lásky a milosrdenství. Nevím, kdo naučil vás viděti v Ném hladového Molocha, jenž nemůže se nikdy obětí nasytiti.“

„O Molochu mne nikdo neučil,“ odpověděla mírně, „ale katechismus učil nás oba o veliké moci, kterou má oběť u Boha. Jí stojí celý svět, svět vnější i duševní. V dějinách lidstva nenalezneme myšlenky, která by nebyla vzešla ze zasetých slz, často i krve. Není ovoce opravdového žití bez předcházejícího boje, bolesti a obětí. Hleďte, prosím: kdo vydobyl světu vítězství a pokladův i v té nejmenší dědině? Zajisté ten, kdo napřed sám nad sebou zvítězil, kdo svého já se zřekl. A proč je to tak? Nevím, neví toho nikdo, a že je to tak, toho ani slepý nepopře. Tak vyhlíží to v tom, co jest kolem nás, co vidíme; oč mnohem více jest toho v té nadsmyslné sféře, ve kterou sice věříme a ji cítíme, ale již nevidíme. Vy zajisté nejste křesťanem jen dle jména. Což nevíte a sám jste se nepřesvědčil, že, chceme-li tam nahore mnoho si pro sebe získati, musíme sami napřed dáti něco v záměnu, něco, co jest nám nejdražší? Či není tomu tak?“

Sklonil hlavu neodpovídaje jí.

„Neříkejte, prosím, že jest to nespravedlivá žádost, neříkejte, že Bůh žádá příliš mnoho! Čím jest oběť? Láskou v skutek zaměněnou. Což spravedlivějšího, než že Bůh nás milující žádá od nás lásky, že žádá důkaz té lásky právě v té době, kdy s prosbou přicházíme k Jeho srdci?“

Přerušil ji vášnivě.

„Souhlasím; se vším tím souhlasím. Nepřehánějme to však tak do krajnosti. Prosme, modleme se, obětujme to, co milujeme... ale k čemu najednou obětovati vše, k čemu ničiti dvě osobnosti, dvoje štěstí? Kde je, prosím, příčina toho že Bůh od nás vlastně žádá?“

„Čím více žádáme, tím více musíme obětovati. Já žádám ztraceného života, já bojuji o duši; jest tedy spravedливо, abych obětovala svůj život, svoji duši.“

„A já? K čemu já se mám obětovati?“

Usmála se.

„Obětovati? Ó, nikoli, pane Stanislave. Co značí těch několik paprsků štěstí tady, kde všecko pomijí a trvá tak krátce? Vás já neobětují, vás já neopustím. Chtěla bych, abyste mi dovolil na krátkou jen dobu říci: „Na shledanou!“ A za to setkati se potom tam, kde není rozloučení“

„Mluvíte, slečno, jako nějaká řeholnice. Do takových výšin nejsem já s to se povznésti. Nemohu dovoliti, aby zničili se dvě duše k vůli chvilkovému nadšení. Obětí již bylo dosti, náleží nám tedy oběma trochu štěstí a pokoje.“

„Bez vašeho svolení nebudu dělati nic. Ale prosím vás pokorně, rozvažte si to, zkuste svoje síly, otažte se Boha i svého vlastního srdce, nemáte-li dosti zmužilosti na tu poslední, velikou oběť, nedovolíte-li mi jíti tam, kam mne Bůh volá?“

„Nikoli,“ zvolal najednou; „nikoli! Nežádejte ode mne, abych výrok smrti pro nás oba vlastní rukou podepsal. Učiňte si, co chcete. Ale o můj souhlas nežádejte.“

Sklonila hlavu.

„Dobře tedy. Opusťte. Nemluvme více o tom.“

A velice tiše šeptla s povzdechem:

„Ubohý Viktoro!“

Šli mlčky vedle sebe, pohroužení oba v těžké myšlénky. On na ni kradmo pohlížel a svíral křečovitě ruce.

„Nebylo by vám líto všeho, co tady necháte? Těch Miňkovci, kterých aspoň částku zachránili jsme s takovým namáháním? Mého bídného života, vydaného na pospas samé tesklivosti?“

Pohlédla na něho svýma vlhkýma očima.

„Byla-li by to potom oběť?“

Povznesl k ní svých očí a zadíval se do té její bledé, slzami zalité tváře, vyjasněné jakýmsi podivným leskem, nepocházejícím již z tohoto světa. Jeho tvrdý a bolestný pohled měkl pozvolna, jakoby ho tato příjemná a teplá záře rozechřivala. Měkl, jemněl, mlhou se zastíral. Jakási podivná slast naplňovala jeho duši, slast podobná oné, která vyjasňovala mučovníkům v plamenech tváře veselým úsměvem. Klekl před ní a schýliv nízko svoji hlavu, povznesl kraj jejího šatu k svým ústům.

„Vy jste světiče,“ pravil zvolna; „nejsem hoden políbíti vašich šlepečí. Máte pravdu. Byl jsem blouznivcem, chtěje vás zadržeti. Náruživost oslepila moje oči, zastřela mi nebe. Což bych vám mohl dáti? Hrst pomíjejícího potěšení na tomto světě, chvilku štěstí, která přelétne jako blesk. Vy zvolila jste si lepší částku. Vy koupáte se budete ve světlech, která nehasnou, vy napájete budete ústa svá kalichem slasti, již svět dáti nemůže. Jděte v pokoji. Žehnám vám za štěstí, kterého jste mi dala za potěšení a naději, ve které žil jsem dosud. Žehnám vám za to, že jste mi byla vůdčí hvězdou v mém životě, že jste mne učiuila lepším a vyšším než jsem byl, nežli bych se bez vás byl stal. Žehnám vám i za tu chvíli, možná i hořkou, ale útěchy plnou, za to, že jste mne naučila tomu porozuměti, že jste mne povznesla k sobě, k Bohu. Bůh nechť je s vámi, vy pak modlete se za mne. Jdětež v pokoji!“

* * *

V nočním šeru počala se rozednívatí nevýraznými obrysy podlouhlá, gotická okna. Šedé mlhy vpadaly jimi v hloub temného kostela a chóru, věšely se na římsy a klenutí, zkoušely osvítiti zlacení na oltáři i ponuré sochy, zastřené noci. Mezi prchajícími stíny probleskovaly pomalu zlaté hvězdy na safirovém stropě.

S různobarevné růžice nad apsidou splynuly první sluneční paprsky v jakési polosvětlo, ozařující svatyni. Bílá postava Ukřížovaného, vysoko před hlavním oltářem mezi chórem a lodí ve vzduchu zavěšená, ozařila se najednou, tonouc v moři zlata a šarlatu. V ranním tom pološeru zdálo se, že tato postava Kristova, zářící jako slunce, sestupuje s nebes na zemi, cestou utkanou ze samých duhových paprskův.

Sestra Bronislava pozdvihla k Němu své oči, plné svatého toužení a nadšení.

„Za oběť přijatou, za prosbu vyslyšenou za duši z pádu vysvobozenou, děkuji Tobě, děkuji, Pane můj!“

Lesklý povrch.

Obrázek. — Napsal DOHUMIL BRODSKÝ.

I.

Retečský jemnostpán seděl v pokojíku vedle kuchyně na staré, vybledlou a místy už spravovanou látkou potažené pohovce a četl noviny. Byl to jeho každodenní chlebiček, jak říkával, a býval nerad, když byl v tu chvíli vyrušován. V pokojíku bylo příjemné teplo, a jemnostpán jsa zahalen v dlouhý, šedivý župan s červenou jenerálskou podšívkou, celou duší zahloubal se do různých politických i nepolitických zpráv. Chvillemi odstrčil noviny, zapálil si

vyhaslý doutník (kouřil dva denně, jeden po obědě a druhý po večeři) a zamračil se, jakoby se zlobil na celý svět.

„To je pořádek, to je pořádek,“ hučel mezi zuby, zlostně baťaje a vrtě sebou. „Že to vláda trpí! Ale kde pak, vláda! Císař pán neví o desátém, vysocí úředníci jak by smet' a tak dělají si ti ostatní co chtějí. Nu, já býtí jen tak den ministrem!“

Pohuboval si, trochu všechno rozvážil a pak se zase chápal novin. Bylo-li v novinách něco veselého, rozesmál se, rukama o kolena plácal a četl zprávu dvakrát i třikrát. A když se do syta vysmál, nahnul se v tu stranu, kde byly dvěře do kuchyně.

„Toničko, povídám, Toničko, pojdte sem,“ volal mžikaje očima a tutlaje smích

Na jeho zavolání otevíraly se dvěře a v nich se ukázala hospodyně. Byla padesátnice, prostřední postavy a okrouhlé, plné tváře. U jemnostpána byla už na dvacet let. Hned jak do Reteče se dostal, a první hospodyně mu zemřela, šla k němu. Před tím byla u bratra, zámeckého kaplana, a vedla mu domácnost. Bratr znal se dobře s jemnostpánem, byl taky na pohřbu jeho hospodyně a když po pohřbu při společném obědě jemnostpán tuze si nařikal, kde teď sežene novou hospodyní, nabídl mu, že by snad sestra k němu šla. Jemnostpán byl rád a hned nazejtří pro Toničku poslal svůj starodávný kočár na vysokých pérách. Toniččin bratr psal už domů, aby druhá sestra, vdova po truhláři, odstěhovala se k němu i se svými dvěma dětmi. Musil je beztoho živiti, a takhle bylo to přece lacinější.

Toniče se z počátku v Reteči nezdálo. Jemnostpán držel hospodářství, práce a starosti bylo nad hlavu a necitila se tu tak doma jako u bratra. Byl někdy podivín. Mračil se, všechno mu překáželo, na všem něco našel a třeba celý den nepromluvil. Tonička napřed mlčela, ale pak se ozvala.

„Nejsem-li jemnostpánovi vhod, jen ať to řekne,“ povídala poloplačky. „Já dělám, co mohu, a ještě se nezachovám. Snad si taky něco někde jinde najdu a nebudu stále slyšet, že je v domě nepořádek.“

A tím jemnostpána zkrotila. Měl nerad starosti a když si pomyslí, že by musil sám se starat o hospodářství a shánět jinou hospodyní, rázem se změnil.

„Co vám to napadá?“ domlouval přátelsky. „Co pak mě neznáte? Vždyť si musím někdy zahubovat. Je to dobré k trávení. Ale nemyslím nikdy při tom zle, to ne, to byste mi křivdila. Je to už tak v mé přirozenosti. Na venek se mračím, ale uvnitř je jasno jako v létě. Jen si mne nevsímejte a bude dobře.“

Zkusila tedy nevsímati si ho. A šlo to. Huboval, vytýkal to a ono, když mu však nikdo neodporoval, jemu neodpovídal, chladl, tvář se mu jasnila, a za chvíli už obcházel, aby zase všechno udobřil.

„Vy jste ženská hlavatá,“ kázal po tom, hraje si trápci svého nerozlučného županu. „Kdyby mne mrtvice ranila, ani se nehne.“

„Do mrtvice má jemnostpán daleko,“ odbývala jej Tonička. „Já bych se měla uzlobit, a jemnostpán povolit nemůže?“

„Nu, může, může, ale jsem starší a proto je mi potřeba vyhovět.“

„Však my vyhovujeme, kde můžeme. Holky, jak jemnostpána uvidí se hněvat, ani dovnitř nechtějí, a mně se celé ruce třesou. Tuhle bych se byla opařila, když tak na mne křikli.“

„Co povídáte?“ lekl se. „Dejte si pozor, nebo nedopouštěj, Bože, aby se vám co stalo. Do nejděší smrti bych si dával vinu. Kde bych si pomyslí, že se kdo přede mnou třese.“

A tak Tonička v několika málo letech poznala jemnostpána zevrubně. Poznala jeho slabosti i jeho zlaté srdce. Kde mohla mu vyhověla, a nešlo-li to, věděla, jak jeho hněv odvrátiti. A milostpán uvykl na Toničku jako dítě na svou chůvu. Odejela-li na několik dní navštívit bratra a sestru, chodil

zamračený, nechutnalo mu jídlo a děvečky se nesměly před ním ukázat. Hned něco vytýkal, zlobil se a naříkal, že s ním každý dělá, co chce, že ho okrádají a týrají, a že je všechny vyžene, faru zavře a sám půjde „nahoru“ prosit, aby ho dali do pense.

„Nu, sláva Bohu,“ volával, když Tonička se vracela, „teď budu zase živ jako člověk. A vícekrát ať se mi neopovažujete odejít. Ať si přijedou vaši přátelé sem za vámi.“

Ale Tonička po roce jela zas, a při návratu uvítal ji tentýž nářek. Nu, byl už šedesátník, zdraví nazbyt neměl, společností tuze nemiloval a pohyboval se v kolejkách, do nichž jej samota a život na vesnici přivedl. Každé vyšnutí cítil, každé porušení obvyklého klidu jej jímalo, a na své domácnosti visel jako na něčem, co se životem jeho souviselo. Dobrých známých, s nimiž udržoval srdečnější styky, bylo málo, a Tonička opravdu, znajíc chyby i dobré vlastnosti jemnostpánovy, byla mu oddána neméně vroucně, nežli svému bratru. Věděl to a proto stala se mu jaksí nenahraditelnou. Co věděl on, věděla ona. S ní se radil, jí si zastesk, jí za ostatní vyplánil a pod její starostlivou péči cítil se bezpečným a bezstarostným.

Po obědě každého dne odcházel jemnostpán do pokojíku vedle kuchyně, aby tu přelouskal svůj denní chlebiček. Tonička mohla býti jista, že ji jistě zavolá. Jak uslyšela jeho hlas, nechala všeho, utřela si ruce o zástěru a už se batolila k jemnostpánovi. A on těše se na dojem, jaký na ni ta či ona zpráva učiní, zvolna a s důrazem předčítal, co se jemu samému líbilo. Mnohdy učinila zpráva na hospodyně dojem jiný, než na jemnostpána, ale ona nechtějíc kaziti jeho dětinnou radost, nutila se k takovému výrazu, jakého si přál. Což to bylo radostí, když něco veselého dočetl, a Tonička se smála. Rozesmál se také upřímným a srdečným smíchem, až se mu ramena třásla, a oči se mu slzami zalily. —

Nejhůře bývalo, když se dočetl, že to či ono děvče nebo nějaký mladý panáček z nešťastné lásky vzal si život. Tehdy se zlobil do opravdy, a trvalo třeba hodinu, nežli se utišil. Tonička ovšem musila býti při tom.

„Je to teď lid, co?“ huboval, a opouštěje pohovku, měřil pokoj drobnými, rychlými kroky. „Chytí se taková žába nebo vejrosteček u srdce a začne fňukat, že cítí lásku a že je v ní nešťastný. Jde na rodiče a když jeho pošetilým řečem nevyhovějí, vezme koušek provazu, nebo škatulku sirek a udělá všemu konec. Já být tátou takového nezdarý! Ještě po smrti bych mu našlehal. Já ti dám nešťastnou lásku! Hleď, ať máš co jíst a čím se odít, to je láska; nauč se pracovat, modlit, a pak když najdeš počestnou pannu nebo mládence, žeň a vdej se po staročesku. Že to jen do novin dávají! Takový holobrádek nebo špatně vychovaná dceruška, když čte to litování, myslí si hned, Bůh ví jak to není krásné, skočí-li do vody. Že způsobí tátovi i mámě trochu ostudy a lítosti, že za jejich péči odmění se jim nevděkem, to jakoby nebylo žádným hříchem ani proviněním. Inu, vypadá to teď, a nebylo by divu, kdyby Pán Bůh lidi ještě hůře navštěvoval.“

Tonička měla zlost na ty bláznivé milence ani ne tak pro jejich skutky, ale že hněvají milostpána. Pan doktor kdysi povídal, že staří páni musí býti k stáru opatrní, nesmějí se rozčilovat, aby je neklepla mrtvička. Narážel na jemnostpánovu horkokrevnost. A jak si na mrtvici vzpomněla, běhal Toničce mráz po těle. Ne, ani by toho nepřežila, kdyby tak najednou jemnostpána ztratila.

Dnes jemnostpán měl novou příčinu k hněvu. Dočetl se, že dvě děvčata se zamilovala do jednoho tuze lehkého mladého pána a aby nedostal ani jednu, ani druhou, skočila obě do vody.

Rozkřikl se ke kuchyni, volaje Toničku. Všecek se zlostí třásl. Tohle už je neslýchané! Dvě najednou! Obě z hodných rodin! Jemnostpán hned pomyslel na jejich rodiče. To je pro ně rána! Aby ostudou ani hlavy ven nevystřčili.

Tonička nějak dlouho nešla, což jemnostpána tím více rozechřávalo. Co pak není on pánem v domě, aby ho hned poslechla? To by byl pěkný pořádek, neposlouchat. S někým v kuchyni mluví a při tom se rozpovídá, že zapomene na celý svět.

„Toničko,“ křikl zlostně, pootevřev dvěře a zase je hlučně přiraziv.

„Haed, jemnostpane, máme tady hosta,“ volala Tonička. „Pojďte, Zdeničko, musíme k jemnostpánovi. Zlobí se už, a nesmíme ho ještě více pohněvati.“

Jemnostpán zbystřil sluch, a veselý záblesk mihl se mu po tváři. Tak proto ona Tonička nešla, omlouval ji sám u sebe. Je tu Zdenka. Nu, nemá noviny ještě přečteny, ale nic nevadí. Přivítá ji, řekne, aby si popovídala s Toničkou, a až dočte, teprve potom si s ní jak náleží pohovoří. Zdenička byla jeho miláček, ba rozplašila každou chmuru a měla dovoleno všechno.

Do pokojíka vklouzla dívčí postava. Jemnostpán stál rozkročeu proti dveřím, usmíval se a mžoural očima.

„Nu, to je dost, že se zas dáváš vidět. Však jsem si už myslel, že snad pro samé zamilované pletky na cestu do fary jsi zapoměla.“

Děvče se zapýřilo a zarazilo. Oči upřelo k zemi, jakoby nevidělo napřažené jemnostpánovy ruky.

„Snad se nehněváš?“ divil se jemnostpán a přikročil k ní sám.

„Mohla by se hněvat,“ durdila se Tonička. „Jemnostpán jí takové marnosti povídá. Napřed se pořád ptá, co asi dělá náš kvíteček ze Stračina, už se chystá poslat tam psaničko pro Zdeničku, a pak, když ona sama přijde, začne s takovým škádlením. Ale nic si z toho, Zdeničko, nedělejte. Tuhle si pěkně sedněte, a budeme si povídat sami. Však on jemnostpán za chvíli se bude dobrít a rád.“

Posadila Zdenku na židli vedle pohovky a přitáhla svou blízko k její. Zdenka po očku se dívala, co dělá jemnostpán. Ruce měl v kapsách županu, na oko se tvářil vážně a čelo měl maličko svráštěné.

„Když zlobit, tak zlobit,“ povídal hrdě. „Vida, jak člověka starého ani zasmát nenechají. Inu, jsou obě ženské a ty se neopustíš. Že Tonička je jedovatá, to jsem věděl, že i Zdenička je taková, hm, to mi nenapadlo. Ale dobře. Jak se s Kuklou setkám, řeknu mu, aby si vybral jinou. To by měl pěkný ráj. Vypadá jako kočička, ale dráčky má taky. Kukla se, myslím, podiví.“

„Neříkejte mu nic, jemnostpane,“ ozvala se Zdenka prosebně. Usmívala se lítostivě, opustila Toničku a chvátala k jemnostpánovi, lovic jeho ruku, aby ji políbila.

„Neudobřím se,“ hrál stále na rozhněvaného. „Běž si k Toničce. Když jsi se s ní spojovala proti mně dřívě, spoj se i teď. A jistě budu s Kuklou mluvit ještě dnes.“

„Netrápějí ji,“ domlouvala Tonička rozumně. „Co z toho budou mít, když se rozpláče.“

„Však ona se nerozpláče, viď?“ zasmál se jemnostpán vesele. Chytil Zdenku za obě ruce, přitáhl ji blíže a políbil na čele. „Toničko, vařte rychle trochu čokolády. Víte, že jí ráda jí. Já se jí zatím poptám, jak se měla včera na bále. A ty, děťátko, dej si tu šálu s hlavy, ohřej si u kamen ruce a pak si sedni vedle mně. Vi Kukla, že jsi tu?“

„Neví,“ zašeptala Zdenka rozpačitě.

„Nelži. Co pak nebyl včera v Němčicích?“

„Byl. Ale já nevěděla, pustí-li mne sem dnes matka.“

„Uvidíme, až půjdeš domů. Já půjdu dnes s tebou se projít. Ale teď už necháme výslechu. Jak pak jsi se vytancovala?“

„Ó, hodně. Ještě mne dnes nohy bolí,“ sdělovala Zdenka. Oči se jí radostí zaleskly, tvář rozjasnila a při úsměvu ukázala se řada bílých, drobných zoubků. Odložila šál a zimní kožíšek. Počínala si v pokojíku jako stará známá, a jemnostpán pozoroval ji pohledem tak láskyplným, jakoby byla jeho blízká příbuzná.

Ale nejen že nebyla příbuzná, ale ani přátelství jejich nebylo příliš staré. Datovalo se z oné doby, kdy chodila do Reteče do školy. Tehdy jemnostpán poznal ji spolu s její starší sestrou Julinkou. Obě byly dcery Stračinského nadlesního Tyla, který sloužil na blízkém panství. Stračin říkalo se myslivně v lesích ukryté a vystavěné na způsob villy. Vrchnost tam v létě obývala v prvním poschodí. V přízemku rozsáhlého stavení bydlil nadlesní Typl a účetní pily, která asi sto kroků odtud byla zřízena. Mimo tato dvě stavení byla tu pouze dřevěná hospoda a domek hajného. Kolem do kola byl les, rozdělený silnicí na dvě části. Les z větší části byl obehnán plotem, aby srnčí a vysoká neutikalý do sousedních revírů.

Že obě dcerušky nadlesního chodily do venkovské školy Retečské, bylo zásluhou nadlesního samého. Pocházel z venkova, ze mlýna a byl muž dobrosrdečný, trochu sice popanštělý, ale jinak zdravého jádra a rozumných názorů. Nechtěl, aby se jeho děti štítily ostatních venkovských dětí, a dbal, aby zvykaly také tužšímu životu.

Za to jeho paní, rozená šlechtična Labale de Uvril nemohla odpustiti nikdy svému muži, že děti, v nichž kolovala šlechtická krev, na kterou tolik byla hrdá, musily sedět v lavicích se sprostými dětmi obyčejných venkovanů. Ač to bylo vzácností, podrobovala se v tomto případě svému muži, poněvadž zde rozhodovala otázka peněžní. Typl, byť měl velmi slušné příjmy, nemohl ušetřiti ničeho, a nebylo lze pomýšleti na mimořádný výdaj pro vychovatelku. Všechny příjmy stráveny v domácnosti, vedené ve velikém slohu, jakoby bylo panství Typlovo. Aby však aspoň svět byl oklamán, vypravovala paní nadlesní, že její muž je umíněný a že z pouhého podivinství brání se přijmout do domu vzdělanou vychovatelku.

Teprve když starší Julinka vychodila školu, stalo se paní nadlesní po vůli. Dcerušky by přece musily býti poslány někam na cvik, a tu vychování v domácnosti bylo lacinější. Zjednaly slečnu Frony, Němkyni, která vydělávala si trpký chléb vyučováním a po dvě léta trávil ubohá, stárnoucí tato bytost ve Stračině. Učila malé slečinky hře na piano, frančtině, tanci a jiným zbytečným uměním.

Pak už Julinka oblékla dlouhé šaty a začala hrát na slečnu. Paní nadlesní byla toho mínění, že musí dcery uváděti brzy do světa, aby si našly ženichy.

Věna míti nebudou, byť okolní svět byl té domněnky, že u Typlů je uchováno mnoho tisíc. Snad se tedy podaří uloviti ženicha, který o věno buď dbáti nebude, nebo aspoň před svatbou se nezeptá. A co bude potom, hm, na to netřeba mysliti.

Julinka byla podobna své matce. Byla pomalá, okrouhlých forem a přísného držení těla. Nosila vždy hlavu vysoko, dívala se na nižší přes rameno a každému dávala cítiti, že její mamá je „von“. Scházela jí upřímnost, půvab, a byť se těšila pověsti krásky, byla to jen krása studená, svěžest mládí a lidem vnučené přesvědčení, že je něco více, než jiná děvčata.

Zdenka byla své sestře nepodobna zevnějškem i povahou. Byla po otci živá, štíhlejší a vyšší své sestry. Tvář měla podlouhlou, stále bledou, z níž zářily veliké oči zvláštním leskem a přitulností. Byla velmi oblíbena pro jakousi něžnost, kterou bezděky každý z jejich pohybů a vzezření vycítoval. Nepřetvařovala se, nedovedla ničeho ve svém nitru ukrývati a byla schopna hlubokých, vroucích citů. Někdy byla prchlivá, jako umíněná, ale pak tím více litovala svých přemahů. Otce milovala vášnivou láskou a matku snažila se také milovati. Ale častěji se ku své lítosti přesvědčila, že cosi cizího, odpudivého kalilo tento cit.

Se sestrou byla stále na štíru. Julinka jí vytýkala, že se zahazuje, že nezná pravidel společenské slušnosti, že činí hanbu celé rodině. Mluvila tu také závist, poněvadž při zábavách bývala Zdenka předmětem pozornosti všech mladých pánů, zatím co Julinka byla často ponechána sama sobě. Ne, že by jí byli pohrdali, ale poněvadž se jí ostýchali a s ní se nebavili. Kdo nebyl

dosti vznešený, na toho se dívala s urážlivou pohrdavostí a, šla li s ním tančit, jistě mohl každý jasně pozorovati, že tím uděluje jakousi milost.

Nejvíce jí za zlé pokládala, že chodí do Řetečské fary, a že s ní mluví Řetečský učitel Kukla. Na faráře a osobního děkana Fouska hněvala se proto, poněvadž Zdenku nad ni ve škole vyznamenával, ji k sobě do fary již jako školačku zval, jí pak, Julince, několikrát veřejně vytkl, že je pyšna a že není tak pilna jako Zdenka. Tato kyselost tkvěla v ní i tenkrát, když už škole odrostla, a když ani Zdenka do školy již nechodila.

A jemnostpán, řídě se starým zvykem, dle kterého svým žákům i začkám tykal, dopouštěl se stále velikého provinění proti dobrým mravům, oslovuje slečnu Julii po sousedsku: ty. Cítila se tím zahanbena, že ji strká do jednoho pytle s venkovskými děvčaty, a kdyby byla nevěděla, že si otec jemnostpána tuze váží, a že i vrchnost žije s ním ve velmi přátelských stycích, byla by jistě už někdy kněze napomenula, aby tykal svým děvečkám, ale ne ji

Že Zdenka miuví s Kuklou, považovala Julie za nedostatek hrdoosti a cti. Kukla byl v Řeteči už sedmý rok a v době, kdy se s osobami tohoto místa setkáváme, měl naději, že obdrží učitelské místo. Byl velmi oblíben, ačkoliv se veřejnosti téměř úplně vyhýbal. Byl prostřední, spíše vyšší postavy, a dosti slabý. Měl hnědé vlasy a vousky pod nosem, stále usmívavou a rozpačitou tvář a dobrácké, modré oči. Pocházel od Vlašimi z chalupnické rodiny, a oba jeho rodičové ještě žili. Měl jen jednoho bratra, který nyní doma hospodařil. Rodiče nebyli boháči, ale nebyli také chudi. Uvykli těžké práci a posud doma synovi pomáhali.

Františkovi pomohli na studie a tím ho také jaksí vybyli. Měl ještě slíbeny peřiny, až se ožení. Byl chloubou rodičův a jejich miláčkem. Sám je také opravdově a hluboce miloval a trávil u nich prázdniny, chodě s nimi vázat o žních na pole. I kosou vládl jako starý sedlák a nejednou v době pilné práce stál bez kabátu v řadě sekáčů, oháněje se hrabíci a nezůstávají pozadu za ostatními.

Se Zdenkou setkal se na věnečku. Pamatoval se na ni, že k němu rok chodila do třídy, a hned tenkrát se mu svou milou povahou zalíbila. Od té doby vídal ji málo a ostýchal se jí. Byla přece Typlova ze Stračina, a to něco znamenalo. Nebyl by se nikdy odvážil vážněji na ni mysliti, kdyby nebylo bývalo oné zábavy.

Tehdy byl v poledne pozván na oběd do fary. Jemnostpán slavil svátek a při obědě na stůl dal přinésti několik láhví dobrého vína. Pilo se, připijelo a ostýchavý František se rozjařil. Celý svět ho jaksí více těšil, cítil odvalu a večer při zábavě pustil se ohnivě do tance.

Jen co je pravda, vybral si tanečnici, která jeho rozjaření neumenšila. Zdenka vznášela se v jeho náručí jako světlý obláček, dívala se mu z blízka do tváře a nejvíla nikterak nelibost, že si vybral právě ji. Zakoukal se do jejích hlubokých očí, viděl jemné tvářičky, dotkl se několikrát jejích hebounkých vlásků a cítil její ruku chvěti se ve své. Hlava se mu zatočila, a nežli se nadál, už nebyl pánem svého srdce a své vůle.

Vyznamenával po celou zábavu Zdenku, neohlížeje se, co tomu Typlovi řeknou. Ti ovšem soudili různě. Nadlesní sedě večer s jemnostpánem, jenž se také přišel podívat na veselící se mládež, usmíval se na mladý párek, a úsměv jeho byl tím spokojenější, čím více jemnostpán Kuklu chválil.

„Dobrý člověk, má zlaté srdce a povahu jako kuře,“ kázal jemnostpán rozjařeně.

„A jak mu to se Zdeničkou sluší. Jsou jako pro sebe stvořeni. Mám z nich radost, oči mohu na nich nechat.“

Paní nadlesní zaslechla tato slova a od té chvíle nespouštěla očí s mladého párku. Snad by byla ani hněvu necítila, kdyby ji byla nepoštvala Julinka. Ta jak obyčejně bavila se špatně. Tancovala málo, a vzal-li ji přece někdo k tanci, pouštěl ji opět z ruky velmi brzy, jsa rád, že vykonal svou povinnost málo milou a vábnou.

Výtečná nálada Zdenčina neunikla jejímu pátravému pohledu. Chvilí vrtěla sebou na stoličce, ale pak se obrátila k matce.

„Mama, nevidíš ten skandál?“ syčela, mračíc se a trhající krajku batistového kapesníku. „Už se s ním tahá kolik hodin, věší se na něj a dívá se jako zamilovaná. Ostatní to pozorují, bude z toho veřejná ostuda. Zavolej jí, ať si sedne k nám. Ten učitelěk si bude myslet, že mu nadbíhá.“

Po dlouhé chvíli podařilo se paní nadlesní vyvolat Zdenku z kroužku děvčat, s nimiž se v sále procházela. Sotva se přiblížila ke stolu v pokojíku k sálu připojeném a dříve než mohla paní nadlesní něco říci, už kde se vzal, tu se vzal jemnostpán.

„Jak pak se ti tady líbí?“ ptal se vesele, tahaje ji za růžové ouško. „Dobře, víd? Kukla je, trčufám, dobrý tanečník. Dívál jsem se, jak se hezky shojnete. Tak jen se s ním pobav, je to hodný člověk. Za všechna ta léta, co je tu, neslyšel jsem o něm špatného slova. Ale pozor, abys se příliš neuhnala. Jen s měrou, jen s měrou.“

Tím ovšem bylo připravené kázání matčino valně schlazeno. Ale přece dostala Zdenka několik naučení tichým hlasem, k němuž připojila Julinka své kousavé poznámky.

Zdenka poslouchala vše netrpělivě a na sestru vyslala nevlídný pohled. Mlčela tvrdošijně a hledala první příležitost, aby ze svého zajetí unikla. To se jí podařilo při nejbližším tanečním kousku. Sotva hudebníci zahráli, byl tu Kukla. Paní nadlesní chtěla mu sice říci, aby nechal Zdenku si odpočínout, ale než našla vhodná slova, už Zdenka vyskočila a točila se v kole.

Od té chvíle byla opatrnější. Držela se houževnatě svých přítelkyň a, byla-li volána k jídlu, posadila se obratně vedle svého otce a naproti jemnostpánovi. Ti dva byli jí záštitou, které se i paní nadlesní i Julinka bály.

Že bude hubována doma a po cestě, věděla jistě. Ale ať. Jen když se tu pobaví. Kukla byl jí stále milejší, měla k němu podivnou důvěru a přála si s ním tancovat až k závratí. Když po cestě domů v kočáře hrnuly se na její hlavu matčiny i sestřiny výčitky a hrozby, dívala se do tmavé, studené noci a myslila na Kuklu. Ptal se jí před odchodem šeptem, smí-li jí někdy, až půjde z fary, doprovodit. Bylo jí divno, proč se ptá. Jen hlavou přikývla a podívala se naň tak přátelsky upřímně, že ztratil veškeru ostýchavost.

A od té doby začalo kouzlo první lásky. Zdenka chodila do Řeteče, a na cestě byl jí průvodcem Kukla. Těšili se oba na ty okamžiky jako na vzácné chvíle blaha. Žvatlali, povídali si, radili, ale o lásce ani neshpetli. Ostýchali se, a zdálo se jim, že by tím jaksi všechn půvab svých schůzek setřeli. A proč také povídati o věcech, které se samy sebou rozuměly?

I tyto nevinné schůzky donesly se záhy do Stračina, a v myslivně byla mrzutost. Paní nadlesní s Julinkou přísně Zdence zakazovaly, aby se neopovážovala dále s Kuklou se zahazovati. Zdenka buď zatvrzele mlčela, nebo se s plácem hájila. Nejvíce ji rozčilovalo, spílala-li sestra Kuklovi.

„Dej mu pokoj,“ volala, třesouc se hněvem. „On má více cti, než ty. Je-li tobě špatným, já se za něho nestydím. A abys věděla, vezmu si ho. On bude za dva měsíce učitelem a uživí mě. Ale ty nevíš, koho dostaneš, rozumiš? Třeba bys jednou taky učitele ráda, ale on tebe nebude chtít.“

Julinka takovými urážkami byla popuzována, až musil otec dělati pořádek. Byl při Zdence.

„Nechte ji,“ říkával s rozvahou. „Každý toho člověka chválí a postavení učitele není tak zahanbující, jak vy pravíte. Není odkázán na milost a nemilost lečjakés vrchnosti, má vzdělání a, čeho se mu snad nedostává na příjmech, to doplní spokojenost. Já nemám kapitálu, abych mohl dcerám dávat tučná věna a budu spokojen, když budou zaopatřeny. Zdenka musí počkat, až se vdá Julinka. A nezmění-li se do té doby její smýšlení, nebudu jí bránit.“

(Pokr.)

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Její Veličenstvo císařovna a královna Alžběta zavražděna!

Dobře mířená rána anarchisty, Ludvíka Luccheniho, — jenž v krátké době 3 let doplnil italský trojlístek, přistoupiv v neuhastitelné touze své krvelačné sekty ke Caseriovi a Angiolittimu, — kterou po poledni dne 10. září 1898 prokláno bylo srdce J. V. císařovny a královny Alžběty na rozkošném nábřeží Ženevského jezera, jako blesk z jasného nebe otřásla celým světem, vzbuzujíc všude odůvodněné ustrnutí a hlubokou soustrast.

Rakousko truchlí s panovníkem s nímž chystalo se v prosinci t. r. velikolepě oslaviti vzácné jubileum 50leté vlády, nad chladnou rakví vznešené paní, jež v soukromí žijíc do veřejných záležitostí u nás nezasahovala, jež churava jsouc úlevy v cizině hledala po tolika trpkých ranách . . . . Skonalť tragicky (30. ledna 1889) jediný syn, korunní princ Rudolf v plamenech dobročinného bazaru v Paříži (v květnu 1897) uhořela sestra, vévodkyně Žofie z Alençonu, zastřelen byl (19. června 1867) švagr, mexický císař, Maximilián I., v jezeře nalezl smrt ujec, bavorský král Ludvik II., zemřel jí švagr, hrabě Ludvík z Trani a t. d.!

Trpce jsouc zkoušena, navštěvovala bez ustání lazarety a nemocnice a roční svou appanáž (75 000 zl.) věnovala skoro celou rok po roce dobročinným účelům a prosebníkům.

Stodvacátásedmá rakev kryje již od 17. t. m. v císařské hrobce u Kapucínů její tělo.

Pod hlubokým dojmem ženevské tragédie volá se v říši naší, kde kola povozu vnitřní politiky byla v pohybu najednou zaražena, po národnostním smíru, jež by národové jubilejním darem dali hořem zdrcenému svému císaři a králi, Františku Josefovi I.

Bůh žehnej Rakousku a Habsbursko-Lotrinskému rodu!

R. I. P.

Pražské školství r. 1897.—1898.

Král. hlavní město Praha pečuje svědomitě o národní školy, stejnou měrou starajíc se jak o české, tak i o německé školství, čímž ovšem vedle Plzně liší se nad míru od Českých Budějovic a jiných ještě měst, měst v království Českém a na Moravě, která snaží se neprávem stísniti a potlačiti školy české. Křiklavé jsou jmenovitě poměry v Českých Budějovicích, když srovná se poměr Čechů a Němců na jedné straně a na druhé straně budovy (!) škol českých a pohodlné paláce škol německých, naplňovaných po léta — dětmi českými. Čehož však možno čekati od tamních Taschkovců! Budovy pražských škol jsou důstojné paláce, a městská rada pilně k tomu přiblíží, aby také umístění a rozložení škol bylo výhodné i náležité. Náklad na školství pražské rok od roku roste.

V následujícím uvedeme některé důležitější kusy ze statistiky pražského školství, připomínajíc, že by se vřele a v zájmu věci doporučovalo aby král. hlavní město Praha vydávalo, jako Plzeň a jiná ještě města, zvláště ni, pečlivě sestavené a zpracované ročenky o národním svém školství. Vedle jiných stránek prospěšných posloužilo by se tím vydatně i věci samé. Veřejnost žádá dnes při každé věci bilance, a to ne neprávem. U pražského školství odrazily by se takovým způsobem i nespravedlivé útoky národaich našich protivníkův.

A) Školy české.

Měšťanských škol bylo 14, 7 chlapeckých a 7 dívčích; chlapecké měly 21 tříd postupných a 13 pobočných, dívčí pak 19 postupných a 14 pobočných; dle toho mělo 14 měšťanských škol 40 postupných a 27 pobočných tříd, celkem tudíž 67 tříd.

Obecné školy byly: pětitřídní, šestitřídní a sedmitřídní. Pětitřídních škol bylo úhrnem 27; z těch 2 c. k. cvičné školy (po jedné při mužském a ženském ústavě učitelském, každá s 5 postupnými třídami), 14 pod jedinou správou se školou měšťanskou, 1 (u sv. Vojtěcha) úplně dle pohlaví rozdělena a 10 samostatných z nichžto bylo 6 chlapeckých (u sv. Františka, u sv. Mikuláše, na Novém Městě, u sv. Petra, v Bubnech, na Maninách) a 4 dívčí (u P. Marie Sněžné, u sv. Františka, u sv. Petra, v Bubnech). Šestitřídních škol bylo 7, a to: 3 chlapecké (u sv. Havla, u sv. Kříže Většího, na Hrádku), 3 dívčí (u sv. Jiljí, u Maltézů, na Vyšehradě) a 1 (na Hradčanech) úplně rozdělena dle pohlaví. Mezi 4 sedmitřídními školami byly 3 dívčí (u sv. Štěpána, u sv. Haštala a v Holešovicích) a 1 chlapecká (u sv. Štěpána).

Chlapecké školy měly 101 třídu postupnou a 23 třídy pobočné, dívčí pak 104 postupné a 21 pobočnou; úhrnem 205 postupných a 44 pobočné, celkem 249 tříd.

Shrneme-li předešlé v jedno, bylo české c. k. okr. školní radě podrobena 14 měšťanských a 26 obecných škol s 316 třídami.

V uplynulém školním roce 1897.—1898. zavřena byla 1 obecná škola (smíšená na Maninách), za to byly otevřeny 3 školy, a to měšťanská dívčí, obecná chlapecká i obecná dívčí, vesměs na Maninách. Nově otevřeno bylo 18 tříd, 11 postupných (1 při měšť. dívčí škole na Maninách, 5 při ob. chlapecké škole na Maninách a 5 při obecné dívčí škole tamtéž na Maninách) a 7 pobočných

(po jedné při měšťanské dívčí škole u sv. Jindřicha, při obecné chlapecké škole na Karlově, při obecné chlapecké škole, spojené s měšť. v Bubnech, při ob. chlap. samostatné škole v Bubnech, při ob. škole dívčí, spojené s měšť. v Bubnech, při ob. škole dívčí samostatné v Bubnech a při ob. škole dívčí v Holešovicích). Zavřeno pak bylo 10 tříd, a to: 6 na zavřené smíšené škole obecné na Maninách, jež nahrazena byla 2 obecnými školami, chlapeckou a dívčí, 1 (pobočka při 2. tř. měšť. školy chl. u nejsv. Trojice) pro nedostatek žactva z vlastního obvodu, 1 (6. třída ob. školy dívčí u sv. Petra) pro nedostatek žákyň, 1 (6. tř. při ob. škole dívčí v Holešovicích), ježto pro onen obvod otevřena byla 1. třída měšť. školy na Maninách, a 1 (pobočka při 1. tř. měšť. školy pro dívky v Bubnech), jelikož žákyně odtud byly do škol obvodu na Maninách odkázány.

Městská rada, nehledě k menším přestavbám i přístavbám, opravám ve příčině zdravotnické (ve 4 školách jsou lázně sprchové) a k nábytku, vystavěla novou pohodlnou budovu pro tři školy na Maninách.

Tělocvičny kryté měly všechny školy, vyjímaje obecnou školu dívčí u Maltézův. Praha pomýšlí na zřízení letních tělocvičen alespoň při několika školách. Školní dívky chodily též na hřiště na Letné, o něž pečuje „Spolek pro pěstování her mládeže“. Snad v tomto směru alespoň poněmhu dohoníme ciziny, jež, pamětliva jsouc věty „Jen ve zdravém těle sídlí zdravý duch“, bedlivě všímá si tělocviků a zařízení, s tělocvikem souvisejících, jako na př. Švédsko a j.

Jazyku francouzskému učilo se na 3 chlapeckých a 6 dívčích školách měšťanských, modelování ve hlíně na všech 7 měšťanských školách pro chlapce. Škoda, že kruh ručních prací pro chlapce, jež jinde s prospěchem se zavádějí, v Praze byl sůžen a ztenčen. Při ženských pracích ručních ubylo minulého roku předmětů přepychových; o věc zajímá se pilný „Komitét dam pro spoludozor nad vyučováním ženským ručním pracím“ se svou neobyčejně svědomitou předsedkyní, paní Annou Srbovou-Lužickou v čele.

Kromě těchto škol vydržuje král. hlavní město Praha ještě 7 jesle (s 9 odděleními) pro děti od 1½ roku do 3 let a pro dívky od 3 do 6 let 18 opatroven a mateřských škol (s 52 odděleními). K těmto přistupují ještě 3 mateřské školy, a to: Mateřská škola při c. k. ústavě ku vzdělání učitelek (vydržuje stát), mateřská škola při soukromém ústavě ku vzdělání učitelek u sv. Anny (v Ječné ulici, vydržuje kongregace školských sester de Notre-Dame mateřince Horažďovického) a mateřská škola na Hradčanech, vydržována spolkem soukromým. Na městských jeslích, opatrovnách a školách mateřských působily 73 pěstounky, 42 hospitantky a 29 služek; zvláštní komitét dam věnuje pozornost svou těmto ústavám. — V 15 útulcích přiměřeným způsobem zaměstnává se školní mládež mimo vyučování; útulky najině pro chudinu jsou s nemalým prospěchem. O důležitosti útulků měly věcné pojednání v V. ročníku (1897.) „Rozhledy po lidumilství.“

Praha má též ústavy pro dívky, jež jsou sice ve věku školou povinném, jež však z různých příčin nejsou s to, aby vyhověly požadavkům školy národní. Sem patří děti nedomyslné, opuštěné a mravně zpustlé. Cizina v tomto směru předčí daleko nad nás; mnoho bude nám ještě činiti, abychom jí jenom dostihli.

Zmínky zasluhují:

1. Pomocná škola pro děti slabomyslné, zřízená a udržovaná Prahou, při Staroměstské obecné a měšťanské škole dívčí, v níž 1 učitel vyučoval 20 dítek, 15 chlapců a 5 dívek.

2. Soukromý ústav pro hluchoněmé dívky, jehož kurs učebný trvá šest let; bylo tam 167 dítek, v českém oddělení 106, v německém pak 61. Plat na chovance činí 200 zl.; možným jest i částečné i úplné osvobození. Ústav, jenž má zemskou subvenci v částce 8410 zl., spravuje zvláštní kuratorium s ředitelem v čele. V ústavě vedle literních a industriálních sil jest také řezbář, mistr krejčovský a obuvnický.

3. Soukromý ústav pro výchov chudých slepých dětí a léčení na oči chorých (na Hradčanech) stará se mateřsky o děti české i německé národnosti, jež vedle jiného učí též hudbě a rozličným mechanickým zručnostem. Vedle 10 učitelů hudby a katechety působí tam 7 Milosrdných sester z řádu sv. Karla Boromejského. Bylo tam 78 chovanců, 50 chlapců (34 české národnosti, 16 německé) a 28 dívek (15 české, 13 německé národnosti). Země přispívá 3400 zlatými.

4. V městském sirotčinci arcikněžny Gisely, kde působí ředitel, 2 pěstouni a 2 pěstounky, ošetřováno bylo 85 chlapců a 48 dívek. Dívky, povinné školou, navštěvují školy veřejné. Ústav zřízen jest pro osiřelé dívky ve věku od 1 do 14 let, příslušné do Prahy, jež přijímají se zdarma.

Praha s velikým nákladem udržuje ještě 2 (lidumilné) ústavy, ty však umístěny jsou mimo obvod pražské c. k. okr. školní rady; jsou to: Pražská vychovatelná v Libni a vychovatelná manželů Olivových v Říčanech.

Praha má též školy soukromé, české jsou, bohužel, v menšině. Z 5 českých škol mají 2 právo veřejnosti (obecná škola dívčí u sv. Anny, obecná škola chlapecká „Spolku ku blahu propuštěných káranců“), 3 pak jsou bez práva veřejnosti (obecná škola dívčí Mariánského ústavu, přípravná při vyšší dívčí škole a obecná škola dívčí u Voršilek).

Nežli pokročíme, připojujeme statistický přehled českého školství.

Při tom dokládáme, že jsou čísla ta nemalé zajímavosti, tak že lehce a dobře rozpoznati možno, jaká mládež tu či onu školu navštěvuje. Neomluvené půldny zameškané především tu padají na váhu. Vůbec nelze ve příčině společenské a mravné školní docházky s dostatek ani oceniti, a příčiny špatné docházky školní měly by se s nejsvědomitější přísností a důkladností vyšetřovati, a dle toho pak ve trestním řízení proti rodičům nedbalých dítek nebo jich zástupcům pokračovati. Ve směru tomto minulého roku vrchní ředitelství ústavu chudých učinilo několik návrhů předsednictvu c. kr. okr. školní rady, na něž starosta, dr. Podlipný, jenž v uplynulém roce školním několikrátě sám školy navštívil, aby přítomen byl vyučování, ochotně přistoupil.

Školní referát vyžaduje celých mužů, již jdou s duchem doby, všímající si pilně i zahraničního pokroku ve školství.

Jméno školy	P o č e t							
	tříd		přijatých dětí	d n i			svazků v knihovně	
	postupných	pobočných		vychovacích vůbec	zameškaných		učitelské	žákovské
					omluven.	neomluv.		
Školy měšťanské:								
Staroměstská chl.	3	3	342	108428	5001	1094	1231	180
Staroměstská d.	3	3	346	119242	7062	428	254	440
u nejsvětější Trojice chl.	3	1	270	86097	2550	328	418	507
Novoměstská d.	3	3	382	133121	3078	87	579	378
u sv. Jindřicha chl.	3	1	223	72632	2723	320	56	188
u sv. Jindřicha d.	3	1	216	75770	4703	426	266	210
na Karlově chl.	3	2	301	95097	4596	165	113	199
na Karlově d.	3	2	318	102344	7120	471	67	246
u P. Marie Vitězné chl.	3	3	396	133063	5963	1793	834	296
u sv. Tomáše d.	3	3	297	101772	4886	28	174	385
v Bubnech chl.	3	2	272	84705	4507	1493	115	243
v Bubnech d.	3	2	311	104032	9115	982	32	363
v Holešovicích chl.	3	1	191	61187	3111	763	317	303
na Maninách d.	1	—	69	22336	1421	497	10	66
Školy obecné:								
Staroměstská chl.	5	—	298	95857	4616	260	1231	759
Staroměstská d.	5	—	287	96279	6945	328	254	251
u nejsv. Trojice chl.	5	—	242	87705	5609	122	spol.	321
Novoměstská d.	5	—	250	89787	6459	69	spol.	276
u sv. Jindřicha chl.	5	—	212	72006	3758	40	spol.	191
u sv. Jindřicha d.	5	—	219	81991	4880	—	266	409
na Karlově chl.	5	1	404	131264	7280	1233	113	104
na Karlově d.	5	—	317	103907	6583	575	67	150
u Mat. Boží Vít. chl.	5	1	376	131953	6332	1386	834	758
u sv. Tomáše d.	5	—	346	123198	8184	37	14	508
v Bubnech chl.	5	1	431	136064	8272	2938	115	151
v Bubnech d.	5	1	405	137999	12734	1247	32	302
v Holešovicích chl.	5	5	467	156099	8637	1711	229	317
na Maninách d.	5	—	202	70150	3854	257	10	42
u sv. Františka chl.	5	—	197	72559	5912	2549	156	447
u sv. Františka d.	5	—	233	86914	5406	1363	197	485
u sv. Kříže V. chl.	6	5	704	213170	15267	6769	293	680
u sv. Haštala d.	7	5	528	187667	17084	4073	115	373
u sv. Havla chl.	6	—	340	128659	6588	363	263	665
u sv. Jiljí d.	6	—	280	100087	6523	94	186	578
u sv. Petra chl.	5	—	268	99274	5343	31	515	976
u sv. Petra d.	5	—	295	94756	5942	527	186	600
u P. Marie Sn. d.	5	—	203	72072	3484	186	626	887
Novoměstská chl.	5	—	201	74357	3660	113	114	653
u sv. Štěpána chl.	7	—	387	134672	6737	294	252	819
u sv. Štěpána d.	7	—	316	108352	7312	399	128	274
na Hrádku chl.	6	5	664	229455	13617	6929	1039	1384
na Vyšehradě d.	6	5	731	243269	16724	8348	191	551
u sv. Vojtěcha chl. a d.	10	—	414	157002	11378	2115	391	798
u Maltézů d.	6	—	282	98468	8310	962	157	860
u sv. Mikuláše chl.	5	—	325	13485	6157	575	479	576
na Hradčanech chl. a d.	12	—	ch. 423 d. 354	268653	15915	3723	506	1303
v Bubnech samotná chl.	5	5	712	231512	14678	5504	180	412
v Bubnech samotná d.	5	5	695	225153	21295	2512	73	249
v Holešovicích d.	6	5	517	177298	16819	1463	829	265
na Maninách chl.	5	—	194	65874	3234	464	24	192
C. k. cvičné školy.								
pro chlapce	5	1	167	56715	4251	—	—	—
pro dívky	5	—	128	44057	2749	—	—	—
Školy soukromé.								
u sv. Anny	5	—	279	108212	7367	246	400	290
Spolek ku blahu káránců	1	—	15	4577	568	—	260	145
Ústavu Mariánského	1	—	24	4910	44	—	—	95
přípravka	5	—	143	48663	5186	—	—	119
u Voršilek	1	—	10	3595	267	—	251	140

K O M P A K T A T A.

Kapitola z české krise. — Podává Jiří Sahula.

(Pokračování.)

V červenci r. 1463 konán sněm Brněnský, kdež vytýkal Jošt Jiřímu, že dával před korunovací naděje, jichž dosud nesplnil. Připomněl korunovační přísahu a prosil, aby se král s církví věrou sjednotil, ale neodvrátil přece Jiřího od kompaktat.

Panovník konservativcům odpovídal: „Žádáte, abychom u víře sjednotili se s křesťanskou církví Římskou; jest však patrno, že církev Římská a křesťanejsou jedno; ona jest pomíjející a porušitelná, nikoli ale tato, společnost všech věřících v Kristu, jichžto máme v Praze a v Čechách neméně nežli v Římě. Svátý sbor Basilejský, kterýžto představoval církev křesťanskou a ne Římskou toliko, propůjčil království tomuto za veliké jeho úsilí a zásluhy některé kompaktaty, při nichž my vychování jsme a umřítí chceme. Kterakým právem smí nám rušiti je papež aneb církev Římská, ježto menší jest církve křesťanské? Konec rokování byl ten, že strana konservativcův opět odepřela hájení kompaktat, ale slíbila přimlouvati se u kurie za krále. Slibu svému katolíci snažili se všemožně dostáti, ale s nezdarem. — Nová diplomacie králova mířená proti papeži minula se s cílem. Vyslal totiž Jiří delegáty ke dvoru francouzského krále Ludvíka XI., aby jednali o sjezdu křesťanských panovníků, na němž měla býti zasazena kurii morální rána. Leč přes Ludvikovy sympathie k Jiřímu se vyslanectvo nedomohlo v praxi ničeho.

Chystaná papežem klatba byla jen prostřednictvím Fridrichovým stavena. Pius II. aspoň rozkázal (16. června r. 1464) Jiřímu, aby se ve 180 dnech do Říma před soud papežský dostavil.*)

Další kroky kurie proti Jiřímu zastavila na čas Piova smrt (15. srpna 1464).**) Příčiněním biskupa Jošta nový papež Pavel II. důvěřoval s počátku Jiřímu a nepokračoval v procesu, jež byl jeho předchůdce počal. Později však popřál sluchu zprávám, jež o králi do Říma docházely, a nad to byv uražen, že Jiří otálel s vypravením poselstva, jež mu mělo holdovati, vydal 2. srpna r. 1465 půhon, aby král v Římě se zodpovídal z kacířství, křivé přísavy a rouhání. 8. prosince zprcstil papež poddané Jiřího poslušnosti ku králi.***) Snahy kurie našly v Čechách již nyní půdu zkyprěnou. Strana

---

*) V bulle proti Jiřímu vydané vysvětluje papež (dle Balbína) o kompaktatech: „iis tantum concessam sub utraque sumptionem, qui usum haberent sic communicandi; unde cum intra 30 annos quodammodo aetas hominum mutetur, infert, iam ex Bohemis vix alicui concedendam esse Sacri Calicis sumptionem. — Srovn. Epit. r. B. pag 522. v poznámce: Compactata Bohemis concilium Basileense per legatos Patrum consensu miserat, quibus Calicis in Eucharistiae sumptione usus Bohemis, quicunque eam consuetudinem haberent, permittebatur, modo ne id esse de necessitate salutis existimarent.

**) Papež zemřel právě v době, když jeho iniciativou se počaly sbíratí v Itálii čety křižácké proti Turkům; smrtí jeho byla zamýšlená výprava zmařena.

***) Byl to čas, o němž píše Balbín: „Hoc tempore in Bohemia omnia fluctuabant. Haerebant inter sacrum et saxum catholici: juramento solemni sese in coronatione obstrinxerant regi, regis potentiam timebant, compactata a concilio data

konservativního panstva dilem ze sobeckých choutek, dilem k vůli papeži počala mocně podrývati vládu královu. Majíce v čele Zdeňka ze Šternberka, spojili se katoličtí páni v jednotu Zelenohorskou a podporovali intence kurie vší silou. Papež konečně v hněvu nad tím, že Jiří do Říma se nedostavuje, vydal proti němu 23. prosince r. 1466 klatbu, prohlásiv jej za bludaře zba-veného královské koruny.

Zdeněk ze Šternberka potvrzen od papeže za vůdce strany katolické, jež proti králi počala domácí válku. Mimo to i tažení křížácké bylo proti Jiřímu prohlášeno. Marně poukazovali četní přátelé*) Poděbradovi v říši papeži na to, že by se spíše proti Turecku mělo bojovati.

Poněvadž král polský Kazimír nechtěl brannou rukou Jiřího stíhati, přijala konečně kurie nabídku úlisného sobce, krále Matiaše, jenž nehledě na to, že měl býti vděčností Jiřímu za některé služby zavázán, ve spolku se Zdeňkem ze Šternberka počal proti králi českému válku. Poděbradovi bylo se nyní hájiti na všech stranách. Ve válce, která nyní vzplanula, počínal si Jiří velmi obratně jak proti domácím nepřátelům, tak proti cizím útočníkům. V dlouhém boji obě strany vyčerpaly své síly. Matiaš sice od katolických stavů r. 1469 byl přijat za krále českého, přece v skutečnosti Jiřího zcela zkrusiti nemohl, a i odbojná Vratislav časem počala jeviti sympathie pro vládu Jiřího. Ba katolické panstvo, seznavši úskočnost a lakotu Matiašovu, projevovalo nespokojenost s novým pánem. Došlo k novému vyjednávání mezi králi. I kurie Římská zaujala vůči Jiřímu příznivější hledisko. Vyjasňovalo se na všech stranách. Král po dlouhé zkušenosti a dobré rozvaze počal se starati o upřímnou shodu, čině kurii nebývalé ústupky. Osvědčoval, že nemíní papeži nikdy úmyslně odporovati, že ví, že mimo církve není spasení. Když Albrecht saský sliboval Jiřímu svou přímluvu u papeže a žádal, aby mu Jiří projevil smýšlení své o víře, odpověděl král: „Donesli na mne a obžalovali mne u Jeho Svatosti, jako bych věřil, že kdo přijímá Nejsvětější svátost oltářní pod jednou způsobou, nepřijímá celého těla Páně a nedostatečně pro spásu duše své přijímá svátost samu, a ten, kdo pod obojí způsobou přijímá, že by přijímal více dostatečněji, než kdo přijímá pod jednou způsobou. — Já nikdy po všechny dny života svého jsem tak nevěřil aniž věřiti chci.“ — Mimo to prohlásil, že za (sub tenore) kompaktat jest narozen a přijímal Nejdůstojnější Svátost pod obojí způsobou a že by rád viděl, dovolila-li by to Jeho Svatost podle kompaktat; jestliže by to nebylo úmyslem a vůlí Jeho Svatosti, že chce se vůli Jeho Svatosti přizpůsobiti a jí se řídití.***) Rokycana nyní ztratil u krále všecku důvěru, takže mu ani na oči přijíti nesměl.***) Žádáno na papeži, aby vypravil do Čech legata k dokonání úmluv. Kardinálové i papež souhlasně k žádosti té přivolili. Když však již poselstvo bylo na cestě k Jiřímu, zemřel král 22. března 1471. Čtyři neděle před ním odebral se na věčnost M. Rokycana.

---

esse sciebant; re se ipse legationem ad pontificem mittere cunctabatur; juramento, quod in episcoporum manibus fecerat, facere satis non videbatur; Rokyczana, turbulentissimus sacerdos, qui Romanam Curiam in concionibus lacerabat, omnia apud Regem poterat; quid igitur agerent? (L. V. c. VII. 531.)

*) Srov. Ep. r. B. V. VII. 533.

***) Viz: Jošt z Rosenberka, str. 118. Srovn. Pal. IV. II. 571., Ep. r. B. V. X. 599.

***) M. M. VII. III. 859.

V.

Umdlévání utraquismu. — Zánik kompaktat.

Otázka kompaktat po smrti Poděbradové pozbyla značně na své palčivosti. Největší napjetí mezi kurií a kališníky bylo u konce. Idea náboženská tlačena často světskými snahami šlechty české do pozadí. Náboženské spory jsou druhy záminkou různých individuí pro dosažení politické moci.

Jak si byl sám Jiří přál, zvolen nyní stavy utraquistickými za krále Vladislav, syn Kazimírův, jenž se zavázal kompaktata hájiti.*) Vladislav II. korunován 22. srpna r. 1471 v kostele sv. Víta od Mikuláše biskupa Kamence Podolského a jiných dvou polských biskupův. Zatím po smrti Pavla II. dosedl na trůn papežský Sixtus IV. (1471—1484). Tento netoliko kompaktat nestvrdil, ale naopak Kazimíra, Vladislava i biskupy, již ho pomazali, dal do klatby, těžce nesa, že nebyl zvolen za krále Matiaš. Co se před krátkým časem zdálo, že osudná krise náboženská bude odstraněna, smrtí Pavla II. a Jiřího všecka čáka takto zase zmizela. Nicméně klatba nového papeže málo v praxi Vladislavovi škodila. Papežská Stolica byla příliš zaměstnána v Itálii, aby uohla všechem svůj zřetel obracet na český utraquismus. Na druhé straně odeprání vši morální podpory se strany církve, negace k českým požadavkům překážela aspoň organizaci umdleného utraquismu a Čechové byli v jistém smyslu uprostřed katolických, orthodoxních národův osamoceni a jméno české vyslovováno s příhanou. Na ruinách utraquismu pučely nové náboženské sekty, jež ukazovaly velmi malou příbuznost se starou věrou kališnickou. Zvláště jednota Českých bratří, sekty rigorosních zásad mravních, dogmaty však zhrdající zapouštěla v Čechách pevné kořeny. Demoralisace ve straně utraquistické nabývala sukcessivně velikých rozměrů. Arcibiskupa v zemi nebylo, jenž by utraquistům kněze světil a tak nedostatkem duchovenstva vnitřní hniloba strany kališnické byla stále patrnější. Kontroverse mezi oběma stranama se rozmáhaly. Boj mezi stavy a porobením lidu pod jeho nevolnictví přispívalo k všeobecné nespokojenosti. Mnozí úsilovně toužili po smíru s církví a stali se katolíky. Sami synové Poděbradovi opustili kalich a prosili církev za odpuštění. První známky reakce pomalu si klestily v tomto zmatku bezpečný průchod. Kláštery opravovány i nové zřizovány. R. 1478 páni kališničtí hleděli úpadku utraquismu odpomoci. Restaurovali konsistoř, jež by od různých sekt odváděla a přinavracela odpadlíky k čistému utraquismu; od kompaktat dosud

*) Srovn. Denis, str. 121. Z králova zápisu (ze dne 16. června r. 1471) vyjímáme: 2. Item, přiřkli jsme kompaktata mezi svatým konciliem Basilenským a slavným královstvím Českým a markrabstvím Moravským zjednaná a učiněná, aby zase v svú pevnost vstúpila a přivedena byla a skutečně zachovávána. A to máme zapsati podle všech zápisův předkuov našich králuov Českých a držeti i k miestu přivésti; a jestliže by kdo chtěl proti tomu býti a království Českému a markrabství Moravskému to rušiti, máme jich při tom hájiti a brániti proti každému; a před otcem papežem to jednati, aby Čechóm a Moravanóm to bylo v skutku k věčnosti potvrzeno. — 3. Item přiřkli jsme, aby takový arcibiskup dán a spôsoben byl kostelu Pražskému, kterýž by Čechy i Moravany při kompaktatiech zachovával a držal duchovnie i světské ve všech věcech, což v sobě zavěrají, i také podle zápisuov a ujištění císaře Sigmunda sl. paměti i jiných králuov českých až do krále Jiříeho jeho zápisuov; a takový arcibiskup aby brzy zjednan byl, stvrzen a posvěcen. (Kalousek: České státní právo, str. 568.)

nemínili upustiti. R. 1482 přijel do Čech na velikou radost utraquistů Augustin biskup Santorinský z Mirandoly, jež svátost pod obojí podával a kněze pod obojí světil až do smrti r. 1493. Katoličtí páni počali zatím osazovati fary utraquistické kněžími katolickými. To mělo v zápětí kyselost, jež se zvláště v Praze končila krvavými demonstracemi, kdež bylo mnoho mnichů mučeno, usmrceno nebo vyhnáno. Konečně na sněmě Kutnohorském r. 1485 vstoupily obě nepřátelské strany v kompromis. Bylo stanoveno, aby se strany vzájemně nekaceřovaly a každá ty chrámy podržela, které při počátku panování Vladislavova měla. Kompaktata prohlášena za zákon státní a v případě tom, že by za jich stvrzení bylo žádáno, měla strana konservativní i král žádost tu podporovati. R. 1492 pokoušel se znova Vladislav II. o ratifikaci kompaktat u papeže Alexandra II. Žádost jeho však odmítnuta. Od r. 1504 Filip de Novavilla, světící biskup Modenský, pokračoval v Čechách v díle biskupa Santorinského. Utraquisté chtěli jej však považovati za automatického světitele a vzpírali se ho uznati za administratora své konsistoře. Když proti němu bylo bezohledně vystupováno, trpce želel svých služeb, jež byl kališníkům prokázal. Když chtěl prchnouti z Čech, překvapila ho r. 1507 smrt, a od té doby musili kališníci pokoutními prostředky se domáhati na cizích biskupech (zvláště italských) svěcení svého kněžstva.*)

Cestopisné vzpomínky.

(Dokončení.)

Že svoboda tohoto spolku a jeho činnost je stokráte, ba tisíckrát omezenější a menší, je při postavení Poláků v říši samozřejmo. Ale již to je veliký úspěch, že takový spolek smí existovati; trvá teprve něco přes 10 let.

Dle národní statistiky ruské z r. 1890 žije v Petrohradě, čítajícím bez předměstí 954.400 obyvatel, 36.090 katolíků a to: Rusů 5959, Bělorusů 174, Malorusů 30, Poláků 21.857, Litevců 1670, Španělů 16, Uhrů 33, Norvežanů 2, Švédů 30, Rumunů 8, Ormianů 5, Gruzínů 15, Tatarů 1, Finů 169, Žmudinů 6, Lotyšů 662, Němců 2314, Francouzů 1961, Vlachů 342, Angličanů 126, Dánů 2, Hollandanů 10, Čechů 190, Slováků 92, Srbů 4, Arabů 1, Estonců 12, Mordvinů 4, Korejců 1, jiných 337. Statistika je zdělána dle přiznání jazyka, na př. Židů dle vyznání Mojžíšova je tu 15331, dle národnosti 10.353. Katolíků je tu tedy 3,75% a mezi těmi Poláků 2,3%, Litevců 0,18%. Z celého počtu obyvatelstva je jen asi 303.730 domácích, ostatní 650.670 jsou přistěhovalci, z nichž 30% nežije tu déle 5 let. Pochopitelně, že spolek, který by přistěhovalcům v prvé době jich příchodu byl nápomocen, byl nutný. A poněvadž katolický život má svůj střed v kostele sv. Kateřiny, přirozeno, že spolek dobročinnosti zde vzal svůj vznik a zde má své působiště. Z kostela věnována část důchodu tomuto účelu. Naprostý nedostatek bližšího společenského styku kněží s osadníky nutně volal po ně-

*) Čekanci stavu duchovního strany podobojí často slibovali biskupům světícím upřímný návrat k církvi, a když byli vysvěceni, zase své sliby doma odvolávali.

jakém spolku. Roku 1882 založen v Petrohradě polský list „Kraj“. Sbíral příspěvky na chudé studující a pak je rozdával komitétu, který toto dílo vykonával, musil se sice brzy rozejít, nemaje zákoniteho schválení a také sbírky přestaly, ale myšlénka zůstala, ano právě zaniknutím komitétu a sbírek stala se citelnou. Další podnět k založení spolku vyšel z činnosti Hippolita Derewojeda, úředníka. Fara svaté Kateřiny byla dle reglementu Kateřiny II., jak jsme ukázali, samostatným celkem, ale nebylo tu organizace. Schůze výboru správního odbývány zřídka, o správě velkého majetku kostelního nikdo nevěděl, rozkvět škol ponechán na starosti jednotlivým kaplanům a p. Zmíněný Hippolit Derewojed jal se chodit od jednoho osadníka k druhému, vykládal jim jich práva ku správě celého kostela, ovšem též i jich povinnosti, vyhledával vhodné muže pro správní radu kostela a doléhal na jich zvolení, krátce všemožně se staral, aby osadníky probudil k živému účastenství na osudech kostela. Tak stalo se, že členové správní rady kostela a jeho jmění stali se zakladateli živé organizace a těsného spojení kleru a lidu. Týkala se též péče o hmotné potřeby osadníků. Gartkiewicz vypracoval r. 1882 stanovy, které klerem přijaty a vládou stvrzeny r. 1884. Spolek vytkl si za hlavní úkol péči o všechny chudé katolíky Petrohradské, zvláště o mládež studující. Základní kapitál čítal r. 1887 již 59.000 rublů a byl určen jen na podporu studentů, kterým dával roční stipendium 150 zl. Další úkol spolku záležel ve vyhledávání práce chudým. Činnosti té se nedařilo. Dámský komitét hledí zábavami a p. získávati prostředky. Roku 1885 otevřena útulna pro starce a stařeny a pro dívky. Ústav stal se samostatným (útulna Panny Marie). Zanedbané nebo opuštěné chlapce dával spolek na svůj účet do dobrých rodin, jelikož povolení k chlapecké útulně nedostal. Teprve r. 1891 povolení dáno. Čítala r. 1894 přes 40 chlapců. Na vše značně přispívá velké jmění kostelní. V poslední době povstaly ještě jiné odbory, jako mateřská školka, kroužek ve prospěch učňů a j. Celý spolek vydává ročně 20 až 24 tisíc zl. asi 800 osobám. R. 1894 měl kapitál 140.063 zl. Celý Petrohrad vydává chudým, kterých je tu 27 procent, odkázaných na pomoc k ubájení života (dle profesora Jansona) 800 000 zl.

Větší ještě nežli význam charitativní má tento spolek význam společensko-národní, spojuje a uvědomuje všechny katolické živly, které druhdy o sobě stojíce, hynuly duchovně i národně. Dlužno vyznati, že petrohradští katolíci dělají, co při stávajících poměrech mohou. Ovšem i ve svých školách musí užívati vyučovacího jazyka ruského, ale přes to nalézají příležitosti k působení na probuzení národního vědomí, lásky k jazyku a k dějinám svým, oslabují nebezpečí odpadnutí. Zákony pro katolíky a jiné národnosti jsou na celé Rusi celkem stejné, ale svoboda jejich mimo kraje bývalého polského království je v mezích zákona daleko větší. V Petrohradě nad to přítomnost a sídlo arcibiskupa, kapituly, akademie a semináře dodávají církvi katolické značné opory a ochrany.

To jsou nejdůležitější a nejhlavnější stránky katolického života v Petrohradě. Zbývá mi už jen něco paběrek. Žil jsem u svaté Kateřiny asi 10 dní. Obýval jsem malý pokojík za kostelem. Severní záře budívala mne velmi záhy, tak, že přede mší svatou jsem vždy již celý brevír přečetl a ještě zbývalo času. Při mši svaté míval jsem vždy hojnost komunikantů. Ministranti chodili při podávání přede mnou s velkými a tlustými intorticiemi a kdykoliv

jsem sv. hostii podal, silně zazvonili. Intencí dostával jsem denně hojný počet. Na sto přivezl jsem si jich domů. Kávu dostával jsem do pokoje nebo býval jsem zván k vdp. proboštovi, příjemnému starci; hovor vedli jsme většinou francouzsky, neboť jeho polštině nedobře jsem rozuměl. Týkal se ovšem vzájemných poměrů náboženských. Přes den navštěvoval jsem v průvodu mladého litevského kněze katolické ústavy a památnosti města. Byli-li jsme v poledne doma, obědval jsem společně s ostatními kněžími v refektáři. Kněží žijí na způsob mnichů. Po městě chodí v klerice. Dominikáni jsou tu dva, jeden Francouz stařec a o něco mladší německý dominikán, Rakušan. Tento mnoho mi vypravoval z intimních zkušeností, jež ve vyšších rodinách petrohradských i pravoslavných zažil a které ukazují, jak vynikající roli brál by tu katolicism při úplné svobodě a rovnoprávnosti. Jsou to tajemství, jež asi na vždy zůstanou skryta podobná těm, která aspoň poněkud jsou známa z doby jesuitské. On jediný nosí vous a má právo vycházeti v občanském obleku. S těmito dominikány vymře asi řádové duchovenstvo petrohradské na vždy. Večery trávil jsem ve společnosti svého Litvína, upřímného syna svého národa. S jakým účastenstvím naslouchal mému vypravování o národních našich bojích v Čechách! Jak malounko svobody je ideálem tohoto národa! Právo k národní literatuře považoval by za neskonalou vymoženost. Jednou musil k nemocnému, k němuž byl telegraficky povolán. Cesta tam a zpět trvala tři dny. Návratu jeho už jsem ani nevyčkal.

Ústavy navštívil jsem všecky. Katolický seminář je mohutné stavení, rovněž i akademie. S hovorným ředitelem semináře nemohli jsme se rozloučiti. Mezi chovanci nalézá se také jeden Čech z Moravy, který jako chlapec přišel s rodiči do Petrohradu. Mluví sice slušně česky, ale asi tak, jak mluvíme cizou řečí. Polský přízvuk a časté užívání polského výrazu místo českého svědčí, že už silně se popošítil. Mimo modlitební knihu nenašel jsem u něho české knihy. Dostalo se mu jich pak na mou přímluvu hojně z olomúckého semináře, zvláště katechism, biblická dějprava, hojnost kázání a j. Dostav knihy, chtěl ještě jiné věci, takže na konec bylo záhodno spojení přerušiti. — V akademii seznal jsem slavného znatele židovského talmudu, prof. Pranaitida, druhého to Rohlinga v tomto oboru. Jeho latinská publikace o talmudu patří k velmi dobrým a náš pražský Rohling měl z ní, když jsem se mu o ní zmínil, nesmírnou radost. Rusové jsou velcí antisemité. Vlastně, pokud jsou vládní, jdou s celým srdcem s její antisemitskou politikou. Ruští židé jsou ostatně — mimo polské kraje — pravá kuřátka, kterým vzat típek. Byl jsem později nějaký čas hostem takového arcivládního a antisemitského Rusa, ostatně mladého a inteligentního muže. Latinsky sice mnoho neuměl, jako vůbec Rusové lépe se vyznají v řečtině nežli v latině, ale zmíněnou publikaci přeslabikoval si celou. Byl jí báječně nadšen. Domníval se, že autorem je professor pravoslavné akademie ruské, neboť schismatické knihy nebyl by vzal zajisté pod žádnou podmínkou pod svou střechu. Rusům jsme totiž my katolíci odpadlíci a rozkolníci. Nemohl jsem si odepřít zlomyslnosti, abych dobrému svému hostiteli neoznačil bližší autora knihy. Stáli jsme právě u otevřeného okna, dívající se do řeky. Na jeho dlouhý obličej při tom tak hned nezapomenu.

Se zmíněným už dominikánem podnikli jsme na jeden den výlet do „Petrhofu“ po lodi. Jeli jsme blízko Kronštatu, nejslavnější, jak známo, ná-

mořní pevnosti, ale mnoho jsme neviděli. Tajnosti nedobytné pevnosti, střežící cestu do zálivu Petrohradského, jsou pod hladinou mořskou. Petrhof na mne učinil dojem nemenší nežli bujná a pohádková vegetace vasiljevských ostrovů. Pařížský Versailles neviděl jsem sice v okamžiku, kdy všechny jeho vodomety chrlí pohádkově báječnou spoustu vod, ale viděl jsem jich dost, — bylť právě větší svátek národní —, abych si o tomto francouzském zázraku mohl učiniti přibližný pojem. Petrhof více mne zaujal. Tam všady malomocná, byť i velkolepá ruka umělá, zde příroda ve své velikosti a síle, silou lidskou toliko k službě využitkováná. Tam při vši rozsáhlosti dojmu ohraničené umělkovnosti, tu vášeň přirozené velikosti a síly přírodní. Možná, že s mým soudem tuto ne každý bude souhlasiti, ale mně velkolepé schody Samsonovy, po nichž různým způsobem voda podivuhodně se roziévá a do výše tryská, mně vodomety, které co do počtu a výše se stromy milého háje vévodily, mně přirozená živost, velikost a stinnost hájů, loubí, procházek a skrytých v nich budov snad nikdy nevymizí z paměti. — Než dosti již. —

Končím své vzpomínky o katolické církvi v Petrohradě. Jsou mi ovšem dražší pravoslavných, ale mohou ovšem býti jen nepatrné v metropoli, která dnes je středem veliké církve pravoslavně ruské. Další stať budiž věnována této, pokud jsem jinde o ní ještě nepsal.

Novoprotetantismus a liberalismus proti církvi.

(Volně dle Haulleville-ova: „Budoucnost katolických národů.“)

„Slyšíme často, že svět je čím dále vzdělanější, že osvícenost prospívá protestantismu, kdežto katolicismu je ku zkáze. Přejeme si ovšem, aby tomu tak bylo, ale máme mnoho vážných důvodů pochybovati o správnosti tohoto tvrzení“. Tato slova napsal již před více než padesáti lety Angličan Macaulay; dále pak praví: „Ač protestantism provedl veliké převraty, přece všemi prospěl jen církvi katolické, která stojí tu od věků, přechkavši říše a národy, kteří od ní přijímali koruny, která stojí dosud tak pevně, ne-li pevněji, jako za šeré minulosti, jež ztráty utrpené protestantismem dávno již si nahradila měrou svrchovanou; dosud není ani známky, která by věštila její skon. Církev bude státi pevně ještě tehdy, kdy na nějakém pilíři zbylém z mostu londýnského zastaví se cestovatel z nového Seelandu, aby si okreslil zříceniny dómu svatopavelského.“ Tak mluvil Macaulay o církvi římské. Což by byl teprve říkal, kdyby se byl dočkal nynějšího hnutí ve své vlasti, hnutí, jež se nese za sjednocením náboženským! Toť poněkud jiný názor, než jaký shledali jsme u Laveleye — a již před ním a zase po něm u všech, kdož stojí v boji proti církvi.

Katolicism prý je nepřítivný pokroku a blahobytu národů, kdežto protestantism podporuje. Nezbyvá tudíž, leč přijati protestantism. Ale to považují sami protivníci katolicismu za nemožné. Buďto prý jsou katolíci tak věřící, že víry nezmění, nebo tak lhostejní, tak vlažní, že jim nezáleží na víře, protože se neřídí dle žádné.

V tom mají asi pravdu, jenže zapomínají, že ti indifferentní nejsou ani katolíky. Ale zapomínají také, že praví katolíci jsou katolíky pro spásu

duše, že jim tudíž záleží na tom, zdali snad jiná víra nebyla by lepší. — A pak kterého protestantismu se máme chopiti? Je to snad protestantismus Jindřicha VIII. nebo Lutherův, či Kalvinův, Zvingliův, Knoseův? Či snad dokonce kvakerský nebo puritánský, baptismus nebo presbyterianismus? Který protestantismus máme přijati? Ať postaví nám před oči své články, abychom je mohli se svými srovnávat!*) Vždyť přece nestačí jen popírání či n e g a c e v náboženství; náboženství neodstraní nikdo, kdo ho nenahradí jiným.

Protestantismus jest vlastně negací křesťanství vůbec, jeho prvním a posledním principem je hlavně odboj proti křesťanství. Či je to něco jiného, když každý jest „inspirován“ Duchem sv., kdy každý může míti za učení Kristovo co právě chce? Kolikero učení zauechal Kristus? Myslím, a každý mně přisvědčí, že jen jedno. Nuže, co jest pravým křesťanstvím, snad něco jiného než katolicismus? Pak půjdeme všickni novou cestou.

A pak, což je správné oceňovati náboženství dle toho, jak působí na n á r o d n í h o s p o d á ř s t v í? Mělo by to zdravý důvod při náboženství Kristově? Což přišel Kristus proto, aby nás naučil bursovním spekulacím, aby dal návod k užívání elektriny, páry a pod., aby snad dokonce učil nas kopati Panamy? Nebylo-li a není-li cílem jeho vtělení a jeho učení něco docela jiného? Zajisté; vždyť sám dí, proč přišel: hledat a spasit, co bylo zahynulo; přišel vytrhnout nás z moci ďáblovy. Sám napomíná: „Hleďte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho, a všechno ostatní bude vám přidáno. (Viz ostatně: Lukáš 5, 31. 32., 9, 56., 19, 10., Matouš 9, 13., Marek 2, 17., Timoth. 1, 15., Jan 10, 10., 12, 46. 47. a j.). Totéž dí sv. Augustin, který jistě věděl, co jest to civilisace, filosofie, aspoň jistě tak, jako děti naší doby, když psal příteli, který si mu stěžoval na mnohá neštěstí: „Numquid christianus es, ut in hoc saeculo floreres?“ (Což jsi křesťanem proto, aby se ti vedlo dobře již zde na světě?). Není tedy cílem křesťanství hmotné blaho, nýbrž spása lidstva, spása osvícením rozumu a posilou vůle, obrozením mravním.

Není-li tomu tak, musili bychom potvrditi také tento závěr: Řím za Augusta, Athény za Periklea, Carthago za Hannibala, Španělsko pod Maury měly takovou civilisaci, že jí Prusko ještě ani za Fridricha I. nemělo, nemělo jí Švédsko pod Gust. Adolfem, ani Spojené Státy pod Jacksonem, a právě proto, že neměly, jak vysoko stojí pohanství nad protestantismem! Můžeme jíti dále. Kdo řekne, že Římané pod Augustem měli takovou literární a hmotnou převahu proto jen, že nebyli — křesťany, nebyli katoliky?

Cenu náboženství nelze odhadovati jako cenu věcí hmotných, nýbrž pouze dle jeho významu pro duši lidskou, dle jeho ethiky. — Náboženství je k tomu, aby nás vedlo ku spáse, a žebrák může býti právě tak svatým, jako národ světců nemá ještě pojištěno blaho a pohodlí hmotné. Vynášení protestantismu nad katolicismem právě po této stránce je tedy naprosto nesprávné. Ale netřeba proto již hned doznati, že by katolicismus skutečně působil zhoubně na národní hospodářství, na život národů. — Dějepis aspoň povídá něco jiného.

*) Ovšem toho p. Laveley by nebyl nikdy mohl učiniti, a proto není nebezpečí, že bychom byli uvedeni v pochybnost o pravosti své víry.

II.

Příčiny občanského a hmotného blaha národů.

„Katoličtí národové,“ praví Laveley, „pokračují mnohem zdouhavěji než nekatoličtí, ba u porovnání s nimi téměř jdou zpět.“ — Co jest pokrok? Co zpátečnictví? Vychvaluje-li Laveley sekty protestantské, jež čím dále, tím více se rozpadávají, zdá se mně zpátečníkem. Chodí-li katolický mocnár ke zpovědi, zpovídá-li se upřímně, myslím, že pokračuje na cestě mravní dokonalosti. Jinak ovšem p. Laveley. Ale on pronesl slova pokrok, zpátečnictví, nuže, ať je objasní. Toho zatím nečiní, ale z práce samé poznáme, co míní pokrokem on, a z odpovědi se ukáže, co jím míníme my. Ale nyní, které jsou příčiny toho, co tvrdí? „Angličané mají lepší správu státní, jeví větší schopnosti — vlivem náboženství.“ (Viz Macaulay str. 16. (přel. Zelený) a 20. I. díl.)

Francie a Anglie staly prý se v osudech rozdílnými teprve od doby reformace. Nuže, pohledme, je-li tomu tak. Listujme v dějinách Francie list za listem; co tam čteme? Králové až do Ludvíka XVI. byli církvi nepřátelští; největším neštětím Francie byla renaissance, a ta není nic jiného leč moderní liberalismus. Jednota Francie jest výslednicí této liberální politiky. Již za Ludvíka XI. ztratila Francie vládu reprezentativní, kterou do té doby měla. A jak o ni přišla? Násilím, prostředky nemravnými, ale nikdy ne proto, že byla katolickou, nýbrž proto, že vláda její téměř nikdy od té doby nebyla mravnou, že neštítla se k cíli sjednocení jíti cestami nejhoršími.

A proti tomu Anglie? Ta zachovala si úplně své ústrojí ze středověku; sama nepřijala práva římského, když celá pevnina v něm tonula. Stavěla na principech velké Charty, na níž na prvním místě podepsán kardinál Štěpán Langton. Anglie střežla úzkostlivě své staré tradice, své národní zákony, slovem, byla hrda na zřízení ještě z doby Alfreda Velikého. Zachovala ze středověku vnitřní organizaci své vlády, ba udržela i vnější hierarchickou formu církve. Národ anglický není katolickým od reformace — víme všichni, jak „mravnými“ prostředky byl z jednoty církevní vyrván — ale vláda jeho je až do dneška katoličtější, sit venia verbo, než všechny ostatní. Instrukce anglické nesmějí se nám metati v tvář jako výčitka slabosti, jsou to naše instrukce. „Obdivuji se vždy pln úcty, když překročím práh Westminsteru, abych pobyl při schůzi královského parlamentu, nejdokonalejšího sněmu světa. Předseda ve středověkém úboru; kněz předřiká modlitbu právě tak, jako za času Filipiny Henne-gavské. Dva kroky od jeho sedadla jest hrob sv. Eduarda Vyzaavače, kterýž ponechán z piety ve své původní, obdivuhodné formě. Chceme-li se dostat z chrámu do velkého sálu Jana Bezzemka, jest nám obejít hřbitov ze XIV. století, jenž pietou Angličanů zachován bez porušení uprostřed Londýna. Naši pokrokoví aedilové byli by dávno z něho udělali Boulevardy. Neradím liberálům, aby přijali opravdově instrukce anglické, ba myslím, že ani příbuzné jejich, americké, nešly by jim k duhu.“ (26, Haulleville.) Representační vláda jest ovocem katolicismu, jak viděli jsme při Francii a Anglii. Braniborsko, stélesněný to protestantism Lutherův, jí neznalo, kdežto protestantský sever zachoval si ji právě tak, jako katolický jih až do Josefa II. a Dumourieza, který oloupiv Nizozemsko o svobodu, nakazil je za to ideami veliké revoluce. Duchovní knížectví Lüttišské mělo vládu representační, až o ni přišlo vymoženostmi roku 1789. Švýcarské kantony ka

tolické zachovaly právě tak svoji křesťanskou demokracii jako protestantské až do velikého boje za svobodu. A což Tyroly? Zadájí si — ač poslouchají církve jako žádná jiná země — zadají si v čem před zeměmi nejliberálnějšími?

Anebo uherská konstituce sv. Štěpána byla horší než anglická? Nebyla u nás representační vláda již tehdy, kdy o protestantismu nebylo ještě ani potuchy? A než se zvrhla, právě když země naše byly husitskými a pak protestantskými? Nezvrhla-liž se v oligarchii a nepřivedila-li pak jako nutný extrém absolutismus?

Ryze katolické Španělsko je na tom nejhůře, ovšem dle Laveleye; nám jeví se však poměry poněkud jinak. Po 7 století stáli Španělští Gothové na stráži křesťanstva, s hor a jeskyní bránili se Maurům, až se jich zbavili, Rozvinul kdy který národ větší sílu? Sněmy jejich byly tehdy shromážděními opravdu demokratickými, ale křesťansky demokratickými. Sotva však dokonali boj za svobodu, oloupil je Karel V. o práva občanská. Katolicismus však neměl s tím co dělati. Tak živořili až do Napoleona, a zdálo se, že bude míti světa pán lehkou prací s národem „líných mnichů“, a zatím? Obhájívše podruhé svých práv, úpí nyní pod vládou rejdu liberálních, ale sotva na vždy. Národ, jenž objevil nám světy neznámé, jenž osadil více kolonií než ostatní zabrali, jenž může se honositi Cidy, Murilly, Calderony a jinými velikány, ten lze sice na čas potlačit, ale ne na vždy. To podařilo se nyní liberalismu, ale snad dříve než se nadáme, odzvoní také ve Španělsku liberalům umínáčkem, jako odzvánějí jim pomalu skoro všude.

Španělové vévodí v umění, vévodí literaturou, aspoň po stránce mravní, a ani hmotný blahobyt není tak špatný, jakby mnozí rádi viděli. R. 1723 bylo ve Španělsku 7,625.000 ob R. 1857 14,957,837; r. 1860 však 15,151.677 a v r. 1868. 16,832.052. V r. 1850 byl obchodní obrat 1150,000.000 realů, v r. 1860 2584 milionů realů a r. 1867 2537 milionů realů. Stoupání jistě značné, svědčící o něčem jiném než o zpátečnictví i ve hmotném pokroku; pro mravní cenu, pro cenu náboženství nemá to ovšem váhy, aspoň ne u nás.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Mladočeši, nespokojeni jsouce s „Nár. Listy“, hodlají ještě koncem tohoto roku vydávati vlastní svůj denník, jenž by hájil jejich bezbarvou politiku. Bude to asi jen nedochůdce, jež těšiti se nebude dlouhému a stkvělému životu. — Ministr, dr. Kaizl, měl informační poradu s mladočeskými poslanci, vlastně s jich výkonným výborem, o níž pramálo zpráv proniklo do veřejnosti. Z „vyšších“ důvodů „prozatím“ zadrženo mají zástupci národa českého přijati rakousko-uherské vyrovnání. — Zatím sešlo také s důvěrné schůze v š e c h českých poslanců, tedy i těch,

kdo nejsou v klubech, jež v těchto dnech měla býti buď v Praze, buď ve Vídni, za tím účelem, „aby přijali zprávu výkonného výboru a vyslovili se o stanovisku, jež pokládají tou dobou za nutné pro delegaci českou v radě říšské.“ Poslanci za Kolínsko odřekli účast na chystané schůzi, která zatím byla odřeknuta, poněvadž na 21. září t. r. svolána do Vídně porada výkonného výboru pravice. Mladočeši musí se přece podrobiti receptu kuchyně nedělního parlamentu vídeňského. — Chování Mladočechův (poslanců) při pohřbu † dra Jana Vašatého, nad jehož hrobem

žádný z poslanců nepromluvil, ač lid toho očekával, nelze nazvati dvakrát šťastným. U musejní budovy již poslanci rozutíkali se na všechny strany: redaktor Anýž, aby lepil nedůstojné články o jeho domnělém testamentu, jímž „měl“ fond pro postavení Husova pomníku vzrůstí o 50.000 zl., a dr. Pacák, aby zplodil nové nevěcné a nepraktické nařízení jazykové. — Jakou drenáží vysuší Mladočeši nynější svou bažinatou politikou, kdož to ví a také může věděti, když to nevědí n y n i ani oni sami!

Převzetí protektorátu nad katolíky na Východě, najmě v Palestině se strany Francie znova se dle římských zpráv potvrzuje, jak ostatně tomu nasvědčuje i dopis papeže Lva XIII., zasláný kardinálu Langénieuxovi. Sídlem jeho, jako dříve, bude Krait. Protektorát ten přirozeně ovšem nebude výlučný. Historický i mravně právní nárok na protektorát ten má vlastně nyní jediné Rakousko, jehožto vladař jest Jerusalemským králem. Goluchowski však asi vhodnou chvíli zaspí. Neb dle všeho pravdu má jeden list vídeňský, když při té příležitosti napsal, že Rakousko mělo sice dobré ministry, ale nemá štěstí na — státníky.

Sjezd francouzských katolíků konati se bude letos od 27. listopadu do 4. prosince v Paříži.

Praktické kursy socialní uspořádá katolická strana od 9.—16. října ve Štrassburku a od 3.—7. října t. r. v Zurichu.

Císařské sankce dostalo se dne 19. září t. r. zákonům o úřednických platech, jež byly přijaty radou říšskou; mezi nimi je též zákon o dotaci katolického duchovenstva, jakož řecko-orientálního duchovenstva v Dalmacii. Tento šlechetný čin císaře a krále druží se

důstojně k celé již řadě lidumilných jeho skutků, jež mu zajišťují nehynoucí pamět.

Sv. Otec Lev XIII., vybízející již od roku 1883. katolický svět ke společné modlitbě růžence v měsíci říjnu, vydal letos dne 5. září **encykliku o Marianském růženci**, v níž tento, jak náleží, se všech stránek oceňuje.

Konečně zrušen jest v celé **Italii stav obležení**. Prefektům dostalo se však současně přísných instrukcí, aby se vši energii hned v zárodku potlačili každý pokus převratu a vzpoury, jakož i aby v každém případě zamezili utvoření spolku, jehož stanovy v některém kuse v odporu by byly s nynějším řádem. Teprve nyní prohlédá bezbožecká vláda sjednocené, šťastné Italie, kde — jak praví „Gazzetta di Venezia“ z 12. t. m. — rok co rok hynou dýkou 4.000 Vlachův?! Takové jest ovoce tak řečené „vyšší mravnosti bez náboženství“.

Reforma františkánského řádu v Uhrách po mnohých nesnázích a obtížích ukončena. Na prospěch řádu dobrovolně odložili řeholní šat novicové a kněží, již nechtěli přistoupiti na přísnější opravy.

Křesťansko-socialní hornické spolky v Německu, pevně organizované, soustřeďují v sobě již 60.000 mužův! — Mnichovský „Der Arbeiter“, orgán to katolických spolků dělnických v jižním Německu, má 21.000 odběratelův.

Zemský sjezd katolíků v Solnohradsku konati se bude letos v polovici listopadu.

Videňská okr. školní rada chce provésti **oddělení dítek židovských od křesťanských** pro různé neplechty a nepřistojnosti, jež hojně vznikají z obapolného styku. Nepozdvihne-li Israel jerišského křiku?

Obsah „Obrany“ :

Její Veličenstvo císařovna a královna Alžběta zavražděna! — Pražské školství r. 1897—1898. — Kompaktata. Kapitola z české krise. Podává Jirí Sahula. (Pokrač.) — Cestopisné vzpomínky. — k. (Dokončení.) — Novoprotentismus a liberalismus proti církvi. (Vlně dle Haulleville-ova: „Budoucnost katolických národů.“) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II. Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrosově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Na mylném kameni.

V Praze dne 5. října 1898.

Situace v říši Rakousko-Uherské není dosud jasna. zůstávajíc podnes skoro stejně mlhovitou jako dříve. Neurčitost jest i před Litavou i za Litavou, jen že Maďari kromě jistých značných výhod, jež jim i z nového rakousko-uherského vyrovnání štědrým proudem vyplnou, mají již nyní pro sebe i svitající paprsky, které zamlžený obzor pojednou i rázem objasní. U nás je huře. A v království Českém ticho a dusno. Vše hledí k Vidni, z jejíž alchymie pro nás mnoho příznivého nikdy nepřišlo; tam jest nyní krystalisační proces také věcí českých, proces, který vzal v posledních dnech nena-
dálý obrat.

A co Mladočeši?

Stojí — bohužel! — již dlouho na mylném kameni, nemohouce se dostati důstojně s jeho okolí. Jednou nohou s něho sestoupí. a druhá již opětně na něm se ocitne, a tak v trapné nejistotě nevědí kudy kam. Srdce jim jinak bije, nežli myslí hlava.

Mladočeská delegace, jejíž hlasy při vyrovnání pro pravici, pro niž se konečně brabě Thun rozhoupal po dlouhém váhání i otálení, proti levici jsou nezbytny, hraje nyní smutnou úlohu, majíc ne Janův obličej, ale již celé tělo: jedno (menší) pro neustále klamaný národ český, druhé ze státních i státníckých důvodů pro Vídeň a rakouskou vládu Thunovu, která místo ministra-krajana obsaditi ponechá teprve nástupci hr. Chlumeckému (dr. Žáčkem?).

Zuámky nynějšího politického i parlamentárního kvasu jsou tyto: Vyčkávací stanovisko Maďarů vůči vídeňskému parlamentu, rezervní chování Thunovy vlády se zřetelem na Maďary neboli vzájemné odkazování Petra na Pavla — rozhodnutí hr. Thuna, že chce vejíti ve znamení vlády pravice, kterou překvapila normální obstrukce levice, vhanějící jak hr. Thuna, tak jmenovitě Mladočechy do dusivé a nepohodlné kličky — přijatý návrh levičáka bar. Schwegela, aby vyrovnávací předlohy projednány byly přede všemi pilnými návrhy, hlasy levice proti prázdným lavičím pravice, při kterémžto fiasku vynikající úlohu sehráli také Mladočeši, jež vídeňský dopisovatel „Národních Listů“ posílá k bačkorám a nočním čepicím — slibovaná, ohlašovaná,

ale ze strachu před výbuchem hněvu a pravdy nekonaná porada českých zemských a říšských poslancův, jichžto matadorské vedení opičí se ve svých odkladech po pravici — prohlášení dr. Jaworskiho, že prý polský klub jest proti všem ústavním experimentům (rozuměj — se strany české —), jež prý pokládá dnes za zcela (!) nemožné (!) — chování výkonného výboru při obsazení uprázdněného mandátu za Jindřicho-Hradecko dr. Naxerou (a ne živnostníkem Kratochvilem), — zastrášovací řeč dra. Škardy, pronesená (25. září) v Mýtě — trhlina ve křesťansko-slovanské straně, jejížto národové (Slovinci, Chorvaté a haličtí Rusové) nejsou pravici pranic chráněni ve svých právech proti nespravedlnostem silnějšího, a proto přímo obracejí se k vládě, — nemalé fiasko v příčině neúčasti národa při odhalení desky dru Juliu Grégrovi, zesnulému majiteli „Nár. Listů“, jichžto ažio dnes značně už kleslo, v Březhradě . . . .

K tomu přistupuje ještě vyžádaná demise tajného rady dra Baernreithra (ministra obchodu), jenž opustil hr. Thuna ve kritické chvíli, když poznal celý plán operačních prací nynější vlády, jež očekávala, že levice bude pokračovati v nevázané obstrukci, a že tím dopomoženo bude konstituční vládě k žádoucímu a pohodlnému § 14.

Stejnou nadějí těšili se a kojili Mladočeši, myslíce, že při Wolfiádě levice nepřijmou barvy ve příčině vyrovnání, a že jako rytíři bez hany a bázně vrátí se ke svým krbům. Po řeči ministra Kaizla, která propustila trochu světla do vyrovnání, nepřihlásil se nikdo pro vyrovnání, kdežto pro ti vyrovnání zapsána již celá řada řečníkův.

Mladočeši, vyhýbající se úzkostlivě všem stykům s voliči, musí ukázati barvu. Jest-li tu nezbytí — pro přijetí vyrovnání, nemohou jíti do palby, spojené s velikými obětmi pro národ, nýbrž musí žádati hotové a důstojné odměny, která by vyvážila škody vyrovnání, jež v zájmu říše jest nezbytné.

Osvětlit jim dr. Kaizl zajisté, jak náleží, celé zákulisí; znají tudíž vše, a proto jest svatou jejich povinností — buď jak buď — sestoupiti s mylného kamene neurčité a nejasné politiky, říci otevřeně národu své mínění o věci, a eventuelně s důstojnými drobečky vrátiti se do vlasti, která s trapnou nejistotou pohlíží k nedbalým svým zástupcům.

Proto mužně s mylného kamene — k činům, důstojným řádných a celých mužův!

K O M P A K T A T A.

Kapitola z české krise. — Podává Jiří Sahula.

(Pokračování.)

Vladislav, připojiv r. 1490 Moravu na Matiáši ztracenou zase k Čechám, postaral se o řádnější organisaci církve katolické na Moravě. Aby však se rázně a vytrvale staral o utišení zmatků náboženských v Čechách, k tomu jevil málo energie. Země za něho hynula jak spory náboženskými, tak i politickými. Marné bylo nové vyjednávání kališníků s kurií r. 1495 o konečné dohodnutí. I v následujících letech byla kurie Římská k výsadám českým neoblomná, chovajíc se nyní k utraquistům jako k dokonalým kacířům.

Za nástupce Vladislavova Ludvíka (1516—1526) nabyly poměry náboženské v Čechách ještě žalostnější tvárnosti. Tehdy učení Luthrovo, vzímající se v Německu očividně, našlo i v Čechách úrodnou půdu. Luther od r. 1519 počal si pilně s utraquisty dopisovati. Havel Cahera, stoupenec Lutherův, se stal r. 1523 administrátorem dolejší konsistoře. Když Ludvík přísně proti novotářům zakročil, obojetný Cahera nastrkoval si zase masku upřímného kališníka a lutherány pronásledoval; odebral se do Budína, aby tam vyjednával s legátem papežským Kampeggiem o stvrzení kompaktat. Legát však žádal bezvýmínečné poslušenství, a tak dosud otázka kompaktat nebyla ve prospěch utraquistů rozluštěna.

Zatím veliká část české šlechty, libujíc si v pohodlné nauce Lutherově, odpadávala k nové víře a osazovala fary kněžími, kteří se protestantským smýšlením netajili. Ludvík r. 1526 (29. srpna) zhyнул v bitvě proti Turkům u Mohače a po něm zaujal trůn český Ferdinand I., muž železné vůle, věrný syn katolické církve a moudrý politik. Slíbil, že se postará u kurie Římské o dovolení přijímání pod obojí. Trpěl v zemi jen utraquisty a katolíky; proti bratřím a lutheránům přísně zakročoval. V rozpadávajícím se utraquismu takové sympathie přes to vše pro Luthera sejevily, že r. 1544 administrator konsistoře pod obojí, Jan Mystopolus, muž ničemného charakteru, se pokusil kališníky přivést úplně na stranu protestantskou. Leč pro odpor lepší části kněžstva a stavů úmysl jeho se nezdařil.

Po potlačení vzpoury měst a šlechty české (r. 1547) moc Ferdinandova znamenitě vzrostla na úkor aristokracie pyšného panstva. Král marně se snaživ spojití mírné kališníky s katolíky, aby činili pevnou protiváhu proti lutheranismu, staral se o zreorganisování jediné strany katolické. Uvedl do země Jesuity, kteří r. 1561 otevřeli učení filosofické a theologické. Těmto bylo s počátku nutno mnoho obtíží překonati; byli v Čechách přijati s nedůvěrou a zakusili od kališníků mnoho svízělů. Avšak obratné vyučování jejich získalo jim časem dosti příznivců; i sami utraquisté svěřovali své děti jejich výchově.

Častým kázáním vedli úspěšný boj proti vzpurnému protestantismu. Dávajíc sami na sobě příklad pravého křesťanského života, mnoho utraquistů přivedli do lůna církve katolické.

Snahou Ferdinandovou osazen konečně po dlouhé osiřelosti prestol arcibiskupský. Za arcibiskupa zvolen a Piem IV. potvrzen osvěcený Antonín Brus z Mohelnice; při své správě počal si vésti Brus hned nestranně, spravedlivě, Straně kališnické v ničem neubližoval a staral se společně s králem o povolení kalicha.*) Na církevním sněmě v Tridentě rozhodli se shromáždění Otcové, aby žádosti arcibiskupovy byly ponechány k vyřízení papeži. Apoštolská stolice vydala breve (17. dubna r. 1564), kterýmž povolen kalich nejen pro Čechy a Moravu, ale i pro Solnohrad a Rakousy.***) Brus konal 23. července r. 1564 u sv. Víta kázání německé, na to 30. července české o přítomnosti Ježíše Krista v Nejsv. svátosti oltářní a slavným způsobem prohlásil papežské breve. Brzy potom v Čechách i na Moravě kněží katoličtí věřícím, kteří si toho přáli, podávali pod obojí způsobou. Ale koncesse papežská

*) Srov. Beckovského „Poselkyně“ I. 256—257.

**) Antonín Brus str. 45—46.

bohužel v praxi mnoho neznamena. Kde byla stará kališnická strana? S části přešla ke katolicismu, s části k lutheranismu*) a do tábora Českých bratří i jiných sekt. Biskup sice jásal nad povolením kalicha, ale ze zchátralé strany kališnické málo lidí se našlo, již by si ústupku Říma vážili. Katolíci většinou o přijímání pod obojí nestáli a konsistoř pod obojí ukázala, že po spojení s Římem netouží. Když Brus poslal akta jednající o potvrzení kalicha do dolejší konsistoře, vráceno mu vše se vzkazem, že „jim po tom nic není“. Naposled přišli leckde soudní kněží k smutnému přesvědčení, že ani jeden z přijímajících pod obojí není svou věrou katolík. Před 100 lety by bývala povolnost kurie Římské spíše na místě. Ferdinanda uprostřed reformačních snah stihla 25. července r. 1564 smrt. Brus těžko zápasil se vzdornou kališnickou konsistoří, jež jej nechtěla za svého pána uznávat. Když kališníci potřebovali, aby jim kněze pod obojí arcibiskup světil, na oko se administratori poddali; když však jejich potřebě bylo vyhověno, znova proti arcibiskupovi nastupovali. Jak dříve kompakata byla drahým palladiem kališníků, jež svou krví hájiti se nezdráhali, tak nyní pozbyla u národa vsí vázuosti. Protestantům nad to byla trnem v oku, poněvadž se jim stala překážkou krajních, výstředních snah; proto usilovali, aby kompakata, uzda jejich libovůle, přestala míti platnost privilegia zemského. I jednota Českých bratří v této snaze byla s lutherány za jedno ve vlastním zájmu.

Nástupce Ferdinandův, Maxmilian, nebyl tak rigorosním katolíkem, aby se postavil politice lutheránů na odpor, a proto přání těchto sektářů brzo bylo splněno. Když po válce turecké r. 1567 zavítal král do Prahy, žádali stavové protestantští za zrušení kompaktat. Král vliďně žádosti této vyhověl. Co se tedy považovalo v XV. století za velikou, vzácnou vymoženost, to nyní jako obtížné břímě jedním okamžikem odstraněno. Odvolána tedy kompakata 3. března r. 1567 s dodatkem, aby „mimo víru svatou křesťanskou a pod obojí žádných sekt bludných uvozováno nebylo.***) Proto již v potvrzení svobod zemských ze dne 23. května t. r. se o kompaktatech zmínka neděje. Lutheráni, stavíce se na venek dědici utraquismu, chtěli pokročiti ve svých postulátech ještě dále, žádajíce, aby konsistoř pod obojí přešla v jejich správu. Panovník však, nehodlaje živořící straně kališnické zasaditi poslední ránu,

*) Lutheranismus musil si dosud velmi opatrně počínati, jelikož učení německého reformatora nebylo v Čechách zákonem chráněno. Proto na venek se přiznávali protestanté čeští k utraquismu, ale avnitř starou věrou podoboji již zhrdali.

**) Artikul ze dne 3. března r. 1567 zní: „A jakož jsou také osoby ze všech tří stavův království Českého, pod obojí způsobou přijímající, ponížené a poddauě při Jeho Milosti císařské toho žádaly, co se kompaktat dotýče, ty aby v potvrzení privilegium zemského vypuštěny a pomínuty byly: k tomu Jeho Milost císařská povolovati ráčí; však na ten jistý způsob, což sice koli strany dobrého řádu a pořádku v náboženství u víře svaté křesťanské v tomto království od starodávna buď sněmy, smlouvami a starobylými dobrými křesťanskými pořádky a zvyklostmi, a tolikéž Jich Milosti králův Českých, a obecního dobrého tohoto království, i jiných všech věcí v týchž sněmích a smlouvách nařizeno a způsobeno jest, to aby beze všeho porušení v mocnosti své zachováno a podle slova božího držáno bylo; a mimo víru svatou křesťanskou pod jednou a pod obojí způsobou, tak jakž výše dotčeno, do tohoto království žádných sekt bludných pod žádným vymyšleným způsobem uvozováno nebylo. Kalousek: „České státní právo“, str. 266.

prání tomu nevyhověl.*) Leč vymazáním kompaktat ze zemských privilegií odňat byl přece katolické dynastii zákonný prostředek na pronásledování bratří a lutheránů, ač formálně nebyly tyto sekty za strany náboženské státem chráněné.***) Zhrdnuvše kompaktaty, učinili Čechové konec všemu mírnému vyjednávání s kurií o jednotu.

Novoprotetantismus a liberalismus proti církvi.

(Volně dle Haulleville-ova: „Budoucnost katolických národů.“)

(Dokončení.)

Státečky italské měly až do renaissance parlamentární zřízení; pak o ně ovšem přišly, ale tolik přece uzná každý, že dvory Medicejský, Lotrinský, Bourbonský stály výše než Švédsko, Prusko, ba že byly ozářeny větší gloriolou než Anglie; poměry jejich hmotné nebyly do té doby jistě o nic horší než na severu protestantském, vědami pak a uměním daleko je předčily. Patrimonium sv. Petra bylo pro Evropu tím, čím Washington Americe — vzorem vlády.

Od XIV. století až po časy „osvobození“ byly Romagna a Bologna oasami politického štěstí. Ovšem nenadávalo se na papeže, nebylo náb. svobody, jak si ji představují liberálové. Ale byla tato svoboda v Anglii? Jak dávno je tomu, co tam byli katolíci „emancipováni“? O'Connel byl přece prvním jejich poslancem. Nemíníme-li tedy civilisací a svobodou jen negaci katolicismu, pak jistě nepostavíme Itálii posledních tří století níže než protest. národy té doby; Prusko až do r. 1848 bylo v té příčině posledním státem, Skotové a Irčané jsou prý téhož původu. Až do 16 století byli Irčané mnohem lépe na tom než Skotové — byli vzdělanější. Avšak od té doby, co Skotové přijali reformaci, předstihli dokonce i Angličany, ač podnebí a povaha půdy jsou tomu na závalu. Irsko naopak jsouc oddáno ultramontanismu je chudé, bídné, zmitáno duchem vzpoury a neschopno povznésti se vlastní silou.

Irčané jsou národ keltický, nadaný vlastnostmi, které dělají lidi spíše zajímavými než šťastnými, zkrátka národ románský oproti germánským Skotům. Skotsko spravováno vždy Anglií jako stejnorodý celek, ač po delší čas také jako poddaná provincie. Naproti tomu Irsku vládnuto vždy jako zemi mečem dobyté. Tím vzbuzováno zášti Irů proti Anglii, které spory náboženskými jen tím více vzrostlo. Nejhuře provinili se sami Angličané. „Neměli žádné péče, aby národ přemožený byl opatřen učiteli, kteří by se mohli učiniti srozumitelnými. Žádný překlad bibli nevydán jazykem irským. Vláda přestala na tom, že zřídila rozsáhlou hierarchii protestantských arcibiskupů, biskupů a rektorů, kteří nedělali ničehož, a za to, že ničeho nedělali, byli vypláceni

**) Denis, 478 - 479.

*) Dlužno poznamenati, že papežské breve Pia IV. „de calicis Concessione“ přes to, že byla kompaktata mocí státní zrušena, trvalo dále v plné platnosti. Teprve roku 1622 na rozkaz papeže Řehoře XV. prohlásil Jan Lohelius, arcibiskup Pražský, že se zapovídá.

kořistí odňatou té církvi, jižto celý lid miloval a ctil.“ (Macaulay 47.) Již z toho viděti, že nevhodně užito Irska za důkaz o přednostech protestantismu. Tudorové, Stuartovci, Cromwell a puritáni, rod Oranienský, Hannoverský, krátce všichni od Jindřicha VIII. závodili v krutosti proti Irčanům, snahy jejich nenely se jen za tím, aby národ irský umlčeli, nýbrž aby ho vyhubili. Nejvíce se v tom vyznamenal Cromwell se svými puritánskými „anděly“ (Engel). Panenská královna Alžběta zkonfiskovala 600.000 akrů půdy, Jakub I. dva miliony. Při katastrování země za tohoto krále shledalo se, že skoro celá země patří jemu. Celý Connaught byl inkamerován. Za Karla I. se opakovalo katastrování, a Irové vědí, s jakým výsledkem. Vojska Cromwellova řádila v Irsku tak, že dosud jsou v živé paměti kletby obyvatelstva. Katolíci, kteří nebyli pobiti, nakládáni na lodi a odvezeni buď do Ameriky nebo stěsnáni v Connaughtu. „Do Connaughtu nebo do pekla,“ bylo heslem protestantských „zakladatelů“ civilisace. Za Viléma Oranžského byla již jen desetina půdy majetkem Irčanů.

Pádem Stuartovců ustalo krvavé pronásledování, ale na místo jeho nastoupil protipřírodní systém potlačovací, jenž měl zhubiti buďto katolické obyvatelstvo nebo zničiti církve samu. Tak asi dí Gerwinus. R. 1663 a 1666 zakázán Irům vývoz dobytka, 1699 vývoz vlny, protože se Angličané báli v obojím irské konkurence. Papeženec nesměl býti úředníkem ani nabývati statků. Katolický mistr nesměl míti více než 2 učně, aby snad irský průmysl se nepovznesl. Kdežto v Anglii nebyla dovolena svobodná dělitelnost selských statků, v Irsku byla poručena. Takový systém ovšem ničil střední třídy, praví Burke, a což horší, neměli prostředků, aby se průmyslem a vzdělaností povznesli, neboť bylo jim zakázáno nabývati majetku nemovitého. Až do Jiřího III. nesměli si katolíci zřizovati škol, takže musili děti své posílati do Lüttichu nebo Donai, či jinam do ciziny. Teprve za Jiřího III. zrušen zákon, jímž bylo zakázáno Irčanu míti koně dražšího než za 50 zl. Toť tedy zní trochu jinak, než: „Církev je příčinou bídy irské.“

Jak zacházeli Angličané s nebohým národem, ukazují také scény ze života O'Connelova, zvláště při volbách. Nájemci, kteří nevolili s pánem, byli vyhnáni. V nájem dostali holou půdu, budovy musili si postaviti. Vyhnaní ovšem bez nich, ale také bez jakékoli náhrady. A takových případů nebylo málo. Od r. 1841—1851 bylo tím způsobem rozbořeno 282.000 domů. R. 1849 vyhnáno přes 50.000 rodin, takže Mr. Bright pravil: „Cestou těmito krajinami neubrání se nikdo myšlence, že spáchán tu brozný zločin vládou, již tato země je podrobena.“ (48.) V jak hrozně tedy byli situaci voličové proti svému pánu! Heroismu bylo tu třeba, aby volili samostatně, a heroismu toho bylo dosti. Na jedné straně stála vláda, vojsko a bohatství, na druhé massy lidu; ale jim po boku stálo katol. kněžstvo, katolický spolek a O'Connel — a druhá strana zvítězila. (Zajímavou jest epizoda z tohoto boje: rolník jeden byl ve vězení pro dluhy. Rodina jeho zatím doma hladověla. V čas volby přišel statkář a sliboval mu svobodu a odpuštění dluhů, bude-li voliti proti O'Connelovi. Sedlák povolil. Ale žena uzřevši jej na svobodě, domyslíla si, co se stalo. „Nešťastníče, co děláš?“ zvolala. „Pomni své duše a svobody!“ Rolník jí porozuměl, odevzdal hlas pro O'Connela a vrátil se do vězení.) Jistě bylo třeba heroické odvahy k veřejnému hlasování za takových okolností. Zdaž tedy má málo mravní síly ten prostý, zbědovaný, uhnětený lid,

jemuž zakazováno státi se majetným a vzdělaným? Zdaž není Irsko na nejlepší cestě k plné svobodě právě proto, že zůstalo své víře věrno?

A jak je to s blahobytem Ulsteru a Connaughtu? Tolik je jisto, že nepřihází se v katolickém Connaughtu ani tolik zločinů proti majetku cizímu jako v Ulsteru, a že od 40 let Connaught rychle pokračuje. Ale i kdyby tomu tak nebylo, víme, odkud bohatství protest. Ulsteru. Pochválí někdo pašu nějakého za to, že se vysmívá porobeným Slovanům, jež oloupil, pro jejich chudobu? Co řekli bychom o soudci, jenž by vyčítal oloupenému bídu, do níž jej loupežníci uvrhli?

Pokrok Skotska opravdu by překvapil, kdybychom neznali jeho příčin. Ale sotva asi je výsledkem reformace, vždyť datuje se teprve od konce minulého století; kdyby však jej byla způsobila reformace, byl by musil nastoupiti dříve. Vévoda Sutherlandský nabývá ročně nevím ani kolik hektarů úrodné půdy tam, kde jí nebylo; může tak činiti, má mnoho přebytečných kapitolů. Ale co bychom řekli, kdyby někdo fruktifikace, jež provádějí se okolo Béverloo za podpory státu, přičítal katolicismu, nebo kdyby umělá luka hraběte Theuxa v Limburku sčítal na vrub katolicismu?

Poslyšme, co vypráví o pokroku Skotska Lafargue; dí asi toto: Skotsko jest nejvybranějším důkazem moci, jakou má člověk nad přírodou; pokrok jeho jest úžasný, a nejpodivnější jest to, že jest úplně nový. Skotsko nemá těchže fasi vývoje jako Anglie; ještě před sto lety patřilo mezi nechudší a nejbarbarštější země; stopy této bídy nejsou dosud úplně vyhlazeny, ale přes to jest nyní jednou z nejlépe spořádaných zemí.“ Však v roce 1750 nebylo ještě ani zárodku toho blahobytu, jímž nyní oplývá. Pokud žilo samostatně, odděleno od Anglie, Skotsko jen bídně živořilo. Až do r. 1750. bylo pevnou baštou feudalismu, teprve potom otevřelo své hranice příkladu a kapitálu anglickému; však ještě koncem minulého století bylo na př. hrabství Ayr hraničící na Galloway v bídném stavu . . . .

Jak nabyl vévoda Sutherlandský tolik pozemků, tolik jmění? Až do bitvy Cullodské r. 1746. starali se náčelníci hornatého Skotska jen o rozmnožení svých bojovných zástupů; proto přijímali kde koho, a vyplácelo se to, neboť boj je udržoval. Ale když války přestaly, když zaveden byl pořádek, bylo zle. Země byla přelidněna. Viděli tedy náčelníci, že nejsnáze si pomohou, když kraje své poněkud odlidní. Nejprv činili tak tajně, později však zcela otevřeně — užili jednoduše násilí. Nejbezohledněji jednáno právě v nynějším století; poddaní jednoduše byli vyháněni; část nešťastníků uchýlila se do Kanady, část do Lowlandu. Na místě jejich chatrčí vystavěly se dvory na chování ovec. R. 1808. rozvinul toto jednání a odůvodňoval lord Selkirk theoreticky.

R. 1785. vdala se hraběnka Sutherlandská za Jiřího Granvilla, markýza ze Staffordu, jenž dostal r. 1833. hodnost vévodskou. Hraběnka měla přes 300.000 ha půdy, mezi nimi 15.000 hor. Manžel její vládl ohromným kapitálem a správce statků Jameshoch rozumel dobře „odlidňování“. Horákům jednoduše rozkázáno, aby se vystěhovali na pobřeží a hledali si živobytí jako rybáři, námořníci nebo hospodářští dělníci. Kdo tak neučinil, musil vystěhovati se do Ameriky. Od r. 1816—1820. vyhnali tím způsobem 3000 rodin z otčiny. Protivili-li se, dal jim vévoda rozbořiti domy, a aby to šlo rychleji ku předu, posazen na několika místech červený kohout. Díky těmto „vele-

rozumným“ a „humanním“ prostředkům, pasou se nyní na horách Sutherlandských stáda ovec počtem přes 130.000, 412.000 liber vlny prodáno do přádelen Yorkských, 30.000 skopců posílá se do Northumberlandu — a Loch stal se za to členem parlamentu.

Z Connaughtu přechází Laveley do Švýcar. Protestantké kantony Newchatel, Waadt a Ženeva vynikají prý daleko nad Lucern, Horní Wallis a horské kantony ve všech oborech lidského snažení. To zarazilo by jen toho, kdo neví o Švýcarech více, než mu Laveley povídá.

Zatím však víme, že jmenované protestantské kantony mají velmi úrodnou půdu a k tomu ještě výhodnou geografickou polohu. Což tedy divu, že jest tam větší zámožnost než na velehorách v Uri, v divokých údolích Saasu a roklich H. Wallisu? Porovnejme jen Waadtské kroje, které nejsou při jezeře Ženevském, a mají asi totéž podnebí a poměry půdy jako Frýburk, a uvidíme, že Frýburk není nikterak za nimi. Ženeva zase má hodinářství, vinařství, sousedí s Francií, jest při jezeře a v rovině, z čehož ovšem hornaté kantony nemají ani zbla. Elita obyvatelstva Ženevského jsou sami vystěhovalí boháči francouzští.

Bohatství newchatelské jest ovocein hodinářství a hodináři jsou tu právě tak katoličtí jako protestantští. Přičítati zásluhu bohatství ženevského a newchatelského protestantismu, chudobu Wallisu a j. katolicismu, připadá mně tak, jako kdyby někdo obviňoval katolicismus z toho, že na sněžnicích alpských neroste obilí a na Matterhornu víno. — Ale Martin oznámil nám velmi charakteristickou zprávu o blahobytu Wallisu. Na valné hromadě vincenciánských spolků ve sv. Mořici podávaly všechny spolky wallisské stejnou zprávu, stěžující si, že nevědí co s penězi, proto že není u nich chudšů. (Avenir du protestantisme et du catholicisme p. 197.) To přece stačí; není cílem státu a společnosti vůbec, aby na jedné straně byly miliony, na druhé bída, ani aby všude byly miliony, nýbrž aby nebylo nikde přílišného bohatství, ale také ne bída.

Třeba ještě všimnouti si Appenzellu. Část katolická (11.900 ob.) je hornatá, kdežto v protestantské (46.900 ob.) převládá rovina.

Mezi vnitřními Rhody každý pastýř žije odděleně; se svými spoluobčany nepotkává se než na mši, při boxování nebo v hospodě. Každý umí čísti a psáti neboť jsou Švýčari a podrobeni zákonům kantonálním; ale neznají ani knih ani novin; stěži nalezneš nějaký ten životopis svatých, několik lidových listů, několik sbírek babských léků na místě nových a poutavých po-
videk, dí Dicson.

O tom píše Hauleville takto: „Ptal jsem se svého přítele ze Švýcar, jak je to v Appenzellu, jsou-li vývody Dicsonovy správné a pravdivé.“ Řekl mně: „Není v nich zdravého smyslu. Přirozeno jest ovšem, že sporé pastýřské obyvatelstvo v nedostupných horách jest drsnější a chudší než městské obyvatelstvo roviny; ale s těmito poměry v Appenzellu nemá náboženství co dělati.“

Ostatné pastýři, kteří nejen umějí čísti, ale kteří také čtou lidové listy a místo novel a románů, řekneme od Sueho nebo Zoły, čtou životopisy svatých, takoví pastýři se mně líbí, ač snad jich nepochválí vědatoři, jichž se Laveley dovolává, o něž se opírá.

Historie tedy neví nic o tom, že by katolicismus byl překážkou blahobytu a rozvoje národů, protestantismus pak jejich podporou.

Z populární přednášky o Rusku.

Vyhovuje přání našeho milovaného důstojného pana předsedy slavné naší M. Družiny, chci před vámi nakreslit malý obraz církve východní a západní v Rusku. Může ovšem býti jen povšechný, zachycený v několika všeobecných rysech.

Z obyvatelstva evropské Rusi, čítajícího asi 100,000.000 duší, tedy asi třikráte tolik co Rakousko, přiznává se k rozkolnické církvi orthodoxní, řecké, čili jak nyní se zálibou se říká, pravoslavné, asi 70 milionů, kterýžto počet přirozeným způsobem rozmnožování se a obracováním vzrůstá ročně asi o půldruhého milionu. Obrácení k pravoslaví je ročně dle zprávy svatého pravoslavného synodu průměrně ke dvaceti tisícům. Asi patnáct milionů je tu katolíků, kteří ovšem rozmnožovati se mohou jen přirozeným způsobem: rozplemeňováním a přistěhováním, obracením jen protestantů a pohanů, nikoliv pravoslavných. Přirozený tento přírůstek jest větší nežli roční úbytek úmrtností a odpadáním vzešlý. Ostatních 15 milionů tvoří nejvíce mohamedáné, pak protestanté a židé. Nás zajímá jen stav církve pravoslavné a katolické. Avšak dříve dlužno předeslati aspoň několik slov z dějin.

Křesťanství šířilo se nejdříve na východě a pak na západě. Východem jmenuje se Řecko a Asie, západem Italie, Francie, Německo a j. Na východě vyvinul se obřad řecký, na západě obřad latinský. Dělili se od sebe nejen bohoslužbou, řečí, ale i způsobem obřadů; avšak obsah víry byl oběma stejný, a oboje obřady měly právo apoštolské. Střed křesťanství byl Řím jakožto místo, kde vládl a zemřel náčelník apoštolů, sv. Petr. Císař Konstantin Veliký, který dal křesťanům úplnou svobodu, přenesl své sídlo ze západu na východ, z Říma do Cařihradu, který tak oděhl se leskem královského dvora, jehož stín ovšem padal i na patriarchu cařihradského. Řekové, národ vrtkavý a falešný, avšak hrdý na vzdělanost svých slavných předků a na osvětu vlastní, žárlil vždycky na Řím, který povalil a strhl na staletí na sebe bývalou slávu východu. Nyní tedy, když ve IV. století po Kristu měli nové Athény a Cařihrad opět stal se sídlem císařovým a prvním městem světa, tím více by si byl přál, aby byl také hlavou náboženskou. Uráželo jeho samolibost, že patriarcha při dvoru sídlící stál pod vrchenstvím patriarchy Římského. Odtud vyvinula se mezi Východem a Západem ona žárlivost, která čekala jen na muže, jehož ctižádost byla by větší nežli jeho víra. Při hrozném sektářství, které na Východě panovalo, při rafinované nemravnosti, ode dvora vždy dál a dále se šířící, nebylo divu, že takový muž se našel. Byl to v X. století patriarcha cařihradský Photius, v XI. Michael Cerularius. Onen rozkol začal, tento jej dokončil. Hlavní příčinou k němu byla jich vládčtivost a řevnivost na moc západu, zástínivši již dávno celý východ. Náboženské příčiny Východ jen předstíral a mezi těmi byla jen jedna dogmatická, ostatní byly malichernosti, které jen zášť zveličila.

Tak měli tedy Řekové svůj nezávislý střed, svůj „druhý Řím“, jak pravili, avšak byl draze zaplacen rozkolem církve křesťanské, který dosud trvá. Od těla Kristova lidskou vášní odčata veliká část. Za tři sta let přišel trest Boží. Východ podmanil si půlměsíc.

Jako Řím vysílal své missionáře do zemí dosud pohanských, tak činil ovšem v míře menší, i Cařihrad.

Z Cařihradu přijali křesťanství Bulhaři a Rusové. Slovanští apoštolové Cyrill a Method byli Řekové. Avšak působení jejich padá ještě do doby, kdy Východ byl ještě spojen s Římem, uznáváje papeže a vrchní hlavu církve. Sv. Method skládal z působení svého osobně u papeže úcty, sv. Cyrill tam dokonce zemřel jako mnich. Rusové přijali křesťanství dobrovolně a bez větších bojů s pohanstvím před tisíci lety slavným hromadným křtem lidu v Dněpru za panování velikého knížete Vladimíra, jež zovou rovnoapoštolským. V rozkolu se nesúčastnili. Avšak přijímajíce vzdělání z Východu, zadávajíce všecka místa církevních hodnostářů Řekům, zakládajíce kláštery řecké, přijímali maně, nevědomky i rozkol. S křesťanstvím a vzdělaností šířili v nich Řekové i svou zášť k Západu, k církvi latinské. Za tři století tato zášť tak byla vstípena do krve Rusům, že v XIV. století nebylo mezi nimi ani stopy po sjednocení s Římem.

Velkorusové, čítajíce dnes asi 35 milionů duší, časem podmanili si všechny ostatní kmeny slovanské. Poměry politické a národní byly příčinou, že knížata velkoruská, aby vždy více a více se upevnila, užila k tomu i náboženství. Svrhla řecký vliv a ohraničila se na sebe sama. Pád Cařihradu, k němuž ruský lid vzhlížel jako ku svému náboženskému středu, přišel jim vhod. „Moskva tretij Řím“ také poznenánu rozšířili v národě svém. Moskva stala se po vůli Boží, pravili, místem čistého křesťanství, vše ostatní jest heretické. A nyní začal boj mezi samostatností církve a knížaty velkoruskými. Nesčíslné jsou pokusy, jež činili papežové, aby Rusy přivedli k unii, k sjednocení, ale všechny rozbily se ne na dogmatickém přesvědčení, ale politické chytrosti a národním chauvinismu vládců ruských. O dogmatických rozdílech po staletí neměli Rusové ani poněti; byli k tomu ostatně příliš nevzdělaní. Katolíci byli jim proto kacíři, že jejich kněží nenosili vousů, že biskupové měli prsten na ruku. Později poznali rozdíl mezi kvašeným a nekvašeným chlebem při nejsv. svátosti oltářní. Východané, a tudíž i Rusové, užívají totiž chleba kvašeného. To jsou tedy rozdily čistě zevnější. Na pokusech sjednocení mají veliké zásluhy i Jesuité, z nichž jméno jako Posevin navždy zůstane nesmrtelné.

Po sněmě florentinském, kde v XV. století bylo učiněno slavné sjednocení církve východní a západní, které však v národech východních se neujalo, i část Rusů s věhlasným Isidorem, bývalým patriarchou moskevským, svrženým a vyhnaným pro unii, spojila se s Římem, avšak jen část Malorusů a jiných menších kmenů slovanských a neslovanských k ní přilnula, Velkorusové zůstali vždy v rozkolu a v živém nepřátelství k Římu. Když ale i západní Rusové přišli pod vládu Moskvy a později Petrohradu, byla unie tato násilně zrušena. Stalo se tak hlavně po rozbití nešťastné Polska a bohužel nemalou vinou katolíka, Poláka Siemaško. Jest to smutná historie utrpení, namnoze tajemnou rouškou zahalená, poněvadž zprávy o utrpení a pronásledování uniatů byly bedlivě střeženy a potlačovány. Jen několik slov chci říci o stavu těchto hrdinných vyznavačů.

Rusové, kteří přijali unii, to jest sjednotili se s Římem, podrželi svou slovanskou bohoslužebnou řeč, jich kněží se ženili, měli všecka svá práva, pouze uznávali dogmata katolické církve. Tak jest tomu i dnes mezi Rusy v Haliči sjednocenými s Římem. Přejde-li cestovatel do krajů maloruských

mezi Varšavou a Kijevem podél haličské hranice, do diecése podleské, lublinské, najde tam ještě živé stopy bývalého sjednocení. Lid uctívá katolické svaté, dává katolickým kněžím na mše svaté, účastňuje se katolických svátků. Ovšem, že může tak činiti jen opatrně, a běda knězi katolickému, který by takovému Rusu křtil, jej zpovídal a přijímal. Najde množství zavřených chrámů uniatských a ještě více těch, které byly proměněny v pravoslavné. Po zničení unie byli totiž na uniatské fary prostě dáni kněží rozkolníci a osady prohlášeny prostě za pravoslavné. Prokázalo-li se v některé rodině latinské, že některý její člen patřil někdy k unii, ihned připsána k pravoslaví, byť byla třeba už sto let katolická, latinská. Tak obráceno násilím asi tři miliony uniátů k rozkolu. Oficiálně je unie zničena. Avšak v některých krajích, cizinci ovšem uzavřených, jest ještě tak živá, že lid raději vůbec nejde do chrámu, sám křtí své děti, nežli by uznal ruského popa. Ukázalo se to i při korunovaci cara Alexandra III., kdy ku kardinálu přišla i uniatská deputace s žádostí za ochranu. Byla z toho veliká zlost, neboť byl to důkaz, že uniaté dosud jsou a jimi zůstati chtějí. To se totiž od vlády popírá. Ó, smutné jsou tam poměry! Lid následkem pronásledování, následkem zavření škol a z jiných příčin tak zdivočel, že je plachý jako zvěř. Mrtvo je tam, trapné mrtvo. Ale ani tento odpor nebude trvati věčně. Nové pokolení bude jiné. Vítězství to bude drahé, bude koupeno za zničení vzdělanosti celých krajů, za utrpení a krev. Neúí kněze, který by mohl lid ten těšiti a utvrzovati. Vstup tam je naprosto nemožný. Odvážilo se tam několik Jesuitů pod zevnějškem světským, ale málem byli by zaplatili pokus svůj Sibiří. Oni by ovšem rádi životy své položili, ale ani to není možno. Za každý takový pokus mstila by se vláda na celé církvi katolické v Rusku pronásledováním, zavřením chrámů a p. Aby se tedy nestalo něco ještě horšího, nejdou tam kněží ani tajně. Musí tedy unie zahynouti, neučiní-li Bůh sám něco pro ni. Oficiálně uniátů t. j. sjednocených s Římem v Rusku není už od panování cara Mikuláše I. (1825—1854). On vlastně unii zničil — — —

Pravoslaví je církví státní a národní. Co to znamená, víme. Má nad sebou ochranu státu, ale je mu též úplně poddána. Zákony státní uvádějí se v souhlas se zákony církevními, k vyplnění zákonů církevních poskytuje se ochotná exekutivní pomoc se strany policie. Ono jest privilegovaným náboženstvím, jehož urážka se tresce i jako přečin proti státu. Kolem něho je ovinuto ono kouzlo a ona moc, jež šíří samo sebou carský dvůr, který smí býti dle základního zákona státního jen pravoslavný. Aby úzké spojení víry se státní mocí a vzájemné jich posvěcení lidu zřetelně se vstípilo, podrobuje se car při korunovaci zvláštnímu pomazání, jež cení se jako svátost. Hlavou církve ruské ovšem car není v tom smyslu, jako papež je hlavou církve západní, ale bera skrze svého oberprokuratora účastenství při sezeních sv. synodu, nejvyšší to vlády církevní, má v ní velikou, mimo dogma neobmezenou moc. Nebýti pravoslavným znamená skoro tolik, jako nebýti spolehlivým přívržencem státu. Od dob zřízení patriarchátu Rusů ku konci XVI. století podmanění církve se začalo, zřízením sv. synodu za Petra Velikého se dokončilo.

Církev ruská dlouho bojovala za samostatnost, ale neubránila jí. Mezi jejími biskupy bylo a jest vždy hojně mužů, kteří pro hájení práv církve od státu byli a jsou svrhováni, žalařováni a j.

Pravoslavi je církví národní. Staletá odloučenost Ruska ode všeho světa, poklesnutí vlivu Řecka jako církve mateřské, hlubokou, v pravdě žulovou věrou národa proniklo pravoslavi všecky stránky života národního, jako kdysi katolicismus národy západní. Tisícerymi zvyky, obřady a p. poután je lid k pravoslavi. U nás liberalismus svazky ty zničil, nás zkosmopolitisoval, v Rusku mezi lidem dosud trvají. Slovanská obřadní řeč, která ve školách i nejnižších pilně se pěstuje jako předmět velice vážný, dala pravoslavi drahcenný prostředek přiblížit se k lidu co nejtěsňěji. A tak dnes, kdo není pravoslavným, nemůže býti pravým Rusem, pravi slavjanofil Aksakov. To ovšem je závěr falešný, ale u pravých Rusů rozumí se samo sebou.

Jak při takových poměrech je katolické církvi, každý si domyslí. Popelkou je, ubohou popelkou.

Pravoslavnou církev v Rusku řídí nejsv. synod v Petrohradě. Zasedají v něm tři ruští metropolité, nejvyšší hodnostáři církve, a několik arcibiskupů a biskupů dle určitého pořádku, kteří k církevním hodnostem vybírají se jedině na základě zbožnosti a literární kvalifikace s velikou obezřelostí. Ruský arcibiskup nebo metropolita jest pravidelně nejosvěcenější syn národa. Mimo ně zřídka tam uvidíš kněžskou řízu. Všecky ty kanceláře naplněny jsou sty světských úředníků, mezi nimiž oberprokurator synodu v hodnosti asi našeho ministra kultu a jeho pomocník mají největší evidenci a největší moc.

Kněžstvo dělí se na dva často nepřátelské tábory: kněžstvo vyšší, „černoje duhovenstvo“, nazvané tak dle šatu, rekrutuje se výhradně z mnichů a tudíž neženaté, a kněžstvo nižší, v duchovní správě a ve školách zaměstnané, ženaté. Bývaly mezi nimi ještě v padesátých letech poměry hrozné, ale dnes je pravoslavné kněžstvo celkem vzdělané a mravné. Návštěva hostinců, světských koncertů, divadel, tanců a p. trestá se na něm i státně. V kněžské říze musí choditi ustavičně, ale dlouhé jeho vlasy a vousy dělají dojem nepříjemný, divoký.

Kláštéry mužské a ženské rozvinují se velkolepě Jsou takové, které mohou co do přísnosti života celému světu sloužit za vzor. Jsou volně přístupné; v nich ne jeden inteligentní a slavný ruský muž tráví nějaký čas v samotě, v kajicnosti a p. Skoro každý větší klášter má nějakého „starce“, který daleko široko je ctěn jako světec-věštec. Svaté zpívání koná se tu dnem i nocí. Mnohé čítají přes 1000 mnichů, kteří však z devíti desetin jsou lidé prostí, dělníci, mužíci a p. U klášterů ženských, do nichž vstupují nyní i dámy z nejlepších kruhů, i šlechtických, překvapuje volnost a svobodná samostatnost jedzotlivých mnišek. Jsou vzdělanější nežli mnichové.

Bohoslužba koná se na Rusi s leskem obrovským. Tu bychom se mnohému mohli přiučiti.

Lid je zbožný. Na ulicích Petrohradských se křížuje a padá na zem zrovna tak nenuceně jako doma a v kostele. Nedostatek slova Božího je citelný, při vši své zbožnosti oddán je mnohým hnusným vášním. Obětivý je ten lid. Kdežto my s nouzí na Vinohradech dostavěli jsme kostel, on právě v Moskvě ukončil zcela zbytečnou kathedrálu za více než 20 roků, opravil s něco menším nákladem v Kijevě vladomírský sobor a p. Vůbec rozvinuje se v Rusku pravoslavi v neobyčejném lesku a síle.

Ruský spisovatel Solovjev ale přes to přese všecko dí, že, kdyby dnes bylo v Rusku svobody víry, čtvrtina národa stala by se katolickou, čtvrtina protestantskou, čtvrtina rozkolnickou. Snad uveličuje. Jisto je, že i Rusko má zrovna tak své liberály, bezbožce, nihilisty; avšak nemohou se na štěstí svobodně hýbati. Jisto je, že vyšší třídy s katolicismem sympathisují. Známi jsou konvertité, jako kníže Gagarin, Golicin, paní Svetčinová a j. V Petrohradě ještě dnes lze nalézt mezi šlechtou tajné katoliky; ano i mezi kněžími jsou tací. Jisto je dále, že pravosláví je rozsápáno sektáři, jichž je asi 15 milionů. Jest to smutný úkaz dosvědčující, že přec mnoho musí býti shnilého. To tedy vše je jisto, avšak přes to slovům Solovjevovým věřiti nemohu. V ruské veřejnosti pracuje dnes celá mocná strana lilerární, politická a národní, — za zemřelého cara vládl její směr — která všemožně o to pracuje aby „chlopskou víru“, za jakou i dnes pravosláví skutečně u mnohých platí, pozvedli a obestřeli gloriolou, šíří pravoslavné uvědomění bojem proti papežství a Jesuitům, šíří největší sobectví pod rouškou slovanského ruského pravosláví a p. A našla ohlasu.

Než, musím dále, abych aspoň několik slov řekl o katolicismu.

Všecka vyznání mimo pravosláví jsou jen trpěna, nejméně náviděn je katolicismus. Příčiny jsou různé. Zvláště je divné, že protestantismus, který jako otec liberalismu a původce moderního náboženského úpadku všem v pravdě křesťanským vyznáním tolik jest nebezpečný, je u vlády a v slavjanofilských kruzích oblíbenější nežli katolicismus. Vysvětluji si to tím, že carevny, které vždy bývají z rodin protestantských, byť i nuceny byly přestoupiti, zachovávají něco lásky k církvi, v níž byly vychovány, a chrání ji. Pak kluzké parkety úvorní pro přísné názory náboženské málo se hodí; protestantismus je tu shovívavější. Pak byli vždy a jsou i dnes ještě největšími pomluvači katolíků, nepřáteli papežství a Jesuitů, a tak společná nenávisť je sblížuje. Ostatně zákony pro všecka vyznání mimo pravosláví jsou stejné. Kdo chce přijmouti poddanství, musí státi se pravoslavným. Mnohé a mnohé úřady nepravoslavný zastávat nemůže. V jednom městě seznámil jsem se se soukromým učitelem, bylo to v zemi částečně polské. Dříve byl úředníkem dráhy s platem asi 2000 rublů. Sestátněním dráhy dáno mu dvojí na vybranou: buď státi se pravoslavným, nebo se vzdáti. Vzdal se. Živí se učitelstvem, které mu as 50 rublů měsíčně vynáší. Za ženu má Češku. Zachoval celou rodinu při katolické víře, naplniv všecky Čechy ruské neobvyklou u nich pevností u víře. Dítky ze smíšeného manželství mohou býti jen pravoslavnými. Co jsem tu duchovní trýzně shledal.

Polačka se provdá za Rusa. Slovo kněží nedbá. Rusové jsou dobří a zámožní. Dobře se jim žije. Každý chodí do svého chrámu. Ale když přijdou děti, pokřtí je pop, což jest první rána Polce, má-li jen trochu lásky k církvi. A pravidelně ji má. Pak vychovány jsou čistě po rusku. Vidí, že na vlasti-zradě sama pracuje. A se stářím rozervanost její roste. Ve Varšavě můžete nalézt zoufalé pobožnosti takovýchto zaprodaných. Při sňatku smíšeném se ani ku katolické straně nechodí; vše se učiní u kněze pravoslavného.

Dostati povolení ku stavbě kostela katolického, je velmi těžké. V Petrohradě, kam ovšem jako do středu říše i katolíci, Poláci, Litvini, Lutyši a j. se hrnou, kam mimo to byl přenesen střed správy katolické církve, aby byl blízko, jediný větší kostel sv. Kateřiny, na Něvském prospektu ležící, dávno

nestačí. Ale žádost za povolení leží už přes dvě léta u sv. synodu. A chtí si ho postavití za své peníze, avšak sv. pravoslavný synod musí dáti svolení. Řekne-li, že by mohl býti pro pravoslavné pohoršením nebo nebezpečím, stát povolení nedá. V Moskvě, kde též chtí stavěti nový chrám, povolení konečně dostali.

Katolicismus ovšem nikdy nemůže býti pravoslavné církvi nebezpečným, neboť přístup z pravoslaví ku katolicismu není možný, není zákonem dovolen, a tajný se tresce.

A přece hlásají ruské listy do světa, a naše „Národní“ nám to stále opakují, že katolíci mohou svobodně vyznávati na Rusi viru svou, ano v Petrohradě že jejich kostel stojí na nejkrásnějším místě. To je pravda, jen že to má tento háček.

Když byl kostel sv. Kateřiny stavěn, bylo na místě bahno a o krásném Něvském prospektu nebylo památky. Však to je dnes mrzí. A je-li to svoboda, že katolíky na Rusi nevěšejí? Pochybuji. Tolerantní Rusové ovšem jsou; ale jim je to snadno býti snašelivými, zákony je pěkně chrání. To je taková tolerantnost, jako když někdo je přívětivý k spoutanému. Lid sám je dobrý a veskrze snašelivý.

Ostatně v kraji polském i kostely se zavírají katolíkům, a mnohá činí se jim příkoří. Chce-li na př. jeden farář navštívití faráře sousedního, musí k tomu míti pas, a ten stojí peníze. Je-li tam posvěcení, potřebuje k tomu dva, jeden vůbec aby tam směl jíti, druhý protože je tam posvěcení. Je-li biskup na visitaci, je k tomu zapotřebí ještě třetího povolení. Každé ovšem stojí peníze. To je příklad jeden z mnohých. Ovšem vládní Rusové omlouvají to politikou.

Či jaká je to svoboda, když zapovídají se všechny řády, a ty kláštery, které přece ještě jsou, hlídány jsou dnem a nocí policajty? Mně jako cizinci báli se dáti v Čenstochově nocleh v klášteře, aby neměli druhého dne prohlídku a výsledk.

Jinde je lépe. V Mosko vypravoval mi tamější farář, že mají celkem pokoj. Každé smíšené manželství je ztráta; také ostatní zákony platí i tam, avšak od policie mají pokoj. Moskovský farář je kus rozeného Moskovity.

V Rusku je katolíku zapotřebí pevného přesvědčení katolického. Tamější katolíci bohužel až na nás Čechy je mají. To je radost jíti tam do kostela! To je zbožnost! To je chování! Bez knížky není ani jeden muž ani jedna žena. Žhavost modlitby je někdy zrovna slyšeti. Kněžstvo své milují a mají k němu důvěru neobmezenou. Ostatně i ruský lid ctí katolické kněze a spíše lze v lepší společnosti naléztí kněze katolického, nežli kněze pravoslavného. Jen jedno se mi nelíbilo po celém Rusku: kostelní hudba a zpěv.

Katolické kostely jsou roztroušeny po celém Rusku, avšak jsou velmi řídké. První katolické kostely stavěli tam Jesuité, v Moskvě na př. P. Bleer, kteří ovšem, jak vymohli si vstup do říše, byli přiděleni k vyslanectvu německého císaře čili římského císaře. Tak musí zaopatřití jíti mnohý kněz sta verst, tak že dva tři dny je na cestě. Dobře, je-li dráha. Jak vidíte, pánové nemají práci tak příliš snadnou. A jaké pozornosti jest jim dávatí na každé slovo.

V Petrohradě mají i své školy a katolické spolky. Smějí trvatí jen tím způsobem, že jsou ohlášeny jako ústavy dobročinné. Tak aspoň něco málo.

může se působiti na upevnění katolického lidu ve víře. Nejsmutněji je tam s Čechy, ač jich tam je tolik tisíc. Francouzi mají tam nejen své kněze, ale i své kostely Němci a Lutyši a j. svá kázání, Čechové nic. Nestarali se o něho; a z nás se také nikdo o ně nestaral. Český kněz byl by je zachránil; takto stali se a stávají se houfaě pravoslavnými. Jsem přesvědčen, že česká kázání a čeští kněží by je byli zachovali.

Na každý způsob je postavení katolíků těžké tím, že katolicism reprezentují Poláci, kteří s Rusy žijí v nesmířitelném nepřátelství. Lid sám není zlý, naopak, navštěvuje i katolické chrámy, zvláště kázání, rozumí-li řeči polské, francouzské nebo německé. Bohoslužba veřejně nesmí se v pravoslavných krajích na ulici, leč kolem kostela rozvinovati. Směr vlády je zlý. Co by ostatně bylo platno trochu vliďnější oko, všecko přátelství, všechna dobrota lidu, když tu jsou zákony, které svobodu vyznání nepřipouštějí, při smíšených manželstvích a p. katolické svědomí znásilňují?

Podal jsem vám jen malounký obrázek, avšak snad jste vycítili, že pro katolíky není příznivý. Žádná lidská moc nemůže tu pomoci. Jedině Bůh. Hleďme modlitbou působiti na Boha.

Časové zprávy.

Při sjezdu jihoněmeckých katolických spolků dělnických v Karlsruhe přijata byla tato resoluce: **Znalost a výcvik ženské mládeže v domácích pracích** vyžaduje za nynější doby značně větší pozornosti, nemají-li zdraví a pracovní síla širých vrstev dělnických utrpěti velikou újmu. Z té příčiny dopráno buď divkám, navštěvujícím školu obecnou, aby čtvrt roku před vystoupením ze školy mohly si osvojiti ony vědomosti, jichž nezbytně je třeba k řádnému vedení domácnosti. Dle možnosti hleděno buď k tomu, by příučily se vaření. Na vzdělávacích ústavech pro učitelky buď kandidátkám poskytnuta příležitost, aby později samy mohly též vaření a vedení domácnosti vyučovati.

Do poradního sboru **statistického úřadu práce** bylo vládou samou povoláno šest (!) sociálních demokratův a dva (němečtí) křesťanští socialové.

Úřad pro statistiku práce zahájil dnem 1. října t. r. svou činnost. Jedná se nyní hlavně o statistiku produktivní, o reformu pojišťování všeho druhu, jakož i úpravu a soustředění prostředkování práce. — Dne 13. srpna

otevřel dr. Lueger obecní úřad pro sprostředkování práce ve Vidni.

Z pražské „sociální“ politiky. Městská rada Pražská ve schůzi své dne 30. září t. r. schválila návrh městského rady, J. O. Jecha — protestanta, ježž učinil v hospodářské komisi. aby totiž nadále odpadly zvláštní příplatky, které se dávaly kočům v obecních dvorech za práce jich — konané v neděli (!) a ve svátek (!), ježto prý byly nedávno platy jejich upraveny. To jest opravdu velmi pěkná „úprava“ platův. Nevíme, jestli tento návrh jest plodem obecní komise úsporové, o které utrhačné jazyky tvrdí, že bude choditi se zavázanýma očima, ale přece jen jsme nejvýše dychtívi, co tomu řekne „moderní komise sociální“, již na pražské obci vymohlo národní „naše“ sociální dělnictvo. Za koni kočové . . . !

Sjezd služebných dívek, ježž konal se v srpnu v Haagu, vyslovil se pro zrušení zpropitného, pro zřízení odborných škol, ústředních kuchyň, práden a topíren, jakož i pro normální dobu pracovní.

Letošní (šestá) zemská porada učitelstva markrabství Moravského, konaná ve dnech 5. a 6. září 1898 v Brně, měla průběh klidný a vážný; z jejího velmi věcného i zajímavého jednání vytýkáme zde toto: Ve příčině úlev ve školní docházce, odsouzených jak pro vyučovatelskou, tak pro „vychovatelenskou úlohu“ školy obecné, stalo se usnesení, aby zrušeny byly všechny úlevy ve školní docházce, a aby důsledně provedena byla šletá školní návštěva. Pravda sice jest, že úlevy ve školní docházce v nejednom případě jsou na nemalý prospěch jak dítěti, tak jmenovitě rodině; ale při tom dlužno též otevřeně doznati, že této zákonné výhody se velmi zhušta a měrou velmi značnou se strany nesvědomitých rodičů zneužívá. — Navrženo bylo zřídit pro opuštěnou, mravně zpustlou a zanedbanou mládež školní okresní útulny (nákladem státu, země, okresů, obcí a rodin). Po rozumu porady je to jediný (!) prostředek proti vzrůstající zločinnosti a mravnímu úpadku mládeže. Ústav by měl býti zřízen vždy jen nejvýše pro 100 dítek. Nesouhlasíme s dodatkem návrhu, aby se při věci užilo též přebytků pokladen sirotčích, těch ať se užije raději a výhradně ke zřízení okresních sirotčincův, jak už navrhoval redaktor „Rozhledů po lidumilství“, JUC. Fr. Cyrill Vlček, roku 1896 ve své řeči „K organizaci dobročinnosti“ pronesené ve schůzi „Katolicko-politické jednoty pro království České.“ (Srvn. „Večerní Noviny“, č. 36. a 37. ročn. 1896) — Porada vyslovila se též rozhodně proti polodennímu vyučování, žádajíc, aby tam, kde už bylo zavedeno, bylo co nejdříve zrušeno. — Z volných ná-

vrhův připomínáme návrh Josefa Koněrzy, aby příslušné úřady přísně k tomu hleděly, by školou povinná mládež neměla přístupu do místností, kde se lihoviny nalévají; jakož i aby takové místnosti byly zavírány v neděli a ve svátek po dobu služeb Božích a denně od 8. hodiny večerní. — Zmínky též zasluhuje návrh Doležalův, aby každá osada měla pro malé dívky svou opatrovnu.

* * *

V Turině počátkem měsíce září t. r. konány byly dva sjezdy. Dne 4. září konán **sjezd Marianský** za přítomnosti 22 biskupův a hojného účastenství věřících Průvod z kostela sv. Vavřince do metropolitního dómu, jenž byl nádherně osvětlen a vyzdoben, byl velikolepý. — Ve dnech pak od 5. do 7. září shromáždily zajímavé porady **dobročinného sjezdu** do Turina vynikající muže všech stavův a vrstev. Statistika dobročinnosti ukazuje, že severní a střední Italie jest bohatší na dobročinné spolky, nežli Italie jižní. Na 100 000 obyvatelů připadá v Piemontě 194, v Lombardii 136, v Ligurii 86, v Benátsku 79, v Toskáně 62, v Emilii 42, v Lacinu 26, v Umbrii 25, v Sardinii 22, v Abruzách 8. v ostatních provinciích jen 2 spolky dobročinné.

* * *

Koncem měsíce srpna t. r. konal se ve Spojených státech Severní Ameriky **sjezd německých katolických spolků**, na němžto utvořil se i spolek katolických učitelův. Ze spolků těch obzvláštní zmínky hodny jsou dva spolky, totiž ústřední spolek německých římských katolíkův a spolek německých katolických jinochů; první má již 575 místních spolků se 48.791 členy, druhý 152 místní spolky.

Obsah „Obrany“ :

Na mylném kameni. — Kompaktata. Kapitola z české krise. Podává Jiří Sáhula. (Pokračování.) — Novoprotetantismus a liberalismus proti církvi. (Volně dle Haulleville-ova: „Budoucnost katolických národů.“) (Dokončení.) — Z populární přednášky o Rusku. — Časové zprávy. Literární příloha: Divadelní listy. — k. (Pokračování.) — Lesklý povrch. (Obrázek.) Napsal Bohumil Brodský. (Pokračování.) — David Leopold Witt, král. pruský vrchní fin. rada.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

Literární příloha.

Číslo 10.

5. října 1898.

Ročník II.

Divadelní listy.

(Pokračování.)

Do doby emigrantské padá též drama Stroupežnického „Siroťci peníze“ totiž do r. 1647. Názor shledáváme tu po historické stránce poněkud více vytríbený, ovšem že částečně na úkor zásady náboženské. Vynasnažíme se opětně, abychom historicko-náboženské stanovisko co nejsprávněji vytkli. Hrdinkou je paní Zuzana Černínova z Chuděnic. Má u sebe malou vnučku Zuzanku a dva sirotky. Úvod vede nás do ložnice paní Černínové a představuje nám kus dětského štěstí čistých duší. Otec malé Zuzanky, císařský generál, je v poli proti Švédům. Sirotky chová paní Zuzanka u sebe dle starobylého zvyku království Českého, že vrchnost a paustvo jsou nejvyššími poručníky všech sirotek na gruntech svých. Láska těchto dítek a jich vděčnost k dobré paní působí dojemně. Tu přitrhli Švédové do země nesmírně už zubožené. Čabelický ze Soutic je jich nejvyšším vůdcem. Paní Černínová, uslyševši zprávu, takto u sebe teskně rozvažuje: „Čabelický ze Soutic! Této země český rodák a nyní vůdce její nepřátel! Ó, v jaké hrozné konce to došlo s lidmi této země ubohé. Čabelický ze Soutic! S kalichem v ruce a s žalmův zpěvem tesklivým na rtech s exulanty českými z této země prchal jinoch po té hrozné bitvě tam nad Prahou. A nyní — po letech mužného věku dospěv, s mečem v ruce s pluky soldátův švédských sem se vrací. S mečem v ruce a s pochodní plápolající! Mečem vraždí lid ubohý a pochodní vesnice spaluje v popel, jež vítr roznáší, že sotva stopy zůstane po příbytcích lidských.“ Toť zajisté jednou i na divadle slova historické pravdy. Zatím bouří se vojsko pro nezaplacený žold. Čabelický slibuje ho, neboť uložil na panství paní Černínové 5 000 tolarů kontribucí. Dnes dobíhá termín. Jak by se nad tím nepolekala paní Zuzana, vždyť po dlouhá léta vše vyrabovali jednou císařští, podruhé nepřátelé. Děti, které mají po rodičích peníze, jež paní Černínová v uschování vzala, v rozkošné své lásce nabízejí je za kontribuci. Není ovšem přijato. Zatím přijde Čabelický, hrubý a drsný, který přináší kalich a starou víru. Vytýká zle Černínové, že zapřela víru Husovu, že je tedy lživá a falešna. Černínová se hájí důstojně a směle. Přiznává, že vyrostla ve víře pod obojí. Ale nic jí jiného nezbylo. Stala se vdovou se čtyřmi sirotky. Přišel rozkaz, aby se buď stala katoličkou, nebo při ztrátě statku vyšla ze země, zanechavši tu děti. Co měla učiniti? Z lásky k dětem, po velkých bojích a strastech duše přijala zevnější způsobu uctívání Boha pod jednou. Vždyť je jeden Bůh. Má o tom celou řeč, líčíc zároveň své obavy v příčině dítek. Čabelický vyrozuměl z toho, že chytrému pravdy kroucení a falše okrašlování hrubě brzy se přiučila od svých mistrů velebných otců

societatis Jesu. Ale to je vedlejší, nedá-li 5000 tolarů, dá jí dvůr vypáliti. Vražděte třeba, dí Černínová. Vy jste sice stáým zůstal u víře pod obojí, ale nyní pod její heslem a štítem zemi rodnou plundrujete, šacujete, pálíte a vykrádáte, jako prostý lupič a Petrovský. Peněz svých nemá a z ubohých sedláků, kteří vojanskou loupeží tak zmrzčili, že sebe, ženy a děti jak ta boží hovádka v pluchy zapráhají a krvavým potem — až srdce lítosti zsedá a oko slzami se kalí — ořou, jich vydíratí nebude. Těch lidí ubohých utisknouti nehodlá. Odejde.

Čabelický mimo jiné takto k sobě hovoří. Má pravdu? Ne, ne, nikoliv! Ten lid, který v pětmečítma letech zapomněl, že na rynku Staroměstském heroicky za víru českou katu pod meč hlavy své kladli nejlepší této země mužové; ten lid, který pro zachování dobrého a teplého bydlá víru otců mění, jako zvěř svůj kožich na zimu, an zatím nejlepší této země rodové — žebráčkou mošnou v ruce v cizině se potulují a bídně hynou? Ten zbabělý lid šetřiti? Ne, raději z kořene je vyhubiti a s nimi všecku hanbu země té. Vzpomínka na těžké utrpení těch chudých poutníků tam v cizině a pohled na ty, již ze své pronevěry zde rozmařile tuční, rozpaluje mou krev — — Nyní vzpomene na opuštěnou ženu. Z listu, jež čte, se doví, že dítě zemřelo. Cizá země ho pohltila, jen kadeř mu zůstala. Je schvácen. Tu přijdou děti a aby zachránili svou dobroditelku, prozrazují, že mají 5.000 tolarů a kde. Nastanou opět kruté scény s paní Černínovou, ale peníze se nenajdou, ukryla je zatím jinde, pod poduškou dítěte. Neustoupí, nevydá je. Uvažuje mezi jiným takto: „Ó Bože nejmilejší, jak hrozný jsi ve svých soudech. Nasílím vyrvali nám z rukou i srdcí kalich, znak naší víry staré. A nyní z Tvé vůle snad, ó Pane, krajané vlastní se Švédy přicházejí, aby nás bídně hrůzami války trestali za tu naši slabost a pronevěru. Kdo vyrozumí soudům Tvým?“

Čabelický peněz nenašel a zuří. Zatím děti vyznaly, co učinily. Čabelický hledá i v ložnici. Překrásná, rozrušující nastane scena. Na jedné straně úzkost ale i nezlomná pevnost paní Černínové, na druhé straně bezohlednost Čabelického a jeho boj, když chce prohlédati postel pod spícím dítětem; vzpomínka na vlastní zemřelé dítě ho zdržují. Odejde. Peníze sirotčí jsou zachráněny, ale dvůr je zapálen. Na konec je apotheosa paní Černínové, veliké Češky, upřímné a věrné.

Charakter exulantů je tu historicky správně v Čabelickém vylíčen rovněž i poměr jich ku vlasti. Na snadě je i myšlénka, že zapření víry pod obojí znamenalo vlastenectví, skutek pro národ a vlast blahodějný. Ale to nebylo odpadnutí, to byl návrat z poblouzení. V té věci není tedy stanovisko správné. Ale i tak musíme býti spokojeni, neboť toho věra sotva lze se nadíti, že by v kollisi mezi katolictvím a protestanstvím naši spisovatelé tak hned zaujali správné, že víra svatováclavská jest ten dějinný odkaz národu, je dražší a vyšší dobro než všecko ostatní. Když paní Černínová z lásky k dětem a z lásky a pro čest k vlasti zapřela víru, přinesla prý obět zemi. Ba, bojí se, nejsou-li války trestem Božím za tu pronevěru. Je to zajisté stanovisko pravdě bližší a méně protestantsky a historicky stranické, než s jakým se shledáváme jinde, kde i to ničení vlasti exulanty a jich odchod z vlasti bývá veleben, jakoby vycházelo z vlastenectví a mravní stálosti u víře, ale správné není. Správné by bylo a paní Černínovou a celého ducha nad předsudky by

povzneslo, kdybychom viděli, jak přišla k víře ne z přinucení, z nouze nebo z oběti pro vlast, ale z poznání pravdy, vzpomínkou na svatovácl. tradice, na velikou a slavnou minulost česk. království. Výlevy Čabelického o nejlepších mužích, kteří na Staroměstském náměstí byli popraveni lze ovšem připustiti jako bludné přesvědčení protestanta, ale pravdivé není; rovněž ne výlevy o těch nejlepších, jež za hranicemi v bídě hynou. Poukázání na jich bídu a „blahobyť“ — domnělý — odpadlíků od protestantismu ukazuje správně, proč a zač ten boj. Rovněž vzácné je u nás přiznání paní Černínové o díle exulantů s nepřátely hubícími vlast. Něco podobného u laiků shledáváme jen ve vážných dílech historických. Dalo by se ještě leccos říci. Spokojujeme se aspoň s tím, že „sirotčí peníze“ neplují aspoň v starých proudech protestantských a nehistorických předsudků. I to je pokrok. Byly dávány šestkráté, ač umělecky stojí velmi vysoko a jsou též velice dramatické. Ale není divu, i tato malá koncese pravdě musí si asi teprve raziti cestu z bludiště historicky svedeného národa. A to není snadné. Kdo ví jaké „intimní kritiky“ bylo za to nejen pisateli ale třeba i řiditelstvu snášeti! Velice nesprávné je stále míchání pojmů „vyznavačů pod obojí“, „protestantů“ a „Jednoty“. Nebylo větších nepřátel mezi sebou jako mezi vyznavači pod obojí a ostatními sektami. Kališníci byli sice sekta, ale česká sekta. Příslušníci její raději přijali katolictví nežli protestantism. V době vynikání jednoty dlužno je považovati za stranu českou, a katolíkům blízkou, byť ovšem velice sešlou. Jednota bratrská, která sama vyvíjela se v sektu, formálně a materiálně různou a s postupem času víc a více se různící, až pozitivní náboženské stanovisko skoro opustila, přešla v protestantism, přimknula se k duchu mimočeskému. Dlouho se sice tajně zakrývala kališnickým kalichem, aby mohla požívatí práva a výhody uznané církve, ale to byla přetvářka. Nelze tedy nikterak mluvit o kalichu, a mysliti na kališníky a na Jednotu nebo na protestanty. Kolem roku 1540 nelze více mluvit o „české Jednotě“. Už rozhodovaly v ní vlivy cizí, nejdříve jen theologicky, potom i socialně, národně a politicky (Srov. Winter I, 61.) My, katolíci, máme také osobní zájem v tom, aby tak důležité rozdíly nebyly zmateny. Tímto zmatením moderní kališnické sympatie přenášeny jsou i na Jednotu, ba i na protestantism oné doby, že mluvením o Jednotě, kde má býti řeč o něm. protestantismu, činí se tomuto na náš úkor historicky falešná reklama, že všeseka nepřítel a všecken boj sekt mezi sebou namířen se zdá proti katolíkům, ač v hájení vlasti a v boji proti sektářům kališníci a katolíci byli na straně jedné. —

Do doby protestantské, do roku 1620, tedy do doby panování zimního krále Bedřicha Falckého, padá historické drama Smiřičtí od J. J. Kolára. Jen pozadí je historické, drama a tragiku tvoří více děj osobní nežli zásadní. Z rozhovoru sluhů v domě pánů Smiřických v Praze, prošpikovaném známými nám už vtipnostmi páně Kolárovými, dovidáme se, že na rodě Smiřických leží jakás kletba, že Jan Smiřický za Poděbrada byl pro zradu zemskou stát, že p. Jaroslav Smiřický odpočívá dle pověsti v pekelné Jeheně (Gehena), že zahubil Jiřího Popela z Lobkovic slavné paměti, a že pak podivným způsobem vzrostl majetek jeho, že jsou v rodině všelijaká podezřelá úmrtí. Zbývají šílený Jindřich Smiřický a dvě sestry, jež se rvou o obrovské dědictví. Mladší Salomena osočila starší svou sestru Kateřinu ze smilství,

pročež byla Kateřina, která jediná má právo na dědictví, na Kumburku vězněna. Otta z Vartemberku ji unesl a dal se s ní oddati. Salomena chce zločinně získati dědictví a za nástroj jí slouží regent domu Jareš, bídík, který z lásky k ní skoro všechno příbuzenstvo její se světa sprovodil. Právě odbývající se pohřeb mladého, náhle skonavšího Albrechta Smiřického dává pánům, věrným hajitelům svobod zemských a víry protestantské záštitě mocné, podnět k různým domněnkám. Snad stal se „obětí neukojených v pomstě papežníkův“, snad jiný osud neblahý ho zničil. Za čtení zfalšované poslední vůle zjeví se Kateřina, obviní Salomenu a Jareše ze zločinu. Ale Salomena se nebojí, vše popře, a více ještě obviní Kateřinu, že „co nástroj strany papežnické pokladů Smiřických chce užít k tomu účelu,“ by svrhla prapor svaté, hrdly a životy pracně vydobyté církve do prachu a Bedřicha vypudila ze země.“ Kateřina se hájí: „I soudem božím mám být vyděděna, že jsem zůstala věrna víře svých praotců a že neuznávám toho krále hejřila, kterýž byl pouze zvolen a korunován přičiněním pánů odbojných? Manželu Salomeny Slavatovi vyčte, že nevěrně odpadl, kdežto strýc jeho Vilém stál vždy věrně při straně císaře a náboženství.“

Historicky zbarvena jsou ještě i jiná místa. Odbojní čeští páni nejvíce hovoří o běžích válečných. Ovšem, vždyť jde o to, aby jich odboj stal se vítězným a tudíž i právem. Slyšíme, jak si nařikají na rozmařilost královu a celého dvora jeho, na ochablost ve válce, na nehybnost německé evangelické unie, na bídu a nouzi všude mezi lidem, na hrozivé strojení se do války císařovo. Tak je zle, že i Budovec lituje zvolení Bedřichova, který nešetrně se chová k víře pod obojí a k moravským bratřím. Vždyť císařští už se zmocnili Pisku a povraždili všecko: ženy i dítky. Ale má naději, že Bůh nedá jim, vyznavačům pravé víry a hajitelům svobod a práv české země, zahynouti, by duchové temnosti dosáhli vrchu. Je mu sice v kruhu dvořanů okolo srdce, jakoby se nalézal v cizině, vidí, že Bedřich není samorodý český král a „našinec“, ale přes to chce hájiti vlast před cizáckým jařmem. Jareš tuší pád Bedřichův a proto podává o všech piklech zevrubné zprávy do Vídně; pro případ tohoto pádu bude zachráněn. Salomena chce se podrobit jeho chtíči, slibuje mu, že se stane i jeho ženou, když odstraní Kateřinu. Ale i Jareše podvádí, neboť miluje Fridricha, jménem svým upevní jeho trůn, odstraní jeho choť a stane se královou. Zajisté podařená obluda. Dostaví se i choť Kateřiny Vartenberk, který neuznává Bedřicha králem, a otevřeně to řekne, aby hájil dědická práva své choti, která byla pány vyděděna. On sám se provinil též. Jesuitům dal na Jičínsku útočiště, poskytl s chotí peněz Valdštýnovi, vyjednával s Buquoyem. Takový zbujník a vlasti rušitel, který napomáhá k tomu, aby blaho vlasti, hrdla a statky občanů padly do rukou krvelačných papežníků, musí býti potrestán. Vartenberk předpovídá jadrně pád Bedřichův, viní Budovce a pány, že vydali vlast v nerozvážné nebezpečí a Budovec mu odpovídá, že z něho mluví duch patera Lamormaina, král dává ho zatknout, ač měl bezpečný glajt pánů. Vartenberk nazývá Bedřicha větroplachem a Slavatu kata náhončím.

Také Dačický vystupuje v dramate. Je také cele Bedřichův. Velebí před ním bývalý blahobyť země, oslavuje mělničinu jako obraz jeho a přeje králi, aby byl druhým Karlem. Má se starat, aby každý svátek měl sedlák aspoň kapouna. Bedřich sám rád kapouny. Ale důležitější je jeho role před Kateřinou

v Jičíně. Tu však jest to i osoba jesuity P. Kajetána, již dlužno si všimnouti. Je Kolárovská, která dovede se dívati na kněze jen pod perspektivou Venuše, břicha a blbě pobožnostkářského fanatismu. Hned jak vystoupí, vidíme ho, jak pro ten boží truňk domlouvá hejtmanovi Friclarovi, aby raději napájel duši vínem božím. Podobně mluví i k šílenému Jindřichu, jehož šílenství je též zločinným dílem Jarešovým. Jindřich mluví páté přes deváté; ale blázní mluví někdy pravdu. Na patera Kajetána padají zmatená jeho slova. Jeť pater Kajetán bledého, přistárlého, poněkud úlisného obličejce, lysé lebky zcela bez vousů, velmi tichý v pohybech a chůzi, v černém oděvu. Jindřich náhle dí o obraze v knize: „Nechci ho, toho černokněžníka v tom černém plášti — on očaroval matinku, že zemřela, a sestru mou, že každého večera chodí sem do kaple a pořád se modlí. — Jdi mi s očí, ty černý muži. Zticha kráčíš s křížem shrbeným, zatáčíš oči, jak bys chtěl je pustit na paty, rukama lomíš v stálé modlitbě — tys zlý, zlý, zlý lidstva podvodník.“ Odkvapí. Pater Kajetán dí za ním: Hle, kterak vyšší prozřetelnost dobře učinila, že ho zbavila zdravého rozumu. Chorý jeho duch dává na jevo, že v něm již od přírody vložen zárodek, jenž naší vůli by se protivil, že, kdyby zdrav byl a pánem těchto statků, s čertem by se spolčil, tož s kalvinisty, by mohl nás vyhubit. Tu buší Dačický. P. Kajetán poznává jeho hlas z let, „kdy na Hoře Kutné v sodalitě řádu sedával „za plnými misami“; ano je to „starý Dačický, divoký to druhdy výtržník“. Dačický má důležité zprávy pro Kateřinu. Pater Kajetán ihned nastavuje zvědavě uši. Dačický, který poznává bývalého profesora. než „ho jiné slunce osvítilo“, odpovídá na pátrání paterovo, s jakou důležitou radou sem přichází: „aby nevěřila oulisným pokrytcům a lichotníkům, již jí chtí ducha zmást, by veliký majetek, jímž ona vládne, strhli na sebe. Pan Valdštýn v těchto pletichách též prý je zamotán. To chci jí povědít. Rozumíte, pane Kajetáne?“ Odpovídá se smíchem, „že paní Kateřina svůj majetek jen v úkon dobrých skutků obrací“. Z patera dělá si Dačický smích, neboť kněz může býti vedle špatností leda jen ještě směšný v očích takového veleducha. jakým je Kolár. Pošle ho tedy ven, aby okusil hrozny, jak se víno urodilo. P. Kajetán na pokyn paní Kateřiny jde „do těch kyselých hroznů kousnout“.

Nyní sděluje Dačický paní Kateřině, že manžel její je uvězněn. Kdyby se zřekla dědictví a prosila o milost, byl by vysvobozen, ale „šlechtný“ Dačický jí to ani neradí. Má dle jeho rady vydati nesmírný poklad — králi jako zálohu na čas. Kateřina se hrozí. Měla by podporovati válku krále, jehož neuznává, a zničiti víru a církev svou? „Je li vaše náboženská víra silnější nežli láska k manželu, pak ovšem poklad nevydáte,“ píchá jí Dačický. Bolí ho, „že je zcela v rukou důvěrníka svého, patera Kajetána, že svými penězi podporuje nepřátely víry pod obojí a, což ho ještě více bolí, českých národních svobod.“ Šlechtnost, odvrátiti ji, ho vlastně přivedla. — Pomíjejíce pichlavou potupnost scény a slov, opětne poukazujeme na zásadní a historickou nesrovnalost, že kališnictví a protestantství je tu házeno do jednoho pytle. Kališnický kalich byl už dávno zavržen. Ti, kteří k vůli němu tolik krve prolili, stali se jeho nepřátely největšími a sami žádali, aby zákon o dvojím toliko státním náboženství padl, sami vystoupili proti kalichu, jak významně dí dr. Kalousek.

Kateřina odpírá Dačickému dovozujíc, že náboženství její je ohroženo, poněvadž král je chce vyplénit, že ohrožena je i spása vlasti. Dačický ale

odpovídá: „Všecko, co vám leží na srdci, jest králem Bedřichem lépe zabezpečeno. Ta budoucí spása vlasti, kterou pater Kajetán zabezpečuje, dostane docela cizácký kabát a bude jako liška bez ohonu kusá po vlasti běhati. Vyhlazením víry evangelické bude prý též vyhlazeno národní vědomí, bratři Kajetánovi budou strojit hranice knihám, které česká věda vypěstovala, nejvýtečnější mužové čeští budou nuceni vystěhovati se do ciziny, aby uchránili, když je duch zde zabít, aspoň těla svá před záhubou. Jméno české bude beze cti a j.“ Na to přijde Valdštýn a úskokem chce její jmění získat, ale nezdaří se mu; spojí se tedy s paterem Kajetánem. Pater Kajetán slibuje, vždyť už tolik vtipu na to vynaložil, aby pokladu dosáhl. Bude tím spíše o to se pokoušeti, neboť Valdštýn slibuje, že pro jeho řeholi v Jičíně dům vystaví. Ale když blíží se Salomena s vojskem, uteče hanebně, když byl dříve ještě musil slyšeti hojnost potupných vtípů Friclarových, zanechav Kateřinu jejím osudu. Friclar přivede Valdštýna, ale pozdě, neboť Kateřina zatím vyhodila celý zámek i s poklady do povětří. Jeho celá úloha je tudíž hanebná.

„Smiřičtí“ měli jen asi 3 představení, dost, aby zplodili hodně zlého. Osoba Bedřichova nevystupuje sice příliš sympathicky. Není ostatně vypracována, takže dojem její záleží na způsobu představení a hře. Historický děj smutného jeho kralování činí dojem daleko příznivější, než jak neblahá tato událost českých dějin, jež patří zajisté k nejpotupnějším v historii českého národa, zasluhuje. Ve slovech Dačického tento smutný protestantismus je veleben přímo, v ohyzdné osobě patera Kajetána nepřímě. Rozřešení dramatu nepřináší do historicko-náboženského jeho pozadí žádného světla, takže s uvedenými právě dojmy odcházíme, neboť tragika osob nezatačuje ho. Proto dlužno i drama „Smiřičtí“ připočísti k oněm kusům, kterých v zájmu vzdělanosti, historické pravdy, ušlechtilosti a vlivu na lid dlužno svrchovaně litovati

Do třicetileté války padá též drama Kolárovo Monika. I zde tragika děje je s historickým pozadím tak sloučena, že nelze z kusu vytknouti proto historické stanovisko prostě, ale dlužno je podati i s charakteristikou osob. Nezbyvá nám tedy nic jiného než sledovati děj v dramatu dle jeho vývinu. Bolesné výlevy tajně vrátivšího se vystěhovalce budí v nás historickou situaci dle otřepané českoliberální šablony. Lambert vypovězenec si nařiká:

Panství jsem odvykl. Dvanácte let vyhnanství
mou hrdost sklátilo, a milost — milost
zapřít mě naučil nepřítel můj.

Jeho sluha Ondřej ho těší:

Dvanácte let to těžké břímě kletby
již vlečete — vyloučen z vlasti, —

a nyní si chcete zoufat? Lambert se domníval, že z „pobitých životů rekovných mučeníků vypučí nový květ, že opět vzejde dennice blahodacujícího míru ztrýzněné vlasti,“ ale je zklamán. „Spěchal s vítěznými Sasy k Praze, zaradoval se, že Sasíci vztyčili vítězné své prapory v Čechách a že mu otevřena cesta k domovu,“ ale je opět zklamán. S věčnou láskou v srdci k drahé zemi dýchal radostně vzduch otecký, ale nenašel, čeho doufal, nenašel ni choti ni dítek; slavné jméno Felseckých, své rodiny našel — přibito na šibenici! Už má toho bídného života dost; jen jeden čin chce ještě vykonat,

pomstíti se zhoubcí svého blaha. Pomstu vznítily prý v duši jeho zloba a hřích, jichž se stal obětí. Vystoupí Monika v mužském přestrojení. Jí se Lambert přiznává, že sloužil pod praporem českým, když poprvé vtrhl Thurn do Rakous. Ona na to odpovídá: „Tedy jste přece stával po boku lva českého!“ — „Hlučné ty doby zahynuly jako krátký, krásný sen. Ó, já vám rozumím! Mnohý statečný muž musí teď v cizině se potulovati a žítí, jak mu náhoda nadělí.“

Vystoupí Věrnosta z Adlaru, nejvyšší sudí, jež byla Monika s bratrem vytáhla z vody. Poznává však Lamberta, s nímž vede dost ostrý rozhovor. Když odejde, uvažuje:

On jest to — poznán jsem a prozrazen.
On jest to, a veškeré pekla hrůzy
jsou v jeho průvodu. Ba, bylť to jeho
hled mrazivý, pronikavý, ten samý
sršlavý zvuk hlodavé nenávisti,
i tentýž jedovatý úštipek
na ústech zsinalých — všechny ty hrůzné metly,
kterýmiž mne vyšlehal z rájů pozemských.
— — — Nemá již na tom dosti,
že mne vypudil licoměrným skutkem
z milené vlasti? neukojil tím
divý svůj vztek, že odtrh' srdce
od srdce, chotě od choti, že vyhnal
a věčnou hanbou přikryl moje dítky?

Zmocní se ho myšlénka, aby se pomstil nad nelitostným dravcem tím, ale pak se přemůže. Nemůže! Jedna matka je zplodila. Je to padouch, ale nedá své svědomí za jeho život. Chce umřítí v ctnosti. Ale Monice prozradí, koho to zachránila: „Hrozné to jméno všecku krev z tváře vám vyžene, každý vlas na hlavě vzhůru zježí, a jste-li věrný syn své vlasti, krvavými slzami oči vám zatopí. Je to Lazar Kolona Felsecký.“ Monika se děsí, že by to byl král všech lotrů, nechce věřiti. Lambert musí přísahati. Přisáhá „anděle pomsty!“ (totiž Monika). Z očí ti jiskří božský hněv, s důvěrou mne to k tobě vábí. Ano, přísahám! Vrah mého jména, vrah mé ženy, vrah mých dítek, vrah mé vlasti je to. Tyto tajné dvěře vedou do jeho ložnice, tam se válí krvavý kat v lůně vražednických snů.“ A Monika hotoví se k pomstě. Modlí se:

V boha se spoléhám, v něj důvěru svou skládám.
Ó slyš mne, věčný soudce na nebi,
jenž nad hvězdami naše skutky vážíš!
Zde klečím, slabá dívka v prachu před tebou,
v skroušené modlitbě o tvou pomoc
žebřám. Osvětiž mne své lásky paprskem,
posilniž ruku mou na zdárný oučinek;
veď mne, Spasiteli, po stezce krvavé,
bych osvědčila před veškerým světem,
že posud na zemi tvých soudů vykonání,
byť slabou rukou jen, na ohavce se sklání.

Zatím Věrnosta z Adlaru (vlastně Kolona Felsecký) uvažuje, co činiti. Poznal bratra, a pekelné příšery krvavé minulosti vracejí se zpět do duše jeho. Snad chce se bratr mstítí. Dábel nespí, proto třeba jednati. Hlava jeho propadla katu, nebo jeť odbojník a přítel Bedřicha Falckého. Pošle pro blízkou

posádku a zničí ho. „Svědómí? Hřích a peklo, soud nadzemský? — hloupé to myšlénky jen sprostého rozumu! Není jiného světa a soudu. Nic jsem nezavinil; an jsem jej zkazil, hájil jsem práva obce, kdežto on se jitřil. A Klára? Pohrdla mnou a já jsem s ní nakládal dle práva chtíčů svých. Necht' to i bratr! Byl vždy měkký, srdečný . . . uškrtím ho v pasti.“ Přejde Monika, dcera Lambertova (Benedikta Felseckého). Vyjmenuje všechny zločiny. Mimo jiné:

Starší bratr (Kolona) s lstivým obmyslem
přistoupil k odbojníkům, a taktéž
mladšího bratra (Benedikta) svého přemluvil,
by přidal se k straně nového krále.
Když to dle jeho rady učinil —
dejte pozor, co přijde — tu hned on,
starší bratr, jej zrádně opustil,
se všemi dopisy a listy falešnými
odkvapil ke dvoru a tam
ze zrady hrdelní vlastního bratra
hanebně obvinil a tak, hle, docílil,
že musil po bitvě na Bílé hoře
na překot uprchnout.

Pak znásilnil choť jeho, ji vyhnal i s dítkami. Těmto uložila matka umírajíc hroznou přísahu pomsty. Tu vykoná. Zavraždí ho. Je to otec Odolanův, jenž miluje Moniku. Seznámil se s ní v boji proti lutherským odbojníkům, kde mu zachránila život a přiznala se, že je dívkou. Monika je dcerou Lambertovou. Hrozné je poznání. Otec zavraždí z lásky svou dceru, aby ji uchránil potupné smrti, a ona mu za to děkuje.

Drama je silně upřílišněnou tragikou. Vše je tu hrozné. Stanoviska historického tu není, nýbrž kus je více tragikou rodinnou. Vrhá ovšem stín na vítěznou stranu bělohorskou, poněvadž tragika kusu zrcadlí se jaksi v tragice pobělohorské. Ale není tak silná, abychom se pouštěli do kritiky. Drama je chudou a naivní shakespearskou imitací, ovšem jen dle formy. Divoká a naivní jeho romantika, nemající pro nás žádné dějinné přitažlivosti, a zmatenost pojmů náboženských a psychologických nezíská mu v moderní době asi trvalých přátel. Naše ukázky necht' poslouží aspoň k osvětlení jaký podivný duchovní obzor a jaká formelní slátánina stačí na drama velikého slohu.

(Pokr.)

Lesklý povrch.

Obrázek. — Napsal BOHUMIL BRODSKÝ.

(Pokračování.)

Za ta slova zlíbala Zdenka otce a už při všech výtkách byla klidnější.

Kukla se dověděl, jaký odpor proti němu panuje. S ostýchavostí sobě vrozenou vyhýbal se nyní setkání s rodinou Typlovou a spokojoval se, mohl-li se Zdenkou promluvit na cestě několik slov.

On i Zdenka měli mocného příznivce v jemnostpánovi. Ten věděl záhy, kolik uhodilo, a napřed všechno uvážil. Když pak mu vnitřní hlas povídal, že by to bylo štěstím pro oba, ujal se jich bez ostychu. Mnohdy, když napřed o příchodu Zdenčině věděl, pozval Kuklu a s radostí pozoroval jejich rozpaky i radost ze shledání. Před jemnostpánem hovořili málo, více povídal y oči.

OVšem zaslechli při tom vždy nějaké vážné napomenutí, ale to přijímali rádi. Kládli jim na srdce, aby styků svých nerozmnožovali, aby se nepouštěli v dopisování a aby vždy jenom na veřejných místech se setkávali.

„Víte, že za vás bojuji.“ dodával vřele. „Nesmíte mi udělati hanby. Však my přece zvítězíme, a pak se maminka i Julinka přesvědčí, že jejich strachy byly zbytečné. Proto musí naše štíty býti čisté a zbraň počestná.“

Řídili se tím pravidlem až úzkostlivě. Když pak Kukla opravdu místo skutečného učitele obdržel, zatoužila Zdenka, aby se Julince vyskytl ženich. Přála jí hodného, hezkého, bohatého ženicha, který by třeba nad Kuklu vynikal. Ale aby už raději tu byl. Otcova slova, že jí ke sňatku svolení nedá, dokud se Julinka nevdá, byla vážná a byla jedinou překážkou.

Ale od jmenování Kuklova uplynul měsíc, a o ženichu ani pohádky. Zdenka byla smutnou, často si skrytě poplakala, a když jí bylo nejhůře, šla si požalovat k jemnostpánovi. Ten ji těšil a sliboval, že, nedostaví-li se do roka Julince ženich, on se přičiní u jejích rodičů, aby jí dovolili Kuklu si vzíti. Chtěje Zdenku obveseliti, vždycky ji škádlil, různé věci vymýšlel a s ní taškařil. —

Dnes, když se na ni díval, hádal, že nese nějakou dobrou novinu. Ještě se sice nerozhovořila, ale její vlahý pohled a stálý úsměv prozrazoval, že pro nic za nic za celonočním tancování nevydala se do Řeteče.

„Nebyla's zase včera hubována, že tancuješ jen s Kuklou?“ vyzvídal čtveračivě.

„Včera ne,“ zasmála se radostně, a lehounké červánky jí na tvářích naskočily.

„Co to, co to? Snad Julinka už našla ženicha?“

„Možná. Včera se velmi dobře bavila.“

„Podívejme se, to se dějí věci,“ vrtěl hlavou jemnostpán a zapomněl kouřit. „Koho pak chytla?“

„Vrchního správce z Vystrkova, jmenuje se Štěch. Je tam teprve asi týden a je dosud svobodný.“

„Tedy toho. Tak vida, čekala na pána, až přišel. Nu, jen aby to bylo něco od Berouna. Jaký pak je to kos? Já o něm slyšel, že dělá bastanta?“

„To dělá. Je hezky vysoký, silný, nosí plavý plnovous a vypadá dost mladě. Tatínek hádá, že je mu asi čtyřicet let. Dělá neustále poklony, mluví rád německy a zdá se mi, že se mnoho chlubí.“

„To by se výborně hodil k Julince,“ prohodil jemnostpán s jemnou narážkou.

„Mně to taky napadlo,“ přiznávala se Zdenka otevřeně.

„A co, dal něco na jevo?“

„Já u toho nebyla, tancovala jsem, ale jak naši doma vypravovali, mluvil prý dost jasně. Vykládal, že se neženil dosud proto, poněvadž neměl dosti výhodného místa, aby mohl náležitě vésti domácnost. Ale teď prý nebude již odkládat s hledáním nevěsty. Až dosud má u sebe svou tetu, ale je s ní nespokojen. Jakmile prý si najde vhodnou nevěstu, bude se ženit bez odkladu.“

„To by ještě nebylo nic,“ soudil jemnostpán.

„Ale on také jenom s Julinkou tancoval, dvořil se jí, lichotil jí, že je okouzlující. Naše Julka je dnes všechna šťastná.“

Zdenka se rozpustile rozesmála a jemnostpán s ní.

„Vidiš, už budeš mít pokoj. A co pozvali ho vaši?“

Pozvali. Povidal, že by býval i bez pozvání byl tak smělým a že by byl přišel některého dne složit poklonu. Jsme prý blízcí sousedé, naše lesy hraničí s lesy panství, na němž je teď vrchním úředníkem, a že bude o to dbáti, aby panovalo navzájem přátelství a shoda. U nás je teď zmatek. Obě služky musí leštit podlahu, klepat koberce, a Julinka poslala si již pro švadlenu. Chce několikery nové šaty, a tatínek proto utekl do lesa. Maminka chce hued

několik stovek, a kde je má chudák tatínek vzíti? Beztoho je to na něj mnoho, co dělá pro nás pro všechny.“

Poslední slova pronesla moudře, jaksi lítostivě, a jemnostpán jí přikyvoval.

„Ba. K čemu tolik parády? Stojí-li ten vrchní správce o Julinku, ať si jí vezme tak, jak je. A nestojí-li, k čemu dělat marné útraty. Nu, nás to nepálí, nebudeme hasit. Ale myslím si, že asi ty máš z toho větší radost, než Julinka.“

„Mám,“ přiznávala se bez nucení, a oči se jí zaleskly. „Pak aspoň nebude doma poštěváček, a maminka se dá uchláholit.“

Do dveří vcházela Tonička nesouc čokoládu.

„Tak, tady je trochu čokolády. Sedněte si, Zdeničko, a papejte,“ povídala blučně. „Mám jemnostpánovi také přinést?“

„Třeba, a vy si to sem taky přineste. Pak vám povím novinu.“

„Jakou? Co se stalo? To Zdenička něco nového přinesla?“ Tonička podepřela si boky a hořic zvědavostí, dívala se na jemnostpána i Zdenku.

Tato by byla ráda pověděla, ale jemnostpán jí zahrozil prstem.

„To ti povídám, ani muk,“ prikazoval přísně, a celá tvář se mu leskla radostí, že mohl podrážditi Toniččinu zvědavost. Byla to její slabá stránka, a marně snažil se jemnostpán už dávno tomu ji odnaučiti.

„Jemnostpán nic jiného neumí, než si z mé staré osoby tropit žerty,“ hněvala se teď doopravdy. „Ale počkají, až já budu něco takového vědět také jim to udělám.“

Protože však byla přesvědčena, že se noviny nedoví, dokud nepřinese čokolády, klusem utíkala do kuchyně a nežli se kdo nadál, už tu byla zase s dvěma hrnečky vonného nápoje.

„Vy jste, Toničko, k stáru jako mladice,“ podpichoval jemnostpán. „Máte nohy jako strunky a běhat umíte, až se bojím, abyste nedostala souchotiny.“

„Že odtud uteku,“ slibovala rozlitostně: „Jemnostpánovi se to směje, když mu tady Zdenička už půl hodiny povídá. Ale já nešťastná ženská odsouzena jsem jen k té plotně a hospodářství, kroku ven neudělám a když se chci něčeho dozvědět, už mám na taliřku, že jsem zvědavá. Tak jaké radosti na tom světě mám?“

Sáhala po zástěře, aby utírala slzy. Ale tak daleko svůj vtip jemnostpán dohnati nechtěl.

Nu, nu,“ řekl chláholivě. „Snad se známe? A tuhle Zdenička ví, jak to myslím. Jen si sedněte, a já vám to povím sám. Julinka se snad bude brzy vdávat, našel se ženich.“

Tonička zapomněla na pláč. vyvalila oči a zvolna obrátila hlavu ke Zdence.

„Je-li možná!“ vydechla překvapeně. „Nu, tohle je novina. A koho si má brát?“

„Ještě si nebere nikoho, ale ženich je tu. Víte, jak tu vypravoval Vyrtrkovský šafář, že mají nového vrchního správce a že je to hrdý a pyšný pán? Tak ten se včera držel Julinky a přijede prý do Stračina na návštěvu.“

„Vida, vida, udělá ta slečinka štěstí,“ soudila Tonička, nemohouc stále ještě z udivení se probrati.

„Jaké štěstí? Štěstí je až potom když už jsou několik let spolu, dobře se jim vede, a jsou spolu spokojeni. Tuhle naše Zdenička má štěstí. Já jí prorokoval, že aspoň rok si ještě počká a zatím to nebude snad trvat ani dva měsíce. To by pak byly dvě svatby najednou.“

„Arci,“ kývala vesele Tonička hlavou. „Na to jsem ani nepomyslela.“

„My s Julinkou spolu svatbu mít nebudeme,“ řekla Zdenka určitě.

„A proč? Ona nechce?“ divila se Tonička.

„To ne, my jsme o tom ještě aemluvíly. Ale já sama bych nechtěla. Ona dělá velkou paní a snad by se za Kuklu styděla. A proč bych dala

k takovým věcem dojit? Ať si udělá Julinka svatbu hodně veselou. Já ji toho budu ze srdce přát. Dojde-li k mé svatbě, dáme se s Kuklou hezky časne z rána oddat, aby bylo málo diváků a málo pomluv, a bude to také tak. Jemnostpán k vůli mně jednou si přivstane, že ano?

„Třeba o půl noci,“ sliboval jemnostpán se smíchem. „Ale nechvalme dne před večerem a netěšme se na to, co není dosud jisté. Až budou ohlášky, pak už bude veseleji.“

A tak povídali si všichni tři, těšili se a dělali plány do budoucna. O čtvrté hodině zvedl se milostpán, odešel se do svého pokoje převléknout a pak volal na Zdenku, dosud s Toničkou v kuchyni hovořící. Bílý piněl, jenž s milostpánem chodil na procházku, štěkal naň, kňučel a kroutil sebou jako malý komediant. Náruživě rád chodil na procházku. Tu prohlédl všechny sině Řetečských sousedů, na každého zabafal a s jinými psy zataškařil. Protože běhal hodně napřed před jemnostpánem, věděl každý, jakmile jej spatřil, že nedaleko za ním jde Retečský pan farář a osobní děkan. Kluci na to znamení hledali spásu někde za rohem a velcí hrnuli se k jemnostpánovi, aby mu políbili ruku. S každým se drobátko zastavil, poptal se ho na to a ono a už klusal dale. Lidé se naň usmívali, a celý výraz jejich tváří svědčil, jak vroucně svého jemnostpána milují.

Zdenka, kdykoliv jemnostpán s ní šel na procházku, měla radost. Cítila se jaksi povýšenou tím, že kněz ode všech oblíbený a takové vážnosti požívající jest jí otcovským přítelem. Dnes měla radost dvojnásobnou. Její mysl byla cele zaujata včerejším večerem. Vyhlídka, že nejvroucnější její tužby budou uskutečněny, plnily ji sladkou rozkoší, a ona se cele poddávala tomuto kouzlu.

Šla s jemnostpánem Řetečí a usmívajíc se dívala se brzy před sebe kamsi do nekonečna, brzy na jemnostpána. Byl dnes ve velmi dobré míře. Žertoval, poučoval Zdenku, kterak se má chovati. Přijímala jeho slova s oddanou pokorou, jako by vůbec jí ani nepřipadlo pochybovati, že slova jemnostpánova jsou zbytečna.

Bližili se ke konci dědiny.

„Půjde Kukla s námi?“ ptal se položertem, polodoopravdy.

„Já nevím,“ zarděla se a zmateně zrakem k zemi zabloudila. „Snad by šel, ale kdo ví, bylo-li by to jemnostpánovi milé.“

„Nu, počkej, bude-li u okna, zavolám naň,“ řekl a odchýlil se ze středu silnice více k řadě domků po levé straně stojících. V jednom bydli Kukla. Měl tu najatý pokojík s okny k silnici. U okna měl harmonium, na něž hrával.

Jemnostpán podíval se do okna a viděl kučeravou hlavu Kuklovu. Zakýval prstem a už zase se ubíral dále. Okem mrskl po Zdence a usmál se. Byla jako oheň a rozpačitě si hrála se slunečником.

Za okamžik ozvaly se za nimi chvatné kroky. Jemnostpán se zastavil, obrátil se a sáhl na klobouk.

„Dobré odpoledne,“ povídal přátelivě. „Nemáte žádné práce?“

„Nemám, jemnostpane,“ odpovídal Kukla také všecek rozpačitý a klonil se Zdence.

„Tedy pojdte s námi. Nebude vám škodit procházka po včerejším tanci. Znáte tuhle slečinku?“

Kukla se zdrželivě zasmál, podíval se vroucně na Zdenku a neodpovídal. Ona pohled jeho opakovala a pak oba podívali se na jemnostpána tak upřímně, oddaně, jakoby byl jejich otcem.

„Jak vidím, znáte se dobře. Pojdte, Františku, tuhle po té straně. Zdenička půjde po druhé. A teď mi povězte, kdo všechno byl na plesu.“

Schválně zavádlil řeč na jiné pole, aby oba mladí lidé nebyli rozpačiti a aby marně nedotýkal se jejich skrytých tužeb. Na takové myšlenky mají času dost, až před svatbou. Kukla se záhy rozpovídal a kde si nevěděl rady, pomáhala mu Zdenka. Vesnice už byla za nimi, a šli teď uprostřed polí

a luk, které počínaly se už zelenati a odívati jarním rouchem. Vzduch byl poněkud sychravý, ale jasný, a slunce klonic se k západu mile hrálo.

Jemnostpán poslouchal, co ti mladí povídali. Stále se usmíval, nebo radostný a klidný výraz tkvěl na jeho zarůžovělé, již ve vrásky se skládající tváři. Rozhlížel se kolem sebe a pátral po polích. Měl tu několik kousků rolí; některá byla již oseta, jiná ležela dosud mrtvě v hrubých brázdách. Jemnostpán pozoroval, jak se ozimy zvedají, a hádal, kdy pole oschnou, aby mohl sít. Srdečný hovor těch mladých působil na jeho duši konejšivě, a jemu se zdálo, že jejich přítomnost budi v jeho srdci jaro, vyvolává něžné vzpomínky a celého jej omlazuje. Sám tu a tam něco v jejich hovor prohodil, přelétl zrakem jejich tváře a pošvihuje si rákosovou hůlkou se stříbrným kováním, potutečně se usmíval.

Šli asi půl hodiny a blížili se k lesu, jenž jak mohutná hradba táhl se na pravo i na levo.

„Tak dost,“ řekl měkce. „Mé staré nohy nejsou na delší procházky zvyklé. Až v létě zase zvyknou a pak mě snad do Stračina zanesou. Zdenička poběhne domů, a my se vrátíme. Ji je hej. Běží jako koroptvička a byla by jistě už doma, kdyby mne nebylo. Vyřiď doma pěkné poručení, a až ti chvilka zhude, zaběhni k nám.“

„Pojďme, Františku,“ řekl rázně, „ať ji nezdržujeme. V lese je tma hned, a do soumraku musí být doma. Měli by o ni starost.“

Pinčl doběhl k Zdence, skočil na ni svýma zamazanýma tlapkama a zavrtěv ohonem, vracel se rychle za pánem. Ona se také ohléla a už chvatněji vykročila. Na pokraji lesa obrátila se ještě jednou a pak už chvátala stínem vysokých modřinů, které s obou stran lesa byly nasázeny a tvořily krásný špalír.

Jemnostpán s Kuklou vracel se zvolna k Řeteči. Hovořil sám teď vážně a váže z bohaté studnice svých zkušeností, dával mu různá naučení a pokyny, jež on z úst jeho přijímal tak rád, jak dobře byly myšleny.

II.

Nejbližší neděle zahrčel před Retečským kostelíkem kočár. Lidé byli většinou již v kostele, a kdo se opozdili, patřili zvědavě a uctivě na stkvostnou ekvipáž. Hádali hned, kdo to je, a pozorovali statnou postavu pána, jenž vyskočiv z kočáru, vzpřímen ubíral se k oratoři.

V sakristii strojil kostelník jemnostpána ke mši svaté. Při rachotu kol vyhlédl okénkem na náves a nakloniv se k jemnostpánovi zašeptal: „Vystrkovský pan vrchzí přijel do kostela.“

Jemnostpán jen maličko pokývl hlavou, jakoby řekl: je dobře a sáhal po kalichu. Ministranti zacinkali a jemnostpán svým drobným krokem, šeptaje modlitbu, kráčel k oltáři. Na kůru zahučely varhany, šepot mezi lidmi přestal, a velebná nálada zbožnosti jakoby zavanula prostorami.

Jemnostpán upraviv na oltáři kalich a sestupuje dolů ke stupni modlitbě, sběžně podíval se k oratoři, kamž chodila okolní honorace. U zábradlí seděla paní Typlová s Julinkou a Zdenka vedle nich klečela, modlíc se již horlivě z knížek. Paní nadlesní i Julinka byly samé hedvábí a zlato, a Zdenka ve svých prostých šatech se vedle nich ztrácela.

Za nimi stáli dva páni, Typl se Štěchem. Hlavy měli k sobě přikloněny a zdálo se, že si cosi šeptají. Jemnostpán mrzutě zakašlal. Neměl to rád, když ti „lepší“ počínali si v kostele tak, jakoby pro ně pravidla slušnosti v kostele neplatila. Ale pak se pohroužil v modlitbu, zapomínaje, co se kolem děje. Jen když lidé počali zpívati už druhý verš a on ubíral se od jednoho konce oltáře ke druhému, spokojený záblesk ozářil mu tvář. Rozeznal, jak slabý, chvějící se hlásek pojil se k ostatním hlasům. Znal ten zvuk, a byl mu velmi milým. To Zdenka, když se domodlila, zpívala s ostatními a jemu hned připadalo v kostele jaksi útulněji a mileji.

Po mši svaté měl výklad od oltáře. Hovořil nehledaně, vroucně a přirozeným hlasem. Bylo to, jakoby starý, svědomitý otec napomínal děti, které jej poslouchají s takovou láskou a nerušenou bedlivostí. Pomodlil se potom s nimi, dal jim požehnání a vrátil se do sakristie.

Když vyšel ven, připojilo se k němu několik rolníků a žen. Stál mezi nimi, vyptává se toho na to, jiného na ono, ale dnes pospíchal.

„Prosím vás, lidičky zajděte ke mně některý den. Já dnes dostanu návštěvu. Pan vrchní je v kostele a snad přijde ke mně.“

To byla omluva dosti vážná a pomohla jemnostpánovi ze zajetí. Za chvíli už seděl v pokojíku za kuchyní a snídal. Tonička zatím chvatně v pokoji na druhé straně síně stírala kde jaký prášek viděla, aby panstvo, jehož příchod jemnostpán ohlásil, nenašlo nic závadného.

Jemnostpán dokončil snídání, nahradil talár dlouhým, černým kabátem a vešel do svého pokoje.

„Už jdou,“ povídal,“ podívav se oknem. „Ten vrchní je nějaký kabrňák. Nikdo by v něm ani vrchního nehledal. Takhle barona, to spíš. Přineste, Toničko, trochu vína.“

„Už stojí vedle,“ oznamovala Tonička. „Já teď jdu do kuchyně. Pošlou mi tam Zdeničku.“

Vyběhla do síně a sotva vklouzla do kuchyně, už se otevíraly domovní dveře, a panstvo hrnulo se do prostranné síně. Jemnostpán otevřel dveře, ale ven nevyšel.

„Jen dál, jen dál,“ volal vesele. „Těším se, že dostanu tak vzácné hosty.“

Klonil se a podával ruce. Napřed paní Typlové. Pak vešla Julinka a dotknuvši se ruky jemnostpánovi, učinila nepatrný pohyb, jakoby mu chtěla políbiti ruku. Ale neučinila toho. Nesla dnes hlavu hezky vysoko a pamatujíc, že za ní blizoučko jde ženich, nechtěla se zahoditi. Zdenka už políbila ruku dobře, zasmála se na jemnostpána jasným úsměvem, a šelmovství jí zablesklo v oku. Rozuměl jí, že chtěla asi říci: Už vedeme ženicha, co pak mu asi řekne jemnostpán?

Za ní důstojně se přiblížil vrchní. Jemnostpán podíval se na jeho zarudlou a plnou tvář a stiskl mu ruku.

„Jsem tak smělý a přicházím složit poklonu. Jsem vrchní správce Štěch z Vystrkova.“

„Veliká čest, veliká čest,“ klonil se jemnostpán. „Zase nový koláturník. Myslím, že se budeme častěji vídati. Račte dále. Pěkně vítám, pane nadlesní. Co dělají zajíci a koroptve?“

„Zlobí to,“ odpovídal Typl hřmotně, potřásaje mocně jemnostpánovi rukou. „A jak se vede jemnostpánovi?“

„Tak jako vám ne. Pořád někde něco vadí. Už jsem stará rachota a melu, myslím, z posledního.“

Jemnostpán ani nic jiného neumí, než naříkat. A zatím, zaplať Pán Bůh, vyhlíží jako melounek.“

„Ale scvrklý. Račte se, panstvo, posadit. Víte, já už tady na vsi komplimenty zapomněl a jsem taky na ně starý. Tuhle vzácná rodina pana nadlesního mě zná, a pan vrchní mi už něco musí odpustit.“

„Prosím, neračte se k vůli nám obtěžovat,“ dvořil se vrchní. „My nebudeme dlouho obtěžovat. Pan nadlesní a milostpaní byli tak laskaví, že mě pozvali dnes k obědu a já použil té příležitosti a přišel jsem se panu děkánovi ukázat. Možná, že budeme mít spolu brzy řízení a tu je dobře, když se spolu napřed budeme znáti.“

Za řeči ochotně přistrkoval milostpaní a Julince stolice. Zdenka odběhla k oknu a dívala se na jemnostpánovy květiny.

„Zdeničko,“ volal tento na ni, „buď tak dobrá, přines z druhého pokoje víno a skleničky. Tonička má práci v kuchyni. Ano, jsem rád, že pana vrchního poznávám,“ obrátil se k panu vrchnímu, jenž vedle Julinky usedal

bera z jejích rukou modlitební knížky a slunečník. „Tea filialní kostelíček sv. Havla ve Vystrkově je ubožáček. Každý z předešlých pánů vrchních sliboval, že se ho ujme, ale zůstalo jen při slibech. Těším se, že budu tentokrát šťastnějším.“

„Učiním, co budu moci,“ sliboval vrchní, hladě si vousy. „S patronátními věcmi je všude potíže. Obyčejně nemají kostely jmění, a tak veškerá tíha padá na patrona. A ti páni koukají, aby jim panství hodně neslo, a aby nemusili činit velkých výloh. Byl jsem předešlého týdne navštívit pány faráře na našem patronátě, a všichni zpívají stejnou. Nevím, nevím, budou-li se mnou spokojeni.“

Hovořil pomalu, jasně a dával si na svých slovech záležeti. A třeba že vůči jemnostpánovi, jenž na Vystrkovském patronátě nebyl, pána ukázati nemohl, přece cosi z jeho chování vanulo jako sebevědomí a pýcha. Jemnostpán ho poslouchal pozorně a klidně.

„Ano, ano, je to kříž,“ zakýval hlavou. „Kostely, domy Boží, jsou všude odstrkovány. Takový pan patron hraje si sice na pána, když jednou za čas přijde do kostela, chce, aby se mu prokazovala všemožná úcta, při obsazování počíná si často nespravedlivě, ale jak má něco platit na kostel, odtahuje se a je najednou slepý i hluchý. Nu, my tu, zaplať Pán Bůh, máme všechno v pořádku, ale ve Vystrkově je svrchovaná potřeba něco udělat. Střechou do kostelíka teče, cihly jsou vytrhány, a ani to k místu Božimu podobno není. Tak Zdeničko, nalej pěkně a zastaň mě.“

Zdenka obratně naplnila sklenky, a jemnostpán vzav jednu, povstal.

„Na zdraví milostpaní a našeho hosta,“ pravil vesele a přitukával. „Musíme si ho předcházet, abychom ho nadarmo neprosili.“

„Přičiním se, pane děkane, už kvůli panu nadlesnímu a jeho vážené rodině, která mi tolik pěkného o jemnostpánovi povídala.“

„Žádné poklony, žádné poklony,“ bránil se mrzutě. „Jsem jen prostý člověk, vesnický a neumělý a nemám to rád. Milostpaní stále výborně vypadá,“ obracel hovor.

„Vida, jemnostpán sám poklon odmítá a jinému je činí. Vždyť jemnostpán je také dosud velmi čilý, a nikdo by nehádal, že už má šest křížků.“

„Ba, už jich je šest a táhne sedmý,“ jaksi teskně odpovídal. „Ani mi to často do hlavy nejde. Tak ta léta utíkají, a všechno připadá jako sen. Nu, jaká pomoc. Je to už tak od Pána Boha ustanoveno, a je to dobře. Po nás přicházejí mladí a ti chtějí také něčeho užít. Kde jsou ty časy, když jsem jako student tancoval.“

Zasmál se a zadíval se před sebe, jakoby v myšlénkách hledal onu dávno, dávno minulou dobu.

„To je vina jemnostpánova, že si také někdy ještě neskočí,“ škádlil nadlesní. „Já někdy zapomenu, že už jsem také starým tatíkem, a ještě se zatočím.“

„Co pak ty, ty jsi v tom lese naučil se mnohému pěknému,“ jaksi ostře podotkla milostpaní.

„No, veselost není nic zlého,“ bránil se. „Však ty taky tanečkem nepohrdneš, ačkoliv máš děti na vdávání.“ (Pokr.)

David Leopold Witt, král. pruský vrchní fin. rada.

Ans den „Konvertitenbildern“ von Rosenthal. (Mainz.)

Leopold Witt narodil se dne 8. března 1797. v Niescawě, tenkrátě pruském, nyní ruském pohraničním městě nedaleko Toruně. Jeho otec byl zámožným obchodníkem. V katolické Niescawě byl pokřtěn dle obřadu katolického, ale vychován v náboženství svých rodičů, protestantů; zvláště pak

jeho babička naváděla jej ke zbožnosti. Ale toto zbožné jádro brzy přerostly rozumářské zásady, které do srdce jinochova vštípil domácí učitel. Máje sotva 16 let, odešel Leopold s dobrou přípravou na berlínskou universitu, hodlaje studovati práva. Ale tyto studie brzy přerušil, a táhl jako dobrovolník proti Napoleonovi, ve kterémž tažení zasloužil si železný kříž. Po 6 měsících válka se skončila a Witt, dostav propuštěnou jako lieutenant, vrátil se do Berlína a pokračoval ve studiích.

Jeho denník, který psal velmi pečlivě, ukazuje nám, jak vypadalo tenkrát jeho nitro. Dne 15. června 1816. píše: „V mém nitru usazuje se v příčině pozemského živobytí a naděje na budoucnost den co den pevněji a pevněji truchlivá pustota a prázdnota. Jindy býval ve mně klid a mír. můj přívětivý životní názor, jak jsem si jej dříve načrtnul, dával mi útěchu pro věčnost a dodával mi povznesenějšího zájmu o život. Tento systém vyšel z náboženského vyučování mého dřívějšího domácího učitele, žáka Kantova, a zakládal se je n na tom, co rozum vysvětluje, a zavrhoval vše, co rozumu jest nepochopitelné. Jak šťasten jsem byl, že jsem mohl zavrhnouti všechno, co jsem jako hoch slychal ve škole niescawské a od babičky a od našich služebných (kteří byli katolíci), o nebi a o pekle, o Bohu Otci, Synu a Duchu svatém. Také nebe jsem s radostí zavrhl, neboť již jako hochu se mi nelíbivalo to štěstí, musiti jednou Pánu Bohu věčně zpívati. Tu přišel můj domácí učitel a brzy byl jsem svoboden a šťasten, a opravdu, nikoliv horší. V tom stavu jsem zůstal, až jsem slyšel na universitě přednášky Schmalzovy a brzy potom četl ve Francii knihy, psané proti Voltairovi a jiným filosofům novější doby. Mé upřímné víře v lidský rozum dostalo se první rány. Jak mnoho věcí jest pouhým rozumem nevysvětlitelné — a přece jsou! Vrátil se z Francie, poslouchal jsem u ^uC. kanonické právo, a rozmluva o věcech náboženských mi vzala poslední zbytek rovnováhy. Co jest to? Byl by ku př. Kristus více než pouhý člověk? Zdálo se mi, jako bych se byl najednou ocítil ve středověku s jeho pravověrnou věrou a mezi mnichy ještě pravověrnějšími — ale přece nemohu nic dáti na Schmalze a tmáře 19. století! Ale své dřívější víry také se nemohu držeti! Tento výsledek jest pro mne smutný. Konečného cíle života našeho nechápu. Alespoň si nemohu mysliti jakousi blaženost jakožto odměnu za to, že jsem byl dobře živ. Jsem velmi nepokojný.“ O dvě léta později (dne 15. května 1818) čteme v jeho denníku: „Zvláštní to směr mého nitra! Zoufání nad jakoukoli blažeností! Chladně, bez myšlenek dívati se v před až ke lhostejnému cíli!“

Za takových vnitřních bojů připravoval se na třetí zkoušku, kterou učinil tak výborně, že byl ihned ustanoven při komorním soudě a zároveň jako polský justiciář při královské hlavní bance. Při tom ustavičně a stejně toužil po vnitřním štěstí. Slovo „Bůh“ spatřujeme v jeho denníku poprvé napsáno v této větě: „Bože! stojím na kraji propasti, buď mi Svou pomocí milostiv!“

R. 1823. stal se vládním radou a o dvě léta později byl poslán v záležitostech bankovních do Varšavy, kde mu bylo prodletí déle, než zprvu se domníval. Bůh užil toho na prospěch jeho vnitřního života. Vida své nečetné spoluvěrce ve hlavním polském městě horlivě konati své náboženské povinnosti, cítil se tím pobídnut pilněji se účastniti náboženských úkonů svého vyznání. Z té příčiny čítal nyní pilně každého dne bibli. Jsa pak od přirozenosti myslí upřímné a spravedlivé, pozoroval pokojně náboženství katolické i viděl, že bylo v domácím, církevním i veřejném životě mnohem lepší, než se vůbec o něm mluvívало. V pozdějším životě vždycky o tom zvláště se zmiňoval, jak snášelivě se k němu chovali katolíci všech stavů a jak laskavěji soudívali o jinověrcích, než jeho souvěrci soudívali o katolících, z kterýchžto příčin začal se zajímati o katolictví, jež zde ve Varšavě krásnými chrámy a jinými výtvary umění poprvé na něj učinilo dojem. A při svém pozorování věcí poznal, že není sporu mezi naukami katolické Církve a mezi Písmem sv., jak mu bylo říkáno dříve. O těchto svých pozorováních zmínil

se svým souvěrcům a tu na jedné straně přesvědčil se o mnohých předsudcích a strannickosti některých mezi nimi, na druhé pak straně seznámil se blíže s protestanty, kteří soudili stejně jako on a nyní se v tomto zkoumání náboženství katolického navzájem podporovali. Velikou vnitřní radost mu působilo to, že při tom pozoroval, jak srdce jeho se uzdravuje. Po návratu do Berlína zaznamenal ve svém denníku o svém vnitřním stavu: „Láska k samotě a k ústrani: diva!lla atd. jsem se odřekl; res religiosae — dub. fut.“ Pochybnost o tom, co dělati v budoucnosti! 1830. 27. dubna.

Boj mezi lidskou přirozeností a milostí trval v srdci Wittově od jeho sedmnáctého roku až do třicátého třetího. Tento boj zmírnil se zdánlivě v kruhu zbožných protestantských přátel pomoci četby Pisma sv., ale trvalého pokoje a spokojenosti v jeho srdci nebylo. Maje bystrý rozum a silnou vůli, cítil, že boj ten začíná v jeho nitru vždy znova a znova. Zároveň stal se také nedůvěřivým v příčině „samospasitelné moci své protestantské církve.“ Nyní vážněji přirovnával katolicismus k protestantství a spolu pilně četl Nový Zákon v lutheránském překladě, „jež opravil a poznámkami opatřil Dr. v. Meyer“ ve Frankfurtě nad Mohanem 1823. Na začátku této knihy se-stavil si ve dvou řadách místa z Pisma sv.; nad jednou řadou napsal a) pro ecclesia catholica (místa svědčící pro Církev katolickou), nad druhou b) contra (proti Církvi katolické). Pro Církev katolickou našel svědčící množství míst ze všech jednotlivých spisů Pisma sv., pro ti ni jenom málo a i tato místa později vždy přeškrtl. Na jiném listě Pisma sv. jsou citáty z protestantských a katolických spisův a jeho vlastní poznámky, opět ve dvou řadách: „pro“ a „pro ti“. Na konci praví: „Všecko se posléze soustřeďuje v této otázce: Učil Kristus a poručil apoštolům, aby učili tomu, čemu učí katolická Církev — nebo tomu, čemu učí Luther?“

Nyní začíná v jeho denníku nový oddíl, neboť nějaký čas ničeho neza znamenal. Tento oddíl počíná těmito slovy: „1831. dne 8. března (34. výroční den jeho narození). Rozhodnuto státi se katolíkem nejpozději do 8. března 1837, jestliže studium a zkoumání nezmění do té doby mého přesvědčení, — Bože. pomoz mi k pravé víře!“ —

Několik neděl po tom měl záchvat zimnice, a obáváje se, že by mohl přilís dlouho odkládati, až by bylo pozdě, rozhodl se, přestoupiti ihned ke katolické Církvi. Ale najednou se mu polepšilo, a Witt navštívil ještě téhož večera tehdejšího probošta Fischera, jenž mu poradil, aby ještě posečkal. Witt tak učinil, ale jeho přesvědčení bylo již tolik pevné, jeho touha býti katolíkem tak živá, že nemohl vyčkávati dlouhý čas. V srpnu téhož roku cestoval do Prahy a zde se sdělil o svoji záležitost s jedním kanovníkem u sv. Víta. Tento mu přislíbil, že zpravi o této věci knížete arcibiskupa, jakmile bude možno, a žádal, aby Witt požádal písemně o přijetí do katolické Církve. Witt zašel si do nejbližšího kramu a vyprosiv si věci ke psaní, psal takto: „Ačkoliv dostalo se mi jako dítěti toho štěstí, že byl jsem pokřtěn v katolickém chrámě, nicméně narodil jsem se z rodičů lutheránských a byl jsem vychován dílem v učení lutheránském, dílem v bludných naukách lidské filosofie. Bůh však mne vedl ke svému Synu Ježíši Kristu, a když jsem s bolestí poznal, jak jest křesťanstvo zpustošeno tolikerými bludnými učenými, vedl mne, abych svědomitě hledal pravou Církev Kristovu na zemi. Hledal jsem již a zkoumal mnoho let. Studoval jsem spisy katolických i protestantských bohoslovců, srovnávaje je ustavičně s Písmem svatým a modle se (zde mohu to říci) vroucně o poznání pravdy. Výsledek jest ten, že podle svého vnitřního přesvědčení náležím již dlouho ke katolické církvi a jsem nyní odhodlán učiniti ještě také obvyklým způsobem vyznání víry. Pro vážné a dobře uvážené důvody přeji sobě učiniti tento nejdůležitější krok svého života co možná nejdříve v tomto městě a prosím tedy co nejuctivěji, aby mé přání dobrotivě bylo vyplněno. V Praze dne 28. srpna 1831. D. L. Witt, tajný justiční rada.“

(Dokončení.)

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Platy profesorů na diecézních učelištích.

Vláda dne 7. t. m. předložila poslanecké sněmovně tento návrh zákona.

Článek I. Ustanovení paragrafů 1., 2. a 3. zákona ze dne 1. května r. 1889. č. 68. ř. z. ve příčině požitkův a pensionování systemisovaného učitelstva na římsko-katolických a řecko-katolických bohosloveckých diecézních učelištích a na bohosloveckých ústředních učelištích v Gorici a Zadru se tímto zrušují a budou na příště zníti:

§ 1. Roční plat profesorů, kteří mají za státního souhlasu systemisované místo při římsko-katolických a řecko-katolických bohosloveckých diecézních učelištích a při bohosloveckých ústředních učelištích v Gorici a Zadru, stanoven jest na 1.400 zl. r. měny.

Kromě toho přísluší každému profesorovi těchto ústavův aktivní přídavek v následující výměře:

V St. Pölten, Linci, Tridentu, Mariboru, Celovci, Lublani, Gorici, Zadru, Č. B u d ě j o v i c í c h, L i t o m ě ř i c í c h, P ř e m y š l u, T a r n o v ě 250 zl.; v B r i x e n u a H r a d c i K r á l o v é 200 zl.; v B r n ě 300 zl.

Tento aktivní přídavek však, užívá-li příslušný profesor naturálního bytu, vyplácí se jenom polovicí.

§ 2. Každý z profesorův, uvedených v § 1., má vždy po 5 letech, která buď před počátkem, buď po započeti působnosti tohoto zákona jako professör na zmíněných bohosloveckých učelištích anebo na některé státní střední škole ztrávil, nárok na zvýšení služného až včetně do 25. roku této služby.

Zvýšení činí po uplynutí prvního a druhého pětiletí po 200 zl., po uplynutí každého dalšího ze tří pětiletí 300 zl. ročně.

§ 3. Professři, uvedení v § 1., kteří příslušným opatřením biskupa ve srozumění se státním úřadem kultu, ale ne následkem zřeknutí se služby nebo následkem odnětí misse k učitelskému úřadu úřad opustí a k vykonávání duchovní správy anebo k jinému církevnímu úřadu neschopnými se jeví, obdrží výslužné dle výměry délky sv. vpočitatelné služební doby, a jest k nim hleděti v této příčině při vpočítání doby, ztrávené třeba na některé státní střední škole, dle pravidel, platných pro professory státních škol středních.

Oni professori, kteří ještě nedokonali vpočitatelného služebního desítiletí a jsou neschopni k některé jiné službě církevní, rovní jsou ve příčině svého výslužného samostatným duchovním správčům po rozumu zákonných ustanovení, té doby platných.

Ke služebním letům, ztráveným před nastoupením učitelského místa na některém z těchto bohosloveckých učelišť v duchovní správě anebo jiném úřadě církevním, vezme se zřetel při vyměřování výslužného systemisovaného profesora tím způsobem, že za služební léta, ztrávená na dřívějším místě, započítají se tři léta služby učitelské.

Přestoupí-li professor těchto ústavů do správy duchovní, ztrácí sice nárok na výslužné po rozumu předešlých ustanovení, avšak jest při vyměřování jeho výslužného dle norem, platných pro samostatné správce duchovní, počítati vždy tři léta v učitelském úřadě ztrávené doby služební za čtyři léta duchovní správy.

Dosáhne-li professor, jenž jest na odpočinku, místního církevního úřadu, zaniká jeho nárok na výslužné.

Článek 2. Tento zákon počíná působiti dnem svého vyhlášení.

Článek 3. Provedení tohoto zákona uloženo jest mému ministru kultu a vyučování a mému ministru financí.

* * *

Předloha tato je toliko důsledkem již (od nedávna) platných zákonův o platech úřednických a professorských. Dle toho jeví se býti zvýšená potřeba — nehledě k výslužnému — při platech o 43.834 zl., při autivních pak přídavecích o 4.225 zl., úhrnem tedy o 48.059 zlatých. — ω —

Zákon z 19. září 1898, č 176 r. z., kterým upravena dotace katolického duchovenstva v Rakousku.

§ 1.

Samostatným katolickým duchovním správčům a pomocným kněžím doplňuje se jich stavu přiměřený nejnižší příjem (congrua), pokud týž není uhrazen ze příjmů, spojených s duchovním úřadem, z náboženských fondů, po případě ze státní dotace těchto.

Kongrua samostatného duchovního správce přísluší oněm duchovním, již na základě kanonického dosazení se strany diecésního biskupa mají právo a povinnost, v určité církevní obci správu duší vykonávati, anebo jinak diecésním biskupem k samostatnému vykonávání duchovní správy oprávněni jsou, jako (lokalisté) lokální kaplani, farští vikáři atd., pokud v tom aneb onom případě místo duchovní správy se strany státu za samostatné uznáno jest.

Kongrua pomocného kněze přísluší těm duchovním, již samostatným správčům duchovním přidání jsou od diecésního biskupa za státního souhlasu ku podpoře ve vykonávání duchovní správy.

Státní uznání jest předpokládati bez dalšího důkazu ve příčině těch míst duchovní správy a míst pomocných kněží, jež v této vlastnosti v době, kdy

působiti započal císařský patent z 5. listopadu 1855, č. 195 ř. z., již stávala a od té doby výslovně zrušena nebyla.

Majitelé jednoduchých beneficií, zastávají-li systemisované místo kněze pomocného, a uznána-li je tato výpomoc od diecésního biskupa ve srozumění se státní správou kultu za nutnou, mají nárok na odměnu ve výměře kongruy pro kněze pomocné, po případě na doplnění svého beneficijního příjmu až do výše kongruy kněze pomocného.

Řeholníci, kteří zastávají systemisované světské místo kněze pomocného, mají nároky na odměnu ve výměře kongruy kněze pomocného, uznána-li je tato výpomoc za nutnou se strany diecésního biskupa ve srozumění se státní správou kultu.¹⁾

§ 2.

Minimální důchod stanoven buď pro každé z království a zemí na říšské radě zastoupených dle obrazce I., jenž připojen jest k tomuto zákonu.

Tento minimální důchod zvyšuje se o 160 zl. pro ony systemisované pomocné kněze, kterým svěřeny jsou funkce duchovní správy při některém kostele, který nalézá se vně farního místa, a při kterém mají úřední své sídlo.²⁾

§ 3.

Zdali a pokud v jednotlivém případě dle § 1. doplněk dán býti má, rozhodne politický zemský úřad na základě přiznání, jež podati jest prostřednictvím ordinariátův.

Pro přiznávání příjmův a vydání za účelem doplnění kongruy mají platnost následující zásady.

§ 4.

Za příjmy počítati jest pouze tyto počitky:

- a) Čistý výnos z pozemkův a půdy v oné výši, ve které týž jest stanoven z dotyčných pozemků k vyměřování dané pozemkové;
- b) výnos činže z pronajatých budov ve skutečné své výši po srážce zákonné kvoty na výlohy udržovací a amortisační;

---

¹⁾ Rozpočtový výbor připojil k vládní předloze poslední odstavec § 1., jenž srovnává se se zásadami slušnosti a spravedlnosti a odpomůže věru smutným poměrům, které dříve v praxi neřídka se vyskytovaly. Stávalo se totiž při známém nedostatku kněží často, že nejedno systemisované místo pomocného kněze zůstávalo po dlouhou dobu neobsazeno. Kde tomu dovolovaly okolnosti, obstarávali funkce, s takovým místem spojené, členové náboženských řádů, jimž se však nedostávalo nižádné odměny z náboženského fondu nebo ze státní dotace. A tak zůstaveno bylo jen dobré vůli faráře, aby takovou výpomoc honoroval ze skrovného svého důchodu.

²⁾ Druhý odstavec § 2., který také výbor připojil, není novum. Zásadu tu vyslovuje již § 1. zákona ze dne 7. ledna 1894 č. 16 ř. z., jenž zní takto:

Nejmenší příjem, v § 2. zákona ze dne 19. dubna 1885 č. 47 ř. z. a v obrazci I. k němu přiloženém pro pomocné duchovní ustanovený, zvyšuje se o 160 zl. pro ony systemisované pomocné duchovní, kteří svěřené mají sobě výkony duchovní správy při některém kostele mimo farské místo ležícím a při něm své úřední sídlo mají.

Zákonné toto ustanovení bylo za účelem žádoucí jednoty k vládnímu návrhu připojeno a v soulad s ním uvedeno.

- c) výnos z jistin, požitelných práv a živnostenských podnikův;
- d) pevné renty a dotace v penězích, peněžní hodnotě nebo naturáliích, poslednější se srážkou 20 procent z hrubého výnosu za výlohy dobývací podle cen průměrných. —

Výjimečně může při c) a d) na účet výloh za dobývání úroků jistinných anebo rent z ohledů slušnosti povolena býti přiměřená srážka;

e) příjem z přebytků místního jmění kostelního, pokud takové přebytky k dotačním účelům vynaloženy býti mohou;

f) poplatky štolové v paušální (úhrnné) částce, kterou stanoví jest zemskému úřadu v dorozumění s diecézním biskupem anebo ministru kultu, nebylo-li docíleno dorozumění.

Ze štolových poplatků, takovým způsobem vyměřených, odpočítati jest částku 30 zl.

§ 5.

Ze vpočítání vyloučiti jest výnos z nadání, zřízených na mše a jiné bohoslužebné výkony určitou částkou (peněží).

§ 6.

Vyloučiti jest ze vpočítání výnosy ze jmění, které by přibylo stávajícím obročím akty liberality po (nastalé) působnosti tohoto zákona.³⁾

§ 7.

Za vydání stanoveny buďte:

a) Zeměpanské dané, zemské, okresní a obecní přírážky, jež platiti jest ze příjmů (§ 4.), které dlužno přiznati, a jiné příspěvky, jež odváděti jest k veřejným účelům na základě zákona, jakož i poplatkový equivalent;

b) kancelářské výlohy za vedení matrik, pokud tyto nejsou hrazeny z kostelního jmění anebo někým jiným, k tomu povinným, pak výlohy, spojené s vedením děkanátního úřadu (okresního vikariátu), částkou, kterou ustanoví nařízení;

c) dávky v penězích a v hodnotě peněžní spočívající na závazku, jež lpí na důchodě;

Sem náležejí jmenovitě dávky, které patří pomocným kněžím a které, na určitých právních titulech spočívající, tíží obroční důchod;

d) pravidelná náhrada za mše náboženského fondu, ipějící na doplňku kongruy;

e) stálá mimořádná vydání na pojištění potřeby vody.⁴⁾

Naproti tomu nelze sem pojímati vydání, která vztahují se na osobní výživu (domácnost) a souvisejí s polním hospodařením, jakož i vy-

---

³⁾ Výbor restringoval příslušný vládní návrh, dle kterého jen tehdy tyto výnosy neměly se priznávat, „když ze zřejmého úmyslu dárce vysvitá, že má v úmysle, zlepšiti úhrnný důchod obročníkův nad kongruu.“ Důsledkem tohoto dodatku by bylo, že by ve velmi hojných případech šlechetný úmysl dárce nebo pořizovatele nepřišel ku platnosti, ježto by se z neznalosti dotčeného ustanovení zvláštního zákona nejednou opominulo, v zakladací listině nebo v poslední vůli výslovně a expressis verbis uvéstí výše uvedený dodatek.

⁴⁾ Duchovní správcové, jimž persolvovati jest tak řečené mše fondu náboženského, oprávnění jsou za náhradu zařaditi mezi výdaje po 21 kr. za mši.

dání, která povstávají dle stávajících předpisův udržováním farských budov v dobrém stavu.

§ 8.

Ustanovení způsobu, jak přiznání zříditi, zkoušeti a upravití jest, zůstává vyhrazeno nařízení.

Přiznání odevzdati jest ordinariátu ve lhůtě dvouměsíční po dni, kdy nastoupil úřad samostatný správce duchovní, po případě pomocný kněz, ve dvou měsících ode dne působnosti tohoto zákona při duchovenstvu, jež se v úřadě již nalézá a k doplnění kongruy oprávněno jest. Z podstatných důvodů může tato lhůta býti prodloužena.

Doplnění kongruy jest přiznati ode dne nastoupení úřadu, bylo-li přiznání podáno v zákonné anebo prodloužené lhůtě. V případě, že přiznání bylo podáno po uplynutí zákonné nebo prodloužené lhůty, jest doplnění kongruy přiznati ode dne, kterého fassé došla politického zemského úřadu.⁵⁾

§ 9.

Ukáže-li se, že některý příjem, který dle stávajících ustanovení sluší přiznati, byl zamlčen anebo že některé vydání vědomě nesprávně bylo započteno, uložiti jest osobám, zodpovědným za správnost přiznání, peněžitou pokutu až do výše té částky, o kterou by byl připraven náboženský fond, po případě státní pokladna.

V případě jiných nesrovnalostí jest ovšem přiznání opraviti, a uložena buď pouze dle okolností náhradu výloh řízení za spojené s takovou opravou.

§ 10

Provisorové uprázdněných obrocí dostávají své služné z náboženských fondův.

To řídí se dle výše kongruy, která dotyčnému obrocí dle § 2. náleží a činí měsíčně při obrocích s kongruou 600 zl. čtyřicet pět (45) zlatých, při obrocích s kongruou 700 zl. padesát pět (55) zlatých, při obrocích s kongruou 800 až 900 zl. šedesát (60) zlatých a při obrocích s kongruou 1000 zl. převyšovati dvě anebo více sedmdesát (70) zlatých.

Excurrendo-provisorové (zastavatelé přespolní) dostávají remuneraci, kterou jest ustanoviti od případu k případu, ta však v nížádném případě nesmí převyšovati dvě třetiny řádného platu provisorského.

V obou případech mají provisorové nárok na výnos poplatků nadačnických za mše a jiné bohoslužebné výkony.

§ 11.

Pomocní kněží, jižto úplně zastupují trvale ke službě nezpůsobilého samostatného správce duchovního, obdrží plat, stanovený v § 10. pro provisory. Pro téhož jest však v první řadě jakýkoli přebytek kongruy příslušného obrocí podržeti.

---

⁵⁾ Ustanovení časová ve příčině fassé a doplnění kongruy jen proto pojata byla do textu zákona, že vyskytuje se v té věci odchylka mezi výkladem správních úřadů na straně jedné a judikaturou říšského soudu na straně druhé.

§ 12.

Má-li samostatný duchovní správce vedle sobě uložených povinností obstarávati také ještě systemisované nebo vakantní místo kněze pomocného v místě duchovní správy, jež pastore, přísluší jemu za to remunerace měsíčních 15 zl. r. m. z důchodu, spojeného s místem kněze pomocného, po případě z náboženských fondů, pokud kongrua tohoto místa kněze pomocného dotována není zcela nebo částečně z důchodu obročí samostatného správce duchovního.

§ 13.

Duchovní správce, již bez své viny stali se ke službě neschopnými, dostávají plat odpočinkový, který vyměřiti je dle připojeného obrazce II., bez ohledu na nějaký jich důchod soukromý, při čemž počítá se dokonáná služební doba před nezaviněnou dočasnou neschopností.

Výslužné toto, pokud nemůže býti hrazeno z důchodu obročí, platiti jest z náboženských fondů, pokud se týče ze státních jich dotací.⁶⁾

V případě zvláštních tělesných poruch deficianta nebo z jiných ohledů hodných okolnosti může ministr kultu témuž výjimečně povoliti vyšší plat, nežli jemu dle obrazce přísluší, avšak jen do maximální částky 800 zl. pro samostatného správce duchovního a 400 zl. pro kněze pomocného.⁷⁾

§ 14.

Duchovní a deficienti, kteří při počátku působnosti tohoto zákona požívají vyššího doplnění kongruy, po případě vyššího platu deficientského, než by jim dle ustanovení tohoto zákona příslušel, podrží tento vyšší plat pro svou osobu na dobu dotyčného ustanovení, pokud se týče deficiencie (neschopnosti).⁸⁾

Místům duchovní správy, pro která na základě právního titulu trvale poskytnuta byla kongrua, převyšující zásady obrazce I., zůstává tato vyšší kongrua

Důchod takových míst duchovní správy vyšetřuje se také dle zásad nynějšího zákona.

§ 15.

Ve příčině inkorporovaných (přivtělených) míst duchovní správy platí ustanovení tohoto zákona jen potud, pokud dokázána jest trvalá skutečná nemožnost, aby se strany příslušné korporace aneb obročí hrazen byl podle stavu nejnižší důchod kněžstva vykonávajícího správu duchovní.

---

⁶⁾ Dříve od případu k případu potřebí bylo svolení správy kultu. Částka 10 zl. zvýšena nyní na 15 zl.

⁷⁾ Zvýšení platův odpočinkových není ovšem z daleka takové, aby úplně a zcela vyhovovalo všem přáním a steskům, jež vysloveny byly v přčetných peticích. Výbor pro vládní návrh rozhodl se jen z toho důvodu, že ministr financí (Biliňski) a ministr věcí duchovních a vyučování (Gautseh) rozhodně prohlásili, že příznivější zvýšení platův odpočinkových z finančních důvodů té doby nikterak provésti se nedá.

⁸⁾ Věc jest praktickou jmenovitě při tak řečených kurátech v jižním Tyrolsku, Istrii a Gorici.

§ 16.

Až do upravení přiznání, která podávati dlužno v souhlase s tímto zákonem a s prováděcím nařízením, jež bude vydáno, platí dosud nařízené doplňky kongruy proti dodatečnému vyrovnání.

§ 17.

Tento zákon nabývá platnosti dnem vyhlášení. Současně pozbývají působnosti zákony z 19. dubna 1885, čís. 47. ř. z. a ze dne 7. ledna 1894, č. 16. ř. z.

§ 18.

Ministru věcí duchovních a vyučování a ministru financí jest uloženo, aby zákon tento uvedli ve skutek.

Obrazec I.

Kongruové platy, stanovené po rozumu § 1. zákona pro jednotlivá království a země.

	Duchovní	
	samostatní	pomocní.
<i>I. Dolní Rakousy:</i>		
Ve Vídni	1.800 zl.	500 zl.
V okolí Vídne do 30 kilometrů:		
a) Fary se systemisovanými pomocnými kněžími	1.200 „	400 „
b) Fary bez systemisovaných kněží pomocných	1.000 „	— „
Ve městech a větších místech lázeňských	1.000 „	400 „
V jiných místech:		
a) Fary se systemisovanými kněžími pomocnými	800 „	350 „
b) Fary bez systemisovaných kněží pomocných	700 „	— „
<i>II. Čechy, Morava, Slezsko a Horní Rakousy.</i>		
V Praze a Brně	1.200 „	400 „
V Linci (s předměstím Úrfahr), Riedu, Štýru a Velsu, pak v Opavě	1.000 „	400 „
V okolí na 15 kilometrů kol Prahy a Brna, v městech a městysech s více než 5 000 obyvatelů, pak ve větších místech lázeňských	900 „	350 „
V ostatních místech:		
a) Fary se systemisovanými kněžími pomocnými	800 „	350 „
b) Fary bez systemisovaných kněží pomocných	700 „	— „
<i>III. Štýrsko, Korutany, Krajina, Solnohradsko a Tyrolsko s Vorarlberkem.</i>		
V hlavním městě země	1.000 „	400 „
Ve městech a městysech s více než 5 000 obyvatelů a ve větších místech lázeňských	800 „	350 „
V ostatních místech:		
a) Fary se systemisovanými kněžími pomocnými	700 „	300 „
b) Fary bez systemisovaných kněží pomocných	600 „	— „
<i>IV. Istrie, Terst s okolím, Gorice, Gradiska a Bukovina.</i>		
V Terstu	1.200 „	400 „
V Černovicích	1.000 „	400 „
V okolí na 15 kilometrův od Terstu, v městech a městysech s více než 3 000 obyvatelů a ve větších místech lázeňských	700 „	350 „
V jiných místech	600 „	300 „

<i>V. Halič.</i>		
Ve Lvově a Krakově	1.000	„ 400 „
Ve městech s více než 10.000 obyvatelů, pak v místech Podhoří (u Krakova) a v Bělé	800	„ 350 „
Ve městech a městysech s více než 3.000 obyvatelů a ve větších místech lázeňských	700	„ 350 „
Ve všech jiných místech	600	„ 300 „
<i>VI. Dalmacie.</i>		
V Zadru	800	„ 350 „
V městech a městysech s více než 2.000 obyvatelů v Lisině, Makaršce a Korčule, pak ve větších místech lázeňských	700	„ 300 „
V jiných místech	600	„ 300 „

Obrazec II.

Vyměňování výslužného k službě neschopných duchovních.

	Se služební dobou v duchovní správě nebo v jiném veřejném církevním úřadě					
	na do 10 let	přes 10 do 20 let	přes 20 do 30 let	přes 30 do 40 let	přes 40 let	
<i>a) Pro samostatného duchovního:</i>						
činí-li systemi- sovaná kongrua	600 zl.	400	450	500	550	600
při poslední sprav. místě	700 „	400	450	500	575	650
duch. správy	800 „	400	475	550	625	700
	900 „	450	500	575	650	750
	1000 „ a více	500	550	625	700	800
<i>b) Pro kněze pomocného:</i>						
		225	250	275	300	350

Předloha schválena byla (sněmovnou) 21. ledna 1897. Působnost zákona počala dnem 1. října 1898. Zpravodajem byl dr. Fuchs. Zákonem tímto, jenž sice ve příčině hmotné stránky duchovních správcův obsahuje do jisté míry reformatio in melius, jenž však také přecetná oprávněná desideria duchovenstva prostě přehlédli, zrušeno bylo konečně trapné provisorium zákona ze dne 19. dubna 1885, jenž více než tucet let zkracoval citelně nejednoho kněze. Uznati ovšem jest, že výbor přihlédl v tom směru alespoň k nejnaléhavějším nedostatkům, jež vysloveny byly v 89 peticích. Hrabě dr. Pininski, dr. Milewski a soudruzi ohlásili (nadarmo) minoritní votum, domáhající se vyšších platů pro duchovenstvo v Haliči. Mimo jiné vytknouti je dva stíny — žalostné poměry vikaristův a nedostatečné zaopatření vdov a sirotek po duchovních řecko-katolických a řecko-východních.

Kdo propadli, mohou nyní opět — čekati!

— Ω —

Dva velcí missionáři.

Vzpomínka dušičková.

I.

Před několika lety v měsíci dušičkovém v noci ze 24. na 25. listopad zesnul v Pánu veliký biskup, jehož jméno v dějinách katolických missií vždy stkvíti se bude. Jest to Karel Martial Lavigerie, arcibiskup Karthaga a Al-

žiru, primas Afriky a kardinál. Život a činnost jeho jako hlasatele tažení křížáckého proti otrokářům byla v listech našich dosti oceněna. Slavné panující sv. Otec náš již roku 1887 10. listopadu psal následovně: „Služby, jaké jste Africe prokázal, počítají Vás mezi muže, kteří o katolické missie a civilizaci největších zásluh si vydobyli.“ Tím chvala jiná jest zajisté na bytěčná; zásluhy a veškerá činnost Lavigerieho sotva kdy řádně oceněna býti může. Sledujme jen výčet pomníků neúporné činnosti v Africe! V Alžírsku založil: Maison Carrée, dům a noviciát „Bílých Otců“, rozkošnou poutní basiliku zasvěcenou Panně Marii, apošt. školu sv. Eugena, sv. Karla, mateřský dům a noviciát „Bílých Sester“, křesťanské osady sv. Cypriana, sv. Moliky, velkou nemocnici sv. Alžběty. vedle toho mnoho křesťanských spolků. Tunis. V Kartthagu u sv. Ludvíka scholastikat řadu, malý seminář pro vzdělání francouzského tuniského kleru, archeologické museum, malý sirotčinec v La Marsa. klášterní školu pro domácí a francouzské dívky řízenou řádovými sestrami, v Porto Larina školu pro chlapce a dívky. missie pro domácí obyvatelstvo. lékárny pro chudé. vojenskou stanici v Gaffé na hranicích Sahary. V prvních 10 letech založil Lavigerie jen 49 kostelů a kaplí, 25 far atd. atd. V Kabylsku založil Lavigerie 4 missijní osady po jedné škole a lékárny pro chudé nemocné. V lékárnách těch průměrně měsíčně 2000 nemocných ošetření nalézá. V Kabylsku je také hlavní působiště „Bílých Sester“. Sahara. V Saharě zřídil apoštolskou prefekturu, jejíž hranici Timbuktu a Černé jezero tvoří, tři missijní stanice v Gardai, Biskra, Uargla, zároveň za operační body ozbrojených „Bratří Saharských“ proti otrokářům. Vedle toho nesla se činnost velkého kardinála i k Evropě a k Asii. Tak založil kolej a medicínskou školu na Maltě, malý a velký seminář pro melchitické Řeky v Jerusalemě, šest řádových domů ve Francii, v Nizozemích a v Belgii. Vedle toho zřídil ještě v Africe 3 velké apošt. vikariáty a 3 provikariáty, které hluboko do pevniny zasahají a území větší nežli 1½ mil. čtvereč. kilometrů tvoří. — To vše jest více méně bezprostřední dílo velkého kardinála. Velké muže má svět katolický, velká jest jejich odměna v nebesích.

II.

Dne 13. listopadu před dvěma roky v italském městě Oleggin ve farním domě stálo kolem rakve, v níž odpočíval mladý muž ač v biskupský ornát odděn, více v tichý zármutek pohřížených missionářů. Měli příčinu lkáti. Smrt ze středu jejich přetrhla život tomu nejnadanějšímu, již i biskupským rouchem ozdobenému. Kdo jest ten? Mons. Jindřich Stan. Verjus, coadjutor apošt. vikáře Nové Guiney mons. Navarre, člen missijní společnosti Nejsv. Srdce v Issoudun. Zvláštní nádech trpělivosti vane ze života tohoto nejmladšího všech katolických biskupů. Jindřich St. Verjus narodil se dne 26. května r. 1860 v Oleggin na úpatí Alp. Čítaje sotva 12 let vstoupil do missijní školy Božského Srdce v Chezal-Benoit.

Nevinnost a něžná zbožnost a obzvláště milý a milování hodný charakter učinily ho záhy miláčkem celého domu a všech jeho členů. On byl to, jenž své mladé spolužáky ku společnému přiměl rozhodnutí, denně při pozdvihování o milost mučeníctví prositi. Sotva na kněze posvěcen, nadšeně nabízi se za missionáře až k jižnímu moři.

Parník, jenž měl mladého kněze do dalekých končin zavézt, stál připraven v přístavě. Však tu náhle těžká nemoc uvrhla mladého missionáře téměř na pokraj hrobu. Veškera naděje zdála se býti ztracena. V posledních skoro okamžicích svého života činí statečný kněz znova slib, popřeje-li mu Nejvyšší zdraví, že chce celý život svůj věnovati — nebohým ostrovanům. A hle! Pozdravil se a mohl také s nejbližším parníkem odcestovati. Na ostrově Bourbonu zastihl bratry, kteří dříve odpluli, v nemocnici. Tu ujal se jich s láskou bratrskou a několik týhodně ztrávil u lůžka jejich. Teprve r. 1885 přistál v Sydney. Nové a neočekávané překážky vyskytly se opět, které zabraňovaly početí missie na Nové Guinei. Tu předsevzal si nadšený kněz území ostrovu, tak nesmírné a na přírodní krásy přebohaté, jakožto svou vinici co nejdříve vzdělávati. Téhož roku, dvěma bratry provázen, nastoupil smělou plavbu na nepatrné rybářské kocábce. Tři dny na bouřlivém moři sem a tam byli zmítáni, každého okamžiku hleděli vstříc smrti. Děsné okamžiky prožili na moři. Až bílá holubička usednuvši na rahnovi zvěstovala jim spásu a záchránění. Brzo také mohl radostně jeden z bratrů zvolati: Nová Guinea! Nová Guinea! Skutečně! Krásná země ležela před nimi. Pravá země zaslíbená. V čarovné horami obkličené zátocce dne 30. června šťastně zakotvili. P. Verjus nazval zaliv ten ku počtě slavné panujícího papeže Lva zalivem Lvovým a předsevzal si na krásném ostrově Roro nebo Julia první misijní stanici založiti. Druhý nanejvýš památný den nastal 4. července. Pater Verjus za pohnutí všech obětoval v novém tomto území — první oběť mše svaté. —

Jak se dalo očekávati, nastaly záhy dny nejtrpěcích zkoušek a strádání. Brzy byly zásoby potravin vyčerpány, naši tři missionáři upadli v nejkrutší bídu. Často všichni tři najednou napadeni prudkou horečkou, na uuzném lůžku ze sena odpočívali, téměř o sobě nevědouce. Chata, kterou si s namáháním vystavěli, chránila je sotva proti povětrnosti. Když se pozdravili, tu chutě chopili se tu sekery, tu motyky, pily a p. Káceli velké stromy, ty s namáháním nadlidským dopravovali na návrší, kde měla malá kaple státi. P. Verjus získal si záhy důvěry ostrovanů. Jeho upřímnost si dovedla podmaniti každého. Však nové nástrahy pro katolickou missii. Sotva že mladému knězi otvíraly se nejutěšenější naděje, tu v září způsobem s polovice násilným lodí protestantskou byli z území pryč odvezeni. S pláčem loučili se missionáři se zemí, která se jim tak milou byla stala; s pláčem doprovázeli je ostrované a ještě z dálky volali k parníku: „Přiď brzo zpět, přiď brzo a nezapomeň na své syny na Roro!“ I hrubí námořníci tímto neustálým voláním jež z hloubi srdce vycházelo, pohnutí pravili: „Tito ubozí lidé vědí dobře, kdo jsou jejich praví přátelé.“ Šťastnou náhodou netrvalo vyhnanství dlouho. V následujícím roce vracel se již P. Verjus s dovolením nového a missionářům nakloněného angli. gubernera zpět do Roro a přistál šťastně v přístavě Lva. Ovšem našel chatu svoji zničenou, ale i ostrovany proti sobě přítomností protestantského missionáře zjevně popuzené. Jinak se nemohlo ani státi. Ale v krátkém čase získal si P. Verjus znova srdce synů Roro a malá osada počala znova vzrůstat. P. Verjus však obrátil zřetění dále do středu země, tu odkryl velkou a krásnou řeku St. Josef, při níž mnoho vesnic našel. „Nemáme ničeho a přece na Nové Guiney jsme více zemí odkryli a lidem divným více dobrého učinili, než ty nejslavnější cesty vědecké, které

4000 lib. šterl. pohltily.“ Tak mohl P. Verjus říci. Rok 1887 přinesl nové radostné zprávy. P. Lud. Navarre byl jmenován apošt. vikářem Mikronesie a Melanesie a dva roky na to souostroví v Melanesii Nová Britanie učiněno bylo zvláštním apoštol. vikariátem a P. Verjus — vyhlídnut za prvního apošt. vikáře. Nová Britanie nesoucí jméno po největším ostrovu Birary č. Nové Britanie skládá se z několika větších a menších ostrovů v rozloze asi 40 250 čtvereč. kilom., dle staršího sčítání má 190.000 obyv. Nové určení apošt. vikáře neznamenal pro P. Verja nic nenepatrného, než li zamilovanou missii v okamžiku opustiti. Však trpící stav mons. Navarre učinil ve všem náhlý obrat jak k radosti P. Verja, tak jeho spoubratří a neofytů. P. Verjes stal se koadjutorem mons. Navarre. Jeho posvěcení na biskupa bylo 29. září r. 1889 — uprostřed pralesa, v chrámě to, jehož klenbu tvořila klenba nebeská. Jen 14 dní měly klášterní sestry času, aby ze svých malých pokladů. zbytků sukna a pod. věcí mohly celý biskupský ornát vyčarovati. Ani biskupský odznak jeho činnosti pastýřské neměl scházeti. Nebyla to ovšem stříbrná hůl, jen dřevěná, pobronzovaná. Mons. Verjus čítal tenkrát 29 let, 4 měsíce a 3 dny. Povznášející slavnost byla pro něho počátkem apošt. života — plného obětí; jinaký biskup-missionář vésti nemůže. Aby nepatrný počet missionářů doplnil, hleděl se monsigneur Verjus nejnak než ztrojnásobiti. Bez odpočinku a bez nejmenšího se šetření nastoupil cestu územím, prošel vesnici za vesnicí pln nadšení, by ty ubohé kanibalské národy božskému srdci získal. V osmi rocích bylo již na Nové Guinei osm stanic s osmi chrámy a četně navštěvovanými školami a s 2 klášteřičky pro řádové sestry. 300 obcí žádalo missionáře a toužilo po vyučování. Všickni obyvatelé ostrovu Jule, v počtu 700 duší, byli obrázení, pokřtěni a každých 14 dní bez výjimky přijímali sv. svátosti. I katechismus a jiné nutné knihy v řeči ostrovanů byly sestaveny, pro katechisty zvláštní škola založena a mnoho jiných neméně důležitých momentů stalo se v osmi rocích. Bylo nanejvýš divno, jak velký vliv měl biskup na divé ostrovany. Tajemství to prozradil sám, ač ovšem nechtěl, v jednom listě k mladým bratřím v řádě: „Musí něco božského ve vás i na vás býti. co jímá ostrovany a to si pilným rozjímáním a následováním našeho Pana Ježíše Krista, přisvojíte.“

Rychlé pokroky missii volaly po nových pracovních a vydatnějších prostředcích. Mons. Verjus vydal se za tou příčinou loňského roku do Evropy Brzo klečel u nohou náměstka Kristova odevzdávaje mu tiáru zhotovenou ze 300 per, které náčelníci nosili a nyní na znamení svého poddanství a holdu zasílají ji svému otcí tam daleko. odkud sem kněží přišli . . . Pak zamýšlel mons. Verjus rozličné domy své congregace navštívit, aby nových členů získal pro své tak milované missie. V Oleggin, v rodném to místě svém, spatřil zase ustaranou matku svou, a tuto také bylo, u jeho matky zastihla ho ta největší rána, která zdrtila všechny jeho bratry. Prudká horečka uvrhla ho na lůžko. Z počátku doufal a těšil se, že se pozdraví. „Jak budu musiti jedenkrát v očistci trpěti za ten čas, jaký na lůžku trávím“, lkal, touže aspoň sám vrátiti se na Roro. Uzdravení nenadcházelo. Když s ním horečka zmítala, tu blouzně mluvil o svých ostrovanech . . . Stav jeho se horšil. Srdce jímající byl boj matky, když viděla syna svého, kterého tak dlouho neviděla, umíratí. Bůh žádal tuto oběť a také dne 13. listopadu, v den svých jmenin, vypustil nadšený kněz missionář, biskup, svoji duši. Nesmírná bolest pro-

nikla všemi kláštery jeho congregace, které ztratily tak nadšeného a rovněž činného a nadějeplného člena svého.

Toť jeden list z katolických missií. Katolické missie jsou pro nás velikým pokladem zde na světě — jsou pravou, téměř mluvící apolegetikou naší víry, naší církve katolické, milostí Božích; obraťme list v missijních dějinách kteréhokoliv území, co čteme? Tu tuhá pronásledování, tu hlad, tu nouze, tu nemoci a smrt, ano smrt v dálných končinách Afriky, Austrálie toť úděl — nadšených spolubratří našich. Kdo vyčte ona nesmírná, ano nesnesitelná strádání jejich?! A čím by bylo možno oněm heroům pomoci? Jest to, co snad každý i ten nejneopatrnější učiniti může, jest to, po čem již náš slavné panující papež a velký protektor missií, ve své encyklice 3. prosince 1880 volal: modlitba a almužna. Obou jest missionářům nejvíce třeba. Dnes, bohužel, se myslí, že missie jsou dílem papežů, nikoliv, missie jsou dílem celého světa. každý má přispěti svou hřivnou, aby těm nejnevzdělanějším bratrům pod sluncem dostalo se pravého světla, spásy nebeské, a, což „nynější“ svět uzná — civilisace! Dnes, kdy více volají missionáři o pomoc, neb missionáři protestantští vyzbrojeni báječnými téměř prostředky okupují území za územím. Náš sv. Otec obrátil se sám na biskupy a knížata církevní a na všecky věřící, všem klade na srdce velké dílo — lásky, lásku, kterou divocha činíme šťastného zde, ale přěšťastného na onom světě. Sv. Otec vybízí biskupy, aby získali mladších sil pro apoštolování v zemích missionářských, a aby své věřící stále nabádali k účinnému podporování věrozvěstů slovem i skutkem, modlitbou a almužnou. Sv. Otec dí na konci: „Očekáváme jistě, ctihodní bratří, že všickni, kdo se honosí jménem katolika, tato slova důtklivá k srdci si vezmou a na Vaše pobádání na tomto díle lásky, které nám na srdci tak spočívá, plné účastenství míti budou a také nestrpí, aby jejich přání: postavití říši Kristovu, zmařeno bylo úsilím těch, kteří panství knížete temnosti rozšiřovati se snaží.“ Slova to výmluvná, volající k srdci každého. — Pravda, mnohý řekne, máme dnes tolik dobročinných účelů domácích, bližších a dnes jest bídy více, méně příjmů a p. však hle, „Kat. Mis.“ vykazují ve svých číslech dary i 1 mark, i několik pfeniků a roční výkaz činí ku př. za r. 1892 57,021.44 mar., a list franc. „Les Annal. de la Propag. de la foi“ oznamuje, že za rok 1892 sešlo se 6,621.674 fr. o 72.783 fr. více nežli za rok 1891. Neměli bychom i my pamatovati takto na své neznámé bratry a sestry? Listy naše katolické všecky, jak to činí již Kříž a Maria, rády otevrou své sloupce štědrým dárcům na podporování missií v Číně, Japauu, v Africe, v Australii, pro vykupování dítek pohanských, pro „Dětsví Ježíšovo“, pro „nejpotřebnější missie“; pak platiti budou slova samého Syna Božího pro nás: „Co jste jednomu z maličkých mých učinili, mně jste učinili!“

Ant. Vetešník, koop. v Loukově.

Papežové, biskupové, kněží a řeholníci u pokroku mravním.

Z frančtiny *) podává Jan Nep. Jos. Holý, řeholní kanovník Tepelský.

Ve velmi četné společnosti, již Ježíš Kristus založil a jejíž členy křesťané jsou, rozličné jsou skupiny, které pracují, každá dle svého povolání, ke společnému dílu. Jsou to veliké katolické ústavy, mezi nimiž můžeme na prvním místě jmenovati papežství, kněžství, řeholní řády a ústavy dobročinné. Tyto ústavy, jak četné tak rozličné, svědčí o jednotném duchu a podivuhodné plodnosti církve svaté; jimi uskutečňuje církev svatá nejpodivuhodnější výsledky.

Kdož může vypočítati všechna dobrodění, která papežství vykonalo ve světě od sv. Petra až ke Lvu XIII.? Božským jsouc ve svém původu, nejvyšší ve své vládě, stále ve svém trvání, neomylné ve svém učení, rozsuzovatelem velikých rozepří, soudcem míru, pokračovalo po staletí u poslání Ježíše Krista, Jehož zástupcem a repraesentantem jest římský velekněz.

Katolické kněžstvo, statně jsouc uspořádáno pod pravomocí svých řádných představených, spojeno biskupy se stolicí sv. Petra, nepřestalo od času svat. apoštolů pracovati ve všech krajinách, aby hranice barbarství dále se pošínily.

Zákonodárci řeholního života, svatý Beneš, Bernard, Dominik, František z Assissy, Iguác, Vincenc z Paula, Jan Křtitel de la Salle, Grignon de Montfort posílají do měst a na venkov, do nemocnic a na pole bitevní, do hlubokých nevzdělaných lesův a k národům moudrým nesčetné pracovníky neunavné a panny, prakticky ve všech ctnostech vycvičené.

Dobročinné ústavy, vypučelé jak květ na stromě lásky, vydaly dostatečné plody, zvláště ode tří století; není rány, které by nezavazovaly, není bídy, které by nepolepšovaly, není slz, kterých by neusušovaly, není oddanosti, k níž by se neodhodlávaly, není nebezpečností, jichž by neodstraňovaly, není hrdinství, k němuž by nepovzbuzovaly.

Pohlédněme krátce u přehledu na rozličné tyto bojovníky.

Papež, jenž přijímá bezprostředně od Boha své poslání a oprávněnost, své vysady a svou moc, má u velmi vysokém stupni pravou sílu vzdělávající; z něho jako všeobecného středu vše se vylévá do zevnějšího života církve svaté: „Abychom poznali služby světu prokázané nejvyššími velkokněžími, praví Josef de Maistre, bylo by třeba opsati anglickou knihu dra Ryana a nadepsanou: „Dobrodění křesťanství“, **) neboť tato dobrodění jsou dobrodění papežů, křesťanství totiž nemá zevnější činnosti leč jimi.

Poslání papežství není obmezeno na jednu dobu dějinnou, není obmezeno na jednu část světa: šíří se na všechny časy, po všech zemích.

Papež ustanoven k tomu, by poučoval národy a řídil zástupy Ježíše Krista, jest neomylný, když slavnostně vyřkne pravdy, které ustanovují základ zjevení; jest neomylný, když označuje blud, uměle ve filosofické anebo řečnické sofisma; jest neomylný, když postaví svatého na oltáře a jej celému

*) Brin et Laveille: La civilisation chrétienne II. 189 sq.

**) Du pape liv. III. ch. I.

světu jako vzor a ochránce představuje; když ukládá všem pastýřům a věřícím, hlavní zákony, které ustanovují církevní kázeň. Papež moci nejvyšší, kterou vykonává v náboženské společnosti, má právo povolávat větší věci před svou stolicí, odsuzovati veliké vinníky a odstraňovati neřesti, které mohou způsobiti pohoršení a státi se nebezpečnými pro národy. Papež, díky své neodvislosti, svému postavení, jedinému mezi zeměpány, moudrosti těch, jimiž jest obklíčen, jest rozsuzovatelem rozdílnosti, soudcem rozepří, obráncem veřejné mravnosti, jedním slovem zástupcem Toho, který pro všechny jest „cesta, pravda a život.“

Toto vznešené poslání vyplňovali papežové od devatenácti set let, vždy, když náruživosti lidské nekladly jim překážky u vykonávání jich dobročinné služby.

Svatý Petr objevil se prvý jako hlava této vznešené a nevyrovnatelné řady velkokněžské. — Tento pokorný rybář, přeměněný působením milosti, chová v srdci svém nejpodivnější zámysly: chce vytrhnouti císařství římské z tyranie a svobodu mu dáti.

„Pohledte“, praví apologeta, „jak tento cizinec, plný prachu, s mozolnými a praci ztvrdlýma rukama, překročuje brány věčného města. První věc, která překvapuje jeho pohled, jest Kapitol a pyšný chrám Jupiterův, převyšující celé město. Na levé a pravé straně stkvělé paláce mramorové; všecka místa ozdobena sochami bohů; konečně Pantheon, jehož stkvělá kopule převyšuje všecka okolní stavení. Bezčetný lid běží k amfiteatru, aby se opojil krví umírajících gladiatorů; vrhají se do cirku, by tleskali oblíbenému kočimu. Panem et circenses! (chléb a hry) toť jest volání tohoto nízkého lidu, kterým pohybují jen nejsprostší náruživosti.“

Představme si, že někdo z tohoto zahálejícího lidu, který každého dne k Římu chvátá, přibližuje se k cizinci a jme se jej tázati z pouhé zvědavosti. Poslechněme jejich hovor!

Říman. Cizinče, můžeme věděti, co tě přivádí do Říma?

Petr. Přicházím kázat pravého Boha a porazit falešné bohy.

Říman. Skutečně, tento podnik jest nový. Než, odkud přicházíš, a kde je tvá vlast?

Petr. Náležím k národu, který máte v ošklivosti a kterým opovrhujete, který jste vyhnali z Říma; moji krajané jsou vypovězeni za Tiber: jsem žid.

Říman. Jsi bezpochyby jeden z náčelníků národa, osoba vážnosti a úcty požívající?

Petr. Vidiš-li zde okraj šatu tohoto rybáře? To jest moje zaměstnání. Největší část svého života zabýval jsem se rybářstvím a napravováním svých sítí. Nemám ni zlata ni stříbra.

Říman. Než, od toho času, co jsi zanechal své zaměstnání, nejméně jsi snad čas svůj věnoval studiím moudrosti, navštěvoval školy filosofů a učil se výmluvnosti?

Petr. Nikoliv, nic nevím o tom.

Říman. Bohoslužba tvého Boha jest bezpochyby sama sebou dosti lákavá, že nepotřebuješ ani moudrosti, ani výmluvnosti, abys pro ni získal lidí?

Petr. Nikoliv, káži Boha ukřižovaného jako zločince mezi dvěma zločinci.

Říman. A co hlásáš se strany svého Boha?

Petr. Jeho učení zdá se bláznovstvím pyšným a smyslným lidem; blásoj boj proti všem neřestem, jichž chrámy máte v tomto městě.

Říman. A toto učení chceš zde kázati a získati mu následovníkův?

Petr. Zde i v celém světě.

Říman. A na jak dlouho?

Petr. Pro všechny časy.

Říman. Nuže, máš mocné ochránce, počítáš na pomoc bohačův, lidí s úvěrem, filosofů, snad i císaře? (Pokr.)

Časové zprávy.

Privržencův islamu bylo roku 1897 na zemi dle knihy Huberta Jansena 259,682 672. Číslo toto v některých částech založeno jest pouze na dohadech. Ze starších údajů nejvyšší číslo bylo pouze 205,000 000. I počet všeho lidstva Jansen vyměřuje výše; napočítal roku 1897 dokonce všech lidí 1.672,500.000, kdežto pečlivé výpočty Wagnerovy a Supanovy udávají, že roku 1891 bylo jen 1,729.479.000 lidí. Dle Jansena bylo by tedy mohamedánů $15\frac{1}{2}\%$ všeho lidstva.

Jubileum památky „Všech věroých dušiček“. Letos bude tomu devět set let, co poprvé sv. Odilo, opat světoznámého kláštera Cluny, nařídil, aby ve všech kostelích jeho řádu konána byla dne 2. listopadu bohoslužba na památku všech zemřelých. Tato slavnost brzy ujala se v celé církvi. Kardinál Parraud, biskup v Autun, k jehož diecési náleží místo, kde stával klášter, který za revoluce byl zničen, obdržel od papeže Lva XIII. zvláštní breve, kterým bratrstvo v Cluny ku potěše všech ubohých duší povýšeno jest za arcibratrstvo. Totéž breve dává kněžím, celebrujícím dne 2. listopadu v místních dvou farních kostelích, jus binandi, to jest právo sloužiti druhou mši svatou. Pro oktáv od 31. října do 9. listopadu oběma farním kostelům uděleny plnomocné odpustky.

Odvolání pruského vyslance u sv. Stolice přirozeným způsobem jest bohatou látkou pro různé výklady se zřetelem k cestě německého císaře na východ. Svatý Otec, přijímaje francouzské poutníky, projádl se pro „tradíční protektorát“ Francie. Význam slov

těchto vyložen byl s kompetentní strany v ten rozum, že se tím rozumí pouze (historický) stav, trvajíc již dvě stáletí, pokud jde o ochranu nad katolíky bez újmy na právech jiných států v příčině jich státních příslušníků, dále pokud jde o ochranu církevních osob a ústavů, jako missionářů, řeholníků, řeholnic, biskupství, kostelův a t. d. Odvolání vyslance Bülowa omlouvá se od některých též starými jeho lety. Diplomatičké spojení není zrušeno, nýbrž jen přerušeno, a to tím spíše, an není znám doslov papežova oslovení, aniž podrobné pojímání východního protektorátu se strany Vatikánu. — Některé italské listy zmiňují se dokonce o zmocnění, jež v té příčině dal papež benátskému patriarchovi vzhledem k cestě Vilémové přes Benátky.

Prvnímu křesťanskému básníku Anglie, Caedmonovi, odhalen byl nedávno stkvostný pomník ve Whitby při ústí Eska do severního Yorku. — Pomník ten záleží ze kříže 66 metrů vysokého, starobylého tvaru — z doby, kdy sv. Hilda spravovala klášter Whitbyský. Přední strana pomníku ozdobena jest žehnajícím Kristem, Davidem hrajícím na harfu, abatyší Hildou a Caedmonem v nadšení básnícím. Dole jest nápis: „Bohu ke slávě a na památku jeho služebniku Caedmonu, 680.“ Na zadní straně v úponcích vinného keře viděti jest sochy starých učenců Whitbyských. Obě postranní stěny krášlí stylisované růže a jabloňové ratolesti s hojnými ptáčky. Na patě jedné z pobočních stěn jest anglický překlad devíti řádek, jež se až na naše doby zachovaly z první básně Caedmonovy. Tytéž verše nalezneš na jiných místech

kříže v runách a saských minusculích. Odhalení pomníku vykonal nynější poeta laureatus, Alfred Austin. Caedmon měl velký dar přirozeného básnění, jež podporovala kněžící abatyše, svatá Hilda; Beda venerabilis praví v té příčině, že „Caedmon nenaučil se umění básnití od lidí, nýbrž od Boha.“ Toho také připomenul biskup z Riponu ve slavnostní své řeči. Kanovník Rawensley pak na to s důrazem poukázal, že Caedmonova Parafraze svat. písma přispěla nemálo ku pokřesťení Northumbrie a že zároveň zachovala tehdejší nářečí téže krajiny. — Jinde nositele křesťanství oslavují, ve stovčezaté Praze však starobylé památníky křesťanství bezohledně ničí, ruší a boří!

* * *

Ceny za umělecká díla na Turinské výstavě. Cena papeže Lva XIII. (10.000 lir) za obraz svaté rodiny nebyla udělena nikomu, za to malíř Gaidano obdržel cenu krále italského, Humberta, (rovněž 10.000 lir), jež vytkl thema „Náboženství a vlast“, za obraz, představující italského Františkána při činnosti missijní Vládní cena pro architekturu (5000 lir) připadla staviteli Mollimu, jež navrhl výstavní budovu pro křesťanské missie. a „vládní cenu“ a pro hudbu (3000 lir) přifkla jury (byla jen jediná pro umělecká díla) professoru Mattiolimu, kdežto abbé Peresi dostal čestný diplom.

* * *

Novopacký husitismus průpravou k české církvi národní. Již po delší dobu přinášeji pružné „Národní Listy“ čas od času delší i kratší zprávy o české církvi národní; čini snad tak nyní proto, ježto politické jich sloupce o mladočeské „státní“ politice vůči hledě tenčí a hubnou, co zatím na ukor jich váhy nabývají obě „Politiky“, a přece

by rády stejnou dosi nestranné své černí denně mezi národ „věřící“ rozlily. Vědělo se obecně, kdo jest pisatelem a pěstitelem české církve národní. K písmu dostavilo se nyní i živé slovo dra Išky z Bernu; katolickou odloživ kleriku oblekl kutnu starokatolickou, a starokatolicismus německý má státi se českou církvi národní. — Češi-Iškovci nebudou prý uznávati neomylnost papežovu a budou při bohoslužbě užívati češtiny — a národ bude spasen i oblažen; zbožným „Nár. Listům“ ubudou alespoň dvě bolavá místa, o něž se žiravou svou černí otrou, ať se mluví již o čemkoli. Kazatelnou dru Iškovi byla Nová Paka, kde 25. září t. r. promluvil svou hlubokou a významnou řeč, z níž uvádíme tento ždíbeček, jenž stačí, aby osvětlil a odkryl vlastenecké jeho manévry: „Chceme vybudovati církev na takových základech, aby byla českou církvi budoucnosti, a proto musíme ji postaviti v ohledu věroučném nezvratně a pevně na historickou půdu nauky, církve původní nerozdělené, čímž nalezneme opět svou ztracenou, historicky odůvodněnou souvislost se slovanskými pravoslavnými církvemi východními, s nimiž společně máme naše slovanské věrozvěsty, Cyrilla a Methoda.“ Neslušno nám v Německu hledati pravdy... 800 posluchačů sestavilo si 6tipráškový lektvar na „zrobení“ národní církve české, a nevyhoví-li jim černý Řím, „osvědčí nesouhlas svůj s ním — krokem nejrozhodnějším.“ Přejeme dru Iškovi všestranného úspěchu, ale pochybujeme velice, že by více zmohl, nežli známý Döllinger a jiní. Těšime se tudíž na německo-českou starokatolickou Novou Paku, která Rakousku dožude na vždy skalopevného bratrství s Ruskem!

Obsah „Obrany“:

Platy profesorů na diecéšních učelištích. — — Zákon z 19. září 1898, č. 176 r. z., kterým upravena dotace katolického duchovenstva v Rakousku. — Dva velcí missionáři. (Vzpomínka dušičková.) Ant. Vetešník, koop. v Loukově. — Papežové, biskupové, kněží a řeholníci u pokroku mravním. Z frančtiny podává Jan Nep. Jos. Holý, řeholní kanovník Tepelský. — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrosova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Far niente.

V Praze dne 2. listopadu 1898.

Hospodářská i státoprávní politika národa českého přizpůsobila se v celé své podstatě i ve všech svých vlastnostech — dušičkové míře. Pod delší faktem rozbitého německého souručenství, jehož nemanželským otcem byl Grossův návrh ve vyrovnávacím výboru, odjeli s úsměvem na spokojené tváři domů na dušičkové prázdniny věrní zástupci opozičního lidu. Ku trestuhodné liknavosti ve sněmovně přistoupilo sladké „far niente“ i v nevyrovnávacím výboru vyrovnávacím.

„Far niente“ jest heslem dnou stížených a sestaralých poslanců mladočeských, na které dnes nesluší se již dívat jako na tlumočníky českého lidu, nejenom v království Českém, nýbrž i ve vlnném centru širší naší vlasti. „Far niente“ jest i heslem Thunovy vlády, již i s centralistickým autonomistou drem Kaizlem Ariadním klubkem z nynějšího politického i hospodářského labyrintu v Rakousku nejlépe se hodí a k duhu půjde — — — § 14! Tak alespoň nedá se nikomu nic, a vše zůstane při starém shnilém nepořádku i přes to, že morová epidemie zůstala zažehnána s malými poměrně obětmi. V Rakousku se politika v pravém slova smyslu látuje. Osvědčilo se to při Taaffeovi, živořil s tím pseudoreceptem Badeni, zkusí toho i hrabě Thun. Vsadil; vyhraje-li však!

32 požadavků — budiž jim lehké odpočinutí — za krátké éry Badeniovovy seschlo se a scvrklo na 26 postulátů nynější zkratlé české delegace, jež — jako ultimatum hodili servilní mladočeši někdejšímu svému zapřisáhlému nepříteli hr. Thunovi, jenž s vé dobře zná; proto ono čekání na slyšení v příčině státoborného „zde“, proto onen varovný pokyn, aby český „luk“ nebyl přepínán, proto ono historicky hysterické „slibování a konejšení“.

Kdyby byli mladočeští usurpátoři sepsali v bezvýznamné své memorandum pouze 25 požadavků, byl by se ozval a zvedl v celém království Českém homérský smích: „*Ti dostali (na . . .) pětadvacet.*“ Proto jen oněch 25 drobnoučkových drobečkův. A jak je tomu, probůh, dlouho, co se vysmívali „staročeským drobtům“ tíže lidé, již nyní nejsou ani s to, aby zrobili a stloukli důstojně něco podobného! Ovšem lšácký K. Adámek, jenž si sinekur stejné

váží, jako jiní jemu rovní předáci vůdčí strany bez vedených, připojil k dotčeným 26 kamínek mladočeské politicko-národohospodářské mosaiky bez státoprávního tmele opatrnou svou resoluci, upouštějící od precisování „jiných spravedlivých a naléhavých postulátů národa českého“. Prosím vás, kdo pak už by se bál českých strašákův!

Myslíme vážně, že by mladočeši byli před světem v úzkých, kdyby jim bylo nyní předložiti hotové a opravdové požadavky státoprávní. Slova, jenom slova, a nic, než slova. Kdo tak lehkomyšlně si zahrává s lidem českým, že v památný den říjnového diplomu vládě předkládá 26 větiček bez významu a souvislosti, jako to učinilo nejednomyslné sdružení mladočeských neposlancujících poslanců, ten nezasluhuje vážnosti a hoden jest opovržení, — jehož se jim též dostane, a to tím spíše, když někdejší jejich za větrem sedící „kamarád“ v příčině daně cukerní a jiných nyní hodlá se tak otčímsky zachovati vůči dojnému království Českému. Inu Čech nahoře vždycky zůstane Čechem . . .

To jsme to dopracovali, ne!

„Far niente“, sladké „far niente“.

A lid český nečinně přiblíží k věcem, které se na zřejmou škodu jeho odehrávají před jeho očima, mysle si „far niente“.

Oposice, zdravé oposice je třeba. I obecní volby pražské jsou toho dokladem, že by se nečinnost strašně vymstila na — celém národě, jenž musí si zdatně hájiti svých práv sám, když mu jich dostatečně nehájí ti, jejichž je to svatým úkolem. Myslíme upřímně, že nynější samozvané „poselstvo“ naše rozbodně není — blanickým rytířstvem, jež chvátá ohrožené vlasti své na pomoc! Národem svěřeného poselství zneužívá se namnoze jen ku osobnímu prospěchářství a ku prospěchu blízkých i vzdálených příbuzných . . .

Korunovační „státník“, hr. Thun, jenž převlékl nyní moderní centralistický kabát, vložil na srdce i do srdce českých pánů z království Českého, aby z danajského daru vyrovnání rakousko uherského nečinili — — — obchodu. Páni sklonili hřbety, šeptajíce „far niente“. Snad už vykourěna i státoprávní fajfka Grégrova!!!

Sladké jest sice „far niente“, — ale trpce zkoušená vlast a bičovaný národ! Sv. Václave, nedej zahynouti . . . *Tichý pozorovatel.*

K O M P A K T A T A.

Kapitola z české krise. — Podává Jifi Sahula.

(Pokračování.)

D O S L O V.

Nastínivše takto krátce dějiny kompaktat, ohlédneme se ještě zpět. — Kompaktata hrála rozhodně v dějinách našich roli předúležitou v každém ohledu. Jak první impulsy, jichž důsledkem byly čtyři články, tak smlouvy samy a praktické konsekvence z nich plynoucí osvětlují znamenitě individualitu rozkolníků, jsouce výtečným vodítkem tomu, kdo zkoumá vnitřní elementy a základní příčiny všeho národního života českého oněch dob. Kompaktata

vskutku téměř půl druhého věku pokládána za největší národní klenot; vkládány do nich s důvěrou nezdolnou všecky smělé illuse náboženské i politické. Privilegia tato tak srostla s bytností národa, že vyplnila vnitřní jeho žilobití takou měrou, že každý ústupek od nich považován za morální porážku českého živlu, za neomluvitelnou proradu na nezadajných právech, jichž první průkopníci tak těžko nabyli. Proto byla hájena s mystickým nadšením vytrvale jak diplomacií, tak mečem.

Mnoho bylo ovšem potřebí oleje, než v národě pokojném, jenž k církevní autoritě se zbožnou úctou vzhlížel, vzplál požár náboženské revoluce. Zřejmé nepořádky, vnesené egoistickými choutkami francouzských vládců do srdce církevního ústrojí, sledovány zde sice s pochopitelným zármutkem, ale též s příkladnou trpělivostí v naději na včasný obrat.

Že náboženský entusiasmus dlouhou dobu v hrozně církevní krizi se udržoval v mezích zdravého rozumu, toho též velikou zásluhu nesou horliví domácí arcipastýřové, kteří dle sil svých přikládali bdělou ruku k praktickým reformám v naší vlasti. Zdálo se rovněž, že řeči mravokárných kazatelů, kteří se energicky stavěli po bok svých představených, klesající sympatie k církvi znovu vzkřísí, zvláště když církev činila již první praktické kroky k spasitelné restauraci autority papežské.

Leč když zdárný tento pochod obstrukcí Husovou se přece zvrhl, hájea nová hesla s podobnou setrvačností, s jakou dříve národ lpěl na konservativních zásadách. Betlémský kazatel nemohl dobře nasytiti svůj nezřízený slavomam jako spojenec upřímných reformátorů, jejichž pozitivní práce nese požehnání celým věkům, ač jména upadají často v zapomenutí. Hus volil ovšem pro svou popularitu cestu pohodlnější; dobře znal slabou stránku lidu, věděl, že cit u něho vítězí nad rozvahou a proto neustálým tupením církve a obratným pochlebováním posluchačstva dosáhl toho, že dlouho drážděný cit širokých mass prolomil hráz práva, a vznešené intence Tomáše ze Štitného upadly v zapomenutí. Zaslepené davy, žijící jen přítomností, hnaly se v zimničným chvatu po šikmé dráze stále v před, neuvažujice, nad jakou závratnou strží se ocitly a k jakým konsekvencím může dospěti jejich poblouzení. Pokrokaři tělem i duší náleželi Husovi, svěřujice jeho rukám všecku svou spásu. Záleželo hiavně na něm, má-li svedený lid přece vystřízlivěti, má-li býti zárodek zhoubné povodně revoluční spjat starými, osvědčenými břehy. Hus se však nedal na svém postupu zdržeti ničím; do posledního okamžiku setrval při nedůsledných svých teoriích na poli dogmatickém, jež většinou z ciziny byl nasbíral (viz výborné spisy Dr. Ant Lenze) a celá jeho destruktivní, opoisiční akce nacházela bouřlivý ohlas u sourodáků. Plamen Kostnické hranice pak rozžal pochodeň dokonale vpoury.

Ve všeobecném chaosu s počátku stěží pronikaly zde hlasy volající po konsolidaci roztrštěných sil k plodné pozitivní práci.

Realisace pak čtyř článků, základní a charakterní trestí závratného huutí, nemohla se provésti jednak pro válku se Sigmundem, jednak pro vnitřní kontroverse. Průběhem bojů nezapomněla lepší část kališníků, že naprostá odluka od katolicismu jest pro budoucnost národa na pováženou. Válečnými trofejemi nebyl duch novotářů tak zpit, aby chtěli uprostřed katolických sousedů položití základ výlučné, zcela samostatné sekty a aby trhali na dále všecky nitky, jež je mohly s církví zase spojití. Dobře pochopili, že k vůli

očištění jména českého před cizinou, k vůli pokojnému rozvoji národa jest jistý kompromis s konservativci zcela nutný. A tak přivolením k prvnímu jednání s Basilejí jevil se typ pověstných kacířských Husitů před zrakem Evropy v novém, sympatičtějším světle. Tento akt vzbudil, jak snadno pochopitelně, radostné překvapení všech pravověrných. Vždyť dosud obyčejně jak prostí schismaticové, tak tvrdošijní bludaři zachovávali vůči Římu krajní obstrukci, usilující o fyzickou i mravní porážku institutu Kristem hájeného. Odpor jejich k Římu umdlel obyčejně jen mocí meče nebo neodvratným vnitřním rozkladem. Čechové však měli plnou volnost aspoň pro přítomnost se rozhodnouti buď pro spojení s majoritou křesťanstva, buď k dokonalé roztržce; existence jejich náboženských praetensí pro ten čas byla stkvěle uhájena. Přece však dychtili po unitě, ač mnozí byli toho domněni, že na nich ani stopy kacířství v skutečnosti nevázne: ač se domnívali, že u nich netřeba nápravy, ale že spíše sami vytknou zástupcům křesťanstva v Basileji ony koleje, po nichž jedině slušno kráčet k opravným metám. Sněm na druhé straně se kojil optimistickou illusí, že pobloudilí synové zcela pokorně se podrobí po moudré domluvě církevnímu suprematu beze zvláštních podmínek. Proto první tento diplomatický kontakt končil na obou stranách značným zklamáním.

Co otcové za kriterion pravdy a spravedlnosti při disputacích kladli dlouhými věky osvědčené církevní tradice, viděli utraquisté šťastně rozuzlení kollise hlavně ve čtyřech článcích, jimž věřili více než evangeliu. A tak zde nic neplatily všecky rozumové vývody sněmovních řečníkův; jakmile zavádili tito o některou slabou stránku pražských článků, hned narazili na houževnatý odpor českého vyslanectva.

Kališníci nechtěli slyšeti, že by tenor článků mohl v sobě tajiti návštěi k některým bludům: že by tyto mohly býti vůbec někomu na škodu a že by se staly některými body závadou duchovní evoluce národa.

Konečně po vleklých debatách přijat od obojí strany v Čechách zatímní kompromis — články ony delegací basilejskou značně pozměněné daly základ ke kompaktatům a kališníci aspoň formálně učinili některé ústupky, podléhající na okamžik tlaku okolností. Časem však minili rozhodně vymoci daleko rozsáhlejší koncesse, než jaké jim kompaktaty byly povoleny, neohlížejíce se na práva konservativní minority, jež chtěla v téže zemi zcela po právu při starých rádech dále existovati. Již 15. února roku 1434 přibyl do sboru basilejského kněz Martin Lupáč, žádaje ve jménu pánů, měst a obcí českých, aby celé Čechy byly navedeny k přijímání pod obojí.

Rokycanova slova v Basileji, že totiž při nestejném ritu nebude v zemi svornosti, byla řečí prorockou. Kdyby se nejevila u utraquistů nedůvěra ke katolickým dogmatům, nestáli by o kalich tak neústupně; a konsekventně nebylo třeba se báti též tolik domácích bojů, měla-li nutná práva konservativců býti majoritou respektována a věřil-li kališník tak jako katolík. Po ochromení soldatesky tábořské mohla se klidněji česká otázka řešiti a pozitivní práce v tomto směru měla volné pole. V těchto dobách však ubývalo se strany Basileje i se strany utraquistů vzájemné upřímnosti a sok na soku vyhledával slabé stránky, jichž bylo lze ve vlastní prospěch využítkovati. Chytrácká povaha Sigmundova zmatky ještě množila. Faktické defekty postulatů českých, s části nejasně tajené, s části tvrdošijně hájené, staly se v do-

vedných rukou diplomacie basilejské kalenými šípy, jimiž neunavně do tábora podobojích metáno. Houževnaté petice za rozšíření kompaktních práv se střetly s rutinovanou politikou obratných otců, kteří spíše minili ubrati než přidati. Sněm zatím dobýval úspěchů v boji s papežem, zpyšněl tím nad míru a ostny své hrdosti dával cítiti i českým žadatelům. Ti, nepřemýšlejíce mnoho o pravdě důvodů, jimiž otcové odmítavé jednání své ospravedlňovali, volali s charakteristickou vytrvalostí stále jen: „Nepovolíme“. —

Při všem umlouvání, jež obojetností Sigmundovou se vleklo k omrzení, neměli utraquisté ani té opatrnosti, aby v kritické té době svou rozpínavost na úkor bratří konservativních na chvíli ztajili. Zvolilť Martina Lupáče a Václava z Mýta za podbiskupy na místa, jichž legitimní katoličtí praetendenti byli dosud na živu. Když konečně v Jihlavě dlouhé rozpory formálně urovnány vzájemnými ústupky, odnášeli si po všech slavnostech delegáti i kališníci tajnou předtuchu, že vše ještě není skončeno, že praktické provádění kompaktať objeví všechny nedostatky, jimiž trpěly smlouvy jihlavské.

A vskutku papírová tato shoda se ukázala jen přehrou k vleklému osudnému dramatu. Byla ovšem jakási naděje, že kompakata upravená rokem 1436 mohou přinést v rukou moudrého vykonavatele ztýrané zemi klid a poměrnou svornost. Pod spravedlivou, železnou vládou mohly obě strany zvolna býti sloučeny a náchylnost k bludům u přátel kalicha časem mohla zmizeti. Ale toho štěstí se Čechům nedostalo, aby v čase neutišených dosud vášni prozíravý správce vedl národ pevnou rukou k žádoucímu spasitelnému míru. Sigmund unikl hrozivé nemesi jen svou smrtí, a ratifikace kompaktať z Basileje došla byla jen neúčinnou formalitou, jež pro klesání autority sněmu budoucnosti národa spíše byla na škodu než k užítku. Pokud ještě biskup Filibert, muž zkušený a spravedlivý byl na živu, a osoba Rokycanova neměla na správu české církve vlivu, podobalo se, že palčivý problem spěje k šťastnému rozluštění. Čechové si biskupa vážili a kdyby byl déle žil, svítala naděje, že nepřátelství obou náboženských stran pomalu zchladne na prospěch obecného blaha. Prozřetelnost však jinak ustanovila. Biskup předčasně zemřel, nemaje nástupce, jenž by fanatismus stran držel na uzdě. Smrtí jeho odstoupil s jeviště náboženské politiky vlasti naší dobrý genius na vždy.

* * *

Neslavným zánikem basilejského koncilu se poměry náboženské a s nimi úzce spjaté politické ocitly v slepé uličce. Měia-li kompakata platiti na dále za authentické výsady, bylo třeba jednati s papežskou Stolicí, jež z dlouholeté agonie se probouzela k nové síle a zjednávala si před světem zvolna zase úctu. Smrt Eugenia IV. a opposiční politika katolického panstva překazila však optimistické tužby utraquistů nadobro. Výstřední a neopatrný Rokycana nabyl u souvěrců zase vážnosti a podporován jsa Poděbradem, vláčel za sebou rigorosní kompaktatisty, kam se mu libilo. Na časté prosby za aprobaci kompaktať a stvrzení Rokycany na arcipastýře pohlíženo z Říma s údivem. Kurie nevěděla, má-li věřiti kališníkům či jejich domácím sokům. Nedovedla si vysvětliti hledisko, jaké odštěpenci zachovávali vůči Stolci papežskému. Stáliť kališníci na půl cestě mezi bludařstvím a orthodoxní věrou, jsouce na polovic odštěpenci, na polovic ctiteli pontifikátu. Setkávajíce se papežové s tímto nezvyklým zjevem, měli naději, že kališníci časem lehce

zapomenou na odkaz první husitské generace a splynou v ohledu náboženském v jedno s mocnými konservativními sousedy. Než reminiscence na vy-
 moženost dlouhých bojů fysických i mravních v českých lebkách neztrácela
 na své svěžesti. Kompaktata jim byla stále svatým dědictvím po předcích
 a drahým národním palladiem, za něž byli připraveni každou chvíli vrhnouti
 se v nový boj. — Napjetí nepřátelské mezi oboji konfessí v Čechách stou-
 palo, až konečně působením obratného Poděbrada vázka převahy se naklonila
 značně na stranu kalicha. Legát Karvajal pak na vlastní oči se přesvědčil,
 jak všecka diplomacie proti kompaktatům jest malomocná. Užasl ještě více,
 když s listinou ratifikační chtěl ujetí. Nepředvídaný, rapidní poplach, jenž se
 v Praze pro ten skutek strhl, vyléčil jej zcela z klamných domněnek: byl
 rád, že životem vyvázl.

Plumená vášeň utraquistů vybuchla, kališníci se srazili v hustý šik na
 obranu společné věci, konservativci stíháni hněvem majority; po dobytí Prahy
 pak Rokycana se stal skutečným samovládcem v duchovní správě. Řím byl
 však ke všem úlisným žádostem Rokycanovým neoblomným a tak žádoucí
 organisace, jež měla kalichu pojistiti pokojnou budoucnost a zbaviti jméno
 české příhany v cizině, postrádala na dále základní praemissy. Charakteri-
 stické rozdíly mezi oběma stranama v čase dlouhého bezvládí se byly jen více
 vykristalisovaly, ježto měly vůli i vhodnou příležitost pěstním právem cvičiti
 se v kořistění ze slabých stránek soků, a tím jen naděje na konečnou shodu
 Říma se stoupenci kalicha rapidně klesala. Kdyby býval blahoslavený Kapistran
 přibyl do Čech za správy Filibertovy, byla čáka na lepší výsledky blahodárné
 činnosti jeho kazatelské. Nyní však nedůvěra ke konservativcům byla stupňo-
 vána jak neprozřetelným skutkem Karvajalovým, tak odmítavostí kurie a ne-
 upřímnou politikou oposičních krajanů. Jak dusnou atmosféru utraquismus
 vůkol sebe cítil, patrně ze zoufalého diplomatického skoku, jenž se ukázal
 při jednání s Cařihradem. Jiří, muž dobré snahy, jsa povýšen za správce
 zemského, musil se dáti unášet praetensemi majority, musil respektovati směr
 spodních proudů, chtěl-li se udržeti ve svém důstojenství, ku kterému ho tyto
 povznesly. Odhodlal se vši silou prosaditi horoucí tužby národa, chrániti
 kompaktatní výsady zcela dle subjektivního výkladu souvěrcův, ale nestál
 nikterak o potlačování živlu konservativního; ač zapuzení Kapistranovo vrhalo
 na jeho povahu před soudem katolíků stin šovinismu, výstřední oposice: přece
 dokonalým schismatikem býti nechtěl a nedal umdlévati v svém nitru naději,
 že české novotářství bude v příhodné době nejvyšším tribunalem církevním
 ratifikováno a do temného chaosu rozháraných dob že probleskne hvězda
 přízně papežské, jež bude bezpečnou basí klidu. Naděje tato mohla dojíti
 jeho pomocí splnění, kdyby úzkostlivý fanaticismus Rokycanův, za nímž stálo
 jádro kališníků jako jeden muž mnoho nebyl pokazil, a kdyby byla kurie
 lépe znala individualitu kališníků. Jiří si předsevzal úlohu sice velice pracnou,
 ale nikoliv zcela nemožnou.

(Pokr.)

Papežové, biskupové, kněží a řeholníci u pokroku mravním.

Z frančtiny podává Jan Nep. Jos. Holý, řeholní kanovník Tepelský.

(Pokračování.)

Petr. Doporučuji boháčům, aby bohatstvím opovrhovali, ano se ho i odřekli; filosofům, aby skláněli rozum pode jeho víry; císaři, by se odřekl hodnosti nejvyššího kněze a náboženského panství nad národem.

Říman. Lehko se dá předvídati, že všecko bude proti tobě; co zamýšlíš učiniti?

Petr. Zemřítí. *)

Petr zemřel; než z jeho krve narodili se jiní nejvyšší kněží, a Řím, když viděl vznáseti se stolici Petrovu nad zříceninami císařského trůnu, stal se krbem světla, středem života pro celý svět.

Hle, po dlouhých pronásledováních papež sv. Sylvestr, jedna z velkých postav čtvrtého století! Byl přítelem Konstantinovým a pracoval spolu s ním o obrácení císařství a o vývoji všech druhů společenského pokroku. Dovedl svou nejvyšší autoritu tím, že předsedal skrze své vyslance prvním všeobecnému sněmu; dobyl na pohanech, židech a bludařích slavnějších vítězství nežli byla vítězství římských legií; vystavěl nádherné stavby ke cti Kristově, Panny Marie a sv. apoštolů a obohatil novými obřady povstávající liturgii; prokazoval lásku, která potěšuje a mírní dychtivost po krvi, která uchvacovala císaře a je doháněla k nejkrajnějším výstřednostem.

Ostatní velekněží vyplňovali až do konce toto vznešené poslání. Jedni se prohlásili veřejně za obhájce nevinnosti proti všem násilnostem; z tohoto byl svatý papež Julius I., jehož život představuje šťastnou směr ryzosti a něžnosti, oddannosti a moudrosti, jednoduchosti a horlivosti. Jiní jako svatý Damasus poráželi bludy a podporovali pokrok věd a literatury. Všichni zavrhovali krvavé hry v cirku anebo amfítheatru a snažili se vymaniti ženu, dítě a otroka z jich stavu opovrženého.

Svatý Siricius chránil jednotu církve a přitáhl úzdu církevní kázně v době, kdy dědicové Theodosovi se dělili o zříceniny císařství. Když barbari se vrhli na Evropu a pokryli ji zříceninami, Lvové a Řehořové zadrželi jich vpád a přijali národy nevěřící v lůno křesťanské společnosti.

Svatý Lev Veliký, jehož všichni dějepisci pozdravili jako hrdinskou postavu, více pro vzdělanost pracoval než všichni vladaři jeho doby. Vědy a literatura mu děkují hlavní díla, ve kterých vykládal tajemství náboženství a pravidla duchovního života slohem tak výmluvným a květnatým, tak jednoduchým a okras prostým, vždy plným síly. Zachránil podivuhodná umělecká díla v Římě před zpusťšením a požárem a daroval mu nové a stkvělé stavby. Mravní zákon nalezl v něm nepřemožitelného obhájce uprostřed žalostných přestoupení povinností. Řád společenský, otrřesen až v základech, neměl pevnějšího zastávce v celém světě: on sám, ozbrojen křížem a oděn v šat velkokněžský, dovedl zadržeti Attilu, jehož Bossuet nazývá „nejhroznějším ze všech lidí“, a ukrotiti Gensericha, nejdivočejšího ze všech barbarů.

*) Hetiger: Apologie des Christenthums II. hl. XVII.

Svatý Řehoř I. v době všeobecného úpadku zasluhuje rovněž příjmi Veliký. Panoval od roku 590 až 604.

„V tom čase,“ dí Bossuet, „žarlivá Bedřiška, manželka krále Childe-rika I. vrhla celou Francii v plameny a nepřestávala vzbuzovati krvavé války proti králům francouzským. Uprostřed neštěstí v Itálii, a když Řím byl postižen hrozným morem, byl povznesen svatý Řehoř Veliký proti své vůli na stoliici sv. Petra.

Veliký tento papež zmírnil mor modlitbami, poučoval císaře, a způsobil, že celé shromáždění jim vzdávalo patričníou poslušnost. Těší Afriku a posilňuje ji; posilňuje ve Španělsku Visigothy, z arianismu obrácené a katolického Rekareda, který přišel vstoupit do lůna církve. Obrátil Anglicko; obnovil kázeň ve Francii, jejíž krále, povždy pravověřící, povýšil nade všechny pozemské krále; přemohl Lombardy; zachránil Řím a Itálii, kterým císařové nemohli pomoci. Potlačil povstávající pýchu cařhradského patriarchy. Osvěcoval celou církev svým učením; vládl na východě a západě s touže rázností jako pokorou a podal světu dokonalý vzor církevní správy. Církevní dějiny nemají nic krásnějšího nežli vstup sv. mnicha Augustina do království Kentského se čtyřmi průvodci, kteří, majíce před sebou kříž a obraz velikého krále Pána našeho Ježíše Krista, učinili slavné sliby, že Anglii obrátí. Svatý Řehoř, který je poslal, poučoval je listy v pravdě apoštolskými a učil svatého Augustina trásti se mezi stálými zázraky, které Bůh konal skrze svého sluhu.“ *)

Brzy nové bludy rozrývaly lůno církve svaté; vpády následovaly v krátkých mezerách za sebou a národové se řítily jeden proti druhému, by jeden druhého sobě podmanily; v témže čase počala doba hedžry a začala dlouhá řada bojů, které fanatismus Mohamedův a jeho žáků měl učiniti tak krvavé. Než, když se trůny královské řítily, stolice sv. Petra zůstala nepohnuta, a na této stoliici seděli velkokněží, bdělí strážci vzdělanosti: Martin I., Lev II., Zachariáš, Štěpán III., Adrian I., jichž horlivost, ráznost a moudrost zachovaly zbytky starého světa a připravovaly vítězství katolické církve.

Na počátku devátého století mnich benediktin, korunovaný papež pode jménem Lva III., prohlásil Karla Velikého za císaře západního a vymanil pro vždy křesťanskou společnost z těžké poroby, kterou, že jí mají právo vnutiti vládcové Byzantští, se domnívali. Díky tomuto šťastnému souladu dvou mocností, vše se přeměňovalo v širých krajinách, podrobených císařské vládě: barbari byli zahnáni, nevěřící se obracejí, školy se rozmnožují, vědy a literatura stkvěle zkvétají, všecka umění se rozvíjejí svobodně a vydávají díla bez počtu, ani sám prospěch hmotný neušel péči Lva III. a Karla Velikého.

Tento silný tlak dlouho se dal cítiti a zadržoval úpadek, kterému přály po smrti mocného císaře i neustálé občanské války i ustavičné vpády severních národů.

Opět se zdálo barbarství vítěziti v desátém století. Všecko se zatemňovalo v panství vzdělanosti, a veřejné mravy se převracovaly ve stupni, v jakém falešní proroci nalézali viru, když prohlašovali brzký rozklad starého světa. Tato truchlá doba nebyla přece beze slávy pro papežství, a když

---

*) Discours sur l'histoire universelle p. I. époque XI.

se červánky jedenáctého století plny naděje zvedaly, zaujal slavný Gerbert velkoněžskou stolicí pode jménem Sylvestra II.

Tento veliký papež zasluhuje čestné místo v dějinách vzdělanosti. Vzešlý z rodiny chudé v okolí d' Aurillac utekl se ke mnichům u svat. Gerolda; sotva byly jeho první studie ukončeny následoval hraběte Borela do Barcelony, kdež studoval matematiku pod vedením španělského biskupa, jménem Baito-a; po třech letech odešel do Itálie. Vědomosti a pevná povaha získaly mu velikou přízeň papežovu a císaře Otty; tento mu udělil vychování syna svého a světil mu opatství Bobbio; později vrátil se do Francie a byl jmenován ředitelem školy; když byl vykonával tuto hodnost po několik let, byl jmenován arcibiskupem Ravenským; roku 999 následoval po papeži Řehoři V. i přijal jméno Sylvestr II. Zemřel roku 1003.

Gerbert získal si takové vážnosti svou moudrostí, že mnozí z jeho vrstevníků pokládali ho za kouzelníka a obviňovali ho z magie; jiní přičítali jeho filosofickým vědomostem jeho povýšení za nejvyššího velekněze: „Propter summam philosophiam“. Rovněž shromažďoval ke svým přednáškám veliký počet žáků, mezi nimiž můžeme jmenovati prince Roberta, syny Huga Capeta, Lenthrika, Herberta, Bernelina, Fulberta z Chatrares a slavného Adalberona.

Odkud čerpal své vědomosti? Obcovoal snad se židy a Araby za svého pobytu ve Španělech? Tato domněnka se dosti zamlouvá škole rationalistické, avšak jest beze všeho podkladu. Gerbert měl za učitele mnicha Raymunda a biskupa Baitoa; studoval v původním znění Aristotelovy Kategorie, jichž klášter Bobbioský měl exemplář. Jsa velikým milovníkem knih, mohl si opatřiti vzácné rukopisy; oddal se práci a vyučování s činností podivuhodnou. Tyto mohutnosti postačily pro ducha tak živé nálady, že z něho učinily „jednu z nejsilnějších hlav středního věku“.

Dle svědectví M. Jourdaina, „Gerbert vyučoval v Remeši všem vědám, zahrnutým pod jménem Trivium a Quadrivium. Počínal úvodem Porfyrovým, který vykládal nejprve v překladě Viktorinové, později dle Boetia. Potom rozebíral Aristotelovy Kategorie a Hermeneia, Ciceronova Topica, šest knih výkladů napsaných Boetiem o tomto díle a všechny jeho traktáty o syllogismu, definici a divisi. Přikročuje od logiky k řečnictví a básnictví, která spojoval čítal Gerbert svým žákům Terence, Virgila, Statia, Juvenála, Persia, Horáce a Lukána. Trivium následovalo Quadrivium a po studiích literárních následovala studia vědecká, arithmetika, hudba, astronomie a měřictví. Aby mohl lépe vykládati, jak vycházejí a zapadají hvězdy, sestrojil Gerbert několik globů po způsobu na našich sfér s kruhy naznačujícími horizont, aequator a ostatní hvězdařská rozdělení. Vymyslíl též vodní varhany, při nichž byl ton vyluzován tlakem massy vody na vzduch v píšťalách. Avšak ze všech jeho vynálezů nejjednodušší a nejplodnější byla tabula čili abacus, rozdělená na dvacet sedm podélných polí, kde se postavilo devět číslic, sloužících k vyjádření všech čísel, majících platnost posice. Gerbert vyrobil tisíc znamének rohových podle obrazu 9 číslic, kterými konal pokusy početní na abaku. Všichni soudcové, v této látce jen trochu zběhlí, uznali v tom methodu početní velmi podobnou našemu nynějšímu způsobu, ktezý se zakládá na 10násobné platnosti číslice, na levo od prvé postavené. Tak se shledává, že Gerbert znal a vyučoval zásadám decimální arithmetiky v době, kdy římských číslic jedině se

užívalo mezi křesťany. Bylo by zajímavé vědět, zdali Gerbert přejal abacus od Arabův podle svědectví Viléma de Malesbury a nejobyčejnější domněnky, či zdali jej čerpal ze znalosti měřictví Boetiova, jak jeden matematik našich dnů předpokládal; avšak necht' je jakýkoliv původ dějepisný tohoto pamětihodného vynálezu, ten, který první jeho znalost rozšiřoval mezi evropskými národy, prokázal vzdělanosti službu, na kterou potomstvo nemůže zapomenouti.“*)

Pěkná století středního věku, této doby tak živé, tak zaujaté pro dobro i zlo, děkují zvláště velekněžím svou velikost a pokrok; zvláště u předu hnutí, které vedlo pokolení lidské na cestě pokroku, nalézáme papeže znamenité svatosti, vědomostmi, horlivostí a mužností. Jejich listina byla by dlouhá, postačí nám jmenovati sv. Řehoře VII., Urbana II., Alexandra III., Innocence III., Řehoře IX., Bonifáce VIII., Eugena IV. a Pia II.

Řehoř VII., jehož zvolení bylo s nadšením přijato, byl zběhlý v božských a lidských vědomostech. Miloval spravedlnost a rovnost; byl obdařen mužností bez bázně a silou duševní, již nehody nemohou zlomiti.

Žádný vladař v temže čase neměl v tom stupni výtečných vlastností, které vyznamenávají dokonalého politika. Avšak pochopuje, že papežství má mocnější zbraně nežli úskoky lidské diplomacie, vzal útočiště ke svaté odvaze, by zachránil společnost z nebezpečství, a vysílal všechny blesky církevní proti zbyralým vladařům anebo povstalcům, kteří trůny zneuctili, biskupství prodávali neb ohrožovali neodvislost duchovní moci. Dával hrozné rány, které se ozývaly po všechna století, a donutil pokrytce Jindřicha IV., že se mu vrhl k nohám na pevnosti Kanosské a o milost žádal. Vérolomný císař nedodržel slova a velekněz, vyhnán byv z Říma, vydal poslední vzdech, když vyslovil pamětihodná slova: „Miloval jsem spravedlnost a nenáviděl bezpráví, proto umírám ve vyhnanství!“ Avšak taký příklad pevnosti zachránil křesťanskou vzdělanost, a s Řehořem VII. otevírá se krásná doba středního věku.

Tento velekněz s velkodušnými zámysly, dalekosahajícími cíly, zamýšlel, aby vysvobodil Evropu z pohromy neustálých válek a aby zpět vydobyt byl hrob Kristův, sjednotiti válečníky všech národů katolických pod jedním praporem a poslati je do Palestiny. Urban II. měl slávu tu, uskutečniti tento záměr. Neomezil se pokračovati v Evropě u politice Řehoře VII., s rázností háje svobody církve svaté a mstě zlehčovanou mravnost, chtěl také vydobyti Jerusalema a vyrvati hrob Kristův mohamedánskému zneuctění.

Není nic stkvělejšího v dějinách národů nežli výjev, jehož jevištěm bylo město Clermont v roce 1095. Již jsme naznačili rozhovor mezi Urbanem II. a poustevníkem Petrem jako řídké ukázky výmluvnosti.***) Sotva tito dva apoštolové křížáčtí otevřeli ústa, aby slavnostně promluvili k lidu, slyšeti bylo daleko ozývati se výkřik, který se stal tak slavným: „Bůh tomu chce, Bůh tomu chce!“

To bylo sémě míru mezi tisíci bratry, chystajícími se zahubiti sebe, v téže době prohlášení války proti nejnesmiřitelnějšímu nepříteli křesťanského světa.

*) Diction. dessciences philosoph. 2 ed. p 614 à 615.

**) V témže dile psali o tom v části nadepsané „O výmluvnosti“.

V roce 1099 stal se Gottfrid bouillonský pánem svaté země a prohlásil pod jménem „Assisses de Jerusalem“ moudré zákony, které dovolovaly zemi, v níž Kristus podstoupil smrt, užívati dobrodění evangelia. Od té doby se ustavilo mezi východem a západem šťastné spojení, které mocně podporovalo pokrok vzdělanosti.

Tato politika, příliš málo oceněna za našich dnů, stala se, abychom tak řekli, duší římských velekněží od Řehoře VII. až k Piovi II., a Evropa jí děkuje z velké části své doby míru a prospěchu.

Nepostačovalo ku podpoře pokroku mírniti zákony válečné a způsobiti užitečná spojení mezi rozličnými národy křesťanskými. Bylo třeba sbírat zbytky staré vzdělanosti, pevně je spojovati a upraviti je jako cenné stavivo ve společenské stavení středního věku. Papežové nescházeli při úkolu, který vyžadoval leckdy tolik odvážlivosti, zběhlosti a vytrvalosti.

Dvanácté století, tak význačné oddaností zásadám křesťanským, došlo svého útvaru sv. Bernardem. Avšak když přestal hlas tohoto slavného reformatora ozývati se ve světě, bylo cítiti úpadek ve všech částech; zločin, zhýralost a tyranství poskvřnilo trůny Francie, Anglie, Německa a Sicilie, a vítězství opustilo naše zbraně v Palestině. Tehdy bylo viděti vstupovati na stolicí Petrovu Alexandra III., neúprosného soudce povstalců vladářů a mstitele sv. Tomáše Canterberského. Innocence III. kterého Montalambert nazývá co možná nejdokonalejší vzor vrchního velekněze, typ po vítce zástupce Petrova,*) Řehoře IX., jenž měl čest za svaté prohlásiti Františka z Assissy a Dominika.

Tito nesmrtelní velekněží připravovali a napřed ukazovali století svatého Tomáše a svat. Ludvika, největší ze všech křesťanských století, století všemožného pokroku v řádě vědeckém, literárním, uměleckém, mravním, hmotném, století, které vystavělo svatou kapličku a vidělo povstávati politickou oekonomii.

Důležitá listina, nalezená v archivě vatikánském, nám ukazuje, jak tito papežové, kteří leckdy obviňováni z úzkoprstosti, uvedli bohatství pohanské ve vzdělanost křesťanskou: jest to list Řehoře IX. třem zasloužilým bohoslovcům, Vilémovi d' Auxerre, Šimonovi d' Authie, Štěpánovi de Provins :

„Úkol ostatních věd,“ praví velekněz, „jest pomoci své poskytnouti vědě sv. písem, tak věřící Kristovi nemají se jim věnovati než v míře, jak vyhovují vůli nejvyššího Pána, dobře zkusené. Jestliže by se zde přece našla nějaká směs chybná, jejíž jed by mohl porušiti čistotu víry, nechť jest zavržena . . . Židé měli dle nařízení Božího zmocniti se stkvělých nadob zlatých a stříbrných Aegyptanů a na straně nechati bídné nádoby plechové anebo hliněné. Proto, poněvadž jsme shledali, že knihy přirozené filosofie, zakázané v Paříži provinciálním sněmem, obsahují pro víru věci užitečné a věci škodlivé, aby škodlivé neškodilo užitečnému, prikazujeme formálně vaši moudrosti, v níž důvěřujeme, mocí této listiny, opatřené apoštolskou pečeti, pod trestem podstoupení věčného soudu, abyste prozkoumali tyto knihy s pozorností, s náležitou přísností a z nich vymýtli bez vrtochů všechny chyby,

*) Historie de sainte Elisabeth, introduction, édit. 1862 p. 9—10.

kteřé by mohly tyto knihy, po odstranění podezřelých míst, bez odkladu a beze škody pro celý ostatek dány býti ke studiu.“ *)

Tento list, přímo vyšlý z velebněžské autority — nám ukazuje, s jak moudrou klidností církve uměla smířiti práva pravdy a zájmy vědy. Toto století po výtce filosofické nemůže ignorovati nejkrásnějších hlavních děl která pohanský genius až do té doby vypracoval. Avšak opatrnost vyžaduje veliké rezervy u výběru textu, který má býti základem nejvyšší a nejdůležitější části lidských věd. Řehoř XI. na vše napřed bral ohled, vše zařídil s moudrostí a skromností.

Toto dílo pokrokové bylo často zdržováno žárlivostí katolických vladářů, odbojem hlavních vůdců bludařů a stále obnovovaným ohrožováním mohamedánských vojsk.

Papežové uměli zároveň přemoci všecky překážky a postaviti se proti všem nepřátelům.

Toť jest vzácná přednost zástupců Ježíše Krista, že vyhovují všem požadavkům přirozenosti lidské ve všech krajinách světových, že bdí nad zájmy všech národů zároveň a dále vládnou lodicí Petrovou, přese všecka otřesení, které ji napadají.

Bonifác VIII. postavil svat. Ludvíka na oltáře a přemáhal se zápalem přehmaty Filipa Krásného. Osm let jeho papežství nebylo ztráveno neustálými boji s mocí občanskou, uveřejnil také veliký počet dekretů, aby zachoval kázeň a hájil dobrých mravů.

Jeho následovníci, zvláště Eugen IV., který učinil Dauphina Francouzského náčelníkem obecné církve, uměli zároveň hledati pomoci u ramene světského a potlačovali nespravedlivé nároky králů a císařů. Sjednocovali sněmy, jak všeobecné, tak částečné v cíli, by rozšiřovaly zdravé učení, vyhladily schisma a zastavily plen bludů; stejně snažili se otevřiti útočiště učencům, umělcům a básníkům, vyhnaným z vlasti nebo upadlým v bídu.

Pius II. neposvětil všecky své práce organisaci svaté války; naopak se ukázal dosti býti zaměstnaným, aby rozšiřoval evangelium mírnými hlasy přesvědčivými, a sám psal Mohamedovi II, aby jej získal ku přijetí sv. křtu.

V časích, renaissanci následujících, papežové, horliví následovatelé velikého papeže Pia V., slaví moudrostí a ještě více svatostí, vynasnažovali se zároveň obnoviti křesťanské vědy a zameziti vítězný pochod islamu. Jiní odkrývali jed současných bludů přes nebezpečnost, že na sebe popudí hněv mocných monarchův.

Beneš XIV., jeden z nejslavnějších a nejčistších osmnáctého století vedle péče o záležitosti měl dosti volného času, by složil díla, která mu zaručují místo v počtu nejmoudřejších papežů. — Pius VI., Pius VII., Řehoř XVI., Pius IX. a Lev XIII. byli vezdy v boji s revolucí: byli terčem útlaků, všeho tyranství. Někteří sami podstoupili všechny tvrdosti žaláře a vyhnanství; a přece působili co nejblahodárněji ve vzdělanost, na niž jsme pyšni. Věrní svým povinnostem jako učitelé a soudci, lékaři a otcové, přáli z celé své moci studiím věd božských a lidských, osvětě v literatuře a uměních, souladu rozumu a víry, vládě spravedlnosti a míru, svatosti křtu domácího a dobré

*) „Dáno v paláci Lateránském 23. dubna v pátém roce našeho pontifikátu.“ F. Notices et extraits des manuscrit t. XXI. 2. partie p. 222.

výchově mládeže, svobodě spolčovací a cti práce, bratrskému obcování mezi pánem a dělníkem. Pozdravovali s radostí moderní vynálezy, které umožňují rozšíření obchodu a znásobňují síly průmyslu. Ctnost našla v nich pomocníky, nepravost mstitele; sami, všeho zbaveni, odporovali despotismu a podle příkladu Řehoře VII. a Bonifáce VIII. ukázali divícimu se světu, že nejnepřemožitelnější panovníci bývají poraženi jako křehké nádoby, když se odváží na skálu, na níž Ježíš Kristus vystavěl svou církev.

Tak nosí římsíti velekněží, moci svého božského zřízení, ve světě brzy devatenácte set let prapor pravdy, spravedlnosti, svobody a pokroku. Potlačte papežství, a neuplyne dlouhá doba, národové upadnou v barbarství.“

Biskupové, kněží a řeholníci, sjednoceni svazky úzkými s viditelnou hlavou církve svaté jako silné větve se stromem světským, obdrží od ní dostatečnou sílu, by působili až i u posledních údů společenského těla. Každý z nich má své poslání od Prozřetelnosti.

Episkopát, maje v čele apoštoly pod sv. Petrem, pak prvotiny z areopagu, dále nejpřednější a nejslavnější muže církve svaté na západě a východě, Řehoře, Basilia, Athanáše a Chrysostoma, Ambrože, Augustina, Hilaria z Poitiers, Martina z Tours, Tomáše Canterberského, Fenelona, Bossueta a jiných více, jichž památka stkví se ustavičným leskem, svolával tyto vznešené sbory, by bojovaly v první řadě a vždy čelily nepříteli. (Dokonč.)

FEUILLETON.

Falešné heslo.

Byla pouf. Hudba hrála v hostinci odpoledne — pivo se pilo, a po čtvrté hodině byla již první hádka, v pět hodin již litaly sklenice a v půl šesté již odnášeli Tonda s rozbitou hlavou. Četníci ještě ten den zjistili skutek i osoby. Druhý den bylo mnoho řeči o příčině a poštěváčku a t. d. V pěti nedělích stál pachatel poutního krveprolití před soudem a doznal, že se jmenuje Matěj Nemastný, dosud zachovalý v policejním a trestním rejstříku. Soud pak doznal, že Matěj Mastný zasluhuje šest neděl žalár a tři dny půst. Tonda dostal prý ránu smrtelnou, protože však měl dobrý kořen a pevnou náтуру, chodil v týdnů zas.

Po pouti následuje posvícení s obligátní muzikou. Tondovi nedá to dobře dělat a jde k muzice zas. Povstane hádka a duell nedal na sebe dlouho čekat. Svědků byla plná hospoda a uznali urážku za tak závažnou, že oba kohoutí hrdinové musili dostiučinění si navzájem dát. Poněvadž sklenice nedvedly k žádoucímu konci a balistika se dosud na normálních školách nepřednáší — a proto by mohla sklenice i nezasevěnce stihnout, chopil se pozdravený ale nepolepšený Tonda Bouřil židlice, aby touto proustonárodní zbraní hájil svou čest. Což se také stalo ve čtvrt hodině, když soupeř Tondův ve mdlobě klezl a na smrt zsinalý byl nesen k domu otcovskému. Následovalo vše jako v odstavci A. Četníci, svědci, soud — a rozsudek pro Tonda Bouřila zněl na šest neděl vězení 3 posty zostřeného. Podotknouti sluší, že spolu duellant Bouřilův zaplatil duel! smrtí, kteráž následovala ve čtyřech nedělích.

Místo obou činů bylo toliko hodinu od sebe vzdálené, ale „sláva“ obojího potkání roznesla se po celém okrese.

Po posvícení dostavuje se masopust. Mládež nepřichází tak do velikého varu, snad pro připadající zimu. Staří si hodí „jedníka“ aneb „národní“. Také v sousedstvu obou krvavých letních duellů na témže okrese, hráli sousedé „jedníka“. Mezi hráči seděl „z vojny příšlý“ Toman Rýpal a zastával funkci přísudčícího rady čili kibice. Stále radil, okřiknout se nedal; tisklý zákon pro kibice v hostinci nebyl zanesen, a tak byla po každé větší labetě velká hádka. Mladý domkář nemohl snést déle rýpaní Tomanovo a řekl mu neparlamentární slovo, jímž se cítil pan rada Rýpal nemálo na cti uražen. Frajtrovská čest a vojenská krev v něm vzkypěla, vytáhl ze záhradří pistol a trefil mladého domkáře do srdce. Bylo šest hodin ráno, když na nosítkách nesli mrtvého domkáře k jeho rodině. Právě zvonili „anděl Páně“. Následovalo smutné shledání s manželkou a dvěma dětmi. Četný pohřeb a napjatý soud. Toman se chlubil po svém návratu z vojny, že „bude dělat v masopustě jitrnice“. Nebylo tajno, že před „vojnou“ Toman byl domkářův soupeř v lásce a že pomstou hrčival. Jak to asi dopadne? Kdo se bude o dva sirotky starat? Toman kromě těla a hříšné duše neměl leč kradenou pistol. Svědky zjistilo se, že Toman Rýpal domkáře zlobil a naposled se cítil uraženým a jej střelil. O pomstě a „dělení jitrnic“ svědkové ze strachu pomlčeli. Rozsudek zněl: Toman Rýpal jest nevinen. Poněvadž však nosil bez dovození úředního pistol, odsuzuje se na čtyřiadvacet hodin do vězení. Tak skončil sensační pro dědinu a okres soud.

V jediném roce tři soudy pro krveprolití a každý se konal za veliké pozornosti sousedstva.

Každá věc má také svůj stín a tak i tyto tři rozsudky. Přišel půst, večer se hovořilo když ne nábožně aspoň vážné. Sáhlo se drobet do svědomí tomu a onomu a proud řeči se otočil na tři pranice, které se staly v nejbližším okolí. Posměváček obecný učinil ihned vtip. Kdežto veřejné svědomí zatracovalo všechny skutky, ale ne stejnou měrou, soudní svědomí jednalo naproti veřejnému svědomí. Posměváček byl hotov se závěrkem hned: „Co budete dlouho uvažovat, jaký který jest. Soud rozhodl. Matěj Mastný ranil — dostal šest neděl. Tonda ranil a zabil — dostal šest neděl. Rýpal přes šest neděl se chystal a na místě zabil a je nevinen. Až se budu prát, budu se prát nožem, abych ušel čtyřiadvacetihodinovému vězení.“

Kdykoliv v okolí přijde k hádce, mají po ruce — mravní zásadu: perte se, ale nožem, abyste nedostali čtyřiadvacet hodin. Až dotud žert — nyní též něco vážného.

Jednotliví lidé se řídí zásadami, kteréž si osvojili, často i nevědomky. Každý skutek jest výsledek řady zásad, jimiž se člověk řídí. Proto jest vrchovatě nebezpečno dopomáhati ku špatným zásadám jednotlivci i celku. Tak povstává falešná mravní násobilka. Při každém skutku i jednoduchý člověk filosofuje dle zásad, které si utvořil, neb které mu kdo vštípil, neb které si od jiných odkoukal a osvojil. Na každém špatném skutku nese vinu také společnost, zejména oni, kteří stojí nějak v čele. Ku př. porotce, který se řídí dle zásady: musí se pomáhati živým a ne mrtvým a řekne nevinen, kde vina dokázána, pomůže několika živým do hrobu, kdežto jinak by byl jednomu pomohl do kriminálu a zachoval více živých před smrtelnými ranami a smrtí úkladnou neb z nepozornosti. Lid si odvozuje pravidla životní z okolí svého nevědomky často, ale řídí se jimi vědomky. V kapse jednoho samovraha byl nalezen ošumělý a vytrhnutý list z knihy Senekovy, v níž tento krasořečník a špatný vychovatel hájí a omlouvá sebevraždu. Snad dávno onen samovrah zapomněl, že kdysi četl spisek Neronova vychovatele, ale zásady, které si z knížečky osvojil přivedly ho k sebevraždě. Lístek ošuměl a zvětšel, ale plod lístku dozrál.

Soudní síň rozsívá mravních zásad či lépe řečeno nemravných zásad jako bodlák v záři a říjnu. Kdo může kontrolovat ve všech koutech země přiměřenost a nepřiměřenost trestu? Lid si činí své poznámky a z poznámek si činí násobilku mravní.

Po roznesení třetího rozsudku zde uvedeného přišel osadník jeden k faráři a v řeči učinil takovou poznámku, že ji sem ani položití nelze. Třetí rozsudek vzal mu — jak doufám na čas — víru ve spravedlnost Boží. Zapomněl na okamžik, že soudy lidské nejsou soudy Boží, a že Písmo svaté nám takých případů samo více podává na výstrahu a poučení. Kříž stojící na každém rozcestí káže totéž. Nyní v době lidumilnosti mnoho se píše o mírnosti trestu a nelidském zacházení s trestanci; dříve se trestalo mnoho a krutě — nyní málo a mírně a obé jest nezdravé.

Nezdravou jest zásada poměhati živým a ne mrtvým, nebo tato zásada má mnohý život a mnohou smrtelnou ránu na svědomí. Sečtou-li se někdy všechna falešná svědectví u různých soudů vydaná, bude z nich velká biblioteka slabosti lidské. Peršané lháři vyřezali jazyk, my nestydíme se hájit zásadu, kterouž vinník uniká trestu, kdežto pokojní občané se vydávají na pospas, protože se nepokojný živel spoléhá na falešnou zásadu, že veřejnost bude pomáhat živým ku milosti spíše, než mrtvým ku právu.

F. Vaněček.

Časové zprávy.

Obecní volby v Praze, ač i letos účast při nich nebyla valně značna, přece ukázaly, že v Praze roste nespokojenost s jednáním na staroměstské radnici, a že kompromis se neosvědčil. „Rad. Listy“ počaly příliš pozdě. Ostatně i ony vůči katolíkům jsou stejně zaujaty, jako liberální „Národní Listy“, které časem hrají si na náboženského spravedlivého soudce „katolického“, ač k tomu nemají nikdy nejmenšího podnětu. Příští obecní volby budou snad už veselejší, — ale bude při nich také třeba více bdělosti a objektivnosti.

Kardinál Rampolla obdržel od císaře rakouského velkokříž uherského řádu sv. Štěpána. — Proslýchá se, že státní sekretář Sv. Stolicе má býti učiněn povolnějším k „uherské liturgii“. Pochybujeme však, že by v Římě nechali si maďarské chauvinisty přerůst do nebes.

Orientální cesta Vilémova jest bez odporu i národohospodářsky i politicky důležitá, o tom dnes nemůže již býti nejmenších pochybností. Nad jiné závažnou jest řeč, pronesená „mluvicím“ císařem dne 31. října při svěcení chrámu Spasitelova v Jerusáleme, jimž nebyla zažehnána nouze o kostely, jichž jest ve sv. městě s dostatek. Vysvěcení stalo se na tak řečený svátek reformace. Germanské národy všestranně povznesla víra katolická, ne Lutherův protestantismus. Rádi uvidíme, upevní-li

mír císař německý s ruským carem; kříž s křížem blíže mají ke shodě, nežli kříž s půlměsícem, pálicím Krétu a Armenii. Ostatně spolek Gustava Adolfa nabízí na druhý kostel Vilémův 30.000 marek. Kdož dnes ještě ví, co všechno přinese opatrná cesta Vilémova ze — zaslíbené země.

Missijní činnost v XIX. století utěšeným způsobem ve všech směrech rozkvetla. Od roku 1800 povstalo na 430 nových společností náboženských, 100 mužských a 330 ženských. K tomu dlužno připobíti staré řády kněží a bratrů-laiků. Při práci jest jich 40 s 18.000 členy; Benediktinů 600, Františkánů 2.500, Kapucínů 700, Trappistů 700, Dominikánů 500, Lazaristů 5 až 600, Jesuitů 4.000 (obnovení roku 1816). K tomu druží se kolem 3.000 světských misijnářův. A což ty četné zástupy sester! 120 společností s 52.000 vytrvalými pracovnicemi umenšuje bezednou bídu lidskou. Stojí tedy v těžkých službách missijních na 70.000 hlav — nadšených a nezištných. Právě to símě horčičné!

Ministerstvo Brissonovo ve Francii, kde občanská autorita setřetla se s autoritou vojenskou, padlo dne 25. října t. r., ježto pokládalo za nezbytnou a nutnou — revisi processu Dreyfusova, jenž nadrobil už dosti nepříjemnosti tak rozviklané Francii. — K uklizení zmatků není to prospěšný krok!

Morová nákaza ve Vidni, neopatrnosti lékařům jen vlastní vyvolaná, vyžádala si tři oběti „Panika“ ve Vidni ustala, a četná vyznamenání — také několika řeholnic — odměnila obětovnost a námahu účastněných.

Socialně-demokratický obecní starší in spe pan Václav Varvažovský, spolumajitel domu, jenž zaměstnává v klempířské dílně dvanáct pomocníků, žádá za celé osvobození od školného. — Za co by pak měli žádat opravdu chudí dělníci?

Jednoduchá frekvence na radnici bude prý odvolána. Jedná se o to na žádost „s tohoto místa“ (Dr. Podlipného) a ne městské rady.

V české školní radě okresní zasedá žid a Němec Dr. Sigmund Kauders! Škandál nejsou-li naši lidé schopni!

Za větrem. Usnesení, jehož se domohl, tušíme, obecní starší p. Březnovský, že žádný obecní starší nesmí být dodavatelem obce, je již na celé čáře prolomeno. — Ano, některý obecní starší v jedné osobě je dodavatelem zboží a zas inspektorem jím dodaného zboží!!! Posloužíme, bude-li třeba, jmény.

Katolický lidový spolek vzal si za úkol domáhati se, by i nejvyšší církevní hodnostáři pečovali o to, by správce v nich jmění nebrali stálé „útočiště“ u židovských firem, jež namnoze zboží odbírají z druhé ruky od křesťanů. Kéž není bez výsledku!

Dělení odměn za mimořádné (!) práce, spojené s projednáním koupě a převzetím tramwaye do správy obecní, odehrávati se bude ve schůzi obecních starších dne 7. listopadu 1898.

Důležitý podnik. V nejbližší době vejde v život „*Národní Jednatelství*“, prostředkovací ústav křesťansko-národ-

ního sdružení, jež má za účel jednak získávati křesťanským českým firmám důvěru v obecnstvu a odbyť, jednak od těchto vzájemnou záruku levného, ale solidního zpracování zboží. S podnikem souvisí mnoho odvětví, i dlužno vítati krok ten jako slibný pokus čeliti proti produkci cizí a jako toužebné uplatňování všemi schůzemi vláčeného, ale stále mrtvého dítěte „Svůj k svému“. Stanovy, jak se dovidáme, jsou povoleny. Příště více.

Drobnosti.

O mlčení. Řecký mudrc Xenokrates byl jednou surovým člověkem prudce napaden a potupen. Ale on k tomu všemu mlčel. I tázali se ho, proč neodpověděl. „Ach, často jsem toho.“ děl, „želel, že jsem na zlojárná slova odpovídal; ale nikdy jsem toho nelitoval, pakli jsem k tomu mlčel. V. D.

Smrt — ozvěna a pečeť. Smrt je echo, ozvěna života. Řekl-li život dobře, — odpoví smrt dobře. Zvolá-li zle, — zle zavzní smrt. Vzkřikne-li nebe, — nebe odvěti smrt; peklo — peklo. Smrt je pečeť života. Je-li v pečetě anděl, — i ve vosku se anděl objeví; je-li v ní zlý duch, — i ve vosku se ukáže. V. D.

Kam jdete? Sv. Ambrož, biskup milánský, potkal jednou na blízku kostela ženu vyfintěnou hedvábním a zlatem, která jako pávice do kostela kráčela. „Kam jdete?“ „Do kostela,“ zněla odpověď. „Tak, do kostela, člověk by myslil, že do bálu nebo do divadla. Pryč odtud hřišnice, vzdal se! Jdi a v skryté oplakávej své výstřednosti a sem nechoď, abys Boha v domě Jeho náherou a pošetilostí hanbila.“ V. D.

Obsah „Obrany“:

Far niente. (Tichý pozorovatel.) — Kompaktata Kapitola z české krise. Podává Jiří Sahula. (Pokračování.) — Papežové, biskupové, kněží a řeholníci u pokroku mravním. Z frančtiny podává Jan Nep. Jos. Holý, řeholní kanovník Tepelský. (Pokračování.) — Feuilleton: Falešné heslo — Časové zprávy.

Literární příloha: Divadelní listy. — k. (Pokračování.) — David Leopold Witt, král. pruský vrchní fin rada. (Dokončení) — Lesklý povrch. (Obrázek.) Napsal Bohumil Brodský. (Pokračování.) — Divadlo a umění. — Drobnosti.

Předplatné budíž zasíláné přímo do administrace: Pěšossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

Literární příloha.

Číslo 11.

5. listopadu 1898.

Ročník II.

Divadelní listy.

(Pokračování.)

Na oslavu Komenského dáván třikráte kus J. Pelíška „Věštba Komenského.“ Je to krátké líčení prorocké smrti jeho. Stanovisko kusu je tradiční axioma jistých kruhů: co exulant, to vlastenec a mučeník, co zbylo v Čechách, to nepřítel a vrah. Děj odehrává se v Amsterdamě mezi českými exulanty a pohostinnými občany Amsterodamskými. Je tu ovšem plno vzdechů po vlasti a prorockého nadšení národních mučeniků. Komenský má sen jak unřel a ve výšinách světelných sešel se se Žerotínem, Žižkou, Husem a p., Hraba přináší zprávy z Čech, jak ta slavná, kvetoucí vlast je nyní bídná, což ovšem zase dává příležitost k výlevům bolu. Hraba vůbec zoufá nad vlastí. A tu Komenský v prorockém nadšení věští o jejím vzkříšení, jí žehná a umírá. Následuje živý obraz. Přímých narážek protikatolických tu není. Proti oslavě Komenského jako paedagoga a spisovatele také nikdo není. Ale kus, stoje na uvedeném svrchu stanovisku, je historickou nepravdou, je novým utvrzováním falešných názorů národních a historických, dnes překonaných, oslava Komenského položena tu mimo několik zmínek o jeho spisech na pole s politickým pozadím, na kterém Komenský oslavy nejen nezasluhuje, ale kde na jeho činnosti agitatora s osudným pro vlast výsledkem leží stín. Komenský nejen špatně prorokoval, ale sám byl obětí nejnesmyslnějších prococtví Drabíkových a j. (Viz studie Petra Špičky v Sborníku his. Kroužku 1895). Stranické toto stanovisko je utvrzováním lidu v bludu. Blud je vždy zhoubný a zpátečnický. Že je tu řeč o Jednotě, rozumí se samo sebou, ale konfessijních protiv tu není. Komenský je jistě osoba velice tragická, ale tragičnost ta není nezaviněná a neleží pouze ve vítězství nepřátel vlasti, nýbrž je zaviněná a leží v bludu a zaslepenosti vzhledem k vlasti české i víře katolické.

Do doby šestnáctého století — r. 1547 — padá Adámkova Saloména, šťastné dilo konkurenční, drama syté, s rozsáhlou exposicí a bohaté dějem. Kus české renaissance zmíněné doby. Látky pro naši studii málo. Renaissanci doby nemůžeme považovati za část, patřící do historické kritiky; ji spíše dlužno zařaditi do části, jež bude kritisovati dramatickou produkci po stránce mravní. Jedině osoba Hroznatova zaslouží zmínky, jemuž patřilo kdysi srdce Salomény, násilně provdané za Zoana, žárlivého to Otella, a který se tu zjeví jako plnomocník odbojných stavů, pickhard, jenž vydává život v nebezpečí za vlast a za ni hotov je umřítí každou chvíli. Tomek popisuje na konci v XI. díle svých dějin obšírně toto povstání protestantských stavů. Že by zasluhovaly stavy jména a čest vlastenců, z popisu nikterakž nevysvítá. Mimo to byl to právě Ferdinand, který stál pevně na půdě práva. Tato historická stránka

děje ustupuje do pozadí před dějem lásky a renaissancí doby, i přestáváme na těchto několika slovích. Také není tu tendenční protivy proti katolíkům.

Od téhož autora pochází drama Herald, rovněž konkurující a za nejlepší všech dramát shledaný. Širokou expositivní a sytostí děje podobá se Salomé. Padá do r. 1601. Ač děj je z historie vzat, nábožensko-historické otázky tu netknuto.

Do r. 1608 padá též jedna z nejlepších veseloher Vrchlického „Rabínská moudrost“, v níž první komorník Rudolfa II. hraje mizernou úlohu, ale kus je renaissanční, náboženského stanoviska se nedotýká. Po stránce náboženské české historie jsme původní repertoár Národního divadla vyčerpali. Zbývá nám už jen dotknouti se těch her, které vůbec nějakým způsobem dotýkají se buď víry, nebo Církve, nebo osob duchovních. Mnohé z nich vpadají do oddílu týkajícího se více mravní stránky. Některé však vytkneme zde a to některé podrobněji, jiné jen úhrnem.

Dávajíc se věsti hlavně markantností náboženské stránky, promlouváme o dotýčných hrách v pořádku, který ovšem historicky není chronologický. Bereme nejprve Kolára.

Kolárovi „Mravenci“ dávány sedmkrát ve dvou letech. Kus padá do začátku minulého století, avšak skutečného historického ovzduší nemá. Až na některou tu latinskou průpověď a ty copy — vesměs figurky z mokré čtvrti moderních bohemů. Bezpečná hříčka k pobavení. U Kolára nelze však tím kus odbytí, nýbrž dlužno se vždy ještě tázati, na čí útraty zábava se děje? Že po ethické stránce dostal by kus absolutorium jen od lidí, kteří stojí na stanovisku našich hospod — tak ke dvanácté s půlnoci — to uvěřiti nebude se zajisté nikdo, kdo Kolára zná, vzpírati. Však k ethické stránce Národního divadla přijdeme.

Mravenci nedotýkají se víry nebo protiv náboženských; za to staví katolického kněze ve světlo mizerného pokrytce, vilného pobožňůstkáře, dobře naobědvaného — jak říkají socialisté — lakomce, pitomého zpátečníka, souspřežence hlupců. Než uvedeme příslušné doklady, stůž zde ještě krátký obraz situace. Hrdinou je mistr V. Rainer, malíř, člen „Mravenců.“ Mravenci jsou bohemové, bratři z mokré čtvrti, veselí umělci, kteří se opijí v krčmě u zeleného velblouda, bijí se jako obratní šermíři pro každou lásku, pro každý pěkný šprým, dělají hlupcům a hezkým holkám kratochvilná zastaveníčka, zvláště ustříhují všem reakcionářům, kteří zavádějí francouzskou modu rokokovou i v Praze, copánky, jež pak ve své krčmě u zeleného velblouda nábožně pohřbívají. Při tom jsou to kamarádi bodři, poctivé české duše, kteří bojují proti němčině a pro češtinu, od pánů a hlupců za sprostou vyhlášenou, jsou harcovníci pokroku, nepřátelé pověr, vysmívači všeho copařství. V „Mravencích“ vypadají jako veselí flamendrové, kteří i mezi námi dnes pracují pro pokrok a vlastenectví, jichž ostatní svět je prázden. U Kolára mají snad vypadati jako „bujná, veselá, česká mládež, které její buršikosnost všichni mimo tupce nejen promíjejí, ale která jim dokonce sluší. Nám připadají jako praví flamendrové, bohemové nejmodernějšího stříhu. Buď se tedy Kolárovi nepovedli, anebo, což je dost možné, domnívá se dle svého ethického a estetického stanoviska, že tak, jak je nakreslil, musí se všem líbiti, že tak jsou skutečně neuznanými představiteli genialnosti české. To uřezá-

vání copů způsobilo mezi hlupci, reakcionáři a modními hejsky právě zbourání proti Rainerovi a jeho kamarádům z pijáckého spolku „Mravenci“. Všecky osoby ostatní, vyjímaje Veroniku, milenku Rainerovu, jsou směšné figury copářství různého druhu. Mezi nimi vyniká Makariáš Karafiát z Kopce, radní pán a majitel statku, nápadník Veroničin, jemuž i matka její z nekalých příčin přeje, nejen obrovskou tlouškou, nýbrž i vším copářstvím doby co možná stupňovaným, vesele proflamendrovaným mládím a směšnou pýchou bohatého pološlechtického proce. My pomijíme všecky scény pijácké, pračky, kuplety o blechách, ač velmi kolárovského zrna, zastavenička, hádky sousedek s připálenými mozky a zlatými zoubky výmluvnosti, závidi starších mistrů z cechů, líčení Veroniky jako vlastenky, jak v letech čtyřicátých a padesátých byly v romantismu české literatury v oběhu, i pana Karafiata s jeho francouzskými ploskulami i povýšeností nad český jazyk příliš obecný, příliš ordinární; zastavíme se teprve při pohřbu „copů“.

Rainer jich přináší padesát do zeleného velblouda v pytli, ale přes to proléval by nejraději slyze ze všech kapes a direk konfliktových — ukázka kolárovského vtipu jedna z nejušlechtilejších — že se mu nepodařilo přinést ten nejvzácnější, cop páně Makariáše Karafiata z Kopce, radního pána a majitele statku, cop nejznamenitější, nejjemnějšími voňavkami libě páchnoucí, vkusně spletený, okrasa Prahy, právě přímo z Paříže došlý. Ale jakáž pomoc! Famulus Kocourek přinese aspoň oněch padesát, i dlužno se zatím s nimi spokojiti, než podaří se uloviti cop ze všech copů nejcopovatější. Rainer řeční s komickým pathosem „odpočiňte v pokoji!“ Je to řeč pohřební. „Odpočiňte v pokoji! Nejmilejší a nejsmutnější spolubratři a posluchači! Blahoslaveny jsou tyto vrkoče, neboť dojdou co nejdříve v oné jámě k věčnému odpočinku, kdežto hlavy, jimžto náležely, posud v tomto plačtivém údolí se klátí. Oh, přál bych, draží, v slzách rozplývající se kamarádi, abych místo těchto uřezaných vrkočů jich bývalé, dosud živoucí majitele v tom pytlíku měl, abych mohl z nich vyklepat veškeré zpátečnictví a všecky hříchy, kterýmiž nás ten ostatní svět tíží, a abych je mohl hodit k myším do oné jámy. Osud však jinak rozhodl. Viditelný vrkoč anebo cop, jenžto z hlavy vyrůstá a jako had po zádech se plazí, není ještě tou nejhorší věcí na člověku, alebrž ty neviditelné copy, jenžto se v kotrbách lidských okolo mozku jak ohromné housenky otáčejí, jsou mnohem horší a nebezpečnější, a nelze jinak je uříznouti, nežli s mozkiem samým. Protož zkormoucení, v Pánu škytající posluchači — tito ovšem pláčí dle způsobu starých bab v kostele — neplačte tak hořce nad těmito viditelnými, v tomto pytlíku odpočívajícími copy, ba více vám musí býti do pláče nad oněmi neviditelnými, v mozku ukrytými vrkoči oněch lidí, kteří se každému duševnímu pokroku na odpor staví, kteří jenom na to myslí, kterak by nejlépe vždy svůj raneček krmili, kteří vědu a umění považují býti řemeslem zahálčivých darmožroutů, zkrátka, kteří své hlupství staví nad slunce nejskvělejší osvěty. A tak tedy již zazpívejte smuteční píseň a v slavnostním průvodě odnesete ty mrtvé copy tam do hrobu.“

Kocourek usedavě pláče, rozedraným šátkem si oči a nos utírá, kdežto jiní pobožně poslouchají. Je sotva s to předříkávati píseň tu smuteční, činí tak přerývaně asi podle známé písně „pojdte lidi touto cestou! — — —“

Kocourek předříkává před průvodem:

Nesem copy
jako skopy
tam do jámy
paní mámy,
až je slavně pochováme
do pití se zase dáme.

Nechť tam hnijou,
ještě žijou
jiné copy
jako skopy,
budou růst a dlouho žít,
neviditelně nás mlít.

Finis, amen,
vložte kámen
na ty copy
jako skopy,
utřete si slzy z očí
svět se kolem copu točí.

Kocourek snad je hloupější ostatních. Proto i ta píseň, ač ani původní není, tolik kostrbatá; zmrdoval ji odněkud z němčiny a natáh její kůži na českou řeč. Myslíme, že tu Kocourek, dělá-li se jen tak hloupým, těm českým tlampačům a vůdcům průvodů, i těm českým písním lidu dělá přece jen křivdu; byli a jsou jistě dovednější. A funus copu! Bože můj. to známe z fišpanky a odjinud. Jako kluci nejednu kočku jsme tklivě pochovali, tenkrát ovšem bez pohřební řeči, bez ministrantů a bez luceren. Ba i průvod Božího Těla byl nejednou na ulicích paradován, věchet slámy na holi byla monstrance, protestantští nebo socialističtí bojovníci pokroku dělali v ženských sukních ministranty — a jiné a jiné věci by spatřili na př. v průvodech pařížského polosvěta. Proč by tedy nemohl míti na Národním divadle i cop polocírkevní pohřeb! Pravíme polocírkevní, poněvadž básník zapomněl na podstatnou částku při pohřbu, na kropáč. Snad herci sami se dovtipují a nedostatek nahrazují. Fišpanka a to, co s ní souvisí, je zajisté také kus národopisu z českého lidu, a patří tudíž zcela nepochybně také na Národní divadlo. Či má to básník z doby, kdy byl snad buršem? Několikrátě nám tak přišla maně na mysl tato nestoudná myšlénka. Je jistě lživá. Od pohřbu k důstojnému p. Florianovi není daleko. Tedy k němu. Musíme bohužel vésti čtenáře z bodrého — vy si snad myslíte „pepického“, ale to se klamete — pravím z bodrého a poctivého, byť i veselého ovzduší českého do salonu coparství, farizejství, hlupství a směšnosti. Ale nelze jinak. Páter Florian je ostatně dost příjemný pán. Zdá se býti velmi pokorný, velice zbožný; je zavalitý, lysohlavý, a ovšem v černém oděvu. Paní Zuzana Herzogová, stará filena sice, ale bohatá a též i bohobojná poněkud, má k důstojnému pánu důvěru. Dala si ho zavolati, aby její nehodné dceři vymluvil tu její hříšnou lásku k Rainerovi. Ctihodná matrona této lásce proto nepřije, že p. Karafiat je bohat a nechce žádného věna, kdežto Rainer nemá nic. Paní Hercogová ale chce sama dle vůle Boží změnití svůj vdovský stav, do kterého ji uvrhl pan manžel, opustiv ji po čtyřech letech manželství, i potřebuje sama peněz. Páter Florian dostavil se ihned a pozdravuje zbožně „pax Domini vobiscum“. Paničky Hercogová a její výmluvná sousedka libají mu hluboce ruce. Jak by ne: sluha Boží a tak ochotný. Jen jej slyšme. Dí: „Ráčila jste mne zavolati k zbožnému skutku. I nemeškali jsem na peruti pokorné ochoty se dostaviti, bych dceři vaší Veronice o povinnostech dítěte důkladné ponaučení uštědřil; a prosím, nemeškejte to svéhlavé poupatko sem poslati. Je tomu již dlouho, co jsem Veroniku neviděl, a obávám se, že to nevíňátko počíná mi klesati v číhající náručí Satanáše, a že zapomíná na pokrm duchovní ku-

chyně.“ Paní Hercogová sděluje „vzácnému pánovi“ bolest starostlivého mateřského srdce, kterou nezdárná dcera jí působí, věšící se na nezdárného malíře. Ale páter Florian ji těší. „Ba, je to pekelný kvítek, ten malíř Rainer — celé město o něm rozpráví. Již mně ji sem pošlete a tímto svým plamenným jazykem, jímžto jsem se jak mečem anděla pomsty do zlého svědomí máchati naučil, vyženu z jejího srdce toho bezbožníka a vrátím do klína mateřského dceru zbloudilou.“ Obě jámy jsou uneseny. „Bůh s vámi,“ dí za nimi pobožně svatý páter Florian, nedejž nebe, aby to ubohé holoubátko, ježto se posud na straně nevinnosti jak nezralé, začervenale jablko třepetalo, již tak záhy do propasti hříchu skleslo, a zahynulo v poblouzení nedovolených chtíčů a žádostí.“

Ale sotva že fešná Veronika se zjeví — Bože můj, kdo za to může, že je tak vábná — páteru Florianovi chytne panické srdce, a on pohlíží na pěkné poupátko „s velikou laskominou“. „Ó kůrové andělští! Kterak zboubelatěla,“ dí jeho chtivý zrak pro sebe, ale na venek zachová masku zbožnosti a pečlivosti, kterou ukazovati nečiní mu patrně více obtíží. „Přístup blíže, zbloudilé jehňátko,“ dí jí; chce se jí do očí podívatí a zkoušet její svědomí. Čiperná dívčice se nebojí; bodejť by neměla míti převahu nad takovým pitomým fariseem. Dovoluje mu, že s velkým zalíbením hledí jí do očí. Nastane zkouška svědomí, duchaplná, genialní, jak toho jen Kolár dovede. Páter Florian položí jí prst na nos a se zalíbením na ni patří, až do srdce skrze ladný živůtek. Už to má! Dí: „Tu to máme! Peccatorum fons nasalis! Nosejčku tvého zatvrzelost ukazuje na zatvrzelost tvého svědomí, ježto se nechce dát obměkčiti prosbami a vyhrůžkami starostlivé matky. Oh, nešťastná dcerol! Zlé svědomí podobá se hodinám, kteréž na spáchané hříchy ukazují, zlé svědomí podobá se muzikantovi, kterýž na pozoun věčného soudu troubí, zlé svědomí mladé dévy podobá se jablku, na jehožto jádru jedovatý červ hryže, zlé svědomí podobá se kováři, jenžto kladivem hrozby do kovadliny srdce buší, aby procitlo a se polepšilo — kdo má zlé svědomí, ten se třese jak osyka, ten očima mžourá jak noční sova, kdo má zlé svědomí, ten — ten — ten —

„Klopýtne a zůstane vězet,“ skočí mu do řeči bystrá Veronika, která z té plamenné výmluvnosti, jež živě upamatuje čtenáře na známý vtip pražských intimních kroužků: zpověď je paraple, které zachycuje kapky hněvu Božího“, má náramnou švandu. Ale páter Florian se hájí, že „na dráze povolání nikdy neklopejt, že jeho mravní kroky jsou pevné a odměřené, jeho zraky šípy hněvu spravedlivého, jazyk jeho metla Boží, jež každého hříšníka od bran nebeských zahání“. Ale Veronika snad na peklo nepomyslela, vždyť si velebníček, blíže se k ní s velikou laskominou, která jeho důstojnosti tolik sluší, libuje: o deliciae innocentiae puerilis! Proto má důvěru a naději. „Přístup blíže,“ dí k ní, „nezkušené jehňátko, abych tě políbil a požehnal, neboť mám veliké doufání, že se polepšíš.“

Ale teď přijde Veronika do kuráže. Odpovídá: „Ale bez polibení, smím-li prosit.“ Dá mu prst na nos a řeční: „Ano, ano, vaše dobré svědomí podobá se kuřátku, ježto prohlašuje klasy za hluché, poněvadž pro ně nerostou, vaše dobré svědomí podobá se kalendáři, jenžto nám suchou povětrnost oznamuje, když venku nejvíce prší, vaše dobré svědomí je mlýn, kterýž nejlíp pro sebe mele — a že jste to své dobré svědomí vždy na dobrou pastvu vodíval, toho patrným důkazem tato vaše vykrmená osobička, ježto jak měsíček v ouplňku

v tomto pozemském údolí putuje a nás tmavé, hříšné hvězdičky svým studeným leskem zahřátí obmýslí, a poněvadž se hodna necítím, abych vás svým zlým svědomím dále obtěžovala, tedy vás nechám stát na stráži vašeho dobrého svědomí a přeji, aby vám ho nikdo neukradl.“

Páteru Florianovi otevřou se nad tím, co slyšel, ústa dokořán. Něco podobného se mu od jeho zbožných oveček ze ženského bratrství nikdy nestalo. Ab oculis meis munda me Domine! se zažehnává. To byl rarášek sám, který v podobě hezké ženské učinil útok na jeho panickou nevinnost! Vae, vae, mundo! Jaká to hrozna mravní zpoušť mezi tím mladým světem! Vae mundo! A pověstný pobožňůstkář odejde s bolem nad zkažeností světa.

Povedená scéna, není-liž pravda? Tendence její je zjevna: má vrhnouti kněze v potupu a hanu. Ušlechtilá tendence! Je známa. Někdy líčí jezovitský fanatism, jindy vilnost, jindy pitomé a pokrytecké pobožňůstkářství, jindy opět nevlastenectví a bezcitnost; vždy, jak se hodí. Co je takovému ušlechtilému genu do skutečnosti, do psychologie a logiky, do zákona pravdy a spravedlnosti? Na to takový básník kašle. On je Bůh, on nad logiku a pravdu. Aby tak snad někdo ještě mimo něj směl býti ctěn od lidu jako ideal vyšší lidskosti — hrome, dolů s ním, rychle, dolů do bláta. A fišpanka je zrušena, tedy na Národní Divadlo s tím!

Avšak dp. Florian není ještě celý. Pomíjíme velebení jeho „bohobojné výmluvnosti“, jeho další výlevy o „pekelné propasti“, to je jen opakování předešlého. Je tu ještě jedna stránka jeho povahy. Právě slyšel, že paní Hercogová se chce vdávati; právě dostala úmrtní list mužův. Páter Florian je bez sebe. Ó vanitas vanitatum! Už ví, odkud má Veronika svou svéhlavost — jablko padlo vedle stromu. Ó vanitas! Vanitatum vanitas. A páter Florian jistě by spustil proud své bohobojné výmluvnosti — ale paní Hercogová zná své lidi: 200 tolarů věnuje jeho bratrstvu, aby sňatek oslavila dobrým skutkem. Jo, to je jiná elektrická rána! Páter Florian je přeměněn. Volá „Ó fons dulcissimae charitatis! Oh šlechtná ženo! Tak ovšem bude váš sňatek požehnán. Ožeňte se, provdejte se, zasnubte se, — ecce, ecce, ecce! Kdo chudým ze své časné mohovitosti dává, získá na onom světě věčnou mohovitost, za pozemské statky obdrží nebeské, za smrtelné nesmrtelné, za čůčku obdrží Esauovo prvorozenství, za několik haléřů zlatou korunu atd. atd.“ A podobné žvaní páter Florian ještě často. Ale na konec mu sklapne. Rainer musí býti do cechu přijat na rozkaz pana gubernatora, Hercogové muž se vrátí a Rainerovi svou dceru dá, Rainer naposled přece i Karaňatovi uřízne cop, krátce: vše na oslavu bodrých českých pokrokářů z knajpy u zeleného velblouda. Páter Florian rychle se ještě hlásí o slíbené tolary, ale Rainer mu zazpívá s Veronikou a pak se všemi ostatními: „Ó Velvary, ó Velvary...!“ Páter Florian stojí tu s velebným — dlouhým nosem.

Obecenstvo ovšem je pobaveno, ušlechtilé vzděláno, jeho sebevědomí a jeho filosoficko-náboženský obzor opětně rozšířen v duchu kulturního pokroku, — nu a básník má za to ještě slávu a peníze! Sláva „mistrům“! Národe, do prachu! Jeden z tvých velikých věstců promluvil božské slovo! Ale ten pitomý dav českých připálených mozků cti své proroky tak málo! Ale to je osud proroků ve vlasti. Mají aspoň jisté vybrané knihy pro sebe. Aspoň trochu útěchy na srdce, raněné nedostatečným vděkem modloslužebného národa.

(Pokr.)

David Leopold Witt, král. pruský vrchní fin. rada.

Aus den „Konvertitenbildern“ von Rosenthal. (Mainz.)

(Dokončení.)

Tuto žádost donesl Witt ku kanovníkovi Tomkovi. Když pak jej druhého dne ráno opět navštívil, ukázal mu kanovník jeho žádost, na jejíž zadní straně arcibiskup sám napsal své rozhodnutí, kterýmž jmenoval kanovníka Tomka referentem v příčině této záležitosti a uložil mu, aby ještě spolu s jedním kanovníkem žadatele zkoumali stran důvodů, pro které se vrací do katolické Církve, aby jej zkoušeli ve věcech, jimiž se katolíci hlavně liší od lutheránů, a jej připravili k obvyklému vyznání víry. „Tato zkouška,“ píše Witt, „byla delší a důkladnější, než jsem byl očekával. Zkoušeli mne mimo jiné o svátosti bířmování, o ústním podání o obojích způsobách Svátosti oltářní, o očistci, o postech, o odpustcích atd. Po zkoušce vyjádřili se oba kanovníci latinsky k sobě navzájem, že u mne našli netušené mnoho vědomostí.“ —

Následujícího jitra učinil Witt vyznání víry, vyzpovídal se, a při mši sv. mezi sedmou a osmou hodinou přijal svaté přijímání. Potom doprovodil jej kanovník Tomek do domácí kaple páně arcibiskupovy, kde mu kníže arcibiskup udělil svaté bířmování a při něm jméno Jan.

„Tak jsem se tedy,“ píše ve svém denníku, „vrátil do Církve našich otců. Bože můj, ty víš, že se to nestalo pro světské pohnutky; opatruj mne dále svou milostí!“ Každý rád mu uvěří, že neučinil tohoto kroku pro pohnutky časné. Kdo ví, jak se v Berlíně soudilo o takovýchto obrácencích za Bedřicha Viléma III., kdo ví, jak ještě před čtyřmi lety byl zvláštní oblíbenec králův, tajný vládní rada von Beckedorff, propuštěn ze služby, protože se stal katolíkem, uzná, že bylo zapotřebí veliké rozhodnosti a síly duševní, aby Witt učinil tento krok a vydal se snad v podobné nebezpečení.

Vrátiv se do Berlína, věnoval se s dřívější věrností a svědomitostí svému povolání, ale s větší radostí a laskavostí. Volných chvílí užíval ke studiím bohoslovným, i zachovala se nám sbírka myšlének, které při těchto studiích si zaznamenával. Některé z nich uvedeme.

„Křesťanství nezavrhne žádného způsobu lidského myšlení, nýbrž jen zvrácenosti těchto rozmanitých způsobů myšlení; ve víře zavrhne pověru, v myšlení všetečnost, v duchovním nazírání (v kontemplaci) zvlí a nezávanou obrazotvornost; křesťanství má také samo v sobě určité měřítko, podle kterého lze tyto falešné směry lidského myšlení rozeznati od správných; jako pravá víra se zakládá na božském zjevení, tak má myšlení zakládati se na víře a kontemplance na správném myšlení podle víry.“

„Jako se někdo může dopustiti velezrady proti státu, tak se může dopustiti i velezrady proti církvi; a tato velezrada by se měla považovati za stejně hodnou trestu, jako ona.“

„Na tom světě, kde Kristus byl přibit na kříž, jest povážlivou věcí, býti vesele živu.“

„Podle katolického učení dal Kristus své Církvi takovouto ústavu: V osobě apoštolů zřídil pro ni ustavičný úřad učitelský, podle sv. Mat. 28, 18.; úřad kněžský podle sv. Luk. 22, 19, a sv. Pavla I. Kor. 4., 1.; církevní vládu podle sv. Mat. 18, 17. Apoštolům dal za pomocníky v úřadě 72 učeníky (Luk. 10., 1.) V osobě sv. Petra zřídil podle sv. Mat. 16, 18. živý a jako skála pevný základ své Církve; podle v. 19. dal těmž apoštolovi moc spravovati jeho říši a podle sv. Jana 21., 15. učinil jej nejvyšším učitelem a duchovním představeným Církve. Podle Božího ustanovení zřídili si apoštolové nástupce ve svém úřadě (podle Skutků apoštolských 1., 26. a 20, 28) v osobě biskupů, a pro ně zřídili pomocníky v osobě kněží, podle I. Tim. 5., 17., 19; Tit. 1., 5. atd.) Tak věřila Církve katolická za všech dob a na všech místech. A nikdo nemůže, praví sv. Pavel I. Kor. 3., 11., položit jiný základ mimo ten, který položil Ježíš Kristus.“

Tímto způsobem nashromáždil si Witt důkladné theologické vědomosti, jež uvedl v souhlas se svými obšírnými vědomostmi právníckými a filosofickými a jež uváděl ve skutky, plné křesťanské lásky. Především pak vynikal upřímnou zbožností, která přirozeně vyplývala z obcování dětsky čistého srdce s Bohem, laskavým otcem; a Witt staral se úzkostlivě, aby srdce a svědomí jeho bylo čisto.

Brzy po jeho přestoupení na víru katolickou začala jej nepokojiti vědomí, že sice nikdy nezanedbal úplně povinnosti lásky k bližnímu, přispívaje na dobré účely a na podporování chudých, ale že to dělal jenom dle míry svého rozmaru a citu, a nikoliv dle míry víry. Spočítal si tedy všechny svoje příjmy, které měl od r. 1817. ve svém úředním povolání, vypočetl si desátý díl a zkoumal, mnoho-li musí ještě doplatiti na dobré účely.

Již r. 1841. byl jmenován vrchním finančním radou, a nechybělo mu ani jiných vyznamenání. Dne 13. dubna 1858. dostalo se mu řádu červeného orla II. třídy s dubovým listím. Za několik dní potom byl povolán k vyznamenání ještě většímu. Dne 29. dubna se rozstonal a již za několik hodin vzal jej Bůh k sobě.

V Berlíně byl za svého života pečlivým rádcem katolické osady u svatě Hedviky, jsa členem sboru nejstarších, komitétu pro nemocnici, jednoty sv. Vincence, opatrovnictva jednoty tovaryšů. Dočkal se také ještě té radosti, že dvě sestry jeho vrátily se do lůna katolické církve. Když první z nich se stala katoličkou, napsal ve svém denníku: „Pane Bože prosím tebe, ať jest jí tento krok k věčnému spasení. Ujmi se svou milostí také mého bratra a druhé sestry!“ Později napsal: „Má modlitba jest vyslyšena, pokud se týká mé milé sestry Ch.“

Jednomu příteli ve Varšavě, který nikdy nechtěl slyšeti o Boží spravedlnosti, nýbrž jenom o Boží lásce, psal takto: „Tvoje tvrzení že Bůh jest jenom láska, úplně se protíví našemu sebevědomí, Božímu zjevení, podání všech národů. Z toho by následovalo, že nepotřebujeme Vykupitele, že se nemusíme obávat žádného soudu, že tisíce svatých duší bylo živo v šalebných smyšlenkách. Ne, nikoliv! V každé ušlechtilé duši zaznívají ona slova dne soudného:

Jakou odpověď mám dáti,
koho za přímluvce zvátí,
až se svatí budou báti?!

Kdo odchází odtud bez zpovědi, bez sv. přijímání, bez rozhřešení — o toho musíme se trásti.

Jinak se střežil dáti se do rozhovoru o věcech víry, ač to velmi rád činíval před svým přestoupením. O té věci zaznamenal si ve svém denníku toto: „Umínil jsem si, opíraje se o zkušenost, nikdy nemluvit o věcech víry, nebudu-li k tomu zjevně vybídnut aneb o tom tázán; rovněž jsem si umínil nikoho nepoučovati, kdo toho nežádá, a obyčejně bude radno místo, abych se pouštěl do rozhovoru o těch věcech, učiniti takového člověka pozorna, aby se z řádných knih sám poučil.“ Proto bylo jeho zvykem, že lidem, kteří naše katolické náboženství křivě posuzovali, poslal jako odpověď katolický katechismus. Jemu samotnému bylo čtení a uvažování katechismu zamilovaným zaměstnáním, zvláště od té doby, co upozoroval, že když četl každého dne Písmo svatě, budily se v něm ovšem příjemné city, ale jeho vůle k ničemu určitému se nerozhodovala a jeho vědomosti náboženské nestávaly se jasnějšími, a při tom zajisté jeho myšlenky bloudily za výtvořiny obrazotvornosti. Od té doby čítal jen v neděli Starý nebo Nový Zákon, a ostatně raději soustavně spisy o náboženství a zvláště rád čítal katechismus.

Lesklý povrch.

Obrázek. — Napsal BOHUMIL BRODSKÝ.

(Pokračování.)

„Ale Heiurich, co to mluvíš.“ durdila se a pohlédla naň káravě. Rozuměl jejím pohledům a viděl, že nesmí se dále odvážit. Aby porážku nadlesního zakryl, obrátil se jemnostpan k vrchnímu.

„Odkud je, smím-li se ptáti, pan vrchni, rodič?“

„Od Plzně. Byl jsem tam také na blízku správcem, než jsem se dostal sem.“

„Od Plzně? To je hezké. Tam je tuze krásné.“

Jemnostpan se usmál a hlavou zatřásl. Pak se zadíval před sebe a stále se usmíval jakýmsi radostným smíchem.

„Ráčil jstš býti v Plzni?“ ptal se vrchní.

„Byl, byl, dvakrát jsem tam byl. Jednou jako kaplan, po druhé jako farář. Poprvé jsem z Plzně málo viděl. Byl jsem tehdy na Šumavě a vracel jsem se domů přes Plzeň, tam jsem se však zdržel pouze několik hodin, protože už nebylo peněz. Těšil jsem se, že si to podruhé vynahradím. Odkládal jsem to rok od roku, až mě náhoda k tomu pomohla. Bylo to posledního roku, když jsem byl ještě na předešlé faře. Měl jsem na Sázavě strýce, mlynáře. Hodný, starosvětský člověk. A byl zazobaný. Do světa jel málo, za to však měl radost, když někdo přijel k němu. Kdysi mi najednou píše, že je mu jaksí smutno a že by se rád podíval do světa, na Šumavu. Ví, že jsem tam byl, abych prý jel ještě jednou s ním. O peníze se starat nemusím.

Proč bych nejel? Šumava je tak krásná, že kdyby ji člověk stokrát viděl, nikdy ho to neomrzí. Svázal jsem si do ranečku něco prádla a pustil jsem se ke strýci. Teta z rozhodnutí strýcova valnou radost neměla. Byla, dej jí Bůh radost věčnou, trochu držgrešle a pak se o strýce bála. Jak ho neměla dobře na očích, zasedl někde ke sklenici a utrhnout ho od ní, byla marnost. Ale, že jsem já měl jet, přece byla spokojenější a napomínala mé po straně stále, bych dal na strýce pozor.

Tak jsme jeli. Strýc byl veselý a hned v Praze mi chtěl uváznout v pivovare. Ale já jsem ho přece obměkčil, že si nechal chuť až na zpáteční cestu. Přijedeme do Plzně, a já jsem radil, abychom pojedli v nádražní restauraci a pak se pustili dále. Ale tentokráte jsem se marně namáhal.

„Hochu, to nejde,“ povídá vážně. „Tady se zastavit musíme. Mám tu strýce z otcovy strany, a navštívíme ho.“

Neslyšel jsem nikdy, že by tu nějací přátelé byli, ale myslil jsem si, že snad jen náhodou jsem se o nich nedověděl. Jdeme tedy. Strýc se ptá po cestě, kde je tu ten pivovar. Ukázal jsem mu. Podíváme prý se do něho, až odbudeme návštěvu. Vejdeme do města, a on zastaví strážníka.

Příteli, kde tu zůstává pan Salcman,“ ptá se zdořile.

„To ten, co prodává plzeňské?“

„Ano, ten.“

Ukázal nám, a my jechali. Strýc jaksí chvátal, jakoby se vyhýbal rozmluvě se mnou.

„To jdeme k přátelům?“ ptám se, když se mi konečně podařilo zmocnit se jeho ruky.

„Nu, kam jinam. Pan Salcman je můj starý přítel.“

Nevěřil jsem svému sluchu a tušil nějakou čertovinu. Doléhám na strýce, prosím, vypyávám se, ale on mi stále odpovídá stejně.

„Počkej, až tam budeme.“

Vešli jsme tedy k panu Salcmanovi. Usedli jsme za stůl, a strýc volá na sklepníka.

„Dejte nám něco jíst a pít,“ poroučí a všecek zářil. „A tomuhle nevěřícímu Tomáši řekněte, je-li pravda, že pan Salcman je můj přítel nebo ne.“

Sklepník dívá se s jednoho na druhého, rozpačitě se usmívá a neví, co si o nás má mysliti.

„To já, prosím, vašnosti, nevím,“ omlouvá se konečně.

„Ale já to vím. Kdykoliv čtu někde nápis, že se tu nebo onde prodává Plzeňské, vždycky si na pana Salcmana vzpomenu. Těšil jsem se, že ho poznám a každému, kdo se mne tázal, co má dělat, aby něco dobrého užil, radil jsem, aby si zajel do Plzně k panu Salcmanovi. Tak jsem přítel pana Salcmana nebo ne?“

A rozesmál se, až se celá hospoda po nás ohlížela. Já už viděl, že je zle. ale ani mi nenapadlo strýce teď odtud hned vábiti. Byla by to bývala marná práce. Seděl jsem tedy a jedl a pil s ním.

Za chvíli přišel nějaký starší pán, soudím, že to byl někdo od soudu a pozdraviv nás, sedl si k těmž stolu. Poručil si něco k jídlu a zatím, co pil a jedl, četl noviny. Vypiv sklenici, opět se nám uklonil. Ale my jsme seděli dále. Strýce před obědem odtud dostati, ani jsem se nepokoušel. Tonul v blaženosti, sklenici hladil, proti světlu ji dával, pomlaskával a stokrát za hodinu mě ujišťoval, že takového něco dobrého nepil, co je živ. Mě rozjaření strýcovo bavilo a myslil jsem si, že pro den není zle.

Přiblížil se oběd, a strýc poručil pro nás oba bohatý jídelní lístek.

„Jez, hochu, tohle pivo tráví, to je medicina. Uvidíš, že budeš po něm celý zdravější.“

Já v mladších letech vypil jsem rád sklenici dobrého piva, ale k dokonalosti strýcově jsem to nepřivedl nikdy. Na jeho lácku rostly číslice jako lopaty na mlýnském kole. Když jsme začali obědvati, dostavil se opět ten starší pán. Přivětivě se na nás usmál, strýc trochu povstal a uklouil se mu. Byl k pánům velmi uctivým, ačkoliv byl šelma drbaná. Pán se najedl, vypil sklenici, pozdravil a šel. My seděli dále. Hodina utíká za hodinou, já nutím strýce, aby se šel projít, že se zase vrátíme, ale každé slovo bylo hrachem na stěnu házeným. Buď tvrdošijně mlčel, nebo mi lichotil.

„Mlč, Vašíčku, mlč, a nebruč. Přej mi, starému člověku, jednou dobře se pomět. Matka nás nevidí, a pivo máme, viš, byl by to hřích od něho odejít. Dáš li mi pokoj, mám doba hříbě, ročáka, tuze hezké, červený šinl. Pošlu ti je. Stojí bratru za půl druhé stovky. Tak vidíš. Není nám zle, hříbě tě čeká. jen mě, prosím tě, netýrej.“

A tak jsme vyseděli do večera. V sedm hodin objeví se po třetí starý pán. Jaksi se na nás překvapeně podíval a usedaje, nahnul se k nám.

„Máme na sebe štěstí,“ povídal zdvořile se usmívaje. „Už po třetí jsme se u jednoho stolu shledali.“

„Čest je na naši straně,“ smál se strýc. „my od toho stolu ještě nevstali.“

Kdo u okolních stolů nás slyšel, každý se smál, a strýc byl na vrcholu blaženosti. Konečně nezbývalo mi nic jiného, nežli, že jsem se smál také.“

Jemnostpán se rozesmál radostným a blaženým smíchem, a hosté rádi se k němu připojovali.

„On, jako mlynář, rozuměl vodě,“ chechtal se nadlesní, jenž také někdy rád si přihnul.

„Což o ten jeden den nebylo zle,“ pokračoval jemnostpán rozjařeně, „ale my tam seděli šest dní. Ráno vždycky prošli jsme několika ulicemi, a nežli jsem se nadál, už jsme zatočili k Salcmanovi. Prosil jsem, hrozil, zlobil se, utíkal mu, ale on vytrval. Věděl, že ho neopustím, a stal se tvrdohlavým.“

„Vašíčku, já to jistotně vím, že do nejdelsí smrti do Plzně se nedostanu, tedy toho chci užít,“ prohlašoval pevně.

„A co bude dělat Šumava?“ namítal jsem, nevěda, čím ho k odchodu přinutit.

„Viš co, Šumava zůstane beze mne také Šumavou. Ty jsi tam byl a já na cestování nejsem. Koupíme matce trochu fotografií, abychom jí zalepili oči, a bude dobrá. Sedmého dne pojedeme domů. Pamatuj, že máš ode mne slíbeno hříbě.“

A tak chtě nechtě strávil jsem se strýcem u pana Salcmana, „přítele“ šest dní. Šestého dne poslal mne strýc, abych koupil podobizny Šumavy. Když jsem je přinesl, vyptal se, co který obrázek znamená a pěkně si vzadu poznamenal tužkou název krajiny či hory.

„Matka houby bude věděti, chodili-li jsme tam,“ povídal si spokojeně. „Table ji podvést nepodařilo se mi, co jsem s ní.“

Sedmého dne konečně jeli jsme ku Praze. Ze Šumavy nesli jsme si podobizny, a strýc vzpomínku, že navštívil přítele Salcmana. V Praze jsme přenocovali, ale tu již strýc neměl stání. Pivo mu nechutnalo a on toužil být doma. Šel jsem s ním do mlýna a odtud mi měli dovést koně do mé vesnice. Teta měla radost, že se strýcovi na cestě nic nestalo, a s pláčem nás objímajíc, dívala se na strýce jako na nějakého hrdinu. Vypravovala nám při bohatém obědě, jak známí a mlynáři proti vodě i po vodě chodili se do mlýna poptávat, je-li pravdou, že strýc cestuje, pak jí prorokovali, že cestou onemocní, nebo stane se obětí nějakého neštěstí. Byla prý všechna nešťastná, měla nepokojné spaní a nemohla se dočkat, brzo-li se vrátíme. Teď strýce hladila, lichotila se k němu, a já jsem byl jejím miláčkem.

Když se poněkud její roztoužení utišilo, vyzvala strýce, aby jí něco o té Šumavě povídal.

„To je, milá holka, těžko povídat,“ řekl strýc. „Ale já jsem na tebe pamatoval a přivezl jsem ti obrázky. Koukej, takovýchle to tam je.“

Rozbalil fotografie a počal jí je ukazovat. Trnula při pohledu na zalesněné hory a strže.

„Co je tohle?“ ptala se.

„To, to? Hm, počkej.“ Rychle obrátil fotografii, podíval se na poznámku a odkašlal si: „To je Plöckenstein.“

Teta byla tuze zvědavá a chtěla vědět význam všech obrázků. Tu se přihodila nehoda. Na některých setřel se tužkou psaný nápis, a strýc byl v koncích. Obracel se prosebně ke mně, teta však byla chytrá ženská. Probudilo se v ní podezření, a teď hlídala strýce ostržím zrakem.

„Nech být velebníčka,“ poroučela přísně. „Když jsi tam byl, musíš to vědět právě jako on.“

Strýc počal se vymlouvat, ale lež nedala se již zakryti. Pletl se, mátl, odporoval si, a tetina výborná nálada měnila se v bouřku.

„Poslouchej, tys tam ani nebyl,“ houkla na strýce.“

„Nu, ptej se v Plzni.“ bránil se úzkostlivě.

„Tak v Plzni jsi byl? Teď už vím všechno. Nestydíš se na stará kolena tohle všechno provádět? A tobě, velebníčku, není taky hanba, s takovým opilcem tlouci se celý týden po plzeňských hospodách?“

Já jsem na pokračování nečekal. Vyběhl jsem ven, poručil čeledínovi zapřahat a bez rozloučení ujížděl jsem domů. A od té doby, když někdo řekne, že byl v Plzni, nebo že je odtamtud, vždycky si vzpomenu na své cestování se strýcem a musím se upřímně smáti.

Smáli se s ním, nadlesní a vrchní upřímně, milostpaní zdrželivě.

„Dostal jste hříbě?“ ptal se nadlesní.

„Ba nedostal. Asi po roce šel jsem navštívit strýce. Teta se ještě mračila, a strýc mě po straně prosil, abych se o hříběti ani nezmiňoval. Vtiskl mi do ruky dvě stovky, abych si koupil koně, kde chci.“

„Holenku,“ povídal mi a vzdychl si. „Já ti dostal, že na to do nejdlejší smrti nezapomenu. Ale jsem přece rád, že jsme toho pana Salcmana navštívili. To bylo pivko, co?“

Pivko mu za pět roků po tom udělalo konec. Napil se do sytosti a více nevstal. Ranila ho mrtvice.

Slovo mrtvice přineslo do společnosti vážnější náladu. Pan vrchní, aby se pochlubil, že také všelicos již zkusil, vykládal o kterémsi známém, jehož mrtvice sklátila. Při jeho řeči pokukoval jemnostpán po Zdence. Viděl, že se tu nebaví a vzpomněl, že ji měl poslat do kuchyně.

„Zdeničko, zaskoč do kuchyně. Něco ti tam chtějí,“ povidal po skončeném výkladu vrchního.

Paní nadlesní sebou jaksi mrzutě zavrtěla a šlehla za odcházející Zdenkou nevlídným pohledem.

„Já se také trochu na pana děkana zlobím,“ pravila jako žertem, ale opravdovost z hlasu jejího vyznívala.

„Vida, vida. Co pak jsem provedl?“

„Pan děkan kazí naši Zdenku,“ řekla důrazně.

„Je-li možná? Čím pak?“ Usmíval se potutelně a díval se upřeně na milostpaní. Já už vím, co chceš říci, povidal ten jeho pohled.

„Ona má v panu děkanovi oporu, aby se mohla držet toho učitele. Já jsem tím všechna nešťastna. Kam jen to dítě myslí? Kdyby to byl nějaký úředník, no nechť. Ale učitel! Jaká je to budoucnost, jakou bude mít vážnost?“

„Nemáš o tom už začínat.“ prohodil nadlesní káravě. „Už je to odbyto, a marně sebe i dítě trápíš.“

„Což ty, ty jsi hotov hned, ale já jsem matka, já musím vědět, co se sluší a co ne. Já byla sama z takového rodu, a teď se najednou dcera počne koukat po učiteli. Kdyby byli moji rodičové živi, ani hlásit by se ke mně nechtěli, že jsem tomu nezabránila. A snad by se mi to bylo podařilo, kdyby nebylo pana děkana. Ale to vždycky, když jsem jí nejlépe všechno vysvětlila a všechno zakázala, hodila hlavou a řekla: Pan děkan ho dobře zná, on ví, že ho mám ráda, a povidal, že je hodný člověk a že s ním budu šťastna.“

Zraky všech se obrátily k jemnostpánovi, co asi teď řekne. On se stále usmíval přitřpklým smíchem a zdíval se na stolní pokrývku.

„A nestydí se s ním vodit. Pak člověk slyší od služky, že pan učitel doprovázel naši Zdenku.“ Julinka hrajíc si na starou dámu, pronesla svou poznámku s vysoká, s jakýmsi opovržením a vyzvedla výše ramena.

Jemnostpán koukl se na ni s přimhouřenýma očima přísně a pohrdavě a zabubnoval prsty na stole.

Záleží na tom, co kdo za nečestné považuje.“ řekl chladně a suše. „Já jsem taky jen sedlákův syn, a chvála Bohu, jsem teď svým pánem. Učitel je člověk vzdělaný, a má-li dobrou povahu, pak je roveň každému jinému. Postavení jeho je trvalé. Nemusí se ohlížet ani na pravo, ani na levo, je-li snad co tomu neb onomu do toho, jak si počíná, jak mnoho vydává, jde-li do hostince tam, či jinam. Ku štěstí uení rovněž potřebí mnoho peněz. Často v domácnosti skrovné lépe a blaženěji se žije, než v nádherné. Zdenička má jemnou, citlivou povahu a má smysl pro čest. Ona by se se špatným člověkem nezahazovala. Ona vycítila to, co jsem já věděl že učitel Kukla je člověk zlatý, jakých se mnoho nenajde. Jsem sice už dosti stár, ale tolik milosti od Pána Boha ještě očekávám, že dočkám se toho, kdy musíte uznati, že to nebylo neštěstím, když se setkala s ním a stala se jeho ženou. Ano, já o tom vím, že má Kuklu ráda. Ona se se mnou radila, a já jsem jí poctivě řekl, že s ním bude šťastna. A vypráví-li ji po veřejné silnici, můj ty Bože, suad jí toho, Julinko, nezávidíš?“

Julinka zahořela hanbou a sklopila oči. Šleh šel z nenadání a hezky ostře do přepjaté marnivosti. Nevěděla ani, co odpověditi, tak že jí musila pomoci matka.

„Julinka takového něco závidět nemá proč,“ pravila jaksi uraženě. „Ona má zcela jinou povahu, a myslím si, že udělá také jiné štěstí. Umí svého vzdělání užitečně používat, a mohu směle říci, že v lepších kruzích mých známých se jí obdivují pro její rozum a povázení.“

„Ale ucheme toho,“ vmísil se nadlesní hřmotně do rozmluvy. „Už je to všechno ujednáno, a zbytečně o tom šířit slov. Pamatujte také, že se blíží poledne. Zasedli jsme jemnostpána, tak že si ani oddechnouti nemůže. Domů musíme také chvíli jeti a proto alou, pojedeme.“

Vstal, aby učinil konec rozmluvě, která mohla nemile skončiti. Jemnostpán byl paličák, paní nadlesní před vrchním se také dáti nechtěla, zvláště byla-li Julinka nepříjemně dotknuta. A za nadlesním zvedali se ostatní. Jemnostpán klidně obrátil se k vrchnímu a počal mu připamatovávat svou prosbu.

Paní nadlesní začala se shánět po Zdeničce.

„Ta asi s Toničkou vaří. Ale víte co, nechte mi ji tu, milostpaní,“ po-
vidal jemnostpán kurážně. „Se mnou poobědvá, pak mi přečte noviny a já ji
na večer doprovodím k lesu.“

„Dnes to nemůže býti, máme hosta,“ omlouvala se paní nadlesní upjatě

„Prosím, na mě se neračte ohlížeti,“ ukláněl se vrchní.

„Nech ji tu, ženuško,“ domlouval nadlesní. „Ona beztoho patří víc do
Řeteče, než do Stračina.“

„Bylo by to dnes podivné, co by si pan vrchní o nás pomyslel.“

Chvilí trvaly domluvy a omluvy, až konečně paní nadlesní svolila. Zdenka
při hovoru a loučení v síni vyběhla všeska uhřáta z kuchyně a připevňovala
si klobouk.

„Jemnostpán chce, abys tu u něho zůstala,“ sděloval jí otec. „Chceš-li,
zůstaň si.“

Zavýskla si a už horempádem běžela do kuchyně.

„Mně se zdá, že nás už ani nemá ráda,“ zasmal se nadlesní. „Aby jí
jemnostpán taky svatbu vystrojil.“

„Vystrojím, rád vystrojím. Hleďme, hleďme, pan vrchní má novou
ekvipáž. Taková ještě ve Vystrkové nebyla. Ani náš pan patron takové nemá.“

„Vymínil jsem si to u našeho pána, nežli jsem místo přijal, bych měl
slušný povoz,“ chlubil se vrchní nadutě. „Vrchní panský služebník musí také
na venek ukazovati, že má pánovu důvěru. Jinak je ztracen a nemůže také
za řádný výsledek svých služeb ručiti. — Prosím, dámy, račte usednouti do
mého povozu. Já s panem nadlesním pojedu v druhém kočáře.“

Julinka se vděčně po vrchním ohlédla a vsedla s matkou do lesknou-
cího se povozu. Bujní koně hryzli uzdy, stříkali pěnou a hrabali kopyty.
Koně nadlesního byli proti nim učiněnými ubožáky.

Hosté naposled kynuli jemnostpánovi na pozdrav, a povozy se hnuly.
Spřežení vrchního letělo bleskem vesnicí. Julinka seděla vzpřímena a dívala
se přes ramena na vesničany uctivě pozdravující. Už se viděla paní vrchní,
a myšlénka byla tolik šťastná a opojující, že zapoměla na chvíli na svou matku.

„To je krásná ekvipáž,“ pravila k ní paní nadlesní, když vyjeli ze vsi.
„Žádný úředník v okolí nemá podobné. Kdybys tak přece toho dosáhla,
bylo by to veliké štěstí.“

„Ale mamá,“ kárala ji Julinka, ukázavši na kočího. „O to je nejmenší
starost,“ dodala německy sebevědomě.

„Mně se zdá, že ten farář je trochu přihlouplý,“ pravil v té chvíli vrchní
nadlesnímu v druhém povoze. „Nadarmo neřikal, že je ze selského pytle.“

„Možná, ale já mu to za vinu nekladu. Bude brzy čtyřicet let mezi
lidem na vsi, a tu neubrání se nikdo tomu vlivu. Ale je jako venkovský lid,
bezelstný, upřímný a srdce má na pravém místě. Všecko rozdává a na nikoho
se neumí hněvati. Lidé ho zbožňují, a on žije jen pro ně. Na naši Zdenku
má větší vliv, než já a žena. Tím se těším, že Zdenka snad nebude ve své
volbě nešťastna.“

„Abych byl upřímným, já, pokud se týče slečny Zdenky, souhlasím
s milostpaní. Co jest to učitel? Znáám dobře jejich poměry a vím, že jsou to
poněkud lepší sedláci. Rádi by se rovnali jiným stavům, ale s tím pohoří. Já
aspoň nikdy jejich společnosti vyhledávat nebudu.“

Nadlesní zatahal se mrzutě za kníry a rychle obracel řeč. Nemohl si pomoci, ale k vrchnímu žádně vroucnější přichylnosti cítiti nemohl. Byl mu z neznámých příčin odporným, a nadlesní se jaksi lekal, pozoruje jeho snahu přiblížiti se těsněji k jeho rodině. Sám byl také z venkovské rodiny a byl nepřítelem přepjatosti. Doma už na to uvykl, a nepřipadalo mu to tak protivně. Ale od jiného toho vystáti nemohl. Patře na první povoz, z něhož se bělal hedvábný slunečník Julinčin, zaléti myslí ke Zdence a v tu chvíli si přál, aby mohl s ní seděti při obědě s jemnostpánem. Dle příprav, které se doma k dnešnímu obědu daly, lekal se, že zažije opět jeden den nucené škrobenosti a přetvářky.

Toho ovšem byla Zdenka ušetřena. Dnes byla v růžovém rozmaru. Sotva povozy zmizely, odložila svrchník i klobouk, Tonička jí půjčila širokou zástěru, a už spolu vařily. Zdenka šukala po všech koutech, smála se, aniž měla k tomu příčiny, a chvílemi zazpívala nějaký rozmarný popěvek. Nakazila také Toničku, jež se roz dováděla, a jemnostpán svému zraku věřiti nemohl.

„Nu, vy dvě hyste brzy faru vzhůru nohama postavily,“ hrozil jim. „Počkejte až bude masopust, nebo až se bude tuhle Zdenička vdávat.“

Ale sám se také neubráníl. K obědu dal se strhnouti proudem všeobecné veselosti a dlouho již nebyl oběd tak veselý, jako dnes.

Ve Stračině panovala povýšená nálada. Všechno ubíralo se vytknutými kolejiemi, a paní nadlesní přísně dbala, aby host byl přesvědčen, že je z urozeného rodu. Smích i vtipy byly zdrželivé, za to poklony a lichocení hemžily se více než zábava. Nadlesní většinou mlčel, ale za to horlivěji si přiléval. Marně upírala naň milostpáni káravé a významné pohledy. Buď jim nechtěl, nebo nemohl rozuměti, protože bez obalu vyprazdňoval obsah své sklenice. Oči se mu svítily, a tváře hořely. Někdy prohodil nějaké slovo, které se však nehodilo svou drsností k tomu rázu, v jakém byl veden ostatní hovor. Když konečně paní nadlesní už zoufajíc viděla, že i pan vrchní pozoruje výstřední chování mužovo, vyšla ven a navedla k čemusi služku.

Ta za chvíli přišla a oznamovala, že nějaký pán přeje si s milostpánem mluvit. Nadlesní rozjařen poroučel, aby jej přivedla do pokoje, nebo aby počkal. Ale tu sama Julinka postarala se, aby tatínek nepůsobil ostudu.

„Papá, prosím tě, jdi toho člověka odbyť,“ povídala rozmazleně. „Snad nechceš kaziti našemu hostu pobyt u nás.“

Nadlesní se na ni podíval široce otevřenýma očima a vstal. Když vyšel ven spěchala za ním také paní nadlesní, aby jej pokárala. Nadlesní se zle rozdurdil a počal býti odbojným. Trpělivost jej přešla, a dnes jeho paní s výhrůzkami nepochodila. Počal křičeti, že mu po panu vrchním nic není, a že na vzdor půjde nazpět hodně pít.

Nezbývalo, než dáti se do pláče a padati do mdlob. Díky zkušenostem, jež z dřívějších dob paní nadlesní si nastrádala, podařily se jí výkony její tak, že pan nadlesní uchoпил se klobouku a hole a běžel do lesa. Pan vrchní vyslechl omluvu paní nadlesní, že byl pan manžel náhle povolán na pilu, kamž přijel nějaký obchodník dřívím, a Julinka s tváří milostně zářící upoutala jeho další pozornost.

Pan vrchní jevil čím dále tím okázaleji, že slečna Julie dobyla si jeho přízně. Prosil, aby jej brzy dámy s panem nadlesním navštívili ve Vystřkové a louče se stiskl Julince významně ruku. Opakovala jeho stisknutí, vyměnili plaché pohledy, a pan vrchní ujižděje ze Stračima v kočáře přemýšlel, kdy asi by měl požádati o ruku své budoucí nevěsty. Sňatek odkládati nechtěl a proto si umiňoval, že do dvou měsíců vše musí býti skončeno.

A také bylo. Nadlesní vyslechl jeho prosbu o ruku Julinčinu se zdrželivou radostí, a pan vrchní pamatuje na původ paní nadlesní ani se po něm neptal. Soudě dle nádhery, s jakou byli zařízení a jak si počínali, byl pevně přesvědčen, že Julinka chudou nevěstou nebude. Hned peněz nepotřeboval. I spokojil se prozatím bohatou výbavou, kterou s Julinkou obdržel. Netušil, že výbavou vzrostly dluhy nadlesního, jenž o samotě s povzdechem přemýšlel, kdy a jak se toho břemene zbaví.

Julinka, ačkoliv věděla, kterak těžce ji rodiče vybavovali, valné útrpnosti s nimi neměla. Byla velice blažena, že je paní vrchní. Když se vezla poprvé v ekvipáži svého muže jako jeho zákonitá žena, dívala se na svět s vysoká. Teď byla první paničkou v širém okolí a byla odhodlána dle toho také náležitě váhy ve společnosti si vydobyti.

Po svatbě Julinčině stala se otázka svatby Zdenčiny palčivou. Zdenka odhodlaně a nezvratně prohlásila, že se teď bude vdávati ona a že chce se dáti zcela tiše oddati. Takové výbavy, jako sestra nežádala. Přála si jen obyčejný nábytek do dvou pokojíků, které si již v Reteči vyhlédla.

Ačkoliv již dříve bylo jí téměř určité dáno svolení, zvedl se nyní se strany její matky a sestry houževnatý odpor. v němž pan vrchní osoboval si právo vésti první slovo. Všichni tři útočili na Zdenku, aby svého bláhového rozhodnutí zanechala a jejich pověst nesnižovala. Vrchní sliboval, že jí zapopatrí ženicha jiného, nějakého hospodářského úředníka, za něhož by se nemusila stydět. Ale tím jen ještě více ji podráždil.

„Mluvte si o svých podřízených tak potupně, pane švakře, já si však zakazuji, abyste tak nemluvil o mém ženichu. On je vám svým vzděláním roven, je člověk počestný a nevím, kdo z vás má povahu ušlechtilejší. Já od něho neupustím, třeba vím, že se nebudu vozit v kočáře, a lidé mi nebudou říkat milostpaní. To není ještě všechno.“

„Slečna švakrová naučila se v Reteči velmi pěkným způsobům,“ posmíval se vrchní, jehož ješitnost byla velmi nemile dotknuta. „Budu rád vidět, jak vám budou chutnat brambory, poněvadž na více vám asi sotva zbude.“

„Vám na tom tuze málo záleží, co budu jisti,“ odbývala jej Zdenka bez veškerého respektu. „Jen když mé brambory budou poctivě vydělány, a když budu vědět, že mého muže nemohou každé hodiny vyhnati. Já věna od rodičů nežádám a nebudu se horšiti, že mi tak v mém štěstí překážejí.“

Julinka kousavě a podrážděně plísnila sestru, že nemá společenského vzdělání, že celou rodinu zahazuje a slepě se vrhá do záhuby. Slibovala jí, že se k ní jako k ženě Kuklové hlásiti nebude, a že i otcovský dům musí jí býti uzavřen, jinak že by ona nemohla dále do Stračina dojížděti.

„Vyhrožuj si, sestřičko, jak chceš,“ odpověděla Zdenka rozlítostně. „Já před tebou svých dveří nezavírám, a budeš li někdy něčeho potřebovati, pak mileráda ti upřímně pomohu.“

„Hahaha, to je dobré, ona mi chce pomáhati! Děkuji mnohokrát za ochotu. Budu tak smělá a použiji tvého laskavého vybídnutí.“

Posměšně se před ní uklonila a smála se nuceným smíchem, z něhož vyznívala zlost, že se Zdenka nedala strhnouti k hrozbám a sprostým výčtkám. Paní nadlesní před Zdenkou plakala, vzdychala, ruce spínala, brzy po zlém, brzy po dobrém jí k poslušnosti vyzývala, ale všechno bylo marné.

„Učiním vše, čeho ode mne žádáte, ale tohle neudělám.“ zněla vždy táž odpověď. „Prosím vás, mamínko, přejte mi mé štěstí a já vám budu do smrti vděčna.“

„Nezdárné dítě jsi,“ křikla matka. „A uvidíš, že ti ani požehnání nedám.“

Toho se lekla Zdenka nejvíce. To nechtěla aby se stalo. Bez mateřského požehnání jíti k oltáři považovala za neštěstí, a hrozba matčina polekala ji více nežli vše ostatní. Plna úzkosti spěchala do Reteče k jemnostpanovi.

Sotva vešla do jeho pokoje dala se do usedavého pláče, a trvalo to chvíli, než mohla svému ustrašenému příteli povědět, co se jí stalo. Zamračil se a chodil chvíli po pokoji.

(Pokr.)

Divadlo a umění.

Z hlediště Národního divadla.

Otevírajíce novou rubriku v listě našem, chceme naznačiti nejprve úmysly, které nás k tomu vedly. Valná část našeho lidu hledá poučení více v divadle, nežli v knize. Touží stále spojovati poučení se zábavou, kniha vážná a dokonce snad objemnější jest mnohému skoro postrachem. Říkalo-li se kdysi: *Historia vitae magistra*“, dnes směle pro jisté vrstvy platí: *„Musa dramatica vitae magistra“*. Z divadla odnáší si mnohý posluchač umravňující dojmy do života svého, v tom či onom vybájeném hrdinovi hledá vzor svého jednání. Že tudíž divadlo na umravnění aneb znemravnění svého posluchačstva má vliv nemalý, netřeba nám podotýkati. A není věru dramatická práce, z níž by si jisté naučení mravní každý domů neodnášel.

Nuž, na tomto místě chceme registrovati, na kolik dramatická tvorba v naší „zlaté kapliče“ provozovaná požadavkům naší křesťanské esthetiky odpovídá. Ani nás nenapadá žádati, aby naše Národní divadlo bylo ambonem, odkud systematicky katolická mravouka se názorně a na příkladech hlásá. Ale nesmíme také strpěti, aby bylo vulgárním místem, na němž se křesťanské zásady mravnosti poličkují anebo v posměch uvádějí.

Obrana bude tudíž i v této rubrice naším stanoviskem. — Proto netřeba též nám snad podotýkati, že v prvé řadě záležití nám vždy bude na tom, které práce na první naše jeviště se uvádějí.

Tedy posudek dramatické tvorby, a nikoli umění reproduktivní našich herců jest cílem této rubriky. Chvalozpěvy na naše umělce ať již více či méně oprávněné, rádi přenecháme jich nadšeným, entusiastickým titelům.

Rubrika tato budiž jakýmsi navázáním na práci býv. redaktora Obrany, jež získala mnoho pozornosti a jež ve příštím čísle bude ukončena.

Zimní, seriosnější naše sezona počala zaslouženým holdem muse Klicperově. Otec naší české veselohry již si toho zaslouží, abychom jeho cele nezapomínali. Dáváuy jeho tři aktovky. Roman-ticko-rytířská *Kytka*, nevinný žert,

líčící úklady bezdůvodně žárlivé ženy na svého pana chotě; maloměstská, dobrým vtípem i pádnými šlehy oplývající veselohra: Každý něco pro vlast a venkovský žert: Veselohra na mostě. Druhé dvě na ochotnických divadlech i dnes mohou znamenitě pobaviti.

Malá divadélka našich městeček jsou ještě tím nejpřípadnějším rámem pro jednoduchá a prostá kvítka musy Klicperovy. Naše Národní divadlo jest pro ně jako salonní parkety pro venkovského junáka. Bylo by tu rozhodně potřetí, aby i to dávné, historické prostředí, ve kterém se zrodily a pro které se hodily, bylo jaksi jim uchováno. Tedy pro staré veselohry starou jich reprodukci. Tím získaly by na své působivosti. Retrospektivní provedení. — Zajímavě, že hádanku o třech grošech, s kterou si učitel ve Veselohře na mostě hlavu láme vypůjčil si též p. Zeyerer v dramatické svoji pohádce: *Radúz a Mahulena*. Vratko vydělá zde tři groše. Jedním se živí, druhý půjčuje a třetím splácí dluh. Jak to? Starému otci grošem splácí dluh, druhým živí děti, kterým vlastně půjčuje. a z třetího žije sám. Klicperova myšlenka p. Zeyerem věrně reprodukována. —

Druhou novotou zimní saisony byla reprisa klassické, před 50 lety napsané veselohry Sardouvy: *Sklenice vody*. S virtuosní rutinou kreslí zde starý mistr jak romantické spády a milostné plotky hlav korunovaných rozhodovaly o osudech národů. Válka či mír spočívaly mnohdy na domácích intrikách milostných. Byly to časy, kdy se panovníkům tak lehce vládlo! Dobře, že pomínuly a nevrátí se snad více. Nedám vám to, abychom zde výjimečně nepoznámali, že představitelka královny anglické pí. Benoniová ve svém rejstříku hlasovém nemá ani jediný ton pro majestát královský. — Ostatně veselohra Sardouva svou virtuosní stavbou přechká věru ještě celá století, kdy po většině moderních prací dramatických na jevišti nebude ani slechu. — Máme ještě referovati o prvé novince této saisony, z moderního repertoiru vzaté, dramaty Rovettové: *„Bezectní.“* Leč o té v příštím čísle. — k.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

I U N C T I M!

V Praze dne 16. listopadu 1898.

× × Ve vyrovnacím marasmu rakousko-uherského vyrovnání ozývá se nyní velmi zhusta slovo „iunctim!“

Oč tu vlastně jde?

Rakousko-uherské vyrovnání má dva hlavní uzly, obchodní a celní smlouvu s jedné strany a se strany druhé nešťastnou rtuťovou kvotu, kterou Cis a Trans, obě umíněné, nemohou živou mocí dostati do těžiště zájmů státních. I utvořily se dva tábory, pokud jde o vzájemný poměr obou vzpomenutých kusů vyrovnacích ve příčině parlamentárního projednání. Ten tvrdí, že obě věci musí se projednati „iunctim“, to jest v těsné souvislosti, onen zase je toho mínění, že celní a obchodní smlouva i bez kvoty může býti, jak náleží projednána. „Neue Freie Presse“ a „Fremdenblatt“ jsou tlumočníky naznačených směrův. V letech 1867 a 1878 věc byla snadnější, ježto kvota byla již předem ustanovena.

K § 14. již asi nedojde. Změnila se situace a povětrnost — pro mladočechy, kteří a) ve vyrovnacím výboru ustanovili závazné hlasování ve srovnalosti s pravici; b) svolají důvěrníky před druhým čtením vyrovnání, aby vyhověli známému usnesení; a c) budou hlasovati „iunctim“ s celou pravici, jak prohlásil Jaworski. Našlo se pouze šest zarytých a umíněných tvrdohlavců (dr. Fořt, dr. Grégr, Maštalka, Heimrich, Pospíšil a Šílený), kteří nechytli se na slatinu 100.000 zl. na brněnskou českou techniku daných do rozpočtu z nejvyššího rozkazu. Techniku Němci už mají, nebudou tedy zkráceni; a dostanou-li Češi universitu, dostanou ji v utraquistické formě také, tak že zase nebudou zkráceni. Kam se však poděli ostatní přátelé rolnictva? Každý hned neuvěří kulichu dra Pacáka — „Podvysockým Listům“, že vyrovnání českému národu nebude na škodu. „Obrana zemědělců“ protestem svým svědčí o něčem docela jiném, a Kubr, agrárník, vystoupil z důvěrnického kruhu mladočeského. Zda nedočkavý Heřman Janda vyplní ve vyrovnacím výboru mezeru, povstalou resignací dra Fořta, nevíme, ale dovolíme si skromné pochybovati.

V poslední době mladočeši vpravují se do taktiky šlechty z království Českého, jež pojednou nepochopitelně ustupuje do dalekého pozadí, mizí a ztrácejíc se s politického našeho jeviště i v Praze i ve Vídni.

Rakousko-uherské vyrovnání jest sice velice důležitým pro celou říši, ale na druhé straně nemůže říše žádati, aby týmž tahem nepoměrně poškozena byla nejplatnější její část. Toho však musí býti pamětlivi i čeští poslanci, že umazali šest požadavků z 32 Badenioových karet, a nemohou přece jen běžeti bez pevných pergamenů za klamovou bludičkou vídeňské vlády, jež postavení Čechů dle všeho v ničem nehodlá zlepšiti a upevniti. Mladočeské hlasy badou vážnými i váženými, — ale jak dlouho a kolikrát! Z té příčiny měli by si nynější zástupci lidu českého rozhodně říci: „Ano, my budeme jediné pro slušné vyrovnání, které by odpovídalo důstojně skutečným poměrům obou polovin říše, které by ni v nejmenším nebylo na škodu zemím koruny české a které by za oběti, jež tu národu našemu jest přiněsti, dalo nám, co nám patří, — zkrátka, my budeme jediné pro takové rakousko-uherské vyrovnání, se kterým „*iunctim*“, t. j. *v těsné souvislosti* vyřízeny budou také všechny podstatné požadavky království Českého, na nichž pak by bezpečně a bez obav mohlo se vykristalísovati pevné jeho postavení k celé říši.“

S rakousko-uherským vyrovnáním buďtež „*iunctim*“ vyřízeny i vážné požadavky české!

Kvadratura kompromisního kruhu.

(Pražský lístek.)

Vnitřek staroměstské radnice přizpůsobil se jejímu zevnějšíku, kompromis architektonický měl metamorfosní vliv i na kompromis politicko-hospodářský, poněvadž umínil si dr. Jan Podlipný, že musí v trienniu, v němž Rakousko-Uherská říše oslaví řídké panovnické jubileum, na svých vysokých podpatcích rozhodovati o záležitostech obce, která za této periody nemůže právě býti vzorem, alespoň ne zářivým vzorem o tatním městům v království.

Noviny někdy zničí, někdy povznesou člověka. Barák, Národní Listy, sokolstvo — byly pohodlným žebříkem až ku primátorství, jež přivodilo povrchní změnu, která jedny urazila, druhé důvěrou naplňovala — neprávem. Obličej není vždycky zrcadlem duše.

Někdy kniha má za spisovatele jméno jiného muže, než který ji pracně sestavil a napsal. Ale co na tom, vždyť u řemeslníka i továrníka není tomu jinak. Někdy zase člověk třísni blátem bezdůvodných útoků hodnost a úřad, i když však — třeba náhodou — v jeho purpuru se ocití, drtí rukou svou ty, kdo opovažují se pravdě dáti průchod. Ten, kdo před lety hlásal, že autonomní úřady jsou čestné hodnosti, béře tiše později tučný plat a přidá si ještě vyšroubované diety. Z demokrata stává se tak nejednou omnipotentní aristokrat, jenž myslí, že dělný lid nemusí a nemá se ženiti, a že takovým způsobem nebude zle o práci, že nevyškytnou se v Praze nezaměstnaní, a jenž

nepřeje plným douškem rovnosti, zaopatřuje si obratným způsobem zastaralé odznaky a náradí, budící všude pozornost a podiv, a zřizuje si dvojité dvéře v úřadovně i natahuje koberec na chodbách, vykrášených květinami.

Slovanská Praha za této doby dostala se do prapodivně zrobeného bezvětrí. Noviny získáš různým způsobem. Umělou gardu přátel též si opatříš. Když pak udeří hodina, dupneš si, a jsi tam, odkud před chvílí ustoupiti bylo charakteru pod lijákem hrubých urážek. —

Jméno dra Podlipného bude v základním kameni pomníku Palackého, při kteréžto slavnosti primátor slovanské Prahy vyhýbal se úzkostlivě důvěrnějším stykům s hostmi slovanskými, zůstane po celé věky v novém mostě kamenném, kanalisaci i assanaci, v tramwayi, v pitné vodě pražské a Veliké Praze.

Břímě obecních dluhů se již zdvojnásobilo —, a přes to všude ticho. Denníky větším dílem mlčí, v občanstvu je ticho, a penězi se jen cinká . . .

Kdož by se zmiňoval o maličkostech — o kyticích obecních růži v úřadovně a doma, jež ovívá chlad studeného ledu, o volném lístku na drahách v juchtovém obale —; s dostatek kol a kolem věcí velikých.

Staroměstská radnice proměněna v bursu, kde není dovoleno hráti každému smrtelníku. Objednávky činí se u blízkých osob, práce zadávají se ze známosti, místa propůjčují se z protekce, obecním starším a městským radními dělají se nemalé výhody a ústupky, každá věc se ukrývá s touž pečlivostí, se kterou vodník pokličkou přikrývá duše v hrnečkách, a když některý baccii kompromisní epidemie dostane se do ochotných sloupců slídivých žurnálů, nastane poprask, jako při pádu Jericha. O koncesích hostinských ani se šíře nezmiňujeme, podotýkajíc jen, že nemůžeme se zhostiti a sprostiti myšlenky, že by tu neměl vlivu mok prvního pražského „měšťanského“ (6 měšťanů!) pivovaru, jenž vaří primátor a vzpomene si často na primatora.

Kompromis je nezdravý, poněvadž neslouží věci zdravé. Jest spíše divotvorným pláštěm z pohádky, pod němž uschovati se má — — — všechno, vyjma dobré, jehož však pomalu. O vrozené hnilobě kompromisu svědčí nejlépe jednotlivé rány, jež se objeví a ukáží čas od času na radnici staroměstské. K takovým vředům nepočítáme ani pu mu „Vendulák-Podlipný,“ poněvadž její třaskavina vedle jiných součástek záleží z osobní diametrálnosti obou zápasníků „slovesy,“ již vjeli si navzájem do vlasů v Karlově ulici v pivovare „u štiky.“ Kompromis při posledních volbách byl i otřesen i prolomen; myslíme, že léta jeho jsou již sečtena na nepopíratelný prospěch obce a poplatnictva.

Co se zvláště katolických kruhů dotýče, poznamenáváme, že ony kompromisu neschvalovaly, odsuzující jej všude, kde viděly zhoubné jeho účinky, a to tím spíše, že nevěří, že by se ze Šavla stal tak snadno Pavel při jeho lišácké liberalnosti, a že přesvědčeny jsou pevně o tom, že s nimi přátelsky nesmyslí ten, kdo Rodičku Boží obětovati chce pomníku Husovu . . .

Jako starým nepodařilo se přes všechno mudrování z kruhu utvořiti čtverec, tak dr. Podlipný, jenž opětně promluví vlastenecké řeči ve francouzském stylu, se svou kompromisní gardou nedodělají se toho, aby se kom-

promis na radnici pražské osvědčil, udržel a prospíval, poněvadž jest pouze nataženou zástěrou, pod níž se má „leccos“ ukloktati — na prospěch snad jednotlivců, ale ne na prospěch celé obce! *Consequens.*

Ze sociální politiky ve Švýcařích.

Po příkladě dělnického sekretariátu zřízen byl letošního roku selský sekretariát, který jest veřejným úřadem jehož úkolem, jest šetřiti příčiny patrného nedostatku pracovního lidu na venkově. Za důvody přílivu venkovského lidu do měst uvádí se mimo jiné: vyšší platy a kratší doba pracovní ve městech, společnost a zábavy. Zmíněnou otázkou o smutném poměru zemědělství s průmyslem v uvedené příčině zabýval se při své první poradě svaz poptaváren po práci v Německu ve dnech 27. a 28. září 1898 v Mnichově. V království Českém není o nic lépe! — V příčině revise továrního zákona z roku 1877, jímž uvedena byla v život jedenáctihodinová maximalní doba pracovní, jsou v republice dva proudy, jeden pro, dva proti; při koufekcích hodinářství a v prádelnách hedvábí jsou příznivci zkrácení dne pracovního. Naproti tomu s vážných stran ukazuje se k tomu, že by kratší doba měla jen tehdy býti uzákoněna, když by tím netrpěl výdělek dělnictva. — Sociální demokracii nedaří se vaině v zemi, a proto tu a tam za hranicemi ozývají se stesky. V uvedeném směru Švýcarsko rovná se konservativní Anglii. Nedávno konaný sjezd švýcarské sociální demokracie v Basileji obelán byl pouze 27 zástupci z 12 míst. Přijato bylo — 3345 franků, vydáno 655 frankův. Snad švýcarské ledovce nejsou příznivou půdou pro internacionálu sociální! — Spolek Grütli, stávající již od let třicátých a přijímající za činné členy pouze Švýcary, ztratil na členstvu, a to tím, že před 7 lety změnil stanovy v ten rozum, že domáhati se bude „rozvoje v politickém a sociálním pokroku na podkladě sociálně-demokratickém“. V roce 1897 klesl počet členů s 15.000 na 11.000! Význam jeho slábne, ježto moderní doba se sociálním svým zákonodárstvím ubírá mu půdy. Stačí tu ukázati jen na jeho nemocenskou pokladnu, nebo Švýcary mají povinné nemocenské a úrazové pojišťování. — Pro dělnictvo dělá se v republice velmi mnoho, takže bubliny sociální demokracie nemají tam příliš půvabu a přitažlivosti. Roku 1878 vydán spolkový zákon tovární, jenž doplněn byl celou řadou kantonálních zákonův ochranných. Roku 1890 uveden v život zákon o dopravních zařízeních, jenž rozšířen i na personál při poště, telegrafu a telefonu. Při továrních inspektorech dělnictvo spolupůsobí, nebo tak řečené dělnické komise dbají provádění továrních zákonů. Celá řada měst (Zurich, Winterthur, Lausanne a jiné) má nejmenší mzdu, ano i předpisy o výslužném pro obecní dělníky. Zavedeno obligatorní nemocenské a úrazové pojišťování, ono i pojišťování proti nezaměstnanosti. Kdyby u nás stát již dříve byl si všímal nezbytných úkolů sociální politiky, nebyla by dozajista sociální demokracie tak mocné kořeny zapustila v rakouské půdě. *Vae cunctantibus!*

—b—

Národní jednatelství.

Jak jsme v posledním čísle slíbili, uvádíme obšírnější zprávu o novém důležitém a časovém tomto podniku :

V nejnovější době ustavil se v Praze spolek „Národní Jednatelství“, „křesťansko-národní sdružení sprostředkovatelské“, jež pozornosti všestranné nejvřeleji doporučujeme.

Účelem spolku : „Národní Jednatelství“ dle stanov jest: 1. Sdružovati křesťany-vlastence na základě vzájemné důvěry a nabádati je ke vzájemné radě a pomoci. 2. Poskytovat jim rady a pomoci v jich hospodářských záležitostech a v těchto býti též jejich sprostředkovatelem. — Býti sprostředkovatelem mezi vyrabitelem, obchodníkem a potřebovatelem (konsumentem). — Členem spolku „Národní Jednatelství“ může se státi bezúhonný a důvěry hodný Čech křesťan.

Členové jsou: 1. Základající, kdo buď najednou nebo ve 2—5 letech složí 50 zl. Kdo složí 100 zl., stává se spoluzakladatelem spolku. 2. Přispívající, kdo nejméně 1 zl. ročně do spolku přispívá.

Programem jest:

1. Opatřovati půjčky na nemovitosti, na zboží, zástavy i na osobní úvěr, obstarávati postup a převzetí pohledávek knihovně zjištěných, směnečných, pak za dodané práce, sprostředkovati incasso a obstarávati poukázané platy na osoby třetí, opatřovati escompt směnek a účtů.

2. Opatřovati informace o poměrech majetkových.

3. Sprostředkovati inserty i zprávy reklamní v časopisech osobám, za jichž zboží neb výrobky může se v každém ohledě úplně ručiti.

4. Sprostředkovati prodej a koupi věcí nemovitých i movitých, zvláště výrobků polního hospodářství, řemeslných a továrních dle vzorků i bez nich, surovin všeho druhu, cenných papírů a valut.

5. Sprostředkovati opatření patentů a ochranných známek a jich využitkování.

6. Sprostředkovati přivážení a odvážení koupeného zboží.

7. Sprostředkovati právní zastoupení osob, českými křesťanskými advokáty, c. k. notáři a veřejnými agenty.

8. Sprostředkovati výměnu věcí movitých i nemovitých, obstarávati parcelace a přeměnu pozemkových parcel na stavební.

9. Sprostředkovati koupi a prodej míst stavebních, úvěr stavební, uzavření smlouvy stavební nájem pozemků, jakož i jejich správu.

10. Sprostředkovati sdružování se jednotlivých živností a obchodů za příčinou společného nákupu, výroby a prodeje.

11. Sprostředkovati zřízení a zařízení průmyslových (továren) a obchodních závodů a akciových společností, a přeměnu stávajících podniků soukromých v podniky akciové.

12. Sprostředkovati pojištění na život, na dožití atd., pojištění cenných papírů proti možné ztrátě při slosování.

České továrny, velko závody a velkoobchody upozorňují se, by ve vlastním zájmu svěřovali zastupitelství své Národnímu Jednatelství v Praze a české vlastenecké obecenstvo žádá se, by všechny potřeby své objednávalo pro-

střednictvím „Národního Jednatelství“, které sprostředkuje všecko bezplatně“ (toliko za náhradu skutečných výloh) a ještě se zárukou, že každý (skrže ně) obdrží zboží výborné a za ceny nejlevnější, jediné u firem českých, křesťanských.

Zatímni místnosti spolku i ústavu jsou v Praze v Železné ulici číslo 539—I.

Papežové, biskupové, kněží a řeholníci u pokroku mravním.

Z frančtiny podává Jan Nep. Jos. Holý, řeholní kanovník Tepelský.

(Dokončení.)

Mohou býti v tom v řídkých mezerách mezi těmito statečnými vůdci ojedinelé chyby, záliby anebo úmluvy škodlivé, které drží pravdu v zajetí. To jsou vše škváry na povrchu, které neujímají čistému zlatu ani krásy ani solidnosti.

Episkopát v celku svém jest podivuhodně organisován ku práci na díle vzdělanosti. Skládá se ze členů, kteří jsou vyhráni obyčejně z kněží nejzbožnějších a nejmoudřejších, zvláště když jmenování, ponechané svobodné volbě svaté stolice, zůstávají chráněna před ctižádostí a pletichami. Přes osobování způsobované lidmi politickými, zvláště od šestnáctého století, biskupové neuznávají nikoho než papeže v řádě hierarchickém a nejsou podrobeni žádné moci časné, když vykonávají výkony své vznešené služby. Sjednoceni na sněmu anebo roztroušeni ve všech krajinách světa, odporují přehmatům síly hmotné, drží v ruce obranu potlačovaných, zavrhuji nespravedlnost, káží pravdu a odsuzují blud. Bdí na stráži při všech zájmech, dávají podnět k veliké části dobročinných skutků a zanechávají svou památku při zakládání všech důležitých děl.

Na počátku všech národů zkvétajících v době křesťanské nalézáme Remigie, Augustiny, Bonifáce a jiné, kteří, podobni včele pracující o stavbě svého úlu, přijímají živly staré vzdělanosti, je očišťují s péčí nekonečnou, je rozmnožují, přidávajíc jim nové bohatství, pak je upevňují silné a zařizují stavby společenské, které odporovati budou dlouhý čas zkouškám věkův a odstraněny budou jen tehdy, když den neb vliv katolicismu přestane se v nich cititi s celou svou účinností. A jestliže sami tito národové zadrží se nad propastí zřícenin, děkují to z veliké části svým pastýřům nepodplatitelným, kteří dovedou všecko snášeti spíše než bráti užitek ze svých stád. Jestliže na příklad národové se odtrhnou a dávají zákony proti Ježíši Kristu, králi a pánu všech národů, zástup biskupů, s duši plnou svatého nadšení, pustí se v bojiště s duchovními zbraněmi v ruce a povede kněze a laiky v boj. Není kulturního boje tak silného, by vydržel delší čas proti podobné hrázi štítů.

Milost posvěcení v témž čase, ve kterém rozšiřuje episkopát od věku k věku, obnovuje jej bez přestání a propůjčuje mu živosti nadpřirozené, svaté odvážnosti, která překvapuje a zaráží nepřátele církve sv. ve všech dobách dějinných. To jest tajemství oné síly nadpřirozené, kterou nástupci apoštolští vydávají tak štědrě ve službě duší od více než osmnácti set let, aniž by se kdy opotřebovala nebo zmenšila.

Dříve jsme se divili, a to plným právem, odvážnosti biskupů východních sv. Athanáše, sv. Basilia, když odporovali císařům byzantským nebo potlačovali arianismus. Uvedli jsme vznešenou odpověď sv. Basilia císaři Valensovi.

Oslavovali jsme rovněž rásnost biskupů západních. sv. Hilaria, sv. Ambrože, kteří hajili svých diecézí před vpády bludů nebo vyčítali zeměpánům zločiny, jimiž se poskvrnili.

Po krvavé seči Thessalonické chtěl Theodosius jíti do chrámu milánského modlit se dle svého obyčeje a účast brát při sv. tajemstvích.

„Vzdalte se,“ praví k němu Ambrož, „a nepřidávejte nového zločinu ke svým hanebným skutkům!“

Když císař namítal, že i sám David hřešil, odvětil mu sv. biskup:

„Když jste ho následoval ve hříchu, následujte v pokání!“

Theodosius se podrobil, vrátil se do paláce a proléval slzy.

V našich moderních časech měli jsme před očima tytéž příklady neohroženosti a vytrvalosti. Bossuet, který byl svého času dvořeninem, pravil jednoho dne k jednomu velmi absolutistickému zeměpánovi: „Spíše, než bychom zneuctili svoji službu, položíme pro ni svoji hlavu;“ a jeden z velikých biskupů devatenáctého století, kardinál Pius, rozhořčen nad neloyálním chováním Napoleona III. v rozepřích římských, prohodil k němu tento výkřik, jehož ozvěna se rozšiřovala po celé Evropě: „Myj si ruce, Piláte. prohlás se nevinným smrti Kristovy! Pro všechnu odpověď budeme říkati každodenně a potomci nejspozdnější ještě budou říkati: Věřím v Ježíše Krista, jediného Syna Boha Otce, Jenž se počal z Ducha sv., narodil se z Marie Panny a snesl smrt a utrpení pod Pontským Pilátem: qui passus est sub Pontio Pilato.“ *)

Tito náčelníci církevní, majíce za svou hlavu nejvyššího velekněze, jsou předaky hnutí, které vede svět v ústrety pokroku společenskému; avšak vojíni, kteří poslouchají jich rozkazů, zaujímají rovněž místo důležité v díle tak poznenáhlém a tak choulostivém obrození národů.

Kněžství, jehož vrcholem jest episkopát, má svůj původ a oprávněnost od Ježíše Krista.

Kněží, kteří mají úlohu vzbuzovati jako jich božský Učitel, nenávisť neřesti a zálibu v ctnosti, jsou rozšířeni v počtu nejméně osmi set tisíc na povrchu země. Pohybují se v okrsku obmezenějším než biskupové, než vniknou všude, do nejnuznějších dílen, do nejopovrženějšího krámu městského kupce i do obydlí nejosamocenějšího v hloubi venkova. Nesou všem světlo, sílu, útěchu a až na výjimky dosti řídké, bydlí ve středu našich národů jako apoštolové pravého světla a nejpevnější ochránci dobrých mravův. Připoutáni ke svým zemím pouty lásky k vlasti, vykonávají dobrovolné, rádi, povinnosti občanské, které nejsou nesjednotitelné s jich povahou a posláním, a jestliže se snaží držeti svá práva, činí tak, poněvadž jsou přesvědčeni, že jich užívají ku prospěchu duší, svěřených jejich vedení. Nejsou nikterak cizinci u pokroku hmotném, a odvolávajíc se k evangeliu, slibují v hojnosti dary zemské těm, kteří hledají především království Boží a Jeho spravedlnost.

Toto úzké spojení pokroku mravního a pokroku hmotného neuchází obyvatelům našeho venkova a přes to, že víra klesá, pokládá se zde odchod

---

*) Oeuvres de Msgr. l'évêque de Poitiers t. IV. ed. 1883. p. 164.

kněze jako nehoda veřejná. Město bez kostela, bez pastýře, představuje v obrazivosti zlodějské hnízdo nebezpečné a zlořečené, kde se lidé bojí žítí a umřítí.

Kněz, jsa živým obrazem Moudrosti, hlásaje evangelium chudým a vybíraje učeníky mezi dětmi lidu, rozeznává zde mladého řemeslníka, tam syna pastýřova; volá a běře je něžně k sobě, vkládá do jich duší símě výchovy řádné a zbožné, počátky ku prvním základům vědeckým, žíví je ze svého chleba a ukládá stranou ze svého skrovného platu potřebnou část k jich vydržování v seminari nebo v kolleji; leckdys splácí se mu nevděkem, avšak často má štěstí, že zaopatřil církví a společnosti dobrého kněze, nebo křesťana horlivého a učeného, pečlivého ve svých povinnostech a schopného v potřebě vykonávati služby důležité. Od těchto kněží venkovských vyšla knížata církevní, úředníci výteční, důstojníci vysoké hodnosti.

Nejenom vědy, nýbrž rovněž umění a rozličné odbory průmyslové jsou dlužníky kněžstva. Kněz, obyčejně bez pomoci osobní, dostáváje sotva potřebné věci. by zadosť učinil požadavkům svého stavu, nalézá leckdy možnost vystavěti chrámy nádherné a je obohatiti ozdobami stkvělými. To jest jmění středního věku, které stavělo katedrály; za našich dnu jest to často jednoduchý kněz, který přivádí v pohyb všechny umělce stavební, od architekta až ku poslednímu zedníku.

V řádě mravním zvláště jest kněz vzorem a apoštolem všech etností. Coelibát mu propůjčuje aureolu nebeskou, a oblas jeho pádu dokazuje, že hlavní pravidlo pro něho jest, vésti na zemi život andělský: „Život světský“, dí Voltaire, „byl vždy neřestnější, než život kněží; ale nepořádky těchto byly vždy význačnější pro jich odpor proti pravidlu.“ Tento člověk, kterého nazývají „andělem v těle“, vznáší se až k vykonávání nejčistších rad evangelických a uskutečňuje zde nejvyšší stupeň dokonalosti, kterého přirozenost lidská může se dopnouti.

Coelibát vykládá také podivuhodnou obětivost kněze katolického. Kněz vede k obrazu Božímu: jest otcem všech, poněvadž jest panicem; vychovává duše cestou milosti, poněvadž jest svým povoláním zbaven starostí manželských. Takovým není kněz ani schismatický ani bludařský: „Co jest kněz ruský?“ praví abbé Combalot. „Co jest kněz protestantský? a kněz anglikánský, který jest uzavřen v úzký kruh rodinný? Jeho ramena jsou zkrácena, nemůže objati svět. Knězi katolickému náleží otcovství duševní; vám, knězi schismaticti, otcovství tělesné. Jemu náleží vychovávati v Ježíši Kristu, vám vychovávati podle těla; jemu náleží zvanu býti otcem po celou věčnost pro ty, které spasí.“*)

Toto vznešené poslání katolického kněze vyžaduje podle výroku Josefa de Maistra „řádnosti Bohem dané“ to jest pláště „svatosti“. A toto roucho nevyrovnatelného bohatství vkladá se na plece vyvolenců Božích v den vysvěcení; není darováno těm, kteří jsou z domu královského nebo císařského.

Řeholník, jako hlavní pomocník papeže, biskupa a kněze v díle vzdělanosti, běře rovněž svoji silu z pokory, poslušnosti, chudoby, zvláště z čistoty, již na se běře v den slibů. Panickost skutky provozovaná, povznešená

*) L' abbé Combalot par mgr. Ricard I. edit. p. 28. a 29.

k vysoké hodnosti vznešenějšího stavu než jest manželství, panickost hlásaná přede tváří světa smyslného a nízkého jako nejživější důkaz působnosti milosti Boží, jako nejlahodnější a nejsladší plod ducha evangelia. panickost muže a ženy svobodně zvolená dala původ onomu pokolení, které kráčí ve šlepějích Ježíše Krista a Jeho Panny Matky a počítá ve svých řadách hrdiny a hrdinky, jichž památka požehnána zůstane až na konec věků.

Křesťan horlivý, který byl dlouhý čas v Solesmu hostinským synů svatého Beneše, zanechal nám výmluvnou stať o vzdělávajícím dile řeholníků. Neodepiráme potěšení ji dáti u veřejnost.

„Osamělost“, praví, „pokračovala ve tvrzení amfítheatru. Mniši jako mučeníci vyučovali pravdě; svým odříkáním a obětí svobodnou vystavěli na radách evangelických základy vzdělanosti nové. Tito lidé, kteří utíkali ze světa, měli se státi jeho zachránci. Zanechali statky pozemské pro statky nebeské a našli ve slibech chudoby, čistoty a poslušnosti pokoj duševní, světlo vzdělanosti a sílu vůle. Řeholník, pracuje o svém posvěcení, stal se vzorem občana; učil ho sebe přemáhati a obětovati se jiným. Ctil práci svým příkladem a obohatil soukromý majetek, tím, že jej učinil majetkem chudých a pokladem lásky. Podroboval se autoritě jako Bobu samému, a jestliže byl povinen rozkazovati, činil tak proto, aby sloužil všem.“*)

Ať je řeholník zavřen do kláštera, by se modlil a pracoval, nebo ať jde do světa kázat evangelia a pomoci poskytnout kněžím světským, ať jest synem sv. Beneše a sv. Bernarda, nebo sv. Dominika a sv. Františka, ať se řeholnice jmenuje Klariskou nebo malou sestrou chudých, malo na tom záleží; vždy a všude rozšiřují tyto privilegované duše štávu Božského života, která obíhá ve stromě církve sv. a způsobují, že z něho vyrůstají plody v nadbytku.

Ve středním věku, na počátku našich velikých společností, věnovaly se řeholní rády zvláště zárodu pěstování věd, potírání bludů. V našich moderních časech v té míře, ve které sebeláska ochlazuje duše, nese se jich pozornost především skutkům lásky.

O těchto skutečích lásky dočte se dalšího laskavý čtenář v Děln. nov., kamž se tato stať proto velmi dobře hodí, poněvadž dělnictvu se namlouvá, že katolicism, zvláště kněží prý nejsou přátely dělnictva.

KOMPAKTATA.

Kapitola z české krise. — Podává Jirá Šahula.

(Pokračování.)

Věděl, že trapné krisi a polovičatosti jest nutno učiniti rázný konec, nemá-li národní rozvoj strádati chorobou. Ač se stavěl na obranu kompaktat, přece ctil jurisdikci kurie a doufal, že Řím vyjde v příhodné době požadavkům kališníkům přátelsky vstříc. Tento horlivý, ideální kompaktatista s počátku nechtěl věřiti, že by mělo dojíti k vůli basilejským koncessím k bouřlivým kontroversím. Při korunovací však, přes chlácholení Rokycanova,

*) E Cartier: L'Art chrétien 1881 tom. III. p. 49 et 50.

jímalo jej již temné vědomí o blížícím se mraku, jenž může zakaliti zdánlivě se vyjasňující obzor. To věděl dobře, že jeho přísežní slib nemůže zájmům kompaktat prospěti. Smrtí Kalixta III. a nastoupením Pia II. byla situace ještě trapnější. Nový papež byl daleko více obeznámen se stinnými stránkami kompaktat, než s jejich přednostmi. Dle přísahy královy pak soudil, že náboženský život v Čechách se zvolna vrátí do konservativních kolejí; z nejasných dopisů Jiříkových mylně soudil na chvilkové rozpaky královy, jichž výsledkem bude na celé čáře couvnuti před pokyny tiary. Zatím však krále nejen vlastní houževnatost, ale hlavně i jásot a nové illuse kompaktatistů vedly jinam. Tito vedeni in-tinktem sebezáchrany svěřili s plnou důvěrou jeho rukám: všecky své naděje. Optimistický plápol zrcadlil se markantně v krocích Rokycany, kterými tento vůdce kališníků moc své strany upevňoval a katolíky tísnil.

Prozíravý Jiří snažil se však přec chladiti šovinismus kališníků spravedlivým vladařením, věda, že porušení rovnováhy mezi náboženskými stranami by v Římě zájmům kompaktat škodilo. Než všecka obratná diplomacie králova nemohla na dlouho šáliti pronikavého politika, jakým byl Pius II. Nadešel okamžik rozhodný; král byl nucen konečně vybědnouti na venek z kolisavé obojetnosti a ukázati, zda chce striktně sledovati přísežní slib, či hájiti do krajnosti intence kališnické majority. Majestát květnový rozhodl. Stesky nespokojeného katolického panstva dosud vyslýchány v Římě s patřičnou rezervou; důvěřovalo se v kurii ještě příliš papírovým slibům kralovým, jenž čekal zatím jen na vhodný okamžik, aby vymohl svému majestátu papežskou sankci. Netrpělivost kurie i kompaktatistů dosáhla již kulminačního bodu a Jiří musil předčasně svěřiti kompaktata milosti Říma. Než pak mohl po prvém nezdaru nabyti času k další smírné akci, udeřil již zhoubný blesk. Nechtěl-li se dopustiti prorady na majestátu, bylo mu potřebí sáhnouti ke krajnímu prostředku, jehož se dlouho strachoval. Nejen neoblomnost kurie, ale i neomalený despotismus Matiašův a sobecké cile některých konservativů českých připravily kališníkům horkou lázeň. Ale ani v bouřlivém válečném kvasu nepomýšlel král na úplný církevní rozkol; ani v těchto dobách nepouštěla ho víra, že s uštváním kalichem se přec konečně papežský Stolec smíří, a že tenor kompaktat po klidné úvaze bude nejvyšším pastýřem schválen. Považoval sebe i národ za řádnou, ač zneuznávanou součást církve všeobecné.

Někteří hledají hlavní význam vlády Poděbradovy v tom, jakoby Jiří hleděl zúmyslně vymaniti státní politiku z pout kontroly církevní; dokazují, že jest prvním rázným průkopníkem idejí moderního státu a že stěžejný bod jeho glorioly spočívá v akutním odporu proti Římu.

Nepopíráme, že některé náběhy v tomto směru v praxi se strany královy se staly; spolu však sluší doložiti, že odpor Jiřího nevycházel z vnitřní nenávisti k hierarchii, ale jen z tlaku vnějšího. Jestliže měl v úmyslu vliv kurie na záležitosti české zcela potlačiti, proč i v dobách válečné sebeochrany, v čase krajního roztrpčení nepostupoval na této dráze s otevřeným hledím? Kdykoli mu bylo vytykáno kacířství, vždy horlivě protestoval. Respektuje plnou měrou důvěru souvěrců, hájil je proti násilné reakci, spolu však do posledního dechu uznával velikou morální převahu instituce církevní nad světskou vládou. Kdyby se býval radikálně postavil proti kompaktatistům,

ztratil rázem oporu v národě. Jak k vůli národu se zřikal důstojenství císařského, tak k vůli národu snášel dočasný hněv kurie, chtěje se s ní v příhodné době smířiti a žíti jako poslušný syn církve.

Tlak kompaktatistů a nikoli nepodajná tvrdošijnost vlastní vedla ho ke konfliktu, ač i v dobách největšího napjetí nejen kráí, ale i nositelé kompaktat v unii s Římem viděli svou spásu a konečný pokoj. Jinak si nedovedeme vysvětliti povolnost, jakou projevoval k Římu v posledních dnech. Jestliže měl dříve v úmyslu bezohledně postupovati proti požadavkům papežským, pak by býval v posledních okamžicích spáchal násilí a proradu na oněch svých liberálních a moderních principech.

Na jeho některých přematech, jež se děly na úkor jurisdikce církevní, má lvi podíl Rokycana. Tento muž mu radil, aby blahosl. Jana Kapistrana do Čech nepouštěl, utišoval rozpaky královny po korunovační přísaze, budil v národě despekt ke katolicismu, staraje se o náboženskou izolaci kališníků od všeobecné církve. Držel ve svých rukou neustupně administraci kompaktatistů, domnívaje se, že kompakтата nikdo nedovede tak vykládati a hájiti jako on. Co se Jiří snažil přivésti Čechy k jednotě s církví, směřovala celá akce Rokycanova k partikularismu. Dle přání tohoto kněze měl býti kráí jen slepým vykonavatelem jeho rozkazů. Jiří se nemohl z jeho vlivu snadno vymaniti. Kompaktatisté viděli v něm svého duchovního otce a beze všech úvah mu ve všem věřili, ač často Rokycana pronášel hrubé kontradikce. Jakmile mu kynula slabá čaka na stvrzení z Říma, hned uměl kurii projevovati neobmezenou poddanost a poslušnost, co v nepříznivých dobách papeže tupil, vytýkaje jim pýchu a kacířství. I proti Jirimu veřejně vystupoval, když kráí chtěl držeti ochrannou ruku nad právy konservativců.

Jsa mužem jen prostředních vloh, dodělal se ovšem větších výsledků v akci negativní, v maření posledních sympatií mezi Římem a kompaktatisty, než v plodné práci pozitivní.

Takovýmto jednáním velice stěžoval kritické postavení královo. Jak měl Jiří z tohoto chaosu vybědnouti beze vsí pohromy?

Uvázl-li na něm stín kacířství, toho vinu nese jen Rokycana, jehož vystupování nese bezpečný znak sektářství.*)

Když mu bylo poukazováno na jalovost jeho pravomoci, ohrazoval se, že moc kněze a papežů jest stejná: i nyní prý se dává kněžím i biskupům táž moc povolání a táž autorita.

Jeho náboženskými teoriemi byl i názor Jiřího o církvi popleten. Kráí, nechtěje rozuměti papežskému primatu a monarchickému zřízení církve, kladl větší váhu na resoluce koncilu basilejského než na imperativy kurie a od-

---

*) Aby provedl spasitelnou reformaci, k tomu nikterak schopnosti vrtkavého Mistra nestačily; i kdyby kompakтата bývala potvrzena, nebylo by radno svěřiti jich provádění Rokycanovi. Roku 1443 vytýkali mu v Kutné Hoře kněží táborští, že mluví každou chvíli jinak. Karvajal roku 1448 za svého pobytu v Čechách pozoruje mocný vliv Rokycanův na kompaktatisty, domlouval mu: „Ty můžeš snadně, ač chceš-li, přivésti Čechy k jednotě církve.“ Mistr odvětil: „Bych nekázal toliko o tom mnoho, mohlo by něco býti; ale že jsem mnoho kázal, jak jsem počal, s přijímáním pod obojí způsobou, těžko mi jest jinak udělati, a snad málo by jich bylo, jižto by mi věřili.“

volával svůj spor na příští církevní sněm. Teprve v pozdních chvílích se probouzel ze svého bludu k úvahám střízlivějším.

Mistr svým fanatismem stěžoval též smírčí akci šlechtného biskupa Jošta, jenž ze všech sil podporoval Jiřího u kurie. Rokycana s ním polemisoval, tupil před forem jeho kázání, tak že byl biskup za své dobré snahy považován za pobuřovače a fanatického katolíka. Mistr přese vši zkušenost nedovedl se propracovati k širšímu rozhledu. Jestliže jeho veřejná činnost tu a tam prospěla, měla důležitost jen pro okamžik.

Naivně se divil, když do jeho hegemonie počala činiti průlom jednota česko-bratrská. Rože v Čechách úctu k autoritě papežské, nemohl pochopiti, že není on sám v zemi považován za papeže. Zavrhoval výlučnou pýchu těch, kteří kromě Pisma zavrhují autoritu svatých Otců a tradice, a na druhé straně proti téže tradici bojoval, tvrdě, že se církev odchýlila od zákona Kristova.

Co Rokycana celou svou akci pojišťoval kompakatům jen přítomnost, Jiří pronikal svým bystrozrakem dále, stopuje bedlivě, s jakými důsledky se může přítomná politická komplikace pro budoucnost potkati, a dle toho se snažil diplomacii svou řídit. V tom však mu byl právě nerozumný entusiasmus Rokycanův jen na závalu. Mistr připravoval bezděčně půdu onomu náboženskému laxismu, jenž nedlouho po jeho smrti v Čechách nastal.

Jiří ocitl se tak v křížovém ohni nejen přičiněním Říma, Matiaše a domácích nepokojných živlů, ale i neopatrností Rokycanovou. Co tento kněz po dlouhou dobu rozdvojoval, měl Jiří zase spojit. Úkol ten byl nad síly královny a tak se stal Poděbrad tragickou obětí situace. Nikoli bažení po absolutní suverenitě, nikoli odpor proti hierarchii, ale mocný tlak spodních proudů unášel jej k nebezpečnému úskali a pudil jeho politiku k zoufalým rozběhům. Že i domácí konservativci pracovali časem na jeho pádu, toho není jedinou příčinou jejich egoismus.

Skládaliť do přísahy Poděbradovy veliké naděje, jež se neosvědčily. Katolicismus bez toho strádal zde značně svou desorganisací, čehož vinu nesl utraquismus. Vzájemné dráždění se stupňovalo intrikami Rokycanovými a přísný povel z Říma dílo nepřátelství dokonál. Zdeněk ze Šternberka, jež s počátku rád viděl Jiřího na českém prestoiu, svou pozdější politiku omlouval: „Jáť byl Jiřímu arci nápomocen, ale jen proto, že sliboval poslušenství Stoliči apoštolské a, ač tehdaž ještě byl nepřisahal poslušen býti papeže, ale vždy byl mně sliboval mnoho.“*)

*) Nestranný kritik neodsoudí též nikdy, že papežové kladli důraz na úplné sjednocení kompaktatistů v příčině katolických dogmat. Jestliže měla považovati kurie nejmenší úchytku od katolické věrouky za malichernost, bagatelisovala tím svou učitelskou autoritu, jež jí byla Kristem svěřena k bedlivému střežení. Jsouc si vědoma svého vznešeného úkolu, necouvla v této stránce v nejmenším ani v čase hltavé záplavy arianismu. Měla snad nyní k vůli nečetné utraquistické frakci změnit svou taktiku? I když se ukazovala naděje na spojení s rozkolníky východu, diktovala za hlavní podmínku smíru uznání katolických dogmat.

I malá povolnost s tohoto hlediska otvírala bránu k pozvolnému trpění i hrubých bludů, jež by se do zdravého ústrojí církevního nasadily; důsledek pak všeho by byl náboženský indiferentismus. Jestliže bylo přípustno, aby pomíjela v éře husitismu kurie nebezpečí diversi dogmatických mlčením, zda neměl pro příště jiný národ právo, aby rovněž aspoň nepřímo byly scestné myšlenky na poli věroučném nejvyšší autoritou respektovány? Kompaktatisté pak měli

Nedivme se, že Pius II. viděl v Jiřím, jakožto zastanci kompaktat, zpětivého kacíře. Kurie věděla, že v Praze povstala proti legátu Karvajalovi bouře, když počal svůj katolický názor o přijímání pod obojí hájiti. Vratislavští nad to po sněmu Svatovavřinském hned 28. srpna žalovali do Říma na krále, uvádějice slova jim pronesená: „Že bychom byli přísahali ustati od přijímání pod obojí — nikoliv, ale věřte s jistotou, že . . . slibujeme, že je chceme zachovati a chrániti . . . a všichni, kdož k vůli nám tak chtějí činiti, musí s námi podle kompaktat žiti a věříme, že není jiné cesty pro spasení duší než podle nich umírati a dle uatanovení Vykupitelova užívati a přijímati pod obojí.“ Když i pomijíme vysvětlení Zdeňkovo a Korandovo o víře Čechů v této stránce, vidíme, že papež vážné důvody k pochybování o Jiřikově pravověrnosti měl. To nemohl tušiti, že králova neopatrná slova byla hlavně výronem náhlého rozhorlení a že se v nich zračila jen dočasná inspirace Rokycanova, z níž se může časem král vyléčiti.

K těmto faktům se družilo konečné postřehnutí chytré a neupřímné Poděbradovy diplomacie, která papeže tím více v přesvědčení o kacířství králové utvrdila.

Kompaktata, jež koncil povolil dosti nerad, byla ve všech kusech za správy Rokycanovy zneužívána a utraquisté se ani v největší krizi netajili přáním, aby byla od papeže rozšířena. I tím aféra Jiřího značně trpěla.

Že však kacířem býti nechtěl, vysvítá zvláště z jeho pokorných omluv kdy se ještě těšil pevnému zdraví.*)

Jestliže králova prohlášení byla holou fikcí, těžko si můžeme vysvětliti, proč synové Poděbradovi zapomněli brzy na tresty, jimiž byl otec zkrúšen, a přihlásili se ke katolicismu. Zračí se v tom respekt k poslednímu aktu královu, cítíme v tom inspiraci s církví smířeného kališníka.

* * *

Mystické náboženské nadšení kompaktatistů odchodem Jiřího a Rokycany odumírá. Rokycana přes své chyby aspoň tolik působil, že otázka náboženská držela v národě vrch nad ostatními zájmy. Jiřího autorita pak aspoň na čas třenice stran držela na uzdě. Nyní však již strana kompakta-

---

takto možnost učitelkové správy Říma časem nutiti k nové kapitulaci. — Tyto úvahy tanuly papežům na mysli, kdykoli se stavěli příkře proti kompaktatům.

Rokycana však tyto sentence měl za skrupulosní maličkosti, hledaje jediný pramen oposice papežské v despotické osobní tvrdošijnosti. Papežům však po výtce šlo nikoli o povznesení vlastní osoby, ale o zvelebení úřadu; tkvěla jim na mysli živá reminiscence na bývalou moc vrchnopastýřské tiary a považovali za svatou povinností vzkřísiti její ztemnělý lesk k někdejší slávě.

*) Mimo jiné jednomu kardinálovi v Římě r. 1470? vyznává, že římská církev jest učitelkou, mimo kterou není spásy a tvrdí, že trvá v jednotě pravé víry. Je-li něco, z čeho byl obviňován, že se od církve katolické uchýlil, má prý za to, že jest v právu jako bezelstný držitel. Dle všeho listina v archivě vratislavském chovaná, jejíž část jsme již dříve v překladu citovali (str. 249), jest listem ve při Jiřího závěrečným a ta potvrzuje zcela, že se podvoloval král bez výhrady autoritě katolických dogmat.

Hawboldt Sleynitz a Mikoláš Gogkeritz vypraveni s listinou tou do Říma a tam přivedli tu záležitost k dobrému konci, ač král za jich návratu zemřel. Jiří vskutku dosáhl přičiněním knížat saských rozřešení z vyobcování a censur (srv. Cochlaeus, *Historiae Hussitar. II. XII*, pag. 439). Jinak by těžko kanovníci hradečtí dopustili, aby byl pochován v královské hrobce u sv. Víta.

tistů neodolatelně upadala do indiferentismu a morální anarchie. Václav Koraňda, známý delegát Poděbradův, jsa dosazen nyní v čelo konsistoře podobojí, vynikal sice nad Rokycanu svou učeností a bystrostí, ale radikální jeho snahy nebudily v Římě ke kompaktatistům důvěry a liknavost nového krále spíše prospívala konservatismu než kompaktatům. Bystřejší duchové upozorovali blížící se bankrot stárnoucího utraquismu a hledali spásu jednak v organisující se straně katolické, jednak v jednotě Českých bratří. Neoblomnosti Říma ujímala se již tupá resignace a vášeň náboženská jen tam propukala, kde se jednalo o intriky politické. Rozbředlý utraquismus ztrácel na své rázovitosti; horlivější kališníci marně se snažili vzkřísit bývalou náboženskou pružinu. Za to leckde často se ozývaly ze středu kompaktatistů hlasy, jež vyzývaly k naprosté kapitulaci před Římem.

V této obecné mdlobě mohla strana katolická mnoho ve prospěch svůj kořistiti; její organisace však byla teprve v počátcích, poměry její ještě neurovnané a tak se stalo, že hltavý proud lutheranismu předčasně vrtkavou massu kališníků schvátíl většinou do svých vířů. Kompaktata již tratila svůj význam. Klesající kvantum vážnosti k těmto smlouvám bylo zkušebným kamenem mravní dekadence utraquismu. (Dokonč.)

Časové zprávy.

Katolická národní strana v Čechách ustanovila výkonný výbor strany, jenž pracovati bude o provedení resoluc na sjezdu přijatých, jakož i raditi se a usnášeti o dalším postupu strany. Veškerý dotazy buďte adressovány na Dra Jos Buriana, kanovníka na Vyšehradě.

Dr. Fr. Lad. Rieger slaví dne 10. prosince 80. narozeniny. Celý národ bude v den ten vzpomínati služeb, jež mu Rieger nezištně prokázal, a mnohý bude činit srovnání nynějších „vlastenců“ s naším Simeonem. Počestné Nár. Listy, požádány o uveřejnění zprávy o představení v Nár. divadle na počest Riegera, vynechaly naivně větu o nepomíjející zásluze jeho o Nár. divadlo. Ubohé duše! — Ostatně doufá ze slavnosti Riegerových mnoho vavřínových listků natrhati si pro sebe jeden z nejvynikajících pořadatelů, — asi jako při slavnostech Palackého.

Momsemi. Pruská vláda proti všem právům mezinárodním vypovídá surově slovanské živly (zvláště dělníky), usazené při hranicích Německé říše. Vypovídání děje se buď na 14 dnů (!) neb okamžitě!!! Katolická berlínská „Ger-

mania“ odsuzuje toto nekřesťanské jednání (vdobě, kdy Vilém je ve svaté zemi) a varuje před následky, jež by mohla tato zvláště proti Rakousku namířená zlovůle vyvolati.

Hoernsbroeckovi dokázala „Germania“, že hrál dvojakou hru. Vydával „Tägl. Rundschau“ ve službách evangelického spolku a při tom zasílal „opravy“ všem listům, které na tuto spojitost ukazovaly. Nyni uveřejnila „Germania“ „důvěrný list“ Hoernsbroeckův, kterým vyzýval evangelický bund k další tajné podpoře a aby byl zachován jeho list jako tajný orgán evangelického bundu. Vedle tohoto dlouhého důvěrného listu uveřejnila „Germania“ znovu bývalou jeho obrněnou opravu. Je to malér.

Synoda v Bradfordu. Angličané svolali synodu do Bradfordu aby urovnali spory mezi ritualisty (směr to katolikům velice příznivý, jenž zavádí všechny obřady katolické) a mezi anti-ritualisty. Výsledek byl ještě větší rozhorlení než dosud Anglikánská církev na místě, aby vedla své ditky, jest vedena od svých ditek a tak rozkládá se ve veliké množství sekt dle slov bi-

skupa Kanterburského: let us agree to differ = srovnávejme se v tom, že se lišíme od sebe. S tím však nechtějí býti spokojeni „Gedeonité“, přívrženci knihkupce Kensita, jenž tropí skandály ve všech kostelích ritualistických a násilím chce odstraniti zavedení zvyků podobných katolickým obřadům. Celé prudké hnutí má ten výborný výsledek, že anglikánský lid jest upozorněn na katolické učení a nucen zkoumati, na či straně jest pravda. Tím kvete jen pšenice katolíků.

Wolf, jež Polák, důstojník Gniwosz, nazval uličníkem, ale s nímž se pak nestyděl duelovat, jest jak dokázal Daszynski v říšské radě, placený, najatý buřič, na jehož vydržování nacionalní kapitalisté němečtí strhují ze mzdy svým dělníkům. Gniwosz zažádal za smír s církví. Podmínka smíru jest přijetí svatých svátostí a zvláštní pokání. Co Hořica?

Mezinárodní konference pro zachování starých rukopisů sešla se dne 30. září v St. Gallen, aúčastnilo se jí 18 pánů, a to 11 zástupců různých vlád a 7 zástupců z intereressovaných kruhů ze Švýcarska a Oxfordu.

Konference učinila tato usnesení:

1. Konference projevuje přání, aby učiněn byl seznam nejstarších a nejdůležitějších kodexův, u nichž zdá se býti zánik nepochybným.

2. Konference tlumočí přání, aby tyto codices byly fotografovány, aby tak uchován byl nynější stav jejich.

3. Konference jmenuje stálý výbor, jemuž ukládá tyto úkoly: a) sestaviti seznam ad 1; b) podporovati věc ad 2; c) studovati metodu obnovení a nejprospěšnější odporučiti; d) tiskem šířiti výsledky úvah a pozorování v příčině obnovy; e) v označených směrech spojovati se s odborníky a knihovníky; f) ucházeti se u vlád o prostředky a fondy v dotčené příčině

4. Až do podzimku 1899 užití při studování method osvědčených a nevylučovati těch, které po případě budou ještě nalezeny.

Katolická organizace v Německu „Evangelischer Arbeiterbote“, orgán německých protestantských spolků, stěžuje si do nerovného účastenství členstva při spolcích katolických a protestantských. Kdežto obyvatelstva

protestantského jest v Německu percent 62 a katolického toliko 35, jest ve spolcích katolických jinochů (r. 1897) členů 150.000, kdežto protestantské spolky mají toliko 5000, mezi nimiž jsou věřící i členové ženatí, kteří vlastně již čítání býti nemají. Protestantské okresy odvádějí největší procento ku spolkům sociálně-demokratickým a proto nezbude mnoho na protestantské spolky i při vši protekci, které se těší.

Pomník sv. Oteci Lvu XIII. byl postaven a odhalen v Tarentě. Původ jeho spadá do doby jubilea první mše sv. papeže Lva XIII. Tehdy byla pouť do Říma, již pořádaly většinou spolky dělnické. Poutníci usnesli se postaviti „papeži dělníků“ pomník. Bohatí i chudí s radostí skládali své příspěvky a dílo jest již dnes hotovo.

Prince Lichtenstein konstatoval ve schůzi katolického spolku školního dne 15. listopadu, že v Dolních Rakousích jest čtvrtina mladšího učitelstva smýšlení sociálně-demokratického a že se i schůzi strany té účastní a pro ni agituje. V Prusku býti socialistou znamená resignaci na místo učitele.

Od 10.—14. října konal se v Strassburku **praktický kurs sociální**, jež pořádal katolický lidový spolek německý. Mezi jiným přednášel P. Pesch o nejnovějším vývoji socialismu, Dr. Lang o alkoholismu, Dr. Hitze podával statistiku otázky dělnické.

V Itálii přešel den 20. září, totiž den dobytí Říma vojskem piemontským, beze vši okázalost. Bylo a je k tomu dosti příčin, proč se Italové dnem tím více nechlubí. Jeden list při tom napsal: „Anarchisté a žebráci“: „To jest setba 20. září 1870, jejíž ovoce zraje!“

Nová konstituce papežská „Ubi primum“, záležející ze 16 odstavců, rozeslána byla v latinské řeči episkopátu. Jedná o různocových bratrstvech, jež zřizovati (dle 2. odst.) přísluší generálu Dominikánův anebo jeho zástupci. Uvedeny jsou tam sv. Otcem důvody, které ho přiměly k tomu, aby u královny sv. růžence hledal podpory ve smutných časech nynějších.

Dne 3. listopadu odsouzen v Ženevě vrah J. Vel. cisařovny a královny Alžběty, Luccheni, k doživotnímu žaláři.

Nová elektrická tramway pražská vyžádala si již dva lidské životy.

Naše uvědomění. Na jinak záslužném bazaru českých dam na Žofině koncertovala kapela — z Egerlandu (Chebu).

Drobnosti.

Carství ruské čítá dle posledního sčítání v roce 1897 865 měst, v evropském Rusku 604, v Polsku 114, na Kavkaze 44, na Sibiři 49 a ve střední Asii 54. V městech těch žije obyvatelstva v Evropě 12,000.000, v Polsku 2,000 000, na Kavkaze 1,000.000. Celkem jest však v Rusku málo velikých měst, neboť jest tam celkem 698 měst, jež čítají méně než 20.000 obyvatel. Největší města jsou Petrohrad 1,132.600, Moskva 988.000, Varšava as 600 000, Oděssa 405.000, Lodz 315 000, Riga 250.000, Kyjev 247.000. Nejmenší města jsou Ochotsk, jež má 197, Turuchansk 200 a Werchojansk 356 obyvatel, tedy méně než dni v roce. —

Konec světa. Znameníť chemik Lord Kelvin, známý pod jménem William Thomson, prorokuje, že za 500 let bude všechn kyslík na zemi stráven a tím všechn život rostlinný a živočišný zničen. Soudí taktó. Když se našla země ve stadiu chladnutí ze stavu žhavého, měla ovzduší z dusíku a kyseliny uhličitě. Působením slunečního světla uvolňují rostliny kyslík. Čím tedy bylo více rostlin, tím více kyslíku. Tím se nashromáždily nynější zásoby, jež se dají velice lehce vypočítati, totiž asi 1020 billionů tun kyslíku. Ten by arcíř stačil prý lidstvu samému, kdyby nebyl však značně zmenšován nesmírným hořením v továrnách, na lodích atd. Lord Kelvin pak kárá zvláště nesmyslné

plenění lesů a to ostatně jest na celé theorii nejrozumnější. Neboť není snad již způsobu zkázy, který by nebyl býval plánetě naší prorokován. Jedni nechávají nás zmraznouti, buď že vyčerpáme uhlí a dříví, nebo že slunce přestane hřátí, druzí prorokují, že země praskne jako kotel, až v nitru jejím ve styk přijde oheň a voda, třetí tvrdí, že se naše atmosféra ustavičným kolotáním země otírá, až z ní nic nezbuďe, čtvrtí nechají nás shořet, pátí utopit atd. Ale planeta naše doposud vesele ubíhá dál prvostorem světovým, ať si lámou lidé hlavy jakkoliv, a nestará se o to, kdy kyne ruka Všemohoucího, aby zastavila její běh. A to, myslíme, je to nejmoudřejší i pro lidi.

Zmizelí cestovatelé. Nedávno vrátila se výprava, jež hledala na severu Andréa a bez výsledku. Bude snad zajímavo zmíniti se o cestovatelích, kteří v severních ledových krajinách zmizeli. Již před čtyřmi sty lety zahynuli tam dva Portugalci, bratři Ceraleové, kteří hledali ve všech krajinách otroky pro své kolonie. Roku 1553 zmizel Angličan Hugh Willoughby se svým mužstvem v Bílém moři, roku 1578 následoval Martin Frobisher, jenž objevil Eskymáky. Hudson, jenž tři výpravy šťastně provedl, zahynul, když roku 1611 mužstvo jeho se vzbouřilo. Dvě lodi hledaly západní východ ze zálivu Hudsonského, chtějíce získati odměny 20.000 lib. šterlinků, ale zahynuly beze zvěsti. Teprve po půl století nalezeny jejich trosky. Výprava Krotowa r. 1832 zmizela, taktéž výprava Franklinova. Doufejme, že Andréa tuto dlouhou řadu nerozmnoží.

Obsah „Obrany“ :

Inuctim! — Kvadratura kompromisního kruhu. (Pražský lístek) Consequens. — Ze sociální politiky ve Švýcařích. —b—. — Národní jednatelství. — Papežové, biskupové, kněží a řeholníci u pokroku mravním. Z frančtiny podává Jan Nep. Jos. Holý, řeholní kanovník Tepelský. (Dokončení.) — Kompaktata. Kapitola z české krise. Podává Jiří Sahula. (Pokračování.) — Časové zprávy. —

Drobnosti.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pětrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

BRANA

REDIGUJE

VÁCLAV KOTRBA.

V PRAZE 1898.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KOTRBA
NAKLADATEL: V. KOTRBY VDOVA.

Předplatné na „Obranu“

sešlo se za letošní ročník dosud ve skrovné míře. Předkládáme všem dlužníkům k laskavému memento.

Administrace.

Z naší literatury.

Včely. Není tomu dlouho, co doporučovali jsme čtenářstvu svému dvě divadelní hry: **1848** a **Ženská otázka** z pera nadaného básníka a dramatika Al. Klášterského. Byly to první plody tohoto talentovaného spisovatele — a již u nich jeví se něco zvláštního — nebyly to tuctové hry, jakých se na trhu literárním dost objevuje — ale bylo to vlastní srdce jeho čisté, vznešené a spravedlivé — co psal, bylo částí jeho duše.

Nyní máme v rukou nový spis Al. Klášterského: selanku »**Včely**«. Hra tato nepotřebuje žádného doporučení, neboť plynňý konverzační ton i hluboká tendence: Z ruky jen kmitné naděje kvitne — jest samo dobrým doporučením.

Prchal, pensionovaný rada, hledá v odpočinku svém občerstvení a vzpružení pěstováním včel. Rovněž tak sličná dcera jeho Julie, v jejímž srdci zvolna počíná se probouzeti vědomí o kráse životní — o lásce. — Rádcem obou těchto včelařů jest souseď, statkář Jarkovský, muž pevných zásad, nezlomné pílě a velmi ušlechtilých mravů. Julie má se provdati za Dra. Veselého, byrokrata dobrého srdce. Ten přijíždí za ní. -- Neznalostí o včelařství narazí na odpor své vyvolené, jež se mu vysměje. — Jarkovský — o němž domnívá se Prchal, že by mohl býti Julii nebezpečným -- jest z domu odstraněn. Prchal by mu dceru dal, neboť charakter jeho uznává, ale vadí mu, že statek Jarkovského jest zadlužen. — Konečně však vítězí čistá láska Jarkovského, když i v srdci Julie vypučel květ první lásky a když po komické nehodě Dra. Veselého s včelami objeví se k němu dlouho zatajovaná a od něho vřele opěťovaná láska sestry Prchalovy, vdovy Stránské.

Tot krátce poutavý děj selanky. Doporučujeme vřele zejména ochotnickým společností.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Viribus unitis!

V Praze dne 4. prosince 1898.

× × Minul již 2. prosinec roku 1898! Byl to den, kdy celá říše dala upřímný a nelíčený výraz vřele citěné své radosti a jasavému plesu pod hustým závojem hluboké a němé sdílnosti, opravdového smutku a pochopitelného žalu, vzbližejíc s dětinnou účastí k vznešenému a trpce zkoušenému svému vladaři, jenž se trpytného trůnu uchýlil se ve smutnění svém do tichého kruhu svých, aby Bohu poděkoval za vydatnou pomoc, poskytnutou mu v uplynulém půlstoletí pozeňnané vlády od rozpučeného jara až do svěží jeseně života, v němž jiskry radosti tak hojně smíchány byly s rmutem bolu a strastí, jež o cenu britké krutosti zavedly takorůzka mezi sebou. Ztichlo velebné hlaholení zvonů, přestaly praskot i kmitání tisícerych světél, jakož i hukot rozvinutých praporů . . .

Císař a král František Josef I. přehlíží dnes svou vládu, jež těžký měla počátek a pestré změny přes nezměrnou jeho blahovůli, věren zůstáváje jako zdatný syn habsburského domu, vynikajícího za všech dob zbožností a spravedlností, silnému heslu svého „Viribus unitis!“

Heslo toto se, jak náleží, uplatnilo, a bezpečně i nepochybně ukazuje všem národům celého neztenčeného mocnářství světlou dráhu k dalšímu budoucnu po tolika nabytých zkušenostech politických a diplomatických. Mosaika říše naší, spojující v sobě ladné sever s jihem i východ se západem, v čem spočívá nepopíratelně i její význam politický a zeměpisný, leží na pravém místě Evropy; zevnějšek i vnitřek její na poli různých, neustále proměnlivých zájmů navzájem se podmiňují a doplňují; kamínek řadí se ke kamínku, ten odvislým jest od onoho, a obraz jest ucelen i pevný, i není také pranic s podivem, že i laskomínu vzbudil ve výbojném oku sousedové. Heslo „Viribus unitis!“ se plnou měrou osvědčilo, a to jak v životě vladařově, tak i za vlády jeho v celém rozvoji mocnářství, které v ohledě kulturního i vědeckého pokroku důstojně kráčí vedle pokročilé ciziny. Komuž by tu připadnouti mohla myšlénka, alespoň ve hrubých rysech vytknouti přehledné hlavní mezníky a podstatné kusy mohutného tohoto rozmachu na zákonech vědy, umění, slovesnosti, obchodu a průmyslu! Byla by to práce stejně nesnadná, jako obrovská.

Stačí tu zajisté, uvědomíme-li si sami svůj vzrůst ve vzpomenuté příčině. Drobná práce v různých koutech staroslavného království Českého, podobající se tiché vlašičce, vytvořila živou vodou z národních pohádek věci přímo podivné i nejvyšším uspokojením naplňující srdce každého poctivého vlastence s otevřenýma očima. A půjdeme-li nastoupenou cestou, nemine nás vítězství celého našeho programu, jež nutno prohlédnouti a popraviti, abychom si každé chvíle byli vědomi, co vlastně chceme. a abychom nemusili býti vrtkavým jazyčkem, jenž by dnes přišel se 32 požadavky, a zítra domáhal se zase jen 26 postulátův.

Padesátiletá úspěšná vláda J. V. císaře a krále, v němž národ náš v pravdě a také vším právem vidí nejvyššího svého ochrance a zastance, může býti všem rakouským národům, moudrou Prozřetelností na sebe odkázaným, vůbec a národu českému zvláště velice poučnou knihou, v níž na každé stránce opět se se několikrátě refrén „Viribus unitis“. Řídili-li bychom se čarovným tímto heslem, sesílíme království a uplatníme se v říši tou měrou, kterou nám hlas i místo v říši náleží a patří; nechceme nadvládu právě tak, jako si nepřejeme inferioritu a poddanství, usilujeme o rovné právo všem a přesvědčení jsouce, že jediné takovým bude vzájemná důvěra a uslechující soutěž mezi jednotlivými národy rakouské říše, jež jediné take tak, jak poměry jsou, poskytuje jim neklamné záruky bytu a existence, pokroku a rozvoje.

Národ český v poučných svých dějinách nalézá poučení, že nedostatek panovníkova hesla zle se na něm a jeho nedělitelné vlasti vymstil. Sváry domácí s dostatek už zemi vytřebaly a nás navzájem pohmoždily. A politika svob. pána dra F. L. Riegra, překocena frivolným kouskem těch, již po zmařeném čase nuceni byli, vrátiti se na hladkou půdu poctivé a nezištné jeho práce, ukazuje výmluvně též na to, že národ český pouze „viribus unitis“ za libého souzvuku s ostatními platnými činiteli dojíti může tempem povolným žádoucího splnění a uskutečnění svých tužeb. práv a přání; osmdesátiletému kmetu dostává se tak po nedlouhé době nejčestnějšího dostiučnění i se strany největších jeho druhdy nepřátel, již kuysi kalem a blátem po něm házeli a metali. Ne osamocenost a umíněnost, nýbrž pospolitost a umírněnost jsou zdravým kvasem v životě politickém vůbec a mosaikové říši naší zvláště.

Kéž oslava řídkého jubilea 50leté vlády J. V. císaře a krále Františka Josefa I. a blížící se oslava 80 narozenin svob. pána dra F. L. Riegra jsou pro národ náš mezníkem, při němž bychom si vespolek a svorně podali ruce, slibující si navzájem „Viribus unitis!“ Uspokojily bychom vrchovanou měrou jak svého otcovského panovníka a potěšili bychom nevýslovně našeho českého vůdce, jenž v tomtéž roce, kdy vladař-jubilant převzal habsburské žezlo nad rakouskými národy, započal nezištnou svou práci pro národ a vlast. A nikdo zajisté nepochybuje, že i v nynější odloučenosti své má starou svou platnost; svědčí tomu známá schůze kolínská, stoletá oslava narozenin Palackého a nedávná pražská schůze v příčině zřízení českých vysokých škol na Moravě. Dosud je to zvon. jehož hlas v mnohém směru by se mohl srovnati s hlasem velikého zvonu týnského, volajícího k vážným věcem za starých dob na radnici staroměstské — —

Ve svornosti dríme tvůrčí sílu; a proto zapomenouce starých nesrovnalostí a sporův, vykročíme od památného majáku vladařova jubilea a pocti-

vého sloupu 80. narozenin Riegrových s heslem „Viribus unitis!“ K další práci na bezpečný a jistý prospěch Rakouska a tím i národa a království Českého!

Pohyb obyvatelstva v Rakousku r. 1897.

×× Uvádíme níže několik čísel ve příčině pohybu obyvatelstva v královstvích a zemích na říšské radě zastoupených ve srovnání s výsledky konaného statistického šetření za rok 1896 a 1895. Suchá čísla jsou někdy přece zajímavá.

V roce 1897 bylo:

	sňatkův	porodův			úmrtí
		úhrnem	nemanž.	mrtvých	
Čechy	49.637	223.040	30.134	7.410	150.160
Morava	18.972	88.358	8.891	2.406	61.205
Slezsko	5.482	25.933	2.635	711	17.655
Halič	59.284	320.213	37.739	7.371	198.598
Bukovina	5.531	34.329	3.669	667	18.172
Dolní Rakousy	25.847	97.850	24.693	3.894	65.748
Horní Rakousy	5.861	25.706	4.621	1.018	20.065
Solnohradsko	1.516	5.951	1.515	204	4.683
Tyrolsko	5.704	24.748	1.770	562	19.702
Vorarlbersko	753	3.550	98	61	2.580
Štýrsko	9.370	41.848	9.527	1.710	32.196
Korutany	2.195	11.910	4.909	356	9.383
Krajina	3.538	18.801	1.237	403	13.613
Terst	1.303	5.457	848	287	4.202
Gorica-Gradiska	1.597	8.379	224	231	5.587
Istrie	2.569	13.524	520	303	8.044
Dalmacie	4.507	23.708	859	249	14.275
Úhrnem bylo r. 1897	203.666	973.332	133.889	27.033	645.868
„ r. 1896	198.667	974.789	149.432	28.077	657.011
„ r. 1895	199.761	941.518	141.580	27.512	862.916

Srovnáme-li toto tříletí, vidíme, že rok 1897 vyznamenává se značným přírůstkem sňatkův a nepoměrně překvapujícím klesnutím počtu úmrtí. Narození bylo méně, než v roce 1896, ale mnohem více, než roku 1895. — Úvahy hodna jsou čísla nemanželských dětí.

Mezi příčinami smrti povšimněme si jediné tuberkulosy, která dnes strašlivěji řádí v tichosti, nežli samy epidemie, jichžto se lidstvo tak obává. Úmrtí na tuberkulosu měly roku 1895:

Čechy 21.689. — Morava 9.649. — Slezsko 2.942. — Halič 22.974. — Bukovina 71.725. — Dolní Rakousy 11.317. — Horní Rakousy 2.282. — Solnohradsko 549. — Štýrsko 3.819. — Korutany 879. — Krajina 2.039. — Terst 658. — Gorice-Gradiška 756. — Istrie 976. — Dalmacie 1.413. — Tyrolsko 1.907. — Vorarlbersko 450.

Úhrnem na tuberkulosu 1897 zemřelo 86 024 lidí.
 „ 1896 zemřelo 88.278 lidí.
 „ 1895 zemřelo 91.663 lidí.

KOMPACTATA.

Kapitola z české krise. — Podává Jiří Sahula.

(Dokončení.)

Utraquismus v prvním vzplanutí vzpružil vlastenectví, vyhnal ze země cizince, v důsledcích svých zase Němce přiváděl zpět. Dříve se proti Němcům krvavě utraquisté bránili, chráníce svou individualitu národní i náboženskou, nyní pokorně shýbali své šíje před závrtnými destruktivními hesly Lutherovými, jež nikdy nemohly zemi prospěti. Byli pseudoreformatorské bylo velmi chytře do ústrojí utraquismu nasazováno a s ním se jen stupňoval bezohledný egoismus.

Hnilobu utraquismu nemohl překaziti nikdo. Osvícený duch Ferdinandův marně se namáhal spojití trosky utraquismu v jedno jako protiváhu povodně lutheranské. Na dlouho osiřelý prestol arcibiskupský nemohl dosednouti muž ráznější a opatrnější, než jakým byl Antonín Brus. Tento se domníval, že po dohodnutí s papežem uhasínající jiskry utraquismu se oživi novým, otistěným plápoem. Než k svému překvapení našel na straně kompaktatistů vyprahlou poušť, kde každé dobré símě v zárodku hynulo. Měl aspoň v tom útěchu, že Jesuité, přední, horliví harcovníci pravé církevní osvěty svou činností pomáhali mu vydatně v zdravé organizaci katolíků. Co dříve národ za kompaktata potoky krve proléval, stala se mu tato na konec kamenem úrazu. Chtěl nyní přetrhati vše, co mu překáželo v pochodu za matnou bludičkou německé pseudoreformace.

* * *

Osud utraquismu byl osudem^{*} laviny, která s počátku s plnou mocí se po svažu řítí v před, drtíc všecky překážky, ale když dospěje na rovinu, neví kudy kam a zvolna, ale jistě se roztaví, zanechajíc po sobě jen trochu rmutu. Vidíme sice v éře kompaktat několik světlých bodů. Kdykoli však některý papež již již podával ruku k smíru, náhlá jeho smrt odkázala krisi českou vždy k dalšímu trvání.

Mělo též svou nepopíratelnou vadu, že Čechové vždy k žádosti za ratifikaci kompaktat stereotypně přidávali postulát, aby Rokycana, jehož jméno se téměř nikdy netěšilo v Římě dobrému zvuku, byl stvrzen za arcibiskupa. Kurie měla vážné příčiny, že nedosadila na prestol katolického arcibiskupství muže, jenž stojí v čele kompaktatistů, sotva by katolické frakci byl k užítku, jak z jeho vystupování bylo zřejmo.

Jestliže Jiřího železná ruka udržovala v patřičných mezích občasně náboženské spory, nemohlo se doufati, že jeho nástupcové vynikati budou rovnou rázností. Proto štvance stran po jeho smrti přes několik pokusů o mírný kompromis stále stoupaly. Dobře děl souvěký učenec Jiří Písecký: „V kterém království jsou nesrovnalosti náboženské, tu nelze udržeti smlouvy o mir.“

Čechové chtěli vykládati kompaktata tak, jakoby jimi byly povoleny čtyři these pražské beze všeho omezení. Články, v nichž se jednalo o svobodném hlásání evangelia a o kalichu, přivodily zmatky věroučné; druhé dva kusy povýšily moc světskou nad duchovní. Kališníci brzy se přesvědčili, že bez vlastního jmění se stane církev opovrženou žebračkou, jež musí se lisati

k bohatým tohoto světa, dle jejich intencí své konání řídit, chce-li z jejich skoupé ruky jako velikou milost obdržeti malou almužnu k nutnému obhájení existence. Vážnost zchudlých kněží jak katolických tak zvláště utraquistických, kteří musili tančiti podle noty svých kollatorů, klesla na nejnižší stupeň. Šlechta užívala své rozšířené moci k nebývalému zotročování lidu. Na vzpoury venkovského lidu odpovídáno krutými tresty.

Není-li v tom ironie, že demokratický rozmach husitismu byl ve svých konsekvencích příčinou brutálního kastovnictví? Egoistické spory stavovské v této době bez ohledu na tradice první generace kompaktatistů připravovaly ruinu blahu národnímu i moci královské.

Města, nabyvší husitismem zvláštního postavení, představovala přec jaksi živel demokratický, ale ani v nejmenším se o sedláka ujařmeného nestarala.

Kalich byl příčinou úpadku university, mizení intelligence. Utraquismem přirozený vývoj vzdělanosti byl zastaven, poněvadž v osvětě pokračující Evropa se všemožně stykům s rozkolníky vyhýbala. Kompaktata nemohla zabrániti nebývalému sesurování mravů. Vždyť jimi nepřimo byla rozšířena moc světská, jež sledujíc své profanní cíle, znemravňovala hmotné zcela odvislý klerus, z jehož centra morální otrava se šířila dále. Tak hlavní účel kompaktat se potkal s úplným nezdarem.*) Rozbroji náboženskými, jež k vůli husitismu v Čechách vznikly, smutná scenerie národního života byla dovršena. Jestliže církev strádala časem a zvláště před husitismem zlořády, toho příčinu nenajdeme ve vadách její vnitřních principů. Zkáza šla vždy zvenčí, byvši v zárodku vždy přivoděna arrogantním zasaháním moci světské do pokojného, zdárného jejího rozvoje. V utraquismu však tkvěla skutečné příčina všech pozdějších zmatků v chybách novotářského kleru.

Již sám Rokycana dorážel na drzou bezbožnost, lhostejnost, na neřesti roztahující se s porušením příkázání. O kněžích se vyslovil: „Slabost a hříchy jejich jsou hlavní příčinou zkaženosti obecné a spíše uvidíš jelena na mostě pražském než dobrého kněze. (Den 218.)

Dle sdělení Židkova ze vzdoru proti Římu si mnoho kněží dovolovali: na kázáních prý se rouhali obrazům umučení Páně, Matěře Boží; také lid ponoukali, aby se nepostil a dělal ve svátky. „Viděl jsem,“ praví, „ano zámečníci dělali, ženy předly na kolovratích i na přeslicích na den narození Panny Marie a jiných svatých.“ I kněží nesvěcení sloužili mši.“

Již v století XV., kdy utraquismus byl ještě v rozkvětu, ozývají se časté nářky na neumělost kněží pod obojí.

Když měl roku 1564 arcibiskup Brus svétiti kandidáty pod obojí, měl s nimi mnoho trpkostí. Místo přípravy na svěcení toulali se ordinandi „s kobzami“ po hospodách a nadali arcibiskupovi antikristův, když je byl mírně napomenul (Borový: Brus).

Kališník Vaněk Valečovský vypravuje, že kněží kališníci v kázání o zemřelém sic vypravují, jak byl ten člověk dobrý, ale hned dodají: „Kdo jeho statek máte, nenechávejte nic na duši jeho! Pakli byste jinak učinili, jáť bych o to musil mluvit, snad i ohlásiti, neboť vím, co mi na smrtelné posteli pravil, prose mne, abych toho na duši jeho nenechal, i kdyby ti, komu

---

*) Podáme několik obrázků, jak se umravňující tendence čtyř článků končila.

co svěřil, jinak chtěli učiniti.“ Potom sprostná žena toho mrtvého nebožička bojíc se, aby jí kněz neproblásil, přijde na zpověď a řekne: „Milý kněže, hnul's mnou velmi; mám tam ještě čtyři sta zlatých, chciť s nimi učiniti, jak tvá milost káže; vaše milost ty chudé lépe zná, rozdělte vy je sám“ — A kněz prý se ještě doptává: „Máš-li toho co více?“ — „Nic, milý kněže, odpovídá, „než tam jest něco stříbra klenotného a koflíkové čtyři stříbrní, pozlacení a pás některý.“ — Takovým způsobem kněží kališníci činí sirotkům újmu. Buřicové prý musí druhy choditi po domích, vybijeti komory a trubly, šacovati lidi, aby knězi úplný žold vydali. Při tom že chtějí v městech konšely ssaditi a více vlásti, panovati a rozkazovati než král a jeho úředníci. — Církev od nich nazývána nevěstkou a římskou sebrankou.

Balbín zaznamenal, že roku 1451 ve velikém moru kališníci umírající katolíky nutili píti z kalicha. Když pak tito se zpěchovali, jako psy je z domu vyhazovali. —

Takové tedy věci se páchaly i za spravedlivého vladaření Jiřího.

Na dobu po Jiřím Poděbradském zvláště Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic žaluje. O papežích tehdy donášeny do Čech nejhorší pomluvy, jimž se hned věřilo.

Jan z Hasenburka vyčítá kališníkům, když prý přijde mezi ně zmatečný u víře Řek, Rác nebo Raus, že jej ctí a lásku k němu ukazují, však když přijde spolukřesťan viry pravé, jedině že přijímá pod jednou, s jakou k němu nekřesťanskou láskou se mají. „Ó běda,“ dí, „by mohli dojiti papeže, neb kardinála, neb biskupa, neb mnicha, že by ho hned rozsekali!“

Hynek Boček z Kunštatu dal kališnického rychtáře, jehož nechtěli katolíciť kněží na svém hřbitově pochovati, potají rozsekati, uvařiti a temto snísti, aby byl pochován „v jejich břiších“.

V Kutné Hoře se roku 1519 hádali havíři o víru, tvrdíce, že Bůh netrpeľ na kříži. že by to byl nuzný Bůh. Leckde se lidé v kostele prali, shazující sochy s oltářův. Dle zpráv Lobkovicových z r. 1489 prý nejedni tvrdili, že v každé víře lze spasení dojiti, že jest vše vylháno; když někdo třebaš zkrouteně mohl z Písma něco dokázati, skákal radostí. (Wint. I, 33. 34.)

Jan Augusta, biskup bratrský, jmenoval kněze utraquistické lakomci, opilci, zlosyny a svatokupci. (Den. 395.) Roku 1543 vykládá bratrský spisovatel, že nezná ni jediného hodného kněze kališnického. V jiném prameni bratrském čteme, že kněží utraquističti vůbec jsou velmi tělesní, zhovadilí, lakomí, bez studu, manželství jejich je neřádné, děti nekázané. (W. II. 599.) Dovídá se též o častých rvačkách, jež se mezi kněžími těmito udály.

Ukázalo se, že jen to udržovalo na čas morální sílu utraquismu, co v něm bylo přejato z katolicismu. Kompaktata nebyla schopna trvale přispívati k mravnímu obrodu ani v tom smyslu, v jakém byla povolena od Basileje; tím méně se osvědčila, kdy je straua kalicha v praxi prováděla dle vlastního rozumu. Intence jejich ovšem byla celkem dobrá, než zhrnutí pozvolnou, ale za to jistou umravňující taktikou církve, a pobloudilý chvat v reformování uváděl Čechy s pravé cesty. V krajní agonii se potácející utraquismus byl ještě před svým zánikem svědkem, že má církev dosti prostředků z dočasné mdloby povstati k novému rozkvětu: že z prachu ponížení jako fénix vždy znova neodolatelnou silou se povznáší jediná k cílům Spasitelem vytčeným.

Husité viděli dříve v rozháraných poměrech Římské kurie nevyléčitelný bankrot a nečekajíce, až se církev opraví sama, až ze srdce církevního ústrojí zase zdravá krev bude do všech cév kolovati, ukvapeně dle svých názorů chtěli reformovati nejen vlastní zemi, ale i ostatní křesťanstvo. Již z toho, že jejich plány nenašly kýženého ohlasu u ostatních křesťanů, mohli souditi, zda jejich cesta jest neomylná. Praktické pak provádění čtyř kusů pražských zvolna, ale rozhodně končilo větším úpadkem mravním, než jaký se datoval před vystoupením Husa.

Žádný národ si nepojistil církevním rozkolem šťastnější budoucnost a trvalou umravnělost. Tež saekularisace statků duchovenských nenesla nikdy pozehnání. Něco jiného jest princip církve, něco jiného její vývoj.

Měla-li tato Kristova instituce jednou vyjít z temných katakomb před nejširší forum a měla-li býti respektována veškerenstvem, musila se vybaviti z tísnivých poměrů první své éry; bylo jí potřebí hmotných prostředků. aby postupem času neuvázla v nehodném mravním podroží bezohledné moci světské. Toto právo jí bylo čtyřmi články upíráno a tak se stalo, že i nad utraquismem na konec slavila posílená politika světská trofeje.

Pokrokářští kněží první peridy husitismu, kteří budili v národě despekt ke katolicismu, pletli bič na své nástupce. Jakkoli základní pohnutky luthernismu a utraquismu jsou značně rozdílny, přece v důsledcích svých byla víra pod obojí bezpečnou průpravou k přijetí bořivých principů německého pseudo-reformatora.

Kdyby za éry prvních útoků protestantských bývaly Čechy katolické, snáze by býval národ náš morové nákaze vzdoroval. Chaos, jež zde roztržštěné snahy náboženské přivodily, jen důkladná reakce dovedla rozptýliti. Čechové nechtěli porozuměti hrozivým znamením a proto jejich očista byla tak trpká. Od vystoupení Husova do katastrofy bělohorské uplynula hezká řada let; sledujeme-li však výsledky hnutí husitského, poznáme, že Bílá Hora byla tragickou ozvěnou revoluce Husovy. Konečný trest byl odpovědí na první poblouzení. Přísný soud dějin nedal se klamati ani v nejmenším, jestliže své pochybené kroky kališníci na čas chtěli zastříti před tváří církve nejistou sankcí kompaktat. Bylo zřejmo přec, že slovo „kompaktata“ bylo jen diplomatickým eufemismem pro čtyři články. A poněvadž přesný smysl kompaktat nebyl nikdy vzájemným dohodnutím kurie a kompaktatistů vymezen a tím méně uveden v praxi, řídili se utraquisté stále svou zvlí, jež vedla konečně k úplné mravní hnilobě. Za úředním zrušením kompaktat důsledně šlo potlačení utraquistické konsistoře; husitský rozmach, jakkoli s počátku mohutný, postrádaje posvěcení Prozřetelnosti, jistou dobu živořil, až konečně bez hluku zhynul.

O významu Jana Val. Jirsíka

přednesl dne 20. listopadu 1898 při oslavě stoletých narozenin jeho literární sekci družstva „Vlast“

Václav Müller, gymnasiální professor,

Známý francouzský státník a básník Alfons de Lamartine napsal významná slova: „Čas jest veliké moře, které zaplavuje naše trosky“. — Hluboká v tom pravda. Čas ubíhá a prchá v dál a řítí se v moře věčnosti,

které nehybné a nenasytné přijímá každou žertvu a pohlcuje vše bez rozdílu věku, postavení a národa. Čas zachvacuje vše. — Mnohá významná osoba, která zářila svými přednostmi a oslňovala své okolí, zamihne se v dáli a mizí jako bludička.

Jen vmyslete se aspoň trochu v tu dlouhou dobu století a sledujte pestré kolotání dějin: kolik osob, jež hýbaly světem a jež v úžas uváděly vrstevníky, zmizelo v bezedném moři času, a jen tu a tam vybledlá, ohlodaná, a časem obmytá troska svědčí, že žil velikán, jemuž kořilo se množství.

Valí proud se světem bystrý, ostrý,
nekonečnou rovná jeho cesta,
jeho pískem zbořena jsou města
jeho kolem národův jsou kostky.

Vlnek třpyt jsou zhaslých sluncí světla,
zhaslých sluncí dávno zašlých časů;
vlnek lesk, — toť vina spláchla krásu,
krásu, která po století kvetla.
Proud ten — čas! jenž nezná břehů okovy!

Jak často mizí v proudu času i ten, který zdál se vzdorovati věkům!

Jest to jen malý hlouček vyvolenců, jejichž jména zapsána jsou zlatým písmem v knihu života, na něž marně útočí rozkacená bouře času, a marně pokouší se je vmetnouti v propast zapomenutí; málo jest těch, s nimiž nezapadla s poslední hroudou země dunící na rakev také památka vděčná. — Musí to býti duch významný a neobyčejný, jenž dovede vzdorovati útokům času a jež století nové nalézá u vděčné paměti potomstva. — Myslím, že nechybím, vpočtu-li mezi významné tyto muže i biskupa a vlastence, jehož jméno dnes po stu letech od jeho narození, kdy dávno tělo jeho v prach se obrátilo, stkví se doposud v nezmenšeném lesku a s toutéž láskou a úctou jest vyslovováno, jako před půl stoletím, myslím, že právem smím k těmto významným zjevům počítati zbožné paměti Jana Valeriana Jirsíka.

Uplynulo letos sto let od té chvíle, kdy spatřil světlo světa: světlo života jeho zhaslo již, ale každý z nás jej zná a vyslovuje jméno jeho s úctou, a což důležitějšího, nezná jen jeho jméno, ale zná i jeho skutky, které „aere perennius“ nad kov trvaleji září dnes právě tak jasné jako před časem. Na Jirsíkovi doposud marně hloďal čas, a moře věčnosti nedovedlo jej pohltiti, přes trosky tak mnohých vrstevníků, kteří hlučnými fanfarami byli uváděni na prestol nesmrtelnosti, ční hrdá jeho paměť, a to z toho důvodu, že postavil si pomník v srdci vděčného, českého lidu katolického svým působením, svým významem, jímž dnes doposud zasluhuje býti počítán mezi nejlepší muže a vlastence našeho dobasinajícího právě století. Dnes, na konci věku devatenáctého, slavíme paměť stoletých narozenin Jirsíkových, toť důkazem, že jeho paměť položena bude v kolébku i věku dvacátého.

* * *

Romantický kraj nad Sázavou, která černé vody své ve stínu lesem pokrytých strání vine, v starobylém Kácově narodil se dne 19. června 1798 Jan Valerian Jirík (nesprávným pravopisem jeho jméno přeměněno v Jirsík). Mládí jeho jest nám dosti temno. Otec jeho měl dvorec s pivovarem a viuo-palnou ve Vrdech nedaleko Čáslavi. Tam také trávil Jirík mládí své, až volalo ho vyšší vzdělání nejprve do Hradce Králové a do Prahy, kdežto filosofii odbyl v Litomyšli, v starém bývalém to hradě Slavníkově. Vstoupiv po ukončených studiích do alumnátu pražského, poznával dobře potřebu mateřského jazyka českého zvláště pro kněze a proto utvořil s jinými podobnými nadšenci kroužek, v němž konána cvičení v jazyku českém, cvičení řečnická, a bedlivě rozmlouváno o vědeckých otázkách bohoslovných.

Přiblížil se den 28. prosince 1820, den, kdy Jirsík učinil dědictvím svým svého Spasitele. Dle slov básníka Kamaryta zvolil

ne stříbra, ne zlata stkvění,
ne mámivé lesky trupele. Jemu
„Pán dědictví na věky“ se stal.

Pln svatého nadšení přistoupil poprvé k oltáři Páně v Německém Brodě, kam se rodičové Jirsíkovi zatím přestěhovali, a čekal na povel, aby počal působiti na vinici Páně.

Ustanoven byl nejprve kaplanem ve vesnici Citově v kraji Mělnickém, odkud v krátké době odešel do Roudnice pod posvátným Řípem. Není divu, že jeho působení v každém ohledě vzorné a neúnavné nezůstalo bez povšimnutí. Mimo úřad svůj a povolání své staral se Jirsík již zde o zanedbaný chrámek na památném Řípu. Bělostná kaplička, která nyní zdálí vítá oko naše v širém kraji, bývala ve stavu velmi zuboženém. Snad od dob Soběslavových nebyla řádně opravena. Teprve a to nejspíše přičiněním Jirsíka provedena r 1826 na paměť 700letého výročí vítězství Soběslava nad Lotharem u Chlumu důkladná oprava. Jirsík pak k tomu napsal velmi zajímavou knížku „Říp a kostel řípský“, která v témž roce vyšla, obsahujíc mnohé podrobnosti a svědčíc o neobyčejné pili a sečtělosti Jirsíkově.

Patron Jirsíkův sám, kníže J. J. Lobkowitz poznáv neúnavnou horlivost mladého kněze jmenoval ho r. 1828 svým zámeckým kaplanem v Železové (Eisenberku), kde pobyl až do r. 1832. V krásné krajině na úpatí Krušných Hor v tichém lesním zátiší byla nejlepší příležitost oddati se Musám; Jirsík použil jí pro studia theologická a připravil se k doktorátu.

R. 1832 byl jmenován farašem v Minicích mezi Kralupy a Velvary, kde pobyl celých 14 let a vzorně pečoval o stádo sobě svěřené, o kostel, dům i školu. V této době vydal Jirsík své prospěšné spisy: „Bohumil“, jenž dočkal se trojího vydání, „Proč jsem katolík“, (čtvero vyd.) „O církevním přikázání postu“. 1839. Populární dogmatiku atd. Avšak při tom ukiadal Jirsík též mnohé výběrné své články v Časopisu katolického duchovenstva, Čechoslovanu a jinde.

Za tuto záslužnou činnost jmenován arcibiskupským notářem a nedlouho na to r. 1846 zvolen kanovníkem vždy věrné metropolitní kapitoly u sv. Vítu na hradě pražském, kde zastával úřad kazatele.

S radostí uvítáno toto jmenování ode všech upřímných Čechů. Muž tak ryzího srdce a tak čistého nadšení opravňoval k nadějím nejlepším. Jeho zápal pro církev i vlast byl znám všeobecně, a proto očekávali všichni s radostí další jeho působení. Brzy znali Pražané horlivého a bystrého kazatele, výborného řečníka a neúnavného pracovníka.

Jirsík přišel do Prahy právě v čas. Bližil se bouřlivý rok 1848. Letos právě uplynulo od té doby půl století a jest dosti ještě pamětníků pohnutých těch dob, kdy všichni o vlast dbalí mužové radili se, jak by vlasti své v ruchu nových hesel a zápalu pro svobodu našli pravou cestu a pevný základ. Ani Jirsík neskládal tehdy ruce v klín, on užíval hříven Bohem mu svěřených a pracoval na roli národa, jak mu Bůh velel a svědomí radilo.

Není divu, že činnost jeho s pochvalou uznávána. Slavné paměti zesnulý kardinál arcibiskup Schwarzenberk pravil r. 1850 o Jirsíkovi: „Mám perlu vzacnou v kapitole své, ale bojím se, že brzo o ni přijdu!“ Měl pravdu! Již r. 1851 povolán Jirsík do města Otakarova, druhdy svou věrností katolickou proslulých Budějovic, aby ujal se osiřelé berly pastýřské a dosedl na stolec biskupský, jenž v městě tom vyžadoval muže celého a nad obyčej spravedlivého. Ve stáří 53 roků ujal se Jirsík zprávy své diecése. Přijel do Budějovic v noci nevitán a nečekán, ukázal však brzy blahodárné své působení.

Heslem jeho po celý čas biskupování v Budějovicích byla vznešená slova, jimž zůstal věren do posledního vzdechu, totiž: „Bůh, církev, vlast.“

Jim zasvětil svůj život celý, je miloval jako pravý křesťan, biskup a Čech. — Dříve nežli dokáží, že heslem právě vytčeným se řídil, chci v krátkosti ještě načrtnouti další osudy jeho života.

Ihned uchopil se biskup Jirsík práce, aby diecési své prospěl. Práce bylo mnoho a na všech stranách Neúnavný duch Jirsíkův všude se staral, všude pomáhal, všude radil; on staral se jako pravý otec o seminář, aby z něho vycházeli pastýři nadšení pro dobro, dostatek vzdělání, on hleděl každého ze svých kněží postaviti na místo, kam povahou a schopnostmi nejlépe se hodil. Visitační cesty jeho byly pravými svátky osad, jež biskup navštívil. On zakládal církevní jednoty, zavedl missie a konference. Jeho péči zařízeny kněžské exercicie, odbyvána roku 1863 synoda budějovická a t. d.

R. 1858 podnikl Jirsík prvou cestu svou do Říma ad visitanda limina, k návštěvě hrobů sv. apoštolů, kam srdce jej táhlo Tam v metropoli křesťanstva, v záři trůnu nástupce sv. Petra čerpal sílu a nadšení pro svůj těžký úřad. Když jak svatý Otec Pius IX volal biskupy celého světa katol., aby sešli se na sněm vatikánský, spěchal i Jirsík opět do Říma, kde setrval od 23. listopadu 1869 do 15. července 1870. I jinak účastnil se biskup Jirsík horlivě veřejného života jak církevního, tak národního.

R. 1860 byl na sněmě provincialním v Praze, r. 1867 na konferenci biskupů ve Vídni, r. 1870, 1872 a 1874 na sněmě království českého, z něhož zvolen na radu říšskou, odkud zároveň s ostatními poslanci českými vystoupil, když proklamována byla abstinence.

Největší význam Jirsíkův tkví v založení chlapeckého semináře v Budějovicích r. 1853, v založení českého gymnasia r. 1866, jemuž vystavěl budovu, která již r. 1868 byla posvěcena. Při ní vystavěl Jirsík také chrám svatého patrona a dědice našeho sv. Václava, čímž postavil sobě pomník zbožnosti a vlastenectví, který věky přečká, a hlahol zvonů s věže kostela vždy hlasati bude, co způsobil český biskup Jirsík pro České Budějovice.

Příčiněním biskupa Jirsíka zřízena r. 1869 česká vyšší dívčí škola, r. 1873 chlapecká škola česká, r. 1871 zřízen ústav pro hluchoněmé.

Pro své zásluhy vyznamenán byl biskup Jirsík velkokřížem řádu Františka Josefa, r. 1866 jmenován tajným radou a od papeže Pia IX. jmenován domácím prelátem a asistentem trůnu papežského.

Staričký biskup viděl ovoce své práce. Jsa oslavován ode všech kteří znali zlaté srdce jeho slavil r. 1881 tricetileté jubileum svého biskupování, k němuž se sešlo tolik přání a deputací, že bylo jasno, jaké účtě a vážnosti, jaké lásce nadobyté se těší staričký biskup u celého národa.

Však v radě Všemohoucího byly dny jeho sečteny. Kynul Pán, a dne 17. února náhle raněn byl biskup Jirsík mrtvicí a brzo na to po šesti dnech zemřel; veliká duše jeho, která láskou objímala všechny, odletěla v nadhvězdné končiny. Prostý kámen přikryl tělesné pozůstatky nezapomenutelného biskupa. Rakev jeho spuštěna do hrobu za přítomnosti ohromného množství, které svému miláčku poslední vzdávalo poctu. Kámen ten však nezavalil nikterak jméno Jirsíkovo. Jméno Jirsíkovo žije dale, žije v činech znamenitého biskupa.

Velectěné shromáždění! Bylo mi nevyhnutelno v těchto zběžných rysech načrtnouti život oslavence, aby již z těchto kusých slov byl patrný význam Jirsíkův. Abych celý jeho význam úplné dolíčil a až do podrobností vyčerpал, k tomu nestačí síly mé, nestačí ani čas, aby je velectěné shromáždění vyslechnouti mohlo. Celá kniha nestačila by k vyličení významu Jirsíkova, jenž vepsal jméno své svými ušlechtilými činy v srdce národa. Těžko tu říci pak o něm něco nového. Jen tedy několik obrazů, několik světlých paprsků, aby jasný obraz biskupa Jirsíka ještě více vynikl a v pamět naši se vstípil. Ut desint vires tamen laudanda voluntas.

Jirsíkovým heslem bylo jak již řečeno: „Bůh, církev, vlast“, tomu obětoval své síly, své snažení, svůj život.

V tom pak tkví také význam Jirsíkův, že toto heslo své životem svým osvědčuje, nabádal jiné, aby je též plnili a zachovávali. On učil znáti Boha, církev, vlast. — Bůh a církev stalo se heslem Jirsíkovým! Jim zasvětil svůj život, jsa knězem bez úhony, který pamětliv svého vznešeného úřadu a povolání, pracuje s horlivostí na vinici, již mu Pán světil, zapomínaje na sama sebe.

Bylo toho potřebí, aby horlivostí vynikali kněží v tak těžké době, v níž Jirsík působil. Duch novotářství prožral všechny skorem vrstvy obyvatelstva a neušetřil ani naší vlasti. Patřilo to ku vzdělanosti osvícené zásady nevěrecké a proticírkevní hájiti a rozšiřovati do vrstev co nejširších. Plamen atheistické revoluce, který vyšlehl na půdě francouzské koncem minulého století, spálil květ víry po celé Evropě, a bejlí nevěry pod všelijakým způsobem se šířilo. Byly to právě tak těžké doby jako naše, ne-li těžší. Dnes konečně nastalo již třídění duchův, na jedné straně Kristus a na druhé Belial, ale tehdy pod rouškou svobody mnoho špatných zásad vštěpováno lidu, které teprve později jako koukol zbudely. Tím tedy významnější jest působení Jirsíkovo pro Boha a církev.

Sám vynikaje zbožností, jiné k ní nabádal.

O zbožnosti jeho doklad podávají jeho spisy. Otevřme jeho kázání. Vroucí slova Jirsíkova nejsou pouhou frásí, ale přesvědčení z hloubi zbožného srdce tryskající.

Zvláště pak vroucí láskou lnul k blahosl. Rodičce Boží, k jejíž počtě modliti se nezapomenul každodenně růženec. V ní shledával mocnou ochránkyni svých tužeb, v ní viděl spanilou orodovnici v těžkostech. On přesvědčen byl, že

„Láskou chrání ubohého,
pomocí jest v ouzkosti,
potěšením v žalosti,
oroduje za hříšného“,

jak kněz Jos. VI. Kamarýt trefně napsal.

Čteme-li Jirsíkova kázání o Panně Marii, září nám vstříc milé teplo pravé oddanosti, dětinné lásky a důvěry, která otvírá srdce, zahřívá je, vláhlým svým dechem roztavuje led nedůvěry a zatvrzelosti. Nechci uváděti výroky Jirsíka samého, jsou to květy lásky a úcty Mariánské, zářící stkvělými barvami na roli života velikého biskupa. Což divu, že jeho srdce zanícené horlivostí a zbožností, chtělo roznititi kněžstvo i lid k podobným ctnostem? Jirsíkovi bylo jasno, že

Běda lidem bez citu a víry,
vědoucím jen o hlině a blátě,
jimžto ctnost jest přelud a klam čirý,
jimž Bůh žije v rozkoši a zlatě!

Běda lidem bez lásky a Boha,
sebou samými jen zaujatým,
jichž po zisku pachtí se jen noba,
chromá k drahám idealů svatým!

Tato slova Václ. Štulce, vrstevníka svého a spolupracovníka na národa roli dědičné byla Jirsíkovi jasna.

Proto jeho snaha vypěstovati kněžstvo Bohu oddané, učené a horlivé. Proto jako otec navštěvoval alumnát, promlouval k nastávajícím kněžím, zvláště před udílením svěcení. Promluvy ty od duše k duši mluvily a vrývaly se v mysl kněží na celý život.

Proto zavedl Jirsík hned v prvním roce svého biskupování kněžské exercicie, dobře věda, že osvěžení duchovního potřebí každému i knězi. O jeho jmenovaných zásadách svědčí nejlépe slova, kterými zval k exerciciím: „Vroucně milovaní,“ volá k svému kněžstvu, „kdo z vás necítí by toho potřebu, aby aspoň jednou v roce své denní břímě složil a obíral se jediným potřebným — blahem své duše? vzdálil se světa a zotavil se v Bohu? Jsme toho potřebni, abychom se vzájemně poučili, posilnili, potěšili a obveselili.“

Také o lid sobě svěřený pečoval. Jeho pastýřské listy jsou plny otcovských napomenutí k ctnostem, horlivosti a modlitbě. Tak na př. dí ve svém prvním pastýřském listě na den Všech Svatých r. 1851: „Modleme se za sebe vespolek, abychom odolali útokům nepřátel spasení svého a pokojný život vedli.“

Jda příkladem přede všemi, probudil Jirsík katolický život, vychoval kněžstvo i lid, který znal své povinnosti a nedal se tak snadno zasleptiti frasemi o zbytečnosti viry a náboženství. Jirsík, rozšiřoval své zásady nejen slovem a příkladem, ale hlavně tiskem. Spisy jeho „Proč jsem katolíkem“, Bohumil, Dvacatero přátelských listů k evangelíkům, Smíšené manželství, Populární dogmatika atd. neměli jiného účelu než probuditi a utvrditi život náboženský.

Jirsík znal dobře účinek dobré knihy, již sv. Basil trefně nazval potravou duše, a proto hleděl ji také všeobecně rozšířiti. Jeho přičiněním vzrostl počet údů dědictví Svatojanského; biskup Jirsík šířil dobré knihy na visitacích, rozdávaje je mezi lid, on je v listech ordinariátních odporučoval a poděloval jimi bohoslovce. Zkrátka, on byl šířitelem dobré knihy. A v tom tkví veliký význam znamenitého biskupa, že postřehl moc dobré četby. Kam nemůže mnohdy dobré slovo, kým nehne dobrý příklad, tam zavane dobrá kniha nebo časopis.

Jest to již otřepanou frásí, řekne-li se dnes, že tisk jest velmoc. Avšak velectěné shromáždění, to platilo dosud jen pro naše nepřátele. Biskup Jirsík a jeho působení ukazuje nám význam dobré knihy pro církev a vlast. ukazuje, že se jí dobré mravy udržují, špatné napravují, že jest velmocí a může se státi velmocí a to velmocí katolickou. Kdyby pro nás biskup Jirsík nic jiného nebyl vykonal, již za to, co dobrými knihami způsobil, zasluhuje vděčné paměti svého potomstva, a vším právem uchopila se literární sekce družstva „Vlast“ příležitosti této, aby oslavila biskupa literáta. jenž knihou způsobil tolik dobra jako mnozí jiní neprovedli slovem za cela desetiletí!

Obraťme však zřetel svůj jinam. V životě Jirsíkově stkví se vedle jeho činnosti bohumilé též jeho činnost vlastenecká. Po způsobu ostatních vlastenců buditelů:

Dvě krásek spanilých duše jeho ovládnulo stánek,
zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
Církev a vlast — ty v jeho milují sestersky se ňadrech,
každá půl, každá má srdce jeho celé. (Sušil.)

(Dokonč.)

FEUILLETON.

Velevážený a milý pane redaktore!

Vaše *Vysoko-blahorodí!*

Prosím, račíte být *k mluvení*? V tom *pádě* bych prosil, abyste, až k Vám přijdu, *vzal* vedle mne *místo* a projednal se mnou *přes tu věc*, přes kterou jsme posledně mluvili.

Já vím, že jeden nemá vždycky čas k dlouhému hovoru, a proto pro ten pád, že byste k mluvení nebyl, posílám *na Vás* toto psaní. Jen prosím, abyste mne a s ním *neposadil na dlažbu* — jako se mi stalo jinde.

Ráčíte snad věděti, že se moje ctěné jméno *nalézá* dost často ve „Vychovateli“. Ale s tímhle feuilletonem mne vyhodili. *Drželi* ke mně velikou řeč, že prý neumím česky, a že něco podobného, jako tuto píši, nejsou *v stavu* uveřejnit. V kterémžto *ohledu* mi dělali náramnou křivdu, protože já mám přes tu věc ten náhled, že jedním docela správně zaváděje takto novou, moderní češtinu. Já tedy jsem nechtěl povolit — oni zase mé důvody nechtěli nahlédnout, nechtěli si vůbec nechat něco podobného líbit a snad by na mne byli konečně *přinesli policajtu*. Proto jsem raději odešel a ten feuilleton posílám na Vás.

Možná, že Vám ta věc či okolnost s tím policajtem nebude se taky zdáti k pochopení, ale já to hned vysvětlím.

Když jsem chodil co chudý student na oběd do jistého kláštera v Praze, přivrávorat tam kdysi opilec, který sotva byl v stavu se udržet na nohou. My nevěděli, co s tím člověkem počít, a tu jeden německý student vzkřikl: „Přineste policajta!“ — Ráčíte snad uznati, že mluvil správně, neboť Němci říkají: „Bringen sie einen Polizeimann her!“ Totiž — ten student přece udělal chybu, protože neuměl dobře česky; což není zrovna k divení. Kdyby byl uměl, byl by *každopádně* řekl; „Přineste jednoho policajta sem!“

Já jsem, pane redaktore, teď taky každopádně pro to, abychom, když budeme chtít nechat někoho sebrat neboli aretýrovat, nikdy policajta nepřivedli, nýbrž abychom vždycky přinesli jednoho policajta sem.

A víte proč? Z té jednoduché příčiny, že Němci mají všecko mnohem lepší než my, a proto si musíme od nich tak všelicos vypůjčit. Ano, v tom *položení už se nalézáme*, to se *nenechá* upít.

Já se držím toho náhledu, když jsme si vypůjčili od Němců už tu největší ostudu, totiž frak a cylindr — že si můžeme vypůjčiti také jiné ostudy, abychom byli více moderní. A to je vlastně to, přes co jsem chtěl na Vás psát. Když totiž dobrý Čech může se opičít po Němci a oblékati cylindr a frak — vlastně natáhnouti (anziehen) — proč bych já si nemohl od Němců vypůjčiti krásné fráze, jako jsou: „držeti řeč“, „mítí náhled“, „nalézati se v položení“, „vzítí místo“, „posaditi na dlažbu“, „býti k mluvení“ atd. atd.

Někdo snad řekne, že oblek a řeč je něco jiného. Ale to je mi k nepochopení. Mam-li si vypůjčiti od Němců šat, proč bych si nemohl vypůjčiti řeč? A pak — jednu si tomu přijde laciněji. Frak a cylindr stojí peníze, řeč je zadarmo. A mám si koupiti frak proto, aby mne lidé drželi za cákelnera, anebo cylindr, abych se podobal handrleti? To by byl přece nerozum.

Potom — ty dvě věci, šat a mluva, vždycky byly v jakési souvislosti. V letech třicátých a čtyřicátých, kdy praleny právaly na konku hantuchy a lajtuchy, truhlářští tovaryši všedního dne pracovali u ponku a v neděli si natáhli ibreír, vzali do ruky štábrli a šli na gé na špacír — tenkrát, když bylo hanba býti Čechem, dával každý na jevo, že se hlásí k Němcům. Dával to na jevo řečí, kterou si dlužil od Němců, a zároveň oděvem — frakem a cylindrem, který si také od nich vypůjčil. To byly, prosím, odznaky němectví. Když pak se počalo probouzeti národní vědomí, odhazovány z české mluvy lajtuchy, ibreíry a štábrlie, a rovněž frak a cylindr odhozen mezi staré haraburdí. Bývalý tovaryš, který nosil cylindr, stal se uvědomělým českým mistrem a díval se na své potomky, když na půdě z prachu vytáhli starý cylindr, nosili v něm kamení a písek — ale při tom se pan mistr zarděl studem, když pomyslí, že tuto ostudu také nosíval někdy na hlavě.

Frak je posud odznakem němectví. V hostincích a kavárnách, které nejsou jmého „národní“, nespátríte ho ani na sklepníkovi.

Cylindru dostalo se potupných názvů „bouřka“, „komín“, „trouba“ a pod. Praktikantům řemesla ševcovského i jiných činilo to zvláštní rozkoš, když mohli někomu tu „bouřku“ „nalít“ nebo „narazit.“ Tyto „pády“ bývaly tak časté, že páni buršáci nestačili „jednoho policajta přinášet sem“.

Pan Vilímek st. ve svých „Humorech“ míval pro cylindry celoroční rubriku. Němec se tam stkvěl vždycky s cylindrem. Pamatuji se na tento obrázek z dob, kdy vlády měly ve svém programu „tlačiti Slované ke zdi.“ Kompetent uchází se o místo na úřadě. Pan hejtman praví: „Vysvědčení máte v pořádku — teď ještě jaké jest vaše politické smýšlení.“ — „Prosím, takovéhle“, — a žadatel ukázal cylindr. — „Dobrá,“ dí pan hejtman, „místo je vaše.“

Pan Vilímek st. neprominul žádnému českému herci, který nosil cylindr. Takový upadl hned v podezření, že chce „odrazit“ k německému divadlu. — A jak jsem zvěděl, má i pan Vilímek jun. cylindr ve stejné ošklivosti; budíž mu všechna čest!

Ale jak došel cylindr po všem tom opovržení té cti, že se objevuje v nynější době na hlavách českých, to si do nejdelší ani do nejkratší smrti nevysvětlím.

Židovské handrle cylindr odhodilo — a vlastenec Čech jej zvedl — brrr! až mi mráz po těle běží!

A skuteční vlastenci, pane redaktore, nepochybuji o jejich vlastenectví. Dnes prý nejeden Čech advokát, lékař, professor, poslanec nosí cylindr. Aby pak se za to nemusili stydět, konejší své svědomí, že prý cylindr je vlastně moda francouzská.

Prosím, když si Němci tu krásnou modu přisvojili a „zdobí“ jí své hlavy již několik desetiletí — táži se, je to ještě moda francouzská? Není!

K nošení cylindru svádí falešná domněnka, že je s ním spojena jakási elegauce, že člověk v cylindru jest něco vyššího nežli člověk ve slušném klobouku jiného tvaru, — ač něco pravdy v tom je: člověk v cylindru je jistě vyšší aspoň o decimetr.

Ještě něco připomenu: o katolickém sjezdu viděli jsme duchovenstvo shromážděné v hojném počtu. A kolik kněží mělo cylindr? Já jsem neviděl žádného. A proto sláva českému kněžstvu, které si nehyzdí hlavu cylindrem!

Ale my se musíme zasaditi o to, pane redaktore, aby cylindr přestal hyzditi i hlavy českých mužů z jiných stavů. Donfám, že to dokážeme. Jest potřebí pouze uvést tento „komín“ v to opovržení, v jakém byl v letech šedesátých a sedmdesátých. Založíme „Spolek pro vyhubení cylindrů“. Stanovy tohoto spolku budou míti pouze dva paragrafy, totiž:

§ 1. Povinnosti členů: nesmí nositi cylindr.

§ 2. Práva členů: Práva členů: smí si dělat „šoufky“ z každého Čecha, který cylindr nosí.

Tyto stanovy nepotřebují úředního schválení, spolek nemusí se starati o zákon spolčovací, protože členové nebudou platiti žádných příspěvků a nebudou se nikdy schazeti.

Vás, pane redaktore, jakožto nepřítel cylindrů navrhuji za předsedu. Ale za to budete povinen dáti vytisknouti aspoň v 1000 výtiscích tento nápis:

„Kdo chceš slouti vlasti chloubou!
nepokryvej hlavy troubou!“

A tento nápis račte vyvěsiti ve své pisárně, abyste jako předseda šel dobrým příkladem napřed. Exempla trahunt. Přejde-li k Vám v cylindru Němec, toho to neurazí, neboť se ho to netýče; přijde-li Čech — ať si to přečte, je to pro něho!

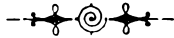
Kdokoli k Vám přijde, tomu račte tento nápis nabídnouti ke koupi, ať dojde hojného rozšíření. Zvláště v českých redakcích, obchodech, hostincích a kavárnách by neměl scházeti, a proto Vám radím, byste jej prodával tak,

abyste spíše prodělal než vydělal. A kdo jest u Vás ve zvláštní přízni (jako na př. já), tomu jej dejte zadarmo.

Čecha s cylindrem se nikdy netažte: „Jak se máte?“ — nýbrž cylindrovou češtinou: „Cenné vynalézání?“ („Das werthe Befinden“?)

Doufaje, že přistě, až ve Vašem závodě vezmu místo, tento nápis na stěně spatřím. jsem Váš vždy vysoce vážnosti plný (hochachtungsvoll)

Bojoslav Temnotárius, člověk bez cylindru.

Časové zprávy.

V Německu mnoho hluku nadělalo odstoupení dlouholetého vyslance u Vatikánu, Ottona z Bülowů. Dostal dovolenou a více se nevrátil. Německá žurnalistika liberální byla v extasi a troubila k útoku na katolíky, volala po kulturním boji. A proč? Svatý Otec a státní sekretář kardinál Rampolla prý říší německou urazil tím, že uznal výhradní právo Francie na ochranu katolíků v Orientě. Avšak vlastně se chyba žádná nestala. Co již po staletí trvá, bylo znova vysloveno. Francie ochraňuje katolíky na východě bez rozdílu národnosti. Tím nebylo řečeno, že by německá vláda nemohla své poddané sama ochraňovati. Tak vysvětlena celá záležitost a žurnalistika nejspíše také z ohledu na nerozbornou hradbu německého centra troubila na ústoup. Obětí rozhorlení Německva stal se svob. pán Bülow, jenž nahrazen bavorským protestantem svob. pánem z Rotenhanů, o němž tvrdí, že prý je u vatikánu „persona gratissima“.

— Ostatně celá akce tato proti katolíkům byla jen výsledkem protestantského sjezdu magdeburského, kde každý ústupek Římu byl nazýván „zradou vlasti“, ba tak daleko se vzdělání pánové zapomněli, že jejich „furor teutoncus“ neušetřil ani katolických institucí, jež byly nejhnutelnějším posměchem zasypávány, a svatý Otec nejhanebnějším způsobem potupen za bouřlivého souhlasu celého shromáždění. Jaký rozdíl tu mezi takovýmto sjezdem, který u nás Wolf a Schönerer kopírují (par nobile fratrum) proti vážným sjezdům katolickým, kde se věcně jedná a nikomu nenadává.

Italie činí pokusy, aby smyla před světem se sebe hanbu anarchismu. Svolává konferenci proti anarchistům, která nyní zasedá. Itálie hrozí se toho, že anarchisté činu, tito šílení zločinci nešetřící ani ctihodného starce ani slabé ženy, jsou skorem vesměs synové odkřesťané „spojené“ Itálie, kteří vyšli

z mravního a bmotného bankrotu, jež v zemi, „kde citron roste“, zednářstvo a nevěra způsobilý. Již dnes však i časopisectvo zednářské pochybuje o výsledku nějakém těchto porad. My jsme a s námi celá žurnalistika křesťanská toho náhledu, že tato hnisající rána na těle Itálie nemůže býti zahojena takovýmito náplastmi, nýbrž jedině návratem ke Kristu!

V Anglii zemřel před čtrnácti dny bývalý lordmayor londýnský Sir Stuart Knill. Byl to vzorný katolík, jenž byv proti zvyku a zákonu zvolen za lordmayora britského veleoměsta, neohroženě vyznával svou víru a úřadoval tak, že po skončení své čestné funkce byl jmenován baronem. Jako horlivý katolík odmítl účastenství na protestantské bohoslužbě a jel v celém ornátě do katedrály, kde kardinál Vaughan sloužil slavné služby Boží. Byl to poplach po celé Anglii, ale pravda zvítězila. Samou královnou byl Knill vyznamenán. Příklad to pro mnohé naše hodnostáře, že by snad upřímně vyznání viry katolické a nezlomné setrvání na zásadách katolických spíše mimo všeobecnou úctu i v očích nepřátel přineslo v odměnu třeba kýžené — baronství.

Vyrovnání rakousko-uherské těžišťem svým nyní leží v Uhrách, kde oposice zavlékla je do bažiny, ženouc útokem na předsedu ministerstva a usilujíc o jeho odvolání králem. *Stížní adresa* jest obžalovacím pergamenem jeho.

Ministerský předseda hr. Thun odpověděl na interpelaci Jaworského a Engla v příčině vypovídání slovan-ských příslušníků z Pruska slovy, jež se valně Němcům nelíbí, poněvadž pohrozil recipocitou pro ten případ, jestliže by spojenec náš setrval na bezohledné své politice v uvedeném směru.

Drobnosti.

Neúspěchy dra Podlipného, jehož „ČAS“ v č. 49 trefně nazývá „pražským okresním hejtmanem“, neustále rostou. A nemůže tomu také jinak býti, neboť tím nelze vzdělati ducha když se pověsí na krk primátorský řetěz. Po chladném přijetí dělnictvem následuje studený sykot universitního studentstva, které dne 27. listopadu rokovalo o starém rázu Prahy. Když padla v souvislosti se staroměstskou radnicí slova „bestia triumphans“, ujal se slova všude neoblíbený již primátor dr. Podlipný — ale musíme říci, velmi nešťastně. Že nemluvil pravdu, netřeba ani dokládati; stačí, povíme-li, že umělecká komise neexistuje již dlouho na kompromisní radnici! Starosta se notně zmýlil, když myslil, studentstvo mentorovati; snad se domníval, že má před sebou obecní pisáře s denním diurnem 1 zl., kteří bývají beze všeho najednou vyhozeni z chleba.

Konference proti anarchistům sešla se dne 24. listopadu v Římě, — ježto Caesario (zabil Carnota), Angeoliti (zabil Canovasa) a Luccheni (zabil císařovnu a královnu Alžbětu) byli Vlaši.

Svatořečení Don Bosca. Arcibiskup Turinský vydal právě pastýřský list, jenž z rozkazu kongregace ritů obsahuje vybidnutí, aby všechny dopisy a písemnosti před nedávnem zesnulého velikého dobroděje lidstva buď v originále neb alespoň v ověřeném opise bylo zaslány do Turina, aby pak zahájeny býti mohlo řízení o svatořečení Boscově.

Dvoujazyčné razítko na radnici v Praze pro vnitřní potřebu.

Dne 18. listopadu t. r. užíval podací protokol na pražské radnici dvoujazyčného razítka při všech spisech, jež toho dne došly. Zní: Podáno dne 18. listopadu 1898 (Eingelangt am 18. November 1898.) Rádi bychom věděli, byla-li to jenom malicherná hračka, či vězili v tom něco zcela jiného!

Starostové Prahy, Krakova a Lvova, súčastnivi se činně slavnosti Palackého, nedostali žádného vyznamenání!

Skromnost! Krejčí Kratina vydal nástěnný kalendář, na němž v celé postavě jsou zobrazeny vedle sebe jako rovnocenní Karel Havlíček a Dr. Jan Podlipný s řetězem. Rozdíl je, že prvý nosil řetěz železný na rukou a druhý kolem krku řetěz zlatý. — Upozorňujeme pana primatora, že jistý žid (prýmkář!) phrodává „Phodlipny tšamaru“. Je možno, aby o tom oslavenec nevěděl?

Česká spořitelna vyzula se z jubilejního slibu opatřiti Praze pitnou vodu. — Pánům stačí víno.

Jubilejních vyznamenání dostalo se 4404 osobám; po zásluze vyznamenáno i hojně duchovních.

„**Podporovati katolický tisk,**“ vrozumívá se zvláště správně platiti předplatné. Dlužili nám polovina odběratelů, jak to nazvati? Příštím číslem končí se ročník! Račič, kdo má, nás pamatovati

K dnešnímu číslu přikládáme bezplatně obraz J. V. císaře a krále Josefa I. v pamět jeho 50letého jubilea.

Obsah „Obrany“ :

Viribus unitis? — Pohyb obyvatelstva v Rakousku roku 1897. — Kompaktata. Kapitola z české krise. Podává Jiří Sahula. (Dokončení.) — Feuilleton. — O významu Jana Valeriana Jirsika. Václav Müller, gymnasiální professor. —

Časové zprávy. — Drobnosti.

Literární příloha: Divadelní listy. — k. — V pasti. (Skutečná příhoda.) Napsal Al. Dostál. — Lesklý povrch. (Obrázek.) Napsal Bohumil Brodský. — Divadlo a umění.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

Našim čtenářům

Dárky vánoční

Ve všech evropských jazycích přeložené dílo **P. Didona**

Ježíš Kristus.

Vydáno i česky s několika přílohami. — Náklad prvý několika tisíc výtisků jest již jen v málo steh na skladě. — Nestačí tu doporučovati, zde platí jen slova: **Vezmi a čti!**
V jednotném svazku za zl. 1.50, neb v sešitech po 50 kr. Zvláštní desky 1 zl.

Úplná díla **Abbé Fouarda:**

Svatý Petr

a první léta křesťanství.

Stkvočné dílo to líčí nejen pou-
tavým způsobem život a působení
prvního náměstka Kristova, ale i těch,
mezi nimiž sv. Petr působil.

Tím podává dílo plastický, věrný
obraz života tehdejších dob.

Úplné dílo 3 zl.

Původní zvláštní desky 80 kr.

Svatý Pavel

a jeho apoštolské cesty.

Neméně vzácné dílo. Postava
nejtypičtější z apoštolů Páně kreslena
mistrně. — Velkolepé cesty Pavlovy
podávají příležitost, seznati se s krá-
sami a kulturou, životem téměř ce-
lého světa.

Úplné dílo 3 zl.

Původní zvláštní desky 80 kr.

Římský missál

čili **Mešní kniha církve svaté.**

Napsal **P. Prokop Baudyš.**

Cena nevázané 2 zl., vázané v plátně 2 zl. 50 kr., vázané v kůži 2 zl. 80 kr.

STRUNY POSVÁTNE.

Modlitby veršem na chvíle, dni a doby význačné celého roku církevního.
Složil Dr. M. Kovář. — Se svolením nejd. kníž. arcib. konsistoře pražské.
Stkvočně vázané pouze **90 kr.**

Vánoční hry pro mládež.

Se-psal **A. V. Mayer.** Nápěvy k písňím **Aug. Pfeiffera** a **Fr. Šebka.**

Krásná sbírka tato, jež jest nejvhodnější k době vánoční, obsahuje následující hry: **Mali pastýřové betlémští. Tři králové. Na útěku.** — **Vyléčení.** — Objemný svazek těchto nejoblíbenějších a dětskému věku nejpřiměřenějších her zasílá se po **1 zl.**

Množství jiných pěkných knížek má na skladě

Cyrillo-Methodějské knihkupectví G. Franci v Praze,

v domě městské spojitelný.

Kalendáře pro katolíky nar. 1899.

Jako každoročně i letos doporučujeme Vám co nejlépe následující kalendáře:

Vlastenecký Poutník.

Obsahuje četné povídky, básně, poučné a historické články, přehledy událostí světových, hospodářská pojednání a j. Práce, v kalendáři tomto obsažené, jsou z péra nejlepších spisovatelů pro lid.

Cena 1 výt. **50 kr.**

Ročník XXXI.

Rovněž tak cenný a poutavý obsahem jest

Svato-Václavský kalendář.

Cena **30 kr.**

Ročník XX.

MEČ.

Obranný kalendář katolický. — **Ročník IX.** — Cena 1 výtisku **50 kr.**

Přednosti našich kalendářů jsou mimo jiné zvláště: **Přesně nově opravené přehledy všech trhů v zemích koruny svato-Václavské.** — **Rubriky pro zápisky majitelů našich kalendářů, jež jsou vytisknuty na hlazeném papíře.** — **Co nepečlivěji sestavený obsah povídek dosud nikde netištěných, s mnoha obrázky.** — **Krásný titulní jubilejní obraz Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.** (v barvách vzorně provedený, kterého lze použiti vhodně k zarámování).

Objednávky vyřizuje

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze

Pštrosova ul. č. 200-II.

Ctíhodného kněze Martina z Kochemu

Výklad nejsvětější oběti mše svaté.

Dle 37. vydání německého, zpracovaného od faráře L. Grubenbechra, se svolením nakladatele J. P. Bachema v Kolíně n. R. v českém rouchu uveřejňuje

Th. Dr. **Karel Lev Řehák.**

 Třinácté nezměněné vydání.

————— Cena 1 zl. —————

Literární příloha.

Číslo 12.

5. prosince 1898.

Ročník II.

Divadelní listy.

(Pokračování.)

Kolárovu „Dáblovu legendu“ mohli bychom přejíti; zmíníme se o ní jen k vůli úplnosti.

Viktorin je labužník, jeho choť idealistka. Vyléčí jej dle receptu „dáblovou legendou“, t. j. stane se na oko také materialistkou. Vše je tu Kolárovské, přepínavé scény, krajní charakteristika, „silaá“ řeč, neotesaná hrubost, vtipnost z hospod. Pan Viktorin labužník dělá na př. i vtipy: „Čtyři neděle jsem ženat, ale když jsem hladov, zdá se mi, že je to mnohem déle,“ „anděl v krinolině.“ Appetit je jediné vyznání páně Viktorinovo, o němž medituje v tisícerých variacích od rána do večera:

Dobry pokrm, dobre pití
bláží lidské živobyti,
po paštykách vstoupím vzhůru
k výši andělského kůru!
Tam zas v paštyk kvaseni
duše najde spasení.

Čistě Kolárovské. Byla by to sice nevděčná, ba smutná, ale velmi charakteristická studie, nahlédnouti prostřednictvím duševní dílny tohoto — řekli bychom — býka české dramatické literatury do psychologie jeho rohaté duše.

Recept choti „Amaranty“ je charakteristický. Uvedeme jej proto celý.

„Legenda o dáblovu zrcadlu. Allegorické vypravování od Hynka Levbarda.“ Ach, ano ten náš Levhard, to je indicko-mystický spisovatel, a zvláště krásné feuilletony píše do našich obrázkových časopisů. Co tu podává? (Čte zvolna jadrně a hlasitě): „Belzebub vyšel jednoho dne ze svého pekelného příbytku, potkal se u sirnatého jezera s jakýms slavným cestovatelem, jenž pro své hříchy po smrti do pekla byl odvezen, a uslyšev z jeho úst velké věci o světských událostech, dostal neukojitelnou choutku podívat se na ten náš hamižný svět.“ — No, to jsem žádostiva, jak se mu to u nás bude as líbit. (Čte dále.) „I sedl tedy na podzemní železnou horoucí dráhu a když octnul se na povrchu naší blátivé země, navštívil především Prahu, kde měl mnoho příbuzných v kruzích vznešených pánů a dam, kterýmž nejvíce o to se jednalo, aby starou českou Prahu přetvořili na město světové, v němž by starý český pán Bůh neměl dále víc místa a klidného domova.“ Vidíme, vidíme — v tom vězí as něco německé filosofie! — Jsem žádostiva, jak to dál dopadne. „I namířil své kroky k velkému paláci na Příkopech, kde bydlil jeho strýc pan Satanáš. Když tak kráčel v ulici po chodníku dále, sběhl se

za ním veliký houf uličníků, a ti páni kluci velice se mu posmívali. Pan Belzebub s počátku tomu se podivil, pak ale velice se rozzlobil. Onť nebyl právě moc hezký čert. Onť ale myslil, že je vzorem veškeré krásy, a jelikož se nikdy nebyl podíval do zrcadla, neměl o své ošklivosti ani nejmenšího tušení. V tom se přihodilo, že se potkal se svým pastorkem Luciperem, a ten Belzebuba zavedl do krámu, kde se prodávala velká zrcadla. Belzebub podíval se do zrcadla a zhroutil se, div že nepadl do mdloby, když byl spatřil svou šerednost, — své ohnivé vyvalené oči, svůj dlouhý červený vous, drápy svých prstů. Vzpamatoval se. I zmírnil tedy plamenné šípy svých zraků, opatrně mžouraje očima, odebral se do blízké holírny, dal si tam vousy a drápy ostříbat, šel pak do krejčovského závodu, koupil a oblekl tam pěkné modré kalhoty, černý frak, aksamitovou vestu; v jiném krámě koupil cylindr, posadil si ho na hlavu, natáhl si rukavičky a zastřel jedno oko monoklem, a ejhle, jedním rázem stal se z něho elegantní švihák. Zrcadlo, jež mu bylo ukázalo jeho šeredné vady a nedostatky, bylo příčinou, že všechen svůj zevnějšek změnil a napravil.“ — Aj, aj, toť výborná legenda. Zrcadlo zde utvořilo zázrak. Tak může i morální zrcadlo účinkovat. — Tu mi připadá skvostná myšlenka! — Stanu se zrcadlem svého muže. Objevím mu jeho vady na sobě, napodobím ho v jeho výtržnostech, v jeho blouznivém klopýtání, v jeho marnivosti — zkrátka, vezmu na sebe úlohu ďáblova zrcadla, abych Viktorinkovi ukázala odlesk jeho vlastní povahy, abych ho polepšila.

Mimo to je tu mnoho vtípu, jako „na svaté evangelium,“ o Adamovi, který „sice s chutí do jablka kous, ale když opustil rajske sídlo, vepříček mu lépe „hladil vous.“ Kus končí moudrým poučením Amaranty, která konečně s manželem se shodla ve filosofii:

Význam toho pozemského světa
chová v sobě jediná jen věta.
a ta pravi: Dobře jez a pij! —
Zákon ten uznávám svatou věrou,
vykonávat však jen střidmou měrou
velí Platonovo mudrctví.
Tak prý zůstanem vždy pěkně zdraví,
plny veselosti, plny slávy,
a tak zvítězivi v tomto žertu,
díky musím vzdáti panu čertu.

Téhož „Umrlčí Hlava“ je veselohra rovněž z doby copů jako „Mra-
venci,“ ale slušnější. Byvalý sluha Agatonův volá sice každou minutu „svatá
Filomeno,“ což má býti vtíp, ale stařec je samá šlechtnost. Máme tu do-
mnělou charakteristiku divadelního umělce, kterému je sice jedno, vietí-li mu
pečený holub do úst o svátcích nebo na popeleční středu, který sice nechodí
na průvod k mariánskému sloupu na rynku a p, ale — svatá Filomeno! —
je veselý a bodrý muž. Máme tu scény pověřivého lidu, vyvolané pověstí
o dámě s umrlčí hlavou, která ovšem může býti jen nějakým výplodem ducha
pekelného a je s ním zajisté ve spojení, dále narážky téhož lidu na hejt-
mana, který také prý je takový novotář a svobodomyšlník, jenž nic takového
nevěří — na druhé straně máme tu zase divadlo židovského chabrusu, otce
Mojžíše, otce Abrahama a j. a j., kteří přicházejí skupit majetek zkrachova-
ného Agatona. Jak patrnó, humor Kolárovský i s obvyklým italismem a jeho

vlašskými vsuvkami. Je ale celkem umírněný, více satyrický než hanlivý, realistický než strannicky vypočítaný. Kus dáván čtyřikráte.

Zajímavá je též hra Stroupežnického „Christoforo Kolombo,“ hra výpravná s neobyčejně četnými, jak známo z přehledu her, představeními. Kolumbus, žádaje lodi k plavbě do cizích světů, měl též co bojovati s předsudky, vzatými z náboženství. Hra Stroupežnického uvádí tu dvojí názor, kněze, kteří Kolumbovi věřili a přáli, a kněze, kteří stáli na stanovisku, že kulatost země a tudíž i existence nových světů prohlašovali za blud, hloupost a kacířství. Nejdříve uvedeme, jak Stroupežnický rozdělil tu oba tábory a pak dáme slovo historii, ponechávajíc zajímavý děj stranou.

Maurové přepadli Beatrici. Kolumbus a jeho nemanželský syn ji ubrání. Při tom pomáhají mniši ze Santa Maria de la Rabida v Andalusii. Titéž ujmou se se svým kvardianem pocestných, Kolumba a jeho syna. Tito hrají úlohu sympatickou. Kolumbus vypravuje jim své náhledy, oni souhlasí, jsouce velmi vzdělaní. Kvardian mu dí: „Základy, o něž opíráte své myšlenky, jsou důstojny muže moudrého. Přeji vám ze srdce, aby dostalo se vám nejlepší podpory k dílu, po němž toužíte.“ Sám tuší, že sny tohoto podivuhodného plavce stanou se jednou slávou Španělska. Kvardian jest to, který utiňuje před odplutím Kolumbovým ženy, jež zabraňují mužům, vydati se na dobrodružnou pouť. Když on, muž svatý, z něhož mluví Duch svatý, plavbu schvaluje, tak ať jdou. On žehná plavcům, on s mnichy za ně se modlí. On je také vítá při návratu. Nejdříve plavce, který padl při hrozném bouři do moře a připlul na pevninu, otevírá sud, jež se zprávou o odkrytí nové země Kolumbus v bouři zoufající vrhl do moře a jenž rovněž připlul, velebí velikého muže, který to vykonal, on jej v slavnostním ornátě konečně uvítá a vede do chrámu. Toť krátká součinnost onoho kleru, který pro dílo Kolumbovo měl porozumění a víru.

Proti tomuto stojí druhá, čtenější strana. Jsme v královském paláci v Cordově. Odporučením kvardianovo získalo Kolumbovi důvěru a přízeň královny. Ale shromáždění kosmografů, astronomů a filosofů z vysokého učení v Salamance má rozhodnouti, zda slušno vážně bráti blouznivé nápady Kolumbovy. Převor z Pradosu a rektor vysokého učení dvanácti mnichy doprovázen, mluví: „S nevědáním bystrozrakem a hlubokou učeností zkoumali jsme jeho návrhy a našli jsme, že jest nám jednati s člověkem (pohrdavě) prostým všeho opravdového vzdělání, jakého jedině vysoké učení v Salamance, této studnici vši lidské moudrosti, poskytnouti může — že jest nám jednati s člověkem na smyslech pomateným.“ Když Kolumbus a Isabella se hrozí, dokládá: „Královská milosti, tento člověk zaslepen bludnou svojí domněnkou zřejmě uráží svatou naši víru a naše náboženství, ano, on mathematickým důkazům větší váhy přikládá, než výrokům svatého Písma.“

Kolumbus: „To ovšem činím, otcové duchovní.“

Talavera (převor): „Zaslepenče, ty bloudíš! Neboť mathematický důkaz jen tenkrát jest správný, shoduje-li se s výrokem otců církevních.“ — Mniši se kloní a volají: Amen.

Kolumbus: „Ó Bože, jaká nevědomost odívá se tu pyšně v roucho učenosti!“

Talavera: „Královská milosti, tento šílenec tvrdí, že prý jest země naše tvarem svým koule, že se točí a že máme — „ó hrůza — protinožce“.

Kolumbus: „Ano, tvrdím to.“

Talavera: „Nesmysl, šílenství! Neboť kdyby se země naše točila, musilo by z ní vše spadnouti. O lživé nauce, o protinožcích praví svatý Laktancius (mniši se při vyslovení tohoto jména hluboce kloní), toto zářící světlo zlaté doby křesťanské učenosti (čte), Zdaž je kdo tak pošetilý, aby věřil v protinožce, již by chodili patami vzhůru a hlavami dolů? Či nepraví sv. Augustin (mniši hluboce se klaní), že se nauka o protinožcích nesrovnává s učením naší sv. víry?“

Na další námitku, čím by řídil směr plavby, odvolává se Kolumbus na kompas a na židovského učence Ben Jusufa a plavce Martina de Bohemia.

Talavera: „Žid Ben Jusuf! Martinus de Bohemia z plemene těch prokletých českých Husitů! Horribile dictu! Hrůza! Hrůza! On cení žida a kacíře výše než svaté Písmo! Rci, zbloudilý nešťastníče, kde ve svatém Písmě stojí jen slůvko o kompasu nebo asterolabiu?“

Kolumbus: „Nikde, otče důstojný. Písmo svaté jest sbírkou vzácných nauk pro křesťana, nikoli však poučnou knihou pro plavce.“

Talavera: „Rouhači bezbožný! Královská milosti, tento člověk mluví z vnuknutí samého ďábla.“

Diego de Deza: „Mně se zdá, že seňor Colombo mnohé moudré slovo mluvil.

Talavera (horlivě): „Moužré slovo? Ten rouhač a svatokrádce? Ten kacíř? Ó, hrůza, hrůza! Královské milosti — uváživše, že tento nebezpečný člověk jest až do krve a mozku prosáklý učením kacířským, činíme návrh, aby byl veřejně na hranici upálen!“ Mniši (kloní se třikráte a přisvědčují): Amen! Amen! Amen!

Isabella: „Toto šílenství jest tedy výkvětem jejich učenosti. Že jste, otcové důstojní, nepostřehli duchem svým hloubku myšlének seňora Kolomba, to vám odpouštím — návrh váš pak jest čirou ukrutností a věčnou hanbou; poskvrnil by jméno své ten vladař, který by jej nezatratil.“

Úžas a úzkost mnichů. Toť první děj. Mezi hrou — jízdou do cizí země a bydlením v ní — je mnoho všelijakých narážek, stálé zaklínání se: Panno Maria Rabidská a p. Směšné karikatury některých osob provádějí i urážlivé věci. Kouřili, ovšem poprvé v životě, a je jim zle. Jeden rád by se vyzpovídal, má náramně mnoho hříchů! Dal by za poslední pomazání hroudu zlata. Druhý má žízeň, a dal by čtyři hroudy za džbánek vína. Já umru bez rozhřešení, sténá prvý, druhý; já umru žízni. Celá scéna je ovšem směšná, neskonale směšná, již provádějí směšné osoby kusu. Don Quijote volá a zaklíná mimo to často pekelné obludy, Belzebuba a p. Proti tomu ovšem jsou tu a tam scény zbožnosti Kolumbovy; na př. při vzdělání kříže a pohanských obřadech. Kolumbus tu se modlí: „Kéž také brzy v jejich duši padne spasný paprsek kříže Kristova . . .“ Jinde zase i svatý Otec zatažen do hry, který prý určil linii na rozhraní výzpytných plaveb království španělského a portugalského. Tohoto domnělého rozhodnutí dovolává se veliký darebák Manuel, jež pak Kolumbus pokoří.

Z konečného výsledku mají mniši velkou hanbu. Kolumbus k nim dí: „Vás, otcové veleučení, uctivě prosím, abyste skromnému plavci prominuli, že hloub dozírá v tajnosti veliké přírody, než samo vysoké učení v Salamance. Talavera se zlobí: „On se nám posmívá! Toť sám Antichristus!“ A mniši

žehnají se křížem. Na konec má Kolumbus kázání, jak krásná Andalusie nedala se zakaliti mrakem předsudků a nevědomosti mnišské. Všecko se na ně obrací a oni zahanbeni sklopí oči.

Jak z uvedeného patrně, je těch barev proti mnoho, velmi mnoho a jsou nanesený s vynalézavou a potupnou dovedností. Nyní vizme, co dí o tom historie. Na tomto příkladě lze makavě viděti, jak básníci dle své libovůle přistřihují si historickou pravdu a rozdělují úlohy čestné a potupné. A událost ta je historicky uzavřena. Jakého stupně dostupují „poetické licence“ básníků, kteří svými plody provozují politiku, vlastenectví, nebo nějaké jiné řemeslo časové, a kterým dějiny ponechávají volnější ruku! O Kolumbovi vypravujeme přesně dle Weisse (VII. p. 182 n):

Kolumbus byl muž neobyčejně vzdělaný a úžasně energický. Studoval na universitě v Pavii, zvláště studoval odbory k námořnictví se vztahující. Byl plavcem tělem duší. Také ve válce se vyznamenal. Byl udatný, duchaplný, rychlý v rozhodnutí, chladnokrevný energický a velmi zbožný. Plavil se mnoho po atlantickém oceaně, byl i 100 mil za Islandem. (Peschel, Zeitalter und Entdeck. 72 n.) Severní tito plavci znali beze vší pochybnosti Severní Ameriku, i je pravdě podobno, že Kolumbus o té věci od nich slyšel. Je jisto, že severní tito námořníci na konci 14. století o zemi na západě věděli. Jisto je, že Kolumbus setkal se r. 1477 na poloostrově Hvalfjardareyr s biskupem Magnem a s ním obcoval. Tento biskup ale byl dříve opatem v kraji, odkud první objevitelé a osadníci nové země vyšli. První jeho sňatek zavedl Kolumba do středu všech nových objevů. Od otce své ženy zdědil mnoho znamenitých map a důležitých denníků. Tak seznámil se nejen se všemi dosavadními objevy, ale i s nejprvnějšími objeviteli a jich myšlenkami. Tímto způsobem a vlastními cestami nabytí poznání přesvědčení, že by bylo lze cestou na západ dosíci břehu Asiatských. Tato myšlenka byla na portugalském dvoře velmi populární. Roku 1474 astronom Toscanelli vyhotovil a králi Alfonsu V. předložil mapu země, zcela dle tohoto mínění. Kolumbus vstoupil s ním v písemné spojení. Portugalsko nevstoupilo na příslušné návrhy Kolumbovy z ohledu obchodních, egoistických. Myšlenka Kolumbova nebyla nová; nejlepší duchové doby sdíleli ji s ním. Náhled, že země je kulatá, znám byl už od Pythagora; Dante v posledním zpěvu „pekla“ zastupoval totéž mínění, Vincenc Beauvaiský. básník Pulci a různá stará podání učili totéž. Různé naplaveniny jako dříví, výrobky, ba i mrtvolky cizých kmenů upevňovaly tyto názory víc a více. Kolumbus klamal se jen co do vzdálenosti země a šíře moře, jež bral příliš nízko. To byla též jedna z příčin, proč Portugalové plán Kolumbův zavrhli, držíce vzdálenost za větší. Kolumbus obrátil se do Španěl, které rozkvétaly tak mnohoslibně. Od kvardiána františkánského, Juana Pereze, jemuž básník v našem kuse dost malou uštědřil úlohu v poměru s rektorem ze Salamanky a jeho mnichy, byl s Diegem vlídně přijat. Kvardian byl muž ohnivě zbožnosti, výtečný znalec literatur, matematiky a astronomie, zabývá se též otázkami, jež Kolumba zaujímal. Znal též objevy portugalské. V tichých zdech klášterních byl od něho, od Kolumba a přítele Perezova Fernanda velkolepý plán objevu nového světa odhalen, promyšlen a zde bylo usneseno, všecko možné pro Kolumba podniknouti. Převor byl ve spojení se dvorem a důvěrníkem královny Isabelly. Zanechav svého syna péči učených mnichů, odebral se Kolumbus, jsa co nejlépe doporučen, ke dvoru. Zde neměli pro

cizince, který španělsky mluvil špatně a byl chudě oblečen, mnoho přízně, ale arcibiskup Toledský Mendoga, muž vznešený duchem a plány Kolumbovy chápaní, zjednal mu přístup ke králi a královně. Tito odevzdali plán k posouzení profesorům astronomie, geografie a duchovním hodnostářům, kteří v klášteře dominikánském v Salamance s Kolumbem se sešli k poradě. Historická pravda o této poradě zní: většina zavrhla plán jako nemožný k provedení; menšina, již tvořili duchovní a hlavně učený dominikán Deza, byla pro plán. Rozhodnutí se protahovalo. Kolumbus požíval mezi tím pohostinství dominikánů. Konečné rozhodnutí rady bylo záporné, dvůr pak chtěl o věci jednati teprve až po válce. Byli to některá knížata, již se Kolumbovi posmívali jako střeštěnci. Kolumbus vrátil se k synovi do kláštera františkánského, chtěl odebrati se do Francie. Kvardian Perez uchopil se opět celé věci, kterou vedl s takovým úsilím, že královna poslala Kolumbovi větší sumu peněz, aby na dvoře mohl zjeviti se důstojněji. Po nových obtížích Kolumbus dosáhl cíle; královna byla získána. Přístaviště Palos mělo dáti lodi a námořníky. Nikdo nechtěl. Všecky pověry a lidové pověsti vyhrabovány a lid jimi ohromen. Nyní to byl opět P. Juan Perez, který zakročil mezi lidem. Jeho veliké auktoritě, popularitě a známé svatosti se podařilo, že námořníci pod tuhými podmínkami dali se naverbovati. Pracoval tím zároveň pro slávu Kristovu a jeho Církev. Od místa k místu chodil s Kolumbem, že se proto stal pověstným v celé krajině, všude pracoval pro něho. Lodi byly dle nových badání dobré, veliké a pevné. Kolumbus osvědčoval po všecku ta léta velikou zbožnost a důvěru v Boha, nyní před odjezdem hleděl se zvláště velikými, ba neobyčejnými skutky zbožnosti učiniti před Bohem hodným velikého díla. Šťastný návrat děl se opět za velkolepé slavnosti P. Pereze. V jeho cele psal o svém objevu katolickým panovníkům světa a žádal papeže Innocence VIII., aby určil hranici nových objevů pro Španěly a Portugalce.

Tak vypadá přísná historická pravda. Srovnáme-li ji s tím, co podává Stroupežnického hra a v jaké tendenci, je náš úžas veliký. Když básníci dovolují si tolik na půdě historicky tak jisté, jak jsou asi teprve vzdáleny pravdy, když pohybují se na nejistém poli českého husitství a protestantství, když mají pro sebe jisté tendenční proudy v širší veřejnosti! V našem dramatu potupné ony scény, jež jsme citovaly, jsou buď vůbec vymyšleny, nebo vzaty z nějakých pamfletů. Historie o nich neví. Mohou býti chváleny pro obveselení diváků a na potupu „mnišské učenosti“? Kdo přisvědčí? Nikdo, leda fanatik, u něhož vášně zaslepuje vědomí práva a spravedlnosti, který neuznává zásady ani pravdy, ani morálky. Podivili jsme se, nebo Stroupežnického poznali jsme jinde jako muže taktu, byt i stranníka, neschopného porozuměti katolickému stanovisku, spisovatele mírného a ušlechtilého. Kdyby tak kus byl od Kolára, nedivili bychom se. Drama natropilo asi mnoho zlého. utvrdilo mnoho předsudků, mnoho opovržení probudilo proti církvi; byloť dáváno sedmáctkrátě.

V p a s t i.

Skutečná příhoda. — Napsal *Al. Dostál.*

Stará Horáčková byla v lese jako doma. Nepyšlačila, ale sebrala, co se dalo odkliditi. Zeptal-li se kdo, z čeho jest živa, odpovídali sousedé — z lesa — a nelhali. Horáčková byla v lese domovem. Hajní se mrzeli, ale nemohli si pomoci. Baba se nehnula, kdyby jí střílel za zády, a když ji vedli na kraj lesa, vrátila se opačnou stranou. Co rok se mihla panu hraběti o honech v ráně, jakoby si přála dostati trochu broků a za to výživu do smrti.

Horáčková sbírala dříví, „co vítr a pták shodil“, jak hajní dovolovali, „a čemu hák a sekera se stromu pomohla“, jak dodávali jiní významně. Tímto dřívím zásobovala světničku svou i dečfinu, u níž bydlila na výminku. Měla světlo (ve dne), teplo (v létě) a společný stůl, když na něm nic nebylo. Babička mnohdy sama užívala celou rodinu, zvláště když rostly hodné houby, jež v městě zpeněžila, když se paseky červenaly jahodami, když zraly maliny, borůvky, a Bůh požehnal jiným plodům lesním.

Ale Horáčková sbírala a sušila i léčivé byliny, jež donášela buď do lékárny neb známým kneippiánům. Mnohdy i sama poradila a lékařům se pletla do řemesla. Kravce i koze nanosila s pasek trávy a na zahradě sušila seno pro zimu. Tráva v lesích patřila hajným, ale Horáčková přece něco pro svůj dobytek uškulba. Hajný zuril, nadával a vybrožoval, leč vdova pojednou jej žádala, by jí pomohl nůši na záda. Takovou žádost přednesla jednou i panu hraběti a bylo jí vyhověno.

Baba nepohrdla ani zvířím, kterou v oku našla, a srnčími parůžky, na něž náhodou v houštině přišla. Všechno se jí hodilo a pro každou věc znala místo, aby jí zpeněžila. I když se chytil v pasti tchoř, sebrala jej a prodala. Denně prošukala les, který lépe znala než hajní, jimž způsobila mnohou mrzutost. Chtěli, aby za dříví pracovala na kultuře, jako jiní chudší lidé dělávali, ale v tu dobu jakoby se vdova do země propadla; donucovali ji, by za trávu vypomohla při lesní probírce a snažela kuliče ke stezkám, ale Horáčková se nedařa viděti. Trochu nahluchlou byla, více se však takovou stavěla, když jí bylo něco nařizováno, zakazováno a připomínáno. „Ta má za ušima,“ říkali hajní a zlobili se. Babě těžko dostati se bylo na kobylku. Hned se mihla zde, hned onde a lesy navštěvovala v takovou dobu, kdy se toho jejich strážcové nejméně nadáli. Uhnula se jim v pravý čas s cesty a dovedla zakrytí stopy své činnosti k nepoznání.

Jednoho dne byla nemálo překvapena. V houštině, kde nejčastěji vyplašila zvěř, shledala novou, dosti vysokou, kleci podobnou pašť na psy. Takové ve zdejších lesích posud nebylo, a Horáčková ji pokládala za altán, hlídačskou boudu nebo cosi podobného. Byla z netesaných hůlek, měla chvoji krytou střechu a dvířka se nahoru vyšupovala.

„Mají to páni divné nápaďy,“ myslila si, obhlížejíc zvláštní boudu. „Kdybych měla peníze, dala bych si raději opravit chalupu. Ani není odtud kalá vyhlídka. Snad tady budou číhati na zvěř. A co mně jest ostatně po tom.“

Už se chystala dále jíti, když jí připadlo nahlédnouti do vnitř. Nebylo zde ani stolu, ani laviček, jenom od stropu viselo kus dřeva a na něm králík, opravdový králík. Byli v lese nasazení a vrchnost z nedostatku jiné zvěře je střílela.

„A kdo pak tady nechal králíčka?“ uvažovala stařena. „Snad někdo pyšlačil, králíka odložil a já jej vyplašila. Nebo hajný si jej uložil. Králíků jest zde plný les, nikomu o jednoho nepůjde. Ať si také jednou na masičku pochutnám!“

A Horáčková hned se hnala pro vnadidlo na psy. Musila se ohnouti, by se dostala pod sklápku a rychle sáhla po králíku.

„Hleďme, jest uvázán ke dřevu. To ti však nepomůže,“ promlouvala k sobě, trhajíc a šhubajíc maso.

V tom se dřevo pohnulo, cosi luplo a dvéře se hřmotem sletěly k zemi.

Horáčková držela králíka v ruce, ale nepotěšila se. „Fuj, ten smrdí! To jistě někde ležel kolik dní. Kdo by se s tím nosil! To jest pro pány, kteří mají rádi, když zvířina zapáchá.“

Žena odhodila králíka a rozmrzená nad zklamáním chtěla odejíti. Zalomcovala dveřmi, ale nepovolily. Ani hned nevěděla, kterou stranou vešla, všechno bylo stejné, drnkala latěmi, nic to nepomohlo. Chtěla dvéře vyzvednouti, neměla k tomu tolik síly a ani by toho nedovedla. Neboť dobře zapadly a se uzavřely, by nikdo nemohl zajatcům na svobodu pomoci.

„To jsem zde jako v pasti“ hubovala. „Kdo jenom tuhle to spískal. Jakoby to bylo schválně na mne nalíčeno.“

Usedla a oddechla si, by nabyla nových sil. Příjemných myšlének v tu dobu neměla a hajným nelichotila. Byla přesvědčena, že to všechno právě na ni nachystali, by se chytla v pasti. Jinak tomu není.

„Jaké to mají lapačky na nebohé lidi,“ naříkala sama u sebe. „Našinec také rád kousek masa a jde-li si pro ně, chytne se jako myš v pasti. Tohle je nekřesťanské jednání, tohle zaslouží potrestání a nejhlubší kriminál.“

Horáčková počala opět pobíhati v pasti a klepati stěnami. Ruce jí umdlely, síly opustily, i jala se volati o pomoc. Někdo půjde kolem, uslyší ji a pomůže.

„Abych tak musila zde strávit celou noc,“ lekala se opravdově. „Aby na mne nikdo nepřišel mnoho dní a já umřela tady hladem a žízni!“

V lese bylo zakázáno křičeti, by se zvěř neplašila, ale Horáčková ne-
dbajíc rozkazů, jala se křičeti, co jí hrdlo stačilo.

„Lidé dobří, já jsem v pasti, pojdte mně na pomoc. Zahynu tady o hladu a žízni jako v žaláři. Pomoooc!“

A zase chytla hůlky a drnkala jimi

Však pomoc dlouho nepřicházela. V lese právě nebylo nikoho, kdo by ji slyšel. Horáčková už nevolala po dobrých lidech, ale ke všem rohatým posílala toho, kdo tuhle pašť na ni nalíčil. Neskrblila málo lichotivými názvy a ve své zlosti a úzkosti si i zaklela. Měla velice v podezření hajného, že to schválně na ni uchystal.

Nikdo se neblížil. Slyšela ozvěnu svých slov, jinak byl les klidný a tichý. Ob chvíli přeskočila se stromu na strom veverka, mihnul se kolem zajíc nebo přeletěl pták. Teď by Horáčková i hajného vítala, třeba se mu jindy vyhýbala a před ním se ukrývala. Nebyl by takového srdce, aby ji zde nechal zavřenou. Než ani ten nepřicházel.

Žena usedla na zemi a uvažovala.

Hodně daleko od houštiny přecházel hajný Chvojka. Ztratila se mu v noci borovice hned na ráně, proto byl velice mrzut. Nevěděl, na čem by si právě shladil zlost. Střelil po vráně a chybil se. Les byl prázdný, dřevaři před týdnem skončili svou práci.

V tom bylo slyšet nějaký křik. Chvojka zbystril sluch a zastavil se. Snád pasáci u lesa povykují. Za chvíli se opět volání opakovalo. To jakoby někdo křičel o pomoc. Dal se tím směrem. Kdyby s té strany štékal a vyl pes, nedivil by se; na několik takových škůdců nalíčili. Ale člověk? Byl by snad někdo přepaden? Chvojka ruče přeběhl paseku a vedral se do houštiny. Za chvíli stanul a hned se nemohl ani vzpamatovati. Trvalo to dlouho, než pochopil, odkud vychází hlas a co se stalo.

Někdo se chytil v pasti, která byla nalíčena na psy. Hajný by hodnou chvíli marně hlavu si lámal, jak se tam člověk místo zvířete dostal, kdyby byl nepoznal dle hlasu Horáčkovou. Dal se do smíchu. „Zvědavost nebo ten kousek masa ji tam přivedl,“ opakoval si sám u sebe.

Již se hotovil, že půjde a zajatou vyproští, ale tu napadlo mu, by to nedělal tak rychle, ale aby ženu, která se jej v lese dosti natrápila, také poněkud poškádlil. Proto se hned nepřihlásil. Nejprve musí zavolati své soudruhy, kteří rovněž Horáčkovou znali a ne vždycky přátelsky se se ženou tou stýkali. Ať jsou svědky její vazby a pokochají se pohledem na zajatou.

Chvojka poodešel stranou, dal znamení trubkou. Hajní se nejednou tímto způsobem svolávali, když se chtěli o něčem dorozuměti nebo někomu hrozilo nebezpečí od pytláků.

Za nějakou chvíli byli zde dva hajní ze sousedních revírů. „Co nového?“ dotazovali se. „Máš stopu nějaké škodné?“

„V boudě, kterou jsme vystavěli jako past na psy.“ oznamoval se smíchem Chvojka, „máme zvláštní šelmu.“

„Tak? Snad ne jezevce?“

„Pojďte se podívat,“ řekl jenom Chvojka a nakročil na stezku, vedoucí k houštině. Hajní vyzvídali, hádali, ale Chvojka nepověděl.

„Sami se přesvědčíte,“ odbýval všetečnický.

Když se všichni dostali asi na dostřel k pasti, Chvojka zastaviv sou druhy, řekl: „Teď pozor, uslyšíte mého vězně.“

„Budeme strílet?“ tázal se jeden z hajných.

„Nikoliv,“ odvětil Chvojka.

„Pomoc, pomoc!“ ozvalo se od boudy. „Pojďte mne pustit, lidé dobří!“ Nyní hajní seznali, kdo jest v pasti uvězněn.

„Nemýlím-li se, jest to Horáčková,“ hádal jeden. „Znám ji velmi dobře i po hlasu. Ta umí něco křičeti, když ji беру hak a loktuši.“

Teď šli hajní bližší, a Chvojka začal zhurta.

„Kdo je tam?“

„Vyzvedněte tu branku a nedělejte hlouposti,“ mínila uvězněná.

Ale hajný ji chtěl ještě trochu poškádliti, proto pokračoval přísně: „Nic tak, musíte se jmenovati a říci, jak jste se do té pasti dostala.“

„Však mne dobře znáte,“ zněla odpověď z boudy; „jsem Horačka a poctivě se živím, jak se na chudého člověka sluší. V lese sbírám, co pták a vítr shodí —“

„A co jste chtěla v té pasti na psy?“

„To že jest na chytání nebohých psů?“ divila se Horáčková. „Já se nadála, že to jest jako altánek. Šla jsem si tam odpočinout —“

„Přilákal vás tam za vnaidlo položený zajíc,“ smal se Chvojka. „Sebere, kde co najdete. Nalezla jste parůžky a prodala. Všechno víme. Proto si v té pasti posedíte do rána.“

A Chvojka dělal jakoby chtěl dále jíti.

„Co budete z toho mít, když mne tady ráno shledáte mrtvou? Vezmete si to na svědomí? Otevřete tu branku ať se dostanu ven.“

„Musíte mně slíbiti, že neuděláte v lese škody!“ kladl podmínku Chvojka.

„Všechno slibuji,“ dí na to Horáčková.

„Dale, že odvedete parohy, které zde naleznete?“

„Dám vám je s radostí.“

„Že se vyklidíte o honech z lesa —“

„Půjdu, půjdu vždycky: beztoho byste mne postřelili.“

Po těchto slibech Chvojka nazvedl branku a ruče vyběhla Horáčková na svobodu. Hajní se smáli, a žena hubovala: „Podruhé dejte na boudu nápis, že to jest past na psy a ne altan pro lidi.“

A uháněla z lesa k domovu, co jí nohy stačily. O les dlouho nezavádila, až jí starost o dům a chléb vezdejší donutil. Ale pasti na škodnou a psy se vyhýbala z daleka.

Lesklý povrch.

Obrázek. — Napsal ROHUMIL BRODSKÝ.

(Pokračování.)

„Nerozumím,“ zahučel hněvivě. „Takovými zbraněmi bojují, jen aby ukojili svou nešťastnou pýchu. V tom má ruce milostpani z Vystrkova. Nu, jen ať dá pozor, aby někdy nelitovala. A ty, Zdeničko, neplač. Zůstaň tady přes oběd, a po obědě půjdu s tebou. Ťas by v tom byl, ubych jí do duše nepromluvil.“

Slib jeho Zdenku upokojil a odpoledne vracela se s oživenou nadějí v průvodu jemnostpánově domů.

Paní nadlesní tuze přívětivě nepřivítala ani dcery, ani jemnostpána. Tohoto neměla ráda už dávno, viníc jej, že dceru kazí. Ale přece pro jeho oblíbenost a vážnost jaké se v okolí těšil, neodvázila se býti k němu hrubou. Jemnostpán zůstal s ní o samotě a počal vážně mluvit. Opakoval jí, co dobrého o Kuklovi věděl, a zároveň bez obalu dotkl se manželů Štěchových.

„Já vim, jaké poměry na Vystrkovském panství panují. Nynější majetník je zadlužený šlechtic, jenž bude brzy donucen majetek svůj prodati. Jsem přesvědčen, že potom postavení pana vrchního nebude hodno závidění. Naproti tomu Kukla má pojištěné postavení až do smrti. Platy učitelů nejsou tak zlé, postupem let rostou a poskytují jejich rodinám skrovného sice, ale zcela slušného živobytí. Učitel je osobou u lidu velmi váženou, o vzdělání národa zasloužilou, a jen ten, kdo nezná nynější běh veřejného života a jest proti stavu učitelskému zaujatým, může říci, že jaksi nečestno je pro děvče z kruhů nejlepších za učitele se provdati. Vaše Zdenka je děvče velmi citlivé a věnovala Kuklovi celé své srdce. Budete-li tvrdou snát ji doženete k tomu, že se ho zřekne, ale pravím vám jako starý, světa znalý muž, že tím dceru svou zničíte. Vyberte si tedy! Buď štěstí, třeba dle vašich názorů nepatrné, nebo zákalu vlastního dítěte.“

Paní nadlesní nebyla tolik citlivou, aby hned byla slovy jemnostpánovými obměkčena. Opakovala staré naučené fráze, plývala chloubou a poukazováním na šlechtickou krev, jež v žilách dceřiných kolovala. dovolávala se tvrzení vrchního, že by se našel ženich mnohem výhodnější a vítanější a nešetřila ostrými útoky proti jemnostpánovi samému.

On nebyl sice nepřístupen rozhorlení a několikráte již vzkypěla mu krev, tak že bylo lze očekávat, že se s paní nadlesní ve zlém rozejde. Ale vzpomínka na slib, jež dal Zdence a přítomnost nadlesního, který se za rozmluvy vrátil z lesa, zadržela jej vždy před vybuchnutím.

Konečně před večerem dosáhl slibu, že Zdence nebude nikdo překážeti, že dostane želaného požeňání, ale že ani ona, ani Štěchovi nebudou udržovati s Kuklou přátelských styků.

Jemnostpán unaven a dlouhým nechutným rozhovorem rozladěn vracel se domů. Zdenka s otcem jej až na pokraj lesa doprovázeli a pak už klusal sám. Cestou činil si výčitky, proč k vůli cizimu děvčeti takových nepříjemností zakouší, a maličko se na Zdenku hněval. Ale když si doma odpočinul a znovu o všem přemýšlel, káral sebe samého pro takové sobectví. Bylo mu, jakoby se byl dopustil něčeho nečestného, a když několikrátého dne potom přišla opět Zdenka, tentokráte s otcem, aby vše potřebné ku sňatku zařídili, přivítal ji s opravdovou láskou a radostí.

Byla teď ona i Kukla na faře častými hostmi. Kukla do Stračina choditi se bál, a dobře činil, straně se stykům se svou budoucí tchýní. Šel tam tehdy, když nadlesní slíbila jemnostpánovi, že už nebude nepřátelsky proti němu se stavěti. Myslíl, že jej přivítá poněkud laskavě. Ale zmýlil se. Byla k němu pánovitá, tvrdá a netajila se tím, že dle jejího mínění dostalo se mu svolením ke sňatku neobyčejné milosti. Cítil se sniženým a nemohl přes úsilovné pře-

máhání tohoto citu zatajiti. Zdenka byla nešťastna, plakala a při své prudké povaze dala se unésti k drsným slovům o matce.

Abý všemu tomu zabránil, zařídil vše tak, že se dalším cestám do Stračina vyhnul. Zdenka docházela častěji do Reteče a tu jí chodil naproti, doprovázel ji a chodil za ní na faru. Čím více byli od ostatních osamotňováni tím úžeji přilnuli k sobě. Byt měli již připravený a čekali jenom na posvěcení svého svazku.

Byl to nejradostnější a nejsmutnější okamžik v životě Zdenčině. Záhy ráno přijel nadlesní s dcerou do Reteče. Na faře očekával jich Kukla se dvěma soudruhy učители, kteří měli býti svědky.

Jemnostpán v novém taláru, jaksí zamračen, pobídl je, aby šli do kostela. Chvátal napřed, aby zakryl mocné rozechvění, jež jen násilím dusil.

V kostele bylo úplně prázdno. Starý, pečlivě oholený kostelník rozsvítil svíce, a jemnostpán vyšel k oltáři. Snoubenci poklekli a prázdným kostelem zavzněl trhaný, jaksí chraptivý hlas jemnostpánův. Díval se upřeně do knížek, jakoby snoubenců neviděl.

Když však blížila se chvíle, kdy měl ruce snoubenců spojit, pozvedl hlavu a viděl nadlesního opřeného o mřížky v presbytáři. Jednou rukou zakrýval si oči a třesa se plakal. Pohled jemnostpánův svezl se na Zdenku. Ta, majíc hlavu pokorně skloněnu, plakala také. Slzy se jí řinuly po blede tváři, a ruce se jí chvěly.

Jemnostpán dokončil chvatně obřady. Už cítil, že se dlouho nepřemůže. Tolik snoubenců za svého živobytí oddal, mezi nimi mnohé své příbuzné, ale tak teskno mu ještě nebyto.

„Dej vám Pán Bůh štěstí, milé děti,“ řekl zajikavě, když dokončil. a utikaje k sakristii cítil, jak mu slzy tekou po tváři. Maličko se v sakristii zastavil, dlaně přitiskl ke tváři a tise stál. Pak pokynul kostelníkovi, aby jej strojil ke mši svatě. Jaksí shrbenější než jindy vešel podruhé k oltáři a sloužil mši svatou. Ulehčilo se mu, když začal kouat posvátnou oběť, a hlava jeho se výš a výše zvedala. Proniknut jsa prostou, vroucí věrou byl přesvědčen, že Bůh vyslyší jeho modlitby a dá těm milým toho blaha, za které tak snažně prosil.

Po mši svatě počkal na snoubence a šel s nimi do jejich bytu. Tonička už tam poslala všecko, aby mohli posnídati, a jemnostpán chtěl býti přítomen prvnimu kroku mladé ženy do její vlastní domácnosti. Když vlastní matka a sestra ji opustily, stydíce se za jejího muže, musí on státi jí po boku.

Zdenka byla rozechvěná, a Tonička, jež tu čekala a Zdenku s pláčem do náruče sevřela, znovu ji rozlítostnila. Ale brzy vracela se její radostná nálada. Nové ovzduší domácího krbu, po němž tolik toužila, pro nějž tolik vytrpěla a jehož konečně dosáhla, ovanulo její skráně. Upamatovala se, že jí teď nastávají jiné povinnosti, jiný život, jiné tužby a snahy. Chtěla býti hodnou ženou od prvního svého kroku, a proto také počala konati povinnosti domácí hospodyňky.

Hosté usedli, a ona na chvíli se vzdálivši, vrátila se již v domácím obleku a počala posluhovati. Tonička, která si myslila, že by bez ní se to ani neobešlo, aby hostem nesloužila, musila usednouti, a skrovnuá hostina začala. Připili si navzájem, přejíce si štěstí a blaha. Za přípitků naposled zachvěla se struna rozechvění a leckteré oko bylo zastřeno mlhou. Ale pak rychle vracelo se veselí. Jemnostpán si zapálil proti svému obyčeji doutník, nadlesní a páni svědci také, a nastala srdečná zábava, trvajíc až do poledne.

V poledne byli opět všickni hosty jemnostpánovými. Nedal jinak. Slíbil prý vystrojiti Zdence svatbu a slovu svému dostojí. Když byli v nejlepší náladě, byl nadlesní vyvolán ven. Je prý tu posel ze Stračina.

Za chvíli vrátil se nadlesní mezi hosty jaksí rozrušen a mlčky podal jemnostpánovi dopis, jež mu byl hajný přinesl. Tam bylo několik kusých slov, psaných vrchním z Vystrkova.

„Včera prodáno naše panství, nevím ještě komu. Mám připraviti vše k přejímání dvorů a zásob.“

III.

Když se Kukla ženil, byl by rád pozval na svatbu také své rodiče. Že však odpor nadlesních byl tak okázalý, chtěl se vyhnouti všem nepříjemnostem a ušetřit i svým rodičům obav a zármutku. Oznamil jim tedy, že se žení, že však z důležitých přčin bude slaviti sňatek úplně v tichosti beze všech hostí. Prosí je tedy, aby mu neměli za zlé, že jich nezve. Jakmile nastanou prázdniny, přijede k nim se svou ženuškou a vyjedná, kdy a jak mají se k němu přestěhovati.

Zdenka sama mu totiž navrhla, aby vzal rodiče k sobě. Bylo jí jich líto, když od něho slyšela, kterak těžce strávili svá léta, co se nalopotili a nastarali. Mají výměnek, který trochu uhradí větší vydání, jaké s jejich pobytem v Reteči spojeno bude a ostatek už dovedou oni, mladi, uhajiti.

Bylo až ku podivu, jak lehce vpravila se v nové poměry. Jakoby se byla narodila na venkovském statku a ne ve Stračínské myslivně. Požívající pověsti panského domu. Hospodařila, celé dny měla co po domácnosti dělati a všechno odbývala hračkou. Pro muže žila svým jednáním i myšlením. Přemýšlela. čím by mu ulehčila, jak by mu pobyt doma příjemným učinila a co dobrého k jídlu ustrojila. Sama spokojovala se prostou stravou, kterou s chutí snědla, než přišel ze školy. Uměla ho výborně okiamať, tak že se domníval, že jí totéž, co ona.

Známi bádali, že asi Zdenka teď nic jiného nečiní, nežli se s mužem mazlí, s ním objímá a líbá. Ale i v tom byla mýlka. Ovšem, nebylo vzácností, kdy Kukla ji stiskl do náruči a polibil, ale Zdenka sama mu vždy unikala.

„Nejsme už zamilovanými, ale svými,“ říkala mu moudře, s vážností, jež by byla u diváka vzbudila veselý úsměv. „Já vím, že mě máš rád, a ty zase, že já tebe mám ráda. Ale máme nyní jiné starosti. Ty musíš se zotaviti. něco ku svému vzdělání a osvěžení čísti a já mám mnoho práce s domácností.“

A nemyslila to žertem, nebo v jakési přepjatosti. Dívala se na úkol svůj jako ženy zcela jinak než dříve, vážněji, svědomitěji a bez prázdné blouznivosti. Bylo v tom trochu ješitnosti, poněvadž chtěla ukázati matce i sestře, že není nešťastnou, že už tehdy, když za svolení k svému sňatku žádala, měla cíl svůj jasně vytknutý. Ale vedle ješitnosti bylo to vroucí přání, aby její muž nikdy nenařikal, že si ji bral. Neměla věna, muž musil pro ni sněsti leccos trpkého, ať mu jest tedy nyní všeho nahrazeno, a on nikdy nemusí litovati, že se dal unést nerozumnou vášní.

Pohodli a spokojenost mužova byly hlavní její starosti, a Kukla ani netušil, jak bedlivě snažila se v jeho tváři čísti, aby vykonala i to, co slovy projevíti snad se ostýchal.

Nejvíce ji hnětlo, že matka i sestra dosud se její domácnosti vzdalovaly. Tehdy sice, když se donesla zpráva, že Vystrkov prodán, vzkázala Zdence, že ji přijde někdy navštívit. Jakmile však vrchní od nového majetníka dostal písemné sdělení, že jej dále ve svých službách ponechává v téže hodnosti a s téměř příjmy, zatvrdlo opět matčino srdce.

Nikdo ani netušil, jak bolně bývalo Zdence, když někdy matka i sestra přijely do Reteče do kostela, ale u ní se nestavily. Ona obyčejně byla také v kostele, ale teď už chodivala dolů do lavic. Na oratoř se dráti nechtěla, aby někdo neřekl, že i jako žena učitele chce se stavěti mezi honoraci. Po kostele utíkávala domů, plaše se ohlížejíc, nevidí-li jí někdo z přátel. Jen otcův kočí, stojící s kočářem nedaleko kostela, uctivě se usmívaje ji pozdravoval, a ona tak ráda a radostně mu děkovala. Vzpomínky z dětských let draly se jí do hlavy, a kdyby nebyla bývala tolik šťastna ve svém novém životě, byla by jistě zaplakala, že je to všechno pro ni ztraceno, a dům otcovský zavřen.

Jen jednou setkala se před kostelem s matkou a sestrou. V kostele byl nával lidí, a než se jimi protlačila, sešly už obě dámy na prostranství před kostel. Aby nedávala příležitosti k lidským řečem, za-

mířila k nim. Podaly jí chladně ruce a počaly jí měřiti pohrdlivě pátravými pohledy.

„Máš nějak tvrdé ruce,“ prohodila Julinka, jejíž ruce byly hebké jako hedvábí. „Naposled tě snad muž nechává bez děvečky?“

„Muž ne, ale já sama“ snažila se usmáti. „Jsme jen dva, a proč bych darmo děvečku živila. K těžší práci mám posluhovačku a ostatní odbudu hračkou.“

„Ty se teď nepřiznáš, jak ti je,“ řekla matka vyčítavě, „ale počkej, za rok budeš zpívat jinak. Pak uvidíš, jak jsi chybila. Podívej se na Julinku. Může mluvit někdo o větším štěstí? Je zahrabána po krk ve všem. Muž ji zbožňuje, vozi se v ekvipáži, má kuchařku, služku a po celý den nemusí na nic ani sáhnouti. Mohla's také takového štěstí dojiti. Ale když jsi nechtěla, teď zkoušej. Já tě nepolituji, ani kdybys krvavé slzy ronila.“

„Nebojte se, maminko, neplakala jsem a plakati nebudu, poněvadž nemám příčiny,“ odpověděla Zdenka litostivě. Nemohla pochopiti tvrdost matky, jež dosud hněvem proti ní hořela. „Mě by takový nečinný život, jaký vede Julinka, ani milým nebyl. Pak všechno omrzí.“

„Tebe nemá mrzet co, vid'?“ zasmála se Julinka štiplavě. „Věřím. Žena učitele na různých ustláno nemá.“

A pohodila pohrdavě hlavou, jakoby už teď byla jiným tvorem nežli Zdenka. Tato jen násilím potlačila pláč a okamžik mlčela.

„Nepůjdete se k nám podívat?“ ptala se po chvíli nesměle. Tak ráda by se jim byla pochlubila a odpustila všechno, čím jí ubližovali.

„Mně odpusť, chvátám,“ omlouvala se matka. „Mám novou služku a musím dohlédnout na oběd, až někdy jindy.“

„A což ty?“

„Já? Já sice času mám dost,“ odbývala ji Julinka líně, „ale abych ti řekla pravdu, umínila jsem si, že do tvé domácnosti nevkrócím. Není to ostatně ani mému muži milé, a pamatuješ se ostatně dobře, že se rozhodně proti tvému sňatku stavěl. Viš, že musí dbáti na čest, je osobností všeobecně váženou a známou, a lidé by jej hned pomluvili.“

„Toho já nežádám, aby se k vůli mně měl zahazovati,“ řekla Zdenka chvatně, a hrdlo se jí sevřelo bolestí. Podala oběma rychle ruku a spěchala domů.

Sotva zavřela dvěře svého pokojíku, zavzlykala. Marně chtěla pláč přemoci. Lítost její byla tak mocná, že potřebovala nějakého východu. Tak ji našel muž a všecek uděšen se ptal, co se jí stalo. Nepověděla mu dlouho, až když tvrdil, že je s ním snad nešťastna, přiznala se, jaké setkání měla u kostela.

„Vidíš, co musíš pro mne snášeti,“ řekl vážně a zasmušil se. A to ji rázem vyléčilo. Ne, její muž nesmí býti smutným, nesmí se domnívati, že ona lituje svého kroku. Chytila jej a smějíc se s uszlzenýma očima, chlácholila jej a šeptala mu o svém štěstí. Odpoledne téhož dne dověděl se jemnostpán, co ráno Zdenku potkalo. Často, když šel na procházku, stavíval se u Kuklových a bral je s sebou ven do poli. Byl jim stále otcem, a byly-li pro ně zavřeny dvěře ve Stračině, ve faře retečské byly otevřeny dokořán.

Také dnes šel s nimi na procházku po silnici a pak je vedl do fary. Kukla prozradil, že Zdenka ráno plakala, a nebylo lze zapíratí. Jemnostpán se mračil, zatínal do rtů zuby, a chvílemi vyražel zvuky jakoby tajil smích.

„Komedie učiněná komedie. Ale taky se skončí. Nepřeji jim toho, ale oni si toho zaslouží. Jen co nový vystrkovský pán se na hospodaření vrchního podívá. Slyšel jsem, že je to pán velmi přísný a netrpí u svých úředníků přehmatů. Už z toho je to vidět, že nedovolil vrchnímu, aby za ním jel. Povádal mi tuhle důchodní, že na dopis vrchního odpověděl, aby neutrácel času a nemařil peněz. Svého pána prý znáti nemusí, a pán jeho také ne. Když bude dobře hospodařit, bude prý mu vrchní milým, kdyby byl třeba mrzákem.“

Jemnostpán se vesele zasmál a zamnul si ruce.

„To asi panu švakrovi milé nebude,“ podotkla Zdenka.

„Holečku, ono mu časem nebude všelicos milé. Začal na panství různé opravy, které se neosvědčily. Vyházel hodně peněz za různé stroje, s kterými v této krajině ničeho nepořídí, a jakmile majetník pozná, že mu panství místo užitku nese škodu, bude po slávě a důvěře. Možná, že by byl potom rád, kdyby byl učitelem.“

Zdenka nepřála vrchnímu nic zlého, ale přece se neubránila lidské křehkosti, přejíc mu, aby jeho pýcha byla zkrocena. A dočkala se toho záhy.

Ve Vystrkovském dvoře obdrželi jednoho dne rozkaz, aby nazejtří byl povoz pana vrchního poslán na nejbližší, asi dvě hodiny vzdálenou železniční stanicí, a aby v záмку byla připravena ložnice pro majetníka panství.

Zpráva ta způsobila právě pobouření. Vrchní, jenž byl už od prodeje naplněn neblahým tušením a lekal se, jak nová vrchnost si bude počínati, ztratil nyní zcela odvalu. Běhal po dvoře, rozeslal do ostatních dvorů posly se zprávou, aby bylo vše uklizeno a pak v kanceláři uchystal všechno k přijetí nového pána, jehož osobně neznal.

Také on slyšel už všelicos vypravovati o jeho přisnosti a tušil, že teď nachází rozhodná chvíle. Udrží své dosavadní postavení, nebo neudrží? Kdyby snad neudržel, je po něm veta. Ovšem, před nouzí je chráněn, žena dosud nepřinesla věna, ale než by našel nového místa, bylo by snad věno stráveno, a pak nastává trpká cesta na nějaké podřízené místo.

Napřed chtěl sehnati nějaké slavnostní uvítání. Ale rozmyslil si to jinak. Bude dělati šetrného. Jídla doma sotva se dotkl, a Julinka dnes se svým mazlením nepochodila. Chtěla se na muže hněvati, avšak z jeho ubledlého a ustaraného vzezření vyčetla, že se dnes jedná o něco mnohem důležitějšího. Poprvé pocítila strach, a připadlo jí, že by mohla býti se své výše svržena. Zapomněla plisniti služky a nerozkríkla se na šafárku, když k ní s jakýmsi vzkázáním od muže přišla a nepolíbila jí ruky.

Vůbec toho dne byl pan vrchní i jeho paní velmi zdvořilí jak k čeláde, tak k podřízeným úředníkům.

Jen v konírně pohádal se Štěch s panským kočím, Martinem.

(Pokr.)

Divadlo a umění.

Z hlediště Národního divadla.
Bezectní. Drama v třech jednáních od Gerolama Rovetty.

První moderní drama v této saisoně divadelní. Sama divadelní kancelář již předem drama toto jako moderní svému posluchačstvu ohlašovala. V čem tato modernost? A v čem se liší moderní drama od dramatu „starého“? Nevěra manželská, která první díl tohoto dramatu vyplňuje, přestala zajisté býti již látkou moderní tvorby dramatické. Vždyť staří mistři francouzského dramatu se Sardouem v čele tento motiv věru až do omrzelosti již zopáčili a proklepali. A zpronevěření peněz, defraudace bankovního úředníka, toť rovněž všední motiv v životě smrtelníků od těch dob, co bankovní závody — dík moder-

nímu kapitalismu!! — se rozmohly a za úředníky ustanoveny osoby, které mnoho peněz v tresoiru pokladním vidí, ale při tom všem almužensky placeny jsou. Útěk takého individua jest rovněž věcí až příliš známou a všední!

Ve volbě látky rozdíl mezi starým a moderním dramatem až v poslední řadě sluší hledati. Dramatická konstrukce a vytvoření padá tu nejvíce na váhu. Starým dramatikům šlo o sestavení napjatých situací, o konflikty zevnější, ať již vniterné povaze jednajících osob odpovídaly čili nic. „Jste machři situací a žádní psychologové, umělci duchem,“ volá mladá generace za svými dramatickými předchůdci.

Moderní spisovatelé přibližují především k psychologické stránce dramatu:

„Sondují duše.“ Pohrdají vnějšími efekty, nenechávají též zpravidla vraždit své hrdiny na jevišti, ale za kulisami. Chtí být umělci, při nichž vniterná stránka osob na prkna postavených převládá a ne machří situac a routineí divadelního jongleurství.

Repraesentanty moderního dramatismu jsou Maeterlinck, Ibsen, Hauptmann, Garborg, Halbe a j. Rovettovo drama v tomto smyslu jen do jisté míry jest „moderní.“ Jen na hrdinovi jeho Morettim jest psychologická drobnomalba pečlivě provedena. Jen na něm okázáno, jak ten poctivý a čestný muž, přísně odsuzující každou nepoctivost, volající: „Raději bych si nechal ruku useknout, než bych sáhl na cizí majetek“ duševně lehkomyšlností a nevěrou ženy své zničen, v slabé chvíli se zapotácí a na cizí majetek sáhá. A klesnuv jednou, nemá více té síly k poctivosti opět se vrátiti. A mravně naučení, z jednání jeho vyplývající? „Kdo stojíš, hled a bys nepadl.“ „Nesuď a nebudeš souzen.“

Tim však, že s obzvláštní zálibou líčí nám autor rozrušující scény, kde Moretti manželku svoji, z nevěry usvědčenou rdousí a škrtí, po podloze smývá a z ní vyznání vynucuje, patrně, že nepohrdá nikterak efekty starého dramatu Sardouovského. Hlavně jednání druhé svou brutálností dramatickou vás rozčiluje. Je vám věrn až lito toho lehkomyšlného sice, ale útlého stvoření. Bojíte se že pod rukama bestie, v Morettim oživlé, každou chvíli dokoná. Půl hodiny tak s chuděrkou zacházet na jevišti, toť jest až příliš mnoho na ni, a příliš mnoho i pro diváka.

Ale ona nesmí umřít! Jinak by poslední akt musil odehrát nešťastný Moretti sám. Neměl by s kým se loučit, když jako defraudant prchá do ciziny.

A celkový dojem dramatu? Jdete z divadla s těžkou hlavou. Jste rádi, že z toho dusného ovzduší dramatického dostali jste se ven. Rovettovým dramatem Národní divadlo podalo nám sice ukázkou moderní tvorby, ale jinak na váze umělecké nepřidalo sobě tím ani nejmenšího.

Soud lásky. Veselohra ve třech jednáních od J. a r. V r c h l i c k é h o. Nevíme, z jakých ohledů nově studována jedna ze slabších dramatických prací

J. Vrchlického. Dramatická limonáda pro zamilované mladé lidi! A to mlhavé ovzduší troubadourského romantismu, kde prý každý se svým problemem srdečným spěchal ke koncilu žen, aby na soud jejich rozumu svou při nesl a výrok, z něhož nebylo odvolání, z jich úst pokorně přijal.

Jak jest to vše nám daleké! A osud těch lidiček, kteří tam o lásce ideální tak nevínoounce hovoří, ale hned zase potají za noci v zahradě se scházejí, tak ukrutně jest nám lhostejný! Aby jaksi historické pozadí hry bylo uchováno, musí pomoci sám Petrarka se svojí Laurou. Myslím, že by p. autorovi se nepoděkoval, že ho jako epistodistu z hrobu ven na scénu vytáhl.

Veselohra znovu dvakráte se dávala a hned zase zapadla v archiv mrtvé narozených děl p. Vrchlického. Jako knihovní drama necháme si ještě pro krásnou dikci „Soud lásky“ líbiti, ale pro prkna jak jest to nedokrevné a nepoutavé! Proč se raději nenastuduje některá klassická veselohra Calderonova neb Lope de Vegy? Ale pro ně není porozumění. U posluchačstva snad? Nikoli. To je s pravou pochoutkou přijímá. Ale u těch, kteří sestavují divadelní menu.

Bez lásky. Drama o třech jednáních. Napsal J a n L a d e c k ý. Již se skoro bojíme, že když divadelní kancelář některou práci jako „moderní“ napřed ohlásí, bude to znamenati asi tolik, jako: „Máš-li lepší, ušlechtilejší názory o životě, nechoď si je do divadla kaziti.“ Reklama stane se pro všechny, kteří vyšší cíle sledují, výstrahou. Jak jest to neskonale ubohé od sl. správy, že o dramate p. Ladeckého do světa hlásá, „že se těšilo všestrannému uznání kritiky.“ Tak si slavné fideletství, na kolik si dobrou reputaci dovedlo udržeti, samo nejvíce škodí. Neboť, kdo sleduje referáty divadelní, dočel se, že drama p. Ladeckého všude tam, kam ohledy kamaraderie nesáhaly, nabylo naprostého, ba nemilosrdného, příkrého odsouzení.

Práce p. Ladeckého má asi tolik nároků na jméno: drama, jako tučnější, vypestřená lokálka začínající slovy: „Drama manželské.“ Jest to vždy zpronevěra a smrt nevinného. Vinník, ach ten se má rád, ten si neublíží.

Pan Ladecký ukazuje nám obvodního lékaře Nováka, který bez lásky pojav za choť Boženu, která mu práci rukou svých k diplomu kdysi pomohla, za jejími zády mlukuje se s její sestřenicí — Karlou. Jest-li v tom co tragického, jest to: že Božena sama nasadila hada do své domácnosti, vzavši opuštěnou Karlu k sobě, a nyní musí pykati i za svoji lásku k ničemnému choti i za svoji dobrotu ke Karle. Všichni ti tři jsou kresleni však příliš mlhovitě, bez ostrých kontur a jasné charakteristiky. Ale chceme býti spravedliví. Pan Ladecký v episodických osobách byl tu šťastnější, než v osobách hlavních. Figurka pí. správcové Kasalické, Uriášky na venkově, a rolníka Slaby ukazuje, že někdy v detailech umí dobře odpozorovati skutečnost. Snad by mohl v šťastnější chvíli postaviti na prkna slušnější veselohru z maloměstského života nežli toto „moderní drama“. Vždyť celková konstrukce a střih rozbahněného dramatu jest tu pod všechno niveau tvorby umělecké. Abych pak i konce dramatu vzpomněl, dodávám, že krátkozraká i skoro nedoslýchající Božena, — nechcíc ani viděti ani slyšeti, co si pomalu již celé městečko povídá — v posledni scéně se otráví. Čím?... Nejspíše vlastní úlohou. — k.

Druhá výstava spolku „Manes“. Za několik dní ustoupí výstava „Manesu“ výstavě vánoční, a tak bude nám dopřáno, místo Kuby vidět Libšera, a na místě Zdeňky Braunerové něco od Jansy. Budeme vzpomínat na „Manesáky“. Rádi vidíme jejich plakát, jenž na nárožích Pražských oznamuje jejich výstavu. Jsou svoji. Vybočili ze starobylých kolejí — někteří vybočují teprve, a jdou za svým uměleckým temperamentem — a nepřestřelují. Práci na výstavce není mnoho, asi 75 počtem, ale potěší. Vychovají asi obecenstvo vnímavější pro umění moderní, aniž mu způsobí bolest, když bude musit uznati, že lepophlazené krajinky „našich předních krajinářů“ jsou sice pěkné krajinky — a nic více.

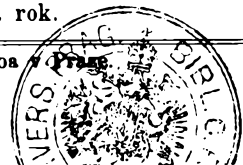
Takový most, přechod, lehký a přece mohutný a úchvatný postavil p. Slavíček. Práví o něm sice i kollegové, že jeho umění značí obrat v českém krajinářství, ale myslíme jen potud, pokud

je oním mostem V p. Kubovi (viz jeho „cihelnu v lese“) a slečně Braunerové („v šeru“) vidíme více — ač ovšem není tu samorostlosti specificky české. Nejmeně chutné jest p. Jelinkovo „měsíc vychází“. Pravda, i tak vychází měsíc, a tehdy působí v nás pocit tiché grandiosnosti, ale z obrazu to na nás nespadne — a tak vidíme jen malovanou vodu, rákosí, oblohu a měsíc.

Než nechceme tak psáti zde o obrazech. P. Wiesnerův plakát slibuje zastoupenou na výstavce skulpturu a dekorativní, umělecký průmysl. Zastoupen je pí. Bondovou, jež vystavuje „vlys“ a „plentu“. Plenta... plenta, v Mníchově se mnoho takhle maluje v uměleckých závodech, třebaš připouštíme, ne vždy s tak jemně laděným akkordem barev. Rám plenty působí tvrdě.

Pan Sucharda vystavil dekorativní nápad pro dům hyperproducenta. Ironie v slově, těžká vážnost v pojetí, virtuosnost v provedení. Nádoby, malované Annou Krostovou, nás ihned získaly. I ta popelníčka, která jediná kromě džbánů má místo, s něhož divák je viditelná. Pro to odvětví průmyslu je nutně třeba umělce, aby to byl průmysl umělecký. Věci, které až posud v obchodě přicházejí — i v sklářském ač ne tou měrou — člověka odpuzují. Těšíme se, až opět shledáme se s novými předměty, vyššími z rukou tak duchaplných. A pak je tu Bilek. Mistr Bilek! Jeho do dřeva řezaná studie ke Kristu ve velikých rozměrech nutí nás k rozjímání. Ta stažená a strhaná tvář Ukřižovaného, tvář, hlava, v jichž žilách a cévách není už krve, naučí nás rozjímati, spatříme-li ji jen jednou. A jiným výkřikem, jiným kázáním na stejné motto „bolestného obětování spasitelského“, je elegantní, ale srdce rozrývající: „Orba“ (reprodukovaná dvojité v Bílkových „Modlitbách.“ nákladem „Nov. Života“). Jest to pláč Jeremiášův ve dřevě!

Vycházíme ze salonu Topičova kol perokreseb Kotěrových. Kotěra! Jaký velikán poeta v architektuře! Jeho viodukt reprodukován ve vídeňském „Ver Sacrum“ trhl mnou. He! Nová budoucnost. Utíkejte se ke Kotěrovi, kdož projektujete veřejné stavby. Chtěli bychom vidět Kotěrův most v Praze. Škoda, že zas až za rok.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrosově ulici, kamž předplatné budiž zasláno. — Redaktor: Václav Kotrba.

Sjezd francouzských katolíkův.

×× Francouzští katolíci, různíci se ve 4 strany — katolíci pure et simple, royalisty, křesťanské demokraty a liberální katolíky —, sešli se letos na sjezdě, který od 27. listopadu potrvál do 5. prosince, jsa velmi hojně navštíven. Připomenouti dlužno, že časem, hlavně při volbách, bývá veliké napjetí mezi jednotlivými stranami katolickými. Kardinál Richard zahájil sjezd dne 27. listopadu bohoslužbou (Veni creator) v chrámě Panny Marie Vítězné, kde vždy za své návštěvy v Paříži pobyla zvěčnělá císařová i králová Alžběta.

Dne 28. listopadu byla generální schůze a schůze sekcí pro náboženská díla a pro tisk. — Sekce pro tisk probírala přítomný stav katolického tisku a po dlouhém i živém rozhovoru skončila resolučí, aby utvořena byla *liga*, jejížto členové zavázáni jsou: špatné časopisy nečísti a odstraňovati všude, kde mají vliv, v kavárnách a hostincích dobré časopisy žádati a inseráty své uveřejňovati jedině v katolických časopisech. — Sekce pro díla náboženská zabývala se známou záповědí církevních průvodů se strany vlády a zavedením jednotného katechismu. Po té probírány byly ještě následující předměty: Apoštolát modlitby, missie na venkově a arcí bratrstvo Nanebevzetí N. M. P., založené při kostele sv. Athanasia v Cařihradě. Samé opravdu vděčné věci. — Generální schůze večerní (v zeměpisném sale) zahájena byla věcnou řečí msgr. Le Roy o katolickém životě missijním. (Roku 1789. bylo pouze 300 katolických misijnářův, kdežto nyní ve 430 diecésích a apoštolských vikariátech jest na 80.000 mužův a žen, činných při šíření Kristovy víry.) Marolles, předseda spolku katolických publicistů, mluvil pak o katolickém tisku. V Paříži jest 31, v zemi mimo hlavní město 530 katolických orgánův. Končil živým apelem k hojnému vstupování do „*ligy*“.

Dne 29. listopadu rokovaly tři odbory: prvé dva již vzpomenuté a vedle toho ještě sekce pro spojení katolické práce, jež učinila praktický a účelný návrh, aby v každém místě byl zřízen výkonný výbor. — Odbor tiskový jednal o organisování a vzdělání mladých lidí za řečníky pro porady a schůze, kdežto sekce pro náboženská díla věnovala pozornost svou jednak národnímu slibu (Montmartro), jednak basile Panny Orleánské.

Den 30. listopadu věnován byl svobodnému zednářství a otázkám průmyslovým. Odbor pro svobodné zednářství probíral nejprve zprávu ústředního spolku protizednářského v Římě, načež líčen byl stav zednářstva ve Francii za nynější doby. Lehce psanými a přístupnými brožurami věc se uvede v širokou známost. Sjezd posvětil též velmi důkladně na zednářstvo v politickém směru, čehož se někdy u nás, jak náleží, nedbá. Povšimnuto si zároveň výsledků v boji na tomto poli docílených. Usneseno, doporučiti, aby se ve kněžských seminářích svobodné zednářství studovalo, jakož i aby vydatně byl podporován protizednářský list „La France-Maçonnerie demasquée“ — Odbor živnostenský probral podrobně obchod vůbec, poměr zaměstnavatele i zaměstnaného a jmenovitě ústavy učenické; po té jednáno o projektu assekuračním, jehožto členové by spolu byli i pojištěnými i akcionáři. Na konec přednesena byla zpráva o německém průmyslu. — V generální schůzi po biskupu z Lutichu, jenž, zmíniv se stručně o dějinách eucharistických sjezdů, zval francouzské katolíky k nejbližšímu eucharistickému sjezdu do Lourdes, promluvena byla pěkná i sytá řeč o svobodném zednářství. Schůze byla přeplněna.

Celý 1. prosinec zabralo i vyplnilo pouze jednání o škole a vyučování ve vyšších školách, a to jak ve schůzích odborových tak i v generálním shromáždění večer.

O národních školách rokováno bylo dne 2. prosince. Usneseno bylo, pečovati o vzdělání světských učitelů katolických, kteří by tam byli ustanovováni, kde není možno zříditi konfessijní školu. Všechny školy, katolickými bratřími založené a řízené, účastní se pařížské výstavy světové roku 1900. Odpoledne v jednání bylo pokračováno; schůze byla neobyčejně animovaná. Především živě bylo protestováno proti světským učitelům, již pod rouškou neutrality svádějí ditky sobě svěřené, k bezbožectví. Dále trpce si do toho bylo stěžováno, že chudé ditky, dané na výchov a výživu, dostávají se do světských škol, i usneseno, zříditi komitét právníký, který by ve vzpomenuté právě příčině zjednal nápravu a změnu. — Téhož dne i zemědělský odbor měl 2 schůze. Uvažováno bylo mimo jiné o zemědělském školství, raiffeisenovkách a školách hospodyňských. — Ve večerní schůzi generální byl frenetickým potleskem odměňován i přerušován P. Le Doré, který jmenem 180 tisíc bratrů protestoval proti znásilňování kongregací, jež starají se o 2½ millionů chudých dítek, chudásv a nemocných. Professor Margerie (z university v Lille) mluvil o naprosté potřebě katolických universit. Schůze zakončila pěknou řečí o spolku katolických zřízenců železničních.

Dne 3. prosince nebylo vůbec sekčních schůzí. Celý den byl věnován katolické akci. Konány dvě plenární schůze, při nichž se jednotlivé strany sestřetly v prudkém boji; každá chtěla uplatniti své náhledy a zkušenosti. Odehrály se bouřlivé scény, a kdo ví, jak by se byla věc toho dne skončila, kdyby byl abbé Garnier nebyl šťastným způsobem zasáhl do vřavy, učiniv návrh na přijetí a schválení této resoluce: „Shromáždění na katolickém sjezdě r. 1898 znova připojují se ku federaci z roku 1897, děkující komitétu, kterým jim bylo umožněno, aby se sešli, sebe hajili a svá práva vzájemně zastávali. Prosí, aby katolická organisace po celé Francii se šířila a podporovala.“ K federaci patří nyní sedm skupin, které politicky různí se jen ve tři tábory, totiž: křesťanské demokraty, liberální katolíky a čisté katolíky; všechny v tom za

jedno jsou, šetřiti a dbáti pokynů sv. Otce. — Ježto rozbouřené myslí byly tak uklidněny, konána večerní generální schůze v opětném pořádku a klidu. Msgr. Péchenard vyzývá Francouze k hojně účasti při slavnostech, jež pořádány na sklouku tohoto století na důstojné uctění našeho Spasitele, a to:

- a) dne 8. prosince 1898 v Lourdes,
- b) roku 1899. v Jerusalemě,
- c) roku 1900 v Lorettě a
- d) v roce 1901 v Římě.

Potom mluvil prof. Braun z Löwena (v Belgii) o výsledcích námahy a práce katolických Belgičanů. Vzpomenuto pak ještě duchovních cvičení pro muže, a učiněn návrh na marianský sjezd.

Dne 4. prosince sjezd ukončen. O 9. hodině sloužil kardinál Richard mši svatou v Montmartre, po níž měl k účastníkům sjezdu promluvu, již shrnul v těchto málo slov: křesťansky myslet, křesťansky mluvit a křesťansky jednat! — O 2. hodině odpolední konána byla schůze závěreční, při níž chefredaktor časopisu „La Croix“ mluvil o poutech kajících do svaté země; vicomte de Domo protestoval proti násilnostem, páchaným na sv. Stolicí, a doporučoval svatopetrský haléř; dr. Boissarie ukončil řadu řečí úvahou o zázracích v Lourdes. Shromáždění zapělo marianskou píseň. Předseda sjezdu, hrabě Karel de Nicolay, zval přítomné k závěreční bohoslužbě v chrámě Panny Marie Vítězné, čím sjezd francouzských katolíků byl ukončen.

Končice stručné tyto řádky, z hloubi duše přejeme, aby sjezd přinesl hojně dobra i Francii i katolíkům!

Hospodářský význam rakousko-uherského pobřeží.

Oester.-Ungar.-Revue přináší pozoruhodný článek o významu pobřeží našeho pro vývoj hospodářství a průmyslu, že neváháme s čtenářstvem svým aspoň v podstatě jej sdělit.

Všecky skorem státy hlavně Francie, Anglie, Rusko a Německo hledají osady na východě, rozmnožují loďstvo, čímž přirozeně také pozornost i u nás obracejí k pobřeží Adriatického moře. U nás pomalu lze sledovati přechod od hospodářství k průmyslu, jenž se však nedostává dosti míst odbytu, čímž nastává nám úloha chopiti se obchodní politiky ve velkém slohu.

Za východiště této politiky považuje autor pobřeží domácí, jež sprostředkuje také styk se zámořím, které však, ač v obchodě vnitřním dobré služby koná, není přece řádně oceněno.

Autor dokazuje, že veliká část národního jmění v říši jest již vázána na pobřeží, zvláště průmysl se vyvinul v Terstě a Rjece, což zvláště jasně dovozují data statistická. V letech osmdesátých bylo v Terstě investováno kapitálu as 40 millionů zl., kdežto nyní počítati lze na podniky průmyslové 21·5 milionu, na společnosti námořské 57·2 milionu, kterýžto obnos se značně zvětší, připočteme-li cenu surovin, kterou těžko lze řádně stanovit. V Terstě

jest nyní 7 továren na stroje, 5 továren na výrobky z těsta, 3 továrny na papír, lanová, mýdlo a étherické oleje, 2 mlýny, pivovary, továrny na čokoládu a usně, dále továrna na asfalt, lihovar (k výrobě koňaku), na přípravky kávové, ceresin, k přípravě drogů, octárna, plynárna, továrna na korky, linoleum, likéry, konzervy, kartonáže, sodovky, svíčky, biscuits, pak jiné závody jako vysoké pece, koňská dráha, Lloydovy arsenál atd.

Rakouský Lloyd jest doposud největší dopravní a obchodní podnik rakouský. Roku 1897 měl 70 parníků v ceně 15,929.250 zl. Po dlouhé stagnaci počíná Lloyd díky státní subvenci zase rozkvétati, což poznati lze z čistého výtěžku, jenž čítal r. 1896 jen 250.072 zl. kdežto v roce loňském 402.394 zl.

Co se týče kapitálů obchodních, nelze je ani přibližně určit, protože se nedostává veškerých dat statistických. Dle statistiky Terstského obchodu, již v roce 1896 vydala obchodní komora tamější, obnášel 640,969.288 zl., kterýžto obnos se jistě roku loňského značně zvětšil.

Doprava lodní vykazuje tato data:

Do Terstu	r. 1887		r. 1896	
	připlulo	odplulo	připlulo	odplulo
plachtových lodí	4369,	4450,	3127,	3172
parníků	" 3664,	" 3678.	" 5607,	" 5601
úhrnem	" 8033,	" 8128,	" 8734,	" 8773
obsahujících tun nákladu	1,384.877	1,393.524	1,750.888	1,885.707

Zvětšil se totiž dovoz i vývoz kávy, fiků, jižního ovoce, rýže, oleje, líhu, vína, petroleje, kamence, cihel, tkanin, železa, dřeva, uhlí atd.

Zvláště patrný jest vzrůst významu pobřeží našeho na dopravě osobní i zavazadel na pobřeží samém. Rakouský Lloyd, jenž dříve byl jediným dopravním prostředkem pobřežním, dopravil r. 1887 na pobřeží 97 971 cestujících, r. 1891 129.153 osob, r. 1895 82.659 osob. Avšak to snížení vysvětluje se tím, že vznikly dopravní podniky jiné, tak uhersko-chorvátská paroplavební společnost, pak společnost Topič & Rismondo, která dopraví ročně 24.000 osob, pak podnikatelství Ragusea, které dopraví 20.000 osob. Lze tedy z toho souditi, že se počet cestujících během desítiletí zdvojnásobil.

Podobně stoupla doprava zboží.

Roku 1885 přivezeno z Rakouska do rakouských přístavů pod vlajkou rakouskou 247.216 tun, vyvezeno do Rakouska 784.751 tun.

Roku 1895 zvýšily se obnosy na 316.630 tun a 825.992 tun.

Podobně stavba lodí se zvětšila. Odpočteme-li stavby vojenských lodí námořních, vystavělo se v loděnicích rakouských r. 1888 16 velkých plachtovních lodí, 169 plachtovních lodí pobřežních a 5 parníků v úhrnné nosnosti 2.587 tun a ceně 359.015 zl. Naproti tomu vystavěno r. 1897 12 velkých lodí plachtovních, 350 pobřežních, 7 parníků v nosnosti úhrnné 10.099 tun a ceně 2,265.526. Většina lodí vystavěna byla v Istrii.

Po Terstě jest nejdůležitějším přístavem naším Split (Spalato), který spojením železničním s Bosnou a Hercegovinou brzy značně rozkvetne. Tam jeví se pohyb loďstva takto:

Plachtových lodí	r. 1886	948 s 22.285 tunami,
	r. 1895	927 s 20.462 tunami.
Parníků	r. 1886	1091 s 279.108 tunami,
	r. 1895	2171 s 546.229 tunami.

Plachtových lodí dle toho ubývá, ale u parníků shledáváme počet dvojnásobný.

Počet obratu zboží v r. 1895 zvětšil se o 7160 tun, což lze vysvětliti větším dovozem a vývozem kukuřice, mouky, piva, lihu, tkanin, výrobků železářských, ze dřeva, chemikálií, oleje, vína, dobytka i ovoce.

Stanice Metkovič v Dalmatsku, ležící na řece Neretvě, před několika lety upravená, vykazuje tyto výsledky plavební:

Plachetních lodí r. 1886	86 s	3298 tunami,
	r. 1895	85 s 2999 tunami.

Parníků . . . r. 1886	495 s	48 939 tunami,
	r. 1895	707 s 89 565 tunami.

Z toho patrně, že doprava parníků značně stoupla, jakož dokazuje i výkaz statistický terstské bursy, jenž páčil obrat r. 1890 na 7843 tun, kdežto r. 1895 na 37.859 tun, to jest obnos čtvernásobný.

Z loděnic největší jest „Stabilimento tecnico triestino“, v níž zaměstnáno na 2200 dělníků, která má základního kapitálu 3,000.000 zl.

O ostatních loděnicích není přesných dat, na istrijské loděnice připadá asi 307 dělníků a kapitál 201.500 zl.

Méně potěšitelný jest vývoj loďstva obchodního na rakouském pobřeží. Vývoz děje se nejvíce parníky. U nás sice plachtoví obchodního ubývá, ale parníků stejně nepřibývá.

Rakousko mělo pro daleké plavby parníků	95,	plach. lodí	47,	159.031 tun,
velkých pobřežních plavidel	„	21,	plach. lodí	26,
malých pobřežních plavidel	„	63,	plach. lodí	1453,
rybářských lodic	3.147.			21.686 tun

Mužstvo na tomto loďstvu čítalo 7 835 osob, na rybářských lodích 32.082 hlav.

V závodech průmyslových na pobřeží zaměstnáno celkem as 60.000 osob.

Jak patrně, jest hlavním zaměstnáním na našem pobřeží rybářství, které se také při veliké rybnatosti našeho pobřeží utěšeně vzrůstá a při účelném pěstění značně může přispěti k blahobytu.

Roku 1897 zabývalo se rybářstvím dle výkazů statistických 12.133 rybářů, jichž lodi měly cenu 605.368 zl., a náradí 1,338.400 zl.

Před 15 lety vytěženo hrubého zisku 1.95 milionů, vloni 2.4 miliony.

Nejdůležitějším odborem našeho rybářství jest lov sledí (ančoviček); od r. 1891—95 vydal lov ten ročně v Istrii a Dalmacii 2.4 miliony kg. v ceně 642.300 zl., ančoviček 296.000 kg. v ceně 73.600 zl.

Účelným pěstováním ústřic na našem pobřeží lze mnoho získati. Doposud se lov ústřic zvýšil ze 476.000 na 705.500 kusů v ceně 15.000 zl. Vzrůst tohoto odvětví rybářství lze očekávati tím spíše, ježto ústřice naše vynikají lácí a chutností, tak že i pařížští labužníci je objednávají.

Vzrůstem rybolovu vzrůstá též i průmysl kouservování jejich. Továren na konzervy jest již na našem pobřeží 17, v nichž vyrobeno v pěti letech od 1892—96 celkem za 6,886.397 zl. rybích konserv, a to:

ryb nasolených	1,465.001 kg.
v oleji krabiček	2,578.755 kg.
marinovaných úbořů	174.783 kg.

Výrobu soli v solivárnách na rakouském pobřeží provozují většinou soukromníci. Průměrná roční výroba obnáší v Kopru (Capo d'Istria) 80.000 metr. centů, v Pazinu 250.000, na dalmatských ostrovech Pago a Arbe 75 000. Úhrnná cena vyrobené soli r. 1897 byla 1,709 000 zl. Při výrobě zaměstnáno bylo 2.600 osob.

Také lázně přímořské mají význam národohospodářský, neboť veliké obnosy, které dříve unikaly do ciziny, zůstávají nyní v říši. Stojí tu v popředí rozkošná „Opatije“, v níž zřízeno veliké množství hotelů, dopravních prostředků atd., čímž opět investován domácí kapital.

Vinařství na našem pobřeží utrpělo fyloxerou a také celními ustanoveními italskými. V Dalmacii kleslo vinařství v r. 1896 na 1,354.980 hl. proti 1,389.823 před dvaceti lety (r. 1876), za to v Istrii stoupl v tomto čase z 143.433 hl na 274.754 hl. Hůře jest na tom výroba oleje, jemuž výborné oleje z Gorice a jižního Tyrolska soutěží.

V Istrii vyrobeno oleje 15.544 (r. 1876) metr. centů a 19.300 (r. 1896); za to v Dalmacii klesla výroba z 245 500 metr. centů (r. 1876) na 113.895 metr. centů (r. 1896). Proto se snaží ministerstvo orby povzbuditi opět toto odvětví podporami a jinými prostředky. Za to stoupl pěstování tabáku a kopretin. Tabáku vypěstováno roku 1876 jen 1.353 metr. centů, kdežto roku 1896 11. 985 centů.

Rjeka čítala před 30 lety jen 16.000 obyvatelů; dovoz 6·2 milionu, vývoz 5·5 milionu.

Také spojení parníkové, průmyslové podniky atd. byly tam v počátcích.

Za to však již roku 1880 obnášel roční obrat 29.7 milionů a roku 1896 docela 93,725.745 zl.

Roku 1896 dosáhla doprava v Rjece této výše:

připlulo 4665 parníků	o 1,004.613 tunách,
· 2491 lodí plach.	o 108.902 tunách,
odplulo 4654 parníků	o 997.425 tunách,
2457 lodí plach.	o 109.840 tunách.

Jisté již z těchto statistických přehledů patrný jest význam pobřeží našeho.

Povázíme-li, jakého rozvoje tato pobřeží, obývaná většinou našimi jihoslovanskými bratřími, jsou schopna, že vlastně vývoz po vodě u nás byl doposud zanedbáván, poznáme, jaké výhody vplynuly by při obratném počínání také našemu obchodu a průmyslu z rozkvětu rakouského přímoří.

V. M.

O významu Jana Val. Jirsíka

přednesl dne 20. listopadu 1898 při oslavě stoletých narozenin jeho literární sekci družstva „Vlast“

Václav Müller, gymnasiální professor,

(Dokončení.)

Pro Budějovice a český jih byl příchod biskupa Jirsíka vlastně dnem vzkříšení. Od jeho nastolení vzrůstal se český živel v Budějovicích a jen jemu možno zásluhu toho přičísti, že odolali Čechové na jihu a zvláště v Budějovicích mocnému živelu německému, který za éry liberalismu užíval všech prostředků, aby potlačil značnou většinu českou.

Jeden židovský list nazval Jirsíka v nekrologu biskupem eminentně českým; tím také byl, ale v pravém slova smyslu. U něho nebylo vlastenectví pouhá frása, u něho bylo posvěceno křesťanskými zásadami. U něho nebylo vlastenectví hrubé násilí k druhému, ale vzájemná láska všech, spojených pod jediným žezlem Kristovým.

Proto také Jirsík háje Čechy, neutiskoval Němce. on žádal pro ty, kteří byli zkracováni, pouhé právo přirozené, neubližuje druhým. Klassickým toho dokladem jsou vlastní jeho slova. Hned v prvním jeho listě pastýřském čteme tato památná slova: „V milé vlasti naší bydlí dvojí národ, bydlí Čechové a Němci. Boží prozřetelnost vykázala jedněm i druhým vedle sebe společné stánky. A že tak usoudil Hospodin Bůh náš, velí tudíž i káže, abychom milujeme se vespolek, ve svornosti a pokoji bratr bratra snášeli. — Nenadsazujte jedné národnosti nad druhou. — Nechtějte se pro národnost svářiti. Milujte národ svůj, miluj Čech i Němec jazyk svůj. Hoden jest národ, z kterého jsme posli, bychom jej milovali, a jazyk, kterýmž nás matka učila se modliti k Bohu, hoden jest, abychom si ho vážili.“

V pravdě zlatá slova, v pravdě apoštolská, která by zasluhovala, aby na paměť uvedena byla oběma národům. Jirsík volal k svornosti a lásce vzájemné mezi národy, mezi bratry, jeho slova ozvěnou byla slov básníkůvých:

Sváru chraň se, věrný Čechu,
k svorné práci ducha tuž
a nebesům na potěchu
v lásce s bratry rodu služ!

(V. Štulc.)

Sotva Jirsík do Budějovic přišel, poznal dobře, komu potřebí pomoci, komu potřebí ochrany. On dobře prohlédl, komu děje se krivda, a proto ujal se těch, jimž pomáhati velel mu božský mistr sám a kázal vznešený úřad.

Těžce pocituje nedostatek kněžstva založil Jirsík nejdříve studentský seminář r. 1854, aby jinoši obou národností pod dohlídkou dobrých vychovatelů k pilnosti a bohubíbě mravnosti vedení a od nebezpečí mladého věku ochráněni byli. Seminář měl býti štěpníci budoucího kněžstva, byl však zároveň semenem, z něhož národu našemu vyšlo požehnání. Doposud musili totiž chovanci studovati na německém gymnasiu, na němž počet žactva dostoupil r. 1863 nebývalé výše 480 žáků (269 Čechů, 211 Němců). Bylo potřebí ústavu českého. — Zástupcové národa českého na sněmu zemském domáhali se ho. Bylo však ustanoveno, že ústav Budějovický má býti utraquistický. Ale brzo přestalo vyučování některým předmětům jazykem českým a ústav Budějovický zůstal německým. —

Tu teprve české kruhy spoléhající na pomoc vlasteneckého biskupa svého, žádali o gymnasium české. Přese všechnu nepřízeň a úklady nepřátel, byla r. 1863 otevřena při německém gymnasiu poboční třída česká, tak že do r. 1866 bylo celé nižší české gymnasium. Byl to dlouhý boj a Jirsík byl v něm strážným andělem.

Radost z úspěchu tohoto neměla dlouhého trvání. Jirsík viděl, že české třídy jako pouhý přívěsek gymnasia německého nemohou prospívati a proto uvolil se, že poskytne vládě potřebné místnosti, přemění-li paralelky v samostatné gymnasium. Ale odpůrci nespali. Vyslovili se proti tomu, ba navrhli, aby gymnasium zřízeno bylo v jiném městě. A také skutečně počalo vyjednávání s Třeboní. Jirsík vida, že gymnasia českého jest jeho semináři nevyhnutelně třeba, neohroženě na to ukázal a oznámil, že jest ochoten splniti všechny podmínky, které slíbili Třeboňští, jen aby gymnasium Budějovicím bylo zachováno. Za tím účelem počal bez dlouhých okolků stavěti novou budovu pro gymnasium. Spoléhal na pomoc věrných věřících.

Pevné vůli, tužbě ušlechtilé
nerozdílné srdce žádosti,
rádo dává nebe dojit cíle

(*J. Kollár.*)

tanulo mu na mysli když odvážný krok ten učinil. A nezklamal se. Sotva se pověst o zamýšlené stavbě roznesla, povstal celý český jih, aby biskupu svému pomohl. Ze všech končin hrnuly se příspěvky, stavební materiál svážen se všech stran. Dne 23. března přijelo najednou 116 povozů s kamenem stavebním. Sotva dojel první vůz na staveniště, již tu byly vlastenecké paní a slečny a samy s nadšením skládaly kámen na dílo milovaného biskupa. Příkladu jejich následovali jiní. Nebylo tehdy dne, aby 60 až 100 povozů nepřivezlo stavivo,

Vida nadšení to a jsa o to žádán s mnoha stran, rozhodl se biskup Jirsík vystavěti při gymnasiu také kostel ku cti dědice země české a patrona svatého Václava, jehož jméno a štít měl bohumilému podniku celému býti ochranou.

Den 22. dubna, předvečer svátku sv. Vojtěcha, byl svátkem všem věrným Čechům. Položen tu základní kámen k budově i ke kostelu za nesmírného účastenství všeho okolí. Sám biskup promluvil. Pravil, že v 17 letech svého úřadu biskupského mnoho trpkých chvil zakusil, ale tento den považuje za náhradu a odměnu, kterou mu učinil sám Hospodin.

Vyloživ účel stavby a její vznik pravil, že rozum a zkušenost učí, že může česká mládež ve vědě prospívati jen ve škole, kde se jí vykládá v řeči srozumitelné, v přirozeném jazyku mateřském."

Stavba zdárně pokračovala. Ale nová rána stihla Jirsíka. Gymnasium nepovoleno a dano mu na vůli, aby zřídil si sám ústav soukromý, má-li ho potřebí.

Jirsík ani tu neotálel. Věděl, že pravda, pro niž pracuje jest na jeho straně, pro ni tedy bojoval.

Pokračuj a vytrvej!
pravda budiž prapor tvůj,
budoucnost jest nedohledná,
pravda věčná! důvěřuj!

(*El. Krásnohorská.*)

Tak zdálo se mu volati jeho svědomí. On vytrval a důvěřuje v pomoc Boží i lidí dobré vůle, rozhodl, že zřídí gymnasium celé.

Byl to těžký úkol, který biskup na sebe vzal, ale Bůh mu žehnal a ač sám mnohdy i hmotně strádal, přece vykonal úkol veliký. Založil ústav, který rozkvětem svým prospěl celému českému jihu.

Nechci dále zásluhy Jirsíkovy v ohledě národním líčiti. Byla by toho dlouhá řada.

Národ měl v něm jednoho z nejvěrnějších synů, jehož význam září doposud leskem neuhaslým. V tom pak vidím zvláštní význam Jirsíkův, že dal vzor pravého vlastenectví, které jediné může sloužiti půdě rodné a národu, z kterého jsme vyšli.

Právě doba, do níž působení velikého biskupa padá, zrodila národní chauvinismus, veliká slova, lesklé fráze, ale málo skutků. Jirsík byl naproti

tomu mužem činu, on dobře postřehl, že pouhá slova a potišťený papír, třeba sebe květnatějším slohem, nepomohou vlasti, kdyby se vlast ubohá v slovech a papíru topila. Jen čin vítězí.

A této účinné lásce k vlasti, která nehledá slov, nepotřebuje kadidla pochvaly, neshání se po potlesku a souhlasu množství, nýbrž jedná nezištně tam, kde spatřuje toho potřebu, té nás naučil a učí doposud Jirsík.

Velecténé shromáždění! Jirsík volá na nás slovy básníka:

„Bůh a vlast! to svaté heslo
v duši pojmi bratře můj,
byť i ve prach čelo kleslo,
i v prachu ty k heslu stůj!

(V. Štulc.)

Ano Jirsík ukazuje, že pravé vlastenectví kotví u víře, která je posvěcuje, kráší a silí, aby neupadlo v holé prospěchářské farisejství. Jest nám tedy ideálem katolika vlastence, což bych nazval vrcholem jeho významu.

Doposud metá se duchovenstvu katolickému a s ním i všem katolíkům ve tvář výtky a urážky nevlastenectví. Na to odpovídám: Podívejte se na Jirsíka, byl řádným biskupem, který Boha ctíl a Církev miloval, a nebyl snad vlastencem?

Jirsík sám více udělal pro vlast, než celá sdružení mužů, jimž se věhlas největší připisuje.

V témž roce, kdy Jirsík zemřel, byl povolán před soudnou stolicí Boží muž jiný z národa našeho, jehož žurnalistická a politická činnost velebena na výsost. Hrob zakryl jeho schránku tělesnou, a my dnes beze všeho hněvu, zášti a předpojatosti po patnácti letech můžeme souditi, kdo lepší cestu volil, aby vlasti prospěl, zda Jirsík či Barák.

* * *

Doufám a jsem pevně přesvědčen, že v nedlouhé době shromáždí nás všechny slavnost významná, totiž odhalení pomníku Jirsíkovi.

Velecténé shromáždění! Snad by někdo namítl, nač pomníku?

Ano vím, že Jirsík nepotřebuje pomníku z chladného kamene, protože má pomník nehynoucí v srdci každého katolika Čecha. Chram svato-Václavský v Budějovicích a budovy okolní hlasati budou i na dále světu, co pro církev, vlast a lidstvo učinil.

Ale soudím jinak. Jirsík jest ideálem kněze vlastence, který církev nezradil a vlasti nezapomněl. Muž takový zaslouží, aby postaven mu byl pomník, protože pohled v křidnou jeho tvář bude každému hlasati mír a pokoj. Bohužel jest u nás, velecténé shromáždění, doposud zvykem, že stavíme památníky těm, kteří nás rozdvojují, — nuže, postavme pomník Jirsíkovi a ten bude nám všem hlasati lásku, svornost a bratrství. — Jirsík zůstane nám ideálem. Na něho obrátiti možno slova básníka našeho Sv. Čecha, která napsal mrtvým vlastencům:

V ten život náš, kde čistý zápal hasne,
kde pochybnosti tlumí jarý vmach,
kde navzájem si rveme sny své jasné
v kal bojů šeredných a všední prach,
kde jíní mdloby na všech srdcích leží —
nám vraťte jitřní zář a vesnu svěži
svých ideálních snah!

Kéz ideální snahy Jirsíkovy ozáří plamenem nadšení život všech upřímných katolíků Čechů, aby bojovali, snažili a trpěli pro Boha, Církev, vlast!

Časové zprávy.

Nedávná oslava 80. narozenin **Fr. L. Riegro** ukázala zase jednou, co všechno jest možným — jen u národa českého ve krátkém rozstupu časovém... Bůh ví, kdy trpce zkoušený národ český vystřízliví?! Za takových neupřímných vůdců, kteří jsou nyní v čele jeho ovšem tak brzy ne — O bitvě bělohorské tolik se mluví; zdaž by se však ony a nynější poměry nedaly vhodně srovnati v náš neprospěch? Nevede se politika národní, nýbrž kloktí se jen politika zájmová i osobní, a ta jest pro národy vždycky marasmem. — Pozoruhodno jest, že i — „vestálské“ — „Národní Listy“ opovázily se dvakráte pozdvihnouti ušpiněný svůj tisk — proti kmetu-jubilárovovi, aniž jim za to byla — vytlučena okna. „Nár. Listy“ nejednou už vzaly na sebe hlavní protivné hyeny! —

Záležitost Husova pomníku, kterou již několikráte mag. rada Gruss dal na program sboru obecních starších v Praze. aby se zbyl staré zádržky a nezáživné věci, byla již několikráte z programu škrtnuta — starostou dr. J. Podlipným — Myslíme však, že ještě při projednávání rozpočtu „Hus“ dostane se do proudu!

Reciprocita Rakouska a Pruska. Rakušanů žije v Prusku na 230.000, kdežto Průšáků v Rakousku jest pouze 80.000. Malinký to háček, na který by narazilo praktické provádění výhrůžky ministerského předsedy hr. Thuna!

Dr. Engel a dr. Grégr o 26 požadavcích české delegace. Opatrný dr. Engel prozradil, že osudných a směrodatných (!) 26 požadavků českých záleží ze 24 + 2; dva tučty požadavků nadiktovali si mladočeši a dva k nim přidali velkostatkáři. Na Moravu a Slezsko se při tom nezapomenulo. — Upřímnější dr. Grégr soudí zase, že i v nejpriznivějším případě, když by totiž vláda priznivě vyřídila všech těch 26 postulatů, bude to se statoprávními, hospodářskými a sociálními poměry národa českého právě tam, kde stojíme nyní. Nula od nuly pojde, a nezbude nic!

Konference všech států proti anarchistům, která dne 24. listopadu

t. r. sešla se v Římě, nedodělala se žádného pozitivního výsledku, narazivši na odpor Švýcar, Anglie, Francie a Spojených států severoamerických. — Tak tedy dýky klidně budou pracovati dále.

Měsíčník „**Soziale Rundschau**“ bude vydávati statistický úřad práce; časopis věnován bude sociálním otázkám dělnickým, zdejšími i cizími.

Komedie s vrchním chudinským ředitelstvím v Praze byla nedávno skutečné a zajímavé sehra na mladočeskými i obecními staršími, kde vystoupili dva rozvadění (!) bratři — dr. Chudoba a dr. Černo-horský. — Pan Karel Vendulák, drem Podlipným z městské rady vystrnaděný, resignoval a resignace neodvolal, ač pracovaly — snad jen na oko! — všechny páky mladočeské. I padl los, jak oznámil provolavatel dr. Chudoba, na řezníka p. Frant. Sokola, jenž, jak řekl sám, už před 4 lety mohl býti na tom čestném místě. Třikrát se šlo k volbě, a třikrát volba neměla pozitivního výsledku, neboť mladočeši (jedna jejich skupina) nedala hlasy své oficiálnímu kandidátu svému I rozhorlil se pan Sokol hněvem spravedlivým a řekl po krátkém lamentu, že nechce býti vrchním chudinským ředitelem. Sešel se sbor moudrých znova za dva dni, a nepřítomný p. Sokol byl zvolen a dopsal primátorovi, že přece jen volbu přijímá. Tak tedy Praha teď po celoročních rozmlškách a sporech mezi „presidiem“ a „Starou rychtou“ bude moci klidně divati se na spící vrchní chudinské ředitelství, kde bývají prudší a křiklavější výstupy vždy od 10. do 12. hodiny dop. když si chudí přicházejí pro podporu. Při té „komedii“ — s tím obsazením vrchního ředitelství — vyšlo tak leccos na světlo denní z kompromisní alchymie na radnici staroměstské, co všem obecním starším není tak tuze milé! Inu, člověk za to vždy nemůže, co ve své slabé chvíli vyvede...

V trvalou upomínku na 2. prosinec t. r. založily čelné osobnosti, mezi nimi členové obou sněmoven, **spolek rakouských národností k okamžité podpoře postižených živelními**

pohromami. Protektorem spolku jest arcivévoda Rainer. Myšlenka dobrá. — Maně vzpomene si tu člověk často opakovaného návrhu † dra Vašatého na zemském sněmě království Českého v příčině zřízení — zemské pojišťovny!

Za 50 let vlády J. V. císaře a krále vystřídalo se po větším neb menším zdaru a někdy i nezdaru **devatenáctero vlád v Rakousku**, a to tři absolutní, tři pseudoústavní a třináct ústavních; z nich byly 3 liberální, 1 pololiberální, 1 autonomní, 4 konservativní, 3 úřednické a 1 koaliční. Vlády tyto následovaly v tomto pořádku: Schwarzenbergova (abs.) Bachova (abs.) Goluchowskiho (abs.), Schmerlingova (pseudoabs.), Belcrediho (ps. abs.), Beustova (ps. abs.), Auerspergova (lib.) Taaffeova (pololib.). Hamerova (lib.), Potockého (auton.), Hohenwartova (konserv.), Holzgethanova (úř.), Auerspergova (lib.), Taaffeova (kons.), Windischgrätzova (koal.), Kielmannseggova (úř.), Badeniho (kons. slov.), Gautschova (úř.), a Thunova (slov. kons.).

Mezinárodní katolický sjezd vědecký roku 1900 bude prý svolán do Mnichova

K úpravě platů katechetských na c. k. středních, měšťanských a obecných školách. Katecheti středních škol chystají společnou akci, aby na základě nového zákona o platech c. k. státních úředníků účastníky byli dobrodini zákona, dle něhož léta suplentská po nabytí úplné způsobilosti mohou býti počítána do řádných kvinkvenálek služebních (§ 2. § 10 n. z.). Mnozí z nich před definitivním ustanovením dlouhou řadu let ztrávili buď na školách měšťanských, buď na nižších školách středních: záleží tudíž jen ve smyslu § 2 a § 10 na benevolenci vlády, aby katechetům léta v těchto úřadech ztrávená jim ve kvinkvenálky počítána byla. Katecheti dotčení majíce přislíbenou podporu žádosti své jak u velesl. c. k. zemské školní rady, tak i u nejd. ordinariatu těší se, že spravedlivá žádost jejich příznivého vyřízení dojde. — Zemský výbor král. Českého dohodl se již se slavnou zemskou školní radou na jistých všeobecných zásadách, dle nichž katechetům měšťanských a obecných škol mají se poskytovat opět dobrovolné a odvolatelné přídavky osobní, a v pří-

padech pozoruhodných počet hodin vyučovacích možno snížit. Kéž aspoň od stanovení zásad překročí se k provádění a katechetům přídavky se poukází. Ovšem tento systém drobečkový ve formě dobrovolných a odvolatelných přídavek nemůže a nesmí trvati na dlouho. Trváme na změně zákona katechetského z r. 1888, aby příjmy jejich byly upraveny a nezávisely na větší či menší ochotě p referentově ve sl. výboru zemském.

Nový katolický podnik. Křiklavý případ při Bratrstvu sv. Václava vyvolal zřízení podniku podpůrného a to na základě a v duchu čistě katolickém. „Slavín“, generální podpůrný spolek pro Čechy, Moravu a Slezsko, jak je podnik nazván, soustředil ve výboru muže, jimž možno věnovati pevnou důvěru. Spolek vyplácí již po prvním roce členství 50 zl. pohřebného. Upozorňujeme zvláště katolické spolky na novou tuto instituci

Sdružení katolických spolků nepolitických vyvolalo značný rozruch mezi stranou křesťansko-socialní a národní stranou katolickou. Zaslána, jež ve věci té uveřejněna trváme, že měla zůstati v péči. Proč se věc nevyřídí inter muros, nevíme. Přineseme v příštím ročníku pojednání o zdánlivých a skutečných rozdílech mezi programy obou katolických stran. Dr. Horový podává stručný výklad v posledním čísle „D. N.“

Starokatolictvím vyhrožují páni z uzavíraného území a pořádají již „starokatolické schůze“. — Jinde zas používají protestantismu jako politického agitačního prostředku! —

„České“ učitelstvo konalo manifestační schůzi dne 19. t. m. v Praze v Měšťanské Besedě. Mezi jiným podrobena silné kritice mladočeská delegace; za to poslancům socialně-demokratickým projeveny zvláště mladší generaci učitelskou sympatie. —

Židi v Uhrách. Roku 1850 bylo v Uhrách židů 368.252, r. 1890 pak 725.222; v tom čase se tedy zdvojnásobili. A od r. 1890 se množí nejen domácí židi, nýbrž stěhují se tam také cizí. Nejhorší jest pak, že si pomádují jména a mísí se s lidem.

Novinářstvo v Japanu. V roce 1871 bylo japonské novinářstvo ještě

v plénkách. Redaktoři byli nuceni sami roznášeti noviny, poněvadž neměli peněz roznášečům. Od té doby se novinářství velice rozšířilo. Nyní jest v Japanu 130 listů různého směru. „Niši-Nišu. jest konservativní, „Kokumin“ svobodomyšlný, „Nippon“ neutrální, „Mijaki“ a „Jamato“ popisuje nejnovější skandály. Největší plat redaktorský jest 64 zl. měsíčně. Zlatý má tam velikou cenu, poněvadž za 3 kr. se možno denně do syta najísti.

Zpráva o sjezdu katolíků českoslovanských, jenž naši věci přinesl a bohdá přinese ještě mnoho dobrého ovoce, vyšla právě péčí tiskové komise. — Uvážíme-li, že kniha má na 450 stran velikého formátu, jest nutno uznati práci pořadatelstva; lvi podíl práce přejal vsdp. Dr. Sedlák. Kniha bude hledanou jistě ve všech katolických rodinách, neboť podává takofka fotografický a stenografický obraz všech dnů sjezdových v sestavení co nejpečlivějším. — Cena knihy 2 zl. je velmi nízká. Pro spolky nevyhnutelná.

Katechismus mládeže nazván bídný pamflet. jenž k nám importován z Ameriky, obsahuje co nejhoršího proti katolíkům a zvláště duchovenskému stavu se nalhalo. Věc odkázána na patřičné místo.

Katoličkou veřejnou čítárnu, již založil a financoval dosud s velikými obětmi „Katol. lidový spolek“, doporučujeme přízni našich katolických Mecenů. Knihovna působí blahodárně

Pražské hospodářství, zvláště pražské obecní vehikle, těší se pozornosti nejen občanstva, ale začínají ve sboru samém ozývati se hlasy nevole. V pondělní schůzi přednesl ob. starší p. Šule pravou obžalovací listinu na tu naši elektriku, jež již pohltila na 5 milionů, a nemenší počet milionů ještě pohltí! Kompromis praská.

Rakouští Slované v Americe.

Rakouských Slovanů se vystěhovalo do Ameriky veliké množství. Roku 1895 se jich napočítalo přes 100.000. Mají již mnoho vlastních kolonií. Českých rodin žije v Chicagu 8000, v Minesottě 3000, v Missouri 2000, v Nebrasce 10.000, v New-Yorku 100.000, v Ohio 21.000, v jiných státech v menším počtu. Z Kraňska se asi 50.000 osob vystěhovalo do Severní Ameriky. Do Brasilie se vystěhovalo více než 11.000 osob z Rakouska, mezi těmi 5000 malaruských a polských rolníků. Počet polských vystěhovalců obnáší v Jižní Americe asi 20.000 osob; ve státě Parana žije přes 75.000 Poláků.

Jak umírají křesťanští rudoši bez kněze. Z apošt. vikariatu Saskatchevau píše missionář Bonald: Za loňské zimy zuřil hladomor a nakažlivé nemoci mezi rudochy. Na jednom místě našel jsem 11 mrtvol, které byly zkřehlé při tubém mrazu. Když jsem k nim přišel, abych se nad nimi pomodlil, pozoroval jsem, že každá mrtvola měla v ruce složený list z březové kůry, jíž se užívá místo papíru. Pomyslíl jsem si v prvním okamžiku, že to pověra. Nebyla to však pověra, nýbrž víra. Vzal jsem list a rozbálil a četl nápis: »J e n n á š o t e c s m í č í s t t e n t o l i s t.« Ubožáci cítili konec života svého a proto nemohouce se vyzpovídati, napsali listy, v nichž otvírali svému knězi svědomí a na konci prosili: »Prosím, otče můj, služ mši sv. za pokoj můj« — a poznámkou odkazovali chudobný majetek: sekeru, kůži a pod. missii na dobré účely. Jak krásný to příklad pravých dětí církve sv.!

Prosíme za obnovení předplatného, jakož i za zaslání doplatků za minulý rok.

Administrace „Obrany“.

Obsah „Obrany“ :

Sjezd francouzských katolíkův. — Hospodářský význam rakousko uherského pobřeží. — O významu Jana Valeriana Jirsíka. Václav Müller, gymnasiální profesor. (Dokončení.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor Václav Kotrba.

Císař a král František Josef I.